

Pro správnou funkci interaktivních prvků (navigace a zoom)
použijte kvalitní (nikoli však webový) prohlížeč PDF jako např. Adobe Reader nebo Adobe Acrobat.

Martin Golec – Pavel Fojtík

Centrum východohalštatské kultury na střední Moravě

Olomouc 2020

Archaeologica Olomucensia – Tomus V

***Centrum východohalštatské kultury
na střední Moravě***

Martin Golec – Pavel Fojtík

s příspěvky

Petra Bednáře, Martina Holuba, Jiřího Kaly,
Anity Kozubové, Lukáše Kučery, Petera Laučíka, Jana Martínka,
Petera Mila, Zuzany Mírové, Jaroslava Pešky, Kláry Sovové,
Tomáše Tencera, Michala Vágnera

Olomouc 2020

Toto dílo je licencováno pod licencí Creative Commons BY-NC-SA. Licenční podmínky navštivte na adrese: <https://www.creativecommons.cz/licence-cc/varianty-licence/>

Recenzovali:

doc. Mgr. Ondřej Chvojka, Ph.D.

PhDr. Miloslav Chytráček, Ph.D.

Vydala Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta
Archaeologica Olomucensia – Tomus V

Zpracování a vydání publikace bylo umožněno díky účelovým finančním podporám: Fond podpory vědecké činnosti UPOL č. SPP 452101031/30 a č. SPP 452101601/30; Internacionální rozvojový plán FF UP 2020 Strategický rozvoj č. SPP 2121150331/16; Grantová agentura ČR (17-17346S); Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (projekt LO1305). Zpracování a vydání publikace bylo umožněno rovněž díky účelové podpoře na specifický vysokoškolský výzkum udělené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR Univerzitě Palackého v Olomouci (IGA_FF_2020_014).

Na obálce je použita fotografie keramické mísy z Němčic nad Hanou – „Nad Hliníkem“ ze sbírek Muzea Komenského v Přerově (přír. č. 1608/63/9). Foto: Martin Frouz.

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

1. vydání

© Martin Golec, Pavel Fojtík a kol., 2020

Translation (summary) © Petr Bokůvka, 2020

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2020

ISBN 978-80-88278-65-8

Knihu věnujeme dvěma významným archeologům, kteří se zasloužili o rozvoj výzkumu doby halštatské na Prostějovsku. Antonínu Gottwaldovi, badateli první poloviny 20. století. Byl to právě on, kdo prozkoumal nekropoli Seloutky – „Na Štasných“ ve 20. a 30. letech 20. století. Vladimíru Podborskému, který Gottwaldovy nálezy převzal a teoreticky rozvíjel. Na jeho koncept starších vývojových fází doby halštatské – Určice a Seloutky – navazujeme. Vladimír Podborský se také stal učitelem doby bronzové a halštatské oběma hlavním tvůrcům knihy, na což s vděčností vzpomínáme.

Rádi bychom poděkovali lidem, bez jejichž práce by kniha nemohla v této podobě vzniknout. Jsou to: Jaroslav Bartík, Aleš Drechsler, Miloš Hlava, Martina Holemá, Petr Kos, Andrea Matějčíková, Zuzana Mírová, Jitka Molčíková, Miroslav Popelka, Lenka Pořízková, Veronika Šmatláková, Miroslav Šmíd, Antonie Štrofová, Dana Vitulová a Hana Vymětalová.

Obsah

- 1. Úvod / 7
- 2. Cíle a metodika / 9
- 3. Terminologie / 11
- 4. Regionální podskupiny horákovské a platěnické skupiny / bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě / 14
- 5. Dějiny výzkumu platěnické skupiny / bývalé platěnické skupiny na Moravě / 17
- 6. Chronologie / 22
- 7. Přírodovědné vymezení centra platěnické skupiny / bývalé platěnické skupiny na Moravě / 25
 - 7.1 Geomorfologické a výškopisné poměry / 25
 - 7.2 Geologické poměry / 29
 - 7.3 Hydrologické poměry / 29
 - 7.4 Klimatické poměry / 30
 - 7.5 Geobotanické poměry / 30
 - 7.6 Pedologické poměry / 31
- 8. Dálkové komunikace moravské doby halštatské (Jan Martínek – Martin Golec) / 32
 - 8.1 Katalog informačně významných halštatských lokalit / 32
 - 8.2 Dálkové komunikace v době halštatské na Moravě / 45
 - 8.2.1 Úvod do studia halštatských dálkových komunikací / 45
 - 8.2.2 Halštatské dálkové komunikace prvního řádu a dopravní uzly / 45
 - 8.2.3 Napojení moravských halštatských komunikací na sousední regiony / 47
- 9. Centrum horákovské a platěnické skupiny / bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě – elity a sociální model (Zuzana Mírová – Martin Golec) / 48
 - 9.1 Identifikace elit / 48
 - 9.2 Statistika / 62
 - 9.3 Výsledný model a centralizace / 72
- 10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Šťastných“ v kontextu Moravy / 76
 - 10.1 Pohřební zvyklosti platěnické skupiny / bývalé platěnické skupiny / 77
 - 10.1.1 Velikost, tvar, orientace hrobové jámy/komory / 77
 - 10.1.2 Kamenná úprava hrobové jámy / 84
 - 10.1.3 Kruhový žlábek/příkop / 88
 - 10.1.4 Konstrukce komorového hrobu / 89
 - 10.1.5 Velmožské hroby/mohyly / 89
 - 10.1.6 Monumentalita jako odraz sociální stratifikace (Zuzana Mírová) / 91
 - 10.1.7 Uspořádání pohřebišť / 94
 - 10.2 Analýza inventáře v kontextu Moravy / 97
 - 10.2.1 Bronz a železo / 97
 - 10.2.1.1 Vůz a koňský postroj (Zuzana Mírová) / 97
 - 10.2.1.2 Spony / 104
 - 10.2.1.3 Jehlice / 109
 - 10.2.1.4 Náramky/nápažníky / 115
 - 10.2.1.5 Opasky / 125
 - 10.2.1.6 Náušnice/záušnice, ozdoby copu/drdolu a prsteny / 132
 - 10.2.1.7 Nože/břítvy/srpy / 134
 - 10.2.2 Sklo / 135
 - 10.2.3 Jantar / 137
 - 10.2.4 Kámen / 139
 - 10.2.5 Keramické tvary / 140
 - 10.2.5.1 Amforovité zásobnice / 145
 - 10.2.5.2 Amfory/osudí / 145
 - 10.2.5.3 Šálky / 145
 - 10.2.5.4 Mísy / 148
 - 10.2.5.5 Hrnce a hrncovité zásobnice / 150
 - 10.2.5.6 Podložky a pokličky / 150
 - 10.2.5.7 Ostatní nádoby / 152
 - 10.2.5.8 Ostatní keramika / 154
 - 10.2.6 Výzdoba keramiky / 155
 - 10.2.6.1 Rýsování, rýhování, rastrování / 156
 - 10.2.6.2 Jemně vtlačovaná výzdoba, kolkování / 157
 - 10.2.6.3 Kombinace rýsování/rýhování a vtlačované výzdoby / 157

- 10.2.6.4 Hrubá vtačovaná výzdoba / 158
- 10.2.6.5 Žlábkování / 158
- 10.2.6.6 Tuhování, vtuhování / 159
- 10.2.6.7 Vleštování / 160
- 10.2.6.8 Malování / 160
- 10.2.6.9 Plastická výzdoba / 161

11. Přírodovědné metody a analýzy / 164

- 11.1 Antropologie z pohřebiště v Seloutkách – „Na Šťastných“ z let 2012 a 2017 (Jiří Kala – Martin Golec) / 164
 - 11.1.1 Pohřební ritus platěnické skupiny / bývalé platěnické skupiny (Martin Golec) / 172
- 11.2 Zoologie z pohřebiště v Seloutkách – „Na Šťastných“ z let 2012 a 2017 (Martin Holub – Martin Golec) / 173
- 11.3 Chemické analýzy prosa a tuku z doby halštatské na Moravě (Lukáš Kučera – Petr Bednář – Martin Golec – Pavel Fojtík) / 178
- 11.4 Geomagnetický průzkum v Seloutkách – „Na Šťastných“ v roce 2019 (Peter Milo – Tomáš Tencer – Michal Vágner – Jaroslav Peška) / 183

12. Prostějovská kotlina v době halštatské / 189

- 12.1 Sídlní aglomerace Kralice na Hané / 193

13. Centrum platěnické skupiny / bývalé platěnické skupiny v kontextu Moravy / 196

- 13.1 Hradiště vs. dvorce / 196
- 13.2 Depoty / 200
- 13.3 Specializované řemeslo / 204
 - 13.3.1 Zpracování bronzu / 205
 - 13.3.2 Zpracování jantaru / 205
 - 13.3.3 Zpracování železa / 208
- 13.4 Předměty vekerzugské kultury a předměty východního typu na Moravě (Anita Kozubová – Martin Golec) / 210

14. Závěr a diskuze / 219

15. Exkurz I. – Pohled etnografie. Poutní svatyně jako pravěký krajinný archetyp (Martin Golec – Klára Sovová) / 225

16. Exkurz II. – Úvod do studia symbolů. Symbolismus malované mísy ze žárového hrobu z Němčic nad Hanou (Peter Laučík) / 229

- 16.1 Úvod / 229
- 16.2 Symetrický přístup při zkoumání vícevrstvého symbolismu archeologických kultur / 230
- 16.3 Symbol a různé úrovně jeho percepce / 231

- 16.4 Artefakt jako symbol: nádoba, rohy, vůz, loď, měsíc, srp a sluneční pták / 235
- 16.5 Obsah nádoby z Němčic nad Hanou – potrava a oběť boha / 237
- 16.6 Symbol jako artefakt – konečně „malůvky“, mandala / 238
- 16.7 Trojúhelník a trojnost / 239
- 16.8 Desítka ve čtvernosti – posvátný tetraktys pythagorejců / 241
- 16.9 Čtvernost kosmu – čtyři živly a multidimenzionalita bytí / 244
- 16.10 Čtvernost lidské společnosti / 246
- 16.11 Su-uasti – dobré bytí / 247
- 16.12 Čtvernost času – tetraktys a svastika / 250
- 16.13 Žárové pohřby, geometrizace komorových hrobů platěnické skupiny / 250
- 16.14 Závěr / 255

17. Katalogy / 257

- Drahanovice – „Za Kapličkou“ / 257
- Jevíčko III – „Na Panském“ / 259
- Mostkovice – „Přední díly“ / 260
- Prostějov-Domamyslice – „V Loučkách, ul. Olšová“ / 260
- Prostějov – „ul. Újezd“ / 266
- Seloutky – „Na Šťastných“ 1923, 1926, 1932, 1934, 2012, 2017 / 268

18. Literatura a zdroje / 308

19. Summary / 325

20. Kresebné přílohy / 335

1. Úvod

Od sepsání páté části *Pravěkých dějin Moravy* v roce 1993 nás již dělí bezmála třicet let. Kapitola *Před branami historie (starší doba železná – halštatská)* je bezpochyby významným vědeckým odkazem poválečné generace reprezentované Jindrou Nekvasilem (1993) a Vladimírem Podborským (1993). Léta ubíhala, avšak o platěnickou kulturu, převtělenou v této knize v platěnickou skupinu, nebyl projevován nikterak velký badatelský zájem. Přitom právě v tomto období výzkum doby halštatské napříč Evropou pokročil výrazně kupředu. Platěnická sféra Moravy se ale z povědomí zahraničních badatelů postupně vytrácela a vzniklo jakési bílé místo na halštatské mapě Evropy. Domácí výzkum se redukoval na nálezové zprávy, dílčí náměty, více či méně stručné přehledy rozsáhlejších témat, popř. na zájem o jednotlivé lokality, mnohdy však sumarizované pouze v nepublikovaných diplomových pracích. Systematický teoretický výzkum neprobíhal a jak domácí, tak mezinárodní diskuze nad celou periodou a rozsáhlým územím střední i východní Moravy stagnovala. Vznikl tak značný dluh vůči tomuto svébytnému a nesporně zajímavému období zahrnujícímu tři a půl století. Můžeme však správně vyložit moravskou prehistorii bez pochopení první etapy doby železné, jejího přerodu z doby bronzové, vzniku vůbec největších pohřebních monumentů v celých dějinách Moravy a cílého ruchu na Jantarové stezce, která zásobovala baltským jantarem rozsáhlá území střední Evropy, Středomoří a Řecka?

Platěnická skupina, společně se svým vyústěním do časné doby laténské, i po sto padesáti letech stále čeká na první vědeckou monografii zahrnující celou šíři její problematiky, ač třeba o pátém úseku doby železné na Moravě – Velké Moravě – jich můžeme jmenovat celou řadu. Autoři této knihy chtějí přispět k nápravě nelichotivé situace. Prvotním impulzem pro její vznik byl obnovený výzkum na klasické lokalitě platěnické skupiny na Prostějovsku – v Seloutkách – „Na Šťastných“ v roce 2012 – vedený Pavlem Fojtíkem

z Ústavu archeologické památkové péče Brno, územního pracoviště Prostějov. Další kampaň navazovala v roce 2017. A právě zde došlo přímo v terénu k emotivnímu rozhodnutí sepsat větší dílo o této lokalitě s novými kvalitními terénními daty, zahrnujícími vzácné pohřební monumenty s unikátní kamennou architekturou. Původní pouhá terénní výpověď Martina Golce ze sekce archeologie Katedry historie Univerzity Palackého v Olomouci přerostla v rovnoprávnou spolupráci. Výsledný produkt nyní po několika letech předáváme do Vašich rukou. Zprvu skromnější koncept nakonec vyústil v rozsáhlejší práci, tak jak jsme postupně otevírali jednotlivé kapitoly této periody, které zasluhovaly revizi, doplnění a zmodernizování.

V této knize řešíme společně s přizvanými hosty aktuální otázky doby halštatské (800–450 př. Kr.) na Moravě, zejména v prostoru platěnické skupiny (dále PS; tj. 800–550 př. Kr.) a bývalé platěnické skupiny v pozdní době halštatské (dále bývalé PS; tj. 550–450 př. Kr.) východohalštatské kultury na střední Moravě (*obr. 1*). Představujeme nové prameny z pohřebišť v Prostějovské kotlině, z nichž zásadní část reprezentuje významné pohřebiště Seloutky – „Na Šťastných“ (okr. Prostějov) zkoumané poprvé ve 20. a 30. letech 20. století. Nové objevy z let 2012 a 2017¹ skýtají značný posun v poznání tématu. Revidujeme také některé starší soubory z pohřebišť v této oblasti a další nashromážděné prameny.

Výběr zkoumaného území není náhodný. Na základě nových poznatků se v subfázích Ha D1b–D2a (Parzinger 6–7a; 575–525 př. Kr.) na Moravě zintenzivňují centralizační procesy, během nichž se v platěnické a horákovské

1 Dva nejnovější komorové hroby Seloutky H1/2019 a H2/2019 – „Na Šťastných“ již nejsou obsahem této knihy, informace o nich se zde objeví jen okrajově.

1. Úvod

skupině (dále HS) a bývalé platěnické a horákovské skupině v pozdní době halštatské (dále bývalé HS) východohalštatské kultury (*obr. 1*) zformovala dvě výrazná centralizační jádra (*obr. 12, 22, 61, 69*) na Prostějovsku a na Brněnsku, v nichž evidujeme největší koncentrace dokladů po elitách (*Mírová – Golec 2018, Fig. 18*). Tato centra považujeme za zásadní pro posouzení sociálně-politického, ekonomického

a kulturního aspektu doby halštatské na Moravě. Výzkum doby halštatské je dle těchto poznatků nutné soustředit do predikovaných center. Nastihujeme halštatský vývoj v centru PS/bývalé PS na střední Moravě a porovnáváme jej souběžně s vývojem v HS/bývalé HS (*obr. 69*). Stěžejním pramenem se staly hrobové celky a depoty s kovovou a skleněnou komponentou (*obr. 68*).

2.

Cíle a metodika

Cíle. Archeologický výzkum PS/bývalé PS na Moravě zahrnuje zpracování a vyhodnocení základních pramenů s cílem představit komplexní názor/pohled na PS/bývalou PS. Systematický zájem se zaměřuje zejména na významné funerální komponenty sídelních areálů v centru PS/bývalé PS v Prostějovské kotlině (obzvláště v širší oblasti Prostějova). Tyto prameny jsou zahrnuty mezi „strategické“ okruhy pramenů PS a HS/bývalé PS a HS na Moravě (kap. 8.1). Pod tímto termínem uvádíme všeobecné informace o významných hrobových celcích konfrontovaných s informacemi o elitách, hradištích, dvorcích, depotech, vybraných řemeslech, pramenech o migrační vekerzugské kultuře, resp. jiných východních kulturách na Moravě a vybraných skupinách kovových předmětů.

Halštatská společnost dosáhla stadia jednoduchého náčelnictví (Service 1975; Mírová – Golec 2018, 94, 96). Náčelnictví je regionální společenský řád, v němž je moc soustředěna v ruku společensky nadřazeného jedince (Carneiro 1981). Takové nastavení odráží již značně diferencovanou společnost. Jejím základním aspektem je nerovnoměrné rozložení pramenů jak uvnitř základních významných sídelních areálů, tak v širší krajině. Nelze tak očekávat stejnoměrné zastoupení pramenů kdekoli v PS a HS/bývalé PS a HS. Zásadní je zaměření badatelské pozornosti na elity, které představovaly vůdčí složky společnosti koncentrující politickou a ekonomickou moc. Cíleně jsme se zaměřili na Prostějovsko, kde se projevila významná koncentrace dokladů po elitách. Vycházíme z predikce *modelu politicko-ekonomického centra PS/bývalé PS*, který monitorujeme a testujeme (obr. 12, 22, 61, 69).

Nastavení halštatské společnosti je pro zvolený výzkum výhodné díky své „lineárnosti“. Sídlištní a funerální prameny poměrně dobře odrážejí sociálně-politické zvrstvení společnosti a lze je díky řadě nových pramenů studovat hlouběji než v období předešlých kultur popelnicových polí.

Novým (a badatelsky výhodným) prvkem jsou velmožské a další bohaté hroby, které díky aspektu „monumentálnosti a reprezentativnosti“ odrážejí postavení konkrétních jedinců v tehdejší společnosti (cf. Renfrew 1974; Earle 1977, 155–158). Klademe si za cíl zkoumat moravské halštatské kultury jako průmět (1) *socio-politických*, (2) *ekonomických* a (3) *kulturních aspektů*. Za zásadní pramen považujeme hroby, neboť jsou klíčem k interpretaci podoby sociální organizace (statusu a roli individua či celých komunit). Některé motivace k uložení předmětů sice vykazují spíše tradici či náboženský akt (cf. Ježek 2017), ale výskyt luxusních a statusově typických předmětů souvisí se soutěží o sociální moc (Childe 1948). Výhodou tohoto typu pramene je množství informací, které zahrnují data reflektující myšlení, náboženství a sociální ideologii společnosti – mnohdy nákladné stavební techniky, pestrý mobiliář, rozdílná pohřební pravidla. Významná jsou také data funkční (např. antropologické a osteologické pozůstatky), která skýtají informace o životě a prostředí jedince (Härke 1993). Data tedy sice nutně nemusí přímo odrážet sociální postavení jedince, ale kvantitativní a kvalitativní výběr hrobové výbavy pohřbívající společnosti je ovlivněn tehdejšími společenskými normami. Důsledným studiem všech složek (včetně studia ekofaktů) a jejich selekcí můžeme získat poměrně přesnou reflexi o sociální úrovni nejen jedince, ale i celé komunity.

Zaměřujeme se na posouzení výrazné koncentrace pohřebišť s kamennou architekturou (kamennými obloženími komor) v oblasti Prostějova (obr. 27, 28:2; foto 34–35) a pokoušíme se zodpovědět otázku původu, existence a sociálně-politického významu tohoto jevu. Výzkum je cílen ke dvěma lokalitám zkoumaným již Antonínem Gottwaldem a Karlem Dobešem ve 20. a 30. letech 20. století. Stěžejní je pohřebiště v *Seloutkách* – „*Na Štátných*“ a pak komorový hrob v Mostkovicích H2 – „*Předních dílech*“. Revize hrobů

v Určicích – „Hájových“ a Určicích – „Kumberkách“ z kapacitních důvodů není v práci zahrnuta (Gottwald 1931a, 92–96). Pro rozvoj poznání PS získané prameny zužitkoval již Antonín Gottwald. K sekundárnímu využití došlo znovu od 60. let 20. století, kdy s jejich pomocí formulovali (a formovali) Vladimír Podborský (1970a, Abb. 1) a Jindra Nekvasil (1993, 351–359) další významné postoje o PS. Zužitkovali jsme Podborského revizi pohřebiště v Určicích – „Kumberkách“, kde byl zachycen přechod od pozdní doby bronzové v časnou dobu halštatskou (Podborský 1970a, 186, 191–192, Taf. 22:13–16, 23:1–9, 24, 48:8–10, 49, 56:8–13, 63). Tuto halštatskou vývojovou fázi klademe jako předchozí k vývoji v Seloutkách – „Na Štastných“. Právě na této nekropoli došlo k novému impulzu v poznání tématu hrobové kamenné architektury v oblasti Prostějovska, a to ve třech výzkumných sezónách v letech 2012, 2017 a 2019. Obdobně lze konstatovat také o blízkém pohřebišti v Prostějově-Domamyslicích – „V Loučkách, ul. Olšová“, kde výzkum proběhl v roce 2016 (Fojtík 2016; Kos – Přichystal 2018, 82–85).

Nové poznatky vyhodnocujeme a porovnáváme se staršími daty o PS/bývalé PS a postupně je konfrontujeme s dalšími významnými poznatky o době halštatské na Moravě. Na jejich bázi formulujeme teze o (1) **pohřebních zvyklostech v Seloutkách – „Na Štastných“**, (2) **centru PS/bývalé PS v Prostějovské kotlině**, (3) **kulturních shodách a rozdílech PS a HS/bývalé PS a HS na Moravě v rámci východohalštatské kultury**.

Metodika. Hroby PS/bývalé PS jsou zásadními prameny pro studium starší doby železné na Moravě. Jsou také velmi důležitými komponentami sídelních areálů. Jejich krajinné umístění, vzájemné vztahy jednotlivých hrobů, tvar, orientace, úprava, výbava a přírodovědná fakta mají vysokou výpovědní hodnotu nejen o jednotlivcích, ale také o societách PS/bývalé PS. V detailnějším pohledu se zaměřujeme na typologicko-chronologický aspekt mobiliářů hrobů, zejména pak na **kovové a skleněné artefakty**, které jsou stěžejními datovacími prvky v mnoha dalších pracích (pro Moravu např. Podborský 1974; Říhový 1979; Týž 1992; Týž 1993; Týž 1996; Nekvasil – Podborský 1991; Stegmann-Rajtár 1992a; Torbrügge 1992; Nekvasil 1993; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995; Pare 1998; Týž 1999; Kos 2004; Týž 2014; Týž 2016; Trachsel 2004; Golec 2005c; Čižmář – Čižmářová 2014; Bartík et al. 2017; Goláňová 2018; Mírová 2019a; Golec – Kos 2020; Golec – Mírová 2020a ad.). Jejich komplexní monitorování v celé PS a HS/bývalé PS a HS vytváří rámec chronologický (obr. 68), do něhož jsou zařazeny hroby z pohřebiště Seloutky – „Na Štastných“. Začlenění nových významných dat do širších prostorových struktur odhaluje souvislosti nejen o jádru PS/bývalé PS poblíž Prostějova, ale i pozice celé PS/bývalé PS na Moravě. Uplatňujeme zejména komparační metodu využívající typologických kvalit pramenů. Zájem o tyto pra-

meny je oprávněný. Z hlediska dlouhého časového rozmezí zemědělského pravěku od neolitu po dobu laténskou náležejí hroby velmožské a střední vrstvy PS/bývalé PS svojí nemovitou a movitou složkou dokonce k vůbec nejbohatším a dokonce nejrozměrnějším funerálním stavbám. Jsou nositeli velkého množství jak archeologických, tak přírodovědných dat. Nová pohřebiště východně od Prostějova byla prozkoumána a soudobými metodami zdokumentována na vysoké úrovni, obdobně také konzervace byla provedena velmi kvalitně. Uvedené parametry jsou zásadní pro studium nových pramenů. Prezentované poznatky a závěry jsou založeny na multidisciplinárním přístupu; využíváme metod a přístupů antropologie, osteologie, stibologie, etnografie, religionistiky a dalších příbuzných věd. Zvláštní postavení náleží kap. 9, v níž je k objasnění modelu center PS a HS/bývalé PS a HS využita korespondenční a shluková analýza.

Přístupy. Pro osvětlení zkoumaného tématu jsme stanovili tyto základní metodické přístupy:

Aspekt prostorový

- Zhodnocení dat z pohřebišť v Seloutkách – „Na Štastných“ a Prostějově-Domamyslicích – „V Loučkách, ul. Olšová“ společně s dalšími hroby v nedalekém okolí Prostějova.
- Evaluace nekropolí v okolí Prostějova jako součásti jádra PS/bývalé PS s významnými doklady elit na Prostějovsku.
- Posouzení centra PS/bývalé PS na Prostějovsku v kontextu doby halštatské na Moravě.

Aspekt časový

- Studium nových dat slouží pro stavbu chronologie PS/bývalé PS v rámci halštatské Moravy.

Aspekt kulturní

- Porovnání nově shromážděných dat z hlediska sociálně-politických a ekonomických principů PS/bývalé PS v rámci halštatské Moravy.

Aspekt mezioborový

- Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ poskytuje významné antropologické a osteologické informace.
- Hrob muže vyšší střední vrstvy ze Seloutek H4/2017 – „Na Štastných“ nabízí geochemická data o obsahu nádob.
- Prostorová data centra PS/bývalé PS na Prostějovsku jsou hodnocena přístupem statistickým a stibologickým v rámci halštatské Moravy.
- Centrum PS/bývalé PS na Prostějovsku poskytuje nová data o zázemí nadkulturní jeskynní svatyně v Habrůvce – „Býčí skále“. Její poutní povaha je posuzována pohledem etnologie.
- Unikátní geometrická výzdoba mísy z Němčic nad Hanou – „Nad Hliníkem“ se stala výchozím bodem pohledu religionistického – studia symbolů.

3.

Terminologie

Terminologie moravské doby halštatské kvůli výpadku systematického bádání tohoto období od 80. let 20. století stagnuje, chybí mezinárodní diskuze a reflexe trendů, místy zastarala, a zasluhuje si tak úpravy. Kritické korekce či zřetelnější zaujetí postoje k nim vyžadují problematické termíny: (1) východohalštatský kulturní okruh; horákovská, platěnická (popř. slezskoplatěnická) a kalenderberská kultura; (2) horákovská kultura jako fáze nebo podskupina středodunajského kulturního okruhu, resp. platěnická kultura jako fáze nebo podskupina lužických popelnicových polí; (3) typ Jaroměřice-Střelice a slatinský typ.

(1)–(2) *Horákovská a platěnická skupina východohalštatské kultury*. Na Moravě jsou rozšířeny dvě halštatské kultury – v tradičním pojetí horákovská kultura na jižní Moravě a platěnická kultura na střední a východní Moravě (obr. 1). Navrhujeme terminologický posun, chápeme je nově jako regionální skupiny východohalštatské kultury. Pro sjednocení a zpřehlednění terminologie mimo území Moravy přistupujeme k jejich přiřazení k *východohalštatské kultuře* (např. *Egg – Kramer 2005*, Abb. 2), navrhujeme tedy jejich přejmenování na *horákovskou a platěnickou skupinu* (obr. 1). Termín východohalštatská kultura (*Osthallstattkultur*, *East Hallstatt culture*) doposud na Moravě nezdolácněl, tradičně se stále užívá termín východohalštatský kulturní okruh (*Osthallstattkreis*, *East Hallstatt complex*; např. *Torbrügge 1992*, Abb. 44; *Kuckenburger 2004*, obr. na str. 10). Obdobný problém obnáší také zažitý termín kalenderberská kultura, rozšířená zejména v Dolním Rakousku, Burgenlandu a na jihozápadním Slovensku, která je tradičně opět řazena do východohalštatského kulturního okruhu (*Torbrügge 1992*, Abb. 44). Markus Egg a Diether Kramer ji zařadili do východohalštatské kultury, ale na skupinu ji nepřejmenovali (*Egg – Kramer 2005*, Abb. 2), i když fakticky nyní o skupinu východohalštatské kultury jde. Kalenderberská kultura zasahuje na Moravu malým

územím na Břeclavsku v jihovýchodní části Moravy. Pro sjednocení názvosloví navrhujeme termín *kalenderberská skupina* (obr. 1–2).

Dalším problémem moravské doby halštatské je zařazení pouze HS/bývalé HS do východohalštatské kultury a vyloučení PS/bývalé PS mimo ni. V tradici moravské vědy náleží HS/bývalá HS do jejího rámce, zatímco PS/bývalá PS kulturně spadá mimo něj, do okruhu, skupiny či kultury lužických popelnicových polí, jehož má být halštatským stupněm (*Dohnal 1977a*, 7), platěnickou fází (*Štrof 1993*, 312), či jde o halštatské období (severomoravské skupiny) lužické kultury (*Nekvasil 1961a*, 27; *týž 1993*, 351). Postupně zde však vznikl rozpor se zahraničními pracemi, které se zajímaly o širší území. Vlivem útlumu zájmu o toto téma u domácích badatelů se situace zkomplikovala. Nejen PS/bývalá PS, ale i HS/bývalá HS postupně v pojetí německých autorů z východohalštatské kultury zcela vypadly (*Egg – Kramer 2005*, Abb. 2). Proti tomu nacházíme rozdílné pojetí HS i PS/bývalé HS i PS včleněných do východohalštatského okruhu (nyní východohalštatské kultury) včetně oblastí v jižním a středním Polsku (*Torbrügge 1992*, Abb. 44). Obdobné pojetí shledáváme také v nejnovějším přístupu polské archeologie, která polské regiony nazývá dokonce termínem *severovýchodní halštatská kultura* (*Gediga 2011*, 110; *týž 2012*, Abb. 4; *týž 2018*, 109; *Gediga et al. 2017*, plan 1). Morava se tak ocitla mezi dvěma velmi odlišnými koncepty a je nutné na tuto situaci reagovat.

S představeným pojetím se dobře slučují také nejnovější názory na zařazení východočeské slezskoplatěnické a středočeské bylanské kultury do širších kulturních souvislostí. Slezskoplatěnická kultura (*Vokolek 2008*, 84–97) je nejnověji řazena do východohalštatské kultury (*Čistáková – Chytráček 2018*, 28), zatímco bylanská kultura již do okruhu západohalštatské kultury (*Koutecký 2002*, 137; *Venclová ed. 2008*, 11; *Čistáková – Chytráček 2018*, 28). Zasažení

obou moravských halštatských skupin do kulturně-geografického rámce východohalštatské kultury pokládáme za opodstatněné. Opačný názor, u nás zastávaný pro PS/bývalou PS ve výše uvedených pracích v 90. letech 20. století, bude muset být znovu zdůvodněn.

Tradiční pojetí moravské doby halštatské vychází z hluboce zakořeněného (kulturně-historického) konceptu, že HS/bývalá HS je vývojově vyspělejší než PS/bývalá PS (Nekvasil 1993, 351, 353). Tento názor přímo vybízí k diskuzi a autoři této knihy jej odmítají jako neopodstatněný. Nedorozumění vzniká v samotném pohledu na „archeologickou kulturu“. Mechanismy jejího fungování formují vícepródné principy sociálně-politické, ekonomické a kulturní. Pro zmíněné starší pojetí HS/bývalé HS vs. PS/bývalé PS byly preferovány zejména principy kulturní. S tradičními kulturami bylo nakládáno jako s politickými/vojenskými (v pozadí i etnickými) bloky, které sváděly po staletí zápas o území (Nekvasil 1993, 337). Takové pojetí vysvětlovalo změnu kulturního nastavení u sousedů, což je dnes postoj neudržitelný. Odlišné kulturní nastavení PS/bývalé PS zrcadlil a dodnes zrcadlí zejména termín *platěnická fáze kultury lužických popelnicových polí*. Termín je nevhodný, přísluší mladší a pozdní době bronzové, nikoliv však již rané době železné. Pojetím jakékoli skupiny doby halštatské je její originální kulturní vzorec, který zrcadlí progresivní a tradiční aspekty toho či onoho regionu, ty jsou pak totožné nebo rozdílné s jejími sousedy. V minulosti byl jako kulturní charakteristika PS/bývalé PS výrazně komentován její pohřební ritus, který zůstal přísně žárový, zatímco u HS/bývalé HS došlo k částečnému převzetí kostrového ritu, a tedy aplikování birituálního pohřbívání. Přitom v dalších jižněji od HS/bývalé HS položených halštatských skupinách je běžný výskyt převažujícího nebo dokonce úplného žárového ritu. U PS/bývalé PS však nejde o prvek retardace, na což bylo opakovaně poukazováno, ale pouze o jeden kulturní aspekt z celkové množiny. Přitom jiné důležité aspekty poukazují na opak retardace (obchod s jantarem, specializovaná řemeslná výroba, směna luxusu/importů, stavba dvorců, stavba hradíšť s akropolí, kamenná architektura v hrobech, budování rozměrných velmožských mohyl). Jako výchozí užíváme termín *platěnická skupina*² východohalštatské kultury, která je rozšířena na střední

a východní Moravě.³ Důvodů, proč řadit PS/bývalou PS do východohalštatské kultury, je celá řada. Jde o progresivní znaky, které jsou identické se sousední HS/bývalou HS a dalšími skupinami východohalštatské kultury. Dříve silné lužické kulturní tradice rychle mizí, obecné trendy halštattizace (*Hallstattisierung*, *hallstattisation*) v halštatském stylu (*Hallstatt-Stil*, *Hallstatt style*) se rychle prosazují a od Ha D2 (pozdní doby halštatské) lužické znaky *de facto* nenajdeme.

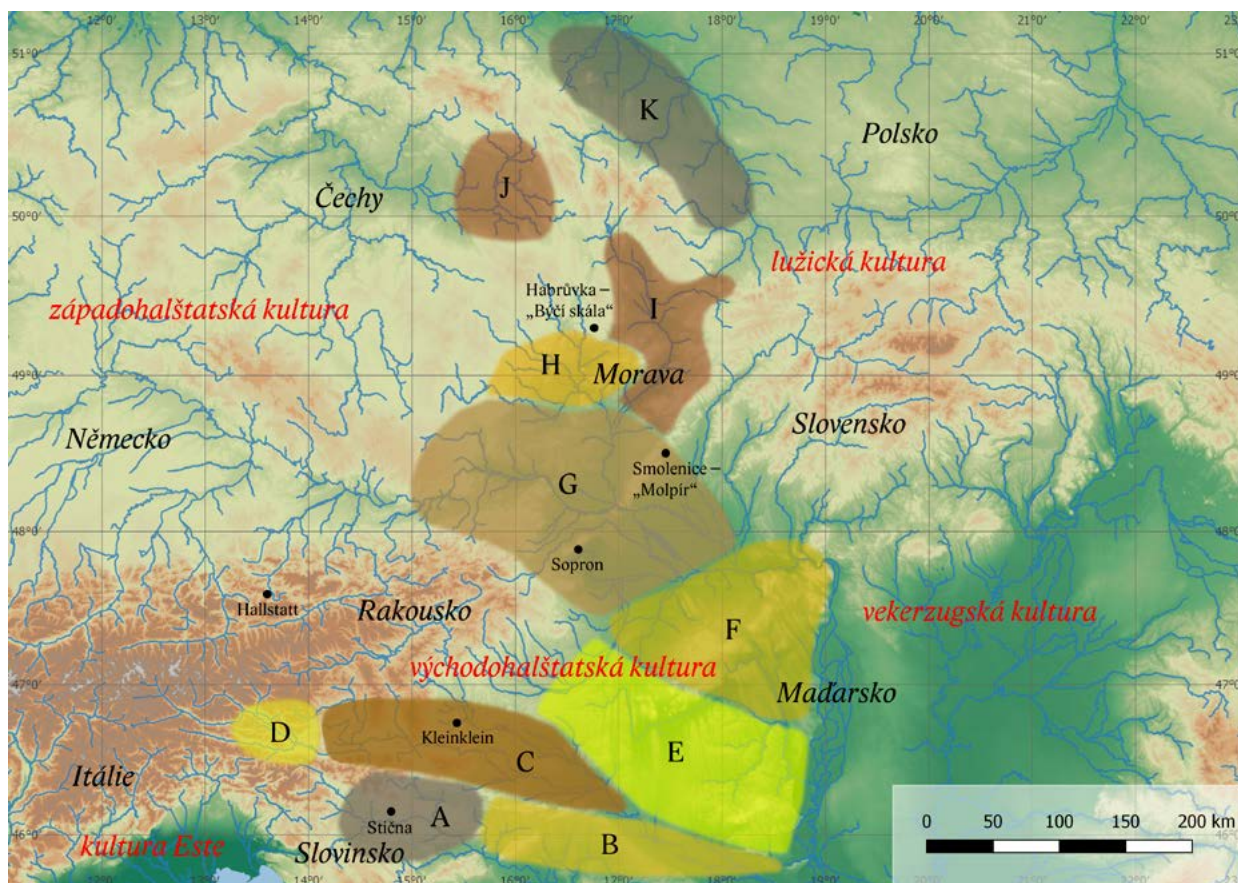
(3) *Pozdní doba halštatská*. V pojetí moravské doby halštatské byl doposud nedostatečným způsobem osvětlen důležitý termín *pozdní doba halštatská* (*Späthallstattzeit*, *Late Hallstatt Period*), který zahrnuje rozmezí Ha D2–D3 (v této práci též jako období bývalé HS a PS). V pojetí *Pravěkých dějin Moravy* z roku 1993 je sice uveden, ale jeho náplň je zatížena nejasnými termíny, špatně zařazenými lokalitami a zastaralou, a tím i chybnou chronologií. Autor příslušné kapitoly Jindra Nekvasil ji uvozuje tvrzením, že jde o „*vrcholné stadium moravského halštatu*“ (Nekvasil 1993, 367), což je model, který zasluhuje revizi především. Ve vývoji moravské doby halštatské došlo k silným centralizačním procesům elit v HS a PS/bývalé HS a PS na Brněnsku a Prostějovsku (*obr. 12, 22, 61, 69*) již dříve v Ha D1–D2 (Parzinger 5–7). V tomto období zaznamenáváme intenzivní obchod s jantarem, ukládání luxusu/importů ve velmožských hrobech HS/bývalé HS a depotech PS/bývalé PS, stavbu dvorců a hradíšť s dvorci nebo akropolí, využívání centrální moravské svatyně v Habrůvce – „Býčí skále“ v Ha D1b–D3 (Parzinger 6–8) ad. Díky této lokalitě víme o existenci elit v celé pozdní době halštatské. V tomto období se na Moravě vyskytují předměty vekerzugského a dalšího východního původu (viz kap. 13.4; *Golec – Čermáková – Fojtík 2016; Bartík et al. 2017*); bude předmětem diskuze, jakou roli sehrály. Na Nekvasilovo pojetí „*vrcholného období*“ tak dnes nahlížíme již značně odlišným způsobem.

V pozdní době halštatské na Moravě proběhly zásadní kulturní změny s přispěním centralizačních procesů nejpozději již od Ha D1, které bývalé HS a PS přednastavily do systému, kdy je od sebe již *de facto* nelze odlišit ani v keramice. Tyto „*panhalštatské*“ principy se uplatňovaly ve všech regionech (skupinách východohalštatské a západohalštatské kultury). V sousedních oblastech, ve středních, jižních a západních Čechách a také na jihozápadním Slovensku,

2 V polistopadovém období některé práce začaly užívat termín slezskoplatěnická kultura (např. *Sedláček 2005, 49–50; Vránová 2013, 27*). Jde o termín problematický, zahrnující opět vývoj pozdní doby bronzové a doby halštatské. Jeho nevýhodou je fakt, že čtenář bez dalšího vysvětlení neví, zdali jde o slezskou či platěnickou etapu. Tento termín neuvádíme a odmítáme jej. Z hlediska historiografie jde o termín nekonceptně převzatý z východních Čech, od počátků formování názvosloví na Moravě se užíval termín *platěnická*, přesněji *dobově plátenická* (*Gottwald*

1924, 94; *týž 1928, 11; týž 1931a, 87*), nikoliv slezskoplatěnická či slezsko-platěnická kultura.

3 Dříve se běžně uváděl termín severní Morava (*Nekvasil 1961a; týž 1961b; týž 1961c*), který byl poplatný politickému dělení Moravy na severní (Severomoravský kraj) a jižní (Jihomoravský kraj). Prioritně zkoumanou oblast Prostějovska a jižního Olomoucka klademe dnes na střední Moravu.

Obr. 1: Skupiny východohalštatské kultury: A – dolnokraňská; B – kaptolská; C – sulmtálská; D – Frög; E – jihozápadopanonská; F – severovýchodopanonská; G – kalenderberská; H – horákovská; I – platěnická; J – slezskoplatěnická (platěnická část); K – severovýchodní (A–G podle: *Egg – Kramer 2005*, Abb. 2; H–I podle: M. Golec; J podle: *Venclová ed. 2008*, obr. 1 a *Čistakova – Chytráček 2018*, 28; K podle: *Gediga et al. 2017*, plan 1).

byla situace terminologicky vyřešena nahrazením starších názvů kultur (v předkládaném pojetí již skupin) bylanské, halštatské mohylové (*Venclová ed. 2008*, 100) a kalenderberské (*Romsauer 1996; Studeníková 2011; Müller 2012; Stegmann-Rajtár 2017*) za kulturně jednotící termín pozdní doba halštatská.⁴ Identický koncept navrhujeme také pro fáze Ha D2–D3 na území Moravy, kde termíny *horákovská* a *platěnická skupina* již nejsou vhodné. K jednotícímu termínu pozdní doba halštatská bude nutné nově připojovat geografické identifikátory (např. pozdní doba halštatská na Brněnsku, jižní Moravě ad.). Náplň Ha D2b–D3 zatím činí vzhledem k vymizení elit značné obtíže a řadíme sem

mnohem méně pramenů než do vývoje v předcházejících úsecích. Fáze Ha D3 pak plynule přechází v *časnou dobu laténskou – stupeň LT A* (*Goláňová 2013*, 242–244; *táž 2018*, 185–188, Fig. 83), který charakterizuje nový časné laténský styl; ten lze však nalézt v porovnání s některými západními a jižními regiony zatím jen na malém množství předmětů nekeramické povahy a díky keramice vyráběné na hrnčířském kruhu, jejíž majoritní část je však ještě vyráběná v ruce a velmi často splývá s obdobím Ha D2b–D3. Na Moravě se v minulosti objevil také termín halštato-laténská kultura (či jiné alternativy tohoto pojmu), který považujeme za zbytečný.

⁴ Do sféry pozdní doby halštatské spadaly dva termíny. Podstata typu Jaroměřice-Střelice (naposledy v neaktualizovaných, ale opakovaně nově vročených skriptech; např. *Podborský 2008*, 196) vyvanula a plně jej nahrazuje termín pozdní doba halštatská. Geneze termínu slatinský typ byla dostatečně popsána (*Přichystal 2007b*), v tomto případě jde o záměnu hrobů raně středověkých za halštatské. Žádný z obou termínů nepoužíváme.

4.

Regionální podskupiny horákovské a platěnické skupiny / bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě

Halštatské osídlení HS a PS/bývalé HS a PS zabírá na Moravě značné území, avšak velké části zůstaly, obdobně jako v periodách předešlých, trvale neosídleny (obr. 12). Oblasti osídlené oběma skupinami lze formálně rozdělit na základě geografických údajů do lokálních podskupin. Některé osídlené regiony spolu přímo sousedí a bezprostředně na sebe navazují bez výraznější přírodní překážky či identifikovatelné hranice, jindy jsou odděleny větším potokem či řekou, dělítkem některých oblastí jsou však neosídlené úseky zejména vrchovin.

Vydělení lokálních podskupin na jižní Moravě představil Vladimír Podborský v 60.–80. letech 20. století, nejdříve šlo o čtyři (Podborský 1966, 2; týž 1974, 372; týž 1980b, 49, 51, obr. 1) a později pět regionálních podskupin HS (obr. 2; Podborský 1980a, 96–97). Toto pomocné geografické dělení se ujalo a pomáhá při orientaci v širším prostoru HS (Golec 2005c, tab. 3; Kos 2016, 73). Vladimír Podborský podskupiny s koncentracemi lokalit blíže nedefinoval, nechápal je jako politické, ekonomické ani etnické celky halštatských společenství, i když poznamenal, že jimi samozřejmě být mohly. Za důležitý považujeme Podborského názor o brněnské podskupině, kterou považoval za nejvýznamnější. Uvedl, že není vyloučeno, že jde o „centrální kmenové území“ HS (Podborský 1980a, 97). Na základě nových dat se skutečně ukazuje, že oblast Brněnska se v podstatě kryje s identifikovaným centrem s významnou

koncentrací dokladů existence elit v Ha D1–D2a, obdobné centrum PS a bývalé PS pak leží na Prostějovsku (obr. 12, 22, 61, 69; viz kap. 9).

(1) *Brněnská podskupina HS (H1)* – Brněnsko. Nachází se v povodí střední a dolní Svatky, dolní Svitavy, povodí Říčky, Bobravy, Šatavy, dolní Litavy až k dolní Jihlavě. Na severu sahá ke Kuřimi, na jihu k Pohořelicím, na západě ke Krumlovskému lesu, na východě k Prateckému kopci.

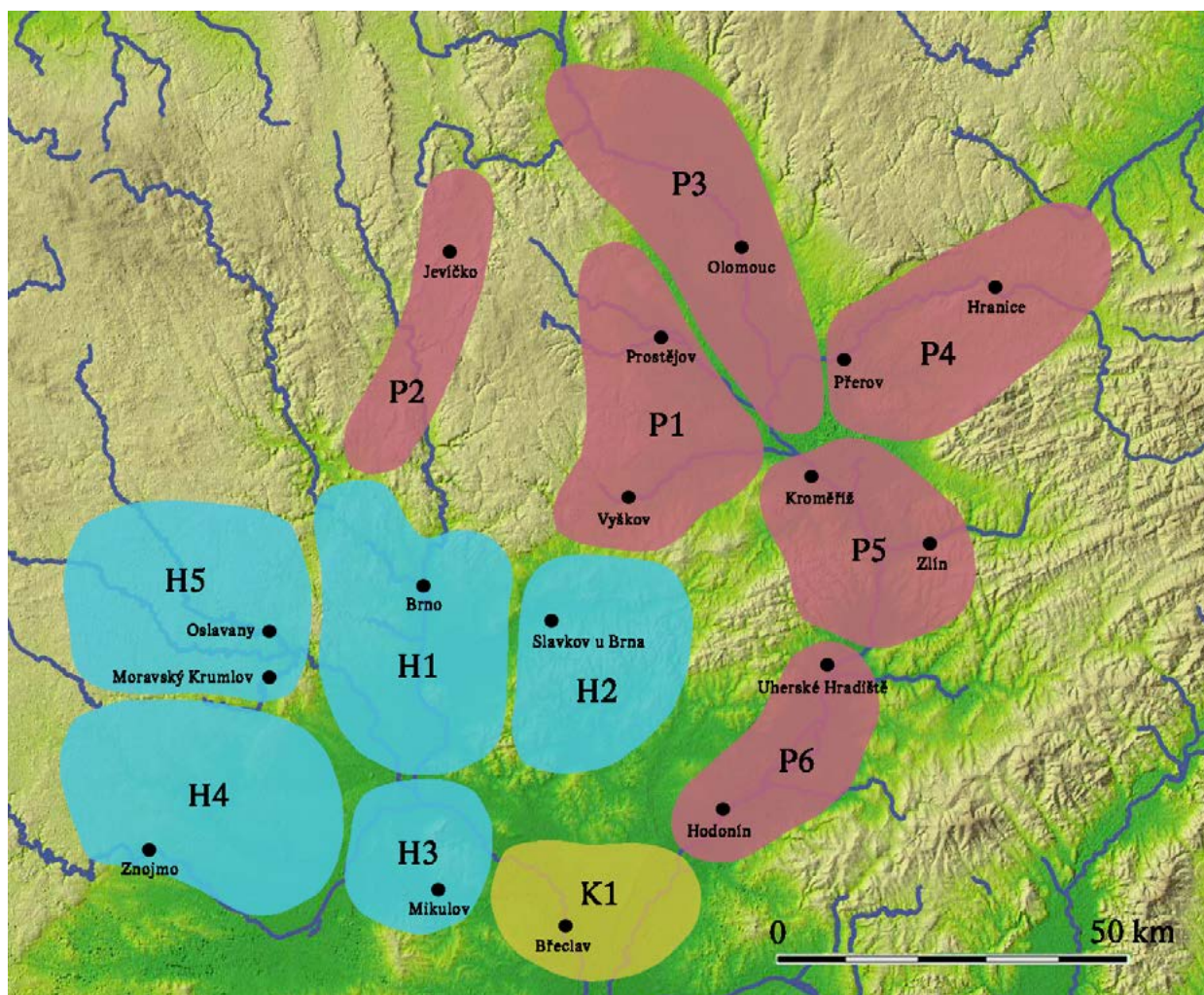
(2) *Ždánická podskupina HS (H2)* – jižní Vyškovsko a severní Břeclavsko. Vyplňuje horní a střední tok řeky Litavy a horní tok Trkmanky. Na severu sahá ke Slavkovu u Brna a Bučovicím, na jihu k Hustopečím, na východě k Prateckému kopci a na západě k Ždánicím.

(3) *Mikulovská podskupina HS (H3)* – Mikulovsko, tj. západní Břeclavsko. Zabírá část dolní Dyje v oblasti Pálavy.

(4) *Znojemská podskupina HS (H4)* – Znojensko. Nachází se na levém břehu středního toku Dyje a v povodí Jevišovky. Na severu sahá k Rokytne, na jihu ke Znojmu a kopíruje státní hranici s Rakouskem, na západě zasahuje k Moravským Budějovicím a na východě k Hrušovanům nad Jevišovkou.

(5) *Krumlovsko-oslavanská podskupina HS (H5)* – Moravskokrumlovsko, Oslavansko. Zabírá střední tok Jihlavy a dolní toky Rokytne a Oslavy. Na severu sahá k Rosicím, na jihu k Moravskému Krumlovu, na západě k Třebíči a na východě ke Krumlovskému lesu.

4. Regionální podskupiny horákovské a platěnické skupiny...

Obr. 2: Regionální podskupiny horákovské (H1–H5), platěnické (P1–P6) a kalenderberské (K1) skupiny na Moravě v Ha C–D1; v Ha D2–D3 jde o bývalé podskupiny HS, PS a KS: H1 – brněnská; H2 – žďánická; H3 – mikulovská; H4 – znojemská; H5 – krumlovsko-oslavanská; K1 – břeclavská (podle: *Podborský 1980a*, 96–97; *tjž 1980b*, 49, 51, obr. 1); P1 – prostějovsko-vyškovská; P2 – Boskovická brázda; P3 – olomoucká; P4 – Moravská brána; P5 – kroměřížsko-zlínská; P6 – hradištsko-hodonínská (podle: M. Golec).

Pro pozdní dobu halštatskou užíváme pro zmíněné podskupiny termín *bývalá podskupina HS*.

Podskupiny PS nebyly doposud definovány. Pro osídlené oblasti PS navrhuje na základě geografických údajů šest *regionálních podskupin PS* (obr. 2).

(1) *Prostějovsko-vyškovská podskupina PS (P1)* – Prostějovsko, severní Vyškovsko, západní Přerovsko. Nachází se ve Vyškovské bráně a Prostějovské kotlině, zabírá střední a dolní tok Hané, povodí Hloučely, Romže a Valové, nachází se na levém břehu Blaty. Na severu sahá k řice Šumici, na jihu k Rousínovu, na západě k Dražanské a Zábřežské vrchovině a na východě k toku Blaty.

(2) *Podskupina PS Boskovická brázda (P2)* – sever Boskovické brázdy. Nachází se v severní části Boskovické brázdy. Na severu sahá k Městečku Trnávka, na jihu

k Tišnovu a Blansku, na západě k Svitavské pahorkatině a Hornosvratecké vrchovině a na východě k Dražanské a Zábřežské vrchovině.

(3) *Olomoucká podskupina PS (P3)* – Olomoucko, jižní Šumpersko. Nachází se v Hornomoravském úvalu, zabírá horní tok Moravy (na Moravě), levý břeh Blaty, dolní tok Bečvy po Přerov. Na severu sahá k Šumperku, na jihu k Chropyni, na západě k Zábřežské vrchovině a toku Blaty a na východě k Nízkému Jeseníku a Oderským vrchům.

(4) *Podskupina PS Moravská brána (P4)* – Přerovsko, Novojičínsko. Nachází se v Moravské bráně, pokrývá dolní tok Bečvy po Přerov, dosahuje toku horní Odry. Na severovýchodě sahá k Novému Jičínu, na jihozápadě k Přerovu, na severozápadě k Oderským vrchům a na jihovýchodě k Hostýnsko-vsetínské hornatině.

4. Regionální podskupiny horákovské a platěnické skupiny...

(5) *Kroměřížsko-zlínská podskupina PS (P5)* – Kroměřížsko, Zlínsko. Nachází se na středním toku Moravy (na Moravě), od ústí Hané do Moravy, v povodí Dřevnice, na jihu po Napajedelskou bránu. Na severovýchodě sahá ke Kroměříži, na jihu k Napajedlům, na západě k Chřibům a na východě zasahuje do Vizovické vrchoviny.

(6) *Hradištsko-hodonínská podskupina PS (P6)* – Uherskohradištsko, Hodonínsko. Nachází se na dolním toku Moravy (na Moravě) s přítoky Olšavy, Veličky a Prušánky, leží v severním a středním Dolnomoravském úvalu. Na severu sahá k Uherskému Hradišti, na jihu k Hodonínu, na západě k Chřibům a Kyjovské pahorkatině a na východě k Vizovické vrchovině a Bílým Karpatům.

Kalenderberská skupina. Její existenci na jihovýchodní Moravě naposledy vymezil Vladimír Podborský jejím oddělením od horákovské kultury (*obr. 2; Podborský 1980a, 96*). Jde o severovýchodní okraj kalenderberské skupiny (KS) překračující Dyji severním směrem, dále rozšířeně na velkém území Dolního Rakouska, Burgenlandu a jihozápadního Slovenska (*Egg – Kramer 2005, Abb. 2*). Na Moravě tedy identifikujeme *jednu podskupinu KS*.

(1) *Břeclavská podskupina KS (K1)* – jižní a východní Břeclavsko. Zabírá část dolního toku Dyje, Kyjovky a Moravy (na Moravě), dolní část Dolnomoravského úvalu. Na severu leží hranice jižně od Hodonína, na jihu sahá KS k státním hranicím, navazuje na své rozšíření v Dolním Rakousku, na západě leží hranice východně od Mikulova, na východě dosahuje KS k státním hranicím a navazuje na rozšíření na jihozápadním Slovensku.

Pro pozdní dobu halštatskou užíváme pro podskupiny PS a KS termíny *bývalá podskupina PS* a *bývalá podskupina KS*.

Vyčlenění regionálních podskupin H1–H5, P1–P6 a K1, jakož i bývalých podskupin HS, PS a KS (*obr. 2*) na základě geografických parametrů chápeme jako pomocné. Jejich využití spatřujeme zejména při organizaci práce s prameny z území Moravy, které je značně rozlehlé. V budoucnu mohou pomoci k formulování názorů na shody a rozdíly mezi jednotlivými regionálními podskupinami. V žádném ohledu je nepovažujeme za kulturní odraz halštatského vývoje v sociálně-politickém nebo ekonomickém aspektu. Jejich prostřednictvím chceme napomoci v lepší orientaci v halštatské Moravě. Jsou zapotřebí také pro důležitý aspekt této knihy, totiž pro práci s modelem center elit, která se nacházejí, dle nynějších znalostí, pouze v některých oblastech, jako je pro HS/bývalou HS podskupina H1/bývalá H1 a pro PS/bývalou PS podskupina P1/bývalá P1 (*obr. 12, 22, 61, 69*). Základní konfrontace predikovaných sociálně-politických center s celkovým osídleným územím vydává významná data o nerovnoměrném zastoupení elit v krajině. Centra se nacházejí zatím pouze ve dvou z dvanácti rovnoměrně geograficky vymezených podskupin (což činí přibližně jen 15 % ze všech osídlených území). *Tato kniha se zaměřuje zejména na podskupinu P1*, v níž se nachází jedno z predikovaných center elit.

Vyčlenění regionálních podskupin, dle vytyčené koncepce, lze sledovat pouze do konce Ha D1, popř. Ha D2a, kdy dochází k výrazné kulturní transformaci a lokálně zabarvené prameny mizí. Stírají se dokonce rozdíly mezi HS a PS, popř. KS. Nejpozději od Ha D2b tak podskupiny HS (H1–H5), PS (P1–P6) a KS (K1) již sledovat nelze. Pro úsek Ha D2–D3 do nástupu LT A nabízíme termíny bývalé podskupiny HS, PS a KS (popř. obecněji: pozdní doba halštatská na Brněnsku, Prostějovsku ad.).

5.

Dějiny výzkumu platěnické skupiny / bývalé platěnické skupiny na Moravě

Dějiny výzkumu PS/bývalé PS⁵ sahají k samým kořenům archeologie na Moravě. Jejím prvním badatelem se stal Heinrich (Jindřich) Wankel, který prozkoumal zejména v roce 1872 jeskynní lokalitu Habrůvka – „Býčí skála“ ve střední části Moravského krasu (Wankel 1882; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995; Golec 2017). Jak bude popsáno níže, jejími tvůrci a majiteli byly society pocházející jak z HS, tak i PS a tato významná nadkulturní svatyně se nacházela na hranicích obou kultur. V roce 1878 Moritz Trapp a později v roce 1898 Innocenc Ladislav Červinka zkoumali pohřebiště s platěnickými hroby ve Zlíně-Loukách – „Kamenných dílcích“ (Trapp 1979, CVII–CIX, Fig. 3–7; Červinka 1902, 256, obr. 123–124; Stegmann-Rajtár 1992a, 43, Taf. 85:1–4). Wankelovy výzkumy zasáhly již na konci 70. let 19. století také do poznání PS přímo v jejím středu, konkrétněji na Olomoucku. Roku 1880 prozkoumal velmožskou mohyly se dvěma pohřebními komorami v Ústíně (dříve Těšeticích) – „Královském kopci“ (Wankel 1885; Červinka 1902, 157), tato významná památka je dodnes uváděna nesprávně pod katastrem sousedních Těšetic (též Královský kopec u Těšetic). Nedlouho nato měl „otec moravské prehistorie“ opět badatelské štěstí v Nákle – „Za Kostelem“, kde zachytil zprávu o rozměrné velmožské mohyle zničené v polovině 50. let

19. století, kterou některé dochované detaily popisu mohou řadit k halštatským památkám (Wankel 1889, 51; Červinka 1902, 157). Významný objev pochází také z roku 1883 z Nákla – „Pod Dědinou“ z prostoru zakládaného rybníka „Podkova“ (Wankel 1889, 55, obr. na str. 52–53). Dodnes jde asi o nejnámější depot PS, v bronzové žebrované cistě bylo uloženo osm bronzových šálků. Nákelský depot dodnes zastává roli ikonického nálezu PS; soubor se stal velmi častým publikačním námětem (Červinka 1902, 258, obr. 126–127; Šimek 1915; Podborský 1960, 49–50, tab. IX; Nekvasil – Podborský 1991, 19, 23–25, Taf. 9:37, 13:47–50, 14:51–53; Nekvasil 1993, 359, obr. 237–238; Peška 2001, 89, obr. 3; Vítula 2001, 31–32, obr. 34–35). V roce 1890 byl nalezen při polních pracích v Šarovech – „Hlubočku“ na Zlínsku další depot, v keramické mise byly uloženy bronzové náramky, jantarové a skleněné korálky (Červinka 1902, 256; Dohnal 1977a, 59, obr. 973–974 na str. 163; Nekvasil 1993, 359; Čižmář – Čižmářová 2014, 53). Roku 1902 Innocenc Ladislav Červinka publikoval ve své *Moravě za pravěku* informace o kultuře „hallštatské“, ke které správně přiřadil řadu lokalit pozdější PS (Červinka 1902, 242–259). V roce 1911 opět jmenuje kulturu „hallštatskou“, ale již s výrazem plátenický ráz (Červinka 1911, 44–52). V roce 1909 publikoval František Černý práci *Popelníková pole na Moravě*, kde pro dobu halštatskou na Moravě užil termín bylanská kultura (v závorce však již plátenická), ke které řadil např. nálezy z Němcic nad Hanou nebo Horky nad Moravou (Černý 1909, 13–14, tab. IV). Termín bylanská kultura užíval v období před

5 V této kapitole dále neuvádíme termín bývalá PS, protože dřívější pojetí PS zahrnovalo rovněž časový úsek bývalé PS až do přechodu k LT A.

I. světovou válkou také Antonín Gottwald (1914, 25, obr. na str. 27), který posléze přešel k názvu plátenická kultura. Roku 1909 Innocenc Ladislav Červinka prozkoumal rozměrnou (asi) vykradenou mohylu s kostrovým pohřbem bez typického inventáře ve Vitčicích – „Vitčickém lese“, jež je dodnes řazena mezi halštatské památky (Červinka 1911, 43; *týž sine*, 49; Nekvasil 1962, 147), neboť nejvíce na dobu halštatskou poukazuje průměr mohyly, který činí 35 m. V minulosti byla Jindrou Nekvasilem prezentována jako příklad expandující HS do oblasti jižní PS (Nekvasil 1962, 147, obr. 1–2; *týž* 1963, 53), což dnes již nepovažujeme za nosný koncept moravské doby halštatské. Kolem roku 1910 Innocenc Ladislav Červinka shromáždil rozchvácený mobiliář z komorového nejspíše mužského a ženského hrobu v Dobřčicích – „Kamenci“ na Přerovsku (Červinka 1938). Nejznámější částí mobiliáře je velmi často publikovaný picí roh s rytinou záprahu a čtyřkolového vozu (Nekvasil 1993, obr. 246:1; Podborský 2006, obr. 88:7; Drechsler 2010, 73 s vyobr.; Mírová 2019a, Pl. 28:18). Z roku 1941 pochází nepublikovaný rukopis Innocence Ladislava Červinky o Prostějovsku, obsahuje rešerše Gottwaldových zveřejněných výzkumů (Červinka 1941).

Od přelomu 19. a 20. století bylo zkoumáno pohřebiště v Horce nad Moravou – „Nad Skalkou“ (Podborský 1956, 25; Nekvasil 1993, 334; Procházková 2001, 30). Od této lokality někteří německy píšící autoři odvozovali název pro dobu halštatskou na Moravě – horecká kultura, typ nebo stupeň (*Horkauer Kultur, Typus, Stufe*). Tyto pojmy užívali např. v Brně Anton Rzehak (1910), ve Vídni Oswald Menghin (1926, 77, 79–80) nebo na střední Moravě Karl Schirmeisen (1930, 115). Řadili pod něj také jižní Moravu s tehdy ještě nezavedeným pojmem horákovská skupina, jehož vytvoření spadá teprve do období II. světové války (Böhm 1941, 367). Dosud se pro dobu halštatskou užíval ještě název podolský typ či skupina, jehož konečné zařazení do pozdní doby bronzové provedl Jiří Řihovský teprve v poválečném období. Horecká kultura byla alternativou termínu platěnická kultura, který se v meziválečném období užíval mezi českými archeology. Náležel k nim např. Antonín Gottwald působící na Prostějovsku (Gottwald 1924, 94; *týž* 1931a, 87), který ve svých starších pracích užíval ještě termín bylanská kultura. Tento výzkumně velmi aktivní badatel se svými spolupracovníky Karlem Dobešem a Františkem Trčalou systematicky zkoumal pohřebiště popelnicových polí v okolí Prostějova, na nichž řada hrobů náležela k PS. Pracoval v Mostkovicích – „Předních dílech“ (2 hroby), Seloutkách – „Na Šfátných“ (26 hrobů), Určicích – „Hájových“ (23 hrobů) a Určicích – „Kumberkách“ (14 hrobů; např. Gottwald 1931a, 93–95; *týž* 1931b; Nekvasil 1961a, 66); tyto lokality se staly významnými prameny k poznání PS v druhé polovině 20. století. V letech 1933–1935 Antonín Gottwald a Karel Dobeš prozkoumali

rozsáhlé pohřebiště popelnicových polí ve Slatinkách – „Nivkách“ se 103 halštatskými hroby (Gottwald 1935; Nekvasil 1961a, 75), které ve své magisterské diplomové práci revidoval Michal Přichystal (2003). V roce 1939 prozkoumal Hans Freising v oblasti Boskovické brázdy při stavbě dálnice Vratislav–Videň dva rozměrné velmožské hroby s dřevo-kamennou architekturou Jevíčko III, A/39 a B/39 – „Na Panském“ (Mackerle 1948, 17–18), které, ač byly v literatuře opakovaně uváděny (Smrž 1975, 32–33, tab. 1; Štrof 1990, 141–142, tab. 241–244; Jarůšková – Štrof eds. a kol. 2014, 161–162, obr. 62–64), nebyly dodnes souborně publikovány. V roce 1940 prokopával Vilém Hrubý pohřebiště PS s 26 hroby v Nedakonicích na Uherskohradištsku (Hrubý 1942). Nejbohatěji čerpali z nového moravského materiálu Jaroslav Böhm a Jan Filip, kteří systematicky prohlubovali znalosti o popelnicových polích s přesahem do halštatského období na území Československa a významně ovlivnili novou poválečnou generaci archeologů (Böhm 1936–37; *týž* 1941; Filip 1936–38). Jaroslav Böhm užíval pro Moravu termín platěnická kultura (Böhm 1941, 326). Jan Filip v tomto období použil pro severní polovinu Moravy termín slezskoplatěnická kultura, avšak pro třetí a čtvrtý stupeň, tedy dobu halštatskou, výslovně použil pouze termín platěnická kultura (Filip 1948, 226, 231, 234). Rozdílný termín slezskoplatěnická kultura (platěnická fáze) použila později pro Moravu Jitka Hralová (1960, 266), avšak bez citační odezvy domácích badatelů.

Nový komplexní výzkum moravské doby halštatské se začal odvíjet v poválečném období. Badatelem se systematickým přístupem se stal Jindra Nekvasil, který nejdříve započal s výzkumem HS v 50. letech 20. století a později přešel k PS. Souhrn dosavadních poznatků o sídlišťích a pohřebištích na počátku 60. let 20. století založil na komplexní revizi muzejních sbírek; s tématem *Severní Morava v době halštatské* obhájil také svoji kandidátskou disertaci (Nekvasil 1961a; *týž* 1961b; *týž* 1961c). Je škoda, že tato rozsáhlá třísvazková práce nikdy nevyšla tiskem. Již od poloviny 50. let 20. století se o PS zajímal také Vladimír Podborský, jenž publikoval některá vybraná témata, jako např. práce o plastické vlnici na keramice nebo o malované keramice (Podborský 1957; *týž* 1960; *týž* 1963). Naše práce ideově navazuje na jeho souhrnná díla o PS, kde monitoroval chronologické pozice významných lokalit lužické, slezské a platěnické fáze lužických popelnicových polí, z nichž notná část ležela na Prostějovsku (Podborský 1956; *týž* 1970a). Systematický výzkum PS rozvíjel hlavně Jindra Nekvasil v řadě dílčích prací, ale i přehledných shrnutích až do počátku 90. let 20. století (Nekvasil 1974; *týž* 1987a; *týž* 1987b; *týž* 1993, 351–359, 367–372). Svůj zájem o PS postupně soustředil zejména na výzkumy na Mohelnicku a Šumpersku (Nekvasil 1973; *týž* 1974). Největší pozornost věnoval dodnes největšímu platěnickému pohřebišti

na Moravě v Moravičanech – „Dílečkách“, zkoumanému v letech 1953–1968. Zde odkryl pohřebiště z období popelnicových polí a doby halštatské s 1 250 hroby, z nichž 330 náleží do PS; získané výsledky však publikoval pouze formou katalogu (*Nekvasil 1982a*). Pohřebiště v nedávné době revidovala ve své disertační práci Erika Makarová, ve které se zaměřila na revizi kovového inventáře a antropologii (*Makarová 2017b*). V roce 1979 vydal Jiří Říhovský souhrn moravských bronzových jehlic, kam zahrnul také halštatské exempláře (*Říhovský 1979*).

Od 60. let 20. století se postupně vžil Jindrou Nekvasilem nově zavedený termín slatinský typ pro závěrečné stadium PS (*Nekvasil 1961a*, 141, 184–185; *týž 1961c*, 16; *týž 1993*, 372). Nový pojem ideově zrcadlil obdobný název zavedený Milošem Šollem již v 50. letech 20. století na jižní Moravě – typ Jaroměřice–Střelice, jenž řešil otázku dobově uznávaného konceptu paralelního přezívání doby halštatské hluboko do doby laténské. Slatinský typ byl však vymezen na pohřebišti ve Slatinkách – „Nivkách“ na základě chybného přiřazení raně středověkých hrobů pražského typu k době halštatské a jejich typologického odvození od skutečně halštatských hrobů na této lokalitě (*Nekvasil 1960a*). Po podrobné kritice představené Michalem Přichystalem však termín již nadobro ztratil svoji opodstatněnost (*Přichystal 2003*; *týž 2007b*).

Dlouhodobě rozvíjeným tématem Jindry Nekvasila bylo mocenské pronikání HS do PS (*Nekvasil 1962*, obr. 1), které se stalo *leitmotivem* jeho vědecké práce. Nacházíme jej také v práci Vladimíra Podborského (1980b, 51). Takové pojetí vzniku změn v materiální kultuře PS ve Vyškovské bráně (v kulturně-historickém pojetí) ještě v nedávné době, s negativními výsledky, testovala Zuzana Holubová – konstatovala, že míra cizorodé složky HS v PS poukazuje na „*infiltraci, nikoliv invazi*“ (*Holubová 2011*). Na sklonku své aktivní badatelské činnosti se Jindra Nekvasil zabýval bronzovými nádobami na Moravě (*Nekvasil – Podborský 1991*), mezi nimi depotem z Nákla – „Pod Dědinou“ a speciálně Habrůvkou – „Býčí skálou“, dnes náležící nejen HS, ale také PS, které věnoval kontinuální pozornost již od pozdních 60. let 20. století (*Nekvasil 1969*; *týž 1981*; *týž 1985*; *týž 1993*, 359–367, obr. 239–243; *Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*; *Stloukal – Nekvasil 2015*). Systematický zájem o rozsáhlou oblast východní Moravy v období popelnicových polí zúročil v roce 1977 Vít Dohnal, zahrnuty byly také lokality PS (*Dohnal 1977a*). O desetiletí později tento badatel představil další syntetický výstup zahrnující opevněné výšinné lokality z období popelnicových polí a doby halštatské na Moravě (*Dohnal 1988*), práce se stala až do publikování syntézy o hradištích Miloše Čižmáře hlavním pramenem poznání této problematiky v době halštatské (*Čižmář 2004a*).

Zvýšený nárůst badatelské činnosti v oblasti PS evidujeme teprve po roce 1989. Shrnutí svých dlouholetých

teoretických znalostí o PS sepsal Jindra Nekvasil v *Pravěkých dějinách Moravy*, stať završuje jeho celoživotní výzkumnou činnost (*Nekvasil 1993*, 351–359). Ve stejném období vydala katalog hrobů HS Susanne Stegmann-Rajtářová, který je dodnes citován. Zahrnul také hroby z Břeclavska, Hodonínska a Zlínska, které dnes řadíme do PS nebo KS (*Stegmann-Rajtář 1992a*). Naproti tomu koncepcí chronologického vyhodnocení horákovských hrobů, obsažená v její disertační práci, se u moravských badatelů neujala. Koncept nepočítá s hroby pozdní doby halštatské, což je chybné. V širším přehledu byly zmíněny Moravičany – „Dílečky“ (*Stegmann-Rajtář 1992b*, 123, Abb. 45–46, 63). Halštatské spony k roku 1993 sumarizoval Jiří Říhovský (1993), pramenný fond později doplnil Miloš Čižmář (2004b), což platí také pro spony z LT A (*Čižmář 2012b*). V roce 1997 byl prozkoumán fragment pohřebiště v Kostelci – „Prostředních pololánech“ (*Čižmář – Šmíd 1999*; *Štrof 2000*, obr. 36). V roce 2003 uveřejnil Vít Dohnal souhrn poznatků o nejsevernější lokalitě KS na Moravě – o hradišti Kněždub – „Šumárník“ na Hodonínsku zkoumaném v letech 1960–1964 – a dvou pohřebišti; první v Tvarožné Lhotě – „Na Lučině“ zkoumané v letech 1960–1961 vydalo sedm hrobů, druhé v Tvarožné Lhotě – „Traviskách“ bylo bohužel zničené, avšak dokládá zřídka zastoupenou fázi Ha D3 (*Dohnal 2003*). Ve stejném roce Michal Přichystal revidoval v magisterské diplomové práci pohřebiště Slatinky – „Nivky“ (*Přichystal 2003*); autor se návazně kriticky vyjádřil k tématu slatinského typu, který shledal jako neopodstatněný (*Přichystal 2007b*). V letech 2003–2020 (výzkum stále probíhá) byla prozkoumána na východním okraji Prostějova rozsáhlá sídliště s ústředním dvorcem na ploše asi 57 ha navazující na osídlení v Prostějově – „Za Tržištěm“ a v Prostějově–Čechůvkách – „Kopaninách“. Byly zde vyzvednuty dva depoty, z toho velmožský v Kralicích – „Kralickém háji“ a dále v Prostějově – „Kopaninách“ (*Fojtík – Šmíd 2003a*; *týž 2003b*; *Šmíd 2003a*; *Fojtík 2005a*; *týž 2006*; *týž 2007a*; *týž 2007b*; *týž 2008*; *Čižmář – Geislerová eds. 2006*, 209, 258–259; *Přichystal – Kos 2006*, 49–50; *Geislerová – Parma eds. 2013*, 247; *Golec et al. 2021 ad.*). V roce 2004 Stanislav Stuchlík uveřejnil revizi pohřebiště v Mohelnici na Šumpersku zkoumaného v letech 1953–1971 (*Stuchlík 2004*), známého nálezem bronzové figurky/závěsku podoby beránka (*Podborský 1993*, obr. 249:1). Ve stejném období Arkadiusz Tajer uveřejnil výsledky z výzkumu pohřebiště PS v Blatci – „Za Nádražím“ provedeného v roce 2001 (*Tajer 2004a*; *týž 2006*). V roce 2004 zahrnul Martin Trachsel některé lokality PS s koňskou problematikou do uceleného chronologického systému (*Trachsel 2004*), rozvínutím tohoto tématu jsou práce Zuzany Mírové (2019a; *týž 2019b*). Shrnující souborná stať o výzkumech lokalit PS Ústavu archeologické památkové péče Brno z let

1999–2004 vyšla v roce 2006 (*Přichystal – Kos 2006*, 49–51). Lokality a předměty s náboženskou tematikou shrnul Vladimír Podborský (2006, tab. 86, obr. 105). Významným způsobem přispěla k poznání nejjihnější části PS Zuzana Holubová, která připravila do tisku několik významných lokalit ve Vyškovské bráně – platěnické pohřebiště s 12 hroby v Drnovicích – „U Propasti“ z roku 1996 (*Baarová – Mikulková 2004*), následovala revize fragmentu nekropole v Pustiměři – „Pod Grefty“ (*Baarová 2007*), dalším počinem se stalo shrnutí výzkumů hradiště s vyvinutým pozdně halštatským sídlíštním horizontem v Radslavicích – „Zelené Hoře“ z let 1963–1964 (*Holubová 2007*). Obdobně revidovala hradiště v nejsevernější části HS Křižanovice – „Zámeček“ s přílehlým pohřebištěm (*Baarová 2004a; táž 2004c; táž 2004d; táž 2005*). Na základě svých výzkumů ve Vyškovské bráně přešla k otázkám globálního charakteru řešeným v minulosti Jindrou Nekvasilem – expanzi HS do PS, kterou shledala jako neopodstatněnou (*Baarová 2004b; Holubová 2011*). Z této oblasti byl publikován doposud nezvyklý soubor železných předmětů z hradiště Podivice 1 – „Na Valech“ na Vyškovsku, který náleží k nejstarším projevům PS v Ha C1 (*Fojtík – Golec 2006; táž 2007*). V letech 2008–2009 bylo prozkoumáno rozsáhlé pohřebiště s 58 hroby v Orlovicích – „Na Kopci“ na Vyškovsku, které zatím čeká na své zpracování (*Kos – Přichystal 2013*, 80–82). Publikován byl také stručný přehled vývoje PS na Přerovsku (*Drechsler 2010*, 71–75). Záchranné práce v blízkosti hradiště Křenovice – „Hradisko“ přinesly poznatky o jeho zázemí v poloze Křenovice – „Vinohrady“ (*Tajer – Vránová 2011; Tajer 2012*). Komplexní revizí pramenů s vývojovou fází PS z hradiště Chvalčov – „Hostýn“ se zabýval David Parma (2012a, 69–73, 84, obr. 29; *týž 2012b*, 24–31); pro halštatskou keramiku poprvé modifikoval deskripční systém aplikovaný Dagmar Dreslerovou v roce 1995 (*Dreslerová – Beech 1995*). V tomto období bylo prozkoumáno sídlíště PS v Medlově – „Za Školou“ (*Tajer 2013*). V roce 2012 a později v roce 2017 byly zkoumány hroby PS v Seloutkách – „Na Štastných“ (*Fojtík 2012; týž 2017b; Kos – Přichystal 2018*, obr. 6.16–6.22), které se staly výchozím tématem této práce. Shrnující kapitola výzkumů o PS Ústavem archeologické památkové péče Brno z let 2005–2010 vyšla v roce 2013 (*Kos – Přichystal 2013*, 75–83). Vývojem sídelních areálů popelnicových polí, doby halštatské a časné doby laténské v širším okolí Olomouce se zabývala ve své disertační práci Vendula Vránová. Archeologická data konfrontovala s georeliéfem, hydrologií a pedologií; představila krajinné kulturní změny v nerovnoměrně osídlené oblasti Hané ve třech návazných časových úsecích (*Vránová 2013*, 26–31, 37–39, obr. 22, 25–26). Revizi hradiště PS z Velkých Opatovic – „Hradiště“ na Blanensku představil ve své publikované baka-

lářské diplomové práci Marek Novák (2013). V tomto období byly odkryty hroby na pohřebišti PS v Drahanovicích – „Za Kapličkou“ (*Fojtík 2014c; týž 2014b; Tajer 2015*). Impulzem pro shrnutí dosavadních znalostí o halštatských depotech na Moravě byl náležen ženského opasku složeného v keramické míse v Bohdalicích-Pavlovicích – „Ve Žlebách“, jde o významný projev ženské elity PS (*Čižmář – Čižmářová 2014*). Stav poznání PS na Boskovicku představila dvojice Zuzana Jarůšková a Antonín Štrof, pro poznání elit PS je důležitá část o velmožských hrobech Jevičko III, A/39 a B/39 – „Na Panském“ (*Jarůšková – Štrof eds. a kol. 2014*, 123–178, mapa 9). Ve stejném roce vyšel obdobný přehled PS na Valašsku (*Čermáková 2014*, 34–53). Revizi opevněného hradiště popelnicových polí a PS Krhov – „Malý Chlum“ se zázemím představil ve své publikované magisterské diplomové práci Marek Novák (2015). Keramiku v této studii zpracoval za pomoci převzatého popisného systému Dagmar Dreslerové, na který navazujeme také my. V roce 2016 vyšel ucelený přehled záchranných výzkumů Archeologického centra Olomouc z let 1995–2015 s lokalitami PS (*Peška – Vránová eds. 2016*, 198–211). Arkadiusz Tajer v něm uvedl informace o kompletně prozkoumaném pohřebišti PS se 71 hroby z roku 2013 v Lipníku nad Bečvou VII-Trnávce – „Zadni“ (*Peška – Vránová eds. 2016*, 114–117; srv. *Tajer – Šín 2016*). V roce 2016 byly prozkoumány hroby PS v Prostějově-Domamyslicích – „V Loučkách, ul. Olšová“, jejichž vyhodnocení je součástí této knihy (*Fojtík 2016; Kos – Přichystal 2018*, obr. 6.11–6.15). Sylva (Tichá) Bambasová představila ve své bakalářské i magisterské diplomové práci koncept sídelní aglomerace Křenovice v PS a pozdní době halštatské s ústředím na hradišti v Křenovicích – „Hradišku“ a zázemím v Křenovicích – „Vinici“, resp. též v zničeném „Korábu“ (*Bambasová 2016; táž 2019; Tichá Bambasová 2019*). V roce 2018 byly shromážděny širším týmem pod vedením Martina Golce prameny o předmětech vekezugské a další východní provenience na Moravě (*Bartík et al. 2017*). Seznam doplňují kolekce obdobných nálezů ze Štramberka – „Kotouče“ na Novojičínsku a přílehlého okolí (*Janák 2017*) a dnes nejpočetnějšího souboru východních militarií na Moravě z Provodova – „Rysova“ na Zlínsku (*Novák 2017; týž 2020*). Militariím tohoto období na Moravě se v bakalářské i magisterské diplomové práci věnoval Ondřej Klápa (2016; *týž 2017; týž 2019*). Koncepti pozdní doby halštatské na Moravě s využitím nových dat o vekezugské a dalších východních kulturách představila trojice autorů (*Golec – Čermáková – Fojtík 2017*). Poznatky o pohřebišti PS v Moravičanech – „Dílečcích“ ve své disertační práci částečně revidovala Erika Makarová, jež se tomuto tématu věnuje dlouhodoběji (*Makarová 2013; táž 2017a; táž 2017b; táž 2019; táž 2020; Makarová – Hložek 2017*). Hodnotné depoty zejména šperků pocházejí z Po-

5. Dějiny výzkumu platěnické skupiny / bývalé platěnické skupiny na Moravě

domí – „Zajbotu“ na Vyškovsku (*Golec – Fojtík – Rybářová 2018*), Roštína – „Vlčáku“ na Kroměřížsku (*Golec – Kos 2020*) a Bánova – „Skalek“ na Uherskohradištsku (nepublikováno). Shrnutí nových poznatků z výzkumů Ústavu archeologické památkové péče Brno o PS z let 2011–2016 pochází z roku 2018 (*Kos – Přichystal 2018*, 79–85). Vozy, jhy a koňskými postroji (nejen) v PS se zabývala ve své magisterské diplomové práci Zuzana Mírová (*2019a; táž 2019b*). Výjimečným předmětem v prostředí PS je měděná plaketa obloukovitého tvaru se zobrazením pěti postav z Doloplazů – „Roviny“ na Prostějovsku. Jde o etruskou

„předsitulovou“ produkci ze 7. století př. Kr., která nese silné znaky ovlivnění orientalizujícím uměním Předního východu z oblasti Urartu nebo Asýrie (*Chytráček et al. 2019a*). Problematiku datování moravských hradišť a militarií východního typu s nimi spojených představil Marek Novák (*2020*). Přehledem elit na celém území Moravy se zabývali Martin Golec a Zuzana Mírová, kteří toto téma dále rozvíjejí (*Golec – Mírová 2020a; táž 2020b*). Autoři představili model dvou územních koncentrací elit – HS na Brněnsku a PS na Prostějovsku (*obr. 12, 22, 69; Mírová – Golec 2018*), který se stal ideovým pozadím této knihy.

6. Chronologie

Chronologie je jedna z částí výzkumu PS a bývalé PS, která v uplynulých desetiletích pokročila jen velmi málo kupředu, dodnes není zcela ustálená a jednotná. Jde tedy o velmi aktuální téma. Výchozím bodem je stále příslušná stať v *Pravěkých dějinách Moravy*, kde Antonín Štrof (1993, 312) kulturu lužických popelnicových polí dělí na tři fáze – lužickou (B D–Ha A1), slezskou (Ha A2–B) a platěnickou (Ha C–D). Toto členění je dodnes běžně užíváno mnoha autory pro základní chronologické dělení slezské a platěnické fáze, ovšem s rozdílem, kdy slezská fáze zabírá jen fáze Ha B1–B3 (Salaš 2005, obr. 1). Kritiku nevhodnosti termínu „popelnicová pole“ pro úsek doby halštatské jsme popsali výše (kap. 3). Řazením PS/bývalé PS pod kulturu lužických popelnicových polí vzniká ještě další problém, a to interpretační. Navozuje dojem, že PS/bývalá PS dosáhla v porovnání s jižním sousedem HS/bývalou HS nízkého podílu halštaticizace, a tím nenáleží mezi skupiny východohalštatské kultury. Taková představa však neodpovídá skutečnému stavu kulturního nastavení PS/bývalé PS. Zastáváme názor, že míra globální halštaticizace je naopak velmi vysoká, rychle narůstá a od fáze Ha D2 zcela převládá nad tradičními keramickými lužickými specifiky (kap. 3). Nelze uvést jakékoliv argumenty, proč by měla být chronologie PS/bývalé PS vůči okolním skupinám východohalštatské kultury odlišná. PS/bývalá PS je její integrovanou součástí, včetně rytmu reflexe základních vývojových změn zjizitelných v materiální složce. Ve stejné knize *Pravěké dějiny Moravy* prosazoval Jindra Nekvasil svůj termín uvedený poprvé v 60. letech 20. století – „halštatské období lužické kultury“ (Nekvasil 1961a, 27; týž 1993, 351). Jeho chronologickou náplň, námi chápanou jako PS/bývalou PS, vyjádřil ve sledu Reineckových fází, k nimž přiřadil alternativní termíny – počáteční stadium Ha C1, klasické a vrcholné stadium Ha C2–D1, vrcholné a pozdní stadium Ha D2 a zánikové stadium Ha D3 (Ne-

kvasil 1993, 335, 337).⁶ K tomuto dělení Jindra Nekvasil dospěl až v 90. letech 20. století, přičemž ještě v 70. a 80. letech 20. století, kdy se již pro jižní Moravu publikovaly Reineckovy chronologické systémy pro HS/bývalou HS a částečně i PS/bývalou PS (cf. Podborský 1970a, Abb. 1; týž 1972, obr. 42; týž 1974, Tab. II), komplexní periodizaci PS/bývalé PS nepublikoval. Celkově zastával názor, že pro včlenění fází PS/bývalé PS do Reineckovy periodizace nemáme žádnou oporu (Nekvasil 1974, 305; 1987b), třebaže pro fáze Ha D1–D3 uvedl dříve také opak (Nekvasil 1973, 70).⁷ V rámci HS/bývalé HS je situace lepší, modernizace neaktuální periodizace již proběhla (cf. Golec 2005a, obr. na str. 206; týž 2005b; týž 2005c, tab. 258) a na Moravě je používána ve shodném pojetí, např. v pracích Petra Kose (cf. Kos 2014b; týž 2014c; týž 2015; týž 2016) a jinde. Tento fakt nás dodnes může stavět před problém nevyjasněné chronologie PS/bývalé PS.

Užívání Reineckovy periodizace umožňují zejména kovové artefakty, které lze porovnávat s dalšími regiony

-
- 6 V roce 1992 se v rámci svého chronologického systému doby halštatské střední Evropy krátce vyjádřila k lokalitě Moravičany – „Dílečky“ Susanne Stegmann-Rajtárová. Její vývoj zařadila do dvou následných horizontů I a II (Stegmann-Rajtár 1992b, Abb. 63). Chronologický systém PS založený na krátkém komentáři jedné lokality nelze akceptovat. Navržená chronologie je chybná, tato lokalita se dožívá konce doby halštatské ve fázi Ha D3 (cf. obr. 68), badatelka přitom s vývojem v pozdní době halštatské nepočítá.
 - 7 V roce 1973 Jindra Nekvasil uveřejnil své dělení platěnické keramiky podle stylu výzdoby do pěti fází – halštaticizující, klasická, doplňující, ozdobná a rozvinutá. Reineckovy stupně k nim však nepřičítal, uvedl pouze, že fáze halštaticizující navazuje na Ha B2–B3 a fáze rozvinutá náleží do fáze Ha D2, do období trvání Habrůvky – „Býčí skály“ (Nekvasil 1983, 78). Ve své podstatě ale o chronologický systém nejde, nelze podle něho datovat.

halštatské Evropy. S tímto faktem pracujeme také my. Užíváme ustálenou periodizaci západohalštatské a východohalštatské kultury vyjadřující kromě Reineckových úseků také absolutní dataci. V Čechách byla představena v roce 2008 v *Archeologii pravěkých Čech*, a to i pro halštatskou (platěnickou) fázi slezskoplatěnické skupiny (Venclová ed. 2008, tab. 1); zahrnuje šest následných úseků – Ha C1a (800–725 př. Kr.), Ha C1b (725–675 př. Kr.), Ha C2 (675–625 př. Kr.), Ha D1 (625–550 př. Kr.), Ha D2 (550–500 př. Kr.) a Ha D3 (500–450 př. Kr.). Moravská doba halštatská doposud neposkytla zpřesňující dendrochronologická data a diskuze o absolutní dataci se zatím nezúčastňuje (obr. 3).

Výrazný impuls halštatské archeologii na Moravě přišel v polovině 90. let 20. století s prací o jeskynní lokalitě Habrůvka – „Býčí skála“ pod vedením Hermanna Parzingera (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Abb. 1) a s předchozí chronologickou koncepcí osmi horizontů postupně Ha C–D (obr. 3; Parzinger 1988). Autor představil modifikaci Reineckovy chronologie a dělení jednotlivých (sub)fází s odlišnou náplní kovových artefaktů. Parzingerův datační postup nezůstal na Moravě bez odezvy. Reakce lze najít u několika badatelů. Jako příklad uveďme přístup Miloše Čížmáře, který se v rámci HS/bývalé HS zaměřil na chronologicky významné spony stupně Ha D a rozřadil je do Reineckových i Parzingerových (sub)fází od Ha D1b do LT A = Parzinger 6–10 (Čížmář 2004c, 450). Předložil dělení do tří následných fází: *Jaroměřice – Býčí skála – Uničov* (Ha D1a–D2 = Parzinger 6–7), *Střelice – Malhostovice – Mohelnice* (Ha D3 = Parzinger 8) a *sídlště s kolkovanou keramikou* (LT A = Parzinger 9–10). S tímto navrženým tříděním lze souhlasit. Diskuzi zasluhuje otázka, zda vyjádření pomocí typických lokalit není již anachronní. Ve svém systému Miloš Čížmář představil průmět mezi charakteristickými lokalitami, které postupně uveřejnili ve svých pracích Vladimír Podborský (1972, obr. 42; *týž* 1974, Abb. 1), Jindra Nekvasil (1974, 307) a Hermann Parzinger (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Abb. 1). Začlenění Nekvasilem shrnutých lokalit s keramickou náplní na Uničovsku a Mohelnicku Milošem Čížmářem do jeho chronologického systému je sice rámcově správné, ale spíše než chronologickou oporu ukazuje směr výzkumu zasluhujícího novou revizi. Stav poznání chronologie PS/bývalé PS není v porovnání s HS/bývalou HS nijak uspokojivý a jeho objasnění zejména za pomoci kovových artefaktů je významnou prioritou.

Parzingerova chronologická škála je založena na dělení Reineckových dvou stupňů Ha C a D na osm fází (Parzinger 1–8). Možnost podrobného dělení nabývá na aktuálnosti s postupujícím časem, kdy přibývá kovových předmětů, a to hlavně v členění stupně Ha D na fáze, resp. subfáze: Ha D1a = Parzinger 5, Ha D1b = Parzinger 6, Ha D2a =

Parzinger 7a, Ha D2b = Parzinger 7b/c, Ha D3 = Parzinger 8. Závěr moravské doby halštatské se kryje s výzkumným zájmem Petry Goláňové, která se zabývá hlavně časnou dobou laténskou (obr. 3). Při výrazné absenci hrobů již od pozdní doby halštatské představila chronologii sídlišť, která rozdělila na jeden pozdně halštatský a tři časně laténské horizonty – pozdně halštatský horizont = Ha D3, starší časně laténský horizont = LT A1, mladší časně laténský horizont = LT A2 a pozdní časně laténský („postbraubašský“) horizont LT A/B (Goláňová 2013, 242–244; *táž* 2018, 185–188, Fig. 83). Dosažené závěry prokázaly, že dělení stupně LT A na dílčí části je při vhodných pramenech možné, a tedy z hlediska současného výzkumu aktuální.

Chronologie HS a PS/bývalé HS a PS na Moravě byla a je závislá na pojetí přicházejícím ze zahraničí. Zahraniční systémy jsou následně používány, přebírány a zpřesňovány badateli moravskými či s moravskými prameny pracujícími. Výsledkem je průmět obou zdrojů. Celkovou chronologii můžeme rozdělit na tři časové okruhy A–C s často odlišnými skupinami zájemců, které vycházejí z odlišné pramenné základny: A – *rozhraní doby bronzové a halštatské* (Ha B2–C1a), B – *střední část doby halštatské* (Ha C1b–D1), C – *pozdní doba halštatská a přechod do časné doby laténské* (Ha D2–LT A).

Řešení okruhu A není sice ambicí této práce, avšak přesto jej krátce komentujeme, neboť má značný význam pro řešení okruhů B a C. Posouzení okruhu A závisí na správném porozumění pramenům z obou následných epoch, což se v osobě jednoho badatele stává spíše výjimkou. Téma je doposud rozporuplné, ale protože narůstá pramenný fond, mělo by být v blízké budoucnosti znovu diskutováno, nejlépe v kombinaci více zdrojů (hroby, depoty a sídliště všech typů).

Mezi okruhy A a B došlo k zásadní proměně krajiny (decentralizaci) – vůdčí lokality, jako rozlehlé hradiště Brno-Obřany 1 – „Hradisko“ s přílehlým pohřebištěm na Brněnsku, jsou jako společenská centra opuštěna a elity se přesouvají do nových regionů, do nižinných lokalit, jsou založena nová pohřebiště. Posunutím počátku doby halštatské z dříve ustáleného roku 750 př. Kr. k roku 800 př. Kr. vznikl značně dlouhý časový interval, kterému se již několik badatelů pokusilo přiřadit pramennou náplň. Na Moravě jsou „zástupci tohoto stále otevřeného problému“ dva časově blízké, bohužel nepříliš kvalitně zdokumentované hroby: ženský H140 a mužský H169 z Brna-Obřan – „Široké“. Druhý z nich považujeme za velmožský. Jejich správné časové zařazení je zásadní. V minulosti převládl názor, zejména u H169, že jde o hroby fáze Ha B3, tj. z druhé poloviny 9. století př. Kr. (např. Podborský 1970a, 192, Taf. 58–59; *týž* 1980b, 47; *týž* 1994, 210, obr. 9; Stegmann-Rajtár 1986, 216; *táž* 1992b, 41–42, Abb. 2; *táž* 1994, 324, 326–328; Salaš 1993, 299, obr. 200; Stuchlík – Sa-

laš 2011, 302, obr. 105–106; *Parma – Stegmann-Rajtár 2019*, 392). Jeden z uvedených hrobů byl zařazen též na přechod obou epoch (*Kimmig 1981*, 103, 112, Abb. 5). Při hodnocení obou celků hrála mnohdy zásadní roli keramika podolské tradice, avšak datační význam obou hrobů nese složka nekeramická, která oba hroby spolehlivě datuje již do „smíšeného horizontu“ Ha C1a. Na skutečnost již upozornilo více badatelů a není náhodný jejich zájem o kovovou složku (*Říhovský 1960*, 234; *Pare 1998*, 388, 391, Taf. 5; *Bouzek 2002*, 38; *Golec 2005c*, 38–43, 471–472, tab. 259; *Mírová 2019a*, 109, 121, Fig. 61, 64, 67; *táž 2019b*, 96, 98, 258–259). Zásadní otázkou okruhu A je rozdělení fáze Ha C1 na subfáze Ha C1a a Ha C1b, což činí asi 125 roků (800–675 př. Kr.). V posledních letech se otázce napojení okruhů A a B věnoval Petr Kos, který se ve svých pracích systematicky věnuje chronologii hrobů HS díky narůstajícímu fondu hrobů na Brněnsku. Napojení fáze Ha C2 k předchozí subfázi Ha C1b a ještě starší subfázi Ha C1a provedl při citelné absenci kovových artefaktů za pomoci keramiky, H140 a H169 včlenil (rozsahově nejednotně) do Ha B3/C1a či Ha B3–C1a (*Kos 2014a*, obr. 2, 6). Petr Kos využívá potenciál hrobů největšího doposud prozkoumaného pohřebiště HS v Modřicích – „Sádkách“ a „Rybníkách“ (doposud jen výběrově publikovaného). Z jeho stanovení pozice obou obřanských hrobů vyplývá, že „zaplní“ úsek Ha C1a–C1b o délce 125 roků. Proti tomu se ale domníváme, že úsek, pro který je nutné hledat náplň na nových pohřebištích mimo stará opevněná centra, je výrazně kratší a jde jen o subfázi Ha C1b o délce 50 roků⁸ (725–675 př. Kr.). Náplní Ha C1a (800–725 př. Kr.) jsou právě Brno-Obřany H140 a H169 – „Široké“. Toto období může být nejspíše ještě charakteristické doživajícími depoty, kterým bude nutné věnovat v budoucnu cílenou pozornost.

V obdobích spadajících do okruhů B a C, tj. od Ha C2 až do Ha D3, resp. také ve stupni LT A, pak chronologie již zásadní rozpory jak u HS, tak u PS/bývalé HS a PS

Obr. 3: Periodizační systém doby halštatské a časné doby laténské na Moravě (sestavil: M. Golec).

nečiní. Od fáze Ha C2 se znovu začínají ukládat četné kovové a později i skleněné předměty do hrobů a od Ha D1 také do depotů. Pro vývoj na Moravě má zvláště značný význam soubor s velkým zastoupením elitních předmětů a kontextů z jeskyně Habrůvka – „Býčí skála“, odpovídající Ha D1b–D3 (575–450 př. Kr.). Díky vzrůstající pramenné základně se daří rozřazovat uspokojivý počet celků do chronologického systému. Jeden z výsledků této práce – *obr. 68* – představuje právě rozřazení uzavřených celků (hrobů/pohřbů a depotů) z HS a PS/bývalé HS a PS s obsahem kovového a skleněného inventáře do navržené chronologické tabulky (*obr. 3*).

8 Do subfáze Ha C1b náleží rovněž např. hrob z Trstěnic H3 – „Rybníků“ a pravděpodobně také hroby Slatinky PH bez kontextu – „Nivky“, Bošovice H2 – „U Dvou závor“, Dobelice – „čp. 67“ a Slatinky PH172 – „Nivky“ (cf. *obr. 68*).

7.

Přírodovědné vymezení centra platěnické skupiny / bývalé platěnické skupiny na Moravě

Přírodovědné vymezení zahrnuje především oblast archeologicky identifikovanou jako *centrum platěnické skupiny a bývalé platěnické skupiny východohalštatské kultury na Moravě*. Geograficky se kryje s Prostějovskou kotlinou (Hanák 2017, 12–13) s Prostějovskem v jejím jádru. Formálně ji řadíme do severní části prostějovsko-vyškovské podskupiny PS/bývalé PS (P1/bývalé P1). V jižní části prostějovsko-vyškovské podskupiny PS/bývalé PS (P1/bývalé P1) monitorujeme další koncentraci lokalit PS a bývalé PS zapracovaných v knize, nachází se však mimo predikované centrum elit PS/bývalé PS. Obdobně tak chápeme za nynějšího stavu výzkumu rovněž další podskupiny, jako jsou sousední P2, severní část P3 a P4–P6, podobně i v pozdní době halštatské jako bývalé podskupiny PS (viz kap. 9).

Jádro našeho zájmového území se nachází v dřívějším okrese Prostějov (k jeho administrativnímu vývoji a současné podobě cf. Marek 1990, 17–33) – při pohledu na mapu Moravy je však zřejmá také geografická oprávněnost jeho vyčlenění. Z tohoto hlediska jej můžeme velmi dobře definovat pomocí vodních toků, tj. s ohledem na příznačnou stromovitou strukturu moravských řek a říček (cf. Vlček 1992, 156, obr. 84). Hranici sledovaného prostoru tak tvoří řeka Blata, jádrem a zároveň přirozenou osou oblasti je povodí Romže s jejími významnějšími přítoky a jižní hranicí je tok Hané. Ve své podstatě se tedy práce věnuje PS na území odvodňovaném pravostrannými přítoky středního toku řeky Moravy, tj. ve vlastním srdci geografické oblasti etnograficky označované jako Haná.

Ač budeme v případě centra PS/bývalé PS hovořit především o regionu Prostějovska, z hlediska velikosti můžeme sledovanou oblast o rozloze zhruba 770 km² na základě dělení Jana Rulfa (1983, 37) označit spíše jako *mezostrukturu*, tj. s rozsahem řádově ve stovkách km². Tento termín přibližně ztotožňujeme s vydělenými skupinami pro PS a HS/bývalou PS a HS (viz kap. 4). Právě práce s výrazně většími výseky krajiny, než představuje sídelní areál a mikrostruktura/mikroregion, považujeme pro teoretický rozvoj poznání doby halštatské (sociální krajiny) za zásadní (viz kap. 12).

Jak nejlépe a co možná nejstručněji charakterizovat Prostějovsko? Jde o oblast v samém geografickém středu Moravy, rozkládající se na ploše 770 km² s populací asi 110 000 obyvatel. Je to území dvou základních protikladů – úrodných rovin Hané a zvlněného terénu Drahanské vrchoviny a jejího předhůří.

7.1 Geomorfologické a výškopisné poměry

Klasické horopisné členění (Demek ed. a kol. 1987; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006; Bína – Demek 2012) na vyšší a nižší jednotky – od provincií, subprovincií přes oblasti či podoblasti až k celkům, podcelkům a okrskům – zahrnuje, s ohledem na geomorfologickou příslušnost okresu Prostějov k subprovinciím Českomoravské vrchoviny a Západních Karpat, hned sedmáct dílčích okrsků:

7. Přírodovědné vymezení centra platěnické skupiny...

Drahanská vrchovina, přiléhající k podrobně studované Prostějovské kotlině od západu, jako tzv. celek oblasti Brněnské vrchoviny se dále dělí na podcelky Adamovskou vrchovinu, Moravský kras a Konickou vrchovinu. Konická vrchovina, která zaujímá prostějovskou část Drahanské vrchoviny, je dále geomorfologicky členěna na několik okrsků:

(1) Protivanovská planina (*Demek ed. a kol. 1987, 421; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 363*) – tvoří západní část Drahanské vrchoviny. Plošinatý, stupňovitě se zvedající terén je rozčleněn plochými hřbety a úvalovitými údolními při východním a západním okraji klenovitě prohnutými. Na povrch vystupují izolovaná skaliska. Nejvyšším vrcholem jsou Skalky (735 m n. m.), k významným vrcholům lze počítat také Paprč (721 m n. m.) a Kudlinku (638 m n. m.). Protivanovská planina je nerovnoměrně zalesněná. Jde o nejrozsáhlejší část vrcholové plošiny Drahanské vrchoviny, rozprostírající se od Protivanova k Drahanům a Rozstání.

(2) Štěpánovská planina (*Demek ed. a kol. 1987, 501; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 445*) – plochá vrcholová část Drahanské vrchoviny táhnoucí se přibližně od říčky Hloučely (Okluky) severně ke Konici a Dzbelu. Nejvyšším bodem je Babylon (677 m n. m.). Okrsek je zalesněn jen na západě. U Skřipova jsou zbytky rašeliníšť.

(3) Plumlovská sníženina (*Demek ed. a kol. 1987, 407; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 350*) – pahorkatinný reliéf překrytý místy pleistocenními sprašemi. Nezalesněný okrsek se táhne ve směru severozápad–jihovýchod. Je poměrně malý, leží zhruba od Plumlova ke Ptení.

(4) Zdětínská plošina (*Demek ed. a kol. 1987, 569; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 517*) – členitá pahorkatina, pokrytá z větší části sprašemi a nepatrně zalesněná. Pro zbytky stepní květeny zde byly vyhlášeny přírodní rezervace Brániska, Čubernice a Za Hrnčířkou. Významným bodem je Horka (354 m n. m.). Nevelký okrsek se táhne od Plumlova ke Zdětinu.

(5) Myslejovický hřbet (*Demek ed. a kol. 1987, 365; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 306*) – východní část Drahanské vrchoviny hraničící s Hornomoravským úvalem a procházející od Mostkovic na severu k Alojzovu a Myslejovicím na jihu. Nejvyšším bodem je Vojenská (442 m n. m.). Středně zalesněný okrsek má velký význam pro rekreaci obyvatel města Prostějova. Okolí Chlumu (412 m n. m.) je označováno jako Prostějovské Záhoří.

(6) Zelenohorský les (*Demek ed. a kol. 1987, 570*), nověji jako Bousínský les (*Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 80*) – okrsek se převážně nachází na Vyškovsku. Zasahuje však klínovitě mezi Protivanovskou planinu na jedné straně a Plumlovskou sníženinu na straně druhé. Okrsek tvořící jakýsi svah je silně zalesněný a neobyčejně členitý četnými údolními, zvanými zleby. Území prochází linií Stínava, Vícov a Stražisko.

Zábřežská vrchovina je oddělena od Drahanské vrchoviny řekou Romží. I na novějších mapách však bývá poněkud stereotypně označována právě za Drahanskou vrchovinu. Má tři podcelky, z nichž Bouzovská vrchovina vyplňuje severní část Prostějovska ve třech okrscích:

(1) Ludmírovská vrchovina (*Demek ed. a kol. 1987, 330; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 277*) – tvoří severozápadní část prostějovského okresu. Plochý povrch je prořezaný hlubokými údolními s vodními toky. Zvláštní ráz jí dávají ostrůvky devonského vápence. Zkrasovatělý vápencem tvoří krátké hřbety a vrcholy se skalnatými svahy. Nejvýraznějším vrchem je Průchodnice (536 m n. m.), nejvyšším však Rudka (589 m n. m.; nověji uváděny Zahálkovy skály 610 m n. m.). Rozlohou jde o poměrně velký okrsek táhnoucí se od linie Konice, Jesenec, Dzbel směrem na sever až k Třebůvce a Moravě.

(2) Přemyslovická pahorkatina (*Demek ed. a kol. 1987, 424*), nověji jako Přemyslovická vrchovina (*Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 277*) – pahorkatina tvoří pruh nižšího terénu v pokračování tektonické sníženiny Prostějovské kotliny směrem k Přemyslovicím. Ve střední části plošiny je terén rozbrázděn údolními vodních toků. Krytá je roztroušenou zelení.

(3) Velký Kosíř (*Demek ed. a kol. 1987, 538; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 365*) – malý, ale výrazný okrsek Bouzovské vrchoviny se srázovitými jihozápadními zlomovitými svahy. Zalesněný vrch Velkého Kosíře (442 m n. m.) je nejvyšším bodem, je tvořen spodnokarbonskými drobnými, slepenci a břidlicemi. Paleontologicky velmi významným je okrsek devonského vápence na východních svazích. U veřejnosti však stále přžívá hluboce zakořeněná pověst o údajném sopečném původu Kosíře, jež je z geologického hlediska zcela nesmyslná.

Hornomoravský úval je geomorfologickým celkem tvořeným čtyřmi podcelky. Prostějovsko leží v jednom z nich, nazvaném příznačně Prostějovská pahorkatina. Jde o krajinu mírně zvlněnou, dosahující rozlohy 542 km² a střední nadmořské výšky 232,9 m n. m. Krajina je téměř zcela zemědělsky využívána a je dělena na řadu okrsků:

(1) Křelovská pahorkatina (*Demek ed. a kol. 1987, 303; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 253*) – zaujímá severní část Prostějovské pahorkatiny, tj. oblast mezi Romží a Moravou, v podstatě od Prostějova až k Olomouci a Litovli. V prostějovském okrese jde o území v okolí Smržic a Čelechovic na Hané. Nejvyšším bodem je Stráž (288 m n. m.).

(2) Blatská niva (*Demek ed. a kol. 1987, 112; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 72*) – okrsek Prostějovské pahorkatiny tvoří nevelká akumulační niva podél řeky Blaty. Klínovitě vniká do Křelovské pahorkatiny, která ji zcela obklopuje.

(3) Romžská niva (*Demek ed. a kol. 1987, 438; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 380*) – okrsek táhnoucí se od

soutoku Romže s Moravou proti proudu Romže směrem do Prostějovské kotliny (tj. rozšířené části její akumulární roviny; viz též Švécarová 2000, 18). Převážnou část tvoří urbanizované území města Prostějova, zbytek jsou pole.

(4) Kojetínská pahorkatina (Demek ed. a kol. 1987, 277; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 229) – nížinná pahorkatina jihu Prostějovské pahorkatiny s nejvyšším bodem Předinou (312 m n. m.), která je zároveň nejvyšším bodem celé Prostějovské pahorkatiny. Jde o převážně zemědělskou krajinu. Vyplňuje celý jih okresu zhruba mezi řekami Romží a Hanou.

(5) Hanácká niva (Demek ed. a kol. 1987, 187; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 142) – velmi malý okrsek tvořený akumulární rovinou kolem řeky Hané. Jde tedy zejména o okolí Němčic nad Hanou a Nezamyslic.

Vyškovská brána je horopisný celek zasahující do prostějovského okresu jen úzkým pruhem v okolí Želče, označovaným jako Ivanovická brána (Demek ed. a kol. 1987, 233; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 186).

Jihovýchodní cíp prostějovského okresu náleží geomorfologicky ke zcela odlišné podoblasti, totiž do Středomoravských Karpat, které zde v celku Litenčické pahorkatiny, podcelku Bučovické pahorkatiny, zastupují dva okrsky. Západnější se nazývá Tištínská pahorkatina (Demek ed. a kol. 1987, 512; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 454), východnější Dřínovská pahorkatina (Demek ed. a kol. 1987, 172; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006, 129). Zemědělská krajina je doplněna lesním celkem „Vitčického lesa“. Krajina je dosti plochá s nevýraznými vyvýšeninami.

Takto podrobné dělení povrchu sledovaného území by způsobilo jeho značnou roztržitost a ztížilo by případné pokusy o vyhodnocení vývoje osídlení ve vztahu ke krajině. V charakteristice přírodního prostředí regionu se však můžeme pevně opřít o studii Petra Albrechta (1998), který podává zasvěcený popis krajinných typů bývalého politického okresu Prostějov. Autor zde odlišuje nivy větších přítoků řeky Moravy, Hanáckou pahorkatinu, městskou krajinu Prostějova, podhůří Dražanské vrchoviny, Velký Kosíř, východní svahy Dražanské vrchoviny, planiny Dražanské vrchoviny, Kladecko, jižní okraj Zábřežské vrchoviny a severní výběžky Litenčické pahorkatiny. Za kritéria pro vymezení samostatné krajinné komponenty bylo užito struktury uspořádání plošek (tj. konkrétních stejnorodých ploch povrchu lišících se vzhledem od svého okolí), dostatečná velikost v rámci zvoleného měřítka (řádově několik kilometrů jako nejmenší rozměr krajinného typu), charakter abiotických a biotických faktorů, charakter osídlení od pravěku až po současné využití krajiny (Albrecht 1998, 51). Ač některé krajinné celky hodnoceného geografického prostoru postrádají hroby a pohřebiště spadající do sledovaného období či spíše výraznější stopy trvalejšího pravěkého a časně historického osídlení obecněji – zejména

východní svahy a planiny Dražanské vrchoviny, Kladecko a jižní cíp Zábřežské vrchoviny (např. Skutil 1928; Vích 2000; Moš 2002) –, jsou zde z důvodu podání ucelenějšího pohledu na charakter krajiny Prostějovska a jeho výjimečně rozmanitých přírodních partií též stručně pojednány:

Nivy větších přítoků řeky Moravy – tento typ zahrnuje výběžky Hornomoravského úvalu podél větších řek a říček (Blata, Valová, Český potok, Romže, Hloučela, Brodečka, Haná) v nížinné části okresu, převládající směr jejich toku je západ–východ či severozápad–jihovýchod. Výběžky niv (široké asi 2 km) pravostranných přítoků Moravy vybíhají z nivy Moravy a pronikají zvlněnou krajinou Hanácké pahorkatiny. Na geologickém podloží tvořeném mladými uloženinami přítoků Moravy jsou vyvinuty půdy typu černice a pro nivu řeky Blaty jsou navíc typické organozemě typu slatin (Hablov, Štětovice, Hrdibořice, Biskupice). Tato krajina je extrémně plochá, typická výšková členitost (tj. výškové rozdíly na 1 km vzdálenosti) je menší než 10 m, nadmořská výška se pohybuje kolem 200–220 m n. m.

Hanácká pahorkatina – krajina Hanácké pahorkatiny se rozkládá na většině plochy jihovýchodní části okresu Prostějov, nad nivami říček v mírně zvlněném terénu. Reliéf krajiny s obými tvary je tvořen vápenitými mořskými sedimenty a jednotlivými kopci kulmských hornin. Obě složky hlubšího podloží jsou téměř úplně kryty spraši. Půdy jsou převážně typické černozemě na spraši. Svahy jsou mírné (výjimku představují erozní strže ve spraši, které jsou někdy hluboké až několik metrů), výšková členitost nejvýše 50 m, nadmořská výška 210–250 m n. m.

Městská krajina Prostějova – přestože území města Prostějova náleží charakterem anorganické, tj. „neživé“ přírody k předchozím dvěma typům krajiny, vzhledem k rozsahu města, které se ve všech ostatních charakteristikách výrazně odlišuje od svého okolí, je uvedeno v tomto výčtu samostatně. Vydělení je však opodstatněné zejména z pohledu krajinné ekologie a nezdá se nutným pro potřeby této práce. Území, v němž převládá současná souvislejší zástavba města, má oválný tvar s delším rozměrem ve směru orientovaném od západu k východu, délky cca 9 km a šířky v rozmezí od 2 do 5 km. Jeho přírodní abiotické faktory jsou stejné jako u první krajiny – všechny dosud známé archeologické lokality v prostoru města Prostějova a jeho integrovaných částí jsou tedy přiřaditelné ke krajinnému celku niv větších přítoků řeky Moravy, některé pak i na jeho hranici s tzv. Hanáckou pahorkatinou.

Podhůří Dražanské vrchoviny – z nížiny Hané se v západní polovině okresu zvedá Dražanská vrchovina, jejíž podhůří se odlišuje nejen od Hané, ale výrazně také od vyšších partií vrchoviny. Do území prostějovského okresu vstupuje u Ondratíc a v užitém členění Petra Albrechta ji ukončuje oblast Velkého Kosíře. Podloží podhůří Dražanské vrchoviny je budováno horninami spodního karbonu

7. Přírodovědné vymezení centra platěnické skupiny...

(kulmu), které je na rozdíl od vyšších částí pohoří místy ještě částečně kryté spraší. Členitost terénu je výrazně větší oproti předchozím typům krajiny, činí až 100–150 m. Jsou zde často prudké svahy s minerálně chudou mateční horninou (břidlice, droby) vystupující na povrch někdy na poměrně velkých plochách zřejmě i kvůli dřívějšímu způsobu využití, kdy odlesnění a pastva zesilovaly erozi půdy. Charakteristickým tvarem reliéfu jsou značně sklonité svahy s vystupujícím podložím, často orientované k jihu. Pro celou oblast je typický srážkový stín na východním okraji vrchoviny, který zesiluje vliv vysychavých stanovišť a mělkých půd. Nadmořské výšky se pohybují v rozmezí od 250 do 350 m.

Velký Kosíř – do Hanácké pahorkatiny vybíhá z podhůří vrchoviny severně od Kostelce na Hané velmi výrazný vrch Velkého Kosíře (vrchol 442 m n. m.). Kopec je přirozenou dominantou širokého okolí, je význačný také geologickou odlišností, která nemá v rámci podhůří analogii, a je jedinečný také některými druhy organismů. Kosíř tvoří přirozené biocentrum mimořádného významu, což podmiňuje pestrá geologická stavba a zřejmě také reliéf, který ovlivňuje klima širokého okolí. Hlavní část masivu Kosíře leží v okrese Prostějov, severní část v okrese Olomouc (Malý Kosíř). Výrazný tvar kopce, protáhlého přibližně ve směru západ–východ, s nápadným svahem s jižní orientací vytvořila zlomová linie, podél níž poklesla krajina jižně od kopce. V jihovýchodní části Kosíře vystupuje k povrchu vápenec z období středního devonu, vyskytují se i další, pro Prostějovsko neobvyklé horniny (žula, rula, fylity). Členitost je způsobena převýšením kopce oproti okolní krajině, činí 220 m. Vápenec je kryt rendzinou.

Východní svahy Dražanské vrchoviny – vyšší partie Dražanské vrchoviny, ve velmi členitém terénu, se rozkládají mezi odlesněnou a osídlenou oblastí podhůří na východě a zarovnaným povrchem nejvyšších částí vrchoviny na západě. Velká oblast svahu vrchoviny je téměř souvisle zalesněna. Východní svahy Dražanské vrchoviny, v nadmořských výškách od cca 350 do cca 550 m, se zvolna sklánějí k východu. Jsou rozčleněny hlubokými a úzkými údolím, které potoky vymodelovaly podél linií geologických zlomů (dobře patrnými ve tvaru žlebů u Okluk a Malého Hradiska). Údolí jsou tak charakteristická, že získala místní název – žleby. Členitost terénu je mimořádně vysoká (převýšení na malé vzdálenosti činí až 200 m), sklon svahů je také značný, místy ve svazích skalkami vystupuje prakticky jediný typ podloží v podobě kulmské horniny.

Planiny Dražanské vrchoviny – nejvyšší části Dražanské vrchoviny, rozkládající se v západní části okresu, pokrývají planiny. Typ krajiny přesahuje do sousedního okresu Blansko, odkud Dražanská vrchovina prudce spadá do úvalů Malé Hané. Planinou probíhá rozvodnice povodí pravostranných přítoků Moravy (Romže, Hloučela, Brodečka,

Velká Haná) a povodí Svitavy (Bělá, Bílá Voda). Geologický podklad je tvořen také zde kulmskými sedimenty, na nich se vyvinuly půdy typu hnědozemě a pseudogleje. Pro vodu málo propustné podloží spolu s rovinatým terénem a chladnějším vlhčím klimatem způsobilo a způsobuje, že se zde vyskytovaly a místy někde stále vyskytují rozsáhlé mokřiny podél rozvodí, a to v bezodtokých nebo špatně odvodněných depresích. Nadmořská výška planiny se pohybuje v rozmezí od asi 550 do 735 m (Skalky, tj. nejvyšší bod Dražanské vrchoviny), výšková členitost je menší než 100 m, svahy jsou mírné, údolí pramenných úseků potoků mělká.

Kladecko – krajina severozápadního cípu okresu Prostějov vyznačující se velmi pestrá geologickou stavbou, členitým povrchem a místy ještě tradičním využitím pozemků (louky, drobná zemědělská výroba). Oblast je součástí pásu s vápenci, fylity a bazálními křemenci od Mladče u Litovle přes Javoříčský kras k Jesenci. Těžiště tohoto krajinného typu je v okrese Olomouc, na Prostějovsko zasahuje pouze jeho jihozápadní cíp. Velký význam pro utváření krajiny mají oblasti výskytu vápence, ve kterém jsou vyvinuty charakteristické krasové útvary jako jeskyně (největší jsou za hranicí okresu u obce Javoříčko), vápencové skály, náznaky škrapových polí (v okolí Ludmírova). Geologické podloží doplňují fylity, diabasy a další vulkanické horniny s vrstvami magnetit-hematitových rud, jako jinde v okolí jsou také přítomny kulmské břidlice a droby. Typické půdy na vápenci jsou rendziny. Členitost terénu je sice malá (kolem 100 m), ale zato se zde vyskytují velmi prudké svahy, obnažené skály, jeskyně apod. Nejvyšším bodem je vrch Dzbel (604 m n. m.). Potoky náleží k povodí říčky Třebůvky.

Jižní okraj Zábřežské vrchoviny – krajina severně od údolí Romže je geograficky oddělována od celku Dražanská vrchovina (Zábřežská vrchovina), a to patrně zejména s ohledem na její poněkud odlišný geomorfologický charakter. Geologický podklad je jednotvárný, tvořený horninami kulmu a ojedinele břidlicemi. Krajina zde není ani tak zarovnaná jako planiny Dražanské vrchoviny, ani dramaticky členitá (neopakují se tu pravidelně typické žleby) jako u východních svahů Dražanské vrchoviny. Terén od vyšších částí zvolna stupňovitě spadá k východu, většina území je odvodňována říčkou Šumicí. Převládající nadmořská výška je nižší než u obou sousedních typů krajiny Dražanské vrchoviny (typicky do 500 m n. m.). V části u Konice (Budětsko, Bohuslavice) je terén vyšší, se zarovnanými částmi, které poněkud připomínají planiny Dražanské vrchoviny.

Severní výběžky Litenčické pahorkatiny – karpatská podprovincie je na území okresu Prostějov zastoupena nejméně, ne však zanedbatelně. Přibližně lze konstatovat, že zabírá území jihovýchodního cípu okresu, jeho severní hranici tvoří okraj nivy řeky Hané. Geologické podloží představují málo pevné až nesoudržné vápenité sedimenty. Ty předurčují mírné, oblé tvary reliéfu. Maximální sklon

jsou mírné, s výjimkou kolmých svahů erozních rýh ve spraši. Půdy jsou černozemě, v lesních celcích jsou přítomny kambizemní pararendziny.

7.2 Geologické poměry

Celkový ráz krajiny Prostějovska je předurčen tím, že oblast leží na rozhraní dvou velkých geomorfologických celků se zcela odlišnou geologickou minulostí (*Jašková – Lehotský 2010, 4–7*) – Českého masivu a Karpatské soustavy. Starší jednotkou je Český masiv, který byl naposledy zvrásněn a zpevněn při variském vrásnění v mladších prvohorech a od té doby působil jako pevný blok odolávající náporům pozdějších horotvorných pochodů. Prostějovsko, ležící při jeho východním okraji, bylo ovšem výrazně ovlivňováno rovněž oblastí karpatskou. Zde se horotvorné procesy odehrály mnohem později, během druhohor a třetihor. Ze Západních Karpat se v mladších třetihorách rozšířilo do bližšího okolí Prostějova mělké moře karpatské předhlubně. K nejstarším horninám z předprvohorních období patří drobné ostrůvky vyvřelých hornin žulového charakteru (granodiority) – známe je od Třebčína, Kaple a Studence. U Kladek se zase vyskytují horniny přeměněné, tj. fylity. Z období prvohor jsou na Prostějovsku známy usazeniny tří geologických útvarů: siluru, devonu a spodního karbonu. Jediný paleontologicky doložený výskyt silurských hornin na Moravě je v Repešském žlebu u Stínavy. Spodní karbon je ve sledované oblasti značně rozšířen a mohutná souvrství drob, břidlic a slepenců budují celou Dražanskou vrchovinu. Devonského stáří jsou proslulé vápence s hojnými zkamenělinami u Čelechovic na Hané a horniny stejného stáří se vyskytují také v okolí Konice, zde označované jako konicko-mladečský devon; podmořskou sopečnou činností vznikaly paleobazalty s ložisky železných rud u Stínavy a v okolí Konice – tyto patrně podpořily vlastní počátky metalurgie železa, kterou v oblasti můžeme na základě archeologických zjištění předpokládat v době halštatské (např. *Salaš 1991; Fojtík – Golec 2006; tíž 2007*) a bezpečně pak doložit ve středověku (např. *Goliáš – Prudká 1999; Šlézar 2002, 18–24, 65–77*). Z období druhohor a starších třetihor nebyly na Prostějovsku nalezeny žádné horniny, z čehož se usuzuje, že oblast byla v této době souší. Moře se sem vrátilo teprve v mladších třetihorách (neogénu) a uložilo zde řadu typů hornin jako písky, jíly, pískovce a vápence (písky u Ondratic, Želče a Skalky, jíly s lasturami ústřic u Lutotína, Myslejovic a Laškova, pískovce či slepence se zkamenělinami u Seloutek nebo Určic aj.). Z nejmladšího geologického útvaru, kterým jsou čtvrtohory, pocházejí místy mohutné vrstvy spraši. Právě spraše jsou typické pro celou Moravu a v minulosti se na Prostějovsku těžily v četných, dnes již opuštěných cihelnách jako žluté cihlář-

ské hlíny; „druhotným produktem“ tohoto počínání byly pak více či méně šťastné objevy archeologických památek mnohdy nadregionálního významu (Prostějov, Smržice, Vrahovice, Držovice, Kostelec na Hané aj.).

Na sledovaném území prostějovsko-vyškovské skupiny PS/bývalé PS monitorujeme některé přírodní zdroje, které byly v době halštatské využity jako surovina. Zajímavou problematikou je původ kamenů pro konstrukci hrobů na pohřebišti Seloutky – „Na Štastných“ (*obr. 27*), které pocházejí z lokálních lomů při nejvýchodnějším okraji svahů Dražanské vrchoviny v poloze Seloutky – „Vinohrady“, vzdálené od pohřebiště asi 1 km západním směrem (*obr. 61*; viz kap. 10.1.2, 10.1.6). Obdobný lom Dětkovice – „Skalice“ byl využíván pro blízké pohřebiště Určice – „Hájové“ (*obr. 27, 61*; viz kap. 10.1.2).

Druhým typem lokální suroviny, jež mohla být dobývána v době halštatské, je železná ruda. Potenciální výchozy se nacházejí ve východní části Dražanské vrchoviny v prostoru Stínava – „Repešský žleb“ mezi halštatskými hradišti Stínava – „Ježův hrad“ a Malé Hradisko – „Staré Hradisko“ (*obr. 61*). Přímé doklady dolování však scházejí. Nepřímou indicií mohou být hutnické pece prozkoumané v Určicích – „Zelené zmole“ (*obr. 66*; viz kap. 13.3.3), které se nacházejí od Stínavy – „Repešského žlebu“ ve vzdálenosti 8 km vzdušnou čarou či přibližně 15 km po místních stezkách východním směrem. Druhou indicií představuje zmíněná hradištní struktura v souvisle neosídlené krajině plnicí kontrolní úlohy na dálkových trasách. Není vyloučeno, že pomáhala při kontrole vlastnictví rudonosné oblasti se strategickou surovinou.

7.3 Hydrologické poměry

Jedním z limitujících faktorů lidské existence je bezesporu voda, proto je nutné pozastavit se též nad základními prvky vodní sítě sledovaného geografického prostoru. Území Moravy je odvodňováno do tří moří, a to řekami povodí Dunaje do Černého moře, řekami povodí Odry do Baltského moře a řekami povodí Labe do Severního moře. Nejvýznamnější je zde řeka Morava, jejíž povodí pokrývá celých 89,14 % moravského území (*Vlček 1992, 158*). Prostějovsko je tak pokryto vodotečemi tvořícími přítoky řeky Moravy a situovanými v oblasti mezi Bečvou a Dyjí, kdy hlavními toky jsou řeky:

(1) *Blata* (*Vlček 1992, 160–161*) – říčka je prvním větším vodohospodářsky významným přítokem Moravy pod Bečvou. Vlévá se do Moravy u Lobodic ve výšce 193 m n. m. Blata pramení severně od Vilémova, má plochu povodí 305,6 km² a délku toku 45,1 km. Většina jejího povodí se nachází v Hornomoravském úvalu, zprava přijímá Šumici přítékající z Bouzovské vrchoviny. Šumice pramení v obci

7. Přírodovědné vymezení centra platěnické skupiny...

Luká ve výšce 485 m n. m. a ústí u Těšetic v 225 m n. m.; plocha jejího povodí je 83,5 km² a délka toku 23 km.

(2) *Romže* (Vlček 1992, 161) – říčka je dalším významným pravým přítokem Moravy, který odvodňuje část Prostějovské pahorkatiny a Konické vrchoviny. Pramení ve Dzbeli (492 m n. m.) a ústí u Uhřic ve výšce 192 m n. m. Má plochu povodí 456,4 km² a délku toku 31,5 km. Pod soutokem s Hloučelou bývá nazývána jako Valová. Hloučela pramení 2 km severně od Bukové ve výšce 578 m n. m. a do Romže se vlévá u Prostějova v 215 m n. m. Plocha povodí činí 146,5 km² a délka toku 27,5 km. Na jejím vodohospodářsky významném toku je nádrž Plumlov. Dalším podstatnějším tokem je Český potok, který se vlévá do Romže zleva u Polkovic v 192 m n. m. Pramení u Hrubčic v 217 m n. m., plocha jeho povodí je 56,2 km² a délka toku 9,2 km. Vřesůvka je pravostranný přítok Romže s povodím 63,1 km², délkou toku 13,3 km, pramení u Alojzova v 380 m n. m. a ústí u Otonovic ve výšce 193 m n. m.

(3) *Haná* (Vlček 1992, 161) – řeka odvodňuje Vyškovskou bránu, přílehlou část Dražanské vrchoviny a Litenčické pahorkatiny. Tento vodohospodářsky významný pravostranný přítok Moravy vzniká soutokem Velké a Malé Hané u Hamilton (260 m n. m.) a ústí v Hornomoravském úvalu u Kroměříže-Hradiska. Má plochu povodí 607,8 km² a délku toku 57,1 km. Zdrojnice Velká Haná pramení v Drahaněch ve výšce 630 m n. m. a spojuje se s Malou Hanou zleva. Má plochu povodí 50,4 km² a délku toku 21,2 km. Malá Haná pramení u Kuliřova v 545 m n. m., dlouhá je 16,3 km s povodím 48,6 km². Jde o vodárenské povodí s nádrží Opatovice. Pod soutokem zdrojnic Haná přijímá tři významnější přítoky – Rostěnický potok, Tištiný potok a Brodečku. Rostěnický potok pramení u Bohdalic-Pavlovic ve výšce 344 m n. m., ústí zprava do Hané u Vyškova (240 m n. m.). Plocha povodí je 73,3 km² a délka toku 14,6 km. Tištiný potok neboli Tištínka pramení na severovýchodních svazích Kleštěnce ve výšce 420 m n. m. a ústí zprava do Hané u Dřevnovic (210 m n. m.). Plocha povodí činí 83,8 km² a délka toku 16,4 km. Významná je i Brodečka (Dražanský potok) pramenící jihovýchodně od Drahan ve výšce 595 m n. m., která ústí zleva do Hané u Mořic v 205 m n. m., má plochu povodí 125,9 km² a délku toku 33,2 km.

Spíše okrajově musíme na Prostějovsku zmínit též výskyt minerálních vod – vody chlorido-hydrogenuhlčitanosodného typu vyvěrající u obce Skalka, vodu s vyšším obsahem sodíku a chloridů v Kralicích na Hané nebo sirovočíslovou vodu o teplotě 25 °C navrtanou 360 m hlubokým vrtem pro bedihoštský cukrovar v roce 1933 (např. *Jašková – Lehotský 2010*, 54–55). Obecněji známým je minerální pramen přírodní sírné vody využívaný lázněmi ve Slatinicích (okr. Olomouc), kde se léčí především choroby pohybového ústrojí – historie zdejších lázní sahá až do 16. století, již v roce 1580

je proslulý moravský lékař Tomáš Jordán z Klausenburku ve svém díle s názvem *Kniha o vodách hojitedlných neb teplicech moravských* uvedl jako léčebné (např. *Janoušek 1935*).

7.4 Klimatické poměry

Oblast Prostějovska leží v mírné klimatické oblasti (*Švécarová 2000*, 18–19; klimatická jednotka T2 podle *Quitt – Tolasz – Vysoudil 1992*, 147–148, obr. 81). Léto je zde dlouhé, teplé a suché, přechodné období je krátké, s teplým jarem a podzimem, zima je krátká, mírně teplá a suchá, s krátkým trváním sněhové pokrývky. Roční průměrná teplota je v Prostějově 8,5 °C. Nejteplejší měsíc je červenec s průměrnou teplotou 18,7 °C a nejchladnější leden s průměrnou teplotou –2,4 °C. Průměrná denní maxima vystupují v červenci nad 25 °C a více, nejteplejší den v červenci a srpnu může mít teplotu nad 35 °C. V zimních měsících stoupá teplota nejvýše na 14 °C, ale už v březnu je to 22 °C a každý další měsíc do léta činí vzestup teploty 5 °C. Mrazových dnů v roce je 105–115. Jasných dnů (menší oblačnost než dvě desetiny pokrytí oblohy) je v Prostějově 45 za rok. Dnů s mlhou (dohlednost pod 1 km) je za rok průměrně 54, s maximem v prosinci. Průměrné srážky jsou 577 mm za rok, nejvíce srážek spadne v červenci (84 mm), nejméně pak v lednu (26 mm). Počet dnů se srážkami se v Prostějově pohybuje kolem 147 ročně, dnů se sněžením je průměrně 34 za rok.

7.5 Geobotanické poměry

Pro naše zájmové území postrádáme korektnější informace získané případným paleobotanickým výzkumem, což nás omezuje pouze na obecnější závěry opřené především o regionální fytogeografické členění (*Hejný – Slavík eds. 1988–97*) a rekonstrukční geobotanické mapy (*Neuhäuslová a kol. 1998*). Nivy větších přítoků řeky Moravy jsou oblastí teplomilné květeny – termofytikum; v okolí vodních toků jsou přirozenými společenstvy bažinné olšiny, na loukách se v minulosti vyskytovala společenstva vlhkých luk a mokřadů slatinného typu. V Hanácké pahorkatině, která je další oblastí teplomilné květeny, jsou v přirozené vegetaci předpokládána dnes chybějící společenstva dubohabřin. Přirozenou vegetací podhůří Dražanské vrchoviny jsou zejména společenstva doubrav a habřiny; na východních svazích vrchoviny jsou dochovány bučiny a na prudších svazích suťové lesy; planiny Dražanské vrchoviny náležejí k submontánnímu stupni vegetace, kde byl zřejmě v bučinách zcela přirozeně přimíšen smrk a častá byla přítomnost podmáčených lesů s olší. Velký Kosíř pokrývala dodnes dochovaná společenstva doubrav; na Kladecku byly zejména bučiny a jižní okraj Zábřežské vrchoviny se porostem

podobal svahům Dražanské vrchoviny. Přirozenou lesní vegetaci výběžků Litenčické pahorkatiny tvoří dubohabřiny a kolem vodních toků především olšiny.

7.6 Pedologické poměry

Pedologické poměry posloužily jako jeden z faktorů vedoucích k vydělení v regionu zastoupených krajinných typů (Albrecht 1998) a byly již přiblíženy výše. Následující sumarizace je tak uvedena s důrazem na jejich obecnější provázanost s povahou pravěkého i časně historického využití určitého místa – do jisté míry jde tedy o univerzální „zákonitost“ v prehistorii Prostějovska, jejíž platnost bude dále prověřována.

Prostějovsko je díky své poloze a vhodným přírodním podmínkám klasickým příkladem „staré sídelní oblasti“ provázené velmi intenzivním a do značné míry kontinuálním osídlením počínajícím již ve starém neolitu – v akumulčních terénech podél vodních toků je totiž podloží zpravidla tvořeno mladými uloženinami přítoků řeky Moravy pokrytými půdami typu černice a v nivě řeky Blaty pak také organozeměmi typu slatin; nad nivy říček se zvedají mírně zvlněné terény, téměř vždy kryté příznačnými černozeměmi na spraši. S postupným nástupem mělkých kyselých půd v podhůří Dražanské vrchoviny zřetelně ubývá výraznějších dokladů pravěkých a raně historických lidských aktivit – oblast tak tvoří pomyslnou hranici kompaktnějšího prehistorického osídlení, které se dále k západu omezuje spíše jen na strategické polohy čtyř výšinných opevněných hradišť kultury popelnicových polí, využívaných jako hradiště též

v době halštatské – Dražany – „Starý Plumlov“ (Blekta 1934; Čížmář 2004a, 114–115), Plumlov-Žárovice/Hamry – „Brněnka“ (Blekta 1935; Čížmář 2004a, 270), Stínava – „Ježův hrad“ (Blekta 1936; Čížmář 2004a, 234–235) a pozdější laténské oppidum Malé Hradisko – „Staré Hradisko“ (např. Čížmář 2002a; Týž 2004a, 174–175; Čížmář et al. 2018). Charakter a intenzita využívání východních svahů Dražanské vrchoviny, provázených minerálně chudým půdním krytem (hnědozemě a pseudogleje), se mění až mnohem později, ve 13.–14. století, a to v souvislosti s kolonizací, která pozvolna utvářela strukturu dnešních lidských sídel v této části regionu. Specifikem zůstává vrch Velkého Kosíře, jehož úbočí poskytují relativní dostatek kvalitních zemědělských půd na sprašových podkladech – jejich archeologický potenciál je tudíž srovnatelný s nížinnou Hanou, ale v jeho vyšších partiích vystupuje na povrch různorodé podloží kryté zpravidla rendzinou a je doprovázeno pravěkými památkami spíše jen ojediněle (cf. např. Přichystal 2009). Oblast Kladecka, s typickými rendzinami na vápencovém podloží, je z pohledu archeologického téměř sterilní (cf. např. Vích 2000); jižní okraj Zábřežské vrchoviny při svých úpatích navazuje na oblast tradičního starého osídlení, ve svých vyšších polohách však vykazuje příbuznost s výše položenými oblastmi Dražanské vrchoviny a poskytuje pravěké artefakty jen ojediněle; k severním výběžkům Litenčické pahorkatiny náleží jen několik vesnic jihovýchodního cípu prostějovského okresu a bylo by nepochybně vhodnější četnější doklady dávného osídlení černozemí kryjících zde nesourodé vápenaté podloží hodnotit spíše v kontextu geografického regionu Kroměřížska.

8.

Dálkové komunikace moravské doby halštatské

(Jan Martínek – Martin Golec)

Kulturní krajinu chápeme jako jeviště interakcí mezi lidmi a jejich společenstvími, které vytvářejí struktury sociálních sítí. Dochází dokonce k „zhmotnění sítě“, za něž lze považovat komunikace. Jde o dynamický proces. Na jedné straně vždy stojí nějaké kulturní a přírodní nabídky, které se „nabízejí“, a jiné osoby a společenstva na ně reagují (Golec 2017, 21). Člověk tak reaguje na jiného člověka, jeho výtvar nebo na nějakou nabídku z přírodní podstaty svého životního prostoru, jako je dostupnost zdrojů surovin, vody, kvalitní půda nebo výhodná poloha z širokého georeliéfu svého obytného prostoru (kap. 7). Často vyhledávanou nabídkou z kulturního světa jsou komunikace, které formují polohy a podoby lidských sídel. Lidé naopak neustále remodelují komunikační síť mezi svými sídly podle aktuálních potřeb. Komunikace jsou tedy objekty dokonale srostlé s georeliéfem. V této kapitole poukazujeme na potřebnost výzkumu (halštatských) komunikací jako jednoho z nejdůležitějších jevů zásadně podporujících nastavení kultury.

V této knize konfrontujeme komunikační síť Moravy systematicky modelovanou od roku 2011 na základě dat z pravěku, protohistorie, středověku a novověku (Martínek a kol. 2013; Martínek 2019). Pro potřeby detailního studia reliéfu krajiny a v něm obsažených antropogenních objektů včetně cest se jako vhodný prostředek nejvíce osvědčila data z leteckého laserového skenování (LLS). Pomocí této metody dálkového průzkumu Země je možné vytvářet 3D modely zemského povrchu. K tomuto účelu byl shromážděn seznam pramenů doby halštatské (z HS a PS/bývalé HS a PS), které považujeme pro představení problematiky za

strategické (obr. 4). Tyto prameny pomáhají objasňovat důležitá, doposud neznámá nebo jen částečně známá fakta.

8.1 Katalog informačně významných halštatských lokalit

Seznam 312 lokalit/případů zahrnuje devět významných skupin pramenů, které byly monitorovány po celém území Moravy: 1 – *nemovité případy elit*; 2 – *movité mužské případy elit*; 3 – *movité ženské případy elit*; 4 – *rondely a kruhové žlaby/přikopy kolem hrobů*; 5 – *deputy*; 6 – *doklady zpracování železa (hutnictví), bronzu a jantaru*; 7 – *hradiště*; 8 – *spony*; 9 – *předměty vekerzugské kultury a kultur východního typu*. U každé položky je uveden katastr, trať, popř. další identifikátor (např. kontext), informace, o jaký druh lokality či předmětu jde, kulturní rozřazení do HS, PS či bývalé HS (zkráceně BHS) a PS (zkráceně BPS) a odkaz na základní zdroje (obr. 4).

1. Bánov – „Skalky“, okr. Uherské Hradiště. Velmožský depot, jantarový set nad 1 000 kusů⁹ (obr. 4:1, 7–8, 11:1, 12:1, 64:1, 68–69; předběžně Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 18–21; Golec – Kos 2020); spona – PS (obr. 4:1, 34:1, 68; nepublikováno).
2. Bezkov – „Skalka“, okr. Znojmo. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:2, 63:2; Čížmář 2004a, 79).

⁹ Za informaci laskavě děkujeme Jaroslavu Bartíkovi.

8. Dálkové komunikace moravské doby halštatské

3. Bezkov – „Záhumeničky“, okr. Znojmo. Bronzařská dílna – HS (obr. 4:3, 65:3; *Podborský 1965b*, 137, 139, obr. 5, tab. IV; *týž 1972*, 30; *Čižmář 2007*, 385, 389; *Zeman 2011*, 25, tab. XV:3, XXVI:A–B, XXXVI–XLII).
4. Bílovice-Lutotín – „Hrad“ (též Bílovice), okr. Prostějov. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:4, 63:4; *Čižmář 2004a*, 79–80).
5. Bílovice-Lutotín – „Zadní hony“ (též Lutotín), okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:5, 35:5; *Kos – Přichystal 2018*, obr. 6:23); předmět východního typu – BPS (obr. 4:5, 67:5; *Bartík et al. 2017*, 52, Fig. 4:105–106).
6. Biskupice, okr. Prostějov. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:6, 67:6; *Bartík et al. 2017*, 43, Fig. 2:1).
7. Biskupice – „Hrubé kolo“, okr. Svitavy. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:7, 63:7; *Čižmář 2004a*, 81–82).
8. Blatec – „Kocanda“, okr. Olomouc. Velmožský depot, vůz – PS/BPS (obr. 4:8, 7–8, 10:8, 11:8, 12:8, 64:8, 68–69; *Skutil 1946*, 141; *Nekvasil 1974*, 301–302; *Pare 1992*, 215, Fig. 155; *Tajer 2004b*, 56–57; *Mírová – Golec 2018*, 96, Fig. 18–21; *Mírová 2019a*, 75, 247, Pl. 24:8; *táž 2019b*, 58–59, 249, obr. 20; *Golec – Kos 2020*).
9. Blučina – „Cezavy“, okr. Brno-venkov. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:9, 63:9; *Čižmář 2004a*, 83–85); předmět východního typu – BHS (obr. 4:9, 67:9; *Říhový 1996*, 147–148, Taf. 28:497; *Bartík et al. 2017*, 43, Fig. 2:2; *Novák 2020*, 154, tab. II:B11).
10. Bohdalice-Pavlovice – Ve Žlebcách“ (též Pavlovice), okr. Vyškov. Velmožský depot, velmožský opasek – PS (obr. 4:10, 7–8, 11:10, 12:10, 42:1, 43:1, 64:10, 68–69; *Čižmář – Čižmářová 2014*, 35–45, obr. 1–7; *Mírová – Golec 2018*, 98, Fig. 18–21; *Golec – Kos 2020*).
11. Boršice u Blatnice – „Hradištko/Lipinka“, okr. Uherské Hradiště.¹⁰ Hradiště – PS/BPS (obr. 4:11, 63:11; *Čižmář 2004a*, 86–87); předmět východního typu – BPS (obr. 67:11; *Bartík et al. 2017*, 43, Fig. 2:3–5; *Novák 2020*, 152, tab. II:Bo1–3).
12. Boskovice 2 – „Hradní kopec“, okr. Blansko. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:12, 63:12; *Čižmář 2004a*, 87–88).
13. Bošovice H1 – „U Dvou závor“, okr. Vyškov. Velmožská mohyla, dýka – HS (obr. 4:13, 7–8, 9:13, 10:13, 12:13, 68–69; *Podborský 1974*, Abb. 7:1; *Stegmann-Rajtár 1992a*, 46, Taf. 91:1; *Čižmář 2014*, 28–29, obr. 17–19, 26:1; *Mírová – Golec 2018*, 96, Fig. 18–21).
14. Bratčice – „Mělčanská“, okr. Brno-venkov. Velmožský hrob, vůz, bronzová nádoba, rožeň – HS (obr. 4:14, 7–8, 9:14, 10:14, 12:14, 68–69; *Kos 1999*; *Čižmář – Geislerová – Unger eds. 2000*, 130–131, obr. 104; *Štrof 2000*, 42, 44, obr. 40; *Podborský 2002*, obr. 1–2b; *týž 2006*, 336, obr. 115; *Golec 2003–04*, 105, obr. 1:3, 2:1; *týž 2005c*, 93–140, 319–325, 358, tab. 46–54, 56–57, 59a:1, 65–66, 67:1, 68–69, 199, 200:1, 227, 231; *týž 2017*, 87, Fig. 79, 82; *Kos 2014c*, 21–39, obr. 13–19, 156–157, 162, 208–218, 220; *Mírová – Golec 2018*, 96, Fig. 18–21; *Mírová 2019a*, 248, Pl. 24:15–16; *táž 2019b*, 250–251, obr. 20).
15. Brno-Bosonohy – „Hradisko“, okr. Brno-město. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:15, 63:15; *Čižmář 2004a*, 89–90).
16. Brno-Holásky H1 – „U Tuřan“, okr. Brno-město. Velmožská mohyla/hrob, vůz, zlato, meč, bronzová nádoba – HS (obr. 4:16, 7–8, 9:16, 10:16, 11:16, 12:16, 68–69; *Červinka 1948*, 16, obr. 8:1; *Podborský 1974*, Abb. 5:12, 6:B1; *Stegmann-Rajtár 1992a*, 9–10, Taf. 1:1, 5:10–12; *Nekvasil 1993*, 350–351, obr. 230:A24,A26; *Golec 2005b*, 358, tab. 227, 230; *Čižmářová – Holubová 2011*, 354, obr. 130, 131:1,4,9; *Mírová – Golec 2018*, 96, 98, Fig. 18–21; *Mírová 2019a*, 248–249, Pl. 24:17–55, 25:1–3; *táž 2019b*, 251–252, 254–255, obr. 20).
17. Brno-Holásky H2 – „U Tuřan“, okr. Brno-město. Velmožská mohyla/hrob, vůz, jho, bronzová nádoba, rožeň – HS (obr. 4:17, 7–8, 9:17, 10:17, 12:17, 68–69; *Červinka 1948*, 16–17, obr. 9, 10:4,6; *Podborský 1974*, Abb. 5:10, 6:B9; *Stegmann-Rajtár 1992a*, 9–10, Taf. 3:2, 4:1–2, 5:10–12; *Nekvasil 1993*, 351, obr. 230:11,14,26–27; *Golec 2005c*, 319–325, 358, tab. 199, 200:3–4, 227, 230; *Čižmářová – Holubová 2011*, 354, 357, obr. 130, 131:3–4,6,9; *Mírová – Golec 2018*, 96, Fig. 18–21; *Mírová 2019b*, 252–255, obr. 20; *táž 2019b*, 249–250, Pl. 24:56–64, 26:1–40,42–52).
18. Brno-Holásky H3 – „U Tuřan“, okr. Brno-město. Velmožská mohyla – HS (obr. 4:18, 7–8, 9:18, 12:18, 68–69; *Červinka 1948*, 17; *Stegmann-Rajtár 1992a*, 10; *Čižmářová – Holubová 2011*, 357; *Mírová – Golec 2018*, 96, Fig. 18–21; *Mírová 2019a*, 251, Pl. 28:1–2; *táž 2019b*, 255–256, obr. 20).
19. Brno-Horní Heršpice obj. 6 – „ul. Kšírova“, okr. Brno-město. Bronzařská dílna – HS (obr. 4:19, 65:19; *Čižmář 2007*, 385–387, 389, obr. 1–3; *Zeman 2011*, 25, 47–48, tab. XIII:9, XIV:B, XXII:2, XXV:A, XXXVI–XLII).
20. Brno-Horní Heršpice H3 – „Na Široké, ul. Kšírova“, okr. Brno-město. Velmožský hrob, vůz, meč – HS (obr. 4:20, 7–8, 9:20, 10:20, 12:20, 68–69; *Čižmářová – Geislerová 1990*; *Nekvasil 1993*, obr. 236:2; *Golec 2005c*, 358, 419–420, tab. 227–228, 278; *Čižmářová – Holubová 2011*, 357, obr. 129, 134; *Mírová – Golec 2018*, 96, Fig. 18–21; *Mírová 2019a*, 251–252; *táž 2019b*, 256, obr. 20; *Holubová et al. 2020*, 41, 44, obr. 6:H3, 7:2, 8, 12–13).
21. Brno-Chrlice H1 – „Za Dvorem“, okr. Brno-město. Velmožská mohyla – HS (obr. 4:21, 7–8, 9:21, 12:21; *Červinka 1948*, 17; *Mírová – Furugláš 2018*, 59, obr. 1; *Mírová – Golec 2018*, 100–101).
22. Brno-Ivanovice – „Na Dílech“, okr. Brno-město. Jantarová dílna – HS (obr. 4:22, 65:22; *Přichystal 2011*; *Chytráček et al. 2017*, 150, 208, obr. 13:42, tab. 12:42).
23. Brno-Královo Pole – „Zadní žleby“, okr. Brno-město. Bronzařská dílna – HS (obr. 4:23, 65:23; *Nekvasil 1979*, 10–21, tab. 27:3, 32:2; *Čižmář 2007*, 384–385, 389; *Zeman 2011*, 25, 47–48, tab. XV:4, XXVI:C, XXXVI–XLII).
24. Brno-Obrány – „V Domovních“ a „V Širokých“, okr. Brno-město. Spona – HS/BHS (obr. 4:24, 34:24; *Nekvasil 1993*, obr. 234:12; *Říhový 1993*, 55, 87, 89, 96, 101, 115, Taf. 8:79, 14:136, 15:160, 16:188, 24:136; *Čižmář 2004b*, 365, obr. 1:2; *Mírová 2019a*, 140, 253, Fig. 53:9, 66, Pl. 28:5; *Novák 2020*, 148, tab. I:14).

10 Nejasná je halštatská příslušnost lokality Borkovany – „Hradisko“ (*Čižmář 2004a*, 85–86; *Plaček 2014*).

8. Dálkové komunikace moravské doby halštatské

25. Brno-Obrány H140 – „V Širokých“, okr. Brno-město. Spona – HS (obr. 4:25, 34:25, 68; *Adámek 1961*, tab. CXXIX:8–10; *Podborský 1970a*, Taf. 58:7,12).
26. Brno-Obrány obj. XLV – „V Domovních“, okr. Brno-město. Spona – HS (obr. 4:26, 34:26; *Adámek 1961*, tab. XXVII:3; *Říhovský 1993*, 84, Taf. 14:131, 24:131; *Novák 2020*, 148, tab. I:3).
27. Brno-Obrány 1 – „Hradisko“, okr. Brno-město. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:27, 63:27; *Adámek 1961*; *Čižmář 2004a*, 95–97; *Salaš – Stuchlík 2011*, 297–306, obr. 100–102).
28. Brno-Obrány 2 – „Skály“, okr. Brno-město. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:28, 63:28; *Čižmář 2004a*, 97–98).
29. Brno-Řečkovice – „vojenský objekt“, okr. Brno-město. Bronzařská dílna – HS (obr. 4:29, 65:29; *Tichý 1969*, 169–174, obr. 5; *Čižmář 2007*, 385, 389; *Zeman 2011*, 26, 45–47, tab. VII, VIII:1–11, IX:A–B, XX:4, XXI:3–4, XXV:B–C, XXXVI–XLII); jantarová dílna – HS (obr. 65:29; *Tichý 1969*, 172–174; *Zeman 2011*, 26, 45–47, tab. XX:2–3, XXV:B–C, XXXVI–XLI; *Chytráček et al. 2017*, 150–151, 208, obr. 13:44, tab. 12:44).
30. Brno-Zábrdovice H214/19, pohřeb 1 – „ul. Příkop“, okr. Brno-město. Velmožský opasek – HS (obr. 4:30, 7–8, 11:30, 12:30, 42:2–3, 68–69; *Vitula 1995*, 57, 59, obr. 2; *týž 1999*; *Čižmář – Geislerová – Unger eds. 2000*, 146, obr. 113; *Šťov 2000*, 44, obr. 41; *Podborský 2002*, obr. 3:3; *Kos 2004*, 289; *Golec 2005c*, 325–331, 419–420, tab. 201:2, 205, 275; *týž 2017*, 89, Fig. 81:b, 82; *Čižmářová – Holubová 2011*, 357, obr. 125:8, 135–136, barevné obr. 69–70; *Mírová – Golec 2018*, 98, Fig. 18–21; *Golec – Kos 2020*).
31. Brno-Židenice H1 – „kasárna“ (též „ul. Svatoplukova“), okr. Brno-město. Velmožský opasek – HS (obr. 4:31, 7–8, 11:31, 12:12, 42:4, 68–69; *Červinka 1927*; *Hrubý 1959*, 35–36; *Stegmann-Rajtár 1992a*, 14; *Kos 2004*, 289; *Golec 2005c*, 325–331, tab. 204; *týž 2017*, 89, Fig. 82; *Čižmářová – Holubová 2011*, 330, obr. 117:12; *Mírová – Golec 2018*, 98, Fig. 18–21; *Golec – Kos 2020*).
32. Brno-Židenice H2 – „kasárna“, okr. Brno-město. Spona – HS (obr. 4:32, 34:32; *Nekvasil 1993*, obr. 234:11; *Stegmann-Rajtár 1992a*, 14, Taf. 15:14; *Čižmářová – Holubová 2011*, obr. 117:10).
33. Brusné – „Křídlo“, okr. Kroměříž. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:33, 63:33; *Čižmář 2004a*, 99); depot – PS/BPS (obr. 4:33, 64:33, 68–69; *Čižmář – Čižmářová 2014*, 45, 53, obr. 8:1–9; *Golec – Kos 2020*); předmět východního typu – BPS (obr. 4:33, 67:33; *Bartík et al. 2017*, 43, Fig. 2:6–8; *Novák 2020*, tab. II:Br1–3).
34. Bučovice, okr. Vyškov. Spona – HS (obr. 4:34, 34:34; *Říhovský 1993*, 97, 100–103, Taf. 15:162).
35. Bučovice-Marefy H15 – „Člupy“ (též Marefy), okr. Vyškov. Spona – HS (obr. 4:35, 34:35, 68–69; *Říhovský 1993*, 88, Taf. 14:145; *Baarová 2004a*, 351, tab. 3:10).
36. Bučovice-Marefy H20 – „Člupy“ (též Marefy), okr. Vyškov. Spona – HS/BHS (obr. 4:36, 34:36, 68–69; *Podborský 1974*, Abb. 7:B1; *Říhovský 1993*, 88–89, Taf. 14:146–147, 15:148–150, 24:149; *Baarová 2004a*, 352, Taf. 3:11–14).
37. Buchlovice – „Holý kopec“, okr. Uherské Hradiště. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:37, 63:37; *Čižmář 2004a*, 103).
38. Bulhary – „Burgstall“, okr. Břeclav. Hradiště – KS/BKS (obr. 4:38, 63:38; *Čižmář 2004a*, 105–106).
39. Bystřice pod Hostýnem-Bilavsko – „Chlum“ (též Bilavsko), okr. Kroměříž. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:39, 63:39; *Čižmář 2004a*, 79).
40. Bystřička – „Klenov“, okr. Vsetín. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:40, 63:40; *Čižmář 2004a*, 106).
41. Čejč 1¹¹ – „Špidlák“, okr. Hodonín. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:41, 63:41; *Čižmář 2004a*, 107–108).
42. Diváky¹² – „Burberk“, okr. Břeclav. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:42, 63:42; *Čižmář 2004a*, 111); depot – HS/BHS (obr. 4:42, 64:42, 68–69; *Čižmář – Čižmářová 2014*, 53; *Golec – Kos 2020*).
43. Diváky – „Nedánov“, okr. Břeclav. Předmět východního typu – BHS (obr. 4:43, 67:43; *Bartík et al. 2017*, 43, Fig. 5:9).
44. Dobročkovice, okr. Vyškov. Spona – HS (obr. 4:44, 34:44; *Říhovský 1993*, 84, Taf. 14:132).
45. Dobšice, okr. Znojmo. Spona – HS (obr. 4:45, 34:45, 68; *Nekvasil 1993*, obr. 245:17; *Říhovský 1993*, 78, Taf. 14:125, 23:C1, 24:125).
46. Dolní Kounice – „V Troskách“, okr. Brno-venkov. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:46, 63:46; *Čižmář 2004a*, 111–113).
47. Doloplazy¹³ – „Rovina“, okr. Prostějov. Měděný plech – PS (obr. 4:47, 7–8, 10:47, 11:47, 12:47; *Mírová – Golec 2018*, 98, Fig. 18–21; *Chytráček et al. 2019a*).
48. Drahanovice, okr. Olomouc. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:48, 67:48; *Bartík et al. 2017*, 44, Fig. 2:13).
49. Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“, okr. Olomouc. Spona – PS (obr. 4:49, 34:49; tab. 2:16; nepublikováno).
50. Drahanovice – „Starý Plumlov“, okr. Prostějov. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:50, 63:50; *Čižmář 2004a*, 114–115).
51. Drysice – „Melice“, okr. Vyškov. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:51, 63:51; *Čižmář 2004a*, 115).
52. Držovice – „Dily odvahoviční“, okr. Prostějov. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:52, 67:52; *Bartík et al. 2017*, 44, Fig. 2:17).
53. Držovice – „Horka“, okr. Prostějov. Spona – BPS (obr. 4:53, 34:53, 35:3–4; nepublikováno); předmět východního typu – BPS (obr. 4:53, 67:53; *Bartík et al. 2017*, 44, Fig. 2:15–16, 5:14; *Fojtík – Novák – Popelka 2019b*).

11 V době dokončování této práce byla publikována nová lokalita Čechy pod Kosířem – „Na Hrádkách“, pocházejí z ní předměty východního typu (*Fojtík – Novák – Popelka 2019a*).

12 V době dokončování této práce byla publikována nová lokalita Dambovice – „Spálený“, pochází z ní spona (*Geislerová – Parma a kol. 2018*, 214; *Kos – Přichystal 2018*, obr. 6:7).

13 Na katastru Doloplaz v neznámé trati uvádí Innocenc Ladislav Červinka žárový hrob s „úlomky seškrvažené bronzové nádoby, kus rukojeti, dýka s nýty v (ulomeném) delším řapu a jehlice s labutkovitým krčkem“ (*Červinka sine*, 54; *Nekvasil 1962*, 159). Neověřitelný soubor není do seznamu zahrnutý. Jehlice s labutkovitým krčkem je však z Doloplaz známa (*Říhovský 1979*, 225–228, Taf. 67:1856).

54. Dyje – „Načeraticko“, okr. Znojmo. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:54, 63:54; Čížmář 2004a, 115).
55. Francova Lhota – „Pulčinské skály“, okr. Vsetín. Spona – PS (obr. 4:55, 34:55; Čermáková 2014, tab. III:1; Novák 2020, 149, tab. I:6).
56. Habrůvka – „Býčí skála“, okr. Blansko. Jeskynní svatyně („kamenný dům“) – HS a PS/BHS a BPS (obr. 4:56, 9:56, 68–69; Golec 2017, 76–77; týž 2019, 102–103; Mírová – Golec 2018, 96; Golec – Mírová 2020a).
57. Habrůvka – „Býčí skála“ 1, okr. Blansko. Velmožský opasek [na kostře situovaný „Wankelův bederní závěs“, kostra ležela bezprostředně nad „Wankelovou princeznou“, tj. Habrůvka – „Býčí skála“ 3; „bederní závěs“ v Naturhistorisches Museum Wien (NHM) souhrnně pod inv. č. 11578/1–16, později rozdělený na části] – HS a PS [obr. 4:57, 7–8, 11:57, 12:57, 42:5, 68–69; Wankel 1875, 174; týž 1882, 402–403, obr. na str. 402; Červinka 1902, obr. 113; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 50–55, 59–61, 69–71, Abb. 19, Taf. 20:218–219, asi 21:245–246, 22:250, 25:291 (bronzový kruhový plech se soustřednými žebry chybně určený jako kardiofylax), 31:323–324, 69, 70:324, asi 71, 72:291; Golec 2005c, 325–331, tab. 203; týž 2017, 89, Fig. 68:4, 81a; týž 2019, 120–121, obr. 37:a; Mírová – Golec 2018, 98, Fig. 18–21; Golec – Kos 2020].
58. Habrůvka – „Býčí skála“ 2, okr. Blansko. Zlato [dva prsteny na sekundárně odlomených rukou na „oltáři“ sestávajícím ze tří třecích podložek (dříve zrnotěrek; prsteny dnes ztracené)] – HS a PS/BHS a BPS (obr. 4:58, 7–8, 11:58, 12:58, 68–69; Wankel 1875, 174; týž 1882, 385; Skutil 1972, 103–104; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 85; Golec 2017, 98, 100, Fig. 68:1, 90:1; týž 2019, 132, 134, obr. 39:1; Mírová – Golec 2018, Fig. 18–21).
59. Habrůvka – „Býčí skála“ 3, okr. Blansko. Zlato (nejméně dvě náušnice/záušnice pod lebkou kostry – „Wankelovy princezny“, chybně určené jako diadémy) – HS a PS/BHS a BPS (obr. 4:59, 7–8, 11:59, 12:59, 68–69; Wankel 1875, 174; Skutil 1972, 103–104; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 46–49, Taf. 19:210–212; Lehrberger et al. eds. 1997, 299, Taf. 53:M83–M85; Golec 2017, Fig. 67:1, 68:3; týž 2019, obr. 26:2b, 29:1; Mírová – Golec 2018, Fig. 18–21).
60. Habrůvka – „Býčí skála“ 4, okr. Blansko. Zlato (dvě náušnice/záušnice pod lebkou jiné kostry než „Wankelovy princezny“, chybně určené jako diadémy) – HS a PS/BHS a BPS (obr. 4:60, 7–8, 11:60, 12:60, 68–69; Wankel 1875, 174; Skutil 1972, 103–104; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 46–49, Taf. 19:210–212; Golec 2017, Fig. 67:1, 68:5; týž 2019, obr. 29:1; Mírová – Golec 2018, Fig. 18–21).
61. Habrůvka – „Býčí skála“ 5, okr. Blansko. Velmožská dýka (u Wankela krátký mečik, uložený na kostře muže) – HS a PS/BHS a BPS (obr. 4:61, 7–8, 10:61, 12:61, 68–69; Wankel 1882, 408, obr. na str. 410; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 61, Taf. 27:295; Urban – Golec – Tvrdý 2009, 181; Golec 2017, Fig. 66:6; týž 2019, obr. 28:6; Mírová – Golec 2018, Fig. 18–21).
62. Habrůvka – „Býčí skála“ 6, okr. Blansko. Vůz, zlato, bronzová helma, železná dýka/dýkovitý nůž, bronzová nádoba, jantarový set nad 1 000 ks, skleněný set nad 1 000 ks (luxusní předměty bez známých kontextů v Předšíní jeskyně Býčí skála) – HS a PS/BHS a BPS [obr. 4:62, 7–8, 10:62, 11:62, 12:62, 36:17–18, 38:3–10, 39:4–11, 40:2–11, 41:7, 43:2–4, 45:1–4, 68–69; Wankel 1875, 174; týž 1882, 384–386, 393, 398, 402–403, 406, 408–410, obr. na str. 397, 402, 408–410; Skutil 1972; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 42, Taf. 13:121 (zlatý náramek/nápažník, dle Wankela původně dva exempláře, dnes 1 ks ztracený; též Lehrberger et al. eds. 1997, 299, Taf. 53:M86), 46–49, Taf. 19:210–212, 68:210–212 (zlaté náušnice/záušnice, dle Wankela původně osm exemplářů, kryje se částečně s Habrůvkou – „Býčí skála“ 3–4, dnes je až 6 ks ztracených, v NHM jsou uloženy stylově podobné další kusy bez lokalizace; dle Wankela původně osm exemplářů zlatých prstenů, kryje se částečně s Habrůvkou – „Býčí skála“ 2, dnes všechny ztracené), 50–55, 59–61, 69–71, Abb. 19, Taf. 20:218–219, 21:245–246, 22:250, 25:291, 26, 31:323–324, 69, 70:324, 71, 72:291–292 (bronzové skládané opasky, kryje se částečně s Habrůvkou – „Býčí skála“ 1), 97–115, Taf. 21:231, 42, 43:377–387, 44:399, 46:414, 416, 50:445, 86–112 (bronzové, bimetalické a železné díly z vozu), 59, Taf. 25:290 (bronzová helma), 61, Taf. 27:295 (železná dýka v železné pochvě), 61, Taf. 27:296 (železný dýkovitý nůž s bronzovou rukojetí), 32–39, Taf. 40:349, 365–367, 41:350–351, 73–76 (bronzové nádoby); Golec 2017, 71, Fig. 66:1, 6, 9–11, 67:1, 4, 7; týž 2019, 97, obr. 28:1, 6, 9–11, 29:1, 4, 7; Mírová – Golec 2018, Fig. 18–21; Mírová 2019a, 88–96, 255–258, Fig. 26–33, Pl. 29–43, 44:1–12; táž 2019b, 70–75, 261–266, tab. 29–43, 44:1–13 (vozy)]; depot/depoty – PS/BPS (obr. 4:62, 7–8, 64:62, 68–69; Golec 2017, 76, Fig. 87; týž 2019, 103; Mírová – Golec 2018, Fig. 18–21; Golec – Kos 2020); spona – HS a PS/BHS a BPS (obr. 4:62, 34:62; Nekvasil 1993, obr. 240:1–6, 11, 16; Říhovský 1993, 73–76, 88–92, 95–106, Taf. 13:117, 124, 14:142–143, 15:156–159, 163–169, 16:170–172, 175–177, 181, 24:117, 124, 157–159; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 16–24, Taf. 1, 2:21–22); předmět východního typu – HS a PS/BHS a BPS (obr. 4:62, 67:62; Skutil 1943, Abb. 1:1–8; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 61–66, 71, Taf. 27:299–306, 29:314–315, 31:325, 327; Říhovský 1996, 138–142, 144–147, Taf. 28:477–478, 480–481, 485, 490–492; Bartík et al. 2017, 44–45, Fig. 2:18–25, 5:29, 6:26–28, 30).
63. Habrůvka – „Býčí skála“ 7, okr. Blansko¹⁴ (inventář „Wankelovy kovárny“, jde o pozůstatky specializované výroby několika materiálů v Předšíní jeskyně Býčí skála). Bronzařská dílna (bronzový polotovary/odpad/zmetek, kadluby na bronzové předměty) – HS a PS/BHS a BPS [obr. 4:63, 65:63; Wankel 1882, 415–416, obr. na str. 416; Drescher 1980, 54; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 26–29, Taf. 4:43 (bronzový odpad/zmetek z melounovitého náramku/nápažníku), 57, Taf. 23, 24:285, 70:285 (asi bronzový polotovary celokovového opasku, nenese žádnou výzdobu), 77–79, Taf. 42:376 (bronzový polotovary/odpad/zmetek z korby vozu), 77–79, Taf. 43:378

14 Nový rozbor Zuzany Mírové (2019a, 88–96, Fig. 26–33; táž 2019b, 70–75, obr. 30) stanovil počet sedmi vozů Habrůvka – „Býčí skála“ V1–V7 (obr. 68–69). Nejsou obsahem této práce.

8. Dálkové komunikace moravské doby halštatské

- (bronzový odpad/zmetek z melounovitého náramku), 77–79, Taf. 44:394 (bronzový polotovar/odpad/zmetek z turbanu), 80, Taf. 44:401–402 (asi bronzový polotovar/odpad/zmetek z jiného předmětu), 84–85, Taf. 53:475–476 (kadlub); *Čižmář 2007*, 385, 389; *Zeman 2011*, 26, 110, obr. 16, tab. XIV:C, XXXVI–XLII; *Golec 2017*, 74, Fig. 64:3, 69–70; *týž 2019*, 97, obr. 26:3, 30–31; *Mírová 2019a*, 258, Pl. 44:13–15, 45:1 (součásti vozů a strojů); *týž 2019b*, 266, tab. 44:13–15, 45:1]; kovářská dílna (asi s využitím „platnéřské“ techniky) – HS a PS/BHS a BPS [obr. 4:63, 65:63; *Wankel 1882*, 415–416; *Pleiner 1958*, 86–90, obr. 13; *týž 2000*, 30; *Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, 81, Taf. 46:415 (železné kleště), 81, Taf. 47:418, 420–421, 48:423–424 (železné dláto nebo rydlo), 82, Taf. 47:419, 422, 49 (železné kladivo a kovadlina), 83, Taf. 51:461–463 (železný polotovar/ingot), 83, Taf. 51:464 (železný polotovar/výrobní pomůcka); *Heinrich 2000*; *Golec 2017*, 74, Fig. 64:3, 69; *týž 2019*, 97, obr. 26:3, 30)]; jantarová dílna – HS a PS/BHS a BPS (obr. 4:63, 65:63; *Chytráček et al. 2017*, 151–152, 210, obr. 6:77–78, 13:52, 14:13–15, tab. 12:52).
64. Habrůvka-Josefov – „vývěr Jedovnického potoka“, okr. Blansko. Vůz – HS a PS/BHS a BPS (obr. 4:64, 7–8, 10:64, 11:64, 12:64, 68–69; *Mírová 2019a*, 258, Pl. 45:2; *týž 2019b*, 266–267, obr. 27:24, tab. 45:2).
65. Hněvotín – „Špitálky“, okr. Olomouc. Velmožská mohyla/hrob – PS (obr. 4:65, 7–8, 9:65, 12:65, 30:7; nepublikováno); kruhový žlábek/příkop kolem hrobu – PS (obr. 4:65, 29:65, 30:7; nepublikováno).
66. Hornice – „Turecký kopec“, okr. Třebíč. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:66, 63:66; *Čižmář 2004a*, 120–121).
67. Hovorany – „Konopiska na Pískách“, okr. Hodonín. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:67, 67:67; *Bartík et al. 2017*, 48, Fig. 5:57).
68. Hrubá Vrbka – „Za Bařinou“, okr. Hodonín. Spona – PS (obr. 4:68, 34:68; nepublikováno).
69. Hrubčice – „Ostrov“, okr. Prostějov. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:69, 67:69; *Bartík et al. 2017*, 48, Fig. 3:58, 5:59).
70. Hrušovany u Brna H1 – „U Tří mostů“, okr. Brno-venkov. Velmožský hrob, vůz, jho – HS (obr. 4:70, 7–8, 9:70, 10:70, 11:70, 12:70, 68–69; *Kos 2011*, 173, 176–182, obr. 1, 3; *týž 2014*, 40–41, 43–48, 50–51, 56–61, 88–90, 94–95, 107–112, 115, obr. 22–25, 27–28, 30–34, 37–43, 47–48, 50, 55–56, 61, 158, 160, 180–190, 195–207; *Geislerová – Parma eds. 2013*, 239–240; *Kos – Přichystal 2013*, 88–90, obr. na str. 86–89; *Mírová – Golec 2018*, 96, Fig. 18–21; *Mírová 2019a*, 259–260, Pl. 45:3–19, 46; *týž 2019b*, 267–269, obr. 40, tab. 45:3–19, 46).
71. Hrušovany u Brna H2 – „U Tří mostů“, okr. Brno-venkov. Velmožský hrob – HS (obr. 4:71, 7–8, 9:71, 12:71, 68–69; *Kos 2011*, 176–182, obr. 2, 4; *týž 2014*, 41–42, 48–50, 55–56, 61–78, 80–82, 90–95, 107–112, 115, obr. 23, 26, 29, 35–36, 159, 161, 174–179, 191–194; *Mírová – Golec 2018*, 96, Fig. 18–21; *Mírová 2019a*, 260–261, Pl. 47, 48:1–7; *týž 2019b*, 269–270, tab. 47, 48:1–7).
72. Hukvaldy – „Hrad“, okr. Frydek-Místek. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:72, 63:72; *Čižmář 2004a*, 125).
73. Hulín-Pravčice 2¹⁵ – „Višňovce“, okr. Kroměříž. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:73, 67:73; *Bartík et al. 2017*, 48, Fig. 6:60–61).
74. Chornice 2c, okr. Svitavy. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:74, 67:74; *Bartík et al. 2017*, 48, Fig. 3:62).
75. Chvalčov – „Hostýn“, okr. Kroměříž. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:75, 63:75; *Čižmář 2004a*, 127–129; *Parma 2012a*, 69, 71–73, obr. 29); předmět východního typu – BPS (obr. 4:75, 67:75; *Čižmář, M. 1995*, 210, Abb. 1:2; *Parma 2012a*, tab. 105:1; *Bartík et al. 2017*, 48, Fig. 3:63; *Novák 2020*, tab. II:Ch).
76. Ivančice – „Panovského cihelna“, okr. Brno-venkov. Předmět východního typu – BHS (obr. 4:76, 67:76; *Skutil 1943*, Abb. 1:9; *Říhový 1996*, 148; *Bartík et al. 2017*, 48–49, Fig. 5:64).
77. Ivančice-Budkovice – „Knotkova zahrada“ (též Budkovice), okr. Brno-venkov. Spona – BHS (obr. 4:77, 34:77, 68–69; *Nekvasil 1991*, obr. 1:1–3, 6, 8–9; *týž 1993*, obr. 245:20; *Říhový 1993*, 76, Taf. 13:119–121, 24:119).
78. Ivančice-Budkovice 1 – „Myslivárna“ (též Budkovice), okr. Brno-venkov. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:78, 63:78; *Čižmář 2004a*, 101–102).
79. Ivančice-Budkovice 2 (též Budkovice), okr. Brno-venkov. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:79, 63:79; *Čižmář 2004a*, 102–103).
80. Jamolice – „Čertova hráz“, okr. Znojmo. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:80, 63:80; *Čižmář 2004a*, 133); předmět východního typu (obr. 4:80, 67:80; *Bartík et al. 2017*, 49, Fig. 6:67).
81. Jankovice – „Komínky“, okr. Uherské Hradiště. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:81, 63:81; *Čižmář 2004a*, 133).
82. Jaroměřice nad Rokytnou, okr. Třebíč. Předmět východního typu – BHS (obr. 4:82, 67:82; *Říhový 1996*, 143, 145–147, Taf. 28:487, 494, 496; *Bartík et al. 2017*, 49, Fig. 3:68–70).
83. Jaroměřice nad Rokytnou – „Hradisko“, okr. Třebíč. Hradiště HS/BHS (obr. 4:83, 63:83; *Čižmář 2004a*, 133–135); bronzářská dílna – HS/BHS (obr. 4:83, 65:83; *Podborský 1970c*, 100, tab. XIX:14–15; *týž 1972*, 36–37, tab. II:2–9; *Čižmář 2007*, 383, 389; *Zeman 2011*, 26–27, tab. XIII:8, XIV:D, XXXVI–XLII); spona – HS/BHS (obr. 4:83, 34:83; *Podborský 1972*, 5, 8–9, tab. 40:6–13; *týž 1974*, Taf. XII:2, 4–7; *Nekvasil 1993*, obr. 245:14, 19; *Říhový 1993*, 82, 88–92, Taf. 14:129, 144, 15:161, 24:129, 161; *Novák 2020*, 148–151, tab. I:2, 11, 21, 24).
84. Javorník – „Hradisko“, okr. Hodonín. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:84, 63:84; *Čižmář 2004a*, 135–136).
85. Jevíčko, okr. Svitavy. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:85, 67:85; *Bartík et al. 2017*, 49).
86. Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“, okr. Svitavy. Velmožský hrob, kamenná architektura ve velmožském hrobě, zlato, bronzová nádoba – PS (obr. 4:86, 7–8, 9:86, 10:86, 11:86, 12:86, 68–69; *Mackerle 1948*, 17–18; *Smrž 1975*, 32–33, tab. 1:A; *Štof 1990*, 141–142, tab. 241:2, 242:2; *Nekvasil*

15 V době dokončování této práce byla publikována nová lokalita Chomýž – „Podhradi“, pocházejí z ní předměty východního typu (*Fojtík – Novák – Popelka 2019c*).

8. Dálkové komunikace moravské doby halštatské

- 1993, 357; Jarůšková – Štof eds. a kol. 2014, 161–162, obr. 62, 64; Mírová – Golec 2018, 96, 98, Fig. 18–21).
87. Jevíčko III, B/39 – „Na Panském“, okr. Svitavy. Zlato – PS/BPS (obr. 4:87, 7–8, 11:87, 12:87, 68–69; Mackerle 1948, 17–18, tab. 1:B; Smrž 1975, 33; Štof 1990, 141–142, tab. 241:1,3, 242:1, 243–244; Jarůšková – Štof eds. a kol. 2014, 161–162, obr. 62–63; Mírová – Golec 2018, 96, 98, Fig. 18–21).
88. Ježkovice – „Černov“, okr. Vyškov. Spona – PS (obr. 4:88, 34:88, 35:5; nepublikováno).
89. Jívová – „Tepenec“, okr. Olomouc. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:89, 63:89; Čížmář 2004a, 142–143; Vránová – Vrána 2016, 29–30, obr. 18); spona – PS (obr. 4:89, 34:89; Novák 2020, 147–148, 150, tab. I:1,23).
90. Klentnice – „Mezi Vinohrady“, okr. Břeclav. Spona – HS (obr. 4:90, 34:90; nepublikováno).
91. Klopotovice, okr. Prostějov. Spona – PS/BPS (obr. 4:91, 34:91, 35:6; nepublikováno).
92. Kněždub – „Šumárník“, okr. Hodonín. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:92, 63:92; Dohnal 1988, 43–44, tab. 24–25; týž 2003; Čížmář 2004a, 145–146); spona – PS (obr. 4:92, 34:92; Dohnal 1988, 44, tab. 24:5; Říhový 1993, 105–106, Taf. 16:178; Novák 2020, 149, tab. I:20).
93. Kobylnice – „Rybníky“, okr. Brno-venkov. Dvorec – HS (obr. 4:93, 7–8, 9:93, 12:93; Kos 2017; Geislerová – Parma a kol. 2018, 76–77; Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 19–21).
94. Kojetín – „Babiny“, okr. Přerov. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:94, 67:94; Bartík et al. 2017, 49, Fig. 3:73–77).
95. Kokory – „Hradisko“, okr. Přerov. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:95, 63:95; Peška 2002, 35–36, obr. 3, 11–15; Čížmář 2004a, 148–150).
96. Koryčany – „Debrecín“, okr. Kroměříž. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:96, 67:96; Bartík et al. 2017, 49–50, Fig. 3:78).
97. Kostelec na Hané – „Dolní smoluse“, okr. Prostějov. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:97, 67:97; Bartík et al. 2017, 50, Fig. 5:79).
98. Kostelec na Hané – „Trněnka“, okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:98, 34:98, 35:7; Kos – Přichystal 2018, obr. 6:8); předmět východního typu – BPS (obr. 4:98, 67:98; Bartík et al. 2017, 50, Fig. 3:81, 5:80).
99. Kostelec u Holešova – „Na Hradě“, okr. Kroměříž. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:99, 63:99; Čížmář 2004a, 150).
100. Kralice na Hané – „Kralický háj“, okr. Prostějov. Dvorec – PS/BPS (obr. 4:100, 7–8, 9:100, 12:100, 62:A3; Přichystal – Kos 2006, 50; Přichystal 2007a; Geislerová – Parma eds. 2013, 247; Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 18–19, 21; Fojtík 2019a); spona – BPS (obr. 4:100, 34:100, 35:8; Fojtík 2019a, obr. 8); předmět východního typu – BPS (obr. 4:100, 67:100; Fojtík 2019a).
101. Kralice na Hané – „Kralický háj“, okr. Prostějov.¹⁶ Jantarová dílna – PS/BPS (obr. 4:101, 62:A5–A6; Přichystal 2007c; Chytráček et al. 2017, 150–151, 207–208, obr. 6:1–55, 13:39, tab. 12:39).
102. Kralice na Hané – „Kralický háj“, okr. Prostějov. Velmožský depot, bronzová nádoba, rožeň/hlavice podpěrné tyče, závěsné zařízení na kotel – PS/BPS (obr. 4:102, 7–8, 10:102, 12:102, 59–60, 62:A4, 64:102, 68–69; Golec 2005c, tab. 66; Čížmář – Geislerová eds. 2006, 209 svyobr.; Přichystal – Kos 2006, 50; Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 18–21; Golec – Kos 2020; Golec et al. 2021).
103. Kralice na Hané H1 – „Staré olší“, okr. Prostějov. Velmožská mohyla/hrob – PS/BPS (obr. 4:103, 7–8, 9:103, 12:103, 62:A2,B; nepublikováno); kruhový žlábek/příkop kolem hrobu – PS/BPS (obr. 4:103, 29:103; nepublikováno).
104. Kramolín – „Hradisko“, okr. Třebíč. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:104, 63:104; Čížmář 2004a, 151–153).
105. Krhov – „Malý Chlum“ (též Obora – „Pod Chlumem“), okr. Blansko. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:105, 63:105; Čížmář 2004a, 153–154; Novák 2015, 106–108); bronzářská dílna – PS (obr. 4:105, 65:105; Štof 1985, 56, tab. 1:2; Čížmář 2007, 387, 389; Zeman 2011, 27, 36–41, tab. I–III, XXVIII, XXXVI–XLII; Novák 2015, 48–49, obr. 24); spona – PS/BPS (obr. 4:105, 34:105; Novák 2015, 90–92, obr. 41, tab. 34:8–9, 35:11–12; týž 2020, 149, tab. I:10,16).
106. Kroměříž-Hradisko – „Hradisko“ (též Hradisko), okr. Kroměříž. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:106, 63:106; Čížmář 2004a, 122–124).
107. Kroměříž-Kotojedy – „Obora“ (též Kotojedy), okr. Kroměříž. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:107, 63:107; Čížmář 2004a, 151).
108. Křenov – „Pohledy“, okr. Svitavy. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:108, 67:108; Bartík et al. 2017, 50, Fig. 6:82).
109. Křenovice – „Hradisko“, okr. Přerov. Hradiště s akropolí – PS/BPS (obr. 4:109, 7–8, 9:109, 12:109, 63:109; Nekvasil 1962, 144–145, 147, obr. 6–7, 11; Peška 2002, 36–37, obr. 3, 16–18; Čížmář 2004a, 157–158; Tajer – Vránová 2011; Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 19–21; Bambasová 2019; Tichá Bambasová 2019; táž 2020); spona – BPS (obr. 4:109, 34:109, 35:9–10; Podborský 1972, 8, obr. 40:3–4; týž 1974, Taf. XII:3; Nekvasil 1993, obr. 245:13,15; Říhový 1993, 82–83, 109, Taf. 14:130, 16:183, 24:130,183; Novák 2020, 150, tab. I:25); předmět východního typu – BPS (obr. 4:109, 67:109; Říhový 1996, 140–147, Taf. 28:484,486; Hlava 2002, obr. 1:1–13; Bartík et al. 2017, 50–51, Fig. 3:81–90, 4:91–101; Novák 2020, 152–153, tab. II:K1–K19).
110. Křenovice – „Vinice“, okr. Přerov. Bronzářská dílna – PS (obr. 4:110, 65:110; Zeman 2011, 51–54, tab. XIII:1–5, XVI–XVII, XXII:3–5, XXVII, XXXVI–XLII).
111. Křepice – „Hradisko“, okr. Znojmo. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:111, 63:111; Čížmář 2004a, 158–159); spona – HS (obr. 4:111, 34:111; Podborský 1972, 8, obr. 40:1; Nekvasil 1993, obr. 234:10; Říhový 1993, 87, 91, Taf. 14:139, 24:139; Novák 2020, 149, 151, tab. I:5,28); předmět východního typu – BHS (obr. 4:111, 67:111; Říhový 1996, 139–147, Taf. 28:479,488–489; Bartík et

16 K této lokalitě náleží také nedávný nález Prostějov obj. 541/2017 – „Za Tržištěm“ z bezprostředního sousedství.

8. Dálkové komunikace moravské doby halštatské

- al. 2017, 51–52, Fig. 4:102–104; Novák 2020, 153–154, tab. II:Kř1–Kř3).
112. Křižanovice – „Zámeček“, okr. Vyškov. Hradiště s dvorcem – HS/BHS (obr. 4:112, 7–8, 9:112, 12:112, 63:112; Stuchlík 1999; Křivánek 2000, 496–497, obr. 2; Čižmář 2004a, 159–161, obr. na str. 29; Baarová 2005; Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 18–19, 21); rondel – HS/BHS (obr. 4:112, 29:112; Stuchlík 1999; Baarová 2005, 398–399).
 113. Kuřim – „Díly za sv. Janem“, okr. Brno-venkov. Velmožská mohyla – HS (obr. 4:113, 7–8, 9:113, 12:113; nepublikováno).
 114. Kuřim – „Pod Toskou“, okr. Brno-venkov. Dvorec – HS (obr. 4:114, 7–8, 9:114, 12:114; Čižmář, Z. 1995; Zeman 2011, 27, tab. X–XII, XXIII–XXIV, XXIX–XXXIV, XXXVI–XLII; týž 2015; Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 18–19, 21); rondel – HS (obr. 4:114, 29:114; Čižmář, Z. 1995, 233–234, Abb. 2, 10; týž 1999a; Golec 2005c, 456–458, tab. 285; Zeman 2015, 164–175); bronzářská dílna – HS (obr. 4:114, 65:114; Čižmář, Z. 1995, 235, Abb. 15:3–8; Čižmář 2007, 385, 389; Zeman 2011, 27, 48–51, obr. 17, tab. X–XII, XXIII–XXIV, XXXVI–XLII; týž 2015, 116–121, obr. 54–55, tab. 90–91, 94–95); jantarová dílna – HS (obr. 4:114, 65:114; Čižmář, Z. 1995, 235–236; týž 1997; Kovaříková 2007; Zeman 2015, 96–99, obr. 40–43, tab. 88–89, 93:4; Chytráček et al. 2017, 150–151, 209, obr. 6:56–76, 13:47, 15:1–18, tab. 12:47).
 115. Kuřim – „ul. Školní“, okr. Brno-venkov. Spona – BHS (obr. 4:115, 34:115, 68–69; Nekvasil 1952, tab. 81:I/3; týž 1993, obr. 245:16; Říhovský 1993, 85, 14:134, 24:134; Zeman 2015, tab. 103:1,3).
 116. Kuřim – „Záruba“, okr. Brno-venkov. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:116, 63:116; Čižmář 2004a, 162).
 117. Lednice-Nejdek, okr. Břeclav. Spona – KS (obr. 4:117, 34:117; Říhovský 1993, 78–79, Taf. 14:126, 24:126).
 118. Lešany – „Dluhoštica“, okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:118, 34:118, 35:11; nepublikováno).
 119. Lešany – „švestkový sad“, okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:119, 34:119, 35:12; nepublikováno).
 120. Lidečko 2 – „Vrchkopec“, okr. Vsetín. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:120, 63:120; Čižmář 2004a, 166).
 121. Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 – „Zadní“, okr. Přerov. Kruhový žlábek kolem hrobu – PS (obr. 4:121, 29:121; Peška – Vránová eds. 2016, 114, obr. 139–140; Tajer – Šín 2016, 120, obr. 2; Kršová 2017, obr. VI); spona – PS (obr. 4:121, 34:121, 68; Peška – Vránová eds. 2016, 115; Tajer – Šín 2016, 124).
 122. Litostrov, okr. Brno-venkov. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:122, 63:122; Čižmář 2004a, 166–167).
 123. Loučka – „Doubrava“, okr. Zlín. Depot – PS/BPS (obr. 4:123, 40:12–15, 64:123, 68–69; Čižmář – Čižmářová 2014, 49, 53, obr. 8:10–12, 9:1; Golec – Kos 2020).
 124. Malé Hradisko – „Staré Hradisko“, okr. Prostějov. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:124, 63:124; Čižmář 2004a, 174–175; Čižmář – Parma 2006, 61–66, obr. 4, 5:1,3–9); spona – PS (obr. 4:124, 34:124, 35:13–14; Říhovský 1993, 93–95, Taf. 15:155; Čižmář – Parma 2006, 64, obr. 5:3–4; Novák 2020, 149–150, tab. I:17,19); předmět východního typu – BPS (obr. 4:124, 67:124; Říhovský 1996, 137–143, Taf. 28:473; Čižmář – Parma 2006, obr. 5:5; Bartík et al. 2017, 52, Fig. 4:107; Novák 2020, tab. II:M1).
 125. Malhostovice obj. 3/86 – „U Brabinky“, okr. Brno-venkov. Spona – BHS (obr. 4:125, 34:125; Nekvasil 1993, obr. 245:18; Čižmář 2004b, 365, obr. 1:1; týž 2004c, obr. 3:1,5; Zeman 2015, tab. 108:2–3; Goláňová 2018, Fig. 84:8,12; Mírová 2019a, 140, 262, Fig. 53:10, 66, Pl. 48:16).
 126. Medlov-Králová – „cihelna Hlivičice“ (též Králová nebo Hlivičice), okr. Olomouc. Hutnická dílna – PS (obr. 4:126, 65:126; Pleiner 1958, 81–82; týž 2000, 32; Nekvasil 1961b, 88–89; týž 1974, 277, 286).
 127. Měnin, okr. Brno-venkov. Spona – HS (obr. 4:127, 34:127; Říhovský 1993, 89–92, Taf. 15:150).
 128. Měrovice nad Hanou – „Babiny“, okr. Přerov. Spona – PS (obr. 4:128, 34:128, 35:15; nepublikováno); předmět východního typu – BPS (obr. 4:128, 67:128; Bartík et al. 2017, 52, Fig. 4:110, 5:108–109, 111–112).
 129. Modřice – „Rybníky“, okr. Brno-venkov. Dvorec – HS (obr. 4:129, 7–8, 9:129, 12:129; Geislerová – Parma a kol. 2018, 257; Kos – Přichystal 2018, 78; Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 18–19, 21); rondel – HS (obr. 4:129, 29:129; Geislerová – Parma a kol. 2018, 257; Kos – Přichystal 2018, 77).
 130. Modřice H3815 – „Rybníky“, okr. Brno-venkov. Velmožský hrob, vůz, jho – HS (obr. 4:130, 7–8, 9:130, 10:130, 11:130, 12:130, 68–69; Kos – Přichystal 2013, 85–87, obr. na str. 81; Geislerová – Parma eds. 2013, 257 s vyobr.; Kos 2014c, obr. 81; týž 2015, 49–58; Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 18–21; Mírová 2019a, 264, Pl. 48:18–29; táž 2019b, 274, tab. 48:17–28).
 131. Modřice – „Sádky“, okr. Brno-venkov. Rondel – HS (obr. 4:131, 29:131; Kos 2004, obr. 8; Golec 2005c, 456, tab. 277, 284; Čižmář – Geislerová eds. 2006, 225 s vyobr.; Přichystal – Kos 2006, 53; Kos 2009a, obr. 1; Kos – Golec 2017; tíž 2019; Kršová 2017, obr. I, X).
 132. Modřice H801 – „Sádky“, okr. Brno-venkov. Spona – HS (obr. 4:132, 34:132; Kos 2015, 12–13).
 133. Modřice H816 – „Sádky“, okr. Brno-venkov. Spona – HS (obr. 4:133, 34:133; Kos 2004, 275, obr. 3:4, 10:2; týž 2015, 17; Přichystal – Kos 2006, obr. na str. 51).
 134. Modřice H818 – „Sádky“, okr. Brno-venkov. Velmožský hrob, opasek – HS (obr. 4:134, 7–8, 11:134, 12:134, 42:6, 68–69; Kos 2004, 276, 278–280, 283, 289, obr. 3:3, 5:8–10, 7, 12; týž 2014c, obr. 219; týž 2015, 17–19; Golec 2005c, 325–331, 419–420, tab. 202, 277; týž 2017, 89, Fig. 81:c, 82; Přichystal – Kos 2006, 51, 53, obr. na str. 52; Mírová – Golec 2018, 98, Fig. 18–21; Golec – Kos 2020); spona – HS (obr. 4:134, 34:134; Kos 2004, 279, obr. 3:3, 5:4,7, 7–8; týž 2015, 17–18; Golec – Kos 2020).
 135. Modřice H827 – „Sádky“, okr. Brno-venkov. Velmožský hrob, rubáš – HS (obr. 4:135, 7–8, 9:135, 11:135, 12:135, 68–69; Kos 2004, 285, obr. 2:1, 8, 10:1; týž 2015, 21–22; Golec 2005c, tab. 277; Přichystal – Kos 2006, 52; Mírová – Golec 2018, 98, Fig. 18–21).

8. Dálkové komunikace moravské doby halštatské

136. Modřice H835 – „Sádky“, okr. Brno-venkov. Spona – HS (obr. 4:136, 34:136; Kos 2004, 275, obr. 3:2; *týž* 2015, 26; Kos – *Přichystal* 2007, obr. na str. 51).
137. Modřice H878 – „Sádky“, okr. Brno-venkov. Spona – HS (obr. 4:137, 34:137; Kos 2004, 275, obr. 2:2, 11:1; *týž* 2015, 29).
138. Modřice H1800 – „Sádky“, okr. Brno-venkov. Spona – HS (obr. 4:138, 34:138, 68–69; Kos 2015, 31–32).
139. Modřice H1801 – „Sádky“, okr. Brno-venkov. Spona – HS (obr. 4:139, 34:139, 68–69; Kos 2004, 280, obr. 3:1, 11:2; *týž* 2015, 32–33).
140. Modřice H1865 – „Sádky“, okr. Brno-venkov. Spona – HS (obr. 4:140, 34:140; Kos 2015, 37).
141. Mohelnice – „Mýto“, okr. Šumperk. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:141, 67:141; Bartík et al. 2017, 52–53, Fig. 4:113–114).
142. Mohelno – „Skřipina“, okr. Třebíč. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:142, 63:142; *Čižmář* 2004a, 181).
143. Mohelno – „U sv. Antonička“, okr. Třebíč. Velmožská mohyla – HS (obr. 4:143, 7–8, 9:143, 12:143; *Stegmann-Rajtár* 1992a, 44–45); spona – HS (obr. 4:143, 34:143; *Stegmann-Rajtár* 1992a, 45, Taf. 90:2).
144. Mokrý-Horákov – „Čtvrtky“, okr. Brno-venkov. Bronzařská dílna – HS (obr. 4:144, 65:144; *Zeman* 2011, 28, tab. XXXVI–XLII; *týž* 2015, obr. 112; Kos – *Přichystal* 2013, 93 s vyobr.).
145. Mokrý-Horákov – „Hlásnica“ (též Horákov), okr. Brno-venkov. Velmožská mohyla, jho, zlato, bronzová nádoba, rožeň – HS (obr. 4:145, 7–8, 9:145, 10:145, 11:145, 12:145, 68–69; *Červinka* 1902, 251; *týž* 1911, 43; *Skutil* 1937; *Podborský* 1974, Abb. 10–11; *Stegmann-Rajtár* 1992a, 16–17, Taf. 20:10–11; *Golec* 2005c, 319–325, 358, tab. 199, 200:2, 227, 229; *Mírová – Golec* 2018, 96, 98, Fig. 18–21).
146. Mokrý-Horákov – „Velatická hranice“ (též Horákov), okr. Brno-venkov. Spona – HS (obr. 4:146, 34:146; *Stegmann-Rajtár* 1992a, 18, Taf. 17:8; *Nekvasil* 1993, obr. 234:8; *Říhovský* 1993, 93–95, Taf. 15:153, 24:153).
147. Mokrý-Horákov 2 – „Horákovský hrad“ (též Horákov), okr. Brno-venkov. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:147, 63:147; *Čižmář* 2004a, 119–120); velmožská dýka/akinak – HS/BHS (obr. 4:147, 10:147; *Topal – Golec* 2017); předmět východního typu – BHS (též Mokrý-Horákov – „Mordovny“; obr. 4:147, 67:147; Bartík et al. 2017, 45–48, Fig. 2:31–42, 3:43–56; *Novák* 2020, 151–152, 154, tab. II:H1–H37).
148. Morašice H1 – „U Mohyly“, okr. Znojmo. Velmožská mohyla/hrob, kamenná architektura ve velmožském hrobě, bronzová nádoba, meč? – HS (obr. 4:148, 7–8, 9:148, 10:148, 12:148, 68–69; *Říhovský* 1956; *Podborský – Vildomec* 1972, obr. 31:21; *Podborský* 1974, Abb. 5:14, 12:21; *Nekvasil – Podborský* 1991, 16–18, Taf. 7:33–34, 8:36; *Stegmann-Rajtár* 1992a, 52–53, Taf. 106:1–8, 107:12; *Golec* 2005c, 71–92, tab. 35–42, 43:1–3, 26, 45, 243; *Mírová – Golec* 2018, 96, Fig. 18–21).
149. Morašice H2 – „U Mohyly“, okr. Znojmo. Velmožská mohyla – HS (obr. 4:149, 7–8, 9:149, 12:149; nepublikováno).
150. Morašice H3 – „U Mohyly“, okr. Znojmo. Velmožská mohyla – HS (obr. 4:150, 7–8, 9:150, 12:150; nepublikováno).
151. Morašice H4 – „U Mohyly“, okr. Znojmo. Velmožská mohyla – HS (obr. 4:151, 7–8, 9:151, 12:151; nepublikováno).
152. Moravičany H66 – „Dílečky“, okr. Šumperk. Spona – PS (obr. 4:152, 34:152; *Nekvasil* 1982a, 35, tab. 21:66/1; *Makarová* 2017b, tab. II:3, tab. 12:66/5).
153. Moravičany H271 – „Dílečky“, okr. Šumperk. Spona – PS (obr. 4:153, 34:153; *Nekvasil* 1982a, 93–94, tab. 79:271/7; *Makarová* 2017b, tab. II:4, tab. 19:271/8).
154. Moravičany H966 – „Dílečky“, okr. Šumperk. Spona – PS (obr. 4:154, 34:154; *Nekvasil* 1982a, 267–268, tab. 261:966/2; *Makarová* 2017b, tab. II:6, tab. 24:966/7).
155. Moravičany H973 – „Dílečky“, okr. Šumperk. Spona – PS (obr. 4:155, 34:155; *Nekvasil* 1982a, 271–272, tab. 264:973/13; *Makarová* 2017b, tab. II:6, tab. 26:973/2a).
156. Moravičany H1000 – „Dílečky“, okr. Šumperk. Kruhový žlábek kolem hrobu – PS (obr. 4:156, 29:156; *Nekvasil* 1982a, 284–285; *Makarová* 2017b, 137).
157. Moravičany H1100 – „Dílečky“, okr. Šumperk. Kruhový žlábek kolem hrobu – PS (obr. 4:157, 29:157; *Nekvasil* 1982a, 319–320; *Makarová* 2017b, 137, obr. 13:1100, 53:1100, 57:1100).
158. Moravičany H1145 – „Dílečky“, okr. Šumperk. Kruhový žlábek kolem hrobu – PS (obr. 4:158, 29:158, 30:3; *Nekvasil* 1974, Abb. 24, 26; *týž* 1982a, 339–341; *Makarová* 2017b, 137, obr. 13:1145, 50:1, 60:2).
159. Moravičany H1146 – „Dílečky“, okr. Šumperk. Kruhový žlábek kolem hrobu – PS (obr. 4:159, 29:159; *Nekvasil* 1974, Abb. 24; *týž* 1982a, 341–342; *Makarová* 2017b, 137).
160. Moravičany H1147 – „Dílečky“, okr. Šumperk. Kruhový žlábek kolem hrobu – PS (obr. 4:160, 29:160; *Nekvasil* 1974, Abb. 24–26; *týž* 1982a, 342–344; *Makarová* 2017b, 137, obr. 50:1–2, 57:1147).
161. Moravičany H1150 – „Dílečky“, okr. Šumperk. Kruhový žlábek kolem hrobu – PS (obr. 4:161, 29:161; *Nekvasil* 1974, Abb. 24, 26; *týž* 1982a, 344–345; *Makarová* 2017b, 137, obr. 50:1).
162. Moravičany H1169 – „Dílečky“, okr. Šumperk. Kruhový žlábek kolem hrobu – PS (obr. 4:162, 29:162; *Nekvasil* 1974, Abb. 24; *týž* 1982a, 350–351; *Makarová* 2017b, 137).
163. Moravičany H1247 – „Dílečky“, okr. Šumperk. Spona – BPS (obr. 4:163, 34:163, 68–69; *Nekvasil* 1982a, 375, tab. 338:1247/22; *Makarová* 2017b, tab. II:15; *Říhovský* 1993, 104–106, Taf. 16:174, 24:174).
164. Moravičany-Doubravice (též Doubravice), okr. Šumperk. Spona – BPS (obr. 4:164, 34:164; *Říhovský* 1993, 110–112, Taf. 16:187, 24:187).
165. Moravičany-Doubravice – „Kouřilka“ (též Doubravice), okr. Šumperk. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:165, 67:165; Bartík et al. 2017, 43–44, Fig. 2:10–12).
166. Moravský Krumlov, okr. Znojmo. Spona – BHS (obr. 4:166, 34:166; *Čižmář* 2004b, 365, obr. 1:7).
167. Moravský Krumlov – „Mokry žleb“ (též Vedrovice), okr. Znojmo. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:167, 63:167; *Čižmář* 2004a, 256).
168. Morkůvky – „Hrádek“, okr. Břeclav. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:168, 63:168; *Čižmář* 2004a, 182–183).
169. Mutěnice, okr. Hodonín. Spona – PS (obr. 4:169, 34:169; *Říhovský* 1993, 75–77, Taf. 13:122–123).

8. Dálkové komunikace moravské doby halštatské

170. Náklo, okr. Olomouc. Bronzařská dílna – PS (*obr. 4:170, 65:170; Čižmář 2002b, 246–247, obr. 3:3–5; týž 2007, 383, 389; Zeman 2011, 28, 51–54, tab. XIV:A, XXXVI–XLII*); spona – PS (*obr. 4:170, 34:170; Říhovský 1993, 107–108, Taf. 16:182, 24:182*).
171. Náklo – „Pod Dědinou“, okr. Olomouc. Velmožský depot, bronzová nádoba – PS/BPS (*obr. 4:171, 7–8, 10:171, 12:171, 64:171, 68–69; Wankel 1889, 55–57, obr. na str. 52–53; Červinka 1902, 258, obr. 126–127; Nekvasil – Podborský 1991, 19, 23–25, Taf. 9:37, 13:47–50, 14:51–53; Nekvasil 1993, 359, obr. 237–238; Peška 2001, 89, obr. na str. 103; Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 18–21; Golec – Kos 2020*).
172. Náklo H1 – „Zahrady u kostela“, okr. Olomouc. Velmožská mohyla? – PS (*obr. 4:172, 7–8, 9:172, 12:172; Wankel 1889, 51; Peška 2001, 86–88, obr. na str. 103; Mírová – Golec 2018, Fig. 18–21*).
173. Náklo H2 – „dům č. 246“, okr. Olomouc. Velmožská mohyla – PS (*obr. 4:173, 7–8, 9:173, 12:173; nepublikováno*).
174. Náměšť na Hané – „Rmíz“, okr. Olomouc. Hradiště – PS/BPS (*obr. 4:174, 63:174; Čižmář 2004a, 186–188*).
175. Náměšť na Hané – „Za Hřbitovem“, okr. Olomouc. Předmět východního typu – BPS (*obr. 4:175, 67:175; Bartík et al. 2017, 53, Fig. 4:115*).
176. Nemojany – „Blatice“, okr. Vyškov. Hradiště – PS/BPS (*obr. 4:176, 63:176; Čižmář 2004a, 189–190*).
177. Nevojice – „Strašník“, okr. Vyškov. Hradiště – HS/BHS (*obr. 4:177, 63:177; Čižmář 2004a, 190–191*).
178. Nezamyslice¹⁷ – „Končiny“?, okr. Prostějov. Spona – PS (*obr. 4:178, 34:178, 35:17; Říhovský 1993, 87, 89–92, Taf. 14:137*); předmět východního typu – BPS (*obr. 4:178, 67:178; Bartík et al. 2017, 53, Fig. 4:117*).
179. Nová Hradečná – „Hradisko“, okr. Olomouc. Hradiště – PS/BPS (*obr. 4:179, 63:179; Čižmář 2004a, 191*).
180. Nová Ves – „Roveň“, okr. Brno-venkov. Hradiště – HS/BHS (*obr. 4:180, 63:180; Čižmář 2004a, 191–192*).
181. Olbramovice – „Leskoun“, okr. Znojmo. Hradiště – HS/BHS (*obr. 4:181, 63:181; Čižmář 2004a, 193–194*); spona – HS (*obr. 4:181, 34:181; Podborský 1972, 8, obr. 40:2; Nekvasil 1993, obr. 234:9; Říhovský 1993, 93–95, Taf. 15:154; Novák 2020, 149, tab. I:15*); předmět východního typu – BHS (*obr. 4:181, 67:181; Říhovský 1996, 148; Bartík et al. 2017, 53*).
182. Oleksovice, okr. Znojmo. Hradiště – HS/BHS (*obr. 4:182, 63:182; Čižmář 2004a, 194–195*).
183. Olomouc 1 – „Dómské návrší“, okr. Olomouc. Hradiště – PS/BPS (*obr. 4:183, 63:183; Čižmář 2004a, 195–196*).
184. Olomouc-Nemilany – „ul. Bylinková“, okr. Olomouc. Předmět východního typu? – BPS (*obr. 4:184, 67:184; Bartík et al. 2017, 53, Fig. 6:118*).
185. Olomouc-Slavonín (více hrobů) – „ul. Hajnova“, okr. Olomouc. Kruhový žlábek kolem hrobu – PS (*obr. 4:185, 29:185; nepublikováno*).¹⁸
186. Orlovice – „Lysá hora“, okr. Vyškov. Spona – PS (*obr. 4:186, 34:186; Kos – Přichystal 2013, obr. na str. 80*).
187. Orlovice H842 – „Lysá hora“, okr. Vyškov. Kruhový žlábek kolem hrobu – PS (*obr. 4:187, 29:187, 30:4; Mikulková 2010; Geislerová – Parma eds. 2013, 268–269; Kos – Přichystal 2013, 81, obr. na str. 78; Makarová 2017b, obr. 60:5*).
188. Orlovice – „Žešov“, okr. Vyškov. Hradiště – PS/BPS (*obr. 4:188, 63:188; Čižmář 2004a, 196–197*).
189. Oslavany, okr. Brno-venkov (též Uherčice). Spona – BHS (*obr. 4:189, 34:189; Říhovský 1993, 117–119, 16:192, 24:192; Čižmář 2004b, 365–366, obr. 1:5*).
190. Oslavany 2 – „Náporky“, okr. Brno-venkov. Hradiště – HS/BHS (*obr. 4:190, 63:190; Čižmář 2004a, 199–200*); bronzářská dílna – HS (*obr. 4:190, 65:190; Podborský 1970b, obr. 32:2; Čižmář 2007, 385, 389; Zeman 2011, 28–29, tab. XXXVI–XLII*); předmět východního typu – BHS (*obr. 4:190, 67:190; Skutil 1957, 120 s vyobr.; Podborský 1970b, obr. 32:9; týž 1974, Taf. XI:14; Říhovský 1996, 144–147, Taf. 28:493; Bartík et al. 2017, 53, Fig. 4:120, 6:121; Novák 2020, tab. II:Os1*).
191. Oslavany H1 – „Kukla“, okr. Brno-venkov. Spona – HS (*obr. 4:191, 34:191, 68–69; Stegmann-Rajtár 1992a, 24–25, Taf. 149*).
192. Ostrožská Lhota – „vrch Hájek“, okr. Uherské Hradiště. Spona – BPS (*obr. 4:192, 34:192; nepublikováno*).
193. Ostrožská Nová Ves, okr. Uherské Hradiště. Spona – BPS (*obr. 4:193, 34:193; Říhovský 1993, 117–119, Taf. 16:191, 24:191*).
194. Ostrožská Nová Ves – „Padělky“, okr. Uherské Hradiště. Předmět východního typu – BPS (*obr. 4:194, 67:194; Bartík et al. 2017, 53, Fig. 4:122, 5:123*).
195. Paršovice – „Gabrielka“, okr. Přerov. Hradiště – PS/BPS (*obr. 4:195, 63:195; Peška 2002, 37; Čižmář 2004a, 205*).
196. Pavlov – „Děvín“, okr. Břeclav. Spona – HS (*obr. 4:196, 34:196; nepublikováno*).
197. Pavlov-Lechovice – „Obersko“ (též Lechovice), okr. Šumperk. Hradiště – PS/BPS (*obr. 4:197, 63:197; Čižmář 2004a, 164–165*); spona – PS (*obr. 4:197, 34:197; Novák 2020, tab. I:9*).
198. Petrovice – „Na Širokých“, okr. Znojmo. Spona – HS (*obr. 4:198, 34:198; Stegmann-Rajtár 1992a, 54, Taf. 112:6*).
199. Plaveč – „Šance“, okr. Znojmo. Hradiště – HS/BHS (*obr. 4:199, 63:199; Čižmář 2004a, 207–208*).
200. Podivice 1 – „Na Valech“, okr. Vyškov. Hradiště – PS/BPS (*obr. 4:200, 63:200; Čižmář 2004a, 208*); spona – PS (*obr. 4:200, 34:200, 35:18; Fojtík – Golec 2006, 47–49, obr. 5; tíž 2007, 77, obr. 2:11*).
201. Podivín obj. 1 – „Kopce“, okr. Břeclav. Spona – KS (*obr. 4:201, 34:201; Nekvasil 1993, obr. 234:7; Říhovský 1993, 73–74, Taf. 13:118*).
202. Podmolí – „Šobes“, okr. Znojmo. Hradiště – HS/BHS (*obr. 4:202, 63:202; Čižmář 2004a, 209*).

17 V Muzeu Komenského v Přerově jsou pod inv. č. 5577 a 5583 katalogizovány dva fragmenty bronzové nádoby/bronzových nádob pocházející možná z halštatského hrobu. Neověřitelný soubor není do seznamu zahrnut.

18 Za informaci laskavě děkujeme Marku Kalábkovi.

8. Dálkové komunikace moravské doby halštatské

203. Podolí H2/1899 – „Palouk“, okr. Brno-venkov. Spona – BHS (obr. 4:203, 34:203, 68–69; Podborský 1974, Abb. 7:B3; Říhový 1993, 116–119, Taf. 16:190, 23:A1, 24:190).
204. Podomí – „Zajbot“, okr. Vyškov. Depot – PS/BPS (obr. 4:204, 38:16–17, 64:204, 68–69; Golec – Fojtík – Rybářová 2018; Golec – Kos 2020).
205. Polešovice – „Nivy“, okr. Uherské Hradiště. Spona – PS (obr. 4:205, 34:205; nepublikováno).
206. Polešovice obj. P66–59 – „Nivy“, okr. Uherské Hradiště. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:206, 67:206; Golánová-Vlasatíková 2005–06, 150–152, obr. 2:1; Bartík et al. 2017, 53, Fig. 6:124).
207. Polkovice – „Ostrov“, okr. Přerov. Spona – PS/BPS (obr. 4:207, 34:207, 35:19–25); předmět východního typu – BPS (obr. 4:207, 67:207; Čížmář et al. 2008, 126, obr. 4:7; Bartík et al. 2017, 53, Fig. 4:125–126; Fojtík – Novák – Popelka 2019d, 202–203).
208. Pozoříce 2 – „Hrádek“, okr. Brno-venkov. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:208, 63:208; Čížmář 2004a, 210–211).
209. Prace, okr. Brno-venkov. Spona – HS (obr. 4:209, 34:209; Říhový 1993, 84–85, Taf. 14:133, 24:133).
210. Práče – „U Prosiměřic“, okr. Znojmo. Předmět východního typu – BHS (obr. 4:210, 67:210; Bartík et al. 2017, 54, Fig. 5:127).
211. Prosenice, okr. Přerov. Depot – PS/BPS (obr. 4:211, 40:22–23, 64:211, 68–69; Nekvasil 1993, obr. 234:24–25; Drechsler 2010, 74 s vyobr.; Golec – Kos 2020).
212. Prosiměřice – „U Kyjovic“, okr. Znojmo. Předmět východního typu – BHS (obr. 4:212, 67:212; Bartík et al. 2017, 54, Fig. 4:128).
213. Prostějov-Čechůvky – „Kopaniny“, okr. Prostějov. Depot – PS/BPS (obr. 4:213, 39:22–23, 40:17–19, 62:A1, 68–69; Čížmář – Geislerová eds. 2006, 259, obr. na str. 258; Přichystal – Kos 2006, 50 s vyobr.; Golec – Kos 2020).
214. Prostějov-Domamyslice – „Vinohrádky“, okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:214, 34:214, 35:26; nepublikováno).
215. Provodov – „Rysov“ (též Provodov-Ludkovice), okr. Zlín. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:215, 63:215; Čížmář 2004a, 214); spona – BPS (obr. 4:215, 34:215; Novák 2017, 190, 194–197, tab. 1:1–6; týž 2020, 149–150, tab. I:4,7–8,12,22,26–27); předmět východního typu – BPS (obr. 4:215, 67:215; Bartík et al. 2017, 54, Fig. 4:129–131; Novák 2017, 197–208, tab. 2–3; týž 2020, 151–155, tab. II:P1–P49).
216. Provodov – „Rysov“ 1 (též Ludkovice/Provodov), okr. Zlín. Depot – PS/BPS (obr. 4:216, 64:216, 68–69; Čížmář 2012a; Golec – Kos 2020).
217. Provodov – „Rysov“ 2 (též Ludkovice/Provodov), okr. Zlín. Depot – PS/BPS (obr. 4:217, 39:18–21, 40:25–28, 64:217, 68–69; Čížmář – Čížmářová 2014, 49–50, 53, obr. 9:2–28, 10–11; Golec – Kos 2020).
218. Prácheň – „Horka“, okr. Brno-venkov. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:218, 63:218; Čížmář 2004a, 215).
219. Přerov II-Předmostí 7, obj. 193 – „Malé Předmostí“, okr. Brno-venkov. Spona – PS (obr. 4:219, 34:219; nepublikováno).¹⁹
220. Přerov VII-Čekyně – „Hradisko“ (též Čekyně I), okr. Přerov. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:220, 63:220; Peška 2002, 33–34; Čížmář 2004a, 109).
221. Pustiměř – „Farské“, okr. Vyškov. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:221, 67:221; Bartík et al. 2017, 54, Fig. 5:132).
222. Pustiměř H2/84 – „Pod Grefty“, okr. Vyškov. Spona – PS (obr. 4:222, 34:222; Baarová 2007, 15–16, obr. 8:7–8).
223. Pustiměř H1/85 – „Pod Grefty“, okr. Vyškov. Spona – PS (obr. 4:223, 34:223; Baarová 2007, 17, obr. 13:2).
224. Radslavice – „Štamperky“, okr. Vyškov. Bronzařská dílna – PS (obr. 4:224, 65:224; Janák 1982; Čížmář 2007, 383, 389; Zeman 2011, 29, 43–44, tab. IV–VI, XVIII–XIX, XXXVI–XLII).
225. Radslavice – „Zelená Hora“ (též Zelená Hora), okr. Vyškov. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:225, 63:225; Čížmář 2004a, 221; Holubová 2007); předmět východního typu – BPS (obr. 4:225, 67:225; Říhový 1996, 138–143, Taf. 28:476; Holubová 2007, 363–365, obr. 2; Zeman 2011, 90, obr. 10:2; Bartík et al. 2017, 54, Fig. 4:133; Novák 2020, tab. II:R1).
226. Roštín – „Vlčák“, okr. Kroměříž. Depot – PS/BPS (obr. 4:226, 64:226, 68–69; Golec – Kos 2020).
227. Roštín 1 – „Brdo“, okr. Kroměříž. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:227, 63:227; Čížmář 2004a, 223–224).
228. Roštín 2 – „Hradisko“, okr. Kroměříž. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:228, 63:228; Čížmář 2004a, 224–225).
229. Rouchovany-Šemikovice (též Šemikovice), okr. Třebíč. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:229, 63:229; Čížmář 2004a, 243).
230. Rymice – „Újezdy“, okr. Kroměříž. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:230, 67:230; Bartík et al. 2017, 54, Fig. 5:134).
231. Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“, okr. Prostějov. Velmožská mohyla/hrob, kamenná architektura ve velmožském hrobě, vůz/jho – PS (obr. 4:231, 7–8, 9:231, 10:231, 11:231, 12:231, 33, 68–69; Mírová 2019a, 269–271, Pl. 51:12–24, 52:1–20; táž 2019b, 282–284, tab. 51:11–13, 22–23).
232. Seloutky H3/1926 – „Na Štastných“, okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:232, 34:232; tab. 31:A1, A3–A4; nepublikováno).
233. Seloutky H5/1926 – „Na Štastných“, okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:233, 34:233; tab. 33:A10; nepublikováno).
234. Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“, okr. Prostějov. Kruhový žlábek kolem hrobu (obr. 4:234, 29:234; tab. 46, 110; nepublikováno); spona – PS (obr. 4:234, 34:234; tab. 49:22a, 28; nepublikováno).
235. Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“, okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:235, 34:235; tab. 67:23; nepublikováno).
236. Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“, okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:236, 34:236; tab. 82:40; nepublikováno).
237. Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“, okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:237, 34:237; tab. 93:1b, 4; nepublikováno).
238. Senorady – „Velká skála“, okr. Brno-venkov. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:238, 63:238; Čížmář 2004a, 227–228).
239. Skalice nad Svitavou – „Hradisko“, okr. Blansko. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:239, 63:239; Čížmář 2004a, 228).

¹⁹ Za informaci laskavě děkujeme Vítu Hadravovi.

8. Dálkové komunikace moravské doby halštatské

240. Skrbeň – „Hradisko“, okr. Olomouc. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:240, 63:240; Čížmář 2004a, 228–229).
241. Slatinice – „Na Stráži“, okr. Olomouc. Spona – PS/BPS (obr. 4:241, 34:241, 35:27–29; nepublikováno); předmět východního typu – BPS (obr. 4:241, 67:241; Bartík et al. 2017, 54, Fig. 4:135–136, 6:137).
242. Slatinice – „U Vodárny“, okr. Olomouc. Spona – BPS (obr. 4:242, 34:242, 35:30; nepublikováno).
243. Slatinice – „Vrchy“, okr. Olomouc. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:243, 67:243; Bartík et al. 2017, 54, Fig. 4:135–136, 6:137).
244. Slatinky – „Močilky“, okr. Prostějov. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:244, 67:244; Bartík et al. 2017, 55, Fig. 6:139).
245. Slatinky PH5 – „Nivky“, okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:245, 34:245; Nekvasil 1993, obr. 245:10 – chybně určena jako ještěrkovitá „jehlička“; Přichystal 2003, 74, 123, tab. IV:PH5/1).
246. Slatinky PH18 – „Nivky“, okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:246, 34:246, 35:31; Říhovský 1993, 105–106, Taf. 16:180, 23:B3; Přichystal 2003, 75, 124–125, tab. V: PH18/1).
247. Slatinky PH106 – „Nivky“, okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:247, 34:247, 35:32, 68–69; Říhovský 1993, 87, 89–92, Taf. 14:138; Přichystal 2003, 73–75, 137, tab. XXVIII: PH106/14).
248. Slatinky PH165 – „Nivky“, okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:248, 34:248; Přichystal 2003, 145–146, tab. XLI: PH165/8).
249. Slavkov pod Hostýnem – „Homole“, okr. Kroměříž. Depot – PS/BPS (obr. 4:249, 38:22, 64:249, 68–69; Dohnal 1977a, 55–56, obr. 122–123 na str. 114, 972 na str. 163; Čížmář – Čížmářová 2014, 53; Golec – Kos 2020).
250. Slavkov pod Hostýnem – „Homole“, okr. Kroměříž. Velmožská mohyla – PS (obr. 4:250, 7–8, 9:250, 12:250; nepublikováno).
251. Slavkov u Brna H1 – „Auto Bayer“, okr. Vyškov. Kamenná architektura ve velmožském hrobě – HS (obr. 4:251, 7–8, 9:251, 11:251, 12:251, 45:7; Dobisíková et al. 2010, 60, obr. 12; Kos 2016, 73, obr. 1); velmožský opasek – HS (obr. 4:251, 7–8, 9:251, 11:251, 12:251, 45:7, 68–69; Kos 2004, 289; týž 2016, obr. 1, 2:1, 7:1–4, 8:11; Přichystal – Kos 2006, 53–54, obr. na str. 54; Dobisíková et al. 2010, 60–62, 64, 66, obr. 10–12, 13:1–4; Mírová – Golec 2018, 98, Fig. 18–21; Golec – Kos 2020); spona – HS (obr. 4:251, 34:251; Dobisíková et al. 2010, 60–61, 88, obr. 13:5, 11; Kos 2016, 83, obr. 7:5, 11).
252. Slavkov u Brna H3 – „Rauscher“, okr. Vyškov. Spona – HS (obr. 4:252, 34:252; Dobisíková et al. 2010, 73, 88, obr. 21:23b; Kos 2016, 83, obr. 7:23b).
253. Slavkov u Brna H6 – „Rauscher“, okr. Vyškov. Spona – HS (obr. 4:253, 34:253; Dobisíková et al. 2010, 77, 88, obr. 24:18; Kos 2016, 83, obr. 7:18).
254. Sloup – „Kůlna“, okr. Blansko. Spona – PS (obr. 4:254, 34:254; Říhovský 1993, 89–92, Taf. 15:152).
255. Smržice²⁰ – „Trávníky u Ostrova“, okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:255, 34:255, 35:33; nepublikováno); předmět východního typu – BPS (obr. 4:255, 67:255; Bartík et al. 2017, 55, Fig. 5:142–144; Fojtík – Novák – Popelka 2019e).
256. Sobůlky – „Veselá hora“, okr. Hodonín. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:256, 63:256; Čížmář 2004a, 230–231).
257. Stařechovice-Služín – „Planý“ (též Služín), okr. Prostějov. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:257, 67:257; Bartík et al. 2017, 55, Fig. 5:140–141).
258. Stínava – „Ježův hrad“, okr. Prostějov. Hradiště – PS/BPS/LTA (obr. 4:258, 63:258; Čížmář 2004a, 234–235).
259. Strážnice – „Patery hony“, okr. Hodonín. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:259, 67:259; Bartík et al. 2017, 55, Fig. 5:145).
260. Střelice – „Střelický hrad“ (též Jevišovice), okr. Znojmo. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:260, 63:260; Čížmář 2004a, 136–138).
261. Sudice 1 – „Zadní Vejstice“, okr. Blansko. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:261, 63:261; Čížmář 2004a, 237).
262. Suchohrdly – „Nad Přehradou“ II, okr. Znojmo. Předmět východního typu – BHS (obr. 4:262, 67:262; Bartík et al. 2017, 55, Fig. 5:146).
263. Suchohrdly 1 – „Starý zámek“, okr. Znojmo. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:263, 63:263; Čížmář 2004a, 240); velmožská mohyla/hrob (Suchohrdly H1 – „Starý zámek“) – HS (obr. 4:263, 7–8, 9:263, 12:263; Podborský 1970b, obr. 2, 21; týž 1972, 46–47; Podborský – Vildomec 1972, obr. 30; Stegmann-Rajtár 1992a, 57–58, Taf. 118; Golec 2005c, 293, tab. 179, 182; Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 18–21); spona – HS (Novák 2020, 150, tab. I:18); předmět východního typu – BHS (obr. 4:262, 67:262; Novák 2020, 154, tab. II:S1).
264. Suchohrdly 2 – „Deblínek“, okr. Znojmo. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:264, 63:264; Čížmář 2004a, 240–241).
265. Šaratice – „Kopeček“, okr. Vyškov. Velmožská mohyla – HS (obr. 4:265, 7–8, 9:265, 12:265; Wankel 1891; Červinka 1902, 251; týž 1911, 43; Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 18–19, 21).
266. Šarovy – „Hluboček“, okr. Zlín. Depot – PS/BPS (obr. 4:266, 40:20–21, 64:266, 68–69; Dohnal 1977a, 59, obr. 973–974 na str. 163; Čížmář – Čížmářová 2014, 53; Golec – Kos 2020).
267. Šitbořice 1 – „Prostřední Torhety“, okr. Břeclav. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:267, 63:267; Čížmář 2004a, 243–244).
268. Štítary, okr. Znojmo. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:268, 63:268; Čížmář 2004a, 245).
269. Štramberk – „Čertova díra“, okr. Nový Jičín. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:269, 67:269; Říhovský 1996, 137, 140–143, Taf. 28:471–472, 482–483; Bartík et al. 2017, 55–56, Fig. 5:148–150; Janák 2017; Novák 2020, 152, tab. II:Š1–Š4, Š16).
270. Štramberk – „Kotouč“, okr. Nový Jičín. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:270, 63:270; Čížmář 2004a, 245–246); předmět východního typu – BPS (obr. 4:270, 67:270; Říhovský 1996, 138–143, 145–147, Taf. 28:474, 495; Bartík et al.

20 V době dokončování této práce byla publikována nová lokalita Smržice – „Rybník“, pochází z ní předmět východního typu (Fojtík – Novák – Popelka 2019e).

8. Dálkové komunikace moravské doby halštatské

- 2017, 56, Fig. 5:151–152; Janák 2017; Novák 2020, 152, tab. II:Š5–Š15).
271. Těšetice H3 – „Vinohrady“ (též Těšetice), okr. Znojmo. Spona – HS (obr. 4:271, 34:271; Podborský 1972, 5, obr. 40:5; týž 1974, Taf. XII:1; Stegmann-Rajtár 1992a, 59, Taf. 122:9).
272. Těšetice obj. 10 – „Sutny“, okr. Znojmo. Bronzařská dílna – HS (obr. 4:272, 65:272; Golec 2003, obr. 10/33 na str. 344; Čížmář 2007, 385, 389; Zeman 2011, 29, tab. XV:2, XXXVI–XLII).
273. Těšetice-Kyjovice obj. 264 – „Sutny“, okr. Znojmo. Spona – HS (obr. 4:273, 34:273; Golec 2003, 321, obr. 264/10 na str. 359).
274. Těšetice-Kyjovice obj. 1511, 1525, 1564 a 1640 – „Sutny“, okr. Znojmo. Předmět východního typu – BHS (obr. 4:275, 67:275; Golec 2003, obr. 1640/22 na str. 391; týž 2004; Bartík et al. 2017, 56, Fig. 6:153).
275. Těšetice-Kyjovice obj. 1626 – „Sutny“, okr. Znojmo. Předmět východního typu – BHS (obr. 4:274, 67:274; nepublikováno).
276. Těšetice-Kyjovice obj. 1691 – „Sutny“, okr. Znojmo. Rondel – HS (obr. 4:276, 29:276; Podborský 1999; Golec 2005a, 204, obr. 183; týž 2005c, 286, tab. 175).
277. Těšetice-Kyjovice obj. 1692 – „Sutny“, okr. Znojmo. Rondel – HS (obr. 4:277, 29:277; Podborský 1999; Golec 2005a, 204, obr. 183).
278. Tišnov – „ul. Dlouhá“, okr. Brno-venkov. Jantarová dílna – HS/PS (obr. 4:278, 65:278; Chytráček et al. 2017, 150; Přichystal 2018).
279. Tvarožná – „Santon“, okr. Brno-venkov. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:279, 63:279; Čížmář 2004a, 248–249).
280. Uherské Hradiště, okr. Uherské Hradiště (dříve Uherské Hradiště, dnes bez lokalizace). Depot – PS/BPS (obr. 4:280, 68–69; Čížmář 2012a; Hlava 2017, 247, obr. 2; Golec – Kos 2020).
281. Uherský Ostroh, okr. Uherské Hradiště. Spona – PS (obr. 4:281, 34:281; Říhovský 1993, 105–106, Taf. 16:179).
282. Určice – „Kluče“, okr. Prostějov. Spona – BPS (obr. 4:282, 34:282, 35:34; Čížmář 2004b, 367, obr. 1:8).
283. Určice – „Zelená zmola“, okr. Prostějov. Hutnická dílna – PS (obr. 4:283, 65:283, 66; Gottwald 1931a, 91; Nekvasil 1974, 297–298, 301, Abb. 21:1,3).
284. Ústín – „Královský kopec“ (též Těšetice), okr. Olomouc. Velmožská mohyla – PS (obr. 4:284, 7–8, 9:284, 12:284, 30:9; Wankel 1885; Červinka 1911, 43; Nekvasil 1961b, 239; týž 1993, 357, obr. 219; Říhovský 1992, 247, Taf. 69:978; Čížmář 2006, obr. na str. 82; Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 18–21); kruhový žlábek/příkop kolem hrobu – PS (obr. 4:284, 29:284, 30:9; nepublikováno).
285. Vedrovice (též Zábrdovice), okr. Znojmo. Spona – HS (obr. 4:285, 34:285; Říhovský 1993, 73–74, Taf. 13:116, 24:116).
286. Velatice – „Maxlůvka“, okr. Brno-venkov. Velmožský hrob, kamenná architektura ve velmožském hrobě – HS (obr. 4:286, 7–8, 9:286, 12:286; Poulik 1947; Podborský 1974, Abb. 5:11; Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 18–19, 21).
287. Velatice – „Püllány“, okr. Brno-venkov. Hutnická dílna – HS (obr. 4:287, 65:287; Podborský 1972, 49).
288. Velké Hostěrádky H12 – „Skřipov“, okr. Břeclav. Spona – HS (obr. 4:288, 34:288; Říhovský 1993, 65, Taf. 12:103–105; Stegmann-Rajtár 1992a, 41–42, Taf. 84:6–9, 15, 17–22).
289. Velké Opatovice – „Hradiško“, okr. Blansko. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:289, 63:289; Čížmář 2004a, 257–258; Novák 2013; týž 2020, tab. I:13).
290. Věrovany – „Zadní celky“, okr. Olomouc. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:290, 67:290; Bartík et al. 2017, 56, Fig. 5:154).
291. Vitčice – „Vitčický les“, okr. Prostějov. Velmožská mohyla – PS (obr. 4:291, 7–8, 9:291, 12:291; Červinka 1911, 43; Nekvasil 1962, 147, mapa 2:9; týž 1963, 53–54; Tichá Bambasová 2019, 12–13, obr. 3:17).
292. Vojkovice H7 – „Vojkovické nivy“, okr. Brno-venkov. Spona – HS (obr. 4:292, 34:292; Golec 2005c, 147, 166, tab. 76, 103:H7/4–5).
293. Vojkovice H111 – „Vojkovické nivy“, okr. Brno-venkov. Velmožský opasek (obr. 4:293, 7–8, 11:293, 12:293, 42:9, 68–69; Štrof 1995, 204, Abb. 1; týž 2000, 44, obr. 42:1–2; Kos 2004, 289; týž 2014c, 145–146, obr. 121, 164–166, 169–173, 221; Golec 2005c, 159, 167, 172–173, 179, 325–331, 419–420, tab. 88, 102:111, 105:7,9,11, 167:111, 201:1, 205, 226:111; týž 2017, 89, Fig. 80, 82; Mírová – Golec 2018, 98, Fig. 18–21; Golec – Kos 2020); spona – HS (obr. 4:293, 34:293; Golec 2005c, 167, tab. 105:H111/2; Kos 2014c, obr. 121, 124:2).
294. Vojkovice H117 – „Vojkovické nivy“, okr. Brno-venkov. Předmět východního typu – BHS (obr. 4:294, 67:294; Čížmář, M. 1995, 210, Abb. 1:1; Štrof 1995, 205, Abb. 2; Golec 2005c, 160, tab. 89, 106:117/8; Bartík et al. 2017, 56, Fig. 6:155).
295. Vojkovice H119 – „Vojkovické nivy“, okr. Brno-venkov. Spona – HS (obr. 4:295, 34:295; Golec 2005c, 161, 168, tab. 90, 106:H119/21,28).
296. Vranovice-Kelčice – „Háj“ (též Vranovice), okr. Prostějov. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:296, 67:296; Bartík et al. 2017, 56, Fig. 5:156).
297. Vranovice-Kelčice – „Vranovský les“ (též Vranovice), okr. Prostějov. Spony – PS/BPS (obr. 4:297, 34:297, 35:35–36; Kos – Přichystal 2018, obr. 6:23).
298. Vrbátky, okr. Prostějov. Spona – PS (obr. 4:298, 34:298, 35:37; Říhovský 1993, 87–92, Taf. 14:140).
299. Vrchoslavice, okr. Prostějov. Spona – BPS (obr. 4:299, 34:299, 35:38; Čížmář 2004b, 367, obr. 1:9).
300. Vysočany – „Paliardiho hradiško“, okr. Znojmo. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:300, 63:300; Čížmář 2004a, 265).
301. Vysoké Pole – „Kláštov“, okr. Zlín. Hradiště – PS/BPS (obr. 4:301, 63:301; Čížmář 2004a, 265–266).
302. Vyškov obj. 1/87 – „Markova cihelna“, okr. Vyškov. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:302, 67:302; Čížmář, M. 1995, 210, Abb. 2:4; Bartík et al. 2017, 56, Fig. 6:157).
303. Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“, okr. Vyškov. Velmožská mohyla – PS (obr. 4:303, 7–8, 9:303, 12:303, 30:8; Šedo 1991; Mírová – Golec 2018, Fig. 18–19, 21); kru-

8. Dálkové komunikace moravské doby halštatské

Obr. 4: Informačně významné lokality/celky horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě. Čísla na mapě odpovídají číslům lokalit/celků v soupisu v kap. 8.1 (sestavil: M. Golec).

- hový žlábek/příkop kolem hrobu – PS (obr. 4:303, 29:303, 30:8; nepublikováno).
304. Vyškov-Opatovice – „Díly“, okr. Vyškov. Velmožská mohyla – PS (obr. 4:304, 7–8, 9:304, 12:304; nepublikováno).
305. Zdounky-Nětčice (též Nětčice), okr. Kroměříž. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:305, 67:305; Bartík et al. 2017, 53, Fig. 4:116).
306. Zdounky-Nětčice – „U Trati“, okr. Kroměříž. Spona – PS/BPS (obr. 4:306, 34:306, 35:39–40; nepublikováno).
307. Zlín-Louky – „Kamenné dílce“ (též Gottwaldov), okr. Zlín. Velmožský meč (dýka?) – PS (obr. 4:307, 7–8, 10:307, 12:307, 68–69; Trapp 1879, Fig. 7; Červinka 1902, 256, obr. 124; týž 1911, obr. 15:6; Dohnal 1977a, 22–23, obr. 982 na str. 164; Stegmann-Rajtár 1992a, 43, Taf. 85:3–4; Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 18–21).
308. Zlín-Malenovice – „Lutz“, okr. Zlín. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:308, 67:308; Bartík et al. 2017, 56, Fig. 5:158).
309. Znojmo 1 – „Hrad“, okr. Znojmo. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:309, 63:309; Čížmář 2004a, 267–268).
310. Zubří – „Dropávka“, okr. Vsetín. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:310, 67:310; Bartík et al. 2017, 56, Fig. 5:159–160).
311. Želetice – „Roviny“, okr. Hodonín. Předmět východního typu – BPS (obr. 4:311, 67:311; Bartík et al. 2017, 56, Fig. 5:161).
312. Železná – „Hradisko“, okr. Brno-venkov. Hradiště – HS/BHS (obr. 4:312, 63:312; Čížmář 2004a, 270–271).

8.2 Dálkové komunikace v době halštatské na Moravě

8.2.1 Úvod do studia halštatských dálkových komunikací

Stopy v krajině zanechávali lidé již od nepaměti, ať organizovaně či spontánně. Nejvíce těchto stop se dochovalo ve formě terénních nerovností především v lesní krajině, v níž nedocházelo v pozdějších letech k zásadním terénním úpravám, jako tomu bylo v případě zemědělských ploch. Právě díky vysokému stupni zalesnění se až do současnosti zachovalo na moravském území velké množství reliktních různých stáří a významu. Rozpoznat tyto objekty ovšem není vždy snadné. V některých případech mohou být tak nepatrné, že je pouhým okem nezaregistrujeme. Jindy zase bývají zahaleny pod vrstvou husté vegetace, která znemožňuje přístup k lokalitě. S nástupem nových metod topografického mapování se však tyto problémy postupně odstraňují, díky čemuž jsme schopni stále přesněji určovat jak genezi, tak i vývoj jednotlivých objektů. V letech 2011–2014 byla metoda leteckého laserového skenování (LLS) úspěšně použita také v rámci řešení projektu *Výzkum historických cest v oblasti severozápadní Moravy a východních Čech* (NAKI-I). Cílem tohoto projektu bylo zmapovat síť starých cest, které

zajišťovaly dopravní spojení mezi historickými oblastmi Čech a Moravy s návazností na Slezsko. Díky metodě LLS bylo v terénu identifikováno několik desítek tisíc reliktních starých cest různého stáří a rozsahu.

Mimo dopravní tvary byly sledovány také další objekty, jako např. struktury záhonů zaniklých plužin, základy zaniklých vesnic, středověká opevnění v podobě valů, příkopů, jam, zřícenin budov atd. Samostatnou kapitolu tvoří pravěké objekty, především mohylová pohřebiště a pravěká hradiště. Přestože pravěké objekty původně nebyly předmětem výzkumu, bylo později zjištěno, že se velmi často nacházejí v těsné blízkosti úvozových cest na strategicky důležitých lokalitách, což může poukazovat na využívání některých cest již hluboko v minulosti – v pravěku. Tento názor potvrzují také četné archeologické nálezy nově učiněné v rámci řešení projektů NAKI-I a *Moravské křižovatky* NAKI-II přímo v prostoru úvozových cest. Jde již o stovky kusů. Kromě studia LLS dat byly zkoumány také příznaky cest na leteckých snímcích, dále průběhy cest na starých mapách, archeologické nálezy z cest (nové i stávající) a další vstupní data, na jejichž základě byly následně rekonstruovány s pomocí analýz Geografického informačního systému (GIS) průběhy regionálních a dálkových cest (Martínek et al. 2011–14; Martínek a kol. 2013; Martínek 2019).

Prvním aplikovaným výstupem konfrontujícím dálkové komunikace s halštatskými daty bylo objasnění komunikační sítě v širším okolí jeskynní svatyně Habrůvka – „Býčí skála“ v jižní části Dražanské vrchoviny, jejímž výsledkem je tvrzení, že tato ústřední lokalita související s elitami HS a PS/bývalé HS a PS se nachází poblíž významného dopravního uzlu dálkových komunikací (obr. 5; Martínek 2017, 34–39).

8.2.2 Halštatské dálkové komunikace prvního řádu a dopravní uzly

Pro studium doby halštatské jsou zásadní elity. Pracujeme s předpokladem jejich nerovnoměrného zastoupení v osídlené krajině (obr. 6; viz Mírová – Golec 2018, 90–99). Mezi základními daty, která konfrontujeme s komunikacemi, jsou tak prameny spojené v první řadě právě s nimi. Na obr. 5 představujeme základní komunikační síť prvního řádu v době halštatské na Moravě. Výsledkem je konstatování, že časový úsek doby halštatské velmi dobře zapadá mezi již popsanou komunikační síť z jiných studovaných period.

V rozpoznané síti se nacházejí významné halštatské lokality buď (1) na linii spojující jiné dvě významné lokality, nebo (2) na křižovatce nejméně dvou dálkových komunikací odlišných směrů. Pro lepší identifikaci hlavních sociálních struktur považujeme druhou skupinu za mnohem významnější. Politicko-ekonomický systém starší doby železné nemohl fungovat bez ovládnutí (vlastnění) komu-

8. Dálkové komunikace moravské doby halštatské

Obr. 5: Halštatská komunikační síť prvního řádu na Moravě: velká modrá a červená kolečka – šestnáct hlavních halštatských komunikačních uzlů; střední modrá a červená kolečka – významné lokality na komunikacích mimo hlavní uzly; malá červená kolečka – další halštatské lokality; modrá barva indikuje uzly kontrolující brody/přivozy (sestavili: J. Martínek a M. Golec).

nikací sítě, v níž se pohybovali lidé a zboží, kteří systém modelují. Ovládnutí křižovatek tak bylo strategické. Identifikovali jsme *šestnáct hlavních komunikačních uzlů*, které považujeme za nejvýznamnější – devět z nich se nachází v HS/bývalé HS, nadkulturní svatyně Habrůvka – „Býčí skála“ spadá do HS i PS/bývalé HS i PS, a šest zbývajících leží v oblasti PS/bývalé PS (obr. 5). Čtrnáct ze šestnácti uzlů jsou významné halštatské lokality. U mnohých z nich se zrcadlí princip dálkových nadregionálních kontaktů (luxusní zboží/importy) přesahující samotnou HS a PS/bývalou HS a PS (od jihu): 1 – Suchohrdly – „Starý zámek“ a Těšetice-Kyjovice – „Sutny“ (HS/bývalá HS), 2 – Morašice – „U Mohyly“ (HS), 3 – Bratčice – „Mělčanská“ (HS), 4 – Hrušovany u Brna – „U Tří mostů“ a Vojkovice – „Vojkovické nivy“ (HS/bývalá HS), 5 – Modřice – „Rybníky a Sádky“ (HS/bývalá HS), 6 – Brno-Holásky – U Tuřan“ (HS), 7 – Brno-Horní Heršpice – „Na Široké, ul. Kšírova“ (HS), 8 – Kuřim – „Pod Toskou“ (HS), 9 – Křižanovice – „Zámeček“ (HS/bývalá HS), 10 – Habrůvka – „Býčí skála“ (HS a PS/bývalá HS a PS), 11 – Seloutky – „Na Šťastných“ (PS/bývalá PS), 12 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (PS/bývalá PS), 13 – oblast Olomouce (PS/bývalá PS), 14 – Křenovice – „Hradisko“ (PS/bývalá PS), 15 – Slavkov pod Hostýnem – „Homole“ (PS/bývalá PS), 16 – oblast Uherského Hradiště (PS/bývalá PS).

Mezi šestnácti identifikovanými dopravními uzly zcela převládají nížinné lokality. Naopak výšinné lokality zatím velmožskou složku společnosti reprezentují jen zcela výjimečně. Chybí zejména přesvědčivé movité identifikátory. Přidanou hodnotou identifikovaných uzlů je poloha umožňující *monitorování brodů přes velké vodní toky*. Z šestnácti uzlů k nim patří sedm: 1 – Hrušovany u Brna – „U Tří mostů“ a Vojkovice – „Vojkovické nivy“, 2 – Modřice – „Rybníky a Sádky“, 3 – Brno-Holásky – „U Tuřan“, 4 – Brno-Horní Heršpice – „Na Široké, ul. Kšírova“, 5 – Kralice na Hané – „Kralický háj“, 6 – oblast Olomouce, 7 – oblast Uherského Hradiště. Dva posledně uvedené uzly v oblasti Olomouce a Uherského Hradiště nejsou doposud signovány žádnou významnou halštatskou lokalitou,²¹ avšak samotné polohy význam predikují. Zřetelným zjištěním je fakt, že bezprostřední okolí řeky Moravy je v době halštatské spíše prosto halštatských nálezů, osídlení a zejména sociálně důležité

krajinné body se strukturují mimo něj (obr. 4). Pouze intuitivní a v literatuře mnohokrát uváděný fakt jejího významu pro severojižní dálkové (pozemní) spojení je neoprávněný mýtus. Velkým řekám se dálkové komunikace pro přílišné zvodnění a rychlý růst vegetace naopak pravidelně vyhýbají. Naopak místa jejich křížení – brody/přivozy – hrály významnou roli. Takovou úlohu asi zabezpečovaly např. komunity pohřbívající v Moravičanech – „Dílečkách“ nebo vlastníci bronzové nádoby uložené v depotu v Nákle – „Pod Dědinou“ (obr. 5, 64). Po směru toku Moravy to pak jsou predikované brody/přivozy u Olomouce, Dubu nad Moravou, Kroměříže, Uherského Hradiště nebo Mikulčic. Velikou a zatím nezodpovězenou otázkou je sama splavnost řek, kupř. Moravy, pro dálkovou komunikaci.

Všech sedm diskutovaných dopravních uzlů monitorujících také brody/přivozy u velkých řek jsou klíčové na dálkových spojnicích větví Jantarové stezky procházející Moravou také v jiných časových periodách (obr. 5 – trasy a uzly označeny fialově). Další významné uzly (obr. 5 – trasy a uzly označeny červeně) vždy kontrolují jiné křižovatky dálkových a lokálních komunikací mimo velké vodní toky.

8.2.3 Napojení moravských halštatských komunikací na sousední regiony

Základní dálkové komunikace procházející Moravou nejčastěji dodržují směry tzv. pravidla X. Hlavní směr z Polska přes Moravu do Rakouska směřuje ze severovýchodu na jihozápad v linii od oblasti Kietrze na Olomouc – Kralice na Hané/Seloutky – Brno-Holásky – Modřice – Bratčice – Morašice – Suchohrdly – Těšetice-Kyjovice a dále k Dunaji na oblast Krems an der Donau. Zatím nejasný je směr na oblast hradiště Niederfellabrunn – „Praunsberg“ a k Vidni. Tuto trasu *Jantarové stezky* křížuje trasa *Panonsko-labské stezky* od jihovýchodu k severozápadu od Smolenic – „Molpíru“ buď po ose přes PS/bývalou PS na Uherské Hradiště – Křenovice – Kralice na Hané/Seloutky – Jevíčko a dále na Pardubicko, nebo po ose přes HS/bývalou HS od Smolenic – „Molpíru“ k některému z uzlů Brno-Holásky/Brno-Horní Heršpice/Modřice/Hrušovany u Brna/Vojkovice, poté na Kuřim či Habrůvku – „Býčí skálu“ a dále na Pardubicko nebo Kolínsko (obr. 22).

21 Na význam olomouckého uzlu poukazuje také nález hlavičky šelmy z Olomouce-Nemilan – „ul. Bylinkové“ (Bartík et al. 2017, 53, Fig 6:118), který by mohl sloužit jako ozdoba korby vozu (typ M WB11 dle Mírová 2019a, 86), a depot z Blatce – „Kocandy“ (Pare 1992, 215, Fig. 155:4) obsahující dva železné kulovité ingoty a kování náboje kola (typ M WN2 dle Mírová 2019a, 75). Z následujícího období LT A pochází železářská aglomerace v Olomouci-Neředíně – „Mýlíně“ (Golánová – Malý 2009; Golánová 2018, 83–85).

9.

Centrum horákovské a platěnické skupiny / bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě – elity a sociální model

(Zuzana Mírová – Martin Golec)

9.1 Identifikace elit

Cílem této kapitoly je prohloubení našich znalostí o platěnické společnosti na Moravě. Vycházíme z nedávno navrženého třístupeňového modelu, odvozeného na základě komplexního monitorování elit PS a HS/bývalé PS a HS na Moravě (*obr. 6; Mírová – Golec 2018, Fig. 23*): (1) *velmožská vrstva*, (2a) *vyšší střední vrstva*, (2b) *nižší střední vrstva*, (3) *nižší vrstva*. Tímto směrem se ubírá rovněž tato stať, která cílí do centra PS/bývalé PS na Moravě, do oblasti Prostějovska. Zdejší lokality, zejména bohaté hroby, se staly novými prameny, které posouvají naše poznání významně kupředu. Základním stavebním kamenem výzkumu sociálního modelu společnosti je tedy *hrob jako odraz sociálního statusu individua. Nejdůležitějším pramenem jsou komorové hroby*, které náležejí velmožské a střední vrstvě a jsou objemnými soubory nemovitých, movitých a přírodovědných (pokud jsou zjišťovány) informací o lidech doby halštatské.

Největším potenciálem studia elit disponují hroby. Dosavadní znalosti o PS/bývalé PS o nich mnoho nesdělovaly, v porovnání s HS/bývalou HS se je nedařilo prozkoumat. Situace navozovala dojem, že zde (jako v „lužické oblas-

ti“) chybějí. Toto tvrzení se ovšem díky revizi a novému zhodnocení pohřebiště v Seloutkách – „Na Šťastných“ a systematickému monitoringu dalších lokalit zdařilo překonat a *některé hroby PS/bývalé PS tak nejvyšší vrstvě náležejí* (viz kap. 10). Vysoký potenciál skrývají také hroby vyšší střední vrstvy, z nichž některé stojí na hranici zařazení mezi hroby velmožské. Naopak nejnižší vrstvě sice náleží největší množství hrobů, ty jsou však nositeli malého množství informací.

V této kapitole jsou podrobně rozebrány movité i nemovité parametry příslušnosti k elitní vrstvě, zároveň jsou definovány parametry nižších vrstev. Shromážděná data jsou studována a vyhodnocena komplexně nejen v rámci PS/bývalé PS, ale společně s HS/bývalou HS. Nepracujeme s daty pouze intuitivně a na základě analogií, ale využíváme statistických analýz, zejména shlukové analýzy (*cluster analysis*) a korespondenční analýzy (*correspondence analysis*), na jejichž základě stanovujeme nejen elitní vrstvu v PS/bývalé PS, ale také poukazujeme na podobné parametry elit v PS i HS/bývalé PS i HS, pokud jsou vyhodnocovány na základě vybraných parametrů.

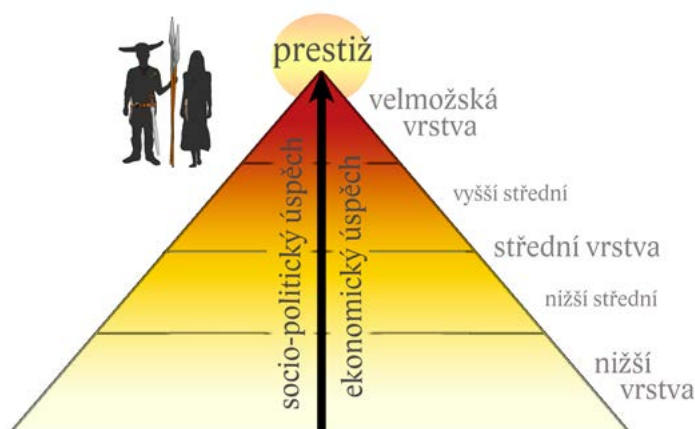
Systematický zájem o elity je pro pochopení doby halštatské zásadní. Doba halštatská náleží ke šťastným vývojovým

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

úsekům pravěku, kdy lze sledovat výraznou stratifikaci společnosti; identifikaci elit pak můžeme studovat v mnoha pramenech. Individuální sebezpůsobení s cílem posilování sociálního statusu jedince dovoluje dobré rozpoznání elit (např. *Renfrew 1974; Earle 1997*). Protože tématu elit, nejvyšší sociální vrstvy, nebyla v minulosti věnována dostatečná systematická pozornost, došlo k novému představení parametrů pro jejich identifikaci a oddělení od střední vrstvy teprve nedávno (*Mírová – Golec 2018, 92–99*). Shromáždili jsme všechny dostupné prameny k elitám doby halštatské na Moravě a rozdělili je na doklady nemovité a movité. U nemovitých případů jsme stanovili umělou hranici, která je odděluje od případů, jež mezi elity již nespádají. Movitá složka souvisí s monumentalitou, vůlí elit prezentovat se pomocí architektury, k jejímuž budování je zapotřebí množství lidské práce (např. *Osborne ed. 2014*). Výsledný monument pak nereprezentuje pouze zemřelého, ale také status žijících členů komunity. Dochází ke stvrzování stávajících sociálních vztahů (*Parker Pearson 1982, 99; Bagley 2014, 33; Chytráček et al. 2019, 133, 145, obr. 46*). Mezi movitými předměty jsme představili ty, které považujeme za luxus/importy, a tudíž za případy (předměty) výjimečné. Výskyt statusových a luxusních předmětů souvisí s bojem o sociální moc (např. *Childe 1948*). Toto vymezení transparentně odděluje významné a mnohdy málo zastoupené případy od předmětů vyskytujících se v kontextech (nejčastěji hrobech) střední vrstvy. V tomto bodě docházelo v minulosti k velké diverzifikaci názorů mezi jednotlivými badateli. Mnohdy byly za doklady elit považovány případy, které k nim nepatří. Je tedy zcela zásadní vždy přesně uvést, co za doklady elit považujeme a co již nikoliv (*obr. 7–8*).

Nemovité případy elit HS a PS/bývalé HS a PS v Ha C2–D2 na Moravě: A – dvorec: 93 – Kobylnice – „Rybníky“ (HS/BHS), 100 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (PS/BPS), 114 – Kuřim – „Pod Toskou“ (HS/BHS), 129 – Modři-

ce – „Rybníky“ (HS/BHS); B – dvorec na hradišti: 112 – Křižanovice – „Zámeček“ (HS/BHS); oddělená akropole a suburbium na hradišti: 109 – Křenovice – „Hradisko“ (PS/BPS); C – rozměrný tumulus mohyly o průměru 20–80 m: 13 – Bošovice H1 – „U Dvou závor“ (HS), 16–18 – Brno-Holásky H1–H3 – „U Tuřan“ (HS); 21 – Brno-Chrlice H1 – „Za Dvorem“ (HS), 65 – Hněvotín – „Špitálky“ (PS), 103 – Kralice na Hané H1 – „Staré olší“ (PS/BPS), 113 – Kuřim – „Dily za sv. Janem“ (HS), 143 – Mohelno – „U sv. Antoníčka“ (HS), 145 – Mokrá-Horákov – „Hlásnice“ (HS), 148–151 – Morašice H1–H4 – „U Mohyly“ (HS), 172 – Náklo H1 – „Zahrady u kostela“? (PS), 173 – Náklo H2 – „dům č. 246“ (PS), 250 – Slavkov pod Hostýnem – „Homole“ (PS), 263 – Suchohrdly H1 – „Starý zámek“ (HS), 265 – Šaratice – „Kopeček“ (HS), 284 – Ústín – „Královský kopec“ (PS), 291 – Vitčice – „Vitčický les“ (PS), 303 – Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“ (PS), 304 – Vyškov-Opatovice – „Dily“ (PS); D – jeskynní svatyně jako „kamenný dům“: 56 – Habrůvka – „Býčí skála“ (HS a PS/BHS a BPS); E – hrobová (velmožská) komora/jáma/konstrukce délky od 3,5 do 6,5 m: 14 – Bratčice – „Mělčanská“ (HS), 16–17 – Brno-Holásky H1–H2 – „U Tuřan“ (HS), 20 – Brno-Horní Heršpice H3 – „Na Široké, ul. Kšírova“ (HS), 65 – Hněvotín – „Špitálky“ (HS), 70–71 – Hrušovany u Brna H1–H2 – „U Tří mostů“ (HS), 86 – Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“ (PS/BPS), 135 – Modřice H827 – „Sádky“ (HS), 130 – Modřice H3815 – „Sádky“ (HS), 148 – Morašice H1 – „U Mohyly“ (HS), 263 – Suchohrdly H1 – „Starý zámek“ (HS), 284 – Ústín – „Královský kopec“ (PS), 286 – Velatice – „Maxlůvka“ (HS), 303 – Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“ (PS); F – kamenná architektura velmožského hrobu s délkou komory od 3,5 do 6,5 m nebo s jiným movitým parametrem elit: 86 – Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“ (PS/BPS), 148 – Morašice H1 – „U Mohyly“ (HS), 231 – Seloutky H2/1926 – Na

Obr. 6: Dělení společnosti doby halštatské na Moravě podle socio-politických a ekonomických kritérií na tři vrstvy obyvatel na základě rozboru nemovité a movité složky hrobů horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě (podle: *Mírová – Golec 2018, Fig. 23*).

Šťastných (PS), 251 – Slavkov u Brna H1 – „Auto Bayer“ (HS), 286 – Velatice – „Maxlůvka“ (HS).

Movité případy mužských elit HS a PS/bývalé HS a PS v Ha C2–D2 na Moravě: A – čtyřkolový vůz: 8 – Blatec – „Kocanda“ (PS/BPS), 14 – Bratčice – „Mělčanská“ (HS), 16–17 – Brno-Holásky H1–H2 – „U Tuřan“ (HS), 20 – Brno-Horní Heršpice H3 – „Na Široké, ul. Kšírova“ (HS), 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS),²² 64 – Habrůvka-Josefov – „vývěr Jedovnického potoka“ (HS a PS/BHS a BPS), 70 – Hrušovany u Brna H1 – „U Tří mostů“ (HS), 130 – Modřice H3815 – „Rybníky“ (HS), 231 – Seloutky H2/1926 – „Na Šťastných“ (PS); B – jho: 17 – Brno-Holásky H2 – „U Tuřan“ (HS), 70 – Hrušovany u Brna H1 – „U Tří mostů“ (HS), 130 – Modřice H3815 – „Rybníky“ (HS), 145 – Mokrá-Horákov – „Hlásnica“ (HS); C – železný meč: 16 – Brno-Holásky H1 – „U Tuřan“ (HS), 20 – Brno-Horní Heršpice H3 – „Na Široké, ul. Kšírova“ (HS), 148 – Morašice H1 – „U Mohyly“? (HS), 307 – Zlín-Louky – „Kamenné dílce“ (PS); D – železná/bimetalická dýka: 13 – Bošovice H1 – „U Dvou závor“ (HS), 61–62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 5–6 (HS a PS/BHS a BPS), 147 – Mokrá-Horákov 2 – „Horákovský hrad“ (HS); E – bronzová helma: 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS); F – bronzová nádoba: 14 – Bratčice – „Mělčanská“ (HS), 16–17 – Brno-Holásky H1–H2 – „U Tuřan“ (HS), 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS), 86 – Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“ (PS/BPS), 102 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (PS/BPS), 145 – Mokrá-Horákov – „Hlásnica“ (HS), 148 – Morašice H1 – „U Mohyly“ (HS), 171 – Náklo – „Pod Dědinou“ (PS/BPS);²³ G – železný rožeň: 14 – Bratčice – „Mělčanská“ (HS), 17 – Brno-Holásky H2 – „U Tuřan“ (HS), 102 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (železný rožeň/hlavice podpěrné tyče; PS/BPS), 145 – Mokrá-Horákov – „Hlásnica“ (HS); H – železný závěs na kotel: 102 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (PS/BPS); I – měděná plaketa s (před)situlovým uměním: 47 – Doloplazy – „Rovina“ (PS).²⁴

22 Z původní položky Habrůvka – „Býčí skála“ 6 vydělila Zuzana Mírová (2019a, 88–96, Fig. 26–33; *táž* 2019b, 70–75, obr. 30) sedm souborů kovových částí, které původně tvořily samostatné vozy. Ty jsou nově označeny samostatně jako Habrůvka – „Býčí skála“ V1–V7. V kontextu Habrůvka – „Býčí skála“ V1 byly nalezeny lidské kosti (Wankel 1882, 384), které lze označit jako pohřeb (muže/ženy?), obdobně jako další pohřby Habrůvka – „Býčí skála“ 1–4 náležející ženám a Habrůvka – „Býčí skála“ 5 náležející mužům (obr. 7; Mírová – Golec 2018, Fig. 19). Ve statistice s kontexty V1–V7 nepracujeme.

23 Z Hrušovany u Brna H1 – „U Tří mostů“ pochází bronzové ucho původně aplikované na dřevěnou nádobu, tvořící dohromady šálek (Kos 2011, obr. 3:20). Dřevěnou misku z hrobu z Bratčic – „Mělčanské“ zdobila železná atase s býčími rohy (Golec 2005c, tab. 68:28).

Movité případy ženských elit HS a PS/bývalé HS a PS v Ha C2–D2 na Moravě: A – čtyřkolový vůz: 8 – Blatec – „Kocanda“ (PS/BPS), 16 – Brno-Holásky H1 – „U Tuřan“ (HS); 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS), 64 – Habrůvka-Josefov – „vývěr Jedovnického potoka“ (HS a PS/BHS a BPS), 130 – Modřice H3815 – „Rybníky“ (HS), 231 – Seloutky H2/1926 – „Na Šťastných“ (PS); B – jho: 16 – Brno-Holásky H1 – „U Tuřan“ (HS), 70 – Hrušovany u Brna H1 – „U Tří mostů“ (HS), 130 – Modřice H3815 – „Rybníky“ (HS), 145 – Mokrá-Horákov – „Hlásnica“ (HS); C – jantarový set nad 1 000 ks: 1 – Bánov – „Skalky“ (PS), 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS); D – skleněný set nad 1 000 ks: 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS); E – skládaný opasek: 10 – Bohdalice-Pavlovice – „Ve Žlebách“ (PS), 30 – Brno-Zábrdovice H214/19, pohřeb I – „ul. Příkop“ (HS), 31 – Brno-Židenice H1 – „kasárna“ (HS), 57 – Habrůvka – „Býčí skála“ 1 (HS a PS), 134 – Modřice H818 – „Sádky“ (HS), 251 – Slavkov u Brna H1 – „Auto Bayer“ (HS), 293 – Vojkovice H111 – „Vojkovické nivy“ (HS); F – pohřební rubáš s bronzovými kroužky: 135 – Modřice H827 – „Sádky“ (HS); G – zlatá náušnice/záušnice: 16 – Brno-Holásky H1 – „U Tuřan“ (HS a PS/BHS a BPS), 59–60, 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 3–4, 6 (HS a PS/BHS a BPS), 145 – Mokrá-Horákov – „Hlásnica“ (HS); H – zlatý náramek: 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS); I – zlatý prsten: 58, 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 2 a 6 (HS a PS/BHS a BPS), 86–87 – Jevíčko III, A/39 a B/39 – „Na Panském“ (PS/BPS); J – měděná plaketa s (před)situlovým uměním: 47 – Doloplazy – „Rovina“ (PS).

Genderově nejasné movité případy elit PS Ha C2–D2 na Moravě: měděná plaketa s (před)situlovým uměním: 47 – Doloplazy – „Rovina“ (PS).

24 Významnými předměty doby halštatské stojícími na hranici luxusu byly také (1) picí rohy: Dobřčice – „Kamenec“ v PS (Nekvasil 1993, obr. 246:1), asi tzv. žezlo z Habrůvky – „Býčí skály“ v HS a PS/BHS a BPS (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 21:226–227), Popovice H1 v HS (Stegmann-Rajtár 1992a, Taf. 54:1); (2) bronzová zoomorfni plastika: kůň z Brna-Obřan H6 – „V Širokých“ v HS, dříve nesprávně datovaný již do Ha B (např. Salaš 1993, obr. 185:1), správně datovaný do Ha C1 (Adámek 1961, 83, tab. CXVIII:1; Mírová 2019a, 137, 139, 253, Fig. 53:5, 66, Pl. 28:11; *táž* 2019b, 108), záměrně rozlomený býk z Habrůvky – „Býčí skály“ v HS a PS/BHS a BPS (Nekvasil 1993, obr. 241:1; Podborský 1993, obr. 249:2; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 41:369), záměrně rozlomený závěsek koně bez hlavy z Modřic H1800 – „Sádek“ v HS (Čižmář – Geislerová eds. 2006, obr. na str. 226), závěsek tzv. berana z Mohelnice – „cukrovaru“ v PS (Podborský 1993, obr. 249:1), figurka jezdce na koni ze Strážnice 2 (?) nebo Tvarožné Lhoty – „Šumárníku“ (?) v BPS (Čižmář 1992, obr. 7:2; Golec – Čermáková – Fojtík 2016, 189, obr. 7:6; Mírová 2019a, 139–140, 272–273, Fig. 53:8, 66, Pl. 53:3).

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

lokality	kontext	skupina	průměr mohyly (dnes)	rozměry komory	plocha komory	kamenná architektura	hlavní pohřeb (k = kostrový, ž = žárový)	přídavný pohřeb (k = kostrový, ž = žárový)
Bánov – „Skalky“	depot	PS						
Blatec – „Kocanda“	depot	PS/BPS						
Bohdalice-Pavlovice – „Ve Žlebcách“	depot	PS/BPS						
Bošovice H1 – „U Dvou závor“	hrob	HS	–	–	–	–	–	–
Bratčice – „Mělčanská“	hrob	HS	–	5,3 × 4,6 m	24,38 m ²	–	muž k	žena ž
Brno-Holásky H1 – „U Tuřan“	hrob	HS	70 m	5,3 × 5,3 m	27,83 m ²	–	muž k + žena k	–
Brno-Holásky H2 – „U Tuřan“	hrob	HS	70 m	5 × 5 m	25 m ²	–	muž k	–
Brno-Holásky H3 – „U Tuřan“	hrob	HS	70 m	–	–	–	–	–
Brno-Horní Heršpice H3 – „Na Široké, ul. Kšírova“	hrob	HS	–	5,5 × 4,8 m	26,4 m ²	–	muž k	–
Brno-Chrlice H1 – „Za Dvorem“	hrob	HS	50 m	–	–	–	–	–
Brno-Zábrdovice H214/19, pohřeb I-II – „ul. Příkop“	hrob	HS	–	3,4 × 2,8 m	9,52 m ²	–	2 ženy k	muž ž
Brno-Židenice H1 – „kasárna“	hrob	HS	–	–	–	–	žena k	–
Doloplazy – „Rovina“	náhodný nález	PS						
Habrůvka – „Býčí skála“ 1	pohřeb ve svatyni	HS a PS/ BHS a BPS	–	–	–	–	žena k	–
Habrůvka – „Býčí skála“ 2	pohřeb ve svatyni	HS a PS/ BHS a BPS	–	–	–	–	žena k	–
Habrůvka – „Býčí skála“ 3	pohřeb ve svatyni	HS a PS/ BHS a BPS	–	–	–	–	žena k	–
Habrůvka – „Býčí skála“ 4	pohřeb ve svatyni	HS a PS/ BHS a BPS	–	–	–	–	žena k	–
Habrůvka – „Býčí skála“ 5	pohřeb ve svatyni	HS a PS/ BHS a BPS	–	–	–	–	muž k	–

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

lokality	kontext	skupina	průměr mohyly (dnes)	rozměry komory	plocha komory	kamenná architektura	hlavní pohřeb (k = kostrový, ž = žárový)	přídavný pohřeb (k = kostrový, ž = žárový)
Habrůvka – „Byčí skála“ 6	depoty/pohřby	HS a PS/ BHS a BPS	60 m	–	–	–	–	–
Habrůvka-Josefov – „vývěr Jedovnického potoka“	náhodný nález	HS a PS/ BHS a BPS	–	5,5 × 4 m	22 m ²	–	muž k	–
Hněvotín – „Špitálky“	hrob	PS	–	4 × 3 m	12 m ²	–	muž k	–
Hrušovany u Brna H1 – „U Tří mostů“	hrob	HS	–	4,5 × 4,3 m	19,35 m ²	ano	ž	–
Hrušovany u Brna H2 – „U Tří mostů“	hrob	HS	–	3,3 × 3,3 m	10,89 m ²	ano	ž	–
Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“	hrob	PS	–	–	–	–	–	–
Jevíčko III, B/39 – „Na Panském“	hrob	PS/BPS	–	–	–	–	–	–
Kobylnice – „Rybníky“	dvorec	HS/BHS	–	–	–	–	–	–
Kralice na Hané – „Kralický háj“	dvorec	PS/BPS	–	–	–	–	–	–
Kralice na Hané – „Kralický háj“	depot	PS/BPS	–	1,7 × 1,3 m	2,21 m ²	–	–	–
Kralice na Hané H1 – „Staré oliši“	hrob	PS/BPS	40 m	–	–	–	–	–
Křenovice – „Hradisko“	hradiště s akropolí	PS/BPS	–	–	–	–	–	–
Křižanovice – „Zámeček“	dvorec na hradišti	HS/BHS	–	–	–	–	–	–
Kuřim – „Díly za sv. Janem“	hrob	HS	60 m	–	–	–	–	–
Kuřim – „Pod Toskou“	dvorec	HS/BHS	–	–	–	–	–	–
Modřice – „Rybníky“	dvorec	HS/BHS	–	–	–	–	–	–
Modřice H3815 – „Rybníky“	hrob	HS	–	6 × 4 m	24 m ²	–	muž k + žena k	ž
Modřice H818 – „Sádky“	hrob	HS	–	2,9 × 2,1 m	5,96 m ²	–	žena k	–
Modřice H827 – „Sádky“	hrob	HS	–	4,2 × 3,8 m	15,96 m ²	–	žena k	ž + lebka
Mohelno – „U sv. Antonička“	hrob	HS	35 m	–	–	–	–	–
Mokrá-Horákov – „Hlásnice“	hrob	HS	40 m	–	–	–	muž k?	žena ž
Morašice H1 – „U Mohyly“	hrob	HS	70 m	6,5 × 6,2 m	40,3 m ²	ano	muž?	žena?

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

lokality	kontext	skupina	průměr mohyly (dnes)	rozměry komory	plocha komory	kamenná architektura	hlavní pohřeb (k = kostrový, ž = žárový)	přídavný pohřeb (k = kostrový, ž = žárový)
Morašice H2 – „U Mohyly“	hrob	HS	70 m	–	–	–	–	–
Morašice H3 – „U Mohyly“	hrob	HS	70 m	–	–	–	–	–
Morašice H4 – „U Mohyly“	hrob	HS	70 m	–	–	–	–	–
Nášlo – „Pod Dědinou“	depot	PS/BPS						
Nášlo H1 – „Zahrady u kostela“	hrob	PS	–	–	–	–	–	–
Nášlo H2 – „dům č. 246“	hrob	PS	35 m	–	–	–	–	–
Seloutky H2/1926 – „Na Štátných“	hrob	PS	–	–	–	2 m ³	muž ž + žena ž	–
Slavkov pod Hostýnem – „Homole“	hrob	PS	70 m	–	–	–	–	–
Slavkov u Brna H1 – „Auto Bayer“	hrob	HS	–	3 × 1,9 m	5,7 m ²	ano	žena k	ž
Suchohrdly H1 – „Starý zámek“	hrob	HS	22 m	5,5 × 5,5 m	30,25 m ²	–	muž k	žena ž
Šaratice – „Kopeček“	hrob	HS	40 m	–	–	–	–	–
Ústín – „Královský kopec“	hrob	PS	40 m	–	–	–	–	–
Velatice – „Maxlůvka“	hrob	HS	–	6 × 5,5 m	33 m ²	ano	ž	–
Vítěčice – „Vítěčický les“	hrob	PS	35 m	–	–	–	k	–
Vojkovic H111 – „Vojkovicke nivy“	hrob	HS	–	2,2 × 1,8 m	3,85 m ²	–	žena k	ž
Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“	hrob	PS	80 m	–	–	–	–	–
Vyškov-Opatovice – „Díly“	hrob	PS	50 m	–	–	–	–	–
Zlín-Louky – „Kamenné dílce“	hrob	PS	–	–	–	–	muž ž	–

Obr. 7: Přehled všech projevů elit v hrobech, depotech, dvorcích, hradíštích a náhodných nálezích horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě v Ha C2–D3. Chronologie lokalit je sumarizována na obr. 68 (sestavil: M. Golec).

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

lokality	vůz	jho	meč/dýka/dýkovitý nůž	helma	nádoba	talířovitá mísa	naběračka	situla	šálek
Bánov – „Skalky“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blatec – „Kocanda“	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Bohdalice-Pavlovice – „Ve Žlebcách“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bošovice H1 – „U Dvou závor“	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Bratčice – „Mělčanská“	1	-	-	-	-	1	-	1	1
Brno-Holásky H1 – „U Tuřan“	1	-	1	-	-	2	-	-	-
Brno-Holásky H2 – „U Tuřan“	1	1	-	-	-	2	1	-	-
Brno-Holásky H3 – „U Tuřan“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brno-Horní Heršpice H3 – „Na Široké, ul. Kšírova“	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Brno-Chrlice H1 – „Za Dvorem“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brno-Zábrdovice H214/19, pohřeb I–II – „ul. Příkop“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brno-Židenice H1 – „kasárna“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Doloplazy – „Rovina“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Habrůvka – „Býčí skála“ 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Habrůvka – „Býčí skála“ 2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Habrůvka – „Býčí skála“ 3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Habrůvka – „Býčí skála“ 4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Habrůvka – „Býčí skála“ 5	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Habrůvka – „Býčí skála“ 6	3	-	1	1	-	-	-	3	-
Habrůvka-Josefov – „vývěr Jedovnického potoka“	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hněvotín – „Špitálky“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hrušovany u Brna H1 – „U Tří mostů“	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Hrušovany u Brna H2 – „U Tří mostů“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Jevíčko III, B/39 – „Na Panském“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kobylnice – „Rybníky“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kralice na Hané – „Kralický háj“ (depot)	-	-	-	-	-	-	3	-	1
Kralice na Hané – „Kralický háj“ (dvorec)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kralice na Hané H1 – „Staré olší“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Křenovice – „Hradisko“	-	-	-	-	-	-	-	-	-

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

mísa	cista	vědro	kotlík s křížovými atašemi	síto	nádoba s výzdobou	plaketa s výzdobou	rožň (*hlavice podpěrné tyče)	závěsné zařízení na kotel	skládaný opasek	set skleněných korálek (nad 1 000)	set jantarových korálek (nad 1 000)	rubáš	zlaté náušnice/záušnice	zlatý náramek/nápažník	zlatý prsten
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	4	2	1	1	1	-	-	-	1	4	2	-	4	2	6
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	-	2*	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

lokality	vůz	jho	meč/dýka/dýkovitý nůž	helma	nádoba	talířovitá mísa	naběračka	situla	šálek
Křižanovice – „Zámeček“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuřim – „Díly za sv. Janem“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuřim – „Pod Toskou“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Modřice – „Rybníky“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Modřice H3815 – „Rybníky“ (dvorec)	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Modřice H818 – „Sádky“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Modřice H827 – „Sádky“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mohelno – „U sv. Antonička“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mokrá-Horákov – „Hlásnice“	-	1	-	-	-	2	-	-	-
Morašice H1 – „U Mohyly“	-	-	1	-	-	2	1	-	-
Morašice H2 – „U Mohyly“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morašice H3 – „U Mohyly“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morašice H4 – „U Mohyly“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Náklo – „Pod Dědinou“	-	-	-	-	-	-	-	-	8
Náklo H1 – „Zahrady u kostela“	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Náklo H2 – „dům č. 246“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Slavkov pod Hostýnem – „Homole“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Slavkov u Brna H1 – „Auto Bayer“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Suchohrdly H1 – „Starý zámek“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Šaratice – „Kopeček“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ústín – „Královský kopec“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Velatice – „Maxlůvka“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vitčice – „Vitčický les“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vojkovice H111 – „Vojkovičky nivy“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vyškov-Opatovice – „Díly“	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zlín-Louky – „Kamenné dílce“	-	-	1	-	-	-	-	-	-

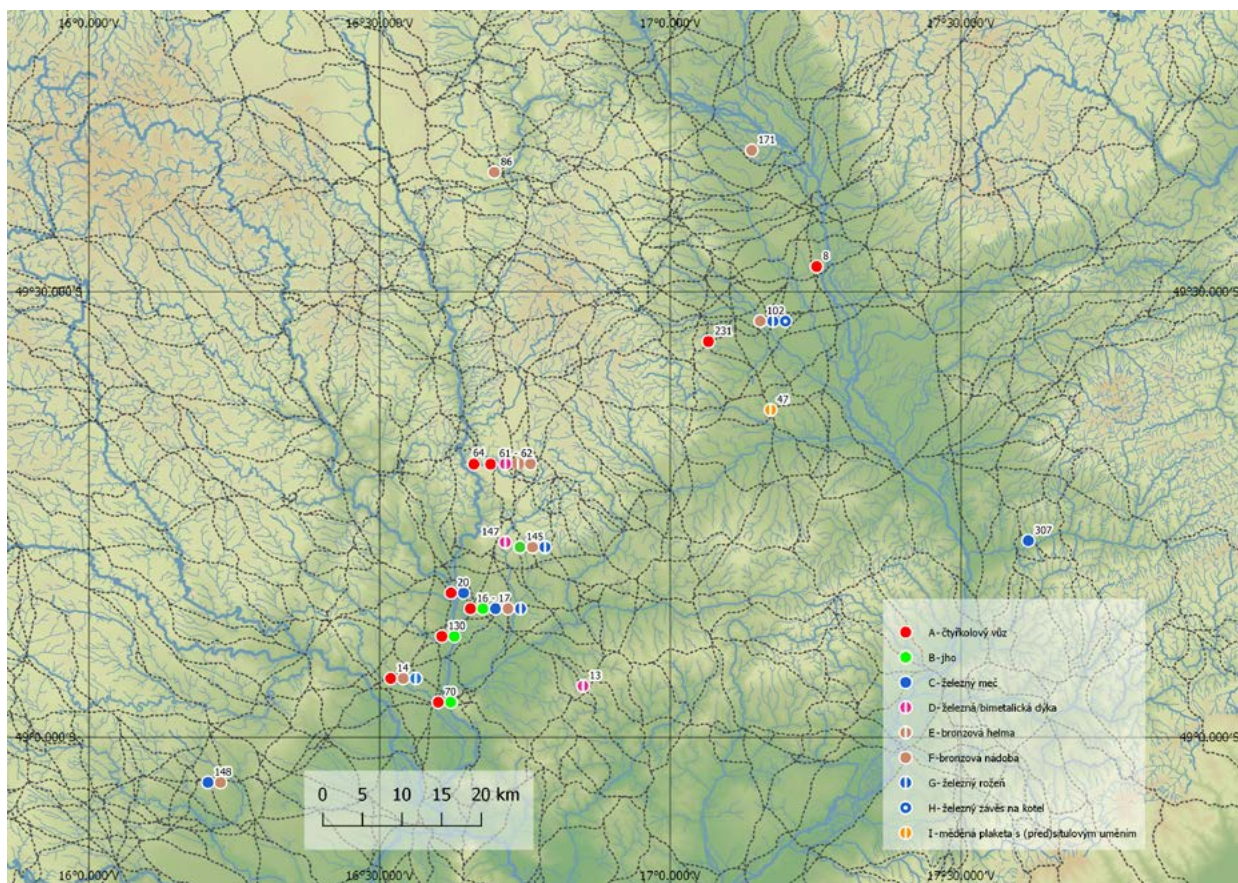
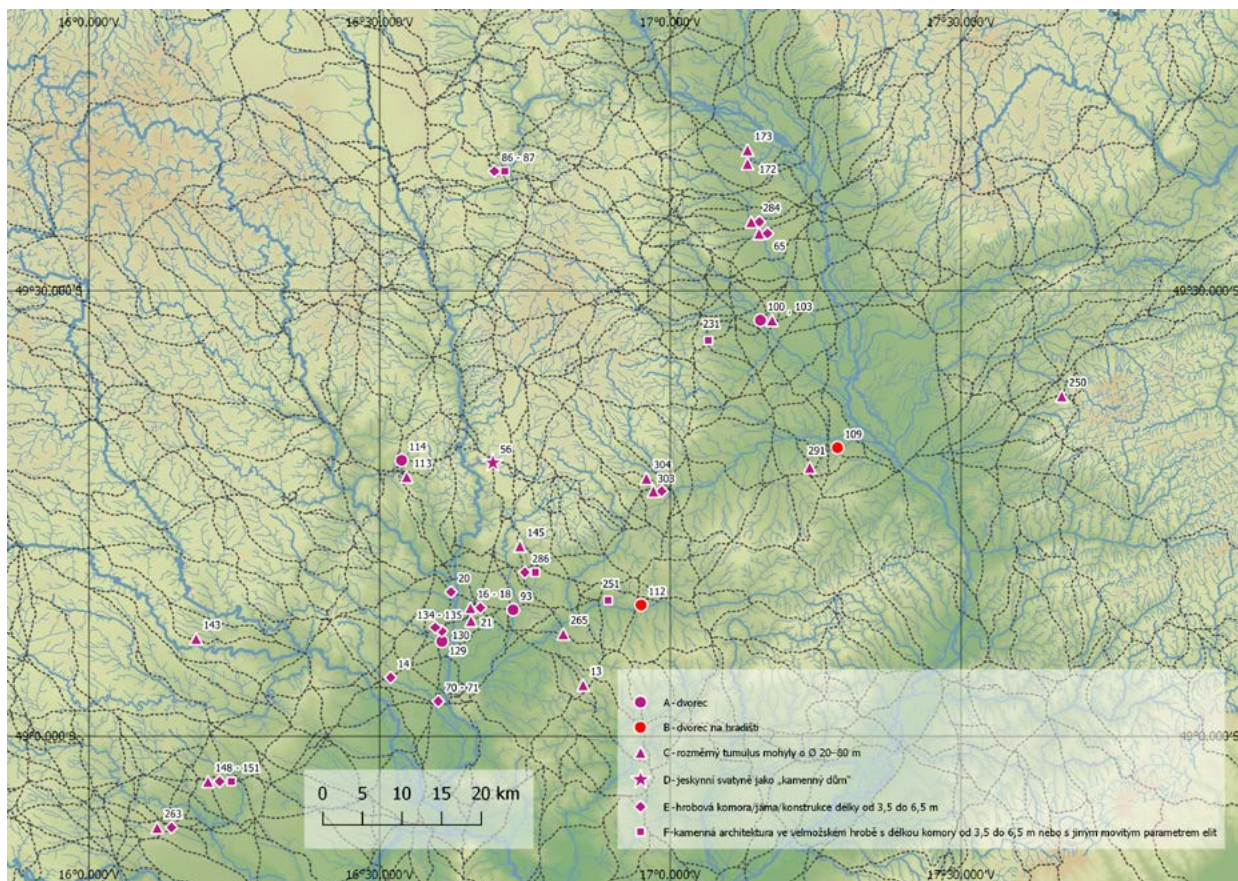
Obr. 8: Luxusní movité předměty/importy elit a další prestižní předměty v hrobech, depotech a náhodných nálezích horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě v Ha C2–D3. Chronologie lokalit je sumarizována na obr. 68 (sestavil: M. Golec).

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

mísa	cista	vědro	kotlík s křížovými atašemi	síto	nádoba s výzdobou	plaketa s výzdobou	rožně (*hlavice podpěrné tyče)	závěsné zařízení na kotel	skládaný opasek	set skleněných korálek (nad 1 000)	set jantarových korálek (nad 1 000)	rubáš	zlaté náušnice/záušnice	zlatý náramek/nápažník	zlatý prsten
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

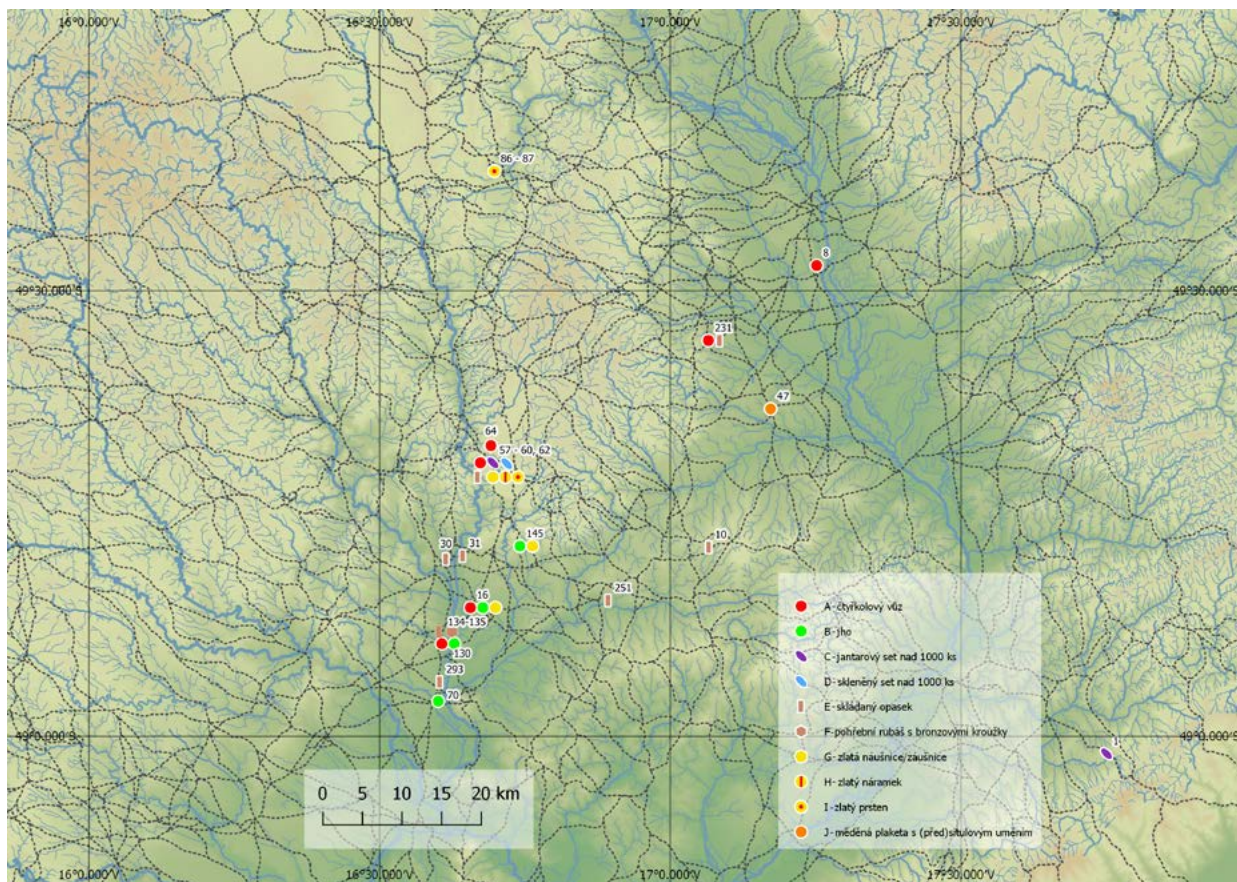

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

Obr. 9: Nemovité případy elit horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny v Ha C2–D2 na Moravě: A – dvorec: 93 – Kobylnice – „Rybníky“ (HS/BHS), 100 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (PS/BPS), 114 – Kuřim – „Pod Toskou“ (HS/BHS), 129 – Modřice – „Rybníky“ (HS); B – dvorec na hradišti: 112 – Křižanovice – „Zámeček“ (HS/BHS), resp. oddělená akropole a suburbium na hradišti: 109 – Křenovice – „Hradisko“ (PS/BPS); C – rozměrný tumulus mohyly o průměru 20–80 m: 13 – Bošovice H1 – „U Dvou závor“ (HS), 16–18 – Brno-Holásky H1–H3 – „U Tuřan“ (HS), 21 – Brno-Chrlice H1 – „Za Dvorem“ (HS), 65 – Hněvotín – „Špitálky“ (PS), 103 – Kralice na Hané H1 – „Staré olší“ (PS/BPS), 113 – Kuřim – „Díly za sv. Janem“ (HS), 143 – Mohelno – „U sv. Antonička“ (HS), 145 – Mokrá-Horákov – „Hlásnica“ (HS), 148–151 – Morašice H1–H4 – „U Mohyly“ (HS), 172 – Náklo H1 – „Zahrady u kostela“? (PS), 173 – Náklo H2 – „dům č. 246“ (PS), 250 – Slavkov pod Hostýnem – „Homole“ (PS), 263 – Suchohrdly H1 – „Starý zámek“ (HS), 265 – Šaratice – „Kopeček“ (HS), 284 – Ústín – „Královský kopec“ (PS), 291 – Vitčice – „Vitčický les“ (PS), 303 – Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“ (PS), 304 – Vyškov-Opatovice – „Díly“ (PS); D – jeskynní svatyně jako „kamenný dům“: 56 – Habrůvka – „Býčí skála“ (HS a PS/BHS a BPS); E – hrobová komora/jáma/konstrukce délky od 3,5 do 6,5 m: 14 – Bratčice – „Mělčanská“ (HS), 16–17 – Brno-Holásky H1–H2 – „U Tuřan“ (HS), 20 – Brno-Horní Heršpice H3 – „Na Široké, ul. Kšírova“ (HS), 65 – Hněvotín – „Špitálky“ (HS), 70–71 – Hrušovany u Brna H1–H2 – „U Tří mostů“ (HS), 86 – Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“ (PS/BPS), 130 – Modřice H3815 – „Rybníky“ (HS), 134 – Modřice H818 – „Sádky“ (HS), 135 – Modřice H827 – „Sádky“ (HS), 148 – Morašice H1 – „U Mohyly“ (HS), 263 – Suchohrdly H1 – „Starý zámek“ (HS), 284 – Ústín – „Královský kopec“ (PS), 286 – Velatice – „Maxlůvka“ (HS), 303 – Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“ (PS); F – kamenná architektura ve velmožském hrobě s délkou komory od 3,5 do 6,5 m nebo s jiným movitým parametrem elit: 86 – Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“ (PS/BPS), 148 – Morašice H1 – „U Mohyly“ (HS), 231 – Seloutky H2/1926 – Na Štátných (PS), 251 – Slavkov u Brna H1 – „Auto Bayer“ (HS), 286 – Velatice – „Maxlůvka“ (HS) (podle: kap. 8.1).

Obr. 10: Movité případy mužských elit horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny v Ha C2–D2 na Moravě: A – čtyřkolový vůz: 8 – Blatec – „Kocanda“ (PS/BPS), 14 – Bratčice – „Mělčanská“ (HS), 16–17 – Brno-Holásky H1–H2 – „U Tuřan“ (HS), 20 – Brno-Horní Heršpice H3 – „Na Široké, ul. Kšírova“ (HS), 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS), 64 – Habrůvka-Josefov – „vývěr Jedovnického potoka“ (HS a PS/BHS a BPS), 70 – Hrušovany u Brna H1 – „U Tří mostů“ (HS), 130 – Modřice H3815 – „Rybníky“ (HS), 231 – Seloutky H2/1926 – „Na Štátných“ (PS); B – jho: 17 – Brno-Holásky H2 – „U Tuřan“ (HS), 70 – Hrušovany u Brna H1 – „U Tří mostů“ (HS), 130 – Modřice H3815 – „Rybníky“ (HS), 145 – Mokrá-Horákov – „Hlásnica“ (HS); C – železný meč: 16 – Brno-Holásky H1 – „U Tuřan“ (HS), 20 – Brno-Horní Heršpice H3 – „Na Široké, ul. Kšírova“ (HS), 148 – Morašice H1 – „U Mohyly“? (HS), 307 – Zlín-Louky – „Kamenné dílce“ (PS); D – železná/bimetalická dýka: 13 – Bošovice H1 – „U Dvou závor“ (HS), 61–62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 5–6 (HS a PS/BHS a BPS), 147 – Mokrá-Horákov 2 – „Horákovský hrad“ (HS); E – bronzová helma: 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS); F – bronzová nádoba: 14 – Bratčice – „Mělčanská“ (HS), 16–17 – Brno-Holásky H1–H2 – „U Tuřan“ (HS), 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS), 86 – Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“ (PS/BPS), 102 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (PS/BPS), 145 – Mokrá-Horákov – „Hlásnica“ (HS), 148 – Morašice H1 – „U Mohyly“ (HS), 171 – Náklo – „Pod Dědinou“ (PS/BPS); G – železný rožeň: 14 – Bratčice – „Mělčanská“ (HS), 17 – Brno-Holásky H2 – „U Tuřan“ (HS), 102 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (železný rožeň/hlavice podpěrné tyče; PS/BPS), 145 – Mokrá-Horákov – „Hlásnica“ (HS); H – železný závěs na kotel: 102 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (PS/BPS); I – měděná plaketa s (před)situlovým uměním: 47 – Doloplazy – „Rovina“ (PS) (podle: kap. 8.1).

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

Výchozí teze k identifikaci elit byly na Moravě představeny v 70. letech 20. století (Podborský 1974) a byly rozvíjeny také později (Podborský 1993; týž 2006; Golec 2005c; Kolář 2007; Mírová – Golec 2018; Golec – Mírová 2020a). K identifikaci nejvyšších společenských jednotek – elit – na halštatské Moravě v Ha C2–D2 slouží studium velmožských projevů. Tyto projevy jsme stanovili a shrnuli na obr. 7–11. Obecně jsou elity identifikovány na základě existence tří složek: (1) sídlišť (obr. 7), (2) velmožských hrobů (obr. 7), (3) luxusních předmětů/importů (obr. 8–11). Nemovité a movité prameny, které splňují jeden či více parametrů „příslušnosti elitám“, známe z 58 případů na 37 lokalitách. Nejčastěji evidujeme hroby velmožů/velmožek, které identifikují (1) mohyly o průměru 20–80 m²⁵ (26

25 Hranice velikosti mohylových náspů nebyla zvolena náhodně. Pokud pracujeme s tezí, že dnešní průměr mohylového náspu odpovídá cca 150–160 % původní velikosti mohyly, nejmenší mohyly stanovené touto hranicí musely mít původně průměr 13–15 m a objem přes 100 m³. Takovýto tumulus mohyly by pak 33 lidí budovalo jeden den. S objemem mohyly samozřejmě roste objem lidské práce. Koeficient 150–160 % byl spočítán na základě např. velikosti mohylového náspu v Morašicích H1 – „U Mohyly“.

ly“. Zde byla prozkoumána mohyla, která měla před výzkumem průměr 50 m, při výzkumu byl zjištěn kruhový žlab, nejspíše ohraničující původní okraj mohyly, o průměru 26 m. Původní mohyla byla tedy rozhodně vyšší. Obdobně evidujeme mohyly Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“, jejíž dnešní průměr dosahuje velikosti 60–80 m, průměrně tedy 70 m; geofyzikálními měřeními zde byl zjištěn žlab široký 3 m a ohraničující pravděpodobně původní násep o průměru 42 m. Pokud objem mohyl považujeme za dodnes nezměněný (opomineme-li erozní faktory, jako udusání či rozvezení zeminy z mohyly do okolí), můžeme jej spočítat jako objem úseče koule, nebo, uvažujeme-li spíše o vyšším tvaru mohyl připomínajícím zaoblené „pyramidy“, jako objem kuželu. Známe-li objem a původní průměr, resp. poloměr mohyly, lze snadno dopočítat teoretickou výšku původní mohyly. Pro Morašice H1 – „U Mohyly“ byl objem spočítán na 1 474 m³, pro Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“ na 3 853 m³. Pokud spočítáme původní výšku mohyly pomocí vzorce pracujícího s tvarem úseče koule, pak by původní výška mohyly v Morašicích H1 – „U Mohyly“ byla 1,8 m, ve Vyškově-Dědicích – „Padělkách na Letním poli“ 5,5 m. Pokud bychom pracovali s tvarem kuželu, výška mohyly v Morašicích H1 – „U Mohyly“ by byla 5,5 m, ve Vyškově-Dědicích – „Padělkách na Letním poli“ pak 5,6 m. Přikláníme se tedy spíše k druhému výpočtu. Je však možné, že téměř polovina materiálu z tumulu mohyl byla erodována. Příkladem může být dodnes stojící mohyla v Großmuglu v Dolním Rakousku. Dnes dosahuje průměru cca 50 m a výšky 16 m, mohla být vysoká až 20 m a široká téměř 80 m. Tato mohyla však může být výjimkou. Zůstaneme-li u příkladu Morašic H1 – „U Mohyly“

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

Obr. 11: Movité případy ženských elit horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny v Ha C2–D2 na Moravě: A – čtyřkolový vůz: 8 – Blatec – „Kocanda“ (PS/BPS), 16 – Brno-Holásky H1 – „U Tuřan“ (HS), 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS), 64 – Habrůvka-Josefov – „vývěr Jedovnického potoka“ (HS a PS/BHS a BPS), 130 – Modřice H3815 – „Rybníky“ (HS), 231 – Seloutky H2/1926 – „Na Štátných“ (PS); B – jho: 16 – Brno-Holásky H1 – „U Tuřan“ (HS), 70 – Hrušovany u Brna H1 – „U Tří mostů“ (HS), 130 – Modřice H3815 – „Rybníky“ (HS), 145 – Mokrá-Horákov – „Hlásnica“ (HS); C – jantarový set nad 1 000 ks: 1 – Bánov – „Skalky“ (PS), 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS); D – skleněný set nad 1 000 ks: 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS); E – skládaný opasek: 10 – Bohdalice-Pavlovice – „Ve Žlebách“ (PS), 30 – Brno-Zábřovice H214/19, pohřeb I – „ul. Příkop“ (HS), 31 – Brno-Židenice H1 – „kasárna“ (HS), 57 – Habrůvka – „Býčí skála“ 1 (HS a PS/BHS a BPS), 134 – Modřice H818 – „Sádky“ (HS), 251 – Slavkov u Brna H1 – „Auto Bayer“ (HS), 293 – Vojkovic H111 – „Vojkovicé nivy“ (HS); F – pohřební rubáš s bronzovými kroužky: 135 – Modřice H827 – „Sádky“ (HS); G – zlatá náušnice/záušnice: 16 – Brno-Holásky H1 – „U Tuřan“ (HS), 59–60, 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 3–4, 6 (HS a PS/BHS a BPS), 145 – Mokrá-Horákov – „Hlásnica“ (HS); H – zlatý náramek: 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS); I – zlatý prsten: 58, 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 2 a 6 (HS a PS/BHS a BPS), 86–87 – Jevíčko III, A/39 a B/39 – „Na Panském“ (PS/BPS); J – měděná plaketa s (před)situlovým uměním: 47 – Doloplazy – „Rovina“ (PS) (podle: kap. 8.1).

případů na 19 lokalitách), z nichž pouze jediná lokalita, Brno-Holásky H1 – „U Tuřan“, náleží muži i ženě, (2) *rozměrné hrobové komory o délce 3,5–6,5 m* u mužů (5 případů na 4 lokalitách), žen (1 lokalita), mužů i žen (2, resp. pravděpodobně 3 lokality)²⁶ a genderově neurčitelné (2 lokality), (3) *kamenná stavební architektura komor hrobů* (4 případy na 3 lokalitách), (4) *luxusní předměty/importy* (obr. 7–8; 114 případů na 20 lokalitách). V některých hrobových kontextech není luxusní mobiliář k dispozici, supluje jej ale přítomnost rozměrné mohyly nebo geofyzikální prospekci zjištěná rozměrná hrobová komora. V kategorii movitých předmětů nacházíme „identifikátory elit“ také v samostatných *depotech* (6 lokalit). Výjimečná lokalita Habrůvka – „Býčí skála“ je v kategorii movitých předmětů zcela ojedinělá kvantitou 44 případů (obr. 7–8). V této *jeskynní svatyni* jen malá část náleží k hrobům (5 případů na 1 lokalitě). Většina jejích movitých předmětů elit má neznámý kontext a mnohé z nich pravděpodobně náležely k pohřbům/depotům. 44 případů na jedné lokalitě představuje, vedle 70 případů luxusních předmětů/importů ze všech ostatních moravských lokalit, téměř 40 % (přesně 38,6 %) všech případů, což poukazuje na abnormální zájem elit o tuto svatyni (Mírová – Golec 2018, Fig. 21). Za výjimečný lze považovat rovněž depot v Kralicích na Hané – „Kralickém háji“. Luxusní předměty zde pocházejí z kontextu depotu v blízkosti dvorce na sídlištní aglomeraci, což naznačuje, že tyto stavby za velmožské projevy považovat lze, a řadíme je tak k identifikátorům elit (5 lokalit).

(objem 1 474 m³), pak by takovouto mohyly hypoteticky zbudovalo, uvažujíc, že jeden člověk je schopný za jeden den vykopat, přenést a navrší zhruba 3 m³, za jeden den 491 lidí, za dva dny už jen 245 lidí, za čtyři dny 123 lidí atd. Nejsme bohužel schopni být jen odhadnout, kolik lidí/jak dlouho tumulus mohyly mohlo vršit (přesnější odhady jsou uvedeny v kap. 10.1.6). Jisté však je, že takovýto objem tumulu vyžadoval ke svému zhotovení obrovský objem lidské práce, kterou si nemohl dovolit investovat každý.

26 V Morašicích H1 – „U Mohyly“ byl zdokumentován inventář náležící jak muži, tak ženě.

Identifikace elit na sídlištních je zcela zásadní. Luxusní předměty/importy zde v zásadě chybí, a tak sledujeme znaky na samotných kontextech. Přítomnost elit na hradištních dokládá *oddělení akropole a suburbia* (obr. 7, 9). Z dnes známých asi 90–100 opevněných výšinných hradišť na Moravě (Čížmář 2004a) byl pouze v Křižanovicích – „Zámečku“ geofyzikálním měřením zjištěn *ohrazený dvorec* (Baarová 2005, 398–400, obr. 2); již dříve zde byl na konci ostrožny prozkoumán také sakrální okrsek s kruhovým rondelem o průměru 6,5–7,1 m (Stuchlík 1999, obr. 2, tab. 2:2). Geofyzikálním měřením byla zjištěna vnitřním příkopem oddělená akropole od suburbia na hradišti Křenovice – „Hradisko“ (Bambasová 2019; Tichá Bambasová 2019). Také na čtyřech nížinných sídlištních identifikujeme palisádou vymezený dvorec (Kobylnice – „Rybníky“, Kralice na Hané – „Kralický háj“, Kuřim – „Pod Toskou“, Modřice – „Rybníky“), z nichž pouze Kuřim byla dosud komplexně vyhodnocena (Čížmář, Z. 1995; Zeman 2017; týž 2019). Zde byl zachycen (společenský) dům majitele dvorce s přílehlým výrobním areálem a také oddělený sakrální okrsek s oválným rondeloidem o rozměrech 22 × 17 m (Čížmář, Z. 1995, Abb. 2:K, 10). Celkově na Moravě evidujeme sedmnáct²⁷ lokalit s halštatskými depoty (obr. 7–8, 10–11, 64; viz kap. 13.2; souhrnně Golec – Fojtík – Rybářová 2018, 46–47; Golec – Kos 2020), z nichž pouze sedm nalezišť obsahuje luxusní předměty/importy. Ze sídlištní lokality Blatec – „Kocanda“ pochází depot se železným nábojem z kola vozu a dvěma železnými kulovitými polotovary/ingoty (obr. 17–19; Pare 1992, 215, Fig. 155). Na sídlištní aglomeraci v Kralicích na Hané – „Kralickém háji“ byl nalezen depot deseti kusů luxusních předmětů/importů (obr. 7–8, 10–11, 59–60, 62:A4, 64; viz kap. 13.2; tři bronzové misky, tři bronzové naběračky, bronzový šálek, dva železné rožně/hlavice podpěrných tyčí a železné závěsné zařízení na kotel) v blízkosti dvorce (Golec et al. 2021).

27 K roku 2020 evidujeme již osmnáct lokalit s devatenácti depoty (Golec – Kos 2020, 72, 74–75).

Z kontextu původně bažinatého terénu pochází depot devíti bronzových nádob Náklo – „Pod Dědinou“ (*Nekvasil – Podborský 1991*, 19, 23–25, Taf. 9, 13–14). Z depotu z Bánova – „Skalek“ pochází soubor ženských šperků, z něhož vyniká kolekce asi 1 500–2 000 jantarových korálků (kap. 10.2.3; nepublikováno; přehled v *Golec – Fojtík – Rybářová 2018*, 46–47; *Golec – Kos 2020*). Skládaný opasek pochází z depotu z Bohdalic-Pavlovic – „Ve Žlebčách“ (*obr. 7–8, 11, 42:1, 64*; viz kap. 13.2; *Čižmář – Čižmářová 2014*, 35–45, *obr. 4:2, 5–7*; *Golec 2017*, Fig. 81:d). Z jeskynní svatyně Habrůvka – „Býčí skála“ 1–6 pochází 36 kontextů luxusních předmětů/importů (*obr. 7–11*) – čtyřkolové vozy (*Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Taf. 86–112; *Mírová 2019a*, 88–96, Fig. 26–33), zlaté předměty (*Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Taf. 13:121, 19:210–212, 68:210–212), bronzové nádoby (*Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Taf. 32–39, 40:349, 365–367, 41:350–351, 73–76), železné/bimetalické dýky (*Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Taf. 27:295–296), bronzová helma (*Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Taf. 25:290), skládané opasky z bronzových dílů (*Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Taf. 20:218–219, 21:245–246, 25:291, 26, 31:323–324, 69, 70:324, 71, 72:291–292), (pravděpodobně původně související) souprava/soupravy jantarových korálků o celkovém množství 1 814 ks (*Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Taf. 79:265a, 266a, 80) a (pravděpodobně původně související) souprava/soupravy skleněných korálků o celkovém množství 4 500 ks (*Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Taf. 77–78, 81–84). U těchto kontextů nelze vždy rozhodnout, zda patřily ke kostrám (*obr. 7–8*; kontexty související s kostrami jsou jen Habrůvka – „Býčí skála“ 1–5), byly uloženy v depotech, nebo je kontext nejasný (*obr. 7–8*; kontexty uváděny jako Habrůvka – „Býčí skála“ 6). S lokalitou Habrůvka – „Býčí skála“ také souvisí nález zákolníku, tedy součásti vozu, z lokality Habrůvka-Josefov – „vývěr Jedovnického potoka“, která je vlastně téměř u vstupu/na cestě do jeskynní svatyně. Z lokality Doloplazy pochází náhodný povrchový nález měděné plakety s figurálním (předsitulovým) uměním etruského původu (*Chytráček et al. 2019a*).

U elit je potřebné monitorovat některé zvyky, jež jsou pro ně specifické, a to např. tzv. přídatné pohřby (*Totenfolge* nebo *Totenopfer*). Žárové přídatné pohřby byly rozpoznány v kostrových hrobech elit – mužů (3 lokality – přídatným pohřbem jsou ženy) i žen (3 lokality – 1 přídatný pohřeb muž, 3 přídatné pohřby neurčené kremace + 1 lebka) – v HS v okolí Brna (*obr. 7*; *Nekvasil 1963*, 52–55), pro kterou je typická biritualita. Kostrový ritus indikuje významnějšího jedince, v některých případech pohřbeného na voze. Za *Totenfolge* nepovažujeme případy následných (sekundárních) kostrových pohřbů do jedné hrobové jámy, jako je tomu v Brně-Holáskách H1 – „U Tuřan“ a Modřicích H3815 – „Rybníkách“. Sporný je případ Morašic H1 –

„U Mohyly“, kdy předměty odpovídají jak muži, tak ženě a antropologicky ani jinak není zjištěn hlavní pohřeb, stejně jako v Seloutkách H2/1926 – „Na Šťastných“.

Důležitým úkolem výzkumu elit na Moravě je cíleně vyhodnocovat pramennou bázi a rozpoznat časový rámeček všech tří vymezených složek elit. Ty jsou zastoupeny nerovnoměrně a v rozmezí Ha C2–D2 se proměňují. Systematický zájem má odpovědět na doposud neřešené otázky výzkumu doby halštatské na Moravě, zda a jakým způsobem probíhaly centralizační a decentralizační procesy v HS a PS/bývalé HS a PS. Zásadním pro výzkum elit je zaměřit se a systematicky zkoumat sídelní jádro společnosti, tedy *centrum*. Toto centrum či centra, samozřejmě na základě identifikátorů elit vnesených v mapě, stanovujeme intuitivně (*obr. 12, 22, 61, 69*), ale dokládáme také exaktně.

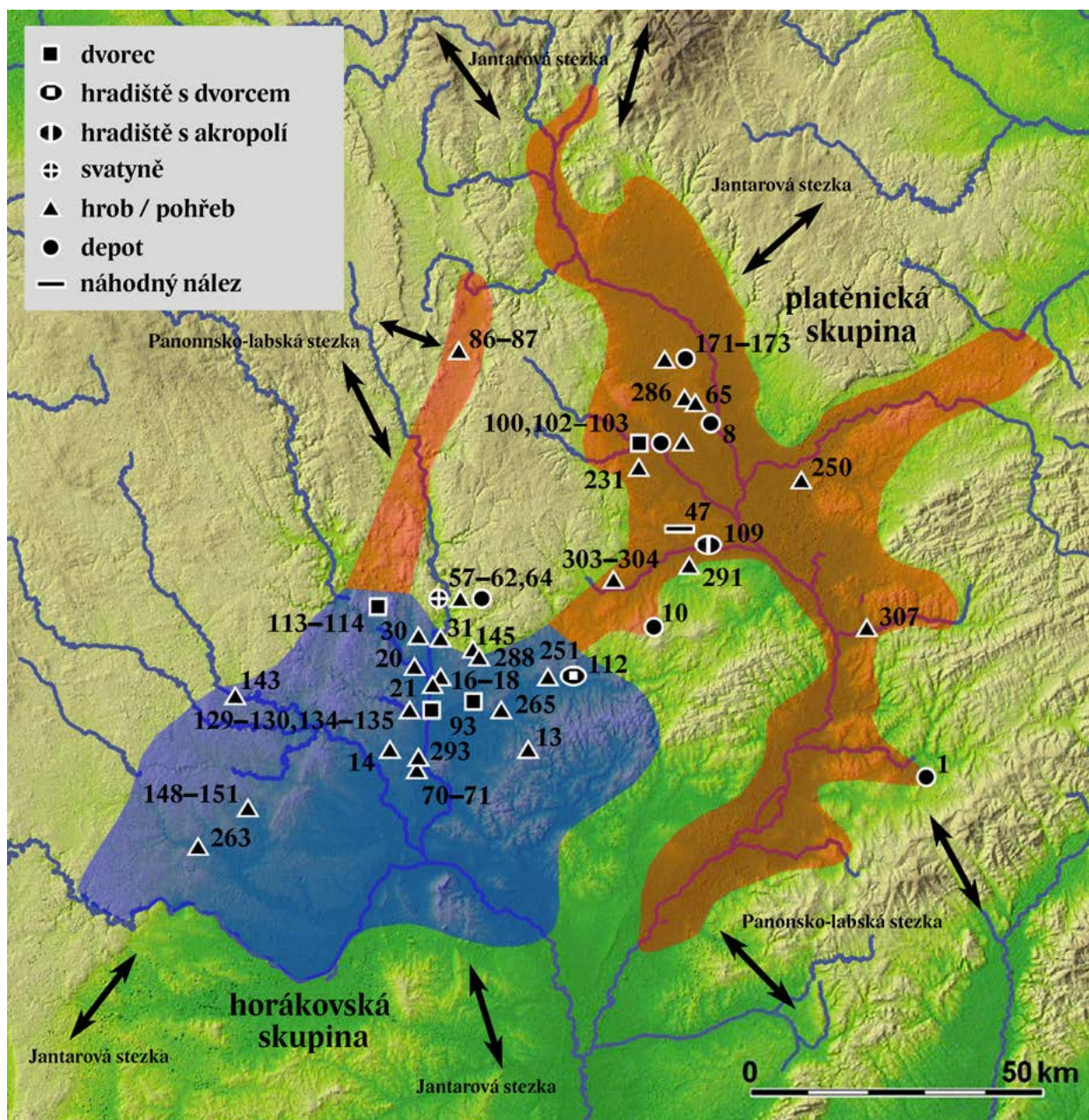
9.2 Statistika

Na základě studia hmotných a nehmotných pramenů jsme se rozhodli zpracovat data pomocí statistických analýz, které mají za úkol definovat centra exaktními metodami. Statistické analýzy slouží ke zjednodušení komplexních souborů dat a také ke snazší interpretaci. Jde o netypologický přístup, známý také jako kvantitativní klasifikace. Na základě těchto analýz sledujeme výskyt určitých deskriptorů a jednotlivé příbuzné typy vyjdou samy v syntéze. Statistika ukáže určité struktury v datech, ale jejich interpretaci činí archeolog.

Rozvoj užití matematických, resp. statistických metod v archeologii můžeme sledovat již od 80. let minulého století. Ze zásadních publikací jmenujeme alespoň např. *Mathematics in Archaeology* (Orton 1980), *Mathematics and Computers in Archaeology* (Doran – Hodson 1975), *Quantitative Research in Archaeology: Progress and Prospects* (Aldenderfer ed. 1987), *Quantifying Archaeology* (Shennan 1988), z novějších publikací např. *Statistics in Archaeology* (Baxter 2003), *Digging Numbers: Elementary Statistics for Archaeologists* (Fletcher – Lock 2005) či *Statistics for Archaeologists* (Drennan 2009). Současná archeologie užívá mnoha různých statistických analýz, např. indexovou analýzu, metody lineární regrese, síťovou analýzu (*social network analysis*), vektorové analýzy, multivariantní analýzy ad. Využili jsme dvě různé multivariantní (vícerozměrné) statistické metody: (1) *shlukovou analýzu* (*cluster analysis*), (2) *korespondenční analýzu* (*correspondence analysis*). Data jsme zpracovali ve freeware programu PAST (PAleontological STatistics, program původně navržený pro paleontology, autorem je Øyvind Hammer z Natural History Museum, University of Oslo).

Shluková analýza patří k metodám numerických klasifikací, do skupiny explorativních (zjišťovacích) statistických

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

Obr. 12: Mapa lokalit se všemi mužskými a ženskými projevy elit horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny Ha C2–D2 na Moravě (hroby/pohřby, dvorce, hradiště s akropolí, depoty, svatyně a luxusní předměty/importy): 1 – Bánov – „Skalky“ (depot); 8 – Blatec – „Kocanda“ (depot); 10 – Bohdalice-Pavlovice (depot); 13 – Bošovice H1 – „U Dvou závor“ (hrob); 14 – Bratčice – „Mělčanská“ (hrob); 16–18 – Brno-Holásky H1–H3 – „U Tuřan“ (3 hroby); 20 – Brno-Horní Heršpice H3 – „Na Široké, ul. Kšírova“ (hrob); 21 – Brno-Chrlice H1 – „Za Dvorem“; 30 – Brno-Zábrdovice H214/19, pohřeb I – „ul. Příkop“ (hrob); 31 – Brno-Židenice H1 – „kasárna“ (hrob); 47 – Doloplazy – „Rovina“ (neznámý kontext); 57–62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 1–6 (5 pohřbů a depot/deputy v pohřebně-obětní svatyni); 64 – Habrůvka-Josefov – „vývěr Jedovnického potoka“; 65 – Hněvotín – „Špitálky“; 70–71 – Hrušovany u Brna H1–H2 – „U Tří mostů“ (hroby); 86–87 – Jevíčko III, A/39 a B/39 – „Na Panském“ (hroby); 93 – Kobylnice – „Rybníky“ (dvorec); 100, 102 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (dvorec, depot); 103 – Kralice na Hané H1 – „Staré olšič“ (hrob); 109 – Křenovice – „Hradisko“ (akropole a suburbium na hradišti); 112 – Křižanovice – „Zámeček“ (dvorec na hradišti); 113 – Kuřim – „Díly za sv. Janem“; 114 – Kuřim – „Pod Toskou“ (dvorec); 129 – Modřice – „Rybníky“ (dvorec); 130 – Modřice H3815 – „Rybníky“ (hrob); 134–135 – Modřice H818 a H827 – „Sádky“ (hroby); 143 – Mohelno – „U sv. Antonička“; 145 – Mokrá-Horákov – „Hlásnice“ (hrob); 148–151 – Morašice H1–H4 – „U Mohyly“ (hroby); 171 – Náklo – „Pod Dědinou“ (depot); 172 – Náklo H1 – „Zahrady u kostela“ (hrob?); 173 – Náklo H2 – „dům č. 246“; 231 – Seloutky H2/1926 – „Na Šťastných“ (hrob); 250 – Slavkov pod Hostýnem – „Homole“; 251 – Slavkov u Brna H1 – „Auto Bayer“ (hrob); 263 – Suchohrdly H1 – „Starý zámek“ (hrob); 265 – Šaratice – „Kopeček“ (hrob); 286 – Ústín – „Královský kopec“ (hrob); 288 – Velatice – „Maxlůvka“ (hrob); 291 – Vitčice – „Vitčický les“; 293 – Vojkovice H111 – „Vojkovické nivy“ (hrob); 303 – Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“ (hrob); 304 – Vyškov-Opatovice – „Díly“; 307 – Zlín-Louky – „Kamenné dílce“ (hrob) (podle: kap. 8.1).

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

Site	Gra	Hoa	San	Hom	Mou	Cha	Sto	Add	Sum
Bošovice	1	0	0	0	2	1	0	0	4
Bratčice	1	0	0	0	0	3	0	1	5
Brno-Holásky – Chrlice	5	0	0	0	15	8	0	0	28
Brno-Horní Heršpice	1	0	0	0	0	3	0	0	4
Brno-Zábrdovice	2	0	0	0	0	1	0	1	4
Brno-Židenice	1	0	0	0	0	1	0	0	2
Habrůvka – „Býčí skála“	0	2	5	0	0	0	0	0	7
Horákov	1	0	0	0	2	1	0	1	5
Hrušovany u Brna	2	0	0	0	0	5	0	0	7
Jevíčko	2	0	0	0	2	4	2	0	10
Kralice na Hané	1	1	0	1	2	1	0	0	6
Kuřim	1	0	0	1	3	1	0	0	6
Modřice	4	0	0	1	0	6	0	3	14
Mohelno	1	0	0	0	2	1	0	0	4
Morašice	4	0	0	0	16	7	1	1	29
Náklo	2	1	0	0	3	2	0	0	8
Seloutky	2	0	0	0	0	1	0	0	3
Slavkov pod Hostýnem	1	0	0	0	4	1	0	0	6
Slavkov u Brna	1	0	0	0	0	1	0	1	3
Suchohrdly	1	0	0	0	2	3	0	1	7
Šaratice	1	0	0	0	2	1	0	0	4
Ústín – Hněvotín	2	0	0	0	5	2	0	0	9
Velatice	1	0	0	0	0	4	1	0	6
Vitčice	1	0	0	0	2	1	0	0	4
Vojkovice	1	0	0	0	0	1	0	1	3
Vyškov	2	0	0	0	7	2	0	0	11
Zlín	1	0	0	0	1	1	0	0	3
Bánov	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Blatec	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Pavlovice	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Kobylnice	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Křižanovice	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Křenovice	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Sum	43	7	5	6	70	63	4	10	208

Obr. 13: Datová tabulka s hodnotami nemovitých případů elit horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě (sestavila: Z. Mírová).

analýz. Klasifikace spočívá ve stanovení skupin objektů na základě podobnosti, jde o zjednodušení složitých struktur v datech. Datový set je na základě podobných parametrů rozčleněn do skupin, shluků (clusterů), které vycházejí z hypotézy, že některá data jsou si více podobná než jiná a vyjadřují interní soudržnost či externí izolaci (Shennan 1988, 195–196). Pro shlukovou analýzu je nutné stanovit vztahy mezi jedinci, což se děje na základě hledání podobnosti (*similarity*) či vzdálenosti (*distances*). Podobnost/vzdálenost se vypočítává různými metodami, v našem případě automaticky v programu PAST na základě výpočtu eukleidovské vzdálenosti. Použitou metodou hledání shluků je hierarchické shlukování, jde o větvení, zjemnění klasifikace metodou párovaných skupin (*paired groups*). Výsledkem analýzy je dendrogram (graf) ukazující struktury na základě vzdálenosti. Zobrazené struktury v něm mohou být výsledkem chronologických, sociálních, popř. jiných faktorů.

Korespondenční analýza je další exploratorní multivariátní statistickou analýzou. Slouží ke zjištění a zobrazení určitých struktur v datech, má za úkol redukovat dimenzionalitu. Principem je výpočet reziduí na základě řádkových a sloupcových zátěží profilů z kontingenční tabulky, výsledkem jsou hodnoty, které jsou opět zobrazeny v diagramu – tzv. korespondenční mapě (*diagram, scatter plot*). Z ní lze vyčíst podobnost mezi konkrétními případy, a to na základě objektů i proměnných (Shennan 1988, 283–284).

Pro užití statistických analýz je nutná *úprava dat*. Pro snadnější čtení v diagramech nejsou zobrazeny celé názvy lokalit, ale pouze jejich části, podle nichž je v diagramu lépe identifikujeme (např. Habrůvka, Horákov ad.). Kvůli redukci objektů bylo přistoupeno ke *sjednocení veškerých případů na jedné lokalitě* (či na lokalitách v bezprostřední blízkosti), tyto případy budou posuzovány společně. *Seznam sloučených lokalit*: 57–62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 1–6; 63 – Habrůvka-Josefov – „vývěr Jedovnického potoka“ (dále jen Habrůvka); 16–18 – Brno-Holásky H1–H3 – „U Tuřan“; 21 – Brno-Chrlice H1 – „Za Dvorem“ (Brno-Hol. – Chr.); 70–71 – Hrušovany u Brna H1–H2 – „U Tří mostů“ (Hrušovany u B.); 86 – Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“; 87 – Jevíčko III, B/39 – „Na Panském“ (Jevíčko); 100, 102 – Kralice na Hané – „Kralický háj“; 103 – Kralice na Hané H1 – „Staré olší“ (Kralice n. H.); 113 – Kuřim – „Díly za sv. Janem“; 114 – Kuřim – „Pod Toskou“ (Kuřim); 130 – Modřice H3815 – „Rybníky“; 134 – Modřice H818 – „Sádky“; 135 – Modřice H827 – „Sádky“; 129 – Modřice – „Rybníky“ (Modřice); 148–151 – Morašice H1–H4 – „U Mohyly“ (Morašice); 171 – Náklo – „Pod Dědinou“; 172 – Náklo H1 – „Zahrady u kostela“; 173 – Náklo H2 – „dům č. 246“ (Náklo); 284 – Ústín – „Královský kopec“; 65 – Hněvotín – „Špitálky“

(Ústín – Hně.); 303 – Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“; 304 – Vyškov-Opatovice – „Díly“ (Vyškov). U nemovitých památek byly užity zkratky (vycházející z anglické terminologie) popisující případy (*obr. 13*): *Gra* – pohřeb (*grave*), *Hoa* – depot (*hoard*), *San* – pohřeb ve svatyni (*grave in sanctuary*), *Hom* – dvorec (*homestead*), *Mou* – průměr mohyly (*diameter of the mound*), *Cha* – plocha hrobové komory (*area of the chamber*), *Sto* – kamenná architektura (*stone architecture*), *Add* – přídatný pohřeb (*additional funeral*). U movitých památek byly užity tyto zkratky: *Wag* – vůz či jho (*wagon, yoke*), *Wea* – zbraně a výstroj (*weapons and equipment*), *Tor* – toreutika, příprava jídla a servírování (*toreutics – food preparation and serving*), *Jew* – šperky (*jewel*). U movitých památek tzv. druhé kategorie, které ještě nedosahují parametru elit, ale jsou zde často nacházeny, byly použity tyto zkratky: *Wed* – zbraně druhé kategorie (*weapons of second category*), *Hor* – koňský postroj (*horse set*), *Jed* – šperk druhé kategorie (*jewelry of second category*). Dále bylo nutné *redukovat počet proměnných*, deskriptorů. U movitých památek byly sloučeny kategorie: *Wag* – vůz, jho (*wagon, yoke*), *Wea* – meč/dýka, helma (*sword/dagger, helmet*), *Tor* – nádoba, mísa se širokým okrajem, naběračka, situ-la, šálek, mísa, cista, vědro typu Kurd, kotlík s křížovými atašemi, cedník, nádoba s dekorací, rožeň, závěs na kotel (*vessel, bowl with rim, ladle, situla, cup, bowl, ziste, situla Kurd, kettle with X attach, sieve, vessel with deco., spit, pot hook*), *Jew* – skládaný opasek, skleněný set, jantarový set, pohřební rubáš, zlatá náušnice, zlatý náramek, zlatý prsten [*compound bell, glass set (1K), amber set (1K), grave-clothes, gold sarin, gold bracelet, gold ring*]. U movitých památek druhé kategorie: *Wed* – kopí, sekera (*spear, axe*), *Jew* – jantarová jehlice, jantarový korál (*amber pin, big bead*). Do statistiky nebyla, kvůli své specifčnosti, zahrnuta lokalita Doloplazy – „Rovina“ (bronzový plech, *Plague with deco.*). Aby bylo možné vyhodnotit movité případy společně s nemovitými, bylo přistoupeno k přiřazení určitých skóre k jednotlivým deskriptorům. U kategorie *Mou*, tedy mohyl, bylo skóre přiřazováno na základě jejich (ne)přítomnosti a průměru. Skóre: 1 – 0–20 m; 2 – 21–40 m; 3 – 41–60 m; 4 – 61–80 m. U deskriptoru *Cha*, plochy hrobové komory, bylo skóre přiřazeno na základě prezence a velikosti plochy. Skóre: 1 – 0–10 m²; 2 – 11–20 m²; 3 – 21–30 m²; 4 – 31–x m². U ostatních deskriptorů bylo přiřazeno skóre: 0 – absence, 1–x – počet případů.

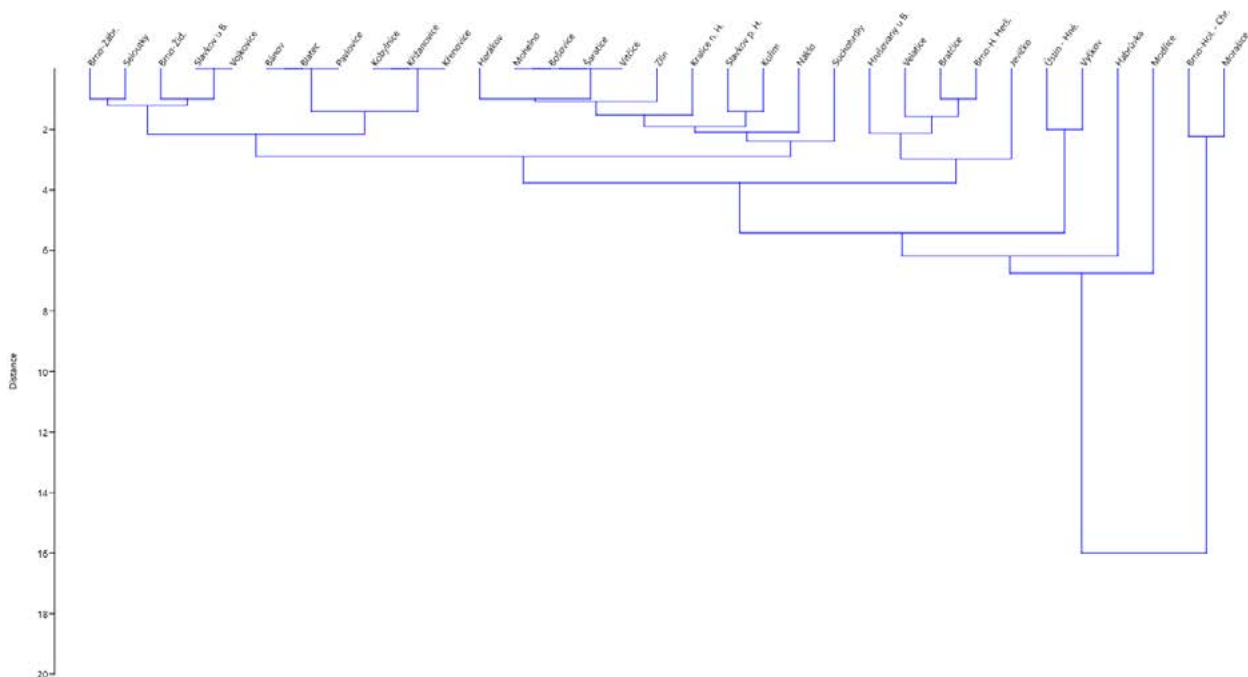
Vyhodnocení nemovitých případů na základě shlukové analýzy (obr. 14). Nemovité parametry – počet pohřbů, depot, pohřeb ve svatyni, dvorec, průměr mohyly, plocha hrobové komory, kamenná architektura a přídatný pohřeb – byly vyhodnoceny společně (viz *obr. 7*) a výsledné shluky shrnuje dendrogram. Čím podobnější jsou lokality na základě výskytu sledovaných parametrů, tím kratší vzdá-

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

lenost mají v dendrogramu. Lokality vykazující nejnižší vzdálenost jsou téměř totožné (Slavkov u Brna, Vojkovi-
ce – hroby s přidavným pohřbem; Bánov, Blatec, Pavlovi-
ce – depoty; Kobylnice, Křižanovice, Křenovice – dvorce;
Mohelno, Bošovice, Šaratice, Vitčice – mohyly). Shlukem
vyššího řádu (vzdálenost 1) je pak Brno-Zábr., Seloutky,
Brno-Žid., Slavkov u Brna, Vojkovi-
ce. Za povšimnutí stojí
fakt, že ve všech případech jde o bohaté hroby žen, vyjma
lokality Seloutky, kde jsou pravděpodobně pohřbeni muž
i žena, přitom s genderem nebylo v případě nemovitých
parametrů vůbec pracováno. Shluk poukazuje na fakt, že
bohaté hroby žen jsou charakteristické hrobovou komo-
rou menší velikosti a často buď dvojitém, nebo přidavným
pohřbem. Dalším výrazným shlukem vyššího řádu je Horá-
kov – Zlín (vzdálenost 1), který je charakteristický zejména
mohylami velkých rozměrů. K tomuto shluku se přidávají
lokality Kralice n. H. – Suchohrdly (vzdálenost 3). Tento
shluk je již rozrůzně, nacházejí se zde lokality s velký-
mi mohylami, dvorci a/nebo depoty. Shluk Hrušovany
u B. – Jevíčko (vzdálenost 1–3) pak tvoří bohaté hroby
s velkými hrobovými komorami, většinou bez mohyly a ve
dvou případech s kamennou architekturou. Stejně jako
u shluku Brno-Zábr. – Vojkovi-
ce jde o kategorii bohatých
hrobů, nyní ovšem ryze mužských. Shluky Ústín – Hně. –
Vyškov (vzdálenost 2) a Brno-Hol. – Chr. (vzdálenost 2)
jsou charakteristické rozměrnými mohylami, ve druhém

případě jde o pohřební mohylový areál. Lokalita Modřice
stojí víceméně osamoceně, nacházejí se zde jak velmožské
hroby žen, tak mužů, ovšem bez prokázaných mohylových
náspů, a také dvorec. Lokalita Habrůvka je pak specifická
výskytem depotů v kombinaci s pohřby ve svatyni.

*Vyhodnocení nemovitých případů na základě korespon-
denční analýzy (obr. 15).* Korespondenční analýza pro-
vedená na nemovitých parametrech má v našem případě
zobrazovat vztahy lokalit (obr. 15 – černě), tedy objektů
mezi sebou, a to na základě deskriptorů (obr. 15 – modře:
Gra, Hoa, San, Hom, Mou, Cha, Sto, Add). Proto bylo zvoleno
zobrazení os jako hlavních (*row principal*), jsou zde
vyneseny lokality, okolo nich se pak koncentrují deskriptory.
Z diagramu pak lze číst asociace mezi lokalitami navzájem.
Osy 1 (x) a 2 (y) dohromady dosahují inerce 60,77 %. Při
korespondenční analýze jsou nejsignifikantnější objekty
a deskriptory, jež stojí mimo průnik vertikální (x) a horizon-
tální osy (y). Pro nemovité případy je to lokalita Habrůvka
s deskriptorem San, blíže pak Bánov, Blatec a Pavlovice
s deskriptorem Hoa. Na ose y stojí nejdále lokality Křenovi-
ce, Kobylnice a Křižanovice s deskriptorem Hom. Z analýzy
jasně vyplývá charakteristické postavení Habrůvky, kde se
vyskytly jak depoty, tak pohřby ve svatyni. Specifické jsou
také lokality, kde se vyskytly pouze solitérní depoty, stejně
jako samostatné dvorce. Pro interpretaci a definici center
jsou klíčové tyto lokality zobrazené v diagramu: Náklo,

Obr. 14: Shluková analýza nemovitých případů elit horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě (sestavila: Z. Mírová).

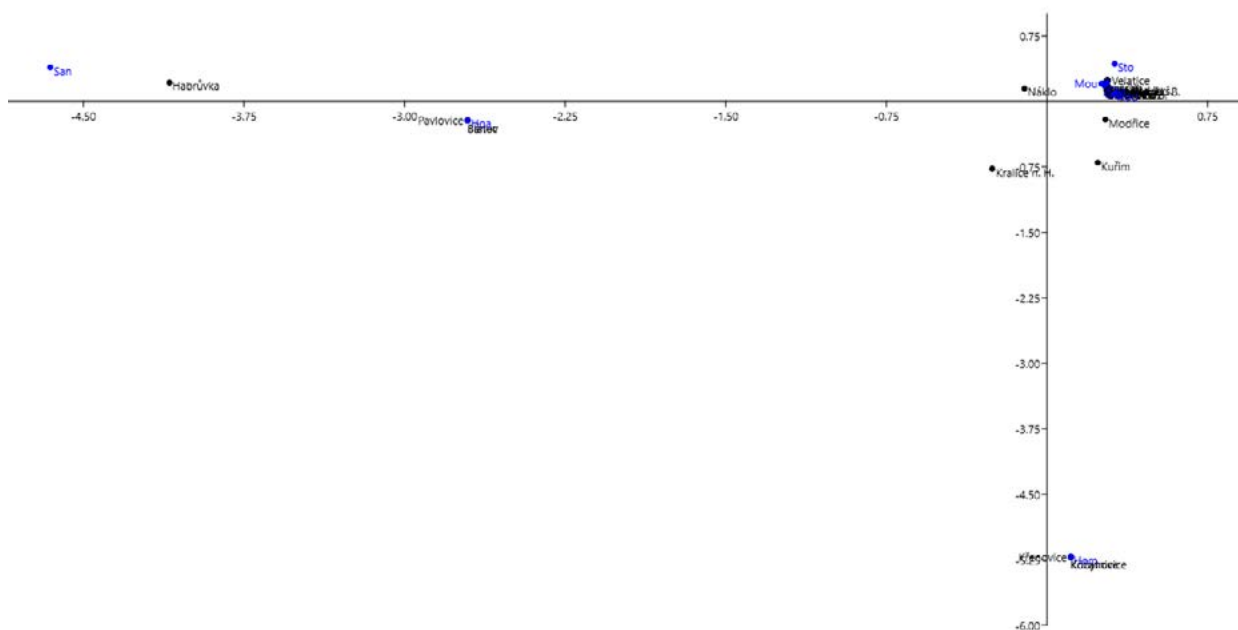
9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

Kralice n. H., Kuřim, Modřice. Náklo je charakteristické depotem a mohylami, Modřice bohatými pohřby a dvorcem, Kuřim mohylami a dvorcem, Kralice n. H. depotem, mohylou a dvorcem. Tyto lokality se od shluku v průniku os oddělují a prokazují výskyt několika velmožských projevů různých typů současně. V okolí těchto lokalit *uvažujeme o (epi)centrech* (Kralice n. H. – PS/bývalá PS, Modřice – HS/bývalá HS), na což poukazuje také provedená korespondenční analýza.

Vyhodnocení movitých případů na základě shlukové analýzy (obr. 17). Movité parametry – vozy, zbraně, picí a jídelní servis, šperky – byly vyhodnoceny společně (obr. 16). V případě shlukové analýzy movitých případů bylo nutné přistoupit k redukci nulových hodnot, tedy ze statistiky vyloučit lokality, kde nebyly nalezeny žádné movité doklady elit (Kuřim, Slavkov p. H., Suchohrdly, Šaratice, Ústín – Hně., Velatice, Vitčice, Vyškov, Kobylnice, Křižanovice, Křenovice). První shluk Brno-H. Herš. – Zlín zobrazuje lokality propojené na základě výskytu zbraní. Druhý shluk Brno-Zábr. – Pavlovice obsahuje lokality s výskytem ženského šperku. Důležitý je shluk Hrušovany u B. – Seloutky, který propojuje dva významné velmožské hroby HS a PS na základě přítomnosti vozu. Významný je i shluk Kralice n. H. – Náklo, tvořený díky vysokému výskytu picího a jídelního servisu. Zcela samostatně pak stojí lokalita Habrůvka, která se svým výskytem 45 luxusních importo-

vaných předmětů naprosto vymyká a obsahuje předměty všech kategorií, a to jak z HS i PS/bývalé HS i PS. Z grafu jednoznačně vyplývá, že lokality tvoří koncentrace na základě předmětů a nikoli na základě příslušnosti k HS a PS/bývalé HS a PS, pokud není stanoveno, z jakého kontextu předměty pocházejí. *HS i PS/bývalá HS i PS užívají luxusní/importované předměty, a to stejnou měrou.*

Vyhodnocení movitých případů na základě korespondenční analýzy (obr. 18). Korespondenční analýza movitých případů zobrazuje vztahy lokalit (obr. 18 – černě) na základě přítomnosti movitých předmětů, tedy deskriptorů (obr. 18 – modře: *Wag, We, Tor, Jew*). Znovu bylo třeba přistoupit k redukci nulových hodnot, tedy ze statistiky vyloučit lokality, kde nebyly nalezeny žádné movité doklady elit (Kuřim, Slavkov p. H., Suchohrdly, Šaratice, Ústín – Hně., Velatice, Vitčice, Vyškov, Kobylnice, Křižanovice, Křenovice). Opět bylo zvoleno zobrazení os jako hlavních (*row principal*), jsou zde vyneseny lokality, okolo nich se pak koncentrují deskriptory. Z diagramu lze číst asociace mezi lokalitami navzájem. Osy x a y dohromady dosahují inerce 71,938 %. Lokality Zlín, Bošovice a Brno-Herš. stojí samostatně na základě deskriptoru *Wea*, tedy přítomnosti zbraně. To samé platí o lokalitách Brno-Zábr., Brno-Žid., Slavkov u B. Vojkovic, Bánov a Pavlovice s deskriptorem *Jew*, tedy ženským šperkem. Lokality Blatec, Hrušovany u Brna a Seloutky stojí ve třetím kvadrantu na základě

Obr. 15: Diagram korespondenční analýzy nemovitých předmětů elit horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě (sestavila: Z. Mírová).

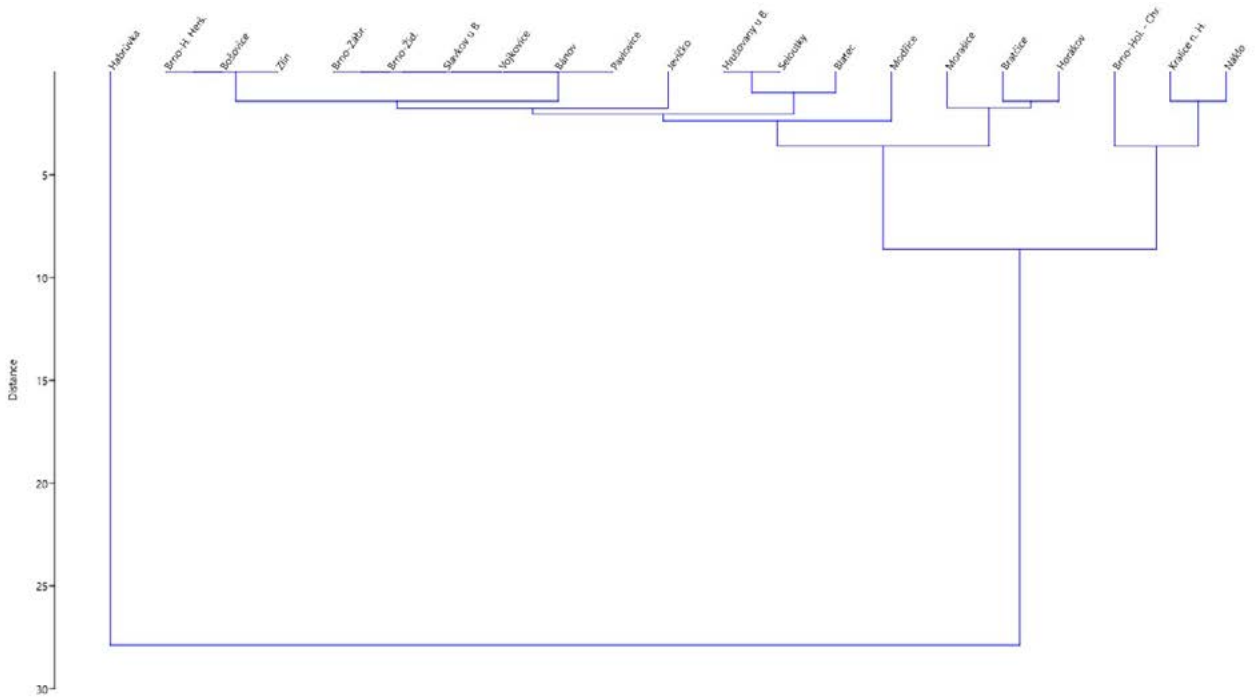
9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

Site	Wag	Wea	Tor	Jew	Sum
Bošovice	0	1	0	0	1
Bratčice	1	0	4	0	5
Brno-Holásky – Chrlice	3	1	8	1	13
Brno-Horní Heršpice	0	1	0	0	1
Brno-Zábrdovice	0	0	0	1	1
Brno-Židenice	0	0	0	1	1
Habrůvka – „Býčí skála“	4	3	12	26	45
Horákov	1	0	3	1	5
Hrušovany u Brna	2	0	0	0	2
Jevíčko	0	0	1	2	3
Kralice na Hané	0	0	10	0	10
Kuřim	0	0	0	0	0
Modřice	2	0	0	2	4
Mohelno	0	0	0	0	0
Morašice	0	1	3	0	4
Náklo	0	1	9	0	10
Seloutky	2	0	0	0	2
Slavkov pod Hostýnem	0	0	0	0	0
Slavkov u Brna	0	0	0	1	1
Suchohrdly	0	0	0	0	0
Šaratice	0	0	0	0	0
Ústín – Hněvotín	0	0	0	0	0
Velatice	0	0	0	0	0
Vitčice	0	0	0	0	0
Vojkovice	0	0	0	1	1
Vyškov	0	0	0	0	0
Zlín	0	1	0	0	1
Bánov	0	0	0	1	1
Blatec	1	0	0	0	1
Pavlovice	0	0	0	1	1
Kobylnice	0	0	0	0	0
Křižanovice	0	0	0	0	0
Křenovice	0	0	0	0	0
Sum	16	9	50	38	113

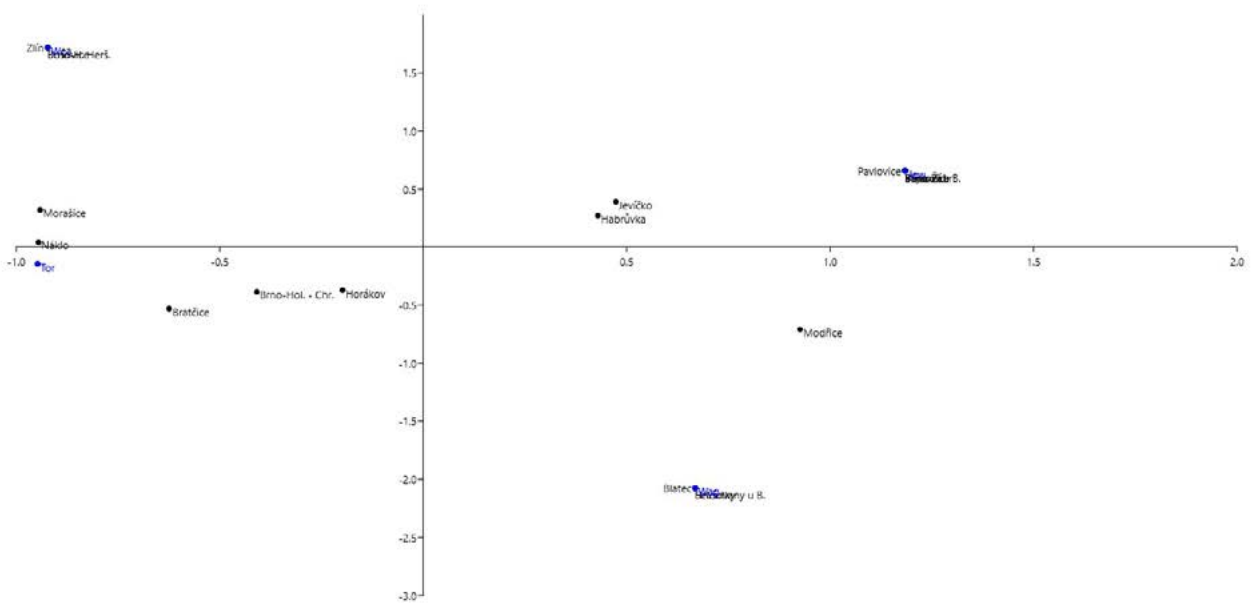
Obr. 16: Datová tabulka s hodnotami movitých případů horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě (sestavila: Z. Mírová).

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

Obr. 17: Shluková analýza movitých případů elit horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě (sestavila: Z. Mírová).

Obr. 18: Diagram korespondenční analýzy movitých případů elit horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě (sestavila: Z. Mírová).

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

Site	Gra	Hoa	San	Hom	Mou	Cha	Sto	Add	Wag	Wea	Tor	Jew	Sum
Bošovice	1	0	0	0	2	1	0	0	0	1	0	0	5
Bratčice	1	0	0	0	0	3	0	1	1	0	4	0	10
Brno-Holásky – Chrlice	5	0	0	0	15	8	0	0	3	1	8	1	41
Brno-Horní Heršpice	1	0	0	0	0	3	0	0	0	1	0	0	5
Brno-Zábrdovice	2	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	5
Brno-Židenice	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	3
Habrůvka – „Býčí skála“	0	2	5	0	0	0	0	0	4	3	12	26	52
Horákov	1	0	0	0	2	1	0	1	1	0	3	1	10
Hrušovany u Brna	2	0	0	0	0	5	0	0	2	0	0	0	9
Jevíčko	2	0	0	0	2	4	2	0	0	0	1	2	13
Kralice na Hané	1	1	0	1	2	1	0	0	0	0	10	0	16
Kuřim	1	0	0	1	3	1	0	0	0	0	0	0	6
Modřice	4	0	0	1	0	6	0	3	2	0	0	2	18
Mohelno	1	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	4
Morašice	4	0	0	0	16	7	1	1	0	1	3	0	33
Náklo	2	1	0	0	3	2	0	0	0	1	9	0	18
Seloutky	2	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	5
Slavkov pod Hostýnem	1	0	0	0	4	1	0	0	0	0	0	0	6
Slavkov u Brna	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	4
Suchohrdly	1	0	0	0	2	3	0	1	0	0	0	0	7
Šaratice	1	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	4
Ústín – Hněvotín	2	0	0	0	5	2	0	0	0	0	0	0	9
Velatice	1	0	0	0	0	4	1	0	0	0	0	0	6
Vitčice	1	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	4
Vojkovice	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	4
Vyškov	2	0	0	0	7	2	0	0	0	0	0	0	11
Zlín	1	0	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	4
Bánov	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Blatec	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2
Pavlovice	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Kobylnice	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Křižanovice	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Křenovice	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Sum	43	7	5	6	70	63	4	10	16	9	50	38	321

Obř. 19: Datová tabulka s hodnotami nemovitých a movitých případů elit horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny (sestavila: Z. Mírová).

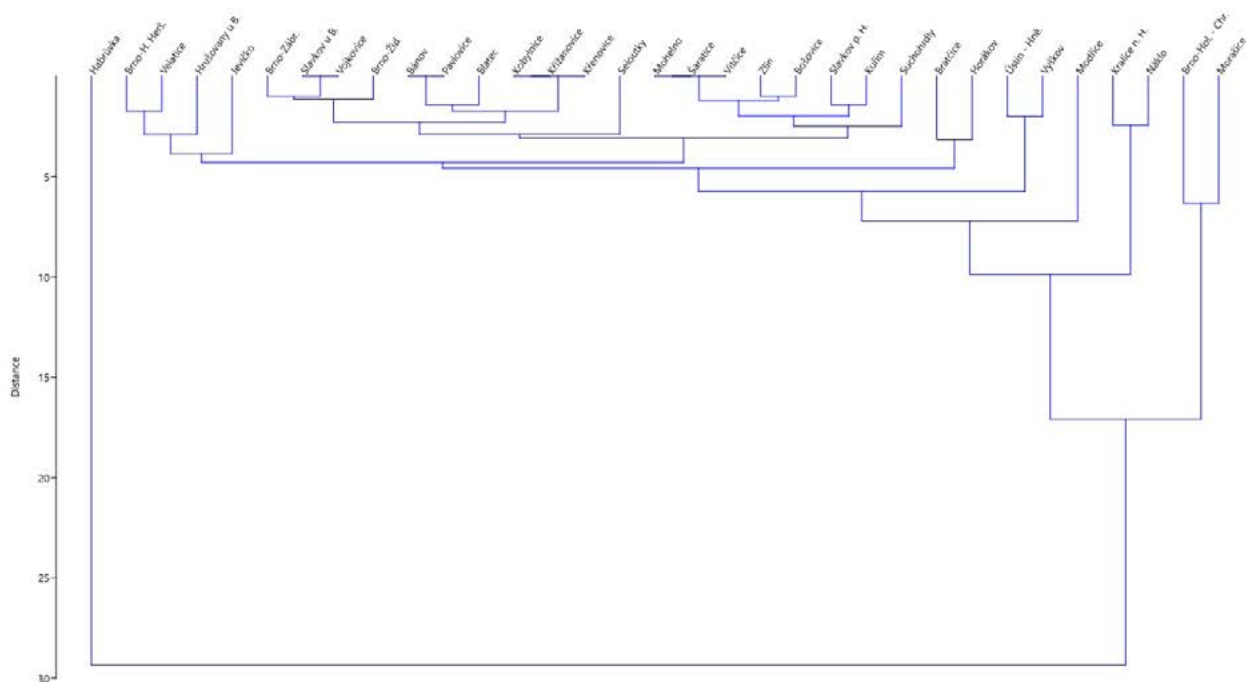
9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

přítomnosti vozů/jha. Lokalita Náklo je charakteristická Tor, toreutikou. Morašice se vyznačují jak přítomností zbraně, tak toreutiky. Bratčice, Brno-Hol. – Chr. a Horákov tvoří koncentraci vyznačující se toreutikou a vozy, pro Modřice jsou charakteristické vozy a ženský šperk. Lokality Jevíčko a Habrůvka stojí samostatně blíže středu na základě Tor a Jew. Z diagramu je opět patrné, že lokality tvoří koncentrace na základě movitých předmětů a nikoli na základě příslušnosti ke skupinám. Lokalita Habrůvka, stojící nejbližší protnutí os, se pak vyznačuje výskytem předmětů všech kategorií ve velké koncentraci, což ale z diagramu není příliš zřejmé. Lokalita Jevíčko je geografickým *outlayerem*, přesto z korespondenční analýzy vyplývá její význam. Důležité jsou samostatně stojící lokality Bratčice, Brno-Hol. – Chr., Horákov, Modřice, které přisuzujeme centru HS/bývalé HS. Z diagramu zato není patrné centrum PS/bývalé PS.

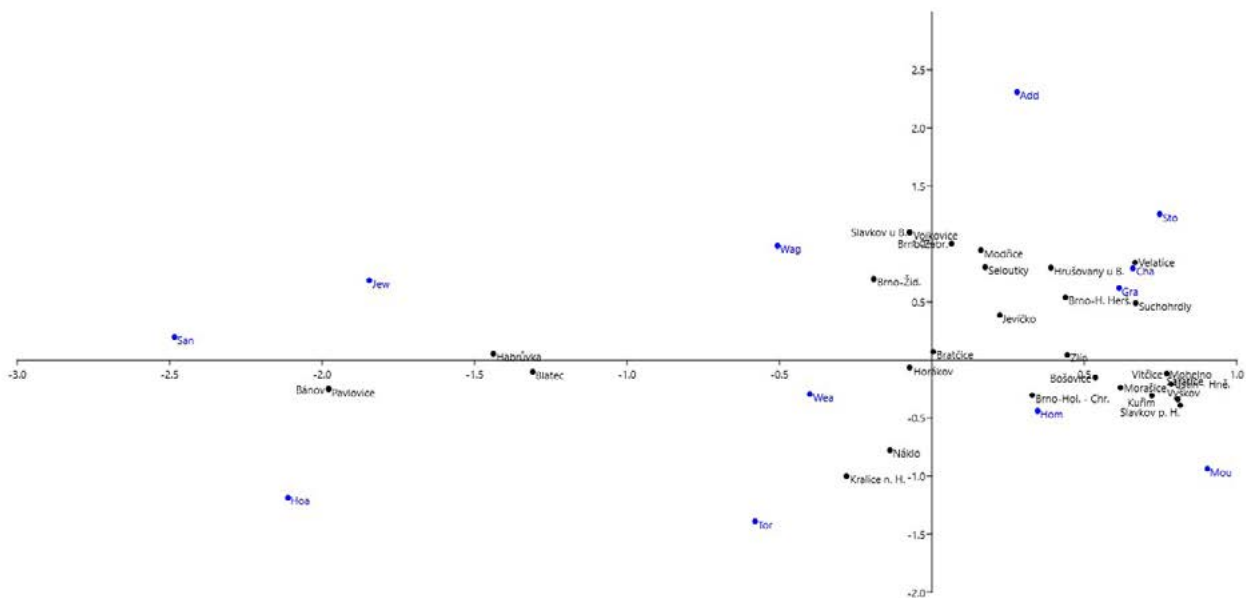
Vyhodnocení nemovitých a movitých případů na základě shlukové analýzy (obr. 20). Nemovitě a movité případy byly vyhodnoceny společně (obr. 19). První větší shluk Brno-H. Herš. – Jevíčko zobrazuje lokality s velkou hrobovou komorou, ve dvou případech s kamennou architekturou a poměrně nízkým výskytem movitých předmětů. Jde o mužské hroby elit. Druhý shluk Brno-Zábr. – Brno-Žid. poukazuje na lokality s výskytem ženského šperku v hrobovém kontextu. Shluk Bánov – Blatec tvoří depoty, shluk Kobylnice – Křenovice dvorce. Shluk Mohelno – Suchohrdly je převážně tvořen rozměrnými mohylami, stejně jako shluk

Ústín – Hně. – Vyškov. Bratčice – Horákov tvoří shluk charakteristický zejména přítomností picího a jídelního servisu v hrobovém kontextu. Podobný shluk tvoří Kralice n. H. – Náklo, ovšem na základě přítomnosti v depotech a také díky výskytu rozměrných mohyl. Brno-Hol. – Chr. a Morašice pak tvoří důležitou koncentraci velkého počtu rozměrných velmožských mohyl. Poměrně zajímavé je postavení lokality Seloutky, která je připojena spíše k ženským hrobům a depotům. Téměř samostatně stojí Modřice s dvorcem a pohřebišťem. Nejvíce se vymyká opět lokalita Habrůvka, která stojí nejdále od všech shluků, což jen podtrhuje její význam a výjimečnost. Z grafu vyplývá nejen zcela neobvyklé postavení lokality Habrůvka (HS a PS/bývalá HS a PS), ale také význam koncentrací Ústín – Hně. – Vyškov (PS), Modřice (HS/bývalá HS), Kralice n. H. – Náklo (PS/bývalá PS), Brno-Hol. – Chr. a Morašice (HS). Lokality Modřice a Brno-Hol. – Chr. leží v uvažovaném centru HS/bývalé HS, Kralice n. H. pak v centru PS/bývalé PS. Morašice jsou významným očekávaným satelitním centrem (*outlayerem*) HS, Ústín – Hně. – Vyškov a Náklo *outlayerem* PS, lokalita Habrůvka spojuje obě centra dohromady a leží na jejich hranici či ve středu.

Vyhodnocení nemovitých a movitých případů na základě korespondenční analýzy (obr. 21). Korespondenční analýza nemovitých a movitých případů zobrazuje vztahy lokality (obr. 21 – černě) na základě přítomnosti nemovitých a movitých případů, tedy deskriptorů (obr. 21 – modře). Z analýzy byly vyloučeny objekty zastoupené pouze jedním

Obr. 20: Shluková analýza nemovitých a movitých případů elit horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě (sestavila: Z. Mirová).

Obr. 21: Diagram korespondenční analýzy nemovitých a movitých případů elit horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě (sestavila: Z. Mírová).

deskriptorem: Kobylnice, Křižanovice, Křenovice (dvorce). Opět bylo zvoleno zobrazení *row principal*. Osy 1x a y dohromady dosahují inerce 49,872 %. Pro interpretaci mají význam Bánov a Pavlovice, které stojí nejdále na základě přítomnosti šperků a depotů. Podobně stojí Habrůvka a Blatec, u nichž jde o kombinaci depotů a vozů. Můžeme sledovat nejen silné koncentrace ženských velmožských hrobů Slavkov u B., Vojkovice, Brno-Zábr., Brno-Žid., ale také koncentrace mužských velmožských hrobů – Hrušovany u B., Velatice, Suchohrdly, Brno-H. Herš. Rozsáhlý shluk tvoří rovněž lokality charakteristické zejména velkými mohylami – Vitčice, Vyškov ad. Významná je blízkost lokalit Seloutky a Modřice. Jde, mimo další parametry, o dvojité hroby muže a ženy s vozem a stojí za povšimnutí, že *obě lokality leží v předpokládaných centrech* (Seloutky – PS/bývalá PS, Modřice – HS/bývalá HS). Náklo a Kralice n. H. pak díky velkému počtu toreutiky v depotu stojí samostatně, což podtrhuje jejich význam.

9.3 Výsledný model a centralizace

Pro studium elit je nutné stanovit teoretická východiska:

(1) *Sociální a politický model* – v sociální a politické organizaci společnosti dle Elmana R. Service náleží doba halštatská stupni náčelnictví s privilegovaným náčelníkem a jeho rodinou (Service 1975; Kolář 2007). V Ha D je nutné se zabývat otázkou centralizačních procesů v západohalštatské i východohalštatské kultuře. Mnohem lépe jsou popsány procesy v západní části (Wolfgang Kimmig, Hartwig Zürn,

Konrad Spindler, Jörg Biel, Manfred K. H. Eggert, Christopher Pare, Hermann Parzinger, Wolfram Schier, Christoph Huth aj.; nejnověji Krausse – Beilharz Hrsg. 2010; Sievers – Schönfelder Hrsg. 2012; Fernández-Götz – Krausse 2013; Schumann 2015; Fernández-Götz – Ralston 2017; pro Čechy – západní část České republiky – téma rozvádějí např. Chytráček et al. 2010; Čistáková – Chytráček 2018). Nejen v západní části halštatské Evropy probíhaly centralizační procesy (knížecí opevněná sídla – *Fürstentitze*; knížecí hroby – *Fürstengräber*), sledujeme je i v části střední, v Bavorsku a Čechách. Zde vznikaly paralelně panské dvorce (*Herrenhöfe*; Kas – Schußmann 1998; Bambasová 2019) a knížecí/panská opevněná sídla (Marienberg ve Würzburgu – Schußmann 2012; Závist, Vladař a Minice – Drda – Chytráček 2005; Chytráček et al. 2010; Chytráček et al. 2012a; Chytráček et al. 2012b; Chytráček 2012a; týž 2012b; týž 2020). Zatímco panské dvorce lze na Moravě doložit, knížecí/panská opevněná sídla zatím nikoliv.

(2) *Kulturní a ekonomický model* – do problematiky elit vstupuje ekonomický prvek, nakládání s materiálními zdroji je nutné k udržování sociálního statusu elit (Polanyi 1975; Murphy 2008). Společnosti se chovají podle určitého systému, zajišťujícího chod hospodářství (Dalton ed. 1971). Střední a východní část halštatských kultur nebyla tak silně napojena na obchod se Středomořím jako západní část, což ovlivnilo procesy, jež v ní probíhaly.

(3) *Středomořský model* – „homérská společnost“ je vhodným východiskem pro model halštatské společnosti. Aristokracii řeckých basileů a její zvyky můžeme ztožnit s halštatskými elitami (Kolář 2007; Bouzek 2011).

Obdobné tradice evidujeme také z Etrurie (Bouzek 2003) a z ikonografických pramenů halštatského situového umění severní Itálie a východního Prialpí (Kern et al. 2009a). Kromě monitorování luxusu/importů je důležité stanovit možné protihodnoty poskytovatelům luxusního zboží/importů a řešit otázku dálkového obchodu a jeho agentů – obchodníků, řemesel a řemeslníků.

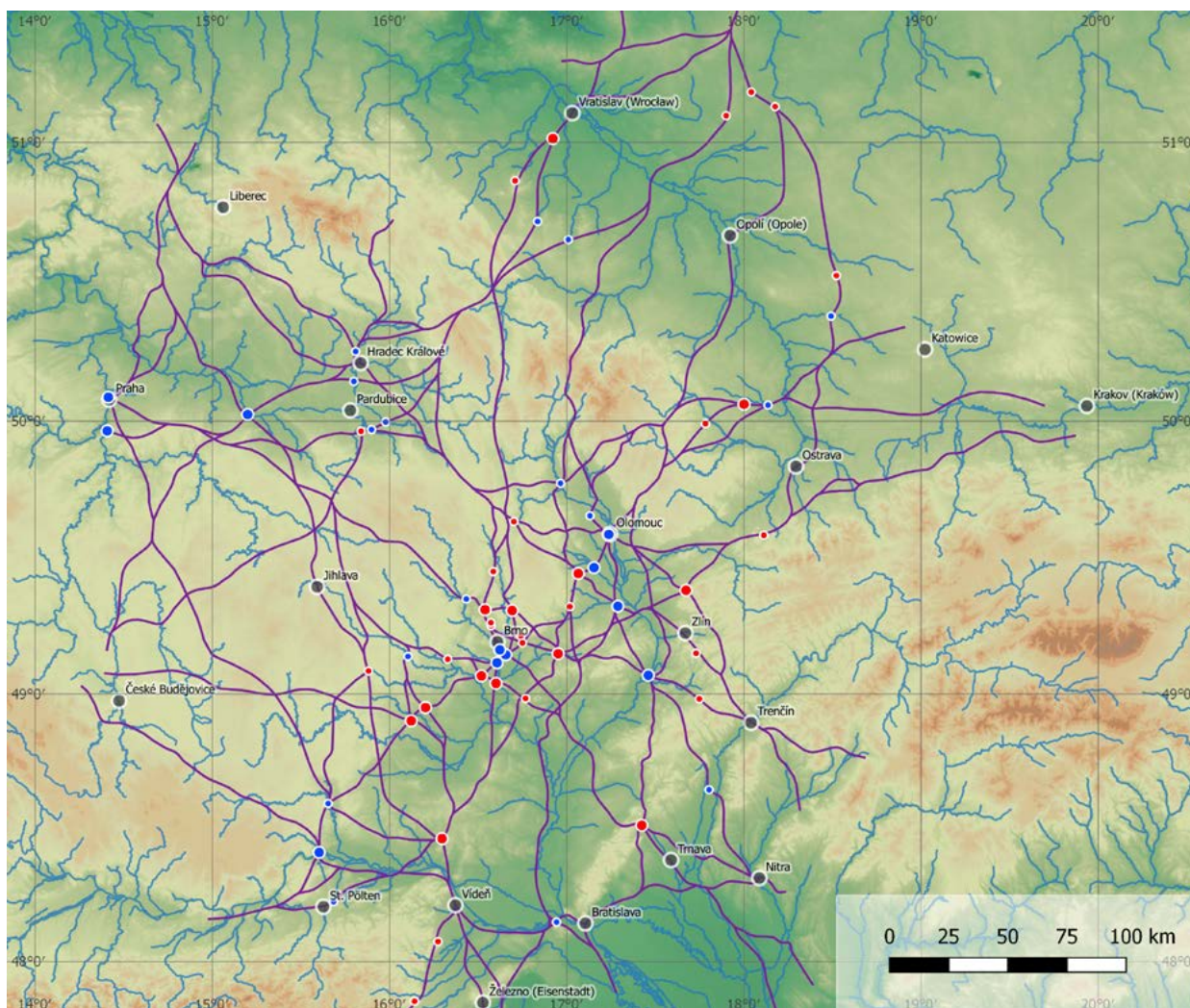
Centrální postavení brněnské podskupiny (H1) na území HS/bývalé HS predikoval již Vladimír Podborský (1980b, 49), význam této teze lze plně docenit až po čtyřiceti letech, kdy pramenný fond na Moravě výrazně vzrostl. Nyní již dokládáme dvě centralizační jádra (viz níže). Moravská doba halštatská dosáhla v Ha D1–D2a rozvinuté formy náčelnictví, nikoliv však její závěrečné fáze, kdy společenský model přecházel do úrovně raného státu. Ve východohalštatské kultuře je tento stupeň, doprovázený výraznými formami centralizace s doklady sídel a pohřbů elit, diskutován pro jižněji položené regiony, např. sulmtálskou skupinu ve Štýrsku (Egg 1996b, 83–84; Egg – Kramer 2013; tíž 2016). Tyto centralizační a následně decentralizační procesy se na Moravě ještě několikrát zopakovaly v době laténské, římské, stěhování národů a v raném středověku, než společnost přešla ve středověký stát. Asi k nejlépe popsanému procesu přechodu od rozvinutého do závěrečného stadia náčelnictví/raného státu došlo v 8. a 9. století po Kr. při formování a existenci Velké Moravy a vstupu Moravy do stupně státu v 11. století po Kr. (Macháček 2005, 131–132). HS a PS/bývalá HS a PS v Ha D1–D2a (poslední čtvrtina 7. – první polovina 6. století př. Kr.) dospěly v porovnání s tímto referenčním společenským modelem do předvelkomoravského období 8. a první třetiny 9. století po Kr., ale velkomoravského období od druhé třetiny 9. století po Kr. již nedosáhly.

Systematický výzkum elit doby halštatské má na Moravě oproti jiným regionům halštatské Evropy výrazné zpoždění (např. workshop *Connected Elites and Regions in the Early Hallstatt Period*, 2015). Elity jsou významné, protože u nich předpokládáme hlavní a intenzivní proud přejímání progresivních prvků z okolních regionů (na základě předpokládané tendence elit k rychlému přejímání a výměně módy, které vedou k unikátnímu statusu ve společnosti; např. *Simmel 1956–57*). Společenské styky elit, jejichž součástí byl dálkový obchod, se staly základním stavebním kamenem šířící se *halštaticizace* (halštatského stylu), která na Moravě vrcholila v centralizačních jádrech HS a PS/bývalé HS a PS ve fázích Ha D1–D2. Halštaticizaci máme na mysli soubor progresivních vzorců chování, díky nimž můžeme obě moravské halštatské skupiny porovnávat s jinými regiony – staly se součástí globalizující východohalštatské kultury, potažmo celé halštatské kultury. Důležitým principem halštaticizace je výrazné otevření elit vůči sousedům a ochota přebírat četné dobové trendy. Na Moravě se v prů-

běhu 20. století stalo populárním shledávat tento kulturní přenos jako „ovlivnění či dokonce častěji expanzi HS do PS/bývalé HS do bývalé PS“. Kořeny hledáme v samotném modelovém řešení jakékoliv změny v archeologické kultuře. Ta byla vysvětlována obsazením či v mírnějším případě pouze ovlivněním. Jako zásadní byly dlouhodobě shledávány změny pocházející z jihu, které opravdu korespondují s novými trendy přicházejícími podél Jantarové stezky od severní Itálie, ať již mají jakoukoliv podobu. Evidujeme ji již od počátku formování názorů na PS/bývalou PS: „*Morava, podléhající hlavně silným proudům jižním, nemá čistého stupně plátenického*“ (Gottwald 1924, 95). Téma se stalo celoživotním odborným *leitmotivem* Jindry Nekvasila, který sledoval kulturní poměry na hranici mezi HS a PS (Nekvasil 1962; tíž 1963; tíž 1967; tíž 1969; tíž 1987a; tíž 1987b). Za hranicí souvislého horákovského osídlení identifikoval několik horákovských lokalit (např. Vitčice – „Vitčický les“, Křenovice – „Hradisko“), na jejichž základě formuloval teorii o expanzi HS do prostředí PS. Jako jednu z příčin pohybu HS na sever uváděl dokonce vpád „Skytů“ do Podunají (Nekvasil 1962, 162, obr. 1). S nápirem HS pak dával do souvislosti veškeré změny, které se v hmotné kultuře i pohřebním ritu PS na střední Moravě udály (Nekvasil 1967, 166). Druhým okruhem dokladů horákovských vlivů byly pro Jindru Nekvasila určité projevy pohřebního ritu – přeměna jámového hrobu v hrob komorový, úpravy hrobových jam v podobě kamenných konstrukcí a vkládání amforovitých zásobnic do hrobů. Jako exemplární případ uváděl komorový hrob s kamennou konstrukcí v Drysicích H1 – „Čtvrtích za školou“. Identický kulturní model se objevoval rovněž u dalších badatelů: Zbigniew Bukowski (1969), Vladimír Podborský (1980b, 51) a naposledy Susanne Stegmann-Rajtárová (1993, 454). Naopak obdobný model odmítl při zpracování HS Martin Golec (2005c). Zde jsme na předchozích stranách prokázali, že *PS/bývalá PS není v žádném případě vůči HS/bývalé HS zaostalá a přejímá halštaticizaci v plném rozsahu*.

Testováním starého kulturně-historického modelu se nedávno zabývala Zuzana Holubová, a to na stykové zóně obou skupin ve Vyškovské bráně. V rozporu s Nekvasilovou koncepcí nenašla v prostoru Vyškovské brány žádnou čistě horákovskou lokalitu, která by podporovala tezi o expanzi HS do PS/bývalé HS do bývalé PS. Vlivy HS/bývalé HS se projevíly v běžném sídlištním materiálu, méně v hrobové keramice, na vlivy z jihu ukazují úpravy hrobových jam, ale jednoznačně s nimi nemůžeme spojovat používání kamenných konstrukcí. PS/bývalá PS reflektovala silné halštatské vlivy z jihu, aniž by nutně docházelo k fyzické expanzi (Holubová 2011, 63). Podle Zuzany Holubové kulturní vlivy ovšem neproudily jenom jedním směrem, pozorovatelný je totiž také vliv PS/bývalé PS na HS/bývalou HS. Na řadě nejsevernějších horá-

9. Centrum horákovské a platěnické skupiny...

Obr. 22: Napojení halštatských center horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny na Moravě na dálkové komunikace se sousedními regiony v Čechách, Dolním Rakousku, na jihozápadním Slovensku a v polském Slezsku (sestavili: M. Golec, Z. Mírová a J. Martínek).

kovských lokalit na Slavkovsku a Bučovicku se vyskytují keramické tvary i způsob výzdoby obvyklý v sousední PS/bývalé PS (hrob Slavkov u Brna H1 – „Auto Bayer“; *Kos 2016*; hradiště Křižanovice – „Zámeček“; *Baarová 2007*; *Holubová 2011*, 63).

Analýza a kritika Nekvasilova modelu „expanze HS do PS“ přenosu kulturních změn (halštaticizace) Zuzanou Holubovou jasně poukázala na chybnou konstrukci. Avšak ani ona nepřešla k objasnění zcela evidentně probíhajícího kulturního přenosu, a nenabídla tudíž žádný nový model. Domníváme se, že teprve s pomocí systematického zájmu o elity – primární hybatele na dálkových komunikacích a distributory kulturních změn do nitra kultur – je možné přenosy vysvětlit (v redistributivní společnosti, která bazíruje na kontrole a přerozdělování zdrojů; např. *Service*

1962; *Polanyi 1975*; *Smith 2004*; *Murphy 2008*). Nabízíme tudíž přechod od „modelu expanze“ k „modelu centralizace“. Zuzana Holubová však výběrem oblasti zájmu ve Vyškovské bráně k novému modelu přejít nemůže, neboť se nachází mezi oběma krystalizačními jádry s majoritní kumulací elit na Brněnsku a Prostějovsku. Obdobný problém shledáváme také v obhájených disertačních pracích Venduly Vránové (2013) a Eriky Makarové (2017a), které položením témat do území mimo krystalizační jádro PS/bývalé PS nemohly přejít k nabídce nového (predikčního) modelu. Podle našeho názoru *doklady po elitách jsou na Moravě rozloženy velmi nerovnoměrně*, což doposud unikalo pozornosti. Pod tímto úhlem pohledu nelze halštatské kultury studovat kdekoliv, rozhodně však nikoliv bez znalostí elit a identifikovaných center. Obdobně např. studium sociálně-politických aspek-

tů (jiné etapy doby železné) Velké Moravy není možné bez zahrnutí hlavních opevněných center v Mikulčicích nebo na Pohansku u Břeclavi a jejich blízkého zázemí.

Dvě nápadné koncentrace projevů elit na Brněnsku a Prostějovsku (*obr. 12, 22, 61, 69*) potvrzují, že nejpozději v období Ha D1–D2a, obdobně jako v některých regionech západohalštatské a východohalštatské kultury, probíhaly silné *centralizační procesy*. Výrazně se objevují v územních jádrech HS i PS/bývalé HS i PS, zatímco na okrajích těchto skupin projevy elit výrazně mizí nebo jsou řidší.

Statistické multivariantní analýzy zcela jednoznačně prokázaly výjimečné postavení lokalit Modřice, Brno-Holásky – Chrlice, Morašice, Náklo, Kralice na Hané, Kuřim a Habrůvka. Náklo, Kuřim, Kralice na Hané a Modřice prokazují současný výskyt několika velmožských projevů různých typů. V okolí těchto lokalit uvažujeme o centrech (Kralice na Hané – PS/bývalá PS, Modřice – HS/bývalá HS), na což poukazují provedené analýzy. S jejich pomocí jsme prokázali, že lokality tvoří společné koncentrace na

základě pramenů a nikoli na základě příslušnosti k HS a PS/bývalé HS a PS, pokud není stanoveno, z jakého kontextu předměty pocházejí. HS i PS/bývalá HS i PS užívají luxusní/importované předměty, a to stejnou měrou, elity se tedy v obou skupinách vyskytují, a to rovnoměrně. Lokalita Habrůvka, kde uvažujeme o průniku/střetávací zóně HS i PS/bývalé HS i PS, je ve všech provedených analýzách jedinečná, definovaná výskytem vysoké koncentrace movitých předmětů (45 případů) i specifických nemovitých případů (pohřby ve svatyni společně s depoty).

Na základě provedených analýz (tj. nikoliv intuitivně) definujeme tudíž následující centra elit: 1 – *HS/bývalá HS na Brněnsku* v blízkosti lokality Modřice; 2 – *PS/bývalá PS na Prostějovsku* v blízkosti lokality Kralice na Hané. Lokalita Habrůvka představuje hraniční průnik/střed obou predikovaných center (*obr. 12, 22, 61, 69*). Tento výsledek je pro nás základním stavebním kamenem *predikčního modelu* pro zkoumání halštatské krajiny s výrazně nerovnoměrnou koncentrací elit na Moravě.

10.

Pohřebiště v Seloutkách – „Na Šťastných“ v kontextu Moravy

Významnou částí této práce je vyhodnocení pohřebiště v Seloutkách – „Na Šťastných“, a to (1) v rámci centra PS/bývalé PS v Prostějovské kotlině, (2) v rámci prostějovsko-vyškovské podskupiny PS/bývalé PS a (3) v některých aspektech také v rámci Moravy. Pracujeme se stěžejními funerálními lokalitami PS a HS/bývalé PS a HS, k nimž výběrově uvádíme hlavní zdroje; vyjadřujeme se zejména k nemovitým parametrům hrobů, resp. také shrnujeme poznatky a odkazujeme na další zdroje (viz též kap. 8.1):

1. Blatec – „Za Nádražím“, okr. Olomouc (*Bém 1997; Peška – Vitula – Bém 1999; Bém red. 2001*, 102–106, obr. 126–129; *Tajer 2002; týž 2004a; týž 2004b*, 54–55, 61–62, obr. na str. 68–69; *týž 2006*).
2. Dolní Újezd – „Spálová“, okr. Přerov (*Vitula – Kalábek 1999; Drechsler 2010*, 73–74, obr. na str. 74).
3. Drahanovice – „Za Kapličkou“, okr. Olomouc (*Fojtík 2014a; týž 2014c; Tajer 2015*).
4. Drnovice – „U Propasti“, okr. Vyškov (*Mikulková 1999; Baarová – Mikulková 2004*).
5. Drysice – „Čtvrtě za školou“, okr. Vyškov (*Nekvasil 1960b; týž 1961b*, 54–55; *Řihovský 1979*, Taf. 85:B; *Holubová 2011*, obr. 6:1).
6. Hněvotín – „Špitálky“, okr. Olomouc (geofyzikální měření Andreas Northe v roce 2017; *obr. 30:7*; nepublikováno).
7. Kostelec na Hané – „Prostřední pololány“, okr. Prostějov (*Čižmář – Šmíd 1999; Čižmář – Geislerová – Unger eds. 2000*, 170; *Štrof 2000*, obr. 36; *Šmíd 2004a*, obr. na str. 90 nahore:12; *Kos 2009a*, obr. 8).
8. Kralice na Hané – „Staré olší“, okr. Prostějov (*obr. 62:A2,B*; nepublikováno).
9. Jevíčko III – „Na Panském“, okr. Svitavy (*Mackerle 1948*, 17–18; *Smrž 1975*, 32–33, tab. 1; *Štrof 1990*, 141–142, tab. 241:1–3, 242–244; *Nekvasil 1993*, 357; *Jarůšková – Štrof eds. a kol. 2014*, 161–162, obr. 62–64; *Mírová – Golec 2018*, 96, 98, Fig. 18–21).
10. Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 – „Zadní“ (*Peška – Vránová eds. 2016*, 114, obr. 139–140; *Tajer – Šín 2016*).
11. Luleč – „nová silnice“, okr. Vyškov (*Šedo 1984; Holubová 2011*, obr. 6:3).
12. Moravičany – „Dilečky“, okr. Šumperk (*Stloukal 1968; Nekvasil 1982a; týž 1983; týž 1993*, 356, obr. 235; *Makarová 2017b*).
13. Mohelnice – „cukrovar“, okr. Šumperk (*Nekvasil 1961b*, 113–119; *Stuchlík 2004*).
14. Mostkovice – „Přední díly“, okr. Prostějov (*Gottwald 1924*, 104; *týž 1931a*, 93, obr. 103–105; *Nekvasil 1961b*, 151–152; *týž 1993*, 357, obr. 232:1; *Podborský 1963*, 29, tab. XI).
15. Náklo – „dům č. 246“, okr. Olomouc (nepublikováno).
16. Nemojany – „Kamenné“, okr. Vyškov (*Křivánek 1970*).
17. Orlovice – „Lysá hora“, okr. Vyškov (*Mikulková 2009; táž 2010; Geislerová – Parma eds. 2013*, 268–269, obr. na str. 268; *Kos – Přichystal 2013*, 80–82, obr. na str. 78–80).
18. Prostějov-Domamyslice – „V Loučkách, ul. Olšová“, okr. Prostějov (*Fojtík 2016*).
19. Prostějov – „ul. Újezd“, okr. Prostějov (*Šiška 1983*).
20. Pustiměř – „Pod Grefty“, okr. Vyškov (*Nekvasil 1980; týž 1982b; Kostelníková 1990; Baarová 2007*).
21. Seloutky – „Na Šťastných“, okr. Prostějov (*Gottwald 1924*, 104–105; *týž 1928; týž 1931a*, 93–95, tab. XXVI–XXVIII; *týž 1939*, 5–7; *Podborský 1956*, 29, obr. 3; *Nekvasil 1961b*, 194–202; *týž 1983*, 76, ryc. 13; *týž 1993*, 357; *Konečná 2005; Fojtík 2012; týž 2017; Fojtík et al. 2019*).
22. Slavkov u Brna – „Auto Bayer“ a „Rauscher“, okr. Vyškov (*Dobisíková et al. 2010; Kos 2016*).
23. Slatinky – „Nivky“, okr. Prostějov (*Gottwald 1935; Nekvasil 1961b*, 210–232; *Přichystal 2003; týž 2007a*).
24. Určice – „Hájové“, okr. Prostějov (*Gottwald 1924*, 105; *týž 1930*, 37, tab. III; *týž 1931a*, 95, obr. 106, tab. XXIX; *týž*

- 1931b, 205–208, tab. I; *týž* 1932, 25–26; *Podborský* 1956, 29, obr. 3; *týž* 1970a, Taf. 64; *Nekvasil* 1961b, 254–258; *týž* 1983, 75, ryc. 6:a).
25. Určice – „Kumberky“, okr. Prostějov (*Gottwald* 1914, 333–335, obr. na str. 27, tab. VI; *týž* 1924, 105; *týž* 1931a, 95, tab. XXV; *Podborský* 1956, 29, obr. 3; *Nekvasil* 1961b, 260–263; *týž* 1970, 72, 74, 79, obr. 13:1–8,10–27; *týž* 1983, 65, 75, ryc. 6:b–j, 12:i–n).
26. Ústín – „Královský kopec“, okr. Olomouc (*Wankel* 1885; *Červinka* 1911, 43; *Nekvasil* 1961b, 239; *týž* 1993, 334–335, 357, obr. 219; *Řihovský* 1992, 247, Taf. 69:978; geofyzikální měření Andreas Northe v roce 2017; *obr.* 30:9).
27. Vitčice – „Vitčický les“, okr. Prostějov (*Červinka* 1911, 43; *Nekvasil* 1961b, 275–276; *týž* 1962, 147, mapa 2:9; *týž* 1963, 53–54; *Tichá Bambasová* 2019, 12–13, obr. 3:17).
28. Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“, okr. Vyškov (*Šedo* 1991; geofyzikální měření Andreas Northe v roce 2017; *obr.* 30:8).
29. Vyškov-Opatovice – „Díly“, okr. Vyškov (nepublikováno).

10.1 Pohřební zvyklosti platěnické skupiny / bývalé platěnické skupiny

V době halštatské se v PS, popř. bývalé PS vedle jamkových hrobů, do kterých se pohřbívá v pozdní době bronzové v Ha B, postupně začne pohřbívát také do *komorových hrobů*. Ty využívaly sociálně významné velmožské a střední vrstvy, zatímco *jámové hroby* náležejí nižší vrstvě (*obr.* 6). Zájem o komorový hrob je prioritou, je nositelem největšího množství informací a byly do něj často ukládány četné předměty nekeramické povahy. U komorových hrobů PS/bývalé PS sledujeme nejvýznamnější znaky: 1 – samotná existence komorového hrobu; 2 – druh stavební techniky dřevěné komory; 3 – kamenné obložení komory; 4 – existence kruhového žlábků/příkopu kolem komory; 5 – orientace komory podle světových stran; 6 – poloha komorových a jamkových hrobů vůči sobě na pohřebišti.

Jamkové a jámové hroby jsou stavebně značně jednoduché – mají pouze hrobovou jámu. Protiváhou jsou mnohem méně zastoupené hroby komorové. Jejich stavební postup se skládá z těchto fází/složek: 1 – *hrobová komora*; 2 – *hrobová jáma*; 3 – *kamenná kvadratická konstrukce* v hrobové jámě a nad ní; 4 – *obvodový žlábek*; 5 – *mohylový násep*. Tyto složky se nemusí projevit u všech hrobů současně. Zpravidla ale nacházíme společně informace o hrobové komoře a jámě.

10.1.1 Velikost, tvar, orientace hrobové jámy/komory

Hrobová komora obsahuje mobiliář hrobu a byla konstruována ve tvaru malého srubu s přečnávajícími konci dřevěných dílů v rozích. Ojedinele byly dokumentovány

negativy dřev – Drysice H1 – „Čtvrtě za školou“ a Seloutky H4/2017 – „Na Štátných“ (*obr.* 23–24). V mnoha dalších případech můžeme bývalou komoru identifikovat podle rozestavení nádob (*obr.* 23–24), zde je však nutné brát v potaz, že původní srub byl v obou směrech o něco rozměrnější. Velice důležitý je rozměr hrobové jámy, který bývá zpravidla větší než hrobová komora (*obr.* 23–24), v mnoha případech dokonce mnohem rozměrnější, což nedokážeme spolehlivě vysvětlit. V mnoha případech byly tyto větší hrobové jámy vyskládané kameny (*obr.* 27). Většinou kameny respektují vnější rozměry jámy, ale u některých hrobů je výměra jiná než u komory pod ní. V jednom případě byla dokonce zjištěna rozměrnější komora pro kamennou výplň, přičemž pod ní se nacházela jáma pouze s dvoutřetinovou výměrou – Seloutky H10/2012 – „Na Štátných“ (*obr.* 23; *foto* 23–25; *tab.* 74–76). Můžeme tedy naznačit, že stavební úpravy největších hrobů byly složitější než u hrobů menších. Řídily se složitými předpisy, jejichž hlubší smysl nedokážeme v současné době úplně posoudit a interpretovat.

Tvar jam komorových hrobů je vždy kvadratický, dělíme jej na dvě varianty: 1 – *čtvercové*; 2 – *obdélníkové* (*obr.* 23–25). Čtvercové tvary komor převládají, obdélníkových je menšina. Tento problém je však složitější. Evidujeme jasný případ, kdy je hrobová jáma čtvercová, přičemž konstrukce kamenů situovaná směrem k povrchu je obdélníková – Seloutky H4/2017 – „Na Štátných“ (*foto* 32–33; *tab.* 104–105).

Velikost hrobových jam považujeme za zásadní, je značně variabilní a využíváme ji pro třídění komorových hrobů do šesti pásem dle výměry plochy: (1) 0,5–1 m²; (2) 1–3 m²; (3) 3–6 m²; (4) 6–10 m²; (5) 10–20 m²; (6) 20–80 m² (*obr.* 23–25). Pásma 1–4 jsou zastoupena na pohřebištích PS/bývalé PS, pásma 5–6 jsou známa pouze z kontextů osamocených hrobů/mohyl, kde jejich okolí není známo. Do 5. pásma náležejí Jevíčko III, A39 a B/39 – „Na Panském“ (19,39 a 10,89 m²; *obr.* 25). Do 6. pásma náležejí podle geofyzikálního měření dvě lokality PS – Hněvotín – „Špitálky“ (72,25 m²) a Vyškov – „Padělky na Letním poli“ (45 m²) (*obr.* 25). Hroby s největšími jámami na pohřebištích PS/bývalé PS spadají do 4. pásma. Překvapivé a výjimečné výsledky přinášejí právě nejnovější poznatky ze Seloutek – „Na Štátných“. Zde bylo zachyceno osm hrobů (Seloutky H24/1934, H26/1934, H1/2012 Kašina, H10/2012, H1/2017–H4/2017 – „Na Štátných“) s výměrou od 6 do 9 m² (*obr.* 23; náleží sem asi také hrob H2/1926 – viz kap. 10.1.2). Do 4. pásma hrobových jam náležejí z jiných pohřebišť celé PS/bývalé PS již jen tři hroby – Dolní Újezd H3/1996 – „Spálová“, Luleč H3 – „nová silnice“ a Slatinky PH106 – „Nivky“ (*obr.* 24). Nejasná je zatím situace u nepublikované lokality Orlovice – „Lysá hora“, kde jsou udávány velikosti hrobů 2,4–2,9 × 2,2 × 2,6 m (*Přichystal – Kos* 2013, 80), některé hroby mohou spadat

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

lokality	druh hrobu	rozměry kamenné výplně/jámy	plocha jámy	plocha komory podle rozložení nádob*/podle otisků základových trámů**	plocha komory	hloubka s nadložím*/ hloubka bez nadloží °°	kamery	orientace
Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“	komorový	1 × 1 m	1 m ²	–	–	0,6 m ^o	–	+
Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“	komorový	4,5 × 4,3 m	19,35 m ²	–	–	1,5 m ^{o°}	ano	+
Jevíčko III, B/39 – „Na Panském“	komorový	3,3 × 3,3 m	10,89 m ²	–	–	0,5 m ^{o°}	ano	+
Mostkovice H2 – „Přední díly“	komorový?	–	–	–	–	–	ano	+
Prostějov-Domamyslice H1/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“	komorový	2,5 × 1,4? m	3,5? m ²	1,5 × 1,2 m*	1,8 m ²	1,1 m ^o	ano	+
Prostějov-Domamyslice H2/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“	komorový	2,8? × 1,7? m	4,76? m ²	1,4 × 1,3 m*	1,82 m ²	1,33 m ^o	ano	+
Prostějov-Domamyslice H3/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“	komorový	2,2 × 2,2? m	4,84? m ²	1,4 × 1,2 m*	1,68 m ²	1,08 m ^o	ano	+
Prostějov-Domamyslice H4/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“	komorový	1,8 × 1,2? m	2,16? m ²	–	–	0,68 m ^o	ano	–
Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“	komorový?	–	–	–	–	–	ano	–
Seloutky H5/1926 – „Na Štastných“	komorový?	–	–	–	–	–	ano	–
Seloutky H24/1934 – „Na Štastných“	komorový	2,7 × 2,2 m	5,94 m ²	–	–	2 m ^o	ano	J-S
Seloutky H26/1934 – „Na Štastných“	komorový	4 × 4/ 3 × 3 m	9 m ²	–	–	1,2 m ^o	ano	–
Seloutky H11/2012 Kašina – „Na Štastných“	komorový	2,7 × 2,5/ 2,6 × 2,5 m	6,5 m ²	–	–	0,9 m ^o	ano	J-S
Seloutky H11/2012 – „Na Štastných“	jamkový (kruh)	ø 0,8 m	0,5 m ²	–	–	0,45 m ^o	–	–
Seloutky H2/2012 – „Na Štastných“	jamkový	–	–	–	–	0,3 m ^o	–	–
Seloutky H3/2012 – „Na Štastných“	jamkový	–	–	–	–	0,3 m ^o	–	–
Seloutky H4/2012 – „Na Štastných“	jamkový (ovál)	1,4 × 1,15 m	cca 1,26 m ²	–	–	0,6 m ^o	–	V-Z
Seloutky H5/2012 – „Na Štastných“	jamkový (ovál)	1,15 × 0,9 m	cca 0,8 m ²	–	–	0,3 m ^o	–	V-Z
Seloutky H6/2012 – „Na Štastných“	komorový	2,3 × 2/ 2,5 × 2,3 m	5,75 m ²	1,4 × 1,4 m*	1,96 m ²	1,1 m ^o	ano	+

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

lokality	druh hrobu	rozměry kamenné výplně/jámy	plocha jámy	plocha komory podle rozložení nádob*/podle otisků základových trámů**	plocha komory	hloubka s nadložím°/ hloubka bez nadloží °°	kamery	orientace
Seloutky H7/2012 – „Na Štastných“	jamkový (ovál)	0,8 × 0,6 m	cca 0,38 m ²	–	–	0,3 m ^o	–	V–Z
Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“	komorový	2,1 × 2,1/ 2,5 × 2,3 m	5,75 m ²	1,4 × 1,1 m*	1,54 m ²	0,95 m ^o	ano	+
Seloutky H9/2012 – „Na Štastných“	jamkový	–	–	–	–	–	–	–
Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“	komorový	3,2 × 2,8/3,2 × 2,2/2,5 × 2 m	7,04 m ²	1,8 × 1,6 m*	2,88 m ²	0,65 m ^o	ano	J–S
Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“	komorový	3,2 × 2,8/ 2,8 × 2,5 m	7 m ²	1,4 × 1,1 m*	1,54 m ²	1,6 m ^o	ano	J–S
Seloutky H2/2017 – „Na Štastných“	komorový	3 × 2,4/ 3 × 2,4 m	7,2 m ²	1,4 × 1,4 m*	1,96 m ²	1,3 m ^o	ano	J–S
Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“	komorový	2,8 × 1,9/ 3 × 2,9 m	8,7 m ²	1,6 × 1,4 m*	2,24 m ²	1,45 m ^o	ano	J–S
Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“	komorový	3,2 × 2,3/ 2,9 × 2,9 m	8,41 m ²	1,9 × 1,8 m**	3,42 m ²	1,75 m ^o	ano	J–S
Seloutky H5/2017 – „Na Štastných“	jamkový	–	–	–	–	–	–	–
Seloutky H6/2017 – „Na Štastných“	jamkový	–	–	–	–	–	–	–
Seloutky H7/2017 – „Na Štastných“	jamkový	–	–	–	–	–	–	–
Seloutky H8/2017 – „Na Štastných“	jamkový	–	–	–	–	–	–	–
Seloutky H9/2017 – „Na Štastných“	jamkový	–	–	–	–	–	–	–
Seloutky H10/2017 – „Na Štastných“	jamový?	–	–	–	–	–	–	–

Obr. 23: Parametry nově publikovaných, resp. revidovaných hrobů platěnické skupiny/bývalé platěnické skupiny na Moravě. * – rozměr komory podle rozložení nádob; ** – rozměr komory podle otisků základových trámů; ° – hloubka hrobu s nadložím; °° – hloubka hrobu bez nadloží; + – orientace jámy/komory podle světových stran; x – orientace jámy/komory výrazně mimo světové strany (sestavili: M. Golec a P. Fojtík).

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

lokality	druh hrobu	rozměry kamenné výplně/jámy	plocha jámy	rozměry komory podle rozložení nádob*/podle otisků základových trámů**	plocha komory	hloubka s nadložím°/bez nadloží°°	kamenný	orientace
Blažec H3/2001 – „Za Nádražím“	komorový	2 × 1,7 m	3,4 m ²	–	–	1,3 m°	–	+
Dolní Újezd H3/1996 – „Spálová“	komorový	2,5 × 2,5 m	6,25 m ²	–	–	–	ano	–
Drahanovice H1/2013 – „Za Kapličkou“	jámový	1,2 × 1,2? m	1,44 m ²	–	–	0,5 m°	–	x
Drnovice H1/96 – „U Propasti“	komorový	1,84 × 1,76 m	3,24 m ²	1,4 × 1 m*	1,4 m ²	1,1 m°	ano	x
Drnovice H3/96 – „U Propasti“	jámkový	ø 0,4 m	0,13 m ²	–	–	–	–	–
Drnovice H4/96 – „U Propasti“	jámkový	ø 0,4 m	0,13 m ²	–	–	0,21 m°°	–	–
Drnovice H5/96 – „U Propasti“	komorový	2 × 1,5 m	3 m ²	1,43 × 0,9 m*	1,29 m ²	0,16 m°°	–	J-S
Drnovice H6/96 – „U Propasti“	komorový	1,8 × 1,8 m ²⁸	3,24 m ²	1,25 × 1,25 m*	1,56 m ²	0,84 m°°	ano	J-S
Drnovice H8/96 – „U Propasti“	komorový	1,95 × 1,52 m	2,96 m ²	1 × 0,9 m*	0,9 m ²	–	–	x
Drnovice H9/96 – „U Propasti“	jámový	1,3 × 1,2 m	1,56 m ²	–	–	0,18 m°°	–	+
Drnovice H10/96 – „U Propasti“	komorový/jámový	1 × 1 m	1 m ²	–	–	0,18 m°°	–	x
Drnovice H11/96 – „U Propasti“	komorový	1,5 × 1,3 m	1,95 m ²	0,9 × 0,86 m*	0,77 m ²	0,1 m°°	–	x
Drnovice H12/96 – „U Propasti“	komorový	1,24 × 1,2 m	1,49 m ²	–	–	–	–	x
Drnovice H13/96 – „U Propasti“	komorový	1,38 × 1,36 m	1,88 m ²	1 × 0,7 m*	0,7 m ²	0,36 m°°	–	+
Drnovice H14/96 – „U Propasti“	komorový	1,2 × 1,15 m	1,38 m ²	0,9 × 0,8 m*	0,72 m ²	0,32 m°°	ano	+
Dryšice H1 – „Čtvrtě za školou“	komorový	2,2 × 2,1 m	4,62 m ²	1 × 0,95 m**	0,95 m ²	–	ano	–
Kostelec na Haně H2/1996 – „Prostřední pololány“	jámkový	ø 0,35 m	0,1 m ²	–	–	–	–	–
Kostelec na Haně H4/1996 – „Prostřední pololány“	jámový	1 × 1? m	1 m ²	–	–	0,6 m°	–	x
Luleč H3 – „nová silnice“	komorový	3,1 × 1,76 m (3,1 × 2? m)	5,46 m ² (6,2 m ²)	–	–	0,6 m°°	ano	–
Mohelnice H5 – „cukrovar“	jámkový?	ø 2 m	3,14 m ²	–	–	–	–	–
Moravičany H1000 – „Dílečky“	komorový	2 × 1,7 m	3,4 m ²	–	–	0,25 m°°	–	x

lokality	druh hrobu	rozměry kamenné výplně/jámy	plocha jámy	rozměry komory podle rozložení nádob*/podle otisků základových trámů**	plocha komory	hloubka s nadloží ^o /bez nadloží ^{oo}	kameny	orientace
Moravičany H1100 – „Dílečky“	komorový	–	–	1,2 × 1,2 m*	1,44 m ²	–	–	x
Moravičany H1144 – „Dílečky“	komorový	2,3 × 2,25 m	5,18 m ²	–	–	0,80 m ^{oo}	–	x
Moravičany H1145 – „Dílečky“	komorový	2,1 × 1,7 m	3,57 m ²	–	–	0,2 m ^{oo}	–	x
Moravičany H1147 – „Dílečky“	komorový	1,8 × 1,75 m	3,15 m ²	–	–	0,1 m ^{oo}	–	x
Moravičany H1150 – „Dílečky“	komorový	1,9 × 1,65 m	3,14 m ²	–	–	0,2 m ^{oo}	–	x
Moravičany H1169 – „Dílečky“	komorový	0,75 × 0,7 m	0,53 m ²	–	–	0,25 m ^{oo}	–	x
Orlovice H842 – „Lysá hora“	komorový	2,5 × 2,15 m	5,37 m ²	1,4 × 1,3 m*	1,82 m ²	0,1–0,5 m ^{oo}	–	–
Pustiměř H2/84 – „Pod Greřty“	komorový	1,25 × 0,83 m	1 m ²	1 × 0,6 m*	0,6 m ²	1,4 m ^o	ano	JZ–SV
Pustiměř H4/84 – „Pod Greřty“	komorový	2 × 2 m	4 m ²	1,4 × 1,2 m*	1,68 m ²	1,2 m ^o	ano	x
Slatinky PH106 – „Nivky“	komorový	3 × 2 m	6 m ²	–	–	1 m ^o	ano	–

28 Pro hrob Drnovice H6/96 – „U Propasti“ je uvedena velikost jámy 3,2 × 2 m, což činí 6,4 m² (Baarová – Mikulková 2004, 292, obr. 5), podle plánu je ale velikost výrazně menší, na což poukazuje rozložení keramiky. Hrob byl u jižní strany výrazně „překopán“.

Obr. 24: Parametry vybraných hrobů platěnické skupiny na Moravě převzaté z jiných zdrojů. * – rozměr komory podle rozložení nádob; ** – rozměr komory podle otisků základových trámů; ^o – hloubka hrobu s nadloží; ^{oo} – hloubka hrobu bez nadloží; + – orientace jámy/komory podle světových stran; x – orientace jámy/komory výrazně mimo světové strany (Blatec – „Za Nádražím“ podle: Tajer 2006; Dolní Újezd – „Spálová“ podle: Vitula – Kaláček 1999; Drahanovice – „Za Kapličkou“ podle: Tajer 2015; Drnovice – „U Propasti“ podle: Baarová – Mikulková 2004; Kostelec na Hané – „Prostřední pololány“ podle: Čížmář – Šmíd 1999; Luleč – „nová silnice“ podle: Šedlo 1984; Mohelnice – „cukrovar“ podle: Stuchlík 2004; Moravičany – „Dílečky“ podle: Nekvasil 1982a; Orlovice – „Lysá hora“ podle: Mikulková 2010; Pustiměř – „Pod Greřty“ podle: Baarová 2007; Slatinky – „Nivky“ podle: Přichystal 2003; sestavili: M. Golec a P. Fojtík).

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

lokality	druh hrobu	průměr mohyly dnes	průměr původní mohyly	velikost jámy/komory	plocha komory
Hněvotín – „Špitálky“	komorový	60 m	35 m	8,5 × 8,5 m	72,25 m ²
Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“	komorový	–	–	4,5 × 4,3 m	19,35 m ²
Jevíčko III, B/39 – „Na Panském“	komorový	–	–	3,3 × 3,3 m	10,89 m ²
Kralice na Hané H1 – „Staré olší“	komorový	40 m	–	–	–
Náklo H2 – „dům č. 246“	–	35 m	–	–	–
Slavkov pod Hostýnem – „Homole“	–	70 m	–	–	–
Ústín – „Královský kopec“	2 komorové	40 m	40 m	–	–
Vitčice – „Vitčický les“	–	35 m	–	–	–
Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“	komorový	60–80 m	42 m	9 × 5 m	45 m ²
Vyškov-Opatovice – „Díly“	–	50 m	–	–	–

Obr. 25: Parametry velmožských hrobů/mohyl platěnické skupiny/bývalé platěnické skupiny na Moravě (Hněvotín – „Špitálky“ podle: obr. 30:7; Jevíčko III – „Na Panském“ podle: Jarůšková – Štrofeds. a kol. 2014; Kralice na Hané – „Staré olší“: nepublikováno; Náklo H2 – „dům č. 246“: nepublikováno; Slavkov pod Hostýnem – „Homole“: nepublikováno; Ústín – „Královský kopec“ podle: Wankel 1885; Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“ podle: obr. 30:8 a Mirová – Golec 2018; Vyškov-Opatovice – „Díly“: nepublikováno; sestavili: M. Golec a P. Fojtík).

do 4. pásma, což nelze v tuto chvíli z publikovaných zdrojů rozhodnout. Z uceleného přehledu vyplývá, že v současné době pocházejí ze *Seloutek* – „Na Štastných“ ^{2/3} nejrozměrnějších hrobů 4. pásma zachycených na pohřebištích celé PS/bývalé PS. Toto zjištění je značně překvapivé a taková koncentrace je mezi jinými pohřebišti PS/bývalé PS unikátní. Větší hrobové jámy pásem 5–6 pak evidujeme jen z hrobů zachycených mimo běžná pohřebišť PS/bývalé PS (obr. 25). Lokalita v Seloutkách je tudíž za současného stavu poznání naprosto výjimečná, neboť ostatní pohřebišť jejich parametrů nedosahují. Teprve menší komorové (výjimečně jámové) hroby pásma 3 lze nalézt rovnoměrněji zastoupené rovněž na dalších pohřebištích, a to i mimo centrum elit PS/bývalé PS na Prostějovsku. Známe jich celkem osmnáct: Blatec – „Za Nádražím“, 1 hrob (H3/2001); Drnovice – „U Propasti“, 3 hroby (H1/96, H5/96, H6/96); Drysice – „Čtvrtě za školou“, 1 hrob (H1); Mohelnice – „cukrovar“, 1 hrob (H5); Moravičany – „Dílečky“, 5 hrobů (H1000, H1144, H1145, H1147, H1150); Orlovice – „Lysá hora“, 1 hrob (Orlovice H842); Prostějov-Domamyslice – „V Loučkách, ul. Olšová“, 3 hroby (H1/2016, H2/2016, H3/2016); Pustiměř – „cihelna“, 1 hrob (H4/84); Seloutky – „Na Štastných“, 2 hroby (H6/2012, H8/2012). U všech hrobů PS/bývalé PS pásem 6 až 3 můžeme deklarovat vzestupnou (pyramidální) tendenci – 2, 3, 12 a 18 hrobů. Hroby 6. a 5. pásma náležejí elitám (nejvyšší vrstva). Hroby 4. pásma (nejrozměrnější hroby, které byly ukládány na pohřebištích společně s jinými hroby 3. až 1. pásma) chápeme jako přechodné mezi nejvyšší vrstvou a střední vrstvou. Hroby

3. pásma náležejí střední vrstvě. 2. pásmo chápeme jako přechodné mezi střední a nejnižší vrstvou a hroby 1. pásma náležejí nejnižší vrstvě (obr. 6). Výjimečnost hrobů 6. až 4. pásma vyvstává konfrontací s nižšími pásmy (obr. 26). Předkládáme základní údaje z deseti pohřebišť s 12 až 330 prozkoumanými hroby (obr. 26).

Z deseti pohřebišť známe pouze tři lokality s výskytem hrobů 4. pásma a šest lokalit s hroby 3. pásma (obr. 26). Bohužel tyto údaje jsou zatíženy chybou, která je založena na některých faktorech, zejména na starých, nedostatečných a nepublikovaných podkladech. Statistiku dále zne- přesňuje fakt častého neprozkoumání nejmenších hrobů zejména 1. pásma. Údaje každopádně poukazují na dva fakty: (1) hroby 4. a 3. pásma se vyskytují na pohřebištích velmi zřídka; (2) výjimečnou lokalitou se za nynějšího stavu poznání staly Seloutky – „Na Štastných“ s 10 hroby ze 48, což činí 20,83 % ze všech hrobů na nekropoli.

Velikost hrobových komor je v porovnání s velikostí hrobových jam mnohem méně variabilní. V prvé řadě uvádíme, že jejich velikost je stanovena na základě zachování stop po dřevěných dílech pouze u dvou hrobů – Drysice H1 – „Čtvrtě za školou“ a Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“ (obr. 23–24, 30:6). Zachovalé negativy dřeva komory jsou patrné na fotografii z Dolního Újezdu H3/1996 – „Spálové“ (Drechsler 2010, 73–74, obr. na str. 74), tento objev je ovšem dodnes nepublikován. Ostatní uváděné údaje na obr. 23 a 24 jsou změřeny podle rozložení nádob v komoře. Tyto údaje se však příliš neliší od předpokládané výměry komory, jak dokládají právě Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“.

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Šťastných“ v kontextu Moravy

lokality	počet prozkoumaných hrobů	4. pásmo hrobových jam	podíl hrobů 4. pásma hrobových jam na pohřebišti	3. pásmo hrobových jam	podíl hrobů 3. pásma hrobových jam na pohřebišti
Blatec – „Za Nádražím“	20	?	?	nejméně 1	nejméně 5 %
Drnovice – „U Propasti“	12	0	0 %	4	33,33 %
Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 – „Zadní“	71	?	?	?	?
Mohelnice – „cukrovar“	42	?	?	nejméně 1	nejméně 2,38 %
Moravičany – „Dílečky“	330	0	0 %	nejméně 5	nejméně 1,5 %
Orlovice – „Lysá hora“	58	?	?	nejméně 1	nejméně 1,7 %
Seloutky – „Na Šťastných“	48 ²⁹	8	16,7 %	2	4,2 %
Slatinky – „Nivky“	192	nejméně 1	nejméně 0,5 %	?	?
Určice – „Hájové“	19	?	?	?	?
Určice – „Kumberky“	16	?	?	?	?

Obr. 26: Pohřebiště platěnické skupiny/bývalé platěnické skupiny na Moravě s celkovým počtem prozkoumaných hrobů (nad 10 hrobů) a s podíly hrobů s velikostmi hrobových jam 4. a 3. pásma (Blatec – „Za Nádražím“ podle: *Tajer 2006*; Drnovice – „U Propasti“ podle: *Baarová – Mikulková 2004*; Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 – „Zadní“ podle: *Peška – Vránová eds. 2016*; Moravičany – „Dílečky“ podle: *Makarová 2017b*; Orlovice – „Lysá hora“ podle: *Kos – Přichystal 2013*; Seloutky – „Na Šťastných“ podle: kap. 19; Slatinky – „Nivky“ podle: *Přichystal 2003*; Určice – „Hájové“ podle: *Gottwald 1931b a Nekvasil 1961a*; Určice – „Kumberky“ podle: *Gottwald 1914 a Nekvasil 1961a*; pásma hrobových jam podle *obr. 23–24*; sestavili: M. Golec a P. Fojtík).

Nádoby těsně přiléhají k negativům po dřevěch komory (foto 33; tab. 105). Velikost plochy komory hrobů s velikostí hrobových jam 4. a 3. pásma dělíme do čtyř pásem: (4) nad 3 m²; (3) 3–2 m²; (2) 2–1 m²; (1) pod 1 m². Do 4. pásma nezapadají žádné komory z pohřebišť měřené podle rozložení nádob, pouze hrob Seloutky H4/2012 – „Na Šťastných“ s plochou 3,42 m², s výměrou podle stop negativů dřev. Do 3. a 2. pásma řadíme celkem patnáct hrobů z pohřebišť PS/bývalé PS (obr. 23–24). Variabilitnost hrobových komor je mnohem menší než u hrobových jam, nacházíme je v rozmezí 1,29–2,88 m². Ve 3. pásmu velikosti hrobových komor se nacházejí pouze čtyři hroby v Seloutkách H6/2010, H10/2012 a H2/2017–H3/2017 – „Na Šťastných“ s výměrami 1,96 m², 2,88 m², 2,24 m² a 1,96 m². Ostatních jedenáct hrobů náleží do 2. pásma velikosti hrobových komor v rozmezí 1,29–1,82 m² (obr. 23–24). Střední hodnota velikosti hrobových komor 2. pásma je 1,6 m². Čtyři z pěti selouteckých hrobů s největšími výměrami, tedy 4. a 3. pásmo hrobových komor, zároveň náležejí do 4. pásma velikosti hrobových jam. Z jedenácti hrobů v 2. pásmu hrobových komor náleží pouze jeden hrob do 4. pásma hrobových jam (Seloutky H1/2017 – „Na Šťastných“), ostatní náležejí do

3. pásma hrobových jam. Můžeme tedy potvrdit fakt, že velikost hrobových komor je v porovnání s hrobovými jámami značně konstantní a řídí se jinými pravidly. Potvrzuje se ale také, že zjištěný menší rozptyl velikostí dobře koreluje s vymezenými škálami velikostí hrobových jam. Největší komory se vyskytly společně u největších jam.

Tvar hrobové jámy a komory u hrobových jam 6. až 3. pásma a hrobových komor 4. až 2. pásma má dvě podoby: (1) čtvercovou; (2) obdélnou. Užitečné je na tomto místě zamyšlení nad často používaným termínem „komorový hrob“. Nacházíme komorové hroby, kde se kryje jáma s komorou a mobiliář je postaven až k okrajům hrobové jámy/komory. Existují také hroby, kde jsou hrobová jáma a komora velikostně rozdílné. Vždy jsou však oba parametry kvadratické, tedy komorové. Komorový hrob tak může identifikovat jak kvadratická hrobová jáma, tak hrobová komora, nebo oba údaje dohromady. Hrobová komora je dle našich znalostí vždy víceméně čtvercová. Oproti tomu hrobová jáma může nabýt obou vydělených tvarů. U hrobů PS/bývalé PS převládá tvar čtvercový, obdélná jáma je pak vždy s výrazně odlišnou delší stranou před kratší – blížíci se poměru 3 : 2 (o ½ větší) až 4 : 3 (o ¼ větší). Uvádíme zde komorové hroby, kde jedna

29 V roce 2019 narostl díky průzkumu H1/2019 a H2/2019 počet hrobů na 50. Geomagnetická prospekce na lokalitě prokázala 37 komorových hrobů (viz kap. 11.4). Celkový počet prozkoumaných a měřením detekovaných hrobů tak vzrostl na 87.

strana převážila alespoň o $\frac{1}{4}$ nad druhou stranou, známe pouze čtyři (obr. 23–24) – Drnovice H5/96 – „U Propasti“ ($2 \times 1,5$ m), Luleč H3 – „nová silnice“ ($3,1 \times 2?$ m), Slatinky PH106 – „Nivky“ (3×2 m), Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“ (u kamenného závalu nad čtvercovou hrobovou jámou $3,2 \times 2,3$ m). Ve třech případech šlo o hroby 4. pásma hrobové jámy, jde tedy o hroby vyšší střední vrstvy. Dalším faktem je, že značné množství komorových hrobů PS/bývalé PS má jednu stranu „o decimetry“ větší, ale jako obdélnou jámu tyto případy zatím nedefinujeme. Zda tak činili stavitelé záměrně, nedokážeme rozhodnout.

Orientace podle světových stran je u mnoha hrobů PS/bývalé PS evidentní. Jiné jsou od tohoto pravidla odchýleny mírně a další pak značně. Naším zájmem je však stanovit, zda některý ze směrů převažuje, kupř. sousední HS/bývalá HS preferuje jižní stranu, ostatně u nejbohatších hrobů směřují čtyřkolové vozy se zemřelými na korbách hlavou k jihu (Kos 2011, obr. 1; týž 2014, obr. 81; Kos – Přichystal 2013, obr. na str. 89; Mírová – Golec 2018, Fig. 5, 7). Podle těchto pravidel můžeme tvrdit, že delší strana obdélného komorového hrobu je důležitější. Žárový pohřební ritus PS/bývalé PS taková pozorování nedovoluje. Avšak také zde se mezi dominujícími čtvercovými hrobovými jámami objevují obdélné půdorysy. Zde je ale nutné poznamenat, že vnitřní hrobové komory jsou vždy čtvercové a ty nám ke studiu zmíněných aspektů nepomáhají. U čtyř jmenovaných hrobů s evidentně obdélným tvarem lze konstatovat, že tři byly jasně orientovány v ose jih–sever (Drnovice H5/96 – „U Propasti“, Luleč H3 – „nová silnice“, Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“), u hrobu Slatinky PH106 – „Nivky“ se informace nedochovaly (obr. 23–24). I když bezpečně nevíme, která ze dvou stran preferované osy byla hlavní, lze předpokládat, že základní světónázor o lokalizaci záhrobí měly sídelní skupiny napříč rozsáhlým halštatským teritoriem obdobný a preferovaná strana byla jižní. Tuto osu potvrzují další rozměrné komorové hroby na pohřebišti Seloutky H24/1934, H1/2012 Kašina, H10/2012 a H1/2017–H4/2017 – „Na Štastných“, které vykazují obdélnost (menší než poměr 3 : 2 nebo 4 : 3) hrobové jámy (obr. 23). O promyšlené orientaci vůči světovým stranám svědčí také oba prozkoumané velmožské hroby Jevíčko III, A/39 a B/39 – „Na Panském“ (obr. 25, 30:1–2), avšak jejich čtvercový půdorys nedovoluje stanovit preferovanou stranu. Na toto pravidlo poukazují rovněž geofyzikálně zaměřené velmožské hroby Hněvotín – „Špitálky“ a Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“ (obr. 30:7–8). Přesná orientace k jihu ale není na všech lokalitách dodržována, někde se hroby od osy jih–sever odchylují k některému směru, často např. k jihozápadu nebo jihovýchodu. Domníváme se, že preferovaným božstvem v pohřebních úkonech je slunce. To vytváří při denní fázi oblouk od východu k západu. Je pravděpodobné, že lokální komunity preferovaly konkrétní zaměření (kupř. ve směru „odchodu slunce přes horizont

do podzemí“), které se od přesné osy jih–sever odchyluje. Každopádně na jedné lokalitě komorové hroby společně dodržují tento vytyčený směr. Příkladem může být pohřebiště v Moravičanech – „Dílečkách“ s orientací komorových hrobů k jihovýchodu (obr. 32). S uvedenou orientací komorových hrobů krátce zhodnotíme korelaci se žárovým pohřebním ritem. Na základě uvedených souvislostí o PS/bývalé PS se domníváme, že orientace s typem pohřebního ritu nesouvisí. Kupř. sousední HS/bývalá HS se svým birituálním (u elit nesporně kostrovým) ritem dodržuje stejná orientační pravidla. Pohřební ritus bude spíše odkazovat na představy o způsobu proměny duše a formě záhrobního života. Orientace pak odkazuje na představy o *umístění záhrobí*. Důvod vyměření komorových hrobů v kosmologickém řádu spatřujeme tedy v rovinné náboženské a není náhodou, že jej nacházíme u hrobů elit a střední společenské vrstvy. U nich předpokládáme asistenci náboženských specialistů zabezpečujících složitý postup pohřebních úkonů. U menších (jámových oválných a kruhových) hrobů, náležejících nižší střední a nejnižší vrstvě, taková pravidla při výstavbě hrobů dodržována nebyla.

10.1.2 Kamenná úprava hrobové jámy

Pro poznání užití kamene – *kamenná architektura (zával/konstrukce)* – u komorových hrobů PS/bývalé PS jsou k dispozici nové důležité prameny z Prostějova-Domamyslic – „V Loučkách, ul. Olšová“ (H1/2016–H4/2016; foto 3–10) a Seloutek – „Na Štastných“ (H1/2012 Kašina – foto 12–13; H6/2012 – foto 19–20; H8/2012 – foto 21–22; H10/2012 – foto 23–24; H1/2017 – foto 26–27; H2/2017 – foto 28–29; H3/2017 – foto 30; H4/2017 – foto 32; H1/2017–H4/2017 – obr. 28:2; foto 34–35). Obdobné údaje o množství použitých kamenů doposud chyběly. Antonín Gottwald u meziválečných výzkumů zanechal pouze informaci o hrobu H2/1926, kde mělo být užito 2 m^3 kamene. Z ostatních hrobů míry chybějí, vděční jsme za informace z Určic – „Kumberků“, Slatinek – „Nivek“ a Seloutek – „Na Štastných“, kde bylo u některých hrobů popsáno použití „mnoha“ nebo „spousty“ kamení, v hrobech se objevoval „kamenný věnec nebo kamenné obložení“ či byl hrob „obklopený a krytý kamením“ (obr. 27; Gottwald 1914; týž 1928; týž 1935; Přichystal 2003). I když jde o nekonkrétní údaje, uvedli jsme je v přehledu komorových hrobů s kameny, které je tímto parametrem odlišují od těch, kde kámen užít nebyl, a také od těch, kde bylo složeno jen několik jednotlivých kamenů. Bohužel ani u výzkumů posledních desetiletí autoři přesné údaje o kvantitě neudávají, základní informace tak čerpáme z popisů hrobů a jejich plánů (obr. 27). U nově představených lokalit v Prostějově-Domamyslicích a Seloutkách známe přesné údaje o šesti hrobech, z Prostějova-Domamyslic H1/2016 a H2/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“ a ze Seloutek H1/2017–H4/2017 – „Na Štastných“. Z údajů je

zřejmé, že množství kamene závisí na velikosti hrobové jámy (obr. 23, 27). V Prostějově-Domamyslicích H1/2016, H2/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“ měly (z větší části prozkoumané) komory výměru 3,5 a 4,75 m², kubatury kamenů dosáhly 1,2 a 0,8 m³. Mnohem větší komory v Seloutkách H1/2017–H4/2017 – „Na Šťastných“ o rozměrech ploch jam 7 m², 7,2 m², 8,7 m² a 8,41 m² obsahovaly kubatury kamenů 4,5 m³, 2,5 m³, 1,5 m³ a 4,5 m³ (obr. 23, 27). Např. hrob H4/2017 obsahoval ve 4. pásmu velikosti hrobových jam 4,5 m³ kamenů (foto 32, 34–35).³⁰ Průměrná kubatura kamenů těchto čtyř rozměrných hrobů je 3,25 m³. Na základě těchto zjištění se domníváme, že Antonínem Gottwaldem popsaná kubatura 2 m³ u hrobu Seloutky H2/1926 – „Na Šťastných“ může přibližně odpovídat obdobnému komorovému hrobu. Díky tomuto zjištění jej můžeme přiřadit k hrobům 4. pásma hrobových jam, kterých tak nyní evidujeme na této lokalitě devět (obr. 23; H2/1926, H24/1934, H26/1934, H1/2012 Kašina, H10/2012, H1/2017–H4/2017). Důkladná revize hrobu Seloutky H2/1926 – „Na Šťastných“ je pro celkové vyhodnocení selouteckého pohřebiště důležitá dále zejména z hlediska jeho inventáře, zbytky spáleného čtyřkolového vozu jej řadí mezi hroby velmožské (viz kap. 10.2.1).

Seloutecké hroby s kamennými závaly dosahují 4. pásma velikosti hrobových jam (obr. 28:2). Archeologicky prozkoumané hrobové jámy 5. pásma s použitím kamene známe dále jen z Jevíčka III, A/39 – „Na Panském“ o rozměrech 4,5 × 4,3 m (obr. 23, 25, 27). Množství kamene neznáme, ale vzhledem k velikosti jámy a komory musela být kubatura značná hlavně kvůli hloubce (bez nadloží) 1,4 m, jak dokládá také dochovaná fotografie (obr. 28:1). O menší komoře Jevíčko III, B/39 – „Na Panském“ s rozměry 3,3 × 3,3 m víme jen, že obsahovala kameny, jejich množství muselo být ale při hloubce (bez nadloží) 0,5 m podstatně menší. Velmožskou mohylou je Ústín – „Královský kopec“ (obr. 30:9), u které od Heinricha Wankela víme o použití kamene. Výzkum uprostřed zachytil kamenný kruh o průměru 6 m, v němž se nacházely dva komorové hroby. Ty v roce 2017 zachytilo také geofyzikální měření Andree Northeho (obr. 30:9). U velmožských hrobů 6. pásma velikosti hrobových jam z Hněvotína – „Špitálek“ s orientační velikostí jámy 8,5 × 8,5 m (obr. 25, 30:7) a Vyškova – „Padělků na Letním poli“ s orientační velikostí hrobové jámy 9 × 5 m (obr. 25, 30:8), které nebyly archeologicky zkoumány, nemůžeme kamenné konstrukce potvrdit. Dle dosavadních poznatků o velmožských hrobech PS a HS/ bývalé PS a HS to lze předpokládat. Právě některé hroby HS, které odpovídají 6. pásmu hrobových jam v HS, takovou kamennou architekturu vykazují; jde o Morašice H1 –

„U Mohyly“ o rozměrech hrobové jámy 6,5 × 6,2 m (obr. 27, 28:3) a Velatice – „Maxlůvku“ s výměrou hrobové jámy 6 × 5,5 m (obr. 27, 28:4). Tento stavební postup je v oblasti HS zatím znám pouze u některých případech, u většiny hrobů 6. pásma, zejména na Brněnsku (Bratčice – „Mělčanská“; Brno-Holásky H1–H3 – „U Tuřan“; Brno-Heršpice H3 – „ul. Kšírova“; Hrušovany u Brna H1–H2 – „U Tří mostů“; Modřice H3815 – „Rybníky“), jej vůbec neznáme. Užití velkého množství kamenů evidujeme v horákovském velmožském ženském hrobě (částečně zničený hrob 2,5 × 2 m náleží přibližně do 4. až 3. pásma hrobových jam) poblíž jižní hranice HS a PS ve Slavkově u Brna H1 – „Auto Bayer“ (Kos 2016, obr. 1). Množství kamenů bylo zachyceno také v platěnickém hrobě 4. pásma hrobových jam v Lulči H2 – „nové silnici“, u hrobu Luleč H3 na stejné lokalitě byly kameny pozorovány na ploše 6 × 4 m, ale hrob nebyl zkoumán (obr. 24, 27). Severněji známe kamenné konstrukce z hrobů 4. a 3. pásma hrobových jam z Drnovic H1/96 a H6/96 – „U Propasti“; ke stejnému pásmu náležejí hroby z Pustiměře H4/84 – „cihelny“, Drysic H1 – „Čtvrtí za školou“, Slatinek PH106 – „Nivek“ a již výše popsané hroby z Prostějova-Domamyslic H1/2016–H4/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“ a Seloutek – „Na Šťastných“ (obr. 24–25, 27).

Prostějovsko-vyškovská podskupina je jádrem tohoto fenoménu v rámci PS/bývalé PS na Moravě. Tento jev se ale objevuje i v jiných regionech, jak dokládají oba velmožské hroby Jevíčko III, A/39 a B/39 – „Na Panském“ nebo hrob 3. pásma hrobových jam v Dolním Újezdě – „Spálové“. Zde jsou však za nynějšího stavu poznání výjimkou. Severně od Prostějova hranice rozšíření kamenné hrobové architektury vyznívá v oblasti Velkého Kosíře. Na největším platěnickém pohřebišti v Moravičanech – „Dílečkách“ se sledovaný jev v osmi komorových hrobech (H1000, H1100, H1144–H1147, H1150 a H1169) neobjevil, pouze u hrobů H1000 a H1144 byly umístěny kameny nad hrobovou jámu.

K původu lámaných kamenů na pohřebišti Určice – „Hájové“ Antonín Gottwald uvedl, že byly doneseny z nedaleké „Skalice“ (Gottwald 1931b, 207), což je lokalita dnes vedená pod vedlejší katastrofou jako Dětkovice – „Skalice“ (obr. 61:5). U hrobu Seloutky H24/1934 – „Na Šťastných“ Antonín Gottwald poznamenal: „Kamení, jímž hrob byl zaházen, pocházelo ze svahu nad kapličkou ve vinohradech, kde před mnoha lety byl otevřen lom, ze kterého se doposud vydatně těží kulmová droba.“ (obr. 61:53; Gottwald 1939, 7). V obou případech, v Dětkovicích – „Skalici“ nedaleko Určice – „Hájových“ a v Seloutkách – „Vinohradech“ nedaleko Seloutek – „Na Šťastných“, jde o zdroje při východním okraji Dražanské vrchoviny, které leží asi 0,5 až 1 km od pohřebišť. V Prostějově-Domamyslicích – „V Loučkách, ul. Olšová“ byl vedle lámaného kamene z doposud neznámého zdroje pozorován větší výskyt sbíraných potočních ohlazených valounů z oblasti přilehlé říčky Hloučely.

30 Hrob Seloutky H2/2019 – „Na Šťastných“ (tab. 110) dosáhl kubaturu kamenů 7 m³.

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

lokality	3.–4. pásmo hrobových jam	objem kamenů	5.–6. pásmo hrobových jam
Dolní Újezd H3/1996 – „Spálová“	2,5 × 2,5 m	–	–
Drnovice H1/96 – „U Propasti“	1,84 × 1,76 m	–	–
Drnovice H6/96 – „U Propasti“	1,8 × 1,8 m	–	–
Drystice H1 – „Čtvrtě za školou“	2,2 × 2,1 m	–	–
Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“	–	–	4,5 × 4,3 m
Jevíčko III, B/39 – „Na Panském“	–	–	3,3 × 3,3 m
Luleč H2 – „nová silnice“	–	kameny na ploše 6 × 4 m	–
Luleč H3 – „nová silnice“	3,1 × 1,76 (2?) m	vrstva kamenů	–
Morašice H1 – „U Mohyly“	–	kamenná zeď v ploše komory 6,5 × 6,2 m	6,5 × 6,2 m
Prostějov-Domamyslice H1/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“	2,5 × 1,4? m	1,2 m ³	–
Prostějov-Domamyslice H2/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“	2,8? × 1,7? m	0,8 m ³	–
Prostějov-Domamyslice H3/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“	2,2 × 2,2? m	–	–
Prostějov-Domamyslice H4/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“	1,8 × 1,2? m	–	–
Pustiměř H4/84 – „Pod Grefty“	2 × 2 m	–	–
Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“	–	2 m ³	–
Seloutky H5/1926 – „Na Štastných“	–	obklopený a krytý kameny	–
Seloutky H24/1934 – „Na Štastných“	2,7 × 2,2 m	–	–
Seloutky H26/1934 – „Na Štastných“	3 × 3 m	–	–
Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“	2,6 × 2,5 m	3 m ³	–
Seloutky H6/2012 – „Na Štastných“	2,5 × 2,3 m	2,8 m ³	–
Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“	2,5 × 2,3 m	1,8 m ³	–
Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“	2,5 × 2 m	3,5 m ³	–
Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“	2,8 × 2,5 m	4,5 m ³	–
Seloutky H2/2017 – „Na Štastných“	3 × 2,4 m	2,5 m ³	–
Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“	3 × 2,9 m	1,5 m ³	–
Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“	2,9 × 2,9 m	4,5 m ³	–
Slavkov u Brna H1 – „Auto Bayer“	2,2? × 2 m	kamenný zával	–
Slatinky PH1 – „Nivky“	–	mnoho kamenů	–
Slatinky PH47 – „Nivky“	–	věvec kamenů	–
Slatinky PH99 – „Nivky“	–	množství kamenů	–
Slatinky PH106 – „Nivky“	3 × 2 m	překryt kameny	–
Slatinky PH192 – „Nivky“	–	obložení kameny	–
Určice H1 – „Hájové“	–	mnoho kamenů	–

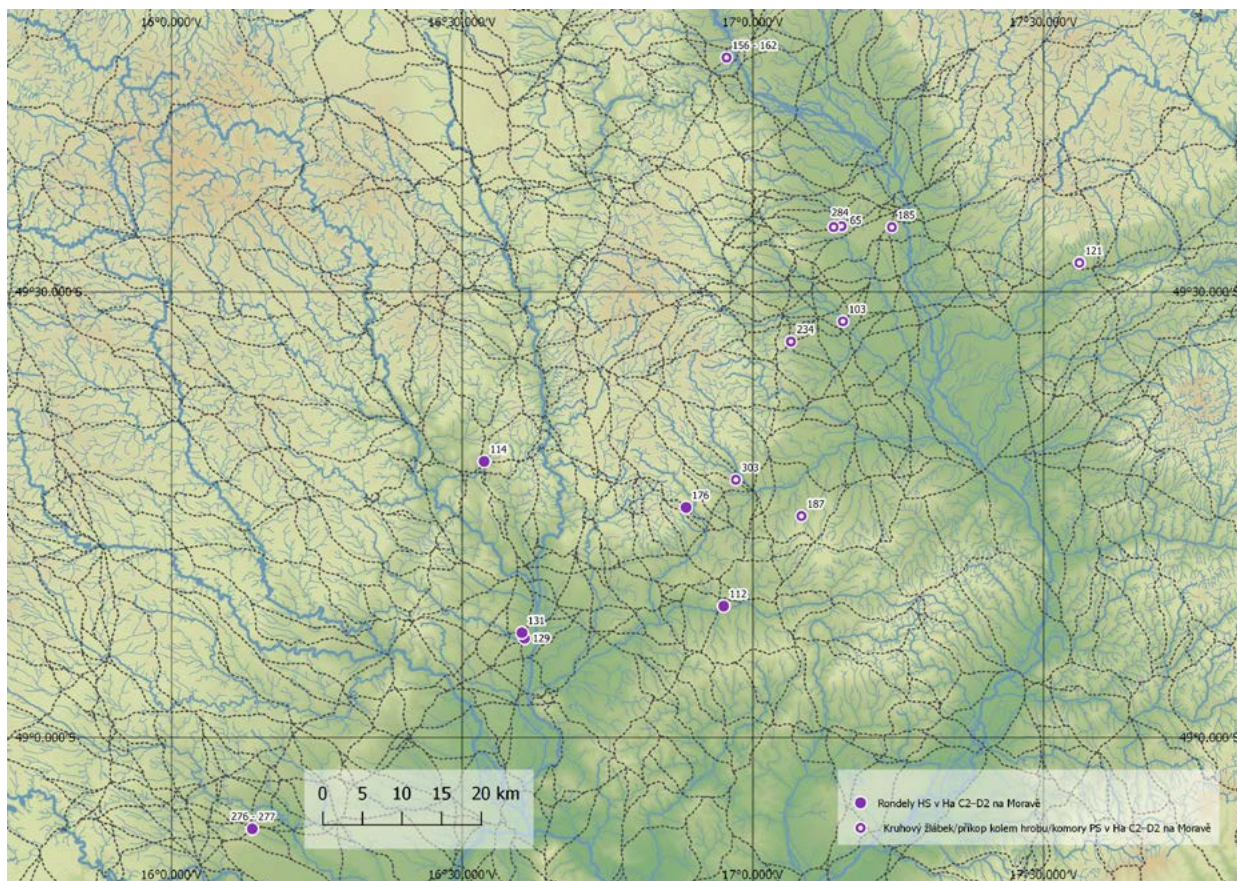
10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

lokality	3.–4. pásmo hrobových jam	objem kamenů	5.–6. pásmo hrobových jam
Určice H4 – „Hájové“	–	spousta kamení	–
Určice H18 – „Hájové“	–	kamenný věnec	–
Ústín – „Královský kopec“	–	veliké kamení složené do kruhu průměru asi 6 m	–
Velatice – „Maxlůvka“	–	kamenný věnec 6 × 5,5 m	4,9 × 3,8 m

Obr. 27: Přehled hrobů platěnické a horákovské skupiny/bývalé platěnické a horákovské skupiny 3. až 6. pásma hrobových jam s kamennou úpravou komory na Moravě (Dolní Újezd – „Spálová“ podle: *Vitula – Kalábek 1999*; Drnovice – „U Propasti“ podle: *Baarová – Mikulková 2004*; Drysice – „Čtvrtě za školou“ podle: *Nekvasil 1960b*; Jevíčko III – „Na Panském“ podle: *Jarůšková – Štofeds. a kol. 2014*; Luleč – „nová silnice“ podle: *Šedo 1984*; Morašice – „U Mohyly“ podle: *Řihovský 1956*; Prostějov-Domamyslice – „V Loučkách, ul. Olšová“ podle: kap. 19; Pustiměř – „Pod Grefty“ podle: *Baarová 2007*; Seloutky – „Na Štastných“ podle: kap. 19; Slavkov u Brna – „Auto Bayer“ podle: *Dobisíková et al. 2010*; Slatinky – „Nivky“ podle: *Přichystal 2003*; Určice – „Hájové“ podle: *Gottwald 1931b* a *Nekvasil 1961a*; Ústín – „Královský kopec“ podle: *Wankel 1885*; Velatice – „Maxlůvka“ podle: *Poulik 1947*; sestavili: M. Golec a P. Fojtík).

Obr. 28: Kamenná architektura/závaly horákovské a platěnické skupiny/bývalé platěnické skupiny na Moravě: 1 – Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“ (PS/BPS); 2 – Seloutky H1/2017–H4/2017 – „Na Štastných“ (PS); 3 – Morašice – „U Mohyly“ (HS); 4 – Velatice – „Maxlůvka“ (HS) (1 podle: *Jarůšková – Štofeds. a kol. 2014*, obr. 64; 2 foto: P. Fojtík; 3 podle: negativu z archivu ARÚB č. 5127; 4 podle: *Poulik 1947*, obr. 2).

Obr. 29: Rondely horákovské skupiny/bývalé horákovské skupiny v Ha C2–D2 na Moravě: 112 – Křižanovice – „Zámeček“ (HS/BHS), 114 – Kuřim – „Pod Toskou“ (HS/BHS), 129 – Modřice – „Rybníky“ (HS/BHS), 131 – Modřice – „Sádky“ (HS/BHS), 276–277 – Těšetice-Kyjovice obj. 1691–1692 – „Sutny“ (HS/BHS); kruhový žlábek/příkop kolem hrobu/komory platěnické skupiny/bývalé platěnické skupiny v Ha C2–D2 na Moravě: 65 – Hněvotín – „Špitálky“ (PS), 103 – Kralice na Hané H1 – „Staré olší“ (PS/BPS), 121 – Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 – „Zadní“ (PS), 156–162 – Moravičany H1000, H1100, H1145–H1147, H1150, H1169 – „Dílečky“ (PS), 185 – Olomouc-Slavonín – „ul. Hajnova“ (PS), 187 – Orlovice H842 – „Lysá hora“ (PS), 234 – Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ (PS), 284 – Ústín – „Královský kopec“ (PS), 303 – Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“ (PS) (podle: kap. 8.1).

10.1.3 Kruhový žlábek/příkop

V PS a bývalé PS se na Moravě rozšířil na některých funerálních lokalitách jev ohraničování komorových hrobů kruhovými žlábkami. Doposud evidujeme pět lokalit (obr. 29) – Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 – „Zadní“ (pět hrobů se žlábkami a tři žlábkami bez komor), Moravičany H1000, H1100, H1145–H1147 (obr. 30:3), H1150, H1169 – „Dílečky“, Olomouc-Slavonín – „ul. Hajnova“ (pět hrobů; nepublikováno), Orlovice H842 – „Lysá hora“ (obr. 30:4) a Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“.³¹ Jejich celkový průměr závisí na velikosti hrobové jámy. Pokud jsou z lokalit informace, šlo o značně mělký žlábek

a jeho nalezení závisí na vhodných pedologických podmínkách, v řadě případů mohl uniknout pozornosti při terénním výzkumu. Jinou variantou téhož fenoménu jsou již nikoliv žlábkami, ale velké kruhové příkopy kolem velmožských mohyl – Hněvotín – „Špitálky“ (obr. 30:7), Kralice na Hané H1 – „Staré olší“, Ústín – „Královský kopec“ (obr. 30:9) a Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“ (obr. 29, 30:8). Ani v jednom případě však nebyl příkop archeologicky zkoumán, a jde tedy pouze o geofyzikální pozorování. Domníváme se, že z těchto příkopů byly vršeny rozměrné mohyly. V Hněvotíně – „Špitálkách“, Ústíně – „Královském kopci“ a Vyškově-Dědicích – „Padělkách na Letním poli“ jsou tumuly dodnes patrné, zatímco u mohyly Kralice na Hané H1 – „Staré olší“ již tumulus vizuálně nalézt nelze, popř. lze jej identifikovat s největší obtíží. V prostředí PS je výjimkou Hněvotín – „Špitálky“ (obr. 30:7), který byl obkroužen trojitým žlábkem/příkopem. Podobná

³¹ Žlábek kolem hrobu byl nalezen také v Seloutkách H2/2019 – „Na Štastných“ (tab. 110).

konstrukce je na Moravě zatím ojedinělá, analogii spatřujeme v Dolním Rakousku na mohyle o průměru 50 m Gemeinlebarnd I (*Neugebauer 1997*, Abb. 64) a na jihozápadním Slovensku na lokalitě Biely Kostol (nepublikováno; ústní informace Michala Felčana). V rámci této problematiky také uvádíme kamenný kruh o průměru 6 m, který zmiňuje Heinrich Wankel z Ústína – „Královského kopce“; ten se však nekryje s celkovou velikostí mohyly, jež dosáhla průměru 40 m (*obr. 30:9*).

Funkční ani symbolický význam kruhových žlábků u hrobů 4. pásma hrobové jámy nedokážeme objasnit. Nelze se domnívat, že byly hloubeny kvůli získání hlíny na tumuly mohyl. Ty nedokážeme u hrobů tohoto pásma např. v zemědělsky exponovaných rovinách Hané vůbec odhalit. Naproti tomu u hlubších příkopů by tomu tak být mohlo. Smysl kruhových žlábků kolem komor hrobů zatím spatřujeme spíše v rovině symbolické; není jistě náhoda, že se objevují u rozměrnějších, tedy významnějších hrobů. Většina hrobů 4. pásma hrobových jam je ovšem doložena nemá. Nedokážeme také vysvětlit, proč se kruhový žlábek objevil pouze u dvou hrobů v Seloutkách H1/2012 Kašina a H2/2019 – „Na Štastných“ (*tab. 110*).

Kruhové konstrukce kolem komorových hrobů jsou jevem PS/bývalé PS, zatímco v HS/bývalé HS nebyl zatím zjištěn ani u jednoho hrobu. Je otázkou, zda protívahou stejného fenoménu mohou být kruhové (v jednom případě v Kuřimě – „Pod Toskou“ oválné) rondely, které se vyskytly v HS/bývalé HS v různých kontextech – na sídlištích (Modřice – „Rybníky“, Těšetice-Kyjovice – „Sutny“), dvorcí (Kuřim – „Pod Toskou“), hradišti (Křižanovice – „Zámeček“) a také na pohřebišti v Modřicích – „Sádkách“ (*obr. 29*). Zde jsme poznali tři kruhy, které byly situovány v jižní části nekropole. Interpretačně nejvýznamnější je rondel s dvojitou bránou situovanou k jihozápadu, v jejímž kontextu se nacházely tři pohřby, z toho jeden anomální kostrový přímo ve vchodu (*Golec 2017*, Fig. 88). Pokud tyto kruhy v HS/bývalé HS považujeme za (zádušní) svatyně spojené s náboženskými praktikami funérálních procesů, je otázkou, jaký je význam kruhů v PS/bývalé PS, jejichž středem je komorový hrob. Můžeme takto interpretovat kruhy v PS/bývalé PS, nebo jde pouze o symbolický aspekt významných hrobů?

10.1.4 Konstrukce komorového hrobu

Jak bylo uvedeno výše, komorový hrob mohou identifikovat dva parametry – kvadratická hrobová jáma a kvadratická hrobová komora. V některých případech jsou archeologicky zachyceny obě složky, v mnoha případech není doložena hlavně dřevěná komora. Na její původní přítomnost poukazují detaily kamenných konstrukcí a také rozestavení mobiliáře, hlavně keramických nádob. Hrobová komora

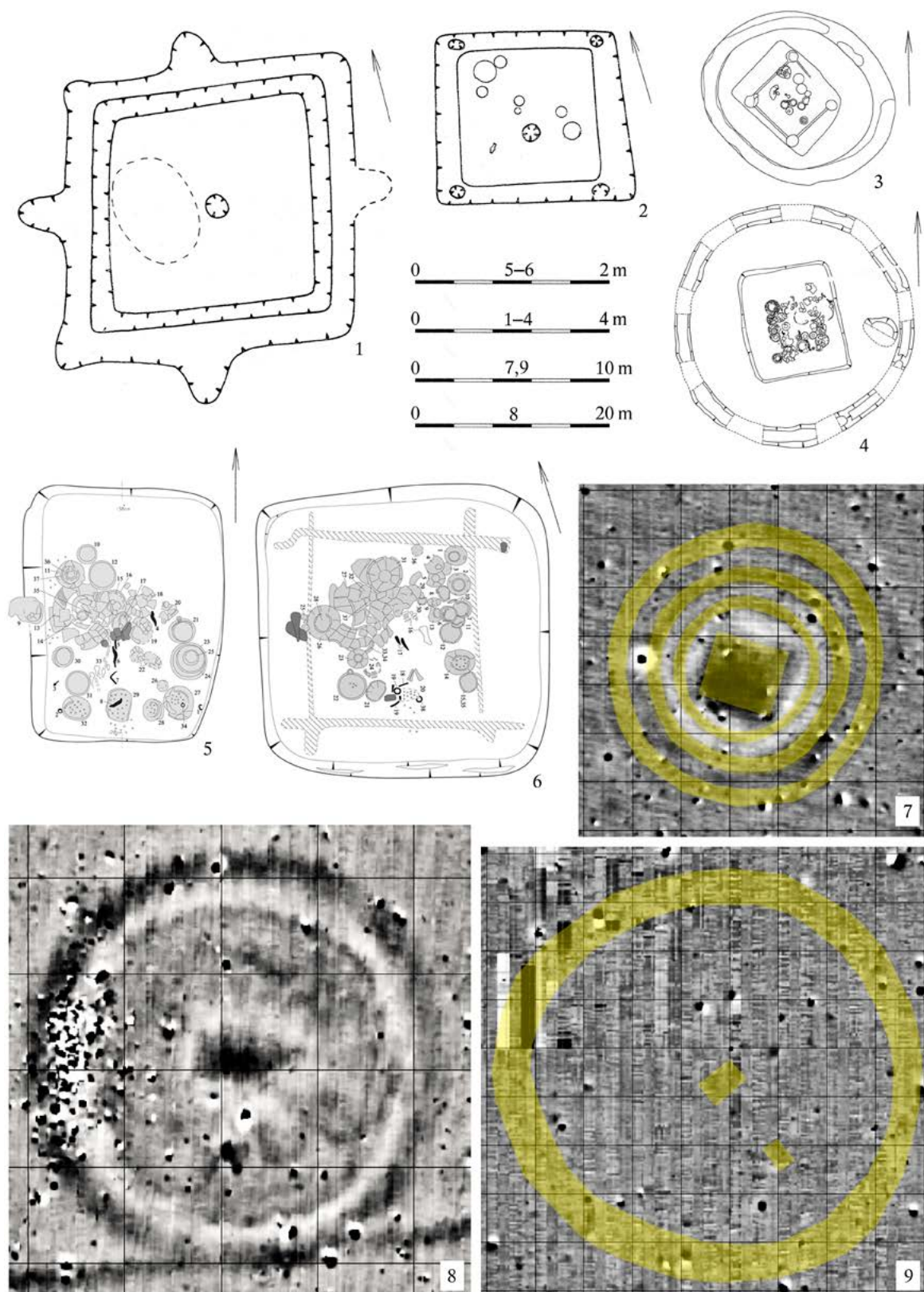
v PS nebo bývalé PS na Moravě vykazuje dva základní typy: (1) *srubová s horizontálními díly* (např. *obr. 30:6*), (2) *srubová s horizontálními a vertikálními díly* (např. *obr. 30:1–3*). Prostějovsko-vyškovská podskupina PS či bývalé PS, která je hlavním tématem této knihy, vykazuje pouze typ 1. Typ 2 se vyskytuje teprve severně nebo západně od tohoto území, tj. v Moravičanech – „Dílečkách“ a Jevíčku III – „Na Panském“. Domníváme se, že právě situace v centru PS/bývalé PS na Prostějovsku odráží fakt, že hlavní stavební technikou je typ 1, zatímco typ 2 je podobný zvyklostem v Čechách, s nimiž byly severní část olomoucké podskupiny a podskupina Boskovická brázda PS a bývalé PS ve větším kontaktu (*Vokolek 2008*, *obr. 52:4*). Jde však o podobnost v tomto konkrétním parametru, přičemž kupř. poměr stran hrobů se pohybuje často v poměru až 2 : 1, což v PS, popř. bývalé PS na Moravě s preferencí poměrů 1 : 1, 3 : 2 nebo 4 : 3 neznáme. Obdobné konstrukce typu 2 nacházíme také v bylanské kultuře ve středních Čechách (*Koutecký 2008*, *obr. 25:2, 26:1,3*).

10.1.5 Velmožské hroby/mohyly

Halštatské mohyly HS a PS, popř. bývalé HS a PS jsou největšími funerálními monumenty všech epoch pravěku, protohistorie, středověku a novověku na území Moravy, dosahujícími ještě dnes rozměrů 35–80 m (*obr. 7, 25*; *kap. 9*). Jejich rozměrů dosáhla výjimečně jen herulská královská mohyla/mauzoleum z doby stěhování národů z Podolí – „Žuráně“ z druhé poloviny 5. století na jižní Moravě (*Tejral 1993*, 494, *obr. 319:2*). Na střední Moravě takovou lokalitu neregistrujeme. Paradoxem těchto rozměrných mohyl je, že o nich víme jen velice málo. Každopádně jasně dokládají, že politické špičky PS/bývalé PS jsou pochovávány pod mohylami. Tento fakt se doposud nepodařilo prokázat u hrobů 4. pásma hrobových komor na pohřebišti PS/bývalé PS, např. na výjimečné lokalitě tohoto pásma s 2/3 zjištěných případů v Seloutkách – „Na Štastných“.

V PS/bývalé PS evidujeme deset mohyl nebo hrobů, které spadají do 5. a 6. pásma hrobových komor. Dva hroby z Jevíčka III, A39 a B39 – „Na Panském“ řadíme do 5. pásma (*obr. 28:1*). Je velice sporné, zda nad hroby byly tumuly, neboť z publikovaných pramenů to nelze potvrdit. Oba hroby byly od sebe navíc vzdáleny jen 20 m, což poukazuje na fakt, že případné mohyly musely mít průměr nanejvýše 10 m. Uvedené případy se velice podobají situaci zjištěné u hrobů 4. pásma hrobových jam v Seloutkách – „Na Štastných“. Nadzemní řešení hrobů je otevřené; pokud byly navrženy mohyly, při husté koncentraci na lokalitě (*tab. 110*) přesahovaly hrobové jámy maximálně o několik metrů. Domníváme se tak na základě „typizovaných“ rozestupů mezi hroby (*obr. 28:2; foto 34–35*). Nedokážeme stanovit, zda byly nadzemní části hrobů řešeny ještě jiným

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

Obr. 30: Komerové hroby platěnické skupiny/bývalé platěnické skupiny na Moravě: 1 – Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“; 2 – Jevíčko III, B/39 – „Na Panském“; 3 – Moravičany H1145 – „Dílečky“; 4 – Orlovice H842 – „Lysá hora“; 5 – Seloutky H10/2012 – Na Štastných; 6 – Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“; 7 – Hněvotín – „Špitálky“; 8 – Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“; 9 – Ústín – „Královský kopec“ (1–2 podle: *Smrž 1975*, tab. 1; 3 podle: *Makarová 2013*, Fig. 2:2; 4 podle: *Mikulková 2010*, obr. 12–13; 5–6 – tab. 76, 105; 7–9 měřil: A. Northe, upravil: M. Golec).

způsobem, kupř. nějakou menší stavbou, neboť postrádáme příslušné prameny.

Lokalit s mohylovými náspsy evidujeme osm, dokážeme je dokonce dodnes identifikovat v terénu, mj. s pomocí lidarových snímků. Zaslouhují kritický přístup, šest z nich nebylo zkoumáno a poukazují na ně pouze dílčí prameny. Jedinou zkoumanou rozměrnou mohylou je Ústín – „Královský kopec“. V roce 1880 Heinrich Wankel nechal prozkoumat asi 10 m vysokou mohylu o průměru 40 m (*obr. 25, 30:9; Wankel 1885*). Její výška je dnes mnohem nižší a dosahuje nanejvýše 2 m. Obě výzkumem zjištěné excentricky umístěné komory byly detekovány také v roce 2017 geofyzikálním měřením, provedeným Andreasem Northem. Kamenný kruh o průměru 6 m zakreslený Heinrichem Wanklem již zjištěn nebyl. Bohužel obě komory nevydaly žádné doklady po velmožské vrstvě, byly zřejmě již dříve sekundárně otevřeny. Mezi hroby elit řadí tento rozměrný hrob průměr tumulu, stanovený nad 20 m (*Mírová – Golec 2018, 96, Fig. 19*). Inventář z mohyly, kromě unikátní zdobené bronzové sekery (*Říhový 1992, Taf. 69:978; Nekvasil 1993, obr. 219*), nebyl nikdy publikován. Druhá, v terénu dodnes dobře patrná mohyla se nachází ve Vitčicích – „Vitčickém lese“ a byla prozkoumána Innocencem Ladislavem Červinkou v roce 1909. Její datování do doby halštatské je již tradiční, třebaže chybí jakýkoliv inventář a víme jen o lidské kostře orientované (pro dobu halštatskou nezvykle) v ose východ–západ, přičemž místo hlavy se mělo nacházet spáleniště. Dochované údaje jsou natolik nejasné, že s nimi nelze více pracovat. Mezi halštatské mohyly ji řadíme opět pouze na základě rozměru tumulu, který dosahuje průměru 35 m (*obr. 25*). Tento nemovitý parametr společně s velikostí délky hrobové jámy nad 3,5 m byl v PS detekován v několika dalších případech (*obr. 25*) – Hněvotín – „Špitálky“ (průměr 60 m, velikost jámy/komory 8,5 × 8,5 m), Kralice na Hané H1 – „Staré olší“ (průměr 40 m), Náklo – „dům č. 246“ (průměr 35 m), Slavkov pod Hostýnem – „Homole“ (průměr 70 m), Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“ (průměr 60–80 m) a Vyškov-Opatovice – „Díly“ (průměr 50 m). Tři z tumulů byly zaměřeny geofyzikálně Andreasem Northem (Hněvotín – „Špitálky“ – *obr. 30:7*, Kralice na Hané H1 – „Staré olší“ – *obr. 62:A2,B* a Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“ – *obr. 30:8*). Každá z těchto lokalit obsahuje nějakou další indicii, která je řadí do doby halštatské. Z mohyly Kralice na Hané H1 – „Staré olší“ získali Miroslav Šmíd a Pavel Fojtík zjišťovací sondáží (80 × 80 cm a hloubka 50 cm) halštatskou keramiku, která ji průkazně datuje do fázi Ha D1–D2 (*obr. 62:B*), ačkoliv může jít o pozůstatek po následném aktu a samotná komora může být starší. Obdobnou zjišťovací sondu (20 × 20 cm, hloubka 50 cm) provedli Martin Golec s Miroslavem Daňkem do temena mohyly v místě staršího vkopu ve Vyškově-Dědi-

cích – „Padělcích na Letním poli“ v roce 1994. Byla získána halštatská keramika z amforovitě zásobnice. Mohyla Hněvotín – „Špitálky“ nevydala obdobné podklady, avšak geofyzikální měření poskytlo informace o trojitěm ohrazení hrobu (*obr. 30:7*), což poukazuje na halštatské zvyklosti ve vzdálenějších regionech východohalštatské kultury. V jejím případě pozorujeme „zdvojení“ s Ústínem – „Královským kopcem“ – obě mohyly od sebe leží 900 m. Obdobná situace nastala také u hrobů ve Vyškově-Dědicích – „Padělcích na Letním poli“ a Vyškově-Opatovicích – „Dílech“, které od sebe leží 700 m. U obou dvojic mohyl lze sledovat jejich vzájemnou polohu přibližně v ose východ–západ. Taková pozorování seskupení velkých tumulů na jedné lokalitě/v jedné oblasti známe také v HS (na Brněnsku Brno-Holásky H1–H3 – „U Tuřan“ a blízké Brno-Chrlice H1 – „Za Dvorem“ nebo na Znojemsku Morašice H1–H4 – „U Mohyly“). Obdobnou dvojicí velmožských rozměrných mohyl mohou být Náklo – „Zahrady u kostela“ a „dům č. 256“. V tomto případě se v blízkosti našel velmožský depot z Ha D1–D2 Náklo – „Pod Dědinou“ (*obr. 64*). Ve Slavkově pod Hostýnem – „Homoli“ byl do pláště mohyly zapuštěn depot dvou halštatských náramků fázi Ha D1–D2 (*obr. 64*), tj. tumulus je v tomto případě starší (*Čižmář – Čižmářová 2014, 53*). Podle geofyzikálního měření můžeme pozorovat přítomnost hrobových jam 6. pásma v Hněvotíně – „Špitálkách“ (asi 8,8 × 8,5 m; 72 m²) a Vyškově-Dědicích – „Padělcích na Letním poli“ (asi 9 × 5 m; 45 m²). Šlo by o vůbec největší detekované komory v prostoru PS.

Poznání největších (velmožských) mohyl PS/bývalé PS je trvalou výzvou moravské halštatské archeologie, ovšem z finančních důvodů je značně komplikované. Jejich vědecký význam tkví zejména v širokém spektru interpretací sociálního aspektu pohřbených. Sama jejich existence napovídá o míře integrace nositelů PS/bývalé PS v rámci východohalštatské kultury. Téma si nepochybně zaslouhuje budoucí systematický zájem.

10.1.6 Monumentalita jako odraz sociální stratifikace (Zuzana Mírová)

Základním stavebním kamenem výzkumu společnosti nejen doby halštatské je hrob jako odraz sociálního statutu individua. Dle Heinricha Härkeho hrob obsahuje tři základní druhy dat: (1) záměrná archeologická data, reflektující myšlení, náboženství a sociální ideologii společnosti (typ pohřbu, konstrukce a zejména výbava), (2) funkční archeologická data, jež sdělují informace o životě a prostředí člověka (antropologické pozůstatky), (3) environmentální data, jež stojí na pomezí předchozích dvou druhů dat (*Härke 1993*). Syntézou všech složek a selekcí můžeme získat poměrně přesnou reflexi o sociální úrovni nejen konkrétní-

ho jedince, ale i celé komunity. Jak již bylo uvedeno výše, náčelnictví je regionální společenský řád, který soustřeďí moc v rukou společensky nadřazeného jedince (*Carneiro 1981*). Právě záměrná archeologická data – hrobová architektura (zejména monumentální) a hrobový inventář (zastoupený především luxusními/importovanými předměty) – mohou pomoci studovat míru sociální stratifikace (např. *Renfrew 1974; Earle 1997*). Hrobovému inventáři je při studiu společnosti věnována nejvýraznější pozornost (např. *Keller 2015; Schumann 2015*). Studium pohřební architektury, jak již bylo demonstrováno výše, však může být významným doplňujícím faktorem studia společnosti, popř. může poskytnout významné informace pro celky, kde není k dispozici hrobový inventář. Pohřební monumentální architektura odráží nejen společenské postavení zemřelého, ale i sociální vztahy pohřbívací komunity a zesnulého (*Soós 2017, 1*). Tato subkapitola se snaží testovat význam architektury hrobových komor a *objemu lidské práce* použité jejich konstrukci v rámci sociální stratifikace společnosti.

Hrobové architektuře (tj. konstrukci hrobu – velikosti hrobové jámy, přítomnosti hrobové komory, užití kamene, přítomnosti kruhového žlabu/příkopu, navršení mohylového náspu), resp. významu hrobové architektury pro pochopení sociálního statusu jedince, se v prostředí archeologie Moravy a Čech věnovalo jen málo badatelů (naposledy *Chytráček et al. 2019b, 144–151*). Významná a dodnes citovaná je práce Drahomíra Kouteckého (*1968*), který rozděluje bohaté hroby bylanské kultury na kombinační skupiny I-1–I-3 a II-1–II-2 na základě (1) architektury hrobu, tj. konstrukce, rozměrů, plochy, tvaru a orientace komor, (2) obsahu hrobu, tj. pohřbů, hrobové výbavy. Kombinační skupinu I z hlediska architektonického tvoří hroby s delší stěnou o velikosti 3–5,6 m a plochou 5,4–25,6 m², milodary tvoří součásti vozů, postrojů, zbraně, ozdoby a keramika. Rovněž Zuzana Mírová a Martin Golec považují hroby s minimálně jednou stěnou hrobové komory delší než 3,5 m za elitní (viz kap. 9; *Mírová – Golec 2018, 92–101*). Za povšimnutí stojí také fakt, že kombinační skupiny I-1 a I-2 se fakticky shodují se skupinami 3–6 vydělenými Martinem Golcem v kap. 10.1.1. Kouteckého kombinační skupina II je zastoupena hroby s delší stěnou o rozměrech 0,8–3 m a plochou 0,4–10 m². Hroby neobsahují vozy, zbraně ani koňský postroj, pouze drobnější milodary. Drahomír Koutecký kombinační skupiny jemněji člení na základě stran hrobové komory, plochy hrobu a milodarů, přičemž velikost keramického inventáře není rozhodujícím faktorem. Tyto kombinační skupiny pak přiřazuje různým sociálním vrstvám, např. I-1 – vládnoucí vrstva – správci kmenového území, náčelníci, nejvyšší společenský činitelé, vojevůdci; I-2 – válečníci na koních – *equites* (*Koutecký 1968*). K sociálnímu statusu pohřbených v komorových hrobech se nedávno vyjádřila také Erika Makarová (*2013*). Ta vyděluje komorové hroby na

tři skupiny: (1) první skupina je reprezentována vyšším počtem zbraní, komponentami koňského postroje a často také unikátními předměty, hrob má být *větších rozměrů* a patří mužům s nejvyšším sociálním statutem v rámci PS/bývalé PS; (2) druhá skupina je charakterizována hroby *středních rozměrů*, 10–30 nádobami a vyšším počtem kovových předmětů, pohřbené osoby mají vyšší sociální status; (3) třetí skupina je vydělena na základě *malých rozměrů*, malého počtu nádob a často absence akeramických milodarů, patří pravděpodobně střední třídě (*Makarová 2013, 103–104*). Problematická je však absence metodiky a přesné definice velikosti hrobových skupin, podle autorčina dělení lze totiž velikost hrobů třídit pouze intuitivně. Nebyl vytvořen ani testován konkrétní model, s uvedeným dělením nebudeme tudíž z těchto důvodů dále pracovat.

Vraťme se nyní k výpočtům objemu lidské práce při konstrukci hrobové architektury. Práce se pro výpočet objemu lidské práce přidružuje především metodiky nedávno aplikované a rozšířené Bencem Soósem (*2017*). Výsledky výpočtů jsou uváděny v jednotce osoba-hodina (ph; *person-hour* = „osobohodina“) – což znamená v podstatě hodina lidské práce, výsledek je pak např. 6 ph (tedy jednomu člověku trvalo 6 hodin dokončit úkol). K tomuto výpočtu potřebujeme dva údaje: typ a kvantitu materiálu použitého ke konstrukci (např. 5 m³ lomového kamene) a dobu trvání jednotlivých úkolů v ph (tedy např. za jak dlouho jeden člověk vytěží určité množství kamene). Pro naše výpočty budou stěžejní data převzata ze *Soós 2017, Tab. 1* (s odkazy na další literaturu) – vytěžení zeminy: 0,76–0,9 m³/ph; těžba kamene: 0,19 m³/ph; nakládání materiálu: 0,83 m³/ph; transport vozem: 107 kg/ph/km; konstrukce z nasucho kladených kamenů: 0,42 m³/ph. Tyto koeficienty využijeme níže.

Pro ilustraci nyní uvedeme dva příklady výpočtu objemu lidské práce pro zbudování mohyl a mohylových náspů. V Morašicích H1 – „U Mohyly“ byla prozkoumána mohyla, která měla před výzkumem průměr 50 m a výšku 1,5 m, při výzkumu byl zjištěn kruhový žlab, nejspíše ohraničující původní okraj mohyly, o průměru 26 m. Původní mohyla byla tedy rozhodně vyšší. Obdobně evidujeme mohylu Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“, jejíž dnešní průměr dosahuje velikosti 60–80 m, průměrně tedy 70 m, současná výška je cca 2 m; geofyzikálním měřením byl zjištěn žlab široký 3 m ohraničující pravděpodobně původní násep o průměru 42 m. Pokud objem mohyl považujeme za dodnes nezměněný (opomineme-li erozní faktory, jako udusání či rozvezení zeminy z mohyly do okolí), můžeme jej spočítat jako objem úseče koule, nebo, uvažujeme-li spíše nad vyšším tvarem mohyl připomínajícím zaoblené „pyramidy“, jako objem kuželu.

Známe-li objem a původní průměr, resp. poloměr mohyly, lze snadno dopočítat teoretickou výšku původní mohyly. Pro Morašice H1 – „U Mohyly“ byl objem spočítán na

1 474 m³, resp. 982 m³, pro Vyškov-Dědice – „Padělky na Letním poli“ 3 853 m³, resp. 2 566 m³. Pokud spočítáme původní výšku mohyly pomocí vzorce pracujícího s tvarem úseče koule, pak by původní výška mohyly v Morašicích H1 – „U Mohyly“ byla 1,8 m a ve Vyškově-Dědicích – „Padělkách na Letním poli“ 5,4 m. Pokud bychom pracovali s tvarem kuželu, výška mohyly v Morašicích H1 – „U Mohyly“ by byla 5,5 m a ve Vyškově-Dědicích – „Padělkách na Letním poli“ 5,6 m.

Pro přesnější výsledky však můžeme pracovat s vzorcem, který tyto faktory spojí:

$$V = \frac{c + es}{e + 1}, \text{ přičemž } e = \frac{r}{h},$$

kde s = objem úseče koule a c = objem kuželu.

Pro výšku a průměr mohyly Morašice H1 před výzkumem byl objem materiálu spočítán na 1 446 m³, s dopočítanou výškou možné původní velikosti a původním průměrem pak 1 414 m³, resp. 1 883 m³. Pro mohyly Vyškov-Dědice byl objem materiálu pro současný stav spočítán na 3 783 m³, s dopočítanou výškou možné původní velikosti a původním průměrem pak 3 590 m³, resp. 3 582 m³.

Pro Morašice H1 známe také velikost hrobové jámy – 6,5 × 6,2 × 1,3 m, obsah dna hrobové jámy je tedy 40,3 m², objem hrobové jámy je 52,4 m³, ovšem víme také, že uvnitř kolem komory byla ještě umístěna stěna z kamenů široká cca 1 m a na dně byly nalezeny obrisy hrobové komory o velikosti 4,4 × 4,4 m. Obsah dna hrobové jámy je tedy 19,3 m² a objem kamene 25,7 m³. Objem kamenného obložení komory tedy činí 26,7 m³.

Pro mohyly Vyškov-Dědice byla geofyzikálním měřením zjištěna hrobová komora o velikosti 8 × 6 m, její hloubku bohužel neznáme, ale na základě obdobných mohyl můžeme počítat s hloubkou cca 1,5 m. Pak by byl obsah hrobové komory 48 m², objem tedy činí zhruba 72 m³. O vnitřním členění hrobové komory zatím mnoho nevíme. U obou hrobů také nevíme, z jaké vzdálenosti byla transportována hlína či kameny, předpokládáme však pro ilustraci průměrnou maximální vzdálenost 1 km. Tento údaj byl zjištěn u pohřebiště Seloutky – „Na Štastných“, kam byl transportován lomový kámen z polohy Seloutky – „Vinohrady“ (obr. 61:53).

Nyní můžeme přistoupit k finálním výpočtům objemu lidské práce. Pro hrobovou jámu mohyly Morašice H1 muselo být vytěženo 52,4 m³ hlíny, při tempu 0,5 m³ hlíny/ph to tedy trvalo 104,8 ph. Dále muselo být vytěženo 26,7 m³ kamene, při tempu cca 0,19 m³/ph to tedy zabralo 140,5 ph. Tyto kameny musely být naloženy, přemístěny, vyloženy a uloženy do hrobu. Hodnota nakládání se udává jako 0,83 m³/ph, to tedy mohlo v našem případě trvat 32,2 ph. Přemístění pro 1 km je 107 kg/ph. 1 m³ lomového kamene má hmotnost cca 1 800 kg. 1 m³ kamenů by tedy

stavitelé přepravovali 16,8 ph, celkový objem dohromady činí 449 ph. Vykládání by trvalo stejnou dobu – 32,2 ph. Stavba z nasucho kladených kamenů trvá cca 0,42 m³/ph, samotná konstrukce kamenného obalu pak mohla vzít cca 63 ph. Muselo také dojít k pokácení stromů na hrobovou komoru, jejich opracování, transportu a stavbě hrobové komory. Tyto faktory však vynecháme. Zaplnění hrobové komory, resp. zbytku objemu, pak trvalo 38,6 ph. Konstrukce samotného hrobu tedy zabrala 821,7 ph. Těžba hlíny pro stavbu mohyly mohla trvat 2 892 ph, její nakládání 1 742 ph, přemístění považujeme za zanedbatelné. Vykládání a navršování trvalo 1 742 ph. Celkový odhadovaný objem lidské práce pro konstrukci hrobové komory a mohyly tudíž činí 7 236 ph.

Pro hrobovou jámu/komoru Vyškov-Dědice můžeme spočítat pouze její vytěžení a zaplnění, tj. 288 ph. Vytěžení hlíny ke stavbě mohyly mohlo trvat 7 566 ph, nakládání a navršování pak 4 558 × 2, tj. 9 116 ph. Orientační objem lidské práce pro mohyly Vyškov-Dědice tedy uvažujeme ve výši 16 970 ph. Oba hroby jsme již před tímto výpočtem kvůli movitým a nemovitým parametrům považovali za elitní (viz kap. 9).

Pro srovnání nyní ještě vypočítáme objem práce pro vybudování komory hrobu, jež řadíme mezi hroby vyšší střední vrstvy (na základě parametrů uvedených v předcházejících kapitolách). Modelovým hrobem jsou Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“. Hrobová jáma je velká 3,2 × 2,3 × 1,75 m, objem hrobové komory činí 12,88 m³. Uvnitř se nacházel kamenný zával o objemu 4,5 m³, víme také, že kameny byly těženy asi ve vzdálenosti 1 km od pohřebiště v poloze Seloutky – „Vinohrady“. Těžba kamenů, jejich naložení, transport, vyložení a konstrukce kamenné komory dle výše uvedených koeficientů mohly trvat 23,4 + 5,4 + 75,7 + 5,4 + 10,7 = 120 ph. Vytěžení prostoru hrobové komory trvalo pravděpodobně 25,8 ph, zaplnění pak neuvažujeme, neboť jáma byla vyplněna kameny. Objem lidské práce pro Seloutky H4/2017 stanovujeme prozatím na 145,8 ph.

Při uvažování desetihodinové pracovní doby na osobu by Morašice H1 budovalo 724 lidí jeden den, mohyly Vyškov-Dědice 1 697 lidí jeden den a Seloutky H4/2017 pak 146 lidí jeden den. S násobením počtu pracujících klesá doba stavby. Pokud uvažujeme např. maximálně 50 lidí pracujících na konstrukci, tak by Morašice H1 vznikl za 14 a půl dne, Vyškov-Dědice za 34 dní a Seloutky H4/2017 za 3 dny. Tito lidé by se však práci museli věnovat intenzivně a nemohli by např. zajišťovat chod hospodářství. Z tohoto faktu vyplývá, že na jiných kritériích definovaných elitních hrobů pracovalo po dlouhou dobu velké množství lidí. Tento fakt poukazuje na sociální význam zemřelého – je evidentní, že námi stanovené dělení hrobů/mohyl na elitní a neelitní se z hlediska odvedené práce opět velmi liší. Kon-

statujeme, že mohylový násep je vůbec nejnákladnějším prvkem celé architektury.

Nyní si ještě otestujeme touto metodou hrobové skupiny stanovené Drahomírem Kouteckým. Jako příklad skupiny I-1 poslouží jeden z nejbohatších hrobů bylanské kultury – H24 z Hradenína (okr. Kolín). Tento hrob obsahoval četný kovový i keramický inventář – čtyřkolový vůz, železný meč, jho, tři železná udidla, nůž a další drobnější kovové předměty, z keramického inventáře celkem 70 nádob (Koutecký 1968, 413–414). Rozměry hrobu jsou 5,2 × 3,4 m, hrobová jáma byla 1,8 m hluboká. Hrob mj. obsahoval kúlové jamky v rozích, které svědčí o podobě dřevěné konstrukce hrobu. Za příklad skupiny I-2 uvedeme hrob H3 z Hradenína, který se svými parametry podobá hrobu H4/2017 v Seloutkách. Z milodarů obsahoval nůž, dvě železná udidla, drobné ozdoby postrojů a keramický inventář 17 nádob. Dosahoval rozměrů 3,56 × 2,5 m, jáma byla hluboká 0,9 m (Koutecký 1968, 410–411). Mohylové násypy lze sice předpokládat, ani u jednoho z hrobů však nebyly doloženy. Objem hrobu H24 z Hradenína činí 31,82 m³, objem H3 z Hradenína pak 8 m³. Vytěžení a zaplnění hrobové jámy u H24 stanovujeme na 129,28 ph, u H3 pak na pouhých 32 ph.

Z výše uvedených výpočtů vyplývají následující fakta: (1) objem lidské práce je nejvyšší u výstavby mohylových násypů (tisíce ph); (2) u kombinace hrobu s komorou a kamennou konstrukcí jde spíše o desítky až stovky hodin v případě elitních hrobů; (3) samotná konstrukce hrobu (vytěžení hlíny, zavezení hrobu) trvá spíše desítky hodin. Pokud srovnáme pouze elitní hrobové jámy z Vyškova-Dědic (288 ph) a H24 z Hradenína (129 ph), prozatím se jeví, že konstrukce hrobové jámy (bez mohyly a kamenného závalu) dosahuje stovek hodin u elitních hrobů, zatímco u neelitních hrobů (resp. hrobů vyšší střední vrstvy) jde spíše o desítky hodin (32 ph u hrobu H3 z Hradenína). Pokud srovnáme pracovní čas dvou hrobů vyšší střední vrstvy, H3 z Hradenína (32 ph) a H4/2017 ze Seloutek s kamennou architekturou (146 ph), popř. u elitního hrobu Morašice H1 (721 ph), je evidentní, že konstrukce kamenné architektury je významným prvkem zabírajícím velké množství času (např. H4/2017 jakožto hrob vyšší střední vrstvy dle dělení Zuzany Mírové a Martina Golce bylo nutné budovat déle než jeden z největších a nejbohatších hrobů bylanské kultury!). Rozdíl shledáváme naopak v mobiliáři. Zjištění je nutné brát v budoucnosti v potaz při rozřazování hrobů do jednotlivých kategorií. Jejich rozsah na základě výpočtů ph, tedy pracovních hodin, však bude nutné teprve stanovit a zároveň rozpracovat patřičnou metodiku.

10.1.7 Uspořádání pohřebiště

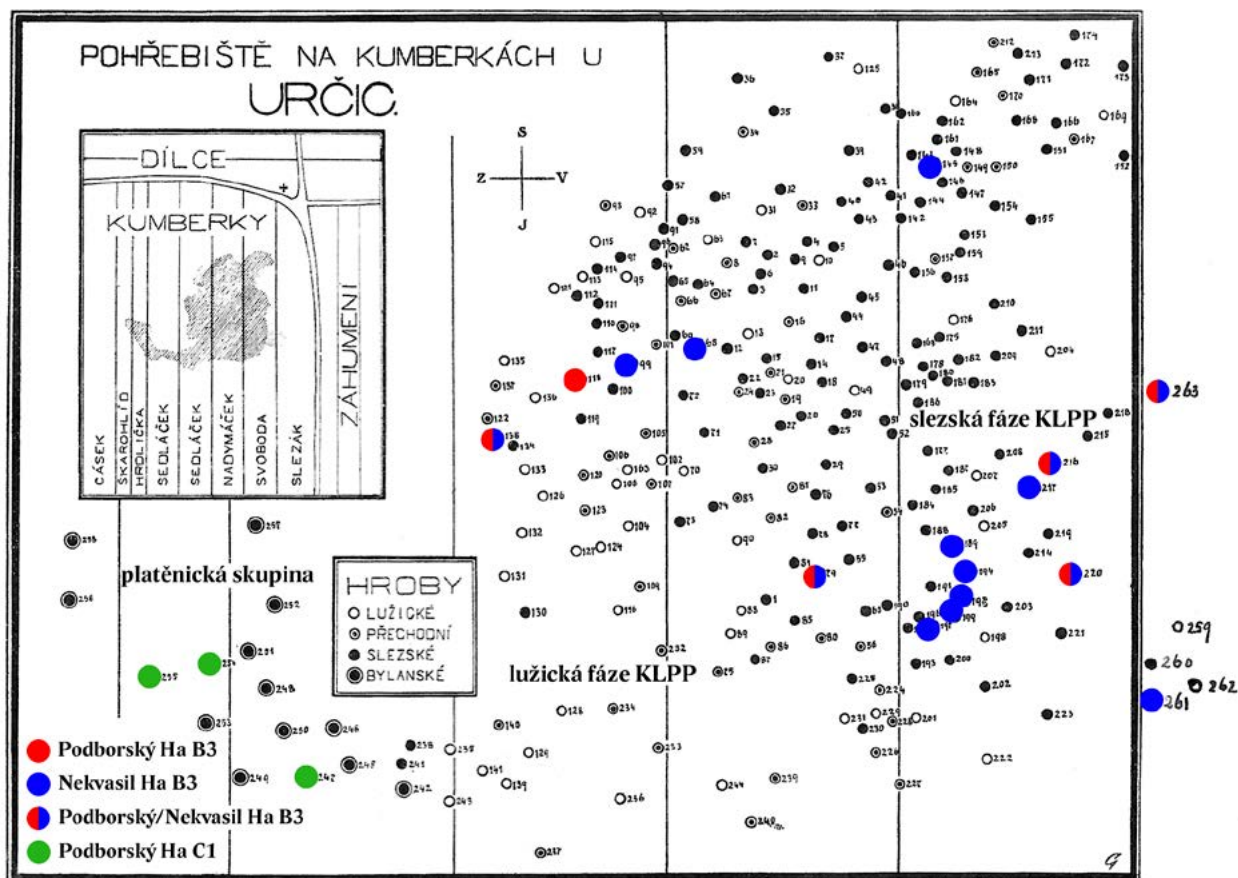
Vedle dílčích problematik spojených s nemovitými parametry hrobů nás zajímají obecné otázky pohřebiště. Z prozkouma-

ných a doposud publikovaných deseti pohřebiště (obr. 26) máme k dispozici plány jen v některých případech, ty však naznačují zajímavé prostorové souvislosti. Plán není známý u Blatce – „Za Nádražím“, Mohelnice – „cukrovar“, Orlovic – „Lysé hory“ a Určic – „Hájových“. V Drnovicích – „U Propasti“ nevíme, jak velká část pohřebiště byla prozkoumána, a nelze s ní tudíž pracovat. Plán známe u čtyř pohřebiště – Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 – „Zadní“, Moravičany – „Dílečky“ (obr. 32), Slatinky – „Nivky“ a Určice – „Kumberky“ (obr. 31). Kromě Slatinek – „Nivek“ se domníváme, že pohřebiště byla prozkoumána buď celá, nebo z převážné části, a pro naše zhodnocení jsou tudíž nejcennější. Nově připojujeme poznatky z páteho pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ (tab. 110, 112), kde si však jsme jisti, že došlo k prozkoumání jen jedné z několika geomagneticky zjištěných separovaných skupin rozlehlé nekropole.

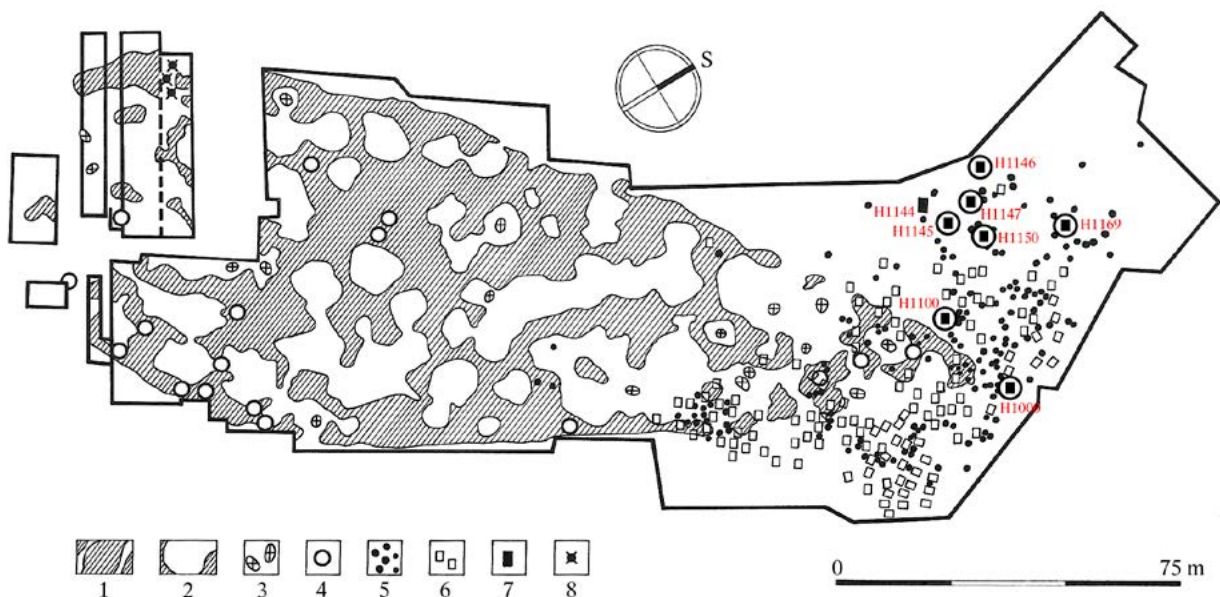
Na pohřebištích PS/bývalé PS sledujeme tyto významné charakteristiky: (1) *kulturní kontinuita* – umístění platěnického pohřebiště v místě předchozích vývojových fází popelnicových polí; (2) *separace prestižních hrobů* – na pohřebišti vzniká separovaná skupina jiných společensky významnějších hrobů; (3) *skupiny na pohřebištích* – pohřebiště je kompaktní, nebo vykazuje samostatné oddělené skupiny; (4) *orientace pohřebiště* – jaký tvar pohřebiště preferuje, jakým způsobem je orientována osa pohřebiště vůči světovým stranám.

(1) *Kulturní kontinuita*. Pohřebiště PS/bývalé PS vykazují silnou návaznost na lužickou a slezskou fázi kultury lužických popelnicových polí (KLPP). Z deseti monitorovaných lokalit (obr. 26) se na platěnickém pohřebišti vyskytla lužická fáze KLPP v pěti případech: v Drnovicích – „U Propasti“, Moravičanech – „Dílečkách“, Seloutkách – „Na Štastných“, Slatinkách – „Nivkách“, Určicích – „Kumberkách“. Slezská fáze KLPP se vyskytla ve dvou případech: v Slatinkách – „Nivkách“ a Určicích – „Kumberkách“, pouze na těchto dvou pohřebištích byla doložena posloupnost obou fází KLPP a PS/bývalé PS. Bez zjištěné návaznosti na nějakou ze dvou fází KLPP je pět pohřebiště: Blatec – „Za Nádražím“, Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 – „Zadní“, Mohelnice – „cukrovar“, Orlovic – „Lysá hora“ a Určice – „Hájové“. Ani v jednom případě nemůžeme doložit kontinuum platěnického a pozdně platěnického pohřebiště s časně laténským obdobím.

(2) *Separace prestižních hrobů*. Platěnická pohřebiště opakovaně poskytla informace o sociálním vydělení některých hrobů od ostatních díky svým parametrům, jako je tvar (komorový hrob) a velikost hrobu, kamenná architektura nebo kruhový žlábek kolem hrobu, popř. hrobový inventář. Pro dobu halštatskou jsme si jisti, že šlo o sociálně významné členy komunit, kteří dosáhli vyššího sociálního statusu než ostatní. Existence této skupiny indikuje *lokální (komunitní) lidry*, nenazýváme je však automaticky

Obr. 31: Určice – „Kumberky“, plán pohřebiště lužické a slezské fáze kultury lužických popelnicových polí s vývojem do platěnické skupiny (hroby označeny ještě jako bylanské). Hroby H259–H263 zakreslil do Gottwaldova publikovaného plánu František Trčala. Barevně jsou označeny hroby datované Vladimírem Podborským a Jindrou Nekvasilem (podle: *Gottwald 1914*, obr. na str. 27; upravil: M. Golec).

Obr. 32: Plán pohřebiště platěnické skupiny/bývalé platěnické skupiny Moravičany – „Dílečky“: 1–4 – lužická fáze kultury lužických popelnicových polí; 5 – platěnický popelnicový hrob; 6 – platěnický žárový hrob s amforou; 7 – platěnický komorový hrob, sedm z nich mělo kruhový žlábek (podle: *Nekvasil 1993*, obr. 235; upravil: M. Golec).

elitami. Tento termín používáme u nemovitých a movitých indikátorů projevených kontextů, v jejichž pozadí predikujeme osoby s vlivem přesahujícím z lokální komunity do většího prostoru sociální krajiny. Lokální lídři tak nejspíše hráli roli *vazalů elit*. Takto projevenou separaci nacházíme u devíti hrobů s kruhovými žlábkem z celkových 71 v Lipníku nad Bečvou VII-Trnávce 5 – „Zadní“, u pěti komorových hrobů, z toho jediného s kruhovým žlábkem, z celkových 58 hrobů v Orlovicích – „Lysé hoře“ nebo u osmi komorových hrobů, z toho sedmi s kruhovými žlábkem, z celkových 330 hrobů v Moravičanech – „Dílečkách“ (obr. 32). Seloutky – „Na Štastných“ jsou v platěnickém prostředí jistou výjimkou. Místo kompaktního pohřebiště byla zachycena jedna z několika separovaných skupin. Osm komorových hrobů 4. pásma a další menší komorové hroby z celkového počtu 50 je značně vysoký (obr. 26) a u všech (nově zdokumentovaných v letech 2012, 2017 a 2019) je přítomné mocné kamenné obložení komor (obr. 27), což je *de facto* epicentrum tohoto jevu v PS/bývalé PS. Na dalších lokalitách je tomu tak pouze u některých hrobů. U staršího hrobu Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ víme, že náležel elitě. Tyto značné odlišnosti připisujeme skutečnosti, že členové komunity stáli sociálně mnohem výše ve struktuře širší sociální krajiny a jejich zvyky se od ostatních pohřebišť popsanými parametry výrazně odlišovaly.

(3) *Skupiny na pohřebišťích*. Z prostorově kompaktních pohřebišť, reflektujících ještě zvyky z doby bronzové, se pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ odlišuje. Výzkum a geomagnetické měření (tab. 110–112) prokázaly jiný typ organizování nekropole. Struktura se nepodobá platěnickým zvykům, ale spíše oblasti HS/bývalé HS na Brněnsku. V centru HS/bývalé HS uvádíme jako vhodný příklad největší známou nekropoli Modřice – „Sádky“ a „Rybníky“, která je organizována právě v separovaných skupinách (Golec 2005c, tab. 277; Kos 2009a, obr. 1; Kršová 2017, obr. I). Takové případy jsou však i v HS/bývalé HS výjimečné a separované skupiny na nekropolích zatím jinde neznáme. Další pohřebiště jsou opět kompaktní – jako příklad uvádíme Vojkovice – „Vojkovické nivy“ nebo Brno-Zábrdovice – „ul. Příkop“ (Golec 2005c, tab. 275–276). Existenci *skupinových pohřebišť* vysvětlujeme jejich umístěním v centrech HS a PS/bývalé HS a PS. Jednotlivé skupiny mohou zastupovat jinak separovaná pohřebiště, a muselo tak dojít ke společenské centralizaci, která jinde nevznikla. V Seloutkách – „Na Štastných“ se nacházíme v centru sídelní kumulace Dětkovice – Lešany (zóna B), která leží v centru Prostějovské kotliny v dostupné vzdálenosti od dominující elitní zóny A (obr. 61).

(4) *Orientace pohřebišť*. Důležité informace vydaly plány platěnických pohřebišť ve vztahu k světovým stranám. Informace čerpáme ze čtyř pohřebišť. Nápadná je obliba pohřebišť v podobě obdélníků/pásů v ose sever–jih.

Patrné je to na pohřebišti Orlovice – „Lysá hora“, kde se hroby táhnou v ose sever–jih v pásu 115 × 35 m. Obdobná situace je zjištěna v Moravičanech – „Dílečkách“, ty se rozkládají v ose sever–jih v obdélníku asi 100 × 50 m. Zde došlo v průběhu staletí ke změně preferovaného směru, osa lužické fáze leží ve směru jihozápad–severovýchod, v době halštatské došlo k evidentní změně na sever–jih (obr. 32). Obdélný tvar pohřebiště o velikosti asi 50 × 40 m nacházíme také v Lipníku nad Bečvou VII-Trnávce 5 – „Zadní“; tato nekropole je orientována opět ve směru sever–jih. V Seloutkách – „Na Štastných“ se podařilo prozkoumat jednu ze skupin většího pohřebiště, která je opět zachycena u nově prozkoumaných hrobů z let 2012, 2017 a 2019 v pásu 50 × 20 m ve směru sever–jih (tab. 110, 112). Tato skupina reflektuje parametry jiných menších celistvě prozkoumaných pohřebišť, jako jsou Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 – „Zadní“ nebo Orlovice – „Lysá hora“. Bez detailních chronologických podkladů však nedokážeme stanovit směr ukládání hrobů, tj. zda pohřebiště přibývala od severu k jihu, nebo naopak od jihu k severu. Není ostatně vyloučeno, že pohřebiště se chronologicky vyvíjela podle jiných pravidel, a to souběžně v různých částech nekropolí. Díky chronologickým poznatkům víme, že přesně takto se vyvíjela prozkoumaná skupina v Seloutkách – „Na Štastných“, která vykazuje „promísení“ hrobů z Ha C2 a Ha D1. Zajímavé podklady poskytují čtyři pohřebiště, kde byla zachycena návaznost starších fází KLPP a PS/bývalé PS. V Moravičanech – „Dílečkách“ ležely lužické hroby jihozápadně od platěnických pohřbů. Rozšiřování od jihu k severu vykazuje pohřebiště Slatinky – „Nivky“, kde slezské hroby leží jižně od platěnických pohřbů. Výsek rozsáhlé nekropole byl prozkoumán na ploše přibližně 90 × 60 m. V Seloutkách – „Na Štastných“ se lužické hroby nacházejí naopak na severu prozkoumané skupiny a platěnické hroby se posunuly k jihu. Odlišně nahlížíme na Určice – „Kumberky“, pohřebiště zde narůstá v ose severovýchod–jihozápad. Od lužického středu nekropole se pohřbívá v slezské fázi v severovýchodní části, platěnické a pozdně platěnické hroby však leží na opačném konci osy na jihozápadě (obr. 31).

Severní orientace archeologických struktur v PS/bývalé PS má své širší zákonitosti, které by si zasloužily speciální přístup, což již přesahuje obsah tohoto textu. Shledáváme je ve více kategoriích. Jako preferovanou shledáváme zejména osu sever–jih, což je evidentní u komorových hrobů nebo orientace platěnických pohřebišť. Další preferenci obdobného typu nacházíme u dvou archeologicky zdokumentovaných depotů z Prostějovské kotliny z Kralic na Hané – „Kralického háje“ (obr. 60, 62:A4; kap. 13.2), kde byla kvadratická obdélná jáma opět orientována severojižně, přičemž uložené předměty byly u severní strany. Totéž bylo prokázáno u depotu v Prostějově-Čechůvkách –

„Kopaninách“ (obr. 62:A1; kap. 13.2), kde byly v jámě předměty uloženy opět u severní strany. Naproti tomu při ukládání popela zemřelých do hrobů je klíčová jižní strana. Toto zjištění koreluje s ukládáním nespálených těl zemřelých u HS/bývalé HS hlavou k jihu (viz kap. 11.1). Konečně orientace vůči hlavním směrům světových stran byla zaznamenána také u dvorce v Kralicích na Hané – „Kralickém háji“ (obr. 62:A3–A4), přičemž uložený velmožský depot v těže trati ležel při severní straně. Hlubší religionistické zamyšlení nad symbolikou *geometrického myšlení* přibližuje kap. 16. Z makrostruktur se zde posunujeme též k mikrostrukturám, jako je geometrická výzdoba keramiky, zahrnující rozsáhlé symbolické pozadí.

10.2 Analýza inventáře v kontextu Moravy

Pohřebiště Seloutky – „Na Štastných“ poskytlo velké množství mobiliáře, které představujeme v přehledně sestavených oddílech dělených nejprve podle materiálu – bronz a železo, sklo, jantar, kámen a keramika. Následným dělicím kritériem je druh a typ předmětů. Předložené zhodnocení zahrnuje typologický a chronologický rozbor. Snažíme se postihnout významné analogie zejména z oblastí prostějovsko-vyškovské podskupiny PS a bývalé PS, jakož i významné případy v rámci celé Moravy. *Prioritou je propojení s významnými lokalitami v HS a bývalé HS* (viz obr. 68). Vzhledem k rozsahu naopak není cílem provázání s dalšími regiony obou halštatských kultur. Morava by v následném výzkumu měla být porovnáována jako celek, tj. struktura či systém (viz obr. 68), nikoliv jako soubor pouhých jednotlivostí a k nim hledaných analogií. Na Moravě vyzdvihujeme zejména hroby, v nichž se společně vyskytují významné kovové předměty, které vytvářejí chronologická propojení.

10.2.1 Bronz a železo

10.2.1.1 Vůz a koňský postroj (Zuzana Mírová)

Hrob Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ je v PS na Moravě výjimečný díky svému mobiliáři. Jeho revize přinesla poznatky o doposud nerozpoznaných částech čtyřkolového vozu a koňského postroje/jha – částech železného zákolníku se dvěma závěsnými kruhovými ozdobami (obr. 33:1; tab. 29:5m), hlavic železných hřebů (obr. 33:2; tab. 29:5r,43), částech železného ráfku kola i s hlavicemi železných hřebů (obr. 33:3–4; tab. 30:33,35) a železných částí z koňského postroje/jha (obr. 33:5–7; tab. 29:5g,5l, 5n–5q, 5s–5t, 17, 30–31, 48a–48f). Jeho význam pro chronologické a společenské otázky tohoto pohřebiště, ale i PS na Moravě je značný. Je jediným hrobem, který dosahuje

zařazení mezi velmožské hroby (dle vymezení v Mírová – Golec 2018, 96, 98). Tento fakt doposud unikal pozornosti. Svoji roli zde sehrál žárový pohřební ritus, kterým se PS liší od HS, kde byly čtyřkolové vozy ukládány do rozměrných hrobů a nespálený mobiliář mnohem lépe vynikal (Kos 2011, obr. 1; týž 2014, obr. 81; Kos – Přichystal 2013, obr. na str. 89; Mírová – Golec 2018, Fig. 5, 7).

Hrob Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ přináší dva druhy poznatků: (1) společenské, (2) chronologické. V celé PS/bývalé PS na Moravě nedosahuje nejvyššího velmožského zařazení svým mobiliářem již žádný jiný hrob, který se nachází na pohřebišti mezi hroby nižších společenských vrstev. Tam náležejí již jen velmožské hroby/mohyly 5. a 6. pásma hrobových jam, ty však na pohřebišti prokázány nejsou a stojí dle našich současných znalostí soliterně. Bohužel u hrobu Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ neznáme informace o hrobové jámě. Víme jen, že obsahoval 2 m³ kamenů (obr. 27), což přibližně odpovídá parametrům dalších osmi hrobů 4. pásma hrobových jam v Seloutkách – „Na Štastných“. Movitá složka tohoto hrobu ostatní převyšuje a řadí jej k velmožským, zatímco další hroby 4. pásma hrobových jam náležejí pouze k hrobům vyšší střední vrstvy (obr. 6). Pokud porovnáme Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ s hroby HS (Mírová – Golec 2018, 96, 98), vzniká nesoulad, neboť tamní hroby s vozy dosahují již samy o sobě rozměrů jam, které je řadí mezi velmožské pohřby. Kompletní porovnání hrobu Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ s horákovskými hroby s vozy tak můžeme učinit pouze na základě movité složky. V prostoru PS/bývalé PS lze další porovnání Seloutek H2/1926 – „Na Štastných“ provést pouze s hroby 5. a 6. pásma hrobových jam, kde spatřujeme sociálně rovné jedince. Bohužel naše znalosti o mobiliáři devíti hrobů, které sem spadají (obr. 25), jsou velmi nízké. Pouze v obou hrobech z Jevička III, A/39 a B/39 – „Na Panském“ byly umístěny zlaté předměty nebo bronzová nádoba (Jarůšková – Štrof eds. a kol. 2014, 161–162, obr. 62–64).

Chronologické hledisko považujeme za neméně důležité. Hrob Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ náleží mezi základní opory v Ha C2b v PS (obr. 68). Existenci čtyřkolových vozů se na Moravě podařilo prokázat teprve nedávno (Mírová – Golec 2018) na základě existence kování nábojů kol/zakončení oje, kování paprsků, svorek kol, výztuh náprav, kování korby, koncovek nábojů, zákolníků, železných ráfků kol, dlouhých hřebů a dalších součástí. Zuzana Mírová prokázala pro Moravu existenci dvanácti kontextů s komponentami nejméně osmnácti vozů, z oblasti PS/bývalé PS je to však pouze depot z Blatce – „Kocandy“ (kování náboje kola) a objekt č. 30 z Olomouce-Nemilan – „ul. Bylinkové“ (koncová ozdoba vozu). Příslušnost šesti vozů a pozůstatků po dílně k jejich výrobě z Habrůvky – „Býčí skály“ 7 k HS nebo PS/bývalé HS nebo PS zatím

nelze spolehlivě stanovit (Mírová 2019a, Fig. 26–33; *táž* 2019b, obr. 30). V Seloutkách H2/1926 – „Na Štastných“ lze vůz prokázat na základě existence tří předmětů: (1) železného zákolníku, (2) železných ráfků kol s hřebem, (3) železné hlavice hřebu.

Výskyt mobiliáře souvisejícího s tematikou koně v PS/bývalé PS je důležitý z hlediska sociálního a typologicko-chronologického. Evidujeme zejména součásti vozů, jeh a koňských postrojů, celkově jde o patnáct lokalit/kontextů. Díky preciznímu třídění lze některé předměty datovat s přesností na subfáze. Důležité je sledování komponent v rámci kontextů.

Soupis lokalit/kontextů s předměty s tematikou koně z PS/bývalé PS (dle Mírová 2019a; *táž* 2019b):

1. Blatec – „Kocanda“, okr. Olomouc (Pare 1992, 115, Fig. 155:4; Mírová – Golec 2018, 58, 96, Fig. 18:2; Mírová 2019a, 247, Pl. 24:8; *táž* 2019b, 249, tab. 24:2).
2. Čechy pod Kosířem – „Haviřovy díry“, okr. Prostějov (Mírová 2019a, 254, Pl. 28:12; *táž* 2019b, 260, tab. 28:13).
3. Dobručice – „Kamenec“, okr. Přerov (Drechsler 2010, 73 s vyobr.; Mírová 2019a, 255, Pl. 28:17–19; *táž* 2019b, 261, tab. 28:17–19).
4. Křenovice – „aglomerace“ (= Křenovice – „Hradisko“, „Koráb“ a „Vinice“), okr. Přerov (Hlava 2002, obr. 2:1; Tichá Bambasová 2019, obr. 16–18; Mírová 2019a, 261–262, Pl. 48:9–12).
5. Náklo – „Prostřední traty“, okr. Olomouc (Mírová 2019a, 267, Pl. 51:1; *táž* 2019b, 279, tab. 51:1).
6. Náměšť na Hané-Biskupství – „Vrchy“, okr. Olomouc (Červinka 1902, 253, obr. 122; Nekvasil 1961b, 10–11; Mírová 2019a, 267–268, Pl. 51:2–6; *táž* 2019b, 279–280, tab. 51:2–6).
7. Olomouc-Nemilany – „ul. Bylinková“, okr. Olomouc (Vránová 2013, 30, obr. 18; Bartík et al. 2017, 53, Fig. 6:118; Mírová 2019a, 268, Pl. 51:9; *táž* 2019b, 68–69, obr. 28).
8. Pavlov-Lechovice – „Obersko“, okr. Šumperk (Mírová 2019a, 268–269, Pl. 51:8; *táž* 2019b, 280–281, tab. 51:8).
9. Podivice 1 – „Na Valech“, okr. Vyškov (Fojtík – Golec 2006, 50–52, obr. 6; Mírová 2019a, 269, Pl. 51:10; *táž* 2019b, 281, tab. 51:9).
10. Polkovice, okr. Prostějov (Čižmář – Čižmářová – Kejzlar 2011, 88, obr. 4:2; Mírová 2019a, 269, Pl. 51:11; *táž* 2019b, 281–282, tab. 51:10).
11. Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“, okr. Prostějov (obr. 33; tab. 29:5g, 5l–5q, 5s–5t, 16–17, 30–31, 43, 48a–48f, 30:33, 35; Mírová 2019a, 269–271, Pl. 51:12–24, 52:1–20).
12. Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“, okr. Prostějov (tab. 100:38; Mírová 2019a, 271, Pl. 52:21).
13. Slatinky PH172 – „Nivky“, okr. Prostějov (Přichystal 2003, tab. XLIII:PH172/4; Mírová 2019a, 271–272, Pl. 52:22–24; *táž* 2019b, 285, tab. 52:22–24).
14. Slatinky PHbez kontextu – „Nivky“, okr. Prostějov (Přichystal 2003, tab. LXVI:22; Mírová 2019a, 272, Pl. 52:25; *táž* 2019b, 286, tab. 53:1).

15. Určice H6 – „Hájové“, okr. Prostějov (Gottwald 1931a, 95, obr. 106:4–5; *týž* 1931b, 206–207, obr. 1:4–5; Mírová 2019a, 275, Pl. 53:16; *táž* 2019b, 289, tab. 53:11).
16. Zlín-Louky – „Kamenné dílce“, okr. Zlín (Stegmann-Rajtár 1992a, 43, Taf. 85:2; Mírová 2019a, 275–276, Pl. 53:15; *táž* 2019b, 290, tab. 53:1).

Do HS nebo PS/bývalé HS nebo PS lze ještě řadit tyto kontexty:

17. Habrůvka – „Býčí skála“ 6, okr. Blansko (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 97–115, Taf. 21:231, 42:370–375, 43:377–387, 44:399, 46:414, 416, 50:445, 86–112; Golec 2017, 71, Fig. 66:1, 6, 9–11, 67:1, 4, 7; *týž* 2019, 97, obr. 28:1, 6, 9–11, 29:1, 4, 7; Mírová – Golec 2018, Fig. 18–21; Mírová 2019a, 88–96, 255–258, Fig. 26–33, Pl. 29–43, 44:1–12; *táž* 2019b, 70–75, 261–266, tab. 29–43, 44:1–13).
18. Habrůvka – „Býčí skála“ 7, okr. Blansko (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 77–79, Taf. 42:376; Mírová 2019a, 258, Pl. 44:13–15, 45:1; *táž* 2019b, 266, tab. 44:13–15, 45:11).
19. Habrůvka-Josefov – „vývřev Jedovnického potoka“, okr. Blansko (Mírová 2019a, 258, Pl. 45:2; *táž* 2019b, 266–267, tab. 45:12).
20. Neznámá lokalita, dříve vedeno jako Uherské Hradiště (Čižmář 2012a, obr. 2:8; Hlava 2017, 247, obr. 2:8; Mírová 2019a, 276, Pl. 53:9; *táž* 2019b, obr. 68–69).

Z hlediska četnosti výskytu předmětů jsou nejhodněji zastoupeny hroby, celkově jde o osm kontextů (Dobručice – „Kamenec“; Náměšť na Hané-Biskupství – „Vrchy“; Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“; Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“; Slatinky PH172 – „Nivky“; Slatinky – „Nivky“; Určice H6 – „Hájové“; Zlín-Louky – „Kamenné dílce“). Poměrně čteně jsou předměty zastoupeny na výšinných sídlištech (Křenovice – „aglomerace“; Pavlov-Lechovice – „Obersko“; Podivice 1 – „Na Valech“), pouze v jednom případě v depotech (Blatec – „Kocanda“), vyskytují se také (prozatím?) ojedinělé nálezy (Čechy pod Kosířem – „Haviřovy díry“; Náklo – „Prostřední traty“; Polkovice), jímž je také zákolník z Habrůvky-Josefova – „vývřevu Jedovnického potoka“, kde nelze určit příslušnost k HS nebo PS/bývalé HS nebo PS; to samé platí o kulturním zařazení jeskynní svatyně Habrůvka – „Býčí skála“ 6 a dílně Habrůvka – „Býčí skála“ 6.

Přehled typologicko-chronologického vývoje vozů, jeh a součástí postrojů v PS/bývalé PS. Za jeden z nejstarších nálezů součástí koňského postroje v PS lze považovat artefakt ze Slatinek PHbez kontextu – „Nivek“ (obr. 68; Mírová 2019a, 272, Pl. 52:25; *táž* 2019b, 286, tab. 52:25). Jde o bronzový čtyřhranný knoflík ve tvaru čtyřlístku, typ *Gemeinlebern* (KNO 15a dle Trachsel 2004; M BDK3 dle Mírová 2019a), který lze datovat do Ha C1.

Významný je železný roubík s vývalky a oválným středovým otvorem z Podivic 1 – „Na Valech“ (Mírová 2019a, 269, Pl. 51:10; *táž* 2019b, 281, tab. 51:9). Jde o *roubík typu Podivice* (MBT2 dle Mírová 2019a), který lze prozatím díky charakteristické výzdobě datovat do Ha C1b–C2a.

Z lokality Náklo – „Prostřední traty“ (Mírová 2019a, 267, Pl. 51:1; *táž* 2019b, 279, tab. 51:1) pochází bronzový *roubík* (tj. spínací komponenta pravděpodobně jha) *typu Plaňany* (KNE 05a dle Trachsel 2004; M YT1 dle Mírová 2019a), který je na Moravě unikátem. Datován je do Ha C1b–C2a. Čistě do období Ha C2a spadá ojedinělý nález *roubíku typu Annelöv* (KNE 05b dle Trachsel 2004; MYT2 dle Mírová 2019a) z lokality Čechy pod Kosířem – „Havířovy díry“ (Mírová 2019a, 254, Pl. 28:12; *táž* 2019b, 260, tab. 28:13).

Z Polkovic (Mírová 2019a, 269, Pl. 51:11; *táž* 2019b, 281–282, tab. 51:10) pochází bronzový polokulovitý *knoflík typu Beratzhausen* (KNO 01d dle Trachsel 2004; M BDk7 dle Mírová 2019a), který je datován do Ha C1a–C2a a na Moravě se vyskytuje hojně.

Z komorového žárového hrobu Slatinky PH172 – „Nivky“ (obr. 68; Mírová 2019a, 171–172, Pl. 52:22–24; *táž* 2019b, 285, tab. 52:22–25) evidujeme bronzovou otevřenou průvlečku s polokulovitou hlavicí a s křížovým provlékacím kroužkem a tři bronzové kroužky. Jde o *průvlečku typu Lhotka* (RFK 05b dle Trachsel 2004; M BDd10 dle Mírová 2019a), která je datována do Ha C1b–C2, v Ha C2b spíše vyznívá.

Z hrobu z Náměšti na Hané-Biskupství – „Vrchů“ (obr. 68; Mírová 2019a, 267–268, Pl. 51:2–6; *táž* 2019b, 279–280, tab. 51:2–4) pocházejí tři důležité komponenty koňského postroje – bronzový *roubík* s oválným středovým otvorem a dvě železná dvoučládková *udidla* s hladkými? *udítky*. *Roubík* lze s jistou dávkou opatrnosti přiřadit k *typu Annelöv* (KNE 05b dle Trachsel 2004; M BT3 Mírová 2019a), datování pro Moravu odpovídá prokazatelně zatím spíše Ha C2a. *Udidla* jsou řazena k *typu Kameniec* (MST 09x dle Trachsel 2004; M BB7 dle Mírová 2019a), pro Moravu jejich datování odpovídá Ha C2.

Výšinná lokalita/hradiště Pavlov-Lechovice – „Oberško“ (Mírová 2019a, 268–269, Pl. 51:8; *táž* 2019b, 280–281, tab. 51:8) poskytla železná dvoučládková *udidlo typu Grosseibstadt* (MST 12b dle Trachsel 2004; M BB8 dle Mírová 2019a), jeho datace odpovídá Ha C2b.

V komorovém hrobě ze Zlína-Louk – „Kamenných dílců“ (obr. 68; Mírová 2019a, 275–276, Pl. 53:15; *táž* 2019b, 290, tab. 53:13) známe bronzovou *průvlečku* pravděpodobně *typu Solany* (RFK 10c dle Trachsel 2004; M BDd7 dle Mírová 2019a), jejíž datování pro Moravu odpovídá Ha C2b.

Do Ha C2b–D1a lze řadit hrobový celek z Dobřčic – „Kamence“ (obr. 68; Mírová 2019a, 255, Pl. 28:17–19; *táž*

2019b, 261, tab. 17–19) datovaný dle nálezů železného dvoučládkového *udidla* s hladkými *udítky typu Unterregesberg* (MST 13 dle Trachsel 2004; M BB9 dle Mírová 2019a).

Z Křenovic – „aglomerace“ (souhrnné označení tratí „Hradisko“, „Koráb“ a „Vinice“ užitě v pracích Zuzany Mírové; 2019a, 261–262, Pl. 48:9–12; *táž* 2019b, 271, tab. 48:8–10) pocházejí čtyři předměty s koňskou tematikou – železná dvoučládková *udidlo s tordovanými? udítky*, kostěný/parohový *roubík typu Býčí skála* (MYT4 dle Mírová 2019a), kostěná/parohová *postranice* koňského *udidla* ve tvaru koníka *typu Křenovice* (M BC14 dle Mírová 2019a) a kostěná/parohová *objímka z jezdeckého bičíku*, která je na našem území unikátem. *Udidlo* se typologicky vymyká – svou délkou, velikostí postranních kroužků, slabým tordováním/rýžkováním? – a jeho určení je problematické. Pokud by šlo o *udidlo tordované*, datování by odpovídalo spíše Ha C2, pokud by ale šlo o *udidlo hladké* s rýhováním, lze uvažovat i o zařazení do Ha D1. *Postranice* typu *Býčí skála* je datována do Ha D1b–D3. Zbylé artefakty lze řadit k předmětům tzv. východního typu a jejich datování odpovídá Ha D1b–D2.

Z Blatce – „Kocandy“ pochází z depotu železná *kování náboje kola typu Blatec* (MBS 09 dle Trachsel 2004; MWN2 dle Mírová 2019a) datované do Ha D2–D3 (obr. 68; Mírová 2019a, 247, Pl. 24:8; *táž* 2019b, 249, tab. 24:2).

Z hrobu z Určic H6 – „Hájových“ (Mírová 2019a, 275, Pl. 53:16; *táž* 2019b, 289, tab. 53:11) známe bronzovou prolamovanou faléru zdobenou čtyřmi prolamovanými otvory a čtyřmi svazky koncentrických kružnic, která je však unikátní, a její datování je tudíž problematické.

Z lokality Habrůvka – „Býčí skála“ 6, kterou lze řadit k HŠ/PS nebo bývalé HS/PS, pochází 276 ks součástí vozů z pravděpodobně šesti celých vozů a dílny na jejich výrobu (Mírová 2019a, Pl. 29–43, 44:1–12; *táž* 2019b, 70–75, 261–266, tab. 29–43, 44:1–12). Pět vozů a dílnu lze datovat do Ha D1b–D2, evidujeme také vůz z Ha D3. Z jeskynní svatyně pochází také závěs jha, *roubík*, kostěná/parohová *postranice* *udidla*, dvě křížové *průvlečky*, *knoflík* ve tvaru tlapy šelmy, faléry a kroužky. Všechny předměty jsou datovány zejména do Ha D1b–D2a, některé faléry pak i do Ha D2b–D3 (obr. 68). Z Habrůvky – „Býčí skály“ 7 (obr. 68; Mírová 2019a, 258, Pl. 44:13–15, 45:1; *táž* 2019b, 266, tab. 44:13–15, 45:11) evidujeme kostěné/parohové *roubíky* a bronzový *kadlub* na *průvlečku* *typu Lhotka* (RFK 05b dle Trachsel 2004; M BDd10 dle Mírová 2019a), která je datována do Ha C1–C2; jde pravděpodobně o vůbec nejstarší artefakt související s postrojem na této lokalitě. Z okolí, tedy z lokality Habrůvka-Josefov – „vývěr Jedovnického potoka“ (Mírová 2019a, 258, Pl. 45:2; *táž* 2019b, 266–267, tab. 45:12), pochází bronzový *zákolník typu Seloutky* (MWL1 dle Mírová 2019a), který je charakteristický pro Moravu a zatím jej lze rámcově datovat do Ha C2–D2.

Z neznámé lokality, dříve uváděné jako Uherské Hradiště (Mírová 2019a, 276, Pl. 53:9), pochází bronzová koncová ozdoba vozu s balustrádovým typem korby (MWB11 dle Mírová 2019a). Tyto předměty se v době halštatské udržují pouze v oblasti Itálie, známe je z Praeneste, Chiusi nebo Ca' Morta, datování odpovídá 7.–6./5. století př. Kr. (Woytowitsch 1978, 34, 45–46, 53, Taf. 8:9, 70–71, 20:118; Mírová 2019a; táž 2019b, 68–69).

Pro stanovení kompletního chronologického rámce a provázání chronologického systému PS a HS je nutné ještě zmínit některé lokality/celky HS, jež jsou stěžejní pro datování.

Z lokality Bošovice H2 – „U Dvou závor“ (Stegmann-Rajtár 1992a, 46, Taf. 92:5–8, 93:1–2; Mírová 2019a, 247–248, Pl. 24:2–7, 9–14; táž 2019b, 249–250, tab. 24:3–4) známe dvě bronzová dvoučláneková udidla s tordovanými udítky, podle nich dokonce Martin Trachsel (2004, 484–485) vydělil typ Bošovice. Datování těchto udidel odpovídá Ha C1b–C2a.³² V hrobě se ještě vyskytly čtyři vyklenuté průvlečky typu Lhotka (RFK 05b dle Trachsel 2004; M BDd10 dle Mírová 2019a), které mají taktéž datování Ha C1–C2a (obr. 68).

V Bratčicích – „Mělčanské“ (Golec 2005c, tab. 68:26; Kos 1999; týž 2014c, 23, obr. 19:26, 209; Mírová 2019a, 248, Pl. 24:15–16; táž 2019b, 250–251, tab. 24:15–16) byly zjištěny dvě železné svorky loukotí kol vozu typu Bratčice (M WCL1 dle Mírová 2019a). Analogie mají až v italském prostředí, kde jejich datování spadá do Ha C2–D1a, což neodporuje celkovému datování hrobu do Ha D1a (obr. 68; Mírová 2019a, 82, Fig. 56; táž 2019b, 65).

Chronologicky významné jsou rovněž celky Brno-Holásky H1 – „U Tuřan“ (Mírová – Golec 2018; Mírová 2019a, 248–249, Pl. 24:17–55, 25; táž 2019b, 251–252, tab. 24:17–55, 25), Brno-Holásky H2 – „U Tuřan“ (Mírová – Golec 2018; Mírová 2019a, 249–250, Pl. 24:56–64, 26:1–40, 42–52; táž 2019b, 252–253, tab. 24:56–63, 26:1–51), jejich smíchaný nerozlišitelný inventář označený jako kontext Brno-Holásky H1 nebo H2 – „U Tuřan“ (Mírová – Golec 2018; Mírová 2019a, 250–251, Pl. 26:41, 53–60, 27; táž 2019b, 254–255, tab. 26:52–60, 27:1–34) a Brno-Holásky H3 – „U Tuřan“ (Mírová – Golec 2018; Mírová 2019a, 251, Pl. 28:1–2; táž 2019b, 255–256, tab. 28:1–2). V Brně-Holáskách H1 – „U Tuřan“ byla objevena tři železná tordovaná udidla, železný roubík pravděpodobně ze jha, různé knoflíky, průvlečky a pukličky. V Brně-Holáskách H2 – „U Tuřan“ můžeme rozlišit železné ráfky kol vozu,

hřeby kol, hřebičky ze jha, železná tordovaná udidla, různé ozdoby a kožené řemínky. Oba celky na základě typologické analýzy nálezů spadají do Ha C2a (obr. 68). Soubor z Brna-Holásek H3 – „U Tuřan“ obsahuje pouze jeden chronologicky citlivý předmět, a tím je *roubík typu Annelöv*, zde jde však o menší exemplář, který tudíž pravděpodobně náležel k postroji. Typ je datován spíše do Ha C1 (Trachsel 2004, 466), na Moravě se však vyskytuje rovněž v Ha C2a (obr. 68; M BT3; Mírová 2019a, 103–104, Fig. 61; táž 2019b, 96–97).

Lokalita Brno-Horní Heršpice H3 – „Na Široké, ul. Kšírova“ (Mírová 2019a, 251–252; táž 2019b, 256) poskytla soupravu tři koňských udidel, knoflíky a průvlečky,³³ jež s jistou dávkou opatrnosti odpovídá ostatním hrobům v Ha C2.

Pohřebiště v Brně-Obřanech – „V Širokých“ vykazuje některé hrobové celky klíčové pro poznání fáze Ha C1 na Moravě. V Brně-Obřanech H6 – „V Širokých“ (Adámek 1961, 83, tab. CXVIII:1; Mírová 2019a, 253, Pl. 28:11; táž 2019b, 258, tab. 28:7) byla objevena bronzová figurka koně, jejíž datování odpovídá spíše Ha C1. Žárový hrob Brno-Obřany H140 – „V Širokých“ (Adámek 1961, 91, tab. CXXXIX:11; Mírová 2019a, 253, Pl. 28:6–8; táž 2019b, 258–259, tab. 28:8–10) sice vykazuje zejména inventář z pozdní doby bronzové (nákrčník, spony), kromě něj ale také železný nůž a tři bronzové knoflíky s polokulovitou hlavicí typu *Beratzhausen* (KNO 01d dle Trachsel 2004; M BDk7 dle Mírová 2019a), které jsou charakteristické již pro Ha C1a, avšak objevují se hojně ještě v Ha C2a. Vzhledem ke kombinaci inventáře lze v tomto případě uvažovat o „smíchaném“ přechodném pozdně bronzovém a časně halštatském horizontu Ha C1a (obr. 68). Hrob Obřany H169 – „V Širokých“ (Adámek 1961, 95–96, obr. 99, tab. CXXXIII:4; Mírová 2019a, 254, Pl. 28:16; táž 2019b, 259, tab. 28:11), dosahující svými parametry již velmožské úrovně, poskytl mimo hojného železného inventáře (meč, kopí, nůž, sekera) *postranici udidla typu Brno-Obřany* (M BC13 dle Mírová 2019a). Celkově však hrob kombinací inventáře odpovídá také spíše Ha C1a (obr. 68; starší datování hrobu Brno-Obřany H169 – „V Širokých“ do Ha B3 cf. Stegmann-Rajtár 1986).

Z Dobelic – „čp. 67“ (Stegmann-Rajtár 1992a, 50, Taf. 100:1–3; Mírová 2019a, 254–255, Pl. 28:13–15; táž 2019b, 260–261, tab. 28:14–16) pochází chronologicky citlivé bronzové *udidlo* s tordovanými udítky *typu Bošovice* (MST 07b dle Trachsel 2004; M BB5 dle Mírová 2019a), které se vyskytuje od Ha C1b do Ha C2a (obr. 68), kdy je však postupně nahrazováno udidly železnými. Dále se zde

32 V tomto hrobě byla nalezena také opasková zápona ve tvaru T (Stegmann-Rajtár 1992a, Taf. 93:9), která však mohla být k nálezům druhotně přimíchána např. z Bošovic H1 – „U Dvou závor“; chronologicky totiž k souboru evidentně nepatří.

33 Inventář je připravován k publikaci, a proto zatím není k dispozici k detailnějšímu rozboru.

vyskytl knoflík s polokulovitou hlavicí typu *Beratzhausen* (KNO 01d dle *Trachsel 2004*; M BDK7 dle *Mírová 2019a*), datovaný obdobně do Ha C1b–C2a.

Hrobové celky Hrušovany u Brna H1 – „U Tří mostů“ (*Kos 2011*, obr. 1, 3:2,15–18,24,26,30–33,35–46; *týž 2014c*, 43–46, obr. 37–43, 61, 158:2,15–18,24,26,30–33,35–46, 160, 197, 199–207; *Kos – Přichystal 2013*, 88–90, 239–240, obr. na str. 86, 87, 89; *Mírová 2019a*, 259–260, Pl. 45:3–19, 46; *táž 2019b*, 267–268, tab. 45:3–19, 46:1–8) a Hrušovany u Brna H2 – „U Tří mostů“ (*Kos 2011*, obr. 2, 4:10,11b,14–15,23a,23j; *týž 2014c*, 48–49, 159:10,11b,14–15,23a,23j, 162; *Kos – Přichystal 2013*, 88–89, 239–240; *Mírová 2019a*, 260–261, Pl. 47, 48:1–7; *táž 2019b*, 269–270, tab. 47, 48:1–7) poskytly bohatý soubor předmětů souvisejících s vozem, jhy a postroji. V Hrušovanech u Brna H1 – „U Tuřan“ se podařilo zjistit dřevěné jho bohatě zdobené bronzovými plíšky, pukličkami a hřebíčky, opatřeno bylo čtyřmi spínacími *roubíky* typu *Lhotka* (KNE 05c dle *Trachsel 2004*; M YT3 dle *Mírová 2019a*), které se vyskytují od Ha C1b, na Moravě spíše v Ha C2a i Ha C2b. Dále byly zjištěny tři koňské postroje, dva sestávající z tordovaných *udidel* typu *Brno-Holásky* (MST 09a dle *Trachsel 2004*; M BB6 dle *Mírová 2019a*) a jeden z tordovaného *udidla* typu *Kameniec* (MST 09x dle *Trachsel 2004*; M BB7 dle *Mírová 2019a*), na Moravě datovaného do Ha C2. Důležité jsou bronzové *tutulovité knoflíky* s osmi očky po stranách typu *Gendorf* (TUT 01b dle *Trachsel 2004*; M BDK6 dle *Mírová 2019a*), které jsou datovány do Ha C1b–C2. Hrob z Brna-Holásek H2 – „U Tuřan“ obsahoval taktéž tři postroje sestávající ze tří hladkých *udidel* typu *Grosseibstadt* (MST 12b dle *Trachsel 2004*; M BB8 dle *Mírová 2019a*), datovaná do Ha C2b (*obr. 68*). Významné jsou také ozdoby postroje – bronzové *knoflíky* s polokulovitou hlavicí typu *Beratzhausen* (KNO 01d dle *Trachsel 2004*; M BDK7 dle *Mírová 2019a*) datované do Ha C1a–C2 a bronzové *průvlečky* s otevřeným křížovým provlékacím kroužkem, šikmou ploškou a polokulovým výstupkem typu *Solany* (RFK 10c dle *Trachsel 2004*; M BDd7 dle *Mírová 2019a*) datované do Ha C2b (*obr. 68*).

Z Modřic H1800 – „Sádek“ (*Kos 2009a*, 134, obr. 6:11, 13–14; *týž 2015*, 31–32; *Mírová 2019a*, 263, Pl. 48:13–15, 17; *táž 2019b*, 272–273, tab. 48:13–16) pocházejí dva bronzové *knoflíky* s polokulovitou hlavicí typu *Beratzhausen* (KNO 01d dle *Trachsel 2004*; M BDK7 dle *Mírová 2019a*) datované do Ha C1a–C2 (*obr. 68*).

Hrob Modřice H3815 – „Rybníky“ (*Kos – Přichystal 2013*, 85–87, 257–258, obr. na str. 83; *Kos 2014c*, obr. 81; *týž 2015*, 49–55; *Mírová 2019a*, 264, Pl. 48:18–29; *táž 2019b*, 274, tab. 48:17–28) obsahoval pravděpodobně celodřevěný vůz, po kterém zůstaly dva zážlaby pro kola, dále součásti jha a koňského postroje. Jde o dvě *udidla* typu *Brno-Holásky* (MST 09a dle *Trachsel 2004*; M BB6 dle

Mírová 2019a), vyklenuté *průvlečky* typu *Lhotka* (RFK 05b dle *Trachsel 2004*; M BDd10 dle *Mírová 2019a*) a *průvlečky* typu *Mitterkirchen* (KNO 03d dle *Trachsel 2004*; M BD11 dle *Mírová 2019a*). Datování nálezového celku odpovídá spíše Ha C2(a) (*obr. 68*).

Z mnohokrát citované mohyly Mokrý-Horákov – „Hlásnica“ (*Skutil 1937*; *Stegmann-Rajtár 1992a*, 16–17, Taf. 18:4–6, 19:1,5–6,9–25,27, 21:12–13; *Golec 2005c*, 66, tab. 229; *Mírová 2019a*, 265–266, Pl. 49, 50:1–25; *táž 2019b*, 276–278, tab. 49, 50:1–25) pochází další rozsáhlý soubor předmětů. Nacházelo se zde pravděpodobně honosné jho tvořené stovkami kusů drobných pukliček, pět udidel, z toho jeden exemplář typu *Brno-Holásky* (MST 09a dle *Trachsel 2004*; M BB6 dle *Mírová 2019a*) a čtyři exempláře typu *Kameniec* (MST 09x dle *Trachsel 2004*; M BB7 dle *Mírová 2019a*), 57 knoflíků typu *Beratzhausen* (KNO 01d dle *Trachsel 2004*; M BDK7 dle *Mírová 2019a*), *průvlečky* typu *Niederfellabrunn* (RFK 08 dle *Trachsel 2004*; M BDd6 dle *Mírová 2019a*) a *průvlečky* typu *Lhotka* (RFK 05b dle *Trachsel 2004*; M BDd10 dle *Mírová 2019a*). Na základě těchto předmětů je hrob možné datovat rámcově do Ha C2 (*obr. 68*).

Z lokality Morašice H1 – „U Mohyly“ (*Stegmann-Rajtár 1992a*, 52–53, Taf. 106:9,12,15, 107:1–10; *Mírová 2019a*, 266–267, Pl. 50:26–38; *táž 2019b*, 277–278) pochází soubor ozdob koňského postroje – *knoflíky* typu *Beratzhausen* (KNO 01d dle *Trachsel 2004*; M BDK7 dle *Mírová 2019a*), *tutulovité knoflíky* s osmi očky po stranách typu *Gendorf* (TUT 01b dle *Trachsel 2004*; M BDK6 dle *Mírová 2019a*) a *tutulovité knoflíky* s jedním provlékacím kroužkem typu *Morašice* (TUT 02c dle *Trachsel 2004*; M BDK5 dle *Mírová 2019a*); datování předmětů odpovídá spíše Ha C2(a) (*obr. 68*).

Ze Slavkova u Brna H2 – „Rauscheru“ (*Geisler 2001*; *Dobisíková et al. 2010*, 66, 71, obr. 1, 9:23; *Kos 2016*, 88, obr. 3:23; *Mírová 2019a*, 272, Pl. 53:1; *táž 2019b*, 285, tab. 53:1) evidujeme *udidlo* typu *Grosseibstadt* (MST 12b dle *Trachsel 2004*; M BB8 dle *Mírová 2019a*), které lze datovat do Ha C2b (*obr. 68*).

Z hrobu Těšetice H1 – „Pískovna“ (*Koštuřík – Palátová 1984a*; *tíž 1984b*; *Mírová 2019a*, 274, Pl. 53:7; *táž 2019b*, 288, tab. 53:5) pochází železná dvoučlánková *udidlo* s jedním tordovaným a jedním dvojitým *udítkem* typu *Brno-Holásky* (MST 09a dle *Trachsel 2004*; M BB6 dle *Mírová 2019a*), které je datované do Ha C2 (*obr. 68*).

Významný je celek Trstěnice H3 – „Rybník“ (*Stegmann-Rajtár 1992a*, 62–63, Taf. 135:10,12–15; *Mírová 2019a*, 274–275, Pl. 53:10–14; *táž 2019b*, 288–299, tab. 53:6–10), který obsahoval bronzový čtyřhranný páskový *knoflík* typu *Obernricht* (KNO 11b dle *Trachsel 2004*; M BDK9 dle *Mírová 2019a*), bronzový křížový *knoflík* typu *Gemeinlebern* (KNO 15a dle *Trachsel 2004*; M BDK5 dle *Mírová 2019a*)

a bronzovou falérku typu *Kuřim* (M BDF1 dle *Mírová 2019a*). Soubor lze na základě těchto předmětů datovat do Ha C1b (obr. 68).

Detailní rozbor součástí vozu/jha a koňského postroje ze Seloutek – „Na Štátných“. Železný zákolník typu Seloutky (obr. 33:1; tab. 29:5m; M WL1 dle *Mírová 2019a*) spadá do kategorie tyčinkovitých zákolníků, je opatřen jednoduchým očkem zdobeným třemi kruhy. Ty sloužily primárně jako ozdoba a měly za úkol při jízdě vydávat zvuk. Železný zákolník je moravským unikátem, evidujeme pouze bronzový exemplář z lokality Habrůvka-Josefov – „vývěr Jedovnického potoka“, také zdobený třemi kruhy. Martin Trachsel (2004, 533–535) vyděluje pět typů zákolníků, v Čechách dominuje typ Kolín (např. Hradenín H5, Nehvizdky H1/1977, Plaňany, Rvenice ad.) s tyčinkou rozdělenou na dvě části a svinutou ve dvě očka tvořící osmičku. Jedinou známou analogií tyčinkovitého zákolníku je H4 z Oberwiesenackeru (*Kossack 1954*, Abb. 27:10), kde jde o stejný typ s očkem a třemi volnými kruhy; hrob lze rámcově datovat do Ha C2. Pro Moravu v této době také není vyloučena existence dřevěných zákolníků. Exemplář ze Seloutek H2/1926 – „Na Štátných“ má jednoduché oko, stejně jako bronzový kus z Habrůvky-Josefova – „vývěru Jedovnického potoka“. Užití zákolníku typu Seloutky lze zatím rámcově usuzovat od Ha C2a do Ha D2a (*Mírová 2019a*, 82–83, Fig. 56).

Železné ráfky kol typu Brno-Holásky (obr. 33:3–4; tab. 30:33,35; M WT1 dle *Mírová 2019a*). Jeden exemplář s dochovanou hlavici hřebu a druhý bez ní mají na Moravě analogie v Brně-Holáskách H2 – „U Tuřan“ (*Mírová – Golec 2018*, 61, Tab. 21:30,32–37) a v Brně-Holáskách H1 nebo H2 – „U Tuřan“ (*Mírová – Golec 2018*, 61, Tab. 24:41–44, 25:7–15,78–88,90). Kování typu Brno-Holásky je moravským specifíkem, definováno je rovným ráfkem bez okrajů se šířkou do 3 cm a hřeby se zploštělou polokulovitou hlavici. Typ je datován do Ha C2 (*Mírová 2019a*, 81, Fig. 56). Nejblíže analogie plochých ráfků z celků datovaných do Ha C2–D1 známe až z italského prostředí, nalezeny byly v Capeně (*Woytowitsch 1978*, Taf. 5:15b), Narce (*Woytowitsch 1978*, Taf. 5:23) nebo Campoalano (*Woytowitsch 1978*, Taf. 18:89).

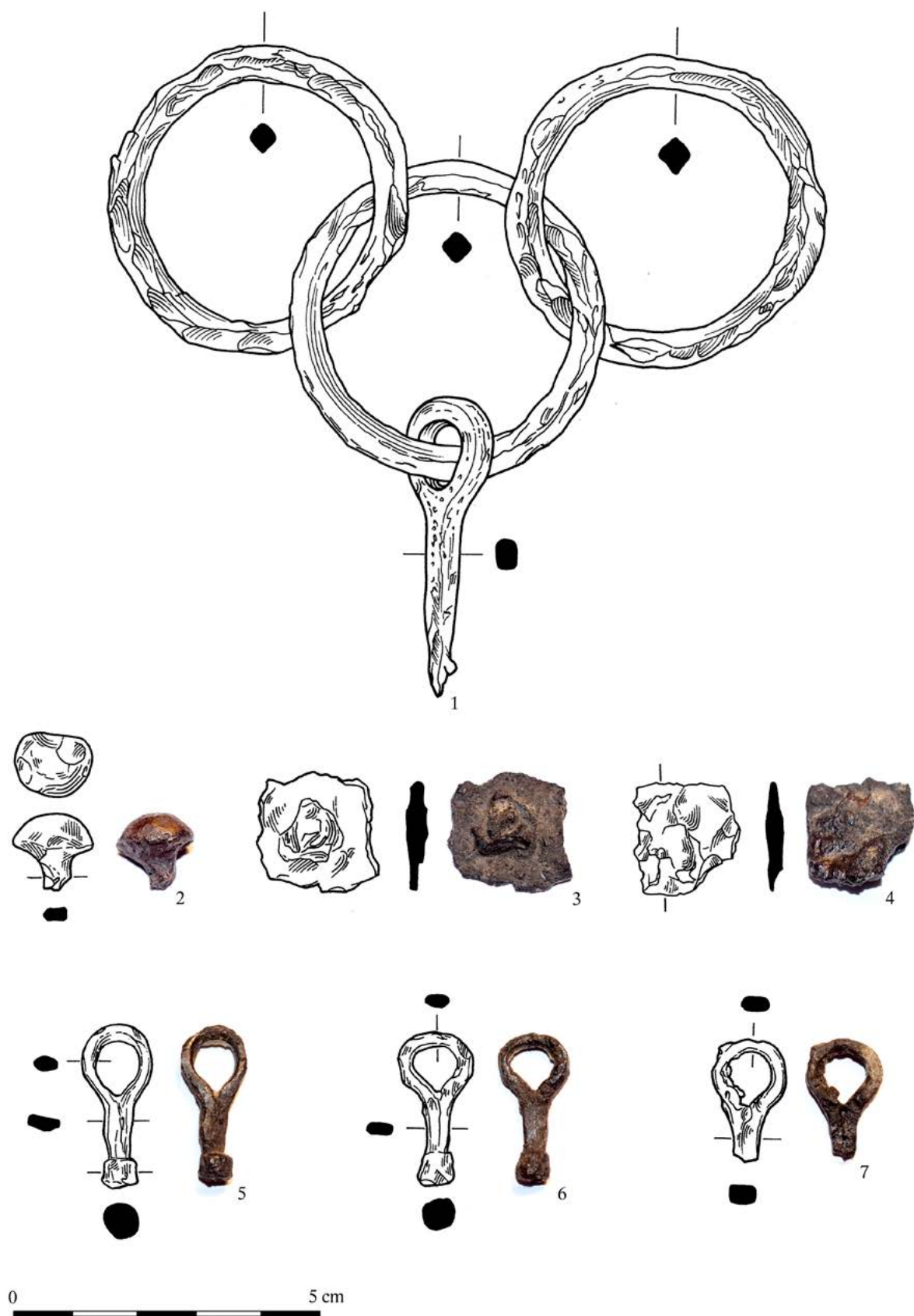
Železná polokulovitá hlavice hřebu (obr. 33:2; tab. 29:5r) je dalším charakteristickým předmětem v hrobových celcích s vozy. Hřeby sloužily buď k přichycení loukotí kol k dřevěným kolům a železným ráfkům, nebo jako součásti korby vozu. Nacházejí se hojně na lokalitách s vozy, např. Brno-Holásky H2 – „U Tuřan“ (*Mírová – Golec 2018*, 61, Tab. 21:31), Brno-Holásky H1 nebo H2 – „U Tuřan“ (*Mírová – Golec 2018*, 61, Fig. 10:1, Tab. 25:16–26,28,32–33, 41–42,44–45,48,50–62,69,72), Praha-Bubeneč H1 (*Friedrichová – Koutecký – Slabina 1996*, Abb. 11:3), Nymburk (*Filip 1932*, obr. 39:1), Lovosice (*Půlpán 2012*, 100–101,

tab. 45:30–32,41–43,46:51–54) ad. Chronologicky nejsou citlivé, masivně se vyskytují od Ha C2. V hrobech bez jiných prokazatelných součástí vozu mohly eventuálně sloužit jako spojení jiných dřevěných předmětů, např. nábytku.

Železné osově kolíky typu Schlesendorf (obr. 33:5–6; tab. 29:5o–5p,16; OES 02a dle *Trachsel 2004*) jsou dokladem buď koňského postroje, kdy sloužily jako závěsek koňského udidla, nebo souvisejí s vozem či jhem. Z doby laténské je evidujeme jako součást spodní platformy vozu držící korbu (*Schönfelder 2002*, 188, Abb. 188) či jha. Na Moravě byly nalezeny na lokalitě Hrušovany u Brna H2 – „U Tří mostů“ (*Kos 2011*, obr. 4:15). Jejich výskyt není chronologicky citlivý, poprvé se objevují v Ha C2.

Železná omegovitá svorka (tab. 29:17,31; OES 01a dle *Trachsel 2004*) je podobně polyfunkčním předmětem, bývá dávana do souvislosti jak s vozem/jhem (*Trachsel 2004*, 512–513), tak i s udidly. Přímo v Seloutkách H2/1926 – „Na Štátných“ byl jeden kus nalezen na udidle. Paralely nacházíme zejména na tordovaných udidlech HS – Brno-Holásky H1–H2 – „U Tuřan“ (*Mírová – Golec 2018*, Tab. 12, 13:1), Hrušovany u Brna H1 – „U Tří mostů“ (*Kos 2011*, obr. 3:32–33), Mokrý-Horákov – „Hlásnica“ (*Stegmann-Rajtár 1992a*, Taf. 18:5). Všechna udidla chronologicky spadají do Ha C2 (*Mírová 2019a*, 119; *táž 2019b*, 94), svorky však pocházejí z Ha C1a–C2b.

Železná hladká udidla typu Grosseibstadt (tab. 29:5g, 5l,5n; MST 12b dle *Trachsel 2004*; M BB8 dle *Mírová 2019a*) byla nalezena v Seloutkách H2/1926 – „Na Štátných“ v počtu tří kusů a jedna polovina v Seloutkách H4/2017 – „Na Štátných“. Typologicky jde o udidla s hladkými udítky bez postranních kroužků, v jednom případě s postranním kolíkem; v Seloutkách H4/2017 – „Na Štátných“ jde o udidlo s hladkým udítkem a postranním kroužkem. Hladká udidla jsou na Moravě specialitou PS – Dobručka – „Kamenec“ (*Drechsler 2010*, obr. na str. 73; *Mírová 2019a*, 255, Pl. 28:17; *táž 2019b*, 261), Náměšť na Hané-Biskupství – „Vrchy“ (*Mírová 2019a*, 267–268, Pl. 51:3,6; *táž 2019b*, 279–280), Pavlov-Lechovice – „Obersko“ (*Mírová 2019a*, 268–269, Pl. 51:8; *táž 2019b*, 280–281). Z HS je známe vzácně – Slavkov u Brna H2 – „Rauscher“ (*Kos 2016*, obr. 3:23; *Mírová 2019a*, 272, Pl. 53:1; *táž 2019b*, 286), Hrušovany u Brna H1 – „U Tří mostů“ (*Kos 2011*, obr. 3:39; *Mírová 2019a*, 259–260, Pl. 46:1–2,5,7–8; *táž 2019b*, 267–269), Hrušovany u Brna H2 – „U Tří mostů“ (*Kos 2011*, obr. 4:15m–15n,23j; *Mírová 2019a*, 260–261, Pl. 47:1–2,6; *táž 2019b*, 269–270). Tyčinkovitý postranní kolík se na tordovaném udidle vyskytl na lokalitě Mokrý-Horákov – „Hlásnica“ (*Stegmann-Rajtár 1992a*, Taf. 18:4; *Mírová 2019a*, 265–266, Pl. 49:1). Jádro výskytu udidel typu Grosseibstadt evidujeme v Bavorsku (Grosseibstadt, Leipheim), vyskytuje se i v Rakousku (Mitterkirchen, Strettweg) a Čechách (Hradenín, Nehvizdky). Martin Trachsel

Obr. 33: Železné díly vozu a jha/koňského postroje ze Seloutek H2/1926 – „Na Štastných“: 1 – zákolník; 2 – hlavice hřebu; 3–4 – části ráfků (u č. 3 s hlavicí hřebu); 5–6 – části koňského postroje/jha (kresby: J. Molčíková; foto: Z. Mírová).

tento typ datuje do středního až pozdního Ha C2 (Ha C2b), s jeho chronologickým zařazením se výskyt moravských exemplářů shoduje (Mírová 2019a, 121, Fig. 61).

Bronzový knoflík s polokulovitou hlavicí typu *Beratzhausen* (tab. 29:5s–5t; KNO 01d dle *Trachsel 2004*; MBDk7 dle Mírová 2019a). Z Moravy jej známe z lokalit Brno-Holásky H1 – „U Tuřan“, Brno-Holásky H2 – „U Tuřan“, Břeclav – „Žleby“, Dobelice – „čp. 67“, Hrušovany u Brna H2 – „U Tří mostů“, Modřice H1800 – „Sádky“, Mokrý-Horákov, Mokrý-Horákov – „Hlásnica“, Morašice – „U Mohyly“, Polkovice (Mírová 2019a, 125, Fig. 64). Vyskytuje se prakticky v celé Evropě a je datován do Ha C1a–C2a (*Trachsel 2004*, 468).

Bronzová průvlečka s otevřeným křížovým provlékacím kroužkem, šikmou ploškou a polokulovým výstupkem typu *Solany* (tab. 29:48a–48f; RFK 10c dle *Trachsel 2004*; MBDd7 dle Mírová 2019a). Doložit se je na Moravě podařilo dále pouze v Hrušovanech u Brna H2 – „U Tří mostů“. Jde o málo zastoupený typ vyskytující se spíše v Čechách (Kyšice, Rvenice), datovaný je do středního Ha C2 (*Trachsel 2004*, 529), v kontextu Moravy pak prokazatelně do Ha C2b (Mírová 2019a, 126, Fig. 64).

Na základě součástí vozu a koňského postroje lze hrob Seloutky H2/1926 – „Na Štátných“ spolehlivě datovat do Ha C2b (obr. 68), přičemž analogickým a stejně datovaným hrobovým celkem na Moravě s podobným koňským postrojem (udidla, knoflík, průvlečky) jsou Hrušovany u Brna H2 – „U Tří mostů“ v HS.

Archeologicky potvrzený kontext kostí koně známe ze sídliště Seloutky obj. 513 – „U Planičky“. V halštatském objektu byla vedle keramiky a železného kroužku nalezena koňská lebka a dvě lebky psa (Čížmář 1999c).

10.2.1.2 Spony

Spony³⁴ v HS a PS/bývalé HS a PS známe na Moravě ze 79³⁵ lokalit na 75 katastrech, resp. městských částech (obr. 34; kap. 8.1). V prostějovsko-vyškovské podskupině PS a bývalé PS je známe z 29 lokalit na 27 katastrech. Počet lokalit v této podskupině odpovídá 33 % lokalit na

Moravě. Tato skutečnost spolu s jinými údaji podporuje názor o významnosti zkoumaného území v rámci dvanácti definovaných moravských podskupin (obr. 2). Halštatským sponám se na Moravě systematicky věnoval Jiří Říhovský (1993), ovšem pramenný fond od té doby výrazně vzrostl. Z prostějovsko-vyškovské podskupiny PS a bývalé PS evidujeme 51 spon na 27 katastrech:

1. Bílovice-Lutotín – „Zadní hony“ 1; sídliště (sběr), bronzová lodkovitá spona typu Šmarjeta (obr. 34:5, 35:1; *Kos – Přichystal 2018*, obr. 6:23/nahoře).
2. Bílovice-Lutotín – „Zadní hony“ 2; sídliště (sběr), bronzová lodkovitá spona s plošně klenutým lučíkem s výzdobou (obr. 34:5, 35:2; *Kos – Přichystal 2018*, obr. 6:23/nahoře).
3. Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“ 1; hrob, železná harfovité spona (obr. 34:49; tab. 2:16; nepublikováno).
4. Držovice – „Horka“ 1; sídliště (sběr), bronzová spona se zdobenou kulovitou patkou typu Wicina (obr. 34:53, 35:3; nepublikováno; poskytl M. Popelka).
5. Držovice – „Horka“ 2; sídliště (sběr), bronzová obloukovitá spona s hladkým lučíkem (obr. 34:53, 35:4; nepublikováno; poskytl M. Popelka).
6. Ježkovice – „Černov“ 1; hradiště (sběr), bronzová lodkovitá spona s rytou příčnou lištou a dvěma postranními knoflíky (obr. 34:88, 35:5; nepublikováno; poskytl I. Čížmář).
7. Klopotovice 1; sídliště (sběr), bronzová lodkovitá spona s plošně klenutým zdobeným lučíkem (napodobujícím typ Šmarjeta) a krátkým zachycovačem s kónickým zdobením nožky (obr. 34:95, 35:6; nepublikováno; poskytl I. Čížmář).
8. Kostelec na Hané – „Trněnka“ 1; sídliště (sběr), bronzová lodkovitá spona se třemi číškovitými knoflíky a soustřednými oky na lučíku (obr. 34:98, 35:7; nepublikováno; poskytl P. Fojtík).
9. Kralice na Hané – „Kralický háj“; sídliště (sběr), bronzová spona se zdobenou číškovitou patkou a samostřílovým vinutím (obr. 35:8; nepublikováno; poskytl P. Fojtík).
10. Křenovice – „Hradisko“ 1; hradiště (sběr), bronzová lodkovitá spona s podélnou středovou lištou na lučíku, krátkým zachycovačem s profilovaným knoflíkem na nožce a samostřílovým vinutím (obr. 34:109, 35:9; Říhovský 1993, Taf. 14:130).
11. Křenovice – „Hradisko“ 2; hradiště (sběr), bronzová lodkovitá spona se zdobeným kolínkovitým lučíkem, dlouhým zachycovačem, jemně profilovaným knoflíkem na nožce a samostřílovým vinutím (obr. 34:109, 35:10; Říhovský 1993, Taf. 16:183).
12. Lešany – „Dluhošice“ 1; sídliště (sběr), bronzová lodkovitá spona se zdobeným lučíkem a krátkým zachycovačem s jemně profilovaným knoflíkem na nožce (obr. 34:118, 35:11; nepublikováno; poskytl P. Fojtík).
13. Lešany – „švestkový sad“ 2; sídliště (sběr), bronzová lodkovitá nezdobená spona s plošně klenutým lučíkem (obr. 34:119, 35:12; nepublikováno; poskytl P. Fojtík).
14. Malé Hradisko – „Staré Hradisko“ 1; hradiště (sběr), bronzová lodkovitá spona s příčnými rýsovanými svazky na koncích lučíku a se dvěma postranními knoflíky (obr. 34:124, 35:13; Říhovský 1993, Taf. 15:155).

34 Spony z Moravy budou komplexně typologicko-chronologicky vyhodnoceny v rámci rozsáhlejšího území Bavorska, České republiky, Slovenska, Rakouska a Maďarska v chystaném větším projektu. Na tomto místě uvádíme přehled spon z prostějovsko-vyškovské podskupiny PS a bývalé PS.

35 V době dokončování práce byla nalezena bronzová číškovitá spona datovaná do Ha D3 v Kralicích na Hané – „Kralickém háji“. Nově byla publikována číškovitá spona typu F3 z Němčic nad Hanou (Čížmář – Čížmářová – Meduna 2018, tab. 19:281). Oba kusy již nejsou zahrnuty do seznamu spon v kap. 8.1 a na obr. 34.

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štátných“ v kontextu Moravy

15. Malé Hradisko – „Staré Hradisko“ 2; hradiště (sběr), bronzová lodkovitá spona s krátkým zachycovačem (*obr. 34:124, 35:14; Říhovský 1993, Taf. 16:173*).
16. Měrovice nad Hanou – „Babiny“ 1; sídliště (sběr), bronzová lodkovitá spona typu Šmarjeta (*obr. 34:128, 35:15; nepublikováno; poskytl I. Čížmář*).
17. Němčice nad Hanou – „Zadní dlátka“ 1; sídliště (sběr), bronzová spona se (zdvojenou?) zdobenou patkou typu F3 (*obr. 35:16; Čížmář–Čížmářová–Meduna 2018, tab. 19:281*).
18. Nezamyslice 1; hrob? (sběr), bronzová dvojdielná lodkovitá spona typu Šmarjeta s krátkým zachycovačem (*obr. 34:178, 35:17; Říhovský 1993, Taf. 14:137*).
19. Orlovice – „Lysá hora“ 1; hrob, železná harfovité spona (*obr. 34:186; Kos – Přichystal 2013, obr. na str. 80*).
20. Podivice 1 – „Na Valech“ 1; hradiště (sběr), železná obloukovitá spona s vývalky na lučiku (*obr. 34:200, 35:18; Fojtík – Golec 2006, obr. 5*).
21. Polkovice – „Ostrov“ 1; sídliště (sběr), bronzová lodkovitá spona s příčnými rýsovanými svazky na plošně klenutém lučiku (*obr. 34:207, 35:19; nepublikováno; poskytl I. Čížmář*).
22. Polkovice – „Ostrov“ 2; sídliště (sběr), bronzová lodkovitá spona s příčnými a podélnými rýsovanými svazky na plošně klenutém lučiku (*obr. 34:207, 35:20; nepublikováno; poskytl I. Čížmář*).
23. Polkovice – „Ostrov“ 3; sídliště (sběr), bronzová dvojdielná nezdobená obloukovitá spona s lodkovitě rozšířeným lučikem (*obr. 34:207, 35:21; nepublikováno; poskytl I. Čížmář*).
24. Polkovice – „Ostrov“ 4; sídliště (sběr), bronzová lodkovitá spona typu Šmarjeta (*obr. 34:207, 35:22; nepublikováno; poskytl I. Čížmář*).
25. Polkovice – „Ostrov“ 5; sídliště (sběr), bronzová spona se zdobenou patkou (*obr. 34:207, 35:23; Čížmář 2004b, obr. 1:3*).
26. Polkovice – „Ostrov“ 6; sídliště (sběr), bronzová spona se zdobenou číškovitou patkou (*obr. 34:207, 35:24; Čížmář 2004b, obr. 1:4*).
27. Polkovice – „Ostrov“ 7; sídliště (sběr), bronzová spona se zdobenou číškovitou patkou (*obr. 34:207, 35:25; Čížmář 2004b, obr. 1:6*).
28. Prostějov-Domamyslice – „Vinohrádky“ 1; sídliště (sběr), bronzová lodkovitá spona typu Šmarjeta (*obr. 34:214, 35:26; nepublikováno; poskytl P. Fojtík*).
29. Pustiměř H2/84 – „Pod Grefty“ 1; hrob, železná harfovité spona (*obr. 34:222; Baarová 2007, tab. 8:7–8*).
30. Pustiměř H1/85 – „Pod Grefty“ 2; hrob, železná harfovité spona (*obr. 34:223; Baarová 2007, tab. 13:2*).
31. Seloutky H3/1926 – „Na Štátných“ 1; hrob, železná harfovité spona (*obr. 34:232; tab. 31:A1,A3–A4; nepublikováno*).
32. Seloutky H5/1926 – „Na Štátných“ 2; hrob, železná harfovité spona (*obr. 34:233; tab. 33:A10; nepublikováno*).
33. Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štátných“ 3; hrob, železná harfovité spona (*obr. 34:234; tab. 49:22a,28; nepublikováno*).
34. Seloutky H8/2012 – „Na Štátných“ 4; hrob, železná harfovité spona (*obr. 34:235; tab. 67:23; nepublikováno*).
35. Seloutky H1/2017 – „Na Štátných“ 5; hrob, železná harfovité spona (*obr. 34:236; tab. 82:40; nepublikováno*).
36. Seloutky H3/2017 – „Na Štátných“ 6; hrob, železná harfovité spona (*obr. 34:237; tab. 93:1b,4; nepublikováno*).
37. Slatinice – „Na Stráži“ 1; sídliště (sběr), bronzová lodkovitá spona typu Šmarjeta (*obr. 34:241, 35:28; nepublikováno; poskytl P. Fojtík*).
38. Slatinice – „Na Stráži“ 2; sídliště (sběr), fragment bronzové spony se zdobenou číškovitou patkou (*obr. 34:241, 35:27; nepublikováno; poskytl P. Fojtík*).
39. Slatinice – „Na Stráži“ 3; sídliště (sběr), bronzová spona se zdobenou číškovitou patkou (*obr. 34:241, 35:29; nepublikováno; poskytl P. Fojtík*).
40. Slatinice – „U Vodárny“ 4; sídliště (sběr), bronzová spona se zdobenou číškovitou patkou, pravděpodobně typ Wicina (*obr. 34:242, 35:30; nepublikováno; poskytl P. Fojtík*).
41. Slatinky PH18 – „Nivky“ 1; hrob, bronzová lodkovitá spona s úhlově rýsovanými svazky a příčnými úzkými hladkými lištami (*obr. 34:246, 35:31; Říhovský 1993, Taf. 16:180; Přichystal 2003, tab. V:PH18/1*).
42. Slatinky PH106 – „Nivky“ 2; hrob, bronzová lodkovitá spona s příčnými úzkými hladkými lištami, krátkým zachycovačem a reparací na lučiku (*obr. 34:247, 35:32; Říhovský 1993, Taf. 14:138; Přichystal 2003, tab. XXVIII:PH106/14*).
43. Slatinky PH165 – „Nivky“ 3; hrob, železná harfovité spona (*obr. 34:248; Přichystal 2003, tab. XLI:PH165/8*).
44. Smržice – „Trávníky u Ostrova“ 1; sídliště (sběr), bronzová zdobená lodkovitá spona s reparací na lučiku (*obr. 34:255, 35:33; nepublikováno; poskytl P. Fojtík*).
45. Určice – „Kluče“ 2; sídliště (sběr), bronzová spona se zdobenou číškovitou patkou a s příčně vroubkovaným lučikem (*obr. 34:282, 35:34; Čížmář 2004b, obr. 1:8*).
46. Vranovice-Kelčice – „Vranovský les“ 1; sídliště (sběr), bronzová malá spona typu Certosa s příčně vroubkovaným lučikem (*obr. 34:297, 35:35; Kos – Přichystal 2018, obr. 6:23/dole*).
47. Vranovice-Kelčice – „Vranovský les“ 2; sídliště (sběr), bronzová lodkovitá spona s příčnými rýsovanými svazky na plošně klenutém lučiku (*obr. 34:297, 35:36; Kos – Přichystal 2018, obr. 6:23/uprostřed*).
48. Vrbátky 1; asi sídliště (sběr), bronzová lodkovitá spona s příčnými rýsovanými svazky na vysokém lučiku (*obr. 34:298, 35:37; Říhovský 1993, Taf. 14:140*).
49. Vrchoslavice 1; sídliště (sběr), bronzová spona se zdobenou číškovitou patkou a příčně vroubkovaným lučikem (*obr. 34:299, 35:38; Čížmář 2004b, obr. 1:9*).
50. Zdounky-Nětčice – „U Trati“ 1; sídliště (sběr), bronzová lodkovitá spona typu Šmarjeta (*obr. 34:306, 35:39; nepublikováno; poskytl I. Čížmář*).
51. Zdounky-Nětčice – „U Trati“ 2; sídliště (sběr), bronzová dvojdielná obloukovitá spona s rombickým průřezem, vysokým lučikem a příčnými rýsovanými svazky na koncích lučiku (*obr. 34:306, 35:40; nepublikováno; poskytl I. Čížmář*).

Z uvedeného přehledu vyplývá několik základních faktů. Z 51 spon pouze 13 ks pochází z hrobových inventářů, ostatních 38 ks bylo získáno sběrem a jejich původní kontexty

neznáme. Předpokládáme, že jde zejména o sídlištní polohy. Železné spony známe až na jednu výjimku (Podivice 1 – „Na Valech“) z hrobů a vždy jde o železnou „pohřební“ harfovitou sponu. Celkem je k dispozici 11 ks (1 ks – Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“ 1; min. 1 ks – Orlovice – „Lysá hora“ 1; 2 ks – Pustiměř H2/84 a H1/85 – „Pod Grefty“ 1–2; 6 ks – Seloutky H3/1926, H5/1926, H1/2012 Kašina, H8/2012, H1/2017 a H3/2017 – „Na Štastných“ 1–6; 1 ks – Slatinky PH165 – „Nivky“ 3). Z výšinné polohy/hradiště z Podivic 1 – „Na Valech“ 1 pochází železná obloukovitá spona s vývalky na lučíku. Jako značně výjimečně se doposud jeví dvě bronzové lodkovité spony z hrobů ze Slatinek PH18 a PH106 – „Nivek“ 1–2. Jak vyplývá z katalogu, bronzové spony se nacházejí zejména v nížinných sídlištních polohách (32 ks), mnohem méně ve výšinných polohách (ze tří lokalit 5 ks) – 1 ks známe z Ježkovic – „Černova“ 1, 2 ks známe z Křenovic – „Hradiska“ 1–2 a 2 ks pocházejí z Malého Hradiska – „Starého Hradiska“ 1–2.

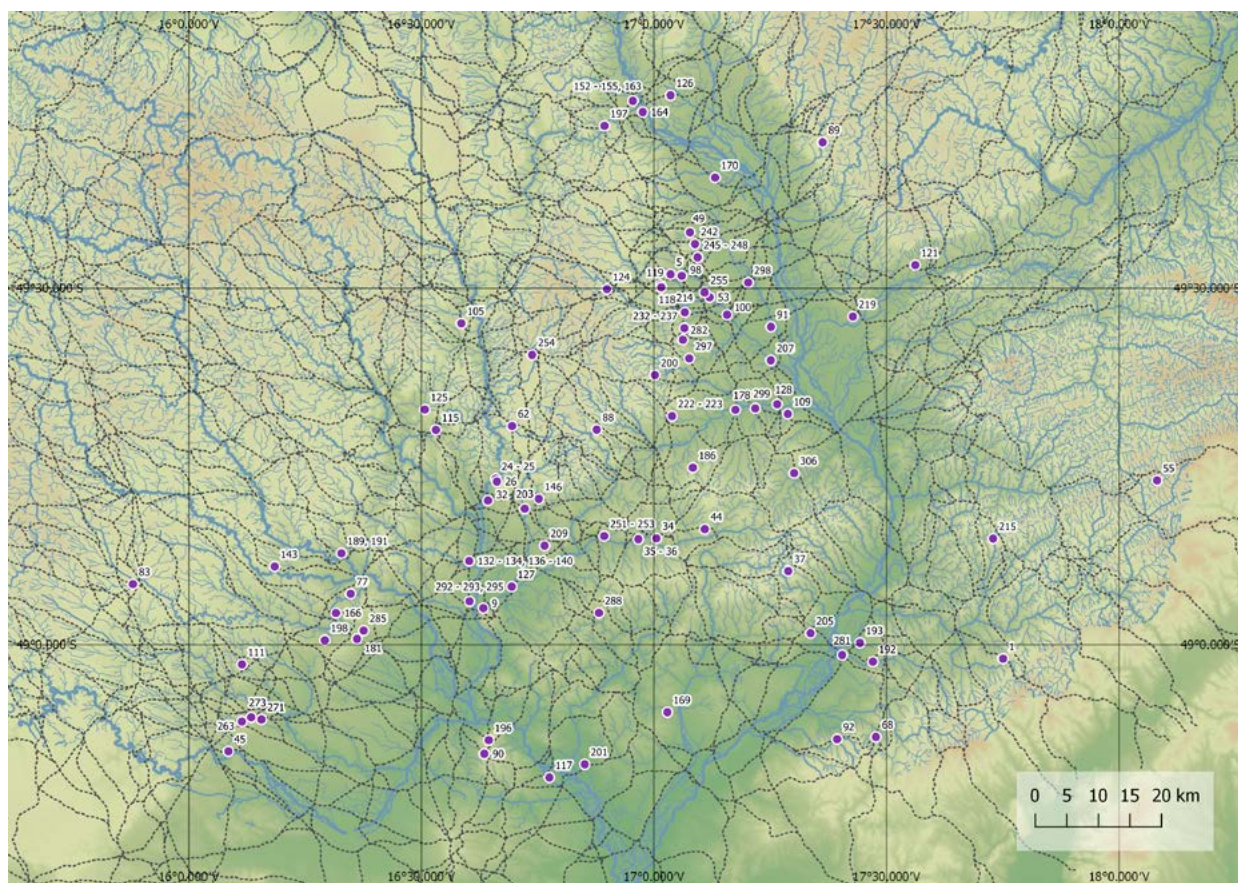
Datování železné harfovitě spony (*Harfenfibel*) doposud činí značné problémy a určení rozsahu fází jejich výskytu stanovujeme na základě již zařazených hrobů s podporou jiných kovových, popř. skleněných předmětů (*obr. 68*). Ve sledované oblasti monitorujeme 11 ks. Železné harfovitě spony se vyskytly v Seloutkách H1/2012 Kašina (*tab. 49:22a,28*), H8/2012 (*tab. 67:23*), H3/2017 (*tab. 93:1b,4*) – „Na Štastných“ v Ha D1 (*obr. 68*). Obdobné datování do Ha D1 poskytuje také Pustiměř H1/85 – „Pod Grefty“ (*Baarová 2007*, *obr. 13:2*). Otevřenou otázkou je výskyt spon ve stupni Ha C.

Významná je pro sledovanou oblast chronologická pozice lodkovité spony (*Kahnfibel*). Ta je zde zastoupena v různých typech a variantách nejvíce, a to v počtu 24 ks z 51 spon, což činí přibližně polovinu; 7 až 8 ks náleží k typu Šmarjeta. Zcela ojedinělým případem jsou dva hroby ze Slatinek PH18 a PH106 – „Nivek“. V prvním uvedeném hrobě (*obr. 35:31*) je bronzová spona bez doprovodného inventáře (*Přichystal 2003*, *tab. V:PH18/1*), avšak Slatinky PH106 – „Nivky“ jsou datovány doprovodnými artefakty. Bronzová lodkovitá spona z hrobu PH106 s příčnými úzkými hladkými lištami, krátkým zachycovačem a reparací na lučíku (*obr. 35:32*) se setkává se skupinou jantarových, subtilních bronzových a skleněných korálek (*Přichystal 2003*, *137*, *tab. XXIX:PH106*), které na Moravě odpovídají nejdříve fázi Ha D1 (*obr. 68*). Také v prostředí HS, poblíž jižní hranice PS, nacházíme lodkovité spony typu Šmarjeta ve dvou hrobech – 1 ks v Bučovicích-Marefách H15 – „Člupech“ (*Říhovský 1993*, *Taf. 14:145*; *Baarová 2004a*, *351*, *tab. 3:10*) a 4 ks v Bučovicích-Marefách H20 – „Člupech“ (*Říhovský 1993*, *Taf. 14:146–147*, *15:148–149*; *Baarová 2004a*, *352*, *tab. 3:11–14*). Datování obou hrobů do rozmezí Ha C2–D1 podle těchto spon (*Baarová 2004a*, *342*) není přesné, hroby svým inventářem náležejí teprve

období Ha D1–D2a (*obr. 68*). Z Bučovic-Maref H15 – „Člupech“ pochází plechový náramek/nápažník, popř. náramky/nápažníky (*Baarová 2004a*, *tab. 3:1–2*) typu 1(b?) dle Hermanna Parzingera (*Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*, *26*, *Abb. 10*); na Moravě jsou datovány od Ha D1 (*obr. 68*). Dalším kovovým předmětem poukazujícím na tuto fázi je houpačkovitý artefakt (*Baarová 2004a*, *tab. 3:5*). Houpačkovitě prohnutí je opět typické pro Ha D1, a to dle datování houpačkovitých nánožníků z Habrůvky – „Býčí skály“ (*Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*, *Abb. 1*) a hrobu z Brna-Zábrdovic H214/19, pohřbu I – „ul. Příkop“ (*obr. 68*; *Vitula 1995*, *57*). Obdobné datování do rozmezí Ha D1–D2a vymezujeme pro Bučovice-Maref H20 – „Člupy“ (*obr. 68*). Ze čtyř spon typu Šmarjeta jeden kus vykazuje dlouhý zachycovač a nejmladší variantou tohoto typu je exemplář s knoflíkem na nevyvinuté patce, který odpovídá dalším typům spon s obdobným zakončením s chronologickým rozsahem od Ha D1b do Ha D2a (*obr. 68*), kdy tento typ končí. Posledním uzavřeným celkem se třemi bronzovými čtyřrůžicovými destičkovými sponami (*Vierpaßplattenfibel*) a dvěma železnými lodkovitými sponami (1 ks s kolínkovitě tvarovaným lučíkem) jsou významné Ivančice-Budkovičky – „Knotkova zahrada“, soubor je datovaný do Ha D2a (*obr. 68*; *Nekvasil 1991*, *84*). Datování lodkovitých spon do rozmezí Ha D1–D2 na Moravě podporuje soubor 20 ks lodkovitých spon z Habrůvky – „Býčí skály“ (*Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*, *Taf. 1:1–20*). Spony doprovází hojný soubor předmětů datovaný do Ha D1b–D2a, přičemž fáze Ha C2 ani subfáze Ha D1a zastoupena není (*Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*, *Abb. 1*). Mezi dvaceti exempláři se nacházejí také dvě spony typu Šmarjeta, které zde náležejí do Ha D1. Nejmladší lodkovitou sponou je exemplář s knoflíkem na patce a krátkým samostřílovým vinutím (*Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*, *Abb. 1:20*), náležející do Ha D2b. Výzdobným detailem patky se shoduje s obdobným zakončením na sponě typu Šmarjeta z Bučovic-Maref H20 – „Člupy“ v subfázi Ha D2a (*obr. 68*). Obdobná spona stejného datování, ovšem s dvojstranně symetrickým vinutím, pochází také z Provodova – „Rysova“ (*Novák 2017*, *tab. 1:3*). Marek Novák tuto sponu datuje na rozhraní fází Ha D1 a Ha D2. Časové zařazení do Ha D2 pro hrob Marefy H20 – „Člupy“ již dříve navrhol Vladimír Podborský (*1974*, *Abb. 7:B1*, *Tab. II*). Obdobné datování platí pro exemplář z Klopotic (*obr. 35:6*), který pravděpodobně navazuje na výzdobu spon typu Šmarjeta.

Zmíněné hrobové celky tvoří základ pro datování lodkovitých spon na Moravě, které v převážné většině případů (obdobně jako v prostějovsko-vyškovské podskupině PS) pocházejí ze sběrů na rovinných sídlištních, jinde také z výšinných poloh/hradišť. O datování lodkovitých spon, kupř. nejčastěji nacházeného typu Šmarjeta, do fáze Ha C2 uvedl Jiří Říhovský, že na Moravě nenacházíme žádný

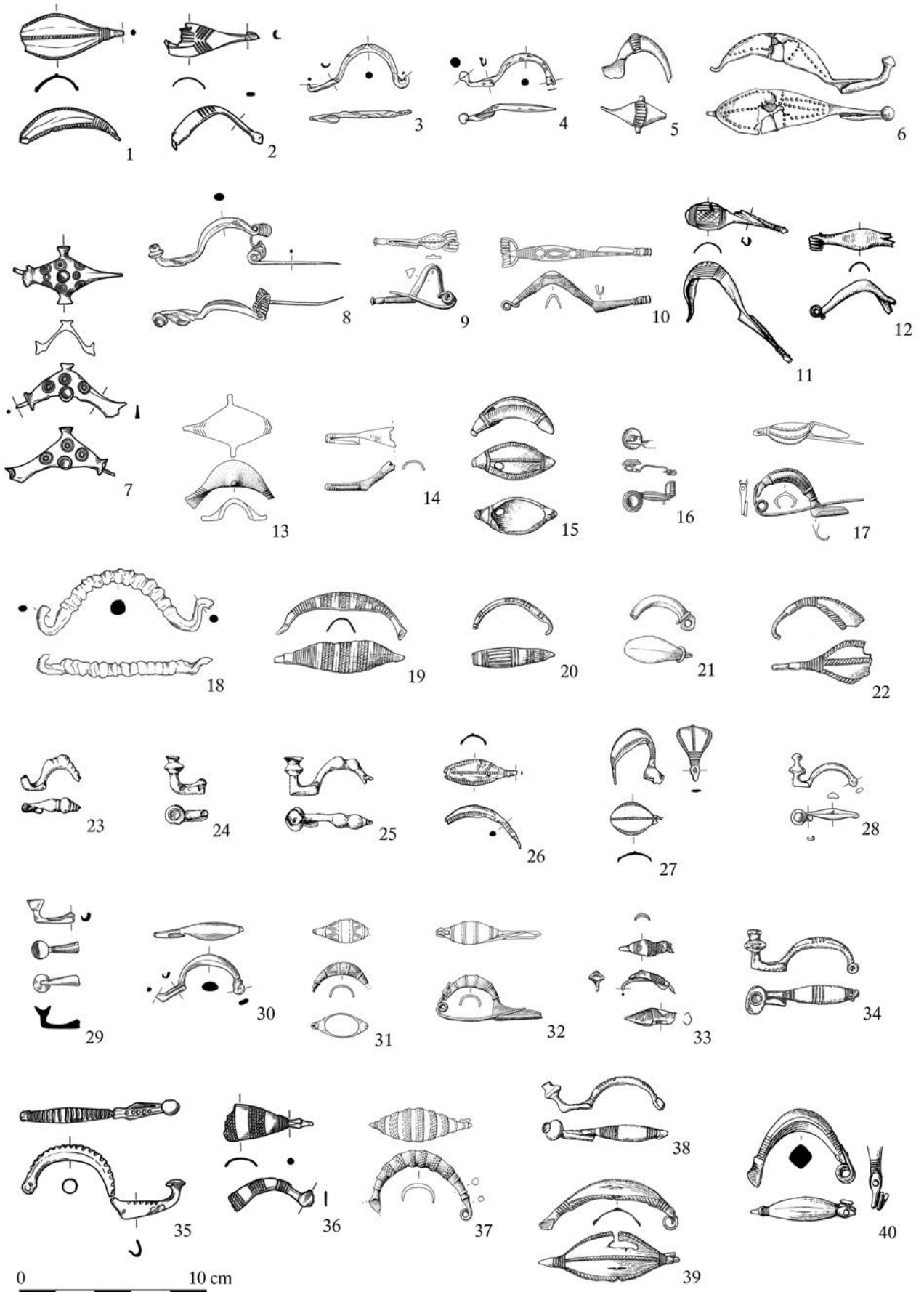
10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

Obr. 34: Halštatské spony na Moravě: 1 – Bánov – „Skalky“ (PS); 5 – Bílovice-Lutotín – „Zadní hony“ (PS); 24 – Brno-Obrány – „V Širokých“ (BHS); 25 – Brno-Obrány H140 – „V Širokých“ (HS); 26 – Brno-Obrány obj. XLV – „V Domovních“ (HS); 32 – Brno-Židenice H2 – „kasárna“ (HS); 34 – Bučovice (HS); 35 – Bučovice-Marefy H15 – „Člupy“ (HS); 36 – Bučovice-Marefy H20 – „Člupy“ (HS/BHS); 37 – Buchlovice – „Holý kopec“ (PS); 44 – Dobročovice (HS); 45 – Dobšice (HS); 49 – Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“ (PS); 53 – Držovice – „Horka“ (BPS); 55 – Francova Lhota – „Pulčinské skály“ (PS); 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS); 68 – Hrubá Vrbka – „Za Bařinou“ (PS); 77 – Ivančice-Budkovice – „Knotkova zahrada“ (BHS); 83 – Jaroměřice nad Rokytinou – „Hradisko“ (BHS); 88 – Ježkovice – „Černov“ (PS); 89 – Jívová – „Tepenec“ (PS); 90 – Klentnice – „Mezi Vinohrady“ (HS); 91 – Klopotovice (PS/BPS); 92 – Kněždub – „Šumárník“ (PS); 98 – Kostelec na Hané – „Trněnka“ (PS); 100 – Kralice na Hané – „Kralický háj“; 105 – Krhov – „Malý Chlum“ (PS/BPS); 109 – Křenovice – „Hradisko“ (BPS); 111 – Křepice – „Hradisko“ (HS); 115 – Kuřim – „ul. Školní“ (BHS); 117 – Lednice-Nejdek (KS); 118 – Lešany – „Dluhoštica“ (PS); 119 – Lešany – „švestkový sad“ (PS); 121 – Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 – „Zadní“ (PS); 124 – Malé Hradisko – „Staré Hradisko“ (PS); 125 – Malhostovice obj. 3/86 – „U Brabinky“ (BHS); 127 – Měnín (HS); 128 – Měrovice nad Hanou – „Babiny“ (PS); 132–134, 136–140 – Modřice H801, H816, H818, H835, H878, H1800, H1801, H1865 – „Sádky“ (HS); 143 – Mohelno – „U sv. Antonička“ (HS); 146 – Mokrý-Horákov – „Velatická hranice“ (HS); 152–155, 163 – Moravičany H66, H271, H966, H973, H1247 – „Dílečky“ (PS/BPS); 164 – Moravičany-Doubravice (BPS); 166 – Moravský Krumlov (BHS); 169 – Mutěnice (PS); 170 – Náklo (PS); 178 – Nezamyslice (PS); 181 – Olbramovice – „Leskoun“ (HS); 186 – Orlovice – „Lysá hora“ (PS); 189 – Oslavany (BHS); 191 – Oslavany H1 – „Kukla“ (HS); 192 – Ostrožská Lhota – „vrch Hájek“ (BPS); 193 – Ostrožská Nová Ves (BPS); 196 – Pavlov – „Děvín“ (HS); 197 – Pavlov-Lechovice – „Obersko“ (PS); 198 – Petrovice – „Na Širokých“ (HS); 200 – Podivice 1 – „Na Valech“ (PS); 201 – Podivín obj. 1 – „Kopce“ (KS); 203 – Podolí H2/1899 – „Palouk“ (BPS); 205 – Polešovice – „Nivy“ (PS); 207 – Polkovice – „Ostrov“ (PS); 209 – Prace (HS); 214 – Prostějov-Domamyslice – „Vinohrádky“ (PS); 215 – Provodov – „Rysov“ (BPS); 219 – Přerov II-Předmostí 7, obj. 193 – „Malé Předmostí“ (PS); 222 – Pustiměř H2/84 – „Pod Grefty“ (PS); 223 – Pustiměř H1/85 – „Pod Grefty“ (PS); 232–237 – Seloutky H3/1926, H5/1926, H1/2012 Kašina, H8/2012, H1/2017, H3/2017 – „Na Štastných“ (PS); 241 – Slatinice – „Na Stráži“ (PS/BPS); 242 – Slatinice – „U Vodárny“ (BPS); 245 – Slatinky PH5 – „Nivky“ (PS); 246 – Slatinky PH18 – „Nivky“ (PS); 247 – Slatinky PH106 – „Nivky“ (PS); 248 – Slatinky PH165 – „Nivky“ (PS); 251 – Slavkov u Brna H1 – „Auto Bayer“ (HS); 252 – Slavkov u Brna H3 – „Rauscher“ (HS); 253 – Slavkov u Brna H6 – „Rauscher“ (HS); 254 – Sloup – „Kůlna“ (PS); 255 – Smržice – „Trávníky u Ostrova“ (PS); 263 – Suchohrdly – „Starý zámek“ (HS); 271 – Těšetice H3 – „Vinohrady“ (HS); 273 – Těšetice-Kyjovice obj. 264 – „Sutný“ (HS); 281 – Uherský Ostroh (PS); 282 – Určice – „Kluč“ (BPS); 285 – Vedrovice (HS); 288 – Velké Hostěrádky H12 – „Skřípov“ (HS); 292 – Vojkovic H7 – „Vojkovické nivy“ (HS); 293 – Vojkovic H111 – „Vojkovické nivy“ (HS); 295 – Vojkovic H119 – „Vojkovické nivy“ (HS); 297 – Vranovice-Kelčice – „Vranovský les“ (PS/BPS); 298 – Vrbátky (PS); 299 – Vrchoslavice (BPS); 306 – Zdounky-Nětčice – „U Trati“ (PS) (sestavil: M. Golec).

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

přesvědčivý doklad (Říhovský 1993, 89). Obdobný názor platí pro dvě lodkovité spony pocházející z hrobů bez známého doprovodného inventáře v Mokré-Horákově – „Velatické hranici“ a v Podolí, jejich přesnější datace je obtížná a datování do Ha C2 neprůkazné (Říhovský 1993, 89, Taf. 14:141, 15:153). S obdobným pojetím souhlasíme. Výskyt lodkovitých spon evidujeme teprve od fáze Ha D1. Tento typ spínadel se časově vylučuje s výskytem předchozích jehlic s labuřkovitým krčkem, vícenásobnou hlavicí nebo typu Statzendorf z Ha C2. K obdobnému názoru dospěl také Martin Trachsel, který lodkovité spony klade ve střední Evropě od Ha D1 (Trachsel 2004, 76). Datování lodkovitých spon na Moravě již do rozmezí Ha C2–D1 kladou Zuzana Baarová a Marek Novák (Baarová 2004a, 342; Novák 2017, 195), pro což nejsou spolehlivé doklady; činí tak na základě porovnání s jinými regiony, např. s jádrem jejich výskytu v odlehlejší Slovinci.

Do Ha D2 náleží bronzová spona s kuličkou na patce typu *Wicina*, charakterizuje ji jednoduchá konstrukce s obloukovitým tělem. Na eponymní lokalitě jsou datovány zejména do Ha D2. Ve sledované oblasti nacházíme po jednom kusu z Držovic – „Horky“ (obr. 35:4) a Slatinic – „U Vodárny“ (obr. 35:30). Jeden exemplář známe z hrobu z Podolí H2/1899 – „Palouku“ s dlouhým samostřílovým vinutím, které sponu datuje již do Ha D3 (obr. 68; Podborský 1974, Abb. 7:B3; Říhovský 1993, Taf. 16:190).

Datačně heterogenní skupinu tvoří dvojdielné *obloukovité spony (Bogenfibel)*, ke kterým řadíme ve sledované oblasti čtyři kusy. Výjimkou je železná jednoduchá obloukovitá spona s vývalky na lučičku z Podivice 1 – „Na Valech“, datujeme ji do Ha C1 (Fojtík – Golec 2006, 64–66). Podstatně mladší jsou dvojdielné obloukovité spony z Ha D1–D3. Jeden kus pochází z Držovic – „Horky“, jde o sponu s hladkým lučičkem (obr. 35:3); nezdobená obloukovitá spona s lodkovitě rozšířeným lučičkem byla nalezena v Polkovicích – „Ostrově“ (obr. 35:21) a spona s rombovým průřezem, vysokým lučičkem a příčnými rýsovanými svazky na koncích lučičku pochází ze Zdounek-Nětčic – „U Trati“ (obr. 35:40).

Závěr pozdní doby halštatské charakterizuje několik dalších typů spon. Nejvíce je zastoupena spona se zdobenou

patkou (*Fusszierfibel*) fáze Ha D3. Ve sledované oblasti nacházíme devět kusů zakončených šálky nebo výraznou profilací. Jedno zakončení patky mohlo být původně zdvojené, jde o sponu typu F3 z lokality Němčice nad Hanou – „Zadní dlátka“ (obr. 35:16). Z Ha D3 evidujeme také sponu z Moravičan H1247 – „Dilečků“, jde o (dvojdielnou) bronzovou sponu s páskovým lučičkem a dlouhým samostřílovým vinutím (obr. 68; Říhovský 1993, Taf. 16:174). První krátké oboustranné vinutí pochází z Ha D2, následují dlouhá samostřílová vinutí z Ha D3 a LT A. Jako poslední uvádíme sponu z neznámého hrobu z Brna-Obřan – „V Širokých“, jde o bronzovou zoomorfni (koníkovitou) sponu s odlomenou ozdobnou patkou (Říhovský 1993, Taf. 16:188). Spona typu *Certosa* je známa pouze jediná, a to z Vranovic-Kelčic – „Vranovického lesa“ (obr. 35:35). Datujeme ji díky souměrnému lučičku obdobně do Ha D3.

Spony stupně Ha C, kam řadíme časně výskytu spony harfovité, sponu brýlovitou a starší typy spony obloukovité, jsou zastoupeny velice málo. Velmi diskutabilní je období nástupu spon lodkovitých, které datujeme s jistotou až od Ha D1, kdy se vyskytují nejčastěji. Následuje pozdně halštatské období Ha D2–D3 s nástupem nových typů spon – oblíbená je zejména spona s ozdobnou patkou. Bohužel výskyt spon v uzavřených celcích je zcela výjimečný. Na Moravě jde zatím jen o několik uvedených hrobů a k dataci přispívají také spony z Habrušky – „Býčí skály“ z rozmezí Ha D1b–D2a. Ve sledované oblasti jsou nejvýznamnějším hrobem Slatinky H106 – „Nivky“, kde lodkovitá spona náleží do Ha D1 (obr. 68).

10.2.1.3 Jehlice

V prostoru PS a HS se v některých hrobech nacházejí bronzové a železné jehlice. Exempláře z obou materiálů se vyskytují průběžně, a proto s nimi pracujeme společně. Chronologickou výpovědní hodnotu mají zatím jen některé typy. Jde zejména o jehlici s vícenásobnou hlavicí a jehlici s labuřkovitým krčkem. Oba typy byly shrnuty na Moravě k roku 1979 Jiřím Říhovským (1979). Nyní máme k dispozici širší pramennou základnu.

Obr. 35: Halštatské spony (kromě harfovitých) prostějovsko-vyškovské podskupiny platěnické skupiny/bývalé platěnické skupiny: 1–2 – Bílovice-Lutotín – „Zadní hony“ (PS); 3–4 – Držovice – „Horka“ (BPS); 5 – Ježkovice – „Černov“ (PS); 6 – Klopotovice (PS/BPS); 7 – Kostelec na Hané – „Trněnka“ (PS); 8 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (BPS); 9–10 – Křenovice – „Hradisko“ (BPS); 11 – Lešany – „Dluhošovice“ (PS); 12 – Lešany – „švestkový sad“ (PS); 13–14 – Malé Hradisko – „Staré Hradisko“ (PS); 15 – Měrovice nad Hanou – „Babiny“ (PS); 16 – Němčice nad Hanou – „Zadní dlátka“ (BPS); 17 – Nezamyslice (PS); 18 – Podivice 1 – „Na Valech“ (PS); 19–25 – Polkovice – „Ostrov“ (PS/BPS); 26 – Prostějov-Domamyslice – „Vinohrádky“ (PS); 27–29 – Slatinice – „Na Stráži“ (PS/BPS); 30 – Slatinice – „U Vodárny“ (PS/BPS); 31 – Slatinky PH18 – „Nivky“ (PS); 32 – Slatinky PH106 – „Nivky“ (PS); 33 – Smržice – „Trávníky u Ostrova“ (PS); 34 – Určice – „Kluče“ (BPS); 35–36 – Vranovice-Kelčice – „Vranovský les“ (PS/BPS); 37 – Vrbátky (PS); 38 – Vrchoslavice (BPS); 39–40 – Zdounky-Nětčice – „U Trati“ (PS/BPS) (1–7, 11–12, 15, 19–30, 33, 35–36, 39–40 nepublikováno; 8–10, 13–14, 17–18, 31–32, 34, 37–38 podle: kap. 8.1; 16 podle: Čížmář – Čížmářová – Meduna 2018, tab. 19:281).

Jehlice s vícenásobnou hlavicí (Mehrkopfnadel). Monitorujeme ji ve třech velmožských hrobech fáze Ha C2. Známe ji ze železa a se záložkou z Hrušovan u Brna H2 – „U Tří mostů“, a to včetně kostěného zachycovače/chrániče hrotu jehly (obr. 37:6, 68; *Kos 2011*, obr. 4:12,16a), vyvinutá bronzová jehlice tohoto typu bez záložky (*Mehrkopfnadel ohne Faltenwehr*) s tupým ohnutím v horní části pochází z Brna-Holásek H1 nebo H2 (inventář je částečně smíchaný) – „U Tuřan“ (obr. 36:6, 68; *Mírová – Golec 2018*, Tab. 22:2). V železné verzi byla pravděpodobně objevena v Mokré-Horákově – „Hlásnici“, kde se našel bronzový zachycovač/chránič hrotu jehly s částí jehlice (obr. 36:38, 68; *Stegmann-Rajtár 1992a*, Taf. 19:7). Všechny tři celky mají bohatý inventář fáze Ha C2. Další bronzový kus se záložkou (*Mehrkopfnadel mit Faltenwehr*) a s tupým ohnutím v horní části identického datování pochází z hrobu vyšší střední vrstvy se železným kopím z Oslavan H1 – „Kukly“ (obr. 36:52, 68; *Stegmann-Rajtár 1992a*, Taf. 45:10). Jde o typ jehlice, který se nápadně váže k horní vrstvě halštatské společnosti HS. V PS se vyskytl pouze železný fragment bez záložky v hrobě vyšší střední vrstvy v Moravičanech H1099 – „Dílečkách“ (obr. 37:20, 68; *Nekvasil 1982a*, tab. 298:1099/17; *Makarová 2017b*, 57, obr. 17:15, tab. 38:1099/12). Vyvinutá železná jehlice s vícenásobnou hlavicí se záložkou se vyskytla bez bližšího nálezového kontextu výjimečně v prostějovsko-vyškovské podskupině PS v Bílovicích-Lutotíně – „Hradě“ (obr. 37:1; nepublikováno). Je cenným dokladem aktivit na hradišti PS již ve fázi Ha C2 (obr. 61:1). Zatím nejasná je pozice starší varianty jehlic s vícenásobnou hlavicí bez záložky, která pochází jednak ze železa z Krhova – „Malého Chlumu“ bez přesnějšího datování (obr. 37:8; *Novák 2015*, tab. 34:2, 35:2) a z Podivic 1 – „Na Valech“ z Ha C1b (obr. 37:28; *Fojtík – Golec 2006*, obr. 3), jednak z bronzů z Brna-Králova Pole (obr. 36:7; *Říhovský 1979*, Taf. 68:1886), Křepic – „Hradiska“ (obr. 36:26; *Říhovský 1979*, Taf. 67:1867), Ptení (obr. 36:54; *Říhovský 1979*, Taf. 67:1869) a Znojma-Oblekovic H32 – „ul. Evropské“ (obr. 36:77; *Říhovský 1979*, Taf. 67:1868). Jiří Říhovský tento typ řadí do Ha C (*Říhovský 1979*, 231–232, Taf. 87). Časová pozice vyvinuté jehlice s vícenásobnou hlavicí s mezivývalky nebo se záložkou je evidentní, jehlice se váže na Ha C2 a nepokračuje do Ha D1. Jan Zeman upozornil na kamenný kadlub této jehlice z Křenovic obj. 91 – „Vinice“ ze zázemí hradiště PS (*Zeman 2011*, tab. XVI:1).

Jehlice s labuťkovitým krčkem (Schwanenhalsnadel) s čískovitým, hřebíkovitým, stlačeným kulovitým, vázičkovitým, spirálovitým nebo stočeným tvarem hlavice (*Říhovský 1979*, Taf. 67). Je nutné ji oddělit od jehlice stupňovité. Z chronologického hlediska je nejužitečnější jehlicí moravské doby halštatské. Významným se jeví pohřebiště v Modřicích – „Sádkách“ a „Rybníčkách“, kde tři hroby s bohatým kovo-

vým inventářem obsahují právě tuto jehlici. Určují tedy její časovou pozici – 2 ks pocházejí z velmožského hrobu s vozem ajhem? z Modřic H3815 – „Rybníků“ (obr. 36:34–35, 68; *Kos – Přichystal 2013*, obr. na str. 83; *Kos 2014c*, obr. 81:18,21–22) a z hrobu vyšší střední vrstvy z Modřic H3846 – „Rybníků“ (obr. 68; *Kos 2009b*, 10:26; *týž 2015*, 60–62), dále také z hrobu vyšší střední vrstvy z Modřic H1800 – „Sádek“ s dřevěným zachycovačem (obr. 36:33, 68; *Kos 2009a*, obr. 5:21; *týž 2015*, 31–32; *Kos – Přichystal 2013*, obr. na str. 82). Všechny hroby datujeme do fáze Ha C2, z toho Modřice H3815 a H3846 – „Rybníky“ na základě kovového inventáře, vozu, pravděpodobného jha a koňských postrojů. Hrob Modřice H1800 – „Sádky“ obsahuje polokulovité bronzové knoflíky fáze Ha C2, užitě ale jako osobní šperk. V hrobě se nacházel také bronzový zoomorfní závěsek podoby koně, původně uložený v ruce zemřelého/zemřelé (obr. 68; *Hložek 2008*, barevná příloha IX; *Kos 2009a*, obr. 5:19; *Mírová 2019a*, 139, 263, Fig. 66, Pl. 48:17), a opasek se železnou koulí (*Kos 2009a*, 130–131, obr. 5:21). U všech zmíněných hrobů vylučujeme datování až do fáze Ha D1. Hrob Modřice H1865 – „Sádky“ je výjimkou, obsahuje tři jehlice, z nichž jedna je bronzová s labuťkovitým krčkem (*Kos 2015*, 37), ale mladší inventář – náhrdelník sestavený z turbanovitých kroužků s kónickými oskami – jej řadí již do Ha C2b–D1a (obr. 68). Je zajímavé, že jehlice neležely na kostře, ale byly uloženy ve svazku výrazně mimo ni. Do Ha C2 náleží komorový hrob s jehlicí s labuťkovitým krčkem z Brna-Horních Heršpic H4 – „Na Široké, ul. Kšírova“ (obr. 68; *Holubová et al. 2020*, obr. 14:9) a Rajhradu H1 – „Staré pošty“ (obr. 68; *Kos 2014c*, 174, obr. 147:3). Největší soubor sedmi bronzových jehlic s labuťkovitým krčkem pochází z Vojkovic – „Vojkovických niv“, a to ze čtyř hrobů – 2 ks z H22 (obr. 36:68–69, 68; *Golec 2005c*, tab. 103:22/9–10), 1 ks z H25 (obr. 36:70, 68; *Golec 2005c*, tab. 103:25/12), 1 ks z H62 (obr. 36:72, 68; *Golec 2005c*, tab. 104:62/12b) a 3 ks z H109 (obr. 36:73–75, 68; *Golec 2005c*, tab. 104:106/2–3). Tři hroby, H22, H25 a H62, datují nejstarší halštatskou vývojovou fází v severní části pohřebiště do fáze Ha C2. Jediný hrob H109 se nachází v jižní části a je nejstarší mezi hroby z období Ha D1–D2a (*Golec 2005c*, tab. 161). Bohužel z hrobů nepochází další kovový inventář, který by dataci ještě více podpořil. Z hrobů H22 a H62 pocházejí bronzové náramky zdobené svazky příčných rýsovaných linií z Ha C2 (obr. 68; *Golec 2005c*, tab. 103:22/11, 104:109/1). Tento typ bronzových jehlic se vyskytuje také v dalších hrobech nebo sídlištních objektech a dále v nejasných kontextech jak v HS, tak i v PS. Ani z nich ovšem nepochází kovový inventář, který by datování objasnil. Jde o Brno-Obřany jáma IV – „V Domovních“ (obr. 36:12; *Říhovský 1979*, Taf. 67:1852), Dobšice (obr. 36:14; *Říhovský 1979*, Taf. 67:1864), Doloplazy (obr. 36:15; *Říhovský 1979*, Taf. 67:1856), Drysice

H1 – „Čtvrtě za školou“ (obr. 36:16, 68; *Nekvasil 1962*, obr. 10:8; *Říhovský 1979*, Taf. 67:1857, 85:B3), Křenovice – „Hradisko“ (obr. 36:22,25; *Říhovský 1979*, Taf. 67:1863; *Tichá Bambasová 2019*, tab. 30:22), Kuřim obj. 3 – „Pod Toskou“ (obr. 36:29; *Zeman 2015*, tab. 89:17; *Chytráček et al. 2017*, obr. 6:63, 15:14), Lešany – „Na Dluhošticích“ (obr. 36:30; nepublikováno), Moravičany H103, H1023 – „Dílečky“ (obr. 36:40,43, 68; *Nekvasil 1982a*, tab. 33:103/1, 279:1023/18; *Makarová 2017b*, tab. 17:103/1, 34:1023/1), asi také Moravičany H1167 – „Dílečky“ (obr. 68; *Nekvasil 1982a*, tab. 321:1167/4), Seloutky Hbez kontextu – „Na Štastných“ (obr. 36:56, 68; Jiří Říhovský zdejší jehlici chybně uvedl pod Určicemi; *Říhovský 1979*, Taf. 67:1855) a Vedrovice H2 – „Za Kostelem“ (obr. 36:66, 68; *Stegmann-Rajtár 1992a*, Taf. 137:6). Bronzová jehlice s labuťkovitým krčkem pochází ze sídliště ze Seloutek obj. 511 – „U Planičky“, opět ji nemůžeme datovat jiným kovovým předmětem (*Čižmář 1999c*). Jehlice byla nalezena také v některém z hrobů na pohřebišti v Orlovicích – „Lysé hoře“ (*Kos – Přichystal 2013*, obr. na str. 78), kde ležela v kontextu bronzového spirálovitého náramku. Kovový inventář obsahoval kostrový hrob Vedrovice H2 – „Za Kostelem“, kde byla asi uložena také druhá bronzová jehlice s labuťkovitým krčkem a tři (původně ale čtyři) bronzové náramky zdobené svazky příčných, lomených a podélných rýsovaných linií (obr. 68; *Stegmann-Rajtár 1992a*, Taf. 137:5,7–9). Důležité je, že jehlice tohoto typu se zcela vyhýbají kovovým souborům, které by je přesvědčivě datovaly do fáze Ha D1, např. hrobům s vyspělými typy skládaných opasků. V literatuře koluje jediná výjimka, a to exemplář se svinutou hlavicí z Křenovic – „Hradiska“, který Jiří Říhovský řadí jako nejmladší kus bez udání důvodů do Ha D1 (*Říhovský 1979*, Taf. 67:1863, 87). Je však evidentní, že se neobjevily ve svatyni v Habrůvce – „Býčí skále“, v níž se v Ha C2–D1a ještě nic neukládalo. V železném provedení známe jehlice s labuťkovitým krčkem pouze z pohřebiště v Moravičanech – „Dílečkách“, odkud pocházejí z H21 a H1128 (obr. 37:24, 68; *Nekvasil 1982a*, tab. 7:21/7, 308:1128/19; *Makarová 2017b*, tab. 3:21/3, 14:73/3). Tyto železné exempláře opět datujeme do Ha C2. Železný exemplář pochází ještě z pohřebiště Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 H57 – „Zadní“ (obr. 68; *Peška – Vránová eds. 2017*, obr. 144). V tomto hrobě se jehlice setkává se souborem nejméně 6 ks subtilních skleněných kroužků a neidentifikovatelným větším korálkem (*Kršová 2017*, tab. II); kroužky jsou již typické pro Ha D. Díky této progresivní složce hrob datujeme mezi přechodné celky do rozmezí Ha C2b–D1a (obr. 68); obsahuje ještě archaickou jehlici s labuťkovitým krčkem obdobně jako hrob Modřice H1865 – „Sádky.

Jehlice stupňovitá (Stufennadel). Je typově a časově blízká k jehlicím s labuťkovitým krčkem. Je bronzová, známe ji z Brna-Obřan (obr. 36:11; *Říhovský 1979*, Taf. 67:1850)

a z Křenovic – „Hradiska“ (obr. 36:24; *Říhovský 1979*, Taf. 67:1851). Jiří Říhovský klade tuto jehlici do stupně Ha C (*Říhovský 1979*, Taf. 87), zatímco typy bronzových mladých žebrovaných jehlic s mírně zvýrazněnou hlavicí a mladých žebrovaných jehlic bez zvýrazněné hlavice (*jüngere Rippenkopfnadel mit wenig ausgeprägtem Kopf und ohne ausgeprägten Kopfabchluss*) řadí těžištěm jejich výskytu ještě do pozdní doby bronzové, v rozsahu Ha B1–B3 (obr. 36:1,8–9,19,23,27–28,53,57,59,62,67; *Říhovský 1979*, Taf. 65–66, 87). Není vyloučeno datování některých kusů již do Ha C, chybí však přesvědčivé kontexty. Do fáze Ha C1 řadí Jiří Říhovský bronzovou jehlici tohoto typu s mírně zvýrazněnou hlavicí ze Slatinek PH96 – „Nivek“ (obr. 36:58, 68; *Říhovský 1979*, 219, Taf. 66:810; *Přichystal 2003*, tab. XXVI:PH96/2).

Jehlice typu Býčí skála a typu Statzendorf – nejmladší halštatskou vývojovou fází bronzových žebrovaných jehlic na krčku představuje typ Býčí skála (*Říhovský 1979*, 221–222, Taf. 87) a v případě zalomení typ Statzendorf (*Říhovský 1979*, 222–223, Taf. 87). Typ Býčí skála se vyznačuje zvýrazněnou stlačenou kulovitou, polokulovitou, čočkovitou nebo plochou dvojkónickou hlavicí a žebrovaným nebo vývalkovitým krčkem. Typ Statzendorf je nositelem hlavic právě tohoto tvaru, ale má tupé zalomení v horní části těla. Oba typy jsou datovány do Ha C, dva exempláře typu Býčí skála přímo z Habrůvky – „Býčí skály“ (obr. 36:17–18; *Říhovský 1979*, Taf. 66:1828–1829; *Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Taf. 2:24–25) mají náležet až do Ha D1–D2, neboť u nich pozorujeme výrazně malou hlavicí. Představují tudíž jistý archaismus v době šíření spon. K typu Býčí skála řadíme z Moravy exempláře z Jaroměřic nad Rokytnou – „Hradiska“ (obr. 36:21; *Říhovský 1979*, Taf. 66:1830), Moravičan H1247 – „Dílečků“ (obr. 36:46; *Makarová 2017b*, 55, obr. 17:8), okolí Moravského Krumlova (obr. 36:48; *Říhovský 1979*, Taf. 66:1831), Němčic (obr. 36:51; *Říhovský 1979*, Taf. 66:1837), Smržic – „Trávníků u Ostrova“ (obr. 36:60; nepublikováno) a Vojkovic H62 – „Vojkovičských niv“ (obr. 36:71, 68; *Golec 2005c*, tab. 104:62/12). K typu Statzendorf na Moravě náležejí bronzové kusy z Brna-Obřan (obr. 36:10; *Říhovský 1979*, Taf. 66:1836), Mostkovic – „U Vrbiček“ (obr. 36:49; nepublikováno) a Štramberka – „Kotouče“ (obr. 36:63–64; *Říhovský 1979*, Taf. 66:1838–1839). Pravoúhle zalomené železné exempláře známe ze Seloutek H10/2012 – „Na Štastných“ (obr. 37:40, 68; nepublikováno) a Blatce H3/2003 – „Za Nádražím“ (obr. 37:2, 68; *Tajer 2006*, 201, obr. 9:1, foto 3). Mírně zalomený je železný exemplář z hrobu Seloutky H4/2012 – „Na Štastných“ (obr. 37:36, 68; nepublikováno). Typ Statzendorf náleží těžištěm do Ha C2.

Jehlice s hlavicí svinutou v očko (Rollenkopfnadel). Jde o velmi starý typ jehlice procházející celou dobou bronzovou, v omezeném množství se s ním setkáme ještě

v Ha C, jako v hrobě Vojkovice H128 – „Vojkovické nivy“ (obr. 36:76; Golec 2005c, tab. 106:128/3) z Ha C2.

Bimetalická jehlice (bimetalische Nadel). Vzácně zastoupené jsou bimetalické jehlice, výjimečné svoji výrobní technikou, u kterých je na železnu jehlu nasazena bronzová hlavice. Pocházejí ze dvou hrobů z Moravičan H1155 – „Dílečků“ (obr. 36:45; Makarová 2017b, obr. 17:13) a Seloutek H10/2012 – „Na Štastných“ (obr. 36:55; nepublikováno). Analogie v Čechách a Polsku uvádí Erika Makarová (2017b, 58–59).

Jehlice s dvojistou spirálovitou hlavici (Nadel mit Doppelspiralkopf). Je zastoupena z Moravy pouze dvěma kusy. Byla nalezena v nejistém hrobě v Dobšicích (obr. 36:13; Říhovský 1979, Taf. 67:1864) společně s jehlicí s labuťkovitým krčkem fáze Ha C2 (obr. 36:14; Říhovský 1979, Taf. 67:1861) av Lešanech – „Na Dluhošticích“ (obr. 36:31; nepublikováno).

Pozoruhodný je občasný výskyt jehlic „české profilace“ (*Nadel mit „böhmischer Profilierung“*) s těžištěm výskytu ve starších popelnicových polích (Říhovský 1979, Taf. 50–51, 87) v halštatských kontextech. Pod tento typ patří jehlice typu *Drhovice-Beckern* a jehlice typu *Platěnice*. Jehlice typu *Drhovice-Beckern* pochází z depotu Bánov – „Skalky“ datovaného díky šesti bronzovým hadovitým sponám do fáze Ha D1 (obr. 68; nepublikováno). Nejednoznačný je osud

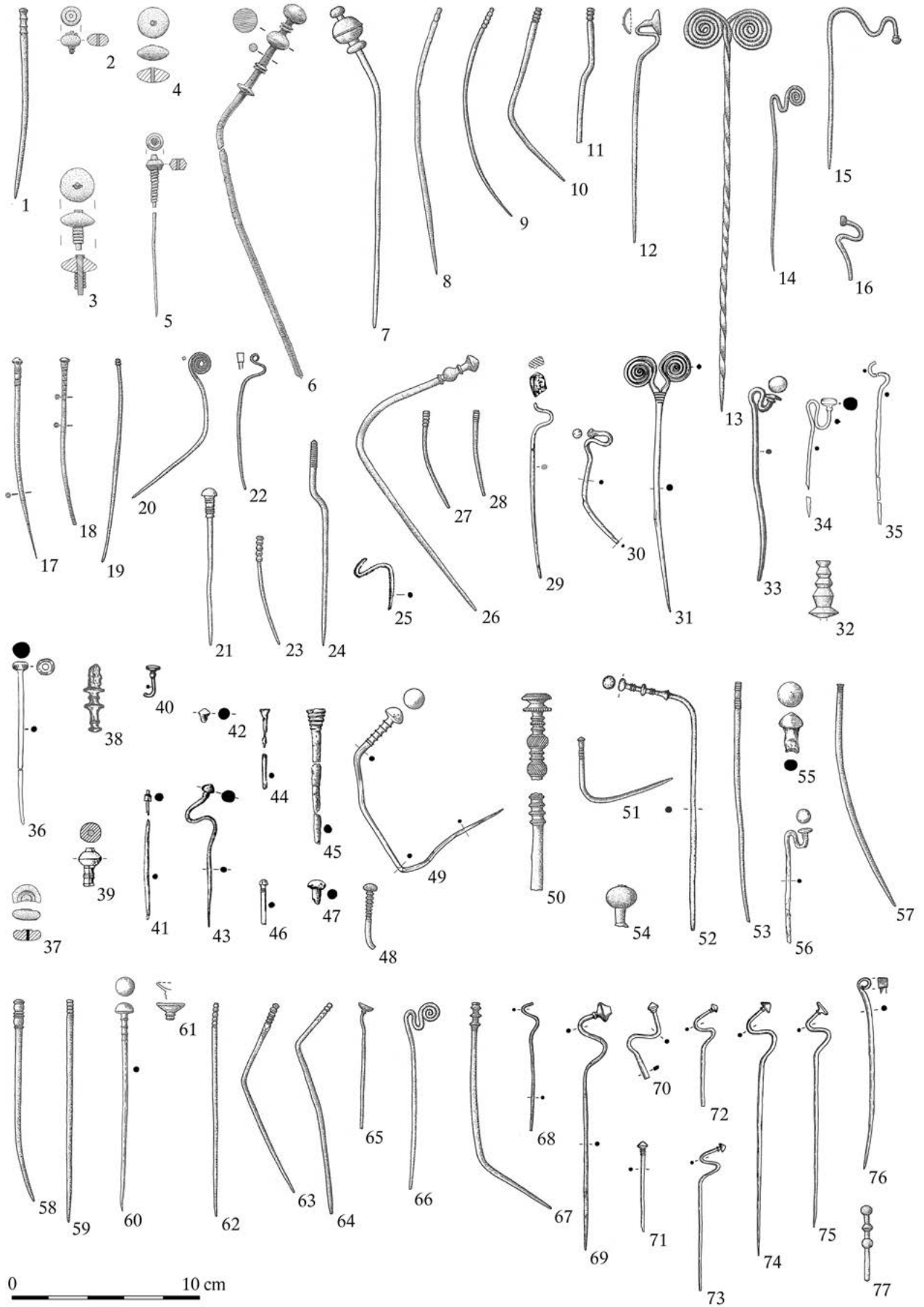
dvou bronzových jehlic z Brna-Židenic – „kasáren“, které uvádí Susanne Stegmann-Rajtárová v katalogu halštatských hrobů HS (*Stegmann-Rajtár 1992a*, Taf. 15:11–12). Obě již dříve popsal Jiří Říhovský jako typ *Platěnice* a typ smalou cylindrickou hlavici, ale halštatský původ uvádí jen u druhé z nich (Říhovský 1979, 166, Taf. 51:1260,1285). Obě jehlice zmiňuje jako halštatské Jindra Nekvasil (1993, obr. 234:2,4). Potvrzením, že jehlice „české profilace“ se opravdu v halštatských hrobech objevují, je velmožský hrob z Modřic H3815 – „Rybníků“, kde se opět vyskytla jehlice typu *Platěnice* s kostěným chráničem (obr. 36:36; *Kos – Přichystal 2013*, obr. na str. 83; *Kos 2014c*, obr. 81:17; *týž 2015*, 49, 54). Výskyt těchto jehlic v Ha C2–D1 je doposud nejasný. Situace se jeví jako záměrné ukládání „archaismů“ starších popelnicových polí, v Bánově – „Skalkách“ a Modřicích H3815 – „Rybníkách“ můžeme dokonce uvažovat o nálezech velmožské vrstvy. V rámci této doposud neobjasněné problematiky vystupuje do popředí otázka velmožského hrobu Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ se dvěma bronzovými vázičkovitými jehlicemi stupně Ha B (tab. 30:2a,19; nepublikováno). V tomto případě jde sice o celek objevený již dávno, avšak na lokalitě se doposud nenalezl žádný hrob slezské fáze KLPP a kontaminace je zde vysoce nepravděpodobná. Mohlo by jít opět o případ záměrného použití archaických předmětů v kontextu elit.

36 Hrob Brno-Horní Heršpice H4 – „Na Široké, ul. Kšírova“ obsahuje dvě bronzové jehlice (Holubová et al. 2020, obr. 14:9–10), článek vyšel v době dokončení rukopisu této knihy.

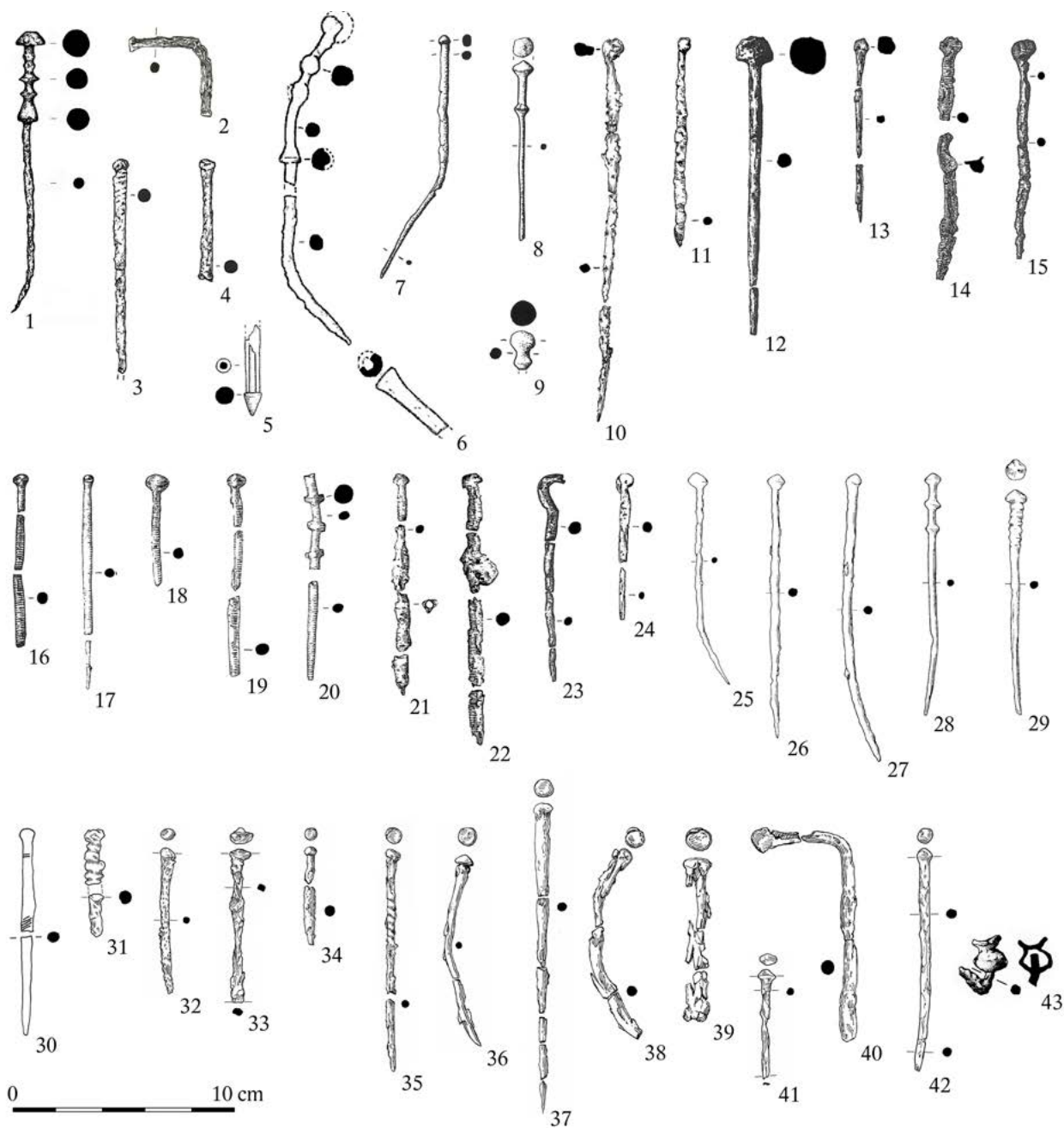
Obr. 36: Pozdně bronzové a halštatské bronzové, bimetalické a jantarové jehlice a bronzové zachycovače/chrániče jehlic na Moravě (pokud není uvedeno jinak, vše bronz): 1 – Blatec (PS); 2 – Blažovice – „Na Pastvisku“ (jantarová hlavice; HS); 3–4 – Brno-Holásky H1 – „U Tuřan“ (jantarová hlavice; HS); 5 – Brno-Holásky H2 – „U Tuřan“ (jantarová hlavice; HS); 6 – Brno-Holásky H1 nebo H2 – „U Tuřan“³⁶ (HS); 7 – Brno-Královo Pole (až HS); 8–11 – Brno-Obřany (až HS); 12 – Brno-Obřany jáma IV – „V Domovních“ (HS); 13–14 – Dobšice (HS); 15 – Doloplazy (PS); 16 – Drysice H1 – „Čtvrtě za školou“ (PS); 17–18 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS); 19–21 – Jaroměřice nad Rokytou – „Hradisko“ (až HS/HS); 22–25 – Křenovice – „Hradisko“ (PS); 26–28 – Křepice – „Hradisko“ (HS); 29 – Kuřim obj. 3 – „Pod Toskou“ (jantarová hlavice; HS); 30–31 – Lešany – „Na Dluhošticích“ (PS); 32 – Medlov (zachycovač/chrániče; PS); 33 – Modřice H1800 – „Sádky“ (HS); 34–36 – Modřice H3815 – „Rybníky“ (HS); 37 – Mokrý-Horákov – „Hlásnica“ (jantarová hlavice; HS); 38 – Mokrý-Horákov – „Hlásnica“ (zbytek železná jehlice a bronzový zachycovač/chrániče; HS); 39 – Morašice H1 – „U Mohyly“ (jantarová hlavice; HS); 40 – Moravičany H103 – „Dílečky“ (PS); 41 – Moravičany H976 – „Dílečky“ (PS); 42 – Moravičany H1000 – „Dílečky“ (PS); 43 – Moravičany H1023 – „Dílečky“ (PS); 44 – Moravičany H1119 – „Dílečky“ (PS); 45 – Moravičany H1155 – „Dílečky“ (bronzová hlavice a železná jehla; PS/BPS); 46–47 – Moravičany H1247 – „Dílečky“ (BPS); 48 – (okolí) Moravského Krumlova (HS); 49 – Mostkovic – „U Vrbiček“ (PS); 50 – Nezamyslice (PS); 51 – Němčice (až PS); 52 – Oslavany H1 – „Kukla“ (HS); 53 – Prostějov-Domamyslice H152 – „Klíny“ (až PS); 54 – Ptení (PS); 55 – Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“ (bronzová hlavice a železná jehla; PS); 56 – Seloutky Hbez kontextu – „Na Štastných“ (PS); 57 – Slatinky SH47 – „Nivy“ (až PS); 58 – Slatinky PH96 – „Nivy“ (až PS); 59 – Slatinky PH158 – „Nivy“ (až PS); 60 – Smržice – „Trávníky u Ostrova“ (PS); 61 – Sobůlky (HS); 62–64 – Štramberk – „Kotouč“ (až PS/PS); 65 – Troubsko (HS); 66 – Vedrovce H2 – „Za Kostelem“ (HS); 67 – Vícov (PS); 68–69 – Vojkovice H22 – „Vojkovické nivy“ (HS); 70 – Vojkovice H25 – „Vojkovické nivy“ (HS); 71–72 – Vojkovice H62 – „Vojkovické nivy“ (HS); 73–75 – Vojkovice H109 – „Vojkovické nivy“ (HS); 76 – Vojkovice H128 – „Vojkovické nivy“ (HS); 77 – Znojmo-Oblekovic H32 – „ul. Evropská“ (HS) (1, 7–16, 19–24, 26–28, 32, 48, 50–51, 53–54, 57–59, 61–67, 77 podle Říhovský 1979, Taf. 65:1789–1790,1793, 66:1802–1813,1830–1831,1836–1839, 67:1850–1853,1856–1857,1861–1864,1867–1869, 68:1886–1887,1912; 2–5, 29, 37, 39 podle Chytráček et al. 2017, obr. 6:63, 8:1–5,8, 14:18–22, 15:14; 6, 17–18 podle Parzinger–Nekvasil–Barth 1995, Taf. 2:24–26; 25 podle Tichá Bambasová 2019, tab. 30:22; 30–31, 49, 55–56, 60 nepublikováno; 33–36 podle Kos – Přichystal 2013, obr. na str. 82–83; 38, 52 podle Stegmann-Rajtár 1992, Taf. 19:7, 45:10; 40–47 podle Nekvasil 1982a, tab. 33:103/3, 265:976/10, 273:1000/6, 279:1023/18, 305:1119/17, 320:1155/5, 338:1247/19,24; 68–76 podle Golec 2005, tab. 103:22/9–10,25/12, 104:62/12–12b,109/2a–3, 106:128/3).

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

Obr. 37: Halštatské železné jehlice na Moravě: 1 – Bílovice-Lutotín – „Hrad“ (PS); 2 – Blatec H3/2001 – „Za Nádražím“; 3–4 – Drnovice H6/96 – „U Propasti“ (PS); 5 – Hrušovany u Brna H1 – „U Tří mostů“ (zbytek železných jehlic v dřevěném pouzdře; HS); 6 – Hrušovany u Brna H2 – „U Tří mostů“ (železná jehlice a kostěný zachycovač/chránič jehlice; HS); 7–9 – Krhov – „Malý Chlum“ (PS); 10 – Moravičany H26 – „Dílečky“ (PS); 11 – Moravičany H110 – „Dílečky“ (PS); 12 – Moravičany H266 – „Dílečky“ (PS); 13 – Moravičany H299 – „Dílečky“ (PS); 14 – Moravičany H537 – „Dílečky“ (PS); 15 – Moravičany H903 „Dílečky“ (PS); 16 – Moravičany H979 – „Dílečky“ (PS); 17 – Moravičany H1028 – „Dílečky“ (PS); 18 – Moravičany H1073 – „Dílečky“ (PS); 19 – Moravičany H1080 – „Dílečky“ (PS); 20 – Moravičany H1099 – „Dílečky“ (PS); 21–22 – Moravičany H1100 – „Dílečky“ (PS/BPS); 23 – Moravičany H1128 – „Dílečky“ (PS); 24 – Moravičany H1154 – „Dílečky“ (BPS); 25–29 – Podivice 1 – „Na Valech“ (PS); 30 – Pustiměř H2/84 – „Pod Grefty“ (PS); 31 – Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ (PS); 32 – Seloutky H15/1926 – „Na Štastných“ (PS); 33 – Seloutky H26/1934 – „Na Štastných“ (PS); 34 – Seloutky H4b/2012 – „Na Štastných“ (PS); 35 – Seloutky H4c/2012 – „Na Štastných“ (PS); 36 – Seloutky H4d/2012 – „Na Štastných“ (PS); 37–39 – Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“ (PS); 40 – Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“ (PS); 41 – Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“ (PS); 42 – Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“ (PS); 43 – Slatinky PH22 – „Nivky“ (1, 31–42 nepublikováno; 2 podle: *Tajer 2006*, obr. 9:1; 3–4 podle: *Baarová – Mikulková 2004*, obr. 12:5–6; 5–6 podle: *Kos 2011*, obr. 3:7, 4:12, 16a; 7–9 podle: *Novák 2015*, tab. 34:1–3; 10–24 podle: *Nekvasil 1982a*, tab. 9:26/1, 34:110/23, 78:266/5, 92:299/9, 151:537/7, 244:903/5, 267:979/9, 281:1028/16, 290:1073/19, 293:1080/20, 298:1099/17, 300:1100/7–8, 308:1128/19, 313:1154/14; 25–29 podle: *Fojtík – Golec 2006*, obr. 2–4; 30 podle: *Baarová 2007*, obr. 8:2; 43 podle: *Přichystal 2003*, tab. VI:PH22/4).

Tento fenomén je nutné do budoucna dále sledovat také u jiných typů předmětů, neboť výskyt „rodinného stříbra“ je např. často spojován s konzumpčním systémem, kdy elity využívají tyto předměty pro zisk, legitimizaci a demonstraci svého sociálního postavení (McCracken 1990).

Doposud nezpracované zůstávají na Moravě železné jehlice. Často se objevují v hrobech PS (obr. 37), což kontrastuje s HS, kde naopak převládají jehlice bronzové. Na horákovském pohřebišti ve Vojkovicích – „Vojkovických nivách“ s 21 hroby bylo nalezeno 9 jehlic a všechny byly bronzové (Golec 2005c, tab. 161). Naproti tomu na platěnickém pohřebišti v Moravičanech – „Dílečkách“ bylo zjištěno ve 330 hrobech 102 jehlic, z nichž bylo 90 železných, 11 bronzových a 1 bimetalická (Makarová 2017b, 51). Obdobná situace panuje v Seloutkách – „Na Štastných“, kde bylo v 50 hrobech nalezeno 19 železných, 4 bronzové a 1 bimetalická jehlice. Zajímavé jsou dvě archaické bronzové jehlice z hrobu Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ (tab. 30:2a, 19; nepublikováno), neboť jejich časové zařazení do stupně Ha B výrazně koliduje s obsahem hrobu subfáze Ha C2b. Ojedinělým případem z počátku doby halštatské, z Ha C1, je hrob Slatinky PH22 – „Nivky“, který obsahoval železnou jehlicí s vázičkovitou hlavicí (obr. 37:43, 68; Přichystal 2003, tab. VI:PH22/4) doprovázenou dvěma železnými tyčinkovitými náramky (Přichystal 2003, tab. VI:PH22/2–3).

Návrh detailní typologie železných jehlic s kulovitými, zploštělými kulovitými, polokulovitými, čočkovitými, hřebíkovitými a pečetičkovitými hlavicemi, resp. hlavicemi svinutými v očko na Moravě představila pro pohřebiště v Moravičanech – „Dílečkách“ Erika Makarová (2017b, 51–58). Většina z nich má prostý krček, některé jsou pod hlavicí zdobené vývalky, jako v hrobě Moravičany H966 – „Dílečky“ (Makarová 2017b, 56–57, obr. 17:9). Největší jsou již řazeny k jehlicím s vícenásobnou hlavicí bez záložky, jako exemplář z hrobu Moravičany H1099 – „Dílečky“ (obr. 37:20, 68; Makarová 2017b, obr. 17:15). V zásadě se v novém detailním názvosloví, kromě jehlice s hlavicí svinutou v očko, skrývá obdoba Říhovského jehlic typu Býčí skála determinovaných na bronzových kusech v Ha C. Tento typ nabývá různých tvarů hlavic, jeho další charakteristikou je zdobený krček pod hlavicí (Říhovský 1979, 221). Zastoupen je v Seloutkách H2/1926 a H4c/2012 – „Na Štastných“ (obr. 37:31, 35; nepublikováno) v Ha C2 nebo v Podivicích 1 – „Na Valech“ (obr. 37:29; Fojtík – Golec 2006, obr. 4) v Ha C1b.

Jehlice typu Seloutky. Od typu Býčí skála se liší železné exempláře s nezdobeným krčkem s různě tvarovanou hlavicí, pro něž zavádíme název typ Seloutky. Tyto obyčejné jehlice odpovídají svojí prostotou materiálu, z něhož jsou zhotoveny, neboť pro detailní výzdobu kovářskou technikou je mnohem méně vhodný než bronz. Řadíme je do stupně

Ha C. Jsou hojně rozšířené na pohřebištích PS, jako např. v Moravičanech – „Dílečkách“ (obr. 37:10–19, 21–22, 24). V Seloutkách – „Na Štastných“ pocházejí opět z více hrobů (obr. 37:32–34, 37–39, 41–42) a odpovídají Ha C2. Obdobné jehlice se vyskytují také na dalších nekropolích, jako v Drnovicích H6/96 – „U Propasti“ (obr. 37:3–4) nebo v Pustiměři H2/84 – „Pod Grefty“ (obr. 37:30). Do Ha C1b datujeme stejné jehlice z Podivic 1 – „Na Valech“ (obr. 37:25–27).

10.2.1.4 Náramky/nápažníky

Významným druhem šperků jsou bronzové a železné náramky/nápažníky. Jde o kruhový šperk, který vydělujeme u uzavřených kusů nejméně od 4,5 cm pro nejmenší děti, u dospělých je nejčastější velikost kolem 6 cm. U otevřených kusů se může na ruku „napružením“ navléknout kruh výrazně menšího průměru. Nošení šperku na konkrétní části ruky determinuje jeho přesnější zařazení, což však omezuje náleзовý kontext žárových hrobů. V řešení tohoto problému napomáhají zejména horákovské hroby se zdokumentovaným umístěním na kostrách. Obecně v této kapitole užíváme termín náramek/nápažník (*Armring*). Jde o druh šperku, kterému nebyla doposud věnována zvláštní pozornost, ovšem např. jeho chronologická hodnota je nesporná. Výjimku tvoří práce o souboru Habrůvka – „Býčí skála“ z období Ha D1b–D3 od Hermanna Parzingera (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 26–46). V terminologických a chronologických otázkách se přidržujeme práce Margarety Siepenové, která sumarizovala bohatý náleзовý soubor z Rakouska (Siepen 2005), s nímž se moravské nálezy překrývají. Na Moravě se vyskytují náramky/nápažníky bronzové (obr. 38–40) a železné (obr. 41), mohou být otevřené nebo uzavřené. Bronzové náramky/nápažníky dělíme podle základních kritérií výroby na (1) tyčinkovité, (2) páskové, (3) plechové, (4) drátěné a (5) lité. Železné náramky/nápažníky jsou pouze tyčinkovité. Jednotlivé skupiny následně dělíme na typy a varianty.

Bronzový tyčinkovitý náramek/nápažník (rundstabiger Armring). Nejčastěji se objevuje jako typ s pečetičkovými konci (*Armring mit Stempelenden*). Na Moravě jde o vývojově významný typ. Je zastoupen v různých modifikacích zdobení těla ve Vojkovicích H7 a H111 – „Vojkovických nivách“ (obr. 38:24, 29–30; Golec 2005c, tab. 103:7/1, 105:111/3, 8–9). Exempláře z tohoto pohřebiště náležejí do Ha C2 (H7) a Ha D1 (H111; obr. 68). Hrob H111 s vyvinutým skládaným opaskem ukončuje jejich výskyt. Jako vývojově nejmladší se jeví „přechodný“ exemplář s velkými pečetičkami a rýsovanými svazky po celém těle (obr. 38:29), použitý jako čelní ozdoba/zápona opasku (obr. 43:6). Použitá výzdobná technika se nachází již na exemplářích z depoty Podomí – „Zajbot“ z Ha D1–D2, které však pečetička

nemají (obr. 38:16–17, 68; *Golec – Fojtík – Rybářová 2018*, 51). Také druhý kus z H111 je „přechodný“, na jeho těle se objevují rýsované svazky s motivem „X“ v mezipolích (obr. 38:30; *Golec 2005c*, tab. 105:111/3); střídání těchto motivů pozorujeme při zakončení dvou kusů stejné skupiny bez pečetítek v Habrůvce – „Býčí skále“, které Hermann Parzinger datuje nejdříve do Ha D2 (obr. 38:5; *Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, 41, Taf. 11:95–96). Další analogií je pseudonáramek užitý jako opasková ozdoba/zápona z Modřic H1801 – „Sádek“ (obr. 68), který doprovází náhrdelník z dvojkónických bronzových a jantarových korálků, doplněný turbanovitými kroužky s trubičkovitými oskami s kónickým rozšířením. Petr Kos jej sice datuje do Ha C2/D1 (obr. 43:5; *Kos 2004*, obr. 9), domníváme se však, že datace je mladší, Ha D1 (obr. 68), a to podle paralel dvojkónických náramků obdobného tvaru ze západohalštatské kultury. Obdobná bronzová trubičkovitá oska s kónickým rozšířením pochází z hrobu Mikulov H3 – „kasárna“, v němž se vyskytla společně s bronzovým náramkem/nápažníkem s malými pečetítkovitými konci; z hrobu pocházejí také bronzové subtilní kroužky (*Stegmann-Rajtár 1992a*, Taf. 75:7–8, 11–12) a celá kombinace hrob datuje do Ha D1 (obr. 68). Do Ha D1 lze zařadit také náramek/nápažník z Moravičan H1145 – „Dílečků“ (obr. 38:14; *Nekvasil 1982a*, tab. 314:1145/19), hrob datuje železná rombická zápona (obr. 44:11, 68). Od Ha D2 mizí z náramků/nápažníků pečetítka a nahrazují je prostá zakončení. Takové dva exempláře pocházejí z neznámého kontextu (hrobu?) ze Ždánic – „Ujezdu pod Nedbálky“, který Stanislav Stuchlík chybně zařadil do Ha B (*Stuchlík – Klanica – Měřinský 1997*, 27, obr. 9:3; *Stuchlík 2007*, 186, obr. 2:1–2); ve skutečnosti odpovídá rozmezí Ha D2–D3 (obr. 68). Tento vývoj je patrný jak v depotech z tohoto období, tak hlavně v rozsáhlém inventáři z Habrůvky – „Býčí skály“, kde náramky/nápažníky s pečetítky kromě jediné výjimky (viz dále) již nenajdeme (obr. 38:3–5, 7, 9–10; *Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Taf. 11–13).

Bronzový podélně profilovaný náramek/nápažník (längsprofilierter Armring) – má výzdobu na koncích a Hermann Parzinger jej jako jeden z mála předmětů datuje pouze do subfáze Ha D2b (*Parzinger 7b/c; obr. 38:8; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, 39–40, Taf. 11:88). Náramek stejné profilace pochází z Moravičan H1154 – „Dílečků“ (obr. 38:15; *Nekvasil 1982a*, 346, tab. 313:1154/13) a datujeme jej opět do Ha D2b (obr. 68). Blízký těmto kusům může být bronzový fragment náramku/nápažníku plankonvexního průřezu z Křenovic – „Hradiska“ (*Hlava 2002*, obr. 1:14), jehož profilace jej odkazuje nejdříve do Ha D2–D3 (*Tichá Bambasová 2019*, obr. 35:8).

Naopak k nejstarším pečetítkovitým náramkům/nápažníkům patří několik celků z Ha C2 s výzdobou po celé délce (jde o kombinaci s typem plechových, popř. pásko-

vých náramků, kde konce jsou tyčinkovité a tělo páskové) – Vedrovice H2 – „Za Kostelem“, kde se našly tři kusy společně s bronzovou labutkovitou jehlicí (obr. 38:33–35, 68; *Stegmann-Rajtár 1992a*, Taf. 137:5, 8–9). Jeden z nich nese podlouhlé rýhování (obr. 38:35), obdobný dekor nacházíme na exempláři ze Slavkova u Brna H4 – „Rauscheru“ (obr. 38:23, 68), který Petr Kos datuje do Ha C2 (*Kos 2016*, obr. 7:11), a dále na kusu z lokality, kterou Jindra Nekvasil uvádí jako Brno-Zábrdovice, avšak tuto lokalizaci se nezdařilo ověřit (obr. 38:1; *Nekvasil 1993*, obr. 234:21). Z Pustiměře H1/85 – „Pod Grefty“ pochází náramek/nápažník s jemnou bohatou rytou výzdobou, Zuzana Baarová datuje hrob do rozmezí Ha C2–D1 (obr. 38:18; *Baarová 2007*, 20, obr. 13:3), vzhledem k bronzovým subtilním kroužkům jej však řadíme do Ha D1 (obr. 68).

Bronzový náramek/nápažník s prostými konci. Ve stupni Ha D mizí zakončení pečetítky nebo kuličkami. Největším moravským souborem náramků/nápažníků s prostým zakončením je kolekce z Habrůvky – „Býčí skály“. Nejčastěji se vyskytují jako varianta s rýsovanými svazky na koncích (*Armringe mit strichgruppenverzierten Enden*), a to v bronzovém provedení (obr. 38:4–5; *Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Taf. 11:89–96), objevují se ale též bez výzdoby (*Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Taf. 12:97–99) nebo rýhované po celém těle (*Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Taf. 11:85–86). Pro posouzení vývoje moravských náramků/nápažníků jsou velice významné, představují totiž nejmladší vývojovou etapu. Hermann Parzinger exempláře s prostým zakončením a rýsovanými svazky linií na koncích (obr. 38:4–5) datuje do Ha D2, kruhy s rýhováním po celém těle řadí do Ha D2–D3 (obr. 38:9; *Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Abb. 1). Obdobné dva kusy známe dále jen z depotu z Podomí – „Zajbotu“ (obr. 38:16–17, 68), kde byl uložen také jejich polotovár. Oba kusy zdobené rýhováním na koncích a celý soubor tří předmětů datujeme do Ha D1–D2 (obr. 68; *Golec – Fojtík – Rybářová 2018*, 51).

Bronzový náramek/nápažník s pravidelným rýhováním (gleichmässig gerippter Armring). Tyto náramky/nápažníky v počtu několika kusů pocházejí ze Slatinek HH – „Nivek“ (*Přichystal 2003*, 121, tab. I:4–5, 8–9); v hrobě se nacházel veliký korál žluté barvy s osmi šestivrstvenými očky bílomodré barvy (*Schichtaugenperle; Přichystal 2003*, 121, tab. I:11), který na našem území datujeme do Ha D3 (obr. 68). Autor revizního zhodnocení hrob řadí do pozdně halštatského období. Dva obdobné náramky/nápažníky pocházejí z Habrůvky – „Býčí skály“, Hermann Parzinger je datuje na základě širokého spektra analogií do rozmezí Ha D1b–D3 (*Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, 42, Taf. 12:102–103), obdobně Margareta Siepenová je řadí nejčastěji do období Ha D2–D3 (*Siepen 2005*, 80–81, Taf. 127–128). Dva fragmenty takto zdobeného náramku/nápažníku pocházejí z hrobu Dukovany – „Na Rabštýně“

(Stegmann-Rajtár 1992a, Taf. 86:4–5). Datování potvrzují amfory s výrazným lahvovitým hrdlem, které Vladimír Podborský chybně zařadil na počátek doby halštatské (Podborský 1970a, Taf. 90:5,7). Hrob datujeme do rozmezí Ha D2–D3 (obr. 68).

Bronzový náramek/nápažník s kruhovým rozšířením, varianta A (Armrings mit kreisförmigen Erweiterungen). Je zastoupený na Moravě jediným exemplářem ve Vojkovicích H7 – „Vojkovicích nivách“ (obr. 38:25; Golec 2005c, tab. 103:7/2). Má analogie pouze v Hallstattu v hrobech 228 a 442 a Margareta Siepenová je datuje do Ha C (Siepen 2005, 69, Taf. 36:544–544B). V hrobě H7 byly uloženy dvě bronzové harfovité spony typu Roggendorf. Datujeme jej do Ha C2 (obr. 68).

Bronzový náramek/nápažník se čtyřmi vývalky (Vierknotenring). Dva náramky/nápažníky pocházejí z hrobu v Miroslavi – „kamenolomu Štěpánov“ (obr. 38:11–12); Vladimír Podborský (Podborský – Vildomec 1972, 117, obr. 32:2–3) a Jindra Nekvasil (1993, 371, obr. 244:17) hrob datují do pozdní doby halštatské, Petra Goláňová ovšem až do LT A (Goláňová 2018, 219). Hrob klademe do Ha D3–LT A (obr. 68).

Bronzový plechový náramek/nápažník (Blecharmring). Základem heterogenní skupiny náramků/nápažníků je pásek bronzového plechu. Obdobné exempláře jsou známy z Rakouska, Margareta Siepenová je dokonce nenazývá ani samostatným typem, nemají jednotnou formu, jde o volnější skupinu podobných paralel (Siepen 2005, 118). V Habrůvce – „Býčí skále“ se vyskytl 1 ks (obr. 38:6; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 13:120), který zůstal nedatován. Exemplář s rýsovanými svazky známe z Moravičan H1128 – „Dílečků“ (obr. 38:13; Nekvasil 1982a, tab. 308:1128/16). Tento hrob je datovaný do Ha C2 díky železné jehlici s labuťkovitým krčkem bez hlavice (obr. 68). Odlišnou variantou plechových náramků/nápažníků se jeví dva kusy s kónicky se zužujícími konci z depotu ze Slavkova pod Hostýnem – „Homole“, zdobené rýsovanými svazky, motivem „X“ a kolkovanými kroužky (obr. 38:22, 68; Dohnal 1977a, obr. 122–123 na str. 114; Čižmář – Čižmářová 2014, 53). Tento typ náramků/nápažníků má severní původ a analogie nacházíme v Polsku u šperků typu Stanomin. Depot klademe do rozmezí Ha D1–D2 díky homogenitě téměř všech moravských depotů, které nevykazují žádné podklady pro dataci do Ha C2 (obr. 68; Golec – Fojtík – Rybářová 2018, 51). Jistou indicií je také fakt, že sama „Homole“ je zřejmě starší a velmi rozměrná mohyla PS. Přímé analogie k slavkovským exemplářům však zatím z Moravy neznáme. Další svěbytnou variantou je plechový kus zakončený spirálami z Dobšic (obr. 38:2; Nekvasil 1993, obr. 245:31), který byl uložený v nejistém hrobě společně s jehlicí s dvojitou spirálovitou hlavici, jehlicí s labuťkovitým krčkem a obloukovitou sponou; je

datovaný do Ha C2 (Říhovský 1993, Taf. 23:C, 24). Susanne Stegmann-Rajtárová hrob z Dobšic v seznamu horákovských hrobů neuvádí (Stegmann-Rajtár 1992a, 68). Naproti tomu kus z Jaroměřic nad Rokytinou s rýsovanými svazky na koncích poukazuje na stupeň Ha D, vzhledem k výzdobě spíše až na jeho pokročilé stadium (Podborský 1972, obr. 41:46; Nekvasil 1993, obr. 245:34).

Bronzový plechový melounovitý náramek/nápažník (Melonenarmband). Tyto plechové náramky/nápažníky jsou zastoupeny ve velkém množství především v Habrůvce – „Býčí skále“ (obr. 40:6–8; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 26–29). Hermann Parzinger rozlišil dva typy – *bez límce* (typ 1) a *s límcem* (typ 2). První typ dělí na dvě varianty: (1) moravskou s vypnulínami a kolkováním (varianta 1a), (2) bavorsko-českou s vypnulínami (varianta 1b). Druhý typ rozčlenil na tři varianty podle výzdoby: (1) nezdobenou (varianta 2a), (2) se širokými vypnulínami (varianta 2b), (3) s rýsováním (varianta 2c). Moravskou variantu bez límce (varianta 1a) známe ve třech kusech z Habrůvky – „Býčí skály“ (obr. 40:6; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 2:27–29) a z depotu z Prosenic (obr. 40:23–25, 68; Nekvasil 1993, obr. 234:24–25; Drechsler 2010, obr. na str. 74), 1 ks pochází z depotu z Prostějova-Čechůvek – „Kopanin“ s výzdobou blízkou variantě 2c (obr. 40:19, 68; Přichystal – Kos 2006, obr. na str. 50; Golec 2017, Fig. 86:b). K variantě 1a asi náleží také možný exemplář/ možné exempláře z Bučovic-Maref H15 – „Člupů“ (obr. 68; Baarová 2004a, tab. 3:1–2). Malý fragment neznámého typu pochází z hradiště Křenovice – „Hradisko“ (Tichá Bambasová 2019, obr. 30:8). Další malé fragmenty neznámého typu byly nalezeny také v Seloutkách žárovišti u H20 – „Na Štastných“ (obr. 68; tab. 33:F1, F3). Náramky/nápažníky s límcem variant 2a–c pocházejí na Moravě hlavně z Habrůvky – „Býčí skály“ (obr. 40:7–8; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 3–5) a dále jeden exemplář varianty 2c z depotu z Prosenic (obr. 42:22, 68; Drechsler 2010, obr. na str. 74). Polotovar bronzového náramku, možná varianty bez límce 1b, pochází z Habrůvky – „Býčí skály“ 7 (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 43:388); dokládá, že tyto šperky se převážely nejen jako hotové výrobky, ale „migrující“ řemeslníci je vyráběli v regionech s „nenасыceným odbytištěm“ jako novinky (Golec – Fojtík – Rybářová 2018, obr. 3:2). Oba typy melounovitých náramků/nápažníků datuje Hermann Parzinger v Habrůvce – „Býčí skále“ současně do Ha D1, s možným přesahem do Ha D2a (Parzinger 6–7a; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 29, Abb. 1). Epicentrum výskytu tohoto šperku leží v Bavorsku a jižním Německu, nacházíme je v západních Čechách a Morava je východním okrajem jejich rozšíření (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Abb. 10).

Bronzový plechový dutý náramek/nápažník (Hohlring). Tento typ se vyskytl na Moravě zejména v Habrůvce – „Býčí

skále“ v počtu 20 ks (*obr. 40:10; Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*, Taf. 8:55–65, 9:66–70). Exemplaře výrazně větší (*Hohltreife*) nazýváme *turbany* (*Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*, Taf. 6–7, 8:54). Turbany klade Hermann Parzinger do Ha D1, duté náramky/nápažníky jsou ale mladší, z Ha D2 (*Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*, Abb. 1). Výskyt turbanů, resp. dutých náramků/nápažníků je však pravděpodobně časově delší, v oblasti jižních Čech (např. Dobešice; *Michálek 2017*, Tab. 24:2, 25; Nevězice; *Michálek 2017*, Tab. 185:1) se prokazatelně objevují ještě v kontextech Ha D2–D3. Čtyři kusy spojené do řetězu (*Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*, Taf. 8:57) poukazují na jejich uložení jako jeskynního vóta (depotu), tj. nemohly být umístěny na tělech kostry/koster (*Golec 2017*, Fig. 87:10). Kromě této lokality pocházejí fragmenty plechových náramků/nápažníků pouze z Ivančic-Budkovic – „Knotkovy zahrady“ (*obr. 40:1; Nekvasil 1991*, obr. 1:5–7, 10). Ze stejného hrobu pochází zlomek turbanu (*Nekvasil 1991*, obr. 1:11). Jindra Nekvasil datoval tento hrob do Ha D2, což potvrzuje také Hermann Parzinger. Vzhledem k celkovému vývoji v HS a bývalé HS, kdy v Ha D2 mizí bohaté hroby v otevřené krajině a od Ha D1b jsou známy jen v Habrůvce – „Býčí skále“, se přikláníme k datování až od Ha D2a (*obr. 68*).

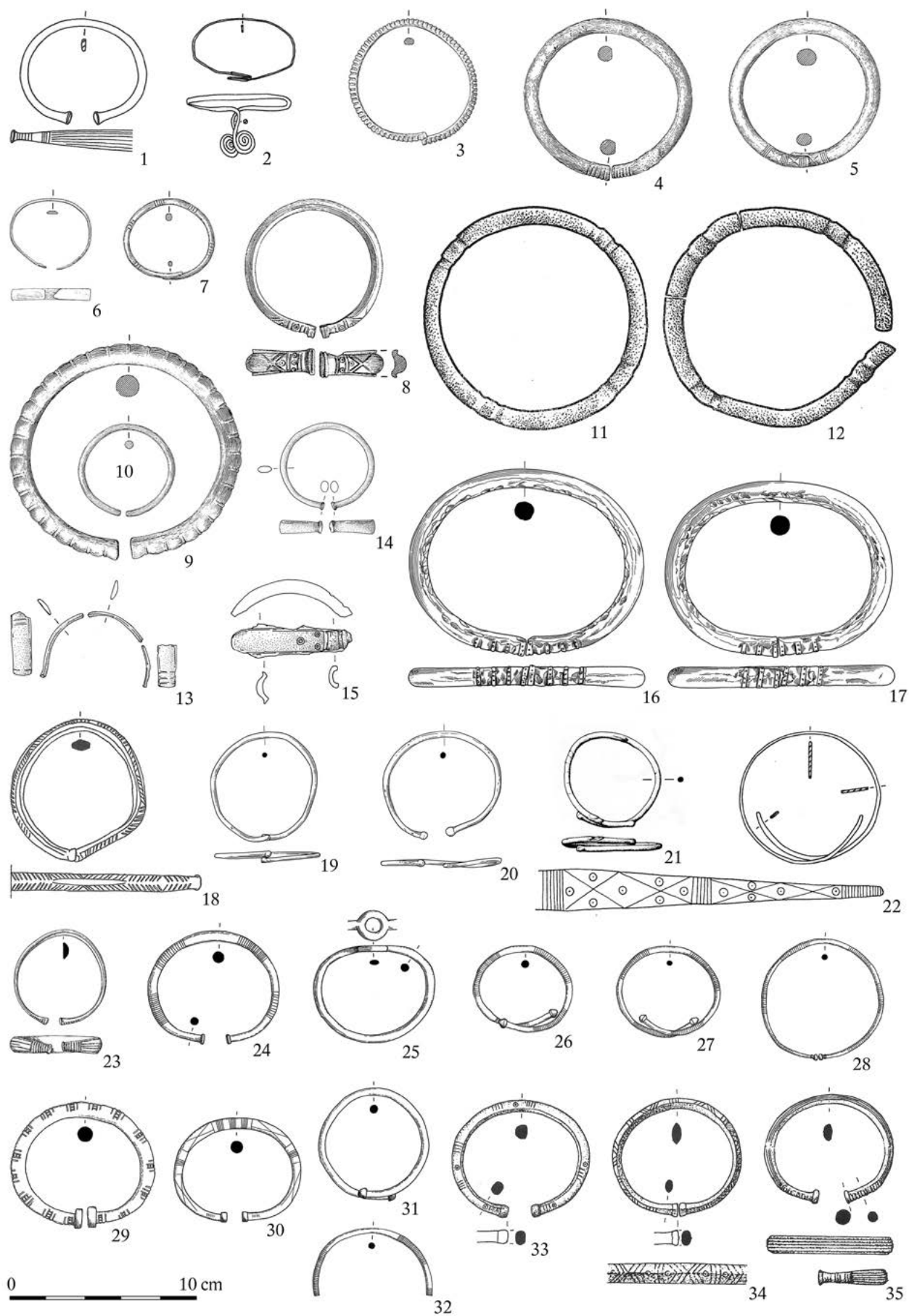
Bronzový drátěný náramek/nápažník (Dratharmring), typ s kulíčkovitými konci (*Armring mit kugeligen Enden*). Má různě modifikovaná zakončení. Je zastoupený ve Vojkovicích H109 – „Vojkovických nivách“, kde je kus s malými kulíčkami na koncích uložený se třemi bronzovými jehlicemi s labutkovitým krčkem a náleží do Ha C2 (*obr. 38:28, 68; Golec 2005c*, tab. 104:109/1). Jeho tělo zdobí varianta s rýsovanými svazky na těle, čímž se odlišuje od typu s rýsovanými svazky na koncích; je časově mladší a náleží teprve do Ha D. Rýsované svazky na těle se nacházejí také na dvou kusech s dvojkónickou hlavicí ve Vojkovicích H22 – „Vojkovických nivách“, které spadají pod typ s kulíčkovitými konci. Hrob je datován dvěma bronzovými jehlicemi s labutkovitým krčkem (*obr. 38:26–27, 68; Golec 2005c*, tab. 103:22/11). Z Vojkovic H117 – „Vojkovických niv“

pochází fragment těla tohoto typu náramku/nápažníku bez zakončení, jehož přesné zařazení není možné; hrob je datovaný pintaderou inspirovanou vekerzugskou produkcí až do Ha D2a (*obr. 38:32, 68; Golec 2005c*, tab. 106:117/5). O přežívání výzdoby do Ha D svědčí dva kusy s rýsovanými svazky typu s prostým zakončením z Habrůvky – „Býčí skály“ (*obr. 38:7; Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*, Abb. 1, Taf. 12:104–105). Ve Vojkovicích H111 – „Vojkovických nivách“ byl uložený 1 ks s variantou s polokulovitým zakončením bez výzdoby, který náleží do celku s vyvinutým skládaným opaskem fáze Ha D1 a se dvěma mladšími náramky s pečetítkovými konci (*obr. 38:31, 68; Golec 2005c*, tab. 105:111/8). Dva kusy bez výzdoby zakončené kulíčkami nacházíme v Seloutkách H15/1926 – „Na Štastných“ (*obr. 38:19–20*), jsou uloženy se železnou jehlicí typu Seloutky (*obr. 37:32*), ovšem nedokážeme je zařadit do jedné ze dvou fází (Ha C2–D1). Obdobná situace platí pro Slatinky PH3 – „Nivky“ bez dalšího doprovodného inventáře (*obr. 38:21; Přichystal 2003*, tab. III:PH3/1). Rýsované svazky nalezneme také na tyčinkovitých náramcích/nápažnících, jako např. ve Vedrovicích H2 – „Za Kostelem“ s malým pečetítkovitým zakončením (*obr. 38:33; Stegmann-Rajtár 1992a*, Taf. 137:5) z Ha C2; tento náramek/nápažník byl uložen společně s bronzovou jehlicí slabutkovitým krčkem (*obr. 68*). Spirálovitá zakončení jsou obecně typická pro Ha C2 (např. část železného koňského udidla zakončeného dvojitou spirálou z Hrušovan u Brna H1 – „U Tří mostů“ – *obr. 68; Kos 2011*, obr. 3:39).

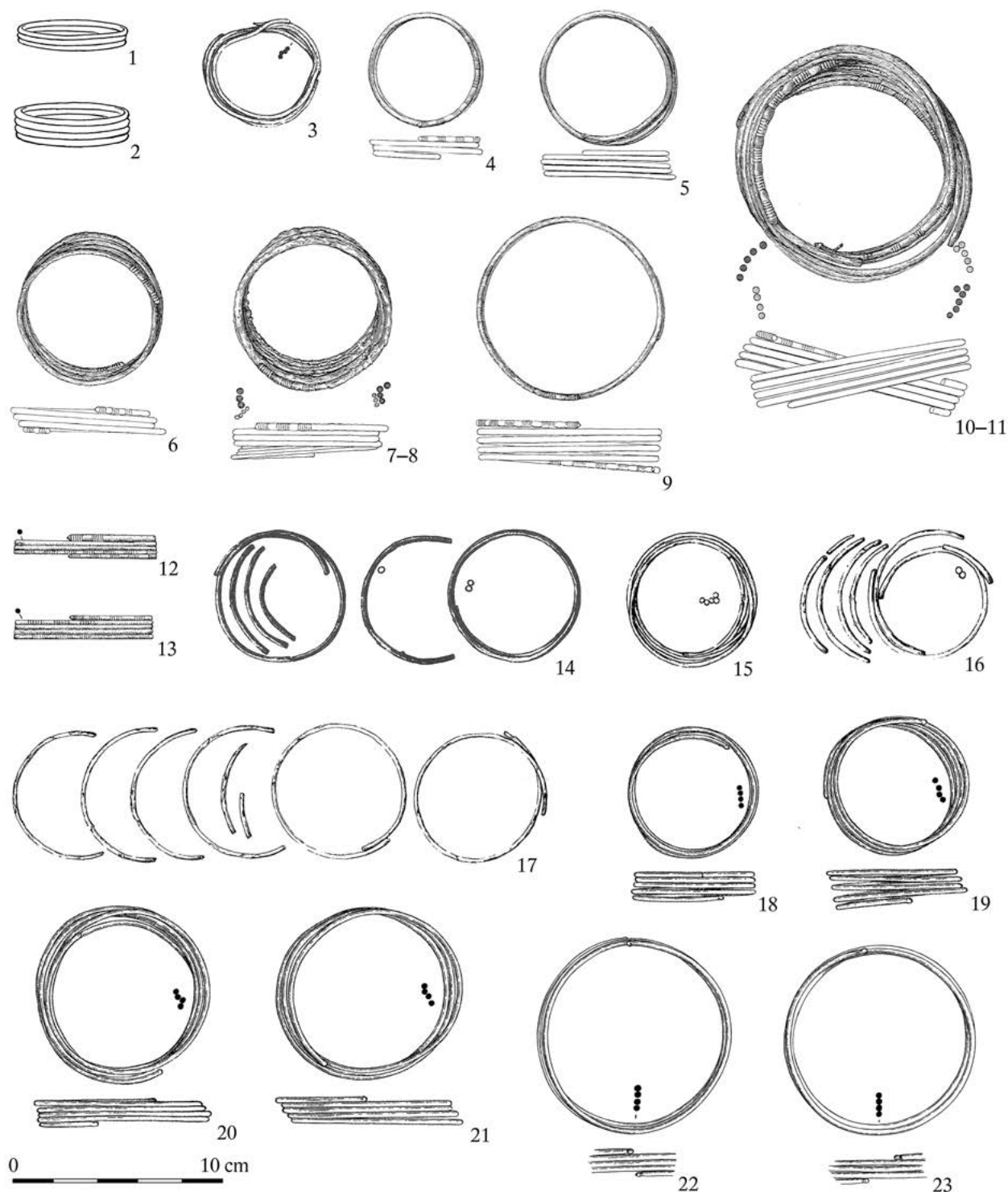
Bronzový náramek/nápažník s prostými konci. Jde o vývojově identický jev jako u náramků/nápažníků tyčinkovitých. Ve stupni Ha D mizí zakončení a následuje typ s prostým zakončením. Známé je z Habrůvky – „Býčí skály“ jako variantu s rýsovanými svazky na koncích (*obr. 38:7; Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*, Taf. 12:104–111, 13:112–113) nebo bez výzdoby (*Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*, Taf. 13:114–117, 119). Pod tuto variantu spadá také jediný zlatý náramek/nápažník z Moravy z této lokality (*obr. 38:10; Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*,

Obr. 38: Halštatské a časně laténské bronzové a zlaté tyčinkovité a páskové náramky/nápažníky na Moravě: 1 – Brno-Zábrdovice? (HS); 2 – Dobšice (HS); 3–10 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS); 11–12 – Miroslav – „kamenolom Štěpánov“ (BHS/ČDL); 13 – Moravičany H1128 – „Dilečky“ (PS); 14 – Moravičany H1145 – „Dilečky“ (PS); 15 – Moravičany H1154 – „Dilečky“ (BPS); 16–17 – Podomí – „Zajbot“ (PS/BPS); 18 – Pustiměř H1/85 – „Pod Grefty“ (PS); 19–20 – Seloutky H15/1926 – „Na Štastných“ (PS); 21 – Slatinky PH3 – „Nivky“ (PS); 22 – Slavkov pod Hostýnem – „Homole“ (PS/BPS); 23 – Slavkov u Brna H4 – „Rauscher“ (HS); 24–25 – Vojkovice H7 – „Vojkovické nivky“ (HS); 26–27 – Vojkovice H22 – „Vojkovické nivky“ (HS); 28 – Vojkovice H109 – „Vojkovické nivky“ (HS); 29–31 – Vojkovice H111 – „Vojkovické nivky“ (HS); 32 – Vojkovice H117 – „Vojkovické nivky“ (BHS); 33–35 – Vedrovice H2 – „Za Kostelem“ (HS); 10 – zlato, ostatní bronz (1–2, 22 podle: *Nekvasil 1993*, obr. 234:21, 245:31–32; 3–10 podle: *Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*, Taf. 11:86,88,92,95, 12:103–104, 13:120–121; 11–12 podle: *Podborský–Vildomec 1972*, obr. 32:2–3; 13–15 podle: *Nekvasil 1982a*, tab. 308:1128/16, 313:1154/13, 314:1145/19; 16–17 podle: *Golec–Fojtík–Rybářová 2018*, obr. 2:2–3; 18 podle: *Baarová 2007*, obr. 13:3; 19–20 nepublikováno; 21 podle: *Přichystal 2003*, tab. III:PH3/1; 23 podle: *Kos 2016*, obr. 7:4/11; 24–32 podle: *Golec 2005*, tab. 103:7/1–2,22/11, 104:109/1, 105:111/3,8–9, 106:117/5; 33–35 podle: *Stegmann-Rajtár 1992a*, Taf. 137:5,8–9).

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

Obr. 39: Halštatské bronzové drátěné spirálovité náramky/nápažníky na Moravě: 1–2 – Dobruška – „Kamenec“ (PS); 3 – Drnovice H6/96 – „U Propasti“ (PS); 4–11 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS); 12–13 – Křenovice – „Hradisko“ (PS/BPS); 14 – Moravičany H533 – „Dílečky“ (PS); 15–16 – Moravičany H1119 – „Dílečky“ (PS); 17 – Moravičany H1154 – „Dílečky“ (BPS); 18–21 – Provodov – „Rysov“ 2 (PS/BPS); 22–23 – Prostějov-Čechůvky – „Kopaniny“ (PS/BPS) (1–2 podle: Červinka 1938, obr. 1:5–6; 3 podle: Baarová – Mikulková 2004, obr. 12:3; 4–11 podle: Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 15:134,139, 16:146,150,154,157; 12–13 podle: Tichá Bambasová 2019, tab. 30:10–11; 14–17 podle: Nekvasil 1982a, tab. 148:553/9, 305:1119/21–22, 313:1154/10; 18–21 podle: Čížmář – Čížmářová 2014, obr. 9:6–9; 22–23 nepublikováno).

Taf. 13:121). Exempláře s rýsovanými svazky na koncích klade Hermann Parzinger do širokého rozmezí Ha D1–D3 (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Abb. 1).

Bronzový spirálovitý náramek/nápažník (Spiralring; obr. 39). Velké množství spirálovitých kusů se nachází v Habrůvce – „Býčí skále“, Hermann Parzinger uvádí 55 ks (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 45–46, Taf. 15–17). Nejmenší exempláře řadíme k vlasovému šperku, větší kusy považujeme za náramky/nápažníky, největší mají průměr 10,8 cm. Z početné skupiny se vydělují exempláře zakončené svazky rýh a malými hlavicemi (obr. 39:4,6–7,9–10; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 45–46, Taf. 15–17). Tato lokalita je v podstatě hlavním epicentrem jejich výskytu. Mají jen minimum paralel, jako H122 v Magdalenenbergu u Villingenu, kde náležejí fázi Ha D1 (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 46). Na Moravě známe další kusy se svazky rýh a hlavicemi pouze z Křenovic – „Hradiska“ (obr. 39:12–13). Bez svazků rýh, ale zakončené hlavicemi pocházejí z depotu z Prostějova-Čechůvek – „Kopanin“ (obr. 39:22–23, 68), kde ležely pospolu se dvěma bronzovými žebrovanými (obr. 40:17–18) a jedním bronzovým plechovým melounovitým náramkem/nápažníkem (obr. 40:19). Čtyři kusy obdobných spirálovitých náramků/nápažníků zakončené malými hlavičkami se nacházely v depotu z Provodova – „Rysova“ 2 (obr. 39:18–21, 68; Čižmář – Čižmářová 2014, obr. 9:6–9). Oba depoty datujeme do rozmezí Ha D1–D2 (Golec – Fojtík – Rybářová 2018, 51). Z platěnických hrobů pocházejí bronzové spirálovité nezdobené náramky/nápažníky. Nejstarší doklad těchto šperků v PS představují Slatinky PH96 – „Nivky“, které datuje mladá žebrovaná jehlice s mírně zvýrazněnou hlavicí do Ha C1 (obr. 68; Přichystal 2003, tab. XXVI:PH96/3). Do fáze Ha C2 řadíme spirálovité náramky/nápažníky společně uložené v jednom z hrobů v Orlovicích – „Lysé hoře“, v kontextu s bronzovou jehlicí s labuťkovitým krčkem (Kos – Přichystal 2013, obr. na str. 78). Do fáze Ha D1 tyto šperky odkazuje plechový opasek z Moravičan H1119 – „Dílečků“ (obr. 39:14–17, 68; Makarová 2017b, tab. 46:1119/1–2), obdobně jako v Dobřčicích – „Kamenici“ v Ha C2b–D1a, kde dva kusy (obr. 39:1–2, 68; Červinka 1938, obr. 1:5–6; Nekvasil 1993, obr. 246:3–4) doprovází progresivní železná rombická opasková zápona, picí roh s rytinou čtyřkolového vozu, archaické železné kopí a koňské udidlo s postranním hákem. Spirálovité náramky/nápažníky jsou zcela typickým šperkem PS. Početně zastoupená varianta s rytými svazky a hlavičkami na koncích v nadkulturní svatyni v Habrůvce – „Býčí skále“ má evidentní vztah k PS/bývalé PS.

Bronzový litý žebrovaný náramek/nápažník (Knotenring). Typickými náramky/nápažníky pro území platěnické Moravy jsou lité žebrované uzavřené exempláře. Kolekce 13 ks s ven přečnávajícími D-žebry pochází z Habrůvky –

„Býčí skály“ (obr. 40:2–5; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 36–39, Taf. 10), z toho poslední (třináctý) exemplář se dostal do sbírky brněnského Moravského zemského muzea v roce 2008. Registrujeme dvě varianty – se střídavě velkými žebry a menšími mezižebry (varianta Hallstatt) a se všemi stejnými žebry (varianta Býčí skála). Některé kusy náležejí uzavřené variantě Hallstatt; pocházejí jednak přímo z Hallstattu, jednak z okolního rakouského území, odkud jejich rozšíření přechází až na Moravu. Tuto variantu na Moravě známe v počtu 3 ks z Habrůvky – „Býčí skály“ (obr. 40:2; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 10:73–75) a dalších čtyř lokalit z PS/bývalé PS – 1 ks z depotu z Bánova – „Skalek“ (nepublikováno), 1 ks z depotu z Loučky – „Doubravy“ (obr. 40:15, 68; Čižmář – Čižmářová 2014, obr. 9:1), 1 ks ze sídliště z Ostrožské Lhoty – „Kříbu“ (obr. 40:16) a 4 ks z depotu z Provodova – „Rysova“ 2 (obr. 40:27–30, 68; Čižmář – Čižmářová 2014, obr. 9:2–5). Hermann Parzinger variantu Hallstatt datuje do Ha D1 (Parzinger 6; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 37, Abb. 1), což se dobře pojí s datováním moravských šperkových depotů do rozmezí Ha D1–D2 (Golec – Fojtík – Rybářová 2018, 51; Golec – Kos 2020). Obdobné datování podporují závěry Margarety Siepenové pro území Rakouska (Siepen 2005, Taf. 127). Uzavřenou variantu se stejně vyklenutými úzkými žebry Hermann Parzinger popsal jako variantu Býčí skála; z eponymní lokality je známo deset kusů (obr. 40:3–5; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 36–39, Taf. 10:76–84) a jeden exemplář předaný do brněnského Moravského zemského muzea v roce 2008 (nepublikováno). Jejich rozšíření je identické s variantou Hallstatt. Na Moravě je známe opět až z PS a bývalé PS – 2 ks pocházejí z depotu z Bánova – „Skalek“ (obr. 68; nepublikováno), 3 ks z depotu z Loučky – „Doubravy“ (obr. 40:12–14, 68; Čižmář – Čižmářová 2014, obr. 8:10–12), 2 ks z depotu z Prostějova-Čechůvek – „Kopanin“ (obr. 40:17–18, 68; předběžně Přichystal – Kos 2006, obr. na str. 50; Golec 2017, Fig. 86), 1 ks z hradiště Provodov – „Rysov“ (obr. 40:26, 68; Novák 2017, obr. 1:7), 2 ks z depotu ze Šarov – „Hlubočku“ (obr. 40:20–21, 68; Dohnal 1977a, obr. 973–974 na str. 163) a 2 ks z nepublikovaného depotu ze střední Moravy (viz kap. 13.2; Golec – Fojtík – Rybářová 2018, 46). Náznakem možného uložení této varianty v žárovém hrobě jsou dva ohněm prošlé fragmenty z povrchového sběru ze Slatnic – „U Kříže“ (nepublikováno). Náramek/nápažník této varianty, jako jediný v HS/bývalé HS, pochází ze sídlištního prostředí, ze zahloubeného domu Těšetice obj. 34 – „Vinohrady“ (Podborský 1965a, 19–20, Taf. XXVII:17). Hermann Parzinger k dataci varianty Býčí skála uvádí, že její výskyt začíná dříve než u varianty Hallstatt, ale v Habrůvce – „Býčí skále“ ji datuje současně s variantou Hallstatt do Ha D1 (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 38, Abb. 1). Obdobně také Margareta Siepenová variantu se stejnými žebry datuje

do Ha D1, typ uzavřených žebrovaných náramků/nápažníků monitoruje mezi Rakouskem a Moravou (Siepen 2005, Taf. 124:A, 127). Tento šperk přehledně zapadá do období výskytu šperkových depotů v rozmezí Ha D1–D2 (Golec – Fojtík – Rybářová 2018, 51; Golec – Kos 2020). K staršímu datování chybí podklady. Jejich výskyt v depotech a ve svatyni v Habrůvce – „Býčí skála“ a zároveň absence v hrobech jsou velice nápadné a nejsou náhodné. Vysvětlení spočívá v existenci kulturních pravidel v PS a bývalé PS, obdobné šperky sloužily jako vóta.

Železný tyčinkovitý náramek/nápažník (Armring). Jejich typová determinace záleží na stavu koroze, která bývá značná. V porovnání s bronzovými výrobky železo nepodporuje výrobu velmi tenkých artefaktů, jejichž bronzové varianty nazýváme drátěnými náramky/nápažníky (obr. 39). Hojně se však nachází typ páskových náramků/nápažníků (obr. 41:3–4,8), jejichž obdobou v bronzu jsou plechové nebo plankonvexní náramky/nápažníky (obr. 38:2,6,13,22). Tyčinkovité kusy s kruhovým průřezem se objevují nejdříve v Ha C2–D1 zakončené pečetítky nebo kuličkami, v Ha D2–D3 však mizí a jsou vystřídány exempláři s prostým zakončením. Veškerý kruhový šperk však nespádá do kategorie náramků/nápažníků. Zejména u žárových hrobů je těžké zjistit původní funkci jednoduchých tyčinkovitých kruhů různých velikostí pod 4,5 cm, což je nejmenší hranice pro tuto kategorii. Výjimkou jsou menší ploché kruhy, které bývají součástí opasků se železnými svorkami a kruhy (obr. 44:13–17). Další skupina menších kruhů, s kruhovým průřezem, se váže ke koňskému postroji.

Železný náramek/nápažník s pečetítkovitými konci (Armring mit Stempelenden). Pouze některé lépe dochované exempláře vykazují „jisté“ parametry pečetítkovitých konců, jejich bezpečné oddělení od typu s kuličkovitými konci je velice obtížné – Drnovice H6/96 – „U Propasti“ (obr. 41:5; Baarová – Mikulková 2004, obr. 12:14), Moravičany H220 – „Dílečky“ (obr. 41:9; Nekvasil 1982a, tab. 65:220/9) nebo Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“ (obr. 41:24; nepublikováno). Datování náramků/nápažníků s pečetítkovitými konci není téměř možné (v Ha C2–D1 jsou doloženy bronzové ekvivalenty), do fáze Ha D1 náležejí díky skleněnému setu subtilních korálků Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“ (obr. 68). Toto datování dokládá také depot z Brusného –

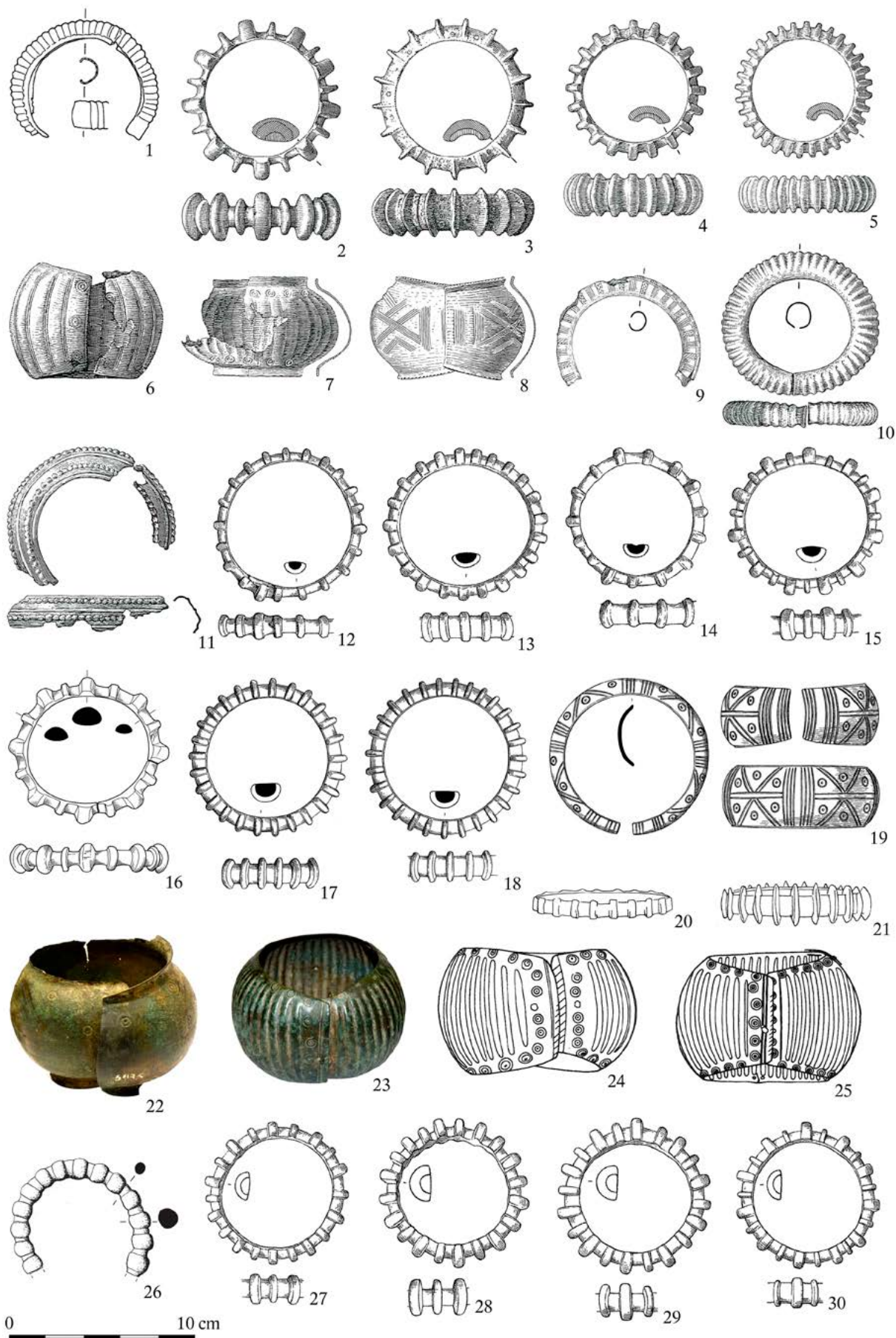
„Křídla“, odkud pochází sedm železných kusů zakončených malými pečetítky a rýsovanými svazky po celém těle (obr. 41:1, 68; Čižmář – Čižmářová 2014, obr. 8:2–3,5–8). Depot časově řadíme mezi většinu moravských depotů Ha D1–D2 (obr. 68; Golec – Fojtík – Rybářová 2018, 51; Golec – Kos 2020).

Železný náramek/nápažník s kuličkovitými konci (Armring mit kugeligen Enden). Tento typ demonstrujeme na relativně dobře dochovaných kusech – Moravičany H220 – „Dílečky“ (obr. 41:9; Nekvasil 1982a, tab. 65:220/9), Seloutky H26/1934 – „Na Štastných“ (obr. 41:15), Seloutky H4c/2012 – „Na Štastných“ (obr. 41:19; nepublikováno), Trstěnice H2 – „Rybník“ (obr. 41:25; Stegmann-Rajtár 1992a, Taf. 135:4). Tři exempláře pocházejí z hrobu Věteřov – „čp. 203“ (Dohnal 1961, 156, obr. 7:3–5). Jejich časové zařazení odpovídá Ha C2 (obr. 68), přidržujeme se datování bronzových drátěných náramků/nápažníků s kuličkovitými konci. Všechny tři uvedené hroby nevykazují žádný kovový inventář fáze Ha D1. Navržené datování hrobu Seloutky H26/1934 – „Na Štastných“ mohou podporovat pravděpodobně dvě jehlice bez hlavice se zalomením (železná a bronzová), které vykazují podobnost s jehlicemi typu Statzendorf (obr. 68; tab. 43:15,23). Margareta Siepenová je monitoruje v Dolním Rakousku a na Moravě a datuje je do Ha C (Siepen 2005, 125, Taf. 124:A, 128).

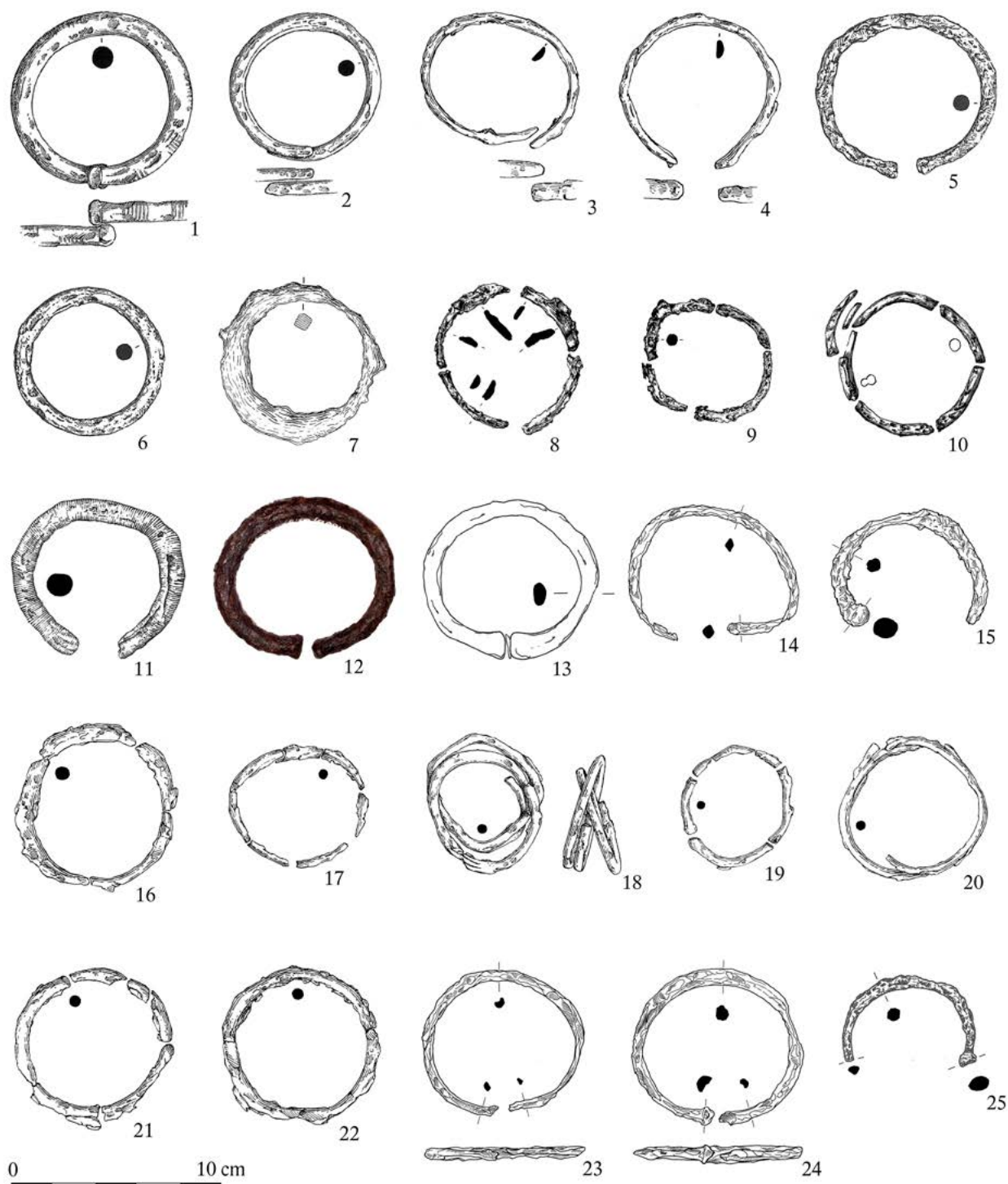
Železný náramek/nápažník s prostými konci. Existují ve dvou variantách. U první varianty konce směřují vůči sobě bez náběhu na spirálu (obr. 41:11,13–14,23) jako u naprosté většiny bronzových exemplářů, u druhé varianty se konce překrývají s náběhem na spirálu (obr. 41:2,18,20). Ty jsou v bronzovém provedení. Z uvedených kusů můžeme datovat pomocí jiného inventáře do konkrétního chronologického úseku exemplář s překrývajícími se konci z depotu z Brusného – „Křídla“ (obr. 41:2; Čižmář – Čižmářová 2014, obr. 8:1), který náleží do Ha D1–D2 (obr. 68; Golec – Fojtík – Rybářová 2018, 51; Golec – Kos 2020). Do Ha C2 náleží velmožský hrob např. s doklady vozu a koňského postroje Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ (obr. 41:14), který obsahoval kus s nepřekrývajícími se konci. Exemplář s překrývajícími se konci ze Seloutek H4c/2012 – „Na Štastných“ (obr. 41:18; nepublikováno) náleží do Ha C2 díky náramku/nápažníku s kuličkovitými konci (obr. 68). Naproti tomu kruh s nepřekrývajícími se konci ze Seloutek

Obr. 40: Halštatské bronzové plechové a lité náramky/nápažníky na Moravě: 1 – Ivančice-Budkovice – „Knotkova zahrada“ (BHS); 2–11 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS); 12–15 – Loučka – „Doubrava“ (PS/BPS); 16 – Ostrožská Lhota – „Křib“ (PS/BPS); 17–19 – Prostějov-Čechůvky – „Kopaniny“ (PS/BPS); 20–21 – Šarovy – „Hluboček“ (PS/BPS); 22–25 – Prosenice (PS/BPS); 26 – Provodov – „Rysov“ (PS/BPS); 27–30 – Provodov – „Rysov“ 2 (PS/BPS) (1, 24–25 podle: Nekvasil 1993, obr. 234:24–25, 245:35; 2–11 podle: Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 2:28, 3:31, 4:39, 8:55,58, 9:87, 10:73,76,78,83; 12–15, 27–30 podle: Čižmář – Čižmářová 2014, obr. 8:10–12, 9:1–5; 16–19 nepublikováno; 20–21 podle: Dohnal 1977a, obr. 973–974 na str. 163; 22–23 foto: Z. Mirová, © Muzeum Přerov, inv. č. 5034–5035, 1608/63/25–1608/63/26, nepublikováno; 26 podle: Novák 2017, tab. 1:7).

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štátných“ v kontextu Moravy

Obr. 41: Halštatské železné náramky/nápažníky na Moravě: 1–2 – Brusné – „Křídlo“ (PS/BPS); 3–4 – Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“ (PS); 5–6 – Drnovice H6/96 – „U Propasti“ (PS); 7 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS); 8 – Moravičany H65 – „Dílečky“ (PS); 9 – Moravičany H220 – „Dílečky“ (PS); 10 – Moravičany H1007 – „Dílečky“ (PS); 11 – Moravičany H1102 – „Dílečky“ (PS); 12 – Přerov-Předmostí; 13 – Pustiměř H2/84 – „Pod Grefty“ (PS); 14 – Seloutky H2/1926 – „Na Štátných“ (PS); 15 – Seloutky H26/1934 – „Na Štátných“ (PS); 16 – Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štátných“ (PS); 17 – Seloutky H4b/2012 – „Na Štátných“ (PS); 18–19 – Seloutky H4c/2012 – „Na Štátných“ (PS); 20 – Seloutky H4d/2012 – „Na Štátných“ (PS); 21–22 – Seloutky H8/2012 – „Na Štátných“ (PS); 23–24 – Seloutky H3/2017 – „Na Štátných“ (PS); 25 – Trstěnice H2 – „Rybník“ (HS) (1–2 podle: Čižmář – Čižmářová 2014, obr. 8:1–2; 3–4 nepublikováno; 5–6 podle: Baarová – Mikulková 2004, obr. 12:11,14; 7 podle: Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 13:124; 8–11 podle: Nekvasil 1982a, tab. 20:65/1, 65:220/9, 276:1007/12, 300:1102/11; 12 foto: Z. Mírová, © Muzeum Přerov, inv. č. 5598, 1608/63/27, nepublikováno; 13 podle: Baarová 2007, obr. 8:13; 14–24 nepublikováno; 25 podle: Stegmann-Rajtár 1992a, Taf. 135:4).

H3/2017 – „Na Štastných“ (obr. 41:23) je datován díky sérii skleněných subtilních korálků do Ha D1 (obr. 68). S výjimkou depotu z Brusného – „Křídla“ však ani jeden celek neodpovídá přechodu k pozdně halštatskému vývoji (obr. 68); železné exempláře zatím nepotvrzují vývoj u bronzových ekvivalentů, které nastupují po období s pečetítkovitými a kuličkovitými zakončeními. Tyto závěry však mohou být zkrsleny stavem dochování předmětů, kdy zakončení kvůli korozi chybí.

Železný uzavřený náramek/nápažník, resp. kruh (obr. 41:6–7, 16–17, 21–22). Především je nutno stanovit, zda existují ze spolehlivých kontextů případy, které by dokazovaly, že uzavřené železné kruhy sloužily jako náramky/nápažníky. Důležité jsou kruhy větších rozměrů (nad 6 cm), neboť jde o kruhy, které navleče dospělá žena; pro větší děti byly určeny exempláře o rozměrech 4–6 cm, u velmi malých dětí počítáme s minimálním rozměrem 4,5 cm. Takovým případem je kruh o průměru 8 cm z depotu z Brusného – „Křídla“, kde se nachází mezi osmi železnými otevřenými kusy (Čižmář – Čižmářová 2014, obr. 8:9). V depotech PS a bývalé PS se ve velké většině případů nacházejí bronzové náramky/nápažníky mnoha typů/variant pravidelně – ve dvanácti z osmnácti případů, což činí 60 % (Golec – Fojtík – Rybářová 2018, 49–50). Bronzové uzavřené žebrované náramky/nápažníky situaci vyjasňují, jejich vnitřní průměr je 6 cm, nejčastěji v rozmezí 6–7 cm (obr. 40:2–5, 12–18, 20–21, 27–30). V nedávné době definovala velikost náramků Erika Makarová, která uvádí vnitřní rozmezí 2,7–7 cm (Makarová 2017a, 45). Takové vymezení je ale mylné. Pro dospělou ženu je spodní hranice 6 cm, pro novorozence 4 cm. Dále budeme pracovat jen s náramky „pro dospělé“. Uzavřený železný kruh uvedl mezi náramky/nápažníky Hermann Parzinger z Habrůvky – „Býčí skály“ (obr. 41:7; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 13:124). Jeho vnitřní průměr 5,5 cm však použití dospělým člověkem vylučuje. Stejná situace panuje v Drnovicích H6/96 – „U Propasti“, kde Zuzana Baarová a Blanka Mikulková považují tamější kruh za náramek (obr. 41:6; Baarová – Mikulková 2004, 295, obr. 12:11), má však opět průměr 5,5 cm. Např. Seloutky H2/2017 – „Na Štastných“ obsahovaly železný kruh vnitřního průměru 4,7 cm (nepublikováno). Dalších pět případů ve třech hrobech dokládá velmi konstantní vnitřní průměr 6 cm – Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ (obr. 41:16; nepublikováno), 1 ks v Seloutkách H4b/2012 – „Na Štastných“ (obr. 41:17; nepublikováno), obdobně 2 ks v Seloutkách H8/2012 – „Na Štastných“ (obr. 41:21–22; nepublikováno). Seloutky H1/2012 Kašina a H8/2012 – „Na Štastných“ jsou na základě skleněného inventáře datovány do Ha D1 (obr. 68).

Železný plechový nebo páskový náramek/nápažník – je železným ekvivalentem bronzových plechových náramků/

nápažníků. Dva železné exempláře se vyskytly v Drahanovicích H2/2014 – „Za Kapličkou“ (tab. 41:3–4; nepublikováno), hrob obsahuje značně velkou železnou harfovitou sponu a nelze jej zařadit do jedné fáze. Páskový náramek/nápažník je zastoupen v Moravičanech H65 – „Dílečkách“ (obr. 41:8; Nekvasil 1982a, tab. 20:65/1).

10.2.1.5 Opasky

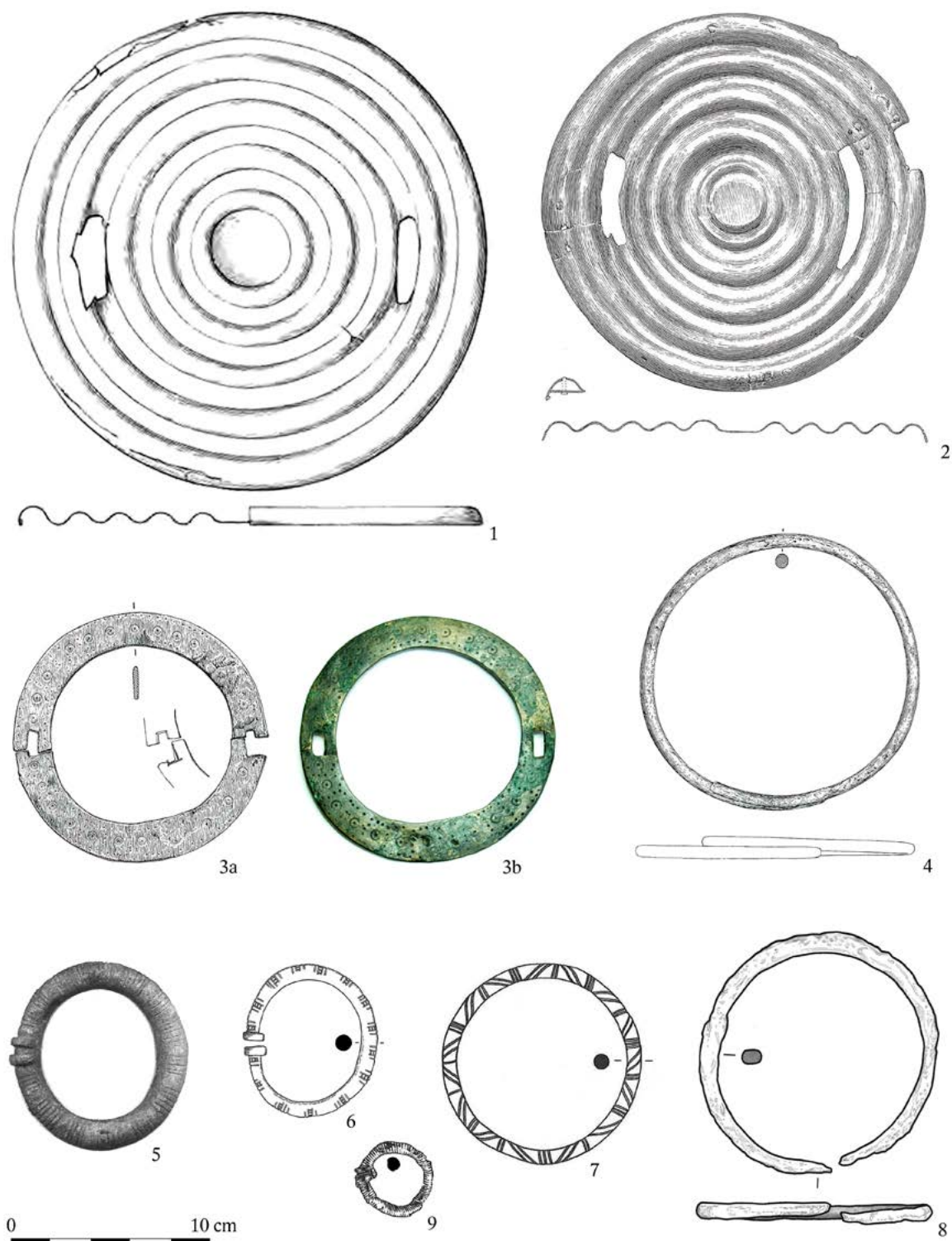
Honosným šperkem mužů a žen je opasek zdobený kovovými aplikacemi. Předpokládáme, že šlo o kombinaci kůže, textilních částí a hlavně kovových dílů, které se zachovaly. V době halštatské na Moravě nabývá několika základních podob. Evidujeme různé opaskové části, které náležejí buď jen k zapínání (zápony), nebo jde o ozdoby a jiné funkční díly. Cílem této stati je zhodnotit základní druhy a jejich chronologický význam.

V oblasti HS se koncentrují ženské *skládané opasky „moravského typu“* ze značného množství zejména bronzových dílů, které signalizují přítomnost ženského velmožského pohřbu (Mírová – Golec 2018, 96, 98). Jejich významnou charakteristikou je použití tisíců subtilních bronzových kroužků o průměru 4–5 mm. Evidujeme je ze sedmi lokalit – Brno-Zábřovice H214/19, pohřeb I – „ul. Příkop“ (obr. 42:2–3, 68; Štrof 2000, obr. 41; Golec 2017, Fig. 81:b; Kršová 2017, obr. XXV), Brno-Židenice H1 – „kasárna“ (obr. 42:4, 68; chybně považováno za prsní pancíř – viz Hrubý 1959; Stegmann-Rajtár 1992a, 14), Stegmann-Rajtár 1992a, 14), Habrůvka – „Býčí skála“ 1 (obr. 42:5, 68; chybně považováno za prsní pancíř/kardiofylax – viz Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 20:218–219, 25:291, 26, 69, 71, 72:291–292; jako opasek viz Golec 2017, Fig. 81:a; Mírová – Golec 2018, Fig. 20), Modřice H818 – „Sádky“ (obr. 42:6, 68; Kos 2004, obr. 7; Golec 2017, Fig. 81:c), Slavkov u Brna H1 – „Auto Bayer“ (obr. 45:7, 68; Kos 2016, obr. 2:1), Vojkovice H111 – „Vojkovické nivy“ (obr. 42:9, 68; Štrof 2000, obr. 42:1–2; Golec 2005c, tab. 88). Obdobný exemplář složený z 15 000 subtilních kroužků se vyskytl také na jižním okraji prostějovsko-vyškovské podskupiny PS v depotu složeném v keramické míse se zataženým okrajem v Bohdalicích-Pavlovicích – „Ve Žlebčích“ (obr. 42:1, 68; Čižmář – Čižmářová 2014, obr. 2–7; Golec 2017, Fig. 81:d). Na skutečnost, že obdobné předměty pronikly do centra PS/bývalé PS na Prostějovsku, odkazuje ozdobný rozdělovač ze skládaného opasku ve Slatinicích – „Pasuňku“ (obr. 42:7; nepublikováno), který se shoduje s devíti identickými díly ze skládaného opasku z Bohdalic-Pavlovic – „Ve Žlebčích“ (obr. 42:1, 68). V kontextu tohoto opasku se našel rozsáhlý soubor závěsků, z nichž tři antropomorfní znázorňují adorující ženu, u dvou jsou ruce nahrazeny sluneční bárkou s ptačími protomy (Čižmář – Čižmářová 2014, obr. 5:1–3). Do skupiny těchto

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

Obr. 42: Halštatské bronzové velmožské skládané opasky „moravského typu“ na Moravě: 1 – Bohdalice-Pavlovice – „Ve Žlebách“; 2–3 – Brno-Zábřovice H218/19, pohřeb I – „ul. Příkop“; 4 – Brno-Zidenice H1 – „kasárna“; 5 – Habrůvka – „Byčí skála“ 1; 6 – Modřice H818 – „Sádky“; 7 – Slatinice – „Pasuňk“ (opaskový díl); 8 – Slatinice – „U Vodárny“ (antropomorfní závěsek); 9 – Vojkovice H111 – „Vojkovické nivy“ (1–2, 5–6a podle: *Golec 2017*, Fig. 81; 3 podle: *Vitula 1995*, obr. 2:2; 4 foto: M. Golec, © MZM Brno; 6b podle: *Přichystal – Kos 2006*, obr. na str. 52; 7, 8a, 8b nepublikováno; 9 podle: *Štof 2000*, obr. 41, 42:1).

Obr. 43: Halštatská bronzová opasková spínadla/ozdoby na Moravě: 1 – Bohdalice-Pavlovice – „Ve Žlebcách“; 2–4 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6; 5 – Modřice H1801 – „Sádky“; 6 – Vojkovice H111 – „Vojkovické nivy“; 7 – Marefy H16 – „Člupy“; 8 – Modřice H818 – „Sádky“; 9 – Moravičany H973 – „Dílečky“ (1 podle: Čížmář – Čížmářová 2014, obr. 4:2; 2–3a, 4 podle: Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 14:127, 25:291, 40:368; 3b foto: M. Golec, © NHM Wien; 5, 8 podle: Kos 2004, obr. 5:10, 9:2; 6 podle: Golec 2005c, tab. 105:111/9; 7 podle: Baarová 2004a, tab. 2:9; 9 podle: Nekvasil 1982a, tab. 264:16).

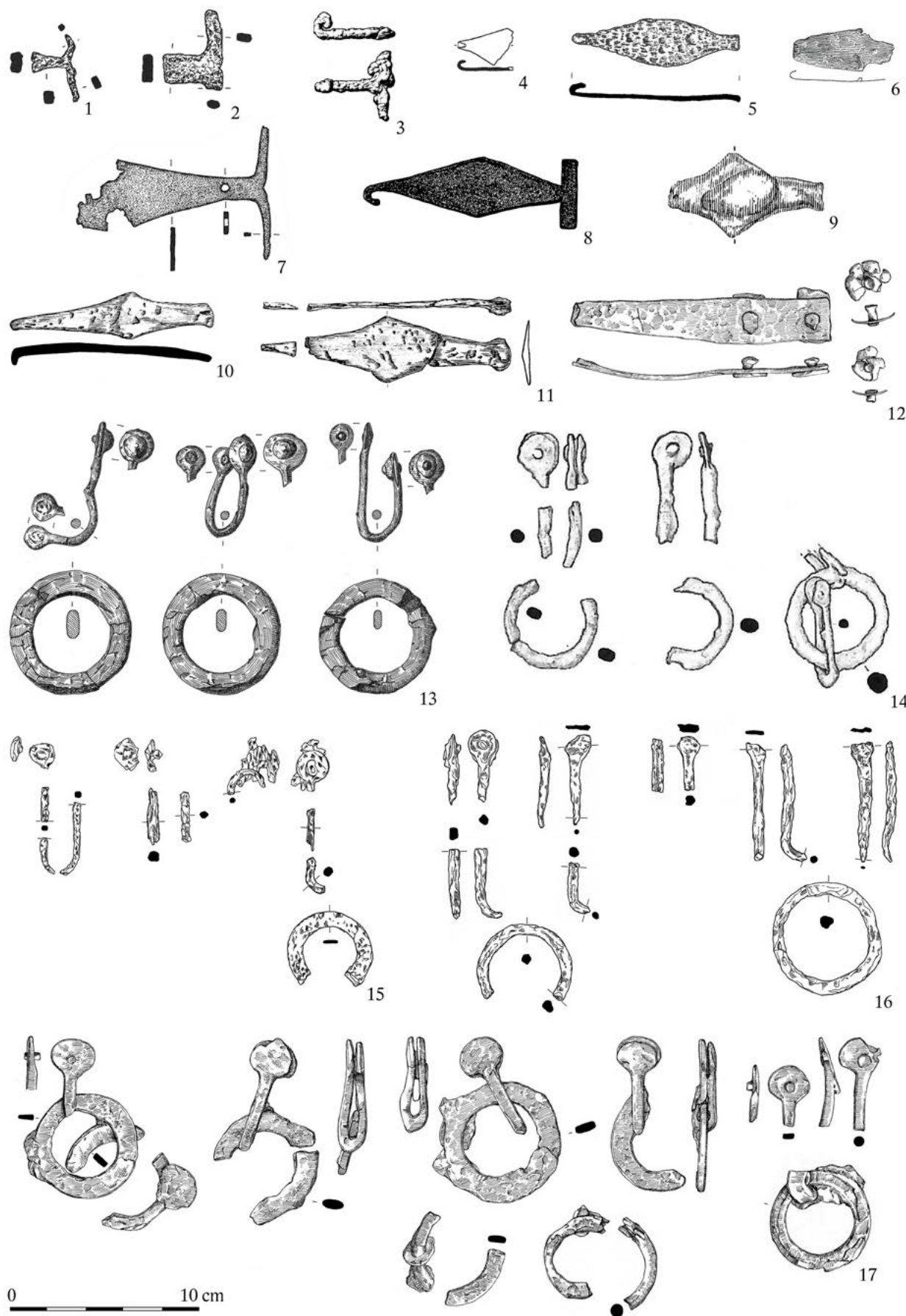
nálezů řadíme antropomorfní závěsek s ptačími protomy ze Slatinic – „U Vodárny“ v PS/bývalé PS (obr. 42:8); těžiště jejich výskytu leží ve střední a severní Itálii a ve vnitroalpské oblasti (Kirchmayr 2017, Abb. 2, 4). Na období uplatnění subtilních bronzových kroužků v PS v počtu 98 ks odkazuje hrob s jantarovou kolekcí a bronzovou loďkovitou sponou Slatinky PH106 – „Nivky“ (Přichystal 2003, 97–98, tab. XXVIII–XXIX), který klademe do Ha D1 (tab. 68). Skládané opasky charakterizuje užití velkého množství subtilních bronzových kroužků dosahujících, dokonce přes 10 000 ks na jednom výrobku. Odlišný podtyp skládaných opasků představuje exemplář, jehož základ tvoří bronzové kroužky, ale bronzové pukličky aplikované na kožený pás ze Slavkova u Brna H1 – „Auto Bayeru“. Opasek je zakončený železnou hákovitou záponou s nýty (obr. 45:7a; Kos 2016, obr. 7:1/1–4). V rámci PS a HS/bývalé PS a HS se vyskytují hroby obsahující malé množství subtilních bronzových kroužků a jantaru, které indikují fázi Ha D1 (např. Pustiměř H1/85 – „Pod Grefty“; obr. 68; Baarová 2007, 17, obr. 13:4).

Chronologická pozice skládaných opasků není dostatečně objasněna, přitom to jsou nejluxusnější ženské šperky na Moravě, které náležely velmožkám. Exemplář s bronzovým žebrovaným kruhovým plechem (podle Heinricha Wankela bederní závěs) byl nalezen v kontextu pánve kostry/pohřbu v Habrůvce – „Býčí skále“ 1 (obr. 42:5). Hermann Parzinger tento předmět vyhodnotil odděleně ve třech částech – soubor prolamovaných a trojúhelníkových závěsků, údajný (nesprávně klasifikovaný) srdeční chránič/kardiofylax (naposledy Trefný 2002, 363–364, Abb. 3:1–2) a 30 000 subtilních bronzových kroužků považovaných za součást náhrdelníku. Soubory trojúhelníkových závěsků s vybíjením byly zavěšeny na bronzové prolamované bambulovité a destičkovité závěsky; řadíme je do Ha D1 (Parzinger 6; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 53, Abb. 1, Taf. 20:218–225). Druhou lokalitou s nálezem skládaného opasku s velmi podobným bronzovým žebrovaným kruhem je depot PS z Bohdalic-Pavlovic – „Ve Žlebčách“, který datujeme do Ha D1 (obr. 42:1, 43:1, 68). Hrob HS z Brna-Zábřovic H214/19, pohřeb I – „ul. Příkop“ se skládaným opaskem sestaveným z 18 000 subtilních bronzových kroužků (obr. 42:2–3, 68; Vitula 1999, 339) nebyl

doposud podrobně vyhodnocen; autor výzkumu Petr Vitula jej zhodnotil jen velmi stručně a bez argumentace zařadil do Ha C2 (Parzinger 4; Vitula 1995, 57; týž 1999). Z tohoto celku jsou chronologicky zajímavé oba bronzové houpačkovité nánožníky (Schaukelfußbringe), neboť z Moravy známe pouze pět dalších exemplářů z neznámých kontextů v Habrůvce – „Býčí skále“. Hermann Parzinger uzavřené exempláře zdobené rytím a s kulatým až D-profilem, uvnitř zploštělým nazývá variantou Býčí skála a řadí je do Ha D1–D2 (Parzinger 6–7; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 43–45, Abb. 1, Taf. 14:129–133). Oba nánožníky z Brna-Zábřovic H214/19, pohřeb I – „ul. Příkop“ náležejí k variantě Býčí skála. Jsou pro tento hrob datačně zásadní, neboť jej řadí do Ha D1 (Parzinger 5–6; obr. 68), přičemž však Hermann Parzinger naznačuje zařazení až do horizontu 7 (Ha D2). Lze předpokládat, že obě geograficky blízké lokality jsou velmi pravděpodobně současné. Souborně vyhodnocenou lokalitou je díky Petru Kosovi pohřebiště HS ve Slavkově u Brna H1 – „Auto Bayeru“ s nálezem skládaného opasku (obr. 45:7, 68). Chronologický význam tkví v jeho ukončení ve tvaru T, které odpovídá fázi Ha D1 (Kos 2016, obr. 7:1/3). Významnou chronologickou oporu představuje hrob se skládaným opaskem (s několika tisíci subtilních bronzových kroužků, obdobně jako v hrobě Modřice H818 – „Sádky“; v obou případech přesně nespočítáno) fáze Ha D1 v jižní části pohřebiště ve Vojkovicích H111 – „Vojkovických nivách“ (obr. 42:9, 68). Již sama pozice hrobu na pohřebišti jej řadí k závěru pohřbívání v Ha D1–D2a (Golec 2005c, tab. 169), které později potvrdil Petr Kos (2014c, 170, 172). Kromě toho datuje hrob do fáze Ha D1 skládaný opasek, bronzová harfovité spona typu Roggendorf se širokým zachycovačem (Golec 2005c, tab. 105:111/2; Kos 2014c, 172) a bronzový tyčinkovitý pečetičkovitý otevřený náramek/nápažník (nejspíše ve funkci zápony) s kruhovým průřezem, umístěný na frontální straně skládaného opasku (obr. 43:6, 68; Golec – Fojtík – Rybářová 2018, 43, obr. 3:3). Obdobnou bronzovou záponu s falešnými pečetičky známe z Modřic H1801 – „Sádek“ (obr. 43:5, 68; Kos 2004, obr. 9:2), menší železná zápona pochází z Moravičan H973 – „Dílečků“ (obr. 43:9; Nekvasil 1982a, tab. 264:973/16; Makarová 2017b, tab. 26:973/3). Další skládaný opasek s koženou

Obr. 44: Halštatské železné opaskové zápony/ozdoby na Moravě: 1 – Bošovice H2 – „U Dvou závor“; 2 – Těšetice H5 – „Vinohrady“; 3 – Slatinky PH59 – „Nivky“; 4 – Mohelnice H4 – „cukrovar“; 5 – Mohelno H2/1925 – „U sv. Antonička“; 6 – Habrůvka – „Býčí skála“; 7 – Dobruška – „Kamencec“; 8 – Uherský Ostroh – „Ostrožské Předměstí“; 9–11 – Moravičany H1000, H1144, H1145 – „Dílečky“; 12, 17 – Slavkov u Brna H2 a H3 – „Rauscher“; 13 – Bratčice – „Mělčanská“; 14 – Hrušovany u Brna H2 – „U Tří mostů“; 15–16 – Seloutky H2/1926 a H4/2017 – „Na Štátných“ (1–2, 5 podle: Stegmann-Rajtár 1992a, Taf. 88:4, 93:9, 126:5; 3 podle: Přichystal 2003, tab. XVII:PH59/3; 4 podle: Stuchlík 2004, obr. 3:4; 6 podle: Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 24:288; 7 podle: Drechsler 2010, obr. na str. 73; 8 podle: Makarová 2019, obr. 1:5; 9–11 podle: Nekvasil 1982a, tab. 273:1000/2, 313:1144/3, 314:1145/13; 12, 17 podle: Dobisíková et al. 2010, obr. 18:16, 21:14,24; 13 podle: Golec 2005c, tab. 68:33; 14 podle: Kos 2011, tab. 4:23f–23h,23k–23l; 15–16 nepublikováno).

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

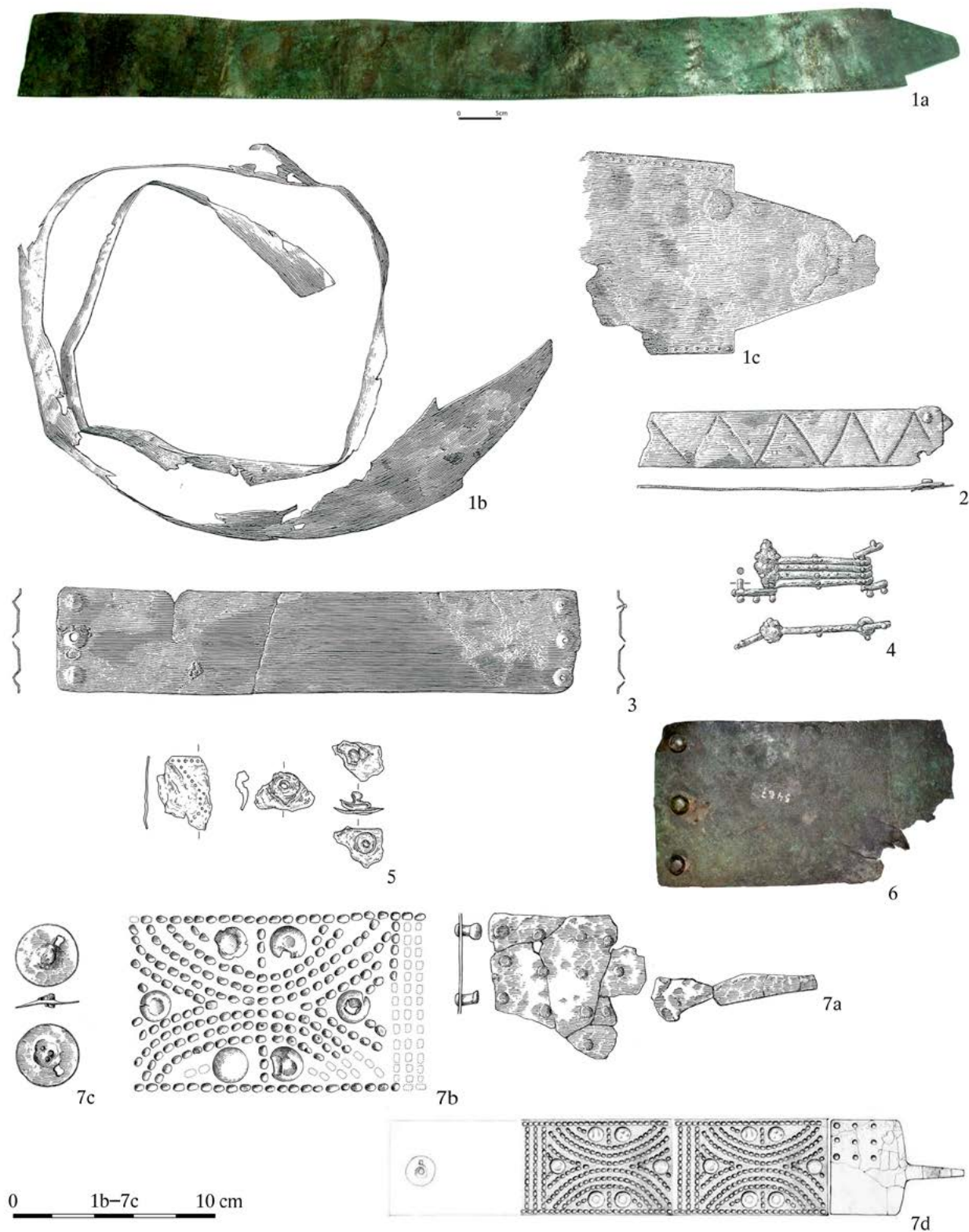

kapsou pochází z Modřic H818 – „Sádek“ (obr. 42:6, 68), který Petr Kos řadí opět do fáze Ha D1 (Kos 2004, 283, 285). V hrobě jsou tři druhy předmětů, které odkazují již na vývoj fáze Ha D1 – sedmáct subtilních modrých korálků, dva prolamované bronzové závěsky s dvojitým křížem a železný otevřený kruh o průměru 12 cm (obr. 43:8) z přední části skládaného opasku (Kos 2004, obr. 7). Subtilní korálky tvoří dominující část ze 4 500 ks v Habrůvce – „Býčí skále“; Hermann Parzinger a Thea Elisabeth Haevernicková se je v rámci komplexního vyhodnocení lokality nepokusili datovat (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 56, 93–97), avšak dominující datování velkého množství předmětů, zejména kovových, z této svatyně spadá do rozmezí Ha D1b–D3 (Golec – Mírová 2020a). Subtilní korálky ještě nenacházíme v kontextu velmožských hrobů Ha C2 (viz kap. 10.2.2). Datace bronzových prolamovaných závěsků s dvojitým křížem byla provedena nedávno, jejich výskyt v depotu v Roštíně – „Vlčáku“ odkazuje rovněž na Ha D1–D2 (obr. 68), protože depoty stupně Ha C na Moravě doposud nebyly prokázány (Golec – Fojtík – Rybářová 2018, 47; Golec – Kos 2020). Obdobně můžeme naznačit, že železný masivní kruh je dalším typem předmětu, který ještě ve fázi Ha C2 neznáme, neboť se pojí právě s novou opaskovou módou stupně Ha D. Důležitým celkem z hlediska chronologie je (nepublikovaný) depot Bánov – „Skalky“ se dvěma železnými kruhy subfáze Ha D1b, datovaný šesti bronzovými hadovitými sponami (obr. 68). V Habrůvce – „Býčí skále“ Hermann Parzinger masivní železné kruhy, dle nových poznatků, klasifikoval nesprávně jako nánožníky nebo nákrčníky (obr. 43:4; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 42, Taf. 14:127). Na základě uvedených faktů považujeme skládané opasky za jeden z nejdůležitějších druhů šperků, oddělující módu starší fáze Ha C2 od nové fáze Ha D1. Vyvinuté skládané opasky se subtilními kroužky, popř. cvočky časově řazené od fáze Ha D1 mají na Moravě vývojové předchůdce ve fázi Ha C2. Jsou však značně rozdílné. Jako příklad uvádíme opasek složený ze 66 polokulovitých bronzových knoflíků v pase kostry muže velmožského hrobu Hrušovany H1 – „U Tří mostů“ (obr. 68; Kos 2011, 173, obr. 1:46, 3:46). Opasek se svojí konstrukcí značně odlišuje a navíc leží v mužském vozovém hrobě se jhem. Hrobem subfáze Ha C2b, datovaným jehlicí s labuťkovitým krčkem, jsou Modřice H1800 – „Sádky“ (obr. 68), kde se nacházel soubor dvaceti hřebíčků, u nichž není jisté, z jakého předmětu pocházejí. Petr Kos uvažuje o jhu (Kos 2009a, obr. 3:1; týž 2015, 31–32), kterému však velikostně neodpovídá; jde pravděpodobně o opasek.

Specifickým typem opaskového šperku jsou mužské opasky se železnými kruhy a svorkami. Vyskytují se jak v HS, tak i PS a známe je v šesti hrobech – Bratčice – „Mělčanská“ (obr. 44:13, 68; Golec 2005c, tab. 68:33), Hrušovany u Brna H2 – „U Tří mostů“ (obr. 44:14, 68; Kos 2011, obr. 4:

23f–23h, 23k–23l), Modřice H3846 – „Rybníky“ (obr. 68; Kos 2009b, obr. 10:28; týž 2015, 60, 62), Seloutky H2/1926 a H4/2017 – „Na Štátných“ (obr. 44:15–16, 68) a Slavkov u Brna H2 – „Rauscher“ (obr. 44:17, 68; Dobisíková et al. 2010, obr. 18:16, 27; Kos 2016, obr. 3:16). Tyto opasky poskytují dvě informace – sociální a chronologické. Hroby sice můžeme díky parametrům hrobových jam nad 3,5 m délky (Bratčice – „Mělčanská“ 5,3 × 4,6 m; Hrušovany u Brna H2 – „U Tří mostů“ 4 × 3 m; Modřice H3846 – „Rybníky“ 3,8 × 3 m; Slavkov u Brna H2 – „Rauscher“ 4,3 × 3,1 m; u Seloutek H2/1926 – „Na Štátných“ rozměry neznáme) řadit mezi velmožské (obr. 6), avšak jen ve dvou případech toto zařazení potvrzuje také mobiliář (Bratčice – „Mělčanská“ – vůz, čtyři bronzové nádoby, železný rožeň; Seloutky H2/1926 – „Na Štátných“ – vůz). Naproti tomu v Hrušovanech u Brna H2 – „U Tří mostů“, Modřicích H3846 – „Rybníky“ a ve Slavkově u Brna H2 – „Rauscheru“ mobiliář toto sociální zařazení nepotvrzuje. Tyto tři hroby tudíž stojí na pomezí velmožské a vyšší střední sociální vrstvy; třebaže splňují nemovitý parametr, mezi velmožské hroby je zatím neřadíme. Samotné opasky se železnými svorkami a kruhy za znak velmožské vrstvy také nepovažujeme (Mírová – Golec 2018, 96). Každopádně však o tomto druhu opasků můžeme konstatovat, že na Moravě náležel sociálním špičkám společnosti. Velice zajímavé je hledisko chronologické, neboť předpokládáme, že se vyskytovaly ve velice krátkém časovém období. Ukončení jejich užívání řadíme ještě před počátky aktivit ve svatyni v Habrůvce – „Býčí skále“ v Ha D1b (Parzinger 6). Časové rozmezí tak odpovídá období Ha C2b–D1a (Parzinger 4–5), jak datují jmenované hroby jednotliví badatelé na Moravě. Bratčice – „Mělčanská“ obsahuje dvě složky, archaickou, odkazující na Ha C2 (nezdobená talířovitá mísa; Golec 2005c, tab. 54), a progresivní z Ha D1 (dle P. Kose situla typu Rvenice-Bratčice a šálek s rýsovanou výzdobou; Golec 2005c, tab. 56, 65; Kos 2014c, 31). Časové zařazení tohoto hrobu odpovídá subfázi Ha D1a (Parzinger 5; obr. 68; Golec 2005c, 140; Kos 2014c, 38). U hrobu z Hrušovan u Brna H2 – „U Tří mostů“ Petr Kos u datace váhá a v rozmezí tří let jej zařadil nejdříve na přelom Ha C2/D1, později časněji do Ha C1b–C2 (Kos 2011, 180–181; týž 2014c, 87). Zařazení do fáze Ha C2 (obr. 68) potvrzuje jehlice s vícenásobnou hlavicí a chráničem hrotu jehly. Odkazuje na něj také soubor bronzových průvleček (Kos 2011, obr. 4:11b, 12, 15a, 15c–15f, 16a, 26) typu Solany (M BDd7 dle Mírová 2019a, 126). Právě soubor bronzových průvleček propojuje tento hrob se Seloutkami H2/1926 – „Na Štátných“ (tab. 29:48a–48f, 68), společně se železnými udidly (tab. 29:5g, 5l, 5n, 17, 30–31) a součástmi postrojů (obr. 33, tab. 29:5q, 5s–5t) či vozu/jha (obr. 33; tab. 29:5m, 5o–5p, 16, 30:33, 35) náleží do subfáze Ha C2b. Stejně datujeme hrob Seloutky H4/2017 – „Na

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

Obr. 45: Halštatské železné a bronzové opasky na Moravě: 1–4 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6; 5 – Moravičany H1119 – „Dílečky“; 6 – střední Morava (neznámá lokalita); 7 – Slavkov u Brna H1 – „Auto Bayer“, velmožský opasek (1a foto: M. Golec, © NHM; 1b–c, 3–4 podle: *Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Taf. 24:285–287,289; 5 podle: *Makarová 2019*, obr. 3:1; 6 foto: Z. Mírová, © Muzeum Přerov, inv. č. 5467, 1608/63/35; 7 podle: *Dobisíková et al. 2010*, obr. 13:1–4).

Štastných“. Vzhledem k diskutované problematice výskytu opasků a některých typů průvleček koňského postroje bude nutná další diskuze o dataci až od jejího mladšího úseku Ha C2b (Parzinger 4; *obr. 68*). Hrob z Modřic H3846 – „Rybníků“ datuje Petr Kos na základě koňského postroje a jehlice s labuťkovitým krčkem do Ha C2 (*obr. 68; Kos 2009b, 371; týž 2015, 61*). Poslední z uvedených hrobů ze Slavkova u Brna H2 – „Rauscheru“ vykazuje obdobně jako Hrušovany u Brna H2 – „U Tří mostů“ zřetelné datační rozdíly v různých publikacích. Nejdříve jej kolektiv autorů na základě diskutovaného typu opasku zařadil do Ha C2 (Dobisíková *et al.* 2010, 93), později jej Petr Kos předatoval v závislosti na keramických detailech – sledování archaických a progresivních prvků – až do subfáze Ha D1b (Kos Ha D1b = Parzinger 6; *Kos 2016, 79, obr. 1, 9, tab. 1*). Na základě koňského postroje jej dle Zuzany Mírové datujeme do Ha C2b (*obr. 68; Mírová 2019a, 121, 272*). Tyto opasky tak tvoří kompaktní skupinu v rozmezí subfází Ha C2b až D1a (Parzinger 4–5). Nejasný je případ možného opasku se železnými kruhy a svorkami z dětského hrobu Seloutky H8/2017 – „Na Štastných“ (*tab. 109:A4–A5*).

Mladší kožené opasky datované od fáze Ha D1 indikují na Moravě typy se železnými záponami. Patří mezi ně *rombické a oválné zápony*, v některých případech s *T-zakončením* – Bošovice H2 – „U Dvou závor“³⁷ (*obr. 44:1; Stegmann-Rajtár 1992a, Taf. 93:9*), Těšetice H5 – „Vinohrady“ (*obr. 44:2; Stegmann-Rajtár 1992a, Taf. 126:5*), Slatinky PH59 – „Nivky“ (*obr. 44:3; Přichystal 2003, tab. XVII:PH59/3*), Dobříčice – „Kamenec“ (*obr. 44:7, 68; Drechsler 2010, obr. na str. 73*) nebo Uherský Ostroh – „Ostrožské Předměstí“ (*obr. 44:8; Myklík 1887; Makarová 2019, obr. 1:5*). V některých případech je zakončení nejasné – Mohelnice H4 – „cukrovar“ (*obr. 44:4; Stuchlík 2004, obr. 3:4*) nebo Mohelno H2/1925 – „U sv. Antonička“ (*obr. 44:5; Stegmann-Rajtár 1992a, Taf. 88:4*). Dalším typem jsou zápony zakončené nýtem, jako tři rombické kusy z Moravičan H1000, H1144 a H1145 – „Dílečků“ z rozmezí Ha D1–D2 (*obr. 44:9–11, 68; Nekvasil 1982a, tab. 273:1000/2, 313:1144/3, 314:1145/13; Makarová 2017b, obr. 20:1–2, tab. 32:1000/7, 51:1144/9*). Specifická zápona s dvojitým přinýtovaným T-zakončením pochází ze Slavkova u Brna H3 – „Rauscheru“ z Ha D1 (*obr. 44:12, 68; Dobisíková et al. 2010, obr. 21:14; Kos 2016, obr. 7:14*). V hrobě ve Slavkově u Brna H2 – „Rauscheru“ autoři na opasku se železnými svorkami a kruhy znázornili rombickou záponu, která však nebyla v hro-

bě nalezena a chronologicky k nálezům z Ha C2b nepatří (*obr. 44:17, 68; Dobisíková et al. 2010, obr. 27:17*). Plechová bronzová zápona pochází z Habrůvky – „Býčí skály“ a dle Hermanna Parzingera spadá do Ha C2b–D1 (*obr. 44:6; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 57–59, Taf. 24:288*). Lze konstatovat, že T-zápony a zápony rombického tvaru s opasky se železnými kruhy a svorkami z Ha C2b–D1a nenacházíme v identických kontextech a časově se vylučují, jsou chronologicky následné od Ha D1b.

Na území Moravy unikátní soubor opasků a jejich částí spadající do období Ha D1b–D3 pochází ze svatyně v Habrůvce – „Býčí skále“. Kromě skládaných opasků s plechovými terči (*obr. 42:5, 43:2*) jde o celoplechový 1 m dlouhý exemplář s trojúhelníkovitým zakončením, původně našitý na kožený pás. Není zatím jisté, zda jde o polotovar, neboť není zdobený. Má paralely v opascích ze Statzenborfu a Reicheneggu a je datovaný do Ha D1 (*obr. 45:1; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 57, Taf. 23:285, 24:285*). Dále se v Býčí skále vyskytl opaskový plech jihoněmeckého původu s postranními nýty datovaný do Ha D2 (*obr. 45:3; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 57, Taf. 24:286*) a obdobný plech s cikcakovitým motivem z Ha D1 (*obr. 45:2; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 57, Taf. 24:287*). Z neznámé lokality ze střední Moravy pochází obdobný opaskový plech s postranními nýty (*obr. 45:6*). Unikátním a datačně nejistým nálezem je tyčinkovitý řetěz/opasek etruského původu či předlohy (*obr. 45:4; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 56–57, Taf. 24:289*), dle jiných názorů jde však o závěs nádoby (*Trefný 2002, 362, Abb. 2:1*) či spíše závěs koňského jha (*Mírová 2019a, 105*), který lze zatím obecně datovat do Ha D. Do skupiny honosných opasků náležejí zbytky pravděpodobně celoplechového zdobeného opasku ze zárového hrobu z Moravičan H1119 – „Dílečků“, dle paralel datovaného do Ha D1 (*obr. 45:5, 68; Makarová 2017b, 67–68, obr. 21, tab. 46:1119/7; týž 2019*). Jde o nejluxusnější halštatský předmět z tohoto pohřebiště. Zajímavostí je, že nepochází ze žádného z osmi nejrozměrnějších komorových hrobů na nekropoli (*obr. 32*). Unikátním typem skládaného (velmožského) opasku je exemplář z lokality Slavkov u Brna H1 – „Auto Bayer“ z Ha D1 (*obr. 45:7d, 68*). Jde o kombinaci plechové zápony s nýty (*obr. 45:7a*) a koženého opasku s bronzovými aplikacemi (*obr. 45:7b–7c*).

10.2.1.6 Náušnice/záušnice, ozdoby copu/drdolu a prsteny

Nově prozkoumané hroby v Seloutkách – „Na Štastných“ poskytly zajímavé informace o bronzovém drátěném spirálovitém kruhovém šperku. Jde o šperk s více než jednou otáčkou drátu, běžně má ale více otáček. Kvůli zárovému pohřebnímu ritu PS nelze vždy bezpečně stanovit, jak přesně byly tyto ozdoby užívány. Tento šperk nabízí několik

37 Zápona asi náleží do hrobu Bošovice H1 – „U Dvou závor“ s dýkou s podkovovitou rukojetí fáze Ha D1. Hrob Bošovice H2 – „U Dvou závor“ odpovídá vzhledem ke koňskému postroji rozmezí Ha C1b–C2a (*obr. 68*).

skupin informací o svém funkčním použití a majiteli, tj. lze jej považovat za (1) identifikátor funkce, (2) identifikátor pohlaví, (3) identifikátor sociálního postavení, (4) identifikátor kulturní příslušnosti.

Identifikátor funkce. Pro názor na funkční hledisko může pomoci velikost a počet kusů. Z nově prozkoumaných hrobů pochází bronzový drátěný šperk z pěti hrobů – 2 ks byly nalezeny v Seloutkách H1/2012 Kašíně – „Na Štastných“ (tab. 49:26a–26b), 3 ks byly objeveny v Seloutkách H8/2012 – „Na Štastných“ (tab. 67:9b, 20–21), 2–3 ks pocházejí ze Seloutek H10/2012 – „Na Štastných“ (tab. 71:1–2, 27b, 34), 2 ks se vyskytly v Seloutkách H3/2017 – „Na Štastných“ (tab. 93:2–3, 6) a 1–2 ks jsou doloženy v Seloutkách H8/2017 – „Na Štastných“ (tab. 109:A6). Ze starších hrobů jsou to 2–3 ks v Seloutkách H2/1926 – „Na Štastných“ (tab. 30:2c, 6–7), 1 ks v Seloutkách H3/1926 – „Na Štastných“ (tab. 31:A2), 2–3 ks v Seloutkách H7/1926 – „Na Štastných“ (tab. 33:B1–B2), 2 ks v Seloutkách H9/1926 – „Na Štastných“ (tab. 33:C1–C2), 1–2 ks v Seloutkách H15/1926 – „Na Štastných“ (tab. 37:A2) a 2–3 ks v Seloutkách H26/1934 – „Na Štastných“ (tab. 43:2, 3d, 4–5). Kvůli fragmentárnosti nelze vždy přesně stanovit počet kusů v hrobě. Pouze jeden exemplář se v nově prozkoumaných hrobech nevyskytl ani jednou, což je argument proti použití tohoto artefaktu jako prstenu. Mnohé exempláře navíc výrazně převyšují průměr ženského prstu. Nejčastěji se objevují dva kusy, a proto se domníváme, že jde zejména o párové náušnice/záušnice. Z H8/2012 bezpečně pocházejí tři kusy, které jsou evidentně velikostně rozdílné; není vyloučeno, že šlo o ozdobu copu nebo drdolu. Jde však o pouhý odhad, který musí být v budoucnu verifikován. Je poměrně překvapující, že spirálu průměru náramku/nápažníku nad 4,5 cm dosahuje jen jediný exemplář ze Seloutek H2/1926 – „Na Štastných“ (tab. 30:2b).

Identifikátor pohlaví. Tento druh šperku indikuje pohlaví pohřbeného, neboť předpokládáme, že náležel ženám. Bohužel antropologický posudek čtyř hrobů ze Seloutek – „Na Štastných“ z let 2012 a 2017 tuto hypotézu nedokáže vždy potvrdit – u hrobů Seloutky H8/2012 a H10/2012 – „Na Štastných“ antropolog uvedl pouze možnou přítomnost dospělé ženy (obr. 54). Významnou indicií pro přiřazení čtyř selouteckých hrobů ženám je přítomnost skleněných a jantarových korálek ve třech z nich, v Seloutkách H1/2012 Kašina, H8/2012 a H3/2017 – „Na Štastných“. Jako identifikátor pohlaví bývá u halštatských hrobů uváděn přeslen, považovaný za symbol ženských činností – předení a tkaní. V Seloutkách – „Na Štastných“ však nebyl nalezen ani v jednom z hrobů z let 2012 a 2017. V rámci tématu je však významný malý jamkový hrob Seloutky H8/2017 – „Na Štastných“, který antropolog určil jako dětský (obr. 54) a v inventáři byl nalezen též

malý přeslen (tab. 109:A2) se skleněnými korálky. Kromě něj známe ze Seloutek – „Na Štastných“ přesleny z pěti dalších hrobů – 1 ks z H2/1926 (tab. 30:8), 5 ks z H6/1926 (tab. 34:1–5), 3 ks z H13/1926 (tab. 36:A2–A4), 1 ks z H15/1926 (tab. 37:A6) a 1 ks z H4b/2012 (tab. 54:B7). Ve velmožském hrobě Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ se zbytky vozu/jha a koňského postroje dokládá původní uložení jak muže, tak i ženu.

Identifikátor sociálního postavení. Další důležitou informací o tomto typu šperku je jeho ukládání do komorových hrobů vyšší střední vrstvy. Bylo tomu tak u všech čtyř selouteckých komorových hrobů z let 2012 a 2017. U starších hrobů se šperk nalezl v šesti z nich. Hrob Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ dokonce řadíme k velmožským, tedy k nejvyšší vrstvě. Hrob Seloutky H26/1934 – „Na Štastných“ je opět komorový a náleží vyšší střední vrstvě. U čtyř zbývajících starších hrobů Seloutky H3/1926, H7/1926, H9/1926 a H15/1926 – „Na Štastných“ chybí informace potřebné k jejich sociálnímu zařazení. Zde je nutné zmínit opět dětský hrob Seloutky H8/2017 – „Na Štastných“, jehož kovový inventář včetně drátěného šperku nespíše poukazuje na zděděný společenský status (tab. 109:A), nikoliv na pravidlo získání ženského šperku věkem a vstupem mezi dospělé.

Identifikátor kulturní příslušnosti. Doposud nediskutovaným faktem je kulturní příslušnost spirálovitého šperku, jak menších prstenů a větších náušnic/záušnic, tak největších náramků/nápažníků v PS a HS/bývalé PS a HS. V PS/bývalé PS se s tímto typem šperku setkáváme v různých množstvích na pohřebištích – např. Seloutky – „Na Štastných“, Slatinky – „Nivky“ (Přichystal 2003) a Moravičany – „Dílečky“ (Nekvasil 1982a; Makarová 2017b) – nebo dokonce v depotu – Bánov – „Skalky“ (nepublikováno). V HS/bývalé HS jej však, a to zejména ve větších velikostních provedeních, na některých pohřebištích postrádáme – Slavkov u Brna – „Auto Bayer“ a „Rauscher“ (Kos 2016) nebo Vojkovice – „Vojkovické nivy“ (Golec 2005c, tab. 103–106). Drátěný bronzový spirálovitý šperk, včetně umístění v oblasti hlavy, byl popsán u některých hrobů v Modřicích – „Sádkách“ a „Rybnících“ (Kos 2004; týž 2015), ovšem pohřebiště nebylo publikováno s vyobrazeními inventářů, a není tudíž jasné, o jaký šperk přesně jde. Na pohřebišti HS/bývalé HS v Marefách – „Člupech“ není drátěný šperk rozšířený, jediné párové náušnice/záušnice pocházejí z Maref H15 – „Člupů“ (Baarová 2004a, 351, tab. 3:8–9). Velké množství bronzového drátěného šperku všech velikostí je známo z Habrůvky – „Býčí skály“ (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 15–18). U náramků/nápažníků je zřetelné, že mají vztah k PS/bývalé PS a neznáme je z HS/bývalé HS. O párovém šperku menšího průměru lze za současného stavu výzkumu konstatovat, že má vztah opět hlavně k PS/bývalé PS, kde je řádově

více zastoupený. Tento typ šperku dokládá vztah svatyně v Habrůvce – „Býčí skála“ k PS a bývalé PS, a to přes spojení s Prostějovskou kotlinou.

10.2.1.7 Nože/břítvy/srpy

Standardní výbavou komorových hrobů PS/bývalé PS jsou malé železné nože, z nichž některé kusy mohou být břítvami. Typickým příkladem je pohřebiště Seloutky – „Na Šťastných“, obdobně i Prostějov-Domamyslice – „V Loučkách, ul. Olšová“ s dobře zdokumentovaným inventářem. V Seloutkách – „Na Šťastných“ byly nože v 15 z 50 hrobů – H2/1926 (železný nůž; *tab. 30:21*), H13/1926 (železný nůž; *tab. 36:A1*), H14/1926 (železný nůž s trnem; *tab. 36:B1*), H24/1934 (železný nůž s trnem; *tab. 40:15*), H26/1934 (železný nůž s trnem; *tab. 43:7*), H1/2012 Kašina (železný nůž s nýtem; *tab. 49:18*), H1/2012 (železný nůž s nýtem; *tab. 53:A3*), H4d/2012 (železný nůž s trnem; *tab. 55:B5*), H6/2012 (železný nůž s trnem; *tab. 62:A23*), H8/2012 (železný nůž s trnem; *tab. 67:15*), H10/2012 (dva železné nože s trnem; *tab. 71:4,6*; železná břitva s trnem a nahoru ohnutou špičkou; *tab. 71:8*), H1/2017 (železný nůž; *tab. 82:15*), H2/2017 (železný nůž; *tab. 87:4*), H3/2017 (železný nůž s trnem; *tab. 93:8*) a H4/2017 (dva železné nože s trnem; *tab. 100:17*). V Prostějově-Domamyslicích – „V Loučkách, ul. Olšová“ se vyskytly ve třech ze čtyř hrobů – H1/2016 (železný nůž; *tab. 10:16*), H2/2016 (železný nůž s trnem; *tab. 14:4*) a H4/2016 (železný nůž; *tab. 23:A5*). Nůž pochází také z hrobu Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“ (železný nůž s trnem; *tab. 2:14*). V uvedených hrobech z centra PS/bývalé PS nacházíme pouze jediný nůž, výjimkou je H4/2017 ze Seloutek – „Na Šťastných“ se dvěma noži a H10/2012 ze stejné lokality se třemi noži.³⁸ Oba uvedené případy dokládají kombinaci *železného nože s trnem* (*Griffdornmesser*) s rovnou a srpovitě nebo esovitě tvarovanou/klenutou čepelí. K nim řadíme všechny exempláře, které byly uloženy do hrobů vedle masité potravy. Z této skupiny vydělujeme *železné břítvy* (*Rasiermesser*), které indikují v evropských kontextech široké obloukovitě vyklenuté čepele, takové však v Seloutkách – „Na Šťastných“, ale ani z jiných moravských lokalit neznáme. V Seloutkách H10/2012 – „Na Šťastných“ identifikujeme exemplář se zahnutou špičkou (*tab. 71:8*), který se našel izolovaný v nádobě s popelem zemřelého (*tab. 77:8*), zatímco dva jiné nože s trnem (*tab. 71:4,6*) byly objeveny v kontextu masité potravy (*tab. 77:4,6*; kap. 11.2). Tento exemplář jako jediný s velkou dávkou opatrnosti řadíme mezi břítvy. Datování uvedených typů nožů, popř. břítvy vychází z kovového a skleněného inventáře. Hroby lze seřadit od nejstarších

knejmladším takto: Seloutky H26/1934 a H10/2012 – „Na Šťastných“ z Ha C2, Seloutky H2/1926 – „Na Šťastných“ z Ha C2b, Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“ z Ha D1a, Seloutky – H1/2012 Kašina, H8/2012 a H3/2017 – „Na Šťastných“ z Ha D1 (*obr. 68*). Z Moravy pochází jediný železný nůž s trnem a oktagonální zdobenou kostěnou rukojetí, a to z Habrůvky – „Býčí skály“ (*Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, 80–81, Taf. 45:405).

Kromě uvedeného typologického spektra ze Seloutek – „Na Šťastných“ a Prostějova-Domamyslic – „V Loučkách, ul. Olšová“ se na Moravě vyskytují *nože s řapem* (*Griffplattenmesser*). Řadíme k nim dva železné nože s nýtem – Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“ (*tab. 49:18*) a Seloutky H1/2012 – „Na Šťastných“ (*tab. 53:A3*).

Na pohřebišti v Moravičanech – „Dilečkách“ se našly obdobné nože ve dvou hrobech – H1002 (*Nekvasil 1982a*, *tab. 268:1002/19*) a H1119 (*Nekvasil 1982a*, *tab. 305:1119/19*). Dva hroby můžeme dobře datovat do Ha D1 – Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“ a Moravičany H1119 – „Dilečky“ (*obr. 68*). Železné nože s řapem můžeme použít pro přesnější datování. Pokročilejší řemeslné zpracování tohoto typu nože je doloženo v Habrůvce – „Býčí skála“, řap je obložený kostěnými zdobenými ploténkami z obou stran, jež jsou s nožem spojeny subtilními železnými nýty. V jednom případě se vyskytly tři nýty vedle sebe. Hermann Parzinger je datuje do rozmezí Ha D1–D3 (*Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, Taf. 46:410–413).

Velmi blízko nožům (popř. břítvám) stojí z tvarového, výrobního a dle našeho předpokladu také z funkčního hlediska železné srpy (popř. kosity). Vyskytují se jen zřídka a koncovými místy deponování zpravidla nejsou hroby, ale depoty, popř. svatyně Habrůvka – „Býčí skála“ (pravděpodobně s depoty). Vydělujeme dva typy – *železné srpy/krátké kosity s trnem*. Dva železné srpy/(spíše) *krátké kosity s trnem* pocházejí z Habrůvky – „Býčí skály“ (*Parzinger – Nekvasil – Barth 1995*, 80, Taf. 45:403–404). Jsou podstatně masivnější než běžné železné nože s trnem, zejména jejich čepel je značně vysoká. Jde o variantu s rovným nezahnutým trnem. Tvarově podobné kusy v identických náleзовých kontextech jako na Moravě se našly v jižních Čechách, např. v depotech v Třebanicích a Vrážci/Zlivici z rozmezí Ha C–D1/D2. Jde však o variantu se zahnutým vertikálním trnem, autoři uvádějí další lokality v Čechách (*Michálek – Fröhlich – Chvojka 2015*, 122, *obr. 7:4, 8:4*). Obdobné kusy varianty se zahnutým trnem se nacházejí také na západním Slovensku, a to opět v depotech ze Smolenic – „Molpíru“ A a B nebo ze Zástranie – „Straniku“ z Ha D1–D3 (*Studeníková 2007*, Abb. 5:1,3–5, 6:7–8, 7:7). Ve zmíněném depotu B ze Smolenic – „Molpíru“ se našla také varianta s řapem, kterou zatím na Moravě neznáme (*Studeníková 2007*, Abb. 5:2,6). Na Moravě evi-

38 Nově také Seloutky H2/2019 – „Na Šťastných“ se třemi noži.

dujeme (malý, velikosti nože) srp se zahnutým vertikálním trnem z Moravičan H323 – „Dílečků“ (*Nekvasil 1982a*, tab. 101:323/3) a ze dvou výšinných poloh – Podivice 1 – „Na Valech“ v kontextu předmětů z Ha C1 (*Fojtík – Golec 2006*, obr. 9) a Dolany – „Teplá díra“ bez datace (*Martínek – Vránová 2017*, obr. 3).

10.2.2 Sklo

Skleněnými (fajánsovými) korálky z Moravy se dodnes zabývaly dvě badatelky. Thea Elisabeth Haevernicková vyhodnotila objemný soubor 4 500 ks z Habrůvky – „Býčí skály“ v roce 1979. Její posudek byl přetištěn v plném znění v monografii o tomto nalezišti z roku 1995 (*Haevernick 1979; táž 1995*). Teprve nedávno se ujala tohoto tématu ve své magisterské diplomové práci Michaela Kršová, která shrnula dosavadní poznatky o skleněných a fajánsových korálcích hrobů HS, PS a bývalé HS a PS. Terminologicky nevychází z They Elisabeth Haevernickové, neboť modifikovala terminologii Natalie Venclové (*Kršová 2017*). Podařilo se jí shromáždit, roztrždit a v katalogu uvést soubory jednak ze známých publikovaných hrobů, jednak z doposud nepublikovaných nebo jen částečně zveřejněných hrobů (viz Modřice – „Sádky“ a „Rybníky“, Orlovice – „Lysá hora“ a Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 – „Zadní“). Do práce však nebyla vůbec zahrnuta objemná a pestrá kolekce z Habrůvky – „Býčí skály“. Zásadní obtíž pro práci se shromážděnými daty je fakt, že u mnohých z uváděných hrobů neznáme kompletní přehled mobiliářů. Pro chronologické zhodnocení skla mezi hroby s identifikovaným kovovým inventářem můžeme využít jen část dat Michaely Kršové.

Cílem této krátké části je s pomocí obou uvedených prací posoudit typologickou a chronologickou pozici skleněných korálků ze Seloutek – „Na Štastných“ v rámci Moravy. Skleněné korálky v Seloutkách – „Na Štastných“ evidujeme ze čtyř hrobů – H5/1926 (2 ks; *tab. 33:A2–A3*), H1/2012 Kašina (16 ks; *tab. 49:23–24*), H8/2012 (72 ks; *tab. 67:9c,18*) a H3/2017 (54 ks; *tab. 93:1a*).

Za důležité považujeme stanovení chronologické pozice *subtilních kroužků* (Thea Elisabeth Haevernicková – *Scheibchenperlen*; Michaela Kršová – malé korálky/kroužky do 5 mm) různých barev o průměru 3–5 mm. Ty nacházíme ve třech komorových hrobech a jednom hrobě jamkovém. Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ obsahuje 3 ks subtilních opalizujících a 14 ks subtilních modrých kroužků o průměru 3–8 mm (*obr. 68; tab. 49:24,27*). Obdobný soubor 72 ks černých (asi silně přepálených/oxidovaných) subtilních kroužků o průměru 3–5 mm pochází ze Seloutek H8/2012 – „Na Štastných“ (*obr. 68; tab. 67:9c,18*) a kolekce 54 ks hnědých a černých (asi silně přepálených/oxidovaných) kroužků o průměru 4–5 mm

je dochována ze Seloutek H3/2017 – „Na Štastných“ (*obr. 68; tab. 93:1a*).³⁹ 7 ks subtilních kroužků pochází z (dětského?) jamkového hrobu Seloutky H8/2017 – „Na Štastných“ (*obr. 68; tab. 109:A3*). Z hrobů HS pocházejí tyto kroužky zatím nejdříve z fáze Ha D1 a nápadně často se vyskytují ve velmožských kontextech. Jsou doloženy ve čtyřech velmožských hrobech společně se skládanými opasky – 107 a 56 ks z Brna-Zábrdovic, pohřeb I a II – „ul. Příkop“ (*obr. 42:3, 68; Kršová 2017*, tab. 4–5, I), 18 ks z Modřic H818 – „Sádek“ (*obr. 42:6, 68; Kršová 2017*, tab. 2–3, III:8), 4 ks ze Slavkova u Brna H1 – „Auto Bayer“ (*obr. 45:7, 68; Kršová 2017*, tab. 4–5) a 1 ks z Vojkovic H111 – „Vojkovických niv“ (*obr. 42:9, 68; Kršová 2017*, 4–5). Pátým případem je vyvinutý skládaný opasek z depotu Ha D1 v Bohdalicích-Pavlovicích – „Ve Žlebčách“ (*obr. 42:1, 68; Čižmář – Čižmářová 2014*, obr. 7:10–15). Šest kusů o průměru 3,5–4 mm známe z depotu skleněných a jantarových korálků z Provodova – „Rysova“ 2 (*obr. 68; Čižmář – Čižmářová 2014*, 50, obr. 10:11–16, 11). Největší známé množství subtilních kroužků z depotu pochází z Prostějova-Čechůvek – „Kopanin“, kde bylo uloženo 164 celých kusů a 70 zlomků (*obr. 68; Golec 2017*, Fig. 86). Oba uvedené depoty náležejí do Ha D1–D2. Obdobné subtilní kroužky pocházejí také z depotu Bánov – „Skalky“ subfáze Ha D1b (*obr. 68; nepublikováno*). Velmi důležité podklady pro datování subtilních kroužků vydalo pohřebiště Vojkovic – „Vojkovické nivy“. Obsahují je hroby Ha D1–D2a Vojkovic H4, H60, H111, H117 – „Vojkovické nivy“ (*obr. 68; Golec 2005c*, tab. 166). Ani v jednom případě se na tomto pohřebišti subtilní korálky nenašly v kontextu hrobů datovaných do Ha C2, které reprezentují např. hroby s bronzovými jehlicemi s labuťkovitým krčkem Vojkovic H22, H25, H62, H109 – „Vojkovické nivy“ (*obr. 36:68–70,72–75, 68; Golec 2005c*, tab. 161). Na základě uvedených zjištění radíme jinak obtížně datovatelné hroby podle nekeramického inventáře Seloutky H1/2012 Kašina, H8/2012 a H3/2017 – „Na Štastných“ do Ha D1 (*obr. 68*). Doposud nepublikovaný větší soubor subtilních kroužků obsahoval žárový hrob PS Náměšť na Hané-Biskupství H1/2008–2009 – „intravilán obce“ (*obr. 68; Geislerová – Parma eds. 2013*, 264). Obdobné kroužky pocházejí také z hrobu Ha C2b–D1a Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 H57 – „Zadní“ (*obr. 68; Kršová 2017*, tab. 8, II) nebo z hrobu Orlovice H834 – „Lysá hora“ (*Kršová 2017*, tab. 8, I). Subtilní kroužky datují anomální kostrový skrčený hrob Modřice H802 – „Sádky“ (*obr. 68; Kršová 2017*, tab. IV) v bráně horákovského rondelu, který musí být přibližně

39 Z hrobu Seloutky H1/2019 – „Na Štastných“ pochází 95 ks subtilních kroužků a červený korálek se žlutou vlnkou. Hrob náleží do Ha D1.

časově shodný (Kos 2015, 13–15; Golec 2019, obr. 38). Pozoruhodný nález dvou modrých subtilních kroužků byl učiněn pomocí detektoru kovů ve Slatinicích – „Na Stráži“ (nepublikováno), neboť vypadly při čištění z bronzového knoflíku fáze Ha D1, který pochází z koňského postroje. Soubor však poukazuje spíše na jiné použití, pravděpodobně na opasku. Datovací pozici subtilních korálků na Moravě výrazným způsobem podporuje celek Ha D1b–D3 Habrůvka – „Býčí skála“, odkud pochází 4 500 korálků, z toho asi 4 000 exemplářů náleží subtilním (asi fajánsovým) kroužkům o průměru 6 mm (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 56, Taf. 77:213c,214c, 78:216b,258b,259b, 81:3–4; srv. Haevernick 1995, 93). Thea Elisabeth Haevernicková predikovala místní výrobní centrum zásobující Moravu. Jelikož je kovový inventář z Habrůvky – „Býčí skály“ řazený do Ha D1b–D3, je jisté, že s datováním do Ha C2 nemají tamější korálky nic společného. Skleněné subtilní korálky jsou v současné době navlečeny do tří sad, jež obsahují 1 224, 708 a 796 černo-šedých kusů, tj. dohromady 2 728 exemplářů (údaj Jindry Nekvasila, který koliduje s počtem 4 000 ks They Elisabeth Haevernickové). Se skleněnými sety jsou navlečeny bronzové závěsky s postranními oky (Ösenanhänger). Jejich příslušnost ke skleněným setům opíráme o fakt, že jsou evidovány pod shodnými inventárními čísly (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 20:213a,214a). Uvádíme pro doplnění, že tyto závěsky datuje Hermann Parzinger do Ha D1–D2 (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 181, Abb. 1, Taf. 77:213a,214a). V Seloutkách H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ z Ha D1 se mezi subtilními korálky objevil jeden modrý rourkovitý korálek (Röhrenperle), jehož výroba souvisí vzhledem ke stejnému průměru se subtilními kroužky. Jeho délka je 14 mm (tab. 49:24b), velikostí je značně odlišný od jiných rourkovitých korálků, např. z Habrůvky – „Býčí skály“ (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 84:35; srv. Haevernick 1995, 94–95).

Z hrobu Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ pocházejí tři opalizující monochromatické korálky o průměru 9 mm (tab. 49:23). Podle They Elisabeth Haevernickové jde opět o Scheibchenperlen; dle velikostního dělení Michaely Kršové jde o středně velké korálky (5–10 mm; dále nad 10 mm velké korálky; Kršová 2017, 25). Jejich výskyt na Moravě není nijak rozsáhlý. Největší kolekci monochromatických středně velkých a velkých korálků/korálů různých barev (různé odstíny modré a zelené, žlutá, hnědá, šedá) známe z Habrůvky – „Býčí skály“ (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 82–83). Jejich velikosti jsou značně uniformní, dosahují průměru 16–20 mm. Toto typové spektrum odpovídá menším kusům z hrobu Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ (obr. 68). Modrý exemplář o průměru 16 mm pochází ze Slatinek HH – „Nivek“ (Přichystal 2003, tab. I:HH/10), kde byl uložený společně

s korálkem s vrstvenými oky, což hrob datuje do Ha D3 (obr. 68). Doposud nepublikovaný je větší soubor velkých, v ohni přepálených korálků z hrobu PS Náměšť na Hané-Biskupství H1/2008–2009 – „intravilán obce“ (obr. 68; Geislerová – Parma eds. 2013, 264). K datování větších monochromatických korálků se Hermann Parzinger ani Thea Elisabeth Haevernicková nevyjádřili, v Habrůvce – „Býčí skále“ spadají do rozmezí Ha D1b–D3. V PS nacházíme deset korálků ze zeleného skla o průměru 6–9 mm v kontextu depotu vyvinutého skládaného opasku z Bohdalic-Pavlovic – „Ve Žlebcích“ datovaného do Ha D1 (obr. 42:1, 68; Čižmář – Čižmářová 2014, 38, obr. 7:10–15,20,22). Odpovídající soubor skleněných korálků o průměru 18–20 mm různých barev (zelená, žlutohnědá, modrá, šedá) nacházíme v depotu fází Ha D1–D2 Provodov – „Rysov“ 2 (obr. 68; Čižmář – Čižmářová 2014, obr. 10:17–19,23–42, 11). Rozměry odpovídají velikostnímu spektru Habrůvky – „Býčí skály“ s dominancí mezi 16 a 20 mm. Pěkným příkladem propojení s Habrůvkou – „Býčí skálou“ jsou tři korálky o průměru 18–24 mm zelené a modré barvy z komorového hrobu Moravičany H1145 – „Dilečky“ (Nekvasil 1982a, 341, tab. 314:1145/15–17; Kršová 2017, tab. 6), který je datovaný železnou rombickou opaskovou záponou do fáze Ha D1 (obr. 44:11, 68). Čtvrtý modrý korálek je odlišný a Michaela Kršová takové kusy nazývá velké korálky se soustřednými kroužky (Nekvasil 1982a, 341, tab. 314:18; Kršová 2017, tab. 6). Jejich výskyt je pro Moravu opět významný, datujeme je do rozmezí Ha D1–D2. Neznáme je z Habrůvky – „Býčí skály“. Nacházíme je v hrobě HS se skládaným opaskem Ha D1b Modřice H818 – „Sádky“, a to přímo na opasku s bronzovými prolamovanými závěsky s dvojitým křížem (obr. 68; Kos 2004, obr. 6:1–15, 7; Kršová 2017, tab. III:1–7,9–16). Černý korálek se žlutými soustřednými kroužky pochází z hrobu v Kuřimi – „ul. Školní“, kde je datovaný obloukovitou sponou s dlouhým zachycovačem, velkou kuličkou na konci a skleněným korálkem na lučičku do Ha D1b–D2a (obr. 68; Říhovský 1993, 85, Taf. 14:134, 24:134; Zeman 2015, tab. 103:1). VPS či bývalé PS je známe z hrobu Slatinky PH153 – „Nivky“ (obr. 68; Přichystal 2003, tab. XXXIX:PH153/9; Kršová 2017, tab. 8), datačně významný je pak hrob Slatinky PH171 – „Nivky“ (Přichystal 2003, tab. XLIII:PH171/4–10,15; Kršová 2017, tab. 8, II), který díky přítomnosti slitku s korálky s oky řadíme do rozmezí Ha D2–D3 (obr. 68). Hrobů s korálky se soustřednými oky nalezneme na Moravě více, Michaela Kršová uvádí Modřice H1865 – „Sádky“, kde jsou uloženy se subtilními kroužky a korálky s vlnovkou (obr. 68; Kršová 2017, tab. 2, IV), a Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 H68 – „Zadní“ s labuťkovitým krčkem z Ha C2b–D1a (obr. 68; Kršová 2017, tab. II). Ze Seloutek – „Na Štastných“ korálky se soustřednými kroužky nepocházejí. Z hrobu Seloutky H5/1926 – „Na Štastných“ jsou

známy dva (dle terminologie Michaely Kršové) korálky s vlnovkou, původně s červenou výplní (tab. 33:A2–A3; barvu výplně Michaela Kršová neuvádí). Přesný ekvivalent k této variantě neznáme. Datování těchto korálků spadá nejvíce do Ha D1–D2. Sem náleží např. hroby Modřice H805, H827 a H1865 – „Sádky“ (obr. 68; Kršová 2017, tab. 2, IV). Nejmladší exempláře poskytuje hrob Slatinky PH171 – „Nivky“, kde čtyři korálky s vlnovkou se žlutou výplní (Přichystal 2003, tab. XLIII:PH171/11–14; Kršová 2017, tab. 8, II) ležely spolu s korálky se soustřednými kroužky, dokonce se slítkem korálků s vrstvenými oky, které jsou z celého souboru nejmladší a náležejí do Ha D2–D3 (obr. 68; viz níže). Michaela Kršová uvádí další hroby s tímto typem korálků, které ale nedokážeme datovat. Z Orlovic H851 – „Lysé hory“ pochází fragment hvězdčovitěho korálku (Heinrich Wankel jej nazývá *Rosettenperle*, Thea Elisabeth Haevernicková *Sternperle*, Michaela Kršová korálkem se svislými žebry) světle zelené barvy (Kršová 2017, tab. 8, I), hrob díky němu datujeme do rozmezí Ha D1–D2 (obr. 68). Na Moravě má jediné analogie v Habrůvce – „Býčí skále“ v exemplářích o průměru 17–20 mm zelené, žluté, modré a světle šedé barvy (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 81:1–2, 84:23–28, nejpřesnější paralela viz Taf. 84:24). Z přehledu vyplývá, že ve fázi Ha C2 ještě na Moravě nekolovalo pestré spektrum subtilních korálků, korálků s kroužky, větších monochromatických a hvězdčovitých korálků. Řada unikátů posloužila pouze elitám z Habrůvky – „Býčí skály“. V Ha C2 asi již kolovaly korálky s vlnovkou. Nyní také evidujeme velký žebrovaný korálek z náhrdelníku z Hrušovan u Brna H1 – „U Tří mostů“ z Ha C2b, který byl součástí setu s jantarovým korálkem a lignitovým kroužkem (Kos – Přichystal 2013, obr. na str. 88; Kos 2014c, obr. 55; Kršová 2017, tab. 4); jedinou paralelou jsou exempláře z Habrůvky – „Býčí skály“ z rozmezí Ha D1b–D3 (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 81:5,10, 84:37–38). Závěr vývoje korálků na Moravě tvoří korálek s vrstvenými oky (*Schichtaugenperle*). Jako nejspíše nejstarší řadíme slítek korálků s vrstvenými oky s těžko identifikovatelným povrchem v hrobě Slatinky PH171 – „Nivky“ (Kršová 2017, 78, tab. II), který jej datuje rámcově do rozmezí Ha D2–D3. Přibližnou paralelu takového korálku na Moravě poskytuje soubor z Habrůvky – „Býčí skály“ z Ha D1b–D3 (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 84:33). Jinou variantou jsou korálky se žlutým opakním povrchem, na něm jsou modrá oka s bílým podkladem. Takový kus známe ze Slatinek HH – „Nivek“ (Přichystal 2003, tab. I:HH/11; Kršová 2017, tab. 8). Podobné kusy pocházejí z hrobu či hrobů z Bzence – „Babí“ (Dohnal 2003, 234, obr. 10:2). Datace této varianty je do Ha D3 (obr. 68). Z kostrového hrobu v Popovicích, prozkoumaného v roce 1888, v oblasti krku popisuje a vyobrazuje Innocenc Ladislav Červinka žluté korálky s modrými oky

a bílou obrubou (Červinka 1902, obr. 118). Jde opět o korálky s vrstvenými oky a hrob datujeme do Ha D3. Druhou lokalitou je hradiště Malé Hradisko – „Staré Hradisko“, odkud pocházejí fragmenty tří obdobných kusů (Meduna 1961, 52, Taf. 12:10–12; Čižmář – Parma 2006, 64–65, obr. 5:6–7), první je ekvivalentem exempláře ze Slatinek HH – „Nivek“ s hladkým povrchem, druhý je zdobenější s výčnělky po okrajích. Vedle Malého Hradiska – „Starého Hradiska“ identifikujeme doklad aktivit na hradišti ve fázi Ha D3 z Provodova – „Rysova“ (Novák 2017, 196–197).

10.2.3 Jantar

Problematicke výskytu jantaru v PS a bývalé PS se věnoval uceleně poprvé Michal Přichystal, který publikoval cené doklady po jediné dílně ve dvou objektech 708 a 2669 v Kralicích na Hané – „Kralickém háji“ a shrnul dostupné nálezy z PS/bývalé PS (Přichystal 2007c). Přehled jantaru na Moravě v rámci halštatské střední Evropy publikoval Martin Golec (Chytráček et al. 2017, 146–160). Jelikož téma bylo čerstvě shrnuto, uvádíme zde pouze rešerši známých a nových poznatků z pohřebiště Seloutky – „Na Štátných“ a sídliště Prostějov – „Za Tržištěm“, které v obou uvedených pracích nenajdeme (obr. 46).

Jantarový inventář ze Seloutek – „Na Štátných“ pochází ze šesti hrobů – H2/1926 (8 ks; tab. 30:4), H5/1926 (5 ks; tab. 33:A7), H26/1934 (23 ks; tab. 43:6), H1/2012 Kašina (49 ks; tab. 49:24a,25) a H8/2012 (18 ks; tab. 67:19),⁴⁰ v oblasti PS/bývalé PS jde nyní o největší známý počet individuálních hrobů s jantarem na jednom pohřebišti s celkovým počtem 114 ks ze šesti hrobů (obr. 46). Největším souborem v jednom individuálním hrobě v PS je Pustiměř H2/84 – „Pod Grefty“ se 130 ks. Celkově z této lokality ze tří hrobů pochází 159 ks (obr. 46). Z uvedených hrobů v Seloutkách – „Na Štátných“ můžeme pomocí kovového a skleněného inventáře datovat čtyři celky. Seloutky H26/1934 – „Na Štátných“ náležejí do Ha C2 a Seloutky H2/1926 – „Na Štátných“ do Ha C2b, Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štátných“ a Seloutky H8/2012 – „Na Štátných“ patří do Ha D1 (obr. 46, 68).

V PS a bývalé PS nyní známe 22 kontextů z 14 lokalit a kulturně smíšené Habrůvky – „Býčí skály“ náležící HS i PS a bývalé HS i PS (obr. 46). Překvapuje malý podíl pohřebišť, neboť známe pouze jedenáct hrobů ze čtyř lokalit – Moravičany H1116 – „Dílečky“ (jediný z 330 hrobů na pohřebišti; Nekvasil 1982a, 327, tab. 304:1116/10; Chytráček et al. 2017, 205), Pustiměř H2/84, H4/84 a H1/85 – „Pod Grefty“ (tři ze sedmi hrobů; Baarová 2007,

⁴⁰ Z hrobu Seloutky H1/2019 – „Na Štátných“ pochází 11 ks jantarových korálků.

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

lokality	kontext	počet	datování
Bánov – „Skalky“	depot	asi 1 500–2 000 ks	Ha D1b
Bohdalice-Pavlovice – „Ve Žlebcách“	depot	3 ks	Ha D1
Dětkovice obj. 501 – „Sibíř“	sídlíště	1 ks	–
Habrůvka – „Býčí skála“	svatyně	1 814 ks	Ha D1b–D3
Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“	hrob	1 ks	Ha D1
Kralice na Hané obj. 708/2003 – „Kralický háj“	dílna	15 ks + 74 ks odpad	Ha D1–D2
Kralice na Hané obj. 2669/2003 – „Kralický háj“	dílna	370 ks + tisíce ks odpad	Ha D1–D2
Provodov – „Rysov“ 2	depot	32 ks	Ha D1–D2
Luleč H2 – „nová silnice“	hrob	1 ks	–
Moravičany H1116 – „Dílečky“	hrob	1 ks	–
Prostějov obj. 541/2017 – „Za Tržištěm“	dílna	1 ks + 17 ks odpad	Ha D2
Prostějov-Čechůvky obj. 2650 – „Kopaniny“	depot	75 ks	Ha D1–D2
Pustiměř H2/84 – „Pod Grefty“	hrob	130 ks	Ha C2–D1
Pustiměř H4/84 – „Pod Grefty“	hrob	12 ks	Ha C2–D1
Pustiměř H1/85 – „Pod Grefty“	hrob	17 ks	Ha D1
Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“	hrob	8 ks	Ha C2b
Seloutky H5/1926 – „Na Štastných“	hrob	5 ks	Ha C2–D1
Seloutky H26/1934 – „Na Štastných“	hrob	23 ks	Ha C2
Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“	hrob	49 ks	Ha D1
Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“	hrob	18 ks	Ha D1
Slatinky PH106 – „Nivky“	hrob	35 ks	Ha D1
Šarovy – „Hluboček“	depot	–	Ha D1–D2

Obr. 46: Přehled nálezů jantaru platěnické skupiny a bývalé platěnické skupiny na Moravě. Lokalita Habrůvka – „Býčí skála“ náleží také do horákovské skupiny a bývalé horákovské skupiny (sestavili: M. Golec a P. Fojtík).

15–18, obr. 8:1, 14; Chytráček et al. 2017, 205), Seloutky H2/1926, H5/1926, H26/1934 (Chytráček et al. 2017, 205–206), H1/2012 Kašina, H8/2012 a H1/2019 – „Na Štastných“ (šest z padesáti hrobů na pohřebišti) a Slatinky PH106 – „Nivky“ (jediný ze 192 hrobů na pohřebišti; Přichystal 2003, 97, 137, tab. XXIX:PH106). Je vysoce pravděpodobné, že mnoho jantaru padlo za obětí zároveň pohřebnímu ritu, avšak v uvedených příkladech musel být jantar vložen do hrobů po spalení zemřelých. Jantarové závěsky? v Jevíčku III, A/39 – „Na Panském“ náleží jednomu ze dvou izolovaných velmožských hrobů (Jarůšková – Štrof eds. a kol. 2014, 162; Chytráček et al. 2017, 205), které za současného stavu zpracování lokality nemůžeme považovat za pohřebiště. Celkové množství jantarových korálků z hrobů činí 311 ks. Nápadně velké množství jantarových korálků

pochází z pěti depotů – Bánov – „Skalky“ (asi 1 500–2 000 ks; nepublikováno), Bohdalice-Pavlovice – „Ve Žlebcách“ (3 ks; Čižmář – Čižmářová 2014, obr. 7:21,23–24; Chytráček et al. 2017, 209), Provodov – „Rysov“ 2 (32 ks; Čižmář – Čižmářová 2014, obr. 10:1–10,20–22; Chytráček et al. 2017, 210), Prostějov-Čechůvky obj. 2650 – „Kopaniny“ (75 ks; Golec 2017, Fig. 86:b; Chytráček et al. 2017, 210) a Šarovy – „Hluboček“ (neznámé množství; Čižmář – Čižmářová 2014, 53; Chytráček et al. 2017, 210) (obr. 68). Celkové množství jantarových korálků z depotů činí 1 610 až 2 110 ks. Jako solitér vyčnívá svatyně Habrůvka – „Býčí skála“ s 1 814 jantarovými korálky a kroužky pravděpodobně v několika původních kontextech (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 56, Taf. 79–80; Chytráček et al. 2017, 210), kde jsou v podobě hrobů nebo depotů smíchány kontexty

obou kulturních skupin v rozmezí Ha D1b–D3 (obr. 68). Z uvedeného vyplývá, že jantar v PS/bývalé PS náleží velmi často do sféry votivní – pochází z depotů (Bánov – „Skalky“ a Bohdalice-Pavlovice – „Ve Žlebcách“ náležejí složením mobiliáře mezi velmožské) či z pohřební svatyně Habrůvka – „Býčí skála“ s největší koncentrací velmožského mobiliáře z Moravy čítajícího 40 % (Mirová – Golec 2018, 93, Fig. 21). Ze čtrnácti zmíněných hrobů jsou dva velmožské komorové (Jevičko III, A/39 – „Na Panském“, Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“), dvanáct zbývajících (kromě Moravičan H1116 – „Dílečků“) jsou komorové hroby vyšší střední vrstvy. U hrobu Seloutky H5/1926 – „Na Štastných“ nemáme jasnou informaci o existenci komory, ale dle dochovaných indicíí je její přítomnost velmi pravděpodobná (obr. 23). Z časového hlediska je zřejmé, že množství jantaru kulminuje v hrobech PS/bývalé PS v Ha D1–D2 (obr. 46, 68).

Výroba je v PS/bývalé PS doložena na spojené dvojité souvislé lokalitě v Kralicích na Hané – „Kralickém háji“, dílenský odpad dokládají objekty 708/2003, 2669/2003 a Prostějov obj. 541/2017 – „Za Tržištěm“. Tuto polohu nepokládáme za náhodnou. Jde o lokalitu ústřední, která leží v centru PS/bývalé PS (obr. 12, 22, 69). Jantarové dílny se nacházejí v (doposud nezpracovaném) areálu aglomerace Kralice na Hané – Prostějov-Čechůvky (obr. 62:A5–A6, 65). V jejím prostoru identifikujeme velmožský dvorec, dva depoty – Prostějov-Čechůvky – „Kopaniny“ (depot bronzových náramků, jantarových a skleněných korálek) a Kralice na Hané – „Kralický háj“ (depot s toreutikou, železnými rožni/hlavicemi podpěrných tyčí a závěsem na kotel, který náleží mezi velmožské; obr. 7–10, 12, 62:A1, A3–A4, 64) – a velmožskou mohylu Kralice na Hané H1 – „Staré olši“ (obr. 62:A2, B). Oba depoty náležejí do Ha D1–D2 a stejnou dataci podporují šálky získané ze jmenované mohyly (obr. 25, 62:B). Soubory Kralice na Hané obj. 708/2003 a 2669/2003 – „Kralický háj“ datoval Michal Přichystal obdobně do Ha D1–D2 (Přichystal 2007c, 222). Nedávno prozkoumané objekty Prostějov obj. 541/2017 – „Za Tržištěm“ předběžně datujeme teprve do fáze Ha D2. Rozmezí těchto fází (viz obr. 46; Chytráček et al. 2017, 188–193, obr. 12) chápeme jako kulminační bod rozkvětu PS a bývalé PS, jehož důležitým znakem je provozování dálkového obchodu s jantarem skrze Moravu od severu k jihu. Pohřebiště Seloutky – „Na Štastných“ se nachází pouhých 6,5 km od sídlištní kumulace Kralice na Hané – Prostějov-Čechůvky (obr. 61:18, 52). Z nových interpretovaných dat z Moravy (obr. 5) vyplývá, že hlavní zásobovací trasa jantaru probíhala po linii Kietrz – napříč Jeseníky – Olomouc – Kralice na Hané/Seloutky (obr. 22, 69), odkud pokračovala dvěma směry: (1) na Brněnsko přes Habrůvku – „Býčí skálu“ nebo Vyškovskou bránu (Pustimeř – „Pod Grefty“, Bohdalice-Pavlovice – „Ve Žlebcách“), (2) na Smolenice – „Molpír“

přes brod u Uherského Hradiště nebo hradiště Provodov – „Rysov“ (depoty Šarovy – „Hluboček“, Bánov – „Skalky“). Je tudíž zřejmé, že oblast Šumperska, severního Olomoucka nebo Moravské brány v této době nehrála podstatnou roli v predikovaném obchodním systému a absolutní absence jantaru např. na největším pohřebišti PS a bývalé PS v Moravičanech – „Dílečkách“ není způsobena žárovým ritem, ale postavením regionu mimo hlavní zásobovací koridor. S tímto faktem koreluje naprostá absence luxusu/importu a velmožských hrobů na této lokalitě, což kontrastuje s nedávno publikovanými, metodicky nedefinovanými, a tudíž chybně tušenými elitami (cf. Makarová 2013). Morava byla klíčovým dopravním uzlem dálkových komunikací s jantarem a politicko-ekonomický vývoj v PS a HS/bývalé PS a HS je s tímto systémem svázaný. Období Ha D3 zatím postrádá dobře datované doklady jantaru na Moravě; není vyloučeno, že došlo k útlumu obchodu s jantarem.

Na vybraných lokalitách PS/bývalé PS byla provedena analýza infračervené spektroskopie pro zjištění původu jantaru – Kralice na Hané obj. 708/2003 a 2669/2003 – „Kralický háj“, Prostějov-Čechůvky obj. 2650 – „Kopaniny“, Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ a Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“, obdobně také z nadkulturní centrální lokality Habrůvka – „Býčí skála“; v HS v Kuřimi obj. 1–3, 9, 12, 27–28, 43 – „Pod Toskou“. Výsledky u všech vzorků prokázaly *baltský původ* jantaru (Chytráček et al. 2017, 178).

10.2.4 Kámen

Využití kamene pro mobiliár platěnických hrobů je zřídka. Ze Seloutek H14/1926 – „Na Štastných“ pochází část *kroužkového závěsku* s kruhovým závěsným otvorem a vnějším průměrem 43 mm (tab. 36:B2), jako materiál byla použita prachová břidlice (Mrázek 1996, 88, obr. 73:1). Ze sídliště v nedaleké Ohrozimi – „Hrabovci“ uvádí Ivan Mrázek kamenný kroužek (Mrázek 1996, 88). Obliba kroužků v průběhu doby halštatské narůstá, známe je v nejrůznějších modifikacích a velikostech ze železa, bronzu, jantaru, kamene a skla. Pro kroužky je typický velký vnitřní otvor, který je odlišuje od korálek. Břidlicový šedý kroužkový závěsek bez závěsného otvoru o průměru 36 mm z kulmského prachovce známe z Habrůvky – „Býčí skály“ (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 55–56, Taf. 22:259a; Golec 2017, 100, Fig. 90:6d) a můžeme jej datovat jen do rozmezí využívání lokality v Ha D1b–D3. Z téhož naleziště pochází také soubor čtyř dalších kamenných závěsků buď černé/tmavé, nebo bílé/světlé barvy s umělými, nebo přirozenými otvory identické datace (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 55–56, Taf. 22:256–258a, 260; Golec 2017, 100, Fig. 90:6a–6c, 6e). Všechny předměty zřejmě sloužily jako závěsky se symbolickou funkcí amuletu/talismanu.

Podlouhlý závěsek/brousek. Kapkovitý kus z prachové břidlice podlouhlého tvaru rozměrů 132 × 30 × 12 mm s kruhovým závěsným otvorem ze Seloutek H14/1926 – „Na Štastných“ nebyl při revizi nálezů identifikován, ačkoliv byl dříve Ivanem Mrázekem popsán a nakreslen (*Mrázek 1996*, 88, obr. 73:3). Podobný protáhlý kus opět z prachové břidlice s kruhovým závěsným otvorem pochází ze Seloutek H16/1926 – „Na Štastných“, jde o poškozený neúplný exemplář (*tab. 38:6; Mrázek 1996*, 88, obr. 73:2). Oválný kamenný kus s kruhovým otvorem a s rozměry 66 × 25 × 10 mm pochází ze sídliště Mostkovic – „Vysoudilka“ (*Mrázek 1996*, 88, obr. 73:4). U těchto předmětů existuje interpretační rozpor – zatímco Ivan Mrázek píše o závěscích, jindy se stejným předmětům přisuzuje funkce brouseků, včetně kusů z prachové břidlice ze Seloutek H14/1926 a H16/1926 – „Na Štastných“ (*Makarová 2017b*, 86). U kroužkového závěsku z hrobu Seloutky H16/1926 – „Na Štastných“ tento názor nesdílíme a za brousek jej nepovažujeme. Podlouhlé brousky uvádí Erika Makarová z Moravičan H42, H1088 a H1099 – „Dílečků“, přičemž exemplář z kulmské prachové břidlice z H1088 nese stopy po broušení (*Makarová 2017b*, 84–85, obr. 33). Martin Ježek (*2017*) vyjádřil názor, že některé druhy brouseků ukládané v hrobech mohly sloužit jako prubiřské kameny, bez mikroskopické analýzy výše uvedených exemplářů však toto tvrzení zatím nelze doložit; téma si nepochybně zaslouží další pozornost.

Ploché brousky kvadratického tvaru z pískovce pochází ze Seloutek H12/1926 – „Na Štastných“ (*tab. 33:E3*). Brusné kameny byly nalezeny ve výrobním areálu dvorce HS v Kuřimi – „Pod Toskou“, Jan Zeman jim přisuzuje použití k broušení předmětů, např. k ostření nožů, kopí ad. (*Zeman 2015*, 108–109, obr. 49, *tab. 97:4–7*, 98).

10.2.5 Keramické tvary

Třídění platěnické keramiky stupně Ha D představil v polovině 70. let 20. století Jindra Nekvasil (*1974*, 254–274). Hojně využil hrobovou keramiku z prostějovsko-vyškovské a olomoucké podskupiny PS/bývalé PS. Do svého systému třídění zařadil pohřebiště, která jsou akcentována rovněž v této práci – jde o nekropole Seloutky – „Na Štastných“, Mostkovic – „Přední díly“, Slatinky – „Nivky“ nebo severněji jím prozkoumané Moravičany – „Dílečky“. Na dosažených výsledcích je zřetelně patrný limit datovacích schopností keramiky. Pomocí keramiky rozdělil celou dobu halštatskou do dvou stupňů (mladého a pozdního), které však nijak přesně neztotožnil s Reineckovými stupni (*Nekvasil 1974*, 306). Toto dělení se v mladších pracích již neobjevuje (cf. *Nekvasil 1993*, 351–372). Analýza prokázala, že keramika až na výjimečné tvary nebo výzdobu nemá sama o sobě potenciál k detailnímu dělení PS/bývalé PS do fází. Tuto vlastnost naopak hledáme ve shodě s evrop-

skými standardy u kovových předmětů a nově také u skla. Jindra Nekvasil u profilového pohřebiště Seloutky – „Na Štastných“ využil keramiku pro zařazení hrobu Seloutky H6/1926 – „Na Štastných“ do mladého stupně a hrobů Seloutky H4/1926, H9/1926, H13/1926 a H14/1926 – „Na Štastných“ do pozdního stupně (*Nekvasil 1974*, 275–276). Revize kovových nálezů z této nekropole dochází k výrazně odlišnému výsledku a do nového přehledu neřadíme ani jeden z uvedených hrobů (cf. *obr. 68*). Tento výsledek je založen na metodickém faktu, že oproti minulosti neklademe hlavní důraz na keramiku.

Soudobý trend popisu keramických tvarů a výzdobných typů na Moravě ovlivňuje deskripční systém aplikovaný pro dobu halštatskou v českých zemích Dagmar Dreslerovou (*Dreslerová – Beech 1995*). V roce 2003 představil deskripční systém pro HS/bývalou HS Martin Golec (*2003*), který však jiní autoři pro inspiraci třídění keramiky PS/bývalé PS nevyužili, a v posledním dvacetiletí se v moravské archeologické komunitě pro dobu bronzovou a halštatskou postupně prosadil systém jiný. V nedávné době představil deskripční systém pro keramiku PS/bývalé PS z hradiště Krhov – „Malý Chlum“ Marek Novák. Zkombinoval několik třídících komponent pro vytvoření univerzálního systému popisu znaků – evidenční, kvantitativní, metrické, morfologické a typologické (*Novák 2015*, 23–34). Jádrem systému je univerzální typologické horizontální a vertikální dělení *keramických tvarů (10000–60000) a výzdoby* převzaté od Dagmar Dreslerové a modifikované pro moravský keramický soubor popelnicových polí a doby halštatské (*Novák 2015*, obr. 9–11). K využívání tohoto systému se připojujeme.⁴¹

U vybraných keramických tvarů z revidovaných a nově publikovaných lokalit a hrobů z Mostkovic – „Předních dílů“, Prostějova-Domamyslic – „V Loučkách, ul. Olšová“ a Seloutek – „Na Štastných“ využíváme tudíž uvedený systém, který doplňujeme o nové části, a to ve shodě s Markem Novákem. Tvary keramiky dělíme (*obr. 47–53*) na hrnce (11000), hrncovité zásobnice (13000), amfory/osudí (21000), amforovité zásobnice (23000), misky (31000), šálky (32000), miniaturní nádoby (34000), dvojité a trojitě nádoby (35000), zoomorfnní nádoby (36000), picí rohy (37000), závěsné nádoby (38000), podložky (51000), pokličky (52000), přesleny (61000), závaží (62000), drobnou plastiku (63000), drobné závěsky (64000), šterchátka (65000), měsícovité idoly (66000) a technickou keramiku (67000). Do tohoto systému lze včlenit typologicko-názvoslovné dělení, které pro PS časového rámce Ha C2–D1 publikoval Jindra Nekvasil v roce 1974 a zařadil do něj

41 Na společném systému třídění keramiky doby halštatské na Moravě se po konzultaci dohodli v roce 2019 Marek Novák, Martin Golec, Pavel Fojtík a Sylva Tichá Bambasová.

lokality Moravičany – „Dílečky“, Mostkovice – „Přední díly“, Seloutky – „Na Štastných“ a Slatinky – „Nivky“ (Nekvasil 1974, 254–264).

U následných typologických a chronologických rozborů pracujeme s inventáři 26 hrobů ze tří pohřebišť (obr. 48), z Drahanovic H2/2014 – „Za Kapličkou“, Prostějov-Domamyslic H1–H4 – „V Loučkách, ul. Olšová“ a nově prozkoumaných hrobů v Seloutkách H1/2012 Kašina, H1/2012–H10/2012, H1/2017–H10/2017 – „Na Štastných“. U těchto hrobů evidujeme celé soubory, tudíž závěry nejsou zkruseny neúplnými inventáři. Z tohoto množství je třináct komorových (Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“, Prostějov-Domamyslice H1–H4 – „V Loučkách, ul.

Olšová“, Seloutky H1/2012 Kašina, H6/2012, H8/2012, H10/2012 a H1/2017–H4/2017 – „Na Štastných“) a třináct jámových, resp. jamkových hrobů. Mezi jámové hroby náleží jen Seloutky H4/2012 – „Na Štastných“ s velkou ovaloidní jámou, který se odlišuje od velkých kvadratických komorových hrobů a také od nejmenších jamkových hrobů.

U typologicko-chronologického posouzení tvarů nádob PS/bývalé PS preferujeme pohřebiště Seloutky – „Na Štastných“, kde se podařilo předem stanovit chronologickou posloupnost pomocí nekeramického inventáře (obr. 48–52), která je v poměru počet hrobů vs. počet datovaných hrobů v porovnání s jinými lokalitami vysoká, a tím i vhodná (cf. obr. 68).

Obr. 47: Ukázky keramických tvarů z hrobů z centra platěnické skupiny/bývalé platěnické skupiny na Prostějovsku: 1 – amforovitá zásobnice; 2–3 – amfory/osudí; 4–5 – šálky; 6 – mísa se zataženým okrajem; 7–8 – mísy s prohnutým hrdlem; 9 – poklice; 10 – hrnec; 11 – miniaturní nádobka s otvorem ve dně (= rhyton); 12 – zoomorfní nádobka s výlevkou v tlamě (= rhyton); 13 – dvojitá nádobka spojená uvnitř tunelem; 14 – trojitá nádobka spojená uvnitř tunely; 1, 5, 9–10, 13–14 – Seloutky (různé hroby) – „Na Štastných“; 2, 8 – Mostkovice H2 – „Přední díly“; 3–4, 6–7, 11–12 – Prostějov-Domamyslice H1/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“; různé velikosti (foto: P. Fojtík a M. Golec).

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

lokalita/hrob	amforovita/hrncovita	zásobnice	amfora/osudi	šálek	misa (všechny tvary)	hrnec	podložka/poklička	jiná keramika	přeslen/korálek	ostatní keramika	vůz/postroj	opasek	spona	jeřlice	náramek/nápažník	náušnice/záušnice	sekera	nůž/brousek	sklo	janfar	ostatní drobný inventář
Drahanovice H2/2014 – „Za Kapičkou“	1az	1o	1	6	1	1pk	1m	1m	-	1	-	-	1ž	-	2ž	-	-	1n	-	-	-
Mostkovice H2 – „Přední díly“**	1az	1a/o	-	4	-	-	1zr	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1ž	-	-	-	-
Prostějov-Domamyslice H1/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“	1az	1a, 1o	3	11	1	-	1mr	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1n	-	-	-
Prostějov-Domamyslice H2/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“	1az	1a, 1a/o	5	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1n	-	-	-
Prostějov-Domamyslice H3/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“	2az	2a, 1o, 1a/o	-	10	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1ž	-	-	-	-	-	1
Prostějov-Domamyslice H4/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“*	1az	1a/o	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1n	-	-	-
Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“**	1az	1a	1	-	-	-	-	-	1p	-	14kp, 8vj (10 ks)	1ž	-	3b, 1ž	1b, 1ž	2b?	-	2n	-	8	40
Seloutky H3/1926 – „Na Štastných“**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1ž	-	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H4/1926 – „Na Štastných“**	-	1a	-	-	-	1	1pk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H5/1926 – „Na Štastných“**	1az	1a	-	3	1	-	1š	-	-	-	-	-	1ž	-	1ž	-	-	-	2	5	4
Seloutky H6/1926 – „Na Štastných“**	1az	-	-	1	-	-	1t	5p	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H7/1926 – „Na Štastných“**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H8/1926 – „Na Štastných“**	-	1	1	1	1	1	1m	-	-	-	-	-	-	1b	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H9/1926 – „Na Štastných“**	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Seloutky H11/1926 – „Na Štastných“**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1b	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H12/1926 – „Na Štastných“**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1b	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H13/1926 – „Na Štastných“**	-	1	-	1	-	-	-	-	3p	1zn	-	-	-	-	-	1b	-	1n	-	-	2
Seloutky H14/1926 – „Na Štastných“**	-	-	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1n	-	-	1

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

lokalita/hrob	amforovita/hrncovita	zásobnice	amfora/osudi	šálek	misa (všechny tvary)	hrnec	podložka/poklička	jiná keramika	přeslen/korálek	ostatní keramika	vůz/postroj	opasek	spona	jehlice	náramek/nápažník	náušnice/záušnice	sekera	nůž/brousek	sklo	janťar	ostatní drobný inventář
Seloutky H15/1926 – „Na Štastných“**	-	1o	-	-	-	-	-	-	1p	-	-	-	-	1ž	2b	2b	-	-	-	-	-
Seloutky H16/1926 – „Na Štastných“**	1az	-	1	-	-	-	1pk	1mr?	-	-	-	-	-	1ž	-	-	-	1br	-	-	-
Seloutky zároviště u H20/1932 – „Na Štastných“**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2b	-	-	-	-	1
Seloutky H24/1934 – „Na Štastných“**	1az	-	3	-	2	2	1pk	1š, 1d	-	-	-	-	-	1ž, 1b	1ž	-	-	1n	-	-	2
Seloutky H26/1934 – „Na Štastných“**	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1-2ž, 1b	3ž	2b	-	1n	-	23	31
Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“	1az	4a, 1o	2	5	2	2	1pd	-	-	1	-	-	1ž	-	2ž	2b	-	1n	16	49	1
Seloutky H1/2012 – „Na Štastných“	-	-	1a	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1n	-	-	-
Seloutky H2/2012 – „Na Štastných“	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H3/2012 – „Na Štastných“	-	-	-	-	2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H4a/2012 – „Na Štastných“	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H4b/2012 – „Na Štastných“	1z	1a	-	4	1	-	-	-	1p	1	-	1ž?	-	2-4ž	1ž	-	-	-	-	-	-
Seloutky H4c/2012 – „Na Štastných“	-	1	-	2	1	-	-	-	-	3	-	-	-	2ž	2ž	-	-	-	-	-	2
Seloutky H4d/2012 – „Na Štastných“	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2ž	2ž	-	-	1n	-	-	-
Seloutky H5/2012 – „Na Štastných“	-	-	-	2	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H6/2012 – „Na Štastných“	1az	2a, 1o	3	8	2	2	-	-	-	5	-	-	-	1ž	-	-	-	1n	-	-	3
Seloutky H7/2012 – „Na Štastných“	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“	1az	1a/o	5	2	1	1	1pk/ pd	-	-	2	-	-	1ž	3-4ž	2ž	3b	-	1n	72	18	-

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

lokalita/hrob	amforovita/hrncovita	zásobnice	amfora/osudi	šálek	misa (všechny tvary)	hrnce	podložka/poklička	jiná keramika	přeslen/korálek	ostatní keramika	vůz/postroj	opasek	spona	jehlice	náramek/nápažník	náušnice/záušnice	sekera	nůž/brousek	sklo	jantar	ostatní drobný inventář
Seloutky H9/2012 – „Na Štastných“	-		1a, 1a/o	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1ž?	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“	1az		2a 1a/o	6	14	1	1pk/ pd	-	1k	1	-	-	-	3-4ž, 1bi	-	3b	-	3n	-	-	1
Seloutky H11/2017 – „Na Štastných“	1az		2a, 1o, 1a/o	7	9	1	1pk, 1pd	6m	-	3	-	-	1ž	-	1-2ž	1b	-	1n	-	-	3
Seloutky H2/2017 – „Na Štastných“	1az		2a, 1o	7	8	4	1pk, 1pd	-	-	1	-	-	-	-	2-3ž?	-	-	1n	-	-	-
Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“	1az		1o	-	9	2	-	-	-	4	-	-	1ž	1ž	2ž	3b	-	1n	54	-	-
Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“	1az		2	9	16	2	1pk	-	-	1	1kp	1ž (8 ks)	-	1ž	-	-	-	2n	-	-	-
Seloutky H5/2017 – „Na Štastných“	1hz		1a/o	-	4	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H6/2017 – „Na Štastných“	-		-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H7/2017 – „Na Štastných“	-		1	-	1	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H8/2017 – „Na Štastných“	-		-	-	1	-	-	-	1p	-	-	-	-	-	-	1b	-	-	7	-	5
Seloutky H9/2017 – „Na Štastných“	1az		-	1?	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Seloutky H10/2017 – „Na Štastných“	-		-	-	1	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Obr. 48: Přehled keramického, železného, bronzového, skleněného a jantarového inventáře z hrobů Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“, Mostkovice H2 – „Přední díly“, Prostějov-Domamyslice H1/2016–H4/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“ a Seloutky H2/1926–H10/1926, H12/1926–H16/1926, H24/1934, H26/1934, H1/2012 Kašina, H1/2012–H10/2012, H1/2017–H10/2017 – „Na Štastných“. * – starší hroby s neúplným inventářem nebo neúplně prozkoumané hroby; a – amfora; az – amforovitá zásobnice; b – bronz; bi – bimetalický předmět; br – brousek; d – dvojitá nádobka; k – (hliněný) korálek; hz – hrncovitá zásobnice; kp – koňský postroj; m – miniaturní nádobka; mr – miniaturní rhyton; n – nůž; o – osudi; p – přesen; pd – podložka; pk – poklice; š – štěrchátka; t – trojitá nádobka; vj – vůz a jeho (a jejích díly); z – zásobnice; zn – zoomorfní rhyton; ž – železo (sestavili: M. Golec a P. Fojtík).

10.2.5.1 Amforovité zásobnice

Amforovitá zásobnice (23000; obr. 47:1)⁴² se pravidelně nachází v komorových hrobech, ze třinácti případů pochází třináct exemplářů (obr. 48). V dvanácti případech byly ukládány po jednom kusu, pouze v případě Prostějova-Domamyslic H3 – „V Loučkách, ul. Olšová“ byly uloženy dva kusy. Amforovitou zásobnicí obsahoval jámový hrob Seloutky H4/2012 – „Na Štastných“ s velkou oválnou jámou. Můžeme potvrdit, že tento keramický tvar je naprosto typický pro hroby komorové, popř. větší nekvadratické hroby a do malých jamkových hrobů se nevkládá. Z toho vyplývá, že dalších pět hrobů z 20. až 30. let 20. století v Seloutkách H2/1926, H5/1926–H6/1926, H16/1926 a H24/1926 – „Na Štastných“ s amforovitými zásobnicemi náleželo spíše mezi hroby komorové. Potvrzuje to pak zejména větší množství nádob a dalšího inventáře z hrobů Seloutky H2/1926, H5/1926 a H24/1926 – „Na Štastných“. U hrobu Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ je tento fakt doložen také přítomností kamenných závalů (obr. 23, 27), u hrobu Seloutky H24/1934 – „Na Štastných“ je to přímo potvrzeno terénním nákresem Antonína Gottwalda (tab. 41). U těchto tří hrobů kombinace dvou faktů – přítomnosti kamenných závalů nad hrobovými jámami a amforovité zásobnice – dokládá původní existenci komor, aniž bychom je měli řádně zdokumentovány.

Z hlediska tvaru nádob nezaznamenáváme typologický vývoj, který by umožnil oddělit starší a mladší exempláře (obr. 49).

10.2.5.2 Amfory/osudí

Amfory/osudí (21000). U amfor jde o tvary, které se shodují s amforovitými zásobnicemi (23000), ale jsou podstatně menší. U osudí výrazně dominuje šířka před výškou, hrdlo je velmi potlačeno v porovnání s amforami a okraj je nevyvinutý. Jsou výrazně větší a mají silnější stěnu než mísy s prohnutým hrdlem a zaobleným tělem (31300). Našly se v 15 z 26 sledovaných hrobů. Vyskytly se ve všech třinácti komorových hrobech v počtu 1–5 ks, přičemž více než 3 ks byly uloženy v osmi hrobech. Zato se našly pouze ve čtyřech jamkových hrobech, a to v počtu 1–2 ks (obr. 48). Výjimkou je hrob Seloutky H4/2012 – „Na Štastných“ se čtyřmi skrumážemi nádob 4a–4d (s 1–2 ks amfor/osudí ve skrumáži) a v tomto případě není vyloučeno, že jde o časosběrný jámový hrob. Závislost hrobů jedinců vyššího sociálního postavení na přítomnosti a počtu amfor/osudí je zřejmá.

Amfory. Známe je v poměrně velké škále velikostí. Můžeme oddělit veliké exempláře, navazující na amforovité zásobnice. Takové známe z hrobů Seloutky H2/1926 (obr. 50:H2/1926/1), H1/2012 Kašina (obr. 50:H1/2012Kašina/1,3–4), H10/2012 (obr. 50:H10/2012/18), H4/2017 (obr. 50:H4/2017/26) – „Na Štastných“. Nacházíme je ve fázích Ha C2 i Ha D1. Naproti tomu existují značně malé exempláře, které pocházejí z hrobů Seloutky H10/2012 (obr. 50:H10/2012/22), H4/2017 (obr. 50:H4/2017/23) nebo H1/2012 Kašina (obr. 50:H1/2012Kašina/9) – „Na Štastných“. Vyskytují se rovněž ve fázích Ha C2 i Ha D1. Amfory a osudí jsou nádoby pravidelně zdobené, a to na dvou místech – na hrdle nebo na výduti. Jindra Nekvasil využívá přítomnost amfory v hrobě pro základní dělení typů hrobů. Amforovitý hrob klade do posloupnosti komorový, amforový, urnový a hromádkový (Nekvasil 1982a). Tento systém však nepoužíváme (viz kap. 11.2).

Osudí. Tato nízká varianta amfor, velmi typická pro Ha B, se ukládala v omezené míře i v průběhu doby halštatské. Byla uložena do hrobů z Ha D1 Seloutky H1/2012 Kašina (obr. 50:H1/2012Kašina/6) a H3/2017 (obr. 50:H3/2017/1) – „Na Štastných“.

Amfory s lahvovitým hrdlem/lahve (22000). Jde o nádoby s výrazně vysokým hrdlem. Na Moravě byly tradičně (nepříliš vhodně) nazývány jako lahvovitá osudí. Přejechod mezi lahvovitým osudím a lahví doposud nebyl stanoven. Protahování hrdel podléhají také amforovité zásobnice. Prodloužená hrdla jsou typická až pro Ha D2–D3. Nacházíme je v Habrůvce – „Býčí skále“, kterou datujeme do Ha D1b–D3 (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 63). Amfory s lahvovitým hrdlem pomohly identifikovat několik hrobů v rozmezí Ha D2–D3. Jde o kostrové hroby Vojkovic H117 – „Vojkovičské nivy“ z Ha D2a s keramickou pintaderou a miskou importovanou z polského Slezska (obr. 68; Golec 2005c, tab. 124:117/10,12, 169), Dukovany – „Na Rabštýně“, datovaný do Ha D2–D3 také bronzovým náramkem/nápažníkem s pravidelným rýhováním (obr. 68; Stegmann-Rajtár 1992a, Taf. 86:3–5), Krhovice – „intra-vilán“, kde byl pohřeb přímo v tomto typu nádoby (obr. 68; Kala – Kos – Rožnovský 2018, 235, obr. 2), a do rozsahu Ha D3–LT A náleží Miroslav – „kamenolom Štěpánov“ datovaný dvěma bronzovými náramky/nápažníky se čtyřmi vývalky (obr. 68; Podborský – Vildomec 1972, obr. 32). Pro detailnější rozřazení takových celků je prospěšné využít mnohem bohatších informací z hrobů s kovovými předměty z Ha D1–LT A z jižních Čech s kontinuálním ukládáním do mohyl/hrobů v tomto rozsahu (Michálek 2017).

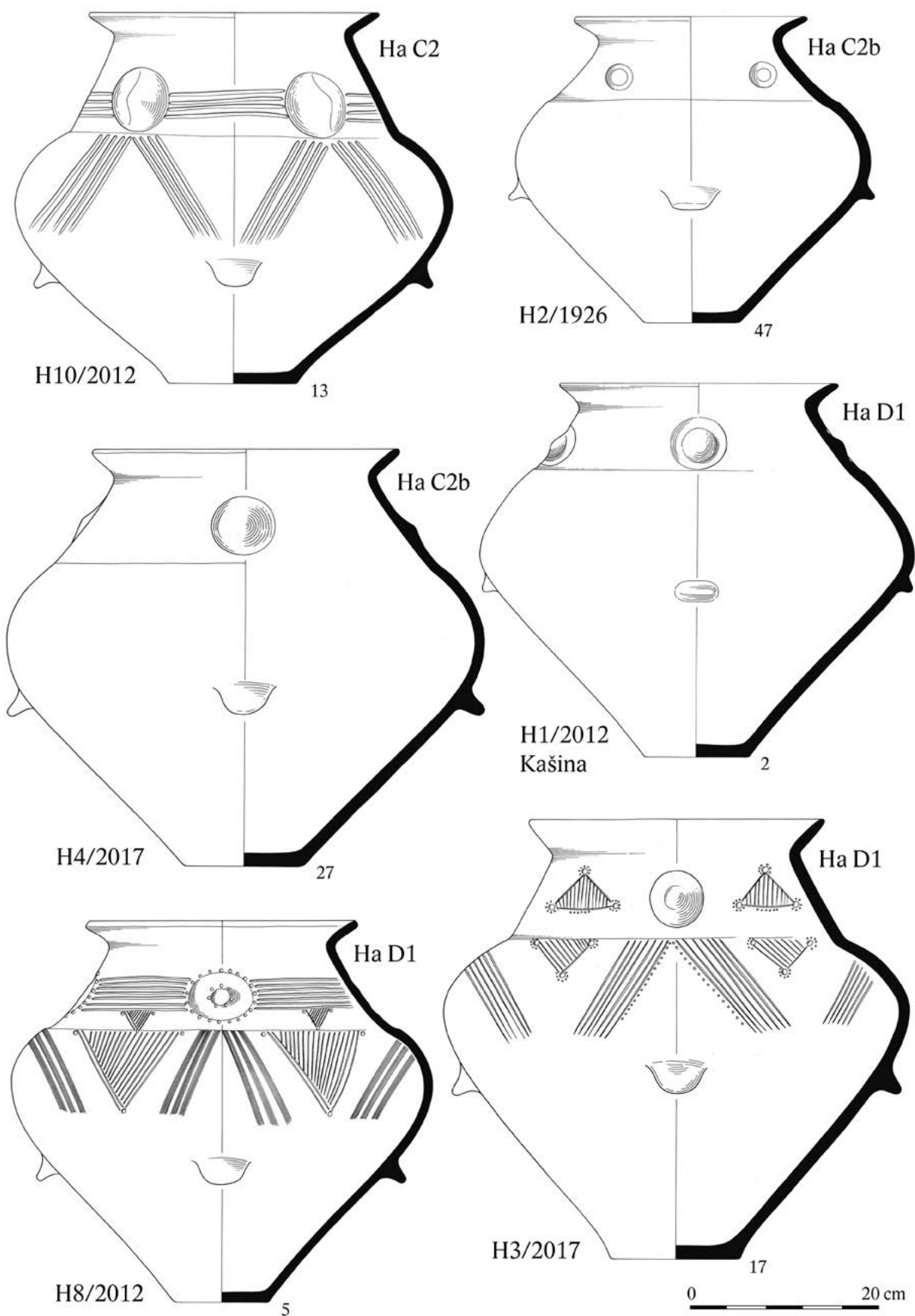
10.2.5.3 Šálky

Základní charakteristikou šálek (32000; obr. 47:4–5) je existence ucha na miskovitě tvaru, nejčastěji páskové

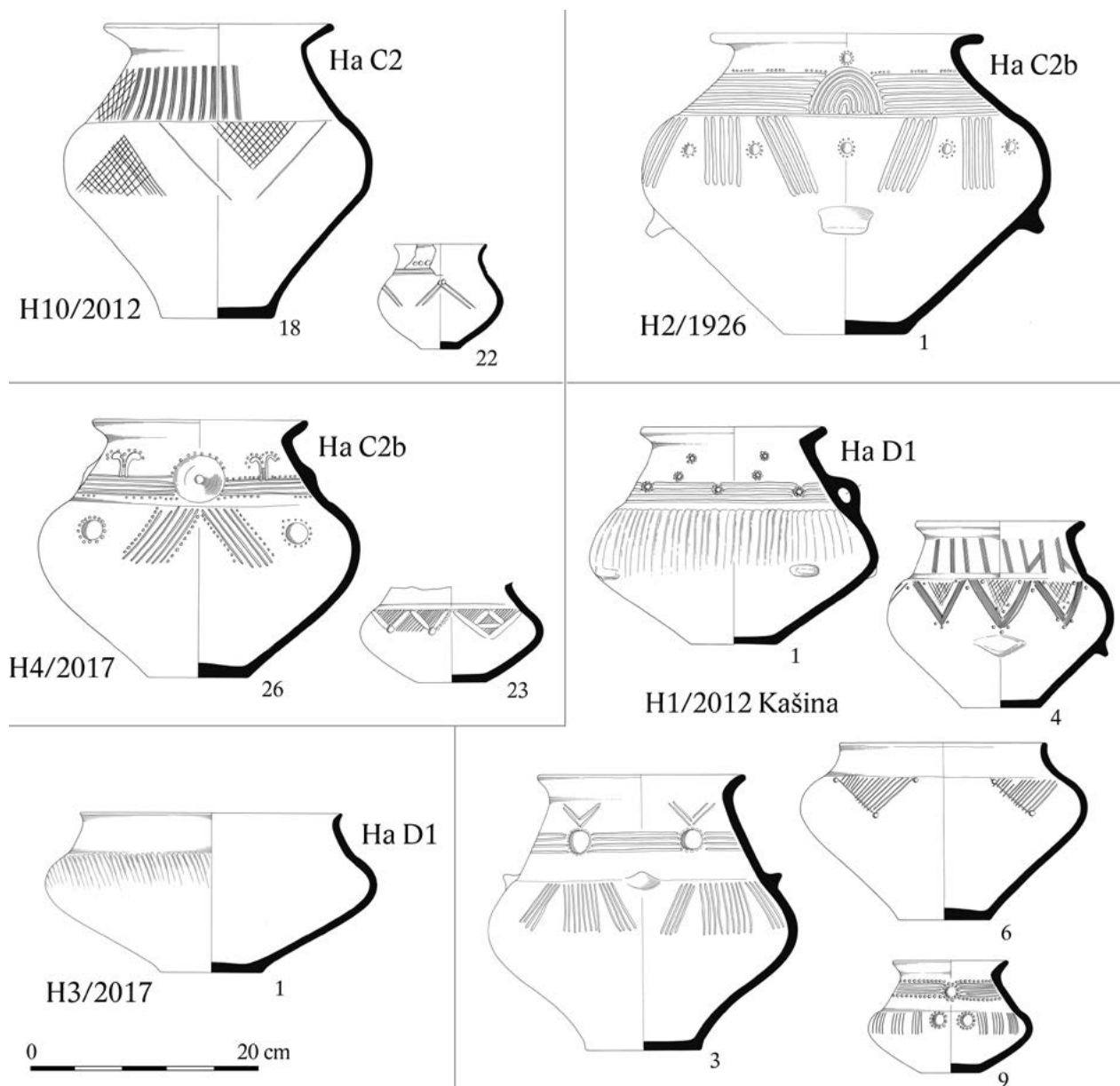
42 U nekeramického inventáře jsme uváděli údaj „nepublikováno“, pokud nebyl doposud publikován, včetně této práce. Vzhledem k množství keramiky obdobný údaj v této kapitole neuvádíme.

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

Obr. 49: Vývoj amforovitých zásobnic (23000) na pohřebišti Seloutky – „Na Štastných“ (sestavili: M. Golec a P. Fojtík).

Obr. 50: Vývoj amfor/osudí (21000) na pohřebišti Seloutky – „Na Štastných“ (sestavili: M. Golec a P. Fojtík).

profilace. Nepoužíváme žádný alternativní název jako koflík nebo hrnek. Pro základní dělení není směrodatná velikost nádoby. Pro detailní zařazení jsou rozhodující tvar/metrické údaje okraje, existence hrdla nebo provedení ucha. Dělíme je podle stavby těla obdobně jako misky na šálky *kónické* (též nálevkovité nebo hrnkovité; 32110), *vyklenuté* (32110), *se zataženým okrajem* (32210), *s prohnutým hrdlem* (32120, 32130, 32230, 32330). Specifické jsou *šálky s lištou* (32233, 32321). V hrobech PS/bývalé PS jsou poměrně hojně zastoupeny, avšak nejsou přítomny vždy (obr. 48). Následující přehled využívá některých chronologicky zařazených hrobů

v Seloutkách – „Na Štastných“ (obr. 51) pomocí kovového a skleněného inventáře (obr. 68).

Vyklenuté šálky. Mají jednoduchou stavbu těla, nemají okraj; exemplář tohoto typu pochází z hrobu Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ (obr. 51:H1/2012 Kašina/13).

Šálky se zataženým okrajem. Okraj těchto šálků se obloukovitě stáčí dovnitř; pocházejí z hrobů Seloutky H10/2012 (obr. 51:H10/2012/36), H4/2017 (obr. 51:H4/2017/22) nebo H1/2012 Kašina (obr. 51:H1/2012 Kašina/6) – „Na Štastných“. Vyskytují se ve fázích Ha C2 i Ha D1.

Šálky s prohnutým hrdlem. Jsou asi nejoblíbenějším typem, nacházíme je pravidelně v hrobových inventářích ve všech možných variantách. Mají různé tvarovaný okraj, v Seloutkách – „Na Štastných“ se vyskytuje hlavně varianta s menším maximálním průměrem okraje, než je maximální výduť (32230 a 32330). Četnou variantou jsou šálky s nízkým a málo prohnutým hrdlem (32230), najdeme je v hrobech Seloutky H2/1926 (obr. 51:H2/1926/46), H8/2012 (obr. 51:H8/2012/3,6,8), H10/2012 (obr. 51:H10/2012/20) nebo H4/2017 (obr. 51:H4/2017/32) – „Na Štastných“. Objevují se ve fázích Ha C2 i Ha D1. Řada exemplářů má nízké a výrazně prohnuté hrdlo (32230), takové šálky pocházejí z hrobů Seloutky H10/2012 (obr. 51:H10/2012/14,17,35), H4/2017 (obr. 51:H4/2017/28,34) – „Na Štastných“. Obdobně četné jsou kusy s nízkým, výrazně prohnutým hrdlem, které oproti předchozím variantám nasedají na výrazně zaoblené tělo (32330); jsou dochovány z hrobů Seloutky H8/2012 (obr. 51:H8/2012/1–2), H10/2012 (obr. 51:H10/2012/21) nebo H4/2017 (obr. 51:H4/2017/7) – „Na Štastných“. U této varianty se též může zvýšit hrdlo, jako u exempláře ze Seloutek H4/2017 – „Na Štastných“ (obr. 51:H4/2017/5,8). Nacházíme je ve fázích Ha C2 i Ha D1. Specifickou variantou jsou šálky s vysokým rovným kónickým hrdlem, které nasedají pouze na zaoblené, nikoliv prohnuté tělo; vyskytly se v hrobě Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“ (obr. 51:H4/2017/15,35), přesný ekvivalent (ale bez ucha) se našel v hrobě Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ (obr. 51:H1/2012 Kašina/16). Některé mají vyvinutou trojčlennou profilaci (okraj, hrdlo, výduť), příkladem jsou Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“ (obr. 51:H10/2012/21).

Šálky slezského typu. Jde o specifický tvar šálku kombinovaný s jemnou rytou výzdobou, hojně rozšířený v pozdní době bronzové. Jeho definice je *de facto* závislá na pozdně bronzové jemně rýsované výzdobě vnější strany šálků. U vnitřní výzdoby soustředné kruhové žlábků zcela mizí. Tento jev odděluje šálky slezského typu Ha B od Ha C1. V datovaných hrobech Ha C2 v Seloutkách – „Na Štastných“ již zastoupeny nejsou (viz obr. 51). Najdeme je např. v Určicích H1 – „Hájových“ (Podborský 1970a, Taf. 64:3).

Šálky s lištou (Knickwandschale). Tento specifický progresivní typ je společně s mísami s lištou (*Knickwandschüssel*) vítaným chronologickým pomocníkem indikujícím pozdně halštatské období Ha D2–D3 (naposledy na Moravě Novák 2015, 65–66). Mezi hrdlem a spodní částí se nachází ostře oddělená lišta. V hrobech na pohřebišti v Seloutkách – „Na Štastných“ se nevyskytl ani jeden exemplář, což potvrzuje dataci zjištěnou na kovových a skleněných předmětech v rozmezí Ha C2–D1 (obr. 68). Obdobná situace platí pro hroby v celé PS i HS/bývalé PS i HS. Výrazné je zastoupení těchto šálků (a mís) v Nekvasilově skupině sídlišť u Uničova, např. v Medlově – „cihelně“

(Nekvasil 1974, Abb. 13:12,14–20,22). Tento typ šálků, někdy s výzdobou tzv. vrubořezu, známe např. z jeskynní svatyně Habrůvka – „Býčí skála“ z Ha D1b–D3 (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 65:663,665,672–674; Golec 2017, Fig. 71:6) a dle současných znalostí souvisí s bývalou PS.

Rozdílně bývá u šálků tvarované dno; buď je zcela rovné, nebo mírně či výrazně vyklenuté (tzv. omfalos). Vyskytuje se také zdobené ucho. Tyto nádoby bývají obvykle zdobené (viz kap. 10.2.6) vně na okraji nebo na maximální výduť. Řada šálků je zdobena uvnitř, zcela převládá dělení prostoru do tvaru kříže na čtvrtiny. Zde předpokládáme geometrické ztvárnění kosmologického rámce (viz kap. 16).

Šálky se vyskytly v jedenácti ze třinácti komorových hrobů, a to v rozmezí od 1 do 9 ks (obr. 48). Lze konstatovat, že jsou pro ně zcela typické. Naopak pocházejí pouze z jediného nekomorového hrobu Seloutky H5/2012 – „Na Štastných“. Naskytá se otázka, zda jejich užívání, pravděpodobně spojené s pitím v onom světě, nebylo výsadou výše sociálně postavených členů komunit PS/bývalé PS.

10.2.5.4 Mísy

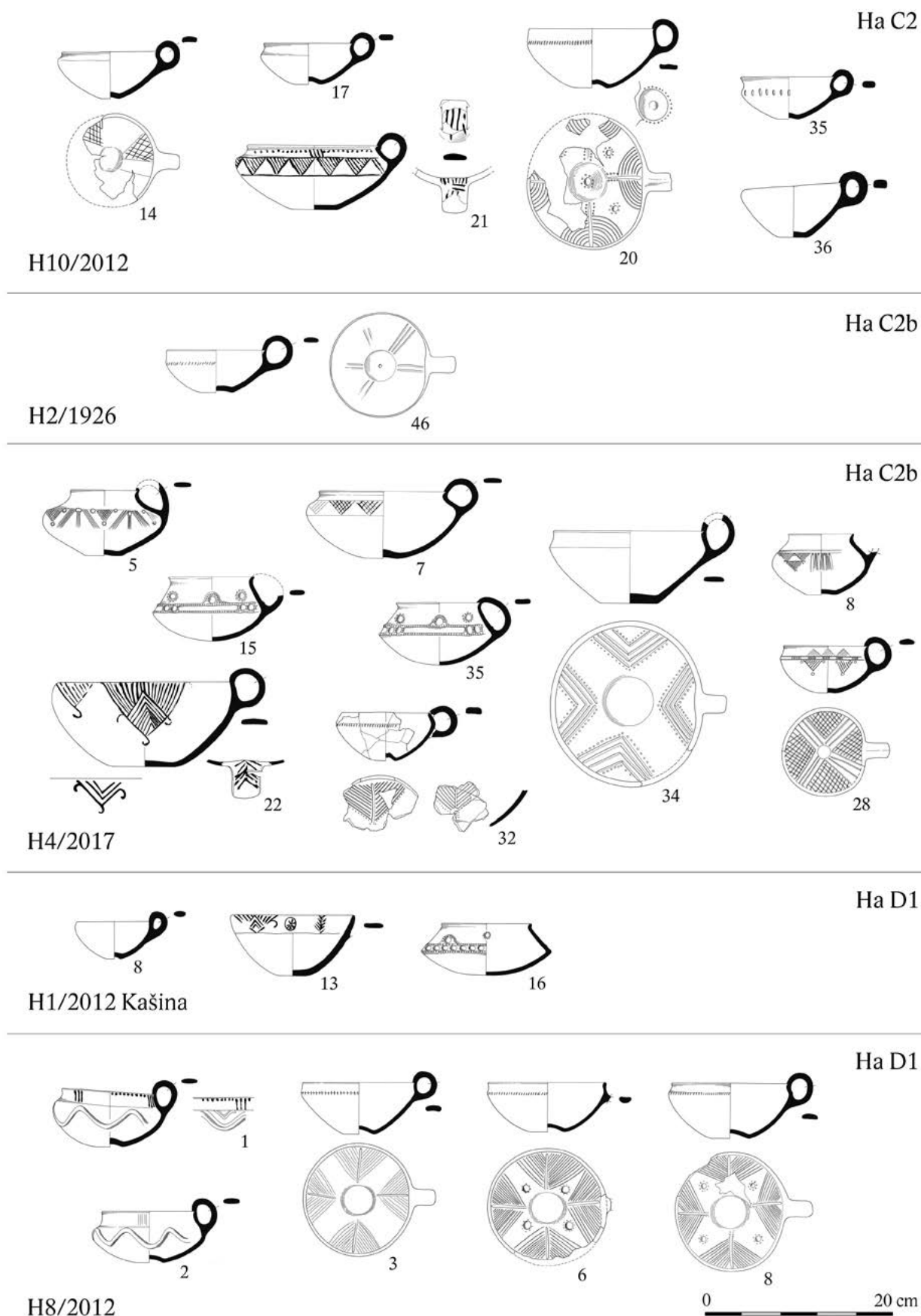
Mísy (31000; obr. 47:6–8). Nejběžnější nádobou jsou mísy, které ostatně nacházíme pravidelně v inventářích hrobů. Obsahovalo je 20 z 26 monitorovaných hrobů. Mísy byly objeveny ve dvanácti z třinácti komorových hrobů (obr. 48), přičemž jejich množství je poměrně značné. Výjimku sledujeme pouze v Seloutkách H8/2012 – „Na Štastných“ se 2 ks, jinak jde o rozmezí od 5 do 14 ks. Proti tomu jamkové hroby obsahují konstantně 1–2 ks. Výjimkou je jámový hrob Seloutky H4/2012 – „Na Štastných“, který ale dělíme na čtyři skrumáže 4a–4d, v nichž se nacházejí opět jedna či dvě nádoby. Jde nejspíše o „časosběrný nekomorový hrob“.

Stavba jejich těla je shodná se šálky, mísy však nemají ucha. Dělíme je na *mísy kónické* (31110), *vyklenuté* (31110), *se zataženým okrajem* (31210), *s prohnutým hrdlem* (nesprávně s prohnutým okrajem; 31120, 31130, 31230, 31330). Mísy varianty 32330 s výrazným zaobleným tělem se tvarově shodují s osudími (21330), která jsou však podstatně větší a mívají větší tloušťku stěny nádoby (obr. 50:H1/2012 Kašina/6,H3/2017/1).

Mísy kónické. Nejsou zastoupeny příliš často, jeden kus nalezneme v hrobě Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ (obr. 52:H1/2012 Kašina/15).

Mísy vyklenuté (též polokulovitě). Mají na rozdíl od kónických mís tělo vyklenuté vně, ale ještě nemají zatažený okraj. Pokud by se našly exempláře s tělem prohnutým dovnitř, šlo by o *mísy vklenuté*. Ve sledovaných hrobech (obr. 52) tyto typy nebyly nalezeny. Mísy vyklenuté mohou mít výrazný vodorovný okraj, pak jde o *mísy talířovité*, ty jsou na Moravě cizí a málo zastoupené. Z HS je známe

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ v kontextu Moravy

Obr. 51: Vývoj sálků (32000) na pohřebišti Seloutky – „Na Štastných“ (sestavili: M. Golec a P. Fojtík).

také v podobě zdobené toreutiky z Brna-Holásek H1 a H2 – „U Tuřan“, Mokrý-Horákova – „Hlásnice“ a Morašic H1 – „U Mohyly“ z Ha C2 a nezdobené z Bratčic – „Mělčanské“ z Ha D1a (obr. 68; Mírová – Golec 2018, Fig. 13).

Mísy se zataženým okrajem. Velmi rozšířené jsou mísy s různým stupněm zatažení okraje. Jejich specifikem je téměř úplná absence výzdoby. Byly vloženy do hrobů Seloutky H1/2012 Kašina (obr. 52:H1/2012 Kašina/7,11), H10/2012 (obr. 52:H10/2012/12,15,23,31), H3/2017 (obr. 52:H3/2017/19,21–23) a H4/2017 (obr. 52:H4/2017/4,9,25,29,31) – „Na Štátných“. Nacházíme je ve fázích Ha C2 i Ha D1.

Mísy s prohnutým hrdlem. Vedle mís se zataženým okrajem jsou ještě více populární a bývají na rozdíl od nich velmi často zdobené zejména na maximální výduť. Mají různě tvarované hrdlo, v Seloutkách – „Na Štátných“ nacházíme stejně jako u šálků hlavně variantu s menším maximálním průměrem okraje, než je maximální výduť. Na rozdíl od šálků se ale vyskytuje výhradně varianta s výrazně zaobleným tělem (31330), čímž připomínají malá osudí, a zejména nejmenší kusy byly také nazývány osudíčka. Pocházejí z hrobů Seloutky H1/2012 Kašina (obr. 52:H1/2012 Kašina/5), H8/2012 (obr. 52:H8/2012/12), H10/2012 (obr. 52:H10/2012/10,19,24–25,27–28,30,32), H3/2017 (obr. 52:H3/2017/9,15) a H4/2017 (obr. 52:H4/2017/6,10–14,20–21,24,33) – „Na Štátných“. Mísy s prohnutým hrdlem nacházíme ve fázích Ha C2 i Ha D1. Řada exemplářů má vyvinutou trojčlennou profilaci (okraj, hrdlo, výduť).

Mísy oválné. Jde o mísy s prohnutým hrdlem, v půdorysu však nejsou kruhové, ale oválné a v delší ose jsou na okraji opatřeny plastickými oválnými až kvadratickými výčnělky/úchytkami. Jde o speciální variantu mís, které tvoří hlavní náplň hrobových inventářů. Nacházíme je jako jednotlivosti, avšak jsou rozšířeny také v dalších halštatských regionech, např. v HS. Najdeme je v hrobě Seloutky H2/2017 – „Na Štátných“ z Ha C2–D1 (tab. 89:19) nebo Mostkovic H2 – „Přední díly“ (tab. 7:1), kde byla uložena zoomorfní nádoba podoby krávy (obr. 47:12, 53:4). Tato varianta mís nejspíše hrála specifickou úlohu v pohřebních výbavách, na což snad poukazuje jejich tvar elipsy.

Mísy stupňovité. Jde o specifickou variantu mís, které se vyznačují ostrým nebo oblým stupňovitým dělením ve vertikálním směru. Jsou rozšířeny v HS, v PS je zatím neznáme. V HS jsou často uloženy v hrobech v sadě dvou kusů jako specifický funerální servis.

10.2.5.5 Hrnce a hrncovité zásobnice

Hrnce (11000; obr. 47:10) a *hrncovité zásobnice* (13000). Pravidlo vkládání hrnců do hrobů naznačuje jisté interpretační možnosti. Známe je z 12 z 26 hodnocených hro-

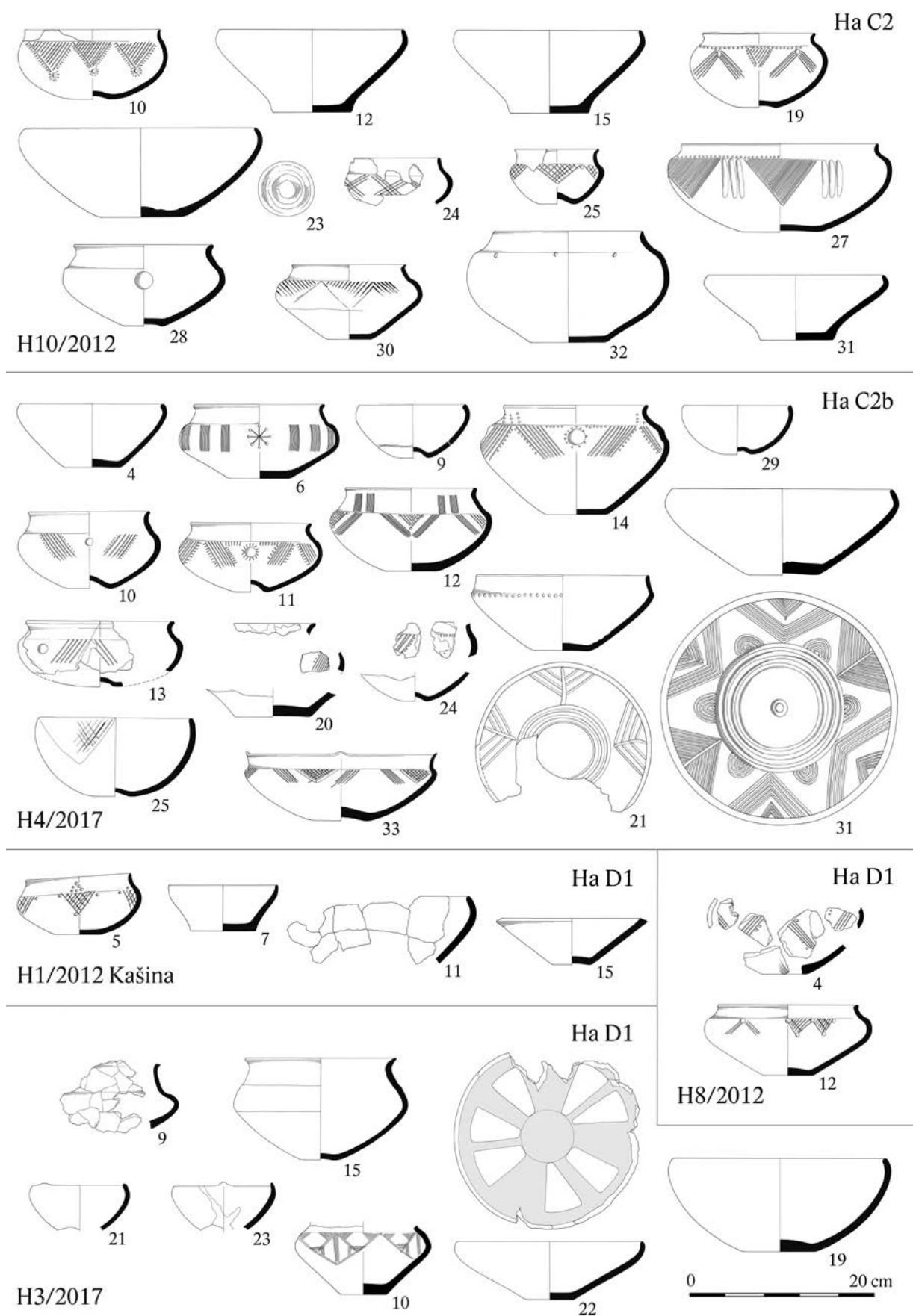
bů (obr. 48). Nacházely se vždy v komorových hrobech a v hrobě s velkou oválnou jámou Seloutky H4/2012 – „Na Štátných“ (tab. 54:B14, 55:A7). Z komorových hrobů chyběly pouze ve dvou, v Prostějově-Domamyslicích H3/2016, H4/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“. Můžeme tedy konstatovat, že hrnce jsou typické zejména pro komorové hroby, obdobně jako šálky. V hrobech Seloutky H1/2012 Kašina (tab. 49:10,14), H6/2012 (tab. 60:8, 61:20) a H3/2017–H4/2017 (tab. 93:14, 94:18, 99:1–2) – „Na Štátných“ se našly 2 ks a v hrobě Seloutky H2/2017 – „Na Štátných“ (tab. 87:6–7,9,18) dokonce 4 ks. V malých jamkových hrobech se hrnce nevyskytují vůbec. Tento fakt naznačuje, že čtyři hroby v Seloutkách prozkoumané již v 20. a 30. letech 20. století, u nichž chybí údaje o tvaru a velikosti hrobové jámy, mohly být komorové. Vždy 1 ks pochází z hrobů Seloutky H4/1926 (tab. 31:B2), H5/1926 (tab. 32:14) a H8/1926 (tab. 35:6) – „Na Štátných“, 2 ks pocházejí z hrobu Seloutky H24/1934 – „Na Štátných“ (tab. 39:2,16). Hrob Seloutky H5/1926 – „Na Štátných“ byl také identifikován jako komorový, a to kombinací přítomnosti kamenného závalu a amforovité zásobnice; totéž platí o hrobě Seloutky H24/1934 – „Na Štátných“, odkud známe terénní náčrt komorového půdorysu (tab. 41). Přítomnost dvou hrnců odpovídá zjištěným faktům o komorových hrobech. U hrobů Seloutky H4/1926 a H8/1926 – „Na Štátných“ uložení hrnce o původní existenci komorového hrobu nerozhodlo. S hrnci byly používány pokličky nebo podložky (bez úchytky), které nejspíše byly také funkčně pokličkami. Dokazuje to uložení obou tvarů v bezprostřední blízkosti hrnců v šesti hrobech (viz podložky a pokličky). Nelze doložit typologický vývoj u tohoto typu nádob a využít jej pro chronologické účely. Jako výjimečný se mezi hodnocenými hroby jeví jediný doklad uložení hrncovité zásobnice, a to v Seloutkách H5/2017 – „Na Štátných“ (obr. 48). Jde o jamkový hrob s malou jámou. Hrnecovité zásobnice jsou v hrobech zcela netypické a nacházíme je jinak výhradně na sídlišťích.

10.2.5.6 Podložky a pokličky

Podložky (51000) a *pokličky* (52000; obr. 47:9). Nacházejí se v 9 z 26 sledovaných hrobů. Podložky známe z hrobů Seloutky H1/2012 Kašina (tab. 49:12), H1/2017 (tab. 83:31) – „Na Štátných“, podložku nebo pokličku evidujeme z hrobů Seloutky H8/2012 (tab. 66:11), H10/2012 (tab. 73:37) – „Na Štátných“ a pokličky pocházejí z pěti hrobů – Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“ (tab. 1:3), Seloutky H4/1926 (tab. 31:B3), H16/1926 (tab. 38:3), H24/1934 (tab. 39:1) a H4/2017 (tab. 99:3) – „Na Štátných“. Poklička a podložka se vždy setkává s hrncem a tvoří funkční sadu – jde o Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“ (tab. 3:A2–A3), Seloutky H1/2012 Kašina

10. Pohřebiště v Seloutkách – „Na Štátných“ v kontextu Moravy

Obr. 52: Vývoj mís (31000) na pohřebišti Seloutky – „Na Štátných“ (sestavili: M. Golec a P. Fojtík).

(*tab. 51:A10,A12*), H8/2012 (*tab. 70:A10–A11*), H10/2012 (*tab. 78:A11,A37*), H1/2017 (*tab. 86:A28,A31*), H4/2017 (*tab. 106:A1–A3*) – „Na Štastných“. Ve dvou případech se prokázalo, že podložka je ve skutečnosti pokličkou a název neodpovídá funkci; jde o Seloutky H1/2012 Kašina a H1/2017 – „Na Štastných“. V hrobě Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“ byla nalezena unikátní kónická poklička (*tab. 82:19*), která však netvoří dvojici se žádnou nádobou v její blízkosti (*tab. 86:A19*). Domníváme se, že mohla tvořit sadu s nedochovanou dřevěnou nádobou. Rozdělení na podložky a pokličky je pouze pomocné. Uvedené příklady dokládají, že podložky bez úchytky o průměru pokliček s úchytkami sloužily shodně jako pokličky.

10.2.5.7 Ostatní nádoby

Miniaturní nádoby (34000; *obr. 53:1*) dělíme dále na *miniaturní amfory* (*obr. 47:11*), *miniaturní mísy* a *miniaturní šálky*, dále sem řadíme *dvojitě a trojitě nádoby* (35000; *obr. 47:13–14, 53:2–3*), *zoomorfní nádoby* (36000; *obr. 47:12, 53:4*), *picí rohy* (37000; *obr. 53:5*) a *závěsné nádoby* (38000; *obr. 53:6*).

Miniaturní nádoby (*obr. 53:1*). Známe je z pěti hrobů jako *miniaturní amfory*, 1 ks z Drahanovic H2/2014 – „Za Kapličkou“ (*tab. 1:7*), 1 ks z Prostějova-Domamyslic H1/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“ (*tab. 10:21*), vždy 1 ks ze Seloutek H8/1926 (*tab. 35:4*) a H16/1926 (*tab. 38:2*) – „Na Štastných“. Ve dvou z těchto případů jde o *miniaturní amfory* s otvorem ve dně, které funkčně odpovídají rhytonům – Prostějov-Domamyslice H1/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“ (*obr. 47:11; tab. 10:21*) a Seloutky H16/1926 – „Na Štastných“ (*tab. 38:2*). Výjimečný je hrob Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“ s pěti *miniaturními amforkami* (*tab. 83:24,34,36–38*) a jednou *miniaturní mísou* (*tab. 83:35*). Jiný exemplář *miniaturní mísy* zatím neznáme. Uložení *miniaturních nádobek* můžeme doložit u tří případů. V Drahanovicích H2/2014 – „Za Kapličkou“ ležela *miniaturní amforka* těsně u dvou mís (*tab. 3:A7–A9*). V Prostějově-Domamyslicích H1/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“ ležel jeden *miniaturní rhyton* v osudí (*tab. 13:B3,B21*). A v Seloutkách H8/1926 – „Na Štastných“ *miniaturní nádobka*, dle Gottwaldova popisu hrnec (*tab. 25:13*), zakrývala jinou *miniaturní nádobku* (*tab. 26:13*). Pozoruhodný je hrob Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“ se šesti *miniaturními nádobkami*, kde dvě *miniaturní amfory* (*tab. 86:A36–A37*) a jedna *miniaturní miska* (*tab. 86:A35*) ležely v míse (*tab. 86:A6*) v jihozápadním rohu hrobové komory a bezprostředně u ní stály další dvě *miniaturní amfory* (*tab. 86:A7,A34*). Poslední *miniaturní amforka* (*tab. 86:A24*) stála u západní stěny mezi šálkem a další nádobou, asi mísou (*tab. 86:A29–A30*). Pět nádobek tak tvořilo funkční „připíjecí servis“. Potvr-

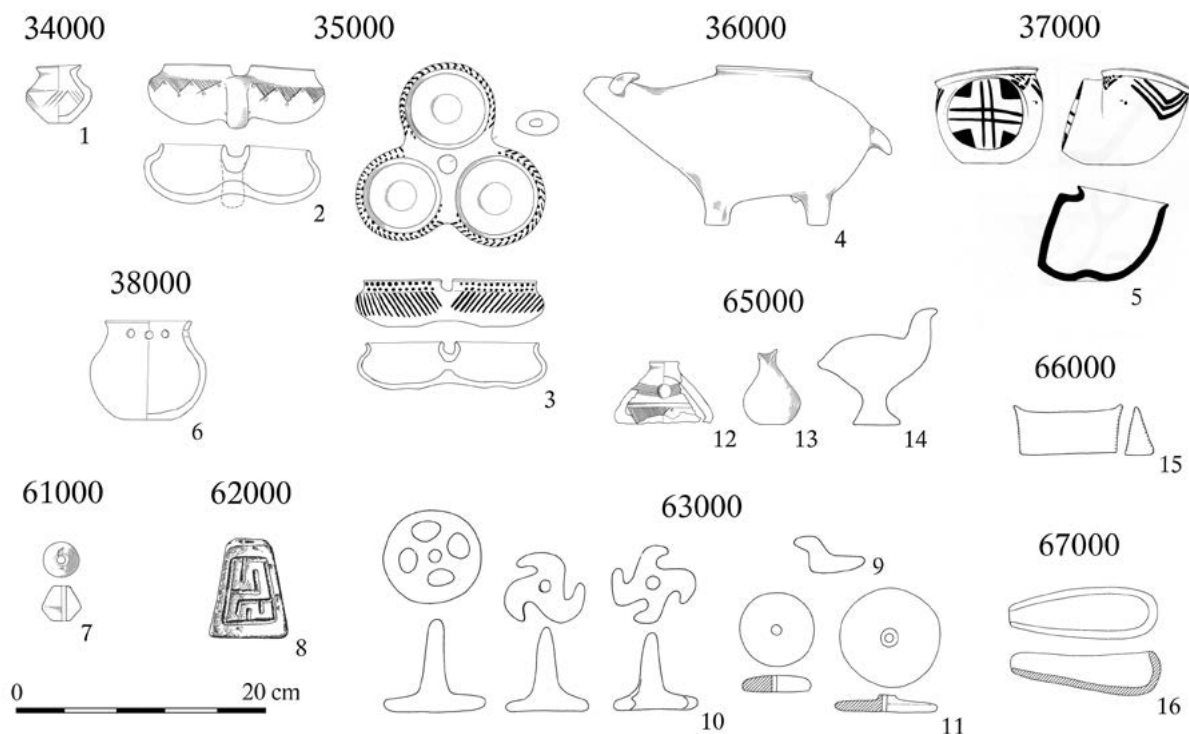
zením, že tento druh nádob pochází z významných hrobů, je *miniaturní amforka* z Určic H1 – „Hájových“, kde byla uložena také *železná sekera* s raménky (*Podborský 1970a*, Taf. 64:1–2). *Miniaturní nádoby* známe ze šesti hrobů ve Slatinkách PH47 (*Přichystal 2003*, tab. XV:PH47/1), PH132 (*Přichystal 2003*, tab. XXXIII:PH132/4), PH153 (*Přichystal 2003*, tab. XXXIX:PH153/1), PH168 (*Přichystal 2003*, tab. XLII:PH168/1), PH171 (*Přichystal 2003*, tab. XLIII:PH171/1) a PH192 (*Přichystal 2003*, tab. XLV:PH192/4) – „Nivkách“. V pěti případech jde o *miniaturní amfory*, ve Slatinkách PH 171 – „Nivkách“ je to *miniaturní šálek*. Ve Slatinkách PH171 – „Nivkách“ byl *miniaturní šálek* nalezen se *železným nožem* v amforovitě zásobnici. Ve Slatinkách PH192 – „Nivkách“ byla *miniaturní nádobka* překryta mísou. Ve Slatinkách – „Nivkách“ *miniaturní nádoby* pocházejí z 6 ze 192 hrobů, což činí asi 3 % všech hrobů. V Seloutkách – „Na Štastných“ pocházejí z 3 z 50 hrobů, což činí 6 %. Můžeme konstatovat, že *miniaturní nádoby* nejsou standardní výbavou a v jejich pozadí jistě stojí nám neznámá pravidla spojená s pohřebními rituály pouze některých jedinců.

Dvojitě nádoby (*obr. 47:13, 53:2*). Jeden kus je znám z komorového hrobu Seloutky H24/1934 – „Na Štastných“ (*obr. 47:13, 48; tab. 39:7, 42:A7*). Jelikož má nádoba ucho, jde typologicky vlastně o dvojitý šálek. Obě nádoby jsou spojeny horizontálním tunelem, aby mohla (předpokládaná) tekutina protékat a mísit se. Z PS je známe také z Moravičan H1080 a H1099 – „Dílečků“, oba exempláře mají ucha, a jsou tedy *de facto* opět dvojitými šálky; jsou také spojeny horizontálními tunely (*Nekvasil 1982a*, tab. 293:1080/1, 298:1099/11).

Trojitě nádoby (*obr. 47:14, 53:3*). Jde o tři spojené mísky. Jednu známe ze Seloutek H6/1926 – „Na Štastných“ (*obr. 47:14, 48; tab. 34:6*). Trojitá nádobka s horizontálními tunely mezi miskami pochází z komorového hrobu ženy ve věku 20–30 let z bývalé HS z Vojkovic H117 – „Vojkovických niv“ (*Golec 2005c*, tab. 124:117/9). Nádoba zde pravděpodobně tvořila rituální sadu společně s pintaderou, dvěma menšími (nikoliv *miniaturními*) amforami, žebrem s červeným barvivem a skrumáží bronzových cvočků původně uchycených na předmětu z organické hmoty (*Golec 2005c*, tab. 89:8–12,17).

Zoomorfní nádoby (*obr. 47:12, 53:4*). Jeden kus pochází z Mostkovic H2 – „Předních dílů“ (*obr. 47:12, 48; tab. 7:6*), má podobu krávy s vemenem na spodní straně a výlevkou v tlamě, takže je funkčně řazen mezi rhytony.

Picí rohy (*obr. 53:5*). S kolínkovitým zakončením (též kolínkovité *picí rohy*) se na Moravě vyskytly pouze ve třech kusech, všechny v hrobech. Z PS známe dva kusy z jednoho hrobu Slatinky PH27 – „Nivky“⁴³ (*Přichystal 2003*, tab. VII:PH27/3–4). Z HS známe jeden exemplář z Brna-Holásek H2 – „U Tuřan“ (*Mírová – Golec 2018*,

Obr. 53: Ostatní nádoby a keramika platěnické skupiny/bývalé platěnické skupiny na Moravě: 1 – Seloutky H8/1926 – „Na Štastných“ (miniaturní nádobka); 2 – Seloutky H24/1926 – „Na Štastných“ (dvojitá nádobka); 3 – Seloutky H6/1926 – „Na Štastných“ (trojitá nádobka); 4 – Mostkovice H2 – „Přední díly“ (zoomorfní nádobka – rhyton); 5 – Slatinky PH27 – „Nivky“ (kolínkový picí roh); 6 – Seloutky H13/1926 – „Na Štastných“ (závěsná nádobka); 7 – Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ (přeslen); 8 – Malé Hradisko – „Staré Hradisko“ (jehlanovité tkalcovské závaží); 9 – Křenovice – „aglomerace“ (drobná ptačí plastika); 10 – Moravičany H1147 – „Dílečky“ (drobná plastika s trnem, kolečko, trikvetrum a svastika); 11 – Křenovice – (asi) „Hradisko“ (drobné závěsky, kolečka); 12 – Seloutky H24/1926 – „Na Štastných“ (hruškovité štěrchátko s rovnou ploškou); 13 – Seloutky H5/1926 – „Na Štastných“ (hruškovité štěrchátko s rohy); 14 – Určice H5 – „Hájové“ (ptačí štěrchátko); 15 – Němčice nad Hanou – „Nad Hliníkem“ (měsícovitý idol); 16 – Radslavice – „Štamperky“ (technická keramika, tyglík) (1–4, 6–7, 12–13 podle: M. Golec a P. Fojtík; 5 podle: *Přichystal 2003*, tab. 7:3; 8 podle: *Čížmář – Parma 2006*, obr. 5:8; 9–11, 14–16 podle: *Podborský 1993*, obr. 247:21,23,32, 248:6,10–12,17–18).

Fig. 7:18, Tab. 27). Vladimír Podborský řadí do doby halštatské také *nádobku tvaru boty* z Němčic nad Hanou – „Nad Cihelnou“ (*Podborský 1993*, obr. 248:20; *Drechsler 2010*, obr. na str. 72).

Závěsné nádoby (obr. 53:6). Ze Seloutek H13/1926 – „Na Štastných“ (tab. 36:A8) pochází malá (poškozená) nádobka se třemi otvory vedle sebe při hrdle, mohla by být klasifikována jako závěsná. Její skutečnou funkci však neznáme.

V pohřebních zvyklostech doby halštatské na Moravě se množí případy nádob s otvory – nádob pro smíchání obsahů, popíjení a úlitbu. Předpokládáme společný smysl jejich užívání v pohřebních úkonech. Nádoby s otvory či

tunely dělíme na (1) miniaturní amforky, (2) zoomorfní nádoby, (3) dvojitě a trojitě nádoby, (4) mísy na nožce s otvorem ve dně (Modřice H895 – „Sádky“; *Kos – Golec 2007*, obr. 4:1). K této skupině přiřazujeme dále *nádoby k popíjení a úlitbě – rhytony* (podoby miniaturní amforky nebo zoomorfní nádoby s otvorem), známé z antických pramenů: (5) kolínkové picí rohy, (6) ostatní nádoby, zejména šálky a menší mísy, které mohly tuto úlohu plnit také. K nádobám s tunely patří kernosy, které spojují menší nádoby nasazené na horní část centrální nádoby, ty ale z Moravy neznáme.

Vladimír Podborský se domníval, že v hrobech s výbavou „sakrační keramiky“, do které zahrnoval kromě nádobek také štěrchátka a drobnou plastiku všech tvarů, lze hledat „kněží“ (*Podborský 1993*, 377). Obecně můžeme konstatovat, že tyto keramické předměty odpovídají malému množství hrobů a jde o hroby (pokud jsou informace k dispozici) komorové, tedy náležející osobám z horní části společenské

43 V *Pravěkých dějinách Moravy* Vladimír Podborský chybně uvádí Seloutky H27 – „Na Štastných“ (*Podborský 1993*, 377), tento hrob však neexistuje; jde o Slatinky PH27 – „Nivky“.

pyramidy. Z pozice jejich sociálního postavení by měly zahrnovat vedle spektra jiných pravomocí také komunitní náboženské činnosti, které jejich status potvrzují či pomáhají zvyšovat. Upozorněme již zde na rozsáhlé pojednání o výzdobě halštatské keramiky a její skryté symbolice od Petera Laučíka (cf. kap. 16), který na příkladu malované mísy PS z Němčic nad Hanou – „Nad Hliníkem“ Podborského téma prohlubuje a v mnohém překračuje.

10.2.5.8 Ostatní keramika

Přesleny (61000; obr. 53:7), *závaží* (62000; obr. 53:8), *drobná plastika* (63000; obr. 53:9–10), *drobné závěsky* (64000; obr. 53:11), *štěrchátko* (65000; obr. 53:12–14), *měsícovité idoly* (66000; obr. 53:15) a *technická keramika* (67000; obr. 53:16).

Přesleny. Pocházejí ze šesti hrobů ze Seloutek H2/1926 (1 ks; tab. 30:8), H6/1926 (5 ks; tab. 34:1–5), H13/1926 (3 ks; tab. 36:A2–A4), H15/1926 (1 ks; tab. 37:A6), H4b/2012 (1 ks; tab. 54:B7) a H8/2017 (1 ks; tab. 109:A2) – „Na Štastných“. K pohlaví jedinců v hrobech se nemůžeme vyjádřit, nevíme, zda přesleny náležely ženám. Pozoruhodné zjištění však přece jen přesleny naznačují. Z nově prozkoumaných hrobů v letech 2012 a 2017 neznáme žádný komorový hrob s přeslenem, oba přesleny pocházejí jen z hrobu jámového (H4/2012) a jamkového (H8/2017). U starších hrobů Seloutky H6/1926, H13/1926 a H15/1926 – „Na Štastných“ nevíme, o jaké hroby šlo. U Seloutek H2/1926 – „Na Štastných“ jde o hrob velmožský a inventář ukazuje minimálně na dva jedince. V Seloutkách – „Na Štastných“ se problematika jeví tak, že se identifikovaná špička komunity výrobou textilu nezabývala a nechávala si textil tkát od níže postavených členů. Otázka musí být ale v budoucnosti sledována. Z hradiště Křenovice – „aglomerace“ evidujeme 156 ks přeslenů (Tichá Bambasová 2019, 117, tab. 18–27). Tato koncentrace není náhodná, jistě souvisela s koncentrací textilní produkce na centralizovaném nadkomunitním areálu. Je to prozatím největší známý sídlištní soubor z prostoru PS/bývalé PS na Moravě. Druhý rozsáhlý soubor přeslenů pochází z jeskynní svatyně z Habrůvky – „Býčí skály“, kde dnes evidujeme 80 ks (Parzinger–Nekvasil–Barth 1995, Taf. 55–58), ovšem Heinrich Wankel uváděl počet přes 300 ks (Wankel 1882, 414). Takto velká koncentrace sice může souviset s pozůstatky polyfunkční řemeslné dílny, avšak právě zde budeme uvažovat o symbolické funkci přeslenů tradičně spojovaných se ženskou částí populace. Pravděpodobně budou přesleny odkazovat na podzemní bohyni, která (jako Athéna u Řeků) dle tradice naučila ženy vedle jiných dovedností příst a tkát.

Závaží. Tento druh předmětů z hrobů nepochází. Oblast Moravy se tím liší např. od jižněji položených částí východo-halštatské kultury. *Jehlanovitá tkalcovská závaží* nalezneme

na sídlištních. Zdobení exemplářů závaží s geometrickými žlábkami na bocích pochází z hradiště Malé Hradisko – „Staré Hradisko“ (Meduna 1970, 59, Taf. 23:18; Čížmář–Parma 2006, 64–65, obr. 5:8). Jako nezvyklý hodnotíme vertikální otvor místo obvyklého horizontálního otvoru v horní části. Původ výzdoby hledáme v prostoru kalenderberské skupiny na jihozápadním Slovensku, nalezneme jej nejseverněji na hradišti Smolenice – „Molpír“ (Stegmann–Rajtár 1998, 271, Abb. 5–6). Tři celá a fragment čtvrtého závaží pocházejí z Křenovic – „aglomerace“ se značkami v horní části. Tvoří zde skupinu se 156 ks identifikovaných přeslenů, zajímavá je ale také cívka (špulka), která zde byla taktéž nalezena (Tichá Bambasová 2019, 124–126, obr. 30, 31:1).

Drobná plastika. Do této kategorie náleží drobná plastika včetně zoomorfní, antropomorfní zatím neevidujeme. Tento druh předmětů pochází z hrobů jen ojediněle. Jako výjimečný soubor se jeví „sakrační tiskátka“ – sada 4 ks drobné plastiky *se středovým trnem* z komorového hrobu Moravičany H1147 – „Dílečky“, 2 ks představovaly čtyřpaprskovitá kola, 1 ks triketrum a 1 ks svastiku (Nekvasil 1982a, tab. 318:1147/1–2, 5–6; týž 1993, obr. 236:1; Podborský 1993, obr. 248:10–12; týž 2006, tab. 86:1–3). Jde o předměty nacházející se v identické podobě napříč vzdálenými regiony, jejich rozšíření stanovila Erika Makarová mezi Bavorskem, Slezskem a Maďarskem (Makarová 2017b, obr. 42). Do PS/bývalé PS je řazena *ptačí plastika* z Křenovic – „Hradiska“ (Drechsler 2010, obr. na str. 72).

Drobné závěsky (předměty s otvorem). Z Křenovic – „Hradiska“ pochází keramická *cívka (špulka) s provrtem*, o níž se Sylva Bambasová domnívá, že sloužila k zajištění nitě v tkalcovském závaží (Bambasová 2019, 125, obr. 31:1). Z hrobu ze Seloutek H10/2012 – „Na Štastných“ pochází malý *kónický korálek* (obr. 48; tab. 71:38) neznámé funkce, snad sloužící jako koncovka šňůrky či řemínku.

Štěrchátko. Název oddělujeme od termínu chrastítka, který se používá pro kovové závěsky nejrůznějších tvarů, v době halštatské nejčastěji trojúhelníkovité závěsky. Dvě *ptačí štěrchátko* pocházejí z Určic H5 – „Hájových“ (Gottwald 1931b, 4, tab. I:12; Podborský 1993, obr. 248:18). Hruškovitá štěrchátko s rohy (obr. 48) bývají nahoře zakončena rovnou ploškou, nebo jsou třírohá. Štěrchátko *s rovnou ploškou* známe ze Seloutek H24/1934 – „Na Štastných“ (tab. 39:5–6), třírohé štěrchátko pochází ze Seloutek H5/1926 – „Na Štastných“ (tab. 32:15).

Měsícovité idoly (Mondidol). Malý jednoduchý exemplář měsíkovitého idolu pochází z Němčic nad Hanou – „Nad Hliníkem“ (Podborský 1993, obr. 248:17; Drechsler 2010, obr. na str. 72). Fragment měsíkovitého idolu byl nalezen na hradišti Radslavice – „Zelená Hora“. V prostředí PS/bývalé PS je ojedinělý, rozšířen je především v kalenderberské kultuře v Dolním Rakousku, Burgenlandu nebo na jihozápadním Slovensku (Podborský 2006, tab. 86:23–25;

Holubová 2007, 362–363, obr. 4:17). Vzhledem k předpokládanému kulturnímu původu v cizím prostředí jej řadíme k nálezu tkalcovského závaží s vhloubenou výzdobou z Malého Hradiska – „Starého Hradiska“.

Technická keramika. Téma spadá pod souhrnnou kapitolu specializované řemeslo (viz kap. 13.3). Tématem výroby bronzových předmětů se na Moravě zabýval Jan Zeman (2011; *týž* 2015). Z typologického hlediska do této skupiny náležejí *ztracené formy* (67100), *tyglíky* (67200), *kovolitecké pánvičky* (67300) a *dyzny* (67400). Z PS/bývalé PS můžeme doložit výrobu bronzů z pěti lokalit (Zeman 2011, 113, tab. XXXVI–XXXVIII) – Krhova/Obory – „Pod Malým Chlumem“, Křenovic – „Vinic“, Radslavic – „Štamperků“ a Nákla, pátou lokalitou je polyfunkční dílna či složené pozůstatky po ní v Habrůvce – „Býčí skále“ z Ha D1b–D3, spadající do HS i PS/bývalé HS i PS. Ze sídliště Obora – „Pod Malým Chlumem“ pochází z Ha D1–D2 výrobní objekt s kovoliteckou výhni se ztracenými formami (Štrof 1985, 56, tab. 1:2; Novák 2015, 48–49, obr. 24). Z Křenovic – „Vinice“ pocházejí z obj. 120, 162, 212 a 396 doklady po výrobě bronzových předmětů – dva vertikální tyglíky, dvě kovolitecké pánvičky (Zeman 2011, tab. XIII:1–5, XXII:3–5) a ztracená forma pro kruhový předmět (Zeman 2011, tab. XVII:2). Z Radslavic – „Štamperků“ pocházejí z Ha D2 opět doklady z bronzářské dílny – dva lodkovité (lžičkovité) tyglíky, fragmenty ztracených forem, brousky a struska (Janák 1982, obr. 1–6; Zeman 2011, tab. VI:4–5, 8–13, XVIII, XIX:1–3). Z Nákla pocházejí tři lodkovité (lžičkovité) tyglíky (Čížmář 2002b, obr. 3:3–5; Zeman 2011, tab. XIV:A/1–3). Uvedené doklady doplňují informace z polyfunkční dílny z Habrůvky – „Býčí skály“, odkud pocházejí dva kadluby – bronzový na výrobu průvlečky s polokulovitou hlavicí (Zeman 2011, tab. XIV:C/10; Mírová 2019a, 258, Pl. 45:1; *táž* 2019b, 226, tab. 45:11) a kamenný na výrobu prolamovaného kolečkovitého závěsku s výstupky (Zeman 2011, tab. XIV:C/11). Tyto kadluby však stojí mimo kategorii technické keramiky.

10.2.6 Výzdoba keramiky

Na výzdobu keramiky nahlížíme z několika hledisek. Zajímá nás:

- (1) míra nastavení dekoru vs. symbolu, výběr symbolu „odráží to, co je pro člověka důležité“;
- (2) míra reflexe společenského nastavení vůči jedinci, který ji může v různé míře vědomě i nevědomě reflektovat;
- (3) míra akceptace obecného stylu (formy, módy, designu);
- (4) míra domácího nebo specializovaného řemesla (na bázi technologického postupu), organizace výroby bude

asi složitější a všichni se jí neúčastnili; výroba některých předmětů mohla být svěřena pouze některým jedincům, což však nejsme schopni zatím řešit;

(5) míra výjimečnosti – sdělovací prostředek mezi lidmi, resp. mezi lidmi a jinými bytostmi, přechod ke sdělovacímu jazyku mezi lidmi a bytostmi (např. vysoký podíl řemeslného zpracování nebo míry aplikovaných symbolů, jako u mísy z Němčic nad Hanou – „Nad Hlíníkem“; viz kap. 16);

(6) míra komunikace – keramika je obal jídla a pití, a to tvoří komunikační prostředek mezi lidmi navzájem, resp. mezi lidmi a jinými bytostmi (např. bohové ad.). Hostina doprovází společenské situace odrážející dobré vztahy (např. svatební či pohřební hostina ad.).

Technologicko-estetické hledisko. Antonín Gottwald ve 20. letech 20. století považoval PS díky velké rozmanitosti keramické produkce oproti předchozím obdobím popelnicových polí za vrchol vývoje: „*Vkusná keramika vyniká velikou rozmanitostí sličných tvarů s tuhováním stříbrným a pestrost ve výzdobě proti dobám dřívějším dostupuje vrcholu.*“ (Gottwald 1924, 94). Obdobný názor zastával již ve svých raných pracích Vladimír Podborský: „*Značně vysoký stupeň vývoje výrobních sil v době hallstattské dokumentuje v archeologickém pramenném materiálu také keramika (...) u keramiky s vleštovanými nebo malovanými vzory, či u keramiky inkrustované nebo zdobené plastickými prvky, si stěží dovedeme představit, že by mohla být vyráběna po domácku.*“ (Podborský 1957, 5). Jindra Nekvasil o sedmdesát let později nahlížel na stejný vývojový úsek zcela opačně a považoval jej ve srovnání s popelnicovými polí za období úpadku: „*Technologická stránka platěnické keramiky připomíná rovněž dřívější hrnčířskou virtuoziť jen vzdáleně.*“ (Nekvasil 1993, 353). Pro toto tvrzení nenacházíme důvody. Jindra Nekvasil tímto postojem vyjádřil pouze svoji náklonnost ke keramice pozdní doby bronzové před keramikou halštatskou. Toto evoluční „kunsthistorické“ srovnávací hledisko není pro archeologii přínosné, ba co více, archeologii často škodí. Nelze se stávat *fanouškem* té či oné problematiky či doby na základě osobního (estetického) postoje.

Chronologie. Vnitřní chronologii PS na základě vývoje keramiky z pohřebišť navrhl Jindra Nekvasil, a to v podobě pěti posloupných fází: (1) *halštattizující*, (2) *klasická*, (3) *doplňující*, (4) *zdobná*, (5) *rozvinutá* (Nekvasil 1983). Bohužel všechny fáze ztotožnil jen velmi všeobecně s rozsahem Ha C–D1. Práce s tímto chronologickým systémem není dost dobře možná. Jindra Nekvasil si při jeho stanovení eklekticky vybíral jednotlivé keramické kusy z původních celků tak, aby mu vznikla plynulá vývojová řada. Tento postup je dnes metodicky neobhajitelný. Touto metodou lze sice do jisté míry odhadnout posloupnost tvarových a vý-

zdobných škál, ale nově zdokumentované rozsáhlé uzavřené celky dokládají řadu rozporů, kdy se setkávají prvky napříč Nekvasilovými fázemi. Vzniká zde evidentní rozpor, neboť na jedné straně Jindra Nekvasil nedokáže vytvořit základní chronologii PS/bývalé PS ze všech dostupných pramenů (Nekvasil 1974), ovšem na druhé straně pro tři Reineckovy fáze nabízí hned pět keramických fází.

Graffiti/piktografy (Podborský 2000, 317; týž 2006, 324) neboli využívání obrázků systémem symbolů, s jejichž pomocí je sdělován mnohem rozsáhlejší obsah. Samotné tvary předmětů (kupř. tvary nádob, z nichž vystupují lidské nebo zvířecí obličej, ruce nebo nohy) jsou *de facto* piktografickým systémem, jen v plastickém provedení. Svědčí o tom regiony v době halštatské, kde tato keramická forma nabyla na pestřejší formě, jako k Moravě sousední kalenderberská kultura v Dolním Rakousku, Burgenlandu a na jihozápadním Slovensku nebo kultura obličejových uren v středním a severním Polsku (Podborský 2006, obr. 103, tab. 89:2) stojící již mimo východohalštatskou kulturu. V rámci PS/bývalé PS na střední Moravě se tématem podrobně zabývá Peter Laučík (viz kap. 16).

S tímto tématem souvisí rozdělení výzdoby na dvě skupiny motivů (výzdobných typů), vytvářejících kompozici (1) *ústřední*, (2) *rozdělovací*. Takové pojetí se užívá při popisu geometrické nebo archaické řecké keramiky, zejména u ústředních motivů, jako je sluníčko, „pahorek“ (vícečetné oblouky) nebo palmeta ad. Předpokládáme u nich symbolický význam. Snaha o vytvoření ústředního motivu je patrná zejména např. na malované keramice. Naopak rozdělovací linie slouží pro vytvoření prostorů (pásů, segmentů ad.) pro motivy ústřední. Na takových místech nacházíme naneseny konkrétní srozumitelné motivy (např. kalenderberská keramika v Dolním Rakousku, Burgenlandu a na jihozápadním Slovensku). Obdobně se chová situlové umění Ha D1–LTA s plejádou konkrétních motivů.

Pro dělení výzdoby v PS/bývalé PS využíváme stejně jako u tvarů keramiky aplikovaného deskripčního systému Marka Nováka (2015, 27, obr. 12–13). Obdobně jako u tvarů keramiky se u posouzení výzdoby přidržíme datovaných hrobů s kovovým nebo skleněným inventářem ze Seloutek – „Na Štastných“ (obr. 48–52, 68). Výzdobu, zejména kombinovanou, posuzujeme v horizontálních pásech – okraj, nejčastěji hrdlo a výduť, dále spodní část, dno, samostatně pak ucho. Výzdobu dělíme do devíti skupin.

10.2.6.1 Rýsování, rýhování, rastrování

Rýsování, rýhování, rastrování (100–199). Jde o lineární výzdobu tenkým (rýsování, též rytí), vícenásobným (rastrování) a širším hrotem (rýhování), která přechází k ještě širšímu žlábkování (skupina 5). Pokud se vyskytne hrubší rýhování, jeho typové zařazení provádíme jako u rýsová-

ní, nikoliv jako u žlábkování. Výzdoba skupiny 1 je velmi oblíbená, nacházíme ji nejčastěji v kombinacích s jinými typy výzdoby již v Ha B a neztrácí na oblibě ani v době halštatské v Ha C–D1.

Jednoduché rýsování, rýhování (101–119). Pro dobu halštatskou jde o nejrozšířenější výzdobu vůbec, najdeme ji v nejrůznějších podobách na amforovitých zásobnicích, amforách/osudích, mísách a šálcích z vnější strany. Na vnitřní straně se vyskytuje zejména na mísách a šálcích. Svoji dominanci získává zejména na ustupujícím žlábkování oblíbeném v pozdní době bronzové. Rýsování/rýhování nalezneme velmi často v kombinaci s dalšími typy výzdoby, jako je rastrování, jemně vtačovaná výzdoba či plastická výzdoba (131–149, 151–169, 301–319). Samostatně šikmé rýhování se vyskytuje na výduti amforovité zásobnice v hrobě Ha C2 Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“ (obr. 49:H10/2012/13), ve stejném hrobě také na výduti amfory (obr. 50:H10/2012/18). Nejoblíbenější výzdobou šálek a mís z vnější strany je rýsování nebo samotné rýsování, ale nejčastější je v kombinaci s vtačovanou výzdobou (321–329). V Ha C2 je rýsování a kombinované rýsování nejhojnější na vnější straně (viz plejáda šálek a mís v hrobech Ha C2 Seloutky H10/2012 a H4/2017 – „Na Štastných“), v Ha D1 je výrazně redukováno (viz obr. 51–52) a v oblibě zůstává dominantně jednoduché tečkování či rýžkování (201–205), např. na šálcích v hrobě Ha D1 Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“ (obr. 51:H8/2012/3,6,8). Uvnitř šálek a mís však rýsovaná a kombinovaná rýsovaná výzdoba v Ha D1 na oblibě neztrácí, což dokládají např. šálky z hrobu Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“.

Šálky slezského typu. Tento typ šálek je definovaný nikoliv podle tvaru, ale podle výzdoby. Je oblíbený ve stupni Ha B. Pro datování zůstává nejasné, jak dlouho tyto šálky přežívají do stupně Ha C. Pozdní derivát této dřívě „hravě rýsované výzdoby“ na vnější straně nacházíme v hrobě Ha C2b Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“ (obr. 51:H4/2017/28). Vnitřní výzdoba však již se slezskými šálky Ha B nemá nic společného. V Ha D1 vnější výzdoba nepokračuje.

Jednoduché a kombinované rastrování (121–129). Samostatné rastrování najdeme výjimečně, oblíbené je v kombinaci s rýsováním a vtačovanou výzdobou (321–329). Samostatné svislé rastrování se vyskytlo v hrobě z Ha D1 Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ na hrdle amfory (obr. 50:H1/2012 Kašina/4). Z hrobu z Ha C2 Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“ pochází identické svislé rýsování/rastrování opět z hrdla, kombinujeme je s rýsovanými mřížkovými trojúhelníky (obr. 50:H10/2012/18).

Kombinace rýsování/rýhování, žlábkování a plastické výzdoby (131–149). Tato skupina se shoduje s následující skupinou rozsahu 151–169, motiv doplňuje plastický prvek. Výzdoba (ustupuje žlábkování) se objevuje s plastickými

vypnulinami na hrdlech amforovitých zásobnic. Výzdobné motivy se kombinují bez plastické výzdoby nebo s ní a také s vtláčovanou výzdobou (301–319). Rýhování s plastickou vypnulinou se objevuje v Ha C2 v hrobě Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“ (obr. 49:H10/2012/13). Rýsování s jemnou vhloubenou výzdobou tečkování a rýhování s plastickou vypnulinou s okolním žlábkem nalezneme v Ha D1 v hrobě Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“ (obr. 49:H8/2012/5). Rýsované trojúhelníky doplněné tečkovaním a sluníčky kombinované s plastickými vypnulinami byly použity na hrdle amforovité zásobnice v hrobě Ha D1 Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“ (obr. 49:H3/2017/17). Kombinace rýhování, žlábkovaných palmet, plastické vypnulin a jemného vtláčování je na hrdle amfory z Ha C2b v hrobě Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“ (obr. 50:H4/2017/26). Horizontální a šikmé rýhování na výduti amfory s oválnými plastickými výčnělky na hrdle a výduti z Ha D1 je v hrobě Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ (obr. 50:H1/2012 Kašina/3).

Kombinace rýsování/rýhování a žlábkování (151–169). Tato kombinace je velmi podobná předchozí škále 131–149. Rýsování/rýhování je doplněno žlábkovaným kruhovým motivem. Horizontální rýhování na hrdle amforovité zásobnice Ha D1 v hrobě Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“ (obr. 49:H8/2012/5) je kombinováno s kruhovým žlábkem doplněným tečkovaním, motiv je dále doplněn o menší rýsované trojúhelníky s jemnou vhloubenou výzdobou.

Kombinace rastrování a žlábkování (171–179). V Seloutkách – „Na Štastných“ v Ha C2–D1 se tento typ výzdoby neobjevil.

Kombinace rastrování a vtuhané/vleštované výzdoby (181–189). V Seloutkách – „Na Štastných“ v Ha C2–D1 se tento typ výzdoby neobjevil.

10.2.6.2 Jemně vtláčovaná výzdoba, kolkování

Jemně vtláčovaná výzdoba, kolkování (200–299). Jemně tečkování či krátké podélné rýžkování (201–205) je značně rozšířené již v Ha B3 a přechází v redukovaném množství i do Ha C1. V Ha C–D1 najdeme různé podoby tečkování, důlkování apod. Takovou výzdobu nacházíme převážně v kombinované podobě s rytou, rýhovanou a žlábkovanou linií výzdobou skupiny 3. Osamocené jemně vtláčování se objevuje pouze na šálcích (s prohnutým hrdlem), na rozhraní spodní části a hrdla. Evidujeme jej v Ha C2b v Seloutkách H2/1926 (obr. 51:H2/1926/46) a H4/2017 – „Na Štastných“ (obr. 51:H4/2017/32), v Ha D1 v Seloutkách H8/2012 – „Na Štastných“ (obr. 51:H8/2012/3,6,8). V hrobě Ha C2b Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“ se objevila výzdoba na stejném místě rovněž na míse s prohnutým hrdlem (obr. 52:H4/2017/21). Je otázkou, zda tato výzdoba pokračuje v Ha D2–D3. V této době se šálky

tvárově a výzdobně dynamicky vyvíjejí a jsou značnou datovací oporou.

Kolkování (571–599). Ke kolkování řadíme vzory vtláčované jiným předmětem než jednoduchým hrotem. Jde o kolky vytvářené předměty s větší pracovní plochou, které nesou složitější motiv. Značná obliba tohoto způsobu výzdoby pokračuje v LT A. V období Ha C–D1 se kolkování na keramice nevyskytuje, a jde tudíž o problematiku pozdně halštatského období Ha D2–D3. Avšak v PS/bývalé PS je tato výzdoba zastoupena jen okrajově. Větší soubor kolkované keramiky byl publikován z HS/bývalé HS, např. z Těšetic-Kyjovic – „Suten“ (Golec 2003, 100–104, obr. na str. 235).

10.2.6.3 Kombinace rýsování/rýhování a vtláčované výzdoby

Kombinace rýsování/rýhování a vtláčované výzdoby (300–399). Tento typ výzdoby nacházíme hojně v Ha B a má svůj vývoj také v Ha C–D1. Nejčastěji se vyskytuje na amforovitých zásobnicích a amforách/osudích na vnější straně a na mísách či šálcích na vnější i vnitřní straně. Vytváří obrovské množství geometrických kombinací ústředních a rozdělovacích motivů. Zaměříme se na některé kombinace, které jsou nositeli chronologické informace.

Rýsování/rýhování a vtláčovaná výzdoba (301–319). Tato výzdoba je díky ústupu žlábkování dominantní. Vyskytuje se v nekonečné variabilitě a pestrosti. Je oblíbená na amforách/osudích, amforovitých zásobnicích, mísách, šálcích ad. *Leitmotivem* doby halštatské je motiv sluníčka (nahrazuje žlábkované soustředné kruhy z Ha B–C1), které se objevuje v Ha C–D1 s rýsováním či spíše s hrubším rýhováním (309). Velmi oblíbené jsou rýsované trojúhelníky s vtláčovanými důlky a sluníčky na hrotech nebo po stranách. Shledáváme se s nimi zejména na amforách a amforovitých zásobnicích v Ha C2–D1. Rýsování doplněné vhloubeným tečkovaním a sluníčky bylo aplikováno na výduti amforovité zásobnice v hrobě Ha D1 Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“ (obr. 49:H3/2017/17). Rýsování a jemně vtláčovanou výzdobu nacházíme na hrdle a výduti na amfoře v Ha C2 v hrobě Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“ (obr. 50:H10/2012/22). Rýhování a vtláčovaná výzdoba sluníček z Ha C2b je na výduti amfory v hrobě Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“ (obr. 50:H4/2017/26), obdobně jako rýsování a vtláčovaná výzdoba na druhé amfoře ze stejného hrobu, a to opět na výduti (obr. 50:H4/2017/23). Horizontální rýhování a vtláčovaná hravě umístěná sluníčka jsou na hrdle amfory z Ha D1 Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ (obr. 50:H1/2012 Kašina/1). V tomto hrobě se identická výzdoba vyskytla ještě na dvou amforách a osudí. Horizontální a šikmé rýhování s vtláčovanou výzdobou sluníček je rovněž na hrdle jiné amfory

(obr. 50:H1/2012 Kašina/3). Ze stejného hrobu je na další amfoře také horizontální rýsování a vtačovaná výzdoba sluníček na hrdle i výduti (obr. 50:H1/2012 Kašina/9). Zmíněné osudí nese rýsovanou a vtačovanou výzdobu na výduti (obr. 50:H1/2012 Kašina/6).

Rýsování/rýhování, rastrování a vtačovaná výzdoba (321–329). Tato kombinace nabyla značné obliby. Z hlediska výskytu rastrování je nejčastější. Všechny tři uvedené výzdobné techniky v jednom motivu nalezneme na výduti amfory v hrobě Ha D1 Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ (obr. 50:H1/2012 Kašina/4), kde se nachází již také jednoduché svislé rastrování (121–129). Identická kombinace tří technik je zastoupená na výduti amforovitě zásobnice v hrobě Ha D1 Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“ (obr. 49:H8/2012/5). Hravé kombinace těchto tří technik se vyskytují na vnější straně dvou mís s prohnutým hrdlem v Ha C2b v hrobě Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“ (obr. 52:H4/2017/6,12). Kombinace složitěho rastrování a vtačované výzdoby se uplatnila na vnější straně mísy s prohnutým okrajem v Ha D1 v hrobě Seloutky H3/2012 – „Na Štastných“ (obr. 52:H3/2012/10). Rýsování v kombinaci s vtačovanou výzdobou je nejčastějším výzdobným motivem na vnější a vnitřní straně mís a šálků (viz obr. 51–52). Takové výrobky mívají plošně tuhovaný povrch, nejde však o výzdobné typy škály 600–699. Velmi často se objevují rýsované zavěšené šrafované či mřížkované trojúhelníky, oblíbené je také svislé a šikmé rýsování (výjimečně rýhování) z vnější strany kombinované se sluníčky. Uvnitř se objevuje schéma kříže opět vytvořené obdobně zdobenými zavěšenými trojúhelníky v kombinaci s jemnou vtačovanou výzdobou (viz obr. 51–52).

Žlábkování a vtačovaná výzdoba (331–349). Amfory/osudí se žlábkováním (331) a soustřednými kroužky (334) mohou přežívat z Ha B3 do Ha C1, dále se tato výzdoba zřetelně vytrácí. V nové podobě ji registrujeme na amfoře v Ha C2b v Seloutkách H2/1926 – „Na Štastných“ (obr. 50:H2/1926/1), na jejímž hrdle nacházíme horizontální žlábkování kombinované s motivem soustředných oblouků a jemně vtačovanou výzdobou sluníček („pahorek se sluncem“). Na výduti byly uplatněny svislé a šikmé žlábkování kombinované opět se sluníčky.

Rýsování/rýhování, žlábkování a vtačovaná výzdoba (351–359). Výzdoba fáze Ha B3 může přežívat do Ha C1, v Seloutkách – „Na Štastných“ v Ha C2–D1 se tento typ výzdoby neobjevil.

10.2.6.4 Hrubá vtačovaná výzdoba

Hrubá vtačovaná výzdoba (400–499). V této skupině nalezneme hlubší a širší samostatné vrypy, nehtovité a prstovité promáčkávání. Velké množství výzdobných typů spadá do předchozí kombinované skupiny 3

(300–399). Náleží sem též oblíbená samostatně aplikovaná sluníčka.

Typ sluníčko (405). Velmi oblíbený typ se skládá z miskovité důlkovité prohlubně různé velikosti doplněné po okraji drobnými vpichy. Objevuje se buď v kombinaci s jinou výzdobou, nebo samostatně. Samostatně jej nacházíme na amforách – např. hroby Ha C2–D1 Seloutky H2/1926 (obr. 50:H2/1926/1), H1/2012 Kašina (obr. 50:H1/2012 Kašina/1,9) nebo H4/2017 (obr. 50:H4/2017/26) – „Na Štastných“. Vyskytuje se rovněž na vnitřní straně šálků, např. v hrobech Ha C2–D1 Seloutky H8/2012 (obr. 51:H8/2012/6,8) nebo H10/2012 (obr. 51:H10/2012/20) – „Na Štastných“. Motiv nacházíme také na vnitřní straně mís, v hrobě Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“ (obr. 52:H4/2017/11,14), který datujeme do Ha C2b. Zcela na konci doby halštatské, v Ha D3, se můžeme setkat s plošným dekorem provedeným důlkováním či nehtováním, jako např. v Habruvce – „Býčí skále“ (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 61:594).

10.2.6.5 Žlábkování

Žlábkování (500–599). Marek Novák (2015, 27) pro potřeby vytvoření popisné škály pro keramiku dlouhého rozsahu Ha B až Ha C–D zaměnil původní kolkovanou výzdobu u Dagmar Dreslerové za výzdobu žlábkovanou (Dreslerová – Beech 1995, 8). Kolkovaná výzdoba byla přesunuta do skupiny 2 (200–299). Žlábkovaná výzdoba nabyla vrcholu obliby v Ha B, nejčastěji ji nalezneme na vnější straně osudí. U šálků se objevuje stejné schéma, je ale provedeno mnohdy jemnějším rýsováním či rýhováním. Jde především o horizontální žlábkování bez rozestupů (501–502). Nástupem doby halštatské v Ha C se styl mění a obliby nabyly izolované žlábkování s menšími či většími rozestupy (506–507). Nejčastěji jsou kombinovány se žlábkovanými soustřednými kroužky, svislými a zejména šikmými žlábkování (536, 540–541). Tato kombinace se libovolně objevuje také mezi rýsováním, rýhováním a žlábkováním. Z hlediska tvorby kompozice je žlábkovaná liniová výzdoba rozdělovací. Naopak žlábkované kolečko je motivem ústředním.

Jednoduché žlábkování vodorovné, svislé, šikmé, zakulacené (501–519). Z chronologického hlediska musíme oddělit žlábkování souvislé v Ha B a žlábkování s rozestupy v Ha C–D1. Jde o významné dělitko pro nově se formující keramiku doby halštatské. Specifikem je žlábkování zakulacené. V Ha B vrcholila obliba svislého souvislého nebo mírně šikmého žlábkování po celém obvodu osudí. Nástupem Ha C užívání této výzdoby ustalo, avšak ne zcela výjimečně je nacházíme ještě v Ha D1 v Seloutkách H1/2012 Kašina (obr. 50:H1/2012 Kašina/1) a H3/2017 (obr. 50:H3/2017/1) – „Na Štastných“. V Ha C2 se vyskytuje soustředné obloukovité žlábkování, které je

užito místo dřívějšího žlábkovaného kolečka. Nalezneme jej v kombinaci s horizontálním žlábkováním na amfoře v Seloutkách H2/1926 – „Na Štastných“ (obr. 50:H1/1926/1) datovaných do Ha C2b. Stejný motiv se objevuje na vnitřní straně mísy z Ha C2b v Seloutkách H4/2017 – „Na Štastných“ (obr. 52:H4/2017/31). K zakulaceným motivům náležejí také žlábkované zrcadlově obrácené dvojité palmy z hrdla amfory z Ha C2b ze Seloutek H4/2017 – „Na Štastných“ (obr. 50:H4/2017/26). Žlábkování pokračuje dále v Ha D, kdy nastala jistá renesance souvislých horizontálních žlábků pod hrdlem (501–502, 506–507) na amforovitých zásobnicích, nyní s lahovitými hrdly. Známe je z Habrůvky – „Býčí skály“ z Ha D1b–D3 (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 60:586, 62:595–596) a mohou pocházet z PS/bývalé PS. Žlábkované oblouky lze spatřit rozmístěné na amforovitých zásobnicích z této lokality v Ha D1b–D3 (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 60:585–587, 61:589) a objevují se zde rovněž na mísách na vnější straně kolem dna (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 65:678, 66:693); původ tohoto motivu je nejasný, neboť jej neznáme v HS/bývalé HS ani v PS/bývalé PS. Pro Ha D2–D3 jsou typické velmi široké svislé žlábků (513) s rozestupy na amforách a amforovitých zásobnicích. Známe je opět z Habrůvky – „Býčí skály“ (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 62:601, 605, 63:607, 617, 620). Mají identický časový výskyt jako svislá plastická žebra (941–942).

Jednoduchá žlábkovaná kolečka (521–529). Tento výzdobný typ je velmi významný. Žlábkovaná soustředná kolečka nabyla obliby v Ha B, stala se jedním ze symbolů této chronologické etapy. Jako ústřední motiv jej nacházíme na vnější straně na osudích, okolní kompozici doplňují horizontální, svislé a šikmé žlábků. Končí během Ha C1 a dále se již nevyskytuje. V Ha C2–D1 se provedení mění v jemnější rýsování a rýhování. Znovu se žlábků objevily teprve v Ha D1b–D3, kdy je známe z Habrůvky – „Býčí skály“ (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 62:595); mohou pocházet z PS/bývalé PS. Žlábkované (nebo výrazně rýhované) soustředné kruhy se vyskytují také na vnitřní straně mís kolem dna, z Ha C2 např. v Seloutkách H10/2012 – „Na Štastných“ (obr. 52:H10/2012/23) a z Ha C2b např. v Seloutkách H4/2017 – „Na Štastných“, kde jsou kombinovány se zavěšenými trojúhelníky (obr. 52:H4/2017/21,31).

Kombinace šikmých a vodorovných žlábků a koleček (531–549). Provedení škál souvislých žlábků je typické pro Ha B, s nástupem Ha C se výzdoba transformuje do nové podoby žlábků s rozestupy, rýsování a rýhování. Tuto výzdobu nalezneme na amforovitých zásobnicích a amforách v Seloutkách – „Na Štastných“ v Ha C2–D1. Zároveň končí obliba žlábkovaného kolečka, které se mění v častý motiv sluníčka nebo vypnulínu (obr. 49–50).

Kombinace žlábkované a plastické výzdoby (551–559). Velmi oblíbená je kombinace zakulacených žlábků (oblou-

ků). Její nástup začíná jako novinka od Ha C1. Prototyp žlábkované obloukovité výzdoby v kombinaci s plastickým oválným výčnělkem (553–554, 559) lze spatřit na amforovité zásobnici z Ha C1a v Brně-Obřanech H169 – „V Širokých“ (Adámek 1961, tab. CXXXI:1; Podborský 1970a, Taf. 59:13). Tento typ výzdoby nalezneme na amforovitých zásobnicích v Ha C2–D1, např. Seloutky H5/1926 – „Na Štastných“ (tab. 32:1). V Ha C–D1 se objevuje kruhový žlábek v kombinaci s plastickou vypnulínou, někdy s tupým zakončením (tento typ výzdoby je nutné oddělit od samotné plastické vypnuliny bez žlábků skupiny 9). Vyskytuje se na amforovitých zásobnicích – Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ z Ha C2b (obr. 49:H2/1926/47), Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ z Ha D1 (obr. 49:H1/2012 Kašina/2), Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“ z Ha D1 (obr. 49:H8/2012/5); nalezneme jej také na amfoře – Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“ z Ha C2b (obr. 50:H4/2017/26).

10.2.6.6 Tuhování, vtuhování

Tuhování, vtuhování (600–699). Vtuhování je technika nanášení tuhových ornamentů na přirozený povrch nádob. Pokud je tuhová barva nanášena plošně na velké části povrchu (např. tuhovaný pás na celém okraji mísy) nebo celou nádobu, jde o tuhování či potuhování. Potuhování může být podkladem pro další nanášení ornamentu, v takovém případě jde o vlešťování. Toto základní rozdělení je často uplatňováno nesprávně, nejčastěji je chybně zaměňováno minoritní vlešťování za zcela dominantní vtuhování. Z hlediska samotné techniky je nanášení tuhové barvy – vtuhování, potuhování a vlešťování – vlastně malováním. Malováním červenou, černou a bílou barvou myslíme jinou výzdobnou techniku (800–899). Prosté potuhování se nachází na téměř všech typech nádob, výjimkou jsou hrubě modelované tvary, jako hrnce nebo hrncovité zásobnice. Nalezneme jej např. na amforovitých zásobnicích (obr. 47:1), amforách/osudích (obr. 47:3), šálcích (obr. 47:5), mísách (obr. 47:7), miniaturních nádobkách (obr. 47:11), zoomorfních nádobkách (obr. 47:12) nebo dvojitých nádobkách (obr. 47:13).

Vtuhované pásy (601–619). Vnější vtuhování (nanášené na části povrchu – např. pásy na okraji) se nachází mnohem častěji v HS/bývalé HS. Bývá umístováno na hrdlech amfor/osudí a amforovitých zásobnic; častěji je však nalezneme na mísách a šálcích. V PS/bývalé PS však vnější vtuhování nenabýlo vůbec obliby a nacházíme v ní pouze plošné tuhování. Takto zpracovaný povrch se pojí s jinou výzdobou – rýsováním, rýhování, žlábkováním nebo vtačováním výzdobou. Vtuhované pásy nebo plošné potuhování se objevuje uvnitř mís a šálků, a to často v kombinaci s dalšími motivy (621–659). Jednoduché vtuhování lze spatřit na vnitřní stěně mísy se zataženým

okrajem z Ha D1 v hrobě Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“ (obr. 52:H3/2017/22).

Vtuhované linie a mřížky, vleštované motivy (621–639). Tato výzdoba v hodnoceném souboru nebyla nalezena.

Kombinace vtuhovaných pásů, linií a mřížek (641–659). Tato výzdoba v hodnoceném souboru nebyla nalezena.

Grafit v těstě. V Ha D2–D3 se může objevit nový výrobní postup – nadrcený grafit v keramickém těstě. Nejde o plošné tuhování, ale o přidávání drčeného grafitu do keramického těsta. Zrna grafitu lze identifikovat na lomu keramického střepu, někdy vystupuje z plochy keramiky. V hodnoceném souboru se nevykytl.

10.2.6.7 Vleštování

Vleštování (700–799). Dělení motivů má stejná pravidla jako u vtuhování, vleštování však bývá aplikováno na plošně tuhovaný povrch. Jak již bylo uvedeno, výzdoba bývá zaměřována za vtuhování. Z hlediska četnosti výskytu je zcela výjimečná a náleží jí jednotky procent z velkých keramických souborů. Objevuje se na vnitřní straně mís (31700) nebo šálků (32700). Ojedinelé je detailně provedené vnitřní vleštování podoby soustředných oblouků, kombinované s okolními vhloubenými sluníčky (lze je chápat také jako sukň žen se šperky na hlavě) na šálku Ha C2 z hrobu Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“ (obr. 51:H10/2012/20). Vleštování na vnitřní stěně nese oválná mísa se zataženým okrajem z rozmezí Ha C2–D1, která pochází z hrobu Seloutky H2/2017 – „Na Štastných“ (tab. 89:19). Ze stejného hrobu pochází další mísa (nikoliv již oválná) se zataženým okrajem, opět s vnitřním vleštováním (tab. 89:24).

10.2.6.8 Malování

Malování (800–899). Malovaná keramika je novou výzdobnou technikou přicházející s dobou halštatskou, v období popelnicových polí se ještě nevykytovala. Je velice specifická, nacházíme ji v různých regionech Evropy a vykazuje značné rozdíly. Díky své územní originalitě vystupuje z masy keramické produkce jako specifikum a je potřebné jí věnovat zvláštní pozornost. Na území Moravy se jí zabýval Vladimír Podborský v 60. letech 20. století. Dodnes však na jeho práci nikdo nenavázal. Na území PS a HS se vyvinuly dva okruhy malované keramiky: (1) *keramika labsko-oderského okruhu*, kam spadá PS, (2) *keramika podunajského okruhu*, kam spadá HS (Podborský 1963, 22). Z chronologického hlediska lze konstatovat, že malovaná keramika se již nevykytuje v pozdní době halštatské Ha D2–D3. Vladimír Podborský ji rozdělil podle stylu do čtyř typů (I–IV; Podborský 1963, 23–28), z nichž typy I–II náležejí dle četnosti výskytu do PS a typy III–IV do HS. Oba okruhy se na Moravě částečně prolínají.

Pro prostějovsko-vyškovskou podskupinu PS je typické malování třemi barvami – bílou, červenou a černou. Zatímco první dvě jsou podkladové, černá barva je ornamentální. Černá barva je u sousedního podunajského okruhu nahrazována malováním tuhovou barvou. Naproti tomu drobnými ornamenty černě (nikoliv tuhou) malovaná keramika je Vladimírem Podborským označena termínem malovaná keramika středomoravského typu (Podborský 1963, 23–24, obr. 8). Pro tuto keramiku zdomácněl jiný název – *malování slezského typu*, který evokoval původ této výzdoby v polském Slezsku (Nekvasil 1993, 343), kde se nachází v neporovnatelně větších koncentracích (Łaciac 2017, ryc. 1). U malování slezského typu však nepředpokládáme přímý import z Polska. Přímé importy ze Slezska se však vyskytly v HS/bývalé HS, jde ale o keramiku výrazně odlišnou od moravské domácí produkce.⁴⁴

Problémem vydělení Podborského typů I–IV je skutečnost, že typ nezahrnuje všechny informace o tvaru, výzdobě, umístění výzdoby, regionálním stylu, typu podkladové a ornamentální barvy. Kompletní popis musí být navíc kompatibilní se současným popisným systémem pro tvar a výzdobu keramiky. Malovanou keramiku popisujeme podle základních deskriptorů pro (1) *tvar nádoby*, (2) *výzdobu černou* (800–899) *nebo tuhovou barvou* (600–699). Malování však nese ještě další informace. Jelikož jde o kvantitativně málo zastoupenou výzdobu, může zůstat doplňková specifikace tří informací jen slovní. Navrhujeme následující dělení:

Styl středomoravský slezský subtilní lineárně-bodový (S) – rozšířený zejména v PS; *styl jihomoravský podunajský pásový a kvadratický* (P) – rozšířený zejména v HS.

Podkladová barva: A – bez podkladu; B – červená (a její blízké odstíny, jako oranžová, karmínová ad.); C – krémová; D – kombinace červené (a jejích blízkých odstínů) a bílé; E – kombinace červené (a jejích blízkých odstínů) a tuhové.

Ornamentální barva: 1 – černá; 2 – tuhová; 3 – červená (u importů z polského Slezska).

V případě užití kódové formy navržené deskripce uvádíme příklad SA1 pro trojitou nádobku na obr. 47:14.

Zajímavé je zamýšlení nad společenskou úlohou malované keramiky na Moravě. Vladimír Podborský vyslovil názor, že kvalitní, barevně vypalovaná a malovaná keramika – „pravěký porcelán“ – patrně pochází ze specializovaných dílen (Podborský 1993, 374). Pozastavme se u malované

44 Mikroskopická mineralogická a petrografická analýza Dagmary Łaciakové potvrdila, že vytáčená nebo ve formě zhotovená nádoba s obsahem kaolinu z hrobu Vojkovic H117 – „Vojkovicé nivy“ (Štrof 2000, obr. 43) pochází přímo z polského Slezska, a jde tedy o import z Poodří (Łaciac 2019, 321–323, Fig. 4–5). Obdobná keramika pochází také z ohrazené osady/dvorce z Kuriimi obj. 28 – „Pod Toskou“ (Golec 2017, Fig. 75:15).

keramiky typů I nebo II s předpokládanými výrobními centry v PS na střední Moravě. Pochází z velmožských hrobů a hrobů střední vrstvy PS. Jde vždy o jeden, nanejvýše dva kusy z hrobů bohatě vybavených jinou keramikou. Známe ji také stopově ze sídlištních kontextů, ale na sídlištních s objemným množstvím halštatské keramiky je výjimečná. Ve sledovaném území pochází např. z Křenovic – „Vinice“, z kontextu zázemí hradiště s akropolí v Křenovicích – „Hradisku“ (Tajer 2012). Tuto problematiku bude nutné cíleně sledovat.

V rámci chronologicky zařazených hrobů v Seloutkách – „Na Štastných“ tuto keramiku známe ze všech nově prozkoumaných komorových hrobů z let 2012 a 2017, vždy šlo o šálky nebo mísy. V hrobech byly uloženy jeden až tři kusy malované keramiky, a pokud je známo datování, jde o rozmezí Ha C2–D1. Jsou to hroby Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“, šálek vyklenutý, typ SD1, typ Ia dle Podborského (obr. 51:H1/2012 Kašina/13; tab. 49:13), Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“, šálek s prohnutým hrdlem, typ SB1, typ Ib dle Podborského (obr. 51:H8/2012/1; tab. 66:1) a šálek s prohnutým hrdlem typ SB1, typ Ib dle Podborského (obr. 51:H8/2012/2; tab. 66:2), Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“, šálek s prohnutým hrdlem, typ SD1, typ Ia dle Podborského (obr. 51:H10/2012/21; tab. 72:21) a mísa s prohnutým hrdlem, typ SD1, typ Ia dle Podborského (obr. 52:H10/2012/30; tab. 73:30), Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“, mísa s prohnutým hrdlem, typ SD1, typ Ib dle Podborského (tab. 81:4) a šálek s prohnutým hrdlem, typ SD1, typ Ib dle Podborského (tab. 81:9), Seloutky H2/2017 – „Na Štastných“, šálek s prohnutým hrdlem, typ SA1, typ Ib dle Podborského (tab. 88:12), Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“, mísa s prohnutým hrdlem, typ SD, typ Ia dle Podborského (obr. 52:H3/2017/15; tab. 94:15), Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“, šálek s prohnutým hrdlem, typ SD1, typ Ia dle Podborského (obr. 51:H4/2017/7; tab. 99:7), šálek se zataženým okrajem, typ SB1, typ Ib dle Podborského (obr. 51:H4/2017/22; tab. 101:22) a mísa se zataženým okrajem, typ SD1, typ Ia dle Podborského (obr. 52:H4/2017/25; tab. 101:25). Malovanou keramiku známe i z blízkých hrobů v Prostějovské kotlině, jde o hroby Mostkovice H2 – „Přední díly“, mísa s prohnutým hrdlem, typ SB, typ Ib dle Podborského (obr. 47:8; tab. 7:4), Prostějov – „ul. Újezd“, mísa se zataženým okrajem, typ SD1, typ Ia dle Podborského (tab. 23:B3), Určice H4 – „Hájové“, mísa s prohnutým hrdlem s nejasným typem malování (Podborský 1963, tab. IV:3; *týž* 1970a, Taf. 64:9), šálek s prohnutým hrdlem, typ SA/B1, typ Ib dle Podborského (1963, tab. III:1; *týž* 1970a, Taf. 64:10) a mísa s prohnutým hrdlem, typ SA/B1, typ Ib dle Podborského (1963, tab. III:3; *týž* 1970a, Taf. 64:11). Dva exempláře mís s prohnutým hrdlem typu SD1, typu 1b podle Podborského pocházejí z Blatce H3/2001 – „Za Nádražím“

(Tajer 2006, 194, 196, obr. 2:22–23, 3, foto 12–13); hrob je datovaný do Ha C2 obdobně jako Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“, nalezená malovaná keramika v obou hrobech je téměř identická. V jeskynní svatyni Habrůvka – „Býčí skála“, která je datována do rozmezí Ha D1b–D3, se tato keramika nijak zvláště neprojevila, evidujeme jen jeden možný exemplář s červenou podkladovou barvou – šálek s prohnutým hrdlem, typ SB (Golec 2017, Fig. 71:7). Předpokládáme, že v pozdně halštatském období Ha D2–D3 již malovaná keramika ztratila na oblibě a byla nahrazena jinými druhy výzdoby.

V sídlištním kontextu byla nalezena malovaná keramika 600 m od pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“, a to v sídlištní poloze Seloutky – „U Planičky“ ve třech objektech (Čížmář 1999c). Dva malované fragmenty krémové barvy s černým malováním typu SC1, typu 1b dle Podborského pocházejí ze Seloutek obj. 509 – „U Planičky“. V Seloutkách obj. 511 – „U Planičky“ leželo společně s bronzovou jehlicí s labuřkovitým krčkem z Ha C2 červeně malované ucho šálku s černým malováním typu SB1, typu 1b dle Podborského. Podobně ornamentální barvou malovaná ucha známe z Ha C2 ze Seloutek H10/2012 (obr. 51:H10/2012/21; tab. 72:21), H1/2017 (tab. 81:9), H2/2017 (tab. 88:12), H4/2017 (Ha C2b; obr. 51:H4/2017/22; tab. 101:22b) – „Na Štastných“. Ze Seloutek obj. 559/II – „U Planičky“ pochází oboustranně červeně malovaný fragment s černým malovaným dekorem na vnější i vnitřní straně, typ SB1, typ 1b dle Podborského. Obě polohy mohou tvořit společný sídelní areál.

Uvedené příklady z hrobů zejména v Seloutkách – „Na Štastných“ jasně ukazují, že šlo o keramiku výjimečnou, která náležela pouze majitelům komorových hrobů (vyšší střední vrstva nebo elita). Ostatní členové komunity ji v hrobech nemají. Její výskyt je tedy pro interpretaci hrobů velice významný, ale pro konečné sociální zařazení hrobu je vždy nutné kombinovat její přítomnost s dalšími nemovitými (velikost hrobu a jeho úprava) a movitými indikátory (kovové předměty, sklo a jantar). Samotné malování pravděpodobně podléhalo hlubším symbolickým pravidlům. Peter Laučík považuje výběr barev bílé, černé a červené za velice důležitý (třebaže jde patrně také o praktickou výrobní záležitost), v rámci etnologicky shromážděných dat právě tyto barvy souvisejí se smrtí a znovuzrozením (viz kap. 16.5 a 16.7). Zcela jedinečnou je v oblasti PS na Moravě výzdoba mandaly na funerální/sakrální míse z Němčic nad Hanou – „Nad Hliníkem“, jejíž rozbor přináší doposud nediskutované možnosti výzkumu symbolů (kap. 16).

10.2.6.9 Plastická výzdoba

Plastická výzdoba (900–999). Plastická výzdoba se od ostatních druhů liší. V některých případech neplní pouze

estetické hledisko, ale nabývá funkčního významu. Kupř. oválné výčnělky na rozměrných amforovitých zásobnicích (932) jistě plnily úlohu úvazů/opletů pro nošení v ruce nebo na zádech. Totéž mohlo platit o „povinných“ plastických lištách na hrncích (901–911). Mezi plastickou výzdobu náležejí plastické lišty, pupky, výčnělky, žebra, promáčknutá dna, omfaly, ucha a lalůčky. Zaměříme se na několik okruhů.

Plastická lišta (901–919). Je rozšířena zejména na hrncích nebo hrncovitých zásobnicích.

Plastická páska na hrncích. Nejčastěji se objevuje plastická páska (901–911), může být provedena ve formě plastických výčnělků a doplněna hrubou vhloubenou výzdobou nehtováním (410–411) skupiny 4. U hrnce předpokládáme funkční užití pro přípravu/ohřev pokrmů. Všimáme si však plastické výzdoby, pro kterou předpokládáme stejnou funkci jako u amforovitých zásobnic a amfor. Nejspíše sloužila k fixování úvazu. Pozorujeme jejich pravidelné uložení v hrobech s pokličkami nebo podložkami se stejným průměrem, které sloužily opět jako pokličky. Takové nádoby mohly být používány jako univerzální nádoby pro přenos již hotového jídla a jeho sekundární ohřev mimo primární obytnou základnu, jako tomu bylo ještě ve 20. století u „konviček na polévku“ u dělnických povolání.

Dvojitá plastická lišta. V Ha D se velmi zřídka vyskytne v PS/bývalé PS dvojitá úzká plastická lišta na menších nádobkách. Pravděpodobně souvisí teprve s Ha D2–D3, neznáme ji z hrobů Ha C2–D1. Jindra Nekvasil ji uvedl na malé míse na sídlišti v Medlově – „cihelně“ (Nekvasil 1974, Abb. 13:21). Známe ji také z Habrůvky – „Býčí skály“ (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 65:671). Výskyt zde souvisí s oblastí bývalé PS.

Plastická vlnice. Jde o velice málo zastoupený výzdobný motiv na šálcích, Vladimír Podborský v roce 1957 uvedl pouze dvě lokality, Němčice nad Hanou – „Nad Hliníkem“ a Mohelnice H6 – „cukrovar“, v obou případech šlo o šálky (Podborský 1957, obr. 2:IX,6a). V hrobě Ha D1 Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“ (obr. 51:H8/2012/1–2) se vyskytly dva šálky s plastickou vlnicí. Na šálku č. 1 se nachází též černé malování na červeném povrchu typu SB1, typu Ib dle Podborského.

Vrubořez. Jde o výzdobu pravidelně rozestavených plastických výčnělků na rozhraní hrdla a spodní části mís nebo šálků. Výskyt této výzdoby nemůžeme stanovit podle hrobů z Ha C2–D1, neboť se v nich ještě neobjevují. Vyplňují až následný vývoj v Ha D2–D3. Jejich výskyt se časově kryje s výskytem prvních mís a šálků s lištou (*Knickwandschüssel*, *Knickwandschale*) a plastickou lištou. Vrubořez se výjimečně objevil ve velmožské mohyle Kralice na Haně H1 – „Staré olší“, kde byl(a) sondáží vyzvednut(a) mísa/šálek s touto výzdobou (obr. 62:B2). Známe ji ve větším počtu ze svatyně Habrůvka – „Býčí skála“, jejíž inven-

tář náleží do Ha D1b–D3 (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 65:672–674,681, 66:687–692; Golec 2017, Fig. 71:6). Výzdoba se objevuje také v kontextu výrobní dílny Radslavice – „Štamperky“ (Janák 1982; Zeman 2011, tab. XIX:4) v blízkosti hradiště Radslavice – „Zelená Hora“. Šálky (mísy) s podobnou výzdobou, kde je vrubořez vytvořený spíše jemnou nebo hrubou vtláčovanou výzdobou (skupina 2 a 4), pochází z Nekvasilovy uničovské skupiny (Nekvasil 1974, Abb. 13:14, 15:23,26). Vladimír Podborský takové typy uvádí z pozdní doby halštatské z hradiště v Jaroměřicích nad Rokytnou – „Hradisku“ (Podborský 1970b, obr. 26:2–3,33) v rozmezí Ha D2–D3. Je však otázkou, zdali se tento druh výzdoby v Ha D3 opravdu vyskytuje. Časový rozpor představuje centrální hradiště Smolenice – „Molpír“ na jihozápadním Slovensku, kde se nachází v kolekcích domů ve větším množství, lokalita je však některými badateli (Susanne Stegmann-Rajtárová) dlouhodobě datována do rozmezí Ha C2–D1a. Právě tato výzdobná technika vedle jiných kovových předmětů poukazuje na datování centrální lokality také do průběhu Ha D1b–D3.

Oválné výčnělky na amforách a amforovitých zásobnicích (921–939). Jde o oválné, výrazně vytažené plastické výčnělky, nacházíme je pravidelně na spodní části největších nádob. Dokládají to četné exempláře v hrobech ze Seloutek – „Na Štastných“ (obr. 49). Domníváme se, že jde o funkční prvky, k nimž byla fixována nějaká forma úvazů pomocí provazů či řemínků. Takto vybavené nádoby sloužily jako putny pro přenos obsahu, nejčastěji asi vody nebo sypkých hmot. Toto řešení je dodnes používáno v mnoha afrických zemích, kde se transportem zabývají ženy. Odlišná situace panuje u oválných plastických výčnělků na rozhraní hrdla a výdutě u amfory z Ha D1 v hrobě Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ (obr. 50:H1/2012 Kašina/3), které řadíme ke kombinaci 131–149.

Kulaté vypnuliny. Nacházíme je na amforovitých zásobnicích. Buď jde o žlábkované kroužky bez vnitřní vypnuliny, které nejsou kombinované s jinou výzdobou; pak spadají do skupiny 5. Sem náleží hrob Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ z Ha C2b (obr. 49:H2/1926/47). Nebo jde o žlábkované kroužky s vnitřní vypnulinou (opět skupina 5), bez kombinace s jinou výzdobou; sem náleží hrob Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ z Ha D1 (obr. 49:H1/2012 Kašina/2). Nebo jde o prosté kulaté vypnuliny bez okolního žlábků a kombinace s jinou výzdobou (skupina 9); sem náleží hrob Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“ z Ha C2 (obr. 49:H4/2017/27). Naopak kulaté vypnuliny a vypnuliny s okolním žlábkem jsou kombinovány s rýsováním (někdy doplněným jemným vtláčováním) či rýhováním a jde o skupinu 1 (131–149). Sem spadají hroby Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“ (Ha C2; obr. 49:H10/2012/13), Seloutky H8/2012 – „Na Štast-

ných“ (Ha D1; *obr. 49:H8/2012/5*) a Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“ (Ha D1; *obr. 49:H3/2017/17*).

Svislá žebra (941–949). Amfory/lahve a amforovitě zásobnice v Ha D2–D3 nesou nový typ výzdoby, ostře vytažená žebra. Ze stejné doby pocházejí svislé mělké, značně široké žlábků (náležejí do skupiny 5). V Seloutkách – „Na Štastných“ se v Ha C2–D1 ještě nevyskytly. Větší kolekci známe ze souboru z Ha D1b–D3 z Habrůvky – „Býčí skály“ (*Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*, Taf. 62:597,599,604, 63:617–619; *Golec 2017*, Fig. 71:1). Obdobná technika výzdoby svislých žebor a žlábků se našla v depotu z Ha D1–D2 v Nákle – „Pod Dědinou“ na jednom bronzovém šálku, na druhém exempláři jsou na stejném místě žlábků (*Nekvasil–Podborský 1991*, Taf. 13:49–50).

Prohnuté dno, omfalos (951–959). Tento druh plastické úpravy dna je typický pro Ha D. Omfalos přibývá zejména na šálcích, popř. malých mísách s prohnutým hrdlem. Na tento trend může mít vliv móda importovaných bronzových šálců, jaké známe z depotů Ha D1–D2 z Nákla – „Pod Dědinou“ (*Nekvasil–Podborský 1991*,

Taf. 13:49–50, 14:52–53) nebo Kralic na Hané – „Kralického háje“ (*obr. 60:1–3*).

Ucha (961–969). Ucho lze zahrnout do plastické výzdoby, předpokládáme u něj ale také praktické funkční využití. Oproti době popelnicových polí dochází v době halštatské k značné redukci a nacházíme jej téměř výhradně na šálcích, které jsou díky němu vyděleny od mís. K chronologickým účelům jej můžeme využít až v Ha D2–D3.

Rohaté ucho. Objevuje se teprve ve fázi Ha D3. Známe jej např. z Křenovic – „Hradiska“ (*Podborský 1970b*, obr.30:44; *Tichá Bambasová 2019*, 138, obr.35, tab.33:11), Sylva Tichá Bambasová jej uvádí jako typ Novo mesto. Nově bylo zachyceno v Kralicích na Hané obj. 511/2019 – „Kralickém háji“ (nepublikováno).

Páskové vekerzugské ucho. Známe jej ze džbánku vytáčeného na kruhu vekerzugského původu z Vyškova obj. 1/87 (*Čížmář, M. 1995*, Abb. 2:4; *Bartík et al. 2017*, 56, Fig. 6:157; *Klápa 2017*, Fig. 8). Datujeme jej do Ha D2–D3. Nově bylo zachyceno v Kralicích na Hané obj. 511/2019 – „Kralickém háji“ (nepublikováno).

11.

Přírodovědné metody a analýzy

11.1 Antropologie z pohřebiště v Seloutkách – „Na Šťastných“ z let 2012 a 2017 (Jiří Kala – Martin Golec)

Zatímco na pohřebišti Prostějov-Domamyslice – „V Loučkách, ul. Olšová“ se kvůli nepříznivým půdním podmínkám nedochoval reprezentativní antropologický ani zoologický materiál, v Seloutkách – „Na Šťastných“ byla situace příznivější. Předkládáme zde zhodnocení antropologických vzorků z hrobů z let 2012 a 2017 (obr. 54). Antropologické posouzení provedl Jiří Kala. Jistá antropologická pozorování na této lokalitě poskytl již Antonín Gottwald, u hrobů z roku 1932 (Seloutky H19/1932, H21/1932 a H23/1932 – „Na Šťastných“) uvádí, zda náležely dospělému, nebo dítěti (viz kap. 19; Gottwald 1939).

Množství (objem v cm³) – velmi malé: do 99 cm³; malé: 100 až 499 cm³; střední: 500 až 999 cm³; velké: 1 000 až 15 500 cm³; velmi velké: více než 15 500 cm³.

Průměrná velikost vzorků (max. lineárního rozměru v mm) – velmi malá: do 15 mm; malá: 16 až 25 mm; střední: 26 až 35 mm; velká: 36 až 45 mm; obzvláště velká: nad 46 mm.

Stupeň spálení – I (nedokonalé) 200–250 °C; II (zčásti nedokonalé) 300–400 °C; III (dokonalé) ±550 °C; IV (dokonalé/křídovité) 650–700 °C; V (křídovité) +700 °C.

Reprezentativnost – přítomnost fragmentů lebky i postkranálního skeletu.

Identifikovatelnost – možnost přesné identifikace některých fragmentů.

Určení – možnost odhadu základních antropologických dat.

Základní charakteristika pohřbů

Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“, obsah šálku č. 8 – asi dvacet drobných zlomků.

Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“, okolí šálku č. 8 – identifikována část čelní kosti s *crista frontalis* a velký zlomek češky.

Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“, obsah osudí č. 6 – identifikován okraj levé očníce, velmi gracilní zlomek s ostrým okrajem.

Seloutky H1/2012 – „Na Šťastných“, obsah amfory č. 1 – poměrně robustní zlomky kostí mozkovny i dlouhých kostí, snad zlomek korunky stoličky.

Seloutky H2/2012 – „Na Šťastných“, hromádka kremace v okolí nádob – gracilní stavba, zlomky mozkovny mohou náležet dospělému nebo většímu dítěti.

Seloutky H3/2012 – „Na Šťastných“, hromádka kremace v okolí nádob – identifikován základ třenového zubu.

Seloutky H4a/2012 – „Na Šťastných“, skrumáž č. 1, mísa č. 1 – velmi gracilní úlomky dlouhých kostí postkranálního skeletu a fragment lebeční kosti (9 × 9 mm) bez oddělené *diploe*.

Seloutky H4b/2012 – „Na Šťastných“, skrumáž č. 2, mísa č. 9 – spíše gracilní stavba, „vnitřní“ strana fragmentů přepálena často jen na stupěň III.

Seloutky H4b/2012 – „Na Šťastných“, skrumáž č. 2, mísa č. 10 – spíše gracilní stavba (odpovídá dítěti), ale zlomky lebky mají oddělenou *diploe* a jsou relativně robustní (= dospělý).

Seloutky H4b/2012 – „Na Šťastných“, skrumáž č. 2, nádoba č. 11 (pod kamenem) – téměř 50 % úlomků spáleno jen na stupěň II. Fragmenty mozkovny s oddělenou *diploe* náležejí určitě dospělému.

Seloutky H4c/2012 – „Na Šťastných“, skrumáž č. 3, mísa č. 9 – velmi gracilní stavba, kosti mozkovny bez oddělené *diploe*.

Seloutky H4c/2012 – „Na Šťastných“, skrumáž č. 3, nádoba č. 12 – poměrně robustní stavba fragmentů dlouhých kostí.

11. Přírodovědné metody a analýzy

číslo hrobu Seloutky – „Na Šťastných“	kontext v hrobě	objem v cm ³	průměrná velikost vzorků (max.)	stupeň spálení	reprezen- tativnost	identi- fikova- telnost	určení pohlaví a věku
H1/2012	Kašina obsah šálku č. 8	±0	malá (20 × 20 mm)	IV	–	–	dospělý
H1/2012	Kašina okolí šálku č. 8	250	malá (30 × 30 mm)	IV–V	+	+	dospělý
H1/2012	Kašina obsah osudí č. 6	300	malá (35 × 35 mm)	IV	+	+	dítě?
H1/2012	obsah amfory č. 1	10	velmi malá (40 × 10 mm)	III–IV	+	–	dospělý
H2/2012	hromádka kremace v okolí nádob	10	velmi malá (15 × 15 mm)	IV	+	–	–
H3/2012	hromádka kremace v okolí nádob	10	velmi malá (10 × 10 mm)	III–IV	+	+	dítě
H4a/2012	skrumáž č. 1, obsah mísy č. 1	10	velmi malá (20 × 5 mm)	III–IV	+	–	dítě?
H4b/2012	skrumáž č. 2, obsah mísy č. 9	100	velmi malá (20 × 20 mm)	III–IV	–	–	–
H4b/2012	skrumáž č. 2, obsah mísy č. 10	80	velmi malá (20 × 15 mm)	IV	+	–	–
H4b/2012	skrumáž č. 2, obsah nádoby č. 11	50	velmi malá (30 × 20 mm)	II–IV	+	–	dospělý
H4c/2012	skrumáž č. 3, obsah mísy č. 9	15	velmi malá (20 × 15 mm)	III–IV	+	–	dítě
H4c/2012	skrumáž č. 3, obsah nádoby č. 12	100	velmi malá (20 × 10 mm)	III–IV	–	–	dospělý
H4d/2012	skrumáž č. 4, obsah mísy/osudí č. 6	50	střední (30 × 30 mm)	III–IV	+	+	dospělý + dítě
H6/2012	obsah mísy č. 1	10	velmi malá (25 × 20 mm)	III–IV	+	+	dospělý
H6/2012	obsah osudí č. 11	100	velmi malá (30 × 20 mm)	III–IV	+	+	–
H7/2012	hromádka kremace v okolí nádob	±0	malá (30 × 20 mm)	III–IV	+	–	dospělý
H8/2012	hromádka kremace v okolí nádob	300	velmi malá (30 × 20 mm)	III–IV	+	+	žena/dítě?
H8/2012	obsah amfory/osudí č. 9	80	velmi malá (20 × 10 mm)	III–IV	+	–	dospělý
H9/2012	hromádka kremace v okolí nádob	10	velmi malá (40 × 5 mm)	III–IV	+	–	dítě?
H10/2012	obsah mísy č. 27	400	velmi malá (20 × 30 mm)	IV	+	+	žena?
H10/2012	obsah mísy č. 28	100	velmi malá (30 × 20 mm)	IV	+	–	–
H10/2012	obsah amfory/osudí č. 29	200	malá (20 × 20 mm)	IV	+	+	dospělý
H10/2012	obsah mísy č. 32	100	velmi malá (40 × 15 mm)	IV	+	+	žena/dítě?
H10/2012	hromádka kremace v zásypu hrobu	10	malá (30 × 30 mm)	IV	–	–	dospělý
H1/2017	obsah amfory č. 3	600	střední (40 × 30 mm)	IV–V	+	+	dospělý muž?
H1/2017	obsah mísy č. 4	±0	malá (25 × 20 mm)	IV–V	–	–	dospělý
H2/2017	obsah mísy č. 2	200	velmi malá (40 × 20 mm)	IV–V	+	–	dospělý
H2/2017	obsah hrnce č. 9	±70	velmi malá (5 × 43 mm)	IV–V	+	+	–
H3/2017	obsah osudí č. 1	300	malá (30 × 25 mm)	IV	+	–	dospělý
H4/2017	obsah mísy č. 14	±0	malá (20 × 20 mm)	IV	–	–	dospělý?
H4/2017	obsah mísy č. 20	200	malá (30 × 20 mm)	V	+	+	dospělý
H5/2017	hromádka kremace v okolí nádob	±0	velmi malá (15 × 15 mm)	III–IV	–	–	–
H8/2017	obsah mísy č. 1	250	malá (20 × 40 mm)	III–IV	+	+	dítě

Obr. 54: Souhrn údajů o pohřbech z hrobů v Seloutkách – „Na Šťastných“ z let 2012 a 2017. Zpracováno dle metodiky doporučené Milanem Dokládalem (1999). + – pozitivní zjištění; – – negativní zjištění (sestavil: J. Kala).

Seloutky H4d/2012 – „Na Šťastných“, mísa/osudí č. 6 – identifikována dětská kost skalní, ostatní blíže neidentifikovatelné fragmenty diafýz dlouhých kostí však náležejí spíše dospělému.

Seloutky H6/2012 – „Na Šťastných“, nádoba č. 1 – identifikován fragment alveolárního výběžku horní čelisti.

Seloutky H6/2012 – „Na Šťastných“, nádoba č. 11 – identifikována část pyramidálního výběžku spánkové kosti a pravá nosní kost.

Seloutky H7/2012 – „Na Šťastných“, hromádka kremace v okolí nádob – šest větších zlomků relativně robustní stavby.

Seloutky H8/2012 – „Na Šťastných“, hromádka kremace v okolí nádob – identifikovány drobné zlomky alveolárních výběžků čelistí a *os trapezium dx*. Fragmenty dlouhých kostí jsou velmi gracilní stavby. Ojedinelé zlomky spálené na stupeň I až II.

Seloutky H8/2012 – „Na Šťastných“, osudí č. 9 – kosti mozkovny s oddělenou *diploe* a patrnými okraji švů. Celkově spíše gracilní stavba.

Seloutky H9/2012 – „Na Šťastných“, hromádka kremace v okolí nádob – gracilní fragmenty mozkovny bez oddělené *diploe*, zlomky dlouhých kostí jsou ale relativně robustnější.

Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“, mísa č. 27 – identifikován okraj pravé očnice a kořen stálého zubu. Zlomky jsou gracilní stavby.

Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“, mísa č. 28 – spíše gracilní stavba, ale vzhledem k velikosti a množství nelze vyvodit další závěry.

Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“, amfora/osudí č. 29 – identifikovatelný je zlomek *pars mastoidea dx*. Zlomné plochy lze usuzovat, že *processus mastoideus* byl spíše malý (i se zřetelem na velikostní redukci způsobenou žářem).

Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“, mísa č. 32 – identifikovány zlomky týlní kosti (*protuberantia occipitalis int.*). Zlomky gracilní stavby.

Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“, hromádka kremace v zásypu hrobu – fragmenty dlouhých kostí jsou relativně robustní stavby.

Seloutky H1/2017 – „Na Šťastných“, amfora č. 3 – identifikovatelné jsou zlomky kostí ložkovité, dvou nártních kostí, žebra, prvního nebo druhého krčního obratle, distální část palce ruky, část dolní kloubní plochy pažní kosti a zlomek pyramidální části spánkové kosti. Zachovány ojedinelé a velmi drobné úlomky zubů trvalého chrupu. I přes velikostní redukci a značnou deformaci jsou fragmenty zřetelně robustní stavby.

Seloutky H1/2017 – „Na Šťastných“, mísa č. 4 – asi patnáct zlomků diafýz kostí končetin relativně robustní stavby a zlomek okraje těla neidentifikovatelného obratle s patrnými spondylotickými trny (dospělý, věková kategorie *maturus*?). Seloutky H2/2017 – „Na Šťastných“, mísa č. 2 – identifikován zlomek jednoho prstního článku ruky.

Seloutky H2/2017 – „Na Šťastných“, hrnec č. 9 – spíše gracilní stavba zlomků.

Seloutky H3/2017 – „Na Šťastných“, osudí č. 1 – dle vzhledu pocházejí fragmenty z dospělého jedince, spíše gracilnější stavby.

Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“, mísa č. 14 – asi deset zlomků vesměs z diafýz kostí končetin, dle stavby snad z dospělého jedince.

Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“, mísa č. 20 – identifikovatelná je pyramidová část levé spánkové kosti. I s uvažovanou velikostní redukcí jsou fragmenty spíše gracilnější stavby.

Seloutky H5/2017 – „Na Šťastných“, hromádka kremace v okolí nádob – asi dvacet zlomků diafýz dlouhých kostí bez větší výpovědní hodnoty, tři z nich ale prokazatelně pocházejí ze spálené zvířecí stoličky.

Seloutky H8/2017 – „Na Šťastných“, mísa č. 1 – identifikován zub druhého krčního obratle a část okraje pravé očnice. Zlomky jsou i po zohlednění velikostní redukce velmi drobné, náležejí dítěti, snad věkové kategorie *infans III* (mladší – do 10 let?).

Antropologicky určené pohlaví. Žárový rítus PS a bývalé PS téměř zahazuje stopy po pohlaví jedinců. Ve všech případech, kdy antropolog identifikuje pohlaví (*obr. 54*), visí nad určením otazník. Jisté náznaky známe u tří komorových hrobů – jako mužský byl označen hrob Seloutky H1/2017 – „Na Šťastných“. Možná žena s dítětem byly označeny ve dvou případech v hrobech Seloutky H8/2012 a H10/2012 – „Na Šťastných“. S opatrností konstatujeme, že u nákladně zbudovaných komorových hrobů s kamenými konstrukcemi nerozhoduje pohlaví.

Archeologické určení pohlaví podle kovového, skleněného a jantarového inventáře. Na pohlaví některých pohřbených ukazuje jejich mobiliář (identifikátory určení pohlaví). Za mužské identifikátory považujeme opasek se železnými kruhy a svorkami a zbraně. Ženských identifikátorů je více, jsou to skleněné korálky/kroužky, jantarové korálky, bronzové náušnice/záušnice a přesleny. V první řadě nás zajímají tři antropologicky určené komorové hroby „s otazníkem“. U možného mužského hrobu Seloutky H1/2017 – „Na Šťastných“ (*obr. 54*) nenacházíme jasný mužský identifikátor. Z hrobu ale pochází ženský šperk, bronzová náušnice/záušnice (*tab. 82:41*). Hrob vedeme jako kombinovaný muže a ženy. U možného ženského hrobu Seloutky H8/2012 – „Na Šťastných“ (*obr. 54*) opravdu o ženský hrob jde, obsahoval totiž skleněné kroužky, jantarové korálky a bronzové náušnice/záušnice (*tab. 67:9b–9c, 18–21*). Možný ženský hrob H10/2012 – „Na Šťastných“ (*obr. 54*) ženským hrobem také je, neboť obsahoval opět bronzové náušnice/záušnice (*tab. 71:1–2, 27b, 34*). Dle mobiliáře jako ženské řadíme další dva komorové hroby – Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“ díky zastoupení skleněných kroužků, jantarových korálků a bronzových náušnic/záušnic (*tab. 49:23–27*) a Seloutky H3/2017 – „Na Šťastných“ díky skleněným kroužkům a bronzovým náušnicím/záušnicím (*tab. 93:1a, 2–3, 6–7*). Jako dívčí/ženský můžeme řadit také dětský jamkový hrob Seloutky H8/2017 – „Na Šťastných“, pocházejí z něj skleněné kroužky, bronzová

náušnice/záušnice a malý přeslen (*tab. 109:A2–A3,A6*). Jako ženský můžeme řadit díky uloženému přeslenu jámový hrob Seloutky H4/2012 – „Na Šťastných“ (*tab. 54:B7*). Ženské identifikátory – skleněné a jantarové korálky, bronzové náušnice/záušnice a přesleny – najdeme i ve starších prozkoumaných hrobech na tomto pohřebišti. Jde o hroby Seloutky – „Na Šťastných“ H3/1926 s bronzovou náušnicí/záušnicí (*tab. 31:A2*), H5/1926 se skleněnými a jantarovými korálky (*tab. 33:A2–A3,A7*), H6/1926 s pěti přesleny (*tab. 34:1–5*), H7/1926 s bronzovými náušnicemi/záušnicemi (*tab. 33:B1–B2*), H9/1926 s bronzovými náušnicemi/záušnicemi (*tab. 33:C1–C2*), H13/1926 se třemi přesleny (*tab. 36:A2–A4*), H15/1926 s bronzovými náušnicemi/záušnicemi a přeslenem (*tab. 37:A2,A6*) a H26/1934 s bronzovými náušnicemi/záušnicemi a jantarovými korálky (*tab. 43:2,3d,4–6*). Převaha ženských hrobů je zcela zřejmá, postrádáme však stejné množství mužských hrobů. Z antropologického posudku a pozorování pohlavních identifikátorů řadíme jako mužský hrob Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“ díky uložení opasku se železnými kruhy a svorkami, z hrobu pochází též část železného udidla (*tab. 100:19,37*). Porovnáním antropologického posudku a přehledu identifikátorů mobiliáře docházíme k závěru, že novými výzkumy byl zachycen pouze jeden komorový hrob náležející společně muži a ženě. Ze starších hrobů k takovým můžeme dle mobiliáře řadit velmožský hrob se zbytky vozu, jha? a koňských postrojů Seloutky H2/1926 – „Na Šťastných“, kde železný opasek se železnými kruhy a svorkami zastupuje muže (*tab. 29:5g,5l,5m–5t,16–17,30–31,43,48, 30:9,11a,13,23–24,27–28,33–35,37,40*) a jantarové korálky, bronzové náušnice/záušnice a přeslen ženu (*tab. 30:2c,4,6–8*). Předložený souhrn informací z nově prozkoumaných hrobů v Seloutkách – „Na Šťastných“ vážících se k pohlaví identifikuje pomocí obou metod šest hrobů žen (z toho jeden hrob dívky/ženy), jeden hrob muže a jeden hrob kombinovaný muže a ženy. U všech starších hrobů identifikujeme osm hrobů žen, žádný hrob muže a jeden kombinovaný hrob muže a ženy. Poměr identifikovaných hrobů žen (patnáct případů) a mužů (jeden případ) v individuálních hrobech do roku 2017 je 15 : 1, s kombinovanými hroby mužů a žen 7,5 : 1.

Vedle použitých identifikátorů, které hroby v Seloutkách – „Na Šťastných“ dělí na hroby mužů a žen, se pokusíme zaujmout stanovisko k výskytu tří velmi frekventovaných skupin železných předmětů v inventářích – harfovitém sponám, jehlicím a náramkům/nápažníkům. U těchto předmětů není zcela jasné, kdo byl jejich uživatelem. Železná harfovitá spona pochází ze šesti hrobů – ženského H3/1926 (*tab. 31:A1,A3–A4*), ženského H5/1926 (*tab. 33:A10*), ženského H1/2012 Kašina (*tab. 49:22a,28*), ženského H8/2012 (*tab. 67:23*), kombinovaného mužského a žen-

ského H1/2017 (*tab. 82:40*) a ženského H3/2017 (*tab. 93:1b,4*). Železná jehlice (v H10/2012 též bimetalická) pochází z osmi hrobů – kombinovaného mužského a ženského H2/1926 (*tab. 30:20*), ženského H15/1926 (*tab. 37:A3*), ženského H26/1934 (*tab. 43:14*), ženského H4/2012 (*tab. 54:B3, 55:A2,B1*), ženského H8/2012 (*tab. 67:9a, 22a,22c*), ženského H10/2012 (*tab. 71:3,7*), ženského H3/2017 (*tab. 93:5*) a mužského H4/2017 (*tab. 100:18*). Železný náramek/nápažník pochází z osmi hrobů – kombinovaného mužského a ženského H2/1926 (*tab. 30:5k*), ženského H5/1926 (*tab. 33:A4*), ženského H26/1934 (*tab. 43:11*), ženského H1/2012 Kašina (*tab. 49:21*), ženského H4/2012 (*tab. 54:B6, 55:A3–A4,B3–B4*), ženského H8/2012 (*tab. 67:17*), kombinovaného mužského a ženského H1/2017 (*tab. 82:10*) a ženského H3/2017 (*tab. 93:11*). Z přehledu vyplývá, že všechny tři šperky se vyskytují nesporně v ženských hrobech. Vyskytly se i ve dvou kombinovaných hrobech a jednom mužském hrobě. Za pohlavní identifikátory tyto šperky pokládat nelze.

Věk. Tento parametr zemřelých je při žárovém pohřbením ritu PS/bývalé PS neřešitelný (*obr. 54*). Antropologický posudek rozděluje údaje o čtrnácti hrobech na dvě skupiny – dospělý a dítě. Dospělý byl identifikován v hrobech Seloutky H1/2012, H6/2012–H7/2012, H1/2017–H4/2017 – „Na Šťastných“ a dítě pak v hrobech Seloutky H3/2012, H9/2012 a H8/2017 – „Na Šťastných“. Některé hroby obsahovaly smíchané kosti jak dospělého, tak dítěte (Seloutky H1/2012 Kašina, H4/2012, H8/2012 a H10/2012 – „Na Šťastných“).

Dospělý/dítě a druh hrobové jámy. Ze šestnácti rozřazených hrobů na skupiny dospělý a dítě (*obr. 54*) vyplývají některé skutečnosti. Pohřby dospělých se nacházely v jamkových hrobech (Seloutky H1/2012 a H7/2012 – „Na Šťastných“), jámových hrobech (Seloutky H4/2012 – „Na Šťastných“) a komorových hrobech (Seloutky H1/2012 Kašina, H6/2012, H8/2012, H10/2012, H1/2017–H4/2017 – „Na Šťastných“). Děti se nacházely s dospělými v komorových hrobech (Seloutky H1/2012 Kašina, H8/2012 a H10/2012 – „Na Šťastných“), v jednom případě v jámovém hrobě (Seloutky H4/2012 – „Na Šťastných“) nebo samostatně v jamkových hrobech (Seloutky H3/2012, H9/2012 a H8/2017 – „Na Šťastných“). Samostatné dítě v komorovém hrobě na tomto pohřebišti neznáme.

Hromádkový, urnový a kombinovaný pohřební ritus vs. druh hrobové jámy. U některých jamkových hrobů se vyskytuje hromádkový pohřební ritus, k takovým náležejí hroby Seloutky H2/2012, H3/2012, H7/2012 a H9/2012 – „Na Šťastných“ (*obr. 54; tab. 56:B–C,F*). Jamkové hroby měly ve dvou případech uloženu jedinou urnu, šlo o hroby Seloutky H1/2012 a H8/2012 – „Na Šťastných“ (*obr. 54; tab. 56:A*). V jámových a komorových hrobech čistě hromádkový ritus neznáme. Jediný jámový hrob Seloutky H4/2012 – „Na

Šťastných“ obsahoval pět uren, z nichž dvě pokrývaly jiné urny s obsahem popela (*obr. 54; tab. 56:D*). Tento nezvykle vysoký počet uren je značnou výjimkou, která není známa z rozměrnějších komorových hrobů. Urnový pohřební ritus mělo pět komorových hrobů, obsahovaly vždy jednu nebo dvě urny – jednu urnu obsahoval hrob Seloutky H3/2017 – „Na Šťastných“ (*obr. 54; tab. 97:A*), dvě urny obsahovaly hroby Seloutky H6/2012, H1/2017–H2/2017 a H4/2017 – „Na Šťastných“ (*obr. 54; tab. 64:A, 85:A, 91:A, 105:A*). Kombinovaný pohřební ritus byl rozpoznán u tří komorových hrobů – jednu urnu a hromádku v okolí měl hrob Seloutky H8/2012 – „Na Šťastných“ (*obr. 54; tab. 69:A*), dvě urny a hromádku měl hrob Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“ (*obr. 54; tab. 51:A*) a čtyři urny spolu s nezvyklou hromádkou v zásypu měl hrob Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“ (*obr. 54; tab. 76:A*).

Tvar nádoby použitý jako urna. Pro uložení popela zemřelého/zemřelých bylo použito pestré spektrum menších nádob. Běžně nacházíme mísy a amfory/osudí, výjimečně šálky a hrnce (*obr. 54*). Do následujícího přehledu jsou zahrnuty urny, které stály dnem na zemi, a také nádoby, které je překrývaly (v katalogu jsou všechny vedeny jako urny). Mísa nebo mísa/osudí byly použity 14×, amfora/osudí 7×, šálek a hrnec 1×. U naprosté většiny uren neznáme způsob zakrytí. V hrobě Seloutky H3/2017 – „Na Šťastných“ bylo jako urna použito osudí č. 1, jež bylo překryto mísou č. 25 (*tab. 97:A1,A25*). Překrytí dvou uren stojících na zemi jinými nádobami známe z hrobu Seloutky H4/2012 – „Na Šťastných“. Mísa č. 10 ve skrumáži č. 2 (H4b/2012) byla překryta mísou č. 9. Nádoba č. 12 ve skrumáži č. 3 (H4c/2012) byla překryta mísou č. 9 (*tab. 56:D*). Hrnec č. 9 v hrobě Seloutky H2/2017 – „Na Šťastných“ byl překryt pokličkou č. 29, která se našla propadlá uvnitř (*tab. 91:A9,A29*).

Předměty uložené v kremaci a těsně u kremace. Všechny komorové hroby na pohřebišti – Seloutky H1/2012 Kašina, H6/2012, H8/2012, H10/2012, H1/2017–H4/2017 – „Na Šťastných“ – vykazují evidentní ukládání drobných kovových (spony, jehlice, náramky/nápažníky, náušnice/záušnice), skleněných a jantarových předmětů společně do urny/uren s kremací nebo na hromádky do bezprostřední blízkosti kremace. U skleněných a jantarových korálků a kroužků je jasné, že neprošly pohřební hranicí, jinak by se nezachovaly. Jde o hroby Seloutky H1/2012 Kašina a H8/2012 – „Na Šťastných“ (*tab. 49:23–25,27, 51:A23–A25,A27, 67:9c,18–19, 69:A9,A18–A19*). Naproti tomu hrob Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“ dochoval informaci, že železná harfovité spona evidovaná pod č. 22a a 28 prošla kremací, její části byly nalezeny v obou urnách č. 6 a 8 (*obr. 54; tab. 49:22a,28, 51:A22,A28*). Kovové předměty tak běžně mohly projít pohřební hranicí, stejně jako mohly být přidány do hrobu

až po kremaci. Příčiny rozdílného zacházení s artefakty nejsme schopni stanovit.

Preferovaná strana pro uložení kremace v hrobě. Tento parametr sledujeme pouze u komorových hrobů. Ve všech případech byla preferována jižní strana – Seloutky H1/2012 Kašina (*tab. 51:A*), H6/2012 (*tab. 64:A*), H8/2012 (*tab. 69:A*), H10/2012 (*tab. 76:A*), H1/2017 (*tab. 85:A*), H3/2017 (*tab. 97:A*) a H4/2017 (*tab. 105:A*) – „Na Šťastných“. Výjimkou je hrob Seloutky H2/2017 – „Na Šťastných“, kde byla preferována sice opět jižní strana, ale druhá nádoba s kremací byla postavena do severní poloviny hrobu (*tab. 91:A*). Ze starších výzkumů na této nekropoli se dochovaly dva náčrty půdorysů hrobů a oba potvrzují preferenci jižní strany. Jde o hroby Seloutky H24/1934 a H26/1934 – „Na Šťastných“ (*tab. 41:A, 44:A*). Zjištěný fakt se plně shoduje s kostrovým ritem v HS/bývalé HS, kde jsou v rozmezí Ha C2–D2 kostry natočeny hlavou k jihu, přesněji v rozpětí od jihovýchodu k jihozápadu, jako např. ve Vojkovicích – „Vojkovických nivách“ (*Golec 2005c, tab. 101–102*) nebo Modřicích – „Sádkách“ a „Rybníkách“ (*Kos 2004, obr. 2–3*), Slavkově u Brna – „Auto Bayer“ a „Rauscher“ (*Kos 2016, obr. 1–3*) ad. Obě skupiny reflektují panhalštatskou shodu v preferenci jihu ve chvíli pohřbu člověka. Je nepochybné, že jde o stranu pohybu slunečního kotouče po nebi a v podzemí. Zjištění se plně shoduje s pečlivým geometrickým vyměřením hrobových komor u PS i HS/bývalé PS i HS ve směru více či méně blízkém ose jih–sever.

Stupeň spálení. Z údajů na *obr. 54* vyplynul fakt, že nejvyšší (V) stupeň spálení dosáhl společensky nejvýznamnější hrob prozkoumaný v letech 2012 a 2017 – Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“ (*foto 32–35; tab. 104–107*), datujeme jej do Ha C2b (*obr. 68*). Jeho postavení dokládáme významným nemovitým parametrem, největší kubaturou kamenů – 4,5 m³ (*obr. 27, 28:2; foto 35*), obdobně jako v hrobě Seloutky H1/2017 – Na Šťastných“ (těž 4,5 m³; *obr. 27; foto 35*). Movité složce vévodí kovový inventář – opasek se železnými svorkami a kruhy a dále část železného koňského udidla (*obr. 44:16; tab. 100:19,37*). Výše na této nekropoli klademe již jen velmožský hrob s pozůstatky spáleného vozu a snad i jha Seloutky H2/1926 – „Na Šťastných“ (*viz kap. 10.2.1; obr. 12:231, 33*). Korelaci kvalitního žehu a sociálního zařazení zemřelého/zemřelých nepovažujeme za náhodnou. Zjištěný údaj nejspíše odpovídá společenskému postavení (*obr. 6*). Protiváhou tohoto zjištění je jámový hrob nižší střední/nejnižší vrstvy Seloutky H4/2012 – „Na Šťastných“, skrumáž č. 2, kde byl naopak zjištěn velmi nízký stupeň spálení klesající ke stupni II (*obr. 54*). Jev bude nutné sledovat na dalších datech.

Objem popela z kremace v hrobě. Na pohřebišti Seloutky – „Na Šťastných“ bylo do hrobů vloženo mnohem menší množství popela (*obr. 54*), než odpovídá běžnému

množství vzniklému z kremace, což pro dospělého člověka činí 3 000–3 500 cm³ a pro dítě 800–2 000 cm³. Jev odpovídá kremačním zvyklostem v době halštatské. Je možné, že (mnohdy větší) část kremace musela být uložena či rozptýlena jiným způsobem než do hrobu. U sedmi malých jamkových hrobů Seloutky H1/2012–H3/2012, H7/2012, H9/2012, H5/2017 a H8/2017 – „Na Štastných“ je v šesti případech rozsah množství 0–10 cm³, pouze u dětského hrobu ze Seloutek H8/2017 – „Na Štastných“ je to 250 cm³, což odpovídá dolnímu rozmezí pro objem popela u komorových hrobů s dospělými jedinci. U jediného jámového hrobu Seloutky H4/2012 – „Na Štastných“ bylo zjištěno 405 cm³. Zde měli být uloženi dospělý a dítě dohromady. Tento hrob se rozsahem uloženého popela již blíží rozmezí komorových hrobů. U osmi komorových hrobů Seloutky H1/2012 Kašina, H6/2012, H8/2012, H10/2012, H1/2017–H4/2017 – „Na Štastných“ nacházíme rozmezí 110–810 cm³. Střední hodnota činí 402,5 cm³. Přitom ve třech hrobech Seloutky H1/2012 Kašina, H8/2012 a H10/2012 – „Na Štastných“ mohli být uloženi dospělý a dítě společně a objem popela by měl být větší. Dospělí jedinci nebo dospělí společně s dítětem byli nalezeni v jedenácti hrobech. U dvou jamkových hrobů Seloutky H1/2012 a H7/2012 – „Na Štastných“ nacházíme nízký obsah 0–10 cm³, u jámového hrobu Seloutky H4/2012 – „Na Štastných“ mnohem větší obsah 405 cm³, u osmi komorových hrobů Seloutky H1/2012 Kašina, H6/2012, H8/2012, H10/2012, H1/2017–H4/2017 – „Na Štastných“ se obsah shoduje s údajem pro komorové hroby obecně. Dítě bylo identifikováno v hrobech Seloutky H3/2012, H9/2012 a H8/2017 – „Na Štastných“, kde bylo získáno dvakrát 10 cm³ a jednou 250 cm³. Objem popela naznačil dvě fakta. Ve dvou případech byly identifikovány malé jamkové hroby dospělých Seloutky H1/2012 a H7/2012 – „Na Štastných“, jež přiřazujeme nejnížší sociální vrstvě. Naproti tomu v jednom případě bylo identifikováno dítě s výrazně větším množstvím uloženého popela a dokonce i šperky, a to Seloutky H8/2017 – „Na Štastných“. Takové dítě mohlo náležet již svým původem k výše postavené vrstvě pohřbívací komunity. S malým množstvím uloženého popela může souviset zjištění ze dvou nejbohatších hrobů na tomto pohřebišti. Ve velmožském hrobě Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ bylo uloženo velmi malé množství kovových dílů ze spáleného vozu, popř. jha (obr. 33). Také koňský postroj prošel částečně žárem (tab. 29:48b). V hrobě Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“ byla uložena jen část železného koňského udidla (tab. 100:37). Považujeme to za důkaz separace kremačního odpadu mimo budovaný hrob.

Žárověště. U hrobu Seloutky H20/1926 – „Na Štastných“ bylo zachyceno halštatské žárověště, dokládá to popis a zachované artefakty (tab. 33:F). Antonín Gottwald jej

popsal takto: „Poblíž tohoto hrobu se naskytló žárověště tvaru obdélníka s vypálenou spodinou, na níž spočívala vrstva úplně černé hlíny promísené uhlíky; v ní se našly různé střepy netuhované a nezdobené, potroušené kůstky, bronzový kroužek, část plochého náramku slezského s rytým čárkováním a úlomek 2 cm širokého bronz. náramku, zdobeného kolečky a krokvelemi.“ (Gottwald 1939, 6). Pozoruhodností tohoto kontextu je, že jej na základě nalezeného mobiliáře (přesněji fragmentu plechového náramku) datujeme na této lokalitě jako nejmladší, do rozmezí Ha D1–D2 (obr. 68). V letech 2012 až 2019 se nepodařilo prokázat jiný obdobný kontext. Platěnická žárověště PŽ 1 – PŽ 3 byla pravděpodobně zachycena jen na pohřebišti Slatinky – „Nivky“ (Přichystal 2003, 111, 160, obr. 13). Základní popisy se zachovaly u PŽ 2 a PŽ 3. PŽ 2 o rozměru 1,2 × 3 m vymezovala červená hlína s přepálenými pískovcovými kameny v hloubce 0,7 m, pod nimi se nacházela 0,3 m mocná vrstva vypálené hlíny s uhlíky. PŽ 3 o rozměru 2 × 2 m a hloubce 1 m mělo na dně silně přepálenou hlínu a na jižní straně větší kameny. Další žárověště z pohřebišť PS/bývalé PS nebyla publikována. Lze však konstatovat, že kremace probíhala přímo v prostoru pohřebišť.

Kamenné závaly a uložení více pohřbů v hrobě. Pohřebišť v Seloutkách – „Na Štastných“ poskytlo na Moravě významná data o stavební úpravě komorových hrobů. Kamenné závaly (obr. 27) jsou zde pravidlem, zatímco na jiných pohřebištech buď chybějí, nebo jsou jen u některých hrobů. Množství kamenů bylo natolik objemné, že je nepravděpodobné jejich rozebírání a opětovné skládání pro pohřby dalších jedinců. Ve čtyřech případech máme antropologicky doložené uložení dospělého a dítěte (Seloutky H1/2012 Kašina, H4/2012, H8/2012 a H10/2012 – „Na Štastných“). V jednom případě máme např. archeologicky prokázané uložení muže a ženy ve velmožském hrobě Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“. Domníváme se, že jsou pouze dvě vysvětlení nalezených kontextů: (1) popel zemřelých byl po kremaci uchován až do úmrtí jiného jedince; (2) jeden ze zemřelých byl usmrčen předčasně. Nelze vyloučit, že u velmožského hrobu Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ a u hrobu vyšší střední vrstvy Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“ žena doprovodila svého partnera do záhrobí.

Pohřeb se zvířetem. Při antropologickém posouzení jamkového hrobu Seloutky H5/2012 – „Na Štastných“ byly v lidské kremaci zjištěny spálené zvířecí stoličky. Toto pozorování se nepodařilo prokázat u žádného komorového hrobu.

Depozita lidských těl na sídlištích. Doba halštatská, zastoupená na Moravě HS a PS/bývalou HS a PS, je obdobím, které můžeme považovat za periodu s archeologicky rozpoznávanými pohřebišti s jednotlivými hroby. Naproti tomu nálezy nespálených skeletů (původně těl, neboť se nacházejí v anatomických souvislostech) na sídlištích za

hroby nepovažujeme. Nejčastěji byly v minulosti takové nálezy nazývány *pohřby v sídlištních objektech*. Je však nutné předem definovat, co vlastně považujeme za pohřeb – zda jde o rituální akt, či o jakékoliv uložení lidského těla. Volba názvu těchto sídlištních situací tedy nevyhnutelně obsahuje interpretaci. Neutrálním pojmem je *depozitum lidského těla v sídlištním objektu*. K interpretaci lze přistoupit teprve ve chvíli, kdy nalezneme nějaké antropologické nebo archeologické indikátory, které alespoň naznačují důvod uložení. Může jít o rituální upravení těla (např. skrčená poloha), přiložení „milodarů“ nebo o kontext (uložení ve specifickém kontextu). Otázkou je, zda takový rituální pohřeb v sídlištní jámě není již hrobem, kdy sídlištní objekt je zároveň hrobovou jámou. Rituálních důvodů uložení těl byla ale jistě celá řada, měly negativní pohnutky (rozsudek smrti, rituální vražda ad.), nebo z pozice aktérů činu pozitivní aspekt (oběť ve prospěch komunity atd.). Depozita lidských těl v sídlištních jámách pocházejí ze sídliště Prostějov-Čechůvky obj. 748 a 785 – „Kopaniny“ (*Přichystal – Kos 2006*, 50, obr. na str. 51; *Drozdová 2007*; *Fojtík 2007b*; *Fojtík – Golec 2017*, 91–92, Fig. 83; *tíž 2019*, 123–125). Zatímco v objektu 748 indikátor rituálního chování nenacházíme, u objektu 785 je tomu jinak. Za rituální pohřeb považujeme zejména nález dvou obdobně uložených (asi spříbuzněných) těl čtrnáctiletého děvčete a stejně starého chlapce deponovaných do kruhového objektu 785 (*Drozdová 2007*). Obě těla byla uložena přes sebe do kříže ve směru světových stran s identicky nakrčenými končetinami, v jejich blízkosti byla zanechána třecí podložka, dříve klasifikovaná jako zrnotěrka (*Fojtík 2007b*, obr. 4). Nálezy skeletů v sídlištních objektech PS pocházejí z Medlova obj. 67, 110, 238 a 243 – „Za Školou“ (*Tajer 2013*). Pouze jedna ze čtyř koster nese jisté indikátory poukazující na rituální chování. V objektu 67 byly nalezeny u kostry ženy ve věku 20–39 let dvě železné šipky 30 cm od hlavy a v zásypu mezi keramikou a četnými zvířecími kostmi také díl nezvyklého hliněného kadlubu (*Tajer 2013*, 74–76, obr. 4:1–2, 7). Odlišnou skupinou jsou depozita částí lidských těl či kostí. Vznik těchto uloženin není zatím objasněn. V nedalekých Kralicích na Hané – „Kralickém háji“ byla v objektu nalezena samostatná lidská lebka a v Seloutkách – „U Planičky“ byly objeveny lidské kosti v zásypu objektu (*Přichystal – Kos 2006*, 50). V Křenicích – „Vinohradech“ byly lidské pozůstatky nalezeny ve dvou objektech společně se zvířecími kostmi. V objektu 63 byli čtyři jedinci, dítě, nedospělý jedinec a dva dospělí, v objektu 66 leželo několik lidských kostí dospělého jedince (*Tajer – Vránová 2011*, 160). Téma zasluhuje v budoucnu pozornosti, ale také nasazení přírodovědných metod.

Porovnání pohřebišť PS/bývalé PS Seloutky – „Na Štátných“ s pohřebišťem PS/bývalé PS Moravičany – „Dílečky“. Halštatské pohřebiště Moravičany – „Dílečky“ bylo

kompletně zveřejněno (*Nekvasil 1982a*), antropologický rozbor provedl Milan Stloukal (*1968*), antropologická a archeologická data posoudila Erika Makarová (*2017b*, 104–122). Jindra Nekvasil uvedl, že pohřebiště má „skoro 300 platěnických pohřbů“ (*Nekvasil 1993*, 356), jiný údaj 330 hrobů (z toho osm komorových) uvádí Erika Makarová, číslo však kvůli absenci plánů hrobů nelze ověřit (*Makarová 2017b*, 104, tab. 1).⁴⁵ Porovnání s pohřebišťem Seloutky – „Na Štátných“ provedeme na příkladu deseti stěžejních parametrů.

Moravičany – „Dílečky“ nabízejí tyto údaje: (1) kostrové, žárové, birituální hroby – kostrové a birituální pohřby neznáme, všechny hroby jsou žárové; (2) pohlaví – pouze ojedinělá antropologická určení, u osmi komorových hrobů neznáme žádné antropologické určení; (3) věk – 180× dospělý, z toho 57× adultus (20–40 let), 33× matusus (40–60 let), 90× neurčeno, 47× dítě, z toho 9× infans I (0–8 let), 3× infans II (8–14 let), 2× juvenis (14–20 let), 33× neurčeno; (4) hromádkový, urnový, kombinovaný rítus – přesná data nejsou kvůli absenci publikovaných plánů hrobů k dispozici; (5) preferovaná strana v komoře – přesná data nejsou kvůli absenci publikovaných plánů hrobů k dispozici; (6) stupeň spálení – antropologická data nejsou k dispozici; (7) objem popela v žárovém hrobu – 91,1 % malé (do 500 cm³), 8,1 % střední (500–1 500 cm³), 0,8 % velké (přes 1 600 cm³) množství; (8) jednorázovost, následnost pohřbu – 240× jeden jedinec v hrobě, 22× více jedinců v hrobě; (9) „milodary“ v kremaci – přesná data nejsou kvůli absenci publikovaných plánů hrobů k dispozici; (10) kremace se zvířetem – 8× (z toho 3× ovce/koza).

Největší shodou obou pohřebišť je identický stoprocentní žárový rítus. Pohlaví u obou pohřebišť nemůžeme porovnat kvůli absenci antropologických dat. V Moravičanech – „Dílečkách“ jsme se zaměřili na archeologické určení pohlaví u stěžejních osmi komorových hrobů (*obr. 32*) a následné porovnání s komorovými hroby v Seloutkách – „Na Štátných“. Jak bylo již uvedeno, antropologické určení pohlaví a věku u hrobů Moravičany H1000, H1100, H1144–H1147, H1150 a H1169 – „Dílečky“ není k dispozici. Archeologické určení provedla na základě inventáře Erika Makarová, která stanovila šest hrobů mužů (H1000, H1100, H1144–H1147) a jeden hrob ženy (H1169) (*Makarová 2017b*, tab. 6). Toto rozdělení rozporujeme na základě chybného určení některých indikátorů pohlaví – skleněných korálek, železných opaskových zápon a údajných železných „šipek“ – jako velmi chybné.

45 V následujícím přehledu dat jsou využity údaje publikované Milanem Stloukalem (*1968*). Erika Makarová ve své disertační práci uvádí rozdílné údaje. Vycházela z nepublikovaných poznámek Milana Stloukala, s nimiž jsme nepracovali.

Pouze dva hroby určujeme jako mužské, a to na základě železného kopí (H1100 a H1146), čtyři hroby klasifikujeme jako ženské podle skleněných korálek, keramických přeslenů a železných rombických zápon (H1000, H1144–H1145 a H1169). Hrob H1147 se „sakrační keramickou sadou“ vzhledem k absenci mužských indikátorů považujeme za pravděpodobně ženský. Poměr určených ženských a mužských komorových hrobů je 2 : 1, s hrobem H1147 pak 2,5 : 1, což věrně kopíruje zjištění na pohřebišti Seloutky – „Na Štastných“; naproti tomu chybně stanovený poměr 1 : 6 údajům ze seloutckého pohřebiště neodpovídá. Na pohřebišti Seloutky – „Na Štastných“ uvádíme antropologicko-archeologickou klasifikaci pohlaví – žena (H1/2012 Kašina, H8/2012, H10/2012 a H3/2017), muž (H4/2017) a muž se ženou (H1/2017) – v šesti komorových hrobech z let 2012 a 2017 a stanovujeme poměr 3 : 1 ve prospěch žen. Datování komorových hrobů z obou lokalit, pokud to inventář dovolil, je uvedeno na *obr. 68*. Převaha identifikovaných ženských hrobů se objevuje také na dalších lokalitách a v jiných regionech střední Evropy, jako např. v HS ve Vojkovicích – „Vojkovických nivách“. Téma bude zasluhovat samostatné pozornosti.

Věk nelze u obou pohřebišť porovnat, neboť v Seloutkách – „Na Štastných“ nebyl rozdělen věk dospělých na adultus a matusus. Identifikování pohřbených dětí však vykazuje jasnou shodu u obou lokalit. Rozdělení na hromádkový, urnový a kombinovaný ritus kvůli absenci publikovaných plánů v Moravičanech – „Dílečkách“ nemůžeme stanovit, a tudíž ani porovnat. Obdobně v Moravičanech – „Dílečkách“ ze stejných důvodů nemůžeme stanovit preferovanou stranu u osmi komorových hrobů. Stupeň spálení na této nekropoli nebyl antropologem stanoven, a porovnání tudíž nenabízíme. Množství uloženého popela do hrobů vykazuje jasnou shodu, na obou nekropolích je výrazně nižší množství popela z kremace, než by mělo spálené lidské tělo poskytnout. Shoda je nalezena také v případech uložení více jedinců do některých hrobů. V Seloutkách – „Na Štastných“ je ale jasné, že vzhledem k masivním kamenným závalům musely být kremace uloženy jednorázově. Ukládání „milodarů“ nemůžeme v Moravičanech – „Dílečkách“ přesně zhodnotit kvůli absenci publikovaných plánů. Popisy hrobů však jejich ukládání do kremací dokládají. Zde nacházíme na obou lokalitách shodu. Shoda je nalezena také ve zvyku spalování ovce/kozy s některými zemřelými (nejde o zvyk přikládání kusu masa s nožem do hrobu, zde jde o samostatný námětový okruh).

Porovnání pohřebiště PS/bývalé PS Seloutky – „Na Štastných“ s pohřebištem HS/bývalé HS Vojkovice – „Vojkovické nivy“. Halštatské pohřebiště Vojkovice – „Vojkovické nivy“ bylo kompletně zpracováno (*Golec 2005c*, 176–181, tab. 95–97), antropologický posudek provedla Marta Dočkalová. Pohřebiště má 21 hrobů z toho jsou dva jamkové,

dva jámové, šestnáct komorových a jeden porušený je nezařazený (jámový/komorový).

Pohřebiště má tyto parametry: (1) kostrové, žárové, birituální hroby – sedm hrobů je kostrových, dvanáct žárových a dva jsou birituální, v jednom hrobě chyběla kostra i kremace (nejde o úplné zetlení kostí); (2) pohlaví – z určených hrobů je 7× žena (a 1× žena s otazníkem), 2× muž a 1× dítě; (3) věk – 1× infans II (7–14 let), 2× juvenis (14–20 let), 16× adultus I–II (20–40 let) a 1× matusus I (40–50 let); (4) hromádkový, urnový, kombinovaný ritus – kromě sedmi samostatných koster a dvou koster v birituálních hrobech nacházíme 6× hromádkový, 1× (?) urnový a 7× kombinovaný pohřeb; (5) preferovaná strana v komoře – 3× jižní strana u žárového pohřbu, 5× jižní i severní strana (nebo střední část hrobu) u žárového pohřbu, 2× severní strana u žárového pohřbu, 8× hlavou k jihu u kostrového pohřbu; (6) stupeň spálení – antropologická data nejsou k dispozici; (7) objem popela v žárovém hrobě – 5× velmi malý (do 99 cm³), 4× malý (100–499 cm³), 1× střední (500–999 cm³), 1× velký (1 000–1 500 cm³); (8) jednorázovost, následnost pohřbu – podklady pro následné pohřbívání chybí; (9) „milodary“ v kremaci a na kostře – 5× „milodary“ v kremaci/u kremace, 7× milodary na kostře; (10) kremace se zvířetem – 5× (z toho 2× ovce/koza).

Žárové pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ má v porovnání s Vojkovicemi – „Vojkovickými nivami“ omezený okruh základních informací, neobsahuje kostrové a birituální pohřby, nelze porovnat věk. Rozdíl nacházíme v poměru pohlaví, neboť ve Vojkovicích – „Vojkovických nivách“ je poměr žen k mužům 2 : 1, zatímco v Seloutkách – „Na Štastných“ je tento poměr mnohem vyšší, až 7 : 1. Pokud hodnotíme jen komorové hroby, pak je poměr 3 : 1. Rozdíl nacházíme také u identifikace dětí; zatímco v HS/bývalé HS ve Vojkovicích – „Vojkovických nivách“ byl nejmladší jedinec ve věku infans II, v Seloutkách – „Na Štastných“ v PS se podařilo zachytit několik dětí jak v individuálních hrobech, tak i v hrobech dospělých. Oblíbenost hromádkových a kombinovaných hrobů je na obou pohřebištích patrná, ve Vojkovicích – „Vojkovických nivách“ sledujeme velmi nízký podíl čistě urnových hrobů. Rozdíl nacházíme rovněž v preferenci místa uložení kremace. V Seloutkách – „Na Štastných“ je to „přísně“ vždy jižní strana. Ve Vojkovicích – „Vojkovických nivách“ je tato preference jasná u všech kostrových hrobů, hlava je orientována k jihu. U žárových hrobů je ale preferována celá osa jih–sever, popel nacházíme ve středu hrobu i v severní části. Stupeň spálení nemůžeme kvůli chybějícím datům ve Vojkovicích – „Vojkovických nivách“ porovnat. Za shodný parametr u obou pohřebišť považujeme velmi malé až malé množství uloženého popela z kremace. Je výrazně nižší, než po kremaci aktů z těla zůstává. Tento jev je v době halštatské běžný a zatím

zůstává bez jednoznačného vysvětlení. Shoda je rovněž u uložených „milodarů“ v popelu žárových pohřbů, vždy jsou také „milodary“ na kostrách či bezprostředně u nich. Rozdíl shledáváme v množství případů spálení zvířete (ovce/kozy) se zemřelým, výrazně vyšší číslo je ve Vojkovicích – „Vojkovicích nivách“, kde bylo nalezeno pět případů, zatímco v Seloutkách – „Na Šťastných“ pouze jediný případ.

Závěr

(1) Antropologické určení pohlaví u žárových hrobů je velmi problematické. Určení pohlaví s „otazníkem“ identifikovalo ženy i muže. Pro zbudování nákladného komorového hrobu pohlaví nejspíše není rozhodující.

(2) Kombinace antropologicky a archeologicky určených hrobů žen a mužů v individuálních hrobech do roku 2017 je 7 : 1, u komorových hrobů pak jen 3 : 1. Dva hroby Seloutky H2/1926 a H1/2017 – „Na Šťastných“ představují kombinovaný hrob muže a ženy. Dominanci ženských hrobů nejsme schopni vysvětlit. Na Moravě však jde o obecný jev.

(3) Věk zemřelých nelze při žárovém ritu řešit. Antropologický posudek rozdělil některé kremace jen na dospělé a děti.

(4) Dospělí se nacházejí v jamkových, jámových a komorových hrobech, což poukazuje na jejich sociální status. Děti se nacházejí s dospělými v jámovém nebo komorovém hrobě, ale i samostatně v jamkovém hrobě.

(5) U jamkových hrobů v Seloutkách – „Na Šťastných“ byly identifikovány všechny tři typy pohřbů. Hromádkový pohřební ritus byl nalezen 3×, 2× měl hrob jedinou urnu. V jámových a komorových hrobech čistě hromádkový ritus neznáme. Komorové hroby byly buď urnové s jednou či dvěma urnami, nebo kombinované s hromádkou a jednou až čtyřmi urnami. Výjimkou byl jámový hrob Seloutky H4/2012 – „Na Šťastných“ s pěti urnami.

(6) Jako urna byly použity mísa nebo mísa/osudí 14×, amfora/osudí 7×, šálek 1× a hrnec 1×.

(7) Skleněné a jantarové korálky a kroužky v komorových hrobech samy o sobě prokazují, že nemohly projít pohřební hranicí, neboť by se nedochovaly. Byly přidány teprve do hrobu jako „milodar“. Naproti tomu některé předměty evidentně zářem pohřební hranice prošly. U většiny kovových předmětů to však nevíme.

(8) Pečlivé vyměření hrobové jámy bylo provedeno v ose jih–sever, preferování jižní strany pro uložení popela je ve shodě s kostrovými hroby HS/bývalé HS, neboť právě na jih směřuje hlava zemřelých.

(9) Stupeň spálení koreluje s velikostí hrobu, a tedy se sociálním postavením pohřbených. Nejlepší kremaci stupně V měl nejhonosněji zbudovaný a vybavený hrob

Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“. Nejmenší stupeň kremace blížíci se stupni II vykazoval jámový hrob Seloutky H4/2012 – „Na Šťastných“.

(10) Objem popela je velmi nízký, není vyloučeno, že jeho část byla deponována na jiném místě než v hrobě. Hrob by pak byl součástí složitějšího prostorového systému.

(11) Novými odkryvy v letech 2012 a 2017 se nepodařilo v Seloutkách – „Na Šťastných“ prozkoumat žároviště. Bylo však zachyceno a popsáno v roce 1926 u hrobu Seloutky H20/1926 – „Na Šťastných“.

(12) Objemné kamenné závaly komorových hrobů musely vzniknout jednorázově. Avšak v pěti případech bylo identifikováno více jedinců v hrobě. Uvažujeme o dvou vysvětleních: buď byl popel zemřelých po kremaci uchován až do pozdějšího úmrtí jiného jedince, nebo byl jeden ze zemřelých usmrčen předčasně.

(13) V jamkovém hrobě Seloutky H5/2012 – „Na Šťastných“ byly v kremaci nalezeny zvířecí zuby. V komorových hrobech zvířecí kosti v lidských kremacích nalezeny nebyly. Toto pozorování však známe z dalších pohřebišť PS i HS/bývalé PS i HS, kde byla přikládána ovce/koza.

(14) Za rituální kostrové pohřby na sídlišťích považujeme případy depozit lidských těl, u nichž nacházíme indikátory rituálního uložení, jako uložení těla, uložení „milodarů“ či návodný kontext. O ostatních situacích to konstatovat nelze.

11.1.1 Pohřební ritus platěnické skupiny / bývalé platěnické skupiny (Martin Golec)

Jindra Nekvasil použil pro základní rozdělení halštatských hrobů na pohřebišti Moravičany – „Dílečky“ několik parametrů. Hroby klasifikoval jako žárové, následovalo jejich dělení na urnové, hromádkové, amforové a komorové (Nekvasil 1982a). Za důležitý prvek ve škále dělení považoval uložení amfory, pod kterou řadil evidentně také amforovitou zásobnici (Nekvasil 1993, 356). Tento systém upravujeme a předkládáme univerzální dělení bez využití keramického mobiliáře; základní posouzení hrobu určují tři parametry (obr. 54):

Typ hrobu: 1 – jamkový; 2 – jámový; 3 – komorový. Komorový hrob identifikujeme na základě tří kvadratických prvků, které se nemusejí u jednoho hrobu projevit současně – kvadratické (čtvercové a obdélníkové) jámy, dřevěné komory nebo kamenné konstrukce. Jakýkoliv z těchto identifikátorů přesahuje 1 m. Jámové hroby jsou kruhové, oválné, obdélníkové a čtvercové pod 1 m. Náleží sem také větší rozměry nad 1 m, ale jen pokud jde jasně o nekvalitní (nejčastěji oválný) tvar jámy. Jamkové hroby mají hrobovou jámu jakéhokoliv tvaru menší než 0,5 m.

Pohřební ritus: 1 – kostrový; 2 – žárový; 3 – birituální. VPS/bývalé PS je zcela dominantní žárový pohřební ritus, kostrový ritus se vyskytl jen výjimečně. Birituální ritus zatím známe jen u HS/bývalé HS.

Uložení žárového pohřbu: 1 – hromádkový; 2 – urnový; 3 – kombinovaný.

Pro interpretaci společenského zařazení zemřelých s pomocí informací z hrobů PS/bývalé PS využíváme předem definované a metodicky odůvodněné sociální struktury (obr. 6), s nimiž spojujeme hroby PS/bývalé PS tříděné pomocí předem definované metodiky (viz kap. 9). *Za klíčové pro posouzení hrobů PS/bývalé PS považujeme dvě složky:* (1) *nemovité parametry hrobu* (viz kap. 10.1); (2) *kovový, skleněný a jantarový mobiliář* (viz kap. 10.2.1–10.2.3; obr. 68). Naproti tomu keramiku (viz kap. 10.2.5–10.2.6) považujeme pouze za pomocnou složku, kterou je nutné pro sociální posouzení hrobů využívat vždy jen v kombinaci se dvěma uvedenými dominujícími okruhy. Máme tím na mysli, že hroby s velkým množstvím keramiky, které neobsahují kovové, skleněné nebo jantarové předměty, jež poukazují na politicko-ekonomické mechanismy spojené s pohřbeným jedincem, nemůžeme považovat za významné v rámci širšího území PS/bývalé PS. Není naplněn zásadní princip společnosti rané doby železné založený na vytváření společenských vrstev. Osoby s vyšším postavením identifikujeme na základě odlišných faktorů – vynaložená práce na stavbu hrobu zrcadlí *princip monumentality* (vynaložená práce) a movitá složka odráží *princip luxusu a importu*. Tato movitá složka je dobře propojena (lze ji porovnat) s inventáři depotů se shodným/podobným obsahem. „Domácí“ keramika tyto parametry mobiliáře nenaplnuje. Výjimku může tvořit keramika specializované produkce či importu, pokud se tento fakt podaří prokázat.

11.2 Zoologie z pohřebiště v Seloutkách – „Na Šťastných“ z let 2012 a 2017 (Martin Holub – Martin Golec)

Zhodnocený zvířecí osteologický materiál byl získán při záchranném výzkumu z let 2012 a 2017 na pohřebišti PS/bývalé PS Seloutky – „Na Šťastných“. Připojujeme také určení materiálu z hrobu Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“. Všechny hroby byly komorové, v menších jámových a jamkových hrobech se zvířecí kosti nevyskytly. Z pohřebiště Prostějov-Domamyslice – „V Loučkách, ul. Olšová“ neznáme žádné zvířecí kosti, domníváme se však, že na jejich absenci se mohlo podepsat kyselé jílovité podloží této lokality. U kostí byl určen zvířecí druh, a pokud nebylo možné blíže identifikovat zlomky kostí, byly jed-

notlivé kosti rozděleny do velikostních kategorií – velký savec (velikost koně či krávy) a středně velký savec (velikost prasete až srny). Pokud to stav zachování dovozoval, byly získány jednotlivé osteometrické míry podle metodiky Angely von den Drieschové (1976).

Četnost výskytu jednotlivých druhů v rámci kosterního materiálu byla stanovena pomocí celkového počtu kostí přiřazených ke konkrétnímu taxonu (*Number of Identified Specimens – NISP*) a minimálního počtu jedinců zastoupených v daném taxonu (*Minimum Number of Individuals – MNI*; Klein – Cruz-Urbe 1994; Lyman 2008).

Celkem byl zhodnocen materiál z osmi komorových hrobů v Seloutkách – „Na Šťastných“ (tab. 55): H1/2012 Kašina (44 ks), H6/2012 (4 ks), H8/2012 (29 ks), H10/2012 (42 ks), H1/2017 (12 ks), H2/2017 (5 ks), H3/2017 (18 ks) a H4/2017 (53 ks). Dále byl posouzen hrob Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“ (9 ks). Z výzkumů pohřebiště Seloutky – „Na Šťastných“ z let 1926 a 1934 máme skromné informace Antonína Gottwalda (viz kap. 17; Gottwald 1928) o uložení zvířecích kostí do čtyř hrobů – H2/1926 („zvířecí kost, železný nůž“), H6/1926 („nacházela se zvířecí kost“), H16/1926 („stehenní kost zvířecí“) a H24/1934 („našel železný nůž položený na zvířecích kostech“). Na základě našich nových znalostí o hrobech na této lokalitě můžeme poznamenat, že tyto hroby, dle přítomnosti zvířecích kostí, by měly být komorové. Z dochovaných popisů hrobů však obdobné přímé informace o existenci komory (kromě H24/1934) chybí (cf. tab. 41).

Nově zkoumané hroby z let 2012 a 2017 v Seloutkách – „Na Šťastných“ poskytly celkem 207 fragmentů kostí, z nichž se pro značnou zlomkovitost osteologického materiálu druhově podařilo zařadit pouze 29 %. Zhodnocením se podařilo identifikovat dva druhy zvířat: (1) *tur domácí* (*Bos primigenius* f. *taurus*); (2) *prase* (*Sus* sp.). Z Drahanovic – „Za Kapličkou“ známe pouze devět fragmentů kostí tura domácího. Četnost nálezů jednotlivých částí kostry u jednotlivých druhů a minimální počet jedinců jsou uvedeny na obr. 56.

Analýza osteologického materiálu. V Seloutkách – „Na Šťastných“ byl zastoupen tur domácí minimálně třemi jedinci a nejméně jedním jedincem prase, u kterého nebylo možné určit, zda náleží domestikované či divoké formě. Orientační kohoutková výška tura byla vypočítána podle metodiky Jánose Matolcsiho (1970) na základě celkové délky pažní kosti (GL = 250 mm) na 104 cm.

Věková struktura. V osteologickém souboru ze Seloutek – „Na Šťastných“ bylo možné určit věk jedinců na základě míry osifikace růstových chrupavek dlouhých kostí a podle zubního věku, jenž mapuje rozdílné rychlosti prořezávání mléčných a trvalých zubů (Habermehl 1975; týž 1985; Reitz – Wing 2008). Dva jedinci tura zemřeli již kosterně dospělí, tj. ve věku nejméně 3,5 až 4 let, a jeden

11. Přírodovědné metody a analýzy

číslo hrobu	položka	počet	druh kosti	část kosti	strana	druh zvířete	poznámka
Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“	–	2	pažní kosti	distální část	dx.	tur domácí	původně 1 ks, BD přibližně 66,2 mm
Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“	–	1	pažní kost	proximální část	dx.	tur domácí	pravděpodobně náleží k předchozí položce
Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“	–	6	–	diafýza	–	tur domácí	pravděpodobně náleží k předchozí položce
Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“	–	9	dlouhá kost	–	–	ssv	–
Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“	–	9	neurčeno	–	–	neurčeno	–
Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“	–	1	žebro	–	–	ssv–svv	–
Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“	–	1	žebro	–	–	ssv	–
Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“	–	4	neurčeno	–	–	ssv–svv	–
Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“	–	2	stehenní kost	diafýza	–	ssv	původně 1 ks
Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“	–	1	lopatka	–	–	ssv	–
Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“	5	16	neurčeno	–	–	neurčeno	velikost 1–3 cm
Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Šťastných“	5	1	vřetenní kost?	diafýza	–	ssv	–
Seloutky H6/2012 – „Na Šťastných“	–	1	loketní kost	proximální část	sin.	prase	BPC 15,3
Seloutky H6/2012 – „Na Šťastných“	–	1	holenní kost	proximální část	–	prase	neosifikovaná
Seloutky H6/2012 – „Na Šťastných“	–	1	neurčeno	–	–	ssv–svv	–
Seloutky H6/2012 – „Na Šťastných“	–	1	stehenní kost	distální část	–	ssv	osifikovaná
Seloutky H8/2012 – „Na Šťastných“	–	1	pažní kost	–	dx.	tur domácí	GL přibližně 250, BD 78,3
Seloutky H8/2012 – „Na Šťastných“	–	2	loketní kost	proximální část	dx.	tur domácí	–
Seloutky H8/2012 – „Na Šťastných“	–	1	neurčeno	–	–	ssv	–
Seloutky H8/2012 – „Na Šťastných“	–	8	neurčeno	–	–	neurčeno	zlomky 1–3 cm
Seloutky H8/2012 – „Na Šťastných“	–	9	neurčeno	–	–	neurčeno	méně než 1 cm
Seloutky H8/2012 – „Na Šťastných“	–	8	neurčeno	–	–	ssv–svv	–

11. Přírodovědné metody a analýzy

číslo hrobu	položka	počet	druh kosti	část kosti	strana	druh zvířete	poznámka
Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“	–	1	pažní kost	diafýza	–	tur domácí	–
Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“	–	6	pažní kost	distální část	–	tur domácí	osifikovaná
Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“	–	23	neurčeno	–	–	neurčeno	zlomky 1–3 cm
Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“	–	9	neurčeno	–	–	neurčeno	zlomky méně než 1 cm
Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“	zásyp	1	stehenní kost	hlavice	–	ssv–svv	–
Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“	zásyp	2	neurčeno	–	–	neurčeno	velikost 2–3 cm
Seloutky H1/2017 – „Na Šťastných“	1	1	neurčeno	–	–	svv	–
Seloutky H1/2017 – „Na Šťastných“	–	1	pažní kost	distální část	–	tur domácí	osifikovaná
Seloutky H1/2017 – „Na Šťastných“	–	3	pažní kost	–	–	tur domácí	–
Seloutky H1/2017 – „Na Šťastných“	–	3	pažní kost	proximální část	–	tur domácí	osifikovaná
Seloutky H1/2017 – „Na Šťastných“	–	3	neurčeno	–	–	svv	–
Seloutky H1/2017 – „Na Šťastných“	–	1	dlouhá kost	–	–	svv	–
Seloutky H2/2017 – „Na Šťastných“	3	1	pažní kost	–	sin.	tur domácí	proximální část chybí, distální část osifikována
Seloutky H2/2017 – „Na Šťastných“	3	1	pažní kost	–	–	tur	–
Seloutky H2/2017 – „Na Šťastných“	3	1	stehenní kost	hlavice	–	svv	–
Seloutky H2/2017 – „Na Šťastných“	3	2	neurčeno	–	–	svv	–
Seloutky H3/2017 – „Na Šťastných“	13	3	pažní kost	diafýza + distální epifýza	dx.	tur domácí	osifikováno, původně 1 ks
Seloutky H3/2017 – „Na Šťastných“	13	1	dolní čelist + M2 + M3	–	sin.	tur domácí	–
Seloutky H3/2017 – „Na Šťastných“	13	5	dolní čelist	–	–	tur domácí	–
Seloutky H3/2017 – „Na Šťastných“	13	2	M1 dolní	–	–	tur domácí	původně 1 ks
Seloutky H3/2017 – „Na Šťastných“	13	1	Pm2 dolní	–	–	tur domácí	–
Seloutky H3/2017 – „Na Šťastných“	13	1	dolní čelist + Pm3	–	–	tur domácí	–

11. Přírodovědné metody a analýzy

číslo hrobu	položka	počet	druh kosti	část kosti	strana	druh zvířete	poznámka
Seloutky H3/2017 – „Na Šťastných“	13	5	neurčeno	–	–	svv	–
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	u 9	1	Pm2 dolní	–	–	tur domácí	–
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	16	1	Pm2 horní	–	–	tur domácí	–
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	16	1	M1 horní	–	–	tur domácí	–
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	16	1	M2 horní	–	–	tur domácí	–
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	16	4	lebka	–	–	tur domácí	–
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	16	11	dolní čelist	–	–	tur domácí	–
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	16	2	dlouhá kost	–	–	ssv	okus od psa?
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	16	1	stehenní kost	distální část	–	ssv	–
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	16	3	lopatka	–	–	ssv	–
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	16	1	dlouhá kost	–	–	ssv–svv	okus od psa?
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	16	3	neurčeno	–	–	ssv–svv	–
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	16	3	pažní kost	diafýza + distální epifýza	sin.	tur domácí	BD 62,4 mm, původně 1 kost
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	16	12	neurčeno	–	–	neurčeno	velikost většinou 1–3 cm
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	16	1	holenní kost	distální část diafýzy	–	prase	neosifikováno
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	16	1	vřetenní kost	distální část diafýzy	–	ssv	neosifikováno
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	13	2	lebka	–	–	svv	–
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	u 27	2	lopatka	–	–	prase	spálené (běžovohnědé)
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	u 27	1	neurčeno	–	–	neurčeno	–
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	14	1	žebro	–	–	ssv–svv	přeseklé
Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“	14	1	hlezenní kost	–	sin.	prase	GLm 36 mm

Obr. 55: Přehled určených zvířecích kostí z hrobu Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“ a zejména z hrobů v Seloutkách – „Na Šťastných“ z let 2012 a 2017 (sestavil: M. Holub).

druh	minimální počet jedinců	celkem	lebka	dolní čelist	zub	žebro	lopatka	pažní kost	pažní kost proximální část	pažní kost distální část	loketní kost	vřetenní kost	stehenní kost	stehenní kost proximální část	stehenní kost distální část	holenní kost proximální část	holenní kost distální část	hlezenní kost	fragment dlouhé kosti	neidentifikovatelná kost	spálená kost
tur domácí	3	54	4	17	8			13	3	7	2										
prase	1	6					2				1				1	1	1				2
velký savec		15	2											1					1		11
velký až střední savec		20				3						1		1					1		14
střední savec		23				1	4					2	2		2				11		1
neurčeno		89																			89
celkem	4	207	6	17	8	4	6	13	3	7	3	1	2	2	2	1	1	1	13	115	2

Obr. 56: Četnost nálezů jednotlivých částí kostry u jednotlivých druhů získaných při výzkumu v Seloutkách – „Na Šťastných“ (sestavil: M. Holub).

jedinec byl zabit či uhynul ještě kosterně nedospělý mezi 15. a 48. měsícem života. U jedince prasete bylo možné určit, že se kosterní dospělosti nedožilo, tj. v době smrti mělo méně než 2 roky. V Drahanovicích H2/2014 – „Za Kapličkou“ pocházejí všechny kosti pravděpodobně z pažní kosti tura domácího gracilní konstituce. Jeho věk byl nejméně 3,5 až 4 roky, tj. v době smrti byl kosterně dospělý.

Tafonomie. Osteologický materiál ze Seloutek – „Na Šťastných“ byl značně fragmentární, některé kosti na sobě měly stopy po sekání či lámání. U domácího skotu byly v hrobech identifikovány pouze části lebky (včetně dolních čelistí a zubů) a části pažních kostí. U prasete či případně vícero prasat byly identifikovány pouze pozůstatky přední a zadní končetiny. U druhově neurčených savců je situace obdobná – osový skelet je zastoupen pouze dvěma zlomky žeber ze savce střední až větší velikosti a lebka jen dvěma zlomky ze savce větší velikosti. Jinak rovněž dominují pozůstatky končetin. Lze proto předpokládat, že uvedený osteologický materiál představuje masité milodary, které byly ukládány do hrobů.

V podstatě chybějící osový skelet i lebky a absence větších celků zvířat je typická pro hroby starší doby železné v Čechách (Kyselý 2018). Tomu odpovídají nálezy v Seloutkách – „Na Šťastných“, jen hroby H3/2017 a H4/2017 obsahovaly pozůstatky hlavy skotu. Pouze hrob H4/2017 prokazatelně obsahoval současně oba zde identifikované

druhy zvířat. Stopy po ohni byly patrné na dvou zlomcích lopatky prasete, které byly nalezeny v H4/2017, u nádoby č. 27. Dvě kosti z H4/2017 nesly pravděpodobně stopy po zubech šelem, pravděpodobně psů. V hrobě Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“ byla na kostech pozorována výrazná kořinková eroze, která svědčí o tom, že kosti ležely minimálně po nějakou dobu při povrchu a kořinky trav měly možnost kost poškozovat.

Závěr

Studium zvířecího osteologického materiálu na lokalitě Seloutky – „Na Šťastných“ z let 2012 a 2017 zahrnovalo celkem 207 zlomků kostí, které pocházely nejméně ze tří jedinců tura domácího jako jediného prokázaného domácího zvířete a minimálně z jednoho jedince prasete. U tohoto jedince nebylo možné určit, zda náleží domestikované, nebo divoké formě. Na základě celkové délky dochované pažní kosti domácího skotu bylo možné orientačně určit kohoutkovou výšku jednoho jedince na přibližně 104 cm. Většina osteologického materiálu z nalezených savců pochází z dlouhých kostí, resp. kostí předních a zadních končetin. Toto zjištění odpovídá známým zvykům ukládání masitých milodarů v komorových hrobech v době halštatské nejen v PS/bývalé PS, ale i v jiných regionech.

11.3 Chemické analýzy prosa a tuku z doby halštatské na Moravě (Lukáš Kučera – Petr Bednář – Martin Golec – Pavel Fojtík)

Spolupráce mezi archeologií a přírodními vědami nabývá se vzrůstajícími technickými možnostmi stále většího významu. Nové poznatky přináší v poslední době také chemie, zejména instrumentální chemická analýza. Chemická analýza umožňuje postihnout širokou paletu látek přítomných v archeologickém vzorku, např. živočišné tuky (Evershed – Heron – Goad 1990; Evershed et al. 1999), vosky (Heron et al. 1994; Evershed et al. 1997), obiloviny (Bossard et al. 2013) nebo vlákna (Akyuz et al. 2014).

Pro úspěšnou analýzu a získání archeologicky dobře interpretovatelných dat je důležité vhodně zvolit analytickou techniku. Instrumentální techniky používané v analytické chemii je zvykem dělit na spektrální (spektroskopické, spektrometrické), elektrochemické a separační. Mezi nejvýznamnější spektrální techniky patří infračervená a Ramanova spektrometrie, nukleární magnetická rezonance a UV-VIS spektrometrie. Tyto metody poskytují při přímém měření informace, které můžeme nazvat „otiskem palce“ studovaného materiálu (poskytují kumulativní spektrum všech látek, zejména organických, které jsou schopny pohlcovat použité záření) a umožňují porovnávat jednotlivé vzorky mezi sebou (Lambert – Shawl – Stearns 2000; Edwards et al. 2004). Pro analýzy kovových materiálů se velmi často používá levná a nedestruktivní metoda – rentgeno-fluorescenční spektrometrie (Kučera et al. 2018). Klíčovou technikou pro analýzu archeologických vzorků je hmotnostní spektrometrie umožňující zjištění molekulových hmotností sloučenin přítomných ve vzorku (Oras et al. 2017). Další důležitou skupinou analytických metod jsou separační techniky, zejména plynová a kapalinová chromatografie. Ty umožňují rozdělení jednotlivých složek směsných vzorků a následně jejich identifikaci i stanovení jejich množství. Moderní metody založené na těchto separačních technikách dovolují analýzu ve velmi komplikovaných archeologických materiálech. Umožňují tak např. detailní identifikaci organických látek v reziduích potravin nacházených při archeologických průzkumech (zbytky obilovin, mléka, masa, ovoce apod.). Techniky kapalinové a plynové chromatografie jsou v dnešní době ve velké míře kombinovány s hmotnostní spektrometrií (zmíněnou výše). Tímto spojením získáváme nástroj umožňující jednoznačnou identifikaci složek i ve velmi složitých materiálech (Šoberl et al. 2008; McGovern – Mirzoiian – Hall 2009; Buckley – Melton – Montgomery 2013; Pecci – Cau Ontiveros – Garnier 2013). Elektrochemické

metody jsou v archeologii doposud využívány méně, ale do budoucna lze očekávat zvýšený zájem, zejména s ohledem na lehká přenosná elektrochemická čidla.

V této kapitole se zaměříme na možnost identifikace dvou skupin potravy populace doby halštatské na Moravě – prosa setého (*Panicum miliaceum*) a živočišných produktů bohatých na tuky. Proso seté patří mezi velmi významné zemědělské plodiny v této historické periodě. Bylo domestikováno v severní Číně již okolo roku 8000 př. Kr. (Hu et al. 2008; Liu – Hunt – Jones 2009; Zhao 2011) a poté se začalo jeho používání šířit směrem na západ (Motuzaite-Matuzeviciute et al. 2013), a to již od neolitu (Beranová 2015, 54). Určení doby, kdy se proso začalo cíleně pěstovat ve střední Evropě, je velmi problematické. Někteří autoři se přiklánějí k závěrům, že proso se běžně vyskytuje až na konci doby bronzové a přetrvává po celou dobu železnou až do středověku a novověku. Tito autoři se převážně opírají o závěry z radiouhlíkového datování dochovaných obilek (AMS ¹⁴C) (Motuzaite-Matuzeviciute et al. 2013). V této souvislosti je však třeba uvážit, že obilky ze starší doby mohou být již fyzikálně a chemicky rozložené a v archeologických nálezech se vyskytují jen jejich složky (chemicky dostatečně stabilní látky). V těchto situacích není možné použití archeobotanické analýzy ani radiouhlíkového datování. Je ale možné využít právě relikvů chemických sloučenin, které přetrvaly do dnešních dnů a jsou pro prosná zrna charakteristické, a analyzovat tak „chemický otisk“ prosa. Prokázání látek charakteristických pro proso v keramické nádobě kultury se šňůrovou keramikou na Moravě nasvědčuje tomu, že proso mohlo být ve střední Evropě pěstováno již na konci neolitu nebo v průběhu eneolitu. Tyto analýzy byly provedeny metodami spojení plynové chromatografie a hmotnostní spektrometrie (GC/MS) a nově také pomocí hmotnostní spektrometrie s přímou sondou (z angl. atmospheric solids analysis probe mass spectrometry, ASAP-MS) (Kučera et al. 2019). K přechodu na intenzivní pěstování prosa došlo v průběhu doby bronzové a není překvapující, že přítomnost pentacyklického triterpenoidu miliacinu, který je stabilním „chemickým otiskem“ prosa (dlouho přežívajícím po úplné destrukci obilek), byla prokázána ve dvou vzorcích z doby halštatské na střední Moravě. V této době náleželo mezi základní obiloviny určené k polnímu výsevu – řadíme k nim pšenici dvouzrnku (*Triticum dicoccon*), pšenici špaldu (*Triticum spelta*), pšenici naduřelou (*Triticum turgidum*), proso seté (*Panicum miliaceum*), ječmen setý (*Hordeum vulgare*) a pšenici jednozrnku (*Triticum monococcum*) (Kreuz 2012, 78, Abb. 66–71).

Vůbec první lokalitou, která vydala přímé pozůstatky zemědělských produktů a pravděpodobně i pokrmů doby halštatské, je jeskynní svatyně Habrůvka – „Býčí skála“ prozkoumaná Heinrichem Wankem v roce 1872. Řada vzorků se dochovala v Přírodovědeckém muzeu ve Vídni dodnes. Zhodnocení byla podrobena četná semena o celkové váze

480 g. Archeobotanický rozbor potvrdil převažující výskyt ječmene setého (*Hordeum vulgare*), pšenice dvouzrnky (*Triticum dicoccon*), hrachu setého (*Pisum sativum*), prosa setého (*Panicum miliaceum*) a lničky seté (*Camelina sativa*) (Kühn 1995, Tab. 2). Součástí sbírky semen z Habrůvky – „Býčí skály“ jsou vzorky, které vizuálně indikují proso (obr. 57:1–3), dokládají původní uložení v různých nádobách a uložení v kontaktu s nejrůznějšími předměty v „černé vrstvě“ (Golec – Mírová 2020b). Právě velmi dobře rozpoznatelné proso se stalo námětem konkrétního pozorování a písemného popisu hned několika nálezových kontextů Heinrichem Wankelem. V Habrůvce – „Býčí skále“ byly pokrmy či jiný biologický materiál ukládány např. do hliněných nádob – amfory s lahovitým hrdlem (obr. 57:6) a misek se zataženým okrajem (obr. 57:5), u těchto vzorků však bohužel neznáme složení obsahu. Naproti tomu můžeme vizuálně identifikovat proso společně s dalšími obilovinami na vnitřním povrchu rozměrného bronzového vědra typu Kurd (obr. 57:3; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 32:336). Jde o největší bronzovou nádobu z dvanácti exemplářů z Habrůvky – „Býčí skály“ s dochovanou výškou 56,6 cm (původní velikost byla ještě větší) a rekonstruovaným průměrem dochovaného ústí 70,8 cm. Jak vznikl nálezový kontext s obilovinami, dnes již nedokážeme určit, ale původní uložení obilovin v nádobě je vysoce pravděpodobné. Dalším pozoruhodným nálezem je železný polotovár/ingot, který je na povrchu silně obalen prosem (obr. 57:2; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 51:462; Golec 2017, Fig. 67:6). Kontext naznačuje, že předměty spojené se specializovanou výrobou byly v jeskyni uloženy za rituálním účelem jako votivní depozita a obiloviny byly oblíbeným průvodcem.

Tři další obdobné kontexty předmětů byly zachyceny přímo Heinrichem Wankelem. Zřejmě nejznámějším předmětem z jeskyně Habrůvka – „Býčí skála“ je bronzová figurka býka (obr. 57:7), která byla uložena 10 m od lichtenštejnského vchodu do Předsíně do zdobené keramické nádoby o průměru asi 20 cm (8 palců) s prosem (Wankel 1872, 308; *týž* 1882, 381). Figurka byla silně poškozena a podle soudobých znalostí o záměrném poškozování předmětů v halštatských depotech na Moravě předpokládáme „usmrčení“ figurky před uložením pravděpodobně sekerou. Figurku býka lze chápat jako symbol s náboženskou tematikou, odrážela sociální postavení dárce, byla servírována s prosem (prosným pokrmem) a uložena u tzv. malého žároviště. Množství obilovin, mezi nimi také proso, Heinrich Wankel popsal zejména u okraje blízkého tzv. velkého žároviště (Golec 2017, Fig. 64:1; *týž* 2019, obr. 26:1ab). Tyto obiloviny byly nalezeny v řadě kovových, skleněných, jantarových a keramických předmětů nebo na jejich povrchu (Wankel 1882, 384). Většinou již nelze jednotlivé předměty detailně charakterizovat, výjimkou jsou dva charakteristické rozměrné bronzové plechové

duťe kruhy (tzv. turbany) náležející původně společensky vysoce postavené ženě, které měly být obilovinami naplněny (obr. 57:8; Wankel 1882, 384). Další místo s četnými zbytky přepálené potravy v kontextu velkého množství nádob leželo uprostřed Předsíně (Wankel 1882, 385–386; Golec 2017, Fig. 64:4; *týž* 2019, obr. 26:4). Nacházela se zde četná přepálená potrava (obr. 57:6 – nález bez přesnějšího kontextu), „vysušený“ biologický materiál (obr. 57:5; Wankel 1882, 386) a obiloviny, mezi nimi výslovně jmenované proso. Pozoruhodným nálezem byla tzv. číše (NHM, inv. č. 2342) v uvedené koncentraci keramických nádob, která měla být uměle vytvořena z lidské lebky (obr. 57:9; Wankel 1882, 386); později byla přiřazena muži ve věku 30–40 let (Stloukal – Szilvássy 1995, 130). Autenticita uměle vytvořené číše byla značně zpochybněna (nikoliv zcela vyvrácena), avšak Wankelovu zprávu o jejím naplnění prosem (Wankel 1882, 386) na základě revizního antropologického posudku za autentickou považovat lze; tuto informaci pokládáme za pravděpodobnou, a tím velmi důležitou. Již samotné vyplnění části lidské lebky prosem a uložení v koncentraci keramických nádob s potravinami je přinejmenším pozoruhodné a nelze je přehlížet.

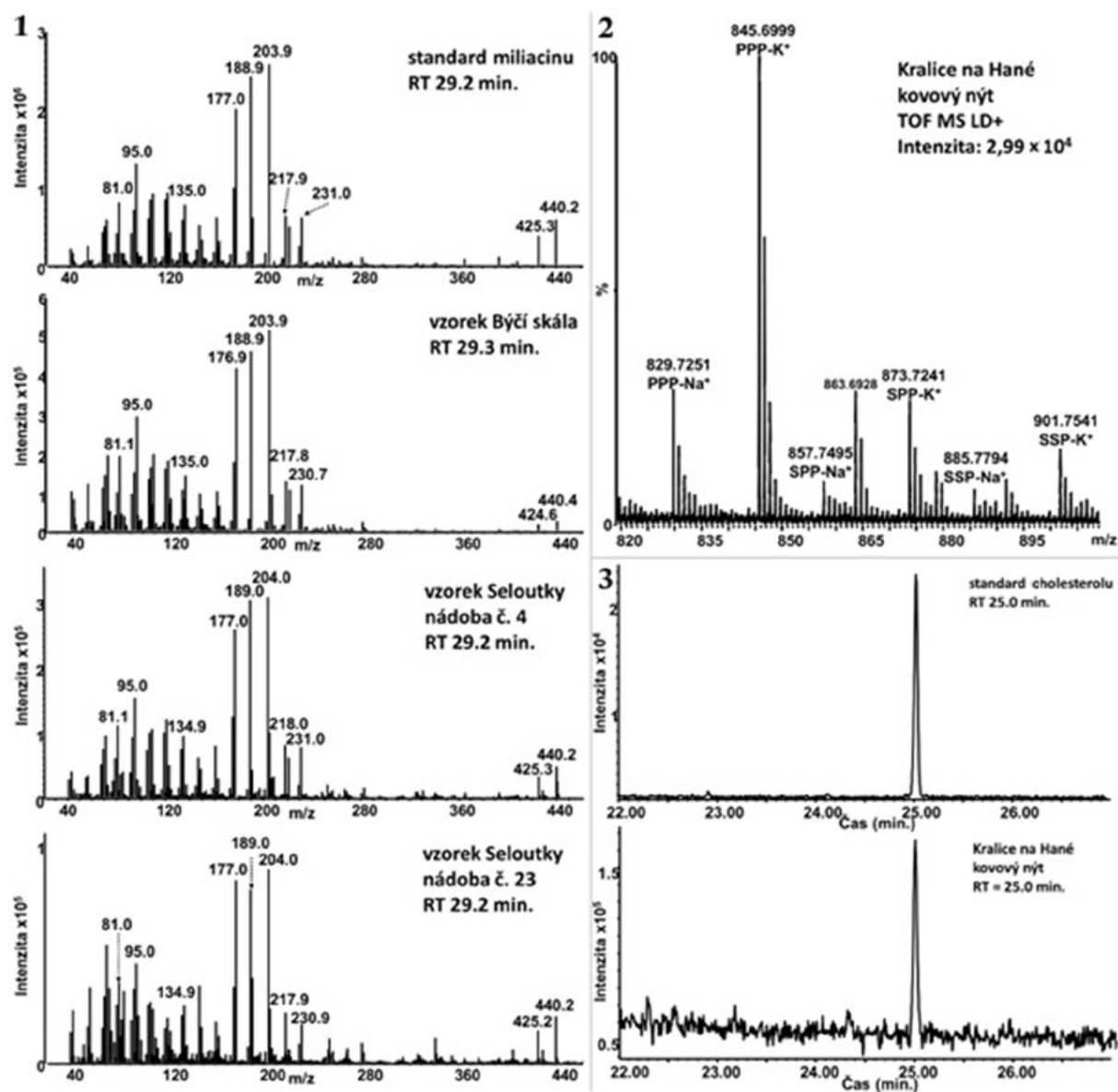
Wankelovy nálezy prosa v Předsíni jeskyně Býčí skály můžeme považovat za hodnověrné, protože byly objeveny přímo prosné obilky, které mohly být dobře morfologicky popsány a identifikovány. Proso se velmi často zachovává v nejrůznějších archeologických kontextech, neboť se konzumovalo většinou celé a nebylo mleté (Beranová 2015, 54). K velmi dobrému zachování obilky přispělo také uložení v příznivém jeskynním prostředí, které se značně odlišuje od lokalit v otevřeném terénu. Za důležitý považujeme pozitivní výsledek „chemického otisku“ miliacinu na vzorku prosa z Habrůvky – „Býčí skály“ (obr. 57:1), který posloužil ke komparaci s dalšími analýzami.

Miliacin se podařilo identifikovat také v halštatském hrobě Seloutky H4/2017 – „Na Šťastných“. Zde nebyla žádná rezidua prosa vizuálně pozorována. Byla však provedena chemická analýza hliněných výplní ze všech nádob nalezených v tomto hrobě (32 ks; *foto* 32–33; *tab.* 104–107). Přítomnost miliacinu byla detekována v míse se zataženým okrajem č. 4 (*tab.* 99:4) a amfoře č. 23 (*tab.* 101:23). Identifikace probíhala za využití plynové chromatografie v kombinaci s hmotnostním spektrometrem s trojitým kvadrupólem (GC-MS, 7010 Triple Quadrupole, Agilent Technologies, Palo Alto, USA). V prvním kroku byla provedena extrakce vzorků hliněných výplní do acetonu. Získaný extrakt byl následně odfoukán do sucha pomocí dusíku, silanizován směsí pyridin/N,O-Bis(trimethylsilyl)trifluoroacetamid (1 : 1, v/v) a přímo dávkován do GC-MS. Na obr. 58:1 jsou zobrazeny fragmentační (MS/MS) spektra miliacinu (signálu s m/z 440) v získaných extraktech a roztoku autentického standardu této látky (PhytoLab GmbH & Co., Německo).

11. Přírodovědné metody a analýzy

Obr. 57: Nálezy spojené s organickými hmotami z jeskynní svatyně Habrůvka – „Býčí skála“: 1 – kompaktní hmota tvořená obilkami prosa; 2 – železný polotovár/ingot se zbytky prosa na povrchu; 3 – část bronzového vědra typu Kurd s obilovinami včetně prosa na vnitřní straně; 4 – neznámá potravina; 5 – biologický vzorek původně uložený v míse se zataženým okrajem; 6 – spečená potravina uložená v amforce; 7 – bronzová figurka býka původně uložená v keramické nádobě s prosem; 8 – bronzový náložník (tzv. turban) původně vyplněný obilovinami; 9 – tzv. číše z lidské lebky původně naplněná prosem (© NHM Wien, 1–7 foto: M. Golec, 8 foto: A. Přichystal, 9 foto: I. Harna).

Obr. 58: 1 – Fragmentační spektra látky s m/z 440 nalezené ve výplních nádob z Habrůvky – „Býčí skály“ a Seloutek H4/2017 – „Na Šťastných“ a standardu miliacinu; 2 – LDI-MS spektrum; 3 – chromatogram kovového nýtu z bronzového šálku s nožkou z depotu z Kralic na Hané – „Kralického háje“ (sestavili: L. Kučera a P. Bednář).

Fragmentační spektra jsou si velmi podobná a shodně obsahují významné diagnostické fragmenty s hodnotami m/z 218, 204 a 189, na jejichž základě lze potvrdit strukturu miliacinu (Bossard et al. 2013; Kučera et al. 2019). Poznamenejme, že studovaná látka měla rovněž identický retenční čas se standardem miliacinu. Ze získaných dat lze jednoznačně konstatovat, že látka s m/z 440 nalezená v archeologických vzorcích je miliacin, což potvrzuje, že všechny tři vzorky (z Habrůvky – „Býčí skály“ a Seloutek H4/2017 – „Na Šťastných“, nádoby č. 4 a 23) obsahovaly proso nebo pokrmy z prosa.

Z pohledu zemědělství je proso velmi liberální obilovina, lze ji pěstovat na půdách chudých na živiny, v oblastech s vysokými teplotami a s málo srážkami. Jeho předností je možnost jarního zásevu, který se provádí až do značně teplé půdy; tím se eliminuje nepříznivost podzimního zásevu. Na druhé straně jde ale o plodinu, která je náročná na údržbu půdy, vyžaduje čisté a nezaplevelené půdy, které se musely několikrát v sezóně ručně plít. Tento fakt ve středověku způsobil, že proso bylo mnohem dražší než pšenice, a představovalo tudíž jídlo slavnostní a prestižní (Beranová 2015, 54). V etnografii se dochovalo množství

Obr. 59: Šálek s nožkou z velmožského depotu Kralice na Hané – „Kralický háj“ (kresba: A. Krechlerová; foto: Z. Mírová).

zvyků spojených s prosem. Jeho drobná zrna subjektivně navozují představu většího množství a proso sloužilo při rituálech jako symbol hojnosti.

Využívání prosa v době halštatské bylo prokázáno také v solných dolech v Hallstattu. Rozbory exkrementů prokázaly složení nejběžnější stravy horníků, což byla kaše skládající se ze tří základních složek – ječmene, prosa a bobu s málo hodnotnými kousky masa (Kern et al. 2009b, 93–94). Rozbory zrn z Habrůvky – „Býčí skály“ podobné možné složení stravy naznačují také, vedle ječmene, pšenice a prosa se zde našlo značné množství hrachu. Obě lokality, jak Habrůvka – „Býčí skála“, tak Seloutky – „Na Štastných“, mají z hlediska typologie keramiky některé společné znaky pro Ha D1. V Habrůvce – „Býčí skále“ jsou velmi početně zastoupeny doklady po elitách, tedy nejvyšší (velmožské/knížecí) společenské vrstvě (Mírová – Golec 2018, Fig. 21). Bronzové vědro, bronzová figurka býka a ostatně také polotovar/ingot coby doklad specializovaného řemesla jsou

předměty zapadající do kontextu sociálně nejvýznamnějších jedinců. Obdobně hrob Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“ náleží vyšší střední vrstvě a svými parametry stojí na pomezí úrovně velmožských hrobů (obr. 6). Chemicky doložená přítomnost prosa je tedy zatím prokázána zejména v kontextu nejvyšších společenských vrstev, nevíme však, jaká byla jeho skutečná společenská diverzifikace v celé populaci. Kupř. hallstattské horníky k elitám řadit jistě nemůžeme. Budoucí výzkum by měl otázku spojitosti prosa s určitým společenským postavením jeho konzumentů dále řešit a je velkou výhodou, že pomocí moderní chemické analýzy je možné zachytit jeho „chemický otisk“ v případě, kdy proso je rozloženo a archeobotanické hodnocení již není možné.

Další velmi důležitou skupinou látek, kterou lze spolehlivě identifikovat v archeologických nádobách, jsou mastné kyseliny a triacylglyceroly. Ty mohou v některých případech doprovázet (fyto)steroly (stigmasterol, sitosterol či cholesterol). V laboratoři byl analyzován železný nýt spojující

nožku bronzového šálku s jeho tělem z depotu Kralice na Hané – „Kralický háj“ (obr. 59; Golec et al. 2021). Na nýt byla navlečena ze spodní strany olovená (obr. 59:1c) a bronzová (obr. 59:1b) kvadratická podložka. Tento vzorek (obr. 59:1c) byl analyzován přímo pomocí hmotnostní spektrometrie s laserovou desorpčí ionizací (LDI-MS, Synapt G2-S, Waters). Principem LDI-MS je desorpce/ionizace látek z povrchu vzorku pomocí pulzního laseru a transfer vzniklých iontů do hmotnostního analyzátoru, kde je měřena jejich hmotnost (přesněji poměr hmotnosti iontu k jeho náboji, m/z). Vedle LDI-MS analýzy byla provedena GC/MS analýza. Pro GC/MS analýzu byl vzorek extrahován hexanem, extrakt byl oddělen, odfoukán proudem dusíku a získaný odparek byl silanizován stejným postupem, jenž je uveden výše v odstavci o analýze miliacinu. V LDI-MS spektru byly nalezeny signály odpovídající triacylglycerolům, které byly na základě měření přesné a správné hodnoty m/z identifikovány jako sodné a draselné adukty tripalmitoyl-glycerolu (PPP-Na, odchylka od přesné hmoty, dtm = 1,1 mDa; PPP-K, dtm = 0,2 mDa), stearoyl-dipalmitoyl-glycerolu (SPP-Na, dtm = 7,9 mDa; SPP-K, dtm = 7,2 mDa) a distearoyl-palmitoyl-glycerolu (SSP-Na, dtm = 9,3 mDa; SSP-K, dtm 8,5 mDa) (obr. 58:2). Tyto látky poukazují na živočišný původ tuku. Tento předpoklad se potvrdil technikou GC-MS, jejíž pomocí byl v připraveném extraktu nalezen a identifikován cholesterol (obr. 58:3). Můžeme tedy předpokládat, že bronzový šálek přišel do styku s živočišným materiálem bohatým na tuky. K tomuto nálezu poznamenáváme, že ke „šťastné kontaminaci“ spojovacího nýtu materiálem bohatým na tuk (obr. 58:2–3) muselo dojít buď z důvodu špatné těsnosti horní misky šálku s nýtem při manipulaci s potravou, nebo šlo o druh impregnace nádoby. V případě depotu z Kralic na Hané – „Kralického háje“ nalezeného v roce 2003 jde opět o luxus/importy elit, šlo tedy velmi pravděpodobně o majetek nejvyšší společenské vrstvy, která z něj potravu přijímala a depot do země jako obět/vótum uložila. Obdobné depoty jsou na Moravě pouze dva (obr. 64; podobný depot osmi bronzových šálků a bronzové cisty byl nalezen v roce 1883 v Nákle – „Pod Dědinou“). Není to však jediný předmět, který v depotu v Kralicích na Hané – „Kralickém háji“ odkazuje na přípravu a konzumaci jídla. Tento depot obsahoval celkem sedm bronzových nádob: šálek s nožkou – „omáčník“ (obr. 60:4), tři misky s omfalem (obr. 60:1–3), tři naběračky s pákovitou rukojetí (obr. 60:5–7), části dvou železných rožňů/hlavic podpěrných tyčí (obr. 60:8–9) a železné závěsné zařízení na kotel (obr. 60:10). Železná část depotu evidentně poukazuje na přípravu pokrmů. Jako první se nabízí použití bronzového šálku při přípravě nebo servírování masité potraviny. Doposud se soudilo, že nádoby tohoto druhu sloužily výhradně k popíjení (např. alkoholických nápojů). Na druhou stranu konzumace masa elitami překvapit nemůže, velmi pravdě-

podobně šlo o pokrm dostupný právě bohatším a sociálně výše postaveným konzumentům. Tento závěr nepřímou potvrzuje absence masa v potravě hallstattských horníků. Druhá možnost interpretace tuku na nýtu je ale odlišná. Šlo by o těsnicí techniku, kdy mohl tuk utěsnit otvor kolem spojovacího nýtu. Nádoba by se pak používala na tekutiny. Rozhodnout tento interpretační rozpor zatím nelze.

Závěr

(1) Moderní chemické metody, zejména GC/MS, ASAP-MS a LDI-MS, jsou velmi významné pro identifikaci a potvrzení přítomnosti zbytků potravin na Moravě v době halštatské.

(2) Proso bylo nalezeno ve vzorcích ze svatyně v Habrůvce – „Býčí skále“ z Ha D1b–D3 a z hrobu v Seloutkách H4/2017 – „Na Štastných“ ze subfáze Ha C2b (obr. 68). Podle náleзовých kontextů jde o pokrm velmožské nebo vyšší střední vrstvy. Tento fakt je třeba potvrdit dalšími výzkumy a zjistit, zda jde o pravidlo, nebo výjimku. Bude nás zajímat, zda byla konzumace prosa rozšířena také v nižších společenských vrstvách (obr. 6).

(3) Chemická analýza nýtu bronzového šálku z Kralic na Hané – „Kralického háje“ odhalila přítomnost zbytků živočišných potravin bohatých na tuky. Přítomnost tuku v šálku nás vede ke dvěma odlišným interpretacím. Tuk buď dokládá užití šálku při servírování masné potraviny, nebo jde o doklad izolace proti protékání. Oba směry interpretace jsou zajímavé.

(4) Získaná data chemických analýz bronzového šálku z depotu z Kralic na Hané – „Kralického háje“ potvrzují předpoklad, že potraviny živočišného původu byly výsadou nejbohatší společenské vrstvy doby halštatské (elit). Na tento fakt poukazují právě železné předměty na přípravu potravin z depotu.

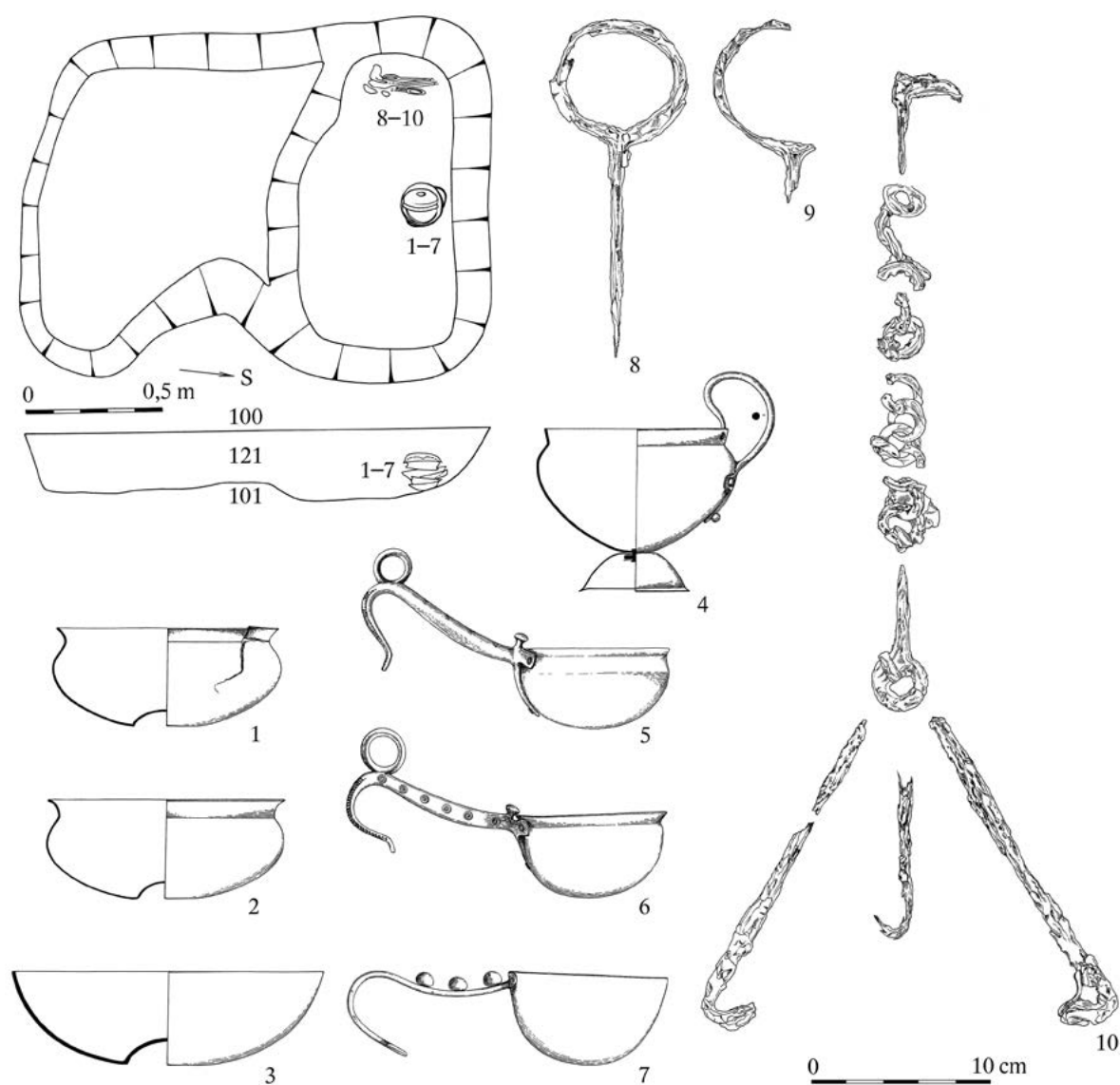
11.4 Geomagnetický průzkum v Seloutkách – „Na Štastných“ v roce 2019 (Peter Milo – Tomáš Tencer – Michal Vágner – Jaroslav Peška)

Geofyzikální průzkum spadá do kategorie metod tzv. nedestruktivní archeologie, jejichž cílem je neinvazivní lokalizace, identifikace a interpretace pozůstatků lidské činnosti prostřednictvím studia fyzikálních vlastností půdy, hornin či rostlin (Kvamme 2005, 424). Spolu s leteckou archeologií a dálkovým průzkumem Země řadíme do této skupiny rovněž metody geofyzikální prospekce, s jejichž pomocí si

můžeme vytvořit představu o rozsahu jednotlivých lokalit, sledovat tvar a fyzikální vlastnosti jednotlivých objektů, popř. také blíže determinovat stav jejich poškození. Princip geofyzikálních metod průzkumu Země je založený na sledování změn určitých fyzikálních veličin v daném prostoru. Na základě fyzikálního principu, charakteru sledovaného fyzikálního pole a způsobů měření je můžeme rozdělit do několika skupin. Patří sem především magnetometrie, geoelektrické metody, gravimetrie, seismika, termometrie a radionuklidové metody (Mareš 1990; Křivánek 2004). Ne všechny je ale možné plnohodnotně využít při zkoumání rozsáhlých lokalit.

Nejvhodnější geofyzikální metodou pro průzkum a detekci plytkých podpovrchových struktur v extravilánu je magnetometrie. Při magnetické prospekci se měří intenzita magnetického pole Země, v jehož rámci jsou registrovány lokální anomálie. Vznik těchto anomálií je spojován s přítomností podpovrchových struktur různého, především geologického, pedologického nebo antropogenního původu. Mezi antropogenní struktury patří objekty archeologické.

Existuje několik důvodů, proč jsou archeologické objekty geomagnetickou prospekci detekovatelné. Hlavním důvodem je přítomnost feromagnetických minerálů v zem-

Obr. 60: Depot z Kralic na Hané – „Kralického háje“, uložený v kvadratické jámě K527: 1–3 – bronzové misky s omfalem; 4 – bronzový šálek na nožce; 5–7 – bronzové naběračky s pákovitou rukojetí; 8–9 – hlavice železných rožňů/podpěrných tyčí; 10 – železné závěsné zařízení na kotel (kresba: A. Krechlerová).

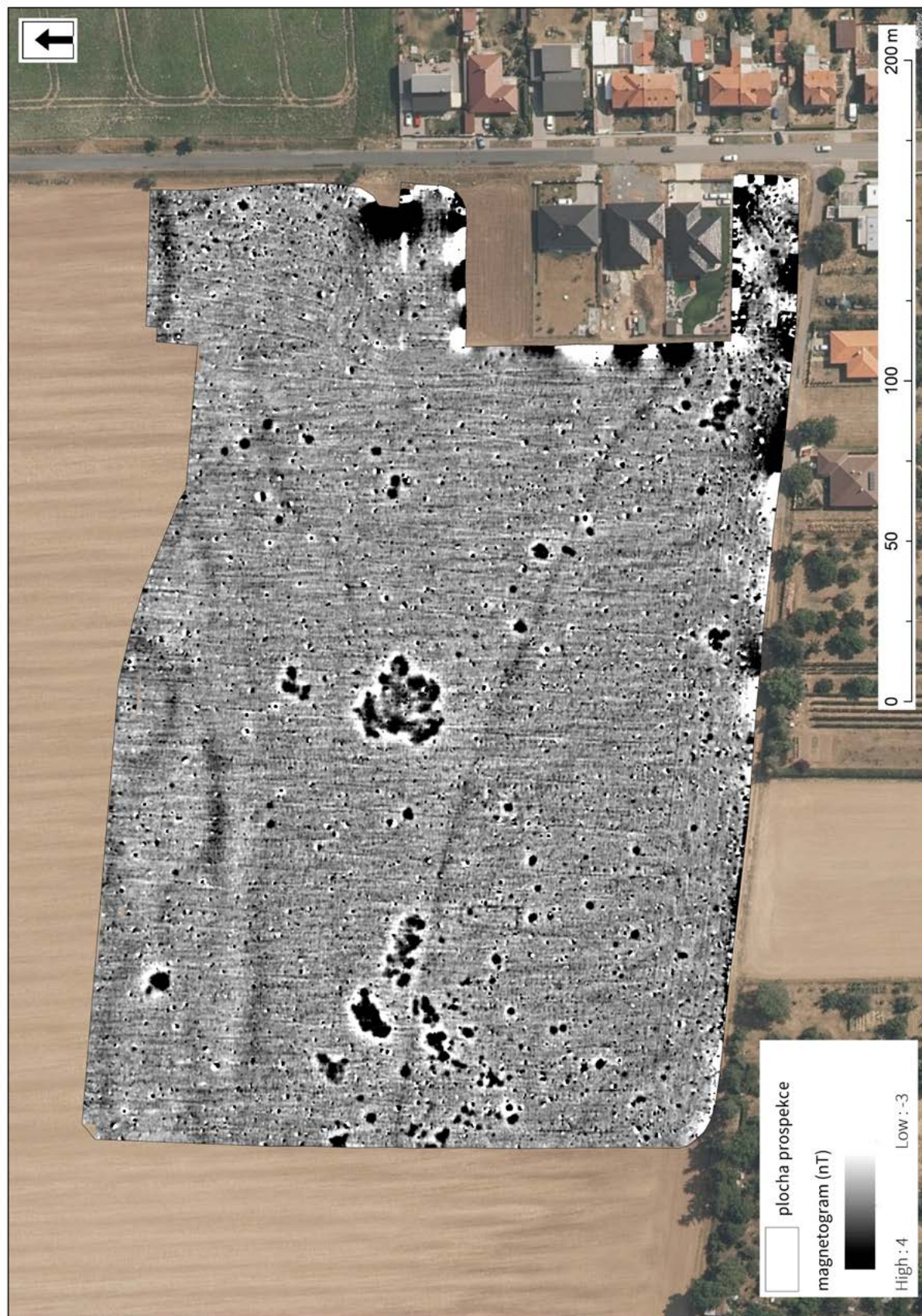
ské kůře. Lidskou činností a během času se tyto minerály dostávají do výplní objektů, jako jsou např. různé prohlubně, jámy nebo žlaby. Zde vytvářejí strukturu, resp. vrstvu, která je magnetičtější než neporušená okolní půda bez feromagnetických minerálů (*Le Borgne 1955; Faßbinder – Stanjek – Vali 1990*). Navíc celá řada lidských činností spojených hlavně s využitím ohně a tepla, např. vaření či topení, na tyto sloučeniny působí, čímž zvyšují jejich magnetismus. Ve výsledku tyto sloučeniny získávají tzv. termoremanentní magnetismus. Propálený materiál totiž vykazuje vysoké magnetické hodnoty, a v zásadě tak vytváří v magnetickém poli výrazné magnetické anomálie (*Le Borgne 1960*). Archeologicky lze takovéto magnetické anomálie interpretovat jako ohniště, pece, přepálené vrstvy, keramické nebo železné předměty, výrobní objekty či odpadové areály. Další významnou složku představuje organický materiál ve výplních archeologických objektů, které se mohou stát zdrojem potravy tzv. magnetických bakterií (*Faßbinder – Stanjek 1993*). Ty po ukončení tvorby půdy v archeologickém objektu umírají, přičemž po sobě zanechávají zvýšený výskyt magnetitu, který je zdrojem vyšších magnetických hodnot. Dobře identifikovatelné mohou být ale také nemagnetické, anebo jen nevýrazné magnetické materiály, např. pískovce nebo vápence. Ty se mohou v magnetičtějším prostředí, do kterého byly sekundárně přesunuty, projevit jako negativní anomálie (*Machová et al. 2016, 37–39*).

Základem pro rozpoznání archeologických objektů je jejich rozlišitelnost vůči okolnímu prostředí. Nejdůležitější roli přitom nehrají absolutní magnetické hodnoty výplní těchto objektů, ale kontrast mezi zásypem objektu a okolním prostředím. Pro intenzitu a tvar magnetické anomálie, a s tím spojeným výsledkem měření, je určujících především pět základních faktorů – velikost, tvar, hloubka, složení a zachovalost zkoumaného objektu. Detekce půdorysů sídlištních objektů – jako jsou např. zahloubené chaty či běžné sídlištní jámy – nebývá ve většině případů složitá. Vliv na to má jejich poměrně jasný kontrast vůči bezprostřednímu okolí. Jednoduchá je také identifikace a interpretace objektů s propáleným materiálem ve výplni (jako jsou např. ohniště nebo různé druhy výrobních objektů). Mnohem komplikovanější je však identifikace a lokalizace hrobů. V případě kostrových pohřebišť sehrává značnou roli minimální rozdíl v materiálovém složení výplně hrobu vůči neporušenému okolí. Ve většině případů se totiž během krátkého času do hrobové jámy dostane stejná hlína, která v ní byla před jejím vyhloubením. Lokalizace hrobové jámy je mnohdy možná pouze zprostředkovaně a často pak jako identifikátor hrobu slouží hrobový inventář (např. železné předměty nebo soubor keramických nádob) nebo konstrukce hrobové jámy (*Hašek et al. 2008; Křivánek 2008*).

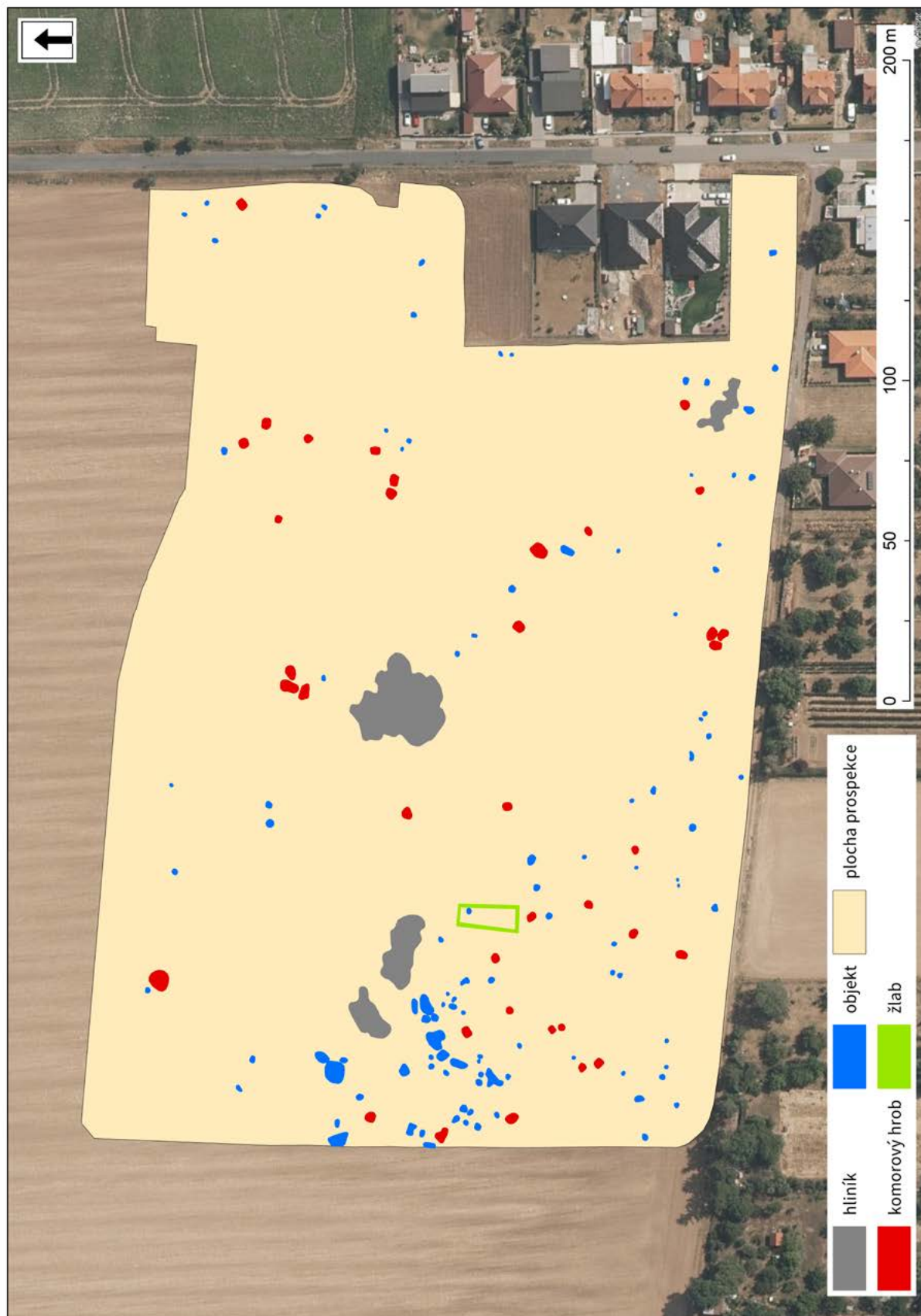
Průzkum v Seloutkách – „Na Štastných“ (*Milo – Tencer 2019*) byl realizován fluxgate magnetometrem LEA MAX (Eastern Atlas, Německo). Přístroj je konstruovaný jako gradiometr. Vzhledem k plošnému rozsahu zkoumané plochy byl použit ATV mód (přístroj byl ve vleku za čtyřkolkou). Pro měření bylo použito 10 fluxgate sond (FEREX CON 650, Foerster, Německo) nakonfigurovaných ve vzdálenosti 0,5 m od sebe. Hustota geomagnetických měření byla 0,5 m na ose X a 0,1 m na ose Y (směr měření). Naměřená data jsou zapsána současně s prostorovou informací z GNSS přijímače – Trimble R-10 model 2 (Trimble, USA). Data z měření byla zpracována standardním postupem v programu LEAD2. Mapa změny magnetické intenzity magnetického pole (magnetogram) v jednotkách nano-Tesla (nT) byla následně vyhlazena průměrováním. Pro účely prezentace a interpretace výsledků byl použit software ArcGIS Desktop 10.6 (ESRI).

Geomagnetický průzkum polohy se uskutečnil dne 12. září 2019 (*Geo 1*). Prozkoumaná plocha činila 5,4 ha (cca 250 × 200 m). Prospekce měla za úkol identifikovat potenciální archeologické objekty na zkoumaném území, především však struktury, které by mohly indikovat komorové hroby náležející k pohřebišti PS zkoumanému v letech 2012, 2017 a 2019. V době průzkumu byla plocha bez vegetace. Povrch byl rovný a tvrdý. Na ploše a v jejím bezprostředním okolí se nacházelo několik recentních magnetických struktur – ploty, skládka stavebního odpadu a zaparkovaná vozidla. Geologické podloží zkoumaných ploch je tvořeno eolitickými sedimenty – sprašemi, které poskytly dostatečný kontrast k zachycení archeologických struktur.

Geomagnetickou prospekci se podařilo identifikovat a následně interpretovat celkem 148 archeologicky relevantních anomálií (*Geo 2*), které lze na základě jejich hodnot a charakteru rozdělit do několika skupin. Nejpočetnější jsou magneticky pozitivní anomálie převážně oválného tvaru. Na zkoumané ploše se jim podařilo identifikovat celkem 106, jejich plošná výměra se v průměru pohybuje okolo 4 m². S největší pravděpodobností jde o zahloubené archeologické objekty. Na základě jejich tvaru či vzájemné dispozice však není možné stanovit přesněji funkci či bližší chronologické zařazení, a proto je lze interpretovat pouze jako blíže neurčené sídlištní jámy. Zachycené objekty se nacházejí po celé zkoumané ploše. Podle dosavadních výsledků lze však konstatovat, že jejich počet narůstá směrem na západ. V této části plochy jsou anomálie plošně výraznější a tvoří menší skupiny. Nachází se zde více drobných bipolárních anomálií (úlomků magnetických hornin, drobných železných předmětů na povrchu nebo v ornici), jejichž výskyt nemusí souviset s identifikovanými zahloubenými objekty. Na základě tvaru, charakteru a dispozice identifikovaných objektů však můžeme předpokládat, že v této části plochy bylo zachyceno sídliště, resp. jeho část.

Geo 1: Geomagnetický plán pohřebiště Seloutky – „Na Šťastných“ z roku 2019 (podle: P. Milo, T. Tencer, M. Vágner a J. Peška).

Geo 2: Interpretace geomagnetického plánu pohřebiště Seloutky – „Na Štástných“ z roku 2019 (podle: P. Milo, T. Tencer, M. Vágnér a J. Peška).

Jako sídlištní objekt lze označit také žlabovou strukturu obdélného či trapézového tvaru o velikosti 7×18 m, kterou lze interpretovat jako možný pozůstatek stavby.

Druhou skupinu tvoří anomálie, jejichž rozměry se pohybují od 3 do cca 6 m. Velikostně jsou rozměrnější než anomálie z předešlé skupiny a jejich plošná velikost činí v průměru 8 m^2 . Liší se rovněž amplitudou naměřených hodnot. Zatímco anomálie identifikované jako sídlištní objekty dosahují v průměru hodnoty okolo 3,6 nT, tato skupina anomálií má v průměru kolem 5,4 nT. Dále se odlišují svým tvarem. Vedle oválného tvaru lze pozorovat anomálie pravoúhlé, resp. obdélné. Kromě dvou případů tyto anomálie tvoří koncentrace a na zkoumané ploše se nacházejí samostatně. Navíc lze pozorovat určitou tendenci v jejich rozestupech, která se pohybuje okolo 15–20 m. Na základě výsledků archeologického výzkumu na sousední ploše, při němž se v letech 2012, 2017 a 2019 podařilo odkrýt deset komorových hrobů s kamenným závalem (*tab. 110*), můžeme tuto skupinu anomálií interpretovat stejně. V rámci geomagnetické prospekce se tudíž podařilo nově *identifikovat 37 komorových hrobů (Geo 2)*. Archeologický výzkum na sousedních parcelách odhalil ve výplni komorových hrobů množství keramického materiálu překrytého mohutným kamenným závalem. Lze předpokládat, že zdrojem anomálií je přítomnost keramického materiálu a tmavší zásep hrobových jam.

Plošný rozsah pohřebiště se zjistit nepodařilo. Detekované hroby jsou rozptýleny po celé ploše průzkumu a v žádném směru nepozorujeme prázdný prostor. Celkově je nutné přistupovat k výsledku geofyzikálního průzkumu s opatrností. Není vyloučeno, že některé, především větší anomálie mohou sestávat z více archeologických objektů. Stejně tak je možné, že objekty původně interpretované jako sídlištní jsou ve skutečnosti dalšími komorovými hroby. Celkový počet hrobů tak může být odlišný.

Poslední identifikovanou skupinou archeologicky relevantních anomálií jsou výrazné plošné anomálie. Jejich výplň se jeví jako magneticky heterogenní, což může indikovat různé druhy uloženin, resp. odlišné hloubky jejich uložení. Na zkoumané ploše se podařilo identifikovat čtyři tyto anomálie. Jejich plošná výměra se v průměru pohybuje

okolo 230 m^2 . Na základě rozměrů a charakteru lze tyto anomálie interpretovat jako exploatační jámy – hliníky. Největší z nich dosahuje plochy více než 530 m^2 . Dvojice menších možných exploatačních jam se nachází severně od slabě viditelné lineární anomálie, která svým průběhem oba zachycené objekty prostorově respektuje (*Geo 1*). S jistotou však nelze potvrdit souvislost mezi těmito objekty a zachycenou linií. Detekovaná linie probíhá zkoumanou plochou ve směru přibližně východ–západ. Na základě prostorové korelace linie s historickou cestou zachycenou na historickém mapování (II. vojenské mapování – stabilní katastr, cesta k trati „Zahumny“ severozápadně od obce) lze tuto linii interpretovat jako zaniklou komunikaci užívanou ještě v 19. století. V severní části zkoumané plochy jsme zachytili další slabě viditelné linie. Tyto jsou však s největší pravděpodobností výsledkem geologicko-pedologických či hydrologických procesů.

Za struktury recentního původu lze považovat výrazné bipolární anomálie pozorované především na okraji měřené plochy. Tyto souvisejí s rušivými vlivy moderních objektů a struktur (skládka stavebního odpadu, plot, podzemní inženýrské sítě apod.) Jejich přítomnost znemožnila detekci archeologických struktur především v jihovýchodním cípu měřené plochy.

Geomagnetickou prospekci se na zkoumané ploše podařilo identifikovat větší množství archeologických objektů. Jejich přesnější chronologické zařazení je však bez dalšího archeologického výzkumu sporné. Nutno zdůraznit, že geofyzikální průzkum zaznamenal především ty anomálie, které byly tvarově výrazné, šlo o typické objekty větších rozměrů. Není vyloučeno, že se na ploše nacházejí jiné menší objekty nebo objekty s méně výraznými výplněmi. Geomagnetickou prospekci se je však nepodařilo zachytit, nebo byla jejich identifikace a následná interpretace vlivem okolního prostředí ztížena. Můžeme však předpokládat, že takové objekty se budou vyskytovat především v blízkosti identifikovaných objektů větších rozměrů anebo v těch místech, kde byla jejich přítomnost zastíněna recentním rušením. Celkový počet archeologických objektů zachycených na zkoumané ploše tak může být ve skutečnosti větší.

12.

Prostějovská kotlina v době halštatské

Výzkum období popelnicových polí a doby halštatské (dříve souhrnně lužické, slezské a platěnické fáze KLPP) v oblasti Prostějovské kotliny stál postupně ve středu zájmu několika badatelů v průběhu 20. století. Klíčovou roli sehrály rozsáhlé výkopy Antonín Gottwalda a v menší míře také dalších badatelů zejména v meziválečném období. Množství tehdy získaného fondu snese srovnání teprve s obdobím stavebního *boomu* po roce 1989. Gottwaldovy prameny zužitkoval v roce 1956 Vladimír Podborský – představil shrnutí problematiky kontinuálního vývoje lužické, slezské a platěnické fáze KLPP na Moravě. Z dvaceti vybraných a zhodnocených lokalit se deset nacházelo právě v Prostějovské kotlině – šlo o lokality Čelechovice na Hané – „U Plachého mlýna“, Kostelec na Hané – „Vykopalova zahrada“, Krumsín – „Na Kamenici“, Mostkovice – „Sarasý“, Prostějov-Domamyslice – „Klínky“, Ptení – „Za Starou školou“, Seloutky – „Na Šťastných“, Slatinky – „Nivky“, Určice – „Hájové“ a Určice – „Kumberky“ (*Podborský 1956*, obr. 3). Do platěnické fáze (Ha C–D1) zařadil pět lokalit – Kostelec na Hané – „Vykopalova zahrada“, Seloutky – „Na Šťastných“, Slatinky – „Nivky“, Určice – „Hájové“ a Určice – „Kumberky“; do pozdně platěnického stupně (Ha D2–D3; dnes pozdní doby halštatské a nově též bývalé PS) datoval pouze Slatinky – „Nivky“ (*Podborský 1956*, obr. 3). V roce 1970 Vladimír Podborský ve svém synchronizačním přehledu jako typické zástupce pro PS střední Moravy uvedl pohřebiště Určice – „Kumberky“ pro Ha C1 a Seloutky – „Na Šťastných“ pro Ha C2 (*Podborský 1970a*, Abb. 1).

Výchozím bodem pro chronologickou determinaci vývoje krajiny Prostějovské kotliny je správné zařazení poslední pozdně bronzové fáze Ha B3 a přechod k první halštatské fázi Ha C1. Ve sledované oblasti je zásadním pohřebiště

Určice – „Kumberky“. Vladimír Podborský zařadil do Ha B3 hroby H79, H118, H138, H216, H220 a H263, do Ha C1 datoval hroby H247, H254 a H255 (*obr. 31; Podborský 1970a*, 186, Taf. 48:8–10, 49, 56:8–13, 63). Jindra Nekvasil na základě keramiky zařadil do Ha B3 hroby H68, H79, H99, H138, H145, H189, H192, H194, H197, H199, H216, H217, H220, H261 a H263 (*obr. 31; Nekvasil 1970*, 72, 74, tab. na str. 79). Později datoval do Ha B3 hroby H99, H138, H145, H194, H216 a H263 (*Nekvasil 1983*, 61, 63–64, ryc. 1:b, 2:a, 3:b,h, 4:b,i) a do Ha C1 (fáze halštatsující a klasická) hroby H246, H247, H248, H249, H253 a H254 (*Nekvasil 1983*, 64–66, 68, 75, ryc. 6:b–j). Ve fázi Ha C1 došlo k opuštění pohřebiště, a muselo se tedy pohřbívat v okolí v jiné poloze. Nejpozději od Ha C se pohřbívalo v Určicích – „Hájových“ (*Podborský 1970a*, 179, Taf. 64) a v blízkých Seloutkách – „Na Šťastných“, které dokládají vývoj od Ha C2 do Ha D1, v případě žároviště u H20/1932 možná až do Ha D2 (*obr. 68*).

Nejvýznamnější potenciál výzkumu Prostějovské kotliny přináší prostorově-chronologicky zachycené struktury. Představujeme výběr nejdůležitějších z nich, jde o soupis 66 lokalit – pohřebišť, sídlišť, hradišť, dvorců, dokladů specializovaného řemesla, depotů nebo zdrojů surovin, které svým rozsahem náležejí do období od konce doby bronzové fáze Ha B3 a vyplňují celý průběh doby halštatské v Ha C1–D3 (*obr. 61*).

Významné lokality konce doby bronzové a doby halštatské Ha B3–D3 v oblasti Prostějovské kotliny:

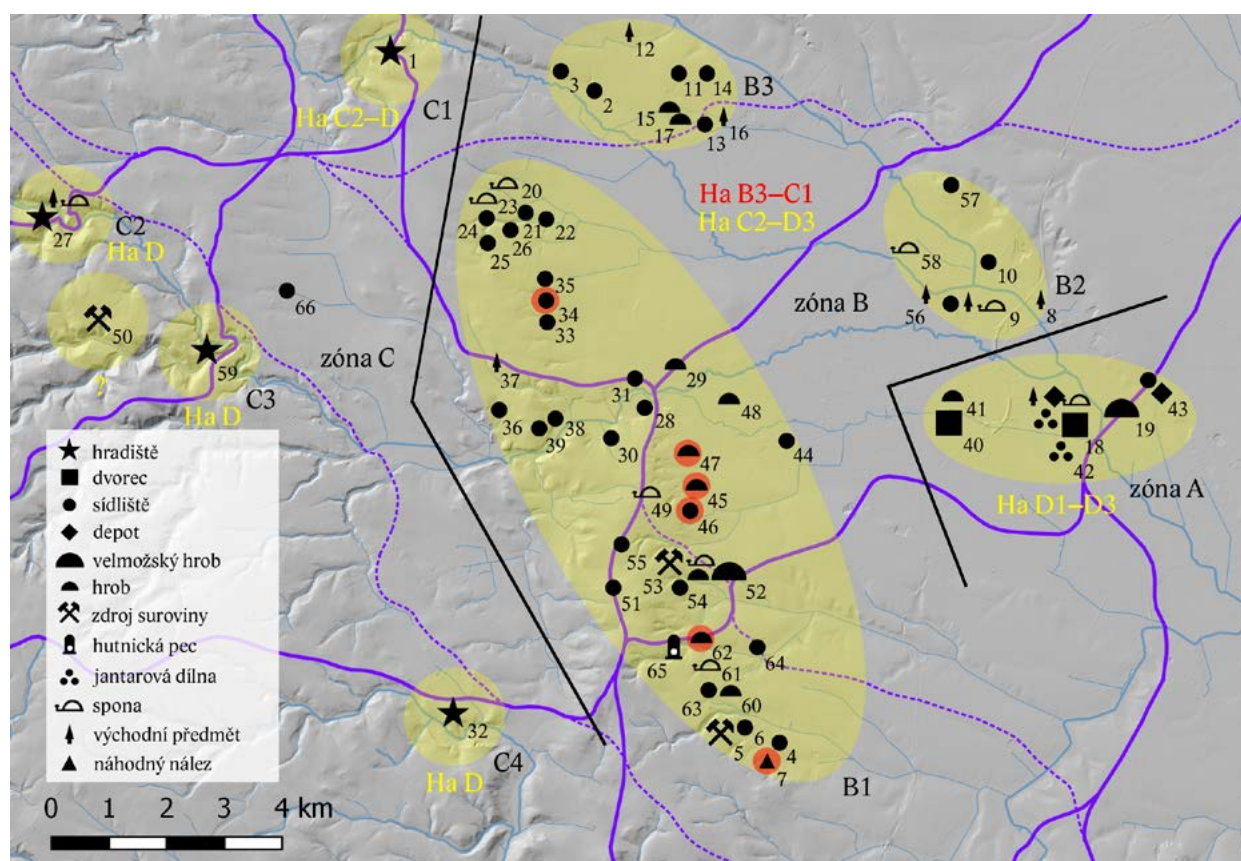
1. Bílovice-Lutotín – „Hrad“, okr. Prostějov. Hradiště – Ha C2–D2 (podle: kap. 8.1; *obr. 63:4*).
2. Bílovice-Lutotín – „Zadní hony“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Šmíd 2003*, 48, 56–57, *obr. na str. 61:10*); spo-

12. Prostějovská kotlina v době halštatské

- na Ha D1 (podle: kap. 8.1; *obr. 35:1–2*); předmět východního typu – Ha D2–D3 (podle: kap. 8.1; *obr. 67:5*).
3. Bílovice-Lutotín – „Zlámané“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Šmíd 2003*, 48, 57–58, obr. na str. 61:11).
 4. Dětkovice – „Sibiř“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C–D (podle: *Čížmář – Geislerová eds. 2006*, 172–173).
 5. Dětkovice – „Skalice“, okr. Prostějov. Zdroj kamene na konstrukci hrobů – Ha C2–D1 (podle: kap. 10.1.4; *Gottwald 1931b*, 207).
 6. Dětkovice – „Skaličnický“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Nekvasil 1974*, 292–293).
 7. Dětkovice – „Větrák“, okr. Prostějov. Náhodný nález – Ha B3 (podle: *Mírová 2019a*, 206, Pl. 4:7).
 8. Držovice – „Díly odvahoviční“, okr. Prostějov. Předmět východního typu – Ha D2–D3 (podle: kap. 8.1; *obr. 67:52*).
 9. Držovice – „Horka“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha D (podle: *Nekvasil 1974*, 298; *Fojtík 2014b*, 46, 52, obr. na str. 63:5); spona – Ha D2–D3 (podle: kap. 8.1; *obr. 35:3–4*); předmět východního typu – Ha D2–D3 (podle: kap. 8.1; *obr. 67:53*).
 10. Držovice – „Pastvíska“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha D (podle: *Nekvasil 1974*, 292, 294, 298, 300, Abb. 23:3–6).
 11. Kostelec na Hané – „Bezděkov“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Nekvasil 1974*, 292; *Šmíd 2004a*, 66, obr. na str. 90 nahoře:1).
 12. Kostelec na Hané – „Dolní smoluse“, okr. Prostějov. Předmět východního typu – Ha D2–D3 (podle: kap. 8.1; *obr. 67:97*).
 13. Kostelec na Hané – „Jakubské náměstí“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C–D (podle: *Geislerová – Parma a kol. 2018*, 243).
 14. Kostelec na Hané – „Lapačky“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha D (podle: *Nekvasil 1974*, 292, 296, 300).
 15. Kostelec na Hané – „Prostřední pololány“, okr. Prostějov. Hroby – Ha C2–D1 (podle: kap. 10).
 16. Kostelec na Hané – „Trněnka“, okr. Prostějov. Spona – Ha D3 (podle: kap. 8.1; *obr. 35:7*).
 17. Kostelec na Hané – „Vykopalova zahrada“, okr. Prostějov. Hrob, spona – Ha D1–D2 (podle: *Gottwald 1924*, 104; *Podborský 1956*, 25; *Říhový 1993*, 121; *Hlava 2003*).
 18. Kralice na Hané – „Kralický háj“, okr. Prostějov. Dvorec, velmožský depot, jantarová dílna, sídliště – vše Ha D1–D3 (podle: kap. 8.1); spona – Ha D3 (podle: kap. 8.1; *obr. 35:8*); předmět východního typu – Ha D3 (podle: P. Fojtík, nepublikováno).
 19. Kralice na Hané H1 – „Staré olší“, okr. Prostějov. Velmožská mohyla – Ha D1–D2 (podle: kap. 8.1; *obr. 62:A2,B*).
 20. Lešany – „Dluhošovice“, okr. Prostějov. Spona – Ha D1 (podle: kap. 8.1; *obr. 35:11*).
 21. Lešany – „intravilán obce“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Fojtík 2002*, 57, 61, 65, obr. na str. 78:5,13).
 22. Lešany – „střed obce – náves“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Fojtík 2002*, 57, 65–66, obr. na str. 78:13).
 23. Lešany – „švestkový sad“, okr. Prostějov. Spona – Ha D1 (podle: kap. 8.1; *obr. 35:12*; *Fojtík 2002*, 57, 66–67, obr. na str. 78:15).
 24. Lešany – „U Doubku“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Fojtík 2002*, 56, 67, obr. na str. 78:16).
 25. Lešany – „Za Bořím“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Fojtík 2002*, 57, 67–68, obr. na str. 78:17).
 26. Lešany – „Za Hamerkovým“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Fojtík 2002*, 57, 68–69, obr. na str. 78:18).
 27. Malé Hradisko – „Staré Hradisko“, okr. Prostějov. Hradiště – Ha D (podle: kap. 8.1; *obr. 63:124*); spona – Ha D1 (podle: kap. 8.1; *obr. 35:13–14*); předmět východního typu – Ha D2–D3 (podle: kap. 8.1; *obr. 67:124*).
 28. Mostkovice – „Pod Vinohrady/Vysoudilka“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Fojtík 2013*, 48, 53–54, obr. na str. 66:9).
 29. Mostkovice H2 – „Přední díly“, okr. Prostějov. Hrob střední vrstvy – Ha C2 (podle: kap. 10; *tab. 7–8*; *Fojtík 2013*, 48, 50–51, obr. na str. 66:3b, 73).
 30. Mostkovice – „U Vrbiček“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Fojtík 2013*); jehlice Ha C2–D1 (podle: *obr. 36:49*; *Fojtík 2013*, 48, 56, obr. na str. 66:12).
 31. Mostkovice – „Za Dědinou/Za Humny“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Fojtík 2013*, 48, 57–58, obr. na str. 66:14).
 32. Myslejšovice – „Spálený kopec“, okr. Prostějov. Hradiště – Ha D (podle: *Šmíd – Malečkovi 2006*, 16, 18, obr. 3:1–10, 12:11).
 33. Ohrozim – „Hrabovec“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha B3–D1 (podle: *Nekvasil 1974*, 292; *Fojtík 2005b*, 63, 70–71, obr. na str. 82:7; *týž 2019b*).
 34. Ohrozim – „Močilky“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Fojtík 2005b*, 63, 72–73, obr. na str. 82:11).
 35. Ohrozim – „Za Farou“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha D (podle: *Fojtík 2005b*, 63, 74–75, obr. na str. 82:15, 86 nahoře vpravo; *Čížmář – Geislerová eds. 2006*, 239).
 36. Plumlov – „knížecí cihelna“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Fojtík 2017a*, 50, 53, obr. na str. 64:B1).
 37. Plumlov – „Nad Brániskem“, okr. Prostějov. Předmět východního typu – Ha D2–D3 (podle: P. Fojtík; nepublikováno).
 38. Plumlov – „Nad Přehradou“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Fojtík 2017a*, 50, 53–54, obr. na str. 64:B3, 67–68).
 39. Plumlov – „U Boží muky“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Geislerová – Parma eds. 2013*, 271 s vyobr.
 40. Prostějov – „ul. Jezdecká“, okr. Prostějov. Sídliště/dvorec – Ha C–D (podle: *Čížmář – Geislerová eds. 2006*, 252–253).
 41. Prostějov – „ul. Újezd“, okr. Prostějov. Hrob střední vrstvy – Ha C2–D1 (podle: *Šiška 1983*).
 42. Prostějov – „Za Tržištěm“, okr. Prostějov. Jantarová dílna – Ha D2 (podle: kap. 10.2.3; *obr. 46*).
 43. Prostějov-Čechůvky – „Kopaniny“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha D (podle: *Nekvasil 1974*, 292–293, 298); depot Ha D1–D2 (podle: kap. 8.1).
 44. Prostějov-Čechovice/Krasice – „ul. Foerstrova“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C–D (podle: *Čížmář 1999*; *Geislerová – Parma eds. 2013*, 281).
 45. Prostějov-Domamyslice – „Klínky“, okr. Prostějov. Hroby – Ha B3 (podle: *Sedláček 2005*, 41, 47–50, obr. na str. 11, 51).
 46. Prostějov-Domamyslice – „Kopaniny“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha B3 (podle: *Sedláček 2005*, 13, obr. na str. 11).
 47. Prostějov-Domamyslice – „Pod Hájem“, okr. Prostějov. Hroby – Ha B3 (podle: *Sedláček 2005*, 41, 47–50, obr. na str. 11, 102).

12. Prostějovská kotlina v době halštatské

48. Prostějov-Domamyslice – „V Loučkách, ul. Olšová“, okr. Prostějov. Hroby střední a nejnižší vrstvy – Ha C2–D1 (podle: kap. 8.1).
49. Prostějov-Domamyslice – „Vinohrádky“, okr. Prostějov. Spona – Ha D1 (podle: kap. 8.1; *obr. 35:26*).
50. Repešský žleb, okr. Vyškov (vojenský újezd Březina). Zdroje železné rudy (podle: kap. 13.3.3).
51. Seloutky – „Kozince“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha D (podle: *Nekvasil 1974, 296, 298, 300*).
52. Seloutky – „Na Štastných“, okr. Prostějov. Velmožský hrob – Ha C2 (Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“), hroby střední a nejnižší vrstvy – Ha C2–D2 (podle: kap. 8.1, 10).
53. Seloutky – „Vinohrady“, okr. Prostějov. Zdroj kamene na konstrukci hrobů – Ha C2–D1 (podle: kap. 10.1.4; *Gottwald 1939, 7*).
54. Seloutky – „U Planičky“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Čížmář 1999c; Čížmář – Geislerová eds. 2006, 268–269*).
55. Seloutky – „Žlíbek“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Nekvasil 1974, 292*).
56. Smržice – „Rybník“, okr. Prostějov. Předmět východního typu – Ha D2–D3 (podle: kap. 8.1).
57. Smržice – „Šímanov“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha D (podle: *Nekvasil 1974, 298*).
58. Smržice – „Trávníky u Ostrova“ (též Smržice – „Rybník“), okr. Prostějov. Spona – Ha D1 (podle: kap. 8.1; *obr. 35:33*); předmět východního typu – Ha D2–D3 (podle: kap. 8.1).
59. Stínava – „Ježův hrad“, okr. Prostějov. Hradiště – Ha D1–D2 (podle: kap. 8.1; *obr. 63:258*).
60. Určice – „Hájové“, okr. Prostějov. Hroby – Ha C2–D1 (podle: kap. 10); sídliště – Ha D (podle: *Nekvasil 1974, 298, 300*).
61. Určice – „Kluče“, okr. Prostějov. Spona – Ha D3 (podle: kap. 8.1; *obr. 35:34*).
62. Určice – „Kumberky“, okr. Prostějov. Hroby – Ha C1–C2? (podle: kap. 10).
63. Určice – „Sedliska“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C–D (podle: *Čížmář – Geislerová eds. 2006, 290–291*).
64. Určice – „Záhumení/Dvorské“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C–D (podle: *Čížmář – Geislerová – Unger eds. 2000, 242*).
65. Určice – „Zelená zmla“, okr. Prostějov. Hutnické pece – Ha D (podle: kap. 8.1; *obr. 65:283, 66*).
66. Vícov – „obec“, okr. Prostějov. Sídliště – Ha C2–D1 (podle: *Nekvasil 1974, 292*).

Obr. 61: Centrum Prostějovské kotliny v době halštatské: červená – lokality Ha B3–C1; žlutá – lokality Ha C2–D3. Zóna A – koncentrace Kralice na Hané; zóna B – koncentrace B1 v území Dětkovice – Lešany, koncentrace B2 v území Držovice – Smržice, koncentrace B3 u Kostelce na Hané; zóna C – C1 hradiště Bílovice-Lutotín – „Hrad“ (č. 1), C2 hradiště Malé Hradisko – „Staré Hradisko“ (č. 27), C3 hradiště Stínava – „Ježův hrad“ (č. 59), C4 hradiště Myslejovice – „Spálený kopec“ (č. 32). Doklady elit: Seloutky – „Na Štastných“ v Ha C2 (č. 52), Kralice na Hané – „Kralický háj“ a „Staré olší“ v Ha D1–D3 (č. 18–19), Prostějov – „ul. Jezdecká“ v Ha D? (č. 40) a hradiště C1–C4 v Ha C2–D (lokality podle: kap. 12).

Prostějovská kotlina poskytuje prameny, ve kterých lze identifikovat významné *struktury sociální krajiny* (obr. 61; Golec – Martínek 2019). Chápeme je jako zrcadlení sociálních interakcí doby halštatské. Struktury lze popsat v aspektu (1) *prostorovém*, (2) *chronologickém*, (3) *existence elit* (aspekt sociální). Data a jejich struktury studujeme společně se sítí lokálních komunikací napojených na komunikace dálkové (viz kap. 8; Golec – Martínek 2019). V Prostějovské kotlině rozpoznáváme tři zóny. Nejvýchodněji leží *zóna A* identifikovaná v rovinaté krajině v prostoru dnešního Prostějova. V podhůří východních svahů Dražanské vrchoviny se nachází, ale stále v rovinatém terénu, *zóna B*. *Zóna C* se rozprostírá v terénu odlišném od nížin zón A a B, ve východních partiích zvláště až pahorkaté části Dražanské vrchoviny.

Zde nacházíme vysvětlení termínu *centrum* (*platěnické skupiny a bývalé platěnické skupiny*) *východo-halštatské kultury na Moravě*. Zkoumaná oblast totiž obsahuje struktury, které hodnotíme jako nadregionální centrum PS/bývalé PS na Moravě (obr. 69). Nejde jen o jeden z mnoha zkoumaných regionů PS/bývalé PS, ale o sociální centrum, které svým výrazným zastoupením elit převyšuje ostatní regiony (viz kap. 9). Pomáhá nám posoudit sociální strukturu celé PS/bývalé PS.

Zóna A (obr. 61) – kumulace osídlení u Kralic na Hané.

Aspekt prostorový: nachází se nejvýchodněji ze všech tří identifikovaných zón, byla chráněna ze západu z neosídlené Dražanské vrchoviny zónami B a C. Využívala ekonomického (zóny B a C) a obranného (zóna C) zázemí nedalekého okolí.

Aspekt chronologický: tato kumulace je pro územní vztahy ve sledované oblasti velice významná. Její vznik a trvání můžeme zatím zařadit do rozmezí Ha D1–D3. Z této oblasti pochází několik samostatných kontextů, které byly postupně zařazeny do tohoto rozmezí (obr. 68) – např. velmožský depot (obr. 60, 62:A4), další depot se šperky a jantarem (obr. 62:A1), velmožská mohyla (obr. 62:A2,B) nebo jantarové dílny (obr. 62:A5–A6). Velmi rozsáhlý areál s dvorcem s více než 1 000 objekty v Kralicích – „Kralickém háji“ a s dalšími objekty v okolí však zatím čeká na své souborné zpracování.

Aspekt existence elit: význam této kumulace je nesporný z hlediska výskytu hned několika identifikátorů elit. V první řadě jde o dvě polohy s ohrazením – dvorce (viz kap. 13.1), velmožskou mohylu (obr. 25) a velmožský depot (viz kap. 13.2). Oblast doplňují dvě jantarové dílny, které jsou prostorově a společensky vázány na přítomnost elit (viz kap. 13.3.2). *Zóna A se stala centrem halštatské krajiny Prostějovské kotliny a v širším pojetí pravděpodobně i PS/bývalé PS* (obr. 69).

Zóna B (obr. 61) – kumulace osídlení Dětkovice – Lešany, Držovice – Smržice a Kostelec na Hané.

Aspekt prostorový: nachází se uprostřed všech tří identifikovaných zón. Tvoří pravděpodobně základní ekonomické zemědělské zázemí celého sledovaného území. Je chráněna systematicky budovanými hradišti v zóně C, která monitorovala přístupové cesty z neosídlené Dražanské vrchoviny na dálkových trasách. Tvořila ekonomické zázemí pro zóny A a C, jako jsou zemědělské produkty, zdroj pracovní síly nebo zpracování železa. Využívala obranného mechanismu zóny C, závislé na pracovní síle zóny B.

Aspekt chronologický: tato zóna se kontinuálně vyvíjí od pozdní doby bronzové, lze rozpoznat jak pohřebiště, tak i sídliště fázi Ha B3 a Ha C1. Následuje evidentní nárůst osídlení během Ha C2 a kontinuální vývoj během Ha D1–D3. Nejlépe je tento fakt patrný na rozlehlé sídelní kumulaci Dětkovice – Lešany. V Ha D dochází k paralelnímu vývoji v sociálně nebo funkčně odlišných zónách A a C.

Aspekt existence elit: v této nejrozlehlejší zóně postrádáme existenci elitních projevů, což nekoreluje s množstvím zachycených lokalit. Jediným dokladem elit je velmožský hrob se čtyřkolovým vozem Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“ datovaný do Ha C2b (viz kap. 10.2.1). Za současného stavu výzkumu se domníváme, že v této kumulaci došlo ve fázi Ha D1 k sociální změně, při níž se ze společnosti vydělila nová vůdčí společenská jednotka, která vygenerovala zónu A s kumulací identifikátorů elit v Ha D1–D3.

Zóna C (obr. 61) – od bezprostředního osídlení izolovaná hradiště Bílovice-Lutotín – „Hrad“, Malé Hradisko – „Staré Hradisko“, Stínava – „Ježův hrad“, Myslejovice – „Spálený kopec“ a předpokládaný těžební areál železné rudy v Repešském žlebu.

Aspekt prostorový: nachází se nejzápadněji ze všech tří identifikovaných zón. Neidentifikujeme kumulace osídlené krajiny jako v zónách A a B. Jde o síť opevněných hradišť, která kontrolovala vnější přístupy z Dražanské vrchoviny na dálkových trasách. Zóna C plní primární funkce kontroly pohybu lidí a zboží do zón B a A. Pravděpodobně zabezpečuje kontrolu nad těžebním areálem železné rudy v Repešském žlebu. V době neklidu plní funkci refugiální pro zóny A a B. Udržování této sítě je závislé na zónách A a B.

Aspekt chronologický: z chronologického hlediska můžeme o zóně C konstatovat, že počátky struktury hradišť mohou spadat již do Ha C2, na což poukazuje jehlice s více-násobnou hlavicí z Bílovic-Lutotína – „Hradu“ (obr. 37:1). Nelze doložit, že by se zde nové opevněné polohy stavěly již dříve, ve fázi Ha C1. Otázka přežívání pozdně bronzových hradišť z Ha B3 do Ha C1, např. centrální Stínavy – „Ježova hradu“, není kvůli nedostatku dat rozhodnutá. V oblasti,

kterou můžeme chápat za prodlouženou zónu C jižním směrem, se nachází hradiště Podivice 1 – „Na Valech“ s kolekcí železných předmětů Ha C1. Hlavní období existence zóny C lze však doložit teprve v Ha D1–D3. Pro tuto zónu na základě nově strukturovaných podkladů z Prostějovské kotliny předpokládáme závislý vztah na zónách A a B. Zóna A se jeví jako vůdčí struktura, která budování sítě hradišť vymáhá/organizuje, a zóna B ji (vazalsky) generuje díky nasazení pracovní síly, provozování správy, zásobování apod. Velice zajímavý soubor pochází z Malého Hradiska – „Starého Hradiska“, neboť odkazuje na problematiku kultur východního typu pozdní doby halštatské (viz kap. 13.4). Jde o předměty s analogiemi v Karpatské kotlině nebo dále na východě – bronzovou trojhrbitou šipku z Ha D2–D3, soubor keramiky s perforacemi pod okrajem z Ha D2–D3, keramické závaží se žlábkovanými motivy z Ha D (obr. 53:8) a tři fragmenty žlutých skleněných korálů s modrými oky (*Schichtaugenperle*) datované nejpravděpodobněji do Ha D3 (viz kap. 10.2.2).

Aspekt existence elit: s halštatskými hradišti byla vždy spojena otázka, zda byla reprezentativními sídly elit či nikoliv. Získané podklady z Prostějovské kotliny nabízejí jistý posun v řešení díky prostorovým a sociálním odlišnostem zón A–C. Za současného stavu poznání se jeví jako sídlo elit zóna A, zóna C pak nikoliv. Postrádáme zejména jakékoliv movité identifikátory (luxusní/importované předměty). Každopádně výstavbu hradišť jako nákladných staveb musely elity řídit či vynucovat. Minimálně v tomto aspektu elity s hradišti spojuvat naopak musíme. Existence cizorodých východních předmětů na Malém Hradisku – „Starém Hradisku“ může odkazovat na refugiální funkci hradiště v době neklidu, které musely využívat i elity a další obyvatelstvo ze zón A a B.

Sídelní strategie Prostějovské kotliny v Ha D1–D3. Na základě rozpoznání tří zón s odlišným sociálním a chronologickým pozadím nastiňujeme základní vývojovou linii Prostějovské kotliny v době halštatské. Můžeme ji rozdělit na tři následné časové vývojové horizonty (časný – Ha B3–C1; střední – Ha C2; pozdní – Ha D1–D3). V horizontu Ha B3–C1 dochází k postupnému přechodu od pozdní doby bronzové do časně doby halštatské. Úsek je zatím doložen poměrně malým množstvím nálezů. Ve sledované oblasti dochází k ukončení pohřbívání na „starých pohřebištích“, jako jsou Určice – „Kumberky“. V hrobech se objevují první železné předměty. Vyskytlo se dokonce hradiště se železnými předměty (jižně od popisované krajiny) v Podivicích 1 – „Na Valech“. Doklady elit neznáme. Ve středním horizontu (fáze Ha C2) dochází k nárůstu lokalit a jsou zakládána nová pohřebiště typu Seloutky – „Na Šťastných“. Nyní se objevují doklady elit, jako je hrob s vozem Seloutky H2/1926 – „Na Šťastných“. Evidujeme první předměty na hradišti, jímž je

Bílovice-Lutotín – „Hrad“. Ke zlomu v obývání krajiny dochází v 6. století př. Kr. Od fáze Ha D1 se objevuje zcela nová kumulace v oblasti Kralic na Hané (zóna A) s opakovanými doklady elit a specializované výroby jantaru. Takové lokality naopak neznáme ve „staré sídelní oblasti“ (zóně B). Nově se generuje síť hradišť (zóna C), nejvíce datovacích dokladů zatím pochází z Malého Hradiska – „Starého Hradiska“. Tato oblast je závislá na zónách A a B.

Pro Prostějovskou kotlinu predikujeme (v Ha D) systém s centrálním řízením ze zóny A. Nevíme, jak velká část krajiny byla ovládána. Lze předpokládat, že obdobný systém byl generován v celé PS/bývalé PS. Musel existovat správní mechanismus celé osídlené krajiny, jako kontrola vstupních bodů (hradišť) na dálkových cestách. Takový systém je odrazem centralizačních procesů, které probíhaly v Ha D1–D3. Zatím nezodpovězenou otázkou je vztah Prostějovské kotliny k nadregionálním elitám (sociální špičce na území Moravy) v pozadí centrální jeskynní svatyně Habrůvka – „Býčí skála“ (obr. 69). V zóně A se nachází depot v Kralicích na Hané – „Kralickém háji“ (obr. 60, 64:102), který z hlediska svého složení odpovídá více než polovině inventáře toreutiky v Habrůvce – „Býčí skále“ 6 (Habrůvka – „Býčí skála“ 12 ks; Náklo – „Pod Dědinou“ 9 ks; Kralice na Hané – „Kralický háj“ 7 ks). Taktéž depot v Prostějově-Čechůvkách – „Kopaninách“ obsahuje soubor pěti bronzových náramků/nápažníků (obr. 39:22–23, 40:17–19, 64:213), jež mají nejlepší paralelu právě v Habrůvce – „Býčí skále“. Předpokládáme, že vládnoucí elity Prostějovské kotliny byly přímo propojeny (spřibuzněním, vazalským poměrem ad.) s nejvyššími elitami Moravy.

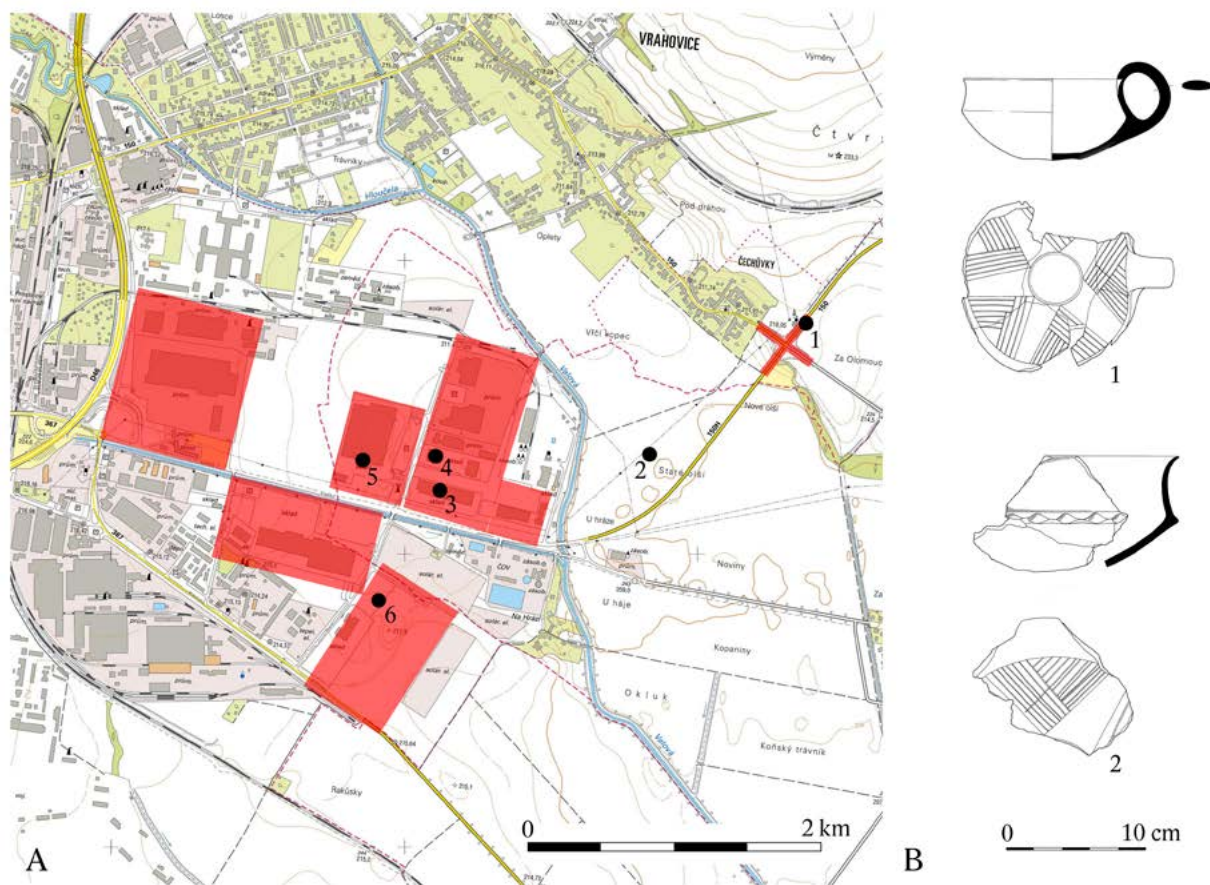
Sociální model krajiny doby halštatské v Prostějovské kotlině v Ha D1–D3 (obr. 61) lze popsat vztahem:

řídící zóna A (vládnoucí elity, řízení zón B a C a specializovaná výroba jantarových artefaktů) → **podřízená zóna B** (lidské zdroje, zemědělské zázemí a specializovaná výroba železa) → **podřízená zóna C** (kontrola dálkového obchodu pomocí hradišť a refugia pro zóny A a B, těžební areál železné rudy?)

12.1 Sídelní aglomerace Kralice na Hané

Kumulace osídlení zóny A (obr. 62:A) se nachází přímo v intravilánu města Prostějova. Při jeho východním okraji v letech 2003–2020 (výzkum stále probíhá) byly prozkoumány rozsáhlé partie zóny A. Série záchranných výzkumů v Kralicích na Hané – „Kralickém háji“ provedlo prostějovské pracoviště Ústavu archeologické památkové péče Brno

12. Prostějovská kotlina v době halštatské

Obr. 62: A – prozkoumaná sídelní kumulace Kralice na Hané (vyznačeno červeně): 1 – Prostějov-Čechůvky – „Kopaniny“ (depot bronzových náramků, jantarových a skleněných korálků); 2 – Kralice na Hané H1 – „Staré olší“ (velmožská mohyla); 3 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (dvorec); 4 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (velmožský depot elit s bronzovými nádobami, železnými rožni/hlavicemi podpěrných tyčí a železným závěsem na kotel); 5 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (jantarová dílna); 6 – Prostějov – „Za Tržištěm“ (jantarová dílna) (© ČÚZK; upravili: P. Fojtík a M. Golec); B – keramika vyzvednutá v roce 2014 sondáží z velmožské mohyly Kralice na Hané H1 – „Staré olší“ (kresba: J. Molčíková).

pod vedením Miroslava Šmída a později Pavla Fojtíka. Bylo zde nalezeno přes 1 000 objektů z doby halštatské, a to na ploše asi 57 ha. Výzkumy zatím čekají na své zpracování. Předběžné datování rozsáhlé sídelní aglomerace je Ha D1–D3 (Výroční zpráva 2003; Šmíd 2004b; Fojtík 2005a; týž 2006; týž 2007a; týž 2007b; týž 2008; Čížmář – Geislerová eds. 2006, 208–210, 256–259; Přichystal – Kos 2006, 49–50; Geislerová – Parma eds. 2013, 246–247; Golec et al. 2021 ad.).

Dosavadní předběžná zjištění ukazují, že na této lokalitě se podařilo zachytit významné sídlištní a funerální doklady po elitách, které nám z jiných míst platěnické skupiny unikají (zóny B a C). Západní a střední část kumulace Kralice na Hané se nachází v Kralicích na Hané – „Kralickém háji“ a Prostějově – „Za Tržištěm“. Východní část této kumulace leží na katastru Prostějova-Čechůvek za říčkou Valovou v trati „Kopaniny“. V celé kumulaci jsou známy koncentrace zahloubených zásobních/odpadních objektů,

zahloubené i nadzemní kůlové domy, hospodářské objekty, dokonce palisádou ohrazený kvadratický dvorec jako předpokládané sídlo elit (viz kap. 13.1; obr. 62:A3) a dva depoty (obr. 64). První pochází z Prostějova-Čechůvek – „Kopaniny“, obsahuje bronzové náramky, jantarové a skleněné korálky (viz kap. 13.2; obr. 62:A1; Golec 2017, Fig. 86). Druhý byl nalezen v Kralicích na Hané – „Kralickém háji“ (viz kap. 13.2; obr. 62:A4; Golec et al. 2021) a obsahoval sedm bronzových nádob, dva fragmenty železných rožňů/hlavic podpěrných tyčí a železné závěsné zařízení na kotel; řadíme jej mezi depoty velmožské (obr. 60). Právě specializovaná výroba jantarových korálků byla v aglomeraci Kralice na Hané, jako na jediném místě PS a bývalé PS na Moravě, také prokázána, a to hned na dvou prostorově vzdálených místech. Vyhodnocena byla dílna z Kralic na Hané – „Kralického háje“ z roku 2003 z rozmezí fází Ha D1 a Ha D2 (viz kap. 10.2.3, 13.3.2; obr. 46, 62:A5; Přichystal 2007c), druhý případ z roku 2017 z Prostějova – „Za Tr-

12. Prostějovská kotlina v době halštatské

žištěm“ byl uložený v kontextu keramiky fáze Ha D2 a je doposud nepublikován (viz kap. 10.2.3, 13.3.2; *obr. 46, 62:A6*). Sídlní kumulace Kralice na Hané představuje jak místo výroby (*obr. 62:A5–A6*), tak místo konečného uložení v depotu (*obr. 62:A1*) této ekonomicky strategické suroviny. Poblíž prozkoumaných ploch u říčky Valové se nachází skupina minimálně dvou rozměrných mohyl, Kralice na Hané H1 – „Staré olší“, jež byly geofyzikálně zaměřeny v roce 2015 Andreasem Northem. Mohyla H1 má průměr

25–30 m (*obr. 25, 62:A2,B*) a odpovídá svojí velikostí halštatským velmožským mohylám (*obr. 25; Mírová – Golec 2018, 96*). Mikrosondáží Miroslava Šmída a Pavla Fojtíka z roku 2014 (80 × 80 cm, hloubka 50 cm) byla vyzvednuta halštatská keramika (viz kap. 10.2.6 – plastická výzdoba, vrubořez; *obr. 62:B*), která odpovídá vrcholu kulturního vývoje doby halštatské na Moravě v Ha D1–D2. Průměr mohyly a blízkost dalších projevů identicky datovaných elit určují její předpokládanou příslušnost taktéž k elitám.

13.

Centrum platěnické skupiny / bývalé platěnické skupiny v kontextu Moravy

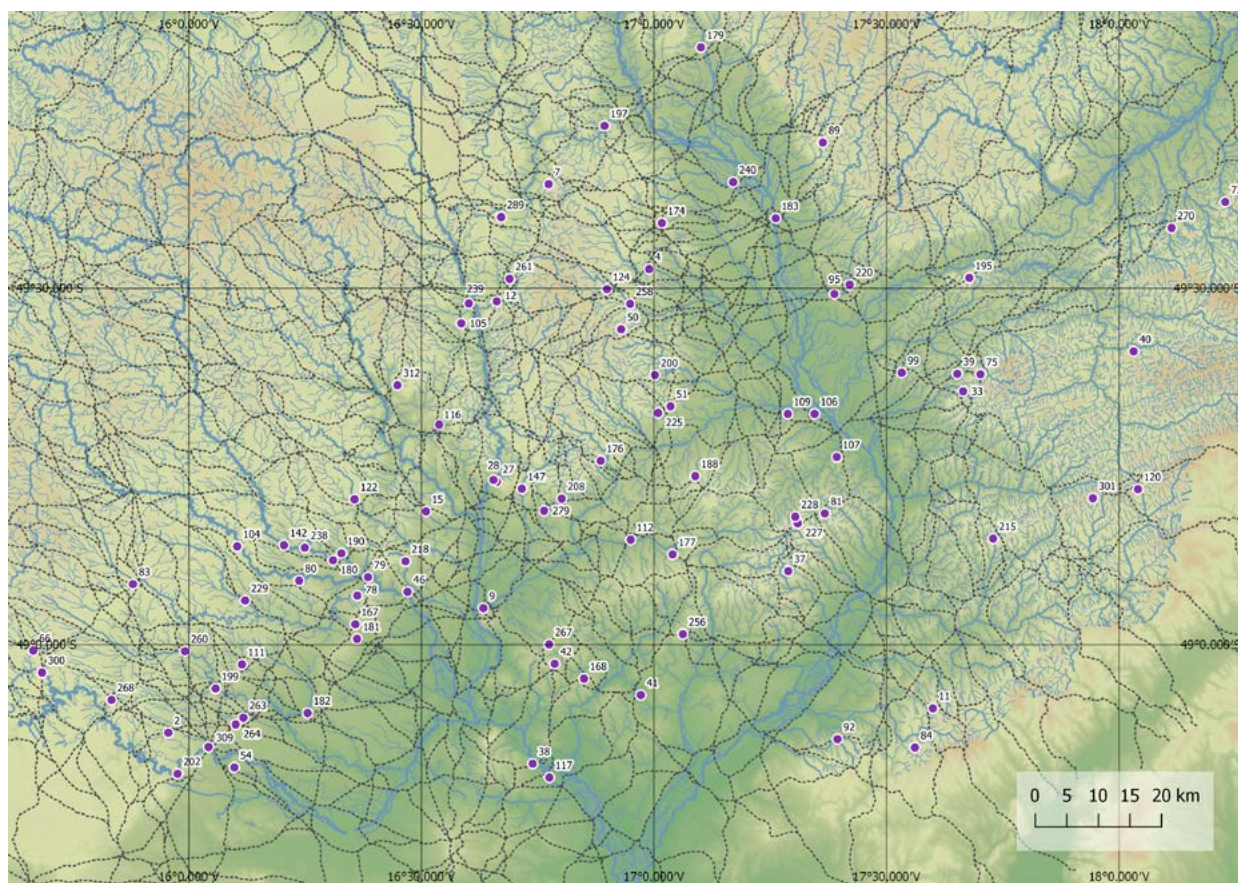
13.1 Hradiště vs. dvorce

Významným jevem doby halštatské je vznik nových sídlištních struktur: (1) nížinných/výšinných dvorců, (2) výšinných hradišť. Správné pochopení obou typů staveb je velmi významné a z tohoto důvodu je nutný systematický zájem o téma. Výšinné lokality jsou známy poměrně lépe, mnohé již dlouho, zatímco dvorce jsou fenoménem poměrně novým. Halštatská hradiště systematicky monitoroval naposledy Miloš Čížmář (2004a). Zájem o jmenované struktury však vyžaduje poznání obou typů, jejich vzájemnou konfrontaci a porovnání s dalšími daty, které zahrnují klíčové okruhy dat: (1) elity; (2) depoty; (3) dálkové komunikace; (4) specializované řemeslo. Důležité je stanovit základní územní vztah obou typů sídlišť k reliéfu krajiny a jejich rozložení v rámci HS a PS/bývalé HS a PS. Na dvorce a hradiště lze nahlížet v rámci teoretického výzkumu pohledem tří předpokládaných společenských rolí. Jde o tyto otázky: (1) Jakou úlohu hrály pro život domácí komunity/komunit (úloha obytná/obránná/hospodářská/náboženská)? (2) Jakou úlohu hrály pro prestiž vedoucího velmože/vedoucích velmožů (úloha reprezentativní/prestižní)? (3) Jakou úlohu hrály na dálkových komunikacích pro obchod a pro specializovanou výrobu (úloha kontrolní/obchodní/výrobní)? Ne všechny složky jsou vždy zastoupeny rovnoměrně a některé se nemusí projevit vůbec. Zcela zásadní je pak také chronologie.

Jak již bylo uvedeno, na Moravě byly doposud identifikovány ohrazené dvorce v Kobylnicích – „Rybníkách“,

Kralicích na Hané – „Kralickém háji“, Kuřimi – „Pod Toskou“, Modřicích – „Rybníkách“ a Prostějově – „ul. Jezdecké“. V jednom případě byl dvorec rozpoznán na hradišti Křižanovice – „Zámeček“. V jednom případě byla identifikována příkopem oddělená akropole a suburbium na hradišti Křenovice – „Hradisko“ (nezodpovězenou otázkou zde zatím zůstává, zda byl např. do akropole vestavěn ohrazený dvorec). Celkem tedy evidujeme pět dvorců. Tento počet zatím velmi kontrastuje s 89 výšinnými sídlišti/hradišti na Moravě (obr. 63; podle Čížmář 2004a), což nyní činí poměr asi 1 : 18. Hradiště nacházíme rozložena jak v HS/bývalé HS (43 lokalit), tak v PS/bývalé PS (45 lokalit) a dokonce i v KS/bývalé KS (1 lokalita), což činí mezi HS a PS/bývalou HS a PS poměr asi 1 : 1. Lze tedy konstatovat, že existence výšinných opevněných hradišť není kulturní záležitostí, ale je obecným sídelním jevem v prostoru obou archeologických kultur. Zjištění se shoduje s dalšími regiony halštatské střední Evropy.

Ve studované oblasti prostějovsko-vyškovské podskupiny PS/bývalé PS se nachází celkem jedenáct výšinných hradišť, což činí asi 25 % ze všech hradišť PS/bývalé PS na Moravě, přičemž v rámci šesti vydělených podskupin PS/bývalé PS vychází průměr 7,5 lokalit na podskupinu; koeficient je tedy výrazně vyšší. Jde o lokality: Bílovice – „Hrad“, Drahaný – „Starý Plumlov“, Drysice – „Melice“, Křenovice – „Hradisko“, Malé Hradisko – „Staré Hradisko“, Náměšť na Hané – „Rmíz“, Nemojany – „Blatice“, Orlovice – „Žešov“, Podivice 1 – „Na Valech“, Radslavice – „Zelená Hora“, Stínava – „Ježův hrad“ (obr. 63).

Obr. 63: Hradiště horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny v Ha D1–D3 na Moravě: 2 – Bezkov – „Skalka“ (HS/BHS); 4 – Bílovice-Lutotín – „Hrad“ (PS/BPS); 7 – Biskupice – „Hrubé kolo“ (PS/BPS); 9 – Blučina – „Cezavy“ (HS/BHS); 11 – Boršice u Blatnice – „Hradištko/Lipinka“ (PS/BPS); 12 – Boskovice 2 – „Hradní kopec“ (PS/BPS); 15 – Brno-Bosonohy – „Hradisko“ (HS/BHS); 27 – Brno-Obřany 1 – „Hradisko“ (HS/BHS); 28 – Brno-Obřany 2 – „Skály“ (HS/BHS); 33 – Brusné – „Křídlo“ (PS/BPS); 37 – Buchlovice – „Holý kopec“ (PS/BPS); 38 – Bulhary – „Burgstall“ (KS/BKS); 39 – Bystrice pod Hostýnem-Bílavsko – „Chlum“ (PS/BPS); 40 – Bystřička – „Klenov“ (PS/BPS); 41 – Čejč 1 – „Špidlák“ (HS/BHS); 42 – Diváky – „Burberk“ (HS/BHS); 46 – Dolní Kounice – „V Trokách“ (HS/BHS); 50 – Drahany – „Starý Plumlov“ (PS/BPS); 51 – Drysice – „Melice“ (PS/BPS); 54 – Dyje – „Načeraticko“ (HS/BHS); 66 – Hornice – „Turecký kopec“ (HS/BHS); 72 – Hukvaldy – „Hrad“ (PS/BPS); 75 – Chvalčov – „Hostýn“ (PS/BPS); 78 – Ivančice-Budkovice 1 – „Myslivárna“ (HS/BHS); 79 – Ivančice-Budkovice 2 (HS/BHS); 80 – Jamolice – „Čertova hráz“ (HS/BHS); 81 – Jankovice – „Komínky“ (PS/BPS); 83 – Jaroměřice nad Rokytnou – „Hradisko“ (HS/BHS); 84 – Javorník – „Hradisko“ (PS/BPS); 89 – Jívová – „Tepeneč“ (PS/BPS); 92 – Kněždub – „Šumárník“ (PS/BPS); 95 – Kokory – „Hradisko“ (PS/BPS); 99 – Kostelec u Holešova – „Na Hradě“ (PS/BPS); 104 – Kramolín – „Hradisko“ (HS/BHS); 105 – Krhov – „Malý Chlum“ (PS/BPS); 106 – Kroměříž-Hradisko – „Hradisko“ (PS/BPS); 107 – Kroměříž-Kotojedy – „Obora“ (PS/BPS); 109 – Křenovice – „Hradisko“ (PS/BPS); 111 – Křepice – „Hradisko“ (HS/BHS); 112 – Křižanovice – „Zámeček“ (HS/BHS); 116 – Kuřim – „Záruba“ (HS/BHS); 120 – Lidečko 2 – „Vrchkopec“ (PS/BPS); 122 – Litostrov (HS); 124 – Malé Hradisko – „Staré Hradisko“ (PS); 142 – Mohelno – „Skřipina“ (HS/BHS); 147 – Mokrý Horákov 2 – „Horákovský hrad“ (HS/BHS); 167 – Moravský Krumlov – „Mokrý žleb“ (HS/BHS); 168 – Morkůvky – „Hrádek“ (HS/BHS); 174 – Náměšť na Hané – „Rmíz“ (PS/BPS); 176 – Nemojany – „Blatice“ (PS/BPS); 177 – Nevojsice – „Strašník“ (HS/BHS); 179 – Nová Hradečná – „Hradisko“ (PS/BPS); 180 – Nová Ves – „Roveň“ (HS/BHS); 181 – Olbramovice – „Leskoun“ (HS/BHS); 182 – Oleksovice (HS/BHS); 183 – Olomouc – „Dómské návrší“ (PS/BPS); 188 – Orlovice – „Žešov“ (PS/BPS); 190 – Oslavany – „Náporky“ (HS/BHS); 195 – Paršovice – „Gabrielka“ (PS/BPS); 197 – Pavlov-Lechovice – „Obersko“ (PS/BPS); 199 – Plaveč – „Šance“ (HS/BHS); 200 – Podivice 1 – „Na Valech“ (PS/BPS); 202 – Podmolí – „Šobes“ (HS/BHS); 208 – Pozořice – „Hrádek“ (HS/BHS); 215 – Provodov – „Rysov“ (PS/BPS); 218 – Prštice – „Horka“ (HS/BHS); 220 – Přerov VII-Čekyně – „Hradisko“ (PS/BPS); 225 – Radslavice – „Zelená Hora“ (PS/BPS); 227 – Roštín 1 – „Brdo“ (PS/BPS); 228 – Roštín 2 – „Hradisko“ (PS/BPS); 229 – Rouchovany-Šemíkovice (HS/BHS); 238 – Senorady – „Malá skála“ (HS/BHS); 239 – Skalice nad Svitavou – „Hradisko“ (PS/BPS); 240 – Skrzeň – „Hradisko“ (PS/BPS); 256 – Sobůlky – „Veselá hora“ (HS/BHS); 258 – Stínava – „Ježův hrad“ (PS/BPS); 260 – Střelice – „Střelický hrad“ (HS/BHS); 261 – Sudice – „Zadní Vejstice“ (PS/BPS); 263 – Suchohrdly 1 – „Starý zámek“ (HS/BHS); 264 – Suchohrdly 2 – „Deblínek“ (HS/BHS); 267 – Šitbořice – „Prostřední Torhety“ (HS/BHS); 268 – Štítary (HS/BHS); 270 – Štramberk – „Kotouč“ (PS/BPS); 279 – Tvarožná – „Santon“ (HS/BHS); 289 – Velké Opatovice – „Hradisko“ (PS/BPS); 300 – Vysočany – „Pallardiho hradisko“ (HS/BHS); 301 – Vysoké Pole – „Kláštov“ (PS/BPS); 309 – Znojmo – „Hrad“ (HS/BHS); 312 – Železné – „Hradisko“ (PS/BPS) (podle: kap. 8.1; *Čizrnář 2004a*).

V této podskupině byla identifikována jediná lokalita s nížinným dvorcem – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (obr. 62:A3), kterou považujeme za nemovitý doklad elit (viz kap. 9). Tento názor je podpořen blízkým vztahem s velmožskou mohylou Kralice na Hané H1 – „Staré olší“ (viz kap. 9; obr. 25, 62:A2,B), depotem s luxusem/importy, opět dokladem elit, Kralice na Hané – „Kralický háj“ (viz kap. 13.2; obr. 62:A4) a dalším bohatým depotem poblíž v Prostějově-Čechůvkách – „Kopanínách“, který ale již mezi depoty elit neřadíme (viz kap. 13.2; obr. 62:A1). Naproti tomu z jedenácti hradišť můžeme elitám připisat zatím jen jednu lokalitu, a to Křenovice – „Hradisko“ díky existenci nemovitého parametru – oddělené akropole a suburbia (viz kap. 9). Z této lokality pocházejí dvě kategorie předmětů, které samy o sobě elitám nepřisuzujeme, ale jsou typické jak pro ně, tak i pro vyšší střední vrstvu. Jde o železné udidlo koně a železné sekery s raménky. Movité artefakty elit jinak ze žádného hradiště nejen v této podskupině, ale v celé PS/bývalé PS na Moravě neznáme. Tento fakt je důležitý, protože poměr mezi dvorci (1 lokalita) a hradišti (45 lokalit) činí 1 : 45, což je zjištění, které zasluhuje interpretaci. Jako nepřímý doklad přítomnosti elit na některých ze zmíněných hradišť můžeme klasifikovat přítomnost některého ze specializovaných řemesel, jež bylo provozováno v bezprostředním/blízkém okolí (kap. 13.3). Poblíž dvorce Kralice na Hané – „Kralický háj“ byla nalezena dílna na zpracování jantarových korálků (obr. 46), v Křenovicích – „Vinici“, v sídlištním zázemí křenovického hradiště, pozůstatky po výrobě bronzových předmětů⁴⁶ a totéž známe z blízkosti hradiště v Radslavicích – „Zelené Hoře“, kde v Radslavicích – „Štamperkách“ opět evidujeme dílnu na výrobu bronzových předmětů (obr. 65). Tyto tři případy z dvanácti lokalit představují 25 % výskytu specializovaného řemesla na ohrazených/opevněných lokalitách v rámci prostějovsko-vyškovské podskupiny PS/bývalé PS. Ale ani dva uvedené případy z hradišť tento typ sídel zatím nestaví do odlišné roviny ve vztahu k elitám. K této podskupině je však nutné přiřadit také abnormálně bohatou jeskynní lokalitu Habrůvka – „Býčí skála“ 7 s doklady po specializované výrobě železa a bronzů, resp. zpracování jantaru a kosti/parohu (viz kap. 13.3), k níž právě Vyškovsko a Prostějovsko zajišťovalo přístup ze směru PS/bývalé PS.

Chronologie dvorců a hradišť ve sledované oblasti zatím není vyřešena nijak uspokojivě. Dvorec z Kralic na Hané – „Kralického háje“ zatím nebyl vyhodnocený, jeho nepřímé dataci napomáhají depoty Ha D1–D2 z jeho okolí (viz kap. 13.2; obr. 68). Datování zatím nejvíce pomáhají šatní spínadla, která pocházejí ze čtyř hradišť: Bílovice – „Hrad“

(železná jehlice s vícenasobnou hlavicí), Křenovice – „Hradisko“ (dvě bronzové kolínkovitě smáčkuté lodkovité spony s knoflíkem na patce, bronzová jehlice typu Býčí skála, bronzová stupňovitá jehlice, bronzová jehlice s labuřkovitým krčkem), Malé Hradisko – „Staré Hradisko“ (bronzová lodkovitá spona s příčným rýhováním na konci lučíku a dvěma postranními knoflíky, bronzová spona s krátkým zachycovačem) a Podivice 1 – „Na Valech“, ovšem toto hradiště je svojí chronologickou pozicí zcela výjimečné, neboť náleží již časně době halštatské fáze Ha C1 (železná obloukovitá spona s vývalky na lučíku). Ostatní tři zmíněná hradiště jsou mladší a náležejí teprve do Ha C2, a to díky jehlicím s vícenasobnou, stupňovitou a labuřkovitou hlavicí; naproti tomu lodkovité spony poukazují již na Ha D1, kromě dvou kolínkovitě smáčknutých exemplářů z Křenovic – „Hradiska“, které pocházejí z Ha D2. Celkový chronologický rozsah lokality byl nedávno stanoven na základě kovových, kostěných a keramických identifikátorů do Ha C2–D3 (Tichá Bambasová 2019, obr. 35–36; táž 2020, obr. 36–37). K mnohem delšímu datování hradišť od Ha C2 až do Ha D3 se po revizi spon vyslovil Marek Novák (2020, 155–156). Poznatky ze sledované oblasti to potvrzují.

K halštatským hradištím na Moravě se postupně vyjádřilo několik specialistů. Vzhledem k jejich rovnoměrnému rozmístění v HS i PS/bývalé HS i PS uvedeme základní názory pro celou Moravu. Povšimněme si parametrů, které jednotliví autoři zvolili pro stavbu své interpretace. Vladimír Podborský hradiště HS pokládal za stavby lokálního politického a strategického významu (Podborský 1974, 375). Jindra Nekvasil u HS uvedl, že doposud nebyla zjištěna žádná kamenná architektura a nelze je srovnávat s „hrady západohalštatských knížat“, ani s „metropolemi“ typu Sopron – „Ödenburg“ a Smolenice – „Molpír“. Neřadí je k sídlům „panské vrstvy“ (Nekvasil 1993, 337, 346). Časově hradiště klade do fáze Ha D2 a jejich existenci chápe jako odraz neklidné doby po „skytských“ (kritika termínu viz kap. 13.4) nájezdech, související s hrozbou „keltské expanze“ (Nekvasil 1993, 337). Naproti tomu hradiště PS řadí do fází Ha D2–D3 a vyzvedává význam „pevnosti na hranicích HS a PS“ v Křenovicích – „Hradisku“ (Nekvasil 1993, 354). Za doklad nájezdů „Skytů“ na Moravu považuje jejich militaria zanechaná na hradištích (Nekvasil 1993, 367). Miloš Čižmář v roce 2004 představil revizi pramenné základny moravských halštatských hradišť (Čižmář 2004a). U PS uvedl několik druhů hradeb: (1) dřevěné s kamennou výztuží vnější i vnitřní lice, (2) s palisádovými stěnami a hlinitým tělesem, (3) roštové či komorové vyplněné kamením a hlínou (Čižmář 2004a, 64). UHS patrně přebírá Nekvasilův koncept a opět uvádí, že tato hradiště nelze srovnávat s hradišti Smolenice – „Molpír“, Sopron – „Ödenburg“, Stična, ani s „hrady západohalštatských knížat“ (Čižmář 2004a, 64). Jako

46 A dále masivní výroba textilu. Jak bylo uvedeno v kap. 10.2.5, prozatím se jeví, že elity si samy nemusely tkát.

významné pro moravské území shledal parametry českého hradiště Svržno u Domažlic nebo Štítary nad Radbuzou a Nemětice, dvorců ve výšinných polohách (Čížmář 2004a, 65), aniž by ale znal dvorec vestavěný do hradiště Křižanovice – „Zámeček“ v HS/bývalé HS. Za ústřední lokalitu pozdně halštatského období považoval hradiště „Závist“ ve středních Čechách s opevněným sakrálním centrem (Čížmář 2004a, 65).

Z deseti hradišť prostějovsko-vyškovské podskupiny PS a bývalé PS z Ha C2–D3 se osm lokalit nachází na východním okraji Dražanské vrchoviny nebo Zábřežské vrchoviny, dvě pak při severním (Křenovice – „Hradisko“) a západním (Orlovice – „Žešov“) okraji Litenčické pahorkatiny. Lokality využívají kopcovitých poloh na okraji souvisle osídlené oblasti. Střední část vymezené oblasti podobná stanoviště nenabízela a hradiště tam postavena být nemohla. V centru oblasti se naopak nachází nížinný dvorec Kralice na Hané – „Kralický háj“ (obr. 62:A3). Co se týče velikosti hradišť, z deseti lokalit Miloš Čížmář uvádí pouze u pěti příslušné údaje; u ostatních je situace nejasná, zejména kvůli pozdějším stavebním počínům: Bílovice-Lutotín – „Hrad“ (1,5 ha), Dražany – „Starý Plumlov“ (? ha), Drysice – „Melice“ (? ha), Křenovice – „Hradisko“ (akropole a suburbium 1,8 ha), Malé Hradisko – „Staré Hradisko“ (? ha), Náměšť na Hané – „Rmíz“ (nejméně 6,5 ha), Nemojany – „Blatice“ (? ha), Orlovice – „Žešov“ (2,5 ha), Radslavice – „Zelená Hora“ (1,1 ha) a Stínava – „Ježův hrad“ (? ha). Čtyři lokality mají značně kompaktní výměru od 1,1 do 2,5 ha (průměrně 1,73 ha), což obnáší průměrnou délku hradby 466 m. Pouze lokalita Náměšť na Hané – „Rmíz“ vykazuje rozlohu téměř čtyřnásobnou, o výměře 6,5 ha, což obnáší délku obvodové hradby 904 m. Prozatímní výjimečnost hradiště Náměšť na Hané – „Rmíz“ tkví také v prokázání kamenné hradby s komorovou konstrukcí (Čížmář 2004a, 186).

V úvodu této kapitoly jsme uvedli tři funkce hradišť: (1) obytnou/obránnou/hospodářskou/náboženskou, (2) reprezentativní/prestižní, (3) kontrolní/obchodní/výrobní. Jednotliví badatelé zpravidla preferují jen některou z nich, avšak komplexní úloha hradišť je výsledkem průmětu všech tří aspektů. První bod poukazuje na funkci sídlištní, hradiště jsou považována za místa, kde jejich majitelé/uživatelé dočasně nebo trvale bydleli. Tato úloha je zřejmá v případech, kdy byly zjištěny objekty jak uvnitř, tak v okolí hradišť. Ve sledované oblasti je doposud nejlépe vyhodnocenou lokalitou Křenovice – „Hradisko“, které bylo posouzeno jako sídlištní aglomerace s opevněným hradištěm s oddělenou akropolí a okolním zázemím v polohách „Vinice“ a „Koráb“. Geomagnetickým měřením bylo identifikováno rozsáhlé osídlení jak opevněné akropole, tak suburbia (Bambasová 2019, Fig. 3; Tichá Bambasová 2020, obr.6). Sídlištní aktivity lze odvodit také díky prokázání výstavbě opevnění,

zjištěné výzkumem na hradišti Náměšť na Hané – „Rmíz“ (Čížmář 2004a, 186–188). Samotné opevnění poukazuje na funkci obrannou/refugiální pro komunitu majitele. Sídlištní aktivity nutně vyvolávají také funkci hospodářskou a náboženskou, které člověka provázejí všude, kde se zdržuje. Velmi závažná, avšak doposud velmi problematická je pro hradiště úloha reprezentativní/prestižní. Prolíná se s funkcí předešlou. Nabízí se otázka, kdo jsou tvůrci/majitelé hradišť? Jsou to elity? Badatelé se shodují v prestižní roli hradišť. Nutno však podotknout, že tento badatelský problém nebyl na Moravě nikdy řešen metodicky komplexně s použitím jakéhokoliv sociálního modelu (viz obr. 6). Jak v minulosti Jindra Nekvasil (1993, 337, 346), tak nedávno Marek Novák (2017, 215) osídlená hradiště za doklady elit nepovažovali. Tento názor má ale právě dvě roviny, odkazující na diskutované funkce. Zatímco u obou autorů absentující sídlištní kontexty (stavby) a movité artefakty ukazují na nepřítomnost elit, samotná existence hradišť (jako monumentálních nemovitých staveb) by je identifikovat měla. Lze vůbec takové stavby chápat bez přítomnosti elit? Oba autoři se domnívají, že elity jsou vždy klíčovou organizační složkou při stavbě a následném vlastnictví. Samotná stavba pak působí reprezentativně jak ve vztahu elita – podřízený, tak ve vztahu mezi elitami navzájem. Zuzana Mírová a Martin Golec poukázali na dvě hradiště, na nichž se navíc přítomnost elit prokázala na stavebních strukturách (viz kap. 9.1; Mírová – Golec 2018, Fig. 18). Na hradišti Křenovice – „Hradisko“ byla prokázána oddělená akropole a suburbium, na hradišti Křižanovice – „Zámeček“ vestavěný dvorec. Na této lokalitě se na konci ostrožny nachází také rondel a je velmi pravděpodobné, že tato struktura je identifikátorem elit. Tyto nové informace vnášejí do problému nové světlo a autoři se domnívají, že prestižní funkce u hradišť již prokázána byla, a to jejich nemovitými parametry. Hradiště tak plní nadkomunitní roli, což je také dokladem elit. Rozdíly mezi lokalitami budou právě ve funkci prestižní, která bude pravděpodobně zastoupena velmi nerovnoměrně; predikujeme, že reprezentativní/prestižní funkce bude mnohem silnější v jádrech centralizačních procesů HS a PS/bývalé HS a PS. Obě zmiňované lokality s prokázáními elitami leží právě poblíž nich.

Poslední funkce je kontrolní/obchodní/výrobní, přičemž také v tomto případě obecně s elitami spojována není. Poznamenejme však, že tématu opět nebyla věnována dostatečná pozornost. Specializované řemeslo (viz kap. 13.3) lze považovat za nepřímý doklad elit, které jsou vlastníky výrobců, zadavateli jejich práce a následně též odběrateli jejich výrobků. Totéž platí pro zásady dálkového obchodu, který je pod kontrolou elit. Doklady specializovaného řemesla v blízkosti dvorce a hradišť na lokalitách Kralice na Hané – „Kralický háj“ (výroba jantaru), Křenovice – „Vinice“ (výroba bronzu) a Radslavice – „Štamperky“ (výroba

bronzu) považujeme za nepřímý doklad přítomnosti elit v sídlištních (nadkomunitních) centrech.

Dalším významným aspektem hradišť na Moravě je jejich úloha coby refugií v době vojenského působení kultur východního typu (viz kap. 13.4). K této funkci se domácí badatelé staví dlouhodobě jednotně, hradiště sehrála úlohu refugií v době vojenských aktivit (Nekvasil 1993, 367; Novák 2017, 199, 212, 216). Odlišný způsob vzniku náleзовých situací s militariemi východního typu publikován nebyl. Kloníme se k němu též a poznamenáváme, že obdobné kontexty např. ve středověku jsou zcela běžně interpretovány jako doklad vojenského útoku. V moravském prostředí zcela cizorodá militaria představují bronzové trojboké, trojhranné a čtyřhranné hroty šípů s vnější a vnitřní tulejkou, dále železné čakany a součásti koňského postroje. Jejich soupis byl publikován nedávno (Bartík et al. 2017). Doposud neexistuje žádný kontext (hroby, depoty), který by jakkoliv poukázal na fakt, že by mohlo jít o militaria, která používaly domácí halštatské komunity. Nálezové kontexty na hradištích jsou v podstatě jedinými kontexty, které lze interpretovat. Poukazují na obrannou/refugiální funkci hradišť a jejich vojenské dobývání, jako v případě Provodova – „Rysova“, Křenovic – „Hradiska“, Mokré-Horákova 2 – „Horákovského hradu“ nebo Štramberka – „Kotouče“. V prostoru diskutovaného regionu se kromě Křenovic – „Hradiska“ našly bronzové hroty šípů ještě v Radslavicích – „Zelené Hoře“⁴⁷ a Malém Hradisku – „Starém Hradisku“. Za povšimnutí stojí zvýšená koncentrace hrotů šípů v oblasti Prostějovské kotliny (obr. 61), která nebude náhodná (viz kap. 13.4; obr. 67).

Poslední aspektem spojeným s moravskými hradišti je jejich zhodnocení jako pramene pro posouzení stavu stupně společenského vývoje v halštatské Evropě. Míra centralizace moci, měřeno odrazem sídel velmožů, byla v různých regionech odlišná. V zásadě nacházíme dva rozdílné stupně centralizace, které lze vyjádřit stupni jednoduchého a komplexního náčelnictví. Morava, dle názorů některých badatelů, zůstala mezi regiony se stupněm nižším. Tento názor prezentovali bez podrobnější argumentace v minulosti Vladimír Podborský (1993, 376), Jindra Nekvasil (1993, 337, 346) a Miloš Čížmář (2004a, 64), ač termín náčelnictví, odvozený z etnografických pramenů, nepřevzali. Pro srovnání jim posloužila centra severně od Alp v oblasti Bádenska-Württemberska, která dosáhla vyšší formy centralizace moci západohalštatské kultury; jeho odrazem se stala dnes již dobře popsaná hradiště

(*Fürstensitz*) Heuneburg, Hohenasperg, Breisach a Ipf u Bopfingenu (např. Steffen 2012, obr. na str. 97). Obdobného stupně inklinujícího k formě raného státu dosáhl vývoj v jižní části východohalštatské kultury v rakouském Štýrsku, s funerálními lokalitami Kleinklein a Strettweg (Egg 1996a; Egg – Kramer 2005, 39; tíž 2013; tíž 2016). Vyšší stadium vývoje náčelnictví halštatská společnost dosahovala na základě centralizačních procesů a prosazením lokálních hegemonů mezi sousedními konkurenty. Tato otázka byla nedávno hodnocena Martinem Golcem a Zuzanou Mírovou, kteří zastávají názor, že právě k těmto procesům v Ha D1–D3 na Moravě došlo a dominantní pozici získala sociální skupina vlastníků a uživatelů jeskynní pohřební svatyně v Habrůvce – „Býčí skále“, která přináležela do spádových oblastí sociálních center s koncentrací elit na Brněnsku a Prostějovsku (viz kap. 9; obr. 12, 22, 69; Golec – Mírová 2020a).

13.2 Depoty

Do nedávna se mělo obecně za to, že s nástupem doby halštatské až na výjimky vymizely dříve v pozdní době bronzové oblíbené depoty a v průběhu nové epochy se neukládaly. Avšak již v roce 1883 Heinrich Wankel zachránil při zemních pracích v prostoru rybníka v Nákle – „Pod Dědinou“ „symbol platěnické skupiny na Moravě“ – depot osmi bronzových šálek vložených do bronzové žebrované cisty (Wankel 1889, 55–57, obr. na str. 52–53). Nedlouho nato byl nalezen při polních pracích v Šarovech – „Hlubočku“ jiný depot, kde byly do keramické mísy vloženy bronzové náramky/nápažníky s jantarovými a skleněnými korálky; jejich počty bohužel neznáme, dochovaly se jen dva bronzové náramky/nápažníky (Dohnal 1977a, 59, obr. 973–974 na str. 163). Bohatý jeskynní nález v Habrůvce – „Býčí skále“ (nejasné kontexty s možným deponováním; coby depoty označeny jako Habrůvka – „Býčí skála“ 6) z roku 1872 nebyl až do nedávné doby s problematikou depotů spojován, což bylo revidováno (Golec 2017, 76, Fig. 87; Mírová – Golec 2018, Fig. 19). V následném století však nové soubory nepřibývaly. Výjimkou se stal, bohužel neznámý, nález uložený v keramické nádobě na hradišti v Divákách – „Burberku“, kde měl být vyzvednut v 80. letech 20. století; obsah však nelze revidovat. Šlo ale nejspíše o depot podobný se Šarovy – „Hlubočkem“, kde měly být do keramické mísy vloženy bronzové náramky/nápažníky spolu s jantarovými a skleněnými korálky (Čížmář – Čížmářová 2014, 53). Obrat v poznání depotů nastal až dlouho po roce 1989 s nástupem stavebního *boomu* a také explozivního rozvoje amatérské detektorové prospekce. Depoty se poprvé systematicky zabýval Miloš Čížmář. V roce 2012 publikoval depot devíti závěšků získaný pomocí detektoru kovů v roce 2010 na hra-

47 Z Radslavic – „Zelené Hory“ upozornila Zuzana Holubová na nedohotovný bronzový hrot šípů či jeho zmetek (Holubová 2007, 363–365, obr. 2), který naznačuje možné zhotovení na tomto místě.

dišti Provodov – „Rysov“ 1 a revidoval starý depot získaný před rokem 1886 z neznámé polohy, která byla nesprávně zařazena pod Uherské Hradiště (*Hlava 2017, 247, obr. 2*). Depot obsahoval jedenáct závěsků, tyčinkovitý předmět s trojúhelníkovitými závěsků, určený jako kultovní palice (*Čižmář 2012*), a tulejovitý předmět, který Zuzana Mírová identifikovala jako ozdobnou součást vozu (viz kap. 10.2.1). Pro poznání depotů se stala přelomovou navazující práce Miloše a Jany Čižmářových z roku 2014, která shrnula dalších deset nálezových celků (a již neověřitelný nález z Diváků – „Burberku“), z nichž tři byly získány pro vědecké fórum ze soukromých sbírek amatérských hledačů teprve nedlouho před jejím vydáním – Brusné – „Křídlo“, Loučka – „Doubrava“ a Provodov – „Rysov“ 2. Další rozsáhlý soubor z Bohdalic-Pavlovic – „Ve Žlebcách“, objevený již v roce 1958, byl po padesáti letech předán do muzea. Jeden starší revidovaný soubor pravděpodobně z roku 1895 ze Slavkova pod Hostýnem – „Homole“ byl jako depot nově interpretován (*Čižmář – Čižmářová 2014*). Na hradišti Brusné – „Křídlo“ bylo v roce 2010 vyzvednuto devět železných náramků/nápažníků, v Loučce – „Doubravě“ v roce 2012 čtyři bronzové náramky/nápažníky a na hradišti Provodov – „Rysov“ 2 v roce 2012 osm bronzových náramků, 33 jantarových a 29 skleněných korálků. Depot dvou bronzových náramků/nápažníků ze Slavkova pod Hostýnem – „Homole“ byl původně pravděpodobně uložen do pláště objemné velmožské mohyly (průměr asi 70 m). Rozsáhlá sada převážně bronzových předmětů uložených v keramické míse se zataženým okrajem pochází z Bohdalic-Pavlovic – „Ve Žlebcách“; původně byla nošena jako skládaný ženský opasek. Jeho základem bylo asi 15 000 subtilních bronzových kroužků a původně frontálně umístěná bronzová puklice se soustřednými žebry (nesprávně funkčně označována jako kardiofylax), další částí tvořilo 61 bronzových závěsků, osm bronzových průvleček, devět bronzových rozdělovačů, osm bronzových celých a dva fragmenty kroužků, dvě bronzové spirálky, deset celých a jeden fragment skleněných korálků a tři jantarové korálky (*Čižmář – Čižmářová 2014*). Dva další depoty byly získány archeologickým výzkumem; šlo o Kralice na Hané – „Kralický háj“ z roku 2003 a Prostějov-Čechůvky – „Kopaniny“ z roku 2004 (nepublikováno). Depot z Kralic na Hané – „Kralického háje“ obsahoval tři bronzové mísy s omfalem, tři bronzové naběračky s pákovitou rukojetí, bronzový šálek s vytaženým uchem a nožkou, dvě zakončení železných rožňů bez tordování/hlavice podpěrných tyčí a závěsné zařízení na kotel (*obr. 60*). Depot z Prostějova-Čechůvek – „Kopanin“ obsahoval pět bronzových náramků/nápažníků a sadu jantarových (75 celých a 80 zlomků) a skleněných (164 celých a 70 zlomků) korálků. Miloš Čižmář monitoroval, ale již nepublikoval další detektorem kovů nalezený depot z Roštína – „Vlčáku“, který obsahoval deset (v některých případech záměrně poškozených) závěsků,

bronzovou spirálku, bronzový kroužek a dva měděné/bronzové slitky (*Golec – Kos 2020*). V roce 2016 byl opět detektorem kovů nalezen depot Podomí – „Zajbot“. Obsahoval dva bronzové náramky a bronzový tyčinkovitý polotovar (*Golec – Fojtík – Rybářová 2018*). V roce 2016 byl znovu detektorem kovů nalezen depot v Bánově – „Skalkách“, který obsahoval sedm bronzových spon, bronzovou jehlici, dva bronzové náramky/nápažníky, čtyři bronzové náušnice/záušnice, bronzovou spirálku, dva bronzové kroužky, dva železné kruhy (pravděpodobně z opaskové frontální části), železnou sekeru, cca 1 500–2 000 jantarových korálků, 25 celých a 28 fragmentů skleněných korálků (depot zatím není publikován). Systematickým sledováním tohoto fenoménu se podařilo vytipovat další dvě lokality, u nichž je podezření, že byly doposud chybně zařazeny a nejspíše šlo o depoty. Jde o sídlištní nálezy Blatec – „Kocanda“ z roku 1932 a doposud jako hrobový celek řazený soubor z Prosenic, nalezený v roce 1895. Pozoruhodný nález z Blatce – „Kocandy“ obsahoval železný náboj kola vozu a dva kotoučovitě železné polotovary/ingoty (viz kap. 10.2.1; *Pare 1992, Fig. 155:1–2,4*). Tyto předměty měly být nalezeny v sídlištním objektu. Upozorňujeme však, že podobné nálezy jsou pro sídlištní prostředí svým obsahem netypické. Náboj kola vozu sám o sobě odkazuje na předmět elit, polotovary/ingoty se však nacházejí zejména v depotech, popř. ve svatyni v Habrůvce – „Býčí skála“ 6 byly asi uloženy obdobným způsobem. Dalším doposud nejspíše chybně klasifikovaným nálezem jsou čtyři bronzové náramky/nápažníky z Prosenic, které byly zatím řazené k bohatému hrobu (*Drechsler 2010, 74 s vyobr.*). Bronzové náramky/nápažníky se však v platěnických hrobech vůbec nevyskytují, a šlo by tak o výjimku. Naopak se nápadně vyskytují v kontextech depotů (Bánov – „Skalky“, Brusné – „Křídlo“, Diváky – „Burberk“, Habrůvka – „Býčí skála“ 6, Loučka – „Doubrava“, Podomí – „Zajbot“, Prostějov-Čechůvky – „Kopaniny“, Provodov – „Rysov“ 2, Slavkov u Holešova – „Homole“, Šarovy – „Hluboček“ a nezveřejněná lokalita na Olomoucku). Řazení prosenických náramků k hrobu je tak na základě uvedených faktů problematické; pocházejí spíše z depotu.

Celkově evidujeme na Moravě osmnáct depotů a sámostatně vedeme svatyni Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (viz kap. 8.1; *Golec – Kos 2020*); z devatenácti případů známe polohu u sedmnácti lokalit (*obr. 64*):

1. Bánov – „Skalky“ (*obr. 64:1*; nepublikováno).
2. Blatec – „Kocanda“ (*obr. 64:8; Nekvasil 1974, 301–302; Pare 1992, 215, Fig. 155*).
3. Bohdalice-Pavlovic – „Ve Žlebcách“ (*obr. 64:10; Čižmář – Čižmářová 2014, 35–45, 53, obr. 1–7*).
4. Brusné – „Křídlo“ (*obr. 64:33; Čižmář – Čižmářová 2014, 45, 53, obr. 8:1–9*).
5. Diváky – „Burberk“; nález je neověřitelný (*obr. 64:42; Čižmář – Čižmářová 2014, 53*).

6. Habrůvka – „Býčí skála“ 6⁴⁸ (obr. 64:62; Golec 2017, 76, Fig. 87; Mírová – Golec 2018, Fig. 18–21).
7. Kralice na Hané – „Kralický háj“ (obr. 64:102; Čížmář – Geislerová eds. 2006, 209 s vyobr.; Přichystal – Kos 2006, 50; Golec et al. 2021).
8. Loučka – „Doubrava“ (obr. 64:123; Čížmář – Čížmářová 2014, 49, 53, obr. 8:10–12, 9:1).
9. Náklo – „Pod Dědinou“ (obr. 64:171; Nekvasil – Podborský 1991, 19, 23–25, Taf. 9, 13–14; Nekvasil 1993, 359, obr. 237–238; Peška 2001, 89, obr. 3, obr. na str. 103).
10. Podomí – „Zajbot“ (obr. 64:204; Golec – Fojtík – Rybářová 2018).
11. Prosenice (obr. 64:211; Nekvasil 1993, obr. 234:24–25; Drechsler 2010, 74 s vyobr.).
12. Prostějov-Čechůvky – „Kopaniny“ (obr. 64:213; Přichystal – Kos 2006, 50 s vyobr.).
13. Provodov – „Rysov“ 1 (obr. 64:216; Čížmář 2012).
14. Provodov – „Rysov“ 2 (obr. 64:217; Čížmář – Čížmářová 2014, 49–50, 53, obr. 9:2–28, 10–11).
15. Roštín – „Vlčák“ (obr. 64:226).
16. Slavkov pod Hostýnem – „Homole“ (obr. 64:249; Dohnal 1977a, 55–56, obr. 122–123 na str. 114, 972 na str. 163; Čížmář – Čížmářová 2014, 53).
17. Šarovy – „Hluboček“ (obr. 64:266; Dohnal 1977a, 59, obr. 973–974 na str. 163; Čížmář – Čížmářová 2014, 53).
18. Uherské Hradiště (dnes bez lokalizace) (Čížmář 2012; Hlava 2017, 247, obr. 2).
19. Z důvodů ochrany utajovaná lokalita na Olomoucku (dva nálezy Archeologického centra Olomouc).

Pro moravské halštatské depoty vytýčujeme tyto základní badatelské okruhy: (1) geografické rozšíření; (2) kulturní příslušnost; (3) chronologické postavení; (4) druhová skladba a typologické zastoupení; (5) společenská držba; (6) smysl deponování.

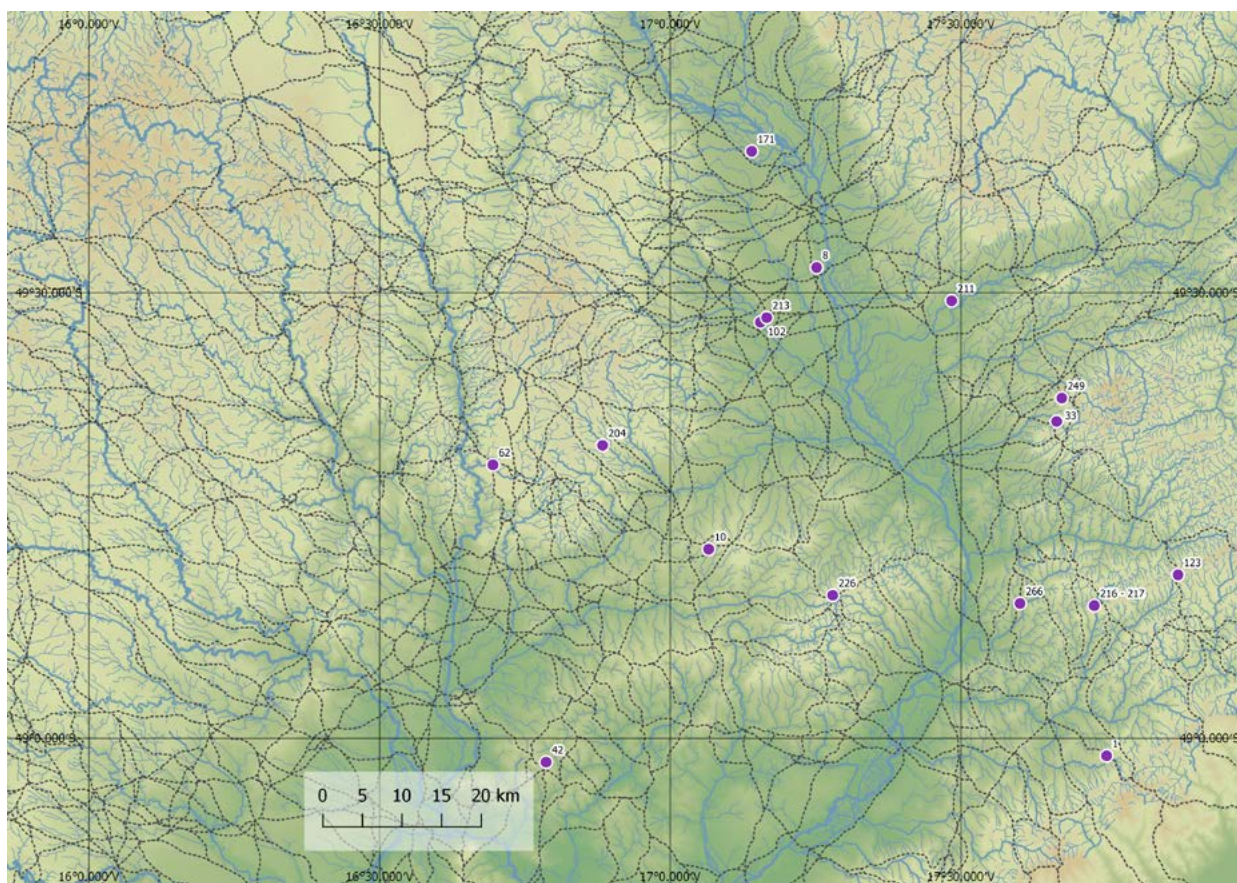
Geografické umístění tohoto fenoménu na Moravě jasně ukazuje, že *depoty jsou typické pro PS/bývalou PS, nikoliv pro HS/bývalou HS*. Toto zjištění považujeme pro další výzkum moravské doby halštatské za zásadní. Objasnění tohoto „návratu k pozdně bronzovým zvykům“ je výzvou budoucího výzkumu doby halštatské na Moravě. Z lokalit náležejících k HS/bývalé HS evidujeme pouze hradiště Diváky – „Burberk“, které však neleží v jádru HS/bývalé HS na Brněnsku, ale inklinuje k východnímu okraji, dále pak Habrůvku – „Býčí skálu“ 6, která ale kulturně náleží jak HS, tak i PS/bývalé HS i PS. Dominující množství před-

mětů zde náleží od Ha D1 do Ha D2b, čímž toto naleziště zasahuje již do pozdní doby halštatské. Predikované depoty v centrální svatyni Habrůvka – „Býčí skála“ 6 tak zcela přesvědčivě odpovídají územnímu rozšíření depotů v PS/bývalé PS. Situace v HS/bývalé HS dokazuje, že řada předmětů zde vůbec „nekolovala“ nebo byly obdobné předměty ukládány do hrobů elit/vyšší střední vrstvy. V severní části východohalštatské kultury, kam náleží HS a PS/bývalá HS a PS na Moravě, se depoty nacházejí pouze v některých regionech a v jiných jsou ukládány buď velmi výjimečně, nebo vůbec. Dobře je tato situace patrná vedle Moravy také v Čechách, kupř. ve středních a severozápadních Čechách (v bylanské kultuře/pozdní době halštatské) je neznáme vůbec, zatímco v západních a jižních Čechách (v halštatské mohylové kultuře/pozdní době halštatské) evidujeme čtyři depoty. V porovnání s PS/bývalou PS na Moravě s devatenácti lokalitami kontrastuje také slezskoplatěnická skupina ve východních Čechách, kde známe pouze jeden depot. V otázce depotů jde tedy o jev zastoupený územně velmi nerovnoměrně a závislý na kulturním nastavení. PS/bývalá PS na Moravě patří k regionům s největším zastoupením depotů ve východní části střední Evropy.

Chronologické hledisko moravských halštatských depotů opět přináší důležité poznatky. Můžeme konstatovat, že zcela jistě nejde o kontinuálně udržovaný zvyk z pozdní doby bronzové v Ha B3, s hypotetickým přesahem do Ha C1a, jakkoliv některé depoty tomuto nastavení odpovídají (viz např. Bučovice-Kloboučky – „Radlovec“; Mírová 2019a, 109, 112, 204, Fig. 39:1, 60, Pl. 3:14; *táž* 2019b, 185, tab. 3:7; nepublikovaný depot z jihovýchodní Moravy), což však nebylo doposud podrobně posouzeno. K jeho novému a zároveň razantnímu obnovení došlo v prostoru PS a bývalé PS teprve v Ha D1–D2, s ojedinelým přesahem do Ha D2–D3 v Blatci – „Kocandě“ (obr. 68). Toto datování se zcela kryje s kulturním vrcholem moravské doby halštatské (pozorovaným dobře u elit v rámci centralizačních procesů) v HS i PS/bývalé HS i PS. Podrobný rozbor jednotlivých předmětů, z nichž datace vyplývá, byl proveden v citované práci.

Rovněž druhová skladba depotů přináší nové informace. Na Moravě se setkáváme se „smíšenými depoty“, jež obsahují předměty vyrobené z různých materiálů a lze je rozdělit podle předpokládaných funkcí předmětů. Z tohoto hlediska můžeme vydělit tři základní druhové skupiny, které se nacházejí v depotech samostatně nebo v kombinacích. Jde o skupiny (1) *kuchyňsko-servírovací*, (2) *šperkové*, (3) *výrobní*, (4) *jiné*. Kuchyňsko-servírovací skupina je nejluxusnější a přísluší kompletně elitám; pochází ze dvou depotů, z Nákla – „Pod Dědinou“ (osm bronzových šálků a bronzová cista) a Kralic na Hané – „Kralického háje“ (tři bronzové misky, tři bronzové naběračky, bronzový šálek na nožce, dva železné rožně/hlavice podpěrných tyčí a železné závěsné zařízení na kotel; obr. 60). Šperková skupina je nejrozšířenější, po-

48 Pod tímto pořadovým číslem evidujeme soubor nálezů z pohřebně-obětní svatyně Habrůvka – „Býčí skála“, z nichž některé byly pravděpodobně ukládány ve formě depotů. Jde např. o soubor asi 150 náramků/nápažníků, z nichž čtyři kusy byly dokonce spojeny do řetězu, na což poukazyvalo již více badatelů (Stloukal – Szilvássy 1980, obr. 8; Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 8:57; Golec 2017, Fig. 87).

Obr. 64: Depoty a svatyně (s depoty) Habrůvka – „Býčí skála“ horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny v Ha D1–D3 na Moravě: 1 – Bánov – „Skalky“ (PS/BPS); 8 – Blatce – „Kocanda“ (BPS); 10 – Bohdalice-Pavlovice – „Ve Žlebcách“ (PS/BPS); 33 – Brusné – „Křídlo“ (BPS); 42 – Diváky – „Burberk“ (HS/BHS); 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (HS a PS/BHS a BPS); 102 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (PS/BPS); 123 – Loučka – „Doubrava“ (PS/BPS); 171 – Náklo – „Pod Dědinou“ (PS/BPS); 204 – Podomí – „Zajbot“ (PS/BPS); 211 – Prosenice (PS/BPS); 213 – Prostějov-Čechůvky – „Kopaniny“ (PS/BPS); 216–217 – Provodov – „Rysov“ 1–2 (PS/BPS); 226 – Roštín – „Vlčák“ (PS/BPS); 249 – Slavkov pod Hostýnem – „Homole“ (PS/BPS); 266 – Šarovy – „Hluboček“ (PS/BPS) (podle: kap. 8.1 a 13.2).

chází z šestnácti depotů, což činí přibližně 85 % veškerých depotů. Nejčastěji jsou zastoupeny náramky, mnohem méně pak závěsky, jantarové a skleněné korálky, spony, jehlice, náušnice/záušnice. Výjimečnými předměty, jež náležely elitám, jsou opasek skládaný z mnoha bronzových dílů (Bohdalice-Pavlovice – „Ve Žlebcách“) a jantarová sada s přibližně 1 500–2 000 kusy (Bánov – „Skalky“). Výrobní skupina je zastoupena čtyřmi nebo pěti depoty, což činí asi 25 % z celkového počtu. Z Blatce – „Kocandy“ pocházejí dva kruhové železné polotovary/ingoty, z Roštína – „Vlčáku“ dva bronzové polotovary/ingoty a z Podomí – „Zajbotu“ tyčinkovitý měděný/bronzový polotovar. Do této skupiny pravděpodobně náleží také Habrůvka – „Býčí skála“, která obsahuje velké množství nástrojů a železných i bronzových polotovarů/ingotů/zbytků. Poslední skupinou jsou jednotlivě zastoupené předměty, které zatím skupiny netvoří. Jde však o předměty významné. Elitám připisujeme železný

náboj kola z Blatce – „Kocandy“ a také zakončení korby vozu z neznámé lokality, dříve vedené jako Uherské Hradiště (viz kap. 10.2.1).

Následující pohled na depoty je společenský. Zajímá nás jejich předpokládané vlastnictví. Tato otázka doposud nebyla pro moravské depoty položena. Teoretický výzkum je v podstatě v počátcích (Čižmář 2012; Čižmář – Čižmářová 2014), ovšem ani Miloš Čižmář diskuzi o společenském významu depotů neotevřel a se žádným sociálním modelem nepracoval. Ve třívrstevném dělení halštatské společnosti s využitím definování movitých předmětů elit (obr. 6; Mírová – Golec 2018, Fig. 23) lze v moravských depotech najít dvě skupiny. Pouze některé z evidovaných předmětů náležejí elitám, ale převažující většina nikoliv. Z devatenácti evidovaných depotů lze mezi ty, jež obsahují doklady elit, zařadit pouze šest (lokality Habrůvka – „Býčí skála“ 6 nelze z tohoto hlediska posoudit, jeskynní soubor však obsahoval velké

množství elitních předmětů): (1) Bánov – „Skalky“ – jantarová sada nad 1 000 ks; (2) Blatec – „Kocanda“ – železný náboj kola; (3) Kralice na Hané – „Kralický háj“ – sedm bronzových nádob, dva železné rozně/hlavice podpěrných tyčí, železné závěsné zařízení na kotel; (4) Náklo – „Pod Dědinou“ – devět bronzových nádob; (5) Bohdalice-Pavlovic – „Ve Žlebčách“ – skládaný opasek „moravského typu“; (6) v souboru z lokality dříve vedené pod Uherským Hradištěm se nachází bronzový díl vozu. Z tohoto faktu vyplývá, že $\frac{1}{3}$ všech depotů obsahuje luxus/importy, které identifikují elity PS a bývalé PS. Ostatní předměty, měřeno hrobovými celky v HS a PS/bývalé HS a PS, náležely buď elitám, nebo vyšší společenské vrstvě. Na základě těchto faktů se domníváme, že majitelé depotů, a tedy i ti, kteří je deponovali/iniciovali jejich deponování, patřili ke špičce halštatské společnosti. Depoty se staly v PS/bývalé PS koncovým místem tezaurování nejceněnějších movitých předmětů, které se ve společnosti nacházely. Jako takové jsou pro studium společenských vztahů PS/bývalé PS zásadní. Obdobné předměty elit z hrobů (až na hroby Jevíčko III, A/39 a B/39 – „Na Panském“ a Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“) zatím neznáme. Významné je také sledování geograficko-společenského kontextu uložení depotů, zejména ve vztahu k elitám. Ze šesti jistých depotů elit se žádný nenachází na hradišti, takže depoty nepodporují jejich roli prestižních míst. Umístění dalších méně luxusních depotů právě sem je ale evidentní. Z devatenácti depotů byly čtyři nalezeny na třech lokalitách tohoto typu (Brusné – „Křídlo“; Diváky – „Burberk“; Provodov – „Rysov“ 1–2). U lokality Loučka – „Doubrava“ jde o také o výšinnou polohu, jako hradiště ji ale neklasifikujeme. Tato fakta se slučují s předpokladem o výstavbě a užívání hradišť elitami a nejvyšší společenskou vrstvou (viz kap. 13.1). Další čtyři depoty se však váží k nemovitým parametrům lokalit s přítomností elit. V Kralicích na Hané – „Kralickém háji“ byl depot s movitými předměty elit nalezen nedaleko dvorce a velmožské mohyly Kralice na Hané H1 – „Staré olší“ (obr. 62:A2–A4,B). V Habrůvce – „Býčí skále“ 6 byly předpokládány depoty nalezeny v jeskynní svatyni s aktivitami elit, v Prostějově-Čechůvkách – „Kopaninách“ se depot našel nedaleko depotu, dvorce elit a velmožské mohyly v Kralicích na Hané (obr. 62:A1–A4,B) a ve Slavkově pod Hostýnem – „Homoli“ pochází depot pravděpodobně z pláště velmožské mohyly, která se nejspíše zrcadlí ve jménu trati depotu. Konečně tři ze šesti (sedmi) depotů elit (Blatec – „Kocanda“, Kralice na Hané – „Kralický háj“ a Náklo – „Pod Dědinou“) se nacházejí v definovaném centru elit PS a bývalé PS na Prostějovsku, sahajícím částečně severněji na Olomoucko. Depot v Bohdalicích-Pavlovicích – „Ve Žlebčách“ leží na hranicích center elit HS a PS, obdobně sem náleží Habrůvka – „Býčí skála“ 6, která opět leží na hranici PS a HS/bývalé PS a HS. Zjištěný fakt naznačuje, že tyto depoty byly uloženy jako

součástí centralizačních procesů elit PS/bývalé PS. Naopak ostatní depoty (bez zastoupení elitních předmětů) se nacházejí rozestry v dalších místech převážně mimo predikované centrum, často na okraji/hranicích osídlené krajiny, jako tomu bylo v pozdní době bronzové.

Vyvstává otázka samotného smyslu deponování. Dlouhodobé diskuze nad depoty (na Moravě zatím jen v době bronzové) se ustálily v jistém protipólu – nábožensky motivovaná vóta/obětiny vs. sklady řemeslníků. K tomuto (zdánlivě) bipolárnímu posuzování depotů zde podotýkáme, že se s ním neztotožňujeme a samu debatu nepovažujeme za vhodně nastavenou. Specializované řemeslo (a tím i řemeslníci) je sekundárním dokladem přítomnosti elit, je pod jejich kontrolou a elity jsou jeho příjemci i vlastníky. Samotné deponování předmětů nemůže být provozováno bez nich. Totéž platí o predikovaných obchodnících, o nichž zatím nevíme nic. Navíc řemeslo spojené s kovy je náboženským činem, chápaným jako „opakování prvotního a lidem projeveného božského činu/tajemství“. V depotech se tak slučuje princip prestiže elit a náboženství. Klasifikace deponování jako nenáboženského činu („snad ateisticky míněné sklady řemeslníků“) je hluboké nepochopení vždy náboženského myšlení předindustriální společnosti. Částečný odklon od těchto principů lze očekávat nejdříve v době laténské (Kristiansen – Larsson 2008, 52). Zcela se přikláníme k variantě první, u depotů jde o nábožensky motivované dary bohu/bohyni (s evidentní paralelní sebe-prezentací elit během náboženského úkonu). Na základě faktu, že zcela převažují šperky (zastoupeny v 85 % depotů), se domníváme, že pravděpodobnou příjemkyní vót/obětín byla bohyně – „velká paní“, která byla potvrzena jako preferované božstvo právě v celé východo-halštatské kultuře a poukazuje na ni též podzemní svatyně v Habrůvce – „Býčí skále“. Ve třech depotech šperků z Bohdalic-Pavlovic – „Ve Žlebčách“ (3 ks), Provodova – „Rysova“ 1 (1 ks) a neznámé lokality, dříve vedené jako Uherské Hradiště (2 ks) se nacházejí dokonce závěsky podoby adorujících žen, které ještě více naznačují uctívání „velké paní“.

13.3 Specializované řemeslo

Pod termínem *specializované řemeslo* chápeme výrobní postup, který nelze zorganizovat „domácím způsobem“ kvůli jeho náročnosti nebo jedinečnému *know how* výrobce. Jde o významnou problematiku moravské doby halštatské, které byla v minulosti věnována jen malá pozornost. Pokud byla hodnocena, vyvstávaly zejména otázky technologické, velmi opomíjený byl naopak společenský aspekt, a to zejména ve vztahu k elitám. Jednotlivých dokladů po specializovaných řemeslech byla publikována celá řada. Povšimněme si zde těch, které jednotlivé okruhy sumarizují. Z hlediska pou-

žití materiálu evidujeme nebo předpokládáme halštatskou výrobu (1) drahých kovů, (2) železa, (3) bronzu, (4) jantaru, (5) skla, (6) keramiky, (7) parohu/kosti, (8) kame-ne, (9) dřeva/jiných organických materiálů a (10) textilu. Doklady výroby však známe jen u některých z uvedených okruhů. Je také otázkou, zda všechna řemesla byla specializovaná. Některé materiály se mohly zpracovávat běžně (např. zhotovování dřevěných, organických, kostěných/parohových, keramických nebo textilních výrobků), avšak vznikaly také výrobky, které jako specializované hodnotit musíme: např. dřevěné části vozů nebo jemně plavená ma-lovaná keramika – „pravěký porcelán“ pocházel pravděpo-dobně ze specializovaných dílen (*Podborský 1993*, 374).

Výzkumu specializovaného řemesla se nedávno sys-tematicky věnoval Jan Zeman (*2011*; *týž 2015*). Stanovil pět výrobních a společenských aspektů spojených s tou-to činností: (1) vzdálenost zdroje suroviny a místa jejího zpracování; (2) specializace výroby; (3) okruh distribuce vyráběného předmětu; (4) kontrolní mechanismy vládnou-cích elit; (5) funkce předmětu a jeho status ve společnosti (*Zeman 2011*, 15). Pověřil si, že např. zatím můžeme do-ložit pouze výrobu menších předmětů, zatímco u luxusních artefaktů nikoliv, což lze vysvětlit pouze importováním (*Zeman 2011*, 19). Téma zasluží pozornost, protože již v roce 1977 predikovala Thea Elisabeth Haevernicková specializovanou dílnu na výrobu skla v prostředí Habrův-ky – „Býčí skály“ (*Haevernick 1979*; *táž 1995*), na téže lokalitě byly v roce 2019 prokázány pozůstatky po výrobě luxusních čtyřkolových vozů (*Mírová 2019a*; *táž 2019b*) a stejná lokalita obsahuje podrobněji nevyhodnocené sou-bory předmětů, polotovarů a zmetků (viz katalog Habrův-ka – „Býčí skála“ 7). Doklady po výrobě můžeme na Moravě sledovat jen u některých okruhů, a to pouze pro některé výrobní sekvence. Zpravidla zcela chybí fáze hornická, a tak doposud kupř. neznáme původ všech kovů. Největ-ších pokroků se podařilo dosáhnout v našich znalostech o výrobě bronzu a jantaru.

13.3.1 Zpracování bronzu

V době halštatské nastaly značné vývojové posuny ve slé-vačství bronzu, v porovnání s obdobím popelnicových polí došlo k novým technologickým změnám. Na základě roz-borů hliněných forem na ztracený vosk ze dvorce v Kuřimi – „Pod Toskou“ (*obr. 9*) Jan Zeman prokázal, že byla užívána technika sériového odlévání, které se shoduje s technologií prokázanou v zázemí hradišť typu *Fürstensitz* na Heunebur-gu v Bádensku-Württembersku (*Zeman 2015*, 228–231). Zcela výjimečné postavení náleží deponovanému odpadu/ zmetkům bronzových předmětů a kadlubům na výrobu bronzových předmětů ve svatyni Habrůvka – „Býčí skála“. Jedinečné jsou mezi nimi pozůstatky po výrobě obložení

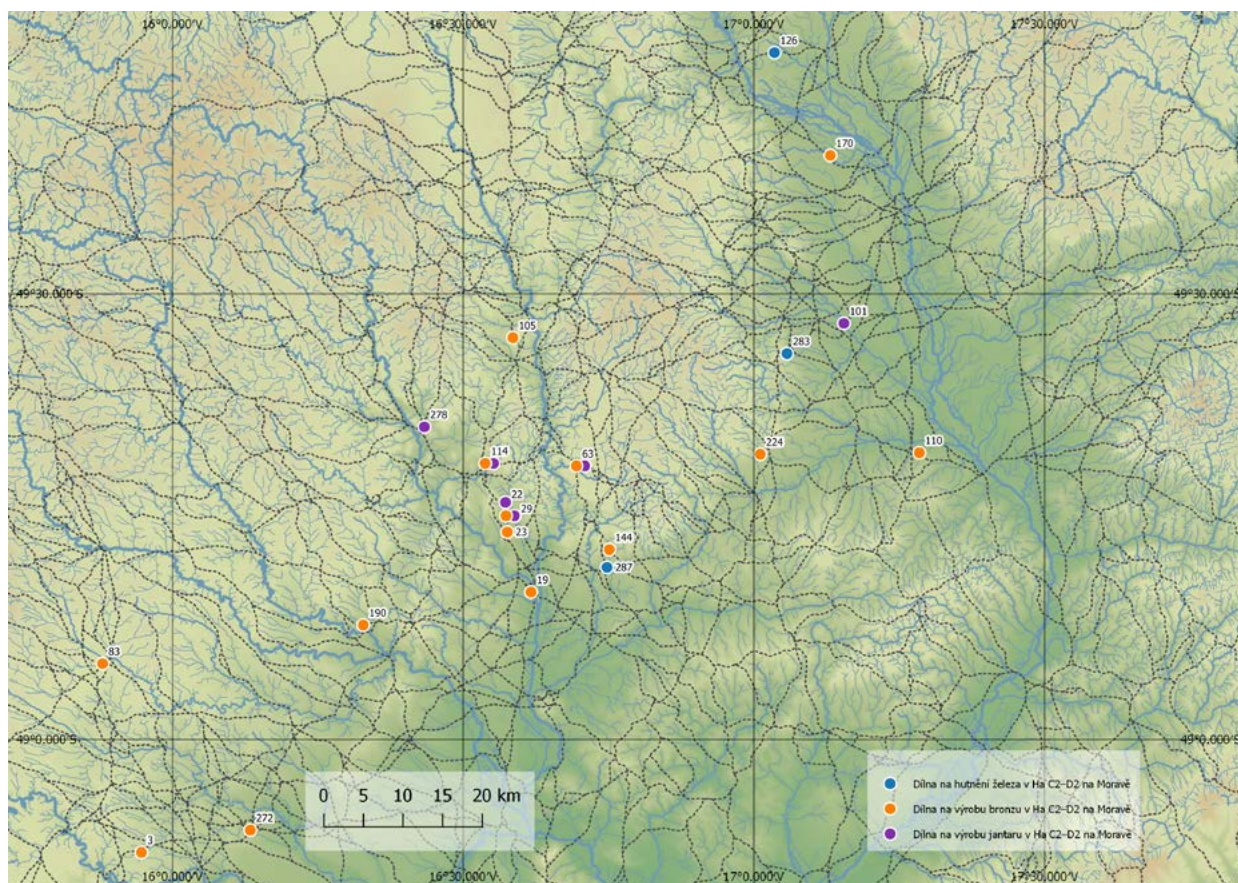
korby vozu (Habrůvka – „Býčí skála“ V7; *Mírová 2019a*, 88–96, Fig. 26–27, Pl. 29:11–21, 30:1–2; *táž 2019b*, 70–75, obr. 29–30). Byly zde uloženy společně s pozůstatky po vý-robě a nástroji k zpracování jiných materiálů, jako je železo, kost nebo jantar (souhrnně Habrůvka – „Býčí skála“ 7; viz kap. 8.1). Specializovaná dílna pravděpodobně vyráběla nejspíše některé z předmětů pro skupinu elit, která v jeskyni deponovala své mrtvé, a také separované předměty, z nichž řada je luxusních (souhrnně Habrůvka – „Býčí skála“ 1–6; viz kap. 8.1) nebo v rámci Moravy jen řídce zastoupených na jiných lokalitách (*Golec – Mírová 2020a*).

13.3.2 Zpracování jantaru

Klíčovou komoditou doby halštatské na Moravě se stal jan-tar. První systematické shrnutí poznatků v rámci PS/bývalé PS představil Michal Přichystal (*2007c*, obr. 1). Sumarizo-val zejména pozůstatky první jantarové dílny PS/bývalé PS v Kralicích na Hané – „Kralickém háji“ (*obr. 62:A5–A6*). Podařilo se mu zrekonstruovat výrobní postup, kdy byl nejdříve připraven korálek včetně koncového obroušení/ ohlazení a následně byl vrtán. Tento postup se odlišuje od dalších dílen na Moravě, kde byly spíše propalovány ještě nedohotovené, nahrubo ořezané kusy. Michalu Přichysta-lovi se také podařilo prokázat užití soustruhu, které již dříve bylo doloženo v západohalštatském prostředí (*Přichystal 2007c*, 220). Systematickým výzkumem výskytu jantaru, zejména dokladů po výrobě, se zabývala ve stejném období Zuzana Kovaříková, která vyhodnotila zejména nálezy ze dvorce v Kuřimi – „Pod Toskou“ (*Kovaříková 2007*). Téma zpracování jantaru spolu s komplexním vyhodnocením tohoto dvorce s dalšími řemesly představil opět Jan Zeman (*2015*, 223–228), který upozornil na organizaci speciali-zované výroby jantaru společně s dalšími zpracovávanými materiály a následné časté používání jantarových korálků v kombinaci s jinými materiály; ve dvorci v Kuřimi – „Pod Toskou“ to bylo slévačství bronzu (*Zeman 2015*, 227). Nejnověji kompletně shrnuli poznatky o jantaru z Moravy v kontextu střední Evropy Martin Golec a Miloslav Chyt-ráček (*Chytráček et al. 2017*, 146–160).

Jaké společenské aspekty nám vlastně nabízejí známé doklady po řemeslné výrobě na Moravě? Zatím evidujeme šest případů po (krátkodobé) výrobě a všechny se nachá-zejí v oblasti centralizačních jader HS/bývalé HS (Brno-Ivanovice – „Na Dílech“; Brno-Řečkovice – „vojenský objekt“; Kuřim – „Pod Toskou“) a PS/bývalé PS (Kralice na Hané – „Kralický háj“). Svatyně v Habrůvce – „Býčí skále“ se nachází na hranicích obou skupin, obdobně jako dílna v Tišnově – „ul. Dlouhá“. Tento fakt potvrzuje, že jde o specializované řemeslo, které se evidentně váže na elity. Tři ze šesti případů se dokonce vyskytly v přímém kontextu elit. V Kuřimi – „Pod Toskou“ to bylo uvnitř dvorce, v kon-

13. Centrum platěnické skupiny / bývalé platěnické skupiny v kontextu Moravy

Obr. 65: Dílny na hutnění železa horákovské a platěnické skupiny/pozdní doby halštatské v Ha C2–D2 na Moravě: 126 – Medlov–Králová – „cihelna Hlívce“ (PS); 283 – Určice – „Zelená zmola“ (PS); 287 – Velatice – „Půllány“ (PS); dílny na výrobu bronzu v Ha C2–D2 na Moravě: 3 – Bezkov – „Záhumeničky“ (HS); 19 – Brno–Horní Heršpice obj. 6 – „ul. Kšírova“ (HS); 23 – Brno–Královo Pole – „Zadní žleby“ (HS); 29 – Brno–Řečkovice – „vojenský objekt“ (HS); 63 – Habrůvka – „Býčí skála“ 7 (HS a PS/BHS a BPS); 83 – Jaroměřice nad Rokytnou – „Hradisko“ (HS/BHS); 105 – Krhov – „Malý Chlum“ (PS/BPS); 110 – Křenovice – „Vinice“ (PS); 114 – Kuřim – „Pod Toskou“ (HS); 144 – Mokrá–Horákov – „Čtvrtky“ (HS); 170 – Náklo (PS); 190 – Oslavany – „Náporky“ (HS/BHS); 224 – Radslavice – „Štampěrky“ (PS/BPS); 272 – Těšetice–Kyjovice obj. 10 – „Sutny“ (PS); dílny na výrobu jantaru v Ha C2–D2 na Moravě: 22 – Brno–Ivanovice – „Na Dilech“ (HS); 29 – Brno–Řečkovice – „vojenský objekt“ (HS); 63 – Habrůvka – „Býčí skála“ 7 (HS a PS/BHS a BPS); 101 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (PS);⁴⁹ 114 – Kuřim – „Pod Toskou“ (HS); 278 – Tišnov – „ul. Dlouhá“ (HS/PS) (podle: kap. 8.1).

textu se slévačstvím bronzu a poblíž sněmovního domu, na jiném místě v oválném rondeloidu. V Kralicích na Hané – „Kralickém háji“ byla doložena dílna v kontextu nedalekého dvorce, blízko depotu luxusních předmětů Kralice na Hané – „Kralický háj“ a nedaleko velmožské mohyly Kralice na Hané H1 – „Staré olší“. V Habrůvce – „Býčí skále“ šlo přímo o svatyni pod patronací elit, v kontextu specializované dílny na výrobu železa a bronzu, poblíž hrobů/pohřbů elit a řady luxusních předmětů/importů (pravděpodobně depotů). Tento fakt opět dokládá, že výroba jantaru se evidentně nacházela „pod patronací“ elit, které byly příjemci produktů. Na to jasně poukazuje jak jejich uložení ve velmožských hrobech (Chytráček et al. 2017, 146–150, tab. 11), tak dokonce v depotu elit v Bánově – „Skalkách“, popř. v jiném depotu z Prostějova–Čechůvek – „Kopanin“

(obr. 46, 62:A1). Ten sice mezi luxusní depoty přímo neřadíme, avšak lokalita se nachází asi 1 km od dílny v Kralicích na Hané – „Kralickém háji“ a lze ji chápat jako koncové místo uložení předmětů z obdobné dílny (obr. 46).

Analýzy metodou infračervené spektroskopie u jantaru z dílny Kralice na Hané – „Kralický háj“ (Havelcová et al. 2016), z pohřebiště Seloutky H1/2012 Kašina a H8/2012 – „Na Šťastných, z depotu Prostějov–Čechůvky – „Kopaniny“, ze svatyně Habrůvka – „Býčí skála“ a z dvorce v Kuřimi – „Pod Toskou“ prokázaly baltský původ (Chytráček et al. 2017, 177–178).

⁴⁹ K této lokalitě přísluší také nedávný nález Prostějov obj. 541/2017 – „Za Tržištěm“, který leží v sousedství.

(Zásadní) úloha jantaru pro moravskou dobu halštatskou nebyla doposud vyzdvížena. Jantar mohl být *strategickou směnnou komoditou/platidlem*, a hrál by tak mezi jinými úlohu prioritní. Předurčují jej k tomu jeho kvality. Jantar nelze nahradit surovinou domácí a je vždy importovaný ze severu z oblasti lužické kultury – ze světa „lidí jiných a cizích“. Je lehký a skladný, lze ho snadno převážet na značné vzdálenosti. Obchodní síť s jantarem byla nadregionální a spoluvytvářela dálkové styky, které se nesly ve znamení elit, jež jej podporovaly kvůli zvyšování sociálního statusu. Tyto styky hrály jistě roli ve sňatkové politice a politicko-vojenských spojenečtvích. V síti dálkových komunikací se pohybovali obchodníci, o jejichž původu a identitě můžeme zatím jen spekulovat. Podle naší základní představy o dálkovém obchodu se jantar *za protihodnotu přesouval mezi jednotlivými vzdálenými centry elit*, na Moravě nesporně mezi jádrem PS a HS/bývalé PS a HS. Tato jádra měla další napojení k jádrům sousedním (obr. 22). Ve směru Jantarové stezky od severu k jihu měla PS/bývalá PS vazby od severu k polskému Slezsku u Wrocławu a k jihovýchodu na Slovensko k Smolenicím – „Molpíru“, HS/bývalá HS pak k jihu do oblasti rakouského Weinviertelu a Waldviertelu. Jantar mohl být vhodným platidlem při obchodování mezi domácími komunitami vedenými velmoži/velmožkami a provozovateli dálkového přesunu zboží – obchodníky. Centra elit pak hrála roli křižovatek s jasně danými sociálními strukturami vystupujícími vůči obchodníkům v rámci pravidel pohostinnosti. Z hlediska obchodu byla jádra elit *emporii* a poskytovala prostor nejen obchodníkům, ale také výrobcům specializovaných řemesel, kteří se minimálně částečně s obchodníky kryli. Z hlediska kvantity jantaru můžeme doložit dva sklady (depoty) – z Henrykova o váze 50 kg a z Woskowic Małych/Górnych o váze 60 kg (Chytráček et al. 2017, 190). Jižně Jeseníků byla největší kvantita doložena na Moravě v Habrůvce – „Býčí skále“ s 1 814 korálky a Bánově – „Skalkách“ s přibližně 1 500–2 000 korálky. Třetí obdobně velký soubor pochází z depotu ze Sklabinského Podzámku – „Katovy skaly“ na středním Slovensku s 1 613 celými kusy a dalšími zlomky jantaru (Pieta – Veliačik 2014). Ve všech třech případech nejde pouze o depoty obsahující jantar, ale i o kontexty s dalšími předměty, zejména šperky. Jde nesporně o koncová úložišť s rituálním smyslem, nikoliv o obchodní dočasná úložišť. Z obchodního hlediska musela cena jantaru s postupným vzdalováním od zdroje na Baltu a přiblížením se Jadranu stoupat. Morava se nachází přibližně v polovině pozemní cesty do Středomoří a není vyloučeno, že v transportu jantaru a v úloze obchodních emporií „na půli cesty“ (Gdaňsk – Prostějov = přibližně 600 km; Brno – Terst = přibližně 600 km) sehrávala strategickou roli. Typologické posouzení místních deponovaných moravských jantarových výrobků ve fázích Ha C2–D2

ovšem ve srovnání se severní Itálií a západní částí Balkánského poloostrova vzbuzuje zásadní rozpor. Na Moravě se vůbec neukládaly velké kusy např. v podobě větších kroužků, jejichž množství je marginální. Známe téměř výhradně malé korálky velikosti od 0,5 do 1 cm. Naproti tomu z mnohem vzdálenějšího severního Středomoří jsou doložena diametrálně větší množství velikých kusů jantaru, z nichž byly vyráběny šperky technikami, které na Moravě domácí výrobci neznali. Celá situace navozuje dojem zcela promyšleného a systematického obchodu podél Jantarové stezky, ve fázích Ha D1–D2 prokazatelně procházející Moravou, jehož *smyslem bylo umožnit pohyb jantaru od severu k jihu, zejména pak velkých kusů suroviny*.

Protihodnotou predikované obchodní strategie byly předměty nejantarové povahy, na jejímž vrcholu stál zejména luxus/importy pro potřebu elit. Tím se celý obchod s jantarem udržoval v chodu. Malé jantarové korálky a část importů sehrávaly roli redistribučního platidla uvnitř halštatských komunit navázaného na elity. Celý obchodně-sociální systém byl závislý na dvou nutných jevech: (1) stabilním prostředí, které umožňovalo udržovat sociální sousedskou síť ve funkčním stavu; (2) zájmu o jantar v primárních koncových odbytištích v severním Středomoří a dále na trasách řeckého dálkového obchodu. Diskutabilní je vnější zásah do tohoto dlouhodobě budovaného obchodního prostředí ze strany východních kultur v průběhu Ha D2–D3 (viz kap. 13.4). Nedávný výzkum prokázal, že obchod s jantarem na Moravě byl v tomto období oslaben a zintenzivnila se stezka o 200 km západněji v Čechách (Chytráček et al. 2017, 198–199, obr. 12, 16).

Zamyšlení zasluhuje samotná Jantarová stezka. V průběhu jednotlivých etap vývoje doby železné na úrovni náčelnictví (doba halštatská, laténská, římská, stěhování národů a raný středověk) na území Moravy fungovala odlišným způsobem. Již název *Jantarová stezka* evokuje její užívání pro jantar. Ten však není vždy přítomen a s mladšími periodami se evidentně vytrácí. Kupř. v době Velké Moravy Jantarová stezka ve své původní délce neexistovala, ale velmi frekvencovaná byla její jižní polovina z Moravy k Jadranu (Macháček 2005, obr. 30). Pro dobu halštatskou naopak můžeme doložit její původní rozsah od Baltu k Jadranu a Morava se nacházela v její polovině. Díky své poloze a georeliéfu představovala ideální trasu. Užívání celé trasy bylo závislé na skutečném transportu jantaru, který jí dával klíčový smysl a dal jí jméno v novověkých vědeckých konceptech. Naproti tomu v raném středověku se užívala polovina identické trasy, ale jantar se již nedistribuoval. Na základě politicko-obchodního pohledu tak můžeme odvodit *dvě základní podoby Jantarové stezky Moravou*: (1) *kompletní*, (2) *částečnou*. První typ souvisí s transportem jantaru (např. doba halštatská), druhý již nikoliv (např. raný středověk).

13.3.3 Zpracování železa

Železo se stalo novým strategickým materiálem v nové etapě doby železné a zásadně přispělo ke změně ve společenském vývoji. Podobná věta je součástí snad každého všeobecného odstavce o době halštatské. Co však skutečně o železe na Moravě víme? Popravdě, velmi málo. Proces prvotní výroby železa – hornictví a hutnictví – nám stále uniká a nedošlo k objevu, který by naše znalosti významně prohloubil. O hornictví nevíme vůbec nic.

Mezi halštatské doklady hutnictví se zatím řadí tři lokality. První z nich je v prostoru PS/bývalé PS v Určicích – „Zelené zmoli“ a nachází se mezi halštatskými pohřebišti Seloutky – „Na Štastných“, Určice – „Hájové“ a Určice – „Kumberky“. Toto zjištění pokládáme za významné. V hlíníku v Určicích – „Zelené zmole“ Antonín Gottwald v roce 1923 prozkoumal v hloubce 1 m pět hutnických kotlovitých pecí v kontextu s halštatskou keramikou (*obr. 66; Gottwald 1931a*, 91); nález popsal také Innocenc Ladislav Červinka: „V žádné z těchto pecí nebylo dosaženo takového žáru, aby se mohla litina oddělit od strusky. Ve všech při spodku bylo mnoho nespáleného dřevěného uhlí, nad nímž visely slité strusky jako krápníky, místy až na dno sahající“ (*Červinka sine*, 138). Uvedl ho také Jindra Nekvasil, a to společně se sedmi kusy halštatské keramiky a přeslenem (*Nekvasil 1961b*, 267–268). Zachycená situace může být interpretována jako hutnické zázemí society se zastoupením elit, doložených v Seloutkách H2/1926 – „Na Štastných“. Předpokládáme, že taková dílna zásobovala jak komunitu v Seloutkách, tak i v Určicích a pravděpodobně rovněž širší okolí. Propojení hutnění železa, byť s využitím nedokonale publikovaného nálezu, a elit je jediné na Moravě. Poznamenejme, že výchozy železa (hornictví) nemohly být v bezprostřední blízkosti Určic – „Zelené zmoly“. Nejbližší výchozy se nacházejí západněji, nejméně několik kilometrů od místa tavby. Pokud nebyla využívána některá bližší mikroložiska západně od Určic, velká ložiska se nacházejí na lokalitě Stínava – „Repešský žleb“ v povodí říčky Okluky ve vojenském újezdu Březina (*Goliáš 1999; Goliáš – Prudká 1999; Prudká 1999*) ve vzdálenosti 8 km vzdušnou čarou či přibližně 15 km pohybu po místních stezkách. Výchozy se nacházejí přibližně mezi dvěma halštatskými hradišti – Stínava – „Ježův hrad“ a Malé Hradisko – „Staré Hradisko“ (*obr. 61*).

Druhým případem nálezu hutnické pece je lokalita Velatic – „Půllány“, kterou prozkoumal ve 30. letech 20. století Josef Poulik (*Podborský 1972*, 49); bohužel o ní neznáme žádné podrobnosti. Lokalita se nachází v centru elit HS/bývalé HS v blízkosti Brna. Přímo ze sousední trati z Velatic – „Maxlůvky“ pochází komorový hrob elit s kamenným závalem (*Poulik 1947*, 162; *Mírová – Golec 2018*, Fig. 18–19). Na vedlejším katastru se nachází epo-

nymní mohyla HS Horákov – „Hlásnica“. Možné zdroje železné rudy nejsou od Velatic – „Půllánů“ nijak daleko, nacházejí se na Mokerské plošině asi 5 km směrem k severu. Oba případy dokládají, že místo hutnění se nacházelo v místě sídelních areálů, nikoliv v místech výchozů železné rudy. Ukazuje se, že rovněž hutnictví železa bylo pod přímou kontrolou elit, obdobně jako výše popsané slévačství bronzů a výroba jantarových korálků. Na druhou stranu je evidentní, že využívané výchozy železa byly nejbližší jádrům elit HS a PS/bývalé HS a PS.

Třetí lokalitou je Medlov-Králová – „cihelna Hlivice“, kde Karl Schirmeisen v roce 1932 na poli J. Boxana v kontextu halštatské keramiky prozkoumal „tavicí výheň“ (*Nekvasil 1961b*, 88–89) se zahlobením 30 cm, jež byla vyplněná kusy strusky, dřevěného uhlí a neredukovanými zbytky hematitu z vrbenské skupiny nebo ze šternbersko-hornobenešovského pruhu (*Buriánková 1997*, 36). Na lokalitě tedy byly zpracovávány pravděpodobně blízké výchozy na Uničovsku nebo Šternbersku. Tato lokalita leží již výrazně severně od jádra elit PS/bývalé PS na Prostějovsku. Nejbližší se nachází depot devíti luxusních bronzových nádob v Nákle – „Pod Dědinou“ na Olomoucku.

Druhou fází výroby železa je kovářství, které v této práci nesledujeme. Většinou jde o doklady železářské strusky, ovšem výheň nebo soubor náradí nalezeny nebyly. Výjimkou je Habrůvka – „Býčí skála“, kde Heinrich Wankel již v roce 1872 prozkoumal v areálu jeskynní svatyně také tzv. kovárnu, což byl ve skutečnosti soubor kovářského náradí, v jehož kontextu byly nalezeny také doklady po slévačství bronzů a dalších řemeslech. Tento rozsáhlý soubor nástrojů a polotovarů/ingotů je dodnes nejasný z hlediska funkce; nevíme, zda šlo o funkční kovárnu, nebo o depot/depoty. Každopádně zde výrobní pozůstatky ležely v kontextu bohatých dokladů po elitách, dílna dokonce produkovala nejprestižnější předměty doby halštatské – železem a bronzem okované (plátované) čtyřkolové vozy (*Habrůvka – „Býčí skála“ V1–V7; Mírová 2019a*, 88–96, Fig. 26–33; *táž 2019b*, 70–75, *obr. 29–36; Golec – Mírová 2020a*). S touto lokalitou vyvstává další zásadní otázka. Jelikož se v její bezprostřední blízkosti nacházely bohaté zdroje železné rudy, není jasné, zda byly zpracovávány, či nikoliv. Dnešní stav poznání zatím ukazuje, že podzemní svatyně byla izolována od okolní neosídlené krajiny a výrobní aktivity tam neprobíhaly. Náznakem výrobních aktivit zato mohou být lokality Určice – „Zelená zmola“ a Velatic – „Půllány“, kde je evidentní, že ruda byla přinášena z vnějšího prostoru do sídelních areálů a až tam tavěna. Tento fakt je spíše překvapující, neboť doposud se mělo obecně za to, že hutnění probíhalo přímo na zdrojích rudy. Nejnovějším dokladem hutnění železné rudy je lokalita Olomouc-Neředín – „Mýlina“, datovaná do LTA, kde byla zjištěna poprvé rozsáhlejší hutnická aktivita. Také

13. Centrum platěnické skupiny / bývalé platěnické skupiny v kontextu Moravy

Obr. 66: Pozůstatky hutnických pecí v Určicích – „Zelené zmole“: 1–8 – keramika; 9–20 – hutnická struska (kresba: J. Molčíková; foto: P. Fojtík).

zde se předpokládá doprava kvalitní rudy typu Lahn-Dill z větší vzdálenosti, nejbližší však 20 km z okolí Uničovska nebo Šternberska (Goláňová – Malý 2009). Tato strategie se prozatím jeví jako obvyklá již v době halštatské. Pro dosavadní znalosti o hutnění železa v době halštatské na Moravě je velmi důležité, že doposud nebyly nalezeny žádné doklady této výrobní činnosti v kontextu jiného specializovaného řemesla, což je naopak nápadné pro slévačství bronzu a výrobu jantaru. Tento fakt bude muset být ještě konfrontovaný s doklady kovářské výroby (dohotovení železných výrobků), což přesahuje téma této práce. Kupř. soubor kovářských nástrojů a polotovárů z Habrůvky – „Býčí skály“ byl uložen právě s pozůstatky po bronzářství, výrobě jantaru a mj. také kostařství či textilnictví.

Hlavní ložiska železné rudy na Moravě: 1 – jesenická ložiska typu Lahn-Dill (vrbenká skupina – Zlaté Hory-Horní Údolí, Malá Morávka, Uničov ad.; šternbersko-hornobenešovský pruh – Horní Benešov, Moravský Beroun-Čabová, Leskovec nad Moravicí, Šternberk-Krakořice, Chabičov ad.); 2 – drahanská ložiska typu Lahn-Dill (konicko-mladečský pruh – Břežsko, Jesenec, Dzbel, Ladín, Ponikev; sloupsko-stínavský pruh – Stínava, Ptení); 3 – skarnová ložiska (svratecké krystalinikum – Věchnov); 4 – permské železné rudy Boskovické brázdy (Sudice, Paměťice, Visky ad.; železné rudy jako rezidua zvětrávání hadců letovického krystalinika – Dolní Smržov, Letovice-Havírna); 5 – rudy na bázi křídý (Boskovická brázda – Boskovice, Bořitov; střední Moravský kras – Olomučany, Rudice, Habrůvka; jižní Moravský kras – Babice nad Svitavou, Mokrý-Horák); 6 – rudy ze skupiny Bílého potoka, moravikum (Domašov, Svatoslav, Lesní Hluboké) (podle: Buriánková 1997, 36–40).

V teoretickém modelu jsou uvedeny základní okruhy lidské činnosti/principy ovlivňující vzájemné společenské vazby a obchod. Sociálně-ekonomický princip způsobuje vzrůst významu, kdy se obchodem umožňuje dostupnost luxusního cizího zboží, čímž se zvyšuje prestiž vládce nebo oblasti. Druhý princip je geograficko-kosmologický, zahrnuje míru poznání a s tím spojený obecný přehled elit i o technologiích a možnostech mimo domácí oblast. Třetí princip zahrnuje mechanismy interakce, jako války, politiku a přesuny obyvatelstva, kterými se vytvářejí nové vazby. Poslední princip obsahuje samotnou organizaci cestování a začleňování společnosti a jejich elit do širšího rámce vztahů. Řízením těchto procesů a protnutím jednotlivých principů se vytvářel status vládnoucích elit. Z uvedeného modelu tedy vyplývá, že elity ovlivňovaly procesy jednak dovnitř společnosti, jako např. podporu specializace výroby, jednak navenek prostřednictvím specialistů – obchodníků, kněží nebo válečníků (Kristiansen – Larsson 2008, Fig. 15). Doklady specializovaného řemesla (bronzu, jantaru nebo železa) považujeme za sekundární doklad elit. Takové ře-

meslo významně pomáhá vystavět sociální/politický/ekonomický model HS a PS/bývalé HS a PS na Moravě.

13.4 Předměty vekerzugské kultury a předměty východního typu na Moravě (Anita Kozubová – Martin Golec)

V průběhu zejména pozdní doby halštatské (Ha D2–D3) zaznamenáváme na celém území Moravy přítomnost předmětů, jejichž původ a těžiště výskytu se nachází jednak ve východokarpatském prostoru ve vekerzugské kultuře (dále VK), v ciembrudské kultuře a jednak ve společenstvích lesostepní zóny východní Evropy. Tento jev pozorujeme ve stupních Ha D a LT A v celé východohalštatské kultuře. V jejich jednotlivých regionech zároveň registrujeme různou míru intenzity výskytu diskutovaných předmětů, a to v rozdílných nálezových kontextech, včetně jejich implikování do pohřebních zvyklostí některých regionálních skupin. Výskyt nálezů, jejichž původ leží východně od území rozšíření východohalštatské kultury, je jedním z průvodních jevů výrazných kulturních a ekonomických změn odehrávajících se v Ha D ve východní části střední Evropy, které jsou nepochybně spjaté s ekonomicko-politickými aktivitami VK stejně jako s kulturně-historickými událostmi v časně době železné ve východní Evropě a na severním Kavkazu. Zároveň je nesporné, že právě VK se nacházela ve výrazném procesu integrace s východohalštatskou kulturou, čehož dokladem je také výskyt halštatských typů předmětů ve VK a jejich implikování do její materiální náplně (Kozubová 2013, 403–405; Kozubová – Horváth 2019). Formy jejich interakcí neměly v celém východohalštatském prostředí jednotný charakter a mohly zahrnovat nejen vzájemné kulturní a obchodní kontakty, výměnu technologií a snahu o vybudování sféry vlivu ze strany VK, ale i případné vojenské aktivity. V minulosti byl výskyt předmětů východního typu na Moravě interpretovaný jako invaze Skytů (např. Nekvasil 1993, 367). Avšak současný stav bádání především o VK, jakož i přibývající prameny z území Moravy jasně poukazují na potřebu přehodnocení interpretačních rovin fenoménu výskytu nálezů VK a předmětů východního typu nejen na Moravě, ale i v dalších regionech východohalštatské kultury a na severním i centrálním Balkánu.

Problematické výskytu předmětů východního typu na Moravě se postupně věnovalo několik domácích a zahraničních badatelů – Josef Skutil (1943; *týž* 1957), Zbigniew Bukowski (1969), Jan Chochorowski (např. *Chochorowski* 1985), Jindra Nekvasil (1993, 367), Vladimír Podborský (1993, 374), Miloš Čizmář (1995), Hermann Parzinger (např. *Parzinger – Nekvasil – Barth* 1995, 64–66, 71), Mar-

tin Golec (2003, 104–112; *týž 2005c*, 476–479, tab. 291; Golec – Čermáková – Fojtík 2016; Bartík et al. 2017), Vratislav Janák (2017), Marek Novák (2017), nejnověji Ondřej Klápa (2016; *týž 2017*; *týž 2019*) a kolektiv autorů (Čižmář et al. 2019). Při vyhodnocení zkoumané problematiky vycházíme z katalogu nálezů VK a předmětů východního typu, který byl pro Moravu sestavený v roce 2017 a postupně jej doplňují nové nálezy (obr. 67; Bartík et al. 2017).

S interpretací výskytu nálezů VK a předmětů východního typu a s komplexním vyhodnocením problematiky kulturního vývoje na Moravě v Ha D1–D3 souvisejí čtyři klíčové otázky, jejichž zodpovězení vytváří podklad pro stanovení následného interpretačního rámce: (1) *S jakým kulturním prostředím tyto nálezy souvisejí?* (2) *Jaký je chronologický rámec zkoumané problematiky?* (3) *V jakém náleзовém kontextu halštatských kulturních skupin na Moravě (HS a PS/bývalé HS a PS) se analyzované předměty vyskytují?* (4) *Dokládá jejich výskyt vojenské aktivity, nebo jde o jinou formu kontaktů?* Právě odlišné nálezové kontexty těchto předmětů a jejich nejednotný kulturní původ poukazují na rozdílné příčiny jejich výskytu na Moravě.

Problematickou se jeví také samotná terminologie, včetně některých pro východohalštatskou, ale i VK až dogmaticky užívaných výrazů a označení, jako např. Skytové, skytská a skytoidní kultura, skytsky ovlivněná kultura, skytský typ anebo skytské období. Takové etnicky podmíněné termíny nejen neodrážejí současný stav bádání a zejména pro střeoevropské kulturní prostředí jsou značně matoucí, ale zároveň neopodstatněně zdůrazňují etnický aspekt zkoumané problematiky a jasně poukazují na nekritické přebírání a používání označení a zejména názorů ze strany domácích, ale i zahraničních badatelů a jejich následné zevšeobecnování (Kozubová 2019a, 56–58). Zdrojové regiony předmětů východního typu na Moravě jsou heterogenní a jejich původ není možné připsat jen jedné kultuře či kulturní skupině (cf. např. Hellmuth 2006). Právě VK byly donedávna nesprávně přisuzované všechny předměty východního typu na Moravě. Jak však naznačují nejnovější studie o její materiální náplni, pohřebním ritu a zákonitostech ve složení hrobové výbavy, krojích a schématech výzbroje, sociální a sídlištní struktury, VK není kulturou ani skytskou, ani skytoidní, ani skytsky ovlivněnou či dokonce východní. Tento fakt tedy znamená, že její celkový charakter není příliš podobný kulturám a kulturním skupinám starší doby železné ani ve stepní, ani v lesostepní zóně východní Evropy. Lze ji posoudit jako kulturu doby halštatské a časné doby laténské s nezávislým postavením mezi kulturami doby železné v Evropě a nebyla ani součástí sféry vlivu východoevropských elit (Kozubová 2019a; *táž 2019b*). V této souvislosti je potřebné poukázat na práci Ondřeje Klápy, který pro diskutované hmotné prameny na Moravě navrhuje jednotný termín skytské nálezy nebo předměty skytského typu (včetně hrotů šípů skytského typu),

jež se ale ukazují jako nevhodné a nereflektující nové poznatky (cf. Klápa 2017; *týž 2019*). Mezi analyzovanými předměty se vyskytují také nálezy VK, která skytskou a východní kulturou není a některé typy nálezů v její materiální náplni, jež byly donedávna nesprávně spojené s východoevropským stepním a lesostepním, jakož i s kavkazským prostředím, nemají ani skytský, ani východní původ (Kozubová 2018; *táž 2019a*; *táž 2019b*). Některé typy nálezů, včetně hrotů šípů nebo akinaků, nebyly používány jen nositeli skytské kultury, tedy jejich výskyt nezaznamenáváme pouze v stepní zóně východní Evropy a na severním Kavkazu, ale jako technologická novinka našly široké uplatnění ve výzbroji a běžném životě mnohých neskýtských společenství v Eurasii (více Kozubová 2019a). Proto v případě některých diskutovaných typů nálezů z Moravy považujeme za nejvhodnější označení předměty východního typu, které zdůrazňuje nikoliv etnický, ale geografický aspekt – tj. jde o předměty, jejichž původ a těžiště rozšíření leží východně od oblasti rozšíření východohalštatské kultury v etnicky nesporně heterogenních kulturách euroasijské stepní a lesostepní zóny včetně Kavkazu a Sibíře.

Souhrnně 224 nálezů VK a předmětů východního typu z Moravy pochází ze 67 lokalit (stav z konce roku 2019), přičemž nejfrekventovanější kategorií nálezů tvoří militaria, konkrétně bronzové hroty šípů (Bartík et al. 2017, 43–56; Janák 2017, 125; Novák 2017, 190–193). V analyzovaném souboru jsou zastoupeny typy předmětů, jejichž těžiště výskytu se nachází v různých kulturně-geografických oblastech, a z hlediska původu je proto můžeme rámcově rozdělit na čtyři skupiny.

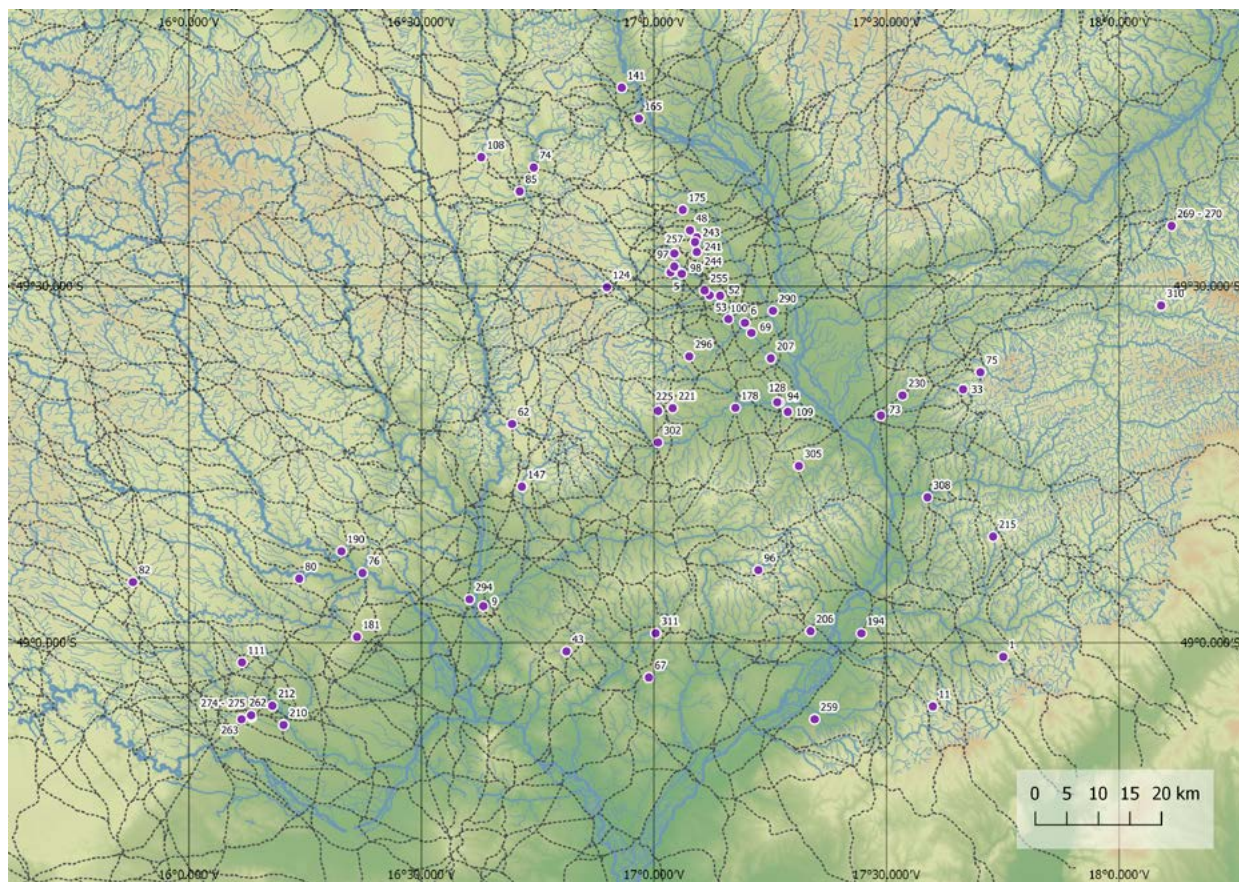
Předměty VK. První, typologicky nejrozmanitější skupinu představují *nálezy VK* a též artefakty, jejichž výskyt na Moravě souvisí s aktivitami VK (schránky ulit z rodu *Cypraea*). Nejfrekventovanější jsou dálkové zbraně (bronzové hroty šípů s vnitřní tulejkou). Dále sem patří sečno-úderové zbraně (železné bojové sekerky – čakany), ozdoby těla (bronzové hadovité záušnice a mořské mušle rodu *Cypraea*, známé též jako mušle kauri), keramika vyrobená na kruhu a některé typy hliněných pintader. V případě Moravy zaráží absence železných udidel s pevným upevněním postranic pomocí nýtů (typ Szentés-Vekerzug). Nebyly nalezeny ani v centrální lokalitě Habrůvka – „Býčí skála“, což je zarážející. Jejich výskyt je v některých regionech východohalštatské kultury (zejména dolenská skupina ve Slovinsku) a v centrálním či východním Balkáně (lokalita Atenica, kultura Ferigile) častý. Zaznamenáváme je zde v kontextech elit a také v samotné VK nepochybně patřily k statusovým předmětům (více Kozubová 2011; *táž 2019b*, 52–53, 94; Kmetřová 2014, 103–104, 111–113). Protože u první skupiny jde o typy předmětů, které mají na celém území VK poměrně široké časové rozpětí, jsou pro chronologické zařazení moravských nálezů klíčové jejich vekerzugské analogie zejména z lokalit

13. Centrum platěnické skupiny / bývalé platěnické skupiny v kontextu Moravy

na jihozápadním Slovensku. Pro moravské exempláře je otázka datování počátku VK na jihozápadním Slovensku a v ohbí Dunaje mnohem důležitější než ve vzdálenějším východním Maďarsku a na jihovýchodním Slovensku. Datování počátků VK už do závěru Ha C2 a nejspíše na začátek Ha D1 je všeobecně akceptované. Některá pohřebiště VK ve východním Maďarsku a též na jihovýchodním Slovensku s početnými prvky Ha C2 byla založena nejspíše v Ha D1a.

Na jihozápadním Slovensku nálezné celky z Ha C2b sice spolehlivě doložit nelze, ale mnohé nálezné kontexty ukazují, že také zde je nutné počátky VK klást do subfáze Ha D1a (Kozubová 2013, 407–408; táž 2019a, 58–59).

Na Moravě jsou zastoupeny téměř všechny typy bronzových hrotů šípů s vnitřní tulejkou a jejich varianty, případně subvarianty, jaké známe z lokalit VK – trojkřídle (např. varianta I1, subvarianty I2a, I2c, I3a, I3b a I3c podle

Obr. 67: Předměty východního typu v době halštatské (Ha D1–D3) na Moravě: 5 – Bílovice-Lutotín – „Zadní hony“ (BPS); 6 – Biskupice (BPS); 9 – Blučina – „Cezavy“ (BHS); 11 – Boršice u Blatnice – „Hradištko/Lipinka“ (BPS); 33 – Brusné – „Křídlo“ (BPS); 43 – Diváky – „Nedánov“ (BHS); 48 – Drahanovice (BPS); 52 – Držovice – „Díly odvrhoviční“ (BPS); 53 – Držovice – „Horka“ (BPS); 62 – Habrůvka – „Býčí skála“ 6 (BHS a BPS); 67 – Hovorany – „Konopiska na Pískách“ (BPS); 69 – Hrubčice – „Ostrov“ (BPS); 73 – Hulín-Pravčice 2 – „Višňovce“ (BPS); 74 – Chornice 2c (BPS); 75 – Chvalčov – „Hostýn“ (BPS); 76 – Ivančice – „Panovského cihelna“ (BHS); 80 – Jamolice – „Čertova hráz“ (BHS); 82 – Jaroměřice nad Rokytnou (BHS); 85 – Jevičko (BPS); 94 – Kojetín – „Babiny“ (BPS); 96 – Koryčany – „Debrečín“ (BPS); 97 – Kostelec na Hané – „Dolní smoluse“ (BPS); 98 – Kostelec na Hané – „Trněnka“ (BPS); 100 – Kralice na Hané – „Kralický háj“ (BPS); 108 – Křenov – „Pohledy“ (BPS); 109 – Křenovice – „Hradisko“ (BPS); 111 – Křepice – „Hradisko“ (BHS); 124 – Malé Hradisko – „Staré Hradisko“ (BPS); 128 – Měrovice nad Hanou – „Babiny“ (BPS); 141 – Mohelnice – „Mýto“ (BPS); 147 – Mokrá-Horákov 2 – „Horákovský hrad“ (BHS); 165 – Moravičany-Doubravice – „Kouřilka“ (BPS); 175 – Náměšť na Hané – „Za Hřbitovem“ (BPS); 178 – Nezamyslice (BPS); 181 – Olbramovice – „Leskoun“ (BHS); 190 – Oslavany – „Náporky“ (BHS); 194 – Ostrožská Nová Ves – „Padělky“ (BPS); 206 – Polešovice obj. P66–59 – „Nivy“ (BPS); 207 – Polkovice – „Ostrov“ (BPS); 210 – Práče – „U Prosiměřic“ (BHS); 212 – Prosiměřice – „U Kyjovic“ (BHS); 215 – Provodov – „Rysov“ (BPS); 221 – Pustiměř – „Farské“ (BPS); 225 – Radslavice – „Zelená Hora“ (BPS); 230 – Rymice – „Újezdy“ (BPS); 241 – Slatinice – „Stráž“ (BPS); 243 – Slatinice – „Vrchy“ (BPS); 244 – Slatinky – „Močilky“ (BPS); 255 – Smržice – „Trávníky u Ostrova“ (BPS); 257 – Stařechovice-Služín – „Planý“ (BPS); 259 – Strážnice – „Paterý hony“ (BPS); 262 – Suchohrdly – „Nad Přehradou II“ (BHS); 263 – Suchohrdly 1 – „Starý zámek“ (BHS); 269 – Štamberk – „Čertova díra“ (BPS); 270 – Štamberk – „Kotouč“ (BPS); 274–275 – Těšetice-Kyjovice obj. 1504, 1511, 1525, 1564 a 1640 – „Sutny“ (BHS); 290 – Věrovany – „Zadní celky“ (BPS); 294 – Vojkovic H117 – „Vojkovické nivy“ (BHS); 296 – Vranovice-Kelčice – „Háj“ (BPS); 302 – Vyškov obj. 1/87 – „Markova cihelna“ (BPS); 305 – Zdouňky-Nětčice (BPS); 308 – Zlín-Malenovice – „Lutz“ (BPS); 310 – Zubří – „Dropávka“ (BPS); 311 – Želetice – „Roviny“ (BPS) (podle: kap. 8.1; Bartík et al. 2017).

Anity Kozubové), trojkřídlo-trojboké (např. subvarianty II2a, II2b, II2c, II3a, II3b a II3c podle Anity Kozubové), dvojkřídle a trojboké (Kozubová 2009; Bartík et al. 2017, Fig. 2:10–12, 15–17, 23–25, 3:58, 68–70, 73, 77, 81, 4:91–92, 104–105, 110, 114–115, 120, 122, 126, 128, 135, 5:140–142, 144, 152, 154, 158; Janák 2017, obr. 1:7b). V nedávné době se moravskými nálezy zabíral Ondřej Klápa, ale v jeho, i když podrobné, práci chybí kritičtější rozměr vyhodnocení této, moravskými badateli stále nejednoznačně interpretované, kategorie nálezů, včetně přehodnocení chronologického aspektu (Klápa 2019). Třebaže pro hroty šípů VK byla vypracována detailní typologická členění Janem Chochorowským (1985, 86–88, Abb. 25) a Anitou Kozubovou (2009, 63–99, obr. 1), jež jsou plně použitelná pro moravské exempláře, Ondřej Klápa přistoupil k vypracování nového typologického systému. Podobně postupoval v případě hrotů šípů s vnější tulejkou staršího typu, které naposledy podrobně typologicko-chronologicky zhodnotila Anja Hellmuthová (2006). Oba základní typy hrotů šípů – s vnější tulejkou staršího typu a s vnitřní tulejkou – přitom typologicky netřídil odděleně podle tvaru tulejky (vnější nebo vnitřní), ale jejich členění vypracoval společně primárně na základě průřezu listu. Tento přístup považujeme za metodicky nesprávný, neboť jde o typy vzájemně odlišné nejen morfologicky, ale i z technologického hlediska (např. rozdílné metrické parametry, včetně váhových, podmiňující využití v boji či odlišný způsob výroby). Existující typologické řady pro oba základní typy hrotů šípů východního typu jsou použitelné i pro moravské nálezy a nevyžadují zásadnější modifikaci, jen drobné doplnění, a proto další typologické členění působí dosti nepřehledně až zmatečně. Dalším problémem moravských hrotů šípů je otázka jejich datování, která je však úzce podmíněna jejich nálezovými kontexty. Absolutní většina nálezů totiž pochází buď ze sběrů, nemá žádné známé nálezové okolnosti, nebo jde o náhodné nálezy. Proto při chronologickém zařazení, které s ohledem na absenci průvodních nálezů může být jen rámcové, je nevyhnutné přihlídnout k datování analogií jak ve východokarpatské oblasti (VK a ciumbrudská kultura), tak i ve východní Evropě. Zároveň je nutné vzít v úvahu, že hroty šípů východního typu nejsou spolehlivým datujícím prostředkem, na což poukazuje dlouhé časové rozpětí používání mnohých variant/subvariant ve VK (blíže Kozubová 2009). Pro výskyt hrotů s vnitřní tulejkou na Moravě, jež souvisí s nevojenskými aktivitami VK, je směřovat časové rozpětí v samotné VK. Rámcové členění hrotů šípů východního typu ze středoevropských lokalit do dvou časových horizontů (s vnější tulejkou jako starší a s vnitřní tulejkou jako mladší) se obdobně jako ve východní Evropě a na severním Kavkazu ukazuje jako částečně chybné. Ve všech jmenovaných oblastech zaznamenáváme souběžný výskyt hrotů šípů obou základních skupin v průběhu fáze Ha D1, přičemž ve východní Evropě masová produkce kusů

s vnější tulejkou staršího typu končí na začátku 6. století př. Kr. (Ha D1b) a masová produkce hrotů šípů s vnitřní tulejkou začíná nejspíše ve třetí čtvrtině 6. století př. Kr. (Ha D2a). Hroty šípů s vnější tulejkou jsou ve východní Evropě rozšířené až do závěru 4. století př. Kr. (LT B1), ale tyto chronologicky mladší typy se od starších exemplářů typologicky a morfologicky výrazně liší. Proto navrhuje rozlišovat mezi hroty šípů s vnější tulejkou staršího a mladšího typu obzvláště v případech východoevropských exemplářů. Mladší formy jsou ve střední Evropě doložené jen výjimečně (viz níže třetí skupina nálezů; Polin 1987, 28, 29; Kozubová 2009, 67–68, 95–96; táž 2019a, 62–64; Daragan 2017, 85–89). Sporadický výskyt hrotů šípů s vnitřní tulejkou ve VK už v Ha D1a se sice s jistotou vyloučit nedá, avšak používaným typem zbraně se staly až v průběhu Ha D1b a značnou oblíbenost dosáhly teprve od Ha D2 (Kemenzcei 1994, 93; Kozubová 2009, 93, 96–97; táž 2019a, 63, pozn. 12). Na základě zjištění o chronologickém vývoji hrotů šípů s vnitřní tulejkou ve VK a s ohledem na absenci spolehlivě datovatelných průvodních nálezů moravských exemplářů s vnitřní tulejkou nesouhlasíme s pojetím datování moravských hrotů šípů s vnitřní tulejkou Ondřejem Klápa do Ha D2, resp. do jeho druhého chronologického horizontu výskytu předmětů východního typu na Moravě (Klápa 2017, 74–75, 77; táž 2019, 74–76, tab. 2). Mohou být datovány do Ha D1b, obdobně i do Ha D3, případně ještě do LT A. Hroty šípů východního typu, které se nevyskytly společně s chronologicky citlivými nálezy, neplní funkci chronologického kritéria.

Jednotlivé varianty/subvarianty hrotů šípů s vnitřní tulejkou z Moravy je možné rozdělit na dvě skupiny. Exempláře první skupiny jsou obzvláště typické pro VK, jako např. ty s věžovitým tvarem listu, a ve východní Evropě se vyskytují jen sporadicky – varianta II2 a II3 podle Anity Kozubové (2009, 77–80). Naopak hroty šípů z druhé skupiny nejsou ve VK velmi časté a těžiště jejich rozšíření se nachází ve východní Evropě, kde jsou hroty šípů menší než ve VK a mají nejčastěji trojúhelníkový, případně mandlovitý tvar listu se širokou základnou (Kozubová 2009, 97; Daragan 2017, 88; Klápa 2019, 76). Výjimkou je jen varianta I3 podle Anity Kozubové, která patří mezi oblíbené formy jak ve východní Evropě, tak i ve VK, jakož i varianty I1 a I2, které jsou v obou uvedených regionech zřídka (Kozubová 2009, 74, 76–77, 97). Zároveň je potřebné zdůraznit, že hroty šípů VK poukazují na novou tradici ve výrobě efektivních typů zbraní v Karpatské kotlině a jsou ukazatelem především inovací ve způsobu boje, nikoliv dokladem masových migrací nebo nájezdů z východní Evropy. Jejich výskyt mimo území VK, jako např. na Moravě, nemusí automaticky znamenat vojenské aktivity ze strany VK. Díky své efektivitě byly hroty šípů v stepní a lesostepní zóně Eurasie často používané nejen jezdeckými nomády,

ale i místními usedlými společenstvími a jejich výskyt zde není vázán ani na konkrétní etnikum, ani na konkrétní kulturu či kulturní skupinu (Kozubová 2019a, 64). Ve východohalštatském prostředí, a zejména ve východním Slovinsku, pozorujeme naopak přebírání hrotů šípů od VK spolu s čakany a udidly typu Szentes-Vekerzug do místních pohřebních zvyklostí s cílem sociální vizualizace místních elit. Podobné konstatování platí v případě nálezů VK na Moravě, jako např. ve svatyni v Habrůvce – „Býčí skále“.

Dva železné čakany se symetricky umístěným otvorem pro topůrko z Habrůvky – „Býčí skály“ náležejí k frekventované variantě I1 podle Anity Kozubové, naopak exemplář z povrchového sběru z Křenova je možné typologicky přiřadit k málo početné variantě I2, která je doložena jen na lokalitách VK (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 29:314–315; Kozubová 2010, 47–53; Bartík et al. 2017, 50, Fig. 6:82). Právě čakany varianty I1 jsou ve VK, ale i v ciembrudské kultuře nejpočetněji zastoupeným typem sečně-úderových zbraní a jejich výskyt ve východokarpatiském prostoru souvisí s oblastí severozápadního a centrálního Kavkazu (protomeotská skupina lokalit, časně meotská a kobanská kultura), kde registrujeme výskyt téměř identických čakánů zejména v Ha B3–D1 (Kozubová 2010, 50–51). Čakany této varianty jsou ve VK datovány velmi široce, a to do rozpětí Ha D1–D3/LTA. Nepočtené exempláře z jihozápadního Slovenska (Senec-Štrková kolónia, Chotín IB) patří chronologicky do Ha D1–D2, kam můžeme zařadit rovněž moravské exempláře, zejména z Habrůvky – „Býčí skály“ (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 66; Kozubová 2009, 86; táž 2010, 51–52; táž 2013, 107). Právě výskyt železných čakánů na této lokalitě elitního charakteru není ničím překvapivým, obdobně ve VK nacházíme železné čakany různých variant převážně v elitních nálezových kontextech (Kozubová 2019b, 94). Výborným stavem zachování nepotvrzují oba býčiskalské exempláře zjištění pro nálezy železných čakánů z lokalit východohalštatské kultury, které v porovnání s vekerzugskými exempláři mají často silně zkorodovaný povrch. Zda je značná koroze povrchu čakánů z lokalit východohalštatské kultury způsobená jen nepříznivými půdními podmínkami, nebo indikuje jejich možnou místní výrobu podle vekerzugských předloh, není možné kvůli chybějícím spektrálním analýzám spolehlivě určit. Oba čakany z Býčí skály mají na rozdíl od typických, obloukovitě výrazněji prohnutých vekerzugských exemplářů téměř rovné tělo (Kozubová 2010, 49–50).

Výlučně se ženskou sférou souvisejí ve VK nálezy hadovitých záušnic, schránek měkkýšů z rodu *Cypraea* a hliněných pintader. Na Moravě jsou nejpočetnější hadovité záušnice typu I podle Anity Kozubové s hladkým kroužkem kruhového průřezu, které jsou doloženy na lokalitách jak HS, tak i PS/bývalé HS i PS (Bartík et al. 2017, 43–44, 48, 50, 52–54, 56, Fig. 5:9,14,57,59,64,

79–80,123,132,134,156, 6:60–61,124,137,139). Hadovité záušnice typu II s vroubkovaným kroužkem, které se na lokalitách mimo území VK vyskytují nanejvýše sporadicky, reprezentuje na Moravě jen jeden exemplář z Měrovic nad Hanou 5 z Prostějovské kotliny (Bartík et al. 2017, 52, Fig. 5:112). Hadovité záušnice jako ozdoby hlavy ženského kroje mají ve VK prokazatelně lokální charakter a jde nepochybně o předměty specifické jen pro její materiální náplň (podrobněji Kozubová 2018, 31–32). Jejich značná obliba odpovídá širokému chronologickému zařazení do Ha D1–LTA na celém území rozšíření VK včetně jihozápadního Slovenska, přičemž se zdá, že v místních ženských krojích se tyto záušnice naplno prosadily teprve od subfáze Ha D1b a jejich výraznější nárůst registrujeme zejména v Ha D2–D3 (Kozubová 2013, 29–31). Jelikož všechny moravské hadovité záušnice typů I a II jsou nálezy sběrového charakteru, nelze je v rámci uvedeného časového rozpětí Ha D1–LTA přesněji datovat. Součástí depotu z Bánova – „Skalek“ nedaleko slovenských hranic (obr. 64:1; nepublikováno) z Ha D1b (obr. 68) byly dvě malé bronzové kroužkové náušnice/záušnice s přílehajícími odseknutými konci varianty I1 podle Anity Kozubové. Různě tvarované bronzové kroužkové náušnice/záušnice malých rozměrů jsou relativně častou součástí inventářů hrobů na pohřebištích VK, kde nejsou chronologicky citlivými předměty; evidujeme je z celé doby existence VK. K nejstarším exemplářům patří náušnice/záušnice z Ha D1a (Kozubová 2013, 33–34). Hladké a tordované exempláře z pohřebiště v Hallstattu z Ha C2b–D1a jsou starší než kroužkové náušnice/záušnice z lokalit v stepní a lesostepní zóně východní Evropy, kde se nejstarší kusy objevují teprve na začátku 6. století př. Kr. a přežívají až do 3. století př. Kr., s těžištěm výskytu v 5. a 4. století př. Kr. Je proto pravděpodobnější, že móda malých kroužkových náušnic/záušnic jako součástí nejen ženských, ale sporadicky i mužských krojů do VK pronikla z halštatského prostředí, a to z oblasti Solné komory v Rakousku (Kozubová 2018, 16, 44–45; táž 2019a, 107). Není možné jednoznačně stanovit, zda exemplář z Bánova – „Skalek“ souvisí s poslední jmenovanou oblastí, nebo s VK. Další bronzový otevřený kroužek, který mohl být použit jako náušnice/záušnice, pochází z Habrůvky – „Býčí skály“ (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Taf. 21:238).

Ze Slatinic – „Stráže“ a Slatinek – „Močilek“ bez bližších nálezových okolností a z Ivančic – „Panovského cihelny“ pocházejí tři schránky měkkýšů rodu *Cypraea* (Bartík et al. 2017, 54–55, 65, Fig. 6:137,139). V Karpatské kotlině se prvé nálezy objevují v době halštatské, a to právě v hrobech VK a ciembrudské kultury. Jejich výskyt zde mohl souviset buď s kavkazskou oblastí, odkud se do východokarpatiského prostoru mohly dostat zprostředkovaně přes východoevropskou stepní a lesostepní oblast, anebo se západním, popř. severozápadním Příčernomořím, kam se dostaly z Rudého

moře zprostředkovaně přes východní Středomoří. V ciumbrudské kultuře se méně početné ulity rodu *Cypraea* objevují v hrobech v Ha C2b–D1, ve VK je spolehlivě poprvé nacházíme teprve v Ha D1b. Jejich výraznou kulminaci pozorujeme zejména v pozdně halštatském období, popř. ve stupni LT A (Kozubová 2019a, 100–101).

Hliněné pintadery vekerzugského typu se našly ve třech pozdně halštatských sídlištních objektech bývalé PS, dvě v Hulíně-Pravčicích obj. 639, 3817 – „Višňovicích“ a jedna v Polešovicích obj. P66–59 – „Nivkách“ (Bartík et al. 2017, 48, 53, Fig. 6:60–61, 124). Výzdobné motivy na pečetní ploše v podobě koncentrických kroužků a kosočtverců stejně jako meandrovitý motiv jsou doloženy také na hliněných pintaderách VK, kde má tento typ nálezů lokální charakter a jeho výskyt nesouvisí s kulturním impulzem z kavkazské oblasti, včetně východního Zakavkazí (podrobněji Kozubová 2019a, 136–137). Jde tak spíše o periodicky se vyskytující kategorii nálezů bez genetické vazby na předcházející období či na cizí kulturní impulzy (Schwellnus 2010, 219). Jedinečná, v prostředí VK bez analogií je pintadera z Hulína-Pravčic obj. 639 – „Višňoviců“. Trojdílná zdobená plocha koncentrických kroužků jako by vznikla spojením tří malých pečetidel s jednoduchou pečetní plochou, které jsou pro VK obzvláště typické (Kisfaludi 1997, Abb. 7:5–11; Bartík et al. 2017, Fig. 6:60). I když nejstarší hliněné pintadery jsou ve VK datovány do Ha D1a, těžiště jejich rozšíření zde připadá až na Ha D2–D3 a tomu odpovídá datování moravských exemplářů (Kozubová 2013, 132–133).

Na kruhu vyrobená vekerzugská keramika je na Moravě spolehlivě doložená jen dvojkónickým džbánkem s páskovým uchem vysoko vytaženým nad okraj (typ I podle Anity Kozubové) ze sídlištního objektu Vyškov obj. 1/87 z Ha D2–D3 (Čížmář, M. 1995, 210, Abb. 2:4; Kozubová 2013, 165) a podobně žlábkovaným páskovým uchem ze džbánu z nepublikovaného objektu z Kralic na Hané obj. 511/2019 – „Kralický háj“ z Ha D3. Džbány spolu s některými typy mís patří ve VK k nejfrekventovanějším tvarům keramiky vyrobené na kruhu, a to od Ha D1a. Džbány představují naopak málo zastoupený keramický tvar s těžištěm výskytu v Ha D1 a se sporadickým přežíváním do Ha D2 (Kozubová 2013, 165, 167). Na Moravě se keramika VK vyrobená na kruhu objevuje teprve v pozdně halštatských kontextech.

Domácí předměty podle předloh VK. S první skupinou nálezů je úzce spjata druhá skupina, ke které řadíme artefakty, jež sice mají předlohy v materiální náplni VK, ale na Moravě se vyskytly již v modifikované, lokální podobě. Týká se to bronzových hadovitých záušnic typu III podle Anity Kozubové, některých typů hliněných pintader a v ruce zhotovované (asi dotáčené) velké nádoby s odsazeným dnem, deponované do čtyř objektů, z Těšetic-Kyjovic obj. 1511, 1525, 1564 a 1640 – „Suten“ (Bartík et al. 2017, 56, Fig. 6:153). K ha-

dovitým záušnicím typu III řadíme exempláře s plasticky zdobeným kroužkem, s kroužkem čtvercového a víceúhelníkového průřezu nebo s jinak než kuželovitě tvarovanou hlavičkou. Takto tvarované hadovité záušnice se ve VK vyskytují velmi zřídka, jsou naopak poměrně časté na lokalitách v Zadunajsku (západním Maďarsku) a na Moravě. Je proto možné předpokládat jejich místní produkci (Kozubová 2013, 28, 30; táž 2018, 14, 16; Bartík et al. 2017, 52, 54–55, Fig. 5:108–109, 111, 127, 146). Protože moravské exempláře jsou bez bližších nálezových okolností, je možné je datovat jen rámcově do Ha D1–D3, případně do LT A. Hliněné pintadery z hradišť v Jamolicích – „Čertově hrázi“ a Oslavanech 2 – „Náporkách“, obdobně jako z kostrového hrobu ve Vojkovicích H117 – „Vojkovických nivách“ z Ha D2a (obr. 68; Golec 2005, tab. 169; Bartík et al. 2017, 49, 53, 56, Fig. 6:67, 121, 155) se tvarem a charakterem výzdoby jasně liší od pintader VK a představují lokální variantu tohoto typu předmětu, rozšířeného zejména v prostředí halštatské kultury s těžištěm výskytu v oblastech severozápadního a severovýchodního Přiaipí. Není vyloučené, že jako předlohy posloužily pintadery VK (Schwellnus 2010). Ze sídlištních objektů Těšetic-Kyjovice obj. 1511, 1525, 1564 a 1640 – „Sutny“ z Ha D2–D3 pochází soubor masivních střepů z dolní části těla v ruce zhotovené velké nádoby s výrazně odsazeným dnem, původně snad masivní dvojkónické vázy, amfory anebo kratéru s předpokládanou výškou více než 50 cm (Golec 2004, tab. 1:4; Bartík et al. 2017, 56, Fig. 6:153). Tvarově i přítomností odsazeného dna jde nepochybně o cizí prvek v keramické náplni HS/bývalé HS; typologicky vychází z vekerzugských keramických předloh při zachování lokálního technologického výrobního postupu a úpravy povrchu.

Předměty stepní a lesostepní zóny východní Evropy. Do třetí skupiny nálezů můžeme zařadit typy předmětů, jejichž těžiště výskytu se nachází v stepní a lesostepní zóně východní Evropy, popř. na severním Kavkazu, kde se objevují v materiální náplni mnohých kultur a kulturních skupin. Ve východních regionech střední Evropy je zaznamenáváme jen výjimečně, a to buď v identické podobě jako na východě (např. akinaky, průvlečky řemenů koňského postroje, hroty šípů s vnější tulejkou mladšího typu), nebo již v modifikované podobě jako místní výrobek (např. postranice z kosti/parohoviny).

Soubor čtyř artefaktů tohoto druhu pochází z Habrůvky – „Býčí skály“. Postranice z kosti/parohoviny se třemi malými otvory ve střední části a s konci v podobě značně schematizovaných kopýtek je na Moravě jediná svého druhu (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 71, Taf. 31:327). Postranice z kosti/parohoviny se zoomorfně tvarovanými konci, a to v podobě zvířecí hlavičky (např. beran, gryfoberan, dravec, kuň, los, býk, orel) na jednom konci a kopýtko na konci druhém, jsou typickým projevem materiální náplně kultur a kulturních skupin časně skytského období

(Ha C2–D1) v lesostepní zóně východní Evropy (s koncentrací v pravobřežní a levobřežní oblasti Podněpří) a částečně i na severním Kavkazu, kde jejich sporadické přežívání registrujeme ještě v průběhu druhé poloviny 6. století př. Kr. Jejich výskyt v stepní zóně východní Evropy doložený není (výjimkou je jen exemplář z Gruševky; *Polidovič 2004*, 145, 147–151, ris. 2–3; *Mogilov 2008*, 24–29, ris. 40–56). V Karpatické kotlině jsou známy jen čtyři nálezy podobných postranic, což jasně poukazuje nejen na epizodní charakter jejich výskytu, ale i na to, že tento typ součástí koňského postroje nenašel uplatnění ani ve VK, ani v ciumbrudské kultuře (zde úplně chybí), ale ani ve východohalštatské kultuře. Zatímco kostěná postranice z hradiště v Celldömölku – „Sághegy“ v Zadunají vykazuje výrazné tvarové podobnosti s východoevropskými exempláři, dvě jedinečné postranice z parohoviny ze sídlišť VK Pusztataskony obj. 487 – „Ledence“ 1 a Budapešť–Rákospalota obj. 128 – „Újmajor“ jsou na základě značných morfologických odlišností s východoevropskými exempláři bezpochyby místními výrobky (*Mozsolics 1953*, 94, Fig. 35, Pl. XV:8; *Horváth 2002*, 106, kúp 10:6; *Tóth 2015*, ris. 2). Koncový fragment postranice v podobě kopytka pochází z kostrového hrobu z Mátraszele z Ha D1b (*Kemenzei 1986*, Abb. 3; *Kozubová 2009*, 108–109). Postranice z Habrůvky – „Býčí skály“, kterou datujeme do Ha D1 s možným přesahem do Ha D2, se nejvíce podobá exempláři z Budapešti–Rákospaloty obj. 128 – „Újmajor“ a je nepochybné, že jde o lokální výrobek zhotovený buď ve VK, nebo přímo na Moravě. Lokálním výrobkem je také kostěný fragment zoomorfní postranice z hradiště Křenovice – „Hradisko“ se zoomorfně tvarovanou zvířecí hlavičkou pravděpodobně koně a geometrickou výzdobou z koncentrických kroužků (*Tichá Bambasová 2019*, 116–117, tab. 32:18; *táž 2020*, 66–67, tab. 28:18). Bronzová průvlečka řemenů z koňského postroje ve tvaru zvířecí tlapy z Habrůvky – „Býčí skály“ je ve střední Evropě jediná svého druhu (*Parzinger–Nekvasil–Barth 1995*, 71, Taf. 31:325). Motiv tlapy se v lesostepní zóně východní Evropy (s koncentrací v levobřežní a méně v pravobřežní Podněpří) poměrně často objevuje v 5. století př. Kr., se zřídka přehledem do 4. století př. Kr. (*Mogilov 2008*, 51–52, ris. 103). V stepní zóně Ukrajiny, jakož i v západopodolské skupině jsou obdobné průvlečky velmi zřídka (*Kovalev–Polin 1991*, 48–50, ris. 8:7–8; *Mogilov 2008*, 51). Mimo východní Evropu se podobné předměty vyskytují výjimečně, kromě průvlečky z Habrůvky – „Býčí skály“ známe jiný exemplář z pohřebiště v Celic-Dere v rumunské Dobrudži (*Simion 2000*, fig. 10:5). Průvlečka z Habrůvky – „Býčí skály“ patří nepochybně až do Ha D3, kam řadíme také tři bronzové hroty šípů s vnější tulejkou mladšího typu z této lokality (*Bartík et al. 2017*, Fig. 2:18–19, 22; *Klápa 2017*, Fig. 12:2–4). Subtilní bronzové hroty šípů s vnější tulejkou mladšího typu, které ve východní Evropě a na severním Kavkazu odpovídají třetí

chronologické skupině hrotů šípů podle Anny Ivanovny Meljukovové z 5.–4. století př. Kr., se od masivních exemplářů s vnější tulejkou staršího typu z první chronologické skupiny podle Anny Ivanovny Meljukovové z časně skytského období (Ha C2–D1) odlišují zejména dlouhým úzkým listem, který je typický pro hroty šípů s vnitřní tulejkou, a velmi krátkou úzkou vnější tulejkou bez zpětného háčku. Jeho funkci zde nahrazují ostře zašpičatěné konce listu. Tyto chronologicky mladší typy se ve střední Evropě vyskytují jen výjimečně a úplně chybí na lokalitách VK i ciumbrudské kultury, což ukazuje na rozdílnost v typologicko-chronologickém vývoji hrotů šípů východního typu mezi východní Evropou a východokarpatským regionem (*Meljukova 1964*, 14–32, ris. 1, tab. 6–9; *Kozubová 2009*, 67–68; *táž 2019a*, 62–64; *Daragan 2017*, 89). Mnohem delší časové rozpětí mají malé duté bronzové, železné a sporadicky i kostěné, olovené, zlaté a stříbrné kónické předměty označované jako vorvarky. Jde o polyfunkční předměty sloužící jako průvlečky řemenů koňských postrojů, součástí řemenů pancířové a lamelové výstroje (na zakončení řemenů), součástí toulců nebo opaskových garnitur, které známe v celé východní Evropě (s výraznou koncentrací v lesostepním Podněpří) a na severním Kavkazu v průběhu celého skytského období (*Mošinskij 2006*, 29–30; *Mogilov 2008*, 73–81, ris. 141–149). Mimo toto původní území rozšíření je nacházíme na východním Balkáně v bohatých tráckých náleзовých kontextech ze 4.–3. století př. Kr. (*Agre 2011*, 118, III, IV–18). Kromě sporného náleзовého celku z Ártánda – „Zomlin puszta“ z Ha D1 a hrobu koně 19 z pohřebiště v Szentes-Vekerzugu z Ha D3/LT A (na základě falér typu Magdalenska gora) podobné předměty na lokalitách VK doložené nejsou (*Kemenzei 2009*, Taf. 4:7, 69:5–7; *Kozubová 2010*, 53). Stejně konstatování se vztahuje na ciumbrudskou kulturu, kde byl doposud nalezen jeden kónický bronzový předmět v asi kostrovém hrobě z roku 1880 v Murgešti z Ha D1 (*Vulpe 1990*, 98, 101–102, Taf. 46A:2). Ve východohalštatském prostředí jsou bronzové kónické vorvarky řídkým jevem a kromě dvou moravských exemplářů je známe z mohyly 2 v Jalžabetu u Varaždínu a z mohyly ve Vaskeresztes, obě z Ha D1 (*Fekete 1985*, Abb. 22:3–5; *Šimek 1998*, Abb. 8:3–4). Na Moravě se kromě jedné vorvarky z Habrůvky – „Býčí skály“ (*Bartík et al. 2017*, 45, Fig. 6:30) další podobný exemplář našel na hradišti Štrambersk – „Kotouč“ (*Janák 2017*, obr. 1:7a). Exemplář z Habrůvky – „Býčí skály“ přiřazujeme k vorvarkám typu I.1.1. podle Olexandra Dmitroviče Mogilova, které jsou v lesostepní zóně Ukrajiny datované do rozpětí od druhé poloviny 6. do 4. století př. Kr. (*Mogilov 2008*, 74–75). S ohledem na minimální chronologickou citlivost vorvarek v původní oblasti rozšíření nesouhlasíme se zařazením štramberského exempláře, který je zároveň náhodným nálezem, do prvního horizontu výskytu předmětů východního typu na Moravě Ondřeje Klápy (*2017*, 71,

pozn. 6). Kromě toho, ze Štramberku – „Kotouče“ pocházejí nálezy široce datovatelných bronzových hrotů šípů nejen s vnější tulejkou staršího typu, ale i exempláře s vnitřní tulejkou, což může vorvarku zařadit do delšího časového rozmezí, nejen do navrženého Ha D1 (Janák 2017, obr. 1). Uvedenému neprotiřečí ani datování vorvarek typu I.1.4. podle Olexandra Dmitroviče Mogilova do druhé poloviny 6. až závěru 4. století př. Kr., mezi nimiž štramberský exemplář nachází nejbližší tvarové paralely (Mogilov 2008, 75, 76).

Z povrchového sběru ze Smržic – „Trávníků u Ostrova“ pochází např. lodkovitá spona (obr. 35:33), hroty šípů s vnitřní tulejkou (Bartík et al. 2017, 55, Fig. 5:142–144) a jeden unikátní, v ruce zhotovený střep z místní keramiky se záměrně čtyřikrát otištěnou malou kroužkovitou náušnicí/záušnicí s kuželovitou hlavičkou (nepublikováno). Jde o ozdoby hlavy ženských krojů, která je v Karpatské kotlině cizí a těžiště jejího rozšíření se nachází v lesostepní zóně Ukrajiny (časně skytská skupina pravobřeží středního Podněpří a západopodolská skupina), ale zejména v sousedních oblastech východního Polska (např. vysoká a tarnobrzegská kultura). V obou regionech jsou malé kroužkové náušnice/záušnice s terčovitou, hříbovitou nebo kuželovitou hlavičkou datované do 7.–6. století př. Kr. s těžištěm výskytu v druhé polovině 7. století př. Kr. Exempláře z vysoké a tarnobrzegské kultury jsou považovány za předlohy pro náušnice/záušnice z lesostepní zóny Ukrajiny (např. Gawlik 2007, 224, 237; Polit 2010, 356). Podobné náušnice/záušnice s kuželovitou, případně terčovitou hlavičkou jsou ve VK velmi řídké a jejich výskyt v Ha D1–D2 souvisí spíše s vlivy z jihovýchodního Polska, a to s tarnobrzegskou kulturou, než s lesostepní zónou Ukrajiny (bližší Kozubová 2019a, 108, Abb. 31). V případě keramického střepu ze Smržic – „Trávníků u Ostrova“ je pravděpodobnější, že náušnice/záušnice použité k jeho výzdobě se sem dostaly z VK, nikoliv z jihovýchodního Polska či ze západní Ukrajiny. Naznačoval by to společný výskyt bronzových hrotů šípů s vnitřní tulejkou varianty I3 podle Anity Kozubové na této lokalitě.

Z hradiště Mokrý-Horákov 2 – „Horákovský hrad“ u Brna pocházejí tři železné dýky – akinaky různých typů, všechny jsou však sběrového původu (Topal – Golec 2017, Fig. 1). Jedna ze tří dýk patří typu Vetersfelde podle Denise Topala, který byl rozšířený hlavně v druhé polovině 6. století př. Kr. (s prvním možným výskytem už na konci 7. nebo na začátku 6. století př. Kr.) v oblasti levobřeží středního Podněpří, na Krymu, v lesostepní zóně středního Poprutí a na severozápadním Kavkazu. V stepní zóně východní Evropy takové dýky doložené nejsou (Topal 2018, 66, 69, ris. 22). Z Karpatské kotliny je doposud známý jen jeden železný exemplář dýky typu Vetersfelde z lokality VK v Szirmabesenyő, jde však o náhodný nález (Kemenzei 2009, Taf. 79:1). Ostatní dva akinaky z Mokrý-Horákov – „Horákovského

hradu“ mohou být o něco mladší než zmíněná dýka typu Vetersfelde a patří asi do první poloviny 5. století př. Kr. Jde o dýku s anténovitou, zoomorfně zdobenou hlavicí a krátkou lamelovitou záštitou typu Găiceana podle Alexandra Vulpeho a o dýku s krátkou kvadratickou hlavicí a malou lamelovitou záštitou. Typ Găiceana, jehož nálezy jsou doložené v lesostepní zóně Podněpří (hlavně v jeho pravobřežní oblasti), v lesostepním Povolží, v Příkamí, na severozápadním Kavkazu (Kubáň) a v oblasti dolního toku Dunaje (kultura Ferigile, nálezy z Dobružde), je sice datovaný do druhé poloviny 6. a do první poloviny 5. století př. Kr., většina nálezů však patří teprve do 5. století př. Kr. (Vulpe 1990, 57–61; Topal 2018, 89). Podobné datování platí také pro nepřilíš početné nálezy akinaků s malou lamelovitou záštitou, které jsou na rozdíl od typu Găiceana široce rozptýleny ve stepní a lesostepní zóně východní Evropy včetně Krymu (Babenko – Šelechan' 2015, 83, 88). Na základě absence bodných a sečných zbraní s dvojítm ostřím typu akinak ve VK, které na rozdíl od bojových nožů a sekáčů VK do své výzbroje nepřijala, v případě moravských nálezů vyvstává otázka, jak se sem akinaky jako obzvlášť typická zbraň skytského období v lesostepní zóně východní Evropy a na severním Kavkazu a později i v stepní zóně severního Příčernomoří dostaly. Ani v ciembrudské kultuře nejsou typy akinaků, jaké byly nalezeny na Moravě, doložené a ve výzbroji se tu uplatnily především specifické dýky typu Posmuš (bližší Vulpe 1990; Kozubová 2019a, 74, 83–86; táž 2019b, 86). Je proto zřejmé, že VK ani ciembrudská kultura pro moravské exempláře úlohu zprostředkovatele nesehrály.

Předměty s předpokládaným původem v ciembrudské kultuře a v západopodolské skupině. Do čtvrté skupiny nálezů z hlediska jejich možného původu jsme zařadili hroty šípů s vnější tulejkou staršího typu, které ve východní Evropě a na severním Kavkazu patří do první chronologické skupiny hrotů šípů východního typu podle Anny Ivanovny Meljukovové (časně skytské období, Ha C2–D1; Meljukova 1964, 14–32, ris. 1, tab. 6–9). Ty se na rozdíl od hrotů šípů s vnitřní tulejkou vyznačují výraznější typologickou variabilitou. Patří sem exempláře dvojkřídlé (např. varianty skupiny I.A a I.Y podle Anji Hellmuthové, typy 3 a 5 podle Jana Chochorowského), trojkřídlé a trojkřídlo-trojboké (např. varianty skupiny II.A, II.B, II.C, II.D, II.E, II.G, II.H, II.M, II.N, II.Y podle Anji Hellmuthové) a nakonec trojboké (např. různé typy skupiny III podle Anji Hellmuthové; Chochorowski 1985; Hellmuth 2006; Bartík et al. 2017, Fig. 2:1,3–8,13,22,31–42, 3:43–54, 62–63,74–76,83,85–90, 4:93–102,106–107,113,116–117, 125,129–131,133,136, 5:145,147–151,159–161; Janák 2017, obr. 1:1–6,8; Novák 2017, tab. 2–3; týž 2020). Jelikož moravské nálezy byly vícekrát zpracovány nejen moravskými, ale i zahraničními badateli (např. Hellmuth 2006; Janák 2017; Klápa 2017; týž 2019; Novák 2017),

věnujeme se zde jen otázce jejich možného původu. Hroty šípů s vnější tulejkou staršího typu ze středoevropských lokalit mají ve východoevropském prostředí početnější analogie než exempláře s vnitřní tulejkou, což úzce souvisí s jejich výskytem v částečně odlišných nálezových kontextech. Část pochází z hrobových inventářů ciumbrudské kultury, kde jsou datovány do její starší chronologické fáze, ale v oblastech ležících západně a severozápadně od území jejího rozšíření – v Zadunajsku, na jihozápadním Slovensku, na Moravě a v Polsku – lze pozorovat koncentraci jejich výskytu zejména na hradištích a u části z nich v nálezových kontextech, které souvisejí s horizontem jejich zničení (např. Smolenice – „Molpír“, Celldömölk – „Sághegy“, Provodov – „Rysov“ nebo Wicina). Proto je evidentní, že výskyt hrotů šípů s vnější tulejkou staršího typu ve východohalštatském prostředí souvisel s jiným fenoménem než výskyt hrotů šípů s vnitřní tulejkou ve VK a v oblastech ležících západně od ní (kulturní a obchodní kontakty, výměna technologií, inovace způsobu boje, snaha o vybudování sféry vlivu ze strany VK). Mohl být pravděpodobně svázán s pohybem obyvatelstva a z toho vyplývajícími vojenskými aktivitami ze Sedmihradska z prostředí ciumbrudské kultury nebo z lesostepní zóny středního Podněstří z prostředí západopodolské skupiny, kde nacházíme početné analogie k exemplářům z východohalštatských lokalit (podrobně *Hellmuth 2006*). K této události došlo v průběhu Ha D1b. Hroty šípů s vnější tulejkou staršího typu se ve VK objevují sporadicky, doposud je známo méně než dvacet kusů. S výjimkou pěti exemplářů ze čtyř hrobů – Alsótelekes – „Dolinka“, Sajószentpéter, Szentes-Vekerzug a Tiszavasvári – „Csárdapart“ (zde jako amulet/talisman) – jde vesměs o náhodné nálezy bez bližších nálezových okolností (*Kemenczei 1994*, Abb. 5:1–3; *týž 2009*, Taf. 10:3, 19:2, 28:5–6, 59:11–13, 15–17, 79:3, 124:31, 171:2, 177:8; *Tóth 2012*, táb. 9:2–3).

Závěr

(1) Pojetí úlohy VK, ciumbrudské kultury a kultur/kulturních skupin stepní a lesostepní oblasti východní Evropy na Moravě se zásadně mění. Nepřikláníme se k modelu vážné destrukce Moravy v období Ha D1–D3, i když kontexty koncentrovaných militarií v podobě hrotů šípů (zejména s vnější tulejkou) na některých hradištích mohou na lokální destrukce poukazovat.

(2) Chronologický rámeček a širší kulturní souvislosti Moravy řadí diskutované nálezy do Ha D1–D3 (možná s přesahem do LT A) u prvních tří skupin. Nálezové okolnosti moravských exemplářů a datování ve zdrojových oblastech zúžení datace nedovolují. Čtvrtá skupina je omezena pouze na Ha D1b. Pro všechny skupiny identifikujeme zdrojové oblasti východně od Moravy. Nejblíže se nachází

VK, které byly v minulosti nesprávně přisuzovány všechny nálezy východního typu (viz „předměty skytského typu“ in *Klápa 2017*). Detailní vyhodnocení předmětů ukazuje, že jejich rozdělení z hlediska původu jen na dvě skupiny, a to na nálezy VK (skupina 1) a na nálezy s původem v stepní a lesostepní oblasti východní Evropy (skupina 3), je nedostatečné. U třetí skupiny předmětů lze těžiště možného původu ještě dále precizovat. Osobitě jsou předměty, které byly v domácím prostředí modifikované zejména podle vekerzugských nebo také východoevropských lesostepních předloh (skupina 2).

(3) Nálezy VK a předměty východního typu nejsou jen importy, ale také modifikovanými předměty domácího původu (viz druhá skupina předmětů podle původu). Právě tato složka poukazuje na jiný typ sousedských vztahů mezi Moravou a východními sousedy, zejména s VK.

(4) Pouze destrukční pojetí výskytu předmětů východního typu je neudržitelné. Nelze pracovat pouze s hroty šípů, existují ještě jiná militaria, a to elitního typu, a také celá řada dalších skupin nálezů a jejich kontextů, jako např. šperk a hliněné pintadery, které souvisejí s čistě ženskou, tj. nevojenskou sférou. Na tu ukazuje také na kruhu vyrobená keramika VK. Ani samotná militaria spjatá s mužskou sférou nelze automaticky považovat za doklad vojenských aktivit, protože ve východohalštatském prostředí nacházíme militaria a koňský postroj VK často v elitních nálezových celcích, nikoliv pouze v kontextech poukazujících na destrukční vojenské aktivity. Místní halštatské elity přijímaly tyto předměty do svých pohřebních zvyklostí s cílem vizualizovat svůj status.

(5) Chronologický aspekt militarií východního typu není zcela jednoznačný, protože zpravidla nejde o předměty datačně citlivé. Jelikož je neznáme z uzavřených nálezových celků, je nutné přistupovat k jejich datování a následné interpretaci obezřetně. Předměty, které můžeme přisoudit příčernomořským stepním Skytům, tj. předměty s původem v stepní zóně východní Evropy, na Moravě neznáme.

(6) Koncentrace nálezů VK a zejména předmětů východního typu na Moravě je na území PS a bývalé PS výraznější než v HS a bývalé HS (viz *obr. 67*).

(7) Jak ukazují nejnovější poznatky, Morava náleží vedle Slovinska ve východohalštatské kultuře k regionům s kontinuálně doloženými elitami v celém rozsahu Ha D1–D3. Zásadní význam v tomto ohledu přináší centrální pohřebně-obětní svatyně Habrůvka – „Býčí skála“ (*Golec – Mírová 2020*).

(8) V Ha D1–D3 je doložena řada depotů (viz *obr. 68*). Výskyt nálezů VK a předmětů východního typu všech identifikovaných skupin a zdrojů původu na kontinuálním vývoji na Moravě nic zásadního nemění – moravská skytská (s) pouští se prostě nekonalá.

14.

Závěr a diskuze

Pohled na *problematiku hrobů* jako odrazu chování lidí doby halštatské na Moravě poukazuje na její široké prořstání mezi ostatní námětové skupiny, s jejichž pomocí se snažíme pochopit a rekonstruovat společnost doby halštatské. Koncept odráží rozdílný přístup ke zdrojům a jejich interpretace. Pouze jejich kombinování a propojování vede k všeobecnému posouzení svěbytného způsobu halštaticizace HS a PS a v pozdní době halštatské v bývalé HS a PS. Typologicko-chronologické vztahy přerůstají v otázky socio-ekonomické.

Postupně jsme pracovali s těmito *námětovými okruhy*: (1) vozy a koňský postroj; (2) šperky – spony, jehlice, opasky, náramky/nápažníky, závěšky, jantar, sklo; (3) výzbroj a výstroj; (4) elity a s nimi spojený luxus/importy; (5) na elity navázané specializované řemeslo; (6) hradiště/dvorce; (7) depoty; (8) elitami institucionalizovaná centrální svatyně Habrůvka – „Býčí skála“; (9) předměty vekerzugské kultury a kultur východního typu; (10) specializované přírodovědné analýzy; (11) dálkové komunikace a krajinné vztahy; (12) společensko-ekonomický model a krajinné vztahy doby halštatské; (13) náboženství a svět idejí.

Výzkum doby halštatské na Moravě považujeme za mnohoproudý a pro celkové pochopení periody není možné zaměřovat se pouze na některý z vybraných okruhů. Snažili jsme se pomocí nových a starších interpretovaných dat rozvinout téma v širším záběru několika okruhů současně. Stav jejich poznání je velmi nerovnoměrný. Jednotliví badatelé se zaměřují na vybraná témata a jen výjimečně docházejí k rozsáhlejšímu propojování dat na základě uvedené metodiky. Zde uvádíme badatelské okruhy a práce, na něž jsme reagovali: (1) vozy a koňský postroj (Kos 2011; týž 2014c; týž 2015; Kos – Přichystal 2013, 88–89; Mírová 2019a; táž 2019b; viz kap. 10.2.1); (2) spony (Říhovský 1993; viz kap. 10.2.1), jehlice (Říhovský 1979; viz kap. 10.2.1), opasky (viz kap. 10.2.1), náramky/nápažníky (viz kap. 10.2.1), závěšky (Čižmář 2012a; Čižmář – Čižmářová 2014), sklo

(Kršová 2017; viz kap. 10.2.2), jantar (Přichystal 2007c; Chytráček et al. 2017; viz kap. 10.2.3), ucelené informace o pohřebištích (Podborský 1974; Nekvasil 1982a; Stegmann-Rajtár 1992a; táž 1992b; Přichystal 2003; Baarová 2004a; táž 2004b; táž 2004c; táž 2004d; táž 2007; Baarová – Mikulková 2004; Kos 2004; týž 2011; týž 2014c; týž 2015; týž 2016; Golec 2005c; Dobisíková et al. 2010; Kos – Přichystal 2013; Makarová 2017b; Mírová – Golec 2018; Holubová et al. 2020; viz kap. 10); (3) výzbroj a výstroj (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 59–69); (4) elity a luxus/importy (Podborský 2002; Makarová 2013; táž 2017b; Kos 2014c; Mírová – Golec 2018, 90–105; viz kap. 9); (5) hradiště/dvorce (Baarová 2005; Novák 2013; týž 2015; týž 2017; týž 2020; Bambasová 2019; Tichá Bambasová 2019; táž 2020; viz kap. 13.1); (6) depoty (Čižmář 2012a; Čižmář – Čižmářová 2014; Golec – Fojtík – Rybářová 2018; Golec – Kos 2020; Golec et al. 2021; viz kap. 13.2); (7) specializované řemeslo (Zeman 2011; týž 2015; týž 2017; viz kap. 13.3); (8) pohřebně-obětní jeskynní svatyně Habrůvka – „Býčí skála“ (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995; Oliva et al. 2015; Stloukal – Nekvasil 2015; Golec 2017; týž 2018; týž 2019; Mírová – Golec 2018; Golec – Mírová 2020a; tíž 2020b; viz kap. 15); (9) vekerzugské předměty a předměty východního typu (Golec – Čermáková – Fojtík 2016; Bartík et al. 2017; Klápa 2017; týž 2019; Novák 2017; týž 2020; Topal – Golec 2017; viz kap. 13.4); (10) přírodovědné analýzy (spadají sem např. četné antropologické, zoologické nebo petrografické rozbory, avšak jen zřídka jsou data vyhodnocena komplexně – viz Parzinger – Nekvasil – Barth 1995; nověji např. Chytráček et al. 2017; Makarová – Hložek 2017; Přichystal 2017; chemické analýzy potravy viz kap. 11.3); (11) dálkové komunikace (Martínek 2017; Golec – Martínek 2019; viz kap. 8) a krajinné/dálkové vztahy (Trefný 2002; Čižmářová – Holubová 2011; Holubová 2011; Makarová 2013; táž 2017a; táž 2017b; Vránová 2013; Kos 2014c; Mírová – Golec 2018, 90–105; Chytráček et al. 2019a; Golec – Mírová 2020a); (12)

společensko-ekonomický model společnosti (*Podborský 1993; týž 2002; Kolář 2007; Mírová – Golec 2018, 90–105; Golec – Mírová 2020a*; viz kap. 9); (13) náboženství a svět idejí (*Podborský 2006; Laučík 2017a; týž 2017b*; viz kap. 16).

Naším cílem bylo na základě definované metodiky monitorovat některé uvedené okruhy, interpretovat je, propojit data a předložit je k diskuzi. Ve středu našeho zájmu se nacházely platěnické hroby z pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ s prokázaným hrobem elity (Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“) a s velkou koncentrací bohatých hrobů vyšší střední vrstvy (*obr. 6*; kap. 10.1.1). Pro poznání PS zásadní lokalita byla zasazena do kontextu prostějovsko-vyškovské podskupiny PS/bývalé PS a do kontextu celé Moravy. Nebylo naší ambicí provést širokou analýzu v rámci sousedních regionů, které budou jistě hodnoceny v navazujících pracích. Na základě metodiky výzkumu dálkových komunikací a s využitím definovaných „strategických“ dat napříč výše uvedenými okruhy (kap. 8) jsme prostorově identifikovali na teritoriu Moravy šestnáct významných dopravních uzlů signovaných významnými nálezy s přítomností elit. Na základě metodiky s využitím postupů statistické analýzy (kap. 9) jsme tyto uzly včlenili do dvou sociálně-politických center, z nichž jedno se kryje s oblastí platěnického Prostějovska, druhé s oblastí horákovského Brněnska (*obr. 12, 22, 61, 69*). Výsledky práce poukazují na politické a socio-ekonomické procesy, které na území Moravy vytvořily územně nerovnoměrně zastoupené struktury s projevy elit. Těmito „globálními“ elitami máme na mysli struktury porovnatelné předem stanovenými parametry napříč vzdálenými regiony (*Mírová – Golec 2018, 92–99*; kap. 9). Sociální strukturu společnosti nelze studovat bez definované metodiky (viz *Makarová 2013; táž 2017a; táž 2017b*).

Základem hodnocení pohřebiště v Seloutkách je jeho časová pozice. Postupovali jsme podle definované metodiky, kdy jsme v prvním kroku monitorovali všechny dostupné hroby s kovovým inventářem na území celé Moravy, a to s využitím pěti klíčových okruhů – (1) vozy a koňský postroj, (2) výzbroj a výstroj, (3) spony a jehlice, (4) náramky/nápažníky, (5) opasky. Obdobně jsme pracovali také s depoty. Cíleně jsme se zaměřili na celky, v nichž se vyskytují kovové předměty společně a v dataci se navzájem podporují. Do tohoto rámce jsme v druhém kroku zařadili takové hroby ze Seloutek – „Na Štastných“, které lze datovat do jedné Reineckovy fáze (až subfáze). Pro datování souborů keramiky jsme využili kovový inventář (*obr. 49–52*), neboť samu keramiku lze datovat takto přesně jen zcela výjimečně. Tímto způsobem jsme stanovili tvarové a výzdobné trendy v keramickém inventáři. Obdobným způsobem jsme přistoupili k jantaru a sklu. Rozdělili jsme je na ty, které „podporují“ jiné celky, a na ty, které pro stanovení chronologické pozice naopak podporu „vyžadují“. *Základní chronologická struktura mezi Ha C1 a LTA je na Moravě nyní tvořena 125 hroby HS a PS, bývalé HS, PS a LTA* (*obr. 68*), jejich zařazení bylo

učiněno na základě rozborů kovových a skleněných předmětů (viz kap. 10.2.1–10.2.2). Podařilo se identifikovat několik elitních kontextů v pohřební svatyni *Habrůvka – „Býčí skála“ 1–5* a elitních čtyřkolových vozů *Habrůvka – „Býčí skála“ V1–V7 v rozmezí Ha D1b–D3* (*obr. 68*). Lokalita tak významně přispívá bohatostí a skladbou inventáře ke stavbě moravské chronologie. Dále jsme připojili další významné uzavřené soubory – *17 depotů v rozmezí Ha D1–D3* (viz kap. 13.2; *obr. 64, 68*) a náležejí sem také pravděpodobné depoty uložené v jeskynní svatyni *Habrůvka – „Býčí skála“ 6* (*obr. 64, 68*) s kovovým inventářem typickým zejména pro PS a bývalou PS (kap. 13.2; *obr. 68*). *Celkem jsme tudíž představili 155 hrobů a depotů, resp. kontextů v pohřební svatyni*. Tuto nově generovanou strukturu jsme porovnali s dalšími samostatnými okruhy – (1) hradiště/dvorce (kap. 13.1), (2) specializované řemeslo (kap. 13.3), (3) kultury východního typu na Moravě (kap. 13.4). Za propojení všech témat považujeme právě hroby, které se provazují s jednotlivými okruhy, zejména s otázkami sociální struktury, jimž dominují elity a vyšší střední vrstva.

Hroby s kovovým a skleněným inventářem ze Seloutek – „Na Štastných“ vyplňují dvě fáze (*obr. 68*): Ha C2 – Seloutky Hbez kontextu, H24/1934, H4/2012 a H10/2012 – „Na Štastných“, resp. Ha C2b – Seloutky H2/1926, H4/2017 a H2/2019 – „Na Štastných“; Ha D1 – Seloutky H1/2012 Kašina, H8/2012, H3/2017, H8/2017 a H1/2019 – „Na Štastných“. Žároviště u H20/1932 řadíme do rozmezí Ha D1–D2. Celkem tak na pohřebišti s padesáti prozkoumanými hroby můžeme zařadit do rozmezí jedné fáze nebo subfáze jedenáct hrobů a jeden hrob bez kontextu, což činí téměř ¼ hrobů. Zároveň jde asi o ¼ všech datovaných hrobů HS a PS/bývalé HS a PS na Moravě (*obr. 68*).

Kromě typologicko-chronologických a socio-ekonomických hledisek jsme se v úvodních kapitolách zamýšleli nad terminologií samotné platěnické skupiny, kterou chápeme jako *integrální součást východohalštatské kultury*, a to společně se skupinou horákovskou. Kriticky jsme se vyjádřili k základním termínům spojeným s tématem (kap. 3–4). Odmítli jsme např. matoucí, a tím i nevhodný termín platěnická fáze kultury lužických popelnicových polí (popelnicová pole ≠ doba halštatská), definovali jsme pomocné geografické podskupiny obou zmíněných skupin a představili jsme chronologický systém (*obr. 3*), jemuž jsme postupně dodali konkrétní náplň (*obr. 68*).

Revidovali jsme, resp. nově představili klasickou lokalitu PS – *Seloutky – „Na Štastných“*, která je známa již od výzkumů Antonína Gottwalda v 20. a 30. letech 20. století. Důležitou úlohu sehrála také v 60. a 70. letech minulého století, kdy Vladimíru Podborskému posloužila jako typické naleziště pro charakteristiku vývojové fáze Ha C2 (*Podborský 1970a, Abb. 1*). Tuto chronologickou pozici jsme na základě nových poznatků nerozporovali, neboť tato

fáze je zde výrazně zastoupena (obr. 68). Na vyhodnocení pohřebiště čítajícího *padesát hrobů* navázalo zhodnocení dalších nově zjištěných lokalit (Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“; Prostějov–Domamyslice – „V Loučkách, ul. Olšová“), starších revidovaných nálezů (Mostkovice H2 – „Přední díly“) a cíleně shromážděných jednotlivostí z řady lokalit, propojených s uvedenými okruhy.

V rámci PS/bývalé PS jsme systematicky monitorovali klíčový prvek bohatých hrobů – komorové hroby, které jsme studovali na základě nemovitě složky: (1) hrobové komory, (2) hrobové jámy, (3) kamenné kvadratické konstrukce hrobové jámy, (4) obvodového žlábků, (5) mohylového náspu. Jako důležité měřítko k porovnání jsme vytyčili velikost hrobové jámy, která hroby porovnává napříč PS i HS/bývalou PS i HS. Vyčlenili jsme šest pásem: (1) 0,5–1 m²; (2) 1–3 m²; (3) 3–6 m²; (4) 6–10 m²; (5) 10–20 m²; (6) 20–80 m² (obr. 23–25). Pásma 1–4 jsou zastoupena na pohřebištích PS/bývalé PS, pásma 5–6 jsou známa pouze z kontextů solitérních? hrobů/mohyl, kde jejich okolí není známo (obr. 25). Osm komorových hrobů ze Seloutek – „Na Šťastných“ náleží do pásma 4, přičemž ze zbytku PS/bývalé PS sem řadíme jen tři další hroby, což činí pouhou 1/3 v celé PS/bývalé PS na pohřebištích (kap. 10.1.1). Nemovitá složka byla doplněna informacemi o movitém inventáři (kap. 10.2): (1) kovové předměty; (2) sklo; (3) jantar. Průmět obou složek vytvořil výsledný obraz významu hrobu jako odrazu pohřbeného jedince v bývalé živé společnosti (kap. 11.2). Výsledná metodika konfrontovaná s daty PS a bývalé PS na Moravě odhalila existenci koncentrace elit PS/bývalé PS na Moravě v Prostějovské kotlině, kterou nazýváme **centrum PS a bývalé PS na Prostějovsku, obdobně jako centrum HS a bývalé HS na Brněnsku, společně s centrální pohřební svatyní Habrůvka – „Býčí skála“ komunikující s oběma uvedenými centry** (obr. 69). Tím se seloutecká nekropole stává pro poznání sociální struktury zcela klíčovou. Doposud největší pohřebiště na Moravě s 330 hroby v Moravičanech – „Dílečkách“ s osmi komorovými hroby (6,6× větší než Seloutky – „Na Šťastných“) náleží velikostí hrobových komor nejvýše do pásma 3 (kap. 10.1.1). Základní dostupná data o pohřebištích PS a bývalé PS jsme sumarizovali (obr. 26). Nová data tak posunula naše znalosti o struktuře PS/bývalé PS kupředu a potvrdila, že moravičanské pohřebiště nemůže poskytnout data, která se od něj od doby jeho výzkumu očekávala, neboť leží mimo centrum PS/bývalé PS. Cenné je vzhledem k celistvému prozkoumání, díky němuž je zásadním pramenem pro studium případové komunitní společenské struktury. Seloutky – „Na Šťastných“ jsou doposud chybějícím dílem v hlubším poznání PS, malým dílem i bývalé PS. Seloutky H2/1926 – „Na Šťastných“ je jediným velmožským hrobem (obr. 6) na pohřebišti PS/bývalé PS signovaným spáleným čtyřkolovým vozem (obr. 33). Ostatní velmožské hroby/

mohyly (obr. 25) jsou zatím z pohřebišť vyčleněny a jejich vztah k nim je kvůli nedostatku dat nejasný. Rozsáhlé kamenné závaly/konstrukce hrobových jam (kap. 10.1.2; obr. 27–28) se jednoznačně váží k bohatým velmožským hrobům a hrobům vyšší střední vrstvy, naopak mizí s nižšími pásmy hrobových jam. Zatím nejasný je význam kruhových žlábků/příkopů kolem hrobů/mohyl (kap. 10.1.3; obr. 29, 30:3–4, 7–9; tab. 110). Jsou příznačné pro PS/bývalou PS, v HS/bývalé HS je neznáme. Jejich velikost je vázána na velikost hrobové jámy. U velmožských mohyl jde již o příkopy.

Dynamika vývoje moravské doby halštatské prodělala několik výrazných fází. HS/bývalá HS s jižní částí PS/bývalé PS, kam náleží predikované centrum na Prostějovsku, vykazuje shodné rytmy vývoje. Subfáze Ha C1a je transformační, dochází ke konečnému rozpadu pozdně bronzové společnosti vázané na centrální opevněná hradiště s blízkými pohřebišti. Subfáze Ha C1b je doposud velmi obtížně identifikovatelná, v této době se ukládalo velice málo kovových předmětů, které ji umožňují identifikovat. Fáze Ha C2 je obdobím razantního společenského růstu; nyní jsou budovány vůbec největší mohyly na Moravě. Kulminací společenského vývoje jsou fáze Ha D1–D2, které na základě soudobých pramenů znamenají vrcholné období provázené centralizačními procesy na Brněnsku a Prostějovsku. V tomto období se klíčovou centrální lokalitou stává centrální pohřební svatyně v Habrůvce – „Býčí skála“, objevuje se velké množství opevněných lokalit a v PS/bývalé PS se ukládají depoty. Zlomovou se stává fáze Ha D2, kdy dochází k výraznému úbytku pramenů v krajině, které dovolují identifikaci hrobových a dalších celků. Tento úbytek však nemusí automaticky znamenat, jak bylo v minulosti popisováno, úpadek. Centralizace pravděpodobně způsobila výrazné koncentrování moci a majetku do ústředí. Pokud ta nejsou zkoumána, může na základě studia „nahodile“ získaných dat mimo ně lehce vzniknout obraz úpadku. Silné náznaky o opaku však máme k dispozici. Kumulované prameny po existenci elit se stahují do centrální lokality Habrůvky – „Býčí skály“, která je v Ha D1b–D3 ovládána hegemony centralizačních procesů z Brněnska a Prostějovska (*Golec – Mírová 2020a*). Objevují se předměty východní již od Ha D1, které ale nezpůsobily společenský úpadek. Naopak nejspíše pomohly (cíleně zevnitř moravské halštatské společnosti?) urychlit proces centralizace. Nové výzkumy poukazují na fakt, že východní předměty jsou napodobovány a vytvářejí nový svébytný domácí okruh. Otázka kontinuity či diskontinuity mezi Ha D3 a LT A musí být systematicky sledována. Pokud však jde o centralizovanou společnost, stojíme před metodickým problémem. Bez cíleného zkoumání možných center, jako jsou výšinná hradiště, otázku nemůžeme řešit. Kulturní sjednocení HS/bývalé HS a PS/bývalé PS však nastalo mnohem dříve, a to nejspíše od fáze Ha D2.

14. Závěr a diskuze

př. Kr.	(sub)fáze Reinecke	horizonty Parzinger	hroby a depoty	
800–725	Ha C1a	1	Brno-Obřany H140 a H169 – „V Širokých“ (HS); Klentnice H78 – „Pavlovské vrchy“ (HS)	
725–675	Ha C1b	2	Trstěnice H3 – „Rybník“ (HS)	Bošovice H2 – „U Dvou závor“ (HS); Dobelice – „čp. 67“ (HS); Slatinky PH172 – „Nivky“ (PS)
675–625	Ha C2a	3	Blatec H3/2001 – „Za Nádražím“ (PS); Brno-Holásky H3 – U Tuřan“ (HS); Brno-Horní Heršpice H3 a H4 – „Na Široké, ul. Kšírova“ (HS); Doloplazy – „Rovina“ (náhodný nález); Drysice H1 – „Čtvrtě za školou“ (PS); Hrušovany u Brna H1 – „U Tří mostů“ (HS); Modřice H3846 – „Rybníky“ (HS); Mokrá-Horákov – „Hlásnice“ (HS); Morašice H1 – „U Mohyly“ (HS); Moravičany H21, H103, H220, H966, H1023, H1099, H1128, H1167 – „Dilečky“ (PS); Mostkovice H2 – „Přední díly“ (PS, HDK); Náměšť na Hané-Biskupství – „Vrchy“ (PS); Oslavany H1 – „Kukla“ (HS); Rajhrad H1 – „Stará pošta“ (HS); Seloutky Hbez kontextu, H26/1934, H4/2012 a H10/2012 – „Na Šťastných“ (PS); Slatinky PH41 – „Nivky“ (PS); Slavkov u Brna H4 – „Rauscher“ (HS); Suchohrdly H1 – „Starý zámek“ (HS); Těšetice H1 – „Piskovna“ (HS); Trstěnice H2 – „Rybník“ (HS); Vedrovice H2 – „Za Kostelem“ (HS); Věteřov – „čp. 203“ (PS); Vojkovice H7, H22, H25, H62, H67 a H109 – „Vojkovické nivy“ (HS); Ústín – „Královský kopec“ (PS)	
	Ha C2b	4	Hrušovany u Brna H2 – „U Tří mostů“ (HS); Modřice H1800 – „Sádky“ (HS); Seloutky H2/1926, H4/2017 a H2/2019 – „Na Šťastných“ (PS); Slavkov u Brna H2 – „Rauscher“ (HS); Zlín-Louky – „Kamenné dílce“ (PS)	
625–550	Ha D1a	5	Bohdalice-Pavlovice – „Ve Žlebcách“ (PS, depot); Bošovice H1 – „U Dvou závor“ (HS); Brno-Zábrdovice H214/19, pohřeb I – „ul. Příkop“ (HS); Brno-Židenice H1 – „kasárna“ (HS); Bučovice-Marefy H15 – „Člupy“ (HS); Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“ (PS, HDK); Habrůvka – „Býčí skála“ 1 (HS a PS); Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 H68 – „Zadní“ (PS); Mikulov H3 – „kasárna“ (HS); Modřice H802, H827 a H1801 – „Sádky“ (HS); Moravičany H31, H1119 a H1145 – „Dilečky“ (PS); Náměšť na Hané-Biskupství H1/2008–2009 – „intražilán obce“ (PS); Popovice H1 (HS); Pustiměř H1/85 – „Pod Grefty“ (PS); Seloutky H1/2012 Kašina, H8/2012, H3/2017, H8/2017 a H1/2019 – „Na Šťastných“ (PS); Slatinky PH18, PH106 a PH153 – „Nivky“ (PS); Slavkov u Brna H1 – „Auto Bayer“ (HS); Slavkov u Brna H3 – „Rauscher“ (HS); Vojkovice H4, H60, H110 a H111 – „Vojkovické nivy“ (HS)	Bratčice – „Mělcanská“ (HS)
	Ha D1b	6	Bučovice-Marefy H20 – „Člupy“ (HS/BHS); Habrůvka – „Býčí skála“ 2, 5, V1, V5, V7 (HS/BHS a PS/BPS); Jevíčko III, B/39 – „Na Panském“ (PS/BPS, HDK); Kuřim – „ul. Školní“ (HS/BHS)	
550–500	Ha D2a	7a	Ivančice-Budkovice – „Knotkova zahrada“ (BHS); Vojkovice H117 – „Vojkovické nivy“ (BHS)	
	Ha D2b	7b/c	Habrůvka – „Býčí skála“ V3 (BHS a BPS); Moravičany H1154 – „Dilečky“ (BPS)	
500–450	Ha D3	8	Brno-Obřany – „V Širokých“ (BHS); Bzenec H? – „Babi“ (BPS); Habrůvka – „Býčí skála“ V6 (BHS/BPS); Moravičany H1247 – „Dilečky“ (BPS); Podolí H2/1899 – „Palouk“ (BHS); Popovice 1888 (BHS); Slatinky HH – „Nivky“ (BPS)	
450–375	LT A1–A2	9 a 10	Ježkovice – „Černov“ 1–2 (depot, ČDL); Lovčice H1 – „Lovecký lán“ (ČDL); Lukov nad Dyjí – „Ostroh“ (ČDL); Podolí H32 – „Palouk“ (ČDL); Slavkov – „za kravinem“ (ČDL); Troubsko – „Horní louky“ (ČDL)	

Obr. 68: Hroby doby halštatské a časné doby laténské (Ha C1–LT A) na Moravě datované kovovým a skleněným inventářem; depoty v době halštatské a časné době laténské (Ha D1–LT A) datované kovovým, skleněným a jantarovým inventářem; centrální svatyně horákovské a platěnické skupiny/bývalé horákovské a platěnické skupiny Habrůvka – „Býčí skála“ v Ha D1b–D3. Vždy hroby/pohřby, pokud není

14. Závěr a diskuze

hroby a depoty		horizonty Parzinger	(sub)fáze Reinecke	př. Kr.	
	Brno-Obrány H6 – „V Širokých“ (HS); Slatinky PH22, PH96 a PHbez kontextu – „Nivky“ (PS)	1	Ha C1a	800–725	
		2	Ha C1b	725–675	
	Brno-Holásky H1 a H2 – „U Tuřan“ (HS); Modřice H3815 – „Rybníky“ (HS)	3	Ha C2a	675–625	
	Dobručice – „Kamenec“ (PS); Lipník nad Bečvou VII-Trnávka 5 H57 – „Zadní“ (PS); Modřice H1865 – „Sádky“ (HS)	4	Ha C2b		
		5	Ha D1a	625–550	
Blatec H11 – „Za Nádražím“ (PS/BPS, HDK); Brusné – „Křídlo“ (PS/BPS, depot); Diváky – „Burberk“ (HS/BHS, depot); Kralice na Hané – „Kralický háj“ (PS/BPS, depot); Loučka – „Doubrava“ (PS/BPS, depot); Moravičany H1000, H1100, H1144 – „Dílečky“ (PS/BPS); Náklo – „Pod Dědinou“ (PS/BPS, depot); Orlovice H851 – „Lysá hora“ (PS/BPS); Podolí – „Zajbot“ (PS/BPS, depot); Prosenice (PS/BPS, depot); Prostějov-Čechůvky – „Kopaniny“ (PS/BPS, depot); Provodov – „Rysov“ 1–2 (PS/BPS, depoty); Roštín – „Vlčák“ (PS/BPS, depot); Seloutky žároviště u H20/1932 – „Na Štástných“ (PS/BPS, žároviště); Slavkov pod Hostýnem – „Homole“ (PS/BPS, depot); Šarovy – „Hluboček“ (PS/BPS, depot); dřívě Uherské Hradiště (asi PS/BPS, depot)	Habrůvka – „Býčí skála“ 6–7 (HS/BHS a PS/BPS; depot/depoty a dílna)	Bánov – „Skalky“ (PS, depot); Modřice H818 – „Sádky“ (HS)	6		Ha D1b
		Blatec – „Kocanda“ (BPS, depot); Dukovany – „Na Rabštýně“ (BHS); Krhovice – „intravilán“ (BHS, HDK); Moravičany H1146 – „Dílečky“ (BPS); Slatinky PH171 – „Nivky“ (BPS); Ždánice – „Oujezd pod Nedbálky“ (BPS)	Blatec H28 – „Za Nádražím“ (BPS, HDK); Habrůvka – „Býčí skála“ 3–4, V2, V4 (BHS/BPS); Kralice na Hané H1 – „Staré olší“ (BPS, HDK)		7a
			7b/c	Ha D2b	550–500
			8	Ha D3	500–450
			9 a 10	LT A1–A2	450–375

uvedeno jinak. HDK – hroby datované pomocí keramiky; HS – horákovská skupina; PS – platěnická skupina; BHS – bývalá horákovská skupina (pozdní doba halštatská); BPS – bývalá platěnická skupina (pozdní doba halštatská); ČDL – časná doba laténská; není-li uvedeno jinak v závorce, jde o hrob/pohřeb (sestavili: M. Golec, Z. Mírová a P. Fojtík).

Obr. 69: Hlavní dopravní uzly zformované na křižovatkách Jantarové a Panonské stezky, konfrontované s datovanými hroby, depoty horákovské a platěnické skupiny/pozdní doby halštatské, resp. časně doby laténské (Ha C–LT A) a centrální svatyní horákovské a platěnické skupiny/pozdní doby halštatské v Habrůvce–„Býčí skále“ (Ha D1b–D3; viz *obr. 68*). Na Brněnsku v horákovské skupině a na Prostějovsku v platěnické skupině se od Ha D1 začala formovat dvě politicko-ekonomická centra, mezi nimiž leželo jedno společné nadkulturní a nadregionální centrum v Habrůvce–„Býčí skále“ (sestavili: M. Golec, Z. Mírová, P. Fojtík a J. Martínek).

15.

Exkurz I. – Pohled etnografie. Poutní svatyně jako pravěký krajinný archetyp

(Martin Golec – Klára Sovová)

Evžen Neustupný pojímá krajinu z pohledu prostorové archeologie jako *krajinu sociální* a v ní probíhají procesy komunikace společnosti, jiných lidí (Neustupný 2010, 143–146; Golec – Martínek 2019). Jde o velké „jeviště“ lidských dějin a pradějin, místo interakcí, které při pohledu na územně menší části, kupř. sídelní areály, většinou uniká archeologickému zájmu a pochopení. Přírodní přednastavení krajiny navádí člověka ke specifickému druhu chování, které může být shodné, ale i rozdílné v jejích jednotlivých částech. Na Moravě můžeme v zásadě rozlišit dva typy krajiny: roviny/nížiny a vrchoviny/hory (Gojda 2000; Golec 2017, Fig. 11). Specifika těchto dvou krajin vedla k jejich odlišnému využívání (adaptaci). Studium kultur rané doby železné dokládá, že society pro osídlení využívaly téměř výhradně roviny/nížiny, zatímco vrchoviny/hory zůstávaly většinou neosídlené. Tento kulturní vzorec se osvědčoval po dlouhou dobu pravěku a nebyl důvod jej měnit. Základní schéma osídlené krajiny pozorovatelné v době železné se (etnograficky vzato) nezměnilo dalších osmnáct století (8. století př. Kr. – 11. století po Kr.). Tento krajinný archetyp má však ještě hlubší kořeny, také předchází etapa popelnicových polí (13.–9. století př. Kr.), stejně jako periody starší, dodržovala obdobné sídelní principy, kdy vrchoviny/hory až na výjimky zůstaly neosídleny. Základní sídelní principy obou archeologických kultur doby halštatské na Moravě (HS a PS/bývalé

HS a PS) mají symbiotické parametry. Ty lze spatřovat ve vztahu kultur vůči sobě i vůči přírodním podmínkám/přednastavení. Kultura doby železné dosáhla politického systému,⁵⁰ který vedl k postupné výrazné centralizaci moci, jež se projevuje kumulací dokladů existence společenských elit do dvou územně omezených center (*obr. 6*; Brněnsko u HS/bývalé HS a Prostějovsko u PS/bývalé PS). Poloha těchto společenských center v krajině není nahodilá, nopak vykazuje významné vazby na přírodní přednastavení. Vzniklá symbióza mezi kulturní a přírodní složkou krajiny je z pohledu archeologie kulturním produktem. Konkrétní vzorec osídlení v sobě zahrnuje kombinaci vhodných parametrů v klimaticky výhodných podmínkách rovin/nížin s kvalitní půdou pro zemědělství, pastvinami pro dobytek, dostatkem lovné zvěře, nabídkou důležitých surovin, jako je dřevo, kámen a železo, umístěním na strategických komunikacích spojujících oblasti s dalšími centry, přes

50 Kultura doby železné byly na Moravě organizovány na úrovni jednoduchého, dočasně také komplexního náčelnictví (Krause – Beilharz – Fernández-Götz 2012, Abb. 18). Doba halštatská dosáhla komplexního náčelnictví pravděpodobně v období Ha D1b–D3 (Golec – Mírová 2020a). K zásadní a trvalé změně došlo teprve přechodem ke státnímu systému v 11. století po Kr. (Macháček 2005, 131–132).

něž byly transportovány výrobky a komodity dálkového obchodu, ad.

Dichotomie je lidem hluboce zakořeněna a prorůstá celou kulturu. Od narození jsme konfrontováni s její existencí; svět je dělen na muže/ženy, mladé/staré, významné/nevýznamné, bohaté/chudé, ad. Obdobné schéma platí při vymezování se vůči sousedům (ať už v globálnějším pojetí, pozorovatelném na vztahu dvou kultur, nebo v menším měřítku jako vzájemné vymezování se jednotlivých skupin v rámci jedné obce). Toto vymezování je přirozené a sehrává svou roli při rozdělování společnosti/světa na naše a cizí, rozuměj bezpečné/nebezpečné. Stejně schéma pozorujeme ve vztahu my/bohové. Výzkum doby halštatské na Moravě ukazuje na zásadní zájem o neosídlené oblasti Dražanské vrchoviny, ke kterým přiléhají obě zmíněná jádra elit v době svého kulturního vrcholu (Ha D1b–D2a; na jižním okraji nacházíme centrum HS/bývalé HS a na východním okraji centrum PS/bývalé PS). Způsob, jakým prostor vnímali a využívali obyvatelé obou kulturních okrsků, napovídá o jeho důležitosti pro člověka doby železné. Tento „dražansko-zábřežský ostrov“ je významným příkladem dichotomního krajinného vztahu. Ostrov jen zdánlivě působí jako krajinná překážka, kterou bylo nutné překonat pro návštěvu „sousedů za ostrovem“. Nepředstavuje překážku nijak zásadní, k jeho překonání stačí několik hodin chůze/jízdy, záleží, kterým směrem je vytyčena. Proto nebyla vrchovina *terrou incognitou*, ale sehrávala důležitou roli jako krajina transportní pravěkého mikro- i makrosvěta. Krajina byla protkána řadou cest spojujících osady v rovinách/nízinách na opačných koncích vrchoviny i cest, které byly součástí dálkových obchodních tras křižujících Evropu. Tato místa vykazovala také další specifika, která v ní současní obyvatelé vždy znovu rozeznávali a díky nimž chápali krajinu jako posvátnou. Pohledem Mircey Eliadeho nazíráme na zmíněná místa jako na trhliny v jinak homogenním prostoru. Tyto trhliny se kvalitativně odlišují od ostatního prostoru, jsou vnímány jako místa odlišná od ostatního světa, je možné v nich vycítit náboženský aspekt. Taková místa mohou být pocítována jako střed světa, projevený např. svatými horami – místy spojujícími lidský svět s podsvětím i nebesy (Eliade 1994, 17, 27–31; Laučík 2017a, Fig. 109). Chrámy a posvátné okrsky vznikají právě v místech trhlin v prostoru. Tak byla zřejmě opakovaně uchopována oblast Moravského krasu, kde se setkáváme s doklady kultovních aktivit a svatyní v různých dobách pravěku (Ondroušková 2011, 162–164; Sovová 2017, 111). V době kulminujících centralizačních procesů v Ha D1b–D3 (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, Abb. 1; Mírová – Golec 2020a) byla ve středu Moravského krasu institucionalizována *jeskynní svatyně Habruvka – „Býčí skála“ se vztahem k centřům elit HS/bývalé HS a PS/bývalé PS*. Krajina, v níž byl rozeznán náboženský aspekt, se

stala místem podzemní svatyně, která představovala stejný princip spojení tří světů: příbytek bohyně/boha – podsvětí, venkovního světa lidí a prostřednictvím tzv. Velkého okna ve stěně skály (nebo vertikálou skály samotné) s nebesy a jejich kosmologickým principem. Význam tohoto místa byl umocněn existencí podzemních řek a pramenů – vody v sobě nesou ve všech náboženských systémech symboliku očisty a obnovy (Eliade 1994, 90–91).⁵¹ Její umístění opět nebylo náhodné. Neosídlená krajina mimo permanentně obydlenou oblast představovala archetyp krajiny obývané bohem/bohy. Konkrétní výběr místa svatyně je určen přírodním přednastavením (nabídkami) výjimečně velké horizontální jeskyně (kamenného domu) s mnoha specifiky, odlišujícími ji nejen od okolní nekrasové krajiny bez jeskyní, ale také od jiných jeskyní v Moravském krasu (Golec 2017, 42–50).

Trvalé sídliště v blízkosti svatyně v Habruvce – „Býčí skále“ z doby halštatské doposud nebylo nalezeno. Na základě monitorování luxusních předmětů elit předpokládáme, že místo bylo navštěvováno z centralizačních jader ležících v blízkosti Brna a Prostějova (obr. 5, 12, 22, 69). Návštěva svatyně obnáší z časového hlediska několika-hodinovou, popř. celodenní nebo i vícedenní cestu. Poutí chápeme v tomto případě cestu vykonanou k posvátnému místu (různí autoři sice definují pouť odlišně, panuje ovšem shoda, že pouť je fyzicky uskutečněná cesta).⁵² Cílem cesty nemusí být nutně dům/chrám, ale pouhé přírodní místo (kamenný dům), jako je jeskyně, řeka, posvátný háj ad.⁵³

-
- 51 Význam přítomnosti prvku zázračné vody při vzniku a budování tradice křesťanských poutních míst popisuje Richard Jeřábek. Zmiňuje silnou lidovou víru v posvátnou a očistnou moc vody a využívání této víry katolickou církví k větší atraktivitě poutních míst, např. Svatého Hostýna (Jeřábek 1961, 146–149).
- 52 Přesto se vyskytují náboženství, u nichž je možné pouť uskutečnit symbolicky (v křesťanství je podobně vnímána např. Křížová cesta), avšak symbolická pouť je možná pouze jako rozvinutí a zduchovnění klasické pouti.
- 53 Antropologický výzkum poutnictví je komplexní problém, ježž je možné uchopit z mnoha úhlů pohledu. Je možné věnovat se popisu jednotlivých poutních míst a tradic s nimi spojených, historickému bádání o poutích (většinou křesťanských) od středověku po dnešek, s jejich vrcholem v době barokní (což je v současné české i evropské etnologii asi nejrozšířenější pohled; viz např. Mihola ed. 2010; Ohler 2002), popisu cesty z pohledu motivu a prožitků poutníků, sociologickému a ekonomickému pohledu na poutě až po často diskutovaný rozdíl či spíše hledání tenké hranice mezi poutí a turismem (srv. Kapusta 2011). Tak jako antropologové řeší míru, s níž je možné odlišit poutníka a turistu, je obtížné vyčlenit navíc ještě aspekt cestovatelství. „Říkají-li zakladatelé antropologie poutnictví Victor a Edith Turnerovi, že turista je polovičním poutníkem, jestliže je poutník polovičním turistou (...), můžeme dodat, že je cestovatel částečným turistou a poutníkem, jako je turista a poutník částečným cestovatelem“ (Kapusta 2011, 32).

Důvodem, proč pohřebně-obětní svatyni v Habrůvce – „Býčí skále“ chápeme jako poutní místo, není jen jeskyně samotná, ale i její vzdálenost od soudobých sídlišť a také cesta, již bylo nutno podniknout k místu náboženského aktu. Tato skutečnost vylučuje užívání svatyně jako místa každodenní religiozity. Navíc charakter náleží pocházejících z jeskyně (množství, časový horizont, v němž docházelo k jejich ukládání, ad.) nás opravňuje uvažovat o svatyni spojené s poutnictvím (Sovová 2017, 111). Nalezené artefakty ukazují, že jeskynní svatyně byla cílem poutí zřejmě celého společenského spektra, včetně (a zejména) vládnoucích elit. V symbolickém smyslu může být pouť chápána jako iniciační rituál a úkon odevzdání, např. Victor Turner chápe pouť jako střední, liminální fázi přechodového rituálu.⁵⁴ Pouť se vyskytuje ve většině světových náboženství (Bowie 2008, 243–270). V hinduismu představuje hlavní poutní místa tzv. čardham, v buddhismu jsou významnými místy ta, která jsou spojena se životem Gautamy Buddha, v křesťanství se životem Ježíše Krista nebo některého ze svatých, v islámu je tímto místem Mekka, rodné město Mohamedovo. Vzdálené chrámy a svatyně navštěvovali též staří Řekové a Římané, Keltové i Germáni. Také židovské náboženství mělo své poutě. Popis hromadné pouti v době Velikonoc do Jeruzaléma nalezneme v Lukášově evangeliu (Bible 1979, Lukáš 2:41–46). V době středověkého křesťanství se stalo poutnictví významným náboženským projevem a pouť do Říma či Jeruzaléma představovala specifickou duchovní hodnotu jednotlivce.

Většinou se však navštěvovala poutní místa lokální, která díky své dostupnosti umožňovala krátkodobou pouť. V moravské středověké a novověké náboženské tradici známe celou řadu více či méně významných poutních míst. U některých se zopakoval také archetyp odchodu z jednoho typu krajiny (roviny/nížiny) do druhého typu (vrchoviny). Velmi zajímavé příklady lze uvést z Hané. Na jejím okraji, na vyvýšených místech na okraji vrchoviny, nacházíme posvátná místa s duchovní tradicí, např. vizuálně dominující Svatý Hostýn nebo Svatý Kopeček. Ke „skrytému

typu“ významných poutních míst se středověkou a barokní tradicí řadíme Křtiny a Vranov u Brna uvnitř „drahansko-zábřežského vrchovinového ostrova“. Tento princip se shoduje právě s halštatskou jeskynní svatyní v Habrůvce – „Býčí skále“, která leží dokonce mezi oběma dodnes frekventovanými katolickými poutními místy. Zejména Křtiny bývaly a jsou oblíbené u obyvatel Hané z Vyškova, Prostějovska a Kroměřížska, což dokládají četné votivní obrazy vesnických komunit umístěné v ambitu poutního kostela (svatyně) Panny Marie ve Křtinách. Křtiny jsou dodnes hojně navštěvovány od západu, kudy vede např. pouť ze Staré Boleslavi na Velehrad. Ze severu jimi vede svatojakubská pouť směřující přes Křtiny a Vranov u Brna na Brno a dále k jihu. V protisměru jsou velmi oblíbené pouti vedené od jihu od Brna do obou poutních míst. Pěší náboženské pouti dodnes využívají z velké části identické dálkové komunikace při průchodu „drahansko-zábřežským ostrovem“ jako v pravěku, středověku a novověku.

Poutní svatyně se, vedle náboženského aspektu setkání s bohem/bohy (Laučík 2017a, Fig. 109), stává místem setkání lidí z rozdílných regionů, a sehrává tím velmi důležitou roli v sociální oblasti/komunikaci (Sovová 2017, 112–113), která může mít různý charakter.⁵⁵ To však není jediný aspekt obdobných míst. Pokud se na podobném místě setkáváme s významnou přítomností elit, což je právě případ halštatské svatyně v Habrůvce – „Býčí skále“, hraje svatyně roli místa střetávání živých a zemřelých elit různého kulturního původu. Samotná svatyně se nachází přímo na hranici HS a PS/bývalé HS a PS. Evidujeme či předpokládáme v ní čtyři základní funkce: (1) dočasný pobyt; (2) výrobu předmětů; (3) pohřbívání/obětování lidí; (4) ukládání obětí/vót (Golec 2017, 76; týž 2019, 103). Svatyně je výsledkem působení obou zmíněných halštatských kultur. Šest koster ztotožňujeme – na základě luxusních předmětů/importů, nacházejících se v jejich nejbližším kontextu – s příslušníky elit: velmoži/velmožkami (Habrůvka – „Býčí skála“ 1–5; Mirová – Golec 2018, Fig. 20; Habrůvka – „Býčí skála“ V1; Mirová 2019a, 96, Fig. 28; táž 2019b, 75). Nezodpovězená však zůstává otázka příčiny smrti těchto jedinců. Pokud jde o smrt přirozenou, chápeme pohřbené jako možné donátory svatyně. Výběr místa jejich pohřbu byl sám o sobě prestižní záležitostí a tento akt zvyšoval společenský status pohřbených (a naopak mohl fakt, že jde o pohřebiště významných osob,

54 Antropologie poutnictví stála dlouhou dobu na okraji zájmu badatelů. Teprve koncem 70. let 20. století Victor Turner, později ve spolupráci se svou ženou Edith Turnerovou, vypracoval koncepci poutnictví jako přechodového rituálu, konkrétně jej spojuje s jeho střední částí, píše o liminalitě a vzniku *communitas* (Turner 1974; Turner – Turner 1978). Postupně se s rozvojem bádání vynořila řada dalších přístupů a také kritiků Turnerovy koncepce, již bylo především vytykáno, že ji nelze aplikovat na všechny typy poutí (jde především o koncepci *communitas*), je považována za příliš statickou. Byly vytvořeny konkurenční koncepty (srv. např. Eade, John, Sallnow). Přesto se s Turnerovou koncepcí dodnes pracuje jako s jedním z možných diskurzů. Jejich přehled a vývoj antropologického bádání o poutnictví podali Michael Winkelman a Jill Dubish (2005, VII–XXXVI).

55 U posvátných míst a poutí k nim směřujících byl často vnímán především jejich jednotící aspekt. Durkheimovský pohled na posvátná místa předpokládá jejich jednotící, očišťující charakter. Avšak v historii nejsou neobvyklé ani opačné případy. Příkladem mohou být posvátná místa ve Svaté zemi, na která si činí nárok hned několik náboženství a denominací, a mají tedy spíše tendenci společnost rozdělovat (Bowie 2008, 245–247).

zvyšovat prestiž místa samotného). V případě předčasné rituální smrti (součásti posvátného obřadu) šlo o oběť společensky nejvýznamnější a je nutné ji chápat v kontextu společenského a politického významu aktu, jenž zřejmě vyplýval ze silné společenské stratifikace (možná i soutěživosti/rivality mezi HS a PS/bývalou HS a PS) obou center. Předložený koncept se protíná s výsledky výzkumu Heidi Peter-Röscherové, která u Habrůvky – „Býčí skály“ poukázala na její kultovní aspekt, kde však docházelo nejen k uctívání bohů, ale i významných předků. Unikátní místo pak slouží k jejich heroizování (Peter-Röscher 1997, 53; táž 1998, 16).

Svatyně v Býčí skále je v rámci Moravy, ale i střední Evropy výjimečná a není vyloučeno, že jejím institucionalizováním se opakuje schéma inspirované dálkovými kontakty se Středomořím. Může být součástí touhy vyrovnat se vzdáleným a rozvinutým kulturám nejen získáním luxusního zboží/importů, ale také touhy přiblížit se obdivovanému životnímu stylu společností žijících v jižní části trasy Jantarové stezky, která právě v Ha D1b–D2/D3 prokazatelně procházela Moravou a jejíž využívání v této době kulminovalo (Chytráček et al. 2017, obr. 12–13).

Jak bylo toto místo pro společnost s rostoucími centralizačními procesy významné, ukazuje počet uložených movitých předmětů náležejících elitám, který činí 40 % dnes známých luxusních předmětů/importů na halštatské Moravě (Mirová – Golec 2018, Fig. 21). V minulosti i dnes představují poutě také významnou ekonomickou sílu,

schopnost ovlivňovat a měnit ekonomiku a kulturu mnoha zemí (Ohler 2000, 201–204; Bowie 2008, 244). Zajímavou paralelou jsou řecké svatyně ze stejného období 6. století př. Kr. Sehrávaly významnou společensko-ekonomickou úlohu, v pojetí Karla Polanyiho představovaly *port of trade* (Polanyi 1975), který probíhal mezi vzdálenými oblastmi provozujícími námořní obchod (Krämer 2016, Fig. 1, 9). Obdobné obchodní principy lze předpokládat mezi jednotlivými kulturními centry v halštatské střední Evropě, včetně dvou center moravských. Doposud nic nenasvědčuje tomu, že by obchodní výměna probíhala přímo v blízkosti svatyně a ta by sehrávala také přímou roli *emporía*, jejichž existenci předpokládáme v kulturních jádrech.⁵⁶ Přesto má zachycená situace v Habrůvce – „Býčí skále“ se Středomořím zásadní společný rys. Ekonomický systém srostlý se strukturou lokálních, stále více bohatnoucích velmožů/knížat – *územních hegemonů pohřbívajících v Býčí skále* – generoval výdělek, který známe v podobě prestižních předmětů. Předpokládáme, že strategickou komoditou pro moravskou dobu halštatskou se stal od severu k jihu směňovaný cenný jantar. Generovaný výdělek pak vidíme přeměněn do podoby luxusního zboží/importů. A právě jejich koncové uložení (a tedy i smysl celého dálkového obchodu), pohledem Karla Polanyiho, nacházíme pouze na výjimečných místech, jako je kolektivně využívaná centrální býčiskalská svatyně, jinde na (individuálních/kolektivních?) obětních místech – zejména depotech v PS a bývalé PS a osobních milodarech ve velmožských hrobech HS a bývalé HS (cf. obr. 68).

56 Obchodní transakce probíhající v nejbližším zázemí poutního místa však vyloučit nelze. Ať už vezmeme v úvahu další svědectví z evangelií – máme na mysli vyhnání obchodníků z chrámu (Bible 1979, Marek 11:15) – nebo se rozhlédneme např. po zázemí dnešních poutí, přítomnost poutníků generuje potřebu budování jak infrastruktury obklopující trasy cest, tak nejbližšího okolí poutního místa.

16.

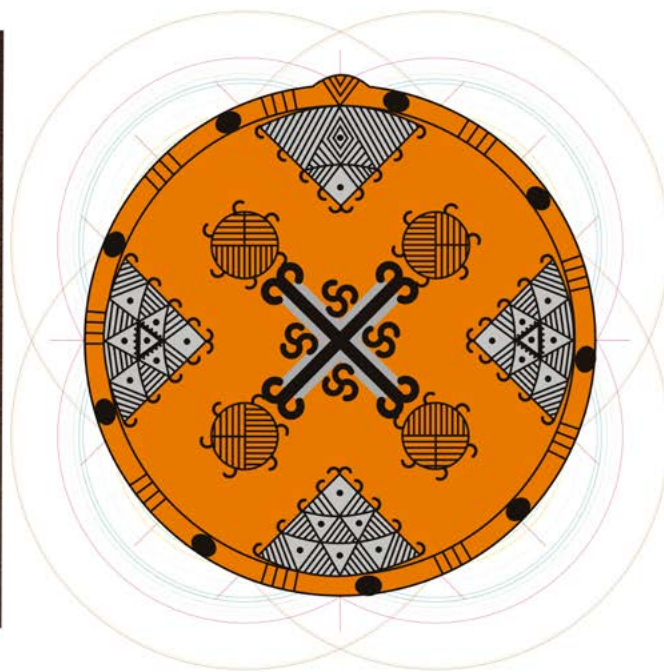
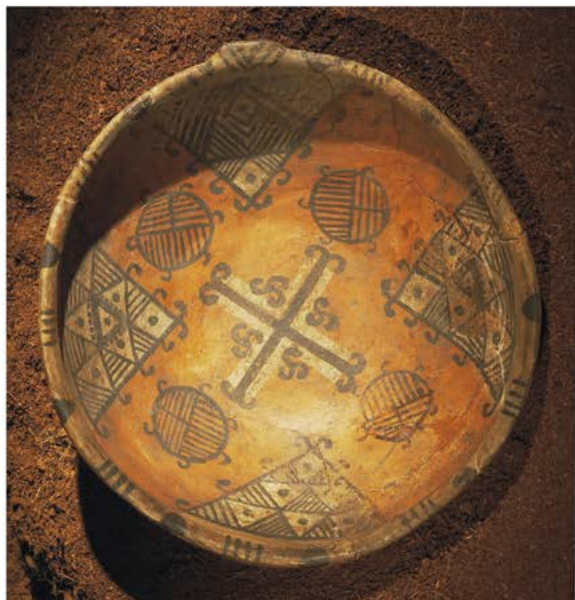
Exkurz II. – Úvod do studia symbolů. Symbolismus malované mísy ze žárového hrobu z Němčic nad Hanou

(Peter Laučík)

16.1 Úvod

Tato kapitola představuje pokus o analýzu a interpretaci symboliky halštatské mísy s prohnutým hrdlem s malováním tzv. slezského typu přibližného datování Ha C2–D1 (typ SD1) ze soukromé sbírky Antonína Teličky, nalezené v inventáři žárového hrobu v Němčicích nad Hanou – „Nad Hliníkem“ (*obr. 70; Nekvasil 1961b, 163; týž 1993, obr. 233; Drechsler 2010, obr. na str. 75*), která přísluší do PS. Již Vladimír Podborský konstatoval, že na obřadní míse jsou namalovány sakrální motivy, žel bez bližší specifikace jejich „sakrálnosti“, přičemž této nádobě, jako typu slavnostní keramiky, přiřknul syntézu všech hlavních motivů halštatského výtvarného projevu – geometrické a geometrizující motivy, sluneční terče, vířivé motivy, trikvetrum, svastiku apod. (cf. *Podborský 2006, 324*). Z uvedených důvodů se domnívám, že malovaná mísa si zaslouží hlubší posouzení, zvláště když se s obdobnou symbolikou setkáváme také v jiných případech výzdob nádob deponovaných v inventářích žárových hrobů PS. Můžeme ji proto zcela oprávněně považovat za jakýsi *leitmotiv* dekorativního projevu PS (*obr. 70*).

Za východisko pro religionistický pohled do symbolismu PS/byvalé PS je možné považovat komparativní pohled srovnávající symboly této skupiny se známými idejemi z jiných soudobých kultur. Kromě mlčení není jiná cesta ani schůdná. Jako materiál ke srovnání používám především známé komponenty duchovní kultury antického Řecka a oblasti Indie. Kontakty středoevropských etnik s kulturami východního Středomoří a Řecka byly kontinuální již od doby bronzové (minojská kultura, helladsko-mykénská kultura, kultury geometrické doby homérské až po klasické období a helénismus; cf. *Podborský 2006, 224, 303*). Vnitřní spřízněnosti středoevropských kultur doby železné s vlivy především pythagorejské filozofie si nedávno povšimnul polský badatel Tomasz Gralak (cf. *Gralak 2017*), který odhalil zvláštní afinitu architektonických proporcí staveb doby železné (zejména relativní poměr stran půdorysů staveb) s klíčovými matematickými principy pythagorejců. Jak si ukážeme, aplikaci pythagorejských principů lze najít už v době halštatské a nádoba z hrobu v Němčicích nad Hanou tuto vnitřní spřízněnost potvrzuje. Proto budeme pokračovat v hledání souvislosti její symboliky především s pythagorejskou a platónskou filozofií. Kde to

Obr. 70: Unikátní malovaná mísa s prohnutým hrdlem tzv. slezského typu z platěnického hrobu v Němčicích nad Hanou – „Nad Hliníkem“ se složitou výzdobou (foto: M. Frouz, National geographic, CZ; grafická úprava: P. Laučík).

nepůjde, vypůjčíme si paralelu z hermetismu, alchymie jako „vnitřních“ evropských mystických tradic, a také z kabaly judaismu, která byla ve Středomoří v období naší doby halštatské již velice dobře etablována. Srovnání symbolů středoevropské halštatské kultury s idejemi indického tantrismu se může zdát jako poněkud *non lege artis*, až příliš exotické, vzhledem ke kulturnímu rámci střední Moravy. Pro volbu tantrismu byl směrodatný především fenomén žárového pohřbívání spolu s výskytem symbolu svastiky ve velice divergentní lidové religiozitě Indie. Uvážíme-li, že v popelu není rozdíl, je možné právě zde předpokládat velice zajímavé ideové paralely s duchovní dimenzí naší doby halštatské.

Jestliže zaměříme pozornost na krajinu a geografické parametry území PS/bývalé PS, nacházíme téměř symetrický obraz čtvernosti. Centrum PS/bývalé PS leží v oblasti Prostějovské kotliny, kde se slévají čtyři významnější říční toky – Morava, Bečva, Haná a Valová. Tato mísovitá kotlina je obklopena čtyřmi vrchovinami/pahorkatinami – Drahanskou a Zábřežskou vrchovinou na jihozápadě, Litenčickou pahorkatinou, Chříby a Žďánickým lesem na jihovýchodě, Hostýnsko-vsetínskou hornatinou na severovýchodě a Oderskými vrchy s Vítkovskou vrchovinou na severozápadě, se čtyřmi údolními průchody/branami do čtyř světových stran, které dnes protínají dálnice coby moderní způsob neefektivnějšího

řešení komunikačních tepen v krajině, kudy sem odedávna proudil život.

16.2 Symetrický přístup při zkoumání vícevrstvého symbolismu archeologických kultur

Již v úvodu bych rád upozornil na jeden teoreticko-metodologický problém týkající se sociálně-vědeckého výzkumu náboženství nejen archeologických kultur, který pro sociální vědy nastolili Zdeněk Konopásek spolu s Janem Palečkem při pokusech o tzv. symetrický přístup k sociologické analýze fenoménů posedlosti démony a mariánských zjevení (cf. *Konopásek–Paleček 2006; Konopásek 2010; Paleček 2010*). Symetrický přístup v sociologii náboženství podrobuje kritice etické (vnější) interpretace náboženských jevů ve prospěch emických (vnitřních) výkladů, protože při pokusu o výklad numinózních jevů se nelze zcela dobře spokojit s konstatováním pouhého „výskytu náboženství“ nebo „přítomnosti kultu“, tedy pouhého obecného vyjádření o formě a nikoliv o obsahu zkoumaného jevu. Jak správně poukázal Milan Fujda, koncept náboženství, či lépe řečeno celá konceptuální struktura, která jej obklopuje (a kterou jsme sami vytvořili), představuje významnou překážku pro analýzu

přesně těch fenoménů, které chce sociologie náboženství analyzovat, což má své důsledky pro širší pole sociologie (Fujda 2013). Odborná archeologická literatura přitom termíny jako „kultovní“, „posvátný“ a „sakrační“ přímo prokvétá, žel patrně v zájmu zachování modernistického obrazu pozitivní objektivní vědy častokrát právě bez bližší specifikace „posvátného“. Řada autorů tak „zatěžuje své analýzy nadbytečným konceptem náboženství, který k objasnění mechanismu ‚náboženství‘ kromě ‚řešení tíživé životní situace‘ nepřidává nic navíc“ (Fujda 2013, 17). Jiný extrém (nejen v archeologii) představují materialisté, kteří se problematickému náboženskému rozměru kultury vyhýbají až do té míry, že ho zcela popírají – na Moravě extrémní koncept Jindry Nekvasila při posouzení náboženského aspektu svatyně v Habrůvce – „Býčí skále“ (Stloukal – Nekvasil 2015). V konečném důsledku vyjdou funkčně-pragmatické interpretace nastejno jako konstatování neznámého typu „kultu“, který v rozmanitosti známých forem kulturních jevů mnohokrát nemá žádné ani vzdálené obdoby. *Symetrický přístup* se naproti tomu pokouší o pochopení vnitřních parametrů toho, co nazýváme „náboženstvím“. Při nereduktivním zkoumání „náboženství“ v sociálních vědách je nutno počítat i s bohy jako s rovnocennými aktéry sociální interakce, byť jsou považováni za pouhé výtvoří lidské mysli. Každá věc je „skutečná“ do takové míry, do jaké působí. Sociologie, která „počítá s bohy“, byla podrobena kritice jako přístup náboženský a teologizující (podobně byl kritizován také Mircea Eliade), a jak ukázal Miroslav Vrzal, ne zcela oprávněně, protože symetrický přístup se pokouší o „nereduktivní sociologii náboženství“ (Vrzal 2012, 61). Dovolím si tvrdit, že symetrický přístup sociologie náboženství je v podstatě etnologický a jde o posun k etnologii uvnitř sociologie. Mezi posvátným a profánním v žité religiozitě, nebo přesněji v lidském životě, není totiž žádná hranice, kterou bychom mohli považovat za začátek nebo konec „náboženského“ jednání. Podobně např. ve filozofii Thalety a Milétu, Pythagora ze Samu nebo Platóna nelze zcela oddělit matematiku, geometrii nebo hudbu od systému jejich filozofie, etiky a tajného „náboženského“ zasvěcování neofytů, což jsme v rámci monopolu současného kulturního materialismu s lehkostí učinili, ponechávajíc si skvělou Thaletovu kružnici, Pythagorovu větu nebo zlatý řez, ale zavrhuje přitom všechny analogie a filozofické vývody, které z nich plynou jako plané „náboženské“ spekulace vycházející ze „slabších chviliek“ jinak brilantních filozofů. To je velice reduktivní přístup.

Z perspektivy nereduktivního symetrického přístupu platí i pro zkoumání archaických náboženských fenoménů totéž co pro zkoumání současných kultur. V rámci dané situace je sám současný badatel (archeolog) důležitou (ne-li nejdůležitější) součástí specifické kulturní výměny s archaickou archeologickou kulturou, která se uskutečňuje

napříč časem. Jeho nahlízející vědomí je sice od vzniku nahlíženého předmětu vzdáleno několik tisíc let, jenže pořád jde o interakci časného lidského vědomí s věčným světem idejí, které na rozdíl od těl nepodléhají zkáze. Není možné, aby tak základní kulturní jevy, jako je např. právě religiozita, časem zcela vymizely nebo se za 2 500 let (což třeba v geologii znamená tolik co setina vteřiny) transformovaly k nepoznání. Není možné, aby halštatské lidé na střední Moravě žili zcela jinou realitu, než žijí třeba současní rolníci v Indii nebo v Africe (odkud se mj. pro současnou evropskou vědu o době halštatské odvozují konzervované etnografické principy náčelnictví doby železné), a není možné, abychom část téže reality nežili také my – jenom s jinými rekvizitami a kulisami.

16.3 Symbol a různé úrovně jeho percepcie

Uvedená kulturní výměna neboli komunikace napříč časem se děje především prostřednictvím symbolů, které coby vícevrstvé nosiče celých svazků významů sloužily a slouží jako jisté jízdní řády myšlení. Vladimír Podborský ve shodě s Evženem Neustupným uznává přítomnost symbolů na artefaktech archeologických kultur: „Konečně jakékoliv lidské artefakty, zejména keramické nádoby, mohou, ale také nemusejí mít určitý symbolický ‚náboj‘, který bývá, byť s potížemi a vždy jen na hypotetické úrovni, alespoň částečně dekódovatelný; v prehistorické literatuře byla problémům symboliky věnována značná pozornost“ (Podborský 2006, 8). Kulturní antropolog Clifford Geertz definoval symbol jako jakýkoliv objekt, čin, událost, vlastnost nebo vztah sloužící k přenosu myšlenek či významů (Geertz 2000, 107). Symbolem může být tedy cokoliv, co může nést význam, nebo přesněji celé svazky významů. Vladimír Podborský zároveň odkazuje k četným slovníkům symbolů, které snad mohou posloužit jako jistá vodítka při jejich interpretaci. Použití slovníků je dobrý začátek, jenže slovník jako produkt modernistického myšlení nám vnucuje zcela nesprávný předpoklad o existenci objektivní sémiotické roviny uvnitř kultury, a sice že symbol měl (nebo má) zcela přesně a pevně definovaný význam sdílený obecně všemi členy společenstva, a je tedy nezávislý na subjektivní percepci jednotlivce. Slovníková interpretace symbolů je z tohoto důvodu slepou uličkou: ponouká k výkladu symbolů prostřednictvím dalších symbolů, z kříže se tak stává symbol křesťanství a my se v chápání významu jednoho i druhého opětovně ocitáme přesně tam, kde jsme byli na začátku, v zajetí konvence. Chceme-li se proto v bádání o symbolech a v jejich porozumění posunout o něco dále, je nutné přiznat, že symbol není jednoduchý znak. *Symbol je něco jiného než znak*, byť znakovost znaku v sobě obsahuje. „Symbol není ani na-

kreslený pojem. *Symbol promlouvá tím, čím je jako obraz. Promlouvá tehdy, uvádí-li v pohyb naši obrazotvornost. Teprve v její svobodné, tvůrčí hře asociací, kombinací a proměn se otevírá hloubka symbolu, který je ve skutečnosti hlubinou duše toho, kdo nad ním rozjímá ve snaze pochopit jeho smysl*“ (Neubauer – Hlaváček 2003, 25). Symbol je tak zrcadlem lidské mysli a toto zrcadlení je vlastním smyslem symbolu v dané chvíli. A tak jako nelze hovořit o obsahu zrcadla mimo samotný akt nahlédnutí, tak nemůže existovat ani žádný obecně platný výklad symboliky, žádný jednoznačný slovník, který by každému symbolu přiřazoval jeho význam (Neubauer – Hlaváček 2003, 25). Právě dialogičnost (zrcadlení, subjektivní symetrie neboli superpozice symbolu a významů v lidské mysli) a vícevrstevnatost (mnohoznačnost) významů jsou ty vlastnosti symbolů, kterými se odlišují od znaků. Jsou to tytéž vlastnosti, kterými se dobrá poezie liší od návodu k použití pračky. Tytéž okolnosti platí i pro studium symbolů archeologických kultur. Zároveň je tu veliký problém komparace a následné interpretace: Jak interpretovat náboženskou symboliku nenábožensky? Resp. v jakém jazyce interpretovat náboženskou symboliku tak, aby byla alespoň trochu srozumitelná a pochopitelná i pro současného nezasevěného badatele? Kromě obrazů a geometrie, které se sice k univerzálnímu jazyku blíží, ale nejsou tak obecně chápány, neexistuje jednotný religionistický jazyk „nad-náboženský“, jehož terminologie by dovolovala vykládat náboženské symboly mimo konkrétní tradice. Jiný je jazyk židovské kabaly, jiný alchymie, hermetismu, jiný řecké filozofie, indických véd, taoismu, buddhismu, křesťanství, jiný je jazyk keltských nebo severských mytologií, ad. Jestliže ulpíme na identitě náboženských tradic a jejich pojmů, dostaneme se do nepřekonatelných rozporů, protože v ulpění na identitě není žádná komparace možná a každá tradice má svůj systém *sui generis*, který mimo ni není nijak sdělitelný. Hrozí, že se mimo jiné pustíme do absurdní přehodnocení „národní identity“ bohů Stvořitelů (např. islámský Alláh nerovná se semitský JHVH a ten nerovná se křesťanskému Hospodinu, který není Perunem Slovanů, Thórem Severánů a Diem Řeků). Za předpokladu, že lidská zkušenost je jedna, nelze pochybovat o tom, že všechny tradice ve svém jazyce popisovaly tentýž princip jinými pojmy, a tudíž že jisté srovnání na principu analogie možné je.⁵⁷ Jistě, bylo by velice užitečné znát širší kulturní pozadí mladší a pozdní

57 Také řecká etymologie slova *symbol* naznačuje cestu analogie, tedy sjednocování *SYM* „v jedno, dohromady“ a *BALLEIN* „házet, uvádět“ (cf. *Alleau 2006*, 13), na rozdíl od cesty identity *DIA-BALLEIN*, která je principem rozdělovat a rozlišovat, což je mimo chodem lingvistický kořen pojmu *Diabolos*, *Dábel*. Symbol jako syntéma neboli schéma pro myšlení má dvojitý úkol: spojovat i rozdělovat (*Alleau 2006*, 20). K pochopení se podle Goetha pracujeme rozlišováním (hrubého od jemného) a zároveň

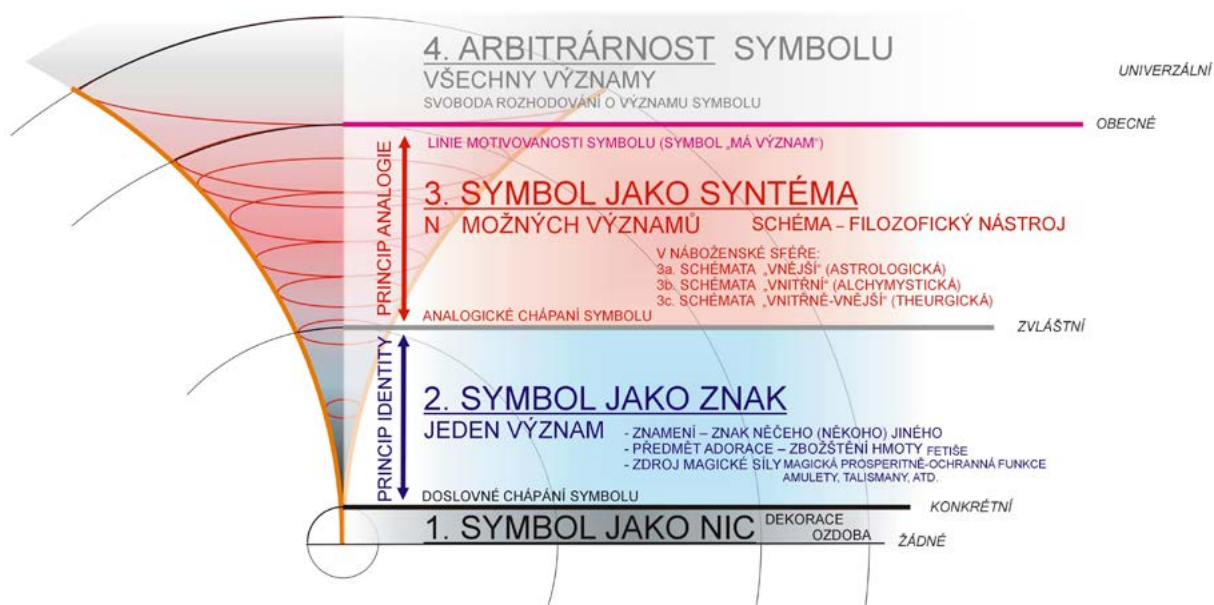
doby halštatské (bývalé PS), jenže není k dispozici žádný výkladový slovník jazyka a symbolů PS/bývalé PS.

Vezmeme-li si k bádání libovolný symbol (např. malovanou dekoraci nádoby), můžeme jej vnímat v několika odlišných úrovních, které se budou lišit stupněm připisovaných významových rovin od žádné až po všechny možné (*obr. 71*). Tyto různé úrovně percepcí a interpretace symbolu můžeme zevrubně rozčlenit na čtyři základní množiny, ve kterých budeme symbol považovat za:

- (1) *nic neznamenající ornament* s dekorativní a estetickou funkcí,
- (2) *konkrétní jednovýznamový znak* (znamení) s případnou připisanou sociálně-identifikační, magicko-prosperitní nebo ochrannou funkcí; zde je klíčový právě princip identity, který je základem znakovosti (ve smyslu nakresleného pojmu),
- (3) jako *víceznačný symbol* neboli *syntému* poukazující na filozofické principy s N stejně platnými významovými rovinami; klíčový je zde princip analogie, který je základem mnohvrstevnatosti symbolů v rámci symetrické superpozice symbolu a lidské mysli,
- (4) jako *arbitrární univerzální vyjádření všeho ve všem*,⁵⁸ tedy jako symbol s teoreticky nekonečným počtem stejně platných významových rovin. Princip arbitrárnosti je v symbolice pravdivý v podobném smyslu, v jakém např. ticho obsahuje v sobě potenciálně všechny zvuky, a tudíž tvoří předpoklad (podklad) pro existenci diferencovaných tónů, které pak tvoří smysluplnou hudbu, nikoliv chaotický hluk. Podle lingvistů totiž není v lidských silách dokázat přímé objektivní propojení mezi označovanou věcí (znakem), označujícím pojmem (významem) a přiřazujícím vědomím (myslí). Komplexní souhrn zajímavých okolností a důvodů, proč navzdory své arbitrárnosti mají symboly (nebo také artikulované zvuky) jistý omezený význam, nazýváme v sémiotice jejich motivovaností. Arbitrárnost a motivovanost jsou podle Ferdinanda de Saussura základními principy jazyka (cf. *Černý – Holeš 2004*, 51).

sjednocováním podobného: „*Chceš-li se v nekonečnu najít, musíš rozdělit a pak zase spojit*“ (*Wilhelm 2003*, 60).

58 Na čtvrté úrovni arbitrárnosti (vše ve všem) již nemůže být o výkladu symbolů řeč. Kdo se odvážil vystoupat až sem, je osvobozen od symbolů a jejich významů, tedy i od myšlení (v pojmech, obrazech, symbolech) a světa. Platné jsou všechny významy najednou. Pro nepřipravenou mysl je tato „sebevyčerpávající exploze“ významů šilenstvím, pro jiné je to cíl mystických snah. Cíl *sjednocení* s božstvem nebo vyvanutí (vyhasnutí) důvodů hoření ohně – myslí, jako třeba *Parinirvána*) se objevuje napříč dějinami lidstva v různých náboženstvích. Věc však není tak jednoduchá, jak vypadá. Všechno domyslet je přece jen něco jiného než nemyslet na nic.

Obr. 71: Čtyři základní úrovně percepcce symbolů. Symboly (stejně jako slova) zároveň mají i nemají význam. Podle věhlasného filozofa René Alleaua je k pochopení posvátného při výkladu symbolů nutno stoupat od konečného (konkrétního) k nekonečnému (univerzálnímu), protože pravým cílem duše je svoboda (Alleau 2006, 21).

Čtyři uvedené roviny percepcce symbolů jsou stejně platné a pravdivé, přičemž každá vyšší úroveň zahrnuje i nižší na způsob množin nebo koncentrických kruhů.

Ve vědecké praxi se setkáváme se skutečností, že přijatelné jsou zpravidla výklady symbolů na první úrovni jako nic neznamenající dekorace (s přidanou kunsthistorickou informační hodnotou o době, kultuře, použitím materiálu a technickém provedení) nebo v druhé úrovni znakovosti, tedy něčeho jako nakreslených pojmů, s připsanými rovinnými magicko-apotropejních nebo sociálně-identifikačních významů.

Třetí rovina filozofické analogie je standardně považována za příliš spekulativní, protože většina badatelů považuje za směrodatný pouze intencionální záměr tvůrce, zapominající na primární dialogickou povahu symbolu. Tato úroveň je proto doménou od současných pozitivních věd odloučených myšlenkových směrů, jako je např. alchymie, hermetismus, gnóze, tantrismus, rozenkruciánství nebo jiných tajných či alespoň tajuplných společností a ezoterických hnutí. Třetí úroveň interpretace symboliky, na úrovni analogie, se vesměs věnuje třem základním pohledům:

- (3a) vnějšímu, zaměřenému na makrokosmos;
- (3b) vnitřnímu, zaměřenému na mikrokosmos;
- (3c) vzájemnému vztahu vnějšího a vnitřního, tedy prolnutí makrokosmu a mikrokosmu.

Po vnější linii se hledají nápodoby formálních vlastností symbolu především s parametry prostředí, s vlastnostmi

času a prostoru, tedy kosmologické, astronomické, astrologické nebo geografické souvislosti (např. problematika deklinace v megalitických kalendářích, souvislost polohy egyptských pyramid s rozmístěním hvězd v souhvězdí Orionu apod.), ale také geometrické a matematické souvislosti (např. problematika posvátné geometrie sakrálních staveb). O něco hůře se pak hledají sociální parametry týkající se principů společenské stratigrafie, ekonomie apod. Po vnitřní linii jsou to spíše psychologické nebo častěji mystické až alchymistické náhledy, týkající se subjektu a individua jako vícevrstvého duchovně-tělesného konglomerátu. Ne náhodou se v této rovině ocitáme ve sféře numinózního *par excellence*, ve sféře psýché, duše, ducha, náboženské zkušenosti, která může a měla by být předmětem zkoumání religionistiky. Součtem předešlých pak vzniká prolnutí vnitřního a vnějšího pohledu coby uceleného schématu spojení a vzájemného vztahu individua a prostředí na různých úrovních: fyzické, sociální, kulturní, myšlenkové i duchovní. Většina výkladů náboženské symboliky v různých tradicích akcentuje tyto tři úhly pohledu zhruba stejnou mírou, zcela v souladu s dávnou hermetickou devízou „*jak nahoře, tak i dole, jak vně, tak i uvnitř*“ (cf. Tabula Smaragdina; Bor red. 2001). Výklad symbolu proto můžeme považovat za platný tehdy, když pravdivě splňuje uvedené tři složky: (a) odpovídá objektivnímu principu obsaženému v objektech vnějšího světa, v přírodě, přírodních zákonitostech, především pak v geometrii a matematice, zároveň však (b) nachází analogické zrcadlení i pro výklad vnitřní

duševní reality a (c) na základě této analogie uschopňuje člověka jednat nějakým způsobem. Přesně totéž vyjádřil Clifford Geertz tím, že „*symbols vystupují na jedné straně jako ‚modely něčeho‘ (výklad a interpretace reality) a na straně druhé jako ‚modely pro něco‘ (návod a informace k organizaci reality)*“ (Soukup 2004, 548).

Jestliže chceme interpretovat náboženské symboly archeologických kultur, pak je logicky nutné nevnímat je jako pouhou dekoraci, ale postoupit minimálně do druhé, optimálně až do třetí úrovně jejich percepce s vědomím jejich motivovanosti a zastavit se až před čtvrtou úrovní jejich arbitrárnosti, protože „*symbolická logika nemá být nahlížena jako arbitrární forma, ale jako přirozené, primitivní a nezbytné vyjádření lidské inteligence*“ (Alleau 2006, 9). Lidská mysl sice dokáže produkovat nevhodné generalizace a zevšeobecnění, vpravdě však nedokážeme myslet v obecné kategorii „všeho, stále, všude“ stejně jako v ne-kategorii „ničeho, nikde a nikdy“. Myslíme a představujeme si jen „něco“ mezi „ničím“ a „vším“, tedy v omezených kategoriích zvláštnosti nebo jedinečnosti (něco z něčeho). A přece, vědomí si arbitrárnosti významů i jisté objektivní prázdnoty geometrického tvaru čteme např. znak „A“ jako „A“ a jako takový jej chápeme a odlišujeme od jiných znaků a fonémů v rámci systému jazyka. V jiné transpozici náhledu směrem k znakovosti je „A“ prvním písmenem abecedy, a tudíž znakem pro něco kvantitativně prvního nebo kvalitativně pro nejvyšší jakost něčeho. V rovině sociální může být „A“ také znakem (znamením) anarchistů ad. Znak „A“ může být vnímán zároveň také jako N-významový symbol s nesčetnými filozofickými implikacemi a explikacemi. „A“ představuje trojúhelník (nebo rozevřené kružidlo) vyjadřující jednotu na horním vrcholu a dualitu (nebo mnohost) na spodní úrovni s horizontální přepnou spojující v jisté subjektivní úrovni extrémní protiklady ve vzájemný vztah. Zejména ve všední lidové sociální realitě se percepce mnohovýznamových symbolů často redukuje na jednovýznamový znak. Znakovost se dodnes mezi lidem projevuje např. v nošení „značkového“ oblečení, kdy nositel znaku doufá, že se znakem přejímá i jeho společenskou hodnotu, totiž prestiž značky, její společenské oceňování v jistých kruzích, odvozené od prestiže dalších nositelů téže nebo jiné značky a také od tržní ceny oděvu. Neproviníme se snad příliš, jestliže „člověka značkového“ spolu s Platónem nazveme spíše milovníkem mínění než milovníkem moudrosti – filozofem. Symbol ponížený na znak se pak v lidové sociální sféře stává pro aktéry velice závazným. Znakovost v lidové kultuře působí stejně jako prostředníček zdvižený jistým směrem, dlouhé vlasy nebo vyholená hlava, což jsou ale z jiného pohledu velice posvátné symboly: upomínky na „jediný velký“ původ reality, na náboženský slib nebo na askezi ve vzdávání se světa (vlasy) a smyslových požitků. I z těchto příkladů vidíme,

jak choulostivá a důležitá je kontextualita, úroveň chápání mnohoznačnosti symbolů při výkladu a prožívání stejně mnohoznačné sociální reality.

Vezmeme-li v úvahu skutečnost, že svitky posvátných textů byly v lidovém prostředí Tibetu, Středního východu nebo také v Egyptě ukládány do hrobů jako amulety a talismany (cf. Kozák 1994, 16), znamená to, že znakové (fetišistické) užití textů bylo jejich jediným legitimním účelem a že to, co je na nich napsáno, již nemá žádný další význam? Pak bychom si je ale nemohli přečíst jako populární „knihy mrtvých“, jejichž obsah je nezměrně širší nežli jejich užití v archeologické situaci. Azde se dostáváme k další zásadní otázce: Kdo rozhoduje o významu symbolu? Jisté je, že poznání významu symbolického motivu „*je vždy vázáno na člověka – tvůrce a uživatele*“ (Zajonc 1998, 147). A protože smyslem symbolu je komunikovat neboli nést významy, vědomý záměr tvůrce (nebo reprodukčního umělce) tvoří přinejlepším jen polovinu obsahu této komunikace a toho, co obecně nazýváme významem symbolu. Z četných etnografických výzkumů lidových dovedností, řemesel a dekorativního projevu (cf. Danglová – Zajonc *zost.* 1998) plyne poznatek, že poznání původního významu určitého symbolického motivu se v průběhu generačních transmisí zcela běžně vytrácelo, byť byl určitý motiv po formální stránce víceméně věrně reprodukován a dlouho zachovávan. Umělec, výtvarník nebo řemeslník jen reprodukoval tradiční předlohu a nemusel znát (a zpravidla ani neovládal) celou šíři a hloubku významů reprodukováného symbolu: „*Tak se to u nás prostě dělá po celé generace, mí předchůdci to takhle dělali, já to dělám též (už sice nevím proč, ale dávám to tam)*.“ Záměr reprodukčního umělce (výtvarníka, řemeslníka) je tedy pro porozumění původní ideji zcela irelevantní a můžeme jej zohledňovat jen v rámci druhotných významových rovin v smyslu lokalizace a praktického užití artefaktu coby nosiče symbolu. Redukce symbolu na ornament, v rámci dekorativní tradice lidové kultury, je zajisté ztrátou poznání jeho původního významu na straně tvůrce. Znamená toto „zapomnění“ i ztrátu ideje, na kterou symbol původně poukazoval? Nikoliv, stejně jako naše neznalost koptštiny ještě nesnižuje objektivní hodnotu textů ukrytých v nag-hammádských jeskyních. Nadčasové symboly archeologických kultur jsou, na rozdíl od skrytých textů, neustále na očích a čekají na svůj výklad někým, kdo je umí přečíst a vyložit. Z předešlé úvahy tedy plyne, že ve vztahu k symbolickému motivu existují čtyři klíčové skupiny osob:

(1) Autor symbolu, tvůrce symbolické předlohy neboli *kódovatel zprávy*. Patrně šlo o intelektuální a duchovní špičku společnosti znalou řeči symbolů, jejich znakovosti (identity), víceznačné motivace (analogie) i jejich arbitrárnosti (prázdnoty).

(2) Umělec, řemeslník, tvůrce artefaktu reprodukcující na něm symbolickou předlohu autora. Je to *doručovatel zprávy*, který může i nemusí poznat její obsah nebo být v čase a prostoru ve vztahu s autorem symbolu.

(3) Uživatel artefaktu (nosiče symbolu), kterého zajímá především užití zdobeného artefaktu. Pro reprodukčního umělce z předešlé skupiny je spotřebitelem předmětu, tedy *uživatелеm zprávy*. Může i nemusí se zajímat o to, co autor symbolu původně zamýšlel, a spokojí se s tradiční esteticko-dekorativní nebo znakovou percepcí výrobku.

(4) *Příjemce zprávy*, znalý řeči symbolů podobně jako autor, jejich znakovosti (identity), význačné motivace (analogie) i jejich arbitrárnosti (prázdnoty). Aby došlo ke komunikaci, nemusí být příjematel v přímém časoprostorovém vztahu s nikým z předešlých skupin. K přečtení zprávy mu postačí vizuální kontakt s artefaktem.

Je blázen, kdo si myslí, že symboly vůbec nic neznamenají, a jiným typem blázna je ten, kdo si myslí, že tvůrčové symboliky měli nějaký zvláštní okultní záměr (cf. *Bardon 2018*, 245). Co je tedy skutečným významem symbolu v komunikaci? Jen to, co zamýšlel jeho vysílatel-tvůrce? Nebo to, co si o něm myslel reprodukční umělec tvořící artefakt? Nebo to, co z artefaktu odečítal jeho běžný uživatel hasící svou žízeň? Anebo to, čím symbol promlouvá k jeho vzdálenému recipientovi? Kupř. pěticipé geometrické členění hliníkových disků kol moderního auta zůstává pořád pěticipou hvězdou se všemi jejími významy, byť projektant ani konstruktér si nemuseli být hloubky tohoto symbolu nijak vědomi a tato pěticipá hvězda je i není okultní pečeti Šalomounovou, pentagramem satanistů, heraldickou růží nebo růží Lutherovou, principem čínské akupunktury, znamením americké či ruské armády ad. Zároveň nutno přiznat, že musí existovat nějaká motivace pro užití tohoto konkrétního symbolu na kole auta a že jeho výskyt (na rotujícím kole vozu, mandale, čakře) není zcela náhodný. Jenže tato motivace může být na straně autora pouze intuitivní a nemusí být vědomá. Proto je nutno při symbolických bádáních zavést pojmy „nevědomí“ a „archetyp“, které „vyvíňují“ autora symbolu z jeho tvůrčí role v této hře. Symbol může zcela objektivně nést další významy nezávislé na vůli svého tvůrce, stejně jako umělecké dílo může za jistých okolností předstihovat vědomé intelektuální kvality i aktuální záměry svého autora a v jiné době nebo situaci nabýt zcela nové, doposud netušené významy. Na archetypálních symbolech je pozoruhodné, že vztahují-li se k náboženské realitě, jsou si v různých kulturách nápadně podobné. „*A ježto nejde o podobnost čistě náhodnou, umožní nám pochopit, že všechny soustavy jsou různými způsoby mapování reality, zachycující ty či ony podoby jejího zjevování a povstávání významů.*“ (*Neubauer – Hlaváček 2003*, 156). Přes dalekosáhlou principiální podobnost symbolické ideje nemusí

přímé ovlivnění (v smyslu kulturní difuze nebo přímých kontaktů v čase a prostoru) nezbytně existovat, protože ideje (jak ukazuje zkušenost a jak doufal dokázat Carl Gustav Jung) „*stále znovu, nezávisle na sobě, autochtonně vznikají ze zjevně všudypřítomné duševní matrice*“ (*Jung 2004*, 87). Bylo by možné konstatovat, že kolektivní nevědomí, které leží v oblasti mimo náš čas a prostor, předává v symbolech a obrazech vzkazy samo sobě, za občasných asistencí individuálního vědomí, pro ponaučení „maličkých“. Co je tedy symbol a co znamená? Jak pro koho...

16.4 Artefakt jako symbol: nádoba, rohy, vůz, loď, měsíc, srp a sluneční pták

Symbolem může být libovolný kulturní artefakt a nakonec je jím i samotná archeologická situace, kterou je nutno umět číst. Samozřejmě, jak kým a jak pro koho. Při interpretaci nádoby z hrobu PS v Němčicích nad Hanou je vhodné začít samotnou formou, protože už *samotná nádoba je posvátným symbolem par excellence*. Pomněme jen známé „kultovní“ halštatské plastiky vozíků s nádobami, jako např. ten ze štýrského Strettwegu (cf. *Podborský 2006*, 310, obr. 91), také třeba o něco starší „kultovní“ vozík s nádobou z Nižné Myšle ze starší doby bronzové (*Podborský 2006*, 272, obr. 78) nebo některé další „kultovní“ plastiky a obrazy lidských postav, které drží nádobu nad hlavou. Držet něco nad hlavou v symbolické řeči neznamená fyzické zvedání a nesení břemene, ale nadřazení, vyzdvížení významu neseného předmětu. Pomněme dále rohy z měsíčního srpku na hlavě Diany, ne nepodobné symbolice Merkura, býčí rohy, rohy egyptských božstev se slunečním kotoučem, jelení parohy keltských božstev, zejména Cernunových, až ke sv. Hubertovi křesťanů, který nese uprostřed parohů kříž (Sluneční božstvo), dále k apokalyptické „Ženě Sluncem oděné skřídly“ (cf. *Bible 1979*, Zjevení Janovo 12:1) a Panně Marii stojící na Měsíčním srpku. Nádoba je symbolem ženského mateřského principu a má velice příbuzný symbolický smysl jako rohy, měsíc, vůz nebo loď (vůz a loď jsou také v jistém smyslu „nádobami“). Jsou to symboly receptivního pasivního pólu reality, která přijímá tvůrčí vlivy shůry z nebes, a tím jako zručná řemeslnice „tká“ projevenou realitu, co svědčí rolím demiurgů u ženských božstev. Ženské božství je jako Příroda neboli Gaia, která tvoří rozmanité formy života podle předlohy uranického mužského Stvořitele. V jistém smyslu jde též o Zemi jako dělohu, která od nebeského rolníka (Geo-orgios) přijímá semeno, vodu a sluneční svit. Rodí vegetaci a vyživuje všechny tvory. Tento bipolární mužsko-ženský princip vztahu, Činného a Trpného neboli Ducha (Zoé) a Látky (Hylé), shledáváme přítomný prakticky ve

všech dualistických náboženských mýtech a symbolech: Slunce-Měsíc, Oheň-Voda, Kruh-Čtverec, Nebe-Země, Uranos-Gaia, Šiva-Šakti, Puruša-Prakrti, JHVH-Elohim, Tao-Ming ad. Proč dualismus a proč ne monismus? Protože celý náš projevený vesmír je jen jednou z nesčetných možných variant, která teoreticky umožňuje předpoklad Stvoření, tedy vznik „něčeho z ničeho“. Stvořitel, který v sobě obsahuje „vše v jednom“, potřeboval na projevení „něčeho ze všeho“ vytvořit něco jiného než „vše“, kterým je on sám. Pak tedy Jedno jsou i dva – On a Stvoření. Vždyť co by byl Alchymista bez Nádoby?

V interním smyslu je nádoba (zdvížená nad hlavou) symbolem lidské duše neboli Mysli, která jako Nevěsta přijímá Ženicha – ducha, aby jejich sjednocením nastala Mystická Svatba, ono Unio Mystica, ze kterého povstane Dítě, neboli také Filozofický Kámen, který předčí vlastní rodiče (Slunce a Lunu). Nemáme v úmyslu zde podávat komplexní rozbor hermetických mysterií, ani mysterií Svatého Grálu, jenom naznačujeme nezměrnou hloubku symbolu nádoby coby nástroje posvátného aktu „přijímání a dávání“ najednou, což je i významem pojmu kabala (KBL). Bylo by velice nemoudré chápat náboženskou symboliku doslovně a vykládat ji uctíváním reálných nebeských těles, nebo nošením předmětů na hlavě.⁵⁹ O příslušnicích HS a PS/bývalé HS a PS si můžeme myslet ledacos, rozhodně to však nebyli primitivové necitliví vůči idejím a kulturním vlivům své doby: doby Pythagora, Platóna, Sókrata, Zarathuštry, Gautamy Buddha Šakjamúniho, Mahávíry nebo o něco později také Alexandra III. Velikého (Xandros hó Trítos-Megas), nemluvě již o plně vykrystalizovaném mojžišovském monoteismu.

Tak jako nelze udržet vodu v rozbité nádobě, tak nelze udržet poznání v náležitě vyspělé mysli zmítané vášněmi a šílením smyslů. Persona, ego neboli rozum je v halštatské verzi nádob postava podpírající nádobu, zabezpečující její stabilitu a orientaci směrem vzhůru. Tato postava stojí na zemi (fyzickém těle). O personu a fyzické tělo však nešlo, šlo o obsah nádoby a cestu s ní „odněkud někam“ od nevědomosti k poznání. Jsou to symboly *duše, která se „veze životem“, zatímco člověk „kráčí“ po zemi projevené reality a sbírá zkušenosti*, aby naplnil svůj Košík Poznání. V ně-

kterých variantách, jako v případě egyptských i antických představ o duši a záhrobí, duše „plave“ jako loď „po hladině“ projevené reality (cf. *Kozák red. 2001*). Pomněme, že vůz je svého druhu nádobou, i loď je svého druhu nádobou. Tak jako je fyzický člověk nosičem neboli vehikulem duše, duše je vehikulem (nádobou) pro ducha „obyvatele nebes“, tedy symbolického ptáka, který je dalším významným halštatským a laténským symbolem. Dodejme, že kachna/labuť je Sluneční vodní pták, který podobně jako Slunce putuje po obloze (nebesích) a periodicky se znovuzrozuje jako Fénix. Potvrzení uvedeného nacházíme v Platónově dialogu *Faidros* (cf. *Platón 1970, 339*). Sókratés zde popisuje lidskou duši jako trojdílnou v obraze vozu, který má po čas lidského života absolvovat svoji okružní podnebeskou pouť Vzduchem. Vůz řídí vozataj (rozum, ego) a táhnou ho dva koně. Jeden kůň je černý, jeden bílý. Černý kůň je vzpurný a reprezentuje temnotu chťičů, vášní a smyslů, kdežto bílý kůň reprezentuje inteligenci a je svou povahou mírný a dobrý, jenže ze samé slušnosti se dá snadno svést na scestí neústupnou vůli svého černého bratra. Úlohou vozataje (rozumu, ega) je smířit tyto dva koně, mířit zrakem „nahoru“, a tak dát svému vozu-duši směr k nebesům, kde má uzříti alespoň něco z Pravdy (něco ze všeho). Kolik Poznání si duše z okružního letu (ze života) odnese, takové bude její příští znovuzrození v dalším kole, přičemž může opisovat větší kružnice (stoupat k nebesům) nebo klesat k zemi po nižších dráhách. Reinkarnaci neboli duševní transmigraci hlásal i Pythagoras a tato nauka je v podstatě totožná s konceptem samsáry v buddhismu, kde existují od našeho lidského vyšší i nižší světy, kde je možné se znovuzrodit v novém modu bytí, s možností kdykoliv se z tohoto koloběhu vysvobodit. Pozoruhodná je také velice nápadná totožnost představ o duši a voze v indické Bhagavadgítě, kde se na voze (duše) vezou Ardžuna (rozum) a Krišna (duch), přičemž koně, kteří táhnou vůz a cválají po zemi, představují smysly, jež se opírají o projevenou realitu. S uvedenými představami je možné srovnat také sedmou kartu velké arkány Tarotu – „Vůz“.

Významnou náboženskou symboliku nese také samotné hrnčířství, protože řemeslná práce s hmotou může být (a také byla) schématem náboženské proměny zasvěcenec (neofyta) na způsob dávných egyptských, řeckých, hermeticko-alchymických nebo tantrických mysterií a též schématem šamanské iniciace. „*Do hmoty se promítá mystické drama boha – jeho utrpení, smrt, vzkříšení a proměnění. S hmotou se zachází v podstatě tak, jak se v mysteriích zacházelo s božstvem: nerostné látky, trpí, umírají, rodí se k novému módu bytí. Tým proces absolvuje i zasvěcenec.*“ (*Eliade 2000, 110*). Na výrobě nádoby se kromě umělce podílejí čtyři živly. Připomeňme si téměř univerzální hermetickou symboliku čtvernosti živlů *Smaragdové desky*: Slunce (Oheň) je jeho otcem a Luna (Voda) je jeho matkou,

59 Např. interpretace zlatého plechového omfalu „klobouku“ z období popelnicových polí o výšce přesahující 80 cm jako předmětu reálně nošeného na hlavě (za podmínky vyplnění organickým materiálem) ve smyslu insignií moci a kultu (cf. *Podborský 2006, 231, 235, obr. 58–59*) je stejně málo platná jako představa, že by někdo na hlavě nosil loď (cf. *Podborský 2006, 258, obr. 69*). Jak jsme již uvedli, motiv „nošení na hlavě“ symbolicky znamená vyvýšení, povýšení něčeho (co za to stojí). Jistěže se symbol může nosit také na hlavě, jestli o to jde, ale podobně jako u textů ukládaných do hrobů to není jeho pravým významem.

Vítr (Vzduch) ho nosil v břiše a Země je jeho živitelkou... (cf. *Bor red. 2001*). V hrnčířství se prvně Zem smísí s Vodou, čímž vznikla tvarovatelná hmota, která se vymodeluje do požadovaného tvaru. „*Smíchej vodu s hlinou a vytvoř nádobu, ale teprve To prázdne uprostřed (Vzduch) jí dá užitek*“ (*Lao-c' 2008*, 19). Smyslem nádoby je její tvar, tedy receptivní prázdno schopné přijímat obsah. Vytvarovaná forma se pak vloží do Ohně, kde se fixuje a získá vlastnosti úplně jiného řádu než předtím (barva, pevnost, nenasákavost, trvanlivost, neměnnost). Vypálená hlína je „jako kámen“ vzdáleným symbolem nesmrtelnosti a Kamene Filozofů. V souladu s Hérakleitovými Zlomky je i v hrnčířství „smrtí země“ její smísení s vodou, kdy ztrácí původní formu a stává se beztvarem pralátkou ve stavu Prvotní Materie (*Hérakleitos z Efesu sine*, zlomek B 76). Separace nečistot z hrnčířské hlíny je symbolem očistění Prvotní Materie od hříchů, nízkých zálib a zbytečnosti. Také je nutno z hlíny vytlačit vzduchové bubliny (nevědomosti), které při výpalu expandují a způsobují explozivní roztrhání nádoby, tedy znehodnocení celého díla. Obecně platí, že v představách archaických etnik magicko-náboženská síla „žhne“, a je proto označována výrazy spojenými s ohněm. Také láska „žhne“. Pánové ohně – první hrnčíř, kovář a šaman – byli původně bratři z jednoho hnízda (*Eliade 2000*, 60). V symbolu ohně se také ukrývá klíč ke svastice a k zálibě PS/byvalé PS v žárových pohřbech, ke kterým se dostaneme níže.

16.5 Obsah nádoby z Němčic nad Hanou – potrava a oběť boha

Předpokládejme, že nádoba z hrobu v Němčicích nad Hanou (obdobně jako jiné nádoby) byla používána především na jídlo a pití, tedy pro „vyživující dary“ rostlinstva a živočišstva plynoucí ze spojení nebes a země (rolníka a země). Máme za to, že *téma posvátnosti potravy je nemožné od nádoby zcela oddělit*, zvláště když jde o deponium v hrobě, protože se k sobě mají jako forma k obsahu a jedno bez druhého postrádá smysl. A vskutku, naše přežití je vykoupeno smrtí bezpočtu jiných živých tvorů. Lze pochybovat, že lidé v pravěku vnímali potravu stejně jako my dnes v poněkud odcizeném a materialistickém pohledu na věc reptající, že zase nedostali hovězí v akci.

V panteistickém slova smyslu je *potrava tělem božím*, které se dává (obětuje) na oltář jiného života. Posvátnost potravy ilustrují např. posvátné texty Indie, jejíž venkov nemá k naší době halštatské ani dnes příliš daleko. Z véd citujeme Taittirjopanišád II.2.: „*Z potravy rodí se veškeré bytosti na zemi dlící. Bytosti živí se potravou a nakonec do ní vejdou. Potrava je ze všech nejstarší, a proto je lékem na všechno. Veškerou potravu získají, kdo jako brahma ji ctí. Potrava je z tvorů nejstarší, proto je lékem na všechno. Z po-*

travy rodí se bytosti, tvorové z potravy vzrůstají. Jedí ji i ona sama jí, proto jí říkají jídlo.“ (*Zbavitel red. 2004*, 219). Např. v džinismu, který vznikl na Indickém poloostrově v době rozkvětu PS/byvalé PS, zašlo téma potravy tak daleko, že vrcholem náboženské snahy džinistů je dobrovolná smrt hladem v zájmu neublížení živým bytostem, tzv. Salékhana. Vegetariánství, veganství a tzv. pránismus představují jen jemnější odvary snah džinismu. Pro ilustraci univerzální úcty k potravě však nemusíme chodit daleko. Stačí vzpomenout zvyk pokřizování chleba před nakrojením, požehnání a modlitbu před jídlem v naší tradiční lidové kultuře, které jsou zajisté pozůstatky o mnoho starších rituálních praktik splynuvšími s křesťanskou naukou o transsubstanciaci a eucharistické oběti: „*Pak vzal chléb, vzdával díky, lámal a dával jim se slovy: Vezměte a jezte z toho všichni: toto je moje tělo, které se za vás vydává. Vezměte a pijte z něho všichni: toto je kalich mé krve, která se prolévá za vás...*“ (cf. *Bible 1979*, Matouš 26:26–27; Marek 14:22–24; Lukáš 22:19–20; 1. Korintským 11:23–31). V judaismu se k přijímání potravy váže např. modlitba Birkat HaZon, tj. požehnání potravy, ve které se děkuje Bohu jako dárci potravy. Pojídač potravy „povyšuje“ svou potravu, aby pak potrava „povyšila“ svého pojídače. Nejčastějším vyjádřením posvátného vztahu k potravě je děkování. Děkovat neznamená jenom projevovat formální úctu, ale především to znamená být si vědom, odkud potrava přichází, uvědomovat si oběť těla bytosti, kterou v sobě potrava nese, a dlouhou cestu, kterou musela přejít až na náš talíř. „*Neuvědomovat si něco*“ se v češtině řekne dělat to „bez-děčně“, nebo „mimo-děk“. „*Být si vědom*“ znamená uvědomovat si. Vědomí se tedy označovalo jako „děk“. Odtud souvislost vědomí se svědomím, vděkem a vděčností (*Neubauer – Hlaváček 2003*, 241). „*Tvé jídlo nemá být jídlem zvířete ve stáji, jež chtivě a bezmyšlenkovitě spolýká svou potravu; ty máš jíst jako vědomý člověk, jenž dobře zná své postavení v domě Otce svého. Přemýšlej, jak na poli zraje zrno, aby ti dalo chléb. Ať jíš cokoliv, všechno ti bylo dáno. A za to máš děkovat. Ve všem vid' Dárce, jenž se ti dává. Lidé, kteří ti potravu přinesli, jsou jen výkonnými orgány vlastního Dárce. Ten dává působit všem žvlům, dává úrodu doma i v cizině, jen aby tobě bylo pomoheno, neboť chce, abys žil.*“ (*Bardon 2018*, 68). Vědomé jezení je jednou z meditačních praktik, jak v hermetismu, tak v indické józe. Vznik a příprava potravy, podobně jako hrnčířství, opět poukazuje k mysteriím vícenásobné smrti a znovuzrození: zrno zaseté do země nejenže musí zemřít (zetlít), aby pak vydalo mnohonásobnou úrodu, musíme jej též semlít a upéci, aby se mohlo stát chlebem (cf. *Saint Didier 2004*, 204). Totéž co se děje s vegetabiliemi, se děje i s animální složkou potravy a analogicky i s duší zasvěcenice. Jako je jídlo posvátnou výživou pro tělo, tak je Poznání posvátnou výživou pro lidskou duši, která má jinak vůli tělo

opustit. I sama nádoba i její obsah jsou tedy významnými kulturními symboly nesoucími mnohé zásadní významy, které mohou dokreslit náboženské povědomí PS/bývalé PS. V potravě vidíme boha pojídajícího boha v koloběhu znovuzrozování. Claude Lévi-Strauss dospěl při studiu přírodních národů k postulování univerzálního kulinářského trojúhelníku (trikvetra), jehož vrcholy tvoří kategorie (1) vařené, (2) syrové, (3) shnilé (cf. *Lévi-Strauss 2006*). Podle Léviho-Strausse mohou být do tohoto schématu vloženy všechny kuchařské postupy lidstva. Z hlediska kuchařských operací představuje syrové (bílé) neutrální pól, zatímco zbývající kategorie jsou binárními kontrasty – vařené (rudé) je kulturní transformací syrového, zatímco shnilé (černé) je transformací přirozenou (*Soukup 2004, 464*). Shnilé je symbolem minulosti, syrové přítomnosti a vařené budoucnosti potravy, která v trávicím traktu opět shnije, aby v novém kole podstoupila remineralizaci a z poníženého stavu se stala opět potravou. Snad by nebylo potřebné jít do podrobností, jenže jak si ještě ukážeme, různé způsoby nakládání s potravinami v kuchyni v kulinářském trojúhelníku vykazují zásadní analogie s různými způsoby nakládání s mrtvými v rámci pohřebních rituálů. Z toho důvodu je deponium nádoby v hrobě významné i jiným způsobem, než je milodar nebo posmrtná výbava zemřelého na poslední cestu.

16.6 Symbol jako artefakt – konečně „malůvky“, mandala

Další a už poněkud zřejmější symbolickou vrstvou nádoby z Němčic nad Hanou, která je již kulturně specifická, je její dekorace. Ornament – znak – obraz – symbol je zajištěn informační multiplikací imanentních významů svého hmotného nosiče (artefaktu). „*Vidíme, že slovesná tradícia je spojená s hmotou, která je zase výslednicou ducha a spája sa znovu so starými kultovými znakmi na hmotě*“ (*Bednárik 1942, 15*). Vzpomínaná statistická významnost výskytu symbolického motivu na nádobách v hrobech PS/bývalé PS vylučuje, že by šlo o jedinečný případ, kdy forma nádoby predestinovala její jedinečnou výzdobu. Také lze zcela vyloučit náhodnou momentální inspiraci nebo svévolnou invenci řemeslníka. Z hlediska provedení jde spíše o víceméně přesnou výtvarnou reprodukci neznámé přesnější předlohy, jejímž autorem nemusel být a patrně ani nebyl hrnčíř.

Jde o velice komplexní obraz výzdoby vnitřku „sváteční“ nádoby, s dělením kruhového prostoru na čtyři souměrné kvadranty s centrálním motivem rovnoramenného kříže. Z hlediska čísel obsahuje symboliku všech čísel od 1 do 10, především pak 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9 se zvláštním postavením čísel 1, 2, 3, 4 a 10 coby symbolického počtu úplnosti, ke

kterému se ještě dostaneme. Kruhovitou formu členěnou centrálně na čtyři souměřitelné části lze vnímat jako mandaloid. Mandalas jako geometrické koncentrické modely reality vyjadřují především imanentní „něco v něčem“ (např. ducha v těle nebo také tělo v duchu) a mají své zastoupení v náboženské symbolice prakticky všech kultur. Zvláštní univerzální povahy mandaly pro vyjádření vnitřní náboženské zkušenosti si povšiml už Carl Gustav Jung, který nechal pokusné osoby (pacienty) kreslit libovolné obrazy, jež pak analyzoval. Především obrazy neurotiků spjících k individuaci (celistvosti) kupodivu vykazovaly prvky geometrické koncentrickosti srovnatelné s mandalou. Jung považoval mandalu za archetypální obraz mentálního i vnějšího univerza: „*Mandala, ačkoli je symbolem bytostného Já jako psychické celosti, je současně obrazem Božím, imago Dei, protože střed, kruh a čtvernost jsou odedávna známými symboly Boha.*“ (*Jung 2004, 46*). Archetypální je tedy podle Junga nejen koncentrickost, ale také čtvernost, což ilustrují např. již neolitické rondely (cf. *Podborský 2006, tab. 18*). Čtvernost je také významným a směrodatným principem symbolického motivu výzdoby nádoby z Němčic nad Hanou. Na principu *pars pro toto* se opakuje i v dílčích částech obrazu. Mandalu na dně nádoby z Němčic nad Hanou (*obr. 70*) můžeme také číst jako čtyři hory (trojúhelníkové obrazce, pyramidy nebo pythagorejské tetraktusy) se čtyřmi bránami, kterými prochází Helios, tedy Slunce, na své okružní cestě v rámci svého „života“ – dne, roku, věku. Ne zcela bez vnitřní souvislosti jsou čtyři fáze alchymického Velkého Díla (Nigredo, Albedo, Citrinitas, Rubedo), jejichž symbolika je zakomponována do kruhových rozetových oken příslušných čtyřem světovým stranám jako „modality života Slunce“ v architektonické koncepci pozdějších gotických katedrál. Na mandale z Němčic nad Hanou je dále velice pozoruhodný detail vnitřního šrafování slunečních kotoučů navzájem kolmými liniemi, které je člení na dvě symetrické části s významem binárních opozicí a duality skryté uvnitř jednoty na způsob taoistické monády. Polovina oběhu Slunce je viditelná (den), polovina skrytá (noc). Horizontální a vertikální znamená také muže a ženu, ducha a hmotu, pozitivní a negativní, světlo a tmu, poznání a nevědomost ad. Zajímavé výtvarné řešení je i 40–50stupňové pootočení slunečních kotoučů vůči centrálním osám symetrie mandaly, což dodává obrazu na dynamice, a vzniká tak dojem víření a oběhu na způsob svastiky. Efekt víření podporují šestice malých háčků kolem slunečních kotoučů.

Univerzální strukturování světa do binárních opozic, ale také smysluplných hierarchií je dále vyjádřeno v prvcích výplně čtyř trojúhelníkových „hor“, které jsou uspořádány střídavě jako šrafované a prázdné s tečkou, což v symbolice znamená tolik jako ženské a mužské. Dvě „hory“ jsou stejné a dvě odlišné. Na základě jejich polohy můžeme tvrdit, že

umělec-kreslič odvíjel svou práci od slepého ucha nádoby (výstupku), protože trojúhelník přilehlý k výstupku nádoby je na rozdíl od zbytku kresby dobře geometricky centrován. Výstupek nádoby je to, na čem je nádoba závislá, čím je orientována. *Bez člověka-uživatele by byla nádoba i její symbolika zbytečná* a neúplná, což naznačuje jak samotný úchop, tak především devítinásobná rytmizace střídání teček se čtyřmi čárkami, které vidíme na samém okraji nádoby. Devět plus jedna (uživatel beroucí nádobu za její výstupek) je finální desítka, kterou se završuje samotný smysl nádoby v aktu jejího používání. „*Ukončuje vyučování své teogonie, Pythagoras ukázal svým žákům na devět Múz, zosobňujících vědy seskupené po třech, předsedajících trojí potrojnosti rozvinuté v devíti světech a tvořící spolu s Hestií (věčnou Pannou) opatrovatelkou Ohně prapůvodního Vědu božskou – Dekádu posvátnou*“ (Schürer 1996, 235), ke které se při výkladu mandaly z nádoby v Němčicích nad Hanou ještě dostaneme.

16.7 Trojúhelník a trojnost

Jestliže zaměříme pozornost na trojnost v mandale mísy z Němčic nad Hanou, nacházíme její trojnost v obraze čtyř velkých trojúhelníků „hor“, také v jejich vnitřní struktuře, dále ve čtyřech menších tříramenných vířivých svastikách (trikvetrum) v centrální části a také ve třech barvách, které nádoba nese: v rudé na podkladu, dále pak v černé a bílé malbě. Jak uvidíme, čtyřnásobný poměr k trojnosti má v PS svůj hluboký význam.

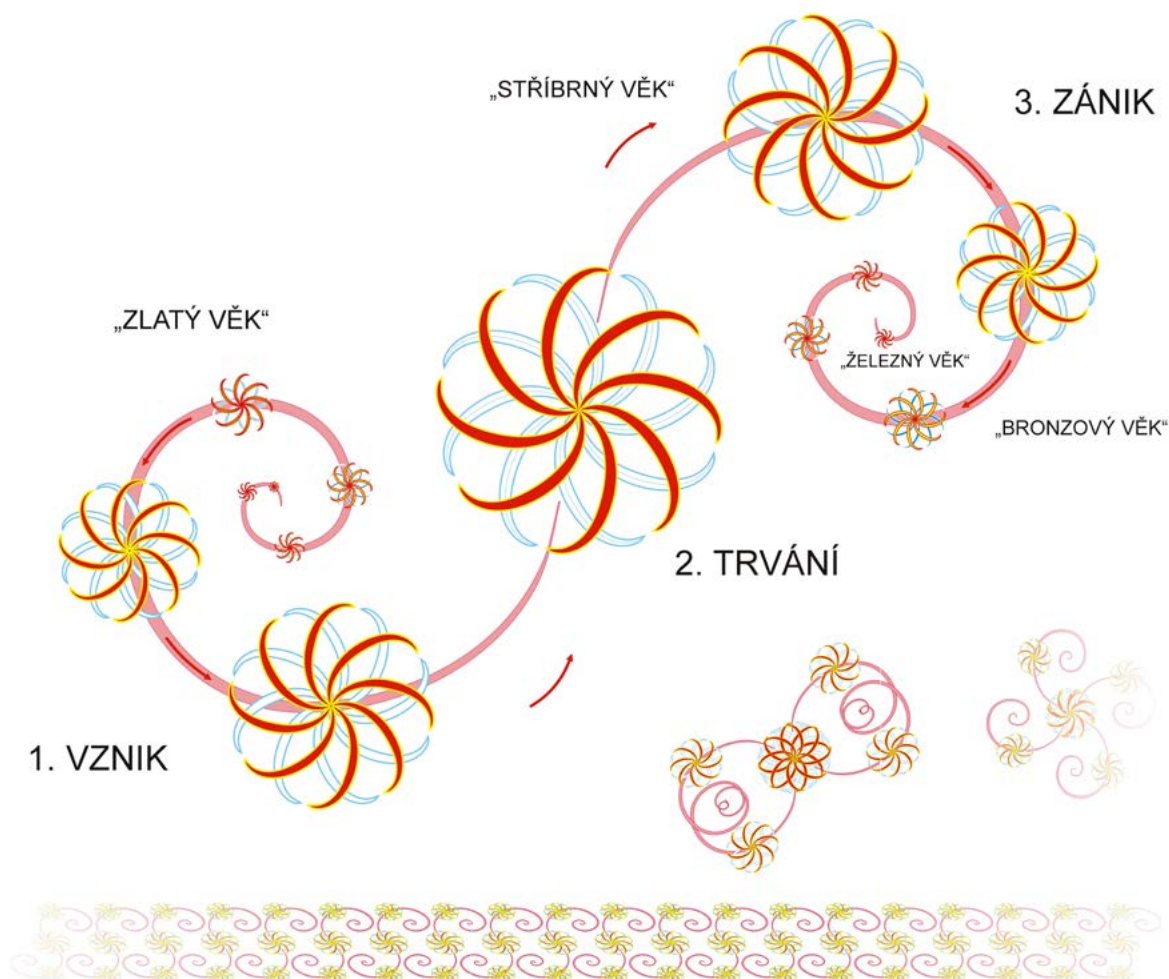
Nyní zaměříme pozornost především na *tři barvy, které patří v náboženské ikonografii mezi zásadní a vztahují se k mysteriím smrti a znovuzrození* nebo též k rituálům přechodu. Reprezentují tři fáze přechodových rituálů: (1) odloučení, odchod, smrt starého (černá); (2) liminální fáze, práh, hranice, proměna (bílá); (3) návrat nového, zmrtvýchvstání, přijetí (rudá) (cf. van Gennepe 1997). Staré musí „zemřít“, aby se proměnilo a „zrodilo“ nové, což je téma velkých mytologických dramát napříč kulturami a dějinami, předmětem Velkého Díla alchymie a tématem nesčetného počtu příběhů obsažených v mýtech a třeba i v lidových pohádkách. V nich zpravidla ze začátku nepřilíš šikovný hrdina, spíše šašek královského rodu, překonává různé překážky (např. zabíjí draka), čímž podstupuje iniciační zkoušky, aby se zdokonalil a nakonec oženil s panenskou Princeznou, a stal se tak Králem po boku jejího Otce (Princ Bajaja).

Hluboká symbolika mysterií smrti a znovuzrození se dochovala i v naší kultuře např. v názvosloví zásadních dnů křesťanských velikonočních svátků (tedy připomínky mysterií smrti člověka a zmrtvýchvstání Božstva): Černý pátek, Bílá sobota, zmrtvýchvstání v oslaveném (ohnivém) těle

ve Sluneční den Sun-day, Sonn-tag, Vaskrsenje. Uvedené tři barvy se často vyskytují v zásadních formách náboženské ikonografie různých proveniencí a také ve výtvarném projevu mnoha lidových tradicí. Barevnou trojkombinací jsou prosycena především hermetická a alchymistická díla, z nich je patrně nejkrásnější renesanční Splendor Solis (Sluneční záře), kde tyto barvy hrají zásadní roli. Není náhoda, že černá nahrazena modrou tvoří spolu s rudou a bílou základ barev mnoha státních znaků. Žel, podobně jako svastiku, i černo-bílo-rudou symboliku převzala „do trvalé péče“ také hnutí extrémní pravice.

Než o svévolnou „kulturní vymoženost“ jde v případě trojnosti spíše o obraz univerzálního principu, protože ani v přírodě se jinak než prostřednictvím minimálně tří fází žádná proměna neuskutečňuje, stejně jako má každá věc svůj počátek, trvání a konec (obr. 72), stejně tak čas přirozeně dělíme na minulost, přítomnost a budoucnost. Tato *trojnost reprezentuje univerzální „svatou trojici“*, která je synonymem kosmického času, přesněji Věčnosti Toho, kdo (1) byl v minulosti, (2) je v přítomnosti a (3) bude v budoucnosti. V indické filozofii je touto trojicí Trimurti: (1) Višnu, stvořitel světů – minulost, (2) Brahma, udržovatel světů – přítomnost, (3) Šiva, ničitel světů – budoucnost.

Další explikaci trojnosti v „nižší“ úrovni představuje Šivův trojzubec Trišúla, který odkazuje na tři guny neboli síly ovládající v různém poměru celý projevený svět. Jsou to (1) Tamas – temnota, nevědomost, (2) Radžas – touha, vášeň, (3) Sattva – světlo, poznání, které determinuje také lidské myšlení, cítění a konání. V obrazné řeči evropské alchymie je to Síra, Merkur a Sůl mudrců. Také v judaismu projevený svět spočívá na třech pilířích, které reprezentují tři vertikální sloupy Jákobova žebříku, jenž spojuje nebesa se zemí. Svět spočívá (1) na přísném Soudu (Gevura), (2) na Pravdě (Emet) a (3) na Milosti (Chesed), nebo v náboženské praxi také na (1) Zákonu (Tóra), (2) oddané Službě (Avoda), (3) Milosrdenství (Chesed) (cf. Pirkej Avot 2020, 14, 25). Platón popisuje Duši jako trojdílnou a také Pythagoras tvrdil, že projevený svět (čtyřnost živlů) je determinován trojností (Gralak 2017, 86). „*Číslo tři všude vládne světem a monada jest jeho principem*“ (Schürer 1996, 234). Tři kvality ovládající svět jsou analogické třem archaickým kosmologickým úrovním: (1) Nebe, svět bohů, světlo, (2) Země, svět lidí, mezi světlem a tmou, (3) Podsvětí, svět démonů a mrtvých, tma (cf. Laučák 2017a, 130, Fig. 110). Každá věc má ušlechtilé, střední a neušlechtilé použití. Lidské tělo má (1) ušlechtilější části (hlava, rozum), (2) střední části (trup, srdce, plíce, žaludek), (3) méně ušlechtilé části (vyučovací a reprodukční orgány, nohy). Adekvátní tři části má podle Platóna rovněž lidská duše (vůz a dva koně). Je záležitostí individuálního hodnotového systému, kterým částem těla člověk věnuje pozornost, které prioritně pěstuje a zušlechťuje. Ti, kdož

Obr. 72: Explikace symbolu evoluce a devoluce větrné růžice coby kosmu po evolučně-devoluční spirále velikého věku (mahájuga), který trvá 4 320 000 let, je tisícinou věku Brahmy-Stvořitele, jehož život trvá mihnutí oka (sestavil: P. Laučík).

rýžují v potocích zlato, vědí, že jeho nejvyšší koncentraci nacházíme v „hlavě“ žlebu, méně pak v jeho střední části a nejméně při „patě“ splavu, kde je to již samá hlušina.

Zaměříme-li dále svoji pozornost na vnitřní strukturu „hor“ v mandale nádoby z Němčic nad Hanou, spatříme precizní dělení velkých trojúhelníků na menší v geometrické trigonální síti. Vzájemný sklon linií sítě je 60° ($3 \times 60^\circ = 180^\circ$, což je součet tří úhlů trojúhelníku). V řeči geometrie je trojúhelník přechodovým tvarem mezi kruhem (duchem) a čtvercem (tělem). Trojúhelník je proto symbolem duše, přičemž působí mezi hmotou a duchem jako prostředník. Podobně jako v Thaletově kružnici se všechny možné trojúhelníky vejdu do jednoho kruhu, stejně tak duch (kruh) představuje transcendentní princip pro duši (trojúhelník). Kruh je pak vlastně dokonalý n-úhelník s nekonečným počtem vrcholů. Nekonečná trigonometrická síť je známým symbolem trojí nitě božských přadlen, tkadlen Pavučiny osudu. Jsou to Normy Severanů nebo

Moiry Řeků, tři sestry, které předou velkou síť s trojicí nití individuálních osudů: (1) Prozřetelnosti (nezměnitelné minulosti), (2) Svobodné vůle (v přítomnosti), (3) Moudrosti (vědomí mnohých možných budoucností) (obr. 73). Pavučina osudu je mj. podkladem runového písma. A je to také zednářská symbolika trojnosti chrámových kleneb s „Úhelným Kamenem“ uprostřed.

K vrcholu symbolického vyjádření dospěla trojnost v době laténské v obraze trikvetra, keltského triskelesu nebo germánského valknutu. Stejně jako duše dodává pohyb tělu (cf. *Pytagoras 1970, 71*), dodává trojnost všem věcem dynamiku a pohyb. Trojnost na způsob vířivé tříramenné svastiky (trikvetrum) nacházíme také v centrálním motivu nádoby z Němčic nad Hanou, a to hned čtyřikrát: $4 \times 3 = 12$; $4 + 3 = 7$. Sedmička i dvanáctka jsou důležitá pythagorejská a také folklórně-mytologická čísla. Sedmička s dvanáctkou jsou doménou alchymie (sedm kovů, sedm planet, sedm nebo dvanáct jedů neboli hříchů a stejný počet „léků“), také

její sestry astrologie (dvanáct znamení zvěrokruhu, která se objevují postupně v průběhu roku na obzoru ve chvíli východu Slunce). Jsou také důležitým číslem alchymické proměny ve vícenásobném (trojnásobném) opakování týchž čtyř jednoduchých operací, které nacházíme v mýtu o dvanácti pracích Herkulových. Jistěže tato čísla mohou odkazovat také na normativně-kalendářní souvislosti, jako měsíce v roce a dny v týdnu.

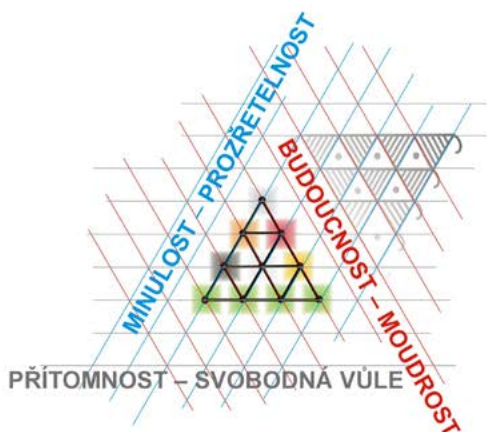
16.8 Desítka ve čtvernosti – posvátný tetraktys pythagorejců

Velice významnou myšlenku čtvernosti potvrzují na principu *pars pro toto* také parciální hierarchie uvnitř velkých trojúhelníků „hor“ mandaly *na nádobě z Němčic nad Hanou*, ve kterých *spatřujeme pythagorejský tetraktys*. Tetraktys je desítka ukrytá ve čtvernosti: $1 + 2 + 3 + 4 = 10$. Je jedním z nejposvátnějších symbolů pythagorejců vyjadřující (při plném pochopení) jejich komplexní učení o zákonitostech a smyslu celého univerza (obr. 74:a). Jak praví 25. verš Zlatých veršů Pythagorových: „*Přísahám při Onom, jenž vryl do našich srdcí posvátnou Tetradu, nezměrný a čistý symbol, Pramen Přírody a Kadlub Bohů*“ (Fabre d'Olivet 1813, 183). Pythagorejci snad ani tak „nábožensky“ neuctívali čísla, jako se spíše jejich prostřednictvím vyjadřovali o „věcech posvátných“, protože matematika vedle geometrie představuje další „univerzální jazyk“, kterým se lze dorozumívat i se vzdálenými cizinci. „*A skutečně, všechno, co se dá poznat, má číslo, protože bez něho není možno něco si myslet nebo poznat. Číslo má dva*

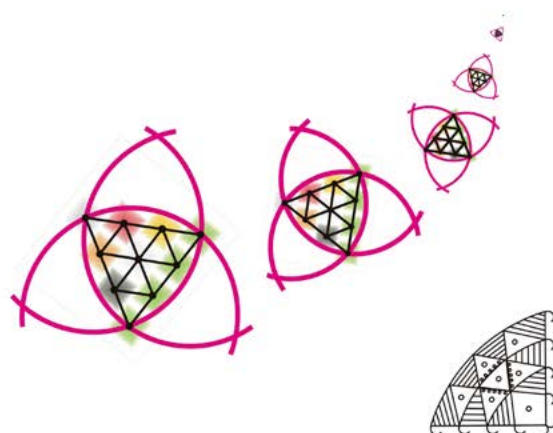
zvláštní druhy, sudé a liché, třetí však vzniká jejich smíšením a je sudo-lichý. Tyto druhy mají mnoho podob a každá věc je sama naznačuje. Přirozenost čísla a jeho sílu možno vidět nejen v démonických (daimonských) nebo božských věcech, ale všude ve všech lidských činech, řečech a ve všech řemeslnických dílnách a v hudbě. Čísla a jejich harmonie nepřipouštějí žádný klam, je jim totiž cizí, zato pravda je rodu čísel vlastní“ (Pythagoras 1970, 74–75).

Pythagorejský tetraktys je rozdělením trojúhelníku na čtyři úrovně. Ve výzdobě nádoby si povšimneme také malých háčků po stranách trojúhelníků (obr. 74:a – vlevo): není bez významu, že ty ze spodních úrovní jakoby „vzhlížejí nahoru“, zatímco nejvyšší na vrcholu „shlížejí dolů“. Je to obraz kosmické hierarchie, závislost tvořeného (čtyř živlů neboli úrovní bytí) na svém původu, který je Jedním. Čím „výše“ v tetraktysu jsme, tím více se blížíme k Jednotě (ke středu nádoby) a naopak, čím více se Jednomu vzdalujeme v tetraktysu směrem dolů, tím víc roste mnohost a různost jeho projevů. „*Viděn instinktem a kaleidoskopem smyslů, Bůh jest mnohonásobný a nekonečný jako jeho projevy (manifestace). Odtud pochází polyteismus. Viděn intelektem, Bůh jest trojný: duch, duše a tělo ve všech svých světových projevech. Odtud mají původ trinitární kultury a náboženství. Viděn uvažující duší, Bůh jest dvojný (tj. duch a hmota). Odtud dualismus Zoroastrův a Manichenův a jiných. Pojat vůlí, Bůh jest jediný, jenž shrnuje vše v jedno. Odtud Mojžíšův hermetický monoteismus v celé jeho přisnositi. Různost náboženství je proto, že člověk nerealizuje božství jinak než prostřednictvím své vlastní mysli (představy), která je relativní a konečná, kdežto Bůh realizuje v každém okamžiku jedinstvo tří světů v harmonii všehomíra.*“ (Schüré 1996, 234–235).

TETRAKTYS A PAVUČINA OSUDU

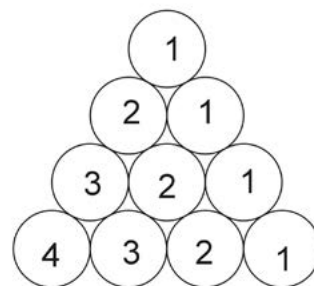
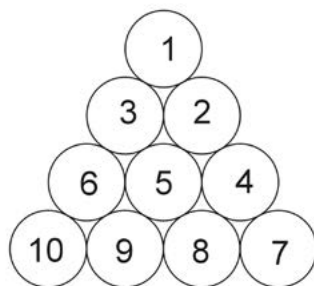
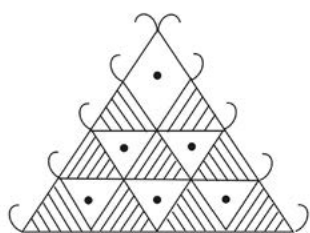

TETRAKTYS A ROZVOJ TRIKVETRA

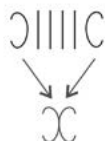
Obr. 73: Koncepce trojúhelníků, tetrády a Pavučiny osudu. Trojúhelník jako základ tetrády a trikvetra (sestavil: P. Laučík).

a.

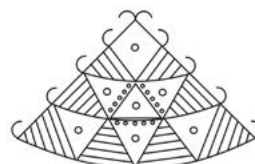

$$1 + 2 + 3 + 4 = 10$$

VZOR Z BOKU NÁDOBY

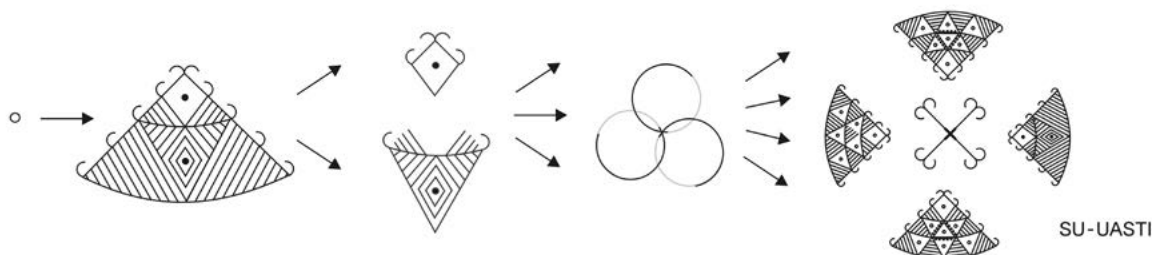

= 10 VE ČTYŘECH
= x SYMBOL NÁSOBENÍ, + SYMBOL SČÍTÁNÍ

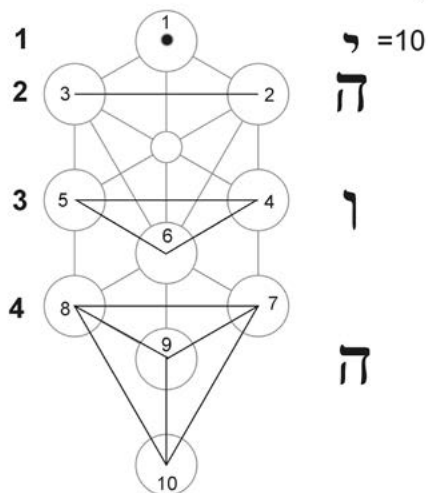
b.

TAO PLODÍ JEDNO, JEDNO PLODÍ DVĚ, DVĚ PLODÍ TŘI, TŘI PLODÍ DESET TISÍC VĚCÍ.
(Tao te-ťing, 42)

c.

JEDNO JE BOD, DVĚ PŘÍMKA, TŘI TROJÚHELNÍK, ČTYŘI JEHLAN.
(Pytagoras)

Obr. 74: Explanace pythagorejského tetraktysu na příkladech různých filozofických tradicí: a – v obecné pythagorejské teorii čísel; b – v taoismu; c – v systému židovské mystiky – kabale. Zvláštní postavení v tetraktysu má vrcholová jednička jako symbol Jednoty, která se explikuje na další čísla. Princip tetraktysu aplikován v kabale na diagramu tzv. Jákovova žebříku (*obr. 74:c – vlevo*) zobrazuje postup Stvoření od ducha (1) k hmotě (10) probíhající různými úrovněmi bytí. Ve středu dole je „klasická“ kabalistická spekulace o umístění čtyř hebrejských písmen nevýslovného jména božího (JHVH) v tetraktysu. Vpravo dole je obraz čtyřdílného člověka – Adama z téhož „materiálu“ (sestavil: P. Laučík).

Pythagoras učil: „*Počátkem všeho je jednotka, jenže z jednotky vznikla neurčitá dvojka, která byla jakoby látkou (materií) pro jednotku, která je její příčinou. Z jedničky a neurčité dvojky jsou čísla, z čísel body, z bodů čáry, z čar plošné tvary, z plošných tvarů tělesa a z nich vnímatelná těla. Mají čtyři prvky, oheň, vodu, zemi, vzduch, které se proměňují a samy v sobě převracejí. Z nich vzniká oduševnělý, myslící a kulatý vesmír, obklopující zemi v středu, která sama je kulatá a obývaná. (...) Jednička je počátkem všeho. Jedno je bod, dvojka čára, tři trojúhelník, čtyři jehlan*“ (Pythagoras 1970, 68, 74). A protože čísla jsou stejná na celém světě, můžeme Pythagorův „náboženský“ výrok srovnat s veršem čínského Tao te-ťingu (obr. 74:b): „*Tao plodí jedno, jedno plodí dvě, dvě plodí tři a tři plodí všechny věci*“ (Tao te-ťing, kap. 42). V jednom z nejstarších spisů zenového buddhismu (Xinxin Ming) je uvedeno, že ve skutečně Jednotě nemůže existovat ani sama Jednota, neboť již není ničeho, vůči čemu by se jako Jednota jevila. Jednička se jeví jako číslo jen vůči řadě dalších čísel, tedy vůči něčemu, co jedničkou není. Pak tato projevená jednička již není jedničkou, nýbrž dvěma, jejichž prolnutím vznikají tři, ad. V klasickém kabalistickém díle Sefer Jecira je věc vyjádřena velice vtipnou otázkou: „*A před Jedním co počítáš?*“ Pythagorejci dále tvrdí, že ve středu všeho je Oheň. Uvádějí, že centrální oheň je síla řídící svět, která ze středu oživuje zem. Střed je nejdůležitější ze všeho, proto se má nejvíce ze všeho střežit. Nazývali ho „Diovým hradem“ nebo „Diovým trůnem“ (cf. Pythagoras 1970, 70). *Symbol centrálního ohně nacházíme také v mandale z nádoby v Němčicích nad Hanou v jejím samotném středu, v symbolu čtyřramenného kříže ve tvaru „X“*.⁶⁰ Podrobným rozbořem významů tohoto symbolu jako označení subjektu proměny a zároveň znamení dokonalé svrchovanosti ducha se v samostatné práci zabíral René Alleau⁶¹ (cf. Alleau 2006). Vzpomeňme jen, že „X“ je také latinskou desítkou

(obr. 74:a). V pythagorejské filozofii je číslo deset číslem dokonalým, jelikož představuje všechny božské principy rozvinuté a spojené v nové jednotě $1 \times 0 = 10$ (Schüré 1996, 235). Pythagorejský tetraktys, stejně klíčový jako desítka a desítková soustava, se stal organickou součástí židovské kabaly (obr. 74:c) snoubící se s desítkou sefir Jákobova žebříku. Stal se „vlajkou“ hermetismu, alchymie, kvadrivia s nespočítaným množstvím filozofických aliancí.⁶² Je základem filozofie celé naší západní civilizace a zřejmě nejenom té „naší“. Ne o tetraktysu, ale na jeho základě byly napsány celé knihovny posvátných knih.

Jestli je deset „úplný svět“ ducha, pak dvanáct je „úplný čas“ jeho cyklu. Dvanáct je v hermetismu nerozumných trestů látek, které nahánějí hrůzu. Jak pravil Hermés: „*Právě tato neznalost, synu, je prvním trestem. Druhým je bolest, třetím bezuzdnost, čtvrtým žádostivost, pátým křivda, šestým chamtivost, sedmým klam, osmým závist, devátým lstivost, desátým zuřivost, jedenáctým ukvapenost, dvanáctým špatnost. Těchto je do počtu dvanáct, ale pod ně spadá ještě daleko více dalších, synu, a tyto všechny prostřednictvím těla, které je vězením, nutí vnitřního Člověka smyslově prožívat. Odcházejí, i když ne všechny naráz – od toho, nad kým se Bůh smiloval. A v tomto spočívá způsob a smysl znovuzrození. (...) Dospěla k nám známost Boha a s jejím příchodem, synu, je vyhnána neznámost. Dospěla k nám známost radosti, a jakmile přišla, synu, bolest prchá k těm, kdo jí dávají prostor. (...) Lze očekávat a dává to dobrý rozum, že se ‚dvanáct trestů‘ dává na ústup, když je vyháni Deset Mocností, to je Desítka. Desítka, synu, je totiž ploditelkou duší. Život a Světlo jsou sjednoceny tam, kde se zrodilo číslo Jednotky, Ducha. Dá rozum, že Jednotka obhahuje Desítku a Desítka Jednotku*“ (Corpus Hermeticum; Bor red. 2001, 120, 121, 122).

60 Značka podoby X se nachází ve středu spodní strany podstavce a na temeni hlavy kamenné sochy – xoanonu (výška 2,4 m) poblíž kultovní hory Šleža ve Slezsku nedaleko severních hranic České republiky (Gediga 1995, Abb. 10), obdobná značka se také nachází na identickém místě xoanonu na bronzové cistě ve štýrském Kleinkleinu, Kröll-Schmiedkogelu (Prüssing 1991, Taf. 120).

61 Kromě římské desítky je X také řecké písmeno Chí. Představuje zkratku Chreismeon neboli „výtečný“. Až do 12. století po Kr. šlo o značku, kterou se potvrzovala autenticita starých listin. Ve středověku bylo X používáno pro označení Krista: XHRISTUS, X, či XR. Řeckými X a P (Chí a Ró) se na mincích v ptolemaiovských dobách označovalo Chrysos (Zlato) a za Konstantina Velikého se stalo X také monogramem Kristovým, který byl zavěšen na „labarum“, císařskou standartu. V církevním kalendáři značí X neděli. V alchymii je X značkou tavícího tyglíku, tedy nádoby, a trojí neznámé Velkého Díla: Choné, Chrysos, Chronos neboli Ohně, Materie a Času. V lidové kultuře je X obecně označením důležitého nebo kritického místa. V současné algebře je X znakem

násobení (multiplikace), také označením neznámé, v širším slova smyslu pak problém, který je třeba vyřešit (Alleau 2006, 34–35).

62 Tetraktys má nespočetné množství vynikajících aplikací v hudbě a hudebních principech (cf. Godár 1996), také v kvantové mechanice a v jiných vědách. V hudbě mimo jiné matematicky vyjadřuje poměry všech tzv. čistých intervalů, tedy dvojic tónů, které harmonicky souzní v libém souzvuku: prima 1 : 1, oktáva 1 : 2, kvinta 2 : 3, kvarta 3 : 4, oktáva dvojitá 1 : 4. Krácením struny v příslušných poměrech na monochordu dospěl Pythagoras k základům hudební teorie. Svá pozorování však považoval jen za podklad pro formulaci posvátných zákonů univerza při hledání tzv. Harmonie sfér, kterou nacházíme vyjádřenu v obrazu Božského monochordu, hudebního nástroje Stvořitele. V Pythagorově Božské hře představuje celé stvoření jediná struna, jejíž spodní konec je upnut na zemi, horní v nebi. Její různé tóny jsou kosmickými vibracemi, které dávají vzniknout různým věcem (cf. Bor red. 1990, 23). Pythagorova spekulace s monochordem je vlastně předobrazem kvantové teorie superstrun.

16.9 Čtvernost kosmu – čtyři živly a multidimenzionalita bytí

Jestli mají různá náboženství něco společného z technické stránky, pak jsou to především informace o existenci různých úrovní reality, o jejím hierarchizovaném strukturování od ducha až k hmotě, tedy dnes poměrně nevšední informace o její vertikální multidimenzionalitě. V antické filozofii byl celý projevový svět vnímán jako spojení čtyř živlů v různém poměru a to, co s nimi pohybuje a udává jejich harmonii (nebo disharmonii), je pátý element neboli duše (*Pythagoras 1970, 78*). Odkaz na čtyřku živlů je již obsažen v samotné hmotě nádoby z Němčic nad Hanou i v základním geometrickém rozvrhu její dekorace. Již jsme poukázali na úlohu čtyř živlů při hrnčířské tvorbě nádoby i na to, jakou má tato řemeslná práce s živly hlubokou „náboženskou“ symboliku. Dějiny antické filozofie jsou protkány přením řeckých filozofů zejména o to, který živel je kterému nadřazen, který ze kterého vyplývá, a o to, co představuje jejich počátek, tedy počátek projevené reality „Arché“. Pro Pythagora to byl Oheň, pro Anaximena to byl Vzduch, pro Thaletu Voda. Čtyři živly představují jak spodní horizontální řádek pythagorejského tetraktysu, tak čtvernost jeho vertikální koncepce. V horizontálním měřítku jsou schématem vnitřního uspořádání hmoty (živly fyzické). Ve vertikálním měřítku jsou schématem různých úrovní bytí jako „živly filozofické“. Je zřejmým nedorozuměním interpretů socialistické epochy, že při živlech řeckých filozofů často nešlo o reálné hmotné živly fyzické, nýbrž o zástupná pojmenování různých úrovní multidimenzionality bytí, které byly filozoficky abstrahovány na základě analogie s vlastnostmi hmotných živlů. Živly jsou živly především proto, že mají charakteristicky odlišné vlastnosti. Jsou neustále na očích jako síly utvářející svět, který pozorujeme. Tak např. vzdaluje-li se voda ohni (Slunci), chladne a houstne, až se mění na pevný led (země). Led ohříván ohněm mění se posléze na vodu, při silnějším ohni pak na páru (vzduch), která stoupá vzhůru do nebe. Tato myšlenková dětská hra při pohledu do krajiny je v podstatě filozofickým klíčem k výkladu archaických představ o stvoření světa, o tom, jak vznikla hmota (země). Např. „zahuštěním“ vody, která vznikla ochlazením a následnou kondenzací páry, jež nastala v důsledku jejího vzdálení od žhnoucího Zdroje (ducha, Slunce). Připomeňme si např. mýtus o vzniku země při stloukání oceánu bohy v indických Puránách, který je evidentně odvozen od principu vznikání másla z mléka, nebo nepřehledné množství mýtů o původu světa vynořením země z nediferencovaného chaotického „pravodstva“, ze symbolických moří a oceánů, vod, nad kterými se vznášel duch (cf. *Eliade 1993, 17; týž 1994, 97*). Mělo by být jasné,

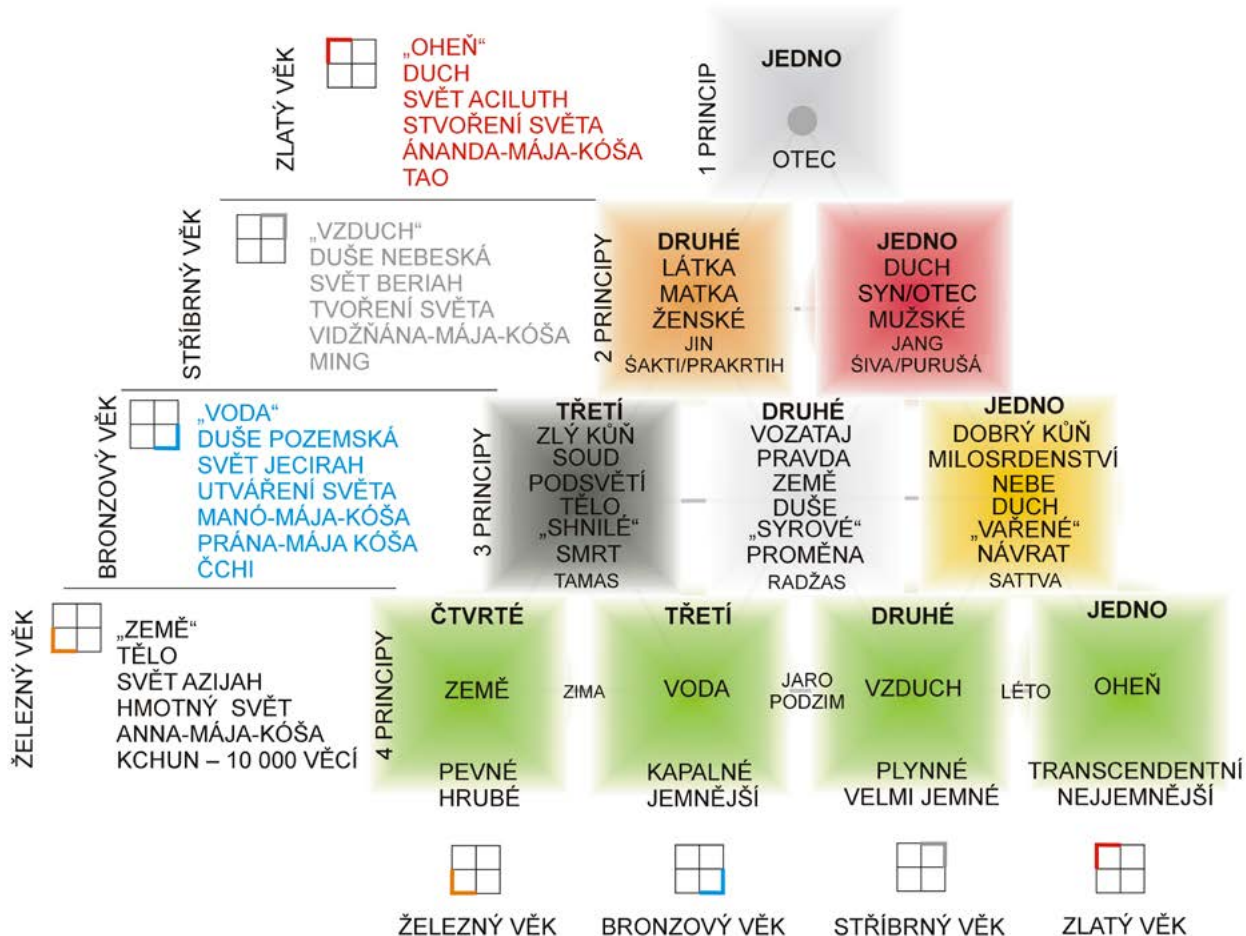
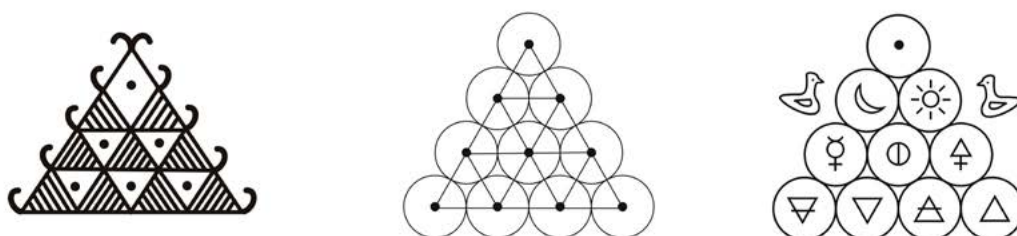
že v mýtech o stvoření nejde o žádné hmotné oceány mléka, ohně, hory, ale o symbolické pojmenování čtyř základních úrovní bytí, které jsou v různých tradicích nazývány různě, čímž se opět dostáváme k problému terminologie a otázce jazyka, který je pro jejich výklad užít. Živlová symbolika je sice velice univerzální, jenže jak ukazují četné zkušenosti, subtilní filozofie, která se snaží živly vyjádřit, je mnohokrát spíše ponížena na příliš „hrubé“ přirovnání. Analogické živlům jsou filozoficko-teologické kategorie neboli principy odpovídající čtyřem úrovním bytí:

- (1) *Stvoření* (něčeho z ničeho) – *oheň*, duch;
- (2) *Tvoření* (něčeho z něčeho) – *vzduch* (v-z-duch, v a z ducha), duše;
- (3) *Utváření* (něčeho konkrétního) – *voda*, nižší duše, životní síly, dynamis (v a ze vzduchu);
- (4) *Dotváření*, které je vlastně pasivní a receptivní „zemí“ – *země* (ze mě, v a z vody).

Vzduch není vidět, lze jen cítit jeho pohyb, proto byl zvolen jako symbol myslí a duše. Vodu lze vidět i cítit, jenže nemá konkrétní tvar, proto byla zvolena jako symbol z myslí vyplývajících myšlenek, představ, éterických a astrálních sil, které predisponují hmotu. Posléze symbolický živel Země, který je viditelný, hmatatelný a stálý tvarem, reprezentuje hmotné tělo a manifestovanou realitu hmotného světa, která je sumárním výsledkem stále probíhajícího procesu Stvoření, Tvoření a Utváření. To co vzniká, poukazuje na toho, kdo Tvoří. Symbolem Boha Stvořitele je Slunce (Oheň), které ozařuje celý Kosmos, celou vydutou oblast vody, země a vzduchu. Samo nepohnuto oživuje a rozhýbává prostřednictvím zrození a přeměn všechny tvory, kteří žijí v těchto (nižších třech) oblastech Kosmu (*Bor red. 2001, 135*). V židovské kabale jsou živlům analogické čtyři světy: (1) Aciluth, svět „blízkosti“, svět ducha, příčin a prvotních emanací z Jednoho nemanifestovaného Stvořitele, který představuje transcendentní pátý princip (střed mandaly a rovněž její vnější okraj); (2) Beriah reprezentující nesmrtelné duše, jež tvoří na příkaz ducha nižší těla; (3) Jecirah reprezentující astrální a éterický neviditelný svět pracovní psychiky s egem, emocemi a pocity; (4) Azijah reprezentující hmotný viditelný svět činu a země (*obr. 74:c; cf. Halevi 2001, 37–46*). Odpovídající úrovně „těla“ ducha v tantrismu jsou patery: (1) Ánanda-mája kóša (tělo blaženosti); (2) Vidžňána-mája kóša (tělo vědomí); (3) Manó-mája kóša (mentální tělo, ego); (4) Prána-mája kóša (tělo prány, astrální a éterické tělo); (5) Anna-mája kóša (tělo fyzické) (cf. *Góvinda 1994, 147*). Již z uvedených skromných paralel bychom neměli mít důvod pochybovat, že v čtvernosti (a se středem i v paternosti) symboliky nádoby z Němčic nad Hanou jsou obsaženy odpovídající principy multidimenzionality. Na její širší rozvedení v sadách dalších

symbolů poukazuje obr. 75. Ovšem jen tehdy, budeme-li tuto nádobu považovat skutečně za „sakraální“ keramiku, neulpíme na pojmech cizorodých tradic, ale budeme sledovat to, co je za těmito pojmy. Pak můžeme skutečně docenit kontakty a ideovou souvislost halštatských stře- doevropských kultur s kulturami Středomoří a antického Řecka. Jak si ještě ukážeme, symbol svastiky rozvíjí téma načrtnutých čtyř žvlů dále do smysluplné nauky. Uvedenou multidimenzionalitu bytí s odlišnými úrovněmi ducha, duše, životních sil a hmoty reprezentují také četné teogonie

vzástupech ženských a mužských božstev a jejich sple- titých hierarchií v rámci toho, co běžně nazýváme polyteismem, který když je důsledně studován, se najednou ukáže jako monismus, jednota členěná na různé úrovně a funkční aspekty. „Hory“ v mandale nádoby z Němcic nad Hanou míří vrcholy k sobě i proti sobě, což filozoficky poukazuje na přítomnost rozlišených opozic v mnohosti, ale také na přítomnost Jediného sjednocujícího pólu ve středu nádoby. Religionisticky nahlíženo, jde o vnitřní monismus uvnitř hierarchizovaného polyteismu.

Obr. 75: Tetraktys jako čtvernost žvlů a čtyř úrovní bytí, také vysvětlení některých klíčových pojmů a symbolů z jiných kapitol (sestavil: P. Laučík).

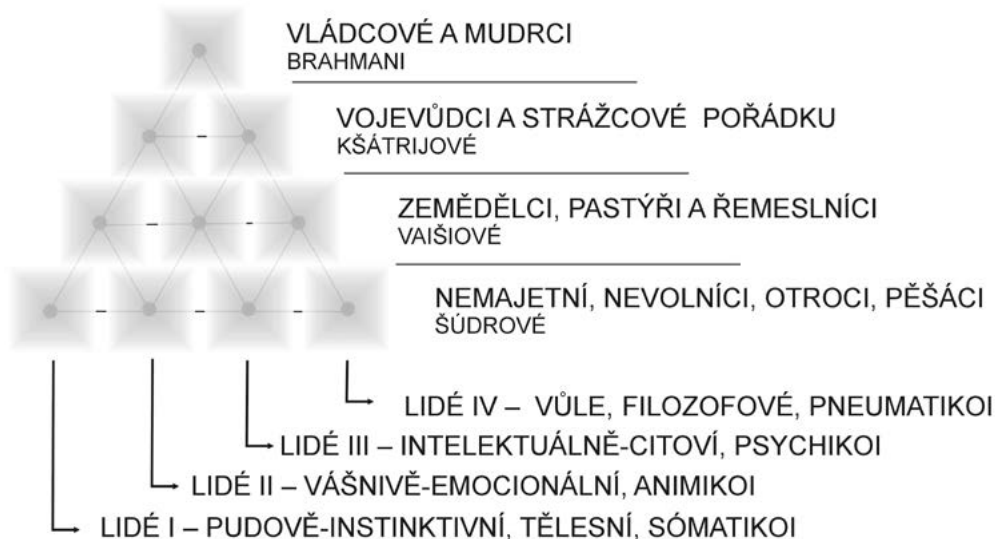
16.10 Čtvernost lidské společnosti

V bádání po čtvernosti stojící v základě tetrady jsou možné analogie nejen s abstraktním metafyzickým a náboženským světem, ale také se světem lidským. Hierarchizovanou stratifikaci společnosti na čtyři skupiny nacházíme v Platónově Ústavě stejně jako v tradiční indické společnosti. Čtyři společenské třídy, ne nepodobné indickým kastám, Platón definoval jako (obr. 76) (1) filozofy a vládcy (Brahmani), (2) strážce zákona a bojovníky (Kšatrijové), (3) řemeslníky, pastýře a rolníky (Vaišiové), (4) otroky a nemajetné (Šúdrové). Třem vyšším třídám Platón přiřadil kovy dle ušlechtilosti: (1) zlato, (2) stříbro, (3) železo a bronz, a to s varováním, že obec se rozpadne, až bude spravována železem nebo bronzem, tedy až začnou vládnout nižší vrstvy (cf. *Platón 2000*, 8). Z praktických zkušeností z Indie se můžeme domnívat, že kromě čtyř základních existovala také pátá třída zavržených, nedotknutelných (Dalitové) se statusem „mimo systém a pod ním“ a také šestá třída „mimo systém a nad“, což jsou cizinci, pro které, kromě obecných kulturních tabu, závazky dané kultury nejsou až tak závazné. V platónském i indickém společenském systému se společenská třída dědila z předků na potomky. Tento systém společnosti nepřipouští téměř žádnou sociální mobilitu. Mnohem jednodušší je o kastu klesnout než o kastu stoupnout. Utopismus platónského kastovního systému spočívá především v tom, že předpokládá vládu moudrých a nedegenerativní genetické dědění moudrosti z předků na děti, což v praxi není možné.

Obdobná úvaha o pyramidální a hierarchické struktuře halštatské společnosti je znázorněna na obr. 6. Univerzální zákon lidské společnosti, který plyne i z vertikální čtvernosti pythagorejského tetraktysu, poukazuje na skutečnost, že počet příslušníků vládnoucích elit vůči nižším vrstvám společnosti je vždy mnohonásobně nižší. Hojný je počet chudiny vespu.

V Pythagorově filozofii nacházíme čtvernost společnosti v samotné jeho škole a jejím zvláštním čtyřstupňovém systému zasvěcování. Žáky dělil na (1) postulanty, (2) neofyty, (3) akusmatiky, (4) matematiky. V Pythagorově škole byla přítomna ještě pátá skupina lidí stojících „mimo a pod“, totiž nezásvěcení. „*Je vais parler au sage: éloignez des profanes./Budu hovořit jen s mudrcem: odejděte nezásvěcení.*“ (*Fabre d'Olivet 1813*, 5). Ve stejném duchu můžeme vnímat obecně známý nápis před vstupem do platónské Akademie: „*Ať nevstupuje, kdo neovládá geometrii.*“ K tématu čtvernosti uvnitř lidské společnosti je mnohem zajímavější Pythagorovo obecné dělení lidí podle stupně duševního rozvoje, tedy podle toho, která část vícedílné lidské bytosti má v člověku navrch (cf. *Fabre d'Olivet 1813*, 331–337). V tetraktysu jde o čtyřnost horizontální, reprezentovanou čtyřmi body nejspodnější

linie zleva doprava. „*Různost lidí bere původ jednak ze samotné podstaty jedince, jednak z nestejně vyspělosti. Z tohoto posledního stanoviska poznáváme, že lidé se třídí na čtyři třídy, v nichž jsou obsaženy všechny odrůdy a všechny odstíny. 1. U největšího počtu lidí vůle účinkuje hlavně v těle. Možno je nazvat lidmi zvířecími nebo pudovými. Tito jsou schopni nejen k tělesné práci, ale jsou též schopni cviku ve vývinu inteligence ve světě fyzickém, zejména v obchodu a průmyslu. 2. Na druhém stupni vývoje člověka vůle a následkem toho i vědomí dlí v citlivosti ovládané inteligencí, která tvoří soudnost. Jsou to animikové (lidé živé letory a vášnivci). Podle své povahy budou z nich vojáci, umělci a básníci. Největší počet spisovatelů a vědátorů jsou lidé tohoto druhu. Neboť oni žijí v pojmech relativních měněných vášněmi nebo omezených malým obzorem, aniž by se povznášeli až k Idei čisté Universality. 3. Ve třetí třídě jsou lidé daleko vzácnější. Vůle se u nich naučila působit hlavně a výsostně čistým intelektem (psychikoi), aby osvobodila inteligenci z pout a tyranie emocí, vášní a hmotné omezenosti, což propůjčuje všem jejich koncepcím povahu universální. Tito lidé bývají hrdiny, mučedníky vlasti, básníky prvního řádu a konečně mudrci a filozofové, kteří by podle Pythagora a Platóna měli být vládci lidstva. V těchto lidech vášně nevyhasly dosud, neboť bez nich nelze nic učiniti, jenomže u nich vášně staly se služebníky inteligence, kdežto u předešlých inteligence bývá služkou vášní. 4. Nejvyšší ideál lidstva uskutečňuje se ve čtvrté třídě lidí, kteří vykonávají veliké dílo mistrovství a získali královskou moc inteligence nad duší a pudem, protože plně vyvinuli vůli nad celou svou bytostí. Oni jediní uskutečnili jedinnost v potrojnosti lidské (ducha, duše a těla). Tito lidé měli různá jména v dějinách lidstva. Jsou to nejvznešenější géniové, velcí zasvěcovatelé, prvopočáteční vůdcové, kteří proměňují lidstvo. Jsou velice vzácní. Prozřetelnost rozsívá je v dlouhých obdobích jako hvězdy na nebi.*“ (*Schüré 1996*, 261–262). Tuto čtvernost duševního vývoje najdeme také v staré čínské filozofii, sestupně: „*V době dávných velkých vládců lid sotva věděl, že je má. Jejich nástupce lid ctil a miloval. K dalším hleděl se strachem. Od dalších se s pohrdáním odvracel*“ (*Lao-c' 2003*, 65). Od časů Pythagorových se dochovala také v mnoha zlidovělých výrociích, jako např. od Charlese Farrar-Browného vzestupně: „*Průměrný učitel vypráví. Dobrý učitel vysvětluje. Výborný učitel ukazuje. Nejlepší učitel inspiruje.*“ Co se stane, když tyto čtyři skupiny lidí uvidí libovolný symbol, jakým je třeba nádoba z hrobu v Němčicích nad Hanou? Jedni nebudou vidět nic, přesněji uvidí jen nic neznamající dekoraci staré mísy. Další dají přednost znakovosti a uvidí nakreslené pojmy, znaky (Slunce). Méně dalších v ní uvidí schéma toho i onoho a principium ještě i leccého jiného. Teprve až ti další, velice málopočetní, uvidí na dně prázdné mísy vše ve všem, o kterém patrně nebudou schopni vypovídat. *Jak se mají*

Obr. 76: Aplikace pythagorejského tetraktysu na poznání lidské společnosti. Vertikální osa představuje stratigrafii a sociální (i)mobilitu uvnitř tradičních kultur. Horizontální osa zobrazuje „duševní“ vyspělost mentálních soustav, která není se sociálním statutem zcela souměřitelná (sestavil: P. Laučík).

tyto čtyři různé pohledy ve světě shodnout, když první je od symbolů „ještě“ osvobozen, druhý vnímá jen jejich prvoplánovou identitu, třetí hlubokou mnohoznačnou analogii a poslední je od nich „už“ osvobozen?

16.11 Su-uasti – dobré bytí

Svastika neboli hákový kříž je typickým halštatským symbolem. Nebýt jejího zneužití nacisty v období II. světové války a následné obecné legitimizace jejího významu v euro-americkém kulturním okruhu jako znaku hnutí krajní pravice, přetrvala by v našem lidovém výtvarném projevu o něco déle. „V Terchovej, ale tiež v iných krajoch vidíme pri vchodoch do obydlí kruhovitě motivy, ktoré sa približujú svastike, znaku indoeurópskemu, idúcim k nám z Íránu na jednej strane, cez Sibír na strane druhej. Slovo svastika a pomenovanie jej odvodenín kruhových, skladá sa podľa reči Indov zo slova ‚su‘, čo znamená dobro, dobré, a ‚uasti‘ jestvovanie, existencia“ (Bednárík 1942, 21). Bohužel také v odborné etnografické literatuře je svastika obecně vnímána především jako Sluneční znak, resp. Větrná růžice, nikoliv jako mnohovýznamový symbol, což dáváme do souvislosti s již naznačenou charakteristickou vlastností lidové kultury, kterou je znakovost. Při pohledu do krajiny jsou voda a země „spodní“ živly tíhnoucí dolů, kdežto oheň a vzduch jsou živly „horními“ a jsou v různých filozofiích zastupitelné. Proto je svastika a z ní odvozené obrazy nazývána jednou „solární“ a jindy „větrnou“ růžicí.

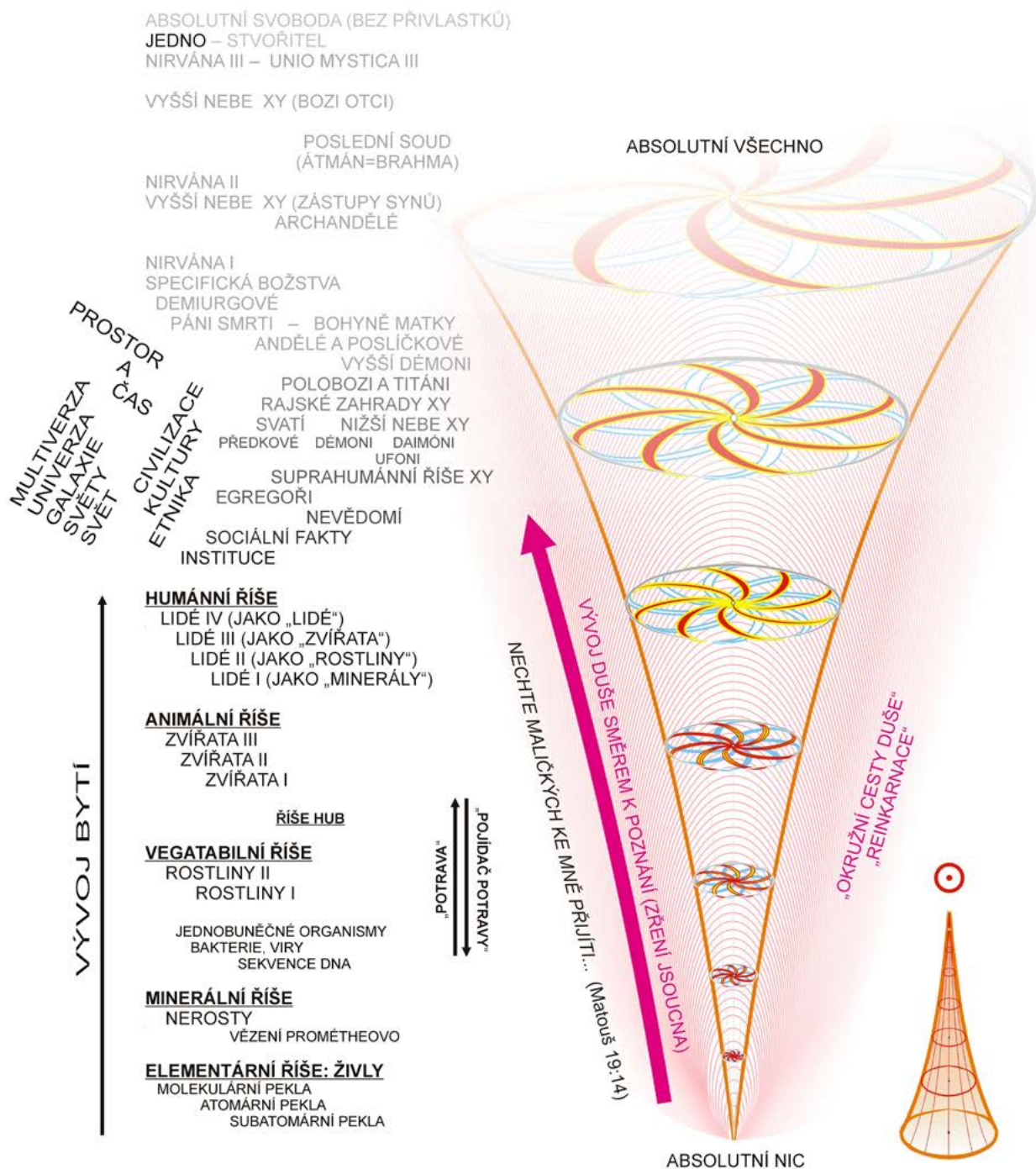
Jenže svastika není jenom znak s magicko-prosperitní funkcí ochrany příbytků, jak vidíme u našich sedláků v minulosti a např. v současné lidové kultuře Indie. Není také jenom znakem fašistů (jak vidíme např. v současné lidové kultuře Evropy a Ameriky), ale je také velice výmluvným posvátným symbolem – *schématem vyjadřujícím jistě univerzální principy*, poskytujícím způsob jejich poznání, nalézajícím tedy také návod k způsobu výkladu mnohých kulturních jevů tam, kde se používá. Etymologicky vzato, svastika – „dobré bytí“ není pouze informací o existenci dobra, ale také o něčem, co „je dobré“, co je možné nazvat univerzálním zákonem kosmu (Logos). Svastika je vlastně kříž (čtyř živlů) v rotujícím pohybu. V některých indických vyjádřeních, jsou „háky“ kříže zobrazovány jako ohnivé plameny tryskající z konců rovnoramenného kříže, nebo naopak provazy, za které tahá Mára-Jama (Bůh smrti), když roztáčí samsárové kolo se šesti světy (svět bohů, svět polobohů, svět lidí, svět zvířat, svět hladových duchů a peklo, ve kterém se nachází jen zrcadlo, v němž duše vidí sama sebe).

Svastika je spjata s čísly čtyři a osm, ale také pět a devět, počítáme-li za relevantní prvek také střed – Arché – nehybný princip pohybu, pevný bod uprostřed víření, od kterého se vše („dobré bytí“) odvíjí. Svastika je pohyb, proto také „mluví“ o pohybu, především v smyslu evoluce a devoluce, kosmu, času a procesů týkajících se hmoty i duše. Projevený vesmír (reprezentován čtyřmi živly) se prý podobně jako svastika odvíjí z jediného bezrozměrného bodu, rotací roste, zvětšuje se, vyvíjí a zušlechťuje. Pak se třeba

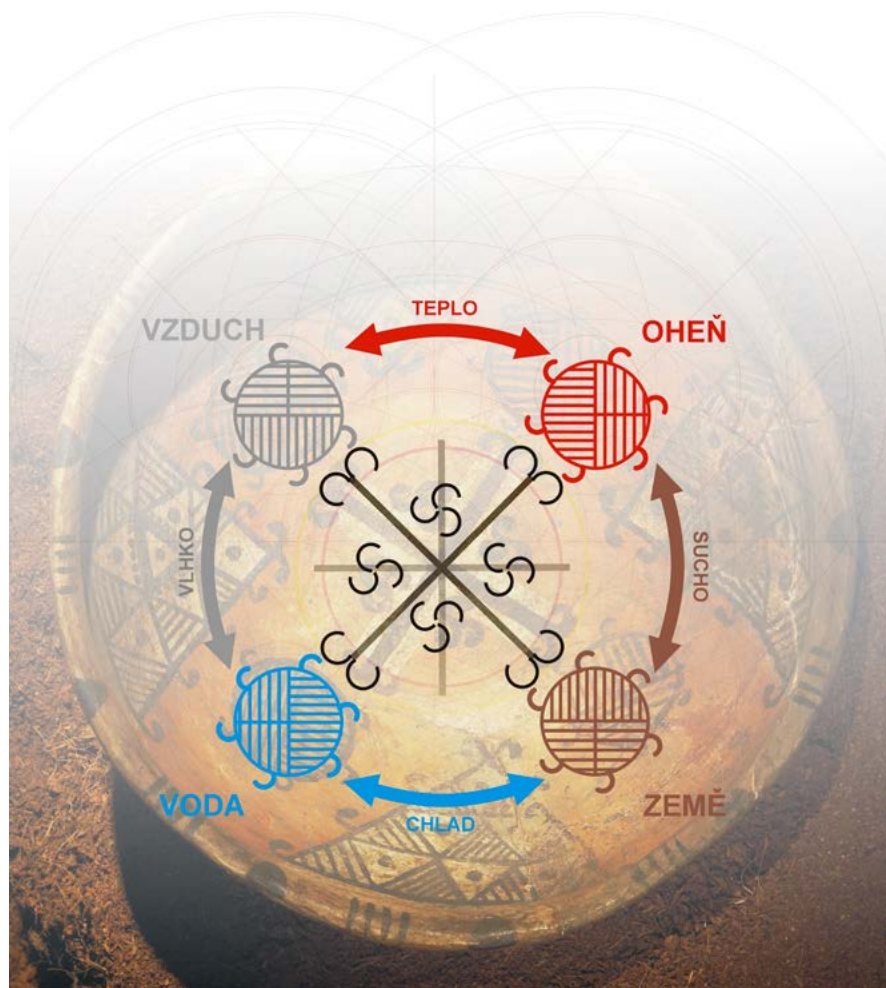
16. Exkurz II. – Úvod do studia symbolů...

MENŠÍ NEŽ NEJMENŠÍ, VĚTŠÍ NEŽ NEJVĚTŠÍ, JE ÁTMAN SPOČÍVAJÍCÍ V SRDCI KAŽDÉHO TVORA.
Světášvataropanišad III.20

BŮH JE JAKO SFÉRA SE STŘEDEM VŠUDE A OBVODEM NIKDE.
Corpus Hermeticum

Obr. 77: Explikace rozvoje větrné růžice její rotací a následný růst znázorňující proces zdokonalování bytí v hierarchii přírody a duší v procesu přetělování z Platónova dialogu Faidros. Obdobnou symboliku nese evoluce trikvetra. V takovém případě namísto čtyř živel rotují a rostou tři světy (nebe, země a podsvětí). Boční řez nabízí také vysvětlení symboliky rohů, omfalů, klobouků, trubek a trychtýřů (sestavil: P. Laučík).

Obr. 78: Princip „vzdvihování“ a „ponižování“ živlů jejich vzájemnou rotací. „Smrtí země je stát se vodou, smrtí vody je stát se vzduchem, smrtí vzduchu je stát se ohněm, a naopak“ (Hérakleitos z Efesu sine, zlomek B 76) (sestavil: P. Laučík).

jednou začne zmenšovat, až vplyne zpátky do jediného bezrozměrného bodu, odkud vzešel. Tato „mytologická“ představa je velice podobná v současnosti obecně přijímané kosmologické teorii naší západní fyziky o Velkém třesku, odvozené z pozorování pohybů skutečného rozpínání hmotného vesmíru. Lze tedy předpokládat počátek rozpínání hmotného univerza z bodu v dávné minulosti i následně gravitační smršťování do závěrečného zhroucení (kolapsu) v dávné budoucnosti. Degenerace a zánik hmotného vesmíru však nutně nemusí znamenat degeneraci a zánik ducha, kterému hmota posloužila jako vehikulum neboli vůz. Stejně lidská duše vychází ze života degenerujícího hmotného těla moudřejší, poučena zkušeností (cf. *Platón 1970*). Svastika je proto také symbolem evoluce ducha. Tentýž hluboký odkaz „růstu a umenšování“ nacházíme v symbolice „slunečních klobouků“ (cf. *Podborský 2006*, 231, 235, obr. 58–59) coby tzv. omfalů, Shivalingamu, dále

rohu Almatheinho neboli rohu Hojnosti a nakonec i v trubce anděla posledního soudu, které jsou vlastně (podobně jako nádoba) soustavou postupně se zvětšujících kružnic vyvěrajících z bezrozměrného bodu v prázdném středu (kam se v případě trubky fouká vzduch – viz *obr. 77*). Lidská mysl, v symbolickém slova smyslu, poznáním nabývá také „jistý rozměr“, až moudrost přinese úrodu, kterou bude možné v závěru posoudit. Stejně postupuje příroda při tvorbě, růstu a zrání plodů vegetace (v rohu hojnosti) a tento princip je zjednodušeně vyjadřován také symbolem spirály.

Svastika vyjadřuje evoluci i devoluci živlů (a čtyř světů) jejich vzájemným povyšováním (pozdvihováním) nebo ponižováním v rotaci (*obr. 78*). Tento princip je známý především z meditačních praktik tantriků při „práci“ s mandalami v tradicích Indie a Tibetu (cf. *Góvinda 1994*). Zda považovat „háky kříže“ za tlačící plameny, nebo tahané provazy, zda interpretovat evoluci a devoluci svastikou

pravotočivou, nebo levotočivou, je podobně jako při spirále věci konvence vyplývající z konkrétní tradice. Při vzestupné evoluci zemi (led) povyšuje voda, vodu povyšuje vzduch (pára), vzduch povyšuje oheň a tak dokola ve smyslu rčení *ráno je moudřejší večera*. Naopak při sestupné devoluci je oheň ponížen vzduchem (vychladnutí), vzduch ponížen vodou (kondenzace), voda je ponížena v zemi (tuhnutím). Pro naše halštatské bádání je tato symbolická sekvence důležitá, protože představuje klíč k pochopení striktních pohřebních rituálů, a tedy k vnímání světa náboženství PS/bývalé PS.

16.12 Čtvernost času – tetraktys a svastika

Zaměříme-li při bádání v symbolické čtvernosti svastiky a tetraktysu naši pozornost na čas, v jedné ze svých nesčetných aplikací zobrazují sekvenci kosmického času (Kálačakra) v různých mírkách. Za největší z mytologických časových cyklů je možné považovat představy o věku Boha/Bohů. V indické Mahábharáthě je tento okamžik známý jako Brahmův den, Kalpa, která se skládá z tisíce (nepočítaně) velikých věků, Mahájuga, z nichž každá, díky indické zálibě ve výčtech a seznamech, čítá přesně 4 320 000 našich pozemských let, což je již číslo srozumitelné i pro geology. Každá Mahájuga se dále člení na čtyři kratší věky (jagy): (1) Krtja-jiga, zlatý věk, (2) Trétá-juga, stříbrný věk, (3) Dvápára-juga, měděný věk, (4) Kalí-juga, železný věk (Werner 1996, 119). Indické představy o degeneraci času jsou analogické antickým mýtům (cf. *Hésiodos 1990*), které se začínají v písemné podobě objevovat právě v době naší doby halštatské. V indických představách je vývoj světa cyklicky degenerativní jako tělesný život sám. „Světový čas“ je symbolizován „světovou krávou“, která s každým věkem ztrácí jednu nohu a toutéž měrou se ze světa vytrácí dharma, pravda a dobro a roste podíl temného chaosu. Ke konci světového období Šiva zničí vesmír svým tancem a začíná další kolo Mahájagy. Velice zajímavý je relativní poměr trvání čtyř věků (jug) v poměru 4 : 3 : 2 : 1, což je přesně princip pythagorejského tetraktysu. Zlatý věk je nejdelší, železný nejkratší (obr. 72, 75).

Totéž co pro „velké věky“ platí pro malé a nejmenší časové cykly. V roce se jaro mění na léto, léto se mění na podzim, podzim na zimu a zima na jaro. Rok jako úplný časový cyklus (kruh) se dělí na čtyři roční období (kvadranty) po tři měsíce, což může být zobrazeno čtyřmi trikvetry. Pastýř slaví vrchol roku s příchodem mládat o jarní rovnodennosti, rolník v době sklizně a podzimního osevu v době podzimní rovnodennosti. *Kromě svastiky a tetraktysu odkazují k času i osy symetrie mandaly nádoby z Němčic nad Hanou* – „brány Slunce“ pak reprezentují slunovraty a rovnodennosti,

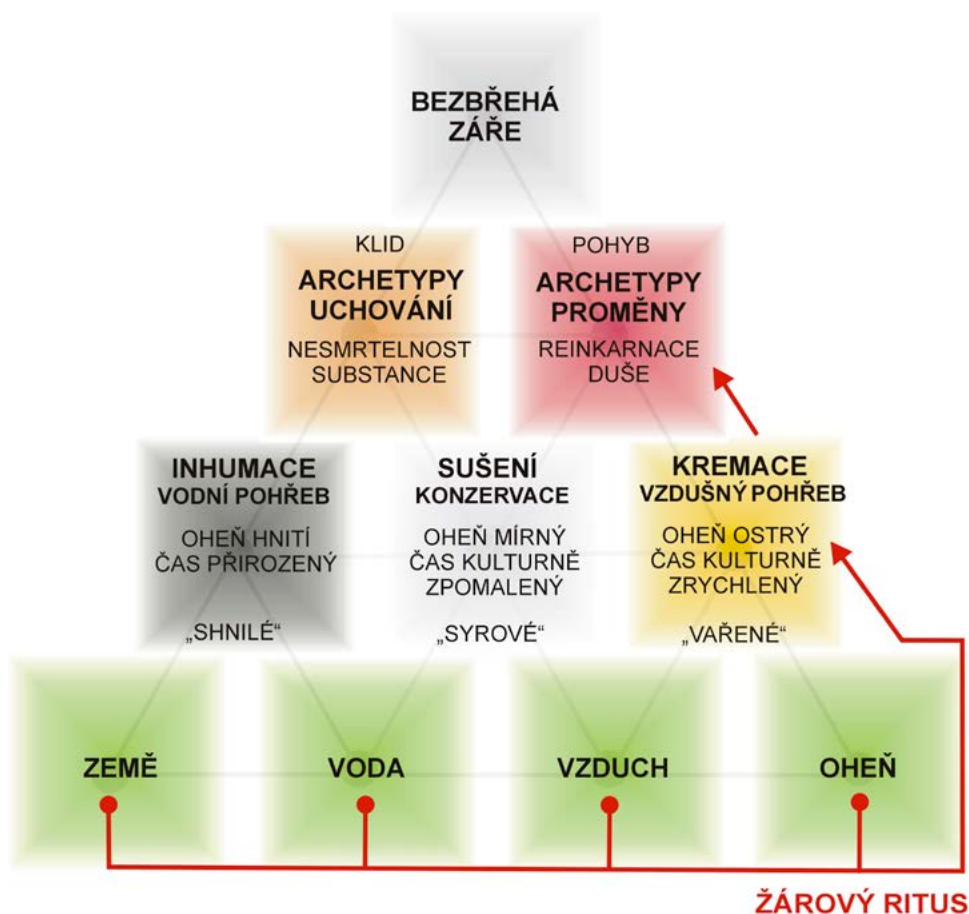
čímž se tento obraz začíná nápadně přibližovat laténskému „keltskému kříži“. Stejná sekvence platí v rámci oběžné cesty Slunce v průběhu dne (jítro, poledne, večer, noc) i pro „oběžnou podnebeskou cestu“ duše v rámci životního cyklu (dětství, dospělost, stáří, smrt). Jenže svastika v sobě navíc obsahuje příslib cyklické kontinuity, a tedy i znovuzrození duše. Všechny tyto procesy, vyplývající z kosmického řádu (Logos) vyjádřeného svastikou, je možné považovat za „dobré“ ve smyslu „su-uasti“.

16.13 Žárové pohřby, geometrizace komorových hrobů platěnické skupiny

V analogii k Lévi-Straussovou kulinářskému trojúhelníku (vařené, syrové, shnilé) jsou v lidské civilizaci obecně přítomné tři dominantní způsoby nakládání s mrtvým tělem: (1) sušení a mumifikace, (2) inhumace, (3) kremace (obr. 79). Mezi méně výrazné a takřkajíc alternativní způsoby pohřbů je možné pro úplnost zařadit také „vodní“ pohřby do řek, moří a oceánů, které jsou oceánskou alternativou inhumace (hnutí), a tzv. nebeské neboli „vzdušní“ pohřby v horách Himálají, kde není dostatek paliva a kde je tělo rozsekáno na kousky, které pak pozřou symboličtí obyvatelé nebes blízci Slunci, tedy supi. Tento způsob pohřbu je „alternativou“ kremace. Všimněme si, že v případě vodních pohřbů dochází k „povyšení“ živlu země (těla) do vody a v případě nebeských pohřbů se země povyšuje rovnou do vzduchu (ptáci).

Je jisté, že pohřební rítus a způsob nakládání s mrtvým tělem poukazuje (mimo jiné) k představám o duši a jejím posmrtném osudu v rámci dané kultury. Ze tří hlavních způsobů pohřbů nyní extrahujeme dva případy, totiž mumifikaci a kremaci, které poukazují na dvě odlišné představy o osudu duše zemřelého. Inhumaci považujeme za neutrální pól náležící přírodě.

S praktikami sušení, mumifikace a vůbec jakéhokoliv pokusu o prodloužení rozkladu těla nebo uchování jeho původní formy je spjata velmi významná představa, že duše je i po smrti v přímém vztahu s hmotným tělem. Jak ukázal Émile Durkheim (2002, 263–298) na příkladu představ o duši australských Aboriginců ve srovnání s koncepcemi některých jiných etnik, vegetativní duše neboli „životní princip“ oživující tělo se pojila s představou vody a tekutin obsažených v jeho tkáních (krev). Pro tyto formy nahlížení jsou charakteristické praktiky odvodňování mrtvého těla, tedy jeho sušení. V náhledech ještě „zemitejších“ je duše umísťována do různých tělesných orgánů (hlava, srdce, plíce, játra, ledviny apod.) nebo ztotožňována přímo s celým tělem, což je náhled charakteristický pro praktiky mumifi-

Obr. 79: Sekvence žárového pohřbu v širších souvislostech na tetraktysu (sestavil: P. Laučík).

fikace. Je zde přítomna představa, že duše coby astrální dvojník těla žije dál na „onom světě“ (na ostrově, v podzemí, na druhém břehu řeky, na nebi), odkud může i nemusí působit na „tento svět“. Posmrtná existence duše je závislá na mrtvém těle, které se nesmí poškodit, protože pak by utrpěla i ona a mohla by se mstít. Tuto množinu představ ilustrují obecně známé nálezy mumii z Egypta, praktiky sušení mrtvol na stromech u obyvatel Bali, australských Aboriginců nebo severoamerických Siouxů (které jsou též obdobou vzdušného pohřbu), dále pak např. nerozkládající se ostatky křesťanských blahorečených a svatých, nebo také taxidermické preparační pokusy ozvěčnění Lenina. Snad je to i případ velkolepých pohřbů velmožů všech dob.

Žárové pohřby PS/bývalé PS jsou naproti tomu něco zcela jiného. Při hledání materiálů ke srovnání je opět možné podívat se do Indie, kde je pohřeb žehem dominantní kulturní tradicí (mimo křesťanské, muslimské a některé další komunity). Pohřby žehem, charakteristické také pro PS/bývalou PS, v sobě nesou významnou ideu co nejrychlejší proměny těla, a tedy i osvobození duše, tolik příznačné

pro reinkarnační náboženské koncepce (jaké svým vířením naznačuje svastika nebo také Platón v dialogu *Faidros*). Přiřadíme živly konkrétním ramenům svastiky a zároveň sledujeme zevrubnou sekvenci indického žárového pohřbu. V žárovém pohřbu je zahrnuta myšlenka sublimace – oheň povyšuje zemi, tekutiny se vypařují do vzduchu a stoupají s dýmem ze spáleného masa a kostí k nebesům, duše se osvobozuje. Východiskem je 400 kg tvrdého dřeva a mrtvé tělo čili živel země.

Nevíme, jakou roli přesně sehrávala v PS/bývalé PS při žárovém pohřbu voda. Víme jen, že v Indii a především v Bengálsku se mrtvé tělo před kremací namáčí spodní částí do řeky (Gangy). Jde o reziduum starší praktiky zvané *Antarjali*, v jejímž rámci se do půl těla vkládal do vody umírající pro ulehčení skonu, aby odevzdal životní síly do „řeky všech řek“ (*Pandey 1994, 247*). V naší středoevropské lidové tradici se z téhož důvodu kladl umírající na holou zem a na stejném principu se na zem kladlo novorozené dítě, aby naopak síly ze země načerpalo (cf. *Horváthová 1975, 1024*). Na jiných místech Indie se mrtvola na hranici smáčí

vodou ze džberu, případně se celá hranice před zapálením třikrát obkrouží s děravým džberem, z něhož vytéká na zem voda. Kněz zatím odřiká modlitby. Nádoba se pak rozbije o zem jako znamení ztráty formy i jako symbolické přetržení pout duše se světem. Užití vody při kremaci se interpretuje jednak jako rituální očista Udakakarma, jednak jako její obětování mrtvému (Pandey 1994, 255). Obětinami mrtvému jsou také květiny a rýže. Ve starších védských dobách se zabil býk, který byl spálen na hranici s mrtvým. Později byla tato poněkud neekonomická oběť nahrazena kozou (Pandey 1994, 256). Pak se hranice zapálí. Za finální akt osvobození duše se považuje rozdrčení lebky zemřelého úderem dlouhé palice v pokročilé části kremace, čímž se též prakticky předchází případné nepříjemné explozi. Toto by měl vykonávat dědic práv nebo blízký příbuzný. Osoby, které se zúčastnily žárového pohřbu, jsou po zbytek dne považovány za nečisté v magickém slova smyslu, musí absolvovat koupel a nevrátit se domů před setměním nebo před východem první hvězdy (Pandey 1994, 256). Popel se zbylými kostmi po kremaci se dle tradice posbírá do urny, která se pustí po vodě nebo zavěsí na strom, což je opět symbolem povýšení této nespalitelné soli země do vody nebo do vzduchu. V této souvislosti stojí za povšimnutí velice symbolické kremace u Sasů a Severanů na vodě v hořící lodi. Jde opět o povýšení země do vody, ohně a vzduchu. V komorových hrobech PS/bývalé PS nacházíme jen velice málo koncentrovaného popela po kremaci, protože nebyl deponován do uren. Zdá se, že hrobová jáma s milodary s ním byla spíš symbolicky „poprášena“ v souladu se známou devizou „prach k prachu“.

Pozůstali v Indii jsou dále povinni obětovat v ohni za mrtvého různé předepsané obětiny, obvykle po dvanáct (v jiných případech až patnáct) dní od kremace. Tyto obětiny jsou určeny pro naplnění potřeb jeho nižších bytostních „tattvických“ složek: jednou obětují rýži a vodu pro uhašení žízně duše, dále pak vůně pro její smysly atd. Duše totiž ani po kremaci těla nedosahuje nebeský svět „přítam“ najednou (odkud bude posléze poslána jako nová dolů), ale stoupá postupně v průběhu dvanácti dnů, po které je možný její neblahý návrat do světa živých⁶³ (Pandey 1994, 267–268). Na rozdíl od představ charakteristických pro

inhumaci, kde se duše osvobozuje až definitivní putrefakcí těla, je dvanáctidenní cyklus duše při kremaci neporovnatelně kratší a rychlejší, zejména když existuje odpovídající systém idejí o posmrtném osudu duše. Jestliže se vrátíme ke kulinářskému trojúhelníku Léviho-Strausse, zajímavá je v něm afinita vztahu „vařené – shnilé“. Jak dokazují názvy některých evropských jídel („pot pourri“ ve francouzštině, „olla podrida“ ve španělštině) i označení pokrmů u mnoha indiánských kultur, týž slovní kořen označuje hnilobu i vaření masa (Soukup 2004, 465). Působení hniloby je pouze jiným druhem ohně, jak ostatně naznačují i české výrazy „tlít“, „zetlít“. Mrtvé tělo „zetlí“ v zemi stejně jako v ohni. Totéž tvrdí Mircea Eliade, dle něhož oheň zastupuje čas (Eliade 2000, 39). Rozdíl mezi putrefakcí a kalcinací je jenom v čase. Oheň (metalurgie, hrnčíře, kuchyňský, kremační aj.) je vlastně „kulturně urychlený“ čas (obr. 79). Oheň nejenže likviduje tělesné ostatky v doslovném slova smyslu, ale ve své sociálně-purifikační funkci také zabraňuje mrtvému v návratu a působení na tento svět, tedy fenoménům v našich zeměpisných šířkách a délkách známým jako vampyrismus nebo revenantství. Jiné kultury mají třeba své zombies. Nejen na Slovensku, Moravě a Slezsku (cf. např. Calmet 1998), ale také v současné Indii je dodnes živá víra, že duše mrtvých, kteří byli pochováni do země, jsou ještě nějaký čas vázány na tělo a mohou se proměnit ve zlé duchy, které pak velmi trápí živé. Toto je jedno ze stěžejních vysvětlení důvodů kremací v Indii (Pandey 1994, 242–243). Duše zemřelého se nazývá „Bhút-Prét“ a je považována za nejhorší a nejobávanější sortu démonických bytostí (Babb 1975, 73). Obzvláště má-li k svému návratu dobré důvody (např. nevyřešené vztahy, silné emoční vazby, dluhy apod.). Pohřeb žehem můžeme proto považovat za nejjistější protivampyrické opatření⁶⁴ a můžeme se také domnívat, že odmítání birituality v PS/bývalé PS (na rozdíl od HS/bývalé HS) spočívá právě v silné víře ve vampyrismus. O tom, že tato víra není jen pasivní trpění mrtvých a obrana před nimi, ale měla (v indickém tantrismu i v evropské magii) své aktivní využití, které bylo patrně přítomno i v HS/bývalé HS, jsem již pojednával jinde (Laučík 2017a) při pokusu o interpretaci pohřebně-obětních rituálů v Habruvce – „Býčí skále“. Pak je lépe

63 Podle obecně rozšířených lidových představ je pro zemřelého obtížné poznat, že vůbec zemřel, protože pro něho se nic nemění, pokud jde o jeho vědomí. Smrtí přechází do světa, kde je (podobně jako ve snu) jedinou určující silou myšlenka. A zde tkví zásadní problém: pokud si zemřelý vytvoří vlastní myšlenkový svět a uzavře se v něm, nikdo se k němu již nemůže dostat. Stejně tak se ani on nemůže dostat ke sboru, o němž hovoří svaté knihy. To má za následek, že ve svých představách může žít libovolně dlouho, protože čas v záhrobní má vlastní měřítka, a jeho nové vtělení může být odloženo o celá tisíciletí (Kozák 1994, 8).

64 Protivampyrické opatření můžeme obecně dělit do tří stupňů. Opatření prvního stupně představuje samotný pohřeb, tedy správně provedený přechodový rituál se všemi náležitostmi. Protivampyrické opatření druhého stupně představují různé sekundární destruktivní manipulace s ostatky: přerážení hrudníku dřevěným kolem, odřezávání hlavy, pálení, drčení lebky a kostí balvanem apod., symbolizující „druhé zabití“. Protivampyrické opatření třetího stupně představuje vymítání neboli exorcismus. Při důkladném pohřbu žehem tyto tři stupně odpadají.

pochopitelné, proč se svého času PS/bývalá PS od birituality distancovala.

Po žárovém pohřbu zbývá vysvětlit zvláštní komorové hroby PS/bývalé PS, které mohou dokreslit představy PS/bývalé PS o duši. Jak bylo zmíněno, nakládání s popelem v Indii následovalo sekvenci povyšování do vody nebo do vzduchu. Deponie popela spolu s milodary v PS/bývalé PS, známá již od doby bronzové, do zemního hrobu nebo mohyly je zvláštní praktikou nacházející se někde mezi póly kremace a inhumace. Pohřeb popela do hrobu je velice komplexní dvojpohřební praktikou. Z kremace si vypůjčuje rychlé osvobození duše a protivampyrické opatření, z inhumace zase pietní úctu k duším zemřelých a jejich paměti, známou z kultu předků. Jinými slovy, v PS/bývalé PS *chtěli být s mrtvými zadobře, ale zároveň od nich mít pokoj (obr. 80)*.

Kopeček nebo mohyla, to je „vyvýšené místo“ neboli symbol vertikálního „vyvýšení“ a „povyšení“ i v případě inhumace. Symbolizuje osu světa, *axis mundi*, která propojuje nebesa se zemí (*Laučík 2017a*, Fig. 109). Svůj obraz nachází v židovských, muslimských i křesťanských chrámech a také na hrobech, jako mohyly, honosnější hrobky světských elit nebo tzv. stúpy duchovních elit. Na rolnickém venkově v Číně se mrtvý zakope na pole, mohyla je nad ním rok, dva a pak se při zemědělských pracích rozoře do zapomnění. V PS/bývalé PS nacházíme mohyly, ale i velice zvláštní „ploché“ hroby. Poněkud „nestandardní“ je v PS/bývalé PS inhumace pohřeb/deponie těl dvou jedinců v „sídlíštní jámě“ ve tvaru kříže, přičemž vzájemná interpozice těl a jejich údů vzdáleně připomíná svastiku – tedy kremační oheň se vší symbolikou, jež k němu patří, který se ale v případě tohoto pohřbu z nějakého důvodu neudál. Každopádně, překřížení čehokoliv je v lidové kultuře i v intuitivní řeči těla ochranným znamením (cf. *Alleau 2006*).

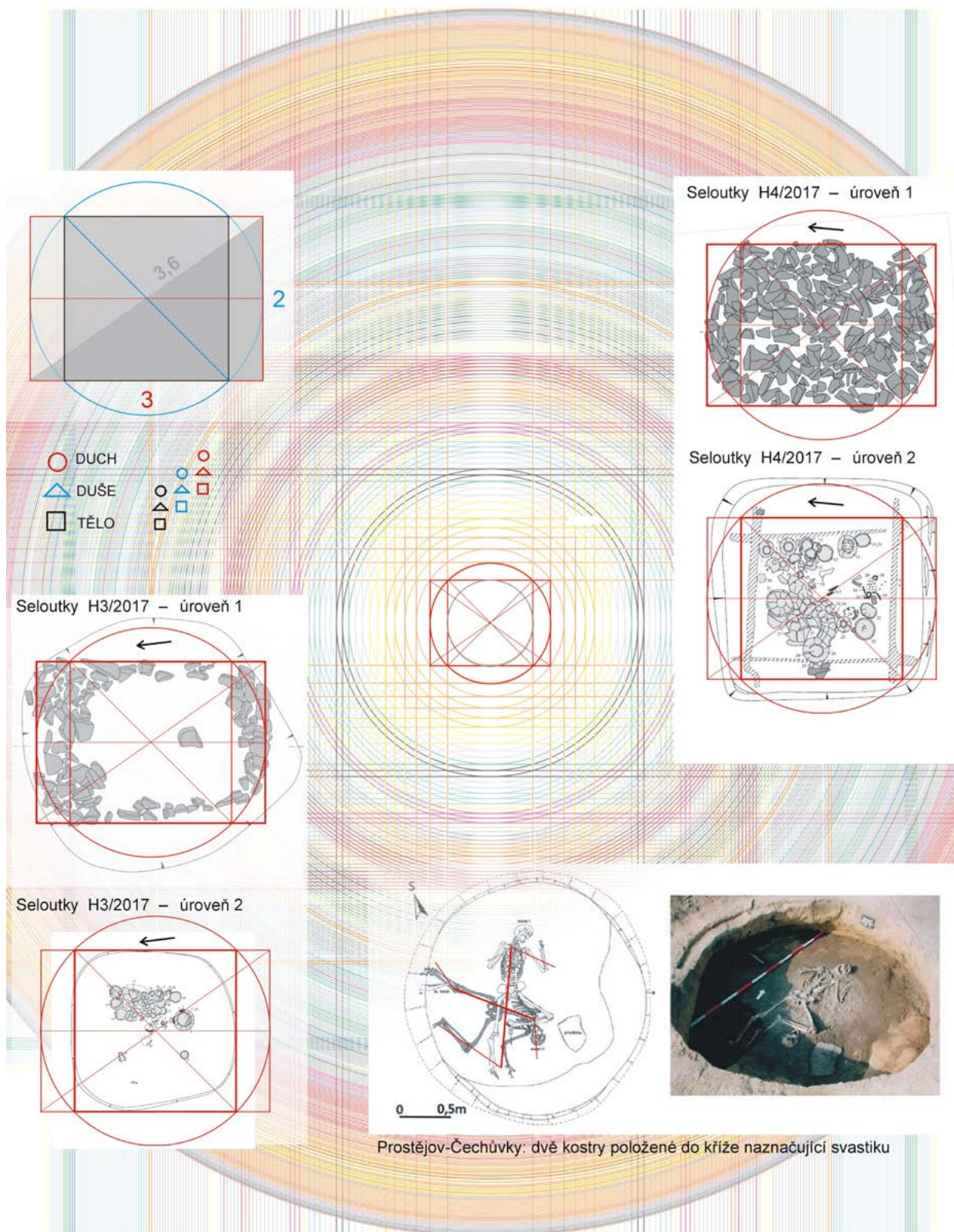
„Standardní“ hrob PS/bývalé PS v jeho centru představuje čtvercová jáma s popelem a artefakty, nad níž se někdy nachází obdélník sestavený z kamenů, který byl zřejmě definitivním označením hrobu (*obr. 80*). Podle Rudolfa Bednárika má označení hrobu ukázat duši zemřelého, její pravé místo mimo svět živých: „*Zo snahy uľahčiť duši odchod a zabrániť jej návratu do domu, aby sa buď odstrašila, alebo zmýlila na ceste k pozostalým, vznikli už v predkresťanskej dobe početné zvyklosti, ktoré vo viere ľudu dodnes pretrvávajú. Patrí sem otváranie okien, aby duša mohla odletieť, bdenie pri mŕtvom, zatváranie príbytku, vynášanie mŕtveho tak, aby sa truhlou dotkli prahu, zvyk hádzať kamene a vetvy za seba a neobzrieť sa pri návrate z cintorína, viera vo vampyrismus, meranie mŕtveho povrazom, zvyk obliekať sa do iných šiat atď. To všetko dokazuje, ako húževnato si náš ľud udržuje cez celé tisícročia predkresťanské zvyklosti. Tento faktor možno aplikovať aj na označovanie hrobov rôznymi spôsobmi.*“ (*Bednárík 1972*, 8). V podobném smyslu

„nového domu duše“ lze interpretovat popelnicové hroby a také domkovité a obličejové urny (cf. *Podborský 2006*, 327–329, tab. 89). Co se artefaktů ukládaných do hrobů týče, jsou obvykle interpretovány jako „milodary“ a „výbava na cestu“. Jak ukazuje materiál z Indie, platnou interpretací je i „oběť mrtvému“, a jak ukázal Rudolf Bednárík, platná je také protivampyrická teze „výplaty mrtvého z majetku“ (*Bednárík 1939*, 23), aby neměl důvod se vrátit.

Zvláštní pozornost zasluhuje čtverec jámy a obdélník složeného z kamenů v hrobech PS/bývalé PS, zejména pro své ne zcela nahodilé parametry, týkající se jejich proporce a orientace. Čtvercová jáma se nachází přibližně ve středu obdélníka, který je orientován delší stranou na sever, v linii od říše živých (jih) k říši mrtvých (sever). Zajímavá je taktéž proporce stran obdélníka, které jsou v poměru 2 : 3, přičemž kratší strana obdélníka se téměř kryje se stranou čtverce jámy. V pohřebištích PS/bývalé PS najdeme také hroby „zavalitější“ v poměru 3 : 4. Tyto pythagorejské proporce odhalil v půdorysech halštatských staveb také Tomasz Gralak (cf. *Gralak 2017*, 39). V poměrech 1 : 2, 2 : 3, 3 : 4 jde o dalekosáhlou aplikaci principu tetraktysu. V poměru 3 : 4 je ukryto i nejpřesnější celočíselné vyjádření Pythagorovy věty. Jsou-li strany trojúhelníku v poměru 3 : 4, jeho přepona je rovných 5. Jestli se opřeme o obecnou geometrickou symboliku a kruh bude symbolizovat ducha, trojúhelník duši a čtverec s obdélníkem tělo, pak v rituálním postupu vytyčování hrobu PS/bývalé PS nacházíme evoluční postupnost od čtverce (těla) přes trojúhelník (duši) ke kruhu (duchu) a nakonec k novému tělu ve smyslu prodloužení čtverce v (kameny vyplněný) obdélník.

Nejprve vykopeme čtvercovou jámu v zemi symbolizující obsažené „tělo“ (*obr. 80*), pak za pomoci jednoduchého kružidla (dvou tyčí a šňůry) vytvoříme kolem čtverce opsanou kružnici. Dvě strany čtverce poté v severojižním směru prodloužíme na rozměr této kružnice a dostaneme obdélník v poměru 2 : 3.⁶⁵ Přepona se tedy stala odvěsnou, čtverec se skrz trojúhelník stal kruhem a ten se stal novým čtvercem (obdélníkem), což do lidské řeči přeloženo znamená: *tělo se skrz duši stalo Slovem (duchem) a Slovo se skrz duši stalo tělem*. V symbolickém kontextu geometrizace pohřebišť PS a bývalé PS tedy nacházíme odkaz na reinkarnaci nebo spíš na nesmrtelnost duše, kterou je nutno poznat jako součást

65 Obdobným způsobem lze pokračovat při geometrické konstrukci symetrických mandal teoreticky do nekonečna, prakticky jen pár stokrát až po mez kritického zhuštění čar v důsledku stále se zvětšujícího průměru kružnic a stejnou měrou se zmenšujícího jejich relativního přírůstku. Podobně např. v hmotě se příroda rozvíjí jen do určité kritické míry hmotnosti chemických prvků. Kdesi kolem Urania jaksi „přehušťená“ hmota už neunesla samu sebe a začne se štěpit na jednodušší (lehčí) prvky za emise elektronů a radioaktivního záření.

Prostějov-Čechůvky: dvě kostry položené do kříže naznačující svastiku

Obr. 80: Geometrizační společensky významných hrobů platěnické skupiny v Seloutkách – „Na Štátných“. Úroveň geometrie hrobů odpovídá úrovni ručních zemních prací s nároky na přibližnou přesnost. Na pohřebištích platěnické skupiny najdeme také jiné hrobové proporce, od zde naznačených principů geometrie se však nijak nevzdalují (sestavil: P. Laučík).

důmyslné kosmické hry s přísným matematickým řádem. Také magický význam rituálního vytyčování geometrického plánu hrobu by neměl být podceňován. V použití primitivní geodezie můžeme vidět také předobraz protivampyrické praktiky „měření mrtvého šňůrou“, na které se pak udělal uzal. Mrtvý byl pak „svázán“, *religéře*.

Vnitřní obsah symbolického odkazu hrobů PS a bývalé PS „z těla do těla“ spočívá v „budhistickém“ přání šťastného znovuzrození, s možností konečného osvobození duše, které nejlépe vyjadřují závěrečné Zlaté verše Pythagorovy: „*Nech se vždy vést Poznáním, jež přichází Shůry, které by mělo řídit otěže Duše tvé. A když se zbavíš svého smrtelného těla, pak vstoupíš do Vozu Světla a dosáhneš nejčistšího Aitheru, jako vítězný Duch a Král nad světem. Pak Ti Bůh udělí své otcovské Království, staneš se nesmrtelným, nepomijivým a spočíneš ve věčném míru, neboť smrt již nad tebou nebude mít vládu*“ (Fabre d'Olivet 1813, 185).

16.14 Závěr

Na předchozích stranách jsme analyzovali symboliku jediné nádoby (mísy s prohnutým hrdlem) z deponia halštatského žárového hrobu PS v Němčicích nad Hanou – „Nad Hliníkem“ v kontextu soudobé řecké filozofie a několika odpovídajících výpůjček z Orientu. Smyslem této poněkud podrobné komparace bylo mimo jiné poukázat na existenci různých úrovní percepce a interpretace symboliky. Různí lidé totiž mohou jednu věc vnímat různě: jednou jako nic, podruhé jako prázdnou dekoraci, pak jako jednovýznamový znak nebo jako komplexní mnoho- vrstevnatý symbol, a všichni přitom mají pravdu. Lze se ptát, co vůbec lze považovat za symbol směřující k poznání něčeho dalšího? Odpovědí je: „*Cokoliv co nese význam a vede k poznání*“, v případě archeologie k poznání alespoň části myšlenkového světa vzdálené kultury. Ukázalo se, že i jediný kulturní artefakt dokáže být vodítkem pro objevení ohromného univerza myšlenek, které se nezrcadlí jinde než v myslí člověka na historii nahlížejícího. Dalším smyslem uskutečněné komparace byla analýza a interpretace jinak velice složitého a komplexního obrazu mandaly zahrnující stěžejní halštatské symboly, které nacházejí své nápodoby v symbolice náboženských tradic jiných kultur, a které proto mohou být interpretovány jako smysluplná součást širšího proudu duchovních nauk o kosmu a lidské duši. Problémem se ukázala být volba jazyka, ve kterém lze symboly neznámé tradice interpretovat bez přílišného komolení jejich významu. Zde jsme zabředli do poněkud „nábožensky“ pokleslého živlového schématu, které je však, vzhledem k artefaktu samotnému i vzhledem k jazyku řecké filozofie, relativně univerzálnější než třeba pojmy kabaly, hermetismu nebo alchymie, které jsme zde také

pro případné zájemce okrajově referencovali. Je možné naši metodu zpochybňovat jako málo objektivní. Je však třeba mít na paměti, že verbalizace obrazové informace jsou vždy tendenční a selektivní. V závěrečné části komparace jsme na příkladu analýzy pohřebních rituálů a hrobů PS/bývalé PS zaměřili pozornost na aplikaci symboliky z nádoby na poznání symboliky pohřbů a především na to, co z ní vyplývá.

Z analýzy symboliky nádoby z Němčic nad Hanou je možné konstatovat, že z religionistického hlediska je PS a bývalá PS vnitřně monistická, protože sdílí informaci o existenci Jediného Pólu Bytí. Na ten odkazují především koncentrické a rovnoramenné symboly jako svastika, vířivé motivy, trikvetrum, rovnoramenný kříž tvaru „X“, trojúhelníky a dále pythagorejský tetraktys, který naznačuje další členění jednoty na hierarchizované úrovně. Ty, nahlíženy zvenku, mohou PS a bývalou PS klasifikovat jako standardní „polyteistickou“ kulturu. Tu samou obtíž nahlížení halštatských náboženství nacházíme např. v divergentním hinduismu s množstvím bohů, a přece s předpokladem jejich vnitřní jednoty.

Monismus PS a bývalé PS spatřujeme především ve Slunečním kultu, který se na zemi spojoval s ohněm a žárovým pohřebním ritem známým minimálně od období lužických popelnicových polí. Nešlo však o Slunce samotné, ale o Kosmický Řád, který Slunce vyjadřuje (zobrazeno čtyřmi slunečními kotouči na *obr. 70*). Dalo by se říci, že symbolika PS a bývalé PS se nikterak neliší od dobrého halštatského průměru, nebýt její precizní záliby v geometrické přesnosti a matematickém řádu, který vyústil do statistické preference určitého symbolického motivu. Záliba v trojnosti a čtvernosti ji řadí mezi jaksi „filozoficky profilovanější“ kultury, které jsou si své identity i svého vědění vědomy. Odkazuje na to již také samotný výskyt nádoby a potraviny v žárovém hrobě.

Preference žárového pohřebního ritu řadí PS a bývalou PS blíže ke konzervativnějšímu pólu pomyslného spektra halštatských skupin. Žárový ritus, vířivé symetrické motivy v symbolice PS/bývalé PS, stejně jako geometrie hrobů naznačují, že duchovní kultura PS/bývalé PS obsahovala bohaté představy o posmrtném životě včetně konceptu reinkarnace, ale i možnosti zpětného působení duší mrtvých na svět živých. Důslednost, jakou je možno předpokládat ve vykonávání žárového pohřbu v PS a bývalé PS, poukazuje na silnou víru ve vampyrismus a též na málo rozvinutý nebo spíše velice selektivní kult předků. „Ploché hroby“, na rozdíl od mohyl, kult předků příliš nepotvrzují. Jejich „plochost“ může nést také protivampyrický náboj, obzvláště uvážíme-li „reinkarnační“ odkaz samotné geometrizace půdorysu hrobů v jejich kolmém průmětu na zem. Co se představ PS a bývalé PS o duši týče, možno předpokládat pythagorejskou nebo platónskou koncepci „duše uvězněné

v těle“, putující nesčetnými reinkarnacemi v různých tělech po zvětšující se (stoupající) spirále poznání až k finálnímu osvobození splynutím s Jedním (*obr. 77*). V PS a bývalé PS chtěli být s bohy, s mrtvými i démony zadobře. Ve srovnání s dionýsovskou symbolikou a praktikami sousední HS a bývalé HS (např. z jeskyně Habrůvka – „Býčí skála“) se PS a bývalá PS jeví jako velice umírněná kultura s apollinským charakterem, odmítající „temnou“ magii a kontakt s nečistými duchy a démony. Potvrzuje to symbolika i věrnost PS a bývalé PS zároveň pohřebnímu ritu, který je pra-

covně náročnější než inhumace, již spatřujeme v pozdější biritualitě. PS a bývalá PS není v žádném případě kultura opožděná, jak se to může zdát z hlediska historické kulturní evoluce, která je zároveň devolucí ducha. Jak lze vidět na příkladech z Indie, biritualita HS a bývalé HS může být znamením úpadku původních idejí popelnicových polí, nikoliv jejich překonáním nebo logickým vývojem. V tomto smyslu je PS a bývalá PS dítětem „bronzového věku“ na prahu „věku železného“, který nacházíme již naplno projevený v HS a bývalé HS.

17. Katalogy

Drahanovice – „Za Kapličkou“

Lokalita se nachází při severním okraji intravilánu obce, v blízkosti areálu bývalého cukrovaru (ZM ČR 1:10 000, list 24-22-17, širší okolí bodu o souřadnicích 86 mm od západní a 111 mm od jižní sekční čáry). První halštatské nálezy na lokalitě popsal Filip Kovář (1924). V roce 1975 proběhl výzkum v místě cukrovarské železniční vlečky, ale halštatské nálezy zachyceny nebyly (Dohnal 1977b). Až následně v roce 1986 bylo odkryto sedm zbytků pravděpodobně jamkových nepravidelně kruhových žárových hrobů z doby halštatské, silně poničených skrývkou ornice (Kaliszová 1989). Na podzim 2013 zde Arkadiusz Tajer prozkoumal větší část narušeného čtvercového komorového halštatského žárového hrobu Drahanovice H1/2013 – „Za Kapličkou“ o rozměrech 1,2 (dochovaná šířka) × 0,75 m (Tajer 2015, 157). Na jaře 2014 byl Pavlem Fojtíkem lokalizován další relikv žárovního hrobu Drahanovice H1/2014 – „Za Kapličkou“, tentokrát rozrušeného liniovým výkopem pro pokládku vodovodu. Na lokalitě byla později budována také provizorní komunikace, jejíž trasa byla skryta na úroveň podorniční vrstvy; v ní byl na podzim 2014 prozkoumán hrob H2/2014 (Fojtík 2014a; týž 2014c).

Stratigrafie pohřebiště:

kontext 100 – ornice, černozem o mocnosti cca 30 cm

kontext 101 – podorniční vrstva o mocnosti cca 10 cm

kontext 102 – prohlíněná spraš

kontext 103 – sprašové podloží

kontext 104 – tmavě hnědá prachová hlína vyplňující prostor mezi kamenným závalem

kontext 105 – tmavě hnědá, místy až kvadraticky odlučná hlína

Hrob H1/2014 – v liniovém výkopu určeném pro pokládku vodovodu byly zjištěny jen nepatrné stopy po zcela zničeném a do podloží téměř nezahlobeném hrobu PS – drobné střepy pocházející z několika halštatských nádob byly pak získány z příslušného výhozu zeminy. Nacházel se v trase

vodovodu 65,5 m od napojení na hlavní vodovodní řad. Hrob nebyl dokumentován v úrovni.

Hrob H2/2014 – druh kontextu: výkop; výplň: kontext 105; podloží: kontext 102, 103; nadloží: kontext 100, 101; podmínky: plošný odkryv; půdorys: čtvercový; rozměry: 1 × 1 m; hloubka: 0,6 m pod úrovní současného terénu, 0,2 m do podloží; orientace: osy přibližně ve směru světových stran; stěny: mírně zešíkmené až kolmé; dno: rovné; popis výplně: kontext 105 (**tab. 3:A,C**). Asi 1 m od hrobu H2/2014 se severním směrem nacházel obdélný kvadratický obj. 500 zavalený kameny, který s ním mohl souviset (**foto 1–2; tab. 3:B**).

1. Amforovitá zásobnice – povrch vně tuhovaný, uvnitř okrový s hnědými oky a hlazený, na spodní straně čtyři oválné plastické výčnělky, horizontální a šikmé žlábkování na hrdle, žlábkované a rýhované zavěšené trojúhelníky na horní části výdutě; v. 342 mm; ø okraje 284 mm; ø max. výdutě 370 mm; ø dna 104 mm; VMO, inv. č. A 137954 (**tab. 2:1**).

2. Hrnc – povrch vně drsněný, uvnitř okrový a hladký, oválné plastické výčnělky a prstování nad max. výdutí; v. 177 mm; ø okraje 170 mm; ø max. výdutě 184 mm; ø dna 87 mm; VMO, inv. č. A 137955 (**tab. 1:2**).

3. Poklice – s držadlem, povrch okrový s hnědými oky a hladký; v. 25 mm; ø okraje 200 mm; ø držadla 25 mm; VMO, inv. č. A 137956 (**tab. 1:3**).

4. Osudí – použito jako urna (v obsahu kremační zbytky a železné předměty, položky č. 16, 17ab), vklepnuté dno, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedohnědý a hlazený, pod okrajem ryté zavěšené trojúhelníky a šikmé svazky rytých a tečkovaných linií; v. 101 mm; ø okraje 192 mm; ø max. výdutě 227 mm; ø dna 60 mm; VMO, inv. č. A 137957 (**tab. 1:4**).

5. Šálek – odlomené ucho, povrch vně i uvnitř tuhovaný, pod okrajem ryté zavěšené trojúhelníky; v. 54 mm; ø okraje 97 mm; ø max. výdutě 115 mm; ø dna 25 mm; VMO, inv. č. A 137958 (**tab. 1:5**).

6. Mísa s prohnutým hrdlem – šikmý okraj, vklepnuté dno, povrch vně a uvnitř v ústí tuhovaný, dále šedohnědý a hladký, pod okrajem ryté zavěšené trojúhelníky; v. 68 mm; ø okraje 103 mm;

Foto 1: Drahanovice H2/2014 a obj. 500 – „Za Kapličkou“, povrch (foto: P. Fojtík).

Foto 2: Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“, výkop (foto: P. Fojtík).

ø max. výdutě 128 mm; ø dna 35 mm; VMO, inv. č. A 137959 (**tab. 1:6**).

7. Miniaturní amforka – povrch vně tuhovaný, uvnitř šedohnědý a hladký, tuhování na vnitřní straně hrdla, na hrdle důlek, pod okrajem ryté zavěšené trojúhelníky; v. 51 mm; ø okraje 44 mm; ø max. výdutě 62 mm; dno nedochováno; VMO, inv. č. A 137960 (**tab. 1:7**).

8. Mísa s prohnutým hrdlem – vklenuté dno, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedohnědý a hladký, pod okrajem ryté zavěšené trojúhelníky; v. 65 mm; ø 120 mm; ø max. výdutě 141 mm; ø dna 40 mm; VMO, inv. č. A 137961 (**tab. 1:8**).

9. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř tuhovaný a leštěný; v. 76 mm; ø okraje 148 mm; ø max. výdutě 160 mm; ø dna 70 mm; VMO, inv. č. A 137962 (**tab. 1:9**).

10. Mísa s prohnutým hrdlem – vklenuté dno, povrch vně a uvnitř v ústí tuhovaný, dále šedohnědý a hladký, pod okrajem ryté kolmé a šikmé svazky rýh; v. 67 mm; ø okraje 108 mm; ø max. výdutě 134 mm; ø dna 45 mm; VMO, inv. č. A 137963 (**tab. 1:10**).

11. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně i uvnitř tuhovaný, pod okrajem ryté zavěšené trojúhelníky a svazky šikmých rýh; v. 70 mm; ø okraje 115 mm; ø max. výdutě 140 mm; ø dna 40 mm; VMO, inv. č. A 137964 (**tab. 1:11**).

12. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř šedohnědý, v horní části vně i uvnitř zbytky tuhování a vleštování; v. 92 mm; ø okraje 203 mm; ø max. výdutě 215 mm; ø dna 93 mm; VMO, inv. č. A 137965 (**tab. 1:12**).

13. Zvířecí kosti – VMO, inv. č. A 137966.

14. Železný nůž – s trnem, trn částečně odlomený; d. 100 mm; v. 2,5 mm; VMO, inv. č. A 137967 (**tab. 2:14**).

15. Nádoba – fragmenty zcela rozpadené a blíže neurčitelné keramické nádoby (nebyla vyzvednuta).

16. Železná harfovité spona – povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 175 mm; ø tyčinky 5–8 mm; VMO, inv. č. A 137968 (**tab. 2:16**).

17a. Železný náramek/nápažník – otevřený, povrch korodovaný, páskový průřez; d. 75 mm; š. průřezu 8 mm; v. průřezu 5 mm; VMO, inv. č. A 137969 (**tab. 2:17a**).

17b. Železný náramek/nápažník – otevřený, povrch korodovaný, páskový průřez; d. 76 mm; š. průřezu 9 mm; v. průřezu 5 mm; VMO, inv. č. A 137970 (**tab. 2:17b**).

Obj. 500 – druh kontextu: výkop; výplň: kontext 104; podloží: kontext 102, 103; nadloží: kontext 100, 101; podmínky: plošný odkryv objektu; půdorys: obdélný; rozměry: max. zjištěná délka 1,1 m, max. zjištěná šířka 0,8 m, max. zjištěná hloubka 1,16 m pod úroveň současného terénu (0,76 m do podloží); orientace: delší osou přibližně ve směru východ–západ; stěny: stupňovitě šikmo se svažující, zčásti do strany vakovitě podhloubené; dno: kotlovité; popis výplně: kontext 104 (**foto 1; tab. 3:C**); Interpretace: možná souvislost s H2/2014 (**tab. 3:A–B**); nálezy: –; datování: pouze nepřímě podle Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“.

Jevíčko III – „Na Panském“

V roce 1939 byly prozkoumány Hansem Freisingem při stavbě RAB (*Reichsautobahn*) Vratislav–Viedeň na západním okraji Jevíčka v trati „Na Panském“ dva rozměrné komorové hroby s dřevokamennou architekturou. Samotným nálezem nebyly publikovány, postupně se dílčí informace objevily v pracích několika badatelů (*Mackerle 1948*, 17–18; *Smrž 1975*, 32–33, tab. 1; *Štrof 1990*, 139, 141–142, tab. 241:1–3, 242–244; *Nekvasil 1993*, 357; *Jarůšková – Štrof eds. a kol. 2014*, 159–162, obr. 62, 64), ale jejich komplexní vyhodnocení s využitím všech dostupných pramenů ještě nebylo publikováno. Zde využíváme jako informační zdroj studii Zdeňka Smrže (1975, 32–33). „*Na Panském byly objeveny dva komorové hroby halštatského období. (...) Druhý hrob (B) nalézal se východně od prvního. (...) Oba hroby byly orientovány stejným směrem, v závalech bylo množství kamenů, které patrně kryly střechy komor.*“ (*Smrž 1975*, 32–33). Měřítko u nákrešů hrobů A/39 a B/39 jsou u Zdeňka Smrže chybná (*Smrž 1975*, tab. 1) a neodpovídají velikostem uvedeným v popisech.

Hrob A/39 – „*První hrob (A) byl zapuštěn asi 150 cm do podloží. V jámě čtvercového, mírně nepravidelného půdorysu byl srouben čtvercový, rovněž mírně nepravidelný srub o stranách 450 × 430 cm. Zjištěny byly žlábků po srubové konstrukci stěn a kúlové jamky v rozích (?) a ve stěnách jámy, zhruba uprostřed stěn srubu. Kúlová jamka byla i uprostřed komory. Kromě keramiky byly nalezeny dva bronzové prsteny, zlatý prsten, jantarový závěsek, zbytky bronzové nádoby a část železného náramku (vyobrazení neexistují).*“ (**tab. 6:A; Smrž 1975**, 32–33, tab. 1:A). Keramický mobiliář jsme převzali z disertace Antonína Štrofa (1990, 141, tab. 241:2, 242:2) a zobrazení zlatého prstenu ze syntézy *Pravěk Boskovička (Jarůšková – Štrof eds. a kol. 2014*, 161–162, obr. 62, 64).

1. Zlatý prsten – ztracený, není jasné, zda kresba patří k A/39, nebo B/39, tři spirály, zakončený hadí hlavou na jednom okraji a ocasem na druhém okraji (**tab. 4:1**).

2. Amfora – na okraji sluníčka a rýhované trojúhelníky, na hrdle sluníčka, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky s vpichováním a sluníčka kolem kruhových prohloubenin; v. 214 mm; ø okraje 236 mm; ø max. výdutě 322 mm; ø dna 96 mm; MZM (**tab. 4:2**).

3. Amfora/osudí – na hrdle vertikální pásy, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované mřížkované, šrafované a členěné trojúhelníky se sluníčky a vpichováním a rozměrná sluníčka kolem kruhových žlábků a vypnulín; ø max. výdutě 360 mm (Antonín Štrof však udává dvojnásobnou velikost, což u tohoto druhu nádoby pokládáme za chybu); MZM (**tab. 4:3**).

Hrob B/39 – „Uvnitř jámy zahloubené 50 cm do podloží byla původně sroubena komora o stranách 330 × 330 cm. Ve dně se rýsovaly žlábků po vodorovných trámech stěn a kúlové jamky v rozích jámy. Kromě keramiky a železného kopí byl nalezen železný nůž a zlatý prsten.“ (**tab. 6:B**; *Smrž 1975*, 33, tab. 1:B). Keramický mobiliář jsme převzali z disertace Antonína Štrofa (1990, 141, tab. 241:1,3, 242:1, 243–244) a zobrazení zlatého prstenu z monografie *Pravěk Boskovicka (Jarůšková – Štrof eds. a kol. 2014, 161–162, obr. 62)*. Hrob asi obsahoval ještě více drobného mobiliáře, což naznačují vyobrazení Zdeňka Smrže, bohužel bez katalogového popisu (*Smrž 1975*, tab. 1:6–8); Antonín Štrof je ve své disertaci neuvádí.

1. Zlatý prsten – ztracený, není jasné, zda kresba patří k A/39, nebo B/39, tři spirály, zakončený hadí hlavou na jednom okraji a ocasem na druhém okraji (**tab. 5:1**).
2. Železné kopí/oštěp – ztraceno, středové žebro (**tab. 5:2**).
3. Hrnc – dvojkónický až situlovitý tvar, na max. výduti vertikální výzdoba a páskové ucho; v. 206 mm; ø okraje 214 mm; ø max. výduté 276 mm; ø dna 90 mm; MZM (**tab. 5:3**).
4. Poklice – s držadlem; v. 60 mm; ø okraje 180 mm; ø držadla 30 mm; MZM (**tab. 5:4**).
5. Mísa s prohnutým hrdlem – v. 68 mm; ø okraje 170 mm; ø max. výduté 164 mm; ø dna 38 mm; MZM (**tab. 5:5**).
6. Mísa s prohnutým hrdlem – vklenuté dno; v. 70 mm; ø okraje 180 mm; ø max. výduté 174 mm; ø dna 46 mm; MZM (**tab. 5:6**).
7. Hrnc – ucho na výduti, zavěšené, rýsované šrafované trojúhelníky; v. 240 mm; ø okraje 160 mm; ø max. výduté 230 mm; ø dna 64 mm; MZM (**tab. 5:7**).
8. Amfora – plastické oválné výčnělky na rozhraní hrdla a výduté, ucho z hrdla na výduti; v. 186 mm; ø okraje 206 mm; ø max. výduté 260 mm; ø dna 90 mm; MZM (**tab. 5:8**).
9. Mísa s prohnutým hrdlem – vklenuté dno; v. 64 mm; ø okraje 182 mm; ø max. výduté 174 mm; ø dna 40 mm; MZM (**tab. 4:9**).
10. Mísa ostře zalomená – mřížkování uvnitř; v. asi 50–55 mm; ø okraje 180 mm; ø max. výduté 172 mm; MZM (**tab. 4:10**).

Mostkovice – „Přední díly“

Hrob H2 – „V téže trati [Přední díly – pozn. autorů], ale východně od silnice k Ohrozimí vykopal jsem hrob zavalený spoustou kamenů, orientovaný od severu k jihu, obsahující temněčerveně malovanou popelnici se skupinami černých kosočtverců, žlutočervenou nádobkou a dvě tuhované, oválné mísy s plochými držadly, tuhovanou misku s okrajem dovnitř zahnutým, zásobnici a nádobu na čtyřech nožkách, představující krávu; v kamenném krytu byla železná sekera.“ (*Gottwald 1931a*, 93, obr. 103–105).

1. Oválná mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně hnědošedý, uvnitř tuhovaný, kvadratické plastické výčnělky/držadla v nej-

širších částech okraje, uvnitř vleštování svislých pásů; v. 73 mm; d. okraje s výčnělky/držadly 259 mm; d. max. výduté 225 mm; d. dna 78 mm; VMO, inv. č. A 72198 (**tab. 7:1**).

2. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně tuhovaný, uvnitř šedý, na hrdle svislé rastrování, na výduti šikmé žlábkování a rýsování; v. 85 mm; ø okraje 132 mm; ø max. výduté 160 mm; dno není vyvinuté; VMO, inv. č. A 72197 (**tab. 7:2**).

3. Mísa s prohnutým hrdlem – prohnuté dno, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedý; v. 70 mm; ø okraje 90 mm; ø max. výduté 130 mm; ø dna 34 mm; VMO, inv. č. A 72196 (**tab. 7:3**).

4. Mísa s prohnutým hrdlem – prohnuté dno, povrch vně cihlový se zbytky černého malování (typ Ib), uvnitř cihlový; v. 61 mm; ø okraje 132 mm; ø max. výduté 154 mm; ø dna 30 mm; VMO, inv. č. A 72199 (**tab. 7:4**).

5. Železná sekera s raménky – ztracena (vyobrazen exemplář z Určic – „Hájových“, který je dle Antonína Gottwalda s mostkovickou sekerou podobný; *Gottwald 1931*, obr. 106:3); VMO, inv. č. – (**tab. 7:5**). 6a–6d. Zoomorfní nádoba – rhyton podoby krávy s výlevkou v tlamě, nálevkou na hřbetě, čtyřma nohama, dvěma rohy na hlavě, ocasem v zadní části a vemenem se čtyřmi struky na spodní části, povrch vně tuhovaný na původně cihlovém povrchu, uvnitř cihlový; d. 250 mm; š. 145 mm; v. 128 mm; ø okraje 77 mm; d. nálevky 70 mm; d. ocasu 18 mm; d. rohů 25 mm; d. nohou 20–22 mm; VMO, inv. č. A 72195 (**tab. 7:6**).

7. Amfora/osudí – prohnuté dno, povrch vně karminový (podkladový), na okraji a hrdle tuhovaný, uvnitř nezjištěno (zatřeno sádrou), malovaný na max. výduti tuhou podoby soustředných čtverců, s tečkami uprostřed a s plnými trojúhelníky v okrajových mezípolích; v. 252 mm; ø okraje 199 mm; ø max. výduté 339 mm; ø dna 95 mm; VMO, inv. č. A 72200 (**tab. 8:7**).

8. Amforovitá zásobnice – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědo-cihlový, na hrdle vleštované mřížkování, na výduti kruhové prohlubeniny, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 324 mm; ø okraje 264 mm; ø max. výduté 436 mm; ø dna 114 mm; VMO, inv. č. A 72194 (**tab. 8:8**).

– Uložení kremace není známé.

Prostějov-Domamyslice – „V Loučkách, ul. Olšová“

Lokalita leží na severozápadním okraji dnešního Prostějova-Domamyslic – „V Loučkách, ul. Olšová“, vlevo od silnice směřující od Prostějova k Mostkovicím, na téměř nepatrné terénní vyvýšenině vystupující nad rovinaté terény inundace nedalekého toku řeky Hloučely, jejíž současné koryto je od místa výzkumu vzdáleno asi 400 m severním směrem. Pohřebiště se nachází v oblasti staršího rozlehlého funerálního mikroregionu pozdní doby bronzové, který se rozpadá na dílčí okrsky Prostějov-Domamyslice – „Díly“, „Klínky“ a „Pod Hájem“ (*Sedláček 2005*, 47–48, obr. na str. 11). Halštatské pohřebiště v poloze „V Loučkách, ul. Olšová“, je zcela novým, doposud neznámým pohřebištěm.

V létě 2016 byly na lokalitě pod vedením Pavla Fojtíka na parcelách nových rodinných domů SO 01 a 05 prozkoumány čtyři komorové hroby H1/2016–H4/2016 (*obr. 9; Fojtík 2017c*).

Stratigrafie pohřebiště:

kontext 100 – ornice, fluvizem o mocnosti cca 50 cm

kontext 101 – podorniční vrstva o mocnosti cca 20 cm

kontext 102 – povodňová hlína

kontext 103 – šterková říční terasa

kontext 104 – světle hnědá jílovitá hlína vyplňující prostor mezi kamenným závalem

kontext 105 – říční šterk vyplňující prostor mezi kamenným závalem

kontext 106 – světle hnědá jílovitá hlína vyplňující prostor mezi nebývale velkými kameny

kontext 107 – světle hnědá jílovitá hlína s občasnými říčními valouny

Hrob H1/2016 – (K 500); podmínky: plošný odkryv objektu narušeného stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 104; podloží: kontext 102, 103; nadloží: kontext 100, 101; půdorys: původně asi čtvercový se zaoblenými rohy; dochované rozměry: 2,5 × 1,4? m; max. zjištěná hloubka 1,1 m pod úroveň současného terénu (zahlobeno 0,55 m do povodňové hlíny); orientace: osami téměř ve směru hlavních světových stran; stěny: kolmé; dno: rovné; mohyla nepotvrzená (*tab. 9, 12–13*). Množství kamene asi 1,2 m³. Hrob byl dokumentován ve dvou úrovních (*foto 3–4; tab. 12*).

1. Amforovitá zásobnice – povrch vně šedočerný, otřelý, uvnitř hnědočerný, vklenuté dno, na hrdle tři horizontální rýhy zakončené důlky a kruhové prohloubeniny se středovým pupíkem, na výdutí svislé a šikmé rýhy, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 445 mm; ø okraje 288 mm; ø max. výdutě 412 mm; ø dna 112 mm; MP, inv. č. 293680 (*tab. 10:1*).

2. Mísa se zataženým okrajem – vklenuté dno, povrch vně i uvnitř tuhovaný; v. 64 mm; ø okraje 150 mm; ø max. výdutě 158 mm; ø dna 74 mm; MP, inv. č. 293681 (*tab. 10:2*).

3. Osudí – použito jako urna, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedočerný, zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky a sluníčka; v. 165 mm; ø okraje 238 mm; ø max. výdutě 294 mm; ø dna 94 mm; MP, inv. č. 293682 (*tab. 11:3*).

4. Mísa se zataženým okrajem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný; ø okraje 245 mm; ø max. výdutě 256 mm; MP, inv. č. 293683 (*tab. 10:4*).

5. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně i uvnitř hnědý; v. 26 mm; ø okraje 128 mm; ø max. výdutě 124 mm; ø dna 36 mm; MP, inv. č. 293684 (*tab. 10:5*).

6. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně cihlový s tuhováním, uvnitř hnědý, uvnitř zbytky rýsování; v. 40 mm; ø okraje 134 mm; ø max. výdutě 134 mm; ø dna 135 mm; MP, inv. č. 293685 (*tab. 10:6*).

7. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, vklenuté dno, povrch vně i uvnitř hnědý, vně zbytky tuhování pod okrajem; v. 30 mm; ø okraje 101 mm; ø max. výdutě 101 mm; ø dna 30 mm; MP, inv. č. 293686 (*tab. 10:7*).

8. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř tuhovaný; v. 65 mm; ø okraje 152 mm; ø max. výdutě 160 mm; ø dna 44 mm; MP, inv. č. 293687 (*tab. 10:8*).

9. Nádobu – fragment, druh neurčený; MP, inv. č. 293688.

10. Mísa se zataženým okrajem – fragment; povrch vně i uvnitř neklasifikovatelný; MP, inv. č. 293689 (*tab. 10:10*).

11. Nádobu – fragment, druh neurčený; MP, inv. č. 293690.

12. Amfora – malé množství kremace, vklenuté dno, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedočerný, na výdutí postavené rastrované rýsované mřížkované důlkované trojúhelníky se sluníčky; v. 163 mm; ø okraje 151 mm; ø max. výdutě 213 mm; ø dna 68 mm; MP, inv. č. 293691 (*tab. 11:12*).

13. Hrnec – fragment, povrch vně i uvnitř okrový, na výdutí oválné plastické výčnělky a prstování; ø max. výdutě 160 mm; ø dna 97 mm; MP, inv. č. 293692 (*tab. 11:13*).

14. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované a rýhované trojúhelníky se sluníčky; v. 58 mm; ø okraje 111 mm; ø max. výdutě 133 mm; ø dna 20 mm; MP, inv. č. 293693 (*tab. 11:14*).

15. Nádobu – fragment, druh neurčený; MP, inv. č. 293694.

16. Železný nůž – dva fragmenty, s odlomeným trnem, povrch korodovaný; d. 62 a 38 mm; š. 12 mm; v. 3 mm; MP, inv. č. 293695 (*tab. 10:16*).

17. Šálek – uložený uvnitř nádoby č. 1, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na výdutí šikmé rýsování; v. 49 mm; ø okraje 72 mm; ø max. výdutě 90 mm; ø dna 25 mm; š. ucha 16 mm; MP, inv. č. 293696 (*tab. 11:17*).

18. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, pod nádobou č. 1, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na výdutí šikmé rýsování a důlkování; v. 56 mm; ø okraje 117 mm; ø max. výdutě 137 mm; ø dna 24 mm; MP, inv. č. 293697 (*tab. 11:18*).

19. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně i uvnitř tuhovaný, na výdutí šikmé rýsování; v. 68 mm; ø 103 mm; ø max. výdutě 126 mm; ø dna 19 mm; MP, inv. č. 293698 (*tab. 11:19*).

20. Mísa s prohnutým hrdlem – vklenuté dno, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedočerný (stopy tuhování), na hrdle horizontální vpichování, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované a rýhované šrafované trojúhelníky se sluníčky a svislé rýsování s vpichováním; v. 72 mm; ø okraje 108 mm; ø max. výdutě 137 mm; ø dna 32 mm; MP, inv. č. 293699 (*tab. 11:20*).

21. Miniaturní amfora – rhyton, uvnitř nádoby č. 3, otvor ve dně a tři otvory ve stěně (před výpalem), povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na hrdle tuhování, na výdutí šikmé rýsování a důlkování; v. 38 mm; ø okraje 27 mm; ø max. výdutě 41 mm; ø dna 10 mm; ø otvoru ve dně 7 mm; MP, inv. č. 293700 (*tab. 10:21*).

22. Šálek – uložený uvnitř nádoby č. 13, vklenuté dno, povrch vně i uvnitř šedočerný; v. 48 mm; ø okraje 93 mm; ø max. výdutě 97 mm; ø dna 30 mm; š. ucha 20 mm; MP, inv. č. 293701 (*tab. 11:22*).

23. Šálek – uvnitř nádoby č. 1, vyzvednutý s nádobou č. 17, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedočerný (stopy tuhování), na výdutí

Foto 3: Prostějov-Domamyslice H1/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“, povrch (foto: P. Fojtík).

Foto 4: Prostějov-Domamyslice H1/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“, výkop (foto: P. Fojtík).

šikmé rýsování; v. 47 mm; ø okraje 78 mm; ø max. výdutě 92 mm; ø dna 20 mm; š. ucha 16 mm; MP, inv. č. 293702 (**tab. 11:23**).

- platěnická a lengyelská keramika ze zasypu, inventováno pod jedním číslem; MP, inv. č. 293703.
- dva zlomky kamenné třecí podložky (dříve zrnotěrky) nalezené mezi kameny závalu hrobu; MP, inv. č. 293704–293705.
- zlomek mušlovce obsažený mezi kameny závalu hrobu; MP, inv. č. 293706.

Hrob H2/2016 – (K 501); podmínky: plošný odkryv objektu narušeného stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 105; podloží: kontext 102, 103; nadloží: kontext 100 (fluvizem), kontext 101; půdorys: původně asi čtvercový se zaoblenými rohy; dochované rozměry: cca 2,8? × 1,7? m; max. zjištěná hloubka 1,33 m pod úrovní současného terénu (zahlobeno 0,83 m do povodňové hlíny; dno amforovité zásobnice č. 2 zapuštěno 0,33 m do šterkové terasy); orientace: osami téměř ve směru hlavních světových stran; stěny: kolmé; dno: mírně zvlněné (kopírující šterkovou terasu) s kruhovou jamkou pro usazení nádoby č. 2 (amforovité zásobnice); popis výplně: kontext 105; mohyla nepotvrzená (**tab. 9, 17–18**). Množství kamene asi 0,8 m³. Hrob byl dokumentován ve dvou úrovních (**foto 5–6; tab. 17**).

1. Amfora – vklenuté dno, povrch vně tuhovány, uvnitř hnědočerný, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované trojúhelníky s důlkováním, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 270 mm; ø okraje 223 mm; ø max. výdutě 342 mm; ø dna 105 mm; MP, inv. č. 293707 (**tab. 14:1**).
2. Amforovitá zásobnice – povrch vně šedočerný (otřelě tuhovány), uvnitř okrový, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 540 mm; ø okraje 358 mm; ø max. výdutě 616 mm; ø dna 137 mm; MP, inv. č. 293708 (**tab. 15:2**).
3. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně hnědý, pod okrajem tuhovány, uvnitř tuhovány; v. 71 mm; ø okraje 198 mm; ø max. výdutě 204 mm; ø dna 55 mm; MP, inv. č. 293709 (**tab. 14:3**).
4. Železný nůž – s trnem, povrch korodovaný; d. 138 mm; š. 26 mm; v. 4 mm; MP, inv. č. 293710 (**tab. 14:4**).
5. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně hnědý, pod okrajem tuhovány, uvnitř tuhovány; v. 87 mm; ø okraje 215 mm; ø max. výdutě 225 mm; ø dna 80 mm; MP, inv. č. 293711 (**tab. 14:5**).
6. Šálek – povrch vně i uvnitř tuhovány, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované šrafované mřížkované trojúhelníky s důlkováním, dvě rýhy na uchu; v. 81 mm; ø okraje 121 mm; ø max. výdutě 157 mm; ø dna 40 mm; š. ucha 21 mm; MP, inv. č. 293712 (**tab. 16:6**).
7. Šálek – povrch vně i uvnitř tuhovány, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované šrafované mřížkované trojúhelníky s důlkováním; v. 74 mm; ø okraje 151 mm; ø max. výdutě 173 mm; ø dna 35 mm; š. ucha 21 mm; MP, inv. č. 293713 (**tab. 16:7**).
8. Šálek – v amfoře č. 1, vklenuté dno, povrch vně i uvnitř tuhovány, uvnitř rýsované trojúhelníky, dvě rýhy na uchu; v. 50 mm; ø okraje 101 mm; ø max. výdutě 105 mm; ø dna 33 mm; š. ucha 14 mm; MP, inv. č. 293714 (**tab. 16:8**).

9. Mísa se zataženým okrajem – v amforovité zásobnici č. 2, povrch vně hnědý, pod okrajem tuhovány, uvnitř tuhovány; v. 105 mm; ø okraje 222 mm; ø max. výdutě 232 mm; ø dna 79 mm; MP, inv. č. 293715 (**tab. 14:9**).

10. Šálek – v nádobě č. 2, vklenuté dno, povrch vně i uvnitř tuhovány, uvnitř rýsované trojúhelníky, dvě rýhy na uchu; v. 54 mm; ø okraje 106 mm; ø max. výdutě 109 mm; ø dna 30 mm; š. ucha 15 mm; MP, inv. č. 293716 (**tab. 16:10**).

11. Mísa se zataženým okrajem – v nádobě č. 2, povrch vně hnědý, pod okrajem tuhovány, uvnitř tuhovány; v. 106 mm; ø okraje 242 mm; ø max. výdutě 263 mm; ø dna 92 mm; MP, inv. č. 293717 (**tab. 14:11**).

12. Hrnc – v nádobě č. 2, povrch vně i uvnitř okrový, na výduti plastické oválné výčnělky; v. 178 mm; ø okraje 125 mm; ø max. výdutě 160 mm; ø dna 94 mm; MP, inv. č. 293718 (**tab. 16:12**).

13. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř tuhovány; v. 74 mm; ø okraje 186 mm; ø max. výdutě 196 mm; ø dna 70 mm; MP, inv. č. 293719 (**tab. 14:13**).

14. Amfora/osudí – fragment, povrch vně tuhovány, uvnitř šedočerný, na výduti rýsované rýhované trojúhelníky a sluníčka; ø dna 84 mm; MP, inv. č. 293720 (**tab. 16:14**).

15. Šálek – součást nádoby č. 10?, vklenuté dno, povrch vně i uvnitř tuhovány, uvnitř rýsované složené trojúhelníky, dvě rýhy na uchu; v. 53 mm; ø okraje 101 mm; ø max. výdutě 101 mm; ø dna 35 mm; š. ucha 14 mm; MP, inv. č. 293721 (**tab. 16:15**).

– Kremace nebyla nalezena.

Hrob H3/2016 – (K 502); podmínky: plošný odkryv objektu narušeného stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 106; podloží: kontext 102, 103; nadloží: kontext 100 (fluvizem o mocnosti cca 50 cm), kontext 101; půdorys: široce oválný až čtvercový se zaoblenými rohy; rozměry: 2,2 × 2,2? m; max. zjištěná hloubka 1,08 m pod úrovní současného terénu (zahlobeno 0,38 m do povodňové hlíny); orientace: delšími osami ve směru hlavních světových stran; stěny: kolmé; dno: rovné; popis výplně: kontext 106; mohyla nepotvrzená (**tab. 9, 21–22**). Hrob byl dokumentován ve třech úrovních (**foto 7–8; tab. 21–22**).

1. Osudí – použito jako urna, povrch vně i uvnitř tuhovány, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované rýhované trojúhelníky, šikmé rýsování, důlkování a sluníčka; v. 107 mm; ø okraje 232 mm; ø max. výdutě 253 mm; ø dna 69 mm; MP, inv. č. 293722 (**tab. 19:1**).
2. Amfora – povrch vně tuhovány, uvnitř hnědý, na hrdle vertikální rastrování, na výduti šikmé rastrování; ø max. výdutě 162 mm; ø dna 62 mm; MP, inv. č. 293723 (**tab. 19:2**).
3. Amfora – malé množství kremace, fragment, povrch vně i uvnitř tuhovány; ø okraje 120 mm; MP, inv. č. 293724 (**tab. 19:3**).
4. Mísa se zataženým okrajem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovány; MP, inv. č. 293725 (**tab. 19:4**).
5. Nádob – fragment; MP, inv. č. 293726.
6. Mísa s prohnutým hrdlem/šálek – fragment, povrch vně tu-

Foto 5: Prostějov-Domamyslice H2/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“, povrch (foto: P. Fojtík).

Foto 6: Prostějov-Domamyslice H2/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“, výkop (foto: P. Fojtík).

Foto 7: Prostějov-Domamyslice H3/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“, povrch (foto: P. Fojtík).

Foto 8: Prostějov-Domamyslice H3/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“, výkop (foto: P. Fojtík).

hovaný, uvnitř šedohnědý, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované rýhované šrafované trojúhelníky, důlkování, sluníčka a plastické oválné výčnělky; \varnothing max. výdutě 193 mm; \varnothing dna 64 mm; MP, inv. č. 293727 (**tab. 19:6**).

7. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, uvnitř nádoby č. 8, vklepnuté dno, povrch vně i uvnitř tuhovaný; \varnothing max. výdutě 128 mm; \varnothing dna 27 mm; MP, inv. č. 293728 (**tab. 20:7**).

8. Amforovitá zásobnice – povrch vně šedočerný, uvnitř okrový, na hrdle/výduti čtyři oválné plastické výčnělky, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 342 mm; \varnothing okraje 276 mm; \varnothing max. výdutě 404 mm; \varnothing dna 90 mm; MP, inv. č. 293729 (**tab. 19:8**).

9. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně hnědý, pod okrajem tuhování, uvnitř tuhovaný; v. 99 mm; \varnothing okraje 262 mm; \varnothing max. výdutě 272 mm; \varnothing dna 78 mm; MP, inv. č. 293730 (**tab. 20:9**).

10. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně okrový (stopy tuhování), uvnitř tuhovaný; v. (asi) 106 mm; \varnothing okraje 259 mm; \varnothing max. výdutě 266 mm; \varnothing dna 67 mm; MP, inv. č. 293731 (**tab. 20:10**).

11. Mísa s prohnutým hrdlem – vklepnuté dno, povrch vně i uvnitř tuhovaný; v. 62 mm; \varnothing okraje 178 mm; \varnothing max. výdutě 177 mm; \varnothing dna 45 mm; MP, inv. č. 293732 (**tab. 20:11**).

12. Mísa s prohnutým hrdlem – vklepnuté dno, povrch vně i uvnitř tuhovaný; v. 72 mm; \varnothing okraje 207 mm; \varnothing max. výdutě 209 mm; \varnothing dna 63 mm; MP, inv. č. 293733 (**tab. 20:12**).

13. Mísa – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný; \varnothing dna 68 mm; MP, inv. č. 293734 (**tab. 20:13**).

14. Amforovitá zásobnice – fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, mezi hrdlem a výduti horizontální žlábek, na výduti vypnulina; MP, inv. č. 293735 (**tab. 20:14**).

15. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, vklepnuté dno, povrch vně i uvnitř tuhovaný; \varnothing max. výdutě 130 mm; \varnothing dna 31 mm; MP, inv. č. 293736 (**tab. 20:15**).

16. Amfora/osudí – fragment, součást nádoby č. 6?, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na výduti šikmé rýsování a důlkování; \varnothing dna 74 mm; MP, inv. č. 293737 (**tab. 20:16**).

17. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, součást nádoby č. 13?, vklepnuté dno, povrch vně i uvnitř tuhovaný; \varnothing max. výdutě 184 mm; \varnothing dna 48 mm; MP, inv. č. 293738 (**tab. 20:17**).

18. Železný kruh – čtyři fragmenty, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing (asi) 60 mm; \varnothing průřezu 4–5 mm; MP, inv. č. 293739/1 (**tab. 20:18**).

19. Železný kruh – v nádobě č. 1 (v urně), více než jedenáct fragmentů, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing –; \varnothing průřezu 5 mm; MP, inv. č. 293739/2 (nedokumentováno).

20. Železná jehlice – v nádobě č. 1 (v urně), dva (jistě) fragmenty, povrch korodovaný, čochovitá hlavice, kruhový příčný průřez; d. –; \varnothing průřezu 5 mm; MP, inv. č. 293739/3 (nedokumentováno).

Hrob H4/2016 – (K 503); podmínky: plošný odkryv objektu narušeného stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 107; podloží: kontext 102; nadloží: kontext 100 (fluvizem o mocnosti cca 50 cm), 101; půdorys: oválný, původně asi čtvercový se zaoblenými rohy; dochované

rozměry: 1,8 × 1,2? m; max. zjištěná hloubka 0,68 m pod úrovní současného terénu (lehce zahlobeno do povodňové hlíny); orientace: osami téměř ve směru hlavních světových stran; stěny: kolmé; dno: rovné; popis výplně: kontext 107; mohyla nepotvrzená (**tab. 9, 24**). Hrob byl dokumentován ve dvou úrovních (**foto 9–10; tab. 24**).

1. Amfora/osudí – použita jako urna, fragment, vklepnuté dno, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na výduti šikmé rýsování a důlkování; \varnothing max. výdutě 237 mm; \varnothing dna 104 mm; MP, inv. č. 293740 (**tab. 23:A1**).

2. Amforovitá zásobnice – vklepnuté dno, povrch vně šedočerný (stopy tuhování), uvnitř hnědý, na rozhraní hrdla a výdutě tečkování, pod rozhraním hrdla a výdutě svislé rýsování a plastické vypnuliny s důlkováním, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 400 mm; \varnothing okraje 208 mm; \varnothing max. výdutě 446 mm; \varnothing dna 120 mm; MP, inv. č. 293741 (**tab. 23:A2**).

3. Nádoba – fragment, povrch vně okrový, uvnitř šedohnědý; \varnothing dna 60 mm; MP, inv. č. 293742 (**tab. 23:A3**).

4. Nádoba – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě šikmé rýsování a tečkování; MP, inv. č. 293744 (**tab. 23:A4**).

5. Železný nůž – fragment; d. 82 mm; š. 20 mm; v. 4 mm; MP, inv. č. 293743 (**tab. 23:A5**).

– Asi platěnická keramika ze zásypu (neinventováno).

Prostějov – „ul. Újezd“

„Na jaře r. 1982 došlo v Prostějově v místech demolice starých domů v ulici Újezd a stavby výškové budovy spojuj k náhodnému povrchovému nálezu keramických střepů (...) keramika byla patrně více než rok ‚uložena‘ v hromadách hlíny při kopání základů (...) Probráním terénu v širším okruhu naleziště byly získány zlomky z dalších nádob (...) potvrzují domněnku o žárovém hrobu, tak i typický milodar – železný nožik, který se však při konzervaci zcela rozpadl. (...) V době záchranné akce bylo místo nálezu novostavbou už natolik pozměněno, že nebylo při nejlepší vůli možné zjistit bližší náleзовé okolnosti, ani stanovit přesně místo, kde se objekt původně zahloboval.“ (Šiška 1983).

1. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně šedý, uvnitř tuhovaný; MP, kat. č. L 296, inv. č. 046665 (**tab. 23:B1**).

2. Šálek – fragment, povrch uvnitř šedý, vně tuhovaný; MP, kat. č. L 297, inv. č. 046666 (**tab. 23:B2**).

3. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř cihlový, na okraji bílý trojúhelník vyplněný menšími černými trojúhelníky, černý mřížkovaný trojúhelník a stopy karmínově červeného trojúhelníku; MP, kat. č. L 299, inv. č. 046668 (**tab. 23:B3**).

4. Šálek – povrch vně i uvnitř hnědý; MP, kat. č. L 298, inv. č. 046667 (**tab. 23:B4**).

Foto 9: Prostějov-Domamyslice H4/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“, povrch (foto: P. Fojtík).

Foto 10: Prostějov-Domamyslice H4/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“, výkop (foto: P. Fojtík).

Seloutky – „Na Šťastných“ 1923, 1926, 1932, 1934, 2012, 2017

Katalog zahrnuje výzkumy Antonína Gottwalda z let 1923, 1926, 1932 a 1934 a Karla Dobeše z roku 1934 v Seloutkách – „Na Šťastných“, jakož i terénní akce Pavla Fojtíka na parcelách rodinného domu Kašina v roce 2012, rodinného domu Procházkoví v roce 2012 a rodinného domu Trněčková – Barák v letech 2017 a 2019.⁶⁶ Nálezy jsou uloženy v Muzeu a galerii Prostějovska v Prostějově. Gottwaldovy a Dobešovy výzkumy z let 1923–1934 byly obsahem neobhájené bakalářské práce Martiny Konečné (2005), jejíž údaje a kresby jsme nepřebírali; všechny položky v katalogu a tabulkách byly revidovány a znovu nakresleny. Před katalogem hrobů z let 1923–1934 uvádíme autentický popis Antonína Gottwalda (1928; *týž* 1939), přetiskujeme také původní Gottwaldovy kresby z roku 1928 zachycující hroby z let 1923 a 1926 (**tab. 25–27**; Gottwald 1928, tab. I–III).

Pohřebiště v Seloutkách – „Na Šťastných“ bylo objeveno při stavbě silnice ze Seloutek do Domamyslic. Dělníci rozryli koncem června 1923 v trati „Na Šťastných“ první žárový hrob: *„Bezodkladně zajel jsem do Seloutek k prohlédnutí nového nálezu a dojížděl jsem tam pak velmi často, abych další hroby, na něž dělníci narazí, vlastnoručně mohl rozebrati; tak podařilo se mi obsah všech ostatních hrobů zachrániti až na dva, jež nově najatí dělníci rozhodili. Tři hroby v mé nepřítomnosti vyzvedl můj dlouholetý pomocník Kar. Špičák. (...) Hroby byly dvojího druhu: lužické a plátenické. Oboje vyskytovaly se promíchaně na téměř prostranství, někde blízko, místy velmi daleko od sebe. (...) Po skončení odkopávek na silnici, na podzim 1923, začal jsem vyhledávati hroby na poli Vinc. Hály, kde v průkopu 2 m širokém v délce 80 m našel jsem toliko 1 hrob plátenický a 3 hroby lužické. Další pátrání po hrobech při nastalém vydobývání cukrovky bylo znemožněno naprostým nedostatkem dělníků. (...) V letech následujících, kdy na pozemcích při silnici byla vojtíška, brambory a řepa, nebylo lze pomýšleti na výzkum. Teprve po žních v r. 1926, když se po sklizni obilí pozemky po obou stranách silnice uvolnily, dal jsem se do kopání, jehož po 3 roky dočkati jsem se nemohl. (...) Předvídaje tu veliké pohřebiště se spoustou pěkných hrobů, těšil jsem se zvláště na plátenické, kteréž na Prostějovsku dosud jsou velmi vzácné. Nemálo jsem se však zklamal. Dle všeho střed pohřebiště byl právě v místech, kudy silnice nyní vede, neboť na přilehlých polích, ač proryli jsme veliké plochy, podařilo se mi zjistiti na poli Hálově pouze 2 hro-*

by lužické a na pozemku Ant. Kaprála, kde nejvíce hrobů jsem očekával, jen jediný hrob lužický a 2 plátenické. Po několikadenní práci, jejímž výsledkem byly pouze 4 nádoby ve střepech nalezené, jež z pěti hrobů vyzvednouti a slepiti jsem mohl, zanechal jsem nákladného bádání. (...) Hroby lužické, jichž nalezeno bylo celkem 19, obsahovaly nádoby většinou dosti dobře uchované; na milodary byly však nesmírně chudé. (...) Plátenické hroby, kterýchž odkryto bylo 16, měly nádoby až na nepatrné výjimky vesměs na drobcečky rozpadlé, takže mnohé, zvláště veliké a tuhované, zejména byly-li kryty kamením, nebylo možno slepiti. Zajímavé různé věci bronzové, železné a j. nacházeli jsme téměř v každém hrobě.“ (Gottwald 1928, 8).

Hrob H1/1923 – „HROB 1., na něž dělníci koncem června 1923 na Šťastných narazili, byl neopatrností a z neznalosti úplně zničen. Zůstalo z něho jen několik střepů z větší nádoby a něco kústek, mezi nimiž nalezl jsem kostěný úlomek, koncentrickými kroužky zdobený (Tab. III. – 25 [odkaz na vyobrazení, pozn. autorů]).“ (Gottwald 1928, 11). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 37, tab. 1:1).

1. Zlomek kostěného předmětu – zdobený koncentrickými kroužky, povrch světle šedý, hlazený; max. d. 23 mm, v. 4 mm; MP, kat. č. L 97/3, inv. č. 034938 (**tab. 28:A1**).

Hrob H2/1926 – „HROB 2. ukryt byl pod spoustou kamení, jehož vybráno bylo přes 2 m³. Dělníci odklidili ho asi 1 m³ při hloubení příkopu a narazili na střepy z veliké nádoby, jež jsem nalezl vyhozeny na okraji sousedního pole. Po několika dnech přikročeno bylo k odklizení zbylých kamenů, pod nimiž bylo celkem 12 rozdrčených nádob, ze kterých podařilo se mi slepiti jen 3. Nádoby v hrobě uloženy byly směrem od jihu k severu. Na kraji byla misou zakrytá popelnice (Tab. II. – 1.), v ní bronzová jehlice (III. – 17.), drátovitě náramky bronzové a přeslínek, u ní silně rezem prostoupená hrouda, obsahující shluk železných součástí z koňských postrojů o 39 kusech: udidla (III. – 24., 32. a 12.), násadec na oje (III. – 10.), okrasníky na nánosníky (III. – 2. a 3.), plochý kroužek s udrobeným ouškem (III. – 20.), 5 závěsných kroužků s průřezem kruhovitým (III. – 34.), řetízek (III. – 18.), k němuž patří ještě 7 ojedinělých kroužků a jeden s plíšky nýty spojenými (III. – 23.), 3 závěsky (III. – 27.), 5 závlaček (III. – 19.) a různé zlomky, o kterýchž nelze s určitostí pověděti, z jakých předmětů pocházejí; u želez vyskytlo se 6 větších knoflíků bronzových (III. – 28. a 29.) a dva bronzové v podobě miniaturních prstenů s vypouklými očky (III. – 13.). Vedle popelnice byla nádoba (II. – 8.) s misečkou (II. – 6. a 9.), uvnitř miska, zvířecí kost, železný nůž a druhá popelnice tvarem první popelnici úplně podobná, opět misou zakrytá. V této popelnici uloženo bylo mezi

66 Hroby Seloutky H1/2019 a H2/2019 – „Na Šťastných“ nejsou v katalogu obsaženy.

kostmi 36 korálků z červeného skla trojí velikosti (III. – 30.) a 7 korálků bronzových (III. – 8.), drátovitý náramek bronzový a jeden železný s paličkami na koncích (III. – 7.). Za uvedenými nádobami byl ostatek veliké nádoby, dělníky zachycené (II. – 12.), s misečkou uvnitř, miska a střepy ze dvou roztláčených nádob. O samotě při hrobě ležely vedle sebe za nádobami dvě jehlice, jedna bronzová (III. – 15.), druhá železná (III. – 14.).“ (Gottwald 1928, 11–12). Část inventáře hrobu s novými kresbami publikoval Jiří Říhovský (1979, Taf. 83:E). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 37–40, tab. 2, 3:1).

1. Amfora – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na spodní straně čtyři oválné plastické výčnělky, horizontální a obloukovité žlábkování na hrdle, svislé a šikmé žlábkování na horní části výdutě, na hrdle a horní části výdutě kolky podoby sluníčka; v. 277 mm; ø okraje 251 mm; ø max. výdutě 377 mm; ø dna 111 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038808 (**tab. 28:B1**).

2a. Bronzová jehlice s vázičkovitou hlavicí – povrch patinovaný, jehla je poškozená a zalomená ve spodní části, kruhový příčný průřez jehly; d. 94 mm; ø hlavice 10 mm; ø průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038783 (**tab. 30:2a**).

2b–2c. Bronzový spirálovitý náramek/nápažník – povrch patinovaný, rozlomený, kruhový příčný průřez; ø 63 mm; ø průřezu 1,5 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038782 (**tab. 30:2b–2c**).

4. Jantarové korálky (8 ks) – kruhový otvor; ø 5–7 mm; v. 2–4 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038792 (**tab. 30:4**).

5a. Železný kruh – povrch korodovaný; ø 49 mm; ø průřezu 6 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/1 (**tab. 29:5a**).

5b. Železný kruh – povrch korodovaný; ø 31 mm; ø průřezu 6 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/2 (**tab. 29:5b**).

5c. Železný kruh – povrch korodovaný; ø 32 mm; ø průřezu 6 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/3 (**tab. 29:5c**).

5d. Železný kruh – povrch korodovaný; ø 32 mm; ø průřezu 6 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/4 (**tab. 29:5d**).

5e. Železný kruh – část chybí, povrch korodovaný; ø 45 mm; ø průřezu 6 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/5 (**tab. 29:5e**).

5f. Železný kruh – část chybí, povrch korodovaný; ø 45 mm; ø průřezu 6 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/6 (**tab. 29:5f**).

5g. Železné udidlo – povrch korodovaný; d. 144 mm; ø kruhu 22 mm; ø průřezu 5 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/7 (**tab. 29:5g**).

5h. Železný kruh – povrch korodovaný; ø kruhu 50 mm; ø průřezu 6 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/8 (**tab. 29:5h**).

5i. Železný kruh – povrch korodovaný; ø kruhu 33 mm; ø průřezu 6 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/9 (**tab. 29:5i**).

5j. Železný kruh – povrch korodovaný; ø kruhu 29 mm; ø průřezu 5 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/10 (**tab. 29:5j**).

5k. Železný náramek/nápažník – otevřený, povrch korodovaný; d. 81 mm; ø průřezu 7 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/11 (**tab. 30:5k**).

5l. Železné udidlo – povrch korodovaný; d. 150 mm; ø 20 mm; ø průřezu 6 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/12 (**tab. 29:5l**).

5m. Železný kolíkovitý zákolník se třemi kruhy – povrch korodovaný; d. kolíku 51 mm; ø kruhů 55 mm; ø průřezu 7 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/13 (**tab. 29:5m**).

5n. Železné udidlo s omegovitou svorkou a postranním kolíkem – povrch korodovaný; d. 121 mm; d. omegovité svorky 24 mm; d. kolíku 64 mm; ø průřezu 6 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/14 (**tab. 29:5n**).

5o. Železný kolík ze jha/postroje – povrch korodovaný; d. 28 mm; ø průřezu 5 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/15 (**tab. 29:5o**).

5p. Železný kolík ze jha/postroje – povrch korodovaný; d. 26 mm; ø průřezu 4 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/16 (**tab. 29:5p**).

5q. Železný kroužek s řemínky a nýtem – povrch korodovaný; ø 18 mm; ø průřezu 3 mm; max. d. řemínku 17 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/17 (**tab. 29:5q**).

5r. Železný hřeb s kulovitou hlavicí – povrch korodovaný; d. 13 mm; ø hlavice 14 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/18 (**tab. 29:5r**).

5s. Bronzová průvlečka s polokulovitou hlavicí – povrch patinovaný; ø 12 mm; v. 11 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/19 (**tab. 29:5s**).

5t. Bronzová průvlečka s polokulovitou hlavicí – povrch patinovaný; ø 11 mm; v. 11 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038801/20 (**tab. 29:5t**).

6a–6c. Bronzový drátěný kroužek – patnáct zlomků, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez drátu; ø kruhu 43 mm; ø drátu 2 mm; MP, kat. č. L 98/3, inv. č. 033184 (**tab. 30:6a–6c**).

7a. Bronzový drátěný kroužek – povrch patinovaný, čtyři závit, kruhový příčný průřez drátu, konce ztenčené; ø 48 mm; ø průřezu 1,5 mm; MP, kat. č. L 98/4, inv. č. 038513 (**tab. 30:7a**).

7b. Bronzový drátěný kroužek o čtyřech závitech – povrch patinovaný, kruhový příčný průřez drátu, konce ztenčené; ø 48 mm; ø průřezu 1,5 mm; MP, kat. č. L 98/4, inv. č. 038513 (**tab. 30:7b**).

8. Přeslen – povrch vně hnědý; max. ø 27 mm; v. 28 mm; MP, kat. č. L 98/5, inv. č. neuvedeno (**tab. 30:8**).

9. Železný kruh – fragment, náleží asi k opaskovým svorkám, povrch korodovaný, obdélný příčný průřez; ø 44 mm; š. průřezu 8 mm; v. 2 mm; MP, kat. č. L 98/10, inv. č. 033182 (**tab. 30:9**).

10. Železný předmět – povrch korodovaný, obdélný příčný průřez, konec ztenčen; d. 46 mm; š. 5 mm; MP, kat. č. L 98/12, inv. č. 033185 (**tab. 30:10**).

11a. Železná opasková svorka – fragmenty několika kusů s nýtem a železnými kroužky, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez oček; d. svorky 21 mm; ø plošky svorky 17 mm; ø kruhu 20 mm; ø tyčinky kroužku 3 mm; MP, kat. č. L 98/16, inv. č. 033181 (**tab. 30:11a**).

11b. Železný kroužek – část chybí, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; ø 20 mm; ø průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 98/17, inv. č. 033225 (**tab. 30:11b**).

11c. Železný kroužek – část chybí, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; ø 20 mm; ø průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 98/18, inv. č. 033226 (**tab. 30:11c**).

11d. Železný kroužek – povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; ø 18 mm; ø průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 98/19, inv. č. 033227 (**tab. 30:11d**).

- 11e. Železný kroužek – část chybí, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 19 mm; \varnothing průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 98/20, inv. č. 033228 (**tab. 30:11e**).
- 11f. Železný kroužek – část chybí, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 20 mm; \varnothing průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 98/20, inv. č. 033228 (**tab. 30:11f**).
- 11g. Železný kroužek – povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 17 mm, \varnothing průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 98/20, inv. č. 033228 (**tab. 30:11g**).
- 11h. Železný kroužek – část chybí, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 20 mm; \varnothing průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 98/20, inv. č. 033228 (**tab. 30:11h**).
- 11i. Železný kroužek – část chybí, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 18 mm; \varnothing průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 98/20, inv. č. 033228 (**tab. 30:11i**).
- 11j. Železný kroužek – část chybí, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 98/20, inv. č. 033228 (**tab. 30:11j**).
12. Železný kroužek – část chybí, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 21 mm; \varnothing průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 98/17, inv. č. 033225 (**tab. 30:12**).
13. Železná opasková svorka – fragment ohybu, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 20 mm; \varnothing průřezu 4 mm; MP, kat. č. –, inv. č. – (**tab. 30:13**).
14. Železný kroužek – část chybí, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 20 mm; \varnothing průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 98/19, inv. č. 033227 (**tab. 30:14**).
15. Železný kroužek – část chybí, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 19 mm; \varnothing průřezu 3 mm; MP, kat. č. –, inv. č. – (**tab. 30:15**).
16. Železná (omegovitá) svorka – část chybí, povrch korodovaný, obdélný příčný průřez; d. 21 mm; \varnothing hlavice 13 mm; š. průřezu 5 mm; MP, kat. č. L 98/24, inv. č. 033229 (**tab. 29:16**).
17. Železná (omegovitá) svorka – povrch korodovaný, obdélný příčný průřez; d. 30 mm; \varnothing hlavice 19 mm; š. průřezu 4 mm; MP, kat. č. L 98/25, inv. č. 033230 (**tab. 29:17**).
18. Bronzový korálek/korálky (3 ks) – fragmenty, povrch patinovaný, tenká stěna se třemi obvodovými vývalky; \varnothing 5 mm; MP, kat. č. L 98/37, inv. č. 047179 (**tab. 30:18**).
19. Bronzová jehlice s vázičkovitou hlavicí – povrch patinovaný, kruhový příčný průřez jehly, na vázičce svazky oběžných rýžek; d. 85 mm; \varnothing vázičky 10 mm; \varnothing jehly 2 mm; MP, kat. č. L 98/39, inv. č. 142954 (**tab. 30:19**).
20. Železná jehlice s vícenásobnou hlavicí (se šesti vývalky) – fragment, kruhový příčný průřez jehly; d. 43 mm, \varnothing hlavice 8 mm; \varnothing jehly 5 mm; MP, kat. č. L 98/40, inv. č. 033183 (**tab. 30:20**).
21. Železný nůž – dva fragmenty, povrch korodovaný; d. 77 mm; š. 23 mm; v. 3 mm; MP, kat. č. L 98/41, inv. č. 033180 (**tab. 30:21**).
22. Železný nůž – fragment, povrch korodovaný; d. 36 mm; š. 13 mm; v. 3 mm; MP, kat. č. L 98/42, inv. č. 033231 (**tab. 30:22**).
23. Železná opasková svorka – fragment středu, povrch korodovaný, kvadratický příčný průřez; d. 18 mm; š. průřezu 4 mm; MP, kat. č. L 98/43, inv. č. 033232 (**tab. 30:23**).
24. Železná opasková svorka – fragment středu, povrch korodovaný, kvadratický příčný průřez; d. 22 mm; š. průřezu 4 mm; MP, kat. č. L 98/44, inv. č. 033233 (**tab. 30:24**).
- 25a. Železný předmět – fragment, povrch korodovaný, obloukovitý příčný průřez; d. 7 mm; š. průřezu 4 mm; MP, kat. č. L 98/45, inv. č. 033234 (**tab. 30:25a**).
- 25b. Železný předmět – fragment, povrch korodovaný, dvojitý kruhový příčný průřez; d. 37 mm; \varnothing 4 mm; MP, kat. č. L 98/45, inv. č. 033234 (**tab. 30:25b**).
27. Železná opasková svorka – fragment středu, povrch korodovaný, kvadratický kruhový příčný průřez; d. 26 mm; š. průřezu 4 mm; MP, kat. č. L 98/47, inv. č. 033235 (**tab. 30:27**).
28. Železná opasková svorka – fragment středu, povrch korodovaný, kvadratický příčný průřez; d. 30 mm; š. průřezu 5 mm; MP, kat. č. L 98/48, inv. č. 047071 (**tab. 30:28**).
29. Železná ohnutá tyčinka – fragment, povrch korodovaný, na jedné straně kruhový příčný průřez; d. 26 mm; š. 22 mm; \varnothing průřezu tyčinky 6 mm; MP, kat. č. L 98/49, inv. č. 033236 (**tab. 30:29**).
30. Železná (omegovitá) svorka – fragment, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 21 mm; \varnothing průřezu 5 mm; MP, kat. č. L 98/50, inv. č. 033237 (**tab. 29:30**).
31. Železná (omegovitá) svorka (náleží k č. 17) – fragment, povrch korodovaný, obdélný příčný průřez; d. 16 mm; š. průřezu 4 mm; MP, kat. č. L 98/51, inv. č. 033238 (**tab. 29:31**).
32. Železný plochý předmět – fragment, povrch korodovaný; d. 19 mm; v. 3 mm; MP, kat. č. L 98/52, inv. č. 033239 (**tab. 30:32**).
33. Železný ráfek kola – fragment, povrch korodovaný, plochý příčný průřez; d. 18 mm; š. 20 mm; v. 3 mm; MP, kat. č. L 98/53, inv. č. 033240 (**tab. 30:33**).
34. Železná opasková svorka – fragment plošky s nýtem, povrch korodovaný; d. 14 mm; \varnothing plošky 14 mm; \varnothing tyčinky kroužku 3 mm; MP, kat. č. L 98/54, inv. č. 033241 (**tab. 30:34**).
35. Železný ráfek kola s hlavicí hřebu – fragment, povrch korodovaný, plochý příčný průřez; d. 20 mm; š. 20 mm; v. 3 mm; MP, kat. č. L 98/55, inv. č. 033242 (**tab. 30:35**).
36. Železná ohnutá tyčinka – fragment, povrch korodovaný, obdélný příčný průřez; d. 21 mm; š. průřezu 5 mm; MP, kat. č. L 98/56, inv. č. 033243 (**tab. 30:36**).
37. Železná opasková svorka – fragment plošky s nýtem, povrch korodovaný; \varnothing plošky 16 mm; MP, kat. č. L 98/47, inv. č. 033244 (**tab. 30:37**).
38. Železná tyčinka – fragment, povrch korodovaný, kvadratický příčný průřez; d. 25 mm; š. průřezu 7 mm; MP, kat. č. L 98/58, inv. č. 033245 (**tab. 30:38**).
39. Železná tyčinka – fragment, povrch korodovaný; d. 22 mm; š. průřezu 7 mm; MP, kat. č. L 98/60, inv. č. 033246 (**tab. 30:39**).
40. Železné zakončení (opaskové) svorky s nýtem – dva fragmenty, povrch korodovaný, konce mírně zahnuté, kvadratický příčný průřez; d. 39 a 20 mm; š. průřezu 4 mm; MP, kat. č. L 98/61, inv. č. 033247 (**tab. 30:40**).
41. Železný kruh – část chybí, povrch korodovaný; d. 25 mm; \varnothing průřezu 5 mm; MP, kat. č. L 98/62, inv. č. 033248 (**tab. 29:41**).
42. Železná tyčinka – fragment, povrch korodovaný, na konci

zahnutý, obdélný příčný průřez; d. 14 mm; š. průřezu 2 mm; MP, kat. č. L 98/63, inv. č. 033249 (**tab. 30:42**).

43. Železný hřeb s kulovitou hlaví – povrch korodovaný; d. 12 mm; ø hlavice 10 mm; MP, kat. č. L 98/64, inv. č. 033250 (**tab. 29:43**).

44. Železný kruh – část chybí, povrch korodovaný; d. 40 mm; ø tyčinky 5 mm; MP, kat. č. L 98/65, inv. č. 033251 (**tab. 29:44**).

45. Bronzová jehlice – fragment bez hlavice, místy poškozená, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; d. 54 mm; ø průřezu 2,5 mm; MP, kat. č. L 98/67, inv. č. 033252 (**tab. 30:45**).

46. Šálek – rekonstruovaný, povrch vně i uvnitř tuhovaný, vklenu-té dno; v. 45 mm; ø okraje 112 mm; ø dna 33 mm; š. ucha 18 mm; MP, kat. č. L 142, inv. č. 033315 (**tab. 28:46**).

47. Amforovitá zásobnice – rekonstruovaná, povrch vně tuhova-ný, uvnitř hnědý, na spodní straně čtyři oválné plastické výčnělky, na hrdle čtyři žlábkované kruhy; v. 330 mm; ø okraje 250 mm; ø max. výdutě 375 mm; ø dna 100 mm; MP, kat. č. L 157, inv. č. 033327 (**tab. 28:47**).

48a. Bronzový knoflík (z koňského postroje) s křížovým provlé-kacím kroužkem – povrch patinovaný; ø 29 mm; MP, kat. č. –, inv. č. 033785 (**tab. 29:48a**).

48b. Bronzový knoflík (z koňského postroje) s křížovým provlé-kacím kroužkem – povrch patinovaný, poškozený; ø 33 mm; MP, kat. č. –, inv. č. 033786 (**tab. 29:48b**).

48c. Bronzový knoflík (z koňského postroje) s křížovým provlé-kacím kroužkem – povrch patinovaný; ø 28 mm; MP, kat. č. –, inv. č. 033787 (**tab. 29:48c**).

48d. Bronzový knoflík (z koňského postroje) s křížovým provlé-kacím kroužkem – povrch patinovaný; ø 28 mm; MP, kat. č. –, inv. č. 033788 (**tab. 29:48d**).

48e. Bronzový knoflík (z koňského postroje) s křížovým provlé-kacím kroužkem – povrch patinovaný; ø 28 mm; MP, kat. č. –, inv. č. 033789 (**tab. 29:48e**).

48f. Bronzový knoflík (z koňského postroje) s křížovým provlé-kacím kroužkem – povrch patinovaný; ø 28 mm; MP, kat. č. –, inv. č. 033790 (**tab. 29:48f**).

Hrob H3/1926 – „*HROB 3. Uprostřed byla popelnice (pod II. – 1.) a při ní nějaký hnát. Z jedné strany stála spodní část osudíčka, z druhé veliká tuhovaná nádoba s odoraným hrdlem (pod II. – 11.). V popelnici byly drobné kůstky, ve kterých až na samé spodině leželo bronzové obuší, ze slabého drátu stočené, rozrušená železná sponka harfovité a neúplná certosská, úlomek nějaké železné sponky s bronzovou kuličkou a silnější tyčinka železná. K nádobám přistaveny byly kameny.*“ (Gottwald 1928, 12). Inventář uvádí ve svém ka-talogu též Martina Konečná (2005, 40, tab. 1:2–4). V tomto hrobě Antonín Gottwald i Martina Konečná chybně určili na jednotlivé části rozpadlou železnou harfovitou sponu, nejde o sponu certoskou.

1. Železná harfovité spona (1/5) – fragment zesíleného lučíku s vinutím na jedné straně a zachycovačem jehly na druhé straně,

povrch korodovaný; d. 51 mm; ø průřezu lučíku 7 mm; MP, kat. č. L 97/8, inv. č. 034942 (**tab. 31:A1**).

2. Bronzová náušnice/záušnice – dvě spirály, konce odlomeny, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; ø 35 mm; ø průřezu 1,5 mm; MP, kat. č. L 97/9, inv. č. 034943 (**tab. 31:A2**).

3a. Železná harfovité spona (2/5) – fragment jehly s vinutím na jedné straně, povrch korodovaný; d. 40 mm; ø průřezu 8 mm; MP, kat. č. L 97/24, inv. č. 034966 (**tab. 31:A3a**).

3b. Železná harfovité spona (3/5) – vinutí, povrch korodovaný; d. 58 mm; ø průřezu 6–9 mm; MP, kat. č. L 97/24, inv. č. 034966 (**tab. 31:A3b**).

3c. Železná harfovité spona (4/5) – spirálovité zakončení, povrch korodovaný; ø 33–38 mm; MP, kat. č. L 97/24, inv. č. 034966 (**tab. 31:A3c**).

4. Železná harfovité spona (5/5) – fragment jehly, povrch ko-rodovaný; d. 15 mm; ø průřezu 5 mm; MP, kat. č. L 97/11, inv. č. 034966 (**tab. 31:A4**).

Hrob H4/1926 – „*HROB 4., kameny poznačený, ale ne-obložený, měl větší neornamentovanou sesedlou nádobu (I. – 5.) a látku (I. – 13.) poklici (I. – 15.) zakrytou. Kostí v něm nebylo.*“ (Gottwald 1928, 12). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 40, tab. 1:5–6), která do něj nezahrnula poklici, zmíněnou Antonínem Gottwal-dem (1928, tab. I:15).

1. Amfora – rekonstruovaná, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý; v. 244 mm; ø okraje 190 mm; ø max. výdutě 321 mm; ø dna 84 mm; MP, kat. č. L 104, inv. č. 033285 (**tab. 31:B1**).

2. Hrnec – rekonstruovaný, povrch vně i uvnitř cihlový, hrubě hlazený, na max. výduti čtyři oválné plastické výčnělky; v. 130 mm; ø okraje 140 mm; ø max. výdutě 165 mm; ø dna 87 mm; MP, kat. č. L 126, inv. č. 038804 (**tab. 31:B2**).

3. Poklice – rekonstruovaná, v držadle otvor (před výpalem), povrch vně i uvnitř hnědý, otřelý; v. 90 mm; ø okraje 230 mm; ø držadla 70 mm; MP, kat. č. L 146, inv. č. 033318 (**tab. 31:B3**).

Hrob H5/1926 – „*HROB 5., obklopený a krytý kamením, skládal se z osmi nádob, rozestavených kolem popelnice (II. – 1.), umístěné ve středu skupiny. Byla tu veliká nádoba tuhovaná (II. – 2.), zdobená miska, větší tuhovaná nádoba (I. – 2.), miska (pod I. – 1., ale vyšší), látka s reliefní páskou a pupíkovitým hrbolem (I. – 6.), nízká miskovitá nádobka a osudíčko. Při popelnici bylo šterchátko (pod. II. – 5., ale nezdobené), v ní pak mezi nepatrnými kůstkami byl železný náramek a železná sponka harfovité, 5 malých korálků z čer-veného skla (pod. III. – 30.), 2 větší modré s červenou výplní (III. – 1.), část bronzového náramku, kuličkami zakončeného, 2 ploché bronzové kroužky a slitek bronzu.*“ (Gottwald 1928, 12–13). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Ko-nečná (2005, 40–41, tab. 4:1–16). Skleněnými korálky měl Antonín Gottwald na mysli korálky jantarové [pozn. autorů].

1. Amforovitá zásobnice – povrch vně tuhovaný, uvnitř cihlový, na spodní straně čtyři oválné plastické výčnělky, na max. výduti čtyři plastické vypnuliny a podkovovitý žlábek, na hrdle čtyři plastické vypnuliny a horizontální a šikmé rýhy; v. 320 mm; ø okraje 234 mm; ø max. výduté 354 mm; ø dna 110 mm; MP, kat. č. L 70, inv. č. 033324 (**tab. 32:1**).
2. Skleněný korálek – tmavá šedá barva, povrch zvětralý, středem veden kruhový příčný otvor, po obvodu žlábkovaná klikatka původně s asi červenou výplní; ø korálku 13 mm; ø otvoru 5 mm; MP, kat. č. L 97/10, inv. č. 034944 (**tab. 33:A2**).
3. Skleněný korálek – tmavá šedá barva, povrch zvětralý, středem veden kruhový příčný otvor, na obvodu žlábkovaná klikatka původně s asi červenou výplní; ø korálku 15 mm; ø otvoru 5 mm; MP, kat. č. L 97/10, inv. č. 034945 (**tab. 33:A3**).
4. Železný náramek/nápažník – čtyři fragmenty, povrch korodovaný, příčný průřez ve tvaru písmene D; ø kruhu asi 70–75 mm; š. průřezu 5–8 mm; MPP, kat. č. L 97/15, inv. č. 034950 (**tab. 33:A4**).
5. Bronzový předmět – fragment, asi jehlice, povrch patinovaný, kyjovité zakončení, čtvercový až oválný příčný průřez; d. 46 mm; ø průřezu 2 mm; MP, kat. č. L 97/16, inv. č. 034951 (**tab. 33:A5**).
6. Bronzový slitek – povrch patinovaný; d. 12 mm; MP, kat. č. 97/17, inv. č. 034952 (**tab. 33:A6**).
7. Jantarové korálky (5 ks) – tři kusy celé a dva rozlomené, povrch zvětralý, středem veden příčný otvor; ø korálků 6–7 mm; ø otvorů 1–2 mm; MP, kat. č. L 97/18, inv. č. 034953 (**tab. 33:A7**).
8. Bronzový kruh – neúplný, rozlomený na dva kusy, povrch patinovaný, plochý průřez; ø kroužku 21 mm; š. průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 97/19, inv. č. 034954 (**tab. 33:A8**).
9. Bronzový kruh – deformovaný, rozlomený na dva kusy, povrch patinovaný, oválný průřez; ø kroužku 20 mm; š. průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 97/19, inv. č. 034955 (**tab. 33:A9**).
- 10a. Železná harfovité spona (1/2) – vinutí, povrch korodovaný; d. 55 mm; š. 8–10 mm; MP, kat. č. L 97/23, inv. č. 034965 (**tab. 33:A10a**).
- 10b. Železná harfovité spona (2/2) – spirála, povrch korodovaný; d. 40 mm; ø průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 97/23, inv. č. 034965 (**tab. 33:A10b**).
11. Amfora – rekonstruovaná, povrch vně tuhovaný a uvnitř hnědý, na spodní straně čtyři oválné plastické výčnělky, na max. výduti šikmé rýhy a zavěšené tečkované trojúhelníky, na hrdle sluníčka, horizontální rýhy s tečkováním a šikmé rýhy; v. 250 mm; ø okraje 192 mm; ø max. výduté 262 mm; ø dna 90 mm; MP, kat. č. L 125, inv. č. 033325 (**tab. 32:11**).
12. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně i uvnitř tuhovaný; v. 97 mm; ø okraje 152 mm; ø max. výduté 187 mm; ø dna 65 mm; MP, kat. č. L 127, inv. č. 038780 (**tab. 32:12**).
13. Mísa s prohnutým hrdlem – rekonstruovaná, povrch vně původně tuhovaný, uvnitř šedo hnědý (stopy tuhování), vklepnuté dno, na výduti zavěšené rýsované trojúhelníky a dvojité kříže se šrafováním; v. 34 mm; ø okraje 112 mm, ø max. výduté 130 mm; ø dna 34 mm; MP, kat. č. L 133, inv. č. 033306 (**tab. 33:A13**).
14. Hrnc – povrch vně cihlový, drsněný, uvnitř cihlový, na max. výduti plastická lišta s výčnělkem a motivem klasu; v. 157 mm;

ø okraje 147 mm; ø max. výduté 172 mm; ø dna 90 mm; MP, kat. č. L 137, inv. č. 033311 (**tab. 32:14**).

15. Štěrchatko – rekonstruované, povrch tuhovaný, nahoře zakončeno třemi jazykovitými výčnělky, dno rovné; v. 60 mm; ø max. výduté 45 mm; ø dna 20 mm; MP, kat. č. L 143, inv. č. 033316 (**tab. 32:15**).

16. Mísa se zataženým okrajem – rekonstruovaná, povrch vně hnědý, na okraji tuhování, uvnitř šedočerný; v. 60 mm; ø okraje 137 mm; ø max. výduté 145 mm; ø dna 50 mm; MP, kat. č. L 150, inv. č. 033321 (**tab. 33:A16**).

Hrob H6/1926 – „*HROB 6., kameny obložený, měl 7 nádob, z nichž pět bylo seskupeno na jedné straně při veliké nádobě (I. – 12.) a šestá (osudíčko) stála osamělá na straně protější. V hrubé misce (pod I. – 3.) leželo 5 přeslenů [dva zdobené (III. – 21. a 33.) a tři hladké], vedle nacházela se zvířecí kost, střepy ze dvou necelých nádob a rozpadlá látka, u ní hromádka kůstek a trojitá žlutočervená, černohnědě pomalovaná nádobka (I. – 14.).“ (Gottwald 1928, 13). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 41–42, tab. 5).*

1. Přeslen – kónický tvar se zaobleným lomem, dovnitř prohnutá základna, příčný kruhový otvor, povrch vně šedý (stopy tuhování), rýhování na spodní straně; v. 25 mm; ø max. výduté 28 mm; ø otvoru 6 mm; MP, kat. č. L 97/21, inv. č. 034959 (**tab. 34:1**).

2. Přeslen – kónický tvar se zaobleným lomem, dovnitř prohnutá základna, příčný kruhový otvor, povrch vně šedý (stopy tuhování), rýhování na spodní straně; v. 19 mm; ø max. výduté 25 mm; ø otvoru 6 mm; MP, kat. č. L 97/21, inv. č. 034960 (**tab. 34:2**).

3. Přeslen – kónický tvar se zaobleným lomem, dovnitř prohnutá základna, příčný kruhový otvor, povrch vně šedý; v. 14 mm; ø max. výduté 21 mm; ø otvoru 5 mm; MP, kat. č. L 97/21, inv. č. 034961 (**tab. 34:3**).

4. Přeslen – kónický tvar se zaobleným lomem, dovnitř prohnutá základna, příčný kruhový otvor, povrch vně šedý; v. 18 mm; ø max. výduté 23 mm; ø otvoru 5 mm; MP, kat. č. L 97/21, inv. č. 034962 (**tab. 34:4**).

5. Přeslen – kónický tvar se zaobleným lomem, dovnitř prohnutá základna, příčný kruhový otvor, povrch vně šedý; v. 14 mm; ø max. výduté 22 mm; ø otvoru 5 mm; MP, kat. č. L 97/21, inv. č. 034963 (**tab. 34:5**).

6. Trojitá nádobka – nádobky navzájem spojené třemi horizontálními tunely, mezi miskami kruhový vertikální otvor, mírně vklepnuté dno, povrch vně i uvnitř okrový, na výduti šikmé linie černou barvou a na hrdle dvě řady tečkování černou barvou; v. 37 mm; d. 152 mm; ø hrdel 62–67 mm; ø den 20 mm; ø vertikálního otvoru 15 mm; MP, kat. č. L 141, inv. č. 038779 (**tab. 34:6**).

7. Mísa se zataženým okrajem – rekonstruovaná, povrch vně hnědý, pod okrajem tuhování, uvnitř šedočerný; v. 113 mm; ø okraje 250 mm; ø max. výduté 258 mm; ø dna 90 mm; MP, kat. č. L 145, inv. č. 033317 (**tab. 34:7**).

8. Amforovitá zásobnice – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na spodní straně čtyři oválné plastické výčnělky, na max. výduti šikmé rýhování s důlky a zavěšené mřížkované trojúhelníky, na hrdle postavené mřížkované trojúhelníky; v. 326 mm; ø okraje 280 mm; ø max. výduti 390 mm; ø dna 94 mm; MP, kat. č. L 153, inv. č. 070612 (**tab. 34:8**).

Hrob H7/1926 – „*HROB 7. Nezdobená, tuhou vyleštěná popelnice (jako II. – 1.) s dvěma drátovitými náramky bronzovými byla zakryta miskou, ku kteréž byl přiložen kámen. Nádoby, mělce pod povrchem zapuštěné, byly na drobečky rozpadlé.*“ (Gottwald 1928, 13). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 42), vyobrazení nálezu však nepředstavuje.

1a. Bronzový spirálovitý kruh (náramek nebo náušnice/záušnice; 1/2) – jeden a půl závitu, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez, konce drátu zahroceny; ø 37 mm; ø průřezu 1,5 mm; MP, kat. č. L 97/5, inv. č. 034936 (**tab. 33:B1a**).

1b. Bronzový spirálovitý kruh (náramek nebo náušnice/záušnice; 2/2) – dva závity, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez, konce drátu zahroceny, na několika místech zlomený; ø 37 mm; ø průřezu 1,5 mm; MP, kat. č. L 97/5, inv. č. 034936 (**tab. 33:B1b**).

2. Bronzový spirálovitý kruh (náramek nebo náušnice/záušnice) – čtyři závity, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez, konce drátu zahroceny, deformovaný; ø 44 mm; ø průřezu 1,5 mm; MP, kat. č. L 97/4, inv. č. 034937 (**tab. 33:B2**).

Hrob H8/1926 – „*HROB 8. měl velikou nádobu tuhovanou (II. – 7.), rozhozenou na střepích, na nichž byla posazena misečka (II. – 7. a 10.). Poblíž střepů stálo osudičko (II. – 13.) miskou zakryté, látka (pod. I. – 13.) s tlustostěnou poklicí a misečka. Kolkolem těchto nádob roztroušeny byly četné kosti a mezi nimi bronzová jehlice bez hlavičky.*“ (Gottwald 1928, 13). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 42–43, tab. 6).

1. Amfora – rekonstruovaná, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na spodní straně čtyři oválné plastické výčnělky, na výduti šikmé rýhování s vpichy, na hrdle horizontální rýhování a dvojité oblouky; v. 277 mm; ø okraje 220 mm; ø max. výduti 329 mm; ø dna 101 mm; MP, kat. č. L 62, inv. č. 033260 (**tab. 35:1**).

2. Bronzová jehlice – bez hlavičky, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez, jehla rovná, v krčku zeštíhlená; d. 107 mm; ø průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 97/11, inv. č. 034946 (**tab. 35:2**).

3. Mísa se zataženým okrajem – rekonstruovaná, povrch vně hnědý, pod okrajem tuhování, uvnitř tuhovaný; v. 96 mm; ø okraje 210 mm; ø max. výduti 219 mm; ø dna 105 mm; MP, kat. č. L 134, inv. č. 033308 (**tab. 35:3**).

4. Miniaturní amfora – rekonstruovaná, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedý, na max. výduti šikmé rýsování; v. 46 mm; ø okraje 35 mm; ø max. výduti 52 mm; ø dna 17 mm; MP, kat. č. L 139, inv. č. 033313 (**tab. 35:4**).

5. Šálek – rekonstruovaný, povrch vně i uvnitř tuhovaný, horizontální rýhování na max. výduti, obloukovité kolkování na okraji, mírný pupík (omfalos) na dně, rýhované zavěšené trojúhelníky na dně, podélné rýhy na uchu; v. 57 mm; ø okraje 105 mm; ø max. výduti 106 mm; ø dna 33 mm; ø pupíku (omfalu) 14 mm; š. ucha 16 mm; MP, kat. č. L 140, inv. č. 033314 (**tab. 35:5**).

6. Hrnc – rekonstruovaný, povrch silně zvětralý, vně cihlový, uvnitř okrový, na max. výduti oválné plastické výčnělky a prstování; v. 140 mm; ø okraje 135 mm; ø max. výduti 158 mm; ø dna 100 mm; MP, kat. č. L 147, inv. č. 033330 (**tab. 35:6**).

Hrob H9/1926 – „*HROB 9. Tři zcela rozrušené nádoby stály vedle sebe; slepiti z nich bylo možno jen miskovitou popelníčku (II. – 10.). Mezi kostmi, jež byly i mimo nádoby, naskytly se dva bronzové, spirálovitě stočené prstény.*“ (Gottwald 1928, 13). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 43, tab. 7:1–4).

1. Bronzová spirálka – pět závitů, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; ø 20–24 mm; ø průřezu 2 mm; MP, kat. č. L 97/6, inv. č. 034935 (**tab. 33:C1**).

2. Bronzová spirálka – šest závitů, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; ø 22–23 mm; ø průřezu 2 mm; MP, kat. č. L 97/7, inv. č. 034941 (**tab. 33:C2**).

3. Bronzový kruh – fragment, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; d. 37 mm; ø průřezu 2 mm; MP, kat. č. L 97/25, inv. č. 034967 (**tab. 33:C3**).

4. Mísa ostře zalomená – rekonstruovaná, povrch vně původně tuhovaný, uvnitř tuhovaný, vklenuté dno; v. 87 mm; ø okraje 167 mm; ø max. výduti 165 mm; ø dna 54 mm; MP, kat. č. L 135, inv. č. 033309 (**tab. 33:C4**).

Hrob H10/1926 – „*HROB 10. Hromádka větších kostí uložena byla v nápadně tmavé a sypké hlíně v hloubce téměř 60 cm. Pod kostmi našel jsem 4 drobné tuhované strípky.*“ (Gottwald 1928, 13). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 43).

Inventář chybí.

Hrob H11/1926 – „*HROB 11. byl rovněž bez nádoby. Jako vpředešlém i tu nacházely se kosti skoro 60 cm pod povrchem, nebyly však pohromadě, nýbrž roztroušeny na ploše přes ½ m². Mezi drobnými kůstkami, patrně dětskými, vyskytla se bronzová jehlice bez hlavičky a úlomky z několika nádob.*“ (Gottwald 1928, 13–14). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 43, tab. 7:5).

1. Bronzová jehlice – dva fragmenty jehly bez hlavičky, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; d. 72 mm; ø průřezu 3 mm; MP, kat. č. L 97/12, inv. č. 034947 (**tab. 33:D1**).

Hrob H12/1926 – „*HROB 12. byl při hloubení příkopu z větší části odkopán. Zbytek obsahoval již jenom několik střepů, látku a zlomek tlustšího bronzového náramku. Opodál tohoto hrobu vykopal jsem hrubozrný pískovec na dvou stranách obroušený, pravděpodobně kdysi za drtidlo upotřebený.*“ (Gottwald 1928, 14). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 43–44, tab. 7:6–7).

1. Bronzový předmět – povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; d. 25 mm; \varnothing průřezu 5 mm; MP, kat. č. L 97/28, inv. č. 034970 (tab. 33:E1).
2. Bronzová jehlice – zachována kulovitá hlavice s fragmentem jehly uvnitř, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez jehly; v. hlavice 8 mm; \varnothing hlavice 12 mm; \varnothing průřezu jehly 3 mm; MP, kat. č. L 97/30, inv. č. 034971 (tab. 33:E2).
3. Plochý kvadratický kámen – opodál hrobu H12/1926, obroušený pískovec; d. 72 mm; š. 60 mm; v. 29 mm; MP, kat. č. L 148, inv. č. 033319 (tab. 33:E3).

Hrob H13/1926 – „*HROB 13. měl jenom popelnici (I. – 4.), zakrytou misou téhož tvaru jako I. – 3. Na kůstkách byly položeny 3 drobné nezdobené přesleny a mezi kostmi bronzová náušnička (III. – 4.), železný nožik a kousek železného drátu. Ve vzdálenosti asi 1 m od tohoto hrobečku byly rozmetané střepy z hrníčku, kterýž místo uch byl opatřen pod okrajem třemi vedle sebe provrtanými otvory k provléknutí šňůry.*“ (Gottwald 1928, 14). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 44, tab. 7:8–16).

1. Železný nůž – rukojeť chybí, rozlomený, povrch korodovaný; d. 65 mm; š. 13 mm; v. 4 mm; MP, kat. č. L 97/2, inv. č. 034939 (tab. 36:A1).
2. Přeslen – povrch vně tuhovaný, kónický tvar, oblý lom, kruhový příčný otvor; v. 19 mm; \varnothing max. výdutě 26 mm; \varnothing otvoru 4 mm; MP, kat. č. L 97/20, inv. č. 034956 (tab. 36:A2).
3. Přeslen – povrch vně tuhovaný, kónický tvar, oblý lom, kruhový příčný otvor; v. 18 mm; \varnothing 25 mm; \varnothing otvoru 5 mm; MP, kat. č. L 97/20, inv. č. 034957 (tab. 36:A3).
4. Přeslen – povrch vně tuhovaný, kónický tvar, oblý lom, kruhový příčný otvor; v. 14 mm; \varnothing 22 mm; \varnothing otvoru 4 mm; MP, kat. č. L 97/20, inv. č. 034958 (tab. 36:A4).
5. Železná tyčinka – dva fragmenty, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 32 mm; \varnothing průřezu 8 mm; MP, kat. č. L 97/22, inv. č. 034964 (tab. 36:A5).
6. Bronzový kruh – zlomený, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 18 mm; \varnothing průřezu 1 mm; MP, kat. č. L 97/27, inv. č. 034969 (tab. 36:A6).
7. Mísa se zataženým okrajem – rekonstruovaná, povrch vně hnědý, na okraji tuhování, uvnitř tuhovaný; v. 92 mm; \varnothing okraje 220 mm; \varnothing max. výdutě 240 mm; \varnothing dna 80 mm; MP, kat. č. L 136, inv. č. 033310 (tab. 36:A7).
8. Závěsná nádobka/amforka – rekonstruovaná, neúplná, pod okrajem tři otvory (po výpalu), povrch vně šedohnědý (stopy tuho-

vání), uvnitř šedohnědý; v. 79 mm; \varnothing okraje 68 mm; \varnothing max. výdutě 93 mm; \varnothing dna 40 mm; MP, kat. č. L 138, inv. č. 033312 (tab. 36:A8).

9. Amfora – rekonstruovaná, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na max. výduti svislé žlábkování; v. 160 mm; \varnothing okraje 150 mm; \varnothing max. výdutě 220 mm; \varnothing dna 80 mm; MP, kat. č. L 144, inv. č. 033329 (tab. 36:A9).

Hrob H14/1926 – „*HROB 14. obsahoval 6 nádob. K popelnici (pod. II. – 1.), ve které byl nůž (III. – 6.) a kamenný závěsek (III. – 31.), přistaven byl na severní straně šálek (II. – 3.), látka a 3 mísky, z nichž dvě vyobrazeny jsou na tab. I. (č. 1. a 11.) a třetí má tvar jako I. – 10. Téměř uprostřed mezi nádobami ukryta byla polovice plochého kamenného kolečka (III. – 26.).*“ (Gottwald 1928, 14). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 45, tab. 8).

1. Železný nůž – rukojeť chybí, rozlomený, povrch korodovaný; d. (rekonstruovaná) 115 mm; š. 21 mm; v. 3 mm; MP, kat. č. L 97/1, inv. č. 034940 (tab. 36:B1).
2. Kamenný broušený závěsek – fragment, prachová šedá břidlice, kolečkovitý tvar s kruhovým otvorem ve středu, provrtaný kruhový otvor; \varnothing 43 mm, \varnothing středového otvoru 20 mm; v. 2 mm; \varnothing provrtu 4 mm; MP, kat. č. L 97/14, inv. č. 034949 (tab. 36:B2).
3. Šálek – rekonstruovaný, povrch vně hnědý, uvnitř šedohnědý; v. 62 mm; \varnothing okraje 112 mm; \varnothing max. výdutě 115 mm; \varnothing (nezřetelného) dna asi 25 mm; š. ucha 18 mm; MP, kat. č. L 132, inv. č. 033305 (tab. 36:B3).
4. Mísa se zataženým okrajem – rekonstruovaná, povrch vně hnědý, pod okrajem tuhování, uvnitř tuhovaný, dno vklenuté; v. 54 mm; \varnothing okraje 143 mm; \varnothing max. výdutě 152 mm; \varnothing dna 40 mm; MP, kat. č. L 149, inv. č. 033320 (tab. 36:B4).
5. Mísa ostře zalomená – rekonstruovaná, povrch vně i uvnitř tuhovaný, dno vklenuté; v. 79 mm; \varnothing okraje 190 mm; \varnothing max. výdutě 182 mm; \varnothing dna 60 mm; MP, kat. č. L 151, inv. č. 033322 (tab. 36:B5).
6. Mísa se zataženým okrajem – rekonstruovaná, povrch vně hnědý, uvnitř šedohnědý; v. 80 mm; \varnothing okraje 152 mm; \varnothing max. výdutě 162 mm; \varnothing dna 85 mm; MP, kat. č. L 152, inv. č. 033323 (tab. 36:B6).

Hrob H15/1926 – „*HROB 15. Pod nakupenými kameny našel jsem dvě nádoby stejného tvaru, vzdálené od sebe asi 70 cm. V neúplné menší vězel na dně přeslen (III. – 9.), v druhé, poněkud větší a zdobené (I. – 9.) byly drobné kůstky se železnou jehlicí (III. – 16.) a prsténkem z bronz. drátu, pětkrát ovinutého. U popelnice ležely na sobě dva slabší bronzové náramky, kuličkami zakončené (III. – 5.).*“ (Gottwald 1928, 14). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 45, tab. 9).

1. Osudí – povrch vně tuhovaný na hrdle a výduti, dole šedý, uvnitř šedý, na rozhraní hrdla a výdutě horizontální rýsování, na výduti rýsované kříže; v. 125 mm; \varnothing okraje 183 mm; \varnothing max. výdutě

221 mm; ø dna 87 mm; VMO, kat. č. G 7423, inv. č. A 79748 (**tab. 37:A1**).

2a. Bronzová spirála (1/2) – dva závity, povrch patinovaný, kruhový průřez; ø 17 mm; ø průřezu 1 mm; VMO, kat. č. G 7291, inv. č. A 79749 (**tab. 37:A2a**).

2b. Bronzová spirála (2/2) – dva závity, rozlomená na tři části, povrch patinovaný, kruhový průřez; ø 17 mm; ø drátu 1 mm; VMO, kat. č. G 7294, inv. č. A 79749 (**tab. 37:A2b**).

3a. Železná jehlice (1/2) – část jehly s hlavíci, povrch korodovaný, kruhový průřez jehly, čokovitá hlavice, zužující se ke špičce; d. 65 mm (celá d. 85 mm); ø jehly 3–5 mm; ø hlavice 7 mm; VMO, kat. č. G 7296, inv. č. A 79750 (**tab. 37:A3a**).

3b. Železná jehlice (2/2) – část špičky, povrch korodovaný, kruhový průřez jehly; d. 20 mm (celá d. 85 mm); ø jehly 3 mm; VMO, kat. č. G 7296, inv. č. A 79750 (**tab. 37:A3b**).

4. Bronzový náramek/nápažník – otevřený, povrch patinovaný, čokovité/kulovité konce, kruhový příčný průřez; ø 57 mm; ø průřezu 3 mm; VMO, kat. č. G 7292, inv. č. A 79751 (**tab. 37:A4**).

5. Bronzový náramek/nápažník – otevřený, povrch patinovaný, čokovité/kulovité konce, kruhový příčný průřez; ø 63 mm, ø průřezu 3 mm; VMO, kat. č. G 7295, inv. č. A 79751 (**tab. 37:A5**).

6. Přeslen – povrch vně tuhovaný, částečně otřelý; v. 21 mm; ø 36 mm, ø otvoru 6 mm; VMO, kat. č. G 7290, inv. č. A 79752 (**tab. 37:A6**).

Hrob H16/1926 – „*HROB 16. byl celý zakryt plochými kameny. Pod nimi byl spodek látky s dětskými kostmi, v jeho sousedství štěrchátka (II. – 5.), polovice provrtaného kamenného závěsku (III. – 11.) a nějaká tyčinka železná. V blízkosti stála velká tuhovaná nádoba (II. – 11.) s hrubším šálečkem (II. – 4.) uvnitř a nezdobená látka s vmáčknutou křídou (I. – 8.). Těsně k oběma nádobám přiléhala stehenní kost zvířecí.*“ (Gottwald 1928, 14). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 45–46, tab. 10).

1. Amforovitá zásobnice – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědocihlový, na hrdle svislé vleštované pásy, na rozhraní výdutě a hrdla horizontální rýhování a plastické vypnuliny s kruhovými žlábkem, na max. výdutí šikmé rýhování, na spodní straně čtyři oválné plastické výčnělky; v. 330 mm; ø okraje 274 mm; ø max. výdutě 378 mm; ø dna 120 mm; VMO, kat. č. G 7424, inv. č. A 79753 (**tab. 38:1**).

2. Miniaturní amfora (rhyton) – fragment, horní část chybí, otvor ve dně (před výpalem), povrch vně tuhovaný na hrdle a výdutí, dole šedý, uvnitř šedý, na rozhraní hrdla a výdutě horizontální rýsování, na max. výdutí svislé a šikmé rýsování; dochovaná v. 58 mm; ø max. výdutě 72 mm; dno nevyvinuté; VMO, inv. č. 79754 (**tab. 38:2**).

3. Poklice – hrubě modelovaná, povrch cihlovošedý; v. 43 mm; ø okraje 181 mm; ø držadla 64 mm; VMO, inv. č. A 79755 (**tab. 38:3**).

4. Šálek – povrch vně i uvnitř tuhovaný, dvě rýhy na uchu; v. 60 mm; ø okraje 102 mm; ø dna 28 mm; š. ucha 17 mm; VMO, kat. č. G 7425, inv. č. A 79756 (**tab. 38:4**).

5. Železná tyčinka – patrně zlomek jehlice, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 45 mm; ø průřezu 4 mm; VMO, kat. č. G 7297, inv. č. A 79757 (**tab. 38:5**).

6. Kamenný brousek – horní část chybí, kruhový vyvrtaný otvor; d. 62 mm; š. 22 mm; v. 13 mm; ø otvoru 5 mm; VMO, kat. č. G 7298, inv. č. A 79758 (**tab. 38:6**).

Z výzkumných sezón 1923 a 1926 Antonín Gottwald zanechal k hrobům 1/1923–16/1926 ještě tyto doplňující informace: „*Skoro polovice plátenických hrobů měla nádoby prosté v zemi uložené. Nejbohatší hrob obklopen a zavalen byl spoustou kamení, dva vězely pod množstvím ploše rozložených kamenů, jeden z hrobů byl kameny obstaven a zakryt, jiný byl jimi kolkolem obložen a tři poznačeny byly nad nádobami jedním až třemi kameny. Kámen (pískovec) brali z blízkých úbočí, až na jediný ostrůvek neogenní vesměs kulmu příslušejících; po pískovcích třetihorních nebylo v těchto hrobech ani v lužických nejmenší stopy.*

Ve dvou hrobech nádob nebylo; ostatní hroby měly 2 až 12 nádob, spočívajících obyčejně v tmavé, popelem a uhlíky promísené hlíně. Spodky větších nádob nebo hlouběji zapuštěné hroby vězely téměř úplně ve žlutnici.

Tuhované nádoby, z plavené hlíny vyhotovené a nedokonalé vypálené, byly neobyčejně silně rozrušeny. I tlustostěnné červené nádoby, z materiálu hojně pískem promíseného, byly rozpadlé a daly se stěží z vlhké země po částečkách vybrati. Velmi zřídka podařilo se některou nádobu vyzvednouti ve větších střepech nebo dokonce i v celku.

V 2. hrobě byly dvě popelnice; prvá se zbytky nějakého vzácného nebožtíka, druhá s pozůstatky podržizené, snad služebné osoby, současně pohřbené.

Za popelnice užívali nízkých, bezuchých nádob mísovitých s prohnutým krátkým hrdélkem; jenom v hrobě 13. dali kosti do vázovité nádoby, zdobené vtačenými žlábkem na vrchní baňatosti a v 16. hrobě do látky. Kostí mimo nádoby byly v hrobě 6. a 8.

Úplně rozmačkané, veliké, obyčejně krásně zdobené nádoby tuhované přistavovali do hrobů nepochybně opojným nápojem naplněné; k nim dávali nezřídka kýtu nebo lopatku zvířecí (vepřovou?) a někdy přikládali železný nožík.

Mimo uvedené nádoby zastoupeny byly v hrobech bezuché látky s pupíky a s nalepenou reliéfní páskou, pokličky, tuhované šálky zvenčí i uvnitř zdobené, hrubě vyhnětené kotlíčky a bezuché misky tvaru větších šálků; ojedinele naskytla se vzácná trojitá nádobka s okrasou malovanou.

Dvakrát nalezena byla tuhovaná, stejně vymodelovaná štěrchátka, jedno s ozdobami, druhé bez nich.

Bronzové věci v obvyklých tvarech, převzatých z kultury slezské, naskýtaly se podržizené; sem patří zejména jehlice s makovicovitou hlavičkou, drátovité náramky a obuší ze slabého drátu čtyřikrát ovinutého, spirálovitě točené prsteny a náušnička. Z jiných bronzů uvádím otevřené náramky

s paličkami na koncích, korálky napříč žebérkované, prstenovité závěšky s vydutým očkem a ploché, uprostřed slabě vypouklé knoflíky se čtyřmi sloupečky a kolečkem na spodině.

Hojně zastoupeny předměty železné, zhotovené pro výzdobu nebo určené k domácí potřebě, pronikala skoro úplně rez. Kromě četných kusů z strojů koňských, celých i ve zlomcích uchovaných, vyskytly se náramky, jehlice, sponky a nože. Náčrt železných sponek harfovitých a certoské nepříkládám proto, že harfovité byly rozlámány a silně rezem obalené, neúplná certoská pak při rozebírání hrobu byla ještě poškozena.

Přesleny, vykazující jenom rozměry menší, byly všechny tuhovány až na jediný, kterýž pochází z 2. hrobu a je barvy šedočervené. Některé byly tak malé, že je nelze považovati za skutečné přesleny; pravděpodobně měly s jinými závěsnými drobnůstkami za účel, aby byly k ozdobě.

Z cizích jemnozrnných pískovců nalezl jsem závěšky, z nichž jeden podlouhlý uchován byl v celku, z jiných dvou (kruhovitěho a obdélníkovitěho) byly v hrobech pouze polovice.

Ploché, zaoblené korálky z červeného skla, tvarem, velikostí i barvou se odlišující a dle zvětrání na tři různé fabrikace poukazující, vyskytly se ve třech druzích. Dva větší modré korály koulovitěho tvaru mají zřetelné stopy po červené výplni.

Z kostí zachytil jsem jediný úlomek, zdobený hluboce vybrázděnými koncentrickými kroužky.“ (Gottwald 1928, 14–16).

Ve výzkumu v Seloutkách – „Na Šťastných“ pokračoval Antonín Gottwald až po pětileté pauze v roce 1932 a poté v roce 1934. „R. 1932 pátral jsem opět na Hálově poli na Šťastných po plátěnických hrobech, jichž jsem vykopal 5. Protože všechny byly uloženy mělce pod povrchem v dosahu pluhu, měly nádoby silně orbou poškozené. Pozoruhodné je, že kromě jediné popelnice v 21. hrobě, jež byla tuhovaná, všechny ostatní byly hrubší práce a bez výzdoby.“ (Gottwald 1939, 5). Výzkumy tentokrát uskutečňoval ve spolupráci s Karlem Dobešem, který ve svém deníku popsal hroby H22/1932 a H23/1932 (Dobeš 1934, 14) a jako jediný zdokumentoval H26/1934 (Dobeš 1934, 32). V těchto letech zanechali jedině nákresy hrobů na tomto pohřebišti Antonín Gottwald (H24/1934; **tab. 41**) a zmíněný Karel Dobeš (H26/1934; **tab. 44**).

Hrob H17/1932 – nejsou informace.

Inventář chybí.

Hrob H18/1932 – nejsou informace.

Inventář chybí.

Hrob H19/1932 – „Hrob 19. obsahoval popelnici s dětskými kůstkami a látku, pod jejímž okrajem byl prsty dolíčkovaný

pásek, přerušovaný 4 pupíky.“ (Gottwald 1939, 5). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 46).

Inventář chybí.

Hrob H20/1932 – „Hrob 20. měl pouze misečku s okrajem dovnitř zahnutým av ní několik kosteček.“ (Gottwald 1939, 6). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 46).

Inventář chybí.

Žároviště u hrobu H20/1932 – „Poblíž tohoto hrobu se naskytklo žároviště tvaru obdélníka s vypálenou spodinou, na níž spočívala vrstva úplně černé hlíny promísené uhlíky; v ní se našly různé střepy netuhované a nezdobené, potroušené kůstky, bronzový kruh, část plochého náramku slezského s rytým čárkováním a úlomek 2 cm širokého bronz. náramku, zdobeného kolečky s krokviemi.“ (Gottwald 1939, 6). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 49, tab. 1:7–9). Podle inventáře jej řadíme do doby halštatské.

1. Koncová část bronzového plochého náramku/nápažníku – oválný příčný průřez, výzdoba horizontálními a šikmými rýžkami, povrch patinovaný; d. 25 mm; š. 10 mm; v. 3 mm; VMO, inv. č. A 79745 (**tab. 33:F1**).

2. Kroužek – z velmi tenkého bronzového drátu, kruhový příčný průřez, povrch patinovaný; ø kroužku 5 mm; ø průřezu drátu 1 mm; VMO, inv. č. A 79746 (**tab. 33:F2**).

3. Zlomek bronzového deformovaného pásku (náramku/nápažníku?) – zdoben kombinací šikmých a krokvicově stavěných rýžek a vybižených soustředných kruhů, oválný příčný průřez, povrch patinovaný; d. 21 mm; š. 11 mm; v. 3 mm; VMO, inv. č. A 79747 (**tab. 33:F3**).

Hrob H21/1932 – „Hrob 21. se skládal ze 2 nádob. Popelnice s kostmi dorostlé osoby i přistavená mísa měly okraje odorány.“ (Gottwald 1939, 6). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 46).

Inventář chybí.

Hrob H22/1932 – „Hrob 22. byl zcela rozrušen; střepy z popelnice, z látky, misky a osudíčka i drobné kosti byly přeházeny.“ (Gottwald 1939, 6). „Hrob čís. 22 obsahoval popelnici a krycí mísu, oboje rozrušeno, bez milodarů.“ (Dobeš 1932, 14). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 46).

Inventář chybí.

Hrob H23/1932 – „Hrob 23. Osamocená, svíslé kanelovaná popelnice s dětskými kůstkami měla celé hrdlo pluhem

odříznuto.“ (Gottwald 1939, 6). „Hrob čís. 23 byl se 2 pohřby. Dětský měl jen popelnici rozrušenou, dospělý popelnici s přiklopenou mísou a byl odoraný a tím úplně rozrušený. Žádný neměl přídavek.“ (Dobeš 1932, 14). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 46).

Inventář chybí.

Hrob H24/1934 – „Na Hálově poli, poblíž polní cesty odbočující se silnice za humna, poměrně dosti daleko od míst, kde v dřívějších letech byly odkryty hroby 1.–23., vykopal jsem r. 1934 jeden hrob vzdálený od silnice skoro 10 m. Tento hrob 24., obsahující 2 popelnice, orientovaný od severu k jihu, měl podobu obdélníka. Asi 40 cm pod ornici naskytla se v černé hlíně spousta hrubého kamení v šířce 220 cm a v délce 270 cm, jež sahalo až do hloubky 160 cm. Pod kamením se objevila žlutka, v níž teprve byl uložen hrob s 13 nádobami, jež zaznamenávám tak, jak za sebou od severu k jihu následovaly. Poblíž mísy stála zásobnice skrývající 2 stejně veliké a stejně ornamentované šálky. K zásobnici bylo přistaveno s jedné strany převrácené osudí, kryjící štěrchátko a s druhé strany dvojitá nádobka. V řadě za zásobnicí následovaly 2 popelnice, při nichž k západu stál baňatý šálek

s přikloněnou misečkou, kvýchodu pak šálek a látka původně krytá křídou. První popelnice s obsahem nečetných kostí neměla milodarů, druhá popelnice s drobkými kostmi poskytla železný náramek a zlomek bronzové jehly. Mezi zásobnicí a 1. popelnicí jsem našel železný nůž položený na zvířecích kostech. Nádoby, zapuštěné do žlutice, byly většinou rozsypany na drobečky nejen následkem povahy materiálu, ale hlavně tím, že kamení nebylo na ně opatrně pokládáno, nýbrž prostě házeno. Že tomu tak bylo, nasvědčuje zejména v celku zachovaná poklička z látky, kteráž při dopadu ostře zahroceného kamene byla odhozena stranou, při čemž kámen z boku do látky vniknuvší rozdrtil její hořejší část a zůstal v ní téměř kolmo zaražen. Kamení, jímž hrob byl zaházen, pocházelo ze svahu nad kapličkou ve vinohradech, kde před mnoha lety byl otevřen lom, ze kterého se doposud vydatně těží kulmová droba. Ze všech nádob podařilo se mi zachrániti 8.“ (Gottwald 1939, 6–7). V archivu Vlastivědného muzea v Olomouci se dochoval Gottwaldův nákres hrobu s rozložením inventáře a jeho rozměry (**tab. 41–42**). Hrobový inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečná (2005, 46–47, **tab. 11**). Tento hrob byl znovu nalezen při výzkumu v roce 2017 a je evidován jako obj. 508 (**foto 11**).

Foto 11: Seloutky obj. 508 (H24/1934) – „Na Štastných“, povrch. Objekt byl po výzkumu ztotožněn dle popisu Antonína Gottwalda s hrobem H24/1934 (foto: P. Fojtík).

1. Poklice – hrubě modelovaná, povrch hnědošedý; v. 30 mm; ø okraje 151 mm; ø držadla 35 mm; VMO, kat. č. G 7427, inv. č. A 79760 (**tab. 39:1**).
2. Hrnc – povrch vně cihlový, uvnitř hnědý, na výduti plastická páska a prstování; v. 150 mm; ø okraje 125 mm; ø max. výduté 167 mm; ø dna 95 mm; VMO, kat. č. G 7428, inv. č. A 79761 (**tab. 39:2**).
3. Šálek – povrch vně i uvnitř tuhovaný, na max. výduti vpichování, uvnitř omfalos s prohloubeninou, čtyři cípy ohraničené vpichováním, mezipole šrafovaná, rýsovaná a rýhovaná; v. 55 mm; ø okraje 105 mm; ø max. výduté 113 mm; ø dna 20 mm; š. ucha 19 mm; VMO, kat. č. G 7429, inv. č. A 79762 (**tab. 39:3**).
4. Šálek – povrch vně i uvnitř tuhovaný, na max. výduti vpichování, uvnitř omfalos s důlkem, čtyři cípy ohraničené vpichováním, mezipole šrafované rýsováním a rýhováním; v. 55 mm; ø okraje 95 mm; ø max. výduté 105 mm; ø dna 20 mm; š. ucha 18 mm; VMO, kat. č. G 7430, inv. č. A 79763 (**tab. 39:4**).
5. Štěrchátka (1/2) – fragment, náleží k č. 6, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedohnědý, na výduti horizontální rýsování s důlkem, horizontální žlábek a zavěšený trojúhelník se šikmým rýsováním a vpichem; v. 50 mm; ø hrdla 23 mm; ø max. výduté 79 mm; VMO, kat. č. G 7431, inv. č. A 79764 (**tab. 39:5**).
6. Keramické kuličky ze štěrchátky (2/2) – 15 ks kruhových až oválných kuliček, náležejí k č. 5; ø 6–8 mm; VMO, kat. č. G 7420 (**tab. 39:6**).
7. Dvojdílný šálek (dvojité šálek/dvojitá nádobka) – nádoby navzájem spojené horizontálním tunelem, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedý, na rozhraní hrdla a výduté zavěšené šrafované rýsované trojúhelníky a důlkování; v. 48 mm; d. 142 mm; ø okrajů 52–53 mm; ø max. výduti 73–75 mm; dna nejsou vyvinutá; š. ucha 21 mm; VMO, kat. č. G 246, inv. č. – (**tab. 39:7**).
8. Šálek – povrch vně tuhovaný, uvnitř šedý, na max. výduti šikmé rýsování a vpichování; v. 64 mm; ø okraje 72 mm; ø max. výduté 100 mm; ø dna 25 mm, š. ucha 16 mm; VMO, kat. č. G 7432, inv. č. A 79765 (**tab. 39:8**).
9. Amforovitá zásobnice – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědocihlový, na hrdle plastické vypnuliny a postavené šrafované rýsované trojúhelníky s vpichováním a sluníčky v rozích, na rozhraní hrdla a výduté horizontální rýsování s vpichováním, na výduti šikmé rýsování s vpichováním, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 368 mm; ø okraje 272 mm; ø max. výduté 442 mm; ø dna 104 mm; VMO, inv. č. A 79766 (**tab. 40:9**).
10. Železný náramek (1/2) – fragment, náleží k č. 12, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; ø 57 mm; ø průřezu 5–7 mm; VMO, kat. č. G 7300, inv. č. A 79767 (**tab. 40:10**).
11. Železná tyčinka – fragment, povrch korodovaný, kruhový až kvadratický příčný průřez; d. 42 mm; ø (š.) průřezu 4–5 mm; VMO, kat. č. G 7301, inv. č. A 79768 (**tab. 40:11**).
12. Železný náramek (2/2) – fragment, náleží k č. 10, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 42 mm; ø průřezu 5 mm; VMO, kat. č. G 7303, inv. č. A 79769 (**tab. 40:12**).
13. Železný předmět – amorfní fragment, povrch korodovaný; d. 41 mm; š. 16 mm; VMO, kat. č. G 7304, inv. č. A 79770 (**tab. 40:13**).

14. Bronzová jehlice – fragment jehly, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; d. 33 mm; ø průřezu 2 mm; VMO, kat. č. G 7302, inv. č. A 79771 (**tab. 40:14**).

15. Železný nůž – zakončen trnovitou rukojetí, povrch korodovaný; d. 124 mm; š. 18 mm; v. 3 mm; VMO, inv. č. A 79772 (**tab. 40:15**).

16. Hrnc – fragment, povrch vně cihlový, uvnitř okrový, páskové ucho; š. ucha 20 mm; VMO, kat. č. G 7421, inv. č. A 79776 (**tab. 39:16**).

Hrob H25/1934 – nejsou žádné informace.

Inventář chybí.

Hrob H26/1934 – „*Seloutky – trať Na šťastných, pole Jos. Hály. Hrob č. 26 byl zjištěn majitelem při hlubokém orání zachycením kamení. V prvních dnech jarních byl hrob probírán v prostoru 4 × 4 m, avšak hrob byl uložen jen v ploše 3 × 3 m a v hloubce 120 cm. Nádoby byly obstaveny na dně hrobu kolmo stavěnými kameny, jež tvořily čtvercovou obrubu, do níž byly nastaveny nádoby a obkládány kameny různých tvarů, váhy, složení a v takovém množství, že složený kámen zdál se býti zdí. Množství kamene mělo škodlivý vliv na pevnost a trvání nádob. Spadlá voda deštěm vnikala k nádobám jako trativodem a nádoby úplně rozmočila, že ani jedna nebyla zachována, ač jich bylo napočítáno přes 20. Nádoby byly také kamením rozdrceny a rozmetány. V hrobě byly uloženy 2 dětské pohřby. V popelnicích a mimo popelnice byly zdviženy přídávky: železo: nůž, tři celé náramky, části náramků a jehlic, bronzové: část jehlice, bronzové točené dráty, část náušnice, závěsné kroužky a skleněné: z 1 popelnice zachráněno 25 korálů skleněných.*“ (Dobeš 1934, 32). V poznámkách Karla Dobeše se dochoval náskok hrobu s rozložením inventáře (**tab. 44–45**). Inventář uvádí ve svém katalogu též Martina Konečnou (2005, 47–48, tab. 12). Do souboru byly přimíchány dva bronzové srdčité závěsky (VMO, inv. č. A 79774). Skleněnými korály měl Karel Dobeš na mysli jantarové korálky [pozn. autorů].

1. Amfora – fragment, horní část chybí, povrch vně hnědošedý, na výduti setřelě tuhování, uvnitř šedý, na výduti postavené složené šrafované rýsované trojúhelníky s tečkováním a důlkováním; dochovaná v. 109 mm; ø max. výduté 227 mm; ø dna 84 mm; VMO, kat. č. D 1665, inv. č. A 79723 (**tab. 43:1**).

2. Bronzový kruh – dva fragmenty, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; d. 30 a 30 mm; ø průřezu 1,5 mm; VMO, kat. č. D 1660, inv. č. A 79724 (**tab. 43:2**).

3a. Bronzová spirála – spirálka, fragment předmětu, zakončení předmětu, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; ø spirály 12 mm; ø průřezu 1,5 mm; VMO, kat. č. D 1667, inv. č. A 79725 (**tab. 43:3a**).

3b. Bronzová tyčinka – fragment, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez drátu; d. 48 mm; \varnothing průřezu 1,5 mm; VMO, kat. č. D 1667, inv. č. A 79725 (**tab. 43:3b**).

3c. Bronzová tyčinka – dva fragmenty, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; d. 5 a 10 mm; \varnothing průřezu 1,5 mm; VMO, kat. č. D 1667, inv. č. A 79725 (**tab. 43:3c**).

3d. Bronzový kruh – dva fragmenty, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez drátu; d. 20 a 29 mm; \varnothing průřezu 1,5 mm; VMO, kat. č. D 1667, inv. č. A 79725 (**tab. 43:3d**).

4a. Bronzový kruh – povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 30 mm; \varnothing průřezu 1,5 mm; VMO, kat. č. D 1668, inv. č. A 79726 (**tab. 43:4a**).

4b. Bronzový kruh – tři fragmenty, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 28 mm; \varnothing průřezu 1,5 mm; VMO, kat. č. D 1668, inv. č. A 79726 (**tab. 43:4b**).

5. Bronzový kruh – dva závity, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez drátu; \varnothing spirály 35 mm; \varnothing průřezu 1,5 mm; VMO, kat. č. D 1669, inv. č. A 79727 (**tab. 43:5**).

6. Jantarové korálky (23 ks) – povrch zvětralý, kruhové, některé hrubě ořezané, kruhový otvor; v. 2–7 mm; \varnothing 5–12 mm; \varnothing otvorů 1–3 mm; VMO, kat. č. D 1670, inv. č. A 79728 (**tab. 43:6**).

7. Železný nůž – zakončen trnovitou rukojetí, povrch korodovaný; d. 155 mm; š. 28 mm; v. 3–5 mm; VMO, inv. č. A 79729 (**tab. 43:7**).

8. Železné předměty – sedm fragmentů, jeden zlomek s dochovaným vinutím (asi z harfovité spony), povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 13–34 mm; \varnothing průřezu 5 mm; \varnothing spirály 10 mm; VMO, kat. č. D 1672, inv. č. A 79730 (**tab. 43:8**).

9. Železný kruh – čtyři fragmenty, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. zlomků 25–35 mm; \varnothing průřezu 4–6 mm; VMO, kat. č. D 1673, inv. č. A 79731 (**tab. 43:9**).

10a. Železná tyčinka – povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 28 mm; \varnothing 8–10 mm; VMO, kat. č. D 1674, inv. č. A 79732 (**tab. 43:10a**).

10b. Železná tyčinka – povrch korodovaný, neurčitý příčný průřez; d. 25 mm; š. 9–10 mm; VMO, kat. č. D 1674, inv. č. A 79732 (**tab. 43:10b**).

11. Železný náramek/nápažník – otevřený, povrch korodovaný, jeden kulovitý konec, kruhový příčný průřez; \varnothing 75 mm; \varnothing průřezu 5–8 mm; VMO, kat. č. D 1675, inv. č. A 79733 (**tab. 43:11**).

12. Železný náramek/nápažník – dva fragmenty, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 32 a 42 mm; \varnothing 6–10 mm; VMO, kat. č. D 1676, inv. č. A 79734 (**tab. 43:12**).

13. Železný náramek/nápažník – fragment, povrch korodovaný, oválný příčný průřez; d. 42 mm; š. průřezu 8 mm; VMO, kat. č. D 1677, inv. č. A 79735 (**tab. 43:13**).

14. Železná jehlice – fragment jehly s čockovitou hlaví, povrch korodovaný, asi náleží k č. 15, kruhový příčný průřez; d. 68 mm; \varnothing průřezu 4–5 mm; \varnothing hlavice 10 mm; VMO, kat. č. D 1678, inv. č. A 79736 (**tab. 43:14**).

15. Železná jehlice – fragment jehly, povrch korodovaný, asi náleží k č. 14, kruhový příčný průřez; d. 74 mm; \varnothing průřezu 2–4 mm; VMO, kat. č. D 1679, inv. č. A 79737 (**tab. 43:15**).

16. Železný náramek/nápažník – fragment, povrch korodovaný; d. 48 mm; \varnothing průřezu 6 mm; VMO, kat. č. D 1680, inv. č. A 79738 (**tab. 43:16**).

17. Železný kruh – fragment, otevřený s překrývajícími se konci, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 54 mm; \varnothing průřezu 5–8 mm; VMO, kat. č. D 1681, inv. č. A 79739 (**tab. 43:17**).

18. Železný náramek/nápažník – fragment, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 50 mm; \varnothing průřezu 5–8 mm; VMO, kat. č. D 1682, inv. č. A 79740 (**tab. 43:18**).

19. Železný náramek/nápažník – fragment, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 47 mm; \varnothing průřezu 5–8 mm; VMO, kat. č. D 1683, inv. č. A 79741 (**tab. 43:19**).

20. Železný náramek/nápažník – fragment, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 60 mm; \varnothing průřezu 4–6 mm; VMO, kat. č. D 1684, inv. č. A 79742 (**tab. 43:20**).

21. Železný kruh – fragment, otevřený s překrývajícími se konci, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 47 mm; \varnothing průřezu 5–7 mm; VMO, kat. č. D 1685, inv. č. A 79743 (**tab. 43:21**).

22. Železný náramek/nápažník – fragment, povrch korodovaný, oválný příčný průřez; d. zlomku 44 mm; š. průřezu 5–8 mm; VMO, kat. č. D 1686, inv. č. A 79744 (**tab. 43:22**).

23. Bronzová jehlice – fragment jehly, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; d. 110 mm; \varnothing průřezu 2–4 mm; VMO, inv. č. A 79773 (**tab. 43:23**).

24. Keramické kuličky ze štěrchátka; VMO, inv. č. A 79775 (nenalezeno).

Nezařazené předměty z let 1926–1928, uložené v Muzeu a galerii v Prostějově. Inventář Antonín Gottwald nepublikoval a Martina Konečná je v katalogu neuvádí (*Konečná 2005*, 37–49). Vztah k pohřebišti Seloutky – „Na Štátných“ není jistý.

1. Keramický kruh – povrch vně šedohnědý, vnější a vnitřní hrany zaoblené, rýhování tvarů křížů; v. 17 mm; \varnothing 74 mm; \varnothing otvoru 26 mm; MP, kat. č. L 75, inv. č. 038777 (**tab. 37:B1**).

2. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, hrdlo a výduť, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na výduti svislé žlábkování a výčnělek; d. 111 mm; t. 5 mm; MP, kat. č. L 160, inv. č. 033343 (**tab. 37:B2**).

3. Nádoba – fragment, hrdlo a výduť, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedočerný, na výduti šikmé rýhování a výčnělek; d. 68 mm; t. 7 mm; MP, kat. č. L 160, inv. č. 033343 (**tab. 37:B3**).

4. Přeslen – kónický tvar, kruhový příčný otvor, povrch vně šedý; v. 25 mm; \varnothing 46 mm; \varnothing otvoru 6 mm; MP, kat. č. L 161, inv. č. 033344 (**tab. 37:B4**).

5. Nádoba – fragment, asi amfora/osudí, výduť, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na výduti dva soustředné zahloubené kruhy; d. 50 mm; t. 6 mm; MP, kat. č. L 161, inv. č. 033344 (**tab. 37:B5**).

6. Nádoba – fragment, asi hrnec, asi souvisí s č. 7, část hrdla a výduť, povrch vně i uvnitř cihlový, na výduti zavěšený šrafovaný rýhovaný trojúhelník; d. 66 mm; t. 9 mm; MP, kat. č. L 160, inv. č. 033343 (**tab. 37:B6**).

7. Nádoba – fragment, asi hrnec, asi souvisí s č. 6, část hrdla a výduť, povrch vně i uvnitř cihlový, na výduti zavěšený šrafovaný rýhovaný trojúhelník; d. 47 mm; t. 7 mm; MP, kat. č. L 160, inv. č. 033343 (**tab. 37:B7**).

8. Nádoba – fragment, asi amfora/osudí, hrdlo, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, svislé rastrování, horizontální rýhování a vpichování; d. 80 mm; t. 9 mm; MP, kat. č. L 160, inv. č. 033343 (**tab. 37:B8**).

9. Bronzová jehlice – fragment jehly a hlavice, s labutkovitým krčkem, plochou hlavici, vroubkování pod hlavici, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; d. 60 mm; \varnothing průřezu 2 mm; \varnothing hlavice 7 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038784 (**tab. 37:B9**).

10. Bronzová spirála – fragment, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing spirály 29 mm; \varnothing průřezu 2,5 mm; MP, kat. č. L 98, inv. č. 038799 (**tab. 37:B10**).

11. Železný nůž – fragment, povrch korodovaný; d. 36 mm; š. 21 mm; v. 3 mm; MP, kat. č. L 97/29, inv. č. 034972 (**tab. 37:B11**).

Výzkum platěnického pohřebiště v Seloutkách – „Na Štastných“ po roce 1934 na dlouhých 78 roků ustal; celkový počet prozkoumaných hrobů dosáhl čísla 26, kromě nich bylo identifikováno ještě žároviště u hrobu H20/1932. Obnovení výzkumu datujeme do roku 2012, kdy Miroslav Šmíd a Pavel Fojtík z Ústavu archeologické památkové péče Brno odkryli 11 hrobů – Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“ (**tab. 46–51, 110; Fojtík 2015a**) a Seloutky H1/2012–H10/2012 – „Na Štastných“ (**tab. 52–78, 110; Fojtík 2015b**). V roce 2017 Pavel Fojtík prozkoumal dalších 10 hrobů – Seloutky H1/2017–H10/2017 – „Na Štastných“ (**tab. 79–110**), přičemž hrob H11/2017 zůstal neprokopaný mezi parcelami Kašina a Trnečková – Barák (**Fojtík 2018**). V roce 2019 následoval výzkum 2 hrobů – Seloutky H1/2019–H2/2019 – „Na Štastných“ (**Fojtík et al. 2019**). *Mezi lety 1924 a 2019 v Seloutkách – „Na Štastných“ evidujeme 50 hrobů a žároviště u hrobu H20/1932. Z tohoto počtu můžeme spolehlivě označit díky dokumentaci a inventáři 13 hrobů jako komorových – Seloutky H2/1924, H24/1934, H26/1934, H1/2012 Kašina, H6/2012, H8/2012, H10/2012, H1/2017–H4/2017 a H1/2019–H2/2019 – „Na Štastných“.* Ostatní řadíme jako hroby jámové, jamkové. Mnohé starší hroby již nelze bezpečně zařadit.

Stratigrafie pohřebiště:

kontext 100 – ornice, hnědozem o mocnosti cca 0,3 m (na parcele Procházekovi) a 0,45 m (na parcele Trnečková – Barák)

kontext 101 – podorniční vrstva o mocnosti cca 0,15 m (na parcele Procházekovi) a 0,45 m (na parcele Trnečková – Barák)

kontext 102 – spraš

kontext 103 – tmavě hnědá hlína se stopami spálených kůstek

Hrob H1/2012 Kašina – podmínky: plošný odkryv objektu před stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 103; podloží: kontext 102; nadloží: kontext 100, 101; půdorys kamenné výplně v kontextu 103 po skrytí kontextů 100–101: čtvercový se zaoblenými rohy; rozměry kamenné výplně v kontextu 103 po skrytí kontextů 100–101:

2,7 × 2,5 m; půdorys výkopu: obdélný se zaoblenými rohy; rozměry výkopu: 2,6 × 2,5 m; max. zjištěná hloubka výkopu 0,9 m pod úroveň současného terénu; orientace výkopu a komory: téměř ve směru hlavních světových stran, delší strana jih–sever; stěny výkopu: kolmé; dno výkopu: rovné; částečně prozkoumaný kruhový žlábek kolem hrobu asi 1 m od hrany komory (jihovýchodní výseč); mohyla nepotvrzená. Množství kamene nebylo dokumentováno, zpětně stanoveno asi na 3 m³. Hrob byl dokumentován v jedné úrovni (**foto 12–13; tab. 46, 50–51**).

1. Amfora – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědocihlový, na hrdle sluníčka, na rozhraní hrdla a výdutě horizontální rýhování a sluníčka, na výduti souvislé svislé žlábkování, na spodní straně čtyři oválné plastické výčnělky, na uchu „piktografické“ rýsování; v. 192 mm; \varnothing okraje 162 mm; \varnothing max. výdutě 256 mm; \varnothing dna 76 mm; š. ucha 26 mm; MP, inv. č. 281427 (**tab. 47:1**).

2. Amforovitá zásobnice – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědocihlový, na hrdle čtyři plastické vypnuliny se žlábků, na spodní straně čtyři oválné plastické výčnělky; v. 417 mm; \varnothing okraje 308 mm; \varnothing max. výdutě 484 mm; \varnothing dna 112 mm; MP, inv. č. 281428 (**tab. 47:2**).

3. Amfora – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědošedý, na hrdle šikmé i horizontální rýhování a sluníčka, na rozhraní hrdla a výdutě plastické hrotité vypnuliny, na výduti svislé a šikmé rýhování; v. 238 mm; \varnothing okraje 179 mm; \varnothing max. výdutě 267 mm; \varnothing dna 98 mm; MP, inv. č. 281429 (**tab. 48:3**).

4. Amfora – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědošedý, na hrdle svislé a šikmé rastrování, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované mřížkované a rastrované trojúhelníky a důlkování, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 165 mm; \varnothing okraje 151 mm; \varnothing max. výdutě 200 mm; \varnothing dna 70 mm; MP, inv. č. 281430 (**tab. 48:4**).

5. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědočervený, na hrdle postavené důlkované trojúhelníky, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované trojúhelníky s důlkováním; v. 61 mm; \varnothing okraje 115 mm; \varnothing max. výdutě 135 mm; \varnothing dna 47 mm; MP, inv. č. 281431 (**tab. 48:5**).

6. Osudí – použito jako urna, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědošedý, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky s důlkováním; v. 157 mm; \varnothing okraje 183 mm; \varnothing max. výdutě 255 mm; \varnothing dna 80 mm; MP, inv. č. 281432 (**tab. 48:6**).

7. Mísa s (mírně) zataženým okrajem – povrch vně hnědý, na okraji tuhovaný, uvnitř tuhovaný; v. 50 mm; \varnothing okraje 119 mm; \varnothing max. výdutě 119 mm; \varnothing dna 70 mm; MP, inv. č. 281433 (**tab. 48:7**).

8. Šálek – použit jako urna, malé množství kremace, v okolí rozptýlená kremace, vklenuté dno, povrch vně i uvnitř hnědočervený, vně místy setřelé tuhování; v. 40 mm; \varnothing okraje 80 mm; \varnothing max. výdutě 84 mm; \varnothing dna 14 mm; š. ucha 12 mm; MP, inv. č. 281434 (**tab. 48:8**).

9. Amfora – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, při okraji tuhovaný, na hrdle horizontální rýhování, důlkování a sluníčka, na rozhraní hrdla a výdutě svislé rýsování a sluníčka; v. 100 mm; \varnothing okraje 102 mm; \varnothing max. výdutě 145 mm; \varnothing dna 52 mm; MP, inv. č. 281435 (**tab. 48:9**).

Foto 12: Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“, povrch a částečný výkop (foto: P. Fojtík).

Foto 13: Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“, výkop (foto: P. Fojtík).

10. Hrnc – fragment, vklenuté dno, povrch vně hnědocihlový, uvnitř cihlový, na výduti oválné plastické výčnělky; dochovaná v. 82 mm; \varnothing max. výduté 148 mm; \varnothing dna 70 mm; MP, inv. č. 281436 (**tab. 49:10**).

11. Mísa se zataženým okrajem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 74 mm; MP, inv. č. 281437 (**tab. 48:11**).

12. Podložka – hrubě modelovaná, funkčně asi poklice, bez držadla, povrch hnědocihlový; \varnothing okraje 116–119 mm; v. 10 mm; MP, inv. č. 281438 (**tab. 49:12**).

13. Šálek – fragment, chybí ucho, povrch vně i uvnitř cihlově červený, vně na okraji bílé podkladové a černé dekorativní malování „loukoťového kola“, „stromu“ a zavěšeného šrafovaného trojúhelníku s „rukama“; v. 65 mm; \varnothing okraje 134 mm; \varnothing dna 30 mm; š. ucha 20 mm; MP, inv. č. 281439 (**tab. 49:13**).

14. Hrnc – fragment, povrch vně i uvnitř hnědý; v. 172 mm; \varnothing okraje 143 mm; \varnothing max. výduté 197 mm; \varnothing dna 82 mm; MP, inv. č. 281440 (**tab. 49:14**).

15. Mísa kónická – šikmo seříznutý okraj, vklenuté dno, povrch vně i uvnitř tuhovaný; v. 51 mm; \varnothing okraje 163 mm; \varnothing dna 40 mm; MP, inv. č. 281441 (**tab. 49:15**).

16. Mísa dvojkónická – fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědošedý, na horní části výduté sluníčka, na rozhraní hrdla a výduté dvě plastické horizontální lišty s obloukovitými výstupky a vpichování, mezi lištami a v obloucích vhloubeniny, dno nevyvinuté; v. 55 mm; \varnothing okraje 96 mm; \varnothing max. výduté 138 mm; MP, inv. č. 281442 (**tab. 49:16**).

17. Nádoba – fragment, povrch vně hnědý, uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 42 mm; \varnothing dna 58 mm; MP, inv. č. 281443 (**tab. 49:17**).

18. Železný nůž – v blízkosti zvířecí kosti č. 19, s nýtem, povrch korodovaný; d. 109 mm; š. 20 mm; v. 3 mm; MP, inv. č. 281444 (**tab. 49:18**).

19. Zvířecí kosti – v blízkosti železného nože č. 18; MP, inv. č. 281445.

20. Zvířecí kosti – z obsahu nádoby č. 5; MP, inv. č. 281446.

21a. Železný náramek/nápažník – uzavřený, obsah nádoby č. 6, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 80 mm; \varnothing průřezu 9 mm; MP, inv. č. 281447 (**tab. 49:21a**).

21b. Železný náramek/nápažník – otevřený, obsah nádoby č. 6, povrch korodovaný, na jedné straně kulovitý konec, kruhový příčný průřez; \varnothing 80 mm; \varnothing průřezu 9 mm; MP, inv. č. 281447 (**tab. 49:21b**).

22a. Železná harfovité spona (1/2) – tři fragmenty spirálovitého zakončení, lučičku a vinutí, obsah nádoby č. 6, souvisí s č. 28 a možná s č. 22b, povrch korodovaný; \varnothing spirály 19 mm; d. lučičku 29 mm; d. vinutí 28 mm; MP, inv. č. 281448 (**tab. 49:22a**).

22b. Železná spirála – obsah nádoby č. 6, možná část vinutí harfovité spony (č. 22a a 28), povrch korodovaný; d. 22 mm; MP, inv. č. 281448 (**tab. 49:22b**).

23. Skleněné korálky (3 ks) – čiré opalizující sklo, obsah nádoby č. 6; \varnothing 9 mm; \varnothing otvoru 4 mm; v. 5 mm; MP, inv. č. 281449 (**tab. 49:23**).

24a. Jantarové korálky (43 ks) – obsah nádoby č. 6, souvisí s č. 25; \varnothing 3–8 mm; \varnothing otvoru 1–2 mm; v. 2–6 mm; MP, inv. č. 281450 (**tab. 49:24a**).

24b. Skleněné kroužky (11 ks) – obsah nádoby č. 6, povrch modrý, 10 ks subtilních a 1 ks válcový se třemi žebry; \varnothing subtilních kroužků 3–4 mm; \varnothing válcovitého kroužku 4 mm; v. subtilních kroužků 1–2 mm; v. válcovitého kroužku 7 mm; MP, inv. č. 281450 (**tab. 49:24b**).

25. Jantarové korálky (6 ks) – obsah nádoby č. 6, souvisí s č. 24a; \varnothing 4–8 mm; \varnothing otvoru 1–2 mm; v. 2–6 mm; MP, inv. č. 281451 (**tab. 49:25**).

26a. Bronzová náušnice/záušnice – dvě spirály, obsah nádoby č. 6, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 28 mm; \varnothing průřezu 1,5 mm; MP, inv. č. 281452 (**tab. 49:26a**).

26b. Bronzová náušnice/záušnice – tři spirály, obsah nádoby č. 6, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 31 mm; \varnothing průřezu 1,5 mm; MP, inv. č. 281452 (**tab. 49:26b**).

27. Skleněné kroužky (2 ks) – u nádoby č. 8, povrch modrý; \varnothing 3 mm; v. 1 mm; MP, inv. č. 281453 (**tab. 49:27**).

28. Železná harfovité spona (2/2) – dva fragmenty jehly, u nádoby č. 8, souvisí s č. 22a a možná s č. 22b, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 8 a 12 mm; \varnothing průřezu 3 mm; MP, inv. č. 281454 (**tab. 49:28**).

– Drobnější zlomky keramiky z různých nádob ze žlábků kolem hrobu; MP, inv. č. 281455.

– Na povrchu, asi 0,5 m jižně od hrobu bronzová jehlice lužické kultury, typ Moravičany, varianta 1, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez jehly; d. 131 mm; \varnothing průřezu 3 mm, \varnothing hlavice 9 mm; MP, inv. č. 281458.

Hrob H1/2012 – podmínky: plošný odkryv objektu před stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 103; podloží: kontext 101, 102; nadloží: kontext 100; půdorys výkopu: kruhový; průměr výkopu: 0,8 m; max. zjištěná hloubka výkopu: 0,45 m pod úroveň současného terénu (zahlobeno 0,15 m po odstranění kontextu 100); stěny výkopu: šikmé; dno výkopu: rovné; mohyla nepotvrzená. Hrob byl dokumentován v jedné úrovni (**foto 14; tab. 52, 56:A**).

1. Amfora – použita jako urna, vklenuté dno, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý; v. 150 mm; \varnothing okraje 128 mm; \varnothing max. výduté 203 mm; \varnothing dna 70 mm; MP, inv. č. 300115 (**tab. 53:A1**).

2. Mísa s (mírně) zataženým okrajem – fragment, povrch vně i uvnitř hnědý se stopami tuhování; dochovaná v. 61 mm; \varnothing okraje 183 mm; MP, inv. č. 300116 (**tab. 53:A2**).

3. Železný nůž – s nýtem, bronzová hlavice nýtu, povrch korodovaný; d. 92 mm; š. 19 mm; v. 3 mm; MP, inv. č. 300117 (**tab. 53:A3**).

Hrob H2/2012 – podmínky: plošný odkryv objektu před stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: nezjištěna; podloží: kontext 101; nadloží: kontext 100; půdorys výkopu: nezjištěn; max. zjištěná hloubka výkopu: 0,3 m pod úroveň současného terénu; mohyla nepotvrzená. Hrob byl dokumentován v jedné úrovni (**foto 15; tab. 52, 56:B**).

Foto 14: Seloutky H1/2012 – „Na Štastných“, výkop (foto: P. Fojtík).

Foto 15: Seloutky H2/2012 – „Na Štastných“, výkop (foto: P. Fojtík).

17. Katalog

1. Nádoba – fragment, povrch vně i uvnitř šedohnědý; dochovaná v. 28 mm; \emptyset dna 85 mm; MP, inv. č. 300118 (**tab. 53:B1**).

2. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně i uvnitř okrový se stopami tuhování; dochovaná v. 39 mm; MP, inv. č. 300119 (**tab. 53:B2**).

– Kremace rozptýlena v okolí nádob.

Hrob H3/2012 – podmínky: plošný odkryv objektu před stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: nezjištěna; podloží: kontext 101; nadloží: kontext 100; půdorys výkopu: nezjištěn; max. zjištěná hloubka výkopu: 0,3 m pod úroveň současného terénu; mohyla nepotvrzená. Hrob byl dokumentován v jedné úrovni (**foto 16; tab. 52, 56:C**).

1. Mísa se zataženým okrajem – fragment, povrch vně hnědý, pod okrajem tuhování, uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 59 mm; \emptyset okraje 208 mm; \emptyset max. výdutě 220 mm; MP, inv. č. 300120 (**tab. 53:C1**).

2a–2c. Mísa s prohnutým hrdlem – tři fragmenty, povrch vně okrový (stopy tuhování), uvnitř tuhovaný, na výduti uvnitř rýhované šrafované trojúhelníky s cípy; v. 43 (2a), 45 (2b), 49 (2c) mm; MP, inv. č. 300121 (**tab. 53:C2**).

3. Hrnc – fragment, povrch vně cihlový, uvnitř okrový, prstování na výduti; dochovaná v. 44 mm; MP, inv. č. 300122 (**tab. 53:C3**).

4. Nádoba – povrch vně i uvnitř tuhovaný, na výduti šikmé rýsování; dochovaná v. 47 mm; MP, inv. č. 300123 (**tab. 53:C4**).

– Kremace rozptýlena v okolí nádob.

Hrob H4/2012 – podmínky: plošný odkryv objektu před stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 103; podloží: kontext 102; nadloží: kontext 100, 101; půdorys výkopu: nepravidelně oválný; rozměry výkopu: 1,4 × 1,15 m; max. zjištěná hloubka výkopu: 0,6 m pod úroveň současného terénu (zahloubeno 0,25 m po odstranění kontextů 100–101); orientace výkopu ve směru východ–západ; stěny výkopu: šikmé; dno výkopu: rovné se zahloubenou skrumáží H4d; mohyla nepotvrzená. H4/2012 je rozdělený na čtyři skrumáže H4a/2012–H4d/2012 (**tab. 58:A–B, 59**). V H4b/2012 uložena kremace, překrytá několika kameny; v H4c/2012 uložena kremace; v H4d/2012 pohřeb pod úrovní dna. Hrob byl dokumentován v jedné úrovni (**foto 17; tab. 56:D**).

H4a/2012

1. Mísa se zataženým okrajem – fragment, použita jako urna, povrch vně i uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 58 mm; \emptyset okraje 200 mm; MP, inv. č. 300124 (**tab. 54:A1**).

Foto 16: Seloutky H3/2012 – „Na Štastných“, výkop (foto: P. Fojtík).

H4b/2012

1. Železný předmět – z obsahu nádoby č. 10, funkce neznámá, tři fragmenty plochého kruhu a stočený tyčinkovitý předmět, asi ozdoba opasku, povrch korodovaný, obdélný příčný průřez kruhu a kruhový příčný průřez stočeného předmětu; \varnothing kruhu 50 mm; v. kruhu 3 mm; d. stočeného předmětu 75 mm; \varnothing průřezu stočeného předmětu 7 mm; MP, inv. č. 300125 (**tab. 54:B1**).
2. Železná tyčinka – z obsahu nádoby č. 11, tři fragmenty střední části, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 40 mm; \varnothing průřezu 3 mm; MP, inv. č. 300126 (**tab. 54:B2**).
3. Železná jehlice – z obsahu nádoby č. 11, dva fragmenty hlavice, čokovitá hlavice, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 43 mm; \varnothing průřezu 4 mm; \varnothing hlavice 6 mm; MP, inv. č. 300127 (**tab. 54:B3**).
4. Železná tyčinka – z obsahu nádoby č. 10, sedm fragmentů střední části, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 130 mm; \varnothing průřezu 6–8 mm; MP, inv. č. 300128 (**tab. 54:B4**).
5. Železná tyčinka – z obsahu nádoby č. 11, dva fragmenty spodní části, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 54 mm; \varnothing průřezu 6 mm; MP, inv. č. 300129 (**tab. 54:B5**).
6. Železný náramek/nápažník – z obsahu nádoby č. 11, sedm fragmentů, uzavřený, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 67 mm; \varnothing průřezu 7 mm; MP, inv. č. 300130 (**tab. 54:B6**).
7. Přeslen – z obsahu nádoby č. 11, kulovitý tvar, příčný kruhový otvor, povrch vně hnědý (stopy tuhování), prstování na povrchu; v. 25 mm; \varnothing max. výdutě 29 mm; \varnothing otvoru 4–5 mm; MP, inv. č. 300131 (**tab. 54:B7**).
8. Amfora – povrch vně tuhovány, uvnitř šedohnědý, na výduti svislé rýsování; v. 54 mm; \varnothing okraje 57 mm; \varnothing max. výdutě 64 mm; \varnothing dna 25 mm; MP, inv. č. 300132 (**tab. 54:B8**).
9. Mísa s prohnutým hrdlem/osudí – použita jako urna, obrácena dnem vzhůru, překrývala nádobu č. 10, povrch vně i uvnitř tuhovány, na rozhraní hrdla a výdutě horizontální žlábk, na výduti šikmé rýhování; v. 110 mm; \varnothing okraje 150 mm; \varnothing max. výdutě 203 mm; \varnothing dna 45 mm; MP, inv. č. 300133 (**tab. 54:B9**).
10. Mísa s prohnutým hrdlem/osudí – fragment, použita jako urna, povrch vně tuhovány, uvnitř hnědý, na přechodu hrdla a výdutě horizontální žlábk, na výduti svislé rýhování, oválné plastické výčnělky a sluníčka; v. 129 mm; \varnothing okraje 187 mm; \varnothing max. výdutě 235 mm; \varnothing dna 73 mm; MP, inv. č. 300134 (**tab. 54:B10**).
11. Nádoba – fragment, použita jako urna, uložena pod kamenem, povrch vně i uvnitř tuhovány, na výduti šikmé rýsování a sluníčka; dochovaná v. 75 mm; \varnothing okraje 160 mm; \varnothing dna 70 mm; MP, inv. č. 300135 (**tab. 54:B11**).
12. Zásobnice – fragment, povrch vně i uvnitř hnědý; \varnothing dna 125 mm; dochovaná v. 100 mm; MP, inv. č. 300136 (**tab. 54:B12**).
13. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř tuhovány; v. 70 mm; \varnothing okraje 193 mm; \varnothing max. výdutě 202 mm; \varnothing dna 70 mm; MP, inv. č. 300137 (**tab. 54:B13**).
14. Hrnc – fragment, povrch vně cihlový, uvnitř hnědý, na výduti plastická páska s rýhováním; dochovaná v. 82 mm; MP, inv. č. 300138 (**tab. 54:B14**).
15. Mísa se zataženým okrajem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovány; dochovaná v. 30 mm; MP, inv. č. 300139 (**tab. 54:B15**).

H4c/2012

1. Železná tyčinka – z obsahu nádoby č. 9, asi jehlice, tři fragmenty, chybí hlavice, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 82 mm; \varnothing průřezu 4 mm; MP, inv. č. 300140 (**tab. 55:A1**).
2. Železná jehlice – z obsahu nádoby č. 9, dva fragmenty, povrch korodovaný, čokovitá hlavice, na střední části torodování, kruhový příčný průřez; d. 98 mm; \varnothing průřezu 4 mm; \varnothing hlavice 7 mm; MP, inv. č. 300141 (**tab. 55:A2**).
3. Železné náramky/nápažníky (2 ks) – z obsahu nádoby č. 9, otevřené, zakleslé v sobě, povrch korodovaný, překrývající se konce, kruhový příčný průřez; \varnothing 60 mm; \varnothing průřezu 6 mm; MP, inv. č. 300142 (**tab. 55:A3**).
4. Železný náramek/nápažník – z obsahu nádoby č. 9, šest fragmentů, povrch korodovaný, otevřený, kulovité konce, kruhový příčný průřez; \varnothing 60 mm; \varnothing průřezu 5 mm; MP, inv. č. 300143 (**tab. 55:A4**).
5. Železný kroužek – z obsahu nádoby č. 9, čtyři fragmenty, povrch korodovaný, uzavřený, kruhový příčný průřez; \varnothing 35 mm; \varnothing průřezu 4–5 mm; MP, inv. č. 300144 (**tab. 55:A5**).
6. Bronzový kruh – z obsahu nádoby č. 9, dva fragmenty, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 40 mm; \varnothing průřezu 2 mm; MP, inv. č. 300145 (**tab. 55:A6**).
7. Hrnc – fragment, povrch vně i uvnitř hnědý, na výduti plastická páska s prstováním; dochovaná v. 135 mm; \varnothing okraje 150 mm; \varnothing max. výdutě 255 mm; \varnothing dna 87 mm; MP, inv. č. 300146 (**tab. 55:A7**).
8. Amfora/osudí – malé množství kremace, povrch vně tuhovány, uvnitř hnědý, na rozhraní hrdla a výdutě sluníčka a horizontální důlkování, na výduti šikmé rýhování; v. 150 mm; \varnothing okraje 174 mm; \varnothing max. výdutě 207 mm; \varnothing dna 74 mm; MP, inv. č. 300147 (**tab. 55:A8**).
9. Mísa se zataženým okrajem – použita jako urna, možná pouze překrývala nádobu č. 12, povrch vně i uvnitř tuhovány; v. 95 mm; \varnothing okraje 210 mm; \varnothing max. výdutě 218 mm; \varnothing dna 74 mm; MP, inv. č. 300148 (**tab. 55:A9**).
10. Mísa se zataženým okrajem – fragment, povrch vně i uvnitř hnědý se stopami tuhování; dochovaná v. 46 mm; MP, inv. č. 300149 (**tab. 55:A10**).
11. Nádoba – fragment, povrch vně hnědý, uvnitř šedohnědý (stopy tuhování); dochovaná v. 72 mm; MP, inv. č. 300150 (**tab. 55:A11**).
12. Nádoba – fragment, použita jako urna, vyzvednuta spolu s nádobou č. 9, povrch vně i uvnitř hnědý; dochovaná v. 56 mm; MP, inv. č. 300151 (**tab. 55:A12**).

H4d/2012

1. Železná jehlice – z obsahu nádoby č. 6, dva fragmenty, povrch korodovaný, čokovitá hlavice, kruhový příčný průřez; d. 86 mm; \varnothing průřezu 6 mm; \varnothing hlavice 8 mm; MP, inv. č. 300152 (**tab. 55:B1**).
2. Železná tyčinka – z obsahu nádoby č. 6, fragment, asi jehlice, střední a spodní část, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 77 mm; \varnothing průřezu 6 mm; MP, inv. č. 300153 (**tab. 55:B2**).
3. Železný náramek/nápažník – z obsahu nádoby č. 6, tři fragmenty, asi otevřený, povrch korodovaný, na jedné straně asi kulovitý

Foto 17: Seloutky H4a/2012–H4d/2012 – „Na Štastných“, výkop (foto: P. Fojtík).

konec, kruhový příčný průřez; \varnothing 65 mm; \varnothing průřezu 6 mm; \varnothing hlavice 6 mm; MP, inv. č. 300154 (*tab. 55:B3*).

4. Železný náramek/nápažník – z obsahu nádoby č. 6, otevřený, povrch korodovaný, s překrývajícími se konci, kruhový příčný průřez; \varnothing 70 mm; \varnothing průřezu 6 mm; MP, inv. č. 300155 (*tab. 55:B4*).

5. Železný nůž – z obsahu nádoby č. 6, s trnem, povrch korodovaný; d. 78 mm; š. 19 mm; v. 2 mm; MP, inv. č. 300156 (*tab. 55:B5*).

6. Mísa s prohnutým hrdlem/osudí – použita jako urna, pod úrovní dna hrobu, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na výdutí slunička a plastické ucho; v. 114 mm; \varnothing okraje 130 mm; \varnothing max. výdutě 180 mm; \varnothing dna 68 mm; š. ucha 5 mm; MP, inv. č. 300157 (*tab. 55:B6*).

7. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně hnědý, pod okrajem tuhování, uvnitř tuhovaný; v. 95 mm; \varnothing okraje 270 mm; \varnothing max. výdutě 280 mm; \varnothing dna 100 mm; MP, inv. č. 300158 (*tab. 55:B7*).

Hrob H5/2012 – podmínky: plošný odkryv objektu před stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 103; podloží: kontext 101; nadloží: kontext 100; půdorys: oválný; rozměry výkopu: 1,15 × 0,9 m; max. zjištěná hloubka výkopu: asi 0,3 m pod úrovní současného terénu (zahloubeno 0,1 m po odstranění kontextu 100); orientace výkopu ve směru východ–západ; stěny výkopu: šikmé; dno výkopu: rovné; mohyla nepotvrzená. Hrob byl dokumentován v jedné úrovni (*foto 18; tab. 52, 56:E*).

1. Šálek – prohnutý okraj, povrch vně i uvnitř okrový, na výdutí svislé rýsování a rýhování; dochovaná v. 41 mm; \varnothing okraje 100 mm; \varnothing max. výdutě 110 mm; š. ucha 17 mm; MP, inv. č. 300159 (*tab. 53:D1*).

2. Šálek – prohnutý okraj, povrch vně i uvnitř okrový, na výdutí šikmé rýsování; dochovaná v. 42 mm; \varnothing okraje 123 mm; \varnothing max. výdutě 143 mm; š. ucha 8 mm; MP, inv. č. 300160 (*tab. 53:D2*).

3. Nádoba – asi zásobnice, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý; dochovaná v. 53 mm; MP, inv. č. 300161 (*tab. 53:D3*).

4. Nádoba – asi amfora/osudí/zásobnice, povrch vně i uvnitř šedohnědý, dochovaná v. 42 mm; MP, inv. č. 300162 (*tab. 53:D4*).

5. Nádoba – povrch vně tuhovaný, uvnitř cihlový, vně vpichování a slunička; dochovaná v. 27 mm; MP, inv. č. 300163 (*tab. 53:D5*).

Hrob H6/2012 – podmínky: plošný odkryv objektu před stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 103; podloží: kontext 102; nadloží: kontext 100, 101; půdorys kamenné výplně v kontextu 103 po skrytí kontextů 100–101: obdélný se zaoblenými rohy; rozměry kamenné výplně v kontextu 103 po skrytí kontextů 100–101: 2,3 × 2 m; půdorys výkopu: mírně obdélný se zaoblenými rohy; rozměry výkopu: 2,5 × 2,3 m; max. zjištěná hloubka výkopu: 1,1 m pod úrovní současného terénu (zahloubeno 0,5 m po

Foto 18: Seloutky H5/2012 – „Na Štastných“, výkop (foto: P. Fojtík).

odstranění kontextů 100–101); půdorys srubové komory (podle rozložení nádob): čtvercový; rozměry komory: asi 1,2 × 1,2 m; orientace výkopu a komory: téměř ve směru hlavních světových stran; stěny výkopu: kolmé; dno výkopu: rovné; mohyla nepotvrzená. Množství kamene asi 2,8 m³. Hrob byl dokumentován ve dvou úrovních (foto 19–20; tab. 52, 63–65).

1. Mísa s prohnutým hrdlem – použita jako urna, malé množství kremace, fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, pod rozhraním hrdla a výdutě plastické vhloubeniny a svislé rýhování; dochovaná v. 70 mm; ø okraje 200 mm; ø max. výdutě 226 mm; MP, inv. č. 300164 (tab. 60:1).

1a. Železná tyčinka – tři fragmenty, z obsahu nádoby č. 1, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez tyčinky; d. 126 mm; ø průřezu tyčinky 4–6 mm; MP, inv. č. 300183 (tab. 62:A1a).

2. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně hnědý, na okraji tuhování, uvnitř tuhovaný s vlešťováním, vklenuté dno, uvnitř čtyři vlešťovaná mezipole a šrafované trojúhelníky; v. 95 mm; ø okraje 208 mm; ø max. výdutě 218 mm; ø dna 80 mm; MP, inv. č. 300165 (tab. 60:2).

3. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně hnědý, na okraji tuhování, uvnitř tuhovaný; v. 100 mm; ø okraje 218 mm; ø max. výdutě 231 mm; ø dna 86 mm; MP, inv. č. 300166 (tab. 60:3).

4. Amfora – povrch vně i uvnitř tuhovaný, vklenuté dno; v. 100 mm; ø okraje 96 mm; ø max. výdutě 122 mm; ø dna 41 mm; MP, inv. č. 300167 (tab. 60:4).

5. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř tuhovaný; v. 67 mm; ø okraje 152 mm; ø max. výdutě 164 mm; ø dna 88 mm; MP, inv. č. 300168 (tab. 60:5).

6. Mísa s vyklenutým středem – povrch vně i uvnitř tuhovaný; v. 50 mm; ø okraje 146 mm; ø max. výdutě 150 mm; dno není vyvinuté; MP, inv. č. 300169 (tab. 60:6).

7. Nádoba – nevyzvednutá, zcela rozpadlá.

8. Hrnc – ulomené ucho, povrch vně i uvnitř cihlový se stopami tuhování, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýhované šrafované trojúhelníky; v. 143 mm; ø okraje 138 mm; ø max. výdutě 165 mm; ø dna 90 mm; š. ucha 18 mm; MP, inv. č. 300170 (tab. 60:8).

9. Nádoba – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 80 mm; ø max. výdutě 196 mm; ø dna 78 mm; MP, inv. č. 300171 (tab. 60:9).

10. Mísa s (mírně) zataženým okrajem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 55 mm; ø okraje 168 mm; ø max. výdutě 175 mm; MP, inv. č. 300172 (tab. 60:10).

11. Osudí – použito jako urna, povrch vně i uvnitř tuhovaný, přes rozhraní hrdla a výdutě ucho, vklenuté dno, na hrdle a na rozhraní hrdla a výdutě horizontální rýhování, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýhované trojúhelníky; v. 193 mm; ø okraje 203 mm;

Foto 19: Seloutky H6/2012 – „Na Štastných“, čiástečný výkop (foto: P. Fojtík).

Foto 20: Seloutky H6/2012 – „Na Štastných“, výkop (foto: P. Fojtík).

ø max. výdutě 293 mm; ø dna 78 mm; š. ucha 12 mm; MP, inv. č. 300173 (*tab. 61:11*).

11a. Železný nýt – hříbovitá hlavice a tyčinka, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez tyčinky; d. 22 mm; ø průřezu tyčinky 4 mm; ø hlavice 17 mm; MP, inv. č. 300184 (*tab. 62:A11a*).

12. Amfora – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na rozhraní hrdla a výdutě horizontální rýhování, čtyři oválné plastické výčnělky, zavěšené rýsované a rýhované šrafované trojúhelníky; v. 266 mm; ø okraje 221 mm; ø max. výdutě 294 mm; ø dna 95 mm; MP, inv. č. 300174 (*tab. 61:12*).

13. Nádob – nevzvednutá, zcela rozpadlá.

14. Nádob – nevzvednutá, zcela rozpadlá.

15. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, vklenuté dno, na hrdle svislé vleštování, na rozhraní hrdla a výdutě plastické vhloubeniny a zavěšené rýhované trojúhelníky; v. 90 mm; ø okraje 148 mm; ø max. výdutě 175 mm; ø dna 50 mm; MP, inv. č. 300175 (*tab. 60:15*).

16. Amforovitá zásobnice – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na hrdle plastické vypnuliny se žlábkováním, na rozhraní hrdla a výdutě horizontální žlábkování, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 465 mm; ø okraje 347 mm; ø max. výdutě 448 mm; ø dna 148 mm; MP, inv. č. 300176 (*tab. 62:A16*).

17. Šálek – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, vklenuté dno, na rozhraní hrdla a výdutě vpichování, uvnitř rýsované a rýhované šrafované trojúhelníky a volné pásy; dochovaná v. 44 mm; ø okraje 115 mm; ø výdutě 113 mm; š. ucha 17 mm; MP, inv. č. 300177 (*tab. 61:17*).

18. Šálek – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, vklenuté dno, na rozhraní hrdla a výdutě vpichování, uvnitř rýsované a rýhované šrafované trojúhelníky a volné pásy; v. 55 mm; ø okraje 132 mm; ø max. výdutě 133 mm; ø dna 34 mm; MP, inv. č. 300178 (*tab. 61:18*).

19. Nádob – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný; MP, inv. č. 300179.

20. Hrnc – fragment, povrch vně i uvnitř cihlový, uvnitř se stopami tuhování, na výduti plastická horizontální páska; dochovaná v. 122 mm; MP, inv. č. 300180 (*tab. 61:20*).

21. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř tuhovaný; v. 55 mm; ø okraje 138 mm; ø max. výdutě 144 mm; dno není vyvinuté; MP, inv. č. 300181 (*tab. 60:21*).

22. Šálek – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, vklenuté dno, uvnitř vleštované trojúhelníky rámované rýhováním a vleštované pásy s plastickými vypnuliny (vně vhloubeninami), na dně plastická vhloubenina; v. 53 mm; ø okraje 134 mm; ø výdutě 128 mm; ø dna 45 mm; š. ucha 15 mm; MP, inv. č. 300182 (*tab. 61:22*).

23. Železný nůž – s trnem, povrch korodovaný; d. 143 mm; š. 19 mm; v. 3 mm; MP, inv. č. 300185 (*tab. 62:A23*).

24. Zvířecí kost – MP, inv. č. 300188.

25. Železný nýt – asi náleží k č. 11a, hlavice, povrch korodovaný; ø hlavice 17 mm; MP, inv. č. 300186 (*tab. 62:A25*).

26. Železný kruh – dva fragmenty, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; ø 60 mm; ø průřezu 10 mm; MP, inv. č. 300187 (*tab. 62:A26*).

Hrob H7/2012 – podmínky: plošný odkryv objektu před stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 103; podloží: kontext 101; nadloží: kontext 100; půdorys: oválný; rozměry výkopu: 0,8 × 0,6 m; max. zjištěná hloubka výkopu: asi 0,3 m pod úroveň současného terénu (zahloubeno 0,3 m po odstranění kontextu 100); orientace výkopu: ve směru východ–západ; stěny výkopu: šikmé; dno výkopu: rovné; mohyla nepotvrzena. Hrob byl dokumentován v jedné úrovni (*tab. 52, 56:F*).

1. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na okraji svislé rýsování; dochovaná v. 40 mm; MP, inv. č. 300189 (*tab. 62:B1*).

2. Nádob – fragment, povrch vně i uvnitř hnědý; dochovaná v. 35 mm; MP, inv. č. 300190 (*tab. 62:B2*).

3. Nádob – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 22 mm; MP, inv. č. 300191 (*tab. 62:B3*).

– Kremace rozptýlena v okolí nádob.

Hrob H8/2012 – podmínky: plošný odkryv objektu před stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 103; podloží: kontext 102; nadloží: kontext 100, 101; půdorys kamenné výplně v kontextu 103 po skrytí kontextů 100–101: obdélný se zaoblenými rohy; rozměry kamenné výplně v kontextu 103 po skrytí kontextů 100–101: 2,1 × 2,1 m; půdorys výkopu: čtvercový se zaoblenými rohy; rozměry výkopu: 2,5 × 2,3 m; max. zjištěná hloubka výkopu: 0,95 m pod úroveň současného terénu (zahloubeno 0,4 m po odstranění kontextů 100–101); půdorys srubové komory (podle rozložení nádob): čtvercový; rozměry komory: asi 1,2 × 1,1 m; orientace výkopu a komory: ve směru hlavních světových stran; stěny výkopu: kolmé; dno výkopu: rovné; mohyla nepotvrzená. Při jižní straně rozptýlena kremace. Množství kamene asi 1,8 m³. Hrob byl dokumentován ve dvou úrovních (*foto 21–22; tab. 52, 68–70*).

1. Šálek – párový exemplář k nádobě č. 2, povrch vně i uvnitř hnědočervený malovaný, na hrdle černé malované tečkování a svislé linie, na výduti plastická vlnice, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené černé malované trojúhelníky kombinované s karmínovým malováním, vklenuté dno; v. 60 mm; ø okraje 97 mm; ø max. výdutě 115 mm; ø dna 27 mm; š. ucha 16 mm; MP, inv. č. 300192 (*tab. 66:1*).

2. Šálek – párový exemplář k nádobě č. 1, povrch vně i uvnitř hnědočervený malovaný, na hrdle stopy černého svislého malování, na výduti plastická vlnice, vklenuté dno; v. 54 mm; ø okraje 100 mm; ø max. výdutě 120 mm; ø dna 27 mm; š. ucha 16 mm; MP, inv. č. 300193 (*tab. 66:2*).

3. Šálek – povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě vpichování, uvnitř rýsované a rýhované trojúhelníky, vklenuté dno; v. 55 mm; ø okraje 120 mm; ø max. výdutě 125 mm; ø dna 32 mm; š. ucha 16 mm; MP, inv. č. 300194 (*tab. 66:3*).

Foto 21: Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“, povrch (foto: P. Fojtík).

Foto 22: Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“, výkop (foto: P. Fojtík).

4. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě šikmé rýsování a důlkování, asi i sluníčka; dochovaná v. asi 80 mm; MP, inv. č. 300195 (*tab. 66:4*).
5. Amforovitá zásobnice – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na hrdle horizontální rýhování, sluníčka a zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky a důlkování, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky, důlkování a šikmé rastrování, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 437 mm; ø okraje 311 mm; ø max. výdutě 485 mm; ø dna 106 mm; MP, inv. č. 300196 (*tab. 67:5*).
6. Šálek – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě vpichování, uvnitř rýsované a rýhované trojúhelníky a sluníčka (s vhloubeninami), vklepnuté dno; v. 52 mm; ø okraje 125 mm; ø max. výdutě 128 mm; ø dna 34 mm; š. ucha 12 mm; MP, inv. č. 300197 (*tab. 66:6*).
7. Nádoba – nevyzvednutá, zcela rozpadlá.
8. Šálek – povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě vpichování, uvnitř rýsované a rýhované trojúhelníky a sluníčka (s vhloubeninami), na vrcholech trojúhelníků vpichy, vklepnuté dno; v. 58 mm; ø okraje 126 mm; ø max. výdutě 132 mm; ø dna 40 mm; š. ucha 16 mm; MP, inv. č. 300198 (*tab. 66:8*).
9. Amfora/osudí – použita jako urna, menší množství kremace, fragment, povrch vně i uvnitř okrový; dochovaná v. 87 mm; MP, inv. č. 300199 (*tab. 66:9*).
- 9a. Železná jehlice – z obsahu nádoby č. 9, šest fragmentů, s čokovitou hlavicí, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 136 mm; ø průřezu 7 mm; ø hlavice 9 mm; MP, inv. č. 300200 (*tab. 67:9a*).
- 9b. Bronzová náušnice/záušnice – z obsahu nádoby č. 9, tři spirály, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; ø 28 mm; ø průřezu 1,5 mm; MP, inv. č. 300201 (*tab. 67:9b*).
- 9c. Skleněné kroužky (4 ks) – z obsahu nádoby č. 9, povrch černý (asi silně přepálený/oxidovaný); ø 4–5 mm; v. 1,5 mm; MP, inv. č. 300202 (*tab. 67:9c*).
10. Hrniec – povrch vně i uvnitř cihlový, na výduti oválné plastické výčnělky; v. 152 mm; ø okraje 115 mm; ø max. výdutě 162 mm; ø dna 84 mm; MP, inv. č. 300203 (*tab. 66:10*).
11. Podložka/poklice – fragment, povrch vně cihlový; ø 127–128 mm; v. 10 mm; MP, inv. č. 300204 (*tab. 66:11*).
12. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované šrafované a mřížkované trojúhelníky s důlkováním; v. 76 mm; ø okraje 152 mm; ø max. výdutě 181 mm; ø dna 53 mm; MP, inv. č. 300205 (*tab. 66:12*).
13. Nádoba – nevyzvednutá, zcela rozpadlá.
14. Zvířecí kost/kostěná destička – MP, inv. č. 300206.
15. Železný nůž/břítva – v blízkosti zvířecí kosti č. 16, dva fragmenty, s trnem, povrch korodovaný; d. 128 mm; š. 20 mm; v. 2 mm; MP, inv. č. 300207 (*tab. 67:15*).
16. Zvířecí kost – v blízkosti železného nože/břítvy č. 16; MP, inv. č. 300208.
- 17a. Železný náramek/nápažník – v rozptýlené kremaci, dva fragmenty, uzavřený, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; ø 75 mm; ø průřezu 7 mm; MP, inv. č. 300209 (*tab. 67:17a*).

- 17b. Železný náramek/nápažník – v rozptýlené kremaci, šest fragmentů, uzavřený, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; ø 75 mm; ø průřezu 7 mm; MP, inv. č. 300210 (*tab. 67:17b*).
18. Skleněné korálky/kroužky (68 ks) – v rozptýlené kremaci, navíjené do spirály, povrch černý (asi silně přepálený/oxidovaný); ø 3–4 mm; v. 1–3 mm; MP, inv. č. 300211 (*tab. 67:18*).
19. Jantarové korálky (18 ks) – v rozptýlené kremaci, ø 6–9 mm; ø otvoru 2 mm; v. 4–6 mm; MP, inv. č. 300212 (*tab. 67:19*).
20. Bronzová náušnice/záušnice – v rozptýlené kremaci, tři spirály, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; ø 24 mm; ø průřezu 1,5 mm; MP, inv. č. 300213 (*tab. 67:20*).
21. Bronzová náušnice/záušnice – v rozptýlené kremaci, tři spirály, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; ø 35 mm; ø průřezu 1,5 mm; MP, inv. č. 300214 (*tab. 67:21*).
- 22a. Železná jehlice – v rozptýlené kremaci, obloukovitě ohnutá, čokovitá hlavička, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 86 mm; ø průřezu 7 mm; ø hlavice 9 mm; MP, inv. č. 300215 (*tab. 67:22a*).
- 22b. Železná tyčinka – v rozptýlené kremaci, asi část jehlice, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 71 mm; ø průřezu 7 mm; MP, inv. č. 300216 (*tab. 67:22b*).
- 22c. Železná tyčinka – v rozptýlené kremaci, čokovitá hlavička, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 72 mm; ø průřezu 9 mm; ø hlavice 12 mm; MP, inv. č. 300217 (*tab. 67:22c*).
23. Železná harfovité spona – v rozptýlené kremaci, šest fragmentů, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 106 mm; d. vinutí 65 mm; ø spirály 40 mm; ø průřezu 4–6 mm; MP, inv. č. 300218 (*tab. 67:23*).
- Kremace rozptýlena v okolí nádob.

Hrob H9/2012 – hrob nebyl dokumentován v úrovni (*tab. 52*). V okolí inventáře hrobu rozptýlená kremace.

1. Železná tyčinka – s hlavicí, asi jehlice, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; d. 35 mm; ø průřezu 3 mm; MP, inv. č. 300219 (*tab. 78:B1*).
2. Amfora – fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedohnědý, na hrdle sluníčka (s vypnulínami), na rozhraní hrdla a výdutě vpichování, šikmé rýsování a svislé žlábkování; v. 110 mm; ø okraje 87 mm; ø max. výdutě 137 mm; ø dna 27 mm; MP, inv. č. 300220 (*tab. 78:B2*).
3. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř tuhovaný; v. 145 mm; ø okraje 170 mm; ø max. výdutě 202 mm; ø dna 80 mm; MP, inv. č. 300221 (*tab. 78:B3*).
4. Amfora/osudí – fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř černý, na hrdle tuhování; dochovaná v. 22 mm; d. 60 mm; MP, inv. č. 300222 (*tab. 78:B4*).
- Kremace rozptýlena v okolí nádob.

Hrob H10/2012 – podmínky: plošný odkryv objektu před stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 103; podloží: kontext 102; nadloží: kontext 100, 101; rozměry výkopu pro kameny: 3,2 × 2,8 m; půdorys kamenné výplně v kontextu

Foto 23: Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“, povrch (foto: P. Fojtík).

Foto 24: Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“, povrch (foto: P. Fojtík).

103 po skrytí kontextů 100–101: obdélný se zaoblenými rohy; rozměry kamenné výplně v kontextu 103 po skrytí kontextů 100–101: 3,2 × 2,2 m; půdorys výkopu: obdélný se zaoblenými rohy; rozměry výkopu: 2,5 × 2 m; max. zjištěná hloubka výkopu 0,65 m pod úroveň současného terénu (zahlabeno 0,3 m po odstranění kontextů 100–101); půdorys srubové komory (podle rozložení nádob): obdélný; rozměry komory: asi 1,7 × 1,5 m; orientace výkopu a komory: ve směru hlavních světových stran, delší osa jih–sever; stěny výkopu: kolmé; dno výkopu: rovné; mohyla nepotvrzená. Množství kamene asi 3,5 m³. Hrob byl dokumentován ve třech úrovních (*foto 23–25; tab. 52, 74–78:A*).

1. Bronzová náušnice/záušnice – povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; ø 34 mm; ø průřezu 1,5 mm; MP, inv. č. 300223 (*tab. 71:1*).
2. Bronzový kruh – fragment, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; ø asi 44 mm; ø průřezu 1,5 mm; MP, inv. č. 300224 (*tab. 71:2*).
3. Bimetalická jehlice – fragment, povrch patinovaný a korodovaný, kónická bronzová hlavice a železná tyčinka, kruhový příčný průřez; d. 22 mm; ø průřezu 8 mm; ø hlavice 14 mm; MP, inv. č. 300225 (*tab. 71:3*).
4. Železný nůž – s trnem, povrch korodovaný; d. 108 mm;

- š. 18 mm; v. 3 mm; MP, inv. č. 300226 (*tab. 71:4*).
5. Železná tyčinka – fragment, asi část jehlice, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 54 mm; ø průřezu 7 mm; MP, inv. č. 300227 (*tab. 71:5*).
6. Železný nůž – s trnem, povrch korodovaný; d. 133 mm; š. 23 mm; v. 4 mm; MP, inv. č. 300228 (*tab. 71:6*).
7. Železná jehlice – tři fragmenty, povrch korodovaný, asi čochovitá hlavice, pravouhle ohnutá, kruhový příčný průřez; d. 103 mm; ø průřezu 8 mm; ø hlavice 11 mm; MP, inv. č. 300229 (*tab. 71:7*).
8. Železný nůž/břítva – v nádobě č. 29, s trnem, povrch korodovaný, špička ohnutá nahoru; d. 92 mm; š. 18 mm; v. 2 mm; MP, inv. č. 300230 (*tab. 71:8*).
9. Nádoba – fragment, uložena mimo hrobovou komoru v kamenném závalu, asi amforovitá zásobnice, povrch vně i uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 156 mm; MP, inv. č. 300231 (*tab. 71:9*).
10. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky, vpichování a sluníčka, vklepnuté dno; v. 75 mm; ø okraje 147 mm; ø max. výdutě 162 mm; ø dna 32 mm; MP, inv. č. 300232 (*tab. 71:10*).
11. Hrniec – povrch vně cihlový, uvnitř hnědý, na výduti oválné plastické výčnělky a prstování; v. 151 mm; ø okraje 155 mm; ø max. výdutě 190 mm; ø dna 102 mm; MP, inv. č. 300233 (*tab. 71:11*).
12. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně hnědočerný, na okraji tuhování, uvnitř tuhovaný, vklepnuté dno; v. 110 mm;

Foto 25: Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“, povrch (foto: P. Fojtík).

ø okraje 238 mm; ø max. výdutě 260 mm; ø dna 98 mm; MP, inv. č. 300234 (**tab. 71:12**).

13. Amforovitá zásobnice – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na hrdle horizontální rýhování a čtyři plastické vypnuliny, na rozhraní hrdla a výdutě šikmé rýhování, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 392 mm; ø okraje 306 mm; ø max. výdutě 462 mm; ø dna 136 mm; MP, inv. č. 300235 (**tab. 72:13**).

14. Šálek – fragment, uvnitř nádoby č. 13, povrch vně i uvnitř tuhovaný, uvnitř na dně rýsované šrafované trojúhelníky, vkleuté dno; v. 50 mm; ø okraje 103 mm; ø max. výdutě 112 mm; ø dna 18 mm; š. ucha 15 mm; MP, inv. č. 300236 (**tab. 71:14**).

15. Mísa se zataženým okrajem – uvnitř nádoby č. 16, povrch vně hnědý, na okraji tuhování, uvnitř tuhovaný; v. 90 mm; ø okraje 198 mm; ø max. výdutě 208 mm; ø dna 85 mm; MP, inv. č. 300237 (**tab. 71:15**).

16. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na výduti zavěšené mřížkované trojúhelníky; dochovaná v. 65 mm; ø max. výdutě 155 mm; ø dna 75 mm; MP, inv. č. 300238 (**tab. 71:16**).

17. Šálek – povrch vně i uvnitř tuhovaný, vkleuté dno; v. 44 mm; ø okraje 95 mm; ø max. výdutě 102 mm; ø dna 24 mm; š. ucha 15 mm; MP, inv. č. 300239 (**tab. 71:17**).

18. Amfora – fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na hrdle rýsované mřížkování a svislé rýsování/rastrování, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené a postavené rýsované trojúhelníky a šikmé rýsování; v. 268 mm; ø okraje 209 mm; ø max. výdutě 280 mm; ø dna 101 mm; MP, inv. č. 300240 (**tab. 72:18**).

19. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě horizontální důlkování, zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky s důlkováním a šikmé rýsování s důlkováním, vkleuté dno; v. 80 mm; ø okraje 122 mm; ø max. výdutě 149 mm; ø dna 34 mm; MP, inv. č. 300241 (**tab. 72:19**).

20. Šálek – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, vně na rozhraní hrdla a výdutě vpichování, vně kolem dna vpichování, uvnitř vlešťované trojúhelníky/oblouky svpichováním a sluníčka (s vhloubeninami), na dně sluníčko (s vhloubeninou), vkleuté dno vně lemováno vpichováním; v. 63 mm; ø okraje 134 mm; ø max. výdutě 138 mm; ø dna 34 mm; š. ucha 12 mm; MP, inv. č. 300242 (**tab. 73:20**).

21. Šálek – povrch vně i uvnitř červeně malovaný, vně na výduti bílý pás, na hrdle černě malované tečkování a svislé linie, na rozhraní hrdla a výdutě dvě černě malované horizontální linie, mezi nimi černě malované zavěšené šrafované trojúhelníky (na bílém podkladě), na uchu černě malované linie; v. 68 mm; ø okraje 142 mm; ø max. výdutě 166 mm; ø dna 45 mm; š. ucha 25 mm; MP, inv. č. 300243 (**tab. 72:21**).

22. Amfora – fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedohnědý, na hrdle tuhování a důlkování, na rozhraní hrdla a výdutě horizontální rýhování, na výduti šikmé rýsování a důlkování; v. 92 mm; ø okraje 81 mm; ø max. výdutě 110 mm; ø dna 32 mm; MP, inv. č. 300244 (**tab. 73:22**).

23. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř tuhovaný, uvnitř na dně dva kruhové žlábkky; v. 96 mm; ø okraje 248 mm; ø max. výdutě 262 mm; ø dna 85 mm; MP, inv. č. 300245 (**tab. 73:23**).

24. Mísa s prohnutým hrdlem – v nádobě č. 23, fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě rýsované kříže; dochovaná v. 52 mm; MP, inv. č. 300246 (**tab. 73:24**).

25. Mísa s prohnutým hrdlem – v nádobě č. 23, fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky a důlkování, vkleuté dno; v. 59 mm; ø okraje 91 mm; ø max. výdutě 102 mm; ø dna 35 mm; MP, inv. č. 300247 (**tab. 73:25**).

26. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedohnědý, na hrdle tuhování, na výduti šikmé rýsování; dochovaná v. 40 mm; MP, inv. č. 300248 (**tab. 73:26**).

27. Mísa s prohnutým hrdlem – použita jako urna, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě horizontální tečkování, zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky a svislé žlábkování, (mírně) vkleuté dno; v. 95 mm; ø okraje 213 mm; ø max. výdutě 241 mm; ø dna 78 mm; MP, inv. č. 300249 (**tab. 73:27**).

27a. Železná tyčinka – z obsahu nádoby č. 27, čtyři fragmenty, bez hlavice, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 115 mm; ø průřezu 7 mm; MP, inv. č. 300250 (**tab. 71:27a**).

27b. Bronzový kruh – z obsahu nádoby č. 27, dva fragmenty, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; ø 23 mm; ø průřezu 1,5 mm; MP, inv. č. 300251 (**tab. 71:27b**).

28. Mísa s prohnutým hrdlem – použita jako urna, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na výduti vhloubeniny, vkleuté dno; v. 88 mm; ø okraje 150 mm; ø max. výdutě 175 mm; ø dna 40 mm; MP, inv. č. 300252 (**tab. 73:28**).

29. Amfora/osudí – použita jako urna, fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na výduti šikmé rýsování; dochovaná v. 80 mm; MP, inv. č. 300253 (**tab. 73:29**).

30. Mísa s prohnutým okrajem – povrch vně i uvnitř červeně malovaný, vně na max. výduti bílý pás, na rozhraní hrdla černě malované zavěšené šrafované trojúhelníky (na bílém podkladě); v. 81 mm; ø okraje 135 mm; ø max. výdutě 174 mm; ø dna 51 mm; MP, inv. č. 300254 (**tab. 73:30**).

31. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř tuhovaný; v. 70 mm; ø okraje 188 mm; ø max. výdutě 199 mm; ø dna 78 mm; MP, inv. č. 300255 (**tab. 73:31**).

32. Mísa s prohnutým hrdlem/osudí – použita jako urna, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě důlkování; v. 120 mm; ø okraje 160 mm; ø max. výdutě 218 mm; ø dna 80 mm; MP, inv. č. 300256 (**tab. 73:32**).

32a. Železná tyčinka – z obsahu nádoby č. 32, dva fragmenty, asi část jehlice, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 49 mm; ø průřezu 8 mm; MP, inv. č. 300257 (**tab. 71:32a**).

33. Zvířecí kosti – MP, inv. č. 300258.

34. Bronzový kroužek – z obsahu nádoby č. 27, s kuličkou, asi pozůstatek sekundárního přepálení, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; ø 20 mm; ø průřezu 1,5 mm; MP, inv. č. 300259 (**tab. 71:34a**).

35. Šálek – uvnitř nádoby č. 13, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě důlkování, vkleuté dno; v. 45 mm; ø okraje 100 mm; ø max. výdutě 100 mm; ø dna 20 mm; š. ucha 13 mm; MP, inv. č. 300260 (**tab. 73:35**).

36. Šálek – uvnitř nádoby č. 11, povrch vně šedohnědý, uvnitř

cihlový; v. 58 mm; \varnothing okraje 105 mm; \varnothing max. výdutě 110 mm; \varnothing dna 28 mm; š. ucha 14 mm; MP, inv. č. 300261 (**tab. 73:36**).
 37. Podložka/poklice – uvnitř nádoby č. 11, fragment, povrch hnědý; dochovaná d. 75 mm; MP, inv. č. 300262 (**tab. 73:37**).
 38. Hliněný korálek – kónický, povrch šedohnědý; d. 15 mm; \varnothing 13 mm; \varnothing otvoru 2 mm; MP, inv. č. 300263 (**tab. 71:38**).
 39. Zvířecí kost – ze záspy komory; MP, inv. č. 300264.
 – Kremace rozptýlena v záspy.

Hrob H1/2017 – (K 500/H1); podmínky: plošný odkryv objektu před stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 103; podloží: kontext 102; nadloží: kontext 100, 101; půdorys kamenné výplně v kontextu 103 po skrytí kontextů 100–101: obdélný se zaoblenými rohy, uprostřed vkleslé kameny nad komorou, kameny zasahovaly do kontextů 100–101; rozměry kamenné výplně v kontextu 103 po skrytí kontextů 100–101: 3,2 × 2,8 m; půdorys výkopu: mírně obdélný se zaoblenými rohy; rozměry výkopu: 2,8 × 2,5 m; max. zjištěná hloubka výkopu: 1,6 m pod úroveň současného terénu (zahloubeno 0,8 m po odstranění kontextů 100–101); půdorys komory (podle rozmístění nádob): čtvercový; rozměry komory: 1,4 × 1,1 m; orientace výkopu a komory: téměř ve směru hlavních světových stran, delší osa jih–sever; stěny výkopu: kolmé; dno výkopu: rovné; mohyla nepotvrzená. Množství kamene 4,5 m³. Hrob byl dokumentován ve dvou úrovních (**foto 26–27, 34–35; tab. 79, 84–86**).

1. Amforovitá zásobnice – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na hrdle horizontální rýsování, tečkování, čtyři kruhové plastické vypnuliny a postavené rýsované šrafované trojúhelníky s tečkováním a sluníčky, na rozhraní hrdla a výdutě tečkování, plastické dvojité výčnělky, zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky s tečkováním a sluníčky a šikmé rýsování a tečkování, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 479 mm; \varnothing okraje 305 mm; \varnothing max. výdutě 546 mm; \varnothing dna 109 mm; MP, inv. č. 300272 (**tab. 80:1**).
 2. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř tuhovaný; v. 94 mm; \varnothing okraje 234 mm; \varnothing max. výdutě 248 mm; \varnothing dna 70 mm; MP, inv. č. 300273 (**tab. 81:2**).
 3. Amfora – použita jako urna, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na hrdle tuhování a důlkování, na rozhraní hrdla a výdutě plastické vypnuliny s tečkováním a vhloubeninami na vrcholu, šikmé rýsování a sluníčka; v. 179 mm; \varnothing okraje 180 mm; \varnothing max. výdutě 252 mm; \varnothing dna 82 mm; MP, inv. č. 300274 (**tab. 81:3**).
 4. Mísa s prohnutým hrdlem – použita jako urna, malé množství kremace, povrch vně i uvnitř cihlově červený, vně na okraji červené malování, na výduti bílé malování, na hrdle černě malované svislé linie, na výduti černě malované šikmé linie a nepravidelné rombové šrafované polygony; v. 75 mm; \varnothing okraje 133 mm; \varnothing max. výdutě 150 mm; \varnothing dna 45 mm; MP, inv. č. 300275 (**tab. 81:4**).
 5. Mísa s přehnutým okrajem – vyzvednuto společně s nádobami č. 33 a 38, fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na okraji šikmé rýhování; dochovaná v. 53 mm; MP, inv. č. 300276 (**tab. 81:5**).

6. Mísa s prohnutým hrdlem – uvnitř uloženy nádoby č. 35–37, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na hrdle důlkování, na rozhraní hrdla a výdutě svislé rýsování a žlábkování, šikmé rýsování a důlkování; v. 78 mm; \varnothing okraje 150 mm; \varnothing max. výdutě 183 mm; \varnothing dna 78 mm; MP, inv. č. 300277 (**tab. 81:6**).
 7. Miniaturní amfora – absence dna nevyklučuje původní otvor ve dně, fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedočerný, na rozhraní hrdla a výdutě šikmé rýsování, tečkování trojúhelníky a sluníčka; v. asi 55 mm; \varnothing okraje asi 35 mm; \varnothing max. výdutě 65 mm; \varnothing dna 18 mm; MP, inv. č. 300278 (**tab. 81:7**).
 8. Osudí – uvnitř železná spona č. 40, fragment, chybí okraj, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované a rýhované šrafované trojúhelníky s důlkováním a svislé rýhování; v. asi 130 mm; \varnothing okraje asi 190 mm; \varnothing max. výdutě 276 mm; \varnothing dna 80 mm; MP, inv. č. 300279 (**tab. 81:8**).
 9. Šálek – povrch vně i uvnitř cihlově červený, na výduti bílé podkladové malování, na hrdle černě malované tečkování a svislé linie, na výduti černě malované lomené linie, vklenuté dno; v. 73 mm; \varnothing okraje 94 mm; \varnothing max. výdutě 127 mm; \varnothing dna 30 mm; š. ucha 22 mm; MP, inv. č. 300280 (**tab. 81:9**).
 10a. Železný náramek/nápažník – fragment, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 73 mm; \varnothing průřezu 9 mm; MP, inv. č. 300281 (**tab. 82:10a**).
 10b. Železný náramek/nápažník – fragment, povrch korodovaný, nepravidelný příčný průřez; d. 55 mm; d. průřezu 7 mm; MP, inv. č. 300282 (**tab. 82:10b**).
 11. Bronzový kruh – povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 37 mm; \varnothing průřezu 5 mm; MP, inv. č. 300283 (**tab. 82:11**).
 12. Bronzový kruh – povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 35 mm; \varnothing průřezu 4 mm; MP, inv. č. 300284 (**tab. 82:12**).
 13. Šálek – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na max. výduti tečkování, na spodní části sluníčka (s vypnuliny), uvnitř rýsované a žlábkované šrafované trojúhelníky s tečkováním, volné kónické pruhy se sluníčky (s vhloubeninami), vklenuté dno; v. 58 mm; \varnothing okraje 121 mm; \varnothing max. výdutě 130 mm; \varnothing dna 32 mm; š. ucha 20 mm; MP, inv. č. 300285 (**tab. 82:13**).
 14. Šálek – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na max. výduti tečkování, na spodní části sluníčka (s vypnuliny), uvnitř rýsované a žlábkované šrafované trojúhelníky s tečkováním, volné kónické pruhy se sluníčky (s vhloubeninami), vklenuté dno; v. 58 mm; \varnothing okraje 127 mm; \varnothing max. výdutě 131 mm; \varnothing dna 32 mm; š. ucha 20 mm; MP, inv. č. 300286 (**tab. 82:14**).
 15. Železný nůž – v blízkosti zvířecích kostí č. 16, fragment, chybí část k rukojeti, povrch korodovaný; d. 112 mm; š. 23 mm; v. 6 mm; MP, inv. č. 300287 (**tab. 82:15**).
 16. Zvířecí kosti – v blízkosti železného nože č. 15; MP, inv. č. 300288.
 17. Amfora – uvnitř uložena nádoba č. 32, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedohnědý, na hrdle horizontální rýsování, vpichování, důlkování a sluníčka, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky a šikmé rýsování, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 213 mm; \varnothing okraje 180 mm; \varnothing max. výdutě 267 mm; \varnothing dna 76 mm; MP, inv. č. 300289 (**tab. 82:17**).

Foto 26: Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“, povrch (foto: P. Fojtík).

Foto 27: Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“, výkop (foto: P. Fojtík).

18. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř tuhovány; v. 85 mm; \varnothing okraje 196 mm; \varnothing max. výdutě 205 mm; \varnothing dna 90 mm; MP, inv. č. 300290 (**tab. 82:18**).
19. Poklice – mísovitá s uchem, povrch vně i uvnitř hnědý; v. 70 mm; \varnothing okraje 172 mm; š. ucha 15 mm; MP, inv. č. 300291 (**tab. 82:19**).
20. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně i uvnitř tuhovány, na hrdle důlkování, na rozhraní hrdla a výdutě svislé rýsování a žlábkování, šikmé rýsování a důlkování, vklenuté dno; v. 85 mm; \varnothing okraje 193 mm; \varnothing max. výdutě 219 mm; \varnothing dna 75 mm; MP, inv. č. 300292 (**tab. 83:20**).
21. Šálek – povrch vně i uvnitř tuhovány, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky s důlkováním; v. 63 mm; \varnothing okraje 104 mm; \varnothing max. výdutě 128 mm; \varnothing dna 28 mm; š. ucha 18 mm; MP, inv. č. 300293 (**tab. 83:21**).
22. Šálek – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovány; dochovaná v. 40 mm; š. ucha 24 mm; MP, inv. č. 300294 (**tab. 82:22**).
23. Bronzový kruh – povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 37 mm; \varnothing průřezu 4 mm; MP, inv. č. 300295 (**tab. 82:23**).
24. Miniaturní amfora – povrch vně tuhovány, uvnitř šedý, na hrdle tuhovány, horizontální rýsování a důlkování, na rozhraní hrdla a výdutě tečkování, svislé a šikmé rýsování, důlkování a tečkování, vklenuté dno; v. 43 mm; \varnothing okraje 29 mm; \varnothing max. výdutě 54 mm; \varnothing dna 10 mm; MP, inv. č. 300296 (**tab. 83:24**).
25. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně i uvnitř tuhovány, na hrdle důlkování, na rozhraní hrdla a výdutě svislé rýsování a žlábkování, šikmé rýsování a důlkování, vklenuté dno; v. 65 mm; \varnothing okraje 107 mm; \varnothing max. výdutě 134 mm; \varnothing dna 40 mm; MP, inv. č. 300297 (**tab. 83:25**).
26. Amfora/osudí – povrch vně i uvnitř tuhovány, na hrdle horizontální rýhování a důlkování, na rozhraní hrdla a výdutě svislé rýsování a žlábkování, šikmé rýsování a důlkování; v. 115 mm; \varnothing okraje 128 mm; \varnothing max. výdutě 192 mm; \varnothing dna 80 mm; MP, inv. č. 300298 (**tab. 83:26**).
27. Nádoba – nevyzvednutá, zcela rozpadlá.
28. Hrnc – povrch vně i uvnitř okrový, na výduti plastická páska s výčnělky a rýhováním, vklenuté dno; v. 149 mm; \varnothing okraje 142 mm; \varnothing max. výdutě 192 mm; \varnothing dna 87 mm; MP, inv. č. 300299 (**tab. 83:28**).
29. Šálek – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovány, na rozhraní hrdla a výdutě vpichování, uvnitř svislé rýhování, vklenuté dno; v. 50 mm; \varnothing okraje 109 mm; \varnothing rozhraní hrdla a výdutě 103 mm; \varnothing dna 24 mm; š. ucha 18 mm; MP, inv. č. 300300 (**tab. 83:29**).
30. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovány, na rozhraní hrdla a výdutě šikmé rýsování; dochovaná v. 44 mm; MP, inv. č. 300301 (**tab. 83:30**).
31. Podložka – bez držadla, funkčně asi poklice, povrch hnědý, tři důlky uprostřed; \varnothing 152 mm; v. 13 mm; MP, inv. č. 300302 (**tab. 83:31**).
32. Šálek – uvnitř nádoby č. 17, fragment, povrch vně i uvnitř tuhovány, na max. výduti tečkování, uvnitř rýsované a žlábkované šrafované trojúhelníky s tečkováním, volné kónické pruhy, vklenuté dno s vhloubeninou; v. 54 mm; \varnothing okraje 98 mm; \varnothing max. výdutě 105 mm; \varnothing dna 26 mm; š. ucha 16 mm; MP, inv. č. 300303 (**tab. 83:32**).
33. Nádoba – fragment, vyzvednuto společně s nádobami č. 5 a 38, fragment, povrch vně i uvnitř tuhovány; dochovaná v. 30 mm; MP, inv. č. 300304 (**tab. 83:33**).
34. Miniaturní amfora – vyzvednuto společně s nádobou č. 7, funkčně rhyton, otvor ve dně (před výpalem), fragment, povrch vně tuhovány, uvnitř šedočerný, na hrdle horizontální rýsování a tečkování, na rozhraní hrdla a výdutě šikmé rýsování a tečkování; dochovaná v. 40 mm; \varnothing okraje asi 31 mm; \varnothing max. výdutě 50 mm; \varnothing dna 12 mm; MP, inv. č. 300305 (**tab. 83:34**).
35. Miniaturní mísa s přehnutým okrajem – uvnitř nádoby č. 6, povrch vně i uvnitř tuhovány, šikmé rýsování na okraji, vklenuté dno; v. 24 mm; \varnothing okraje 84 mm; \varnothing dna 20 mm; MP, inv. č. 300306 (**tab. 83:35**).
36. Miniaturní amfora – uvnitř nádoby č. 6, fragment, funkčně rhyton, otvor ve dně (před výpalem), povrch vně tuhovány, uvnitř šedý, na hrdle tuhovány, horizontální rýsování a tečkování, na rozhraní hrdla a výdutě šikmé rýsování a tečkování; v. 44 mm; \varnothing okraje 30 mm; \varnothing max. výdutě 51 mm; \varnothing dna 14 mm; MP, inv. č. 300307 (**tab. 83:36**).
37. Miniaturní amfora – uvnitř nádoby č. 6, fragment, funkčně rhyton, otvor ve dně (před výpalem), povrch vně tuhovány, uvnitř šedý, na hrdle tuhovány, horizontální rýsování a tečkování, na rozhraní hrdla a výdutě šikmé rýsování a tečkování; v. 45 mm; \varnothing okraje 30 mm; \varnothing max. výdutě 52 mm; \varnothing dna 14 mm; MP, inv. č. 300308 (**tab. 83:37**).
38. Mísa s prohnutým hrdlem – vyzvednuta společně s nádobami č. 5 a 33, fragment, povrch vně i uvnitř tuhovány, na hrdle horizontální rýsování, na rozhraní hrdla a výdutě šikmé rýsování, tečkování a sluníčka; dochovaná v. 30 mm; MP, inv. č. 300309 (**tab. 83:38**).
39. Nádoba – nevyzvednutá, její stopy pod nádobou č. 3.
- 40a. Železná harfovité spona (1/4) – uvnitř nádoby č. 8, spirála, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 43 mm; \varnothing průřezu 2–4 mm; MP, inv. č. 300310 (**tab. 82:40a**).
- 40b. Železná harfovité spona (2/4) – uvnitř nádoby č. 8, lučič, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 64 mm; \varnothing 8 mm; MP, inv. č. 300310 (**tab. 82:40b**).
- 40c. Železná harfovité spona (3/4) – uvnitř nádoby č. 8, vinutí, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 74 mm; \varnothing průřezu 10 mm; MP, inv. č. 300310 (**tab. 82:40c**).
- 40d. Železná harfovité spona (4/4) – uvnitř nádoby č. 8, asi jehla, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 32 mm; \varnothing průřezu 3 mm; MP, inv. č. 300310 (**tab. 82:40d**).
41. Bronzová náušnice/záušnice – povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 1 mm; \varnothing průřezu 1,5 mm; MP, inv. č. 300311 (**tab. 82:41**).
42. Zvířecí kost – MP, inv. č. 300312.
- Bronzový slitek ze zásypu komory – MP, inv. č. 300313.
 - Zlomky keramiky ze zásypu komory – MP, inv. č. 300314.

Hrob H2/2017 – (K 501/H2); podmínky: plošný odkryv objektu před stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 103; podloží: kontext 102; nadloží: kontext 100, 101;

půdorys kamenné výplně v kontextu 103 po skrytí kontextů 100–101; obdélný se zaoblenými rohy, uprostřed vkleslé kameny nad komorou, kameny zasahovaly do kontextů 100–101; rozměry kamenné výplně v kontextu 103 po skrytí kontextů 100–101: 3 × 2,4 m; půdorys výkopu: obdélný se zaoblenými rohy; rozměry výkopu: 3 × 2,4 m; max. zjištěná hloubka výkopu: 1,3 m pod úroveň současného terénu (zahlobeno 0,4 m po odstranění kontextů 100–101); půdorys komory (podle rozmístění nádob): čtvercový; rozměry komory: asi 1,4 × 1,4 m; orientace výkopu a komory: téměř ve směru hlavních světových stran, delší osa jih–sever; stěny výkopu: kolmé; dno výkopu: rovné; mohyla nepotvrzená. Množství kamene asi 2,5 m³. Hrob byl dokumentován ve dvou úrovních (*foto 28–29, 34–35; tab. 79, 90–92*).

1. Osudí – vyzvednuto společně s nádobami č. 24 a 25, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky; v. 131 mm; ø okraje 182 mm; ø max. výdutě 230 mm; ø dna 83 mm; MP, inv. č. 300315 (*tab. 87:1*).
2. Mísa se zataženým okrajem – použita jako urna, fragment, povrch vně šedo hnědý (stopy tuhování), uvnitř hnědý; dochovaná v. 78 mm; ø max. výdutě 230 mm; ø dna 78 mm; MP, inv. č. 300316 (*tab. 87:2*).
3. Zvířecí kosti – MP, inv. č. 300317.
4. Železný nůž – část k rukojeti odlomena, povrch korodovaný; d. 92 mm; š. 20 mm; v. 2 mm; MP, inv. č. 300318 (*tab. 87:4*).
5. Železný kruh – fragment, možná z opasku, ležel s č. 4, povrch korodovaný, plochý příčný průřez; d. 62 mm; š. průřezu 6 mm; MP, inv. č. 300319 (*tab. 87:5*).
6. Hrnc – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, dvě ucha pod okrajem; v. 178 mm; ø okraje 155 mm; ø max. výdutě 202 mm; ø dna 104 mm; š. ucha 18 mm; MP, inv. č. 300320 (*tab. 87:6*).
7. Hrnc – uvnitř poklice č. 28, povrch vně i uvnitř hnědý, na výduti plastické výčnělky a prstování; v. 147 mm; ø okraje 129 mm; ø max. výdutě 156 mm; ø dna 77 mm; MP, inv. č. 300321 (*tab. 87:7*).
8. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně tuhovaný, uvnitř šedočerný; v. 81 mm; ø okraje 112 mm; ø max. výdutě 153 mm; ø dna 50 mm; MP, inv. č. 300322 (*tab. 87:8*).
9. Hrnc – uvnitř poklice č. 29, použit jako urna, malé množství kremace, povrch vně i uvnitř hnědý, jedno ucho na okraji; v. 133 mm; ø okraje 124 mm; ø max. výdutě 145 mm; ø dna 74 mm; š. ucha 18 mm; MP, inv. č. 300323 (*tab. 87:9*).
10. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně hnědý, na okraji tuhování, uvnitř tuhovaný; v. 79 mm; ø okraje 182 mm; ø max. výdutě 190 mm; ø dna 70 mm; MP, inv. č. 300324 (*tab. 87:10*).
11. Šálek – povrch vně i uvnitř tuhovaný; v. 45 mm; ø okraje 81 mm; ø max. výdutě 86 mm; ø dna 33 mm; š. ucha 18 mm; MP, inv. č. 300325 (*tab. 87:11*).
12. Šálek – povrch vně i uvnitř cihlový, na hrdle černé tečkování, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené černě malované šrafované trojúhelníky s úponky a černě malovaný hřebenový motiv s kroužky, černě malované linie na uchu; v. 67 mm; ø okraje 154 mm; ø max. výdutě 158 mm; ø dna 62 mm; š. ucha 17 mm; MP, inv. č. 300326 (*tab. 88:12*).
13. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně tuhovaný, uvnitř šedo hnědý, na okraji tuhování, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky s důlkováním, vklenuté dno; v. 66 mm; ø okraje 96 mm; ø max. výdutě 122 mm; ø dna 38 mm; MP, inv. č. 300327 (*tab. 87:13*).
14. Šálek – povrch vně i uvnitř tuhovaný; v. 33 mm; ø okraje 70 mm; ø dna 25 mm; š. ucha 17 mm; MP, inv. č. 300328 (*tab. 87:14*).
15. Amfora – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na hrdle horizontální rýhování, žlábkovaná kolečka s vhloubeninami a důlkování, na rozhraní hrdla a výdutě svislé rýhování, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 210 mm; ø okraje 184 mm; ø max. výdutě 275 mm; ø dna 95 mm; MP, inv. č. 300329 (*tab. 88:15*).
16. Amforovitá zásobnice – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na hrdle horizontální rýhování, žlábkovaná kolečka s vhloubeninami, na rozhraní hrdla a výdutě svislé rýhování, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 380 mm; ø okraje 280 mm; ø max. výdutě 430 mm; ø dna 128 mm; MP, inv. č. 300330 (*tab. 88:16*).
17. Šálek – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, uvnitř lomené rýhování a vypuliny (vně vhloubeniny), vklenuté dno; v. 54 mm; ø okraje 108 mm; ø max. výdutě 114 mm; ø dna 38 mm; š. ucha 18 mm; MP, inv. č. 300331 (*tab. 89:17*).
18. Hrnc – malé množství kremace, povrch vně i uvnitř hnědý, plastická páska a výčnělky na výduti; v. 121 mm; ø okraje 120 mm; ø max. výdutě 150 mm; ø dna 88 mm; MP, inv. č. 300332 (*tab. 87:18*).
19. Oválná kónická mísa – malé množství kremace, povrch vně hnědý, na okraji tuhování, uvnitř tuhovaný, oválné plastické výčnělky/držadla v nejširších částech okraje, uvnitř vlešťování svislých a šikmých pásů; v. 70 mm; d. okraje s výčnělky 231 mm; d. dna 93 mm; MP, inv. č. 300333 (*tab. 89:19*).
20. Amfora – uvnitř nádoba č. 22, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na hrdle tuhování, na rozhraní hrdla a výdutě plastická páska se čtyřmi výčnělky a prstováním; v. 148 mm; ø okraje 125 mm; ø max. výdutě 189 mm; ø dna 67 mm; MP, inv. č. 300334 (*tab. 89:20*).
21. Mísa s (mírně) zataženým okrajem – povrch vně hnědý, na okraji tuhování, uvnitř tuhovaný; v. 76 mm; ø okraje 171 mm; ø max. výdutě 176 mm; ø dna 78 mm; MP, inv. č. 300335 (*tab. 88:21*).
22. Šálek – uvnitř nádoby č. 20, povrch vně i uvnitř tuhovaný, uvnitř lomené rýhování a plastické vypuliny (vně vhloubeniny), vklenuté dno; v. 61 mm; ø okraje 111 mm; ø max. výdutě 113 mm; ø dna 34 mm; š. ucha 18 mm; MP, inv. č. 300336 (*tab. 89:22*).
- 23a. Železný kruh/náramek/nápažník – uvnitř nádoby č. 2, uzavřený, povrch korodovaný, oválný/plochý příčný průřez; d. 60 mm; š. průřezu 9 mm; MP, inv. č. 300337 (*tab. 87:23a*).
- 23b. Železný kruh/náramek/nápažník a tyčinka – pět fragmentů, uvnitř nádoby č. 2, povrch korodovaný, neurčitý příčný průřez kruhu a kruhový příčný průřez tyčinky; d. 24–45 mm; š. neurčitého průřezu 7–12 mm; ø tyčinky 6 mm; MP, inv. č. 300337 (*tab. 87:23b*).

Foto 28: Seloutky H2/2017 – „Na Štastných“, povrch (foto: P. Fojtík).

Foto 29: Seloutky H2/2017 – „Na Štastných“, výkop (foto P. Fojtík).

24. Mísa se zataženým okrajem – vyzvednuta společně s nádobami č. 1 a 25, povrch vně hnědý, na okraji tuhování, uvnitř tuhovaný, vlešřované lomené pásy; v. 103 mm; \varnothing okraje 248 mm; \varnothing max. výdutě 259 mm; \varnothing dna 100 mm; MP, inv. č. 300338 (**tab. 89:24**).
25. Šálek – vyzvednut společně s nádobami č. 1 a 24, fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedohnědý, na rozhraní hrdla a výdutě rýsované šrafované trojúhelníky s tečkováním a sluníčka, otvor v dolní části a uchu; dochovaná v. 72 mm; \varnothing max. výdutě 154 mm; š. ucha 18 mm; \varnothing otvoru v dolní části a uchu 4 mm; MP, inv. č. 300339 (**tab. 89:25**).
26. Mísa se zataženým okrajem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na okraji svislé vertikální oválné plastické výčnělky; dochovaná v. 70 mm; MP, inv. č. 300340 (**tab. 89:26**).
27. Nádoba – fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedohnědý; MP, inv. č. 300341 (**tab. 89:27**).
28. Podložka – vyzvednuta s nádobou č. 7, funkčně asi poklice, povrch hnědý; MP, inv. č. 300342 (**tab. 87:28**).
29. Poklice – vyzvednuta s nádobou č. 9, povrch hnědý; MP, inv. č. 300343 (**tab. 87:29**).
30. Šálek – fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedohnědý, na rozhraní hrdla a výdutě rýsované/rastrované šrafované trojúhelníky s tečkováním a sluníčka; dochovaná v. 86 mm; š. ucha 19 mm; MP, inv. č. 300341 (**tab. 89:30**).

Hrob H3/2017 – (K 502/H3); podmínky: plošný odkryv objektu před stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 103; podloží: kontext 102; nadloží: kontext 100, 101; půdorys kamenné výplně v kontextu 103 po skrytí kontextů 100–101: obdélný se zaoblenými rohy, uprostřed vkleslé kameny nad komorou, kameny zasahovaly do kontextů 100–101; rozměry kamenné výplně v kontextu 103 po skrytí kontextů 100–101: 2,8 × 1,9 m; půdorys výkopu: čtvercový se zaoblenými rohy; rozměry výkopu: 3 × 2,9 m; max. zjištěná hloubka výkopu: 1,45 m pod úroveň současného terénu (zahlobeno 0,55 m po odstranění kontextů 100–101); půdorys komory (podle rozmístění nádob): čtvercový; rozměry komory: asi 1,4 × 1,4 m; orientace výkopu a komory: téměř ve směru hlavních světových stran; stěny výkopu: kolmé; dno výkopu: rovné; mohyla nepotvrzená. Množství kamene asi 1,5 m³. Hrob byl dokumentován ve dvou úrovních (**foto 30–31, 34–35; tab. 79, 96–98**).

1. Osudí – použito jako urna, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na rozhraní hrdla a výdutě šikmé souvislé žlábkování; v. 140 mm; \varnothing okraje 228 mm; \varnothing max. výdutě 290 mm; \varnothing dna 88 mm; MP, inv. č. 300344 (**tab. 93:1**).
- 1a. Skleněné kroužky (35 ks) – uvnitř nádoby č. 1, povrch hnědý, u některých kusů černý (asi silně přepálený/oxidovaný); \varnothing 4–5 mm; v. 1–2 mm; MP, inv. č. 300345 (**tab. 93:1a**).
- 1b. Železná harfovité spona (1/5) – uvnitř nádoby č. 1, fragment jehly, asi souvisí s č. 4, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 39 mm; \varnothing 4 mm; MP, inv. č. 300346 (**tab. 93:1b**).
- 1c. Železná jehlice (1/2) – uvnitř nádoby č. 1, fragment jehly,

- asi souvisí s č. 5, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 36 mm; \varnothing 6 mm; MP, inv. č. 300347 (**tab. 93:1c**).
2. Bronzová náušnice/záušnice – fragment, asi souvisí s č. 3, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 40 mm; \varnothing průřezu 1 mm; MP, inv. č. 300348 (**tab. 93:2**).
3. Bronzová náušnice/záušnice – sedm fragmentů, asi souvisí s č. 2, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing asi 40 mm; \varnothing průřezu 1 mm; MP, inv. č. 300349 (**tab. 93:3**).
- 4a. Železná harfovité spona (2/5) – spirála, asi souvisí s č. 1b, 4b–4d, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 48 mm; \varnothing průřezu 3 mm; MP, inv. č. 300350 (**tab. 93:4a**).
- 4b. Železná harfovité spona (3/5) – fragment vinutí, povrch korodovaný, asi souvisí s č. 1b, 4a a 4c–4d, kruhový příčný průřez; d. 44 mm; \varnothing průřezu 3 mm; MP, inv. č. 300351 (**tab. 93:4b**).
- 4c. Železná harfovité spona (4/5) – fragment vinutí, asi souvisí s č. 1b, 4a–4b a 4d, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 34 mm; \varnothing průřezu 3 mm; MP, inv. č. 300352 (**tab. 93:4c**).
- 4d. Železná harfovité spona (5/5) – fragment lučičku, povrch korodovaný, asi souvisí s č. 1b a 4a–4c, kruhový příčný průřez; d. 39 mm; š. 7 mm; MP, inv. č. 300353 (**tab. 93:4d**).
5. Železná jehlice (2/2) – fragment, čokovitá hlavice, povrch korodovaný, asi souvisí s č. 1c, kruhový příčný průřez; d. 49 mm; \varnothing průřezu 4 mm; \varnothing hlavice 8 mm; MP, inv. č. 300354 (**tab. 93:5**).
6. Bronzová náušnice/záušnice – povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing náušnice/záušnice 40 mm; \varnothing průřezu 1 mm; MP, inv. č. 300355 (**tab. 93:6**).
7. Skleněné kroužky (19 ks) – v okolí nádoby č. 1, povrch hnědý, u některých kusů černý (asi silně přepálený/oxidovaný); \varnothing 4–5 mm; v. 1–2 mm; MP, inv. č. 300356 (**tab. 93:7**).
8. Železný nůž – v blízkosti zvířecích kostí č. 13, dva fragmenty, špička chybí, s trnem, povrch korodovaný; d. 105 mm; š. 20 mm; v. 1,5 mm; MP, inv. č. 300357 (**tab. 93:8**).
9. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 78 mm; MP, inv. č. 300358 (**tab. 93:9**).
10. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené dělené rastrované trojúhelníky s důlkováním; dochovaná v. 75 mm; MP, inv. č. 300359 (**tab. 93:10**).
- 11a. Železný náramek/nápažník – otevřený, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 77 mm; \varnothing průřezu 5 mm; MP, inv. č. 300360 (**tab. 93:11a**).
- 11b. Železný náramek/nápažník – otevřený, s jedním čokovitým zakončením, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez ve středu širší a u okrajů užší; d. 81 mm; \varnothing průřezu středu 8 mm; \varnothing průřezu u okrajů 6 mm; \varnothing hlavice 9 mm; MP, inv. č. 300361 (**tab. 93:11b**).
12. Nádoba – fragment, asi mísa s prohnutým hrdlem, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě tečkování; dochovaná v. 32 mm; MP, inv. č. 300362 (**tab. 93:12**).
13. Zvířecí kosti – v blízkosti nože č. 8, MP, inv. č. 300363.
14. Hrnc – povrch vně hnědý, uvnitř cihlový, na výduti plastické výčnělky a prstování; v. 157 mm; \varnothing 128 mm; \varnothing max. výdutě 168 mm; \varnothing dna 87 mm; MP, inv. č. 300364 (**tab. 93:14**).

Foto 30: Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“, povrch (foto P. Fojtík).

Foto 31: Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“, výkop (foto P. Fojtík).

15. Mísa s prohnutým okrajem – povrch vně i uvnitř cihlový, na výdutí vně malovaný bílý pás, vkleututé dno; v. 110 mm; ø 164 mm; ø max. výdutě 188 mm; ø dna 30 mm; MP, inv. č. 300365 (*tab. 94:15*).

16. Nádoba – fragment, asi mísa se zataženým okrajem, povrch vně i uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 70 mm; MP, inv. č. 300366 (*tab. 94:16*).

17. Amforovitá zásobnice – povrch vně tuhovaný, uvnitř cihlový, čtyři kruhové plastické vypnuliny a postavené rýsované šrafované trojúhelníky se sluničky a tečkováním, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky se sluničky a šikmé rýsování s tečkováním, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 437 mm; ø okraje 291 mm; ø max. výdutě 462 mm; ø dna 126 mm; MP, inv. č. 300367 (*tab. 95:17*).

18. Hrnc – povrch vně cihlový, uvnitř hnědý, na výdutí plastické výčnělky a prstování; v. 180 mm; ø okraje 106 mm; ø max. výdutě 168 mm; ø dna 90 mm; MP, inv. č. 300368 (*tab. 94:18*).

19. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně hnědý, na okraji tuhování, uvnitř tuhovaný; v. 110 mm; ø okraje 228 mm; ø max. výdutě 240 mm; ø dna 75 mm; MP, inv. č. 300369 (*tab. 94:19*).

20. Nádoba – povrch vně i uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 44 mm; MP, inv. č. 300370 (*tab. 94:20*).

21. Mísa se zataženým okrajem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný; tři plastické laloky na okraji; dochovaná v. 50 mm; ø okraje 98 mm; ø max. výdutě 108 mm; MP, inv. č. 300371 (*tab. 94:21*).

22. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř hnědý, vně i uvnitř na okraji tuhování, uvnitř tuhované pásy; v. 63 mm; ø okraje 198 mm; ø max. výdutě 205 mm; ø dna 50 mm; MP, inv. č. 300372 (*tab. 94:22*).

23. Mísa se zataženým okrajem – fragment, uložena společně s nádobou č. 26, povrch vně i uvnitř tuhovaný, tři plastické laloky na okraji; dochovaná v. 52 mm; ø okraje 108 mm; ø max. výdutě 112 mm; MP, inv. č. 300373 (*tab. 94:23*).

24. Mísa se zataženým okrajem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, šikmé rýsování na okraji a pod okrajem, šikmé rýhování uvnitř pod okrajem; dochovaná v. 28 mm; MP, inv. č. 300374 (*tab. 94:24*).

25. Mísa se zataženým okrajem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 67 mm; MP, inv. č. 300375 (*tab. 94:25*).

26. Nádoba – fragment, asi mísa s prohnutým hrdlem, uložena společně s nádobou č. 23, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na hrdle tuhování, na rozhraní hrdla a výdutě tečkování; dochovaná v. 22 mm; MP, inv. č. 300376 (*tab. 94:26*).

Hrob H4/2017 – (K 503/H4); podmínky: plošný odkryv objektu před stavbou; druh kontextu: výkop; výplň: kontext 103; podloží: kontext 102; nadloží: kontext 100, 101; půdorys kamenné výplně v kontextu 103 po skrytí kontextů 100–101: obdélný se zaoblenými rohy, kameny zasahovaly do kontextů 100–101; rozměry kamenné výplně v kontextu 103 po skrytí kontextů 100–101: 3,2 × 2,3 m; půdorys výkopu: čtvercový se zaoblenými rohy; rozměry výkopu: 2,9 × 2,9 m; max. zjištěná hloubka výkopu: 1,75 m pod úroveň současného terénu (zahlobeno 0,85 m po odstra-

nění kontextů 100–101); půdorys srubové komory (podle zachovalých negativů dřev): čtvercový; rozměry komory: asi 1,9 × 1,7 m, přesahy dřev v rozích asi 0,3 m; orientace výkopu a komory: téměř ve směru hlavních světových stran; stěny výkopu: kolmé; dno výkopu: rovné; mohyla nepotvrzená. Množství kamene asi 4,5 m³. Hrob byl dokumentován ve dvou úrovních (*foto 32–35; tab. 79, 104–107*).

1. Hrnc – povrch vně šedočerný s hnědými oky, uvnitř hnědý, na výdutí plastické výčnělky a prstování; v. 140 mm; ø okraje 105 mm; ø max. výdutě 178 mm; ø dna 75 mm; MP, inv. č. 300377 (*tab. 99:1*).

2. Hrnc – povrch vně hnědý, uvnitř šedočerný; v. 142 mm; ø okraje 126 mm; ø max. výdutě 173 mm; ø dna 90 mm; MP, inv. č. 300378 (*tab. 99:2*).

3. Poklice – s držadlem, na okraji otvor (před výpalem), povrch tuhovaný; v. 50 mm; ø 120 mm; ø držadla 31 mm; MP, inv. č. 300379 (*tab. 99:3*).

4. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně hnědočerný, na okraji tuhování, uvnitř tuhovaný; v. 69 mm; ø okraje 153 mm; ø max. výdutě 162 mm; ø dna 58 mm; MP, inv. č. 300380 (*tab. 99:4*).

5. Šálek – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované mřížkované trojúhelníky se sluničky a svislé a šikmé rýsování se sluničky, vkleututé dno; v. 70 mm; ø okraje 72 mm; ø max. výdutě 130 mm; ø dna 37 mm; š. ucha 18 mm; MP, inv. č. 300381 (*tab. 99:5*).

6. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě svislé rastrování a rýsované sluničko s důlkováním; v. 81 mm; ø okraje 142 mm; ø max. výdutě 174 mm; ø dna 64 mm; MP, inv. č. 300382 (*tab. 99:6*).

7. Šálek – povrch vně i uvnitř cihlový, na hrdle a výdutí karmínově červené malování, na výdutí vně malovaný bílý pás a zavěšené černě malované mřížkované trojúhelníky, uvnitř na okraji karmínově červená malba a čtyři vertikální svazky černého malování, na uchu karmínově červené malování, vkleututé dno; v. 71 mm; ø okraje 137 mm; ø max. výdutě 164 mm; ø dna 26 mm; š. ucha 19 mm; MP, inv. č. 300383 (*tab. 99:7*).

8. Šálek – odlomené ucho, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedo-hnědý (stopy tuhování), na rozmezí hrdla a výdutě horizontální rýhování, zavěšené dělené rýsované mřížkované trojúhelníky s tečkováním a svislé rýsování a rýhování s tečkováním, vkleututé dno; v. 65 mm; ø okraje 69 mm; ø max. výdutě 104 mm; ø dna 28 mm; MP, inv. č. 300384 (*tab. 99:8*).

9. Mísa se zataženým okrajem – vedle/uvnitř zvířecí kost č. 38, povrch vně i uvnitř tuhovaný, vkleututé dno; v. 58 mm; ø okraje 114 mm; ø max. výdutě 123 mm; ø dna 30 mm; MP, inv. č. 300385 (*tab. 99:9*).

10. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě šikmé rýsování a tečkování a vhloubeniny, vkleututé dno; v. 83 mm; ø okraje 130 mm; ø max. výdutě 155 mm; ø dna 40 mm; MP, inv. č. 300386 (*tab. 99:10*).

11. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě šikmé rýsování, vpichování

Foto 32: Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“, povrch (foto: P. Fojtík).

Foto 33: Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“, výkop (foto: P. Fojtík).

a sluníčka, vkleuté dno; v. 74 mm; \varnothing okraje 130 mm; \varnothing max. výdutě 155 mm; \varnothing dna 30 mm; MP, inv. č. 300387 (**tab. 99:11**).

12. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, chybí části okraje, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na hrdle rastrování, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované trojúhelníky s důlkováním a šikmé rýsování; v. 90 mm; \varnothing okraje 142 mm; \varnothing max. výdutě 175 mm; \varnothing dna 54 mm; MP, inv. č. 300388 (**tab. 100:12**).

13. Mísa s prohnutým hrdlem – vedle/uvnitř zvířecí kost č. 39, fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě šikmé rýsování a vhloubeniny, vkleuté dno; v. 71 mm; \varnothing okraje 160 mm; \varnothing max. výdutě 178 mm; \varnothing dna 30 mm; MP, inv. č. 300389 (**tab. 100:13**).

14. Mísa s prohnutým hrdlem – použita jako urna, vedle/uvnitř zvířecí kost č. 40, fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na hrdle tuhování a vpichování, na rozhraní hrdla a výdutě šikmé rýsování, vpichování a sluníčka; v. 118 mm; \varnothing okraje 154 mm; \varnothing max. výdutě 203 mm; \varnothing dna 63 mm; MP, inv. č. 300390 (**tab. 100:14**).

15. Šálek – dvojkónický, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na horní části výdutě sluníčka, na rozhraní hrdla a výdutě dvě plastické horizontální lišty s obloukovitými výstupky a vpichování, mezi lištami a v obloucích vhloubeniny, dno nevyvinuté; v. 67 mm; \varnothing okraje 91 mm; \varnothing max. výdutě 122 mm; š. ucha 16 mm; MP, inv. č. 300391 (**tab. 100:15**).

16. Zvířecí kosti – MP, inv. č. 300392.

17a. Železný nůž – fragment, s trnem, povrch korodovaný; d. 108 mm; š. 19 mm; v. 3 mm; MP, inv. č. 300393 (**tab. 100:17a**).

17b. Železný nůž – fragment, s trnem, povrch korodovaný; d. 54 mm; š. 15 mm; v. 2 mm; MP, inv. č. 300394 (**tab. 100:17b**).

18. Železná jehlice – povrch korodovaný, čochovitá hlavice, kruhový příčný průřez; d. 100 mm; \varnothing průřezu 5 mm; \varnothing hlavice 7 mm; MP, inv. č. 300395 (**tab. 100:18**).

19a. Železný kruh – asi součást opasku, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 60 mm; \varnothing průřezu 7 mm; MP, inv. č. 300396 (**tab. 100:19a**).

19b. Železný kruh – fragment, asi součást opasku, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; \varnothing 50 mm; \varnothing průřezu 50 mm; MP, inv. č. 300396 (**tab. 100:19b**).

19c. Železná opasková svorka – fragment zakončení s ploškou a nýtem, povrch korodovaný, spíše kruhový příčný průřez; d. 38 mm; \varnothing průřezu 5 mm; MP, inv. č. 300396 (**tab. 100:19c**).

19d. Železná opasková svorka – dva fragmenty s částí plošek, povrch korodovaný, konce mírně zahnuté, spíše kruhový příčný průřez; d. 62 a 62 mm; \varnothing průřezu 5–7 mm; MP, inv. č. 300396 (**tab. 100:19d**).

19e. Železná opasková svorka – fragment ohybu, povrch korodovaný, konec mírně zahnutý, spíše kruhový příčný průřez; d. 37 mm; \varnothing průřezu 7 mm; MP, inv. č. 300396 (**tab. 100:19e**).

19f. Železná opasková svorka – fragment ohybu, povrch korodovaný, konec mírně zahnutý, spíše kruhový příčný průřez; d. 27 mm; \varnothing průřezu 5 mm; MP, inv. č. 300396 (**tab. 100:19f**).

19g. Železná opasková svorka – fragment zakončení s částí plošky, povrch korodovaný, spíše kruhový příčný průřez; d. 48 mm; \varnothing průřezu 6 mm; MP, inv. č. 300396 (**tab. 100:19g**).

19h. Železná opasková svorka – fragment zakončení s ploškou, povrch korodovaný, spíše kruhový příčný průřez; d. 28 mm; \varnothing průřezu 5 mm; MP, inv. č. 300396 (**tab. 100:19h**).

20. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, použita jako urna, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na výduti šikmé šrafování a tečkování; dochovaná v. 66 mm; MP, inv. č. 300397 (**tab. 101:20a–20c**).

21. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně cihlový, na okraji tuhování, uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě důlkování, uvnitř zavěšené rýhované šrafované trojúhelníky a soustředné rýhy kolem dna; v. 81 mm; \varnothing okraje 185 mm; \varnothing max. výdutě 197 mm; \varnothing dna 60 mm; MP, inv. č. 300398 (**tab. 101:21**).

22. Šálek – povrch vně i uvnitř červeně malovaný, na okraji vně zavěšené černě malované šrafované trojúhelníky s úponky na bílé podmalbě, na okraji uvnitř setřelý zavěšený černě malovaný trojúhelník, černé malování linií na uchu; v. 90 mm; \varnothing okraje 185 mm; \varnothing max. výdutě 197 mm; \varnothing dna 65 mm; š. ucha 27 mm; MP, inv. č. 300399 (**tab. 101:22,22a**).

23. Mísa a prohnutým hrdlem/amfora – fragment, chybí hrdlo, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě horizontální rýhování a zavěšené skládané rýsované a rýhované trojúhelníky s důlkováním; dochovaná v. 85 mm; \varnothing max. výdutě 161 mm; \varnothing dna 58 mm; MP, inv. č. 300400 (**tab. 101:23**).

24. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky, tečkování a vpichování, vkleuté dno; dochovaná v. 67 mm; \varnothing dna 24 mm; MP, inv. č. 300401 (**tab. 101:24**).

25. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř červeně malovaný, na okraji černě malované mřížkované trojúhelníky na bílé podmalbě, vkleuté dno; v. 85 mm; \varnothing okraje 165 mm; \varnothing max. výdutě 173 mm; \varnothing dna 30 mm; MP, inv. č. 300402 (**tab. 101:25**).

26. Amfora – uvnitř nádoba č. 28, povrch vně tuhovaný, uvnitř cihlový, na hrdle horizontální rýhování a kruhové plastické vypnuliny s tečkováním a s vhloubeninami na vrcholech a žlábkované palmety s tečkováním, na rozhraní hrdla a výdutě šikmé rýhování s tečkováním a sluníčka; v. 216 mm; \varnothing okraje 181 mm; \varnothing max. výdutě 270 mm; \varnothing dna 84 mm; MP, inv. č. 300403 (**tab. 103:26**).

27. Amforovitá zásobnice – uvnitř nádoba č. 32, vedle/uvnitř zvířecí kost č. 41, povrch vně tuhovaný, uvnitř cihlový, na hrdle kruhové plastické vypnuliny, na spodní části čtyři oválné plastické výčnělky; v. 448 mm; \varnothing okraje 328 mm; \varnothing max. výdutě 510 mm; \varnothing dna 126 mm; MP, inv. č. 300404 (**tab. 102:27**).

28. Šálek – uvnitř nádoby č. 26; povrch vně i uvnitř tuhovaný, na hrdle postavené šrafované trojúhelníky, na rozhraní hrdla a výdutě horizontální rýsování a zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky s důlkováním, uvnitř zavěšené rýsované mřížkované trojúhelníky, mezi poli prázdné pásy a svislé linie, vkleuté dno; v. 50 mm; \varnothing okraje 90 mm; \varnothing max. výdutě 97 mm; \varnothing dna 16 mm; š. ucha 16 mm; MP, inv. č. 300405 (**tab. 102:28**).

29. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř tuhovaný, vkleuté dno uvnitř s vhloubeninou; v. 53 mm; \varnothing okraje 115 mm; \varnothing max. výdutě 120 mm; \varnothing dna 30 mm; MP, inv. č. 300406 (**tab. 101:29**).

30. Nádoba – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 42 mm; MP, inv. č. 300407 (**tab. 102:30**).

31. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně šedočerný, na okraji tuhování, uvnitř tuhovaný, uvnitř zavěšené rýhované trojúhelníky, mezi poli prázdné cípy s obloukovitými rýhami, rýhy kolem dna a vhloubenina ve dně; v. 98 mm; ø okraje 252 mm; ø max. výdutě 270 mm; ø dna 77 mm; MP, inv. č. 300408 (*tab. 103:31*).

32. Šálek – uvnitř nádoby č. 27; fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě vpichování, uvnitř zavěšené rýhované a tečkované trojúhelníky, vklepnuté dno s vhloubeninou; v. 51 mm; ø okraje 93 mm; ø max. výdutě 106 mm; ø dna 20 mm; š. ucha 16 mm; MP, inv. č. 300409 (*tab. 102:32*).

33. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně i uvnitř tuhovaný, na okraji laloky, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované a rýhované mřížkované trojúhelníky a šikmé rýsování, vklepnuté dno; v. 75 mm; ø okraje 206 mm; ø max. výdutě 207 mm; ø dna 52 mm; MP, inv. č. 300410 (*tab. 101:33*).

34. Šálek – povrch vně i uvnitř tuhovaný, uvnitř zavěšené rýhované a tečkované trojúhelníky, prázdná mírně kónická mezipole; v. 77 mm; ø okraje 162 mm; ø max. výdutě 171 mm; ø dna 58 mm; š. ucha 21 mm; MP, inv. č. 300411 (*tab. 103:34*).

35. Šálek – dvojkónický, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na horní části výdutě sluníčka, na rozhraní hrdla a výdutě dvě plastické horizontální lišty s obloukovitými výstupky a vpichování, mezi lištami a v obloucích vhloubeniny, dno nevyvinuté; v. 66 mm; ø okraje 91 mm; ø max. výdutě 127 mm; š. ucha 16 mm; MP, inv. č. 300412 (*tab. 100:35*).

36. Amfora – fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř šedo hnědý, na hrdle horizontální rýhování a vpichování, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované a rýhované trojúhelníky a svislé rýhování; dochovaná v. 66 mm; ø max. výdutě 107 mm; MP, inv. č. 300413 (*tab. 103:36*).

37. Železná udídlo – fragment, postranní kruh a část udítka, povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; d. 70 mm; ø kruhu 51 mm; ø průřezu kruhu 8 mm; ø průřezu hlavice udítka 6 mm; MP, inv. č. 300414 (*tab. 100:37*).

38. Zvířecí kost – u nádoby č. 9, MP, inv. č. 300415.

39. Zvířecí kost – u nádoby č. 13, MP, inv. č. 300416.

40. Zvířecí kost – u nádoby č. 14, MP, inv. č. 300417.

41. Zvířecí kost – u nádoby č. 27, MP, inv. č. 300418.

Hrob H5/2017 – hrob nebyl dokumentován v úrovni (*tab. 79*).

1. Mísa s prohnutým hrdlem – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené rýsované šrafované trojúhelníky s vpichováním a svislé a šikmé rýsování s vpichováním; v. 101 mm; ø okraje 195 mm; ø max. výdutě 208 mm; ø dna 63 mm; MP, inv. č. 300419 (*tab. 108:A1*).

2. Amfora/osudí – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na rozhraní hrdla a výdutě svislé žlábkování; dochovaná v. 119 mm; ø okraje 195 mm; ø max. výdutě 231 mm; MP, inv. č. 300420 (*tab. 108:A2*).

3. Mísa se zataženým okrajem – fragment, povrch vně hnědý (stopy tuhování), uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 31 mm; MP, inv. č. 300421 (*tab. 108:A3*).

4. Hrncovitá zásobnice – fragment, 1 m od H5/2017, povrch vně i uvnitř hnědý, na výduti plastická lišta; dochovaná v. 170 mm; MP, inv. č. 300422 (*tab. 108:A4*).

Hrob H6/2017 – hrob nebyl dokumentován v úrovni (*tab. 79*).

1. Nádoba – fragment, asi amforovitá zásobnice, povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý; dochovaná v. 47 mm; MP, inv. č. 300428 (*tab. 108:C1*).

Hrob H7/2017 – hrob nebyl dokumentován v úrovni (*tab. 79*).

1. Amfora – povrch vně tuhovaný, uvnitř hnědý, na hrdle horizontální rýha, na rozhraní hrdla a výdutě zavěšené a rýhované trojúhelníky, svislé rýhování a horizontální rýsování; v. 154 mm; ø okraje 155 mm; ø max. výdutě 193 mm; ø dna 74 mm; MP, inv. č. 300429 (*tab. 108:B1*).

2. Mísa se zataženým okrajem – povrch vně i uvnitř tuhovaný, sluníčko vně na dně, vklepnuté dno; v. 74 mm; ø okraje 202 mm; ø max. výdutě 219 mm; ø dna 42 mm; MP, inv. č. 300430 (*tab. 108:B2*).

3. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně i uvnitř hnědo-cihlový, na rozhraní hrdla a výdutě rastrované zavěšené trojúhelníky; MP, inv. č. 300423.

4. Hrnc – fragment, povrch vně i uvnitř cihlový; dochovaná v. 45 mm; MP, inv. č. 300424 (*tab. 105:B5*).

5. Mísa s prohnutým hrdlem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 39 mm; MP, inv. č. 300425 (*tab. 108:B6*).

6. Mísa se zataženým/lomeným okrajem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na max. výduti rýžkování; dochovaná v. 33 mm; MP, inv. č. 300426 (*tab. 108:B7*).

7. Nádoba – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 31 mm; MP, inv. č. 300427 (*tab. 108:B8*).

– Kremace rozptýlena v okolí nádob.

Hrob H8/2017 – hrob nebyl dokumentován v úrovni (*tab. 79*).

1. Mísa s prohnutým hrdlem – použita jako urna, uvnitř přeslen č. 2 a skleněné kroužky č. 3, fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, na výduti sluníčko; dochovaná v. 32 mm; MP, inv. č. 300431 (*tab. 109:A1*).

2. Přeslen – v nádobě č. 1, povrch okrový; max. ø 16 mm; v. 12 mm; MP, inv. č. 300432 (*tab. 109:A2*).

3. Skleněné kroužky (7 ks) – v nádobě č. 1, povrch šedý, silně oxidovaný; ø 4–5 mm; v. 1–2 mm; MP, inv. č. 300433 (*tab. 109:A3*).

4. Železný kroužek – povrch korodovaný, kruhový příčný průřez; ø 24 mm; ø průřezu 5 mm; MP, inv. č. 300434 (*tab. 109:A4*).

5a–5d. Železná tyčinky s vějířovitě roztepanými konci – čtyři fragmenty, ø průřezu tyčinky 4–5 mm; d. 1,3, 2,2, 3,5, 4 mm; MP, inv. č. 300435 (*tab. 109:A5a–A5d*).

6. Bronzová náušnice/záušnice – silně deformovaná žárem, povrch patinovaný, kruhový příčný průřez; ø asi 45 mm; ø průřezu 1,5 mm; MP, inv. č. 300436 (*tab. 109:A6*).

Foto 34: Seloutky H1/2017–H4/2017 – „Na Šťastných“, povrch. Vpravo odzadu H1/2017, H2/2017, H3/2017, vlevo H4/2017 (foto: P. Fojtík).

Foto 35: Seloutky H1/2017–H4/2017 – „Na Šťastných“, výkop. Vpravo odzadu H1/2017, H2/2017, H3/2017, vlevo H4/2017 (foto: P. Fojtík).

17. Katalogy

Hrob H9/2017 – hrob nebyl dokumentován v úrovni (*tab. 79*).

1. Šálek? – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný, uvnitř rýhování; dochovaná v. 25 mm; MP, inv. č. 300437.
2. Amforovitá zásobnice – fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř okrový; dochovaná v. 57 mm; MP, inv. č. 300438.
- Několik drobných kostí z kremace; neinventováno.

Hrob H10/2017 – hrob nebyl dokumentován v úrovni (*tab. 79*).

1. Hrnc – fragment, povrch vně i uvnitř hnědý; dochovaná v. 7,9 mm; MP, inv. č. 300439 (*tab. 109:B1*).

2. Nádoba – fragment, povrch vně tuhovaný, uvnitř cihlový; dochovaná v. 8,9 mm; MP, inv. č. 300440 (*tab. 109:B2*).

3. Mísa se zataženým okrajem – fragment, povrch vně i uvnitř tuhovaný; dochovaná v. 4,1 mm; MP, inv. č. 300441 (*tab. 109:B3*).

4. Nádoba – fragment, povrch vně i uvnitř šedohnědý; dochovaná v. 3,5 mm; MP, inv. č. 300442 (*tab. 109:B4*).

5. Bronzová falérka – fragment, intruze lužické fáze kultury lužických popelnicových polí; dochovaná v. 1,4 mm; MP, inv. č. 300443 (*tab. 109:B4*).

– Drobná spálená kost z kremace; neinventováno.

Hrob H11/2017 – hrob na pomezí parcel rodinných domů Kašina a Trnečková – Barák nebyl prozkoumán (*tab. 79*).

18.

Literatura a zdroje

- Adámek, F. 1961:* Pravěké hradisko u Obřan. Monografické práce Moravského muzea v Brně. Scientiae sociales – svazek I. Brno.
- Agre, D. 2011:* The Tumulus of Golyamata Mogila near the villages of Malomirovo and Zlatinitsa. Sofia.
- Akyuz, S. et al. (Akyuz, S. – Akyuz, T. – Çakan, F.B. – Basaran, S.) 2014:* Investigations of the historic textiles excavated from Ancient Ainos (Enez – Turkey) by multiple analytical techniques, *Journal of Molecular Structure* – č. 1073, 37–43.
- Albrecht, P. 1998:* Krajiny Prostějovska, Přírodovědné studie Muzea Prostějovska 1, 47–66.
- Aldenderfer, M. S. (ed.) 1987:* Quantitative Research in Archaeology. Progress and Prospects. Newbury.
- Alleau, R. 2006:* O povaze symbolů. Úvod do obecné symboliky. Praha.
- Baarová, Z. 2004a:* Halštatské pohřebiště „Člupy“ u Maref, Pravěk – nová řada 14, 333–364.
- Baarová, Z. 2004b:* Příspěvek k problematice vzájemných vztahů horákovské a platěnické kultury v prostoru Vyškovské brány. In: F. Korvas (red.), 110 let muzejní práce na Vyškovsku 1893–2003. Vyškov, 69–75.
- Baarová, Z. 2004c:* Upřesnění datování halštatského pohřebiště u Maref. In: O. Chvojka (ed.), Popelnicová pole a doba halštatská. Příspěvky z VIII. konference, České Budějovice 22.–24. 9. 2004. Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum 1. České Budějovice, 19–28.
- Baarová, Z. 2004d:* Střední Politaví v době halštatské. Nepublikovaná magisterská diplomová práce uložena v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Baarová, Z. 2005:* Halštatské hradisko Křížanovice – „Zámeček“, Pravěk – nová řada 15, 395–418.
- Baarová, Z. 2007:* Platěnické pohřebiště s komorovými hroby v Pustiměři. In: M. Salaš – K. Šabatová (eds.), Doba popelnicových polí a doba halštatská. Příspěvky z IX. konference, Bučovice 3.–6. 10. 2006. Brno, 13–33.
- Baarová, Z. – Mikulková, B. 2004:* Halštatské žárové pohřebiště v Drnovicích (okr. Vyškov), Pravěk – nová řada 14, 287–331.
- Babb, L. A. 1975:* The Divine Hierarchy. Popular Hinduism in Central India. New York.
- Babenko, L. I. – Šelechan', O. V. 2015:* Kindžali z segmentopodíbním perechrestjam u zibranni Charkivs'kogo istoričnogo muzeju, *Archeologija* 4, 77–91.
- Bagley, J. M. 2014:* Zwischen Kommunikation und Distinktion. Ansätze zur Rekonstruktion frühlatènezeitlicher Bildpraxis. Vorgeschichtliche Forschungen – Band 25. Rahden/Westf.
- Bambasová, S. 2016:* Sídlištní aglomerace Křenovice. In: Š. Daňková – J. Vojtěchová (eds.), Sborník prací 1. studentské archeologické konference. Olomouc, 48–61.
- Bambasová, S. 2019:* Results of a geophysical survey at the Křenovice hillfort (Křenovice near Kojetín, okr. Přerov/CZ). In: C. Bockisch-Bräuer – B. Mühlendorfer – M. Schönfelder (Hrsg.), Die frühe Eisenzeit in Mitteleuropa. Internationale Tagung vom 20.–22. Juli 2017 in Nürnberg. Beiträge zur Vorgeschichte Nordostbayerns 9. Nürnberg, 329–344.
- Bardon, F. 2018:* Učebnice vysoké magie. Praha.
- Bartík, J. et al. [Bartík, J. – Čermáková, E. – Čistáková, V. – Čižmář, I. – (+) Čižmář, M. – Daňhel, M. – Fojtík, P. – Frolík, J. – Golec, M. – Kalábek, M. – Klápa, O. – Knotek, P. – Komoróczy, B. – Langová, J. – Merta, T. – Musil, J. – Novák, M. – Popelka, M. – Rožnovský, D. – Řičan, D. – Sedláček, R. – Schenk, Z. – Šín, P. – Šmerda, J. – Tomešová, B. – Válek, D. – Vích, D. – Vránová, V. – Waldhauser, J. – Zeman, T.] 2017:* The Vekerzug and other Eastern cultures in the Czech Republic, *Studia Archaeologica Brunensia* 22/1, 27–69.
- Baxter, M. 2003:* Statistics in Archaeology. London.
- Bednárik, R. 1939:* Slovenské pohrebné zvyky. Turčiansky Svätý Martin.
- Bednárik, R. 1942:* Zvykoslovné pramene výtvarného prejavu slovenského. Turčiansky Svätý Martin.
- Bednárik, R. 1972:* Cintoríny na Slovensku. Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry 7. Bratislava.
- Bém, M. 1997:* Blatec – „Za Nádražím“, okr. Olomouc. Nepublikovaná nálezová zpráva čj. 24/1998 uložena v archivu nálezových zpráv Archeologického centra Olomouc.
- Bém, M. (red.) 2001:* Archeologické zrcadlení. Olomouc.
- Beranová, M. 2015:* Jídlo a pití v pravěku a ve středověku. Praha.

18. Literatura a zdroje

- Bible 1979*: Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Eku-
menický překlad. Praha.
- Bína, J. – Demek, J. 2012*: Z nížin do hor. Geomorfologické jednotky
České republiky. Praha.
- Blekta, J. 1934*: Smilovo hradisko a Starý Plumlov, Ročenka Ná-
rodopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané
XI, 9–31.
- Blekta, J. 1935*: Oberská vrata – Války na Brněnce, Ročenka Ná-
rodopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané
XII, 44–48.
- Blekta, J. 1936*: Ježův hrad, Ročenka Národopisného a průmyslo-
vého musea města Prostějova a Hané XIII, 61–71.
- Böhm, J. 1936–37*: Základy hallstattské periody v Čechách, Obzor
prehistorický X, 1–246.
- Böhm, J. 1941*: Kronika objeveného věku. Praha.
- Bor, D. Ž. (red.) 1990*: Obrazový atlas hermetismu. Základní
obrazová informace zahrnující teorii makro- i mikrokosmu,
pythagorejské a kabalistické spekulace, teorii i praxi alchymie
jakožto Královského Umění. Praha.
- Bor, D. Ž. (red.) 2001*: Corpus hermeticum. Výbrané traktáty. In:
D. Ž. Bor, Otec Filozofů Hermes Trismegistos. Praha, 90–140.
- Bossard, N. et al. (Bossard, N. – Jacob, J. – Le Milbeau, C. – Sauze,
J. – Terwilliger, V. – Poissonnier, B. – Vergès, E.) 2013*: Distribu-
tion of miliacin (olean-18-en-3β-ol methyl ether) and related
compounds in broomcorn millet (*Panicum miliaceum*) and other
reputed sources. Implications for the use of sedimentary mili-
acin as a tracer of millet, *Organic Geochemistry* – č. 63, 48–55.
- Bouzek, J. 2002*: Přejít od doby popelnicových polí do halštatu:
od štítarského stupně knovízské kultury do kultury bylanské
v Čechách, a od kultury podolské do kultury horákovské na
Moravě. In: P. Čech – Z. Smrž (eds.), *Sborník Drahomíru
Kouteckému. Příspěvky k pravěku a rané době dějinné seve-
rozápadních Čech 9. Most*, 37–45.
- Bouzek, J. 2003*: Etruskové – jiní než všechny ostatní národy. Praha.
- Bouzek, J. 2011*: Pravěk českých zemí v evropském kontextu.
Dějiny do kapsy 1. Praha.
- Bowie, F. 2008*: Antropologie náboženství. Rituál, mytologie,
šamanismus, poutnictví. Praha.
- Buckley, M. – Melton, N. D. – Montgomery, J. 2013*: Proteomics analysis
of ancient food vessel stitching reveals >4000-year-old milk pro-
tein, *Rapid Communications in Mass Spectrometry* 27, 531–538.
- Bukowski, Z. 1969*: Bemerkungen zur Problematik der südlichen
und südöstlichen Zone der Lausitzer Kultur. In: W. Coblenz
(Hrsg.), *Beiträge zur Lausitzer Kultur. Arbeits- und For-
schungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege –
Beiheft 7*. Berlin, 53–69.
- Buriánková, K. 1997*: Ověření nejstarší těžby a zpracování že-
lezných rud v ČR (okolí Býčí skály v Moravském krasu). Ne-
publikovaná magisterská diplomová práce uložena v Ústavu
geologických věd Přírodovědecké fakulty Masarykovy uni-
verzity v Brně.
- Calmet, A. 1998*: Dissertations sur les apparitions des anges, des
démons et des esprits, et sur les revenants et vampires de Hon-
grie, de Bohême, de Moravie et de Silésie. Grenoble.
- Carneiro, R. L. 1981*: The chiefdom: Precursor of the State. In:
G. D. Jones – R. R. Krautz (eds.), *The transition to statehood
in the New World*. Cambridge, 37–79.
- Čermáková, E. 2014*: Pravěk Valašska. Vsetín.
- Černý, F. 1909*: Popelnicová pole na Moravě. Zprávy Kommissie
na přírodovědecké prozkoumání Moravy. Oddělení praehis-
torické 1. Brno.
- Černý, J. – Holeš, J. 2004*: Sémiotika. Praha.
- Červinka, I. L. 1902*: Morava za pravěku. *Vlastivěda moravská I.
Země a lid*. Brno.
- Červinka, I. L. 1911*: Morava za pravěku. *Knih IV. Kultura popel-
nicových polí na Moravě*. Brno.
- Červinka, I. L. 1927*: Hroby v Židenicích, *Pravěk* 1–2, 31.
- Červinka, I. L. 1938*: Nálezy z Přerovska. In: *Ročenka Městského
musea v Přerově II. Přerov*, 78–86.
- Červinka, I. L. 1941*: Prostějovsko v pravěku. Na podkladě archeolo-
gických výzkumů Antonína Gottwalda. Nepublikovaný rukopis
uložený v knihovně Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i.
- Červinka, I. L. 1948*: Holásky (okr. Brno), *Časopis Vlasteneckého
spolku musejního v Olomouci* 57, 5–19.
- Červinka, I. L. sine*: Období halštatské kultury (se železem). Nepub-
likovaný rukopis uloženy v knihovně Archeologického ústavu
AV ČR, Brno, v. v. i.
- Čistáková, V. – Chytráček, M. 2018*: Stará kulturní tradice – starší
doba železná. In: J. Militký – J. Kysela – M. Tisucká (eds.),
Keltové. Čechy v 8. až 1. století před Kristem. Praha, 27–63.
- Čížmář, I. et al. (Čížmář, I. – Čížmářová, H. – Čížmářová, J. –
Goláňová, P. – Hlava, M. – Jarůšková, Z. – Koucká, A. – Že-
nožičková, I.) 2018*: Hradiště nad Okluky a jeho objevitelé.
Keltské oppidum Staré Hradisko a sbírka muzea v Boskovicích.
Boskovice.
- Čížmář, I. et al. (Čížmář, I. – Fojtík, A. – Golec, M. – Langová,
J. – Mírová, Z. – Novák, M. – Popelka, M.) 2019*: Detektorová
prospekce na výšinné lokalitě Rysov u Provodova (okr. Zlín)
v roce 2017, *Vlastivedný zborník Považia XXIX*, 189–209.
- Čížmář, M. 1992*: Příspěvek k poznání severoitalských vlivů v poz-
dně halštatském a časně latenském prostředí na Moravě, *Acta
Musei Moraviae – Scientiae sociales LXXVII*, 107–121.
- Čížmář, M. 1995*: Zu Einflüssen des Karpatenbeckens in Mähren
in der späten Hallstattzeit, *Pravěk – nová řada* 5, 209–216.
- Čížmář, M. 2002a*: Keltské oppidum Staré Hradisko. Archeologické
památky střední Moravy – svazek 4. Olomouc.
- Čížmář, M. 2002b*: Nálezy tyglíků na latenských nížinných sídlištech
na Moravě, *Pravěk – nová řada* 12, 243–255.
- Čížmář, M. 2004a*: Encyklopedie hradišť na Moravě a ve Slezsku.
Praha.
- Čížmář, M. 2004b*: K jednomu typu pozdně halštatské spony na
Moravě, *Pravěk – nová řada* 14, 365–372.
- Čížmář, M. 2004c*: Příspěvek k poznání pozdní doby halštatské na
Moravě. In: E. Kazdová – Z. Měřínský – K. Šabatová (eds.),
*K poctě Vladimíru Podborskému. Přátelé a žáci k sedmdesátým
narozeninám*. Brno, 447–467.
- Čížmář, M. 2006*: Evidence a dokumentace archeologických pamá-
tek. In: M. Čížmář – K. Geislerová (eds.), *Výzkumy 1999–2004*.
Brno, 81–100.
- Čížmář, M. 2007*: Příspěvek k metalurgické výrobě na Moravě
v době halštatské, *Pravěk – nová řada* 17, 383–391.
- Čížmář, M. 2012a*: Dva halštatské depoty z Moravy. K datování
závěsů typu Trávník. In: R. Kujovský – V. Mitáš (eds.), *Václav
Furmánek a doba bronzová. Zborník k sedmdesátým naro-*

18. Literatura a zdroje

- deninám. *Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes – Tomus XIII.* Nitra, 71–77.
- Čižmář, M. 2012b: Frühlatènezeitliche figürliche Fibeln aus Mähren. In: Ch. Pare (Hrsg.), *Kunst und Kommunikation. Zentralisierungsprozesse in Gesellschaften des europäischen Barbarikums im 1. Jahrtausend v. Chr.* RGZM-Tagungen – Band 15. Mainz, 223–231.
- Čižmář, M. 2014: Mohylníky ve Ždánickém lese. *Pravěk – Supplementum* 27. Brno.
- Čižmář, M. – Čižmářová, J. 2014: Pozdně halštatský nález z Pavlovic (okr. Vyškov) a několik dalších halštatských depotů z Moravy. In: J. Čižmářová – N. Venclová – G. Březinová (eds.), *Moravské křížovatky. Střední Podunají mezi pravěkem a historií.* Brno, 35–56.
- Čižmář, M. – Čižmářová, J. – Kejzlar, M. 2011: Detektorová prospekce archeologických lokalit na Moravě v roce 2010, *Přehled výzkumů* 52/2, 86–95.
- Čižmář, M. et al. (Čižmář, M. – Čižmářová, J. – Kejzlar, M. – Kolníková, E.) 2008: Detektorová prospekce lokalit z doby laténské na Moravě, *Přehled výzkumů* 49, 125–131.
- Čižmář, M. – Čižmářová, J. – Meduna, J. 2018: Němčice a Staré Hradisko. *Spony.* Brno.
- Čižmář, M. – Geislerová, K. (eds.) 2006: *Výzkumy 1999–2004.* Brno.
- Čižmář, M. – Geislerová, K. – Unger, J. (eds.) 2000: *Výzkumy 1993–1998.* Brno.
- Čižmář, M. – Parma, D. 2006: K předlaténskému osídlení Starého Hradiska. In: R. Sedláček – J. Sigl – S. Vencel (red.), *Vita archaeologica. Sborník Víta Vokolka. Hradec Králové – Pardubice*, 55–68.
- Čižmář, Z. 1995: Das hallstattzeitliche Gehöft in Kuřim (Vorläufige Ergebnisse der archäologischen Rettungsgrabung), *Pravěk – nová řada* 5, 217–254.
- Čižmář, Z. 1997: Bernstein auf der hallstattzeitlichen Ansiedlung in Kuřim. Ein Beitrag zur Frage der Bernsteinbearbeitung im Brünner Becken und dessen Umgebung. In: J. Čižmářová – Z. Měchurová (eds.), *Peregrinatio Gothica. Supplementum ad Acta Musei Moraviae – Scientiae sociales LXXXII.* Brno, 17–34.
- Čižmář, Z. 1999a: Kuřim, okr. Brno-venkov. In: V. Podborský a kol., *Pravěk a sociokulturní architektura na Moravě.* Brno, 73–80.
- Čižmář, Z. 1999b: Prostějov-Čechovice (okr. Prostějov), *Přehled výzkumů* 40 (1997–1998), 262.
- Čižmář, Z. 1999c: Seloutky 1999. Rozšíření komunikace, výstavba inženýrských sítí a rodinných domů p. Frélicha, manželů Kerbiových, p. Vačkáře a p. Edlera I. a II. Nепublikovaná nálezo- vá zpráva čj. 250/1999 uložena v archivu nálezo- vých zpráv Ústavu archeologické památkové péče Brno.
- Čižmář, Z. – Šmíd, M. 1999: Kostelec na Hané (okr. Prostějov), *Přehled výzkumů* 39 (1995–1996), 279–280.
- Čižmářová, J. – Geislerová, K. 1990: Záchran- ný výzkum v Brně- Horních Heršpicích (okr. Brno-město), *Přehled výzkumů* 1987, 89–90.
- Čižmářová, J. – Holubová, Z. 2011: Pod nadvládou železa. In: R. Procházka (ed.), *Dějiny Brna 1. Od pravěku k ranému středověku.* Brno, 319–399.
- Dalton, G. (ed.) 1971: *Primitive, Archaic and Modern Economies. Essays of Karl Polanyi.* Boston.
- Danglová, O. – Zajonc, J. (zost.) 1998: *Dekoratívny prejav – tradícia a súčasnosť. Etnologické štúdie* 6. Bratislava.
- Daragan, M. N. 2017: O formirovanii skifskich kolčannych naborov vtoroj poloviny VI v. do n. e., *Stratum plus. Archaeology and Cultural Anthropology* 2017/3 – Skifija. *Strela vremeni*, 51–111.
- Demek, J. (ed.) a kol. 1987: *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny.* Praha.
- Demek, J. – Mackovčín, P. (eds.) a kol. 2006: *Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon ČR.* Brno.
- Dobeš, K. 1934: Rukopisná zpráva o výzkumu pohřebiště v Seloutkách Na Štastných uložená v archivu nálezo- vých zpráv Vlastivědného muzea v Olomouci.
- Dobíšková, M. et al. (Dobíšková, M. – Geisler, M. – Kala, J. – Kos, P. – Mikulková, B. – Parma, D. – Přichystal, A.) 2010: Halštatské pohřebiště ze Slavkova u Brna (okr. Vyškov). In: V. Furmánek – E. Miroššayová (eds.), *Popolnicové polia a doba halštatská. Zborník referátov z X. medzinárodnej konferencie „Popolnicové polia a doba halštatská“, Košice, 16.–19. september 2008.* *Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes – Tomus XI.* Nitra, 57–100.
- Dohnal, V. 1961: Věteřov, okr. Hodonín. In: V. Dohnal (ed.), *Pravěk východní Moravy II. Studie OVÚ v Gottwaldově.* Brno, 156.
- Dohnal, V. 1977a: Kultura lužických popolnicových polí na východní Moravě. *Fontes Archaeologiae Moraviae – Tomus X.* Brno.
- Dohnal, V. 1977b: Mladohradištní pohřebiště v Drahanovicích (okr. Olomouc), *Přehled výzkumů* 1975, 62–63.
- Dohnal, V. 1988: Opevněná sídliště z doby popolnicových polí na Moravě. *Studie Muzea Kroměřížska '88.* Kroměříž.
- Dohnal, V. 2003: Šumárník ve starší a mladší době halštatské, *Pravěk – nová řada* 13, 221–252.
- Dokládal, M. 1999: Morfologie spálených kostí. Význam pro identifikaci osob. *Acta Facultatis Medicae Universitatis Brunensis Masarykianae* 113. Brno.
- Doran, J. E. – Hodson, F. R. 1975: *Mathematics and Computers in Archaeology.* Harvard.
- Drda, P. – Chytráček, M. 2005: Frühe Zentralorte in Böhmen. In: J. Biel – D. Krause (Hrsg.), *Frühkeltische Fürstensitze. Älteste Städte und Herrschaftszentren nördlich der Alpen?. Internationaler Workshop zur keltischen Archäologie in Eberdingen-Hochdorf*, 12.–13. September 2003. *Archäologische Informationen aus Baden-Württemberg – Heft 51.* Esslingen, 57–62.
- Drechsler, A. 2010: Starší doba železná – halštatská. In: A. Drechsler – F. Hýbl – J. Mikulík – V. Peška – Z. Schenk – J. Svoboda, *Archeologie Přerovska. Přerov*, 71–75.
- Drennan, R. D. 2009: *Statistics for Archaeologists. A Commonsense Approach.* Berkeley.
- Drescher, H. 1980: Zur Technik der Hallstattzeit. In: K. Pömer – D. Straub (Red.), *Die Hallstattkultur. Frühform europäischer Einheit. Internationale Ausstellung des Landes Oberösterreich*, 25. April bis 26. Oktober 1980, Schloss Lamberg, Steyr. Linz, 54–66.
- Dreslerová, D. – Beech, M. 1995: A Late Hallstatt Settlement in Bohemia. Excavations at Jenštejn 1984. Prague.
- von den Driesch, A. 1976: A Guide to the Measurement of Animal Bones from Archaeological Sites. *Peabody Museum Bulletins* 1. Cambridge.

18. Literatura a zdroje

- Drozdová, E. 2007:* Antropologický rozbor kosterních pozůstatků ze sídliště platěnické kultury v Prostějově-Čechůvkách, okr. Prostějov, *Pravěk – nová řada* 17, 219–222.
- Durkheim, É. 2002:* Elementární formy náboženského života. Systém totemismu v Austrálii. Praha.
- Earle, T. 1997:* How Chiefs Come to Power. The Political Economy in Prehistory. Stanford.
- Edwards, H. G. M. et al. (Edwards, H. G. M. – Sibley, M. G. – Derham, B. – Heron, C. P.) 2004:* Raman spectroscopy of archaeological samples from the Barber-Surgeon's medicine chest on the *Mary Rose*, *Journal of Raman Spectroscopy* 35, 746–753.
- Egg, M. 1996a:* Das hallstattzeitliche Fürstengrab von Strettweg bei Judenburg in der Obersteiermark. *Monographien des Römisch-Germanischen Zentralmuseums – Band 37*. Mainz.
- Egg, M. 1996b:* Zu den Fürstengräbern im Osthallstattkreis. In: E. Jerem – A. Lippert (Hrsg.), *Die Osthallstattkultur. Akten des Internationalen Symposiums, Sopron 10.–14. Mai 1994*. *Archaeolingua* 7. Budapest, 53–86.
- Egg, M. 2013:* Zum „Untergang“ der Osthallstattkultur. In: M. Egg – D. Kramer (Hrsg.), *Die hallstattzeitlichen Fürstengräber von Kleinklein in der Steiermark: der Kröllkogel*. *Monographien des Römisch-Germanischen Zentralmuseums – Band 110*. Mainz, 473–483.
- Egg, M. – Kramer, D. 2005:* Krieger – Feste – Totenopfer. Der letzte Hallstattfürst von Kleinklein in der Steiermark. *Römisch-Germanisches Zentralmuseum – Mosaiksteine 1*. Mainz.
- Egg, M. – Kramer, D. 2016:* Die hallstattzeitlichen Fürstengräber von Kleinklein in der Steiermark: die beiden Hartnermichelkogeln und der Pommerkogel. *Monographien des Römisch-Germanischen Zentralmuseums – Band 125*. Mainz.
- Egg, M. – Kramer, D. (Hrsg.) 2013:* Die hallstattzeitlichen Fürstengräber von Kleinklein in der Steiermark. *Der Kröllkogel*. *Monographien des Römisch-Germanischen Zentralmuseums – Band 110*. Mainz.
- Eliade, M. 1993:* Mýtus o věčném návratu. Praha.
- Eliade, M. 1994:* Posvátné a profánní. Praha.
- Eliade, M. 2000:* Kovári a alchymisté. Praha.
- Evershed, R. P. et al. [Evershed, R. P. – Dudd, S. N. – Charters, S. (†) – Mottram, H. – Stott, A. W. – Raven, A. – van Bergen, P. F. – Bland, H. A.] 1999:* Lipids as carriers of anthropogenic signals from prehistory, *Philosophical Transactions of the Royal Society B. Biological Sciences – Volume 354*, 19–31.
- Evershed, R. P. – Heron, C. – Goad, L. J. 1990:* Analysis of organic residues of archaeological origin by high-temperature gas chromatography and gas chromatography-mass spectrometry, *Analyst – Volume 115*, 1339–1342.
- Evershed, R. P. et al. (Evershed, R. P. – Mottram, H. R. – Dudd, S. N. – Charters, S. – Stott, A. W. – Lawrence, G. J. – Gibson, A. M. – Conner, A. – Blinkhorn, P. W. – Reeves, V.) 1997:* New Criteria for the Identification of Animal Fats Preserved in Archaeological Pottery, *Naturwissenschaften* 84, 402–406.
- Fabre d'Olivet, A. 1813:* Les vers dorés de Pythagore. Paris.
- Faßbinder, J. W. E. – Stanjek, H. 1993:* Occurrence of bacterial magnetite in soils from archaeological sites, *Archaeologia Polona* 31, 117–128.
- Faßbinder, J. W. E. – Stanjek, H. – Vali, H. 1990:* Occurrence of magnetic bacteria in soil, *Nature – Volume 343*, 161–163.
- Fekete, M. 1985:* Rettungsgrabung früheisenzeitlicher Hügelgräber in Vaskeresztes (Vorbericht), *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 37, 33–78.
- Fernández-Götz, M. – Krausse, D. 2013:* Rethinking Early Iron Age urbanization in Central Europe. The Heuneburg site and its archaeological environment, *Antiquity* 87, 473–487.
- Fernández-Götz, M. – Ralston, M. 2017:* The Complexity and Fragility of Early Iron Age Urbanism in West-Central Temperate Europe, *Journal of World Prehistory* 30, 259–279.
- Filip, J. 1932:* Kování pravěkého vozu z Nymburka, *Památky archaeologické – skupina pravěká XXXVIII*, 60–61.
- Filip, J. 1936–38:* Lužická kultura v Československu, *Památky archaeologické – skupina pravěká XXXXI*, 14–51.
- Filip, J. 1948:* Pravěké Československo. Úvod do studia dějin pravěku. *Výhledy do pravěku evropského lidstva – svazek 3–6*. Praha.
- Fletcher, M. – Lock, G. R. 2005:* Digging Numbers. *Elementary Statistics for Archaeologists*. Oxford.
- Fojtík, A. – Novák, M. – Popelka, M. 2019a:* Čechy pod Kosířem (okr. Prostějov), *Přehled výzkumů* 61/1, 193–194.
- Fojtík, A. – Novák, M. – Popelka, M. 2019b:* Držovice (okr. Prostějov), *Přehled výzkumů* 61/1, 195.
- Fojtík, A. – Novák, M. – Popelka, M. 2019c:* Chomýž (okr. Kroměříž), *Přehled výzkumů* 61/1, 197.
- Fojtík, A. – Novák, M. – Popelka, M. 2019d:* Polkovice (okr. Přerov), *Přehled výzkumů* 61/1, 202–203.
- Fojtík, A. – Novák, M. – Popelka, M. 2019e:* Smržice (okr. Prostějov), *Přehled výzkumů* 61/1, 204.
- Fojtík, P. 2002:* Pravěké a raně středověké osídlení katastru obce Lešany (okr. Prostějov), *Střední Morava* 8/15, 55–84.
- Fojtík, P. 2005a:* Kralice na Hané (okr. Prostějov), *Přehled výzkumů* 46, 260.
- Fojtík, P. 2005b:* Pravěké a raně historické osídlení katastru obce Ohrozím (okr. Prostějov), *Střední Morava* 11/21, 59–86.
- Fojtík, P. 2006:* Kralice na Hané (okr. Prostějov), *Přehled výzkumů* 47, 156.
- Fojtík, P. 2007a:* Kralice na Hané (okr. Prostějov), *Přehled výzkumů* 48, 391.
- Fojtík, P. 2007b:* Uniformita pohřebního ritu platěnické kultury – realita nebo mýtus? (Úvahy nad lidskými skelety na halštatském sídlišti v Prostějově-Čechůvkách, okr. Prostějov), *Pravěk – nová řada* 17, 195–217.
- Fojtík, P. 2008:* Kralice na Hané (okr. Prostějov), *Přehled výzkumů* 49, 331.
- Fojtík, P. 2012:* Seloutky (okr. Prostějov), *Přehled výzkumů* 54/1, 202–203.
- Fojtík, P. 2013:* Pravěké a raně historické osídlení katastru obce Mostkovice, okr. Prostějov, *Střední Morava* 19/36, 45–75.
- Fojtík, P. 2014a:* Drahanovice (okr. Olomouc), *Přehled výzkumů* 56/1, 201–202.
- Fojtík, P. 2014b:* Pravěké a raně historické osídlení katastru obce Držovice, okr. Prostějov, *Střední Morava* 20/38, 43–74.
- Fojtík, P. 2014c:* Nálezová zpráva Drahanovice 2014, „Obec Drahanovice – ZTV pro RD v lokalitě Za Kapličkou“, č. akce 176/14. Nepublikovaná nálezová zpráva čj. 140/15 uložená v archivu nálezových zpráv Ústavu archeologické památkové péče Brno.
- Fojtík, P. 2015a:* Nálezová zpráva Seloutky 2012, „Novostavba RD na parc. č. 1693/8, k. ú. Seloutky, okr. Prostějov, Kašina“,

18. Literatura a zdroje

- č. akce 85/12. Nepublikovaná nálezořvá zpráva čj. 79/21 uložená v archivu nálezořvých zprář Ústavu archeologické památkové péče Brno.
- Fojtík, P. 2015b*: Nálezořvá zpráva Seloutky 2012, „Novostavba RD na parc. č. 1693/3, k. ú. Seloutky, okr. Prostějov, Procházkoví“, č. akce 109/12. Nepublikovaná nálezořvá zpráva čj. 80/21 uložená v archivu nálezořvých zprář Ústavu archeologické památkové péče Brno.
- Fojtík, P. 2016*: Prostějov (k. ú. Domamyslice, okr. Prostějov), Přehled výzkumů 58/1, 244–245.
- Fojtík, P. 2017a*: Archeologie mikroregionu Plumlořvska, Střední Morava 23/43, 48–74.
- Fojtík, P. 2017b*: Seloutky (okr. Prostějov), Přehled výzkumů 59/1, 198–200.
- Fojtík, P. 2017c*: Nálezořvá zpráva Domamyslice 2016–2017, „Novostavba rodinných domů – SO 01, SO 02, SO 05 a SO 06“, č. akce 620/16. Nepublikovaná nálezořvá zpráva čj. 618/17 uložená v archivu nálezořvých zprář Ústavu archeologické památkové péče Brno.
- Fojtík, P. 2018*: Nálezořvá zpráva Seloutky 2017, „Novostavba RD na parc. č. 1693/4, k. ú. Seloutky, okr. Prostějov, Trnečková/Barák“, č. akce 381/17. Nepublikovaná nálezořvá zpráva čj. 81/21 uložená v archivu nálezořvých zprář Ústavu archeologické památkové péče Brno.
- Fojtík, P. 2019a*: Kralice na Hané (okr. Prostějov), Přehled výzkumů 61/1, 198–199.
- Fojtík, P. 2019b*: Nálezořvá zpráva Ohrozim 2018, „Infrastruktura pro RD – lokalita Hrabovec“, č. akce 722/18. Nepublikovaná nálezořvá zpráva čj. 1127/19 uložená v archivu nálezořvých zprář Ústavu archeologické památkové péče Brno.
- Fojtík, P. 2020*: Nálezořvá zpráva Seloutky 2019, „Terénní úpravy v novostavby RD na parc. č. 1693/4, k. ú. Seloutky, okr. Prostějov, Trnečková/Barák“, č. akce 1086/19. Nepublikovaná nálezořvá zpráva čj. 82/21 uložená v archivu nálezořvých zprář Ústavu archeologické památkové péče Brno.
- Fojtík, P. – Golec, M. 2006*: Časně halštatské hradisko „Na valedch“ u Podivic, okr. Vyškov a jeho přinos k poznání stupně Ha C1 na Moravě, *Pravěk – nová řada* 16, 37–75.
- Fojtík, P. – Golec, M. 2007*: Počátek platěnické kultury na základě nálezuř v Prostějovska. In: M. Salař – K. Šabatová (eds.), *Doba popelnicových polí a doba halštatská. Příspěřky v IX. konference, Bučovice 3.–6. 10. 2006*. Brno, 75–90.
- Fojtík, P. – Golec, M. 2017*: Weird Treatment of People. In: M. Golec, *The Phenomenon of Býčí Skála Cave. Landscape, Cave and Mankind*. *Archaeologica Olomucensia – Tomus I.* Olomouc, 90–92.
- Fojtík, P. – Golec, M. 2019*: Podivné zacházení s lidmi. In: M. Golec, *Fenomén Býčí skála. Krajina, jeskyně a člověk*. Praha, 122–125.
- Fojtík, P. et al. (Fojtík, P. – Golec, M. – Mířová, Z. – Staeck, J. – Dietz, M.) 2019*: Seloutky (okr. Prostějov), Přehled výzkumů 61/1, 203–204.
- Fridrichová, M. – Koutecký, D. – Slabina, M. 1996*: Die Gräberfelder der Bylaner Kultur in Praha, *Památky archeologické LXXXVII*, 104–178.
- Fujda, M. 2013*: Proč nestudovat náboženství: K sociologickému uspořářávání skutečnosti, *Sociální studia* 10/3, 13–43.
- Gawlik, A. 2007*: Geneza zausznic gwoździowatych. In: J. Chochořowski (red.), *Studia nad epoką brązu i wczesną epoką żelaza w Europie. Księga poświęcona profesorowi Markowi Gedlowi na pięćdziesięciolecie pracy w Uniwersytecie Jagiellońskim*. Kraków, 219–240.
- Gediga, B. 1995*: Bemerkungen über die monumentalen Steinskulpturen aus der Gegend Ślężaberg/Zobten in Schlesien, *Pravěk – nová řada* 5, 189–202.
- Gediga, B. 2011*: Neue Forschungen zu den früheisenzeitlichen Kulturen in Südwestpolen, *Acta Archaeologica Carpathica XLVI*, 83–116.
- Gediga, B. 2012*: Der Kultwagen aus Domasław in Schlesien. In: R. Kujovský – V. Mitáš (eds.), *Václav Furmánek a doba bronzová. Zborník k sedemdesiatym narodeninám*. *Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes – Tomus XIII*. Nitra, 79–88.
- Gediga, B. 2018*: Bemerkungen über den Begriff „Lausitzer Kultur“ heute. In: L. Benediková – M. Horňák (eds.), *Sídla, artefakty a čas... Zborník štúdií o dobe bronzovej a dobe halštatskej k 75. narodeninám Ladislava Veliačika*. *Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes – Tomus XXI*. Nitra – Vrútky, 105–111.
- Gediga, B. et al. (Gediga, B. – Łaciak, D. – Łydźba-Kopczyńska, B. – Markiewicz, M.) 2017*: Świat kolorów garnarczy z rejonu Domasławia sprzed około 2800 lat. Wrocław.
- Geertz, C. 2000*: Interpretace kultur. Praha.
- Geisler, M. 2001*: Slavkov u Brna. Nálezořvá zpráva v výzkumu Ústavu archeologické památkové péče Brno uložená v archivu nálezořvých zprář Muzea Vyškovska ve Vyškově.
- Geislerová, K. – Parma, D. a kol. 2018*: Výzkumy 2011–2016. Brno.
- Geislerová, K. – Parma, D. (eds.) 2013*: Výzkumy 2005–2010. Brno.
- van Gennep, A. 1997*: Přechodové rituály. Praha.
- Godár, V. 1996*: Božský Tetraktys, *Reflexe. Filosofický časopis – č. 15, 5/1–5/14*.
- Gořda, M. 2000*: Archeologie krajiny. Vývoj archetypů kulturní krajiny. Praha.
- Gořlánová, P. 2013*: Časně latéské osídlení na Moravě. Nepublikovaná disertační práce uložená v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Gořlánová, P. 2018*: The Early La Tène Period in Moravia. *Studien zur Archäologie Europas – Band 32*. Bonn.
- Gořlánová, P. – Malý, K. 2009*: Doklady hutnění železa z časně latéského sídliřtve v Olomouci-Neředíně (předběžná zpráva), *Archeologia technica* 20, 3–4.
- Gořlánová-Vlasatíková, P. 2005–06*: Objekt P66–59 s nálezem pintadery z lokality Poleřovice – „Nivy“ (okr. Uh. Hradiřtve), *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity – řada archeologická M* 10–11, 150–156.
- Golec, M. 2003*: Těšetice-Kyjovice – VI. Horákovská kultura v těšetickém mikroregionu. Brno.
- Golec, M. 2003–04*: Rožně, řecko-etruské vlivy ve střední Evropě, *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity – řada archeologická M* 8–9, 101–110.
- Golec, M. 2004*: Keramika řecké výrobní tradice z Těšetice, okr. Znojmo. In: E. Kazdová – Z. Měřrinský – K. Šabatová (eds.), *K poctě Vladimířu Podbořskému. Přátelé a řáci k sedmdesátým narozeninám*. Brno, 429–434.
- Golec, M. 2005a*: Halštatské osídlení mikroregionu v regionálním kontextu. In: V. Podbořský a kol., *Pravěk mikroregionu potoka*

18. Literatura a zdroje

- Těšetičky/Únanovky. K problematice pravěkých sociálních struktur. Brno, 195–218.
- Golec, M. 2005b: Chronologie horákovské kultury aneb stupně v pohybu, *Pravěk – nová řada* 15, 419–446.
- Golec, M. 2005c: Horákovská kultura. Nepublikovaná disertační práce uložena v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Golec, M. 2017: The Phenomenon of Býčí Skála Cave. Landscape, Cave and Mankind. *Archaeologica Olomucensia – Tomus I.* Olomouc.
- Golec, M. 2019: Fenomén Býčí skála. Krajina, jeskyně a člověk. Praha.
- Golec, M. – Čermáková, E. – Fojtík, P. 2016: Vekerzugský kmenový svaz na Moravě?, *Pravěk – nová řada* 24, 175–200.
- Golec, M. – Fojtík, P. – Rybářová, K. 2018: Halštatský depot z Podomí – Zajbotu, okr. Vyškov, *Pravěk – nová řada* 26, 39–54.
- Golec, M. – Kos, P. 2020: The Hallstatt hoard of Roštín “Vlčák”, Kroměříž district (CZ). In: I. Čižmář – H. Čižmářová – A. Humpolová (eds.), *Jantarová stezka v proměnách času*. Brno, 71–87.
- Golec, M. – Martínek, J. 2019: Sociální struktury a dálkové komunikace v době halštatské na Moravě. In: J. Martínek (ed.), *Výzkum historických cest v interdisciplinárním kontextu 2019*. Brno, 29–35.
- Golec, M. – Mírová, Z. 2020a: Hallstatt Period in Moravia. Elites, centralization and social model in Ha D1–D3, *Fines Transire* 29 (v tisku).
- Golec, M. – Mírová, Z. 2020b: Halštatská Býčí skála – 153 let přírodovědných analýz. In: P. Bednář – L. Kučera (eds.), *Moderní chemická analýza v archeologii I.* Olomouc (v tisku).
- Golec, M. et al. (Golec, M. – Mírová, Z. – Fojtík, P. – Kučera, L. – Šmíd, M.) 2021: Banquet of elites. Hallstatt Period hoard with bronze vessels and iron cauldron hook of Kralice na Hané in Moravia (CZ) (v tisku).
- Goliáš, V. 1999: Rudní mineralizace lokality Stínava-Repešský žleb, *Přírodovědné studie Muzea Prostějovska* 2, 57–68.
- Goliáš, V. – Prudká, A. 1999: Nástin historie těžby železných rud na ložisku v Repešském žlebu u Stínavy (Drahanská vrchovina), *Přírodovědné studie Muzea Prostějovska* 2, 69–79.
- Gottwald, A. 1914: Předhistorické nálezy z Určic. Pohřebiště na Kumberkách, *Časopis Moravského zemského muzea* XIV, 25–48, 327–338.
- Gottwald, A. 1924: Pravěká sídliště a pohřebiště na Prostějovsku. Prostějov.
- Gottwald, A. 1928: Žárové hroby u Seloutek, Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané V, 7–20.
- Gottwald, A. 1930: Příspěvky k praehistorii Prostějovska, Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané VII, 3–52.
- Gottwald, A. 1931a: Můj archeologický výzkum. Publikace Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané – svazek 2. Prostějov.
- Gottwald, A. 1931b: Žárové hroby v Hájových a v Sedliskách u Určic, *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* XLIV, 1–11.
- Gottwald, A. 1932: Archeologický výzkum na Prostějovsku v roku 1931, *Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané* IX, 5–46.
- Gottwald, A. 1935: Pohřebiště na Nivkách u Slatinek, *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* XLVIII, 1–19.
- Gottwald, A. 1939: Doplnky k prehistorickým nálezům na Prostějovsku, *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* LII, 1–10.
- Góvinda, L. A. 1994: *Základy tibetské mystiky*. Praha.
- Gralak, T. 2017: *Architecture, Style and Structure in the Early Iron Age in Central Europe*. Wrocław.
- Habermehl, K. H. 1975: *Die Altersbestimmung bei Haus- und Labortieren*. Hamburg – Berlin.
- Habermehl, K. H. 1985: *Altersbestimmung bei Wild- und Pelztieren*. Hamburg – Berlin.
- Haevernick, T. E. 1979: Die Glasperlen der Býčí skála-Höhle, *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien* CIX, 113–119.
- Haevernick, T. E. 1995: Die Glasperlen. In: H. Parzinger – J. Nekvasil – F. E. Barth, *Die Býčí skála-Höhle. Ein hallstattzeitlicher Höhlenopferplatz in Mähren. Römisch-Germanische Forschungen – Band 54*. Mainz am Rhein, 93–97.
- Halevi, Z. ben S. 2001: *Adam a kabalistický strom*. Praha.
- Hanák, A. 2017: *Struktura osídlení Prostějovské kotliny v období eneolitu*. Nepublikovaná magisterská diplomová práce uložena v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Härke, H. 1993: Intentionale und funktionale Daten. Ein Beitrag zur Theorie und Methodik der Gräberarchäologie, *Archäologisches Korrespondenzblatt* 23, 141–146.
- Hašek, V. – Peška, J. – Unger, J. 2008: The contribution of non-destructive prospecting methods to the archaeological excavation of burial grounds in Moravia, *Študijné zvesti Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied* 44, 5–49.
- Havelcová, M. et al. (Havelcová, M. – Machovič, V. – Linhartová, M. – Lapčák, L. – Přichystal, A. – Dvořák, Z.) 2016: Vibrational spectroscopy with chromatographic methods in molecular analyses of Moravian amber samples (Czech Republic), *Microchemical Journal – Volume* 128, 153–160.
- Heinrich, A. 2000: Ergänzung zum Fund aus der Býčí skála-Höhle, *Archäologisches Korrespondenzblatt* 30, 61–64.
- Hejný, S. – Slavík, B. (eds.) 1988–97: *Květena České republiky* 1–5. Praha.
- Hellmuth, A. 2006: Pfeilspitzen. Untersuchungen zu den sogenannten skythischen Pfeilspitzen aus der befestigten Höhensiedlung von Smolenice-Molpír. *Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie – Band 128*. Bonn, 15–169.
- Hérakleitos z Efesu sine: Zlomky [on-line]. Dostupné z: www.fysis.cz/presokratici [cit. 1. 7. 2020].
- Heron, C. et al. (Heron, C. – Nemcek, N. – Bonfield, K. M. – Dixon, D. – Ottaway, B. S.) 1994: The chemistry of neolithic beeswax, *Naturwissenschaften* 81, 266–269.
- Hésiodos 1990: *Zpěvy železného věku. Zrození bohů, Práce a dny, Štít, Soutěž Homéra a Hésioda*. Praha.
- Hlava, M. 2002: *Nové halštatské nálezy z Hradiska u Křenovic (okr. Přerov)*, *Pravěk – nová řada* 12, 121–132.
- Hlava, M. 2003: *Znovuobjevená halštatská spona z Kostelce na*

18. Literatura a zdroje

- Hané (okr. Prostějov), Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově 2003, 85–89.
- Hlava, M. 2017: K laténským bronzovým vodícím kroužkům jha z Uherského Hradiště ze sbírky Emanuela Štěpána Bergera, *Pravěk – nová řada* 25, 229–261.
- Hložek, M. 2008: Encyklopedie moderních metod v archeologii. Archeometrie. Praha.
- Holubová, Z. 2007: Osídlení hradiska Zelená Hora v době halštatské, *Pravěk – nová řada* 17, 357–382.
- Holubová, Z. 2011: K otázce horákovské „expanze“ do oblasti lužických popelnicových polí. In: Z. Měřínský – J. Klápště (eds.), *Moravskoslezská škola doktorských studií – Seminář 2. Dissertationes Archaeologicae Brunenses/Pragensesque – Supplementum II*. Brno, 54–65.
- Holubová, Z. et al. (Holubová, Z. – Přichystal, M. – Dobisíková, M. – Dreslerová, G. – Kala, J. – Kučera, L. – Přichystal, A.) 2020: Halštatské pohřebiště v Brně-Horních Heršpicích. In: I. Čižmář – H. Čižmářová – A. Humpolová (eds.), *Jantarová stezka v proměnách času*. Brno, 33–69.
- Horváth, A. M. 2002: Előzetes jelentés, a Bp. XVII. ker. Rákospalota – Újmajorban előkerült szkíta kori településrészszeletről, *Budapest Régiségei* XXXV, 103–123.
- Horváthová, E. 1975: Zvykoslovie a poverý. In: B. Filová a kol., *Slovensko 3. Lud – II. část*. Bratislava, 985–1030.
- Hrala, J. 1976: Malý labyrint archeologie. Praha.
- Hralová, J. 1960: První výrobci železa – mladší období halštatské. In: J. Neustupný a kol., *Pravěk Československa*. Praha, 265–291.
- Hrubý, V. 1942: Popelnicová pole v Nedakonicích, *Sborník Velehradský – nová řada* 13, 88–115.
- Hrubý, V. 1959: Ein Ringpanzer der Hallstattzeit, *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university VIII – řada archeologicko-klasičká E 4*, 33–38.
- Hu, Y. et al. (Hu, Y. – Wang, S. – Luan, F. – Wang, C. – Richards, M. P.) 2008: Stable isotope analysis of humans from Xiaojingshan site: Implications for understanding the origin of millet agriculture in China, *Journal of Archaeological Science – Volume* 35, 2960–2965.
- Childe, G. V. 1948: Directional changes in funerary practices during 50,000 years, *Man* 45, 13–19.
- Chochorowski, J. 1985: Die Vekerezug-Kultur. Charakteristik der Funde. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego DCCXXIV – Prace Archeologiczne* 36. Warszawa – Kraków.
- Chytráček, M. 2012a: Böhmen im überregionalen Verkehrsnetz der Hallstatt- und Frühlatènezeit. Die Entstehung einer neuen Kunstform und die Herausbildung zentraler Befestigungen während Ha D3 und LT A. In: Ch. Pare (Hrsg.), *Kunst und Kommunikation. Zentralisierungsprozesse in Gessellschaften des europäischen Barbarikums im 1. Jahrtausend v. Chr. Teilkolloquium im Rahmen des Schwerpunktprogrammes 1171 der Deutschen Forschungsgemeinschaft »Frühe Zentralisierungs- und Urbanisierungsprozesse. Zur Genese und Entwicklung frühkeltischer Fürstentum und ihres territorialen Umlandes«*, 4.–6. April 2008, Institut für Vor- und Frühgeschichte, Johannes-Gutenberg-Universität Mainz. RGZM-Tagungen – Band 15. Mainz, 191–221.
- Chytráček, M. 2012b: Die Rolle der Mittelmeerzivilisationen Einflüsse in den Kulturumwandlungen der Hallstatt- und Frühlatènezeit. Die Entstehung der neuen Kunstform und die Herausbildung von zentralen Befestigungen in Böhmen während Ha D3 und LT A. In: B. Gediga – A. Grossman – W. Piotrowski (red.), *Rytm przemian kulturowych w pradziejach i średniowieczu. Biskupińskie Prace Archeologiczne* 9 – Prace Komisji Archeologicznej 19. Biskupin – Wrocław, 301–338.
- Chytráček, M. 2020: Early Urbanism and the Relationship between Northern Italy and Bohemia in the Early Iron Age. In: L. Zamboni – M. Fernández-Götz – C. Metzner-Nebelsick (eds.), *Crossing the Alps. Early Urbanism between Northern Italy and Central Europe (900–400 BC)*. Leiden, 333–348.
- Chytráček, M. et al. (Chytráček, M. – Danielisová, A. – Pokorný, P. – Kočár, P. – Kyseľ, R. – Kyncl, T. – Sádlo, J. – Šmejda, L. – Zavřel, J.) 2012a: Vzestupy a pády regionálního mocenského centra. Přehled současného stavu poznání pravěkého opevněného areálu na Vladaři v západních Čechách, *Památky archeologické CIII*, 273–338.
- Chytráček, M. et al. (Chytráček, M. – Danielisová, A. – Trefný, M. – Slabina, M.) 2010: Zentralisierungsprozesse und Siedlungsdynamik in Böhmen (8.–4. Jh. v. Chr.). In: D. Krause – D. Beilharz (Hrsg.), „Fürstentum“ und Zentralorte der frühen Kelten. Abschlusskolloquium des DFG-Schwerpunktprogramms 1171 in Stuttgart, 12.–15. Oktober 2009. Teil 2. Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg – Band 120. Stuttgart, 155–173.
- Chytráček, M. et al. (Chytráček, M. – Golec, M. – Chvojka, O. – Metlička, M. – Michálek, J. – Novotná, M. – Frolíková, D.) 2017: Jantar starší doby železné a průběh jantarové stezky ve střední Evropě, *Památky archeologické CVIII*, 121–256.
- Chytráček, M. et al. (Chytráček, M. – Golec, M. – Klontza-Jaklová, V. – Popelka, M. – Fojtík, P. – Petřík, J. – Langová, J.) 2019a: Zur Wirkung der Situlenkunst auf die Kunst der Fürstenschicht des 7.–5. Jahrhunderts v. Chr. in Mitteleuropa. In: C. Bockisch – Bräuer – B. Mühlendorfer – M. Schönfelder (Hrsg.), *Die frühe Eisenzeit in Mitteleuropa. Internationale Tagung vom 20.–22. Juli 2017 in Nürnberg. Beiträge zur Vorgeschichte Nordostbayerns* 9. Nürnberg, 203–225.
- Chytráček, M. et al. (Chytráček, M. – Chvojka, O. – Egg, M. – John, J. – Michálek, J. – Cícha, J. – Hladil, J. – Koník, P. – Kozáková, R. – Křivánek, R. – Kyseľ, R. – Majer, A. – Novák, J. – Pavelka, J. – Rašková Zelinková, M. – Stránská, P. – Světlík, I. – Šálková, T.) 2019b: Interdisciplinární výzkum knížecí mohly doby halštatské v Rovné u Strakonice. Reprezentace sociální identity a symbolika uměleckého projevu elit starší doby železné, *Památky archeologické CX*, 59–172.
- Chytráček, M. et al. (Chytráček, M. – Pokorný, P. – Danielisová, A. – Kyncl, T.) 2012b: Die Quellbecken des eisenzeitlichen Befestigungsareals auf dem Berg Vladař in Westböhmen, *Germania* 90, 27–66.
- Janák, V. 1982: Pozůstatky řemeslné výroby z doby halštatské v Radslavicích, okr. Vyškov, ČSSR, *Archeologia Polaki* XXVII, 395–415.
- Janák, V. 2017: „Skýtská“ militaria z Kotouče u Štramberka a jeho nejbližšího okolí. In: N. Beljak Pažinová – N. Borzová (eds.), *Sedem decenií Petra Romsauera. Studia Historica Nitriensia*

18. Literatura a zdroje

- 21 – Supplementum. Mimoriadne číslo časopisu venované životnému jubileu prof. Petra Romsauera. Nitra, 117–135.
- Janoušek, V. 1935: Dvě stě padesát let od založení slatinických lázní, Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané XII, 72–79.
- Jarůšková, Z. – Štrof, A. (eds.) a kol. 2014: Právěk Boskovicka. Vlastivěda Boskovicka 3. Boskovice.
- Jašková, V. – Lehotský, T. 2010: Kámen mluví aneb geologie Prostějovska. Prostějov.
- Jeřábek, R. 1961: K otázce vzniku poutních míst a jejich vlivu na život a kulturu venkovského lidu, Český lid 48, 145–152.
- Ježek, M. 2017: Archaeology of touchstones. An introduction based on finds from Birka, Sweden. Leiden.
- Jung, C. G. 2004: Mandaly. Obrazy z nevědomí. Megaron – svazek II. Brno.
- Kala, J. – Kos, P. – Rožnovský, D. 2018: Krhovice (okr. Znojmo), Přehled výzkumů 60/1, 235.
- Kaliszová, D. 1989: Zjišťovací výzkum mladohradištního pohřebiště v Drahanovicích (okr. Olomouc), Přehled výzkumů 1986, 64–65.
- Kapusta, J. 2011: Poutnictví, nebo turismus? Přehodnocení náboženských a sekulárních cest za nevšedností, AntropoWebzin 2011, 28–34 [on-line]. Dostupné z: www.antropoweb.cz [cit. 1. 7. 2020].
- Kas, S. – Schußmann, M. 1998: Einige Überlegungen zu den hallstattzeitlichen Herrenhöfen. In: B. Berthold – E. Kahler – S. Kas – D. Neubauer – S. Schmidt – M. Schußmann (Hrsg.), Zeitenblicke. Ehrengabe für Walter Janssen. Rahden/Westf., 93–123.
- Keller, Ch. 2015: Die Rekonstruktion sozialer Gruppen der Hallstattzeit zwischen Enns und Donau. Eine statistische Analyse. Berliner Archäologische Forschungen – Band 14. Rahden/Westf.
- Kemenczei, T. 1986: Mitteleisenzeitliche Köcherbeschläge aus dem Alföld, Folia Archaeologica XXXVII, 117–136.
- Kemenczei, T. 1994: Pfeilspitzen von Früh-Skythentyp aus Ostungarn, Folia Archaeologica XLIII, 79–99.
- Kemenczei, T. 2009: Studien zu den Denkmälern skythisch geprägter Alföld Gruppe. Inventaria Praehistorica Hungariae XII. Budapest.
- Kern, A. et al. (Kern, A. – Cordie, R. – Guichard, V. – David, W.) 2009a: Situlen. Bildwelten zwischen Etruskern und Kelten auf antikem Weingeschirr. Schriften des kelten römer museums manching 2. Manching.
- Kern, A. et al. (Kern, A. – Kowarik, K. – Rausch, A. W. – Reschreiter, H.) 2009b: Kingdom of Salt. 7000 years of Hallstatt. Veröffentlichungen der Prähistorischen Abteilung 3. Vienna.
- Kimmig, W. 1981: Ein Grabfund der jüngeren Urnenfelderzeit mit Eisenschwert von Singen am Hohentwiel, Fundberichte aus Baden-Württemberg 6, 93–120.
- Kirchmayr, M. 2017: Anthropomorphe Anhänger mit Vogelprotomen – Neue Erkenntnisse zu einem eisenzeitlichen Anhängerprototyp, Archäologisches Korrespondenzblatt 47, 319–339.
- Kisfaludi, J. 1997: Tonstempel und Knochenzylinder aus der mittleren Eisenzeit im Karpatenbecken, Communicationes Archaeologicae Hungariae 1997, 75–107.
- Klápa, O. 2016: „Skýtské“ nálezy na Moravě. Nepublikovaná bakalářská diplomová práce uložena v Ústavu archeologie Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě.
- Klápa, O. 2017: „Scythian“ Findings in the Moravia, Acta Archaeologica Carpathica LII, 65–82.
- Klápa, O. 2019: Typologie „skýtských“ hrotů na Moravě. Nepublikovaná magisterská diplomová práce uložena v Ústavu archeologie Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě.
- Klein, R. G. – Cruz-Urbe, K. 1994: The Analysis of Animal Bones from Archeological Sites. Chicago – London.
- Kmetřová, P. 2014: Deponovanie koní na pohrebiskách z doby halštatskej v priestore Panónskej panvy. Dissertationes archaeologicae Bratislavenses 2. Bratislava.
- Kolář, F. 2007: Životní styl halštatské a časně laténské aristokracie – možnosti interpretace, In: E. Kazdová – V. Podborský (eds.), Studium sociálních a duchovních struktur pravěku. Brno, 285–329.
- Konečná, M. 2005: Platěnické pohřebiště „na Štastných“ u Seloutek. Nepublikovaná bakalářská diplomová práce uložena v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Konopásek, Z. 2010: V čem spočívá pravda náboženské skutečnosti? Sociologický pohled na mariánská zjevení a démonické posedlosti, Biograf 52–53, 89–101.
- Konopásek, Z. – Paleček, J. 2006: V moci ďábla. Exorcismus věřičnými očima, Biograf 40–41, 145–178.
- Kos, P. 1999: Bratčice (okr. Brno-venkov), Přehled výzkumů 39 (1995–1996), 337–338.
- Kos, P. 2004: Pohřby žen z doby halštatské v Modřicích u Brna. In: O. Chvojka (ed.), Popelníková pole a doba halštatská. Příspěvky z VIII. konference, České Budějovice 22.–24. 9. 2004. Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum 1. České Budějovice, 271–292.
- Kos, P. 2009a: Hrob H 1800 z Modřic – doklad interakcí mezi oblastmi Moravy, Bavorska a JV Přälpím v době halštatské, Právěk – nová řada 19, 113–159.
- Kos, P. 2009b: Modřice (okr. Brno-venkov), Přehled výzkumů 51, 370–372.
- Kos, P. 2011: Halštatské hroby z Hrušovan u Brna. In: R. Korený (ed.), Doba popelníkových polí a doba halštatská. Příspěvky z XI. konference, Příbram 7.–10. 9. 2010. Podbrdsko – Miscelanea 2. Příbram – Praha, 173–183.
- Kos, P. 2014a: K upřesnění datace hrobu H 895 z Modřic. (Příspěvek k počátkům vývoje horákovské kultury na Brněnsku), Zborník Slovenského národného múzea CVIII – Archeológia 24, 37–58.
- Kos, P. 2014b: Pět nových hrobů horákovské kultury na jižní Moravě, Studia Archaeologica Brunensia 19/2, 27–43.
- Kos, P. 2014c: Hroby horákovské kultury v mikroregionu říčky Šatavy. Nepublikovaný rukopis uložena v Ústavu archeologické památkové péče Brno.
- Kos, P. 2015: Halštatská nekropole Modřice 2. Hroby z tratí „Sádky“ a „Rybníky“ (textová část katalogu). Nepublikovaný rukopis uložena v Ústavu archeologické památkové péče Brno.
- Kos, P. 2016: Pohřebiště ze Slavkova a jeho přínos k poznání vývoje halštatské kultury ve středním Politaví (k možnosti zpřesnění datace hrobů ždánické skupiny horákovské kultury), Zborník Slovenského národného múzea CX – Archeológia 26, 73–102.

18. Literatura a zdroje

- Kos, P. 2017: Kobylnice (k. ú. Kobylnice u Brna, okr. Brno-venkov), Přehled výzkumů 58/1, 242.
- Kos, P. – Golec, M. 2017: Looking towards the Skies. In: M. Golec, The Phenomenon of Býčí Skála Cave. Landscape, Cave and Mankind. Archaeologica Olomucensia – Tomus I. Olomouc, 94–96.
- Kos, P. – Golec, M. 2019: Pohled k obloze. In: M. Golec, Fenomén Býčí skála. Krajina, jeskyně a člověk. Praha, 127–129.
- Kos, P. – Přichystal, M. 2013: Doba halštatská. In: K. Geislerová – D. Parma (eds.), Výzkumy 2005–2010. Brno, 74–94.
- Kos, P. – Přichystal, M. 2018: Doba halštatská. In: K. Geislerová – D. Parma a kol., Výzkumy 2011–2016. Brno, 70–85.
- Kossack, G. 1954: Pferdegeschirr aus Gräbern der älteren Hallstattzeit Bayerns. Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz 1, 111–178.
- Kostelníková, M. 1990: Halštatská tkanina z Pustiměře (okr. Vyškov), Archeologické rozhledy XLII, 544–547.
- Košťurík, P. – Palátová, D. 1984a: Zachraňovací archeologický výzkum v Těšeticích-pískovně, Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity – řada archeologicko-klasická E 29, 109–130.
- Košťurík, P. – Palátová, D. 1984b: Zachraňovací výzkum v pískovně u Těšetic (okr. Znojmo), Přehled výzkumů 1982, 92–93.
- Koutecký, D. 1968: Velké hroby, jejich konstrukce, pohřební ritus a sociální struktura obyvatelstva bylanské kultury, Památky archeologické LIX, 400–487.
- Koutecký, D. 2002: Vztah kultury bylanské ke kultuře mohylové halštatské na Plzeňsku, Sborník Západočeského muzea v Plzni – Historie XVI, 137–143.
- Koutecký, D. 2008: Bylanská kultura. In: N. Venclová (ed.), Archeologie pravěkých Čech 6. Doba halštatská. Praha, 46–66.
- Kovalev, N. V. – Polin, S. V. 1991: Skifské kurgany u s. Korneevka v Zaporožské oblasti. In: Ju. V. Boltrik – E. P. Bunjatjan (eds.), Kurgany Stepoj Skifii. Kiev, 33–53.
- Kovář, F. 1924: Archeologické nálezy v okolí olomouckém, Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci XXXV, 128–129.
- Kovaříková, Z. 2007: Význam jantaru v době halštatské na jižní Moravě. Nепublikovaná bakalářská práce uložena v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Kozák, J. 1994: Stružka spravedlivosti aneb Křesťanská kniha mrtvých pocházející z Etiopie. Praha.
- Kozák, J. (red.) 2001: Egyptská kniha mrtvých I. Kapitoly o vycházení z hmotného světa do bezbřehé záře. Praha.
- Kozubová, A. 2009: Dialkové zbrane z pohrebísk vekezugskej kultúry na juhozápadnom Slovensku, Zborník Slovenského národného múzea CIII – Archeológia 19, 65–130.
- Kozubová, A. 2010: Hroby so železnými sekerkami na pohrebiskách zo staršej doby železnej v karpatsko-dunajskom priestore, Zborník Slovenského národného múzea CIV – Archeológia 20, 47–67.
- Kozubová, A. 2011: Súčasti konských postrojov z lokalít vekezugskej kultúry na juhozápadnom Slovensku (časť I.), Musaica XXVII, 69–100.
- Kozubová, A. 2013: Pohrebiská vekezugskej kultúry v Chotíne na juhozápadnom Slovensku. Vyhodnotenie. Dissertationes archaeologicae Bratislavenses 1. Bratislava.
- Kozubová, A. 2018: Kopfschmuck der Vekezug-Kultur am Beispiel der Gräberfelder in Chotin, Musaica archaeologica 3/1, 13–63.
- Kozubová, A. 2019a: „Something happened in the East but more in the West and South.“ Einige kritische Bemerkungen zu östlichen Einflüssen in der Vekezug-Kultur, Musaica archaeologica 4/1, 55–185.
- Kozubová, A. 2019b: „Mutig wie ein Adler, schnell wie ein Pferd.“ Untersuchungen zu den Gräbern der Vekezug-Kultur mit Waffen und Pferdegeschirr: Fallstudie, Musaica archaeologica 4/2, 27–109.
- Kozubová, A. – Horváth, V. 2019: Nur eine Faszination vom Westen oder etwas anderes? Zu hallstättischen Einflüssen in der Vekezug-Kultur am Beispiel des Gräberfeldes von Eger-Nagy Eged (Ostungarn), Zborník Slovenského národného múzea CXIII – Archeológia 29, 139–157.
- Krämer, R. P. 2016: Trading Goods – Trading Gods. Greek Sanctuaries in the Mediterranean and their Role as *emporía* and ‘Ports of Trade’ (7th–6th Century BCE). In: H. Albery – P. Lohmann – L. Zurhake (eds.), Continuities and Changes of Meaning. Distant Worlds Journal 1. Heidelberg – München, 75–98.
- Krausse, D. – Beilharz, D. – Fernández-Götz, M. 2012: Macht, Zentralisierung, Herrschaft – Zentren der Macht in der Eisenzeit. In: R. Röber – M. Jansen – S. Rau – C. von Nicolai – I. Frech (Red.), Die Welt der Kelten. Zentren der Macht – Kostbarkeiten der Kunst. Stuttgart, 39–41.
- Kreuz, A. 2012: Von Ackerbau und Viehzucht. Landwirtschaft und Ernährung. In: R. Röber – M. Jansen – S. Rau – C. von Nicolai – I. Frech (Red.), Die Welt der Kelten. Zentren der Macht – Kostbarkeiten der Kunst. Stuttgart, 78–82.
- Krausse, D. – Beilharz, D. (Hrsg.) 2010: „Fürstensitze“ und Zentren der frühen Kelten. Abschlusskolloquium des DFG-Schwerpunktprogramms 1171 in Stuttgart, 12.–15. Oktober 2009. Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg – Band 120. Stuttgart.
- Kristiansen, K. – Larsson, T. B. 2008: The Rise of Bronze Age Society. Travels, Transmissions and Transformations. Cambridge.
- Kršová, M. 2017: Skleněné korálky z pohřebišť doby halštatské na Moravě. Nепublikovaná magisterská diplomová práce uložena v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Křivánek, G. 1970: Slezsko-platěnický žárový hrob z Nemojan (okr. Vyškov), Přehled výzkumů 1968, 26.
- Křivánek, R. 2000: Způsoby využití geofyzikálních měření jako metody průzkumu hradišť, Archeologie ve středních Čechách 4, 489–503.
- Křivánek, R. 2004: Geofyzikální metody. In: M. Kuna a kol., Nestrutivní archeologie. Teorie, metody a cíle. Praha, 117–183.
- Křivánek, R. 2008: Detailní měření magnetické susceptibilitity v odkrytých archeologických situacích, Archeologické rozhledy LX, 695–724.
- Kuckenburg, M. 2004: Die Kelten in Mitteleuropa. Stuttgart.
- Kučera, L. et al. (Kučera, L. – Peška, J. – Fojtík, P. – Barták, P. – Kučerová, P. – Pavelka, J. – Komárková, V. – Beneš, J. – Polcerová, L. – Králík, M. – Bednář, P.) 2019: First direct evidence of broomcorn millet (*Panicum miliaceum*) in Central Europe, Archeological and Anthropological Science 11, 4221–4227.

18. Literatura a zdroje

- Kučera, L. et al. (Kučera, L. – Richtera, L. – Zmrzlý, M. – Jarošová, M. – Kučerová, P. – Bednář, P.) 2018: Determination of the Fineness of Medieval Coins—Evaluation of Methods in a Case Study of a Medieval Pfennig. *Archaeometry* 60, 325–341.
- Kühn, F. 1995: Die Pflanzenreste. In: H. Parzinger – J. Nekvasil – F. E. Barth, Die Býčí skála-Höhle. Ein hallstattzeitlicher Höhlenopferplatz in Mähren. *Römisch-Germanische Forschungen – Band 54*. Mainz am Rhein, 160–166.
- Kvamme, K. L. 2005: Terrestrial remote sensing in archaeology. In: H. D. G. Maschner – Ch. Chippindale (eds.), *Handbook of archaeological methods I*. Lanham – New York – Toronto – Oxford, 423–477.
- Kyselý, R. 2018: Meat offerings in graves of the Hallstatt Period in Bohemia (Czech Republic): An archaeozoological comparison. *Annalen des Naturhistorischen Museums in Wien – Serie A für Mineralogie und Petrographie, Geologie und Paläontologie, Anthropologie und Prähistorie* 120, 245–280.
- Laciak, D. 2017: Nadodrzańska ceramika malowana. Społeczno-kulturowe konteksty wytwórczości we wczesnej epoce żelaza. Wrocław.
- Laciak, D. 2019: The Oder-zone Painted and Encrusted Pottery as Cultural Phenomena of the Hallstatt Period. In: C. Bockisch-Bräuer – B. Mühlendorfer – M. Schönfelder (Hrsg.), *Die frühe Eisenzeit in Mitteleuropa*. Internationale Tagung vom 20.–22. Juli 2017 in Nürnberg. *Beiträge zur Vorgeschichte Nordostbayerns* 9. Nürnberg, 317–328.
- Lambert, J. B. – Shawl, C. E. – Stearns, J. A. 2000: Nuclear magnetic resonance in archaeology. *Chemical Society Reviews* 29, 175–182.
- Lao-c' 2003: Tao te-ting. Praha.
- Lao-c' 2008: Tao te-ting. O tajemství hlubším než hlubina sama. Praha.
- Laučík, P. 2017a: Three World, Cyclical Time and World Renewal Rituals. In: M. Golec, *The Phenomenon of Býčí Skála Cave. Landscape, Cave and Mankind*. *Archaeologica Olomucensia – Tomus I*. Olomouc, 127–130.
- Laučík, P. 2017b: Landscape of Psychics, Black Holes and the Dark Side of the Places of Memory. In: M. Golec, *The Phenomenon of Býčí Skála Cave. Landscape, Cave and Mankind*. *Archaeologica Olomucensia – Tomus I*. Olomouc, 133–136.
- Le Borgne, E. 1955: Susceptibilité magnétique anormale du sol superficiel. *Annales de Géophysique* 11, 399–419.
- Le Borgne, E. 1960: Influence du feu sur les propriétés magnétiques du sol et sur celles du schiste et du granite. *Annales de Géophysique* 16, 159–196.
- Lehrberger, G. et al. (Lehrberger, G. – Fridrich, J. – Gebhard, R. – Hrala, J.) (eds.) 1997: *Das prähistorische Gold in Bayern, Böhmen und Mähren: Herkunft – Technologie – Funde. Památky archeologické – Supplementum 7*. Praha.
- Lévi-Strauss, C. 2006: *Mythologica I*. Syrové a važené. Capricorn 14. Praha.
- Liu, X. – Hunt, H. V. – Jones, M. K. 2009: River valleys and foothills: changing archaeological perceptions of north China's earliest farms. *Antiquity* 83, 82–95.
- Lyman, R. L. 2008: *Quantitative Paleozoology*. Cambridge.
- Mackerle, J. 1948: *Pravěk Malé Hané*. Jevíčko.
- Macháček, J. 2005: Raně středověké Pohansko u Břeclavi: *munitio*, nebo *emporium* moravských panovníků?, *Archeologické rozhledy* LVII, 100–138.
- Machová, B. et al. (Machová, B. – Šabatová, K. – Milo, P. – Bíško, R. – Tencer, T.) 2016: Identifikace a dokumentace jako základ památkové ochrany pravěkých a raně středověkých nadzemních struktur [online]. Dostupné na: <https://archeo-muzeo.phil.muni.cz> [cit. 1. 7. 2020].
- Makarová, E. 2013: Chamber tombs of the Platěnice culture – elite burials? In: R. Karl – J. Leskovar (Hrsg.), *Interpretierte Eisenzeiten. Fallstudien, Methoden, Theorie*. *Tagungsbeiträge der 5. Linzer Gespräche zur interpretativen Eisenzeitarchäologie*. *Studien zur Kulturgeschichte von Oberösterreich – Folge 37*. Linz, 95–106.
- Makarová, E. 2017a: Moravia – a connecting Line between North, West and South. To the supra-regional connections and formation of elites in the early Hallstatt period. In: R. Schumann – S. van der Vaart-Verschoof (eds.), *Connecting elites and regions. Perspectives on contacts, relations and differentiation during the Early Iron Age Hallstatt C period in Northwest and Central Europe*. Leiden, 29–48.
- Makarová, E. 2017b: Halštatská fáza pohrebiska v Moravičanoch. Nепublikovaná disertační práce uložená v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Makarová, E. 2019: Opasok z pohrebiska v Moravičanoch ako doklad nadregionálnych kontaktov platěnickej kultúry. In: L. Benediková – G. Březinová – E. Horváthová – S. Stegmann-Rajtár (eds.), *Fragmenty času. Venované Elene Miroššayovej k 70. narodeninám*. Študijné zvesti Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied – Supplementum 1. Nitra, 349–358.
- Makarová, E. 2020: Nadregionálne kontakty platěnickej kultúry na príklade pohrebiska v Moravičanoch. In: V. Mitáš – O. Ožďáni (eds.), *Doba populnicových polí a doba halštatská*. *Zborník príspevkov z XV. medzinárodnej konferencie Doba populnicových polí a doba halštatská*, Smolenice 15.–19. október 2018. *Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes – Tomus XXV*. Nitra, 105–119.
- Makarová, E. – Hložek, M. 2017: Clay Symbols from an Early Iron Age Cemetery in Moravičany. In: E. Miroššayová – Ch. Pare – S. Stegmann-Rajtár (eds.), *Das nördliche Karpatenbecken in der Hallstattzeit. Wirtschaft, Handel und Kommunikation in früheisenzeitlichen Gesellschaften zwischen Ostalpen und Westpannonien*. *Archaeolingua* 38. Budapest, 261–271.
- Marek, P. 1990: Bibliografie okresu Prostějov. *Bibliografie a prameny k vývoji Moravy* 18. Prostějov – Brno.
- Mareš, S. 1990: *Úvod do užité geofyziky*. Praha.
- Martínek, J. 2017: Routes in a Laser Landscape. In: M. Golec, *The Phenomenon of Býčí Skála Cave. Landscape, Cave and Mankind*. *Archaeologica Olomucensia – Tomus I*. Olomouc, 34–37.
- Martínek, J. 2019: *Jantarová stezka*. *Výstavní katalog*. Brno.
- Martínek, J. et al. (Martínek, J. – Kubeček, J. – Látal, M. – Ambrož, J. – Peška, J. – Kalábek, M. – Vrána, J. – Šmeral, J. – Šlězár, P. – Bábek, O. – Létal, A. – Miřijovský, J. – Vích, D.) 2011–14: *Výzkum historických cest v oblasti severozápadní Moravy a východních Čech*. Projekt v rámci Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI). Poskytovatel dotace: Ministerstvo kultury České republiky.

18. Literatura a zdroje

- Martínek, J. – Vránová, V. 2017: Nové hradisko „Teplá díra“ na katastru Dolan. In: Ročenka 2017. Archeologické centrum Olomouc, příspěvková organizace. Olomouc, 112–119.
- Martínek, J. a kol. 2013: Moderní metody identifikace a popisu historických cest. Metodická příručka. Brno.
- Matolcsi, J. 1970: Historische Erforschung der Körpergröße des Rindes auf Grund von ungarischem Knochenmaterial, Zeitschrift für Tierzüchtung und Züchtungsbiologie 87, 89–137.
- McCracken, G. D. 1990: “Ever Dearer in Our Thoughts”: Patina and the Representation of Status before and after Eighteenth Century. In: G. D. McCracken, Culture and Consumption. New Approaches to the Symbolic Character of Consumer Goods and Activities. Bloomington – Indianapolis, 31–43.
- McGovern, P. E. – Mirzoián, A. – Hall, G. R. 2009: Ancient Egyptian herbal wines, Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America 106, 7361–7366.
- Meduna, J. 1961: Staré Hradisko. Katalog der Funde im Museum der Stadt Boskovice. Fontes Archaeologiae Moraviae – Tomus II. Brno.
- Meduna, J. 1970: Staré Hradisko II. Katalog der Funde aus den Museen in Brno/Brünn/, Praha/Prag/, Olomouc, Plumlov und Prostějov. Fontes Archaeologiae Moraviae – Tomus V. Brno.
- Meljukova, A. I. 1964: Vooruženie skifov. Svod archeologičeskich istočnikov D1–4. Moskva.
- Menghin, O. 1926: Einführung in die Urgeschichte Böhmens und Mährens. Anstalt für sudetendeutsche Heimatforschung der Deutschen Wissenschaftlichen Gesellschaft in Reichenberg, Vorgeschichtliche Abteilung – Heft 1. Reichenberg.
- Mihola, J. (ed.) 2010: Na cestě do nebeského Jeruzaléma. Poutnictví v českých zemích ve středoevropském kontextu. Brno.
- Michálek, J. 2017: Mohylová pohřebiště doby halštatské (Ha C–D) a časné laténské (LTA) v jižních Čechách. 1/3. Tabulky. Praha.
- Michálek, J. – Fröhlich, J. – Chvojka, O. 2015: Halštatský depot z Třebanic u Netolic (okr. Prachatice), Archeologické výzkumy v jižních Čechách 28, 119–138.
- Mikulková, B. 1999: Drnovice (okr. Vyškov), Přehled výzkumů 39 (1995–1996), 344–346.
- Mikulková, B. 2009: Orlovice (okr. Vyškov), Přehled výzkumů 50, 312.
- Mikulková, B. 2010: Orlovice (okr. Vyškov), Přehled výzkumů 51, 373–374.
- Milo, P. – Tencer, T. 2019: Správa o geofyzikálnom prieskume. Geomagnetická prospekcia. Seloutky – Na Štastných. Nепublikovaný rukopis uložený v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Mírová, Z. 2019a: The horse in the Bronze and Iron Ages in Moravia. Archaeologica Olomucensia – Tomus III. Olomouc.
- Mírová, Z. 2019b: Kůň v době bronzové, halštatské a laténské na Moravě. Nепublikovaná magisterská diplomová práce uložená v sekci archeologie Katedry historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.
- Mírová, Z. – Furugláš, I. 2018: Virtuální rekonstrukce halštatských velmožských hrobů Brno-Holásky 1 a 2, Živá archeologie 20, 59–66.
- Mírová, Z. – Golec, M. 2018: Hallstatt Magnate Graves from Brno-Holásky 1 and 2 in the Central European Context. Archaeologiae Regionalis Fontes 13. Olomouc.
- Mogilov, O. D. 2008: Sporjadžennja konja skifs'koj dobi v Lisostepu Schidnoj Evropi. Kijv – Kam'janec' Podil's'kij.
- Moš, P. 2002: Výzkum osídlení vrchovinných poloh na Prostějovsku. Cíle projektu a metodika vizuálního povrchového průzkumu krajiny Dražanské a Zábřežské vrchoviny, Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově 2002, 75–79.
- Mošinskij, A. P. 2006: Drevnosti Gornoj Digorii VII–IV vv. do n. e. Sistematizacija i chronologija. Moskva.
- Motuzaitė-Matuzevičiute, G. et al. (Motuzaitė-Matuzevičiute, G. – Staff, R. A. – Hunt, H. V. – Liu, X. – Jones, M. K.) 2013: The early chronology of broomcorn millet (*Panicum miliaceum*) in Europe, Antiquity 87, 1073–1085.
- Mozsolics, A. 1953: Mors en bois de cerf sur le territoire du Bassin des Carpathes, Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae 3, 69–111.
- Mrázek, I. 1996: Drahé kameny v pravěku Moravy a Slezska. Brno.
- Müller, S. 2012: Smolenice-Molpír, Sered' und Ratkovce. Studien zu Siedlungen der frühen Eisenzeit in der Südwestslowakei. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie – Band 220. Bonn.
- Murphy, R. F. 2008: Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha.
- Myklík, F. 1887: Ze Bzence (Nález na Předměstí Uh. Ostrožském a jiné nálezy v okolí Bzeneckém), Časopis Muzejního spolku olomuckého IV, 81–88.
- Nekvasil, J. 1952: Horákovská skupina mohylového lidu na jižní Moravě I–II. Nепublikovaná disertační práce uložená v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Nekvasil, J. 1960a: Poslední stopy lužického lidu popelnicových polí na Moravě. In: K. Ludikovský (red.), Sborník I. Josefu Poulikovi k padesátinám. Brno, 50–54.
- Nekvasil, J. 1960b: Die Grabung einer Platenitzer Besiedlung in Drysice, Bez. Vyškov, Přehled výzkumů 1959, 62–64.
- Nekvasil, J. 1961a: Severní Morava v době halštatské I–II. Nепublikovaná kandidátská disertační práce uložená v Archeologickém ústavu AV ČR Praha.
- Nekvasil, J. 1961b: Severní Morava v době halštatské III. Nепublikovaná kandidátská disertační práce uložená v Archeologickém ústavu AV ČR Praha.
- Nekvasil, J. 1961c: Nordmähren während der Hallstattzeit /Thesen der Kandidatsarbeit/, Přehled výzkumů 1960, 13–16.
- Nekvasil, J. 1962: Pronikání horákovské kultury do oblasti lužických popelnicových polí. In: J. Poulík (red.), Sborník Československé společnosti archeologické (K problémům prehistorie na Moravě a v sousedních oblastech) 2. Brno, 141–165.
- Nekvasil, J. 1963: Mohyly s více pohřby v horákovské kultuře. In: J. Poulík (ed.), Sborník II. Františku Vildomcovi k pětadesátinám. Brno, 52–55.
- Nekvasil, J. 1967: Stopy vlivů ze západu a severozápadu na lužickou kulturu na Moravě v době halštatské. In: Acta Universitatis Wratislaviensis 56 – Studia Archeologiczne II. Wrocław, 165–175.
- Nekvasil, J. 1969: Knížecí pohřeb v jeskyni Býčí skála. In: J. Poulík (red.), Hallstatt a Býčí skála. Průvodce výstavou významných nálezů z pravěkých sbírek vídeňského Přírodovědného muzea. Brno – Bratislava – Praha, 38–49.

18. Literatura a zdroje

- Nekvasil, J. 1970:* Konečný vývojový stupeň středního (slezského) období lužické kultury na Moravě, Památky archeologické LXI, 15–99.
- Nekvasil, J. 1973:* Mladohalštatská sídliště na Mohelnicku, Památky archeologické LXIV, 42–85.
- Nekvasil, J. 1974:* Die jüngere und späte Stufe des Hallstattabschnittes der Lausitzer Kultur in Mähren. In: B. Chropovský (Red.), Symposium zu Problemen der jüngeren Hallstattzeit in Mitteleuropa. Bratislava, 253–310.
- Nekvasil, J. 1979:* Horákovské sídliště v Brně-Králově Poli. *Fontes Archaeologiae Moraviae – Tomus XII.* Brno.
- Nekvasil, J. 1980:* Zničené pohřebiště lužické kultury u Pustiměře (okr. Vyškov), Přehled výzkumů 1977, 42–43.
- Nekvasil, J. 1981:* Eine neue Betrachtung der Funde aus der Býčí skála-Höhle, *Anthropologie XIX*, 107–110.
- Nekvasil, J. 1982a:* Pohřebiště lužické kultury v Moravičanech. Katalog nálezů. Textová část. Obrazová část. *Fontes Archaeologiae Moraviae – Tomus XIV.* Brno.
- Nekvasil, J. 1982b:* Hroby lužické kultury z Pustiměře (okr. Vyškov), Přehled výzkumů 1980, 14.
- Nekvasil, J. 1983:* Początki halsztatyzacji morawskiej grupy kultury lużyckiej, *Silesia Antiqua* 25, 61–83.
- Nekvasil, J. 1985:* Úvahy nad Býčí skálou. In: C. Němec – F. Šalé (red.), Wankelův nález v Býčí skále ve světle nejnovějších objevů. Blansko, 11–26.
- Nekvasil, J. 1987a:* Der gegenwärtige Forschungsstand der Lausitzer Kultur während der Urnenfelderperiode in Mähren. In: E. Plesl – J. Hrala (eds.), Die Urnenfelderkulturen Mitteleuropas, Symposium Liblice 21.–25. X. 1985. Praha, 255–262.
- Nekvasil, J. 1987b:* Mähren in der Hallstattzeit, Mitteilungen der Österreichischen Arbeitsgemeinschaft für Ur- und Frühgeschichte XXXVII, 115–120.
- Nekvasil, J. 1991:* Význam hrobu horákovské kultury z Budkovic, okr. Brno-venkov, *Pravěk – nová řada* 1, 66–89.
- Nekvasil, J. 1993:* Před branami historie (starší doba železná – halštatská). In: V. Podborský a kol., *Pravěk dějiny Moravy. Vlastivěda moravská. Země a lid – nová řada* 3. Brno, 333–372.
- Nekvasil, J. – Podborský, V. 1991:* Die Bronzegefäße in Mähren. Prähistorische Bronzefunde. Abteilung II – Band 13. Stuttgart.
- Neubauer, Z. – Hlaváček, J. 2003:* Slabikář hermetické symboliky a čítanka tarotu. Praha.
- Neugebauer, J.-W. 1997:* Beiträge zur Erschließung der Hallstattkultur im Zentralraum Niederösterreichs. In: L. D. Nebelsick – A. Eibner – E. Lauer mann – J.-W. Neugebauer, *Hallstattkultur im Osten Österreichs. Wissenschaftliche Schriftenreihe Niederösterreich – Band 106/107/108/109.* St. Pölten – Wien, 165–190.
- Neuhäuslová, Z. a kol. 1998:* Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky. Praha.
- Neustupný, E. 2010:* Teorie archeologie. Plzeň.
- Neustupný, J. a kol. 1960:* *Pravěk Československa.* Praha.
- Novák, M. 2013:* Výšinná lokalita „Hradisko“ Velké Opatovice (okr. Blansko), *Acta Musei Moraviae – Scientiae sociales* XCVIII/1, 35–61.
- Novák, M. 2015:* Opevněné výšinné sídliště na „Malém Chlumu“ u Krhova a jeho zázemí v pozdní době bronzové a v době halštatské. *Pravěk – Supplementum* 31. Brno.
- Novák, M. 2017:* Moravský „Molpír“?, Halštatské nálezy z opevněného výšinného sídliště Provodov-Ludkovic „Rysov“ (okr. Zlín), *Pravěk – nová řada* 25, 185–228.
- Novák, M. 2020:* K chronologii moravských výšinných lokalit starší doby železné. In: V. Mitáš – O. Ožďáni (eds.), *Doba populnicových poli a doba halštatská. Zborník příspěvků z XV. mezinárodní konference Doba populnicových poli a doba halštatská.* Smolenice 15.–19. október 2018. *Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes – Tomus XXV.* Nitra, 147–162.
- Ohler, N. 2002:* Náboženské poutě ve středověku a novověku. Praha.
- Ondroušková, S. 2011:* *Pravěk Moravského krasu (neolit – doba stěhování národů).* Nepublikovaná magisterská diplomová práce uložena v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Oras, E. et al. (Oras, E. – Vahur, S. – Isaksson, S. – Kaljurand, I. – Leito, I.) 2017:* MALDI-FT-ICR-MS for archaeological lipid residue analysis, *Journal of Mass Spectrometry* 52, 689–700.
- Orton, C. 1980:* *Mathematics in Archaeology.* London.
- Osborne, J. F. (ed.) 2014:* *Approaching Monumentality in Archaeology.* Albany.
- Paleček, J. 2010:* Mariánský zázrak ve světle sociologie, sociologie ve světle slunečního zázraku, *Biograf* 52–53, 41–66.
- Pandey, R. 1994:* *Hindu Saṃskāras. Socio-Religious Study of Hindu Sacraments.* Delhi.
- Pare, Ch. F. E. 1992:* *Wagons and Wagon Graves of the Early Iron Age in Central Europe.* Oxford University Committee for Archaeology – Monograph 35. Oxford.
- Pare, Ch. F. E. 1998:* Beiträge zum Übergang von der Bronze- zur Eisenzeit in Mitteleuropa. Teil I: Grundzüge der Chronologie im östlichen Mitteleuropa (11.–8. Jahrhundert v. Chr.), *Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums* 45, 293–433.
- Pare, Ch. F. E. 1999:* Beiträge zum Übergang von der Bronze- zur Eisenzeit in Mitteleuropa. Teil II: Grundzüge der Chronologie im östlichen Mitteleuropa (11.–8. Jahrhundert v. Chr.), *Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums* 46, 175–315.
- Parker Pearson, M. 1982:* *Mortuary Practices, Society and Ideology. An Ethnoarchaeological Study.* In: I. Hodder (ed.), *Symbolic and Structural Archaeology.* Cambridge, 99–113.
- Parma, D. 2012a:* Předkeltské osídlení Hostýna. *Archaeologiae Regionalis Fontes* 11. Olomouc.
- Parma, D. 2012b:* *Archeologie Hostýna. Archeologické památky střední Moravy – svazek 19.* Olomouc.
- Parma, D. – Stegmann-Rajtár, S. 2019:* Unikátní nález plutovitěho nákončia pošvy z Ivanovic na Hané, okr. Vyškov, v kontexte vývoja doby populnicových poli na Morave. In: L. Benediková – G. Březinová – E. Horváthová – S. Stegmann-Rajtár (eds.), *Fragments of Time. Dedicated to Elene Miroššayovej k 70. narodeninám. Študijné zvesti Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied – Supplementum* 1. Nitra, 387–395.
- Parzinger, H. 1988:* *Chronologie der Späthallstatt- und Frühlatènezeit. Studien zu Fundgruppen zwischen Mosel und Save. Quellen und Forschungen zur prähistorischen und provinzialrömischen Archäologie – Band 4.* Weinheim.
- Parzinger, H. – Nekvasil, J. – Barth, F. E. 1995:* Die Býčí skála-Höhle. Ein hallstattzeitlicher Höhlenopferplatz in Mähren. *Römisch-Germanische Forschungen – Band 54.* Mainz am Rhein.

18. Literatura a zdroje

- Pecci, A. – *Cau Ontiveros, M. Á. – Garnier, N. 2013*: Identifying wine and oil production: analysis of residues from Roman and Late Antique plastered vats, *Journal of Archaeological Science* 40, 4491–4498.
- Peška, J. 2001: Archeologické nálezy a lokality na katastru obcí Náklo a Mezice, *Střední Morava* 7/13, 78–108.
- Peška, J. 2002: Hradiska z doby bronzové a halštatské na Přerovsku. Archeologické památky střední Moravy – svazek 3. Olomouc.
- Peška, J. – Vitula, P. – Bém, M. 1999: Blatec (okr. Olomouc), *Přehled výzkumů* 40 (1997–1998), 255.
- Peška, J. – Vránová, V. (eds.) 2016: Věda rýče promluvila. Archeologické centrum Olomouc 1995–2015. Olomouc.
- Peter-Röscher, H. 1997: Die Höhle von Býčí skála – Gaben an Götter und Ahnen, *Mitteilungen der Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte* 18, 47–56.
- Peter-Röscher, H. 1998: Die Býčí skála-Höhle in Mähren – Opfer, Ahnenkult und Totenritual in der Hallstattzeit, *Das Altertum* 44, 3–30.
- Pieta, K. – Veličák, L. 2014: Pozoruhodné depoty zo Sklabinského Podzámku, *Studia archaeologica Brunensia* 19/2, 5–26.
- Pirkej Avot 2020: Traktát Mišny s paralelním českým překladem a komentářem. Praha.
- Plaček, M. 2014: Méně známé doklady k halštatu Ždánického lesa nebo i ke středověku?, *Studia archaeologica Brunensia* 19/2, 105–111.
- Platón 1970: Faidros (244–257). In: I. Hrušovský (red.), *Predskratice a Platón, Antológia z diel filozofov*. Bratislava, 339–349.
- Platón 2000: Ústava. Bratislava.
- Pleiner, R. 1958: Základy slovanského železářského hutnictví v českých zemích. Vývoj přímé výroby železa z rud od doby halštatské do 12. věku. *Monumenta Archaeologica* – Tomus VI. Praha.
- Pleiner, R. 2000: Iron in Archaeology. The European Bloomery Smelters. Praha.
- Podborský, V. 1956: K otázce kontinuity vývoje kultury lidu popelnicových polí na Moravě, *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university V – řada archeologicko-klasická E 1*, 20–41.
- Podborský, V. 1957: Plastická vlnice na platěnické keramice na Moravě, *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university VI – řada archeologicko-klasická E 2*, 5–8.
- Podborský, V. 1960: Bemerkungen zur Problematik der mährischen Hallstattzeit – I, *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university IX – řada archeologicko-klasická E 5*, 23–56.
- Podborský, V. 1963: K problematice moravského halštatu – II (Halštatská malovaná keramika), *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university IX – řada archeologicko-klasická E 8*, 15–50.
- Podborský, V. 1965a: Die Hallstattsiedlung in Těšetice. *Fontes Archaeologici Pragenses – Volumen 9. Pragae*.
- Podborský, V. 1965b: Sídliště horákovské kultury u Bezkova, okres Znojmo, *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university XI – řada archeologicko-klasická E 10*, 135–154.
- Podborský, V. 1966: Horákovská kultura, *Zprávy Československé společnosti archeologické při Čs. akademii věd VII*, 2–12.
- Podborský, V. 1970a: Mähren in der Spätbronzezeit und an der Schwelle der Eisenzeit. *Opera Universitatis Purkynianae Brunensis – Facultas Philosophica* 142. Brno.
- Podborský, V. 1970b: Jihomoravská halštatská sídliště – I, *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university XIX – řada archeologicko-klasická E 15*, 7–102.
- Podborský, V. 1972: Jihomoravská halštatská sídliště – II, *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university XXI – řada archeologicko-klasická E 17*, 5–54.
- Podborský, V. 1974: Die Stellung der südmährischen Horákov-Kultur im Rahmen des danubischen Hallstatt. In: B. Chropovský (Red.), *Symposium zu Problemen der jüngeren Hallstattzeit in Mitteleuropa*. Bratislava, 371–426.
- Podborský, V. 1980a: Dvě nová halštatská pohřebiště na jižní Moravě (Několik poznámek ke studiu společnosti lidu horákovské kultury), *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university XXIX – řada archeologicko-klasická E 25*, 75–124.
- Podborský, V. 1980b: Kulturní a sociální proměny jižní Moravy v době halštatské. In: B. Gediga – L. Leciejewicz – W. Wojciechowski (eds.), *Rola oddziaływań kręgu halsztackiego w rozwoju społeczeństw epoki żelaza w Polsce zachodniej na tle środkowoeuropejskim*. Wrocław, 47–57.
- Podborský, V. 1993: Společnost doby halštatské. In: V. Podborský a kol., *Pravěk dějiny Moravy. Vlastivěda moravská. Země a lid – nová řada 3*. Brno, 372–378.
- Podborský, V. 1994: Postavení obřanského hradiska v době popelnicových polí ve středoevropském regionu, *Pravěk – nová řada 4*, 205–232.
- Podborský, V. 1999: Těšetice-Kyjovice II, III, okr. Znojmo. In: V. Podborský a kol., *Pravěk sociokulturní architektura na Moravě*. Brno, 133–137.
- Podborský, V. 2000: Sdělovací techniky lidu popelnicových polí ve střední Evropě, *Pravěk – nová řada 10*, 317–333.
- Podborský, V. 2002: Výpověď bohatých hrobů horákovské kultury. In: P. Čech – Z. Smrž (eds.), *Sborník Drahomíru Kouteckému. Příspěvky k pravěku a rané době dějinné severozápadních Čech 9*. Most, 167–176.
- Podborský, V. 2006: Náboženství pravěkých Evropanů. Brno.
- Podborský, V. 2008: Dějiny pravěku a rané doby dějinné. Brno.
- Podborský, V. – Vildomec, V. 1972: *Pravěk Znojemska*. Brno.
- Polanyi, K. 1975: Traders and Trade. In: J. A. Sabloff – C. C. Lamberg-Karlovsky (eds.), *Ancient Civilization and Trade*. Albuquerque, 133–154.
- Polidovič, Ju. B. 2004: Zoomorfno oformlennye psalii kak fenomen skifskoj epochi. In: A. M. Usačuk (ed.), *Psalii. Elementy uprjaži i konskogo snarjaženija v drevnosti*. Archeologičeskij al'manach 15, 143–165.
- Polin, S. V. 1987: Chronologija rann'oskif'skich pam'jatok, *Archeologija* 59, 17–36.
- Polit, B. 2010: Gvozdevidnye ser'gi s territorii Ukrainy i Pol'si. In: V. N. Zin'ko (ed.), *Bosporskie čtenija. XI. Bospor Kimmerijskij i varvarskij mir v period antičnosti i srednevekov'ja. Remesla i promysly. Kerč'*, 356–362.
- Poulik, J. 1947: Halštatský hrob ve Velaticích, *Památky archeologické XLII*, 162–165.
- Procházková, P. 2001: Popelnicová pole v Horce nad Moravou. In: M. Bém (red.), *Archeologické zrcadlení*. Olomouc, 28–30.
- Prüssing, G. 1991: Die Bronzegefäße in Österreich. *Prähistorische Bronzefunde. Abteilung II – Band 5*. Stuttgart.

18. Literatura a zdroje

- Prudká, A. 1999: Archeologicko-historické poznámky ke stínavskému dolování, Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově 1999, 25–33.
- Přichystal, A. 2017: Stone Artefacts from Býčí Skála Cave. In: M. Golec, The Phenomenon of Býčí Skála Cave. Landscape, Cave and Mankind. Archaeologica Olomucensia – Tomus I. Olomouc, 98–100.
- Přichystal, M. 2003: Pohřebiště kultury lužických popelnicových polí na „Nivkách“ u Slatinek. Nepublikovaná magisterská diplomová práce uložena v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Přichystal, M. 2007a: Dva provrtané medvědí zuby z halštatského sídliště v Kralicích na Hané (okr. Prostějov). Příspěvek k postavení medvěda v symbolice starší doby železné, Pravěk – nová řada 17, 329–356.
- Přichystal, M. 2007b: Slatinský typ? K problematice kulturního zařazení několika nádob z pohřebiště kultury lužických popelnicových polí ve Slatinkách-„Nivkách“, Archeologické rozhledy LIX, 375–401.
- Přichystal, M. 2007c: Zpracování jantaru na sídlišti z halštatského období kultury lužických popelnicových polí v Kralicích na Hané (okr. Prostějov). In: M. Salaš – K. Šabatová (eds.), Doba popelnicových polí a doba halštatská. Příspěvky z IX. konference, Bučovice 3.–6. 10. 2006. Brno, 209–231.
- Přichystal, M. 2009: Pravěk a raně středověké osídlení Velkého Kosiře, Přírodovědné studie Muzea Prostějovska 10–11, 137–169.
- Přichystal, M. 2011: Brno (k. ú. Ivanovice, okr. Brno-město), Přehled výzkumů 52/1, 207–208.
- Přichystal, M. 2018: Tišnov (okr. Brno-venkov), Přehled výzkumů 59/1, 200.
- Přichystal, M. – Kos, P. 2006: Doba halštatská. In: M. Čizmář – K. Geislerová (eds.), Výzkumy 1999–2004. Brno, 49–54.
- Půlpán, M. 2012: Pohřebiště bylanské kultury v Lovosicích. Nepublikovaná magisterská diplomová práce uložena v Ústavu pro archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.
- Pythagoras 1970: Mladší Pythagórovci, Predsokratici a Platón. In: I. Hrušovský (red.), Antológia z diel filozofov. Bratislava, 67–73.
- Quitt, E. – Tolasz, R. – Vysoudil, M. 1992: Klimatické poměry. In: J. Demek – V. Novák a kol., Neživá příroda. Vlastivěda moravská. Země a lid – nová řada 1. Brno, 128–154.
- Reitz, E. J. – Wing, E. S. 2008: Zooarcheology. Cambridge.
- Renfrew, C. 1974: Beyond a subsistence economy. The evolution of social organization in prehistoric Europe, Bulletin of the American School of Oriental Research 20, 69–95.
- Romsauer, P. 1996: Bemerkungen zur Späthallstattzeit im Nordostalpenraum. In: E. Jerem – A. Lippert (Hrsg.), Die Osthallstattkultur. Akten des Internationalen Symposiums, Sopron 10.–14. Mai 1994. Archaeolingua 7. Budapest, 431–444.
- Rulf, J. 1983: Přírodní prostředí a kultury českého neolitu a eneolitu, Památky archeologické LXXIV, 35–95.
- Rzehak, A. 1910: Die Gefäßformen des Urnenfriedhofes von Horchau, Jahrbuch für Altertumskunde III, 1–32.
- Říhovský, J. 1956: Mohyla horákovské kultury v Morašicích na Moravě, Archeologické rozhledy VIII, 13–18, 41–44, 134, 140.
- Říhovský, J. 1960: Problematika podolské kultury, Archeologické rozhledy XII, 212–237, 249–250.
- Říhovský, J. 1979: Die Nadeln in Mähren und im Ostalpengebiet (von der mittleren Bronzezeit bis zur älteren Eisenzeit). Prähistorische Bronzefunde. Abteilung XIII – Band 5. München.
- Říhovský, J. 1992: Die Äxte, Beile, Meißel und Hämmer in Mähren. Prähistorische Bronzefunde. Abteilung IX – Band 17. München.
- Říhovský, J. 1993: Die Fibeln in Mähren. Prähistorische Bronzefunde. Abteilung XIV – Band 9. Stuttgart.
- Říhovský, J. 1996: Die Lanzen-, Speer- und Pfeilspitzen in Mähren. Prähistorische Bronzefunde. Abteilung V – Band 2. Stuttgart.
- Saint Didier, L. 2004: Prastará rytířská válka čili alchymický rozhovor našeho kamene se zlatem a merkurem (přeložil Jiří Ryšánek). In: D. Ž. Bor, Michael Sendivogius a jeho následníci. Knihovna Logosu 6. Praha.
- Salaš, M. 1991: Topografická a nominální identifikace bronzových depotů Žárovice-Hamry na Prostějovsku, Acta Musei Moraviae – Scientiae sociales LXXXVI, 61–68.
- Salaš, M. 1993: Kultura středodunajských popelnicových polí. In: V. Podborský a kol., Pravěké dějiny Moravy. Vlastivěda moravská. Země a lid – nová řada 3. Brno, 286–301.
- Salaš, M. 2005: Bronzové depoty střední až pozdní doby bronzové na Moravě a ve Slezsku. I. Text. II. Tabulky. Brno.
- Salaš, M. – Stuchlík, S. 2011: Civilizace doby bronzové. In: R. Procházka (ed.), Dějiny Brna 1. Od pravěku k ranému středověku. Brno, 227–318.
- Sedláček, R. 2005: Domamyslice. Pohřebiště lidu popelnicových polí. Pravěk – Supplementum 13. Brno.
- Service, E. R. 1975: Origins of the State and Civilization. The Process of Cultural Evolution. New York.
- Shennan, S. 1988: Quantifying Archaeology. Edinburgh.
- Schirmeisen, K. 1930: Zur Vorgeschichte des Mährisch-Neustädter Gebietes, Verhandlungen des Naturforschenden Vereines in Brünn LXII, 107–132.
- Schönfelder, M. 2002: Das spätkeltische Wagengrab von Boé. Studien zu Wagen und Wagengräbern der jüngeren Latènezeit. Römisch-Germanisches Zentralmuseum Monographien – Band 54. Mainz.
- Schumann, R. 2015: Status und Prestige in der Hallstattkultur. Aspekte sozialer Distinktion in ältereisenzeitlichen Regionalgruppen zwischen Altmühl und Save, Münchner Archäologische Forschungen – Band 3. Rahden/Westf.
- Schüré, E. 1996: Velcí zasvěcenci. Tajné dějiny náboženství. Rama, Krišna, Hermes, Mojžiš, Orfé, Pytagor, Platon, Ježíš. Havířov.
- Schufsmann, M. 2012: Die armen Vettern im Osten. Bayern und Franken. In: R. Röber – M. Jansen – S. Rau – C. von Nicolai – I. Frech (Red.), Die Welt der Kelten. Zentren der Macht – Kostbarkeiten der Kunst. Stuttgart, 155–156.
- Schwellnus, F. 2010: Pintadere: Überblick über die Fundgruppe der Tonstempel ausgehend von zwei Funden aus Sopron-Krautacker (Westungarn), Archäologisches Korrespondenzblatt 40, 207–226.
- Siepen, M. 2005: Der hallstattzeitliche Arm- und Beinschmuck in Österreich. Prähistorische Bronzefunde. Abteilung X – Band 6. Stuttgart.
- Sievers, S. – Schönfelder, M. (Hrsg.) 2012: Die Frage der Protourbanisation in der Eisenzeit. Akten des 34. internationalen Kolloquiums der AFEAF vom 13.–16. Mai 2010 in Aschaffenburg. Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte – Band 16. Bonn.

18. Literatura a zdroje

- Simion, G. 2000:* Tombes tumulaires dans la nécropole de Celic-Déré. In: G. Simion – V. Lungu (eds.), Tombes tumulaires de l'Âge du Fer dans le Sud-Est de l'Europe. Actes du IIe Colloque International d'Archéologie Funéraire organisé à Tulcea, Brăila, Călărași et Slobozia, 18–24 septembre. Tulcea, 69–82.
- Simmel, G. 1956–57:* Fashion, American Journal of Sociology 62, 541–558.
- Skutil, Jan 1972:* Wanklova Býčiskalská nálezná zpráva z roku 1872 v prepise Josefa Skutila z roku 1938, Vlastivědná ročenka Okresního archivu Blansko 1972, 98–104.
- Skutil, Josef 1928:* Příspěvky ku praehistorii Konicka, Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci XL, 143–144.
- Skutil, Josef 1937:* Halštatské nálezy horákovské „Hlásnice“, Šlapanský zpravodaj IV, 3–5.
- Skutil, Josef 1943:* Skythische Funde aus Mähren, Zeitschrift des Mährischen Landesmuseums – Neue Folge III, 78–89.
- Skutil, Josef 1946:* Moravské prehistorické výkopy a nálezy za rok 1932, Časopis Zemského musea v Brně XXXIII, 135–144.
- Skutil, Josef 1957:* Ještě ke skytským nálezům z Moravy, Vlastivědný věstník moravský XII, 119–122.
- Smith, M. E. 2004:* The Archaeology of Ancient State Economies, Annual Review of Anthropology 33, 73–102.
- Smrž, Z., 1975:* Enkláva lužického osídlení v oblasti Boskovské brázdy. Studie Archeologického ústavu Československé akademie věd v Brně III/3. Praha.
- Soós, B. 2017:* Labour Investment and the Elite in the Eastern Hallstatt zone, Hungarian Archaeology E-journal 2017 – Autumn, 1–10.
- Soukup, V. 2004:* Dějiny antropologie. Praha.
- Sovová, K. 2017:* Landscape of Visits and Interactions. In: M. Golec, The Phenomenon of Býčí Skála Cave. Landscape, Cave and Mankind. Archaeologica Olomucensia – Tomus I. Olomouc, 106–115.
- Steffen, M. 2012:* Komplexe Zentren nördlich der Alpen. In: R. Röber – M. Jansen – S. Rau – C. von Nicolai – I. Frech (Red.), Die Welt der Kelten. Zentren der Macht – Kostbarkeiten der Kunst. Stuttgart, 94–97.
- Stegmann-Rajtár, S. 1986:* Neuererkenntnisse zum Grab 169 von Brno-Obřany (Mähren). In: L. Török (ed.), Hallstatt Kolloquium Veszprém 1984. Mitteilungen des Archäologischen Instituts der Ungarischen Akademie der Wissenschaften – Beiheft 3. Budapest, 211–219.
- Stegmann-Rajtár, S. 1992a:* Grabfunde der älteren Hallstattzeit aus Südmähren. Košice.
- Stegmann-Rajtár, S. 1992b:* Spätbronze- und früheisenzeitliche Fundgruppen des mittleren Donaugebietes, Bericht der Römisch-Germanischen Kommission 73, 29–180.
- Stegmann-Rajtár, S. 1993:* Mitteldonauländische Hallstattkultur und Lausitzer Kulturkreis – Einige Bemerkungen zur Entwicklung gegenseitiger Beziehungen in Mähren, Bericht der Römisch-Germanischen Kommission 74, 444–459.
- Stegmann-Rajtár, S. 1994:* Vývoj stredodonajských popolnicových polí v neskorej dobe bronzovej (HaB) a vznik halštatskej kultúry, Slovenská archeológia XLII, 319–333.
- Stegmann-Rajtár, S. 1998:* Spinnen und Weben in Smolenice-Molpír. Ein Beitrag zum wirtschaftlichen und religiös-kultischen Leben der Bewohner des hallstattzeitlichen „Fürstensitzes“, Slovenská archeológia XLVI, 263–287.
- Stegmann-Rajtár, S. 2017:* Zur Abfolge der Osthallstatt- und der Vekerzug-Kultur: Ein Überblick zum Forschungsstand der Hallstattzeit in der Südwestslowakei. In: E. Mirošayová – Ch. Pare – S. Stegmann-Rajtár (Hrsg.), Das nördliche Karpatenbecken in der Hallstattzeit. Wirtschaft, Handel und Kommunikation in früheisenzeitlichen Gesellschaften zwischen Ostalpen und Westpannonien. Archaeolingua 38. Budapest, 383–401.
- Stloukal, M. 1968:* Problematika antropologického rozboru zárovných pohřbů (Výzkum pohřebiště v Moravičanech), Archeologické rozhledy XX, 330–347.
- Stloukal, M. – Nekvasil, J. 2015:* Věčné tajemství Býčí skály. Praha.
- Stloukal, M. – Szilvássy, J. 1980:* Výzkum lidských koster z jeskyně Býčí skála, uložených ve vídeňském přírodovědeckém museu, Zprávy Československé společnosti antropologické při ČSAV XXXIII/1, 1–7.
- Stloukal, M. – Szilvássy, J. 1995:* Die menschlichen Skelettreste. In: H. Parzinger – J. Nekvasil – F. E. Barth, Die Býčí skála-Höhle. Ein hallstattzeitlicher Höhlenopferplatz in Mähren. Römisch-Germanische Forschungen – Band 54. Mainz am Rhein, 160–166.
- Studeníková, E. 2007:* Fragment einer hallstattzeitlichen eisernen Sichel aus der Bratislavaer Region. Eiserner Sichel im nordostalpinen Hallstattgebiet, Musica XXV, 45–71.
- Studeníková, E. 2011:* Keramika cudzieho pôvodu na sídliskách kalenderberskej kultúry, Zborník Slovenského národného múzea CV – Archeológia 21, 65–82.
- Stuchlík, S. 1999:* Křižanovice, okr. Vyškov. In: V. Podborský a kol., Právěká sociokultovní architektura na Moravě. Brno, 65–72.
- Stuchlík, S. 2004:* Halštatské pohřebiště v Mohelnici u Zábřeha. In: O. Chvojka (ed.), Popelníková pole a doba halštatská. Příspěvky z VIII. konference, České Budějovice 22.–24. 9. 2004. Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum 1. České Budějovice, 523–533.
- Stuchlík, S. 2007:* Dva neznámé soubory bronzové industrie ze Ždánic, Pravěk – nová řada 17, 179–188.
- Stuchlík, S. – Klanica, Z. – Měřinský, Z. 1997:* Pravěk a středověk Ždánicka. Brno.
- Šedo, O. 1984:* Zachraňovací akce v Lulči (okr. Vyškov), Přehled výzkumů 1982, 91.
- Šedo, O. 1991:* Záchraně akce a průzkumy v severní části okresu Vyškov, Přehled výzkumů 1988, 75–76.
- Šimek, E. 1915:* Hromadný nálezy bronzových nádob u Nákla na Moravě, Umělecké poklady Čech II, 66–68.
- Šimek, M. 1998:* Ein Grabhügel mit Pferdebestattung bei Jalžabet, Kroatien. In: B. Hänsel – J. Machnik (Hrsg.), Das Karpatenbecken und die osteuropäische Steppe. Nomadenbewegungen und Kulturaustausch in den vorchristlichen Metallzeiten (4000–500 v. Chr.). Südosteuropa-Schriften – Band 20 = Prähistorische Archäologie in Südosteuropa – Band 12. München – Rahden/Westf., 493–510.
- Šiška, D. 1983:* Zničený zárový hrob platěnické keramiky na ulici Újezd, Štafeta 15, 26–28.
- Šlézar, P. 2002:* Středověká kolonizace vrchovin okresu Prostějov. Nepublikovaná magisterská diplomová práce uložená na Katedře archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni.

18. Literatura a zdroje

- Šmíd, M. 2003: Pravěké a raně historické osídlení katastru obce Bílovice-Lutotín, Střední Morava 9/17, 45–70.
- Šmíd, M. 2004a: Pravěké a raně historické osídlení katastru města Kostelec na Hané, Střední Morava 10/19, 58–99.
- Šmíd, M. 2004b: Kralice na Hané (okr. Prostějov), Přehled výzkumů 45, 169–170.
- Šmíd, M. – Malečkovi, M. a R. 2006: Příspěvek k datování některých výšinných sídlišť na Prostějovsku, Pravěk – nová řada 16, 15–35.
- Šoberl, L. et al. (Šoberl, L. – Žibrat Gasparič, A. – Budja, M. – Evershed, R. P.) 2008: Early herding practices revealed through organic residue analysis of pottery from the early Neolithic rock shelter of Mala Triglavca, Slovenia, Documenta Praehistorica XXXV, 253–260.
- Štrof, A. 1985: Halštat Boskovické brázdy. In: C. Němec – F. Šalé (red.), Wankelův nález v Býčí skále ve světle nejnovějších objevů. Blansko, 55–61.
- Štrof, A. 1990: Vznik a vývoj lužické kultury v prostoru severozápadní Moravy I–II. Nepublikovaná kandidátská disertační práce uložena v Archeologickém ústavu AV ČR Brno.
- Štrof, A. 1993: Kultura lužických popelnicových polí. In: V. Podborský a kol., Pravěké dějiny Moravy. Vlastivěda moravská. Země a lid – nová řada 3. Brno, 301–328.
- Štrof, A. 1995: Das hallstattzeitliche Gräberfeld in Vojkovice (Bez. Brno-venkov), Pravěk – nová řada 5, 203–208.
- Štrof, A. 2000: Mladší doba bronzová a doba halštatská. In: M. Čizmář – K. Geislerová – J. Unger (eds.), Výzkumy 1993–1998. Brno, 37–44.
- Švecarová, A. 2000: Geografická charakteristika. In: L. Grůzová (red.), Prostějov. Dějiny města 1. Prostějov, 17–22.
- Tajer, A. 2002: Blatce (okr. Olomouc), Přehled výzkumů 43, 217–218.
- Tajer, A. 2004a: Hroby platěnické kultury z Blatce, okr. Olomouc. In: Ročenka 2003. Archeologické centrum Olomouc, příspěvková organizace. Olomouc, 94–112.
- Tajer, A. 2004b: Archeologické nálezy a lokality na katastru Blatce, Střední Morava 10/18, 52–69.
- Tajer, A. 2006: Bohatý hrob platěnické kultury z Blatce. In: Ročenka 2005. Archeologické centrum Olomouc, příspěvková organizace. Olomouc, 178–205.
- Tajer, A. 2012: Halštatská malovaná keramika z polykulturní lokality v Křenovicích. In: Ročenka 2011. Archeologické centrum Olomouc, příspěvková organizace. Olomouc, 121–134.
- Tajer, A. 2013: Nálezy lidských kosterních pozůstatků na platěnickém sídlišti v Medlově. In: Ročenka 2012. Archeologické centrum Olomouc, příspěvková organizace. Olomouc, 73–103.
- Tajer, A. 2015: Hrob kultury platěnické z Drahanovic. In: Ročenka 2014. Archeologické centrum Olomouc, příspěvková organizace. Olomouc, 156–170.
- Tajer, A. – Šín, L. 2016: Předběžné výsledky archeologického výzkumu lokality kultury platěnické v Lipníku nad Bečvou – Trnávka (okr. Přerov). In: J. Juchelka (ed.), Doba popelnicových polí a doba halštatská ve střední Evropě. 2. díl. Materiál z XIII. mezinárodní konference „Popelnicová pole a doba halštatská“. Opava – Brno, 115–142.
- Tajer, A. – Vránová, V. 2011: Halštatská sídelní struktura na příkladu sídlišť v Křenovicích. In: R. Korený (ed.), Doba popelnicových polí a doba halštatská. Příspěvky z XI. konference, Příbram 7.–10. září 2010. Podbrdsko – Miscelanea 2. Příbram, 157–172.
- Tějral, J. 1993: Za dob velkého neklidu (doba stěhování národů). In: V. Podborský a kol., Pravěké dějiny Moravy. Vlastivěda moravská. Země a lid – nová řada 3. Brno, 471–503.
- Tichá Bambasová, S. 2019: Sídelní strategie v krajině křenovické sídelní aglomerace. Křenovice – „Hradisko“ a jeho zázemí v době halštatské. Nepublikovaná magisterská diplomová práce uložena v sekci archeologie Katedry historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.
- Tichá Bambasová, S. 2020: Křenovice – „Hradisko“ a jeho zázemí v době halštatské. Archaeologiae Regionalis Fontes 14. Olomouc.
- Tichý, R. 1969: Horákovské sídliště v Brně-Řečkovících, Archeologické rozhledy XXI, 168–177, 279–280.
- Topal, D. 2018: Skifskoe klinkovoe vooruženie VII–IV vv. do n. e. (Jugo-Zapad Vostočnoj Evropy). Nepublikovaná disertační práce uložena v Archeologickém centru Ústavu kulturního dědictví Moldavské akademie věd v Kišiněvě.
- Topal, D. – Golec, M. 2017: Vekerzug culture and new finds of Scythian akinakai in Moravia, Tyrageia – seria nouă XI/1, 1–16.
- Torbrügge, W. 1992: Die frühe Hallstattzeit (Ha C) in chronologischen Ansichten und notwendige Randbemerkungen. Teil II: Der sogenannte „östliche Hallstattkreis“, Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums 39, 425–614.
- Tóth, F. M. 2012: Korai szkitakori sírok Dédestapolcsány–Verebce-tető lelőhelyen, A Hermann Ottó Múzeum Évkönyve LI, 63–91.
- Tóth, F. M. 2015: Zoomorfnyj psalij skifskogo vremeni iz roga olenja s poselenija v Srednem Potis'e v Vengrii, Stratum plus. Archaeology and Cultural Anthropology 2015/3 – Orientalnyj stil: ot Assyrii do Etrurii, 297–306.
- Trachsel, M. 2004: Untersuchungen zur relativen und absoluten Chronologie der Hallstattzeit. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie – Band 104. Bonn.
- Trapp, M. 1879: Funde aus Mähren. Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und Historischen Denkmale – Neue Folge V, CV–CX.
- Trefný, M. 2002: Bronzefunde aus der Býčí skála-Höhle und ihre Beziehungen zum Südostalpenraum und Italien. In: A. Lang – V. Salač (eds.), Fernkontakte in der Eisenzeit. Konferenz Liblice 2000. Praha, 360–378.
- Turner, V. 1974: Dramas, Fields, and Metaphors. Symbolic Action in Human Society. Ithaca.
- Turner, V. – Turner, E. 1978: Image and Pilgrimage in Christian Culture. Anthropological Perspectives. New York.
- Urban, J. – Golec, M. – Tvrđý, Z. 2009: Wankelův rukopis o lebkách z jeskyně Býčí skály, Acta Musei Moraviae – Scientiae sociales XCIV, 163–200.
- Venclová, N. (ed.) 2008: Archeologie pravěkých Čech 6. Doba halštatská. Praha.
- Vích, D. 2000: Nové archeologické nálezy na Konicku, Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově 2000, 20–39.
- Vitula, P. 1995: Nejnovější objevy z halštatského období na jižní Moravě. In: V. Podborský (ed.), Sborník příspěvků proslovených na I. obnoveném sjezdu Moravského archeologického klubu v Moravských Budějovicích 16.–17. srpna 1995. Brno, 55–62.

18. Literatura a zdroje

- Vitula, P. 1999: Brno (okr. Brno-město), Přehled výzkumů 39 (1995–1996), 339–340.
- Vitula, P. 2001: Bronzové nádoby z Nákla. In: M. Bém (red.), Archeologické zrcadlení. Olomouc, 31–32.
- Vitula, P. – Kalábek, M. 1999: Dolní Újezd (okr. Přerov), Přehled výzkumů 39 (1995–1996), 342–343.
- Vlček, V. 1992: Hydrografie Moravy. In: J. Demek – V. Novák a kol., Neživá příroda. Vlastivěda moravská. Země a lid – nová řada 1. Brno, 156–169.
- Vokolek, V. 2008: Slezskoplatěnická kultura. In: N. Venclová (ed.), Archeologie pravěkých Čech 6. Doba halštatská. Praha, 84–97.
- Vránová, V. 2013: Struktura osídlení v období popelnicových polí na střední Moravě. *Archaeologiae Regionalis Fontes* 12. Olomouc.
- Vránová, V. – Vrána, J. 2016: Tepenec. Karlův hrad – mizející památka. Archeologické památky střední Moravy – svazek 21. Olomouc.
- Vrzal, M. 2012: Sociologie, která počítá s bohy? Poznámky k akterství (nejenom) Panny Marie, *Sacra* X/1, 61–68.
- Vulpe, A. 1990: Die Kurzschwerter, Dolche und Streitmesser der Hallstattzeit in Rumänien. *Prähistorische Bronzefunde. Abteilung VI – Band 9.* München.
- Výroční zpráva 2003: Ústav archeologické památkové péče Brno. Výroční zpráva 2003. Brno.
- Wankel, H. 1872: Kleinere Mittheilungen II., Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien II, 307–312.
- Wankel, H. 1875: Die Höhle bei Býčí skála, *Tageblatt der 48. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte in Graz* 5, 169–175.
- Wankel, H. 1882: Bilder aus der Mährischen Schweiz und ihrer Vergangenheit. Wien.
- Wankel, J. 1885: Královský kopec u Těšetic, *Časopis Muzejního spolku olomuckého* II, 93–94.
- Wankel, J. 1889: Náklo a Příkazy na Moravě, *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* VI, 49–58, 97–105.
- Wankel, J. 1891: Kopeček Šaratický u Brna, *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* VIII, 1–3.
- Werner, K. 1996: Malá encyklopedie hinduismu. Brno.
- Wilhelm, R. 2003: I-ťing. Kniha proměn – text a rozšiřující materiály. Praha.
- Winkelman, M. – Dubish, J. 2005: Introduction. The Anthropology of Pilgrimage. In: J. Dubisch – M. Winkelman (eds.), *Pilgrimage and Healing.* Tuscon, IX–XXXVI.
- Woytowitsch, E. 1978: Die Wagen der Bronze- und frühen Eisenzeit in Italien. *Prähistorische Bronzefunde. Abteilung XVII – Band 1.* München.
- Zajonc, J. 1998: Kruh, rozeta a svastika na ľudovom nábytku a ich interpretácia. In: O. Danglová – J. Zajonc (zost.), *Dekoratívny prejav – tradícia a súčasnosť. Etnologické štúdie* 6. Bratislava, 134–149.
- Zbavitel, D. (red.) 2004: *Upanišady.* Praha.
- Zeman, J. 2011: Doklady metalurgie bronzu na halštatských lokalitách na Moravě. Nepublikovaná bakalářská diplomová práce uložená v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Zeman, J. 2015: Sídlní struktury dvorce horákovské kultury v Kuriřimě, okr. Brno-venkov. Nepublikovaná magisterská diplomová práce uložená v Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Zeman, J. 2017: Village in the Foothills. In: M. Golec, The Phenomenon of Býčí Skála Cave. Landscape, Cave and Mankind. *Archaeologica Olomucensia – Tomus I.* Olomouc, 80–83.
- Zeman, J. 2019: Vesnice na úpatí. In: M. Golec, Fenomén Býčí skála. Krajina, jeskyně a člověk. Praha, 108–112.
- Zhao, Z. 2011: New Archaeobotanic Data for the Study of the Origins of Agriculture in China. In: *Current Anthropology* 52–Supplementum 4. Chicago, S295–S306.

19.

Summary

Centre of the East Hallstatt culture in Central Moravia

1. *Introduction.* The submitted work represents an evaluation of the Hallstatt burial ground at Seloutky – “Na Šťastných”, Prostějov District, within the framework of Moravia. It also monitors the basic sources from the Platěnice and Horákov groups/former Platěnice and Horákov groups of the East Hallstatt culture in Central Moravia (*Fig. 1*). It focuses mainly on the typological, chronological, and socio-economic aspect of graves. Furthermore, authors work with larger areas of the Hallstatt area, with the intended output of the work being the definition of the social model of the Hallstatt territory of Prostějovská kotlina, which they have identified as the social centre of the Platěnice group in Moravia in Ha D1–D3.

2. *Goals and methodology.* The objective of the work is to utilise systematically monitored “strategic sources” of information on the Platěnice group (PG)/former Platěnice group (former PG) and Horákov group (HG)/former Horákov group (former HG) to postulate a theory on: 1 – funeral practices in Seloutky – “Na Šťastných”; 2 – centre of the PG/former PG in Prostějovská kotlina; 3 – cultural analogies and differences between the PG/former PG and the HG/former HG in Moravia within the East Hallstatt culture. The authors have chosen the following methodologies for the explanation of the topic in question: A – spatial; B – temporal; C – cultural; D – interdisciplinary. In this work, chapter 9 is of special importance vis-à-vis the topic of elites in Moravia. Using correspondence analysis and cluster analysis it explains the existence of significantly uneven distribution of elites and the proof of the centres of the PG and HG/former PG and HG (*Fig. 12, 22, 69*). Special status in this regard is attributed to the central cave site Habrůvka – “Býčí skála” with ties and links to both centres (*Fig. 69; Golec – Mírová 2020*).

3. *Terminology.* The authors have reconsidered the term used until now, i.e. in Czech: *platěnická fáze kultury lužických popelnicových polí* (“Platěnice phase of the Lusatian Urnfield culture”) (*Nekvasil 1993, 351*) and instead introduce a new term PG/former PG of the East Hallstatt culture (*Fig. 1*). They categorize PG in addition to HG as its regional group with fully developed aspects of the Hallstatt culture. Furthermore, they refer to the former PG and HG, in Ha D2–D3, the term “Late Hallstatt Period”. Regional differences including pottery between PG and HG had disappeared and the use of both terms is changed for former PG and HG.

4. *Regional sub-groups of the Horákov and Platěnice groups/former Horákov and Platěnice groups in Moravia.* The work establishes auxiliary geographical units with finds attributed to the PG and HG (*Fig. 2*). The regional sub-groups of the Horákov (H1–H5), Platěnice (P1–P6) and Kalendarberg (K1) groups in Moravia during Ha C–D1: H1 – Brno; H2 – Ždánice; H3 – Mikulov; H4 – Znojmo; H5 – Krumlov-Oslavany; K1 – Břeclav. Vladimír Podborský (*1980a, 96; idem 1980b, 49–51*) defined five groups for HG and KG. As for PG, a new classification has been introduced by Martin Golec, with six sub-groups: P1 – Prostějov-Vyškov; P2 – Boskovická brázda; P3 – Olomouc; P4 – Moravská brána; P5 – Kroměříž-Zlín; P6 – Hradiště-Hodonín. In Late Hallstatt Period we use for this regional sub-groups terms former PG and HG.

5. *History of research into the Platěnice group/former Platěnice group in Central and Eastern Moravia.* The chapter contains an overview of the most significant finds and works on the PG/former PG in Central and Eastern Moravia since the early 1870’s until the recent past.

19. Summary

6. *Chronology.* A key aspect of the work is relative chronology which has not been entirely unified for the PG/former PG. The authors have updated it and proposed a unified chronological system for the entire Hallstatt Period in Moravia (Fig. 3); this system reflects the theories employed in other parts of the Hallstatt Europe. Regarding the Czech Republic, the basis for this process is the synthesis entitled *Archeologie pravěkých Čech* (Venclová ed. 2008, 26–27, tab. 1). The proposed system includes six subsequent phases/sub-phases – Ha C1a (800–725 BC), Ha C1b (725–675 BC), Ha C2 (675–625 BC), Ha D1 (625–550 BC), Ha D2 (550–500 BC), Ha D3 (500–450 BC). In addition to Reinecke's periodization in greater detail Martin Golec also mentions Parzinger's chronological system, a scale of absolute data for individual phases/sub-phases and mentions basic developmental stages of the Hallstatt Period in Moravia – Ha C–D1, Late Hallstatt Period – Ha D2–D3 and the Early La Tène Period – LT A.

7. *Definition of the centre of the Platěnice group/former Platěnice group from the perspective of natural sciences.* Social structure of the centre of PG in Moravia, as contained in the name of the work, overlaps in terms of geography with Prostějovská kotlina or, to a greater extent, with the Prostějov region. Formally, Prostějovská kotlina belongs to the northern part of the Prostějov-Vyškov sub-group of PG/former PG (P1).

7.1 *Geomorphologic and hypsographic conditions.* Located within Prostějovská kotlina and its immediate vicinity are the following geographical units and their parts (Demek ed. a kol. 1987; Demek – Mackovčín eds. a kol. 2006; Bína – Demek 2012) – Dražanská vrchovina, Zábřežská vrchovina, Hornomoravský úval, floodplains of larger tributaries of the Morava River, Hanácká pahorkatina, Prostějov municipal landscape, foothills of Dražanská vrchovina, Velký Kosíř Hill, Eastern slopes of Dražanská vrchovina, plains of Dražanská vrchovina, Kladky region, Southern edge of Zábřežská vrchovina and Northern parts of Litenčická pahorkatina.

7.2 *Geological conditions.* The overall nature of Prostějovská kotlina is determined by the fact that it is located at the borderline between two major geomorphologic units with entirely different geological past (Jašková – Lehotský 2010, 4–7) – the hilly Bohemian Massif and the flat area of the Carpathian System.

7.3 *Hydrological conditions.* Prostějovská kotlina is covered by smaller rivers, streams and the Haná River, representing right-bank tributaries of the Morava River in Central Moravia; the main water courses being Romže River, Blata River and Haná River (Vlček 1992, 161).

7.4 *Climatic conditions.* The area of Prostějovská kotlina is located in the temperate climate area (Švécárová 2000,

18–19); climatic unit T2 (according to Quitt – Tolasz – Vysoudil 1992, 147–148, Fig. 81). Summers are long, warm and dry; the transitional period is short with warm spring and autumn; winters are sort, moderate and dry with short-lasting snowfall.

7.5 *Geobotanical conditions.* Phyto-geographical classification (Hejtný – Slavík eds. 1988–97) and reconstruction geobotanical map provide basic data (Neuhäuslová a kol. 1998). Floodplains of larger tributaries of the Morava River are areas with dominant thermophyticum. Environments surrounding water courses include alder forest wetlands, while meadowlands featured wet meadows and moorlands.

7.6 *Pedology.* Types of landscape were determined by soil quality and attributes (Albrecht 1998). Thanks to its location and suitable conditions, Prostějovská kotlina is a typical example of the so-called “old settlement area” with extensive settlement during prehistory. The dominant type of soil in floodplains is black soil on loess.

8. *Long-distance routes of the Moravian Hallstatt Period.* “Cultural landscape” is considered a stage of interactions among people and their societies which create structures of social networks. We even see what we may call “materialization of network”, in the form of routes. The authors confront the Moravian route network based on data from Prehistory, Protohistory, the Medieval Age and Modern Age (Martínek a kol. 2013; Martínek 2019). The network is confronted with the systematically collected data in the catalogue of significant Hallstatt sites in Moravia.

8.1 *Catalogue of significant Hallstatt sites.* List of 312 locations/cases includes nine significant groups of sources that were monitored throughout Moravia (Fig. 4): 1 – immovable cases of elites; 2 – movable male cases of elites; 3 – movable female cases of elites; 4 – rondels and circular grooves/ditches surrounding graves; 5 – hoards; 6 – evidence of metal processing (metallurgy), bronze and amber; 7 – hillforts; 8 – fibulae; 9 – Vekerzug and other Eastern-type items.

8.2 *Long-distance routes in Moravia during the Hallstatt Period.*

8.2.1 *Introduction to long-distance routes during the Hallstatt Period.* Most of these traces have been preserved in the form of uneven terrain in forested areas where, in subsequent years, no heavy landscaping would take places, as it would have in agricultural areas. Thanks to the aerial laser scanning (ALS) method several dozens of thousands of relics of old roads of various sizes and age were found, dating to the Prehistory as well as the Modern Era. Other transport features include various buildings and structures near hollow ways.

8.2.2 *Long-distance Hallstatt routes “of highest importance” and intersections.* Elites are a key aspect of the study

of the Hallstatt Period. We anticipate uneven distribution in a settled area, as explained recently in a summary paper focused on this topic (Mírová – Golec 2018, 90–99). The network as identified includes significant Hallstatt sites either: 1 – along a straight line between two other significant sites; 2 – at an intersection of at least two long-distance routes in various directions. The authors have identified sixteen main nodes which they think are most significant – nine of them belong to HG/former HG, the multi-cultural sanctuary Habrůvka – “Býčí skála” belongs both to HG and PG/former HG and PG, and six belong to PG/former PG (Fig. 5).

8.2.3 *Moravian Hallstatt routes connecting neighbouring regions.* Fundamental long-distance routes going through Moravia; it is a network of parallel routes typically arranged according to the “X rule”. During a particular period, only certain routes would be “favoured”. The main direction from Poland via Moravia to Austria goes from NE to SW. This part of the *Amber Road* intersects with the route of the *Pannonia-Elbe Road* from SE to NW (Fig. 22).

9. *Centre of the Horákov and Platěnice groups/former Horákov and Platěnice groups in Moravia – elites and social model.* The authors build on a recently proposed three-level social model based on complex monitoring of elites of HG and PG/former HG and PG in Moravia (Mírová – Golec 2018, Fig. 22): 1 – magnate class; 2a – upper middle class; 2b – lower middle class; 3 – lower class (Fig. 6). They are also using statistical analyses, especially cluster analyses and correspondence analysis.

9.1 *Identification of elites.* Data for the purpose of an analysis consists in the structured data of identified immovable and movable cases of elites (Fig. 7–12).

9.2 *Statistics.* The analyses employed (correspondence analysis and cluster analysis) clearly proved relations among the data on elites in the case of PG as well as HG/former PG and HG; the Habrůvka – “Býčí skála” is a huge exception, with numerous identifier of the presence of elites. Furthermore, analyses clearly show the formation of centres of both groups – HG/former HG in the Brno region and PG/former PG in the Prostějov region (Fig. 13–21).

9.3 *Resulting model and centralisation.* The study of elites requires the definition of theoretical bases: 1 – social and political model – the social and political organisation according to Elman R. Service the Hallstatt Period belongs to the chiefdom level with a privileged chief and his family (Service 1975; Kolář 2007); 2 – cultural and economic model – the issue of elites now includes an aspect of economy, as the management of resources was necessary to retain power within the social status of elites (Polanyi 1975; Murphy 2008); 3 – Mediterranean model – the “Homeric society” is a suitable basis for the model of

the Hallstatt society. The aristocracy of Greek basileuses and the related customs finds its analogy in Hallstatt elites (Kolář 2007; Bouzek 2011). Therefore, the authors have defined the following centre of elites; not intuitively but based on analyses: 1 – HG/former HG in the Brno region in the proximity of the Modřice – “Rybníky” and “Sádky” sites; 2 – PG/former PG in the Prostějov region close to the sites Kralice na Hané – “Kralický háj”. The site known as Habrůvka – “Býčí skála” represents mix of both assumed centres (Fig. 22, 69).

10. *Burial ground in Seloutky – “Na Šťastných” within the Moravian context.* A key part of the work is the evaluation of the burial ground in Seloutky – “Na Šťastných” within the framework of: 1 – a centre of PG/former PG in Prostějovská kotlina; 2 – Prostějov-Vyškov sub-group of PG/former PG; and Moravia as a whole (in some aspects).

10.1 *Burial practices of the PG/former PG.* As for PG/former PG chamber graves, the following most significant elements have been identified: 1 – existence of a chamber grave as such; 2 – type of method of construction of wooden chamber; 3 – stone lining of the chamber; 4 – existence of round groove/ditch around the chamber; 5 – orientation of the chamber according to cardinal directions; 6 – relative position(s) of chamber graves and pit/small pit graves within the burial ground.

10.1.1 *Size, shape and orientation of grave pit/chamber.* Pit/small pit graves are very simple in terms of construction – as they only feature the pit itself. On the other hand, chamber graves are much more complex but also much less common. The construction process includes the following stages/elements: 1 – grave chamber; 2 – grave pit; 3 – quadratic stone structure in the grave pit and above it; 4 – perimeter groove; 5 – (questionable) tumulus mound. These elements need not necessarily be present in all graves at the same time. Typically, we find information on the grave chamber and pit together. The work contains information on the graves in Seloutky – “Na Šťastných” (Fig. 23), the recently explored fragment of burial grounds in Prostějov-Domamyslice – “V Loučkách, ul. Olšová”, especially chamber graves of the PG/former PG from older burial grounds and possible isolated PG/former PG graves and barrows, if any (Fig. 24–25). The shape of pits of chamber graves is always quadratic: 1 – square; 2 – rectangular. In our opinion, the sizes of grave pits are very important; they vary significantly and they can be used for the categorisation of chamber graves into six categories based on size: 1 – 0.5–1 m²; 2 – 1–3 m²; 3 – 3–6 m²; 4 – 6–10 m²; 5 – 10–20 m²; 6 – 20–80 m². The overview shows that, currently, the site at Seloutky – “Na Šťastných” represents two-thirds of the largest graves (category 4) found on all PG/former PG burial grounds (Fig. 26). The of the

category 4 are the largest grave discovered to this date at PG burial grounds. Graves belonging to categories 5 and 6 are separate graves/tumuli, or graves whose links to the Hallstatt burial grounds of PG has not been examined.

10.1.2 *Stone adjustment of grave pit.* A typical element of PG/former PG graves are stone structures; based on the current information Prostějovská kotlina is the centre of this style (Fig. 27). As for Seloutky – “Na Štastných”, all chamber graves were constructed in this manner (Fig. 28:2) whereas all sites in all directions only some PG graves were built this way. This construction element is present in four large graves of magnates in HG/former HG – Morašice H1 – “U Mohyly”, Velatice – “Maxlůvka”, as well as PG/former PG – Jevičko III, A/39 and B/39 – “Na Panském” (Fig. 28:1,3–4).

10.1.3 *Round-shaped groove/ditch.* During PG/former PG we see growing trend in using round-shaped grooves on chamber graves on some burial grounds. Currently we recognise five such sites (Fig. 29). In the case of magnates’ graves these grooves are in fact ditches proving the existence of a tumulus – Ústín – “Královský kopec”, Vyškov-Dědice – “Padělky na Letním poli”. This phenomenon is unheard of in HG/former HG.

10.1.4 *Construction of chamber grave.* Grave chamber in PG/former PG (Fig. 30) in Moravia can take two basic forms: 1 – log grave chamber with horizontal pieces (e.g. Fig. 30:6); 2 – log grave chamber with horizontal and vertical pieces (e.g. Fig. 30:1–3).

10.1.5 *Magnates’ graves/mounds.* HG and PG Hallstatt tumuli are the largest funeral monuments of all eras and periods, be it Prehistory, Protohistory, the Middle Ages or the Modern Era, on the territory of Moravia, measuring to this day between 35–80 m (Fig. 25). Graves of elites include tumuli whose diameter exceeded 20 m, or chambers with one side being over 3.5 m long (Mírová – Golec 2018, 96).

10.1.6 *Monumentality as evidence of social stratification.* The foundation stone of research into society, and not just that of the Hallstatt Period, is a grave as the reflection of one’s social status. According to Heinrich Härke graves yield three basic categories of data: 1 – intentional archaeological data reflecting the way of thinking, religion and social ideology of the society (type of burial, construction and especially grave goods); 2 – functional archaeological data – providing information on the life and environment of the individual (anthropologic remains); 3 – environmental data – between 1 and 2 (Härke 1993). Based on a synthesis of all elements and the subsequent selection we can obtain a relatively accurate picture on the social status of the deceased as well as their community as a whole. As suggested above, chieftdom is a regional social order which concentrates power in the hands of a socially superior individual (Carneiro 1981). In fact, intentional archaeological

data – funeral architecture (in particular monumental) and grave goods (represented especially by imported and luxury items) may help study the level of social stratification (e.g. Renfrew 1974; Earle 1997). Example calculations converted to “man-hours” according to (Soós 2017) e.g. the volume of the tumulus (Vyškov-Dědice – “Padělky na Letním poli”) or stone elements of chamber graves (Morašice H1 – “U Mohyly”; Seloutky H4/2017 – “Na Štastných”) – prove the social significance of the deceased due to the involvement of workforce and the need to address the immovable element, and its quantification to the extent possible.

10.1.7 *Layout of burial grounds.* The following categories of characteristic elements and features are identified at PG/former PG burial grounds: 1 – cultural continuity – location of a PG/former PG burial ground at the site of former Urnfield culture sites and their respective developmental phases, e.g. in Určice – “Kumberky” (Fig. 31) or Moravičany – “Dilečky” (Fig. 32); 2 – separation of elite graves – separated group of graves of elite individuals is formed over time at burial ground; 3 – groups at burial grounds – burial ground is compact or shows evidence of separated groups; 4 – position of burial grounds – i.e. the preferred shape of the burial ground and its position vis-à-vis the cardinal directions. The burial ground at Seloutky – “Na Štastných” belongs to a yet unknown type of PG/former PG burial grounds with separated groups of graves (category 3).

10.2 *Analysis of inventory within the context of Moravia.* The burial grounds at Seloutky – “Na Štastných” has yielded substantial grave goods which are described by categories based primarily on material (bronze, iron, glass, amber, stone and pottery). The authors have attempted to include the inventory among important analogies from the Prostějov-Vyškov sub-group of PG/former PG and important cases from Moravia as such. The priority is an analogy with key HG/former HG sites, of there are much more than those of PG. The basis for the chronology of Hallstatt Period are features with metal and glass artefacts; the dating of features based on pottery is rare. The summary of dated PG and HG/former PG and HG graves is listed in Fig. 68.

10.2.1 *Bronze and iron.* Wagon and harness – of particular importance is the discovery of presence of parts of four-wheeled wagon or harness/yoke in grave Seloutky H2/1926 – “Na Štastných” dating to Ha C2b (Fig. 33). This grave allows for social comparison with HG graves with wagons. The chapter contains a list of all finds of wagons and harnesses attributed to PG/former PG. Fibulae – the work also monitors the finds of bronze and iron fibulae in Moravia (Fig. 34); the authors have focused in greater detail on fibulae attributed to the Prostějov-Vyškov sub-group of

19. Summary

PG/former PG, of which there are 51 (Fig. 35). Nearly all fibulae are simply found/collected below surface; the only fibula from grave is an iron harp-shaped fibula dating to between Ha C2–D1. As for the region in question, the only exception is grave Ha D1 Slatinky PH106 – “Nivky” with a bronze Navicella-type fibula (Fig. 35:32) and another large inventory. Pins – the work monitors bronze, iron and bimetallic pins dating to PG and HG (Fig. 36–37). This includes finds from the respective region of Prostějovská kotlina. As for PG graves, iron pins are the dominant artefact, which makes these graves different from HG. Pins are important for dating and they are typical for Ha C, separating Ha C and Ha D, whereupon they disappear from grave goods. Bracelets/armlets – common items in PG/former PG graves include iron and bronze bracelets/armlets (full rings or not). Due to cremation it cannot be determined where exactly on an arm these items were worn. Again, the work monitors PG and HG/former PG and HG in their entirety (Fig. 38–41). PG/former PG graves typically contain iron artefacts, which contrasts with hoards attributed to Ha D1–D3 which, on the other hand, contain numerous bronze items. Belts – they are an important group not just for the dating of numerous graves and hoards but also for the assessment of the social status of the deceased (Fig. 42–45). As for deceased males, a belt with iron rings and clamps found at Seloutky H2/1926 – “Na Štastných” dating to Ha C2b proved to be important (Fig. 44:15), the grave also contained parts of burned four-wheeled wagon. Similar belts are found in HG in graves of members of elites or upper middle class graves – Seloutky H4/2017 – “Na Štastných” (Fig. 44:16). Special status in HG is recognised with respect to compound belts made from bronze parts in graves of female magnates dating to Ha D1 in the Brno region and in Habrůvka – “Býčí skála” (Fig. 42:2–6,9). A compound belt dating to PG had previously been discovered in a hoard in Bohdalice–Pavlovice – “Ve Žlebách” (Fig. 42:1) and it is also thought to have belonged to a female magnate. Earrings/hairrings, hair jewellery and rings – bronze wire, spiral-shaped items, often worn in pairs, is typical for PG/former PG, not HG/former HG. Knives/razors/sickles – typical grave good items in PG and HG/former PG and HG include iron knives with links to meat deposited in the graves as well. Some of them had their tips or blades bent – they were probably used as razors. Only a handful of sickles were found in Moravia which were attributed to the Hallstatt Period.

10.2.2 *Glass*. The authors are monitoring graves containing glass beads/rings finds and attempt to find correlations with metal artefacts. The result is the conclusion that glass beads have a potential vis-à-vis dating. Whereas during Ha C2 the spectre of glass beads is still very much limited, Ha D1 saw a major increase. This phase sees,

in particular, very tiny glass rings with diameter around 0.4–0.5 mm. They are not consistent with contexts with pins during Ha C2.

10.2.3 *Amber*. The topic of amber as material has recently been summarised (Chytráček *et al.* 2017); Moravia played a key role with respect to the transport of amber from the Baltic Sea to the Adriatic Sea. The work presents an overview of amber finds in Moravia – in graves, hoards and workshops (Fig. 46).

10.2.4 *Stone*. This material is rare when it comes to the production of grave goods. On the other hand, the situation is totally different regarding the use of quarry stone for the actual construction of graves (see chapter 10.1.2).

10.2.5 *Pottery shapes*. The present-day trend of describing pottery shapes and decorations in Moravia is affected by the descriptive system applied for the purposes of the Hallstatt Period in Moravia by Dagmar Dreslerová (Dreslerová – Beech 1995), updated and implemented for Moravia by Marek Novák (2015, Fig. 9–11). The core of the system is universal typological horizontal and vertical classification of pottery shapes (10000–60000; Fig. 47). Pottery shapes represent the fourth and fifth position/digit of the five-digit number, whereas the decoration is expressed via the first three digits. The authors have adopted the system and updated its last part. Pots (11000), storage pots (13000), amphorae/urns (21000), storage amphorae (23000), bowls (31000), cups (32000), miniature vessels (34000), double and triple vessels (35000), zoomorphic vessels (36000), drinking horns (37000), hanged vessels (38000), coasters (51000) and lids (52000), spindle whorls (61000), weights (62000), small sculptures (63000), small pendants (64000), shakers (65000), moon-shaped idols (66000) and technical pottery (67000). Overview of pottery, iron, bronze, glass and amber inventory of presented graves – Drahanovice H2/2014 – “Za Kapličkou”, Mostkovice H2 – “Přední díly”, Prostějov–Domamyslice H1/2016–H4/2016 – “V Loučkách, ul. Olšová” and Seloutky H2/1926–H10/1926, H12/1926–H16/1926, H24/1934, H26/1934, H1/2012 Kašina, H1/2012–H10/2012, H1/2017–H10/2017 – “Na Štastných” can be found in Fig. 48. The pottery inventory from several graves at Seloutky – “Na Štastných” was dated thanks to the metal and glass grave goods. In particular, the following graves: Seloutky H10/2012 – “Na Štastných” = Ha C2, Seloutky H2/1926 and H4/2012 – “Na Štastných” = Ha C2b, Seloutky H8/2012, H1/2012 Kašina and H3/2017 – “Na Štastných” = Ha D1. The developmental timelines are supported by inner chronology at the burial grounds. Storage amphorae (Fig. 47:1, 49); amphorae/urns (Fig. 47:2–3, 50); cups (Fig. 47:4–5, 51); bowls (Fig. 47:6–8, 52); pots (Fig. 47:10) and storage pots; coasters and lids; other vessels – miniature (Fig. 47:11, 53:1), double (Fig. 47:13,

53:2), triple (Fig. 47:14, 53:3), zoomorphic vessels/rhytons (Fig. 47:12, 51:4), drinking horns (Fig. 53:5) and hanged vessels (Fig. 53:6); other pottery – spindle whorls (Fig. 53:7), weights (Fig. 53:8), small sculptures (Fig. 53:9–10), small pendants (Fig. 53:11), shakers (Fig. 53:12–14), Moon-shaped idols (Fig. 53:15), technical pottery (Fig. 53:16).

10.2.6 *Pottery decoration*. As for pottery decoration, the following three aspects are acknowledged: 1 – technological and aesthetic aspect; 2 – chronology; 3 – graffiti/pictographs. Types of decorations are again categorised according to the aforementioned works (Dreslerová – Beech 1995; Novák 2015, Fig. 12–13) into nine groups – incised decoration (100–199); fine impressed decoration (200–299); combination of incised and fine impressed decoration (300–399); coarse impressed decoration (400–499); stamp decoration (500–599); graphite surface decorating (600–699); polished decoration (700–799); painted decoration (800–899); plastic decoration (900–999).

11. Scientific methods and analyses.

11.1 *Anthropology from the burial ground in Seloutky – “Na Štastných” in 2012 and 2017*. Summary of data on burials from graves at Seloutky – „Na Štastných“ from the years 2012 and 2017 was processed in accordance with methodology (Dokládál 1999). These are all cremation graves and the information has therefore its limitations. Thirty-three samples were obtained in seventeen graves; they were placed separately in vessels or on the ground (Fig. 54). The deposition of ashes in several vessels or in a pile on the ground was typical. The amount of ashes in samples in one grave was very small to medium (10 to 600 cm³). As the volume of ashes of a deceased adult is 3,000 cm³, it was always less than one-quarter. It means that most of the ashes must have been placed somewhere else. The ages of the deceased are unknown; in some cases gender was identified by anthropological and archaeological methods – male in chamber grave (Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“), female in chamber and one pit graves (Seloutky H1/2012 Kašina, H4/2012, H8/2012, H10/2012 and H3/2017 – „Na Štastných“), combination of male and female in chamber graves (Seloutky H2/1926 and H1/2017 – „Na Štastných“) and child in small pit graves (Seloutky H3/2012, H9/2012 and H8/2017 – „Na Štastných“). Two individuals, one adult and one child, were buried in chamber graves Seloutky H1/2012 Kašina, H8/2012 and H10/2012 – „Na Štastných“ and in pit grave Seloutky H4/2012 – “Na Štastných”. Chamber graves featured massive stone backfills and it is assumed that the ashes of all deceased were placed in the graves at the same time. The rate of all identified female and male graves from chamber graves from 2012 and 2017 is 3 : 1. In all chamber graves cremation was always deposited to the southern wall of the grave. Small grave goods were

placed in or near cremation; some were cremated, others not (glass beads/rings and amber beads).

11.2 *Funeral rite of Platěnice group/former Platěnice group*. PG/former PG graves and the remains can be divided into the following three categories: 1 – chamber; 2 – pit; 3 – small pit. There are two funeral rites: 1 – skeletal; 2 – cremation. As for PG/former PG, the cremation rite is the dominant type, whereas the skeletal rite is very rare. Furthermore, there are two forms of deposition of the ashes: 1 – urn; 2 – pile. Combinations of these two processes may exist in some graves. In order to analyse social classification of the deceased using the information from PG/former PG graves, we use a pre-defined and methodological social structure (Fig. 6) with links to PG/former PG graves categorised using a predefined methodology (see chapter 9). The following two elements are deemed important for the evaluation of PG/former PG graves: 1 – immovable parameters (see chapter 10.1); 2 – metal, glass and amber grave goods (see chapter 10.2.1–10.2.3; Fig. 68). On the other hand, pottery (see chapter 10.2.5–10.2.6) is only a supporting factor which, when it comes to evaluation of graves, must be used in coordination with the aforementioned two parameters.

11.2 *Zoology at the burial ground at Seloutky – “Na Štastných” from 2012 and 2017*. Animal bones at Seloutky – “Na Štastných” (Fig. 55) were preserved thanks to the conditions in the soil, unlike in the case of the burial grounds at Prostějov-Domamyslice – “V Loučkách, ul. Olšová”. A total of 207 pieces of bones were analysed. Graves contained pieces of meat with bones, namely cattle and pigs (Fig. 56).

11.3 *Chemical analyses of millet and lipids from the Hallstatt Period in Moravia*. Chemical imprint of miliacin in a sample of millet was proved in Habrůvka – “Býčí skála” (Fig. 57:1) where organic samples were preserved on items or inside of them (Fig. 57). Analyses of contents of clay in thirty-two pieces of pottery vessels in the grave Seloutky H4/2017 – “Na Štastných” proved the presence of miliacin in bowl No. 4 and amphora No. 23, i.e. the use for the storage of millet or foodstuffs made from it (Fig. 58:1). The samples show that Hallstatt Period graves contained foodstuffs for the afterlife. Furthermore, a sample of fat was obtained from a rivet connecting the body of a vessel and a leg of a bronze cup (Fig. 58:2–3, 59) found in a magnet’s grave in a hoard at Kralice na Hané – “Kralický háj” (Fig. 60) which proves the bronze set was not used for beverages but for food/dining.

11.4 *Geomagnetic research in Seloutky – “Na Štastných” in 2019*. The research was carried out in the vicinity of the burial grounds Seloutky – “Na Štastných”, at 5.4 ha, approximately 250 × 200 m (Geo 1). A total of 118 anomalies were discovered, of which 37 new Hallstatt Period chamber

graves (*Geo 2*). The research showed that, in 2012, 2017 and 2019, only one isolated group of graves was discovered on what appeared to be a much larger burial ground. This type of burial ground is unheard of in PG/former PG to this date. Other PG/former PG sites studied so far refer to more compact arrangement of graves without isolated groups (*Fig. 31–32*). A similar scenario was identified at a HG/former HG site at Modřice – “Rybníky” and “Sádky” (*Golec 2005, tab. 277; Kos 2009a, obr. 1; Kršová 2017, obr. 1*).

12. *Prostějovská kotlina during the Hallstatt Period.*

Prostějovská kotlina is yielding information and data allowing for the identification of key structures of the social environment (*Golec – Martínek 2019*). They reflect the social interactions of the Hallstatt Period. The structures can be described from a variety of perspectives, namely: 1 – spatial; 2 – chronological; 3 – existence of elites. Zones A–C are identified in Prostějovská kotlina (*Fig. 61*) where development is evident of the local settlement strategies from Ha B3 until Ha D2–D3. Remarkable dynamic of the development of the settlement processes is seen in Ha D1–D3 when the governing zone A was formed (governing elites, control of zones B and C, specialised production of amber), as was subordinate zone B (agricultural area, specialised production of iron) and subordinate zone C (control of long-distance trade via hillforts, refuge for zones A and B, iron ore mining area?).

12.1 *Settlement agglomeration in Kralice na Hané.* Accumulation of settlement of zone A during Ha D1–D3 (*Fig. 62:A*) is located in the eastern part of Prostějov. Preliminary findings show that important evidence of settlement and burial practices was found at Kralice na Hané – “Kralický háj”. This evidence is related to elites and is unheard of from other parts of Prostějovská kotlina (zones B and C). Features like sunken storage pits or waste collection features or sunken and above-ground log houses, farmhouses or even log walls forming quadratic homestead (possibly seats of elites) are known to have existed all over the area (*Fig. 62:A3*; chapter 13.1), as are two hoards, of which the one in Kralice na Hané – “Kralický háj” has clear links to a magnate (*Fig. 62:A4*; chapter 13.2). Two features were found where the production of amber was clearly taking place (*Fig. 62:A5–A6*; chapter 13.3.2) and the deposition of amber is proved in the hoard at Prostějov-Čechůvky – “Kopaniny” (*Fig. 62:A1*). A magnate’s tumulus is proved to have existed within the agglomeration at Kralice na Hané H1 – “Staré olší” (*Fig. 62:A2,B*).

13. *Centre of the Platěnice group/former Platěnice group in Moravia.*

13.1 *Hillforts versus Homesteads.* Regarding the development of PG and HG/former PG and HG, fortified hillforts

dating to Ha C2 to Ha D3 are identified (*Fig. 63*). There is a total of eleven elevated hillforts within the Prostějov-Vyškov sub-group of PG/former PG, which makes it approximately 25% of all PG/former PG hillforts in Moravia. As for their existence, we shall ask ourselves a few questions: 1 – what role did they play in the lives of the community (residential, defensive, economic or religious); 2 – what role did they play vis-à-vis the prestige of the magnates; 3 – what role did they play with respect to long-distance routes for trade and specialised production. To this date, no clear evidence has been found at hillforts of the presence of elites and we do not recognise them as seats of elites. We do however have to anticipate the presence of elites with respect to the organisation of construction, operation and use in emergencies (see chapter 13.4). On the other hand we do anticipate the existence of a prestigious seat of elites in the form of a flat-area homestead at Kralice na Hané – “Kralický háj” in the centre of Prostějovská kotlina with identifiers of the presence of elites in the vicinity (*Fig. 62*).

13.2 *Hoards.* We know of a total of eighteen sites in Moravia (*Golec – Kos 2020*), seventeen of which can be localised (*Fig. 64*). The famous cave sanctuary Habrůvka – “Býčí skála” is also considered to be PG/former PG hoards from Prostějovská kotlina were deposited on a continuous basis. As for Hallstatt Period hoards in Moravia, the following basic aspects are defined: 1 – geographical locations; 2 – cultural identity; 3 – chronology; 4 – type composition and typology; 5 – social ownership; 6 – meaning of deposition. The actual geographical locations of this phenomenon in Moravia clearly shows that the hoards date to between Ha D1–D3 and that they are typical for PG/former PG and not HG/former HG. We consider the hoards to be votive acts. As for functions, we recognise the following categories: 1 – cooking-dining; 2 – jewellery; 3 – manufacturing; 4 – other. In addition to the cave sanctuary at Habrůvka – “Býčí skála” some “open air hoards” are considered to be magnate hoards, as they contain luxury items which we do not see almost in PG chamber graves. Examples include Bánov – “Skalky” – amber set of items comprising 1,000+ pieces, Blatec – “Kocanda” – iron wheel hub, Kralice na Hané – “Kralický háj” – seven bronze vessels, two iron spits, one iron pot hooks, Náklo – “Pod Dědinou” – nine bronze vessels and Bohdalice-Pavlovice – “Ve Žlebcách” – compound belt of “Moravian-type”.

13.3 *Specialised crafts.* This term refers to production/manufacturing processes which cannot be achieved in “home settings” due to complex procedures or the manufacturer’s know-how. We have evidence of metallurgy both in PG and HG/former PG and HG (*Fig. 65*), as well as bronze and amber processing. As for PG/former PG amber, the Baltic origin was proved in the case of the amber pieces found at Seloutky – “Na Štastných”, Kralice

na Hané – “Kralický háj”, Prostějov-Čechůvky – “Kopaniny” and Habrůvka – “Býčí skála” (Havelcová et al. 2016; Chytráček et al. 2017). As for the area in question, i.e. Prostějovská kotlina, we have so far found remains of bloomeries at Určice – “Zelená zmola” (Fig. 61:65, 66), only 1.3 km from Seloutky – “Na Šťastných”. The nearest deposits of the Lahn-Dill type iron ore in Repešský žleb in the Sloup-Stínava Belt is located approximately 10 km from the Určice – “Zelená zmola” site.

13.4 *Vekerzug culture and Eastern-type finds in Moravia.* With the issue of interpretation of the occurrence of finds attributed to the Vekerzug and other Eastern cultures (Fig. 67). A list of items attributed to this culture was published recently (Bartík et al. 2017). The comprehensive evaluation of the issue of cultural and historical development in Moravia during Ha D1–D3 is related to three key issues/questions which, if answered, constitute the basis for interpretation: 1 – which cultural environment they are related to; 2 – chronological framework of the issue; 3 – the context of discovery of these items of the Hallstatt Period cultural groups in Moravia (HG and PG/former HG and PG). Indeed, various circumstances of discovery of these items and their various cultural origins suggest different causes of their occurrence in Moravia. They have heterogeneous origin: 1 – Vekerzug culture; 2 – domestic objects imitating models of Vekerzug culture; 3 – Ciumbrud culture and West Podolian group; 4 – steppe and forest zone of East Europe and North Caucasus.

14. *Conclusion and discussion.* Look at the issue of graves as reflection of human behaviour during the Hallstatt Period in Moravia, it emphasises the links to other social aspects which help us understand and reconstruct the Hallstatt Period society. The concept reflects the different approach to sources and their interpretation. Only the final combination of topics allows for the evaluation of the unique form of influence of the Hallstatt culture within PG and HG/former PG and HG. Typological and chronological relations are transformed into socio-economic matters. Eventually the authors work with the following categories: 1 – wagons and harnesses; 2 – jewellery – fibulae, pins, belts, bracelets/armlets, pendants, amber, glass; 3 – weaponry and equipment; socio-economic model cannot be studied without monitoring: 4 – elites and the corresponding imports and luxury items; plus 5 – specialised crafts with relations to elites; 6 – hillforts/homesteads; 7 – hoards and 8 – central sanctuary Habrůvka – “Býčí skála” institutionalised by elites; 9 – specific approach is required with regard to the evaluation of invasive finds of Vekerzug and other Eastern cultures; 10 – specialised natural science analyses; 11 – long-distance routes and regional relations; 12 – creation of socio-economic model and

regional relations during the Hallstatt Period; 13 – religion and ideologies. Based on the typology of metal and glass items the published graves and hoards dating to Ha C1a to Ha D3 (Fig. 68), both for PG and HG/former PG and HG, were categorised. Having established the framework, the authors have included the reviewed and recently studied graves from the burial ground Seloutky – “Na Šťastných”. The aspects monitored helped evaluate the site within the framework of Prostějovská kotlina which according to the authors is an established political and economic centre of PG during Ha D1–D3, just like a centre in HG in the Brno region (Fig. 69; chapter 9). The uneven distribution of elites in the Hallstatt environment can be explained as the reflection of centralisation processes which occurred during HG and PG/former HG and PG alike. A very unique role in terms of chronology and culture is attributed to the cave sanctuary Habrůvka – “Býčí skála” from Ha D1b–D3 with ties to the elites of both PG and HG/former PG and HG (Golec – Mírová 2020).

15. *Ethnology perspective – pilgrimage as an archetype of the landscape.* The central sanctuary Habrůvka – “Býčí skála” represents an abnormal concentration of evidence of the presence of elites. Its institutionalisation in the otherwise remote area between 575–450 BC (Golec – Mírová 2020) includes the religious pilgrimage principle, i.e. the obligation to undertake a journey to the sanctuary and back to one’s settlement. The owners of the sanctuary probably included the centre of HG/former HG in the Brno region and the centre of PG/former PG in the Prostějov region.

16. *Religious studies perspective – introduction to symbols, symbolism of painted bowl from Němčice nad Hanou.* The chapter deals with the PG culture as a system of symbols. It is an experiment consisting in the research into a distant culture based solely on an analysis of one bowl found in a cremation grave at Němčice nad Hanou – “Nad Hlíníkem” (Fig. 70). Considering other PG pottery, this bowl is unique, and it can be considered a key piece of evidence of the decoration tendencies of PG. Therefore, we can assume the existence of a steady graphic style with deeper meanings in this culture.

16.1 *Introduction.* It defines the bases for the collection of data for the comparison of symbolism of an unknown culture (PG) with the parallel religious symbols and mysteries associated with other cultural and philosophical systems, especially the Indian tantrism, the Pythagorean and Platonic philosophy of the Ancient Greece, as well as Kabbalah, hermeticism and alchemy, which may shine a light on some aspects of the culture.

16.2 *Symmetric approach to the study of multi-level symbolism of archaeological cultures.* Defines theoretical

19. Summary

and methodological bases of research vis-à-vis the current trends in the sociological research of religion, the so-called symmetric approach. This approach is a reaction to the loss of meaning of the term religion in analyses and interpretations in social sciences. The key aspect is the fact that the interpretation of cultural artefacts or social situations cannot rely solely on the statement of religious contents without attempting to understand them.

16.3 *Symbol and various levels of perception.* The chapter offers the definition of “symbol”. Anything carrying meaning can be a symbol; any cultural artefacts, act, gesture or situation. Live symbolism is miles away from the simplified clarity of its interpretation. Its characteristics include analogies, dialogue potential and multi-level nature – the ambiguity of meanings on various levels of perception and understanding of symbols (Fig. 71). A symbol can be seen as an empty decoration, a sign of single meaning, or detailed synthesis carrying a complex set of meanings. The paradox, which leads to numerous misunderstandings, is that these various perspectives are all equally accurate and true.

16.4 *Artefact as a symbol – vessel, horns, wagon, boat, moon, sickle and sun bird.* The less evident levels of symbolism of the artefact include the vessel as such, the process of production, the materials used and the elements present, as well as shape and functions referring to the passive female pole of existence; hence the connections with the lunar symbolism and the interpretation of the vessel within the framework of initiation transformation.

16.5 *Content of vessel – foodstuffs and sacrifice.* One symbolic dimension of the vessel is represented by its function, purpose and contents, i.e. food as the gift of life from the soil and heaven, which in itself is a major topic with potential for development in religious contexts. There is not food and subsistence in one part of nature without death and decay in another.

16.6 *Symbol as an artefact – finally “paintings”, mandala.* Somewhat more evident level of symbolism of a painted bowl is represented by decoration, which does not have to be limited to the aesthetic element without deeper meanings. In this case it is about an analysis of structure of decorations with signs of simple solar symbolism as well as more complex structures similar to mandala. Even quantities and colours can carry meanings (and they often do).

16.7 *Triangle and triangle principle.* Decoration of the vessel features three colours: red, black and white. In some cultures, these colours symbolise individual stages of initiation in transformation rituals. The structure of the decoration here features multiple references to “trinity” in the form of “triquetra” (Fig. 72), commonly viewed as symbols of evolution and demise of the cosmos through expansion or contraction. There is universal principle of

trinity (Fig. 73) in our perception of time (past, presence, future) and also in perception of three different qualities in everything inside us, and around us.

16.8 *Decad in quaternity – the sacred Pythagorean tetractys.* The structure of decoration includes four prominent triangular fields similar to the Pythagorean tetractys referring at least to its principle. It is a very important symbolic and philosophical tool of development of the 1–10 sequence. The tetractys was the object of interest of Pythagorean philosophers as well as Kabbalists (Fig. 74).

16.9 *Quaternity of the universe – for elements and the multidimensional nature of being.* The decad of the tetractys and the decoration on the vessel feature the element of quaternity (Fig. 75). Theories on the levels of the universe and humans into four levels are very common in various cultures and philosophies. We can find them everywhere; in addition to the existence of the physical world and body there are ideas manifesting on the existence of omnipresent powers, soul and mind. These worlds/dimensions are similar, and the only difference consists in “material”.

16.10 *Quaternity of the society.* The sacred tetractys of the Pythagoreans can be used for the interpretation of social phenomena consisting in hierarchy, e.g. castes, or for the classification of maturity of mental systems (Fig. 76).

16.11 *Su-uasti.* The structure of decoration on the inside of the vessel from Nĕmčice nad Hanou includes symbols of whirl and rotation resembling a triquetra or swastika. Other PG vessels also feature these elements. The swastika symbol is ancient Indo-European cultural heritage misused by Nazism in the 20th century, which makes interpretation really complicated. The evolution and growth of the wind rosette symbol (Fig. 77) by its rotation, symbolizes the process of evolution of the beings in the nature, and also the spiritual evolution of soul in uncountable number of reincarnations, as we can read in Plato’s dialogue *Faidros* (Platón 1970).

16.12 *Quaternity of time – tetractys and swastika.* The rotating quadrilateral cross of the swastika plays the symbolic game of mutual promotion and humiliation of the four elements (Fig. 78). With regard to time quaternity is sometimes explained as a process of degeneration of the universe over four periods: golden, silver, copper and iron. Fundamentally the quaternity of time refers to seasons.

16.13 *Cremation burials, geometric aspect of Platěnice group chamber graves.* Concluding the analysis of the symbolic dimensions of the painted bowl from Nĕmčice nad Hanou are thoughts on the deposition of the bowl in a cremation grave. The author builds of conclusions in previous chapters, especially the symbolism of the swastika and tetractys vis-à-vis various burial rites (Fig. 79), which in turn allows for the understanding of basic shapes of religious and ideological frameworks on the material world,

19. Summary

body, soul and the afterlife. Also, the author briefly touches on special proportions in geometrization of PG/former PG burial grounds (*Fig. 80*) and its interpretation via the language of symbolism of geometric shapes.

16.14 *Conclusion*. The purpose of the aforementioned view on symbolism was to reveal some of the less evident levels of interpretation allowing for understanding in greater detail of the ideological and spiritual world of a distant culture. It is apparent that even a single artefact can reveal a huge universe of ideas and relations.

17. *Catalogues*. The chapter contains information on graves and itemised catalogues with inventory from the following sites: Drahanovice – “Za Kapličkou” (*Photo 1–10*), Jevíčko III – “Na Panském”, Mostkovice – “Přední díly”, Prostějov-Domamyslice – “V Loučkách, ul. Olšová” and Seloutky – “Na Šťastných” (*Pl. 1–110*).

Prostějov-Domamyslice – “V Loučkách, ul. Olšová” and especially Seloutky – “Na Šťastných” (*Photo 11–35*).

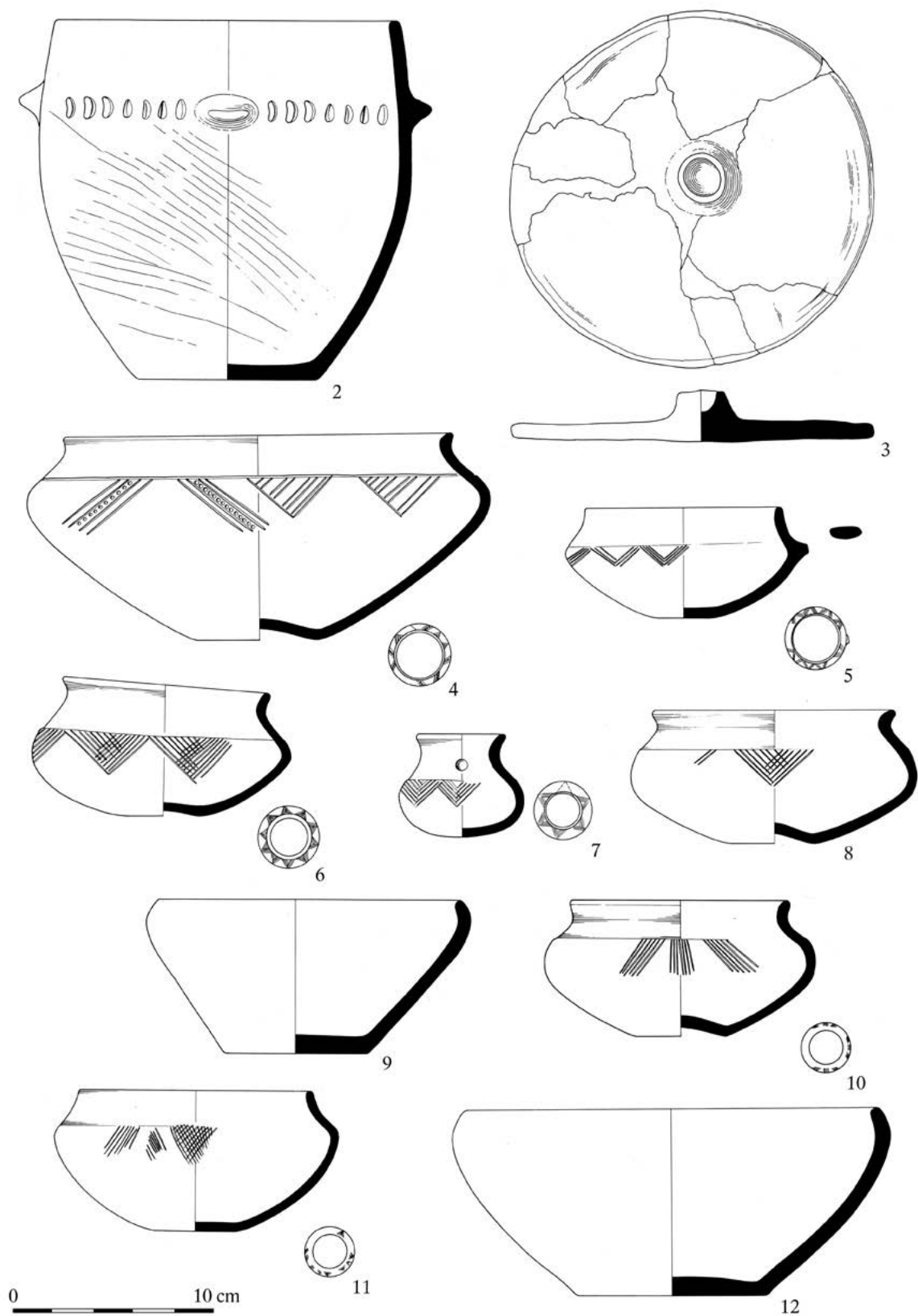
18. *Bibliography and sources*. The list of bibliography and sources contains, in particular, published (and sometimes archived) sources on the research into the Hallstatt Period in Moravia, especially when it comes to the research aimed at graves.

20. *Drawings*. This part contains drawing documentation of graves (where available) including inventory: Drahanovice – “Za Kapličkou”, Jevíčko III – “Na Panském”, Mostkovice – “Přední díly”, Prostějov-Domamyslice – “V Loučkách, ul. Olšová” and Seloutky – “Na Šťastných” (*Pl. 1–110*).

20. *Kresebné přílohy*

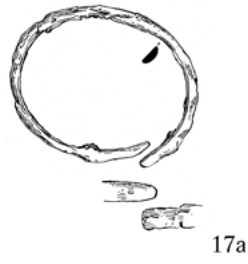
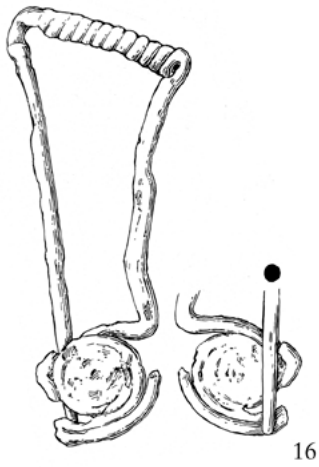
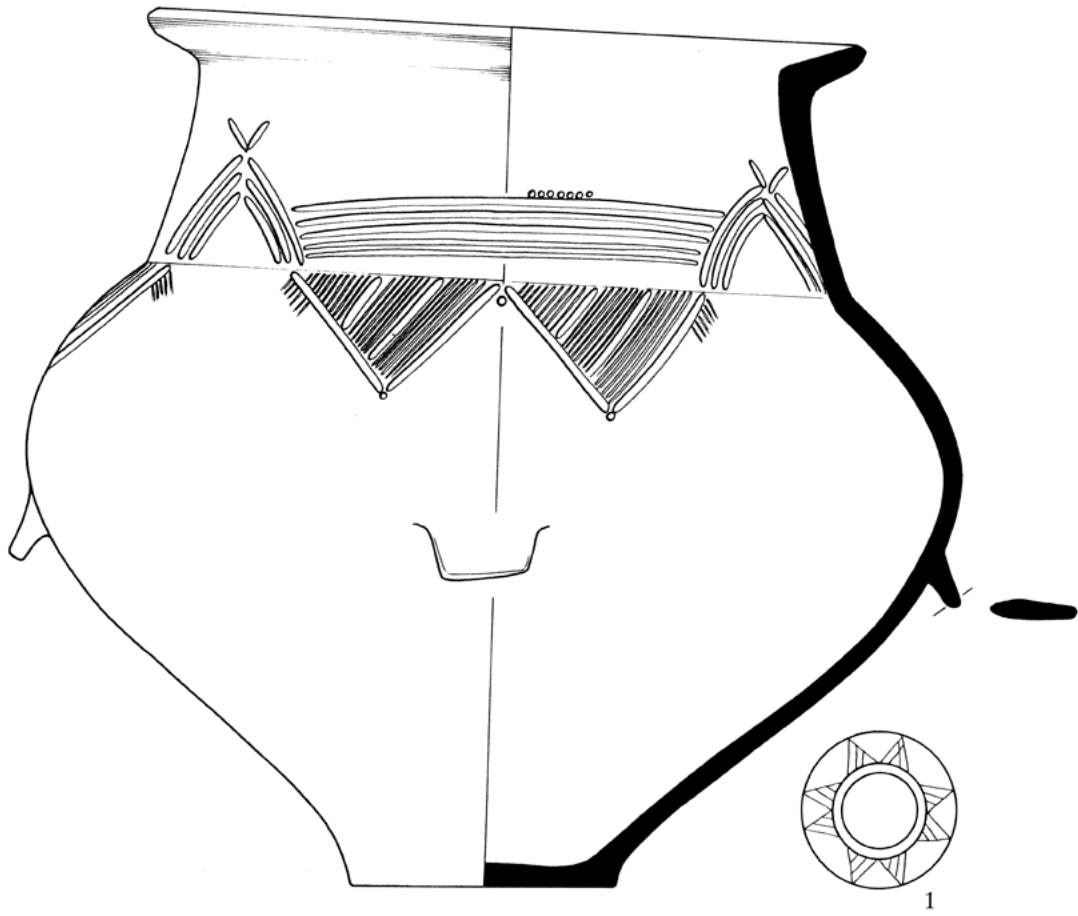

Tab. 1: Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“.

20. Kresebné přílohy

17a

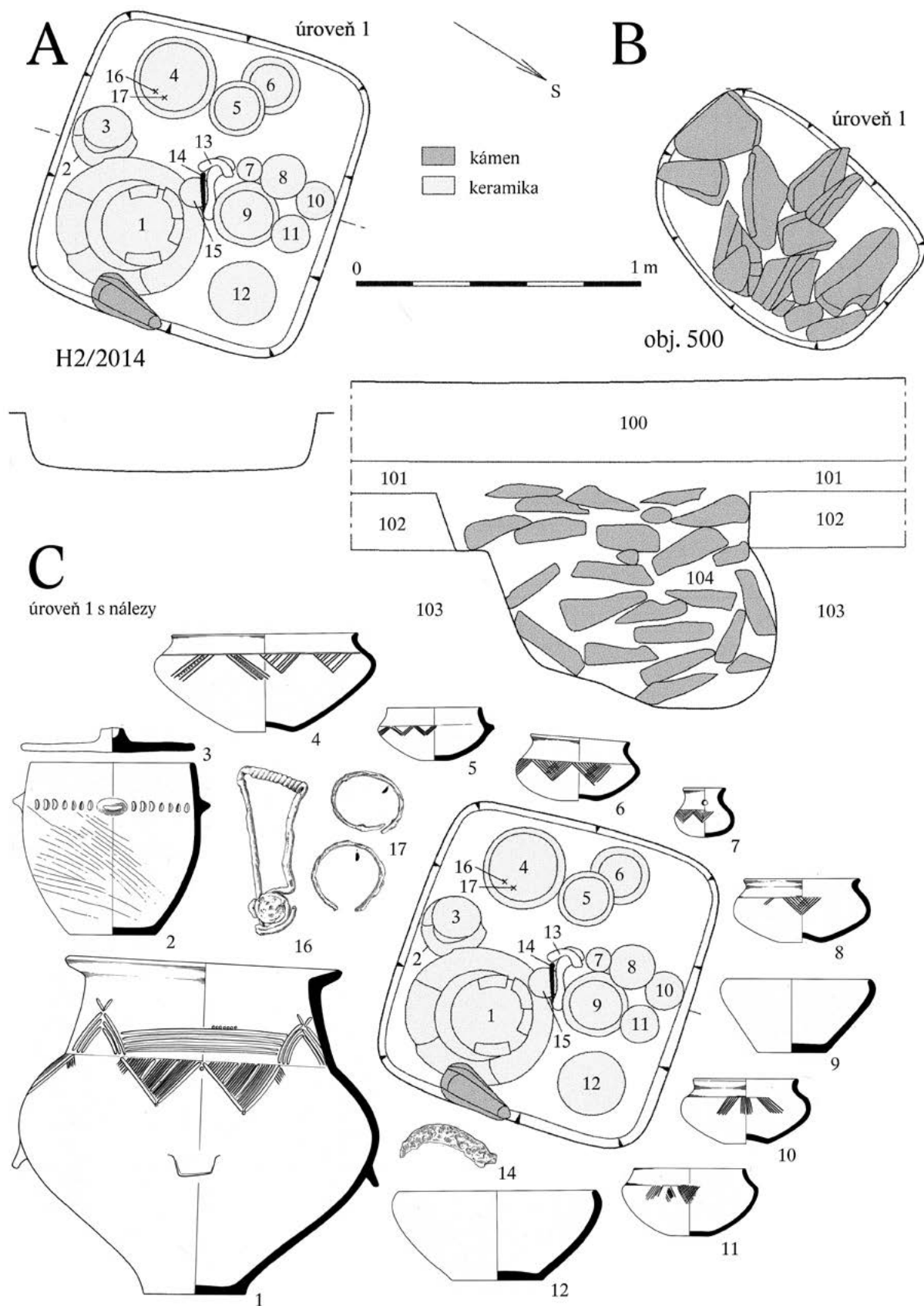
17b

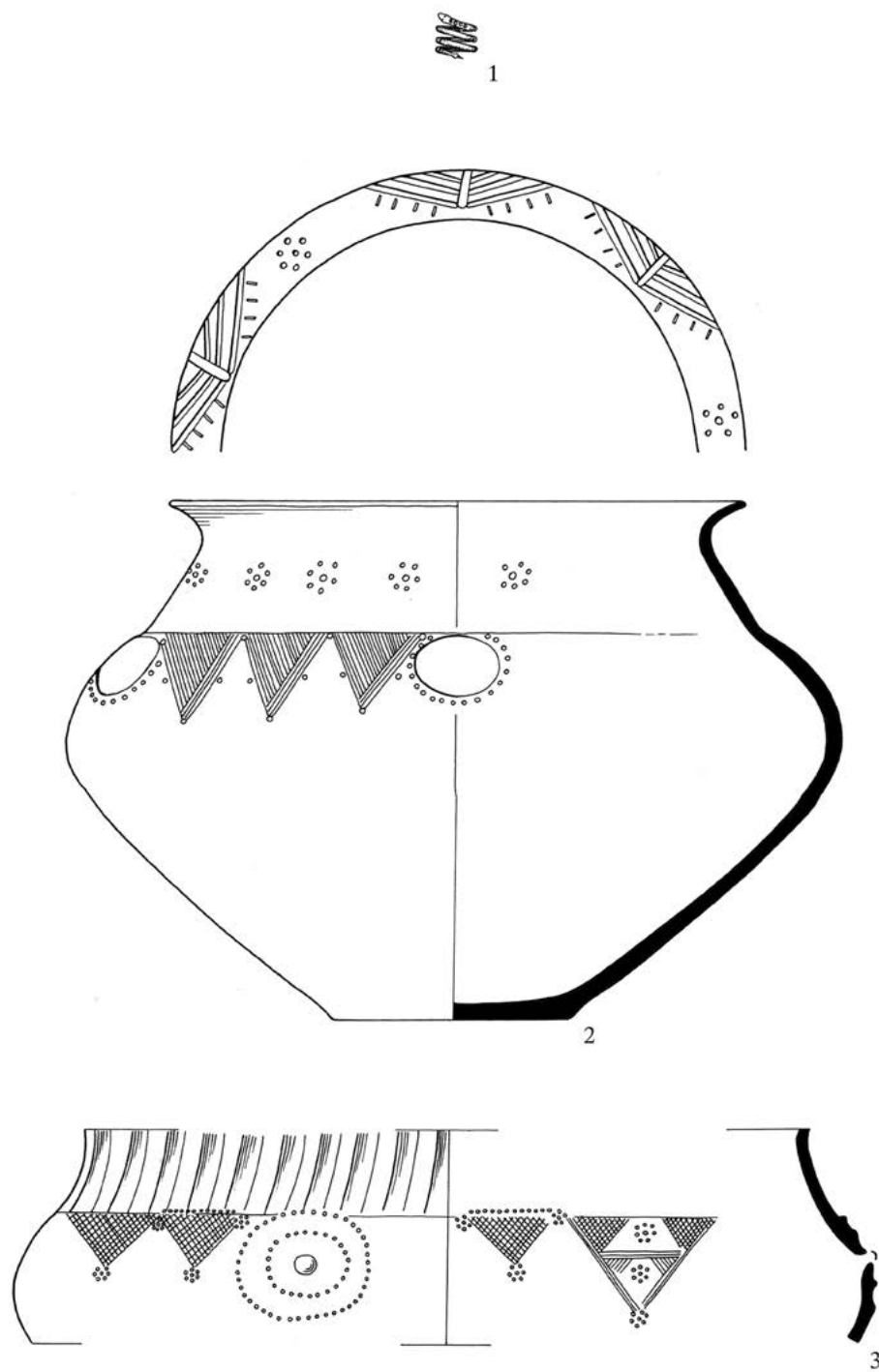
14

0 10 cm

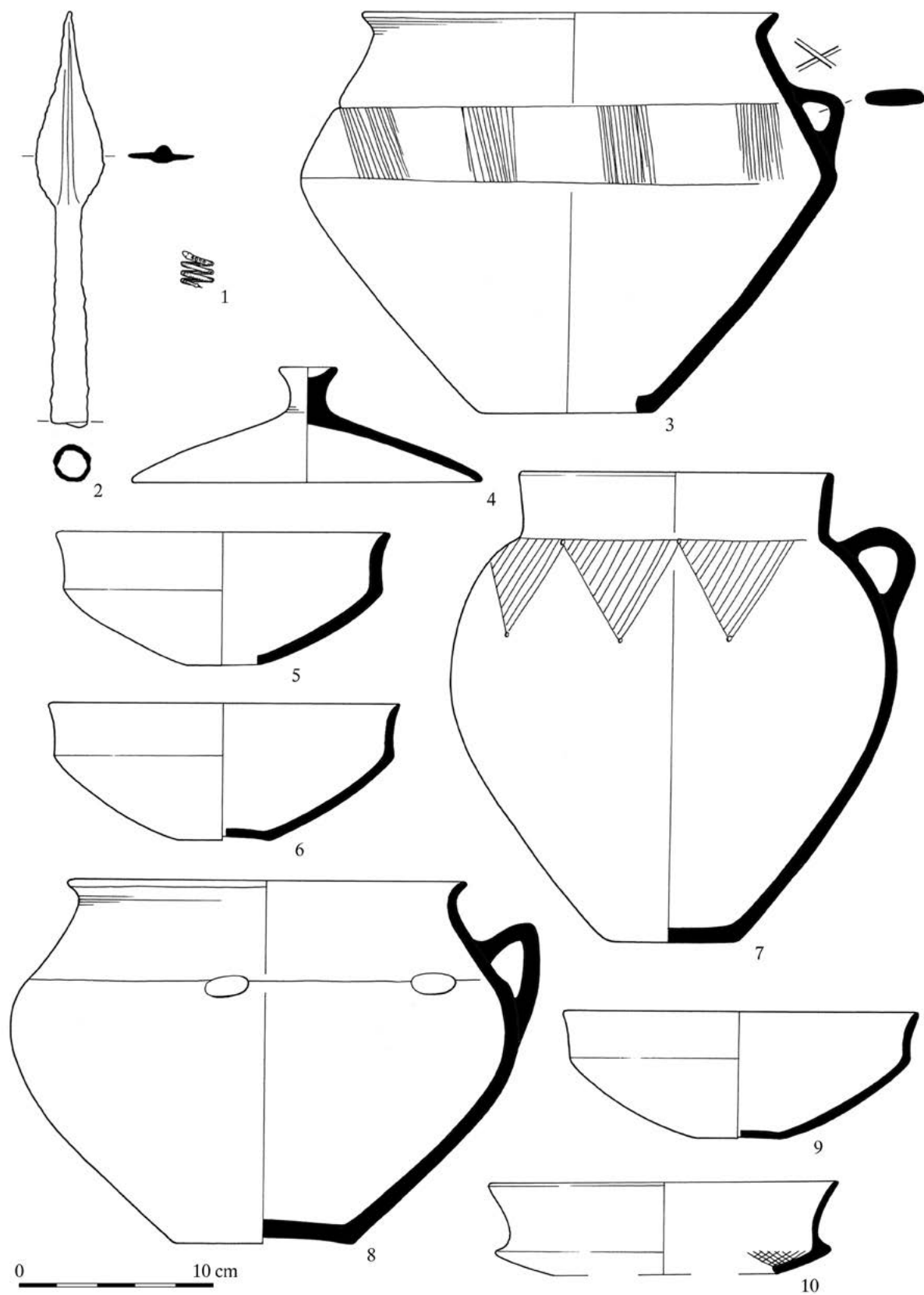
Tab. 2: Drahanovice H2/2014 – „Za Kapličkou“.

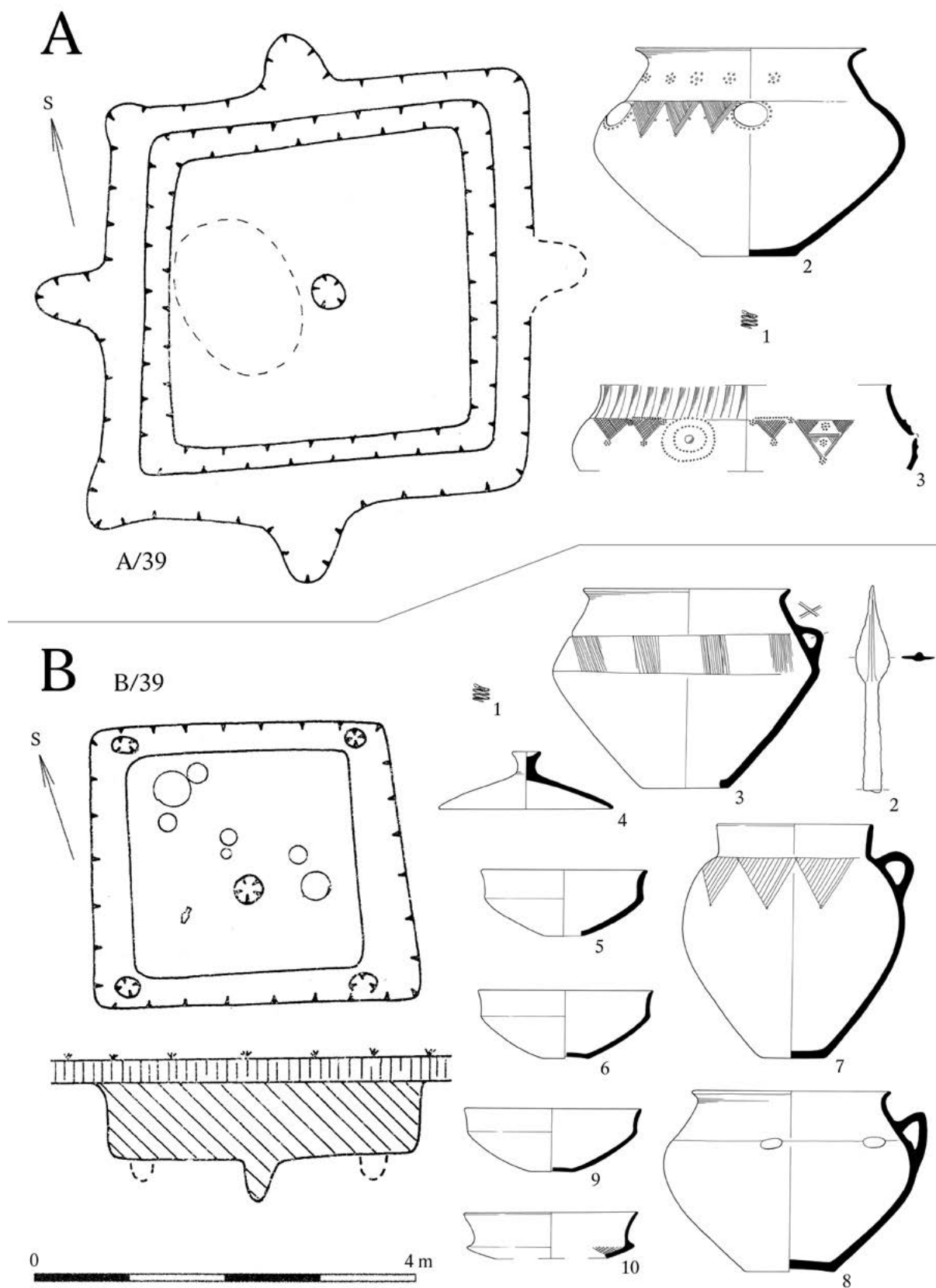
Tab. 3: Drahanovice H2/2014 a obj. 500 – „Za Kapličkou“.

Tab. 4: Jevíčko III, A/39 – „Na Panském“ (1 podle: *Jarůšková – Štřof eds. a kol. 2014*, obr. 62; 2–3 překresleno podle: *Štřof 1990*, tab. 241:2, 242:2).

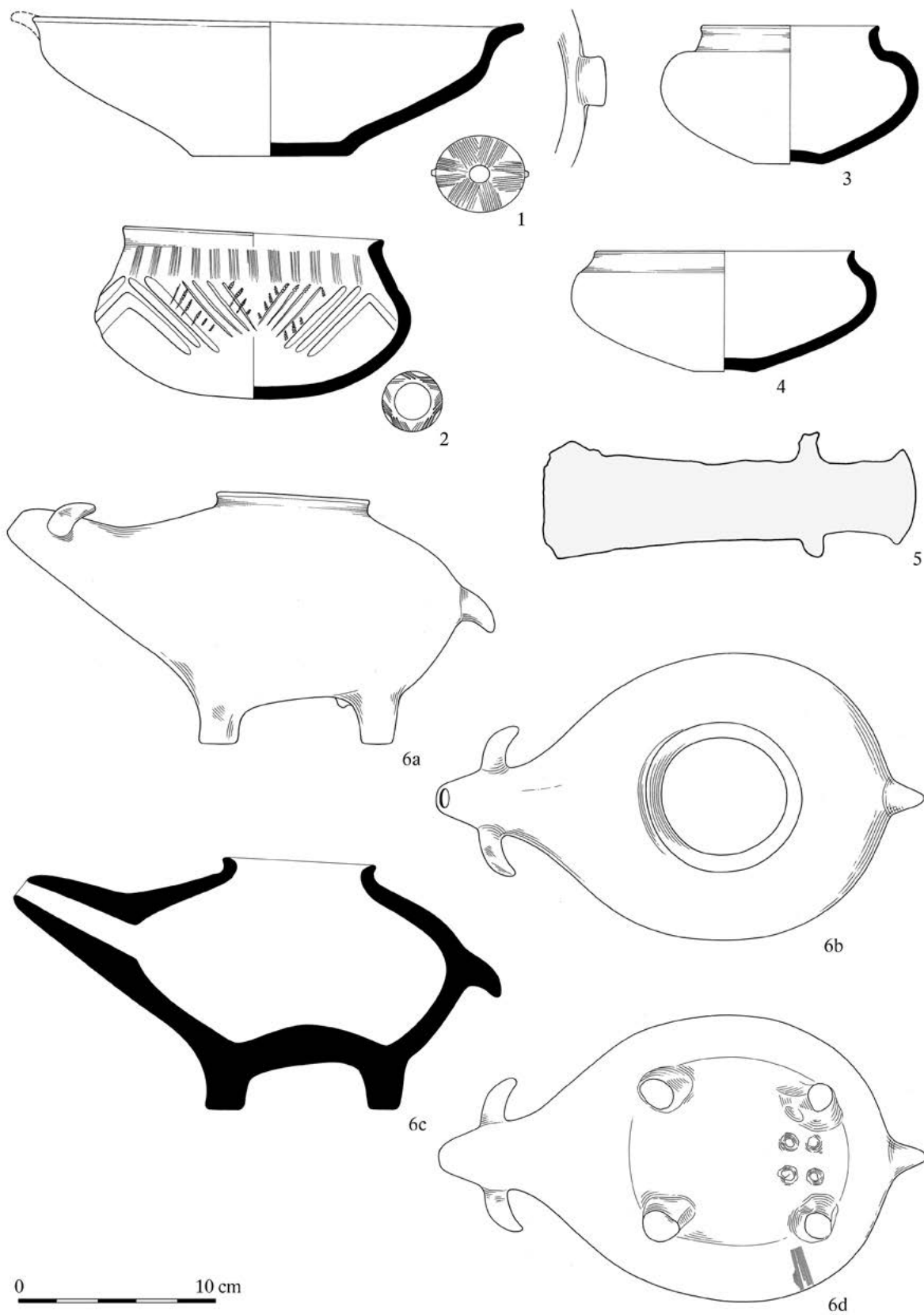
Tab. 5: Jevíčko III, B/39 – „Na Panském“ (1 podle: *Jarůšková – Štrof eds. a kol. 2014*, obr. 62; 2–10 překresleno podle: *Štrof 1990*, tab. 241:1,3, 242:1, 243–244).

Tab. 6: Jevíčko III, A39 a B/39 – „Na Panském“ (oba půdorysy podle: *Smrž 1975*, tab. 1; mobiliář podle: *Štof 1990*, tab. 241:1–3, 242–244; *Jarůšková – Štof eds. a kol. 2014*, obr. 62).

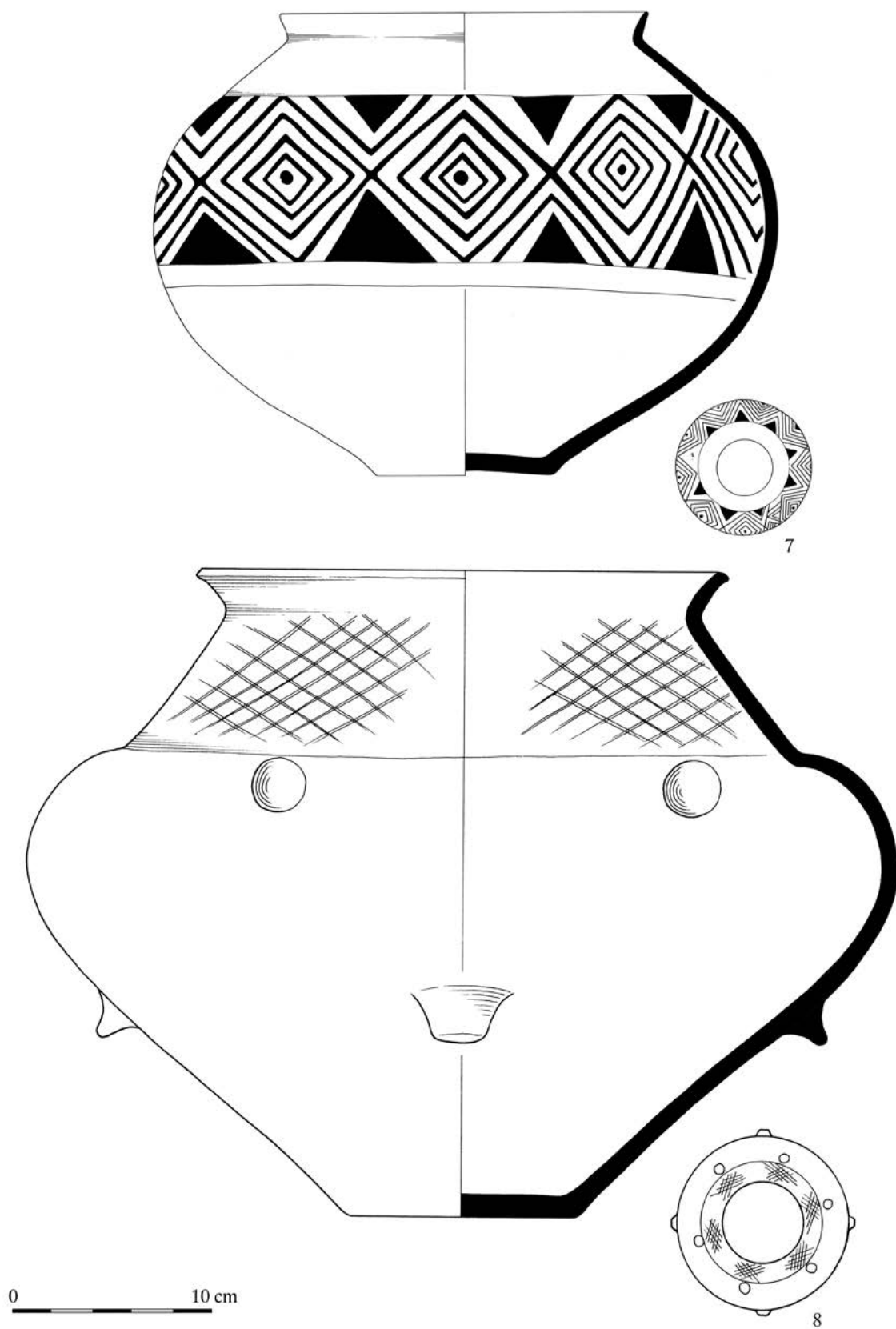
20. Kresebné přílohy

Tab. 7: Mostkovice H2 – „Přední díly“.

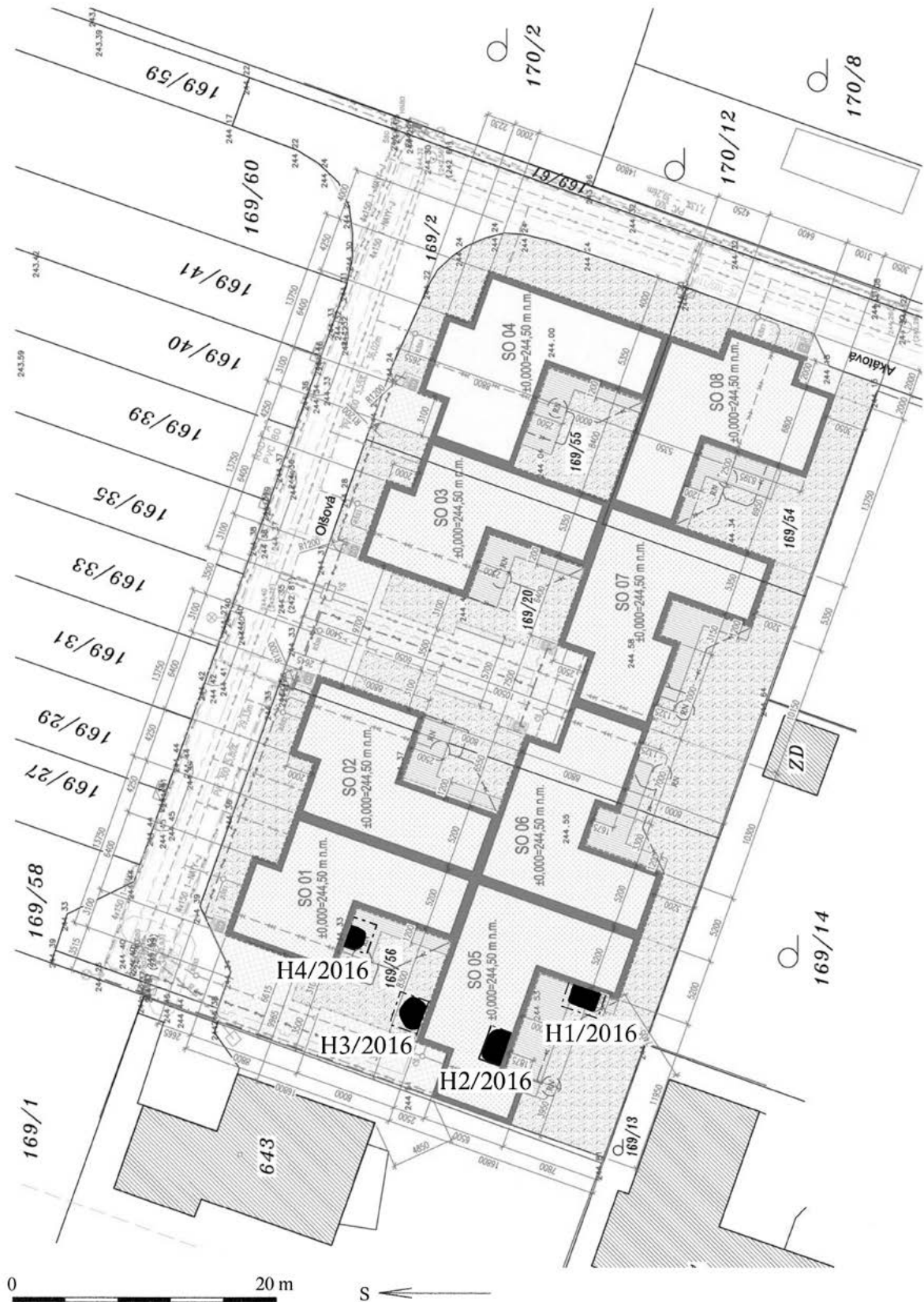
20. Kresebné přílohy

Tab. 8: Mostkovice H2 – „Přední díly“.

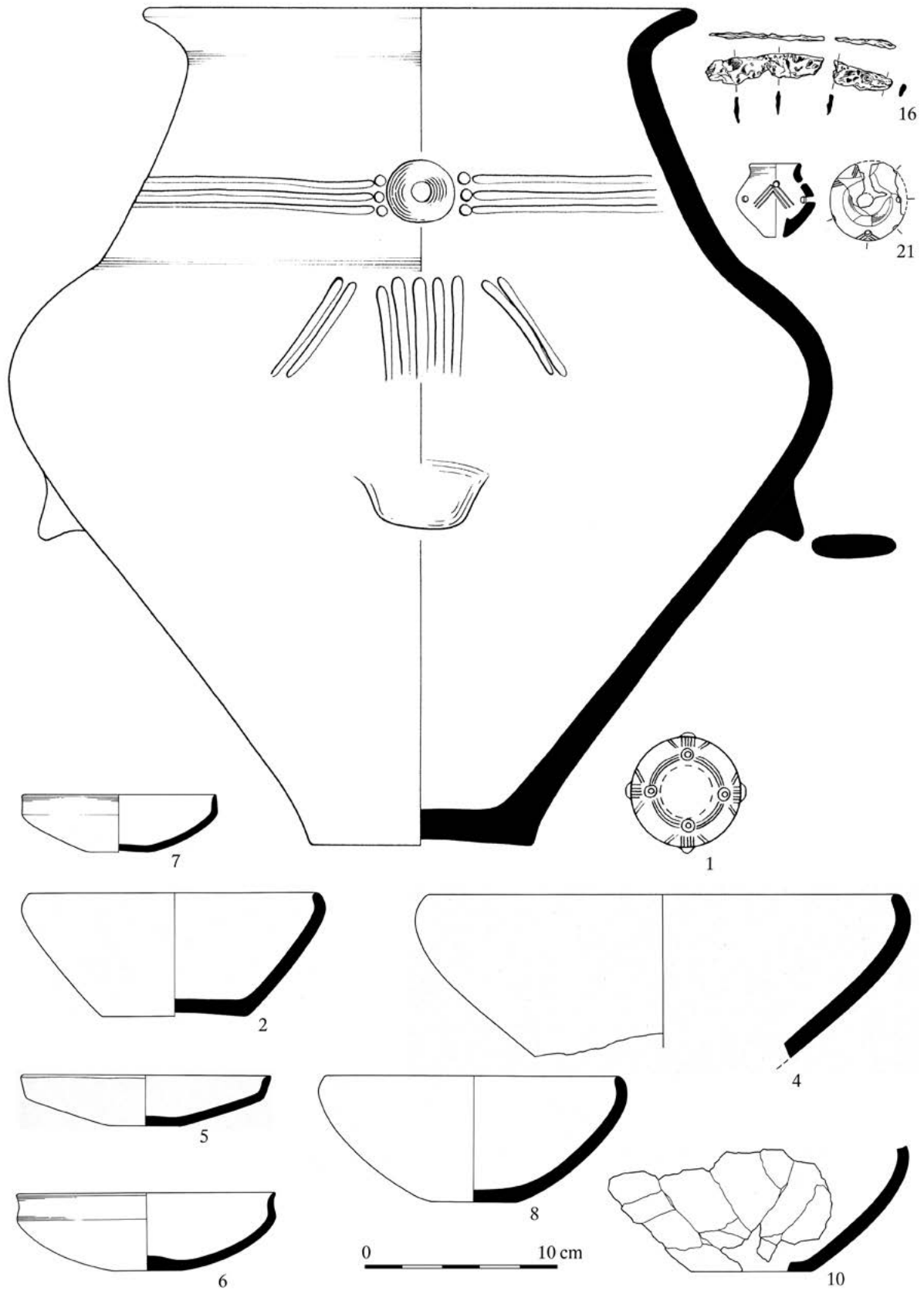
20. Kresebné prílohy

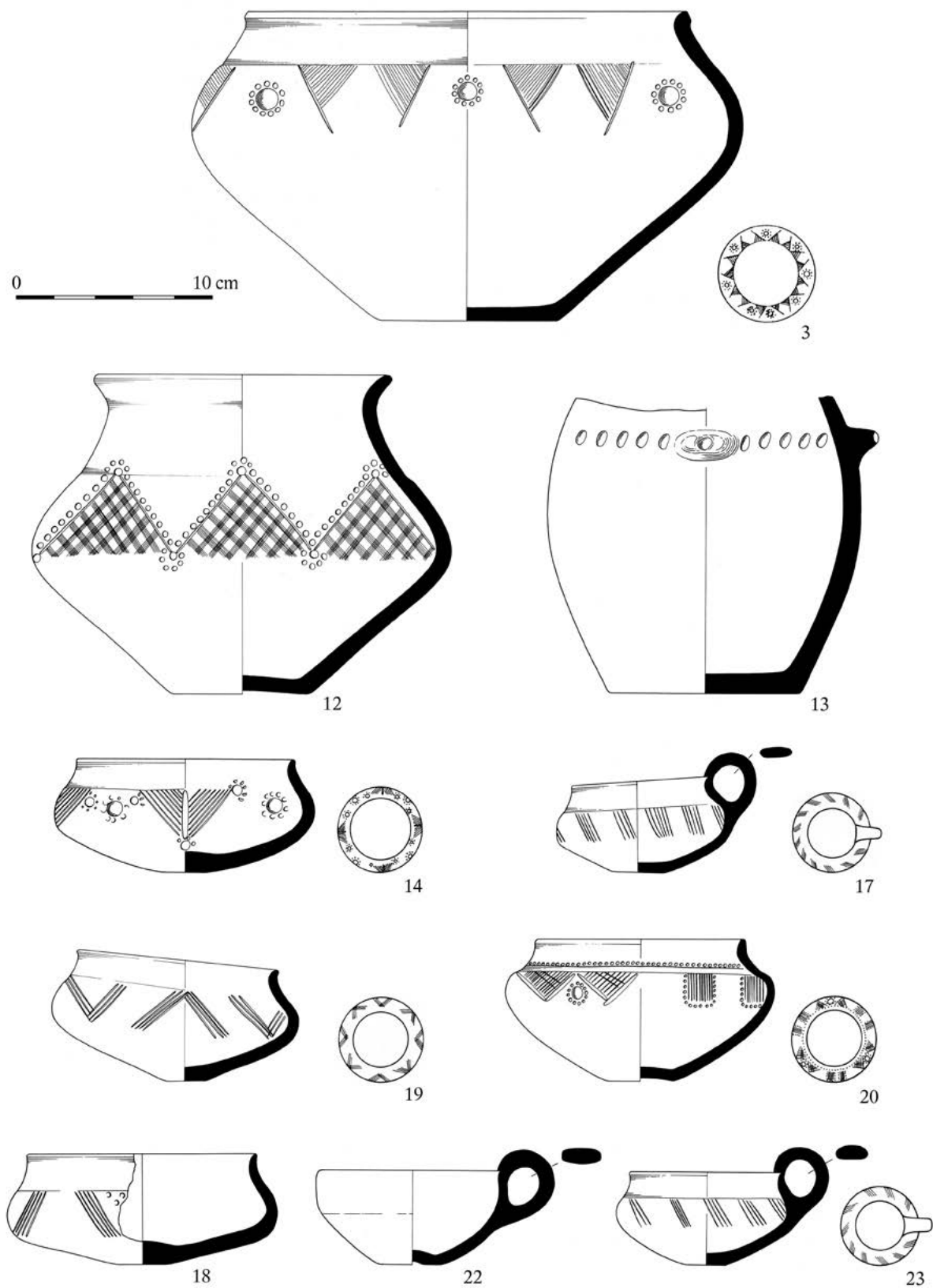
Tab. 9: Prostějov-Domamyslice. Celkový plán H1/2016–H4/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“ na parcelách SO 01 a 05 (D. Vitulová).

20. Kresebné přílohy

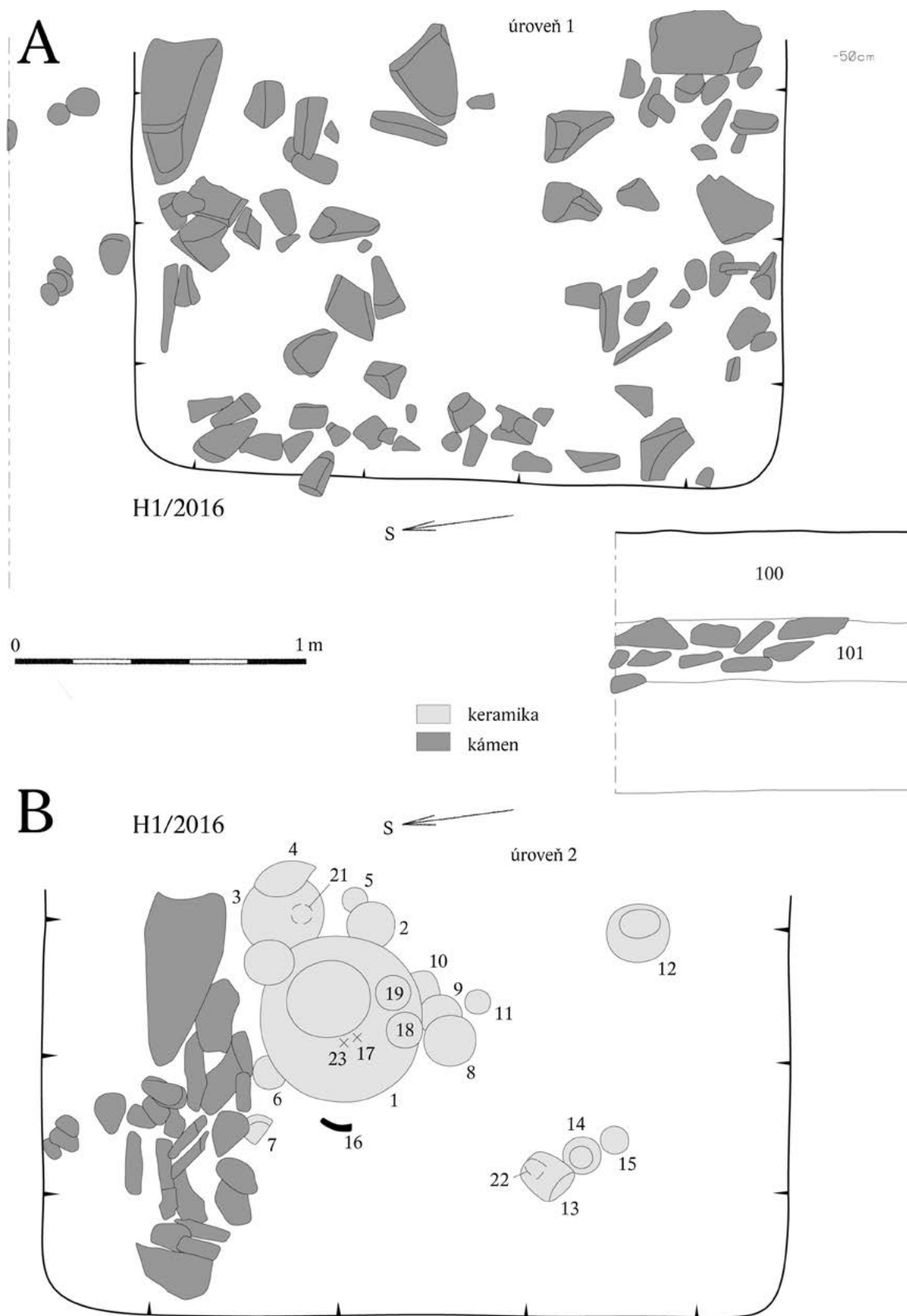
Tab. 10: Prostějov-Domamyslice H1/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“.

Tab. 11: Prostějov-Domamyslice H1/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“.

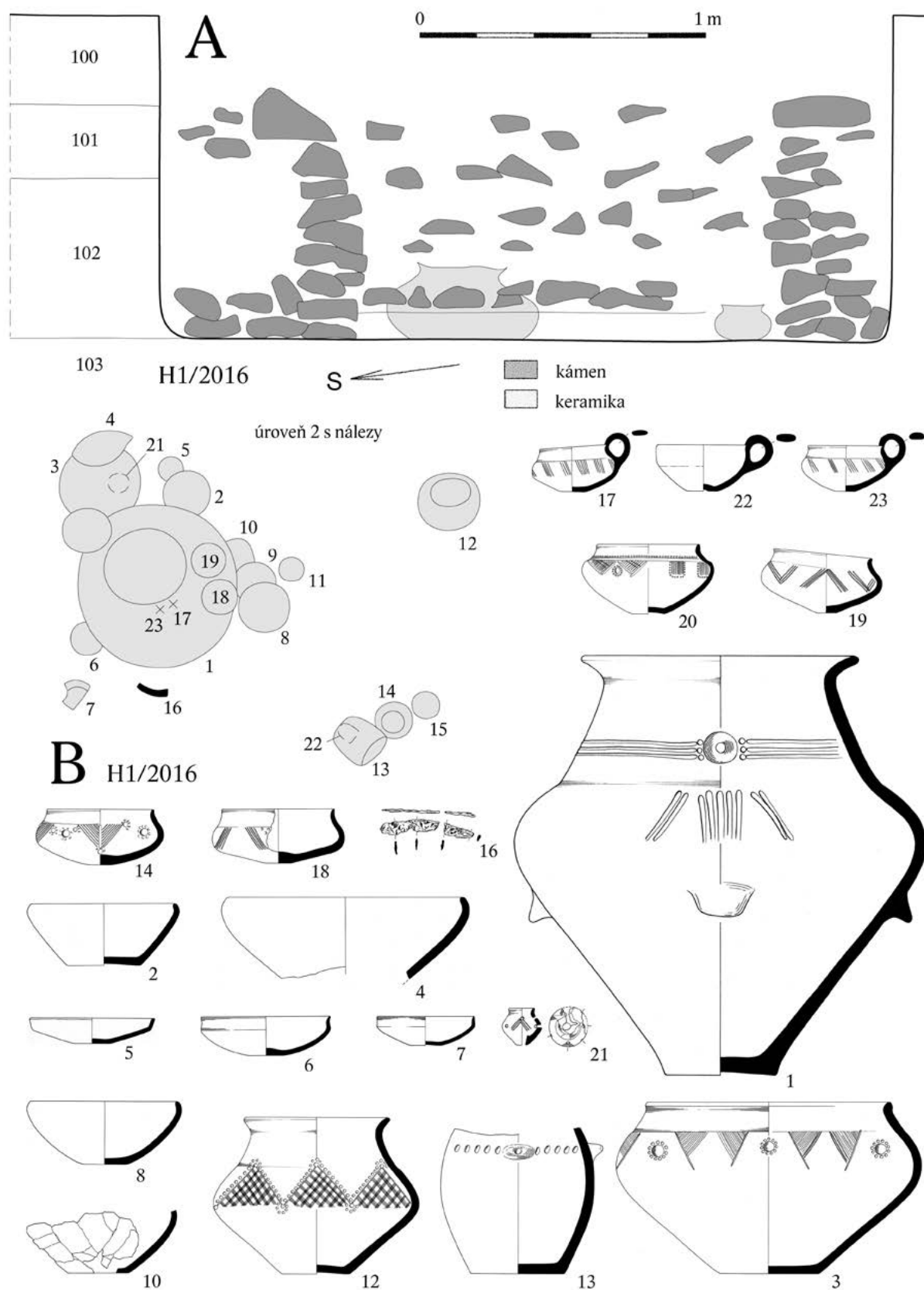
20. Kresebné přílohy

Tab. 12: Prostějov-Domamyslice H1/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“.

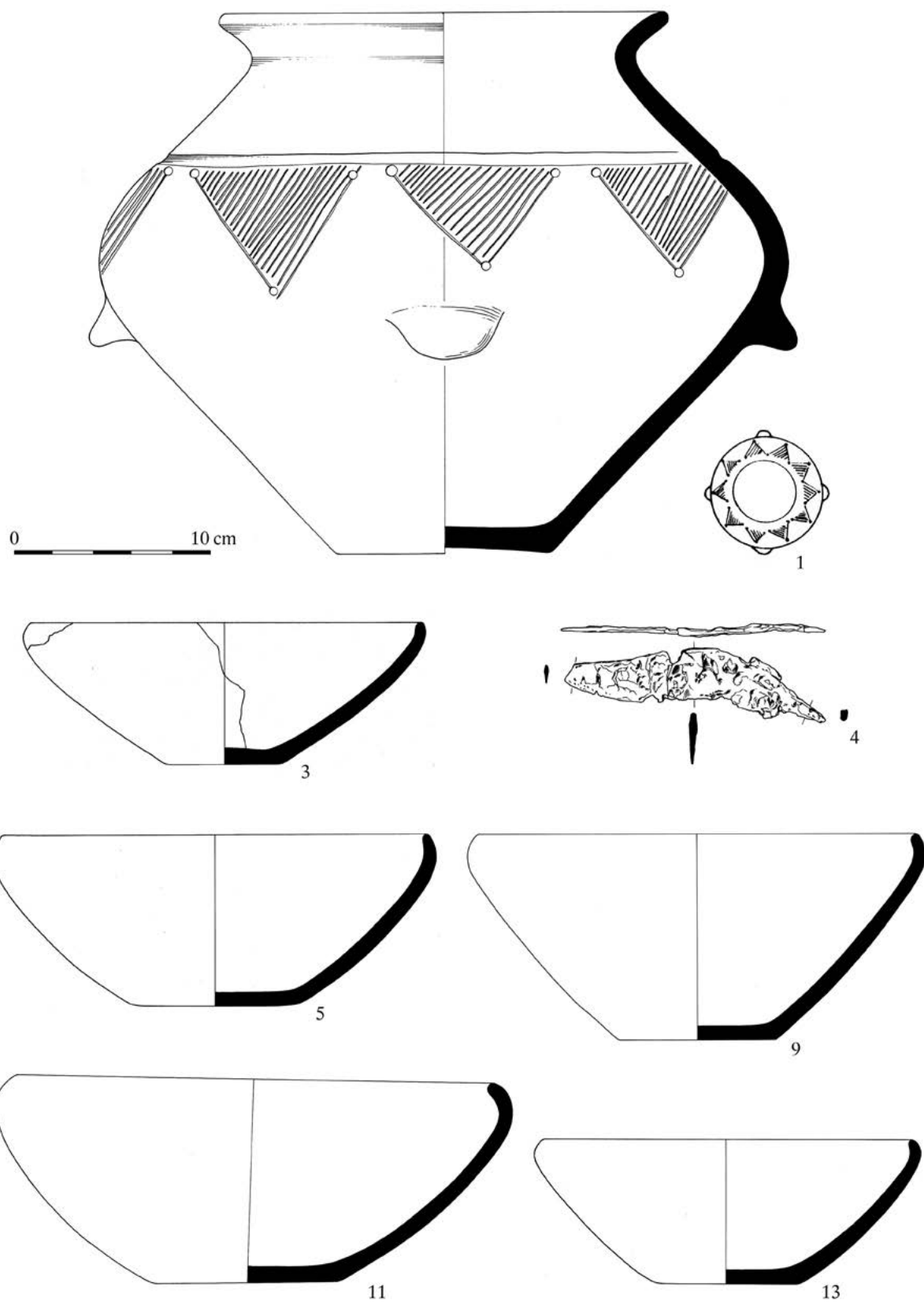
20. Kresebné přílohy

Tab. 13: Prostějov-Domamyslice H1/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“.

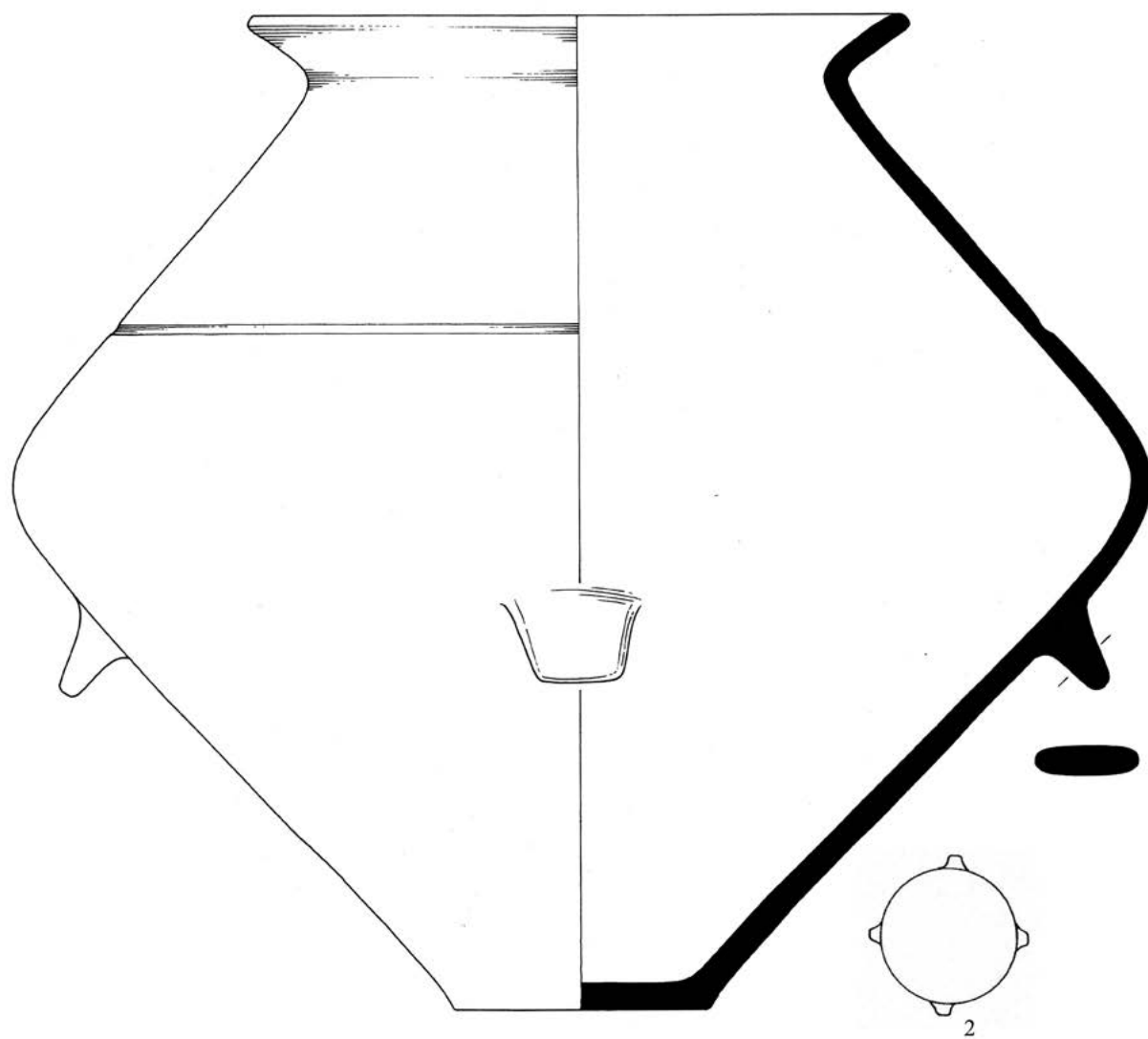
20. Kresebné přílohy

Tab. 14: Prostějov-Domamyslice H2/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“.

20. Kresebné přílohy

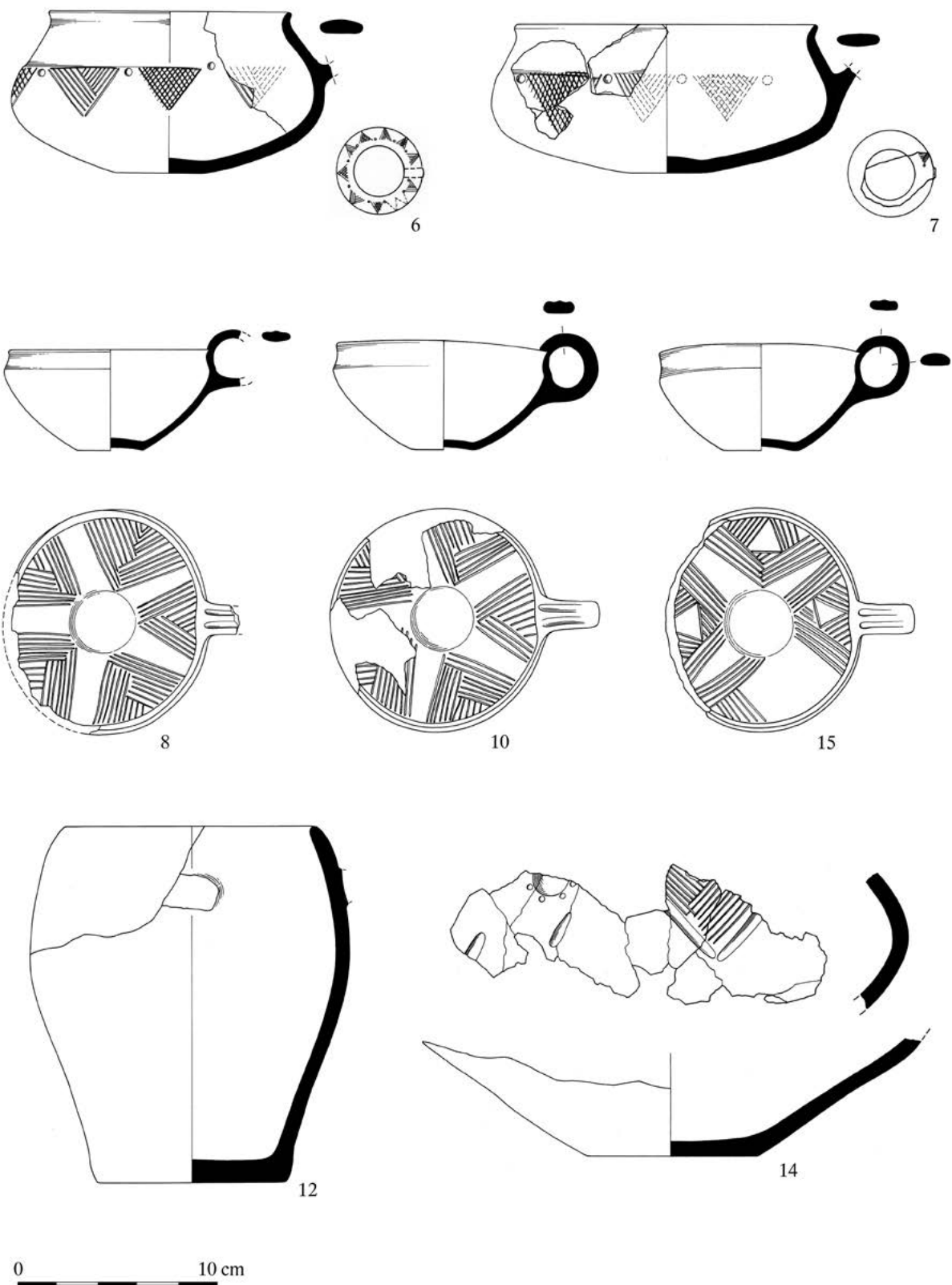

0 10 cm

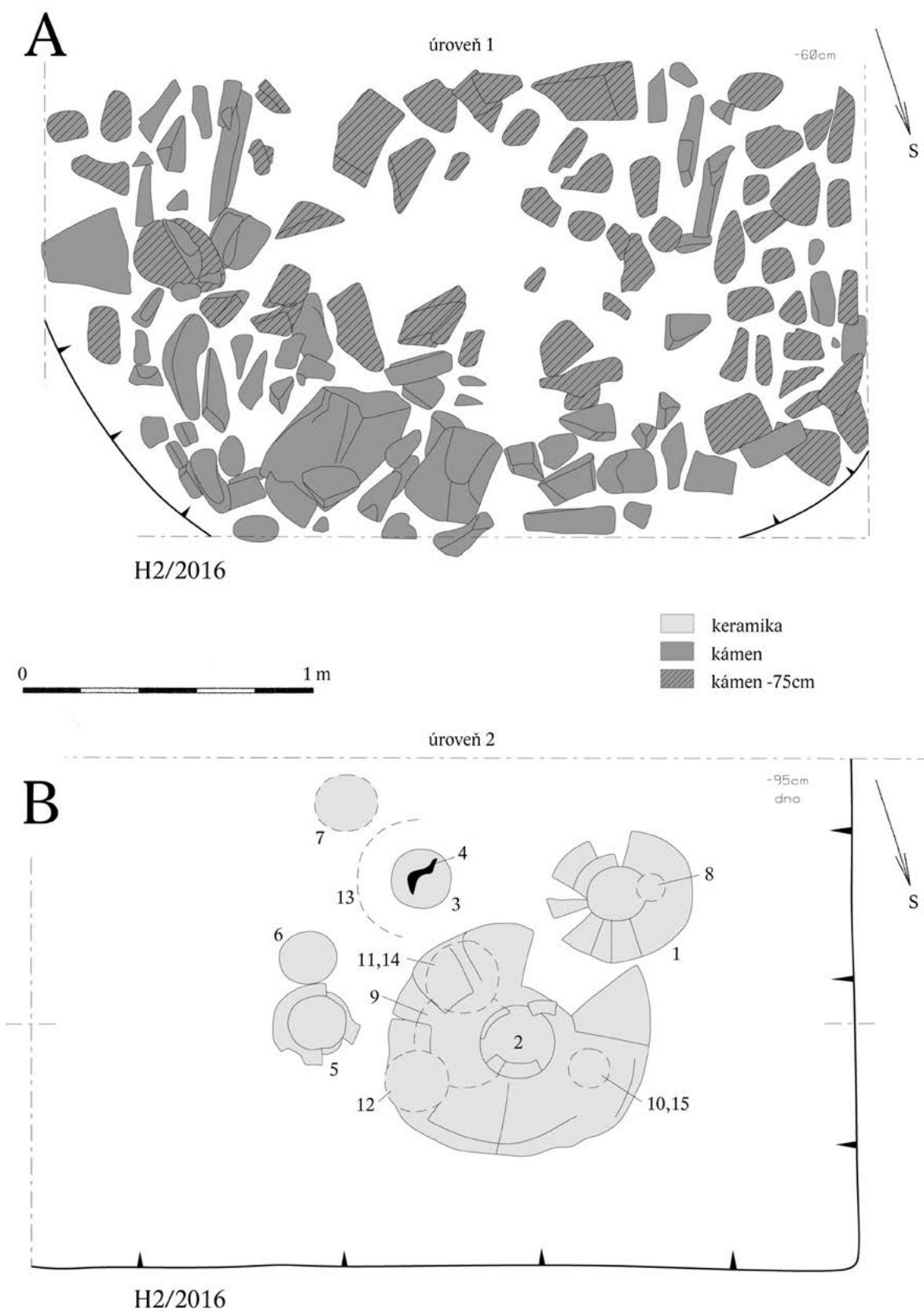
Tab. 15: Prostějov-Domamyslice H2/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“.

20. Kresebné přílohy

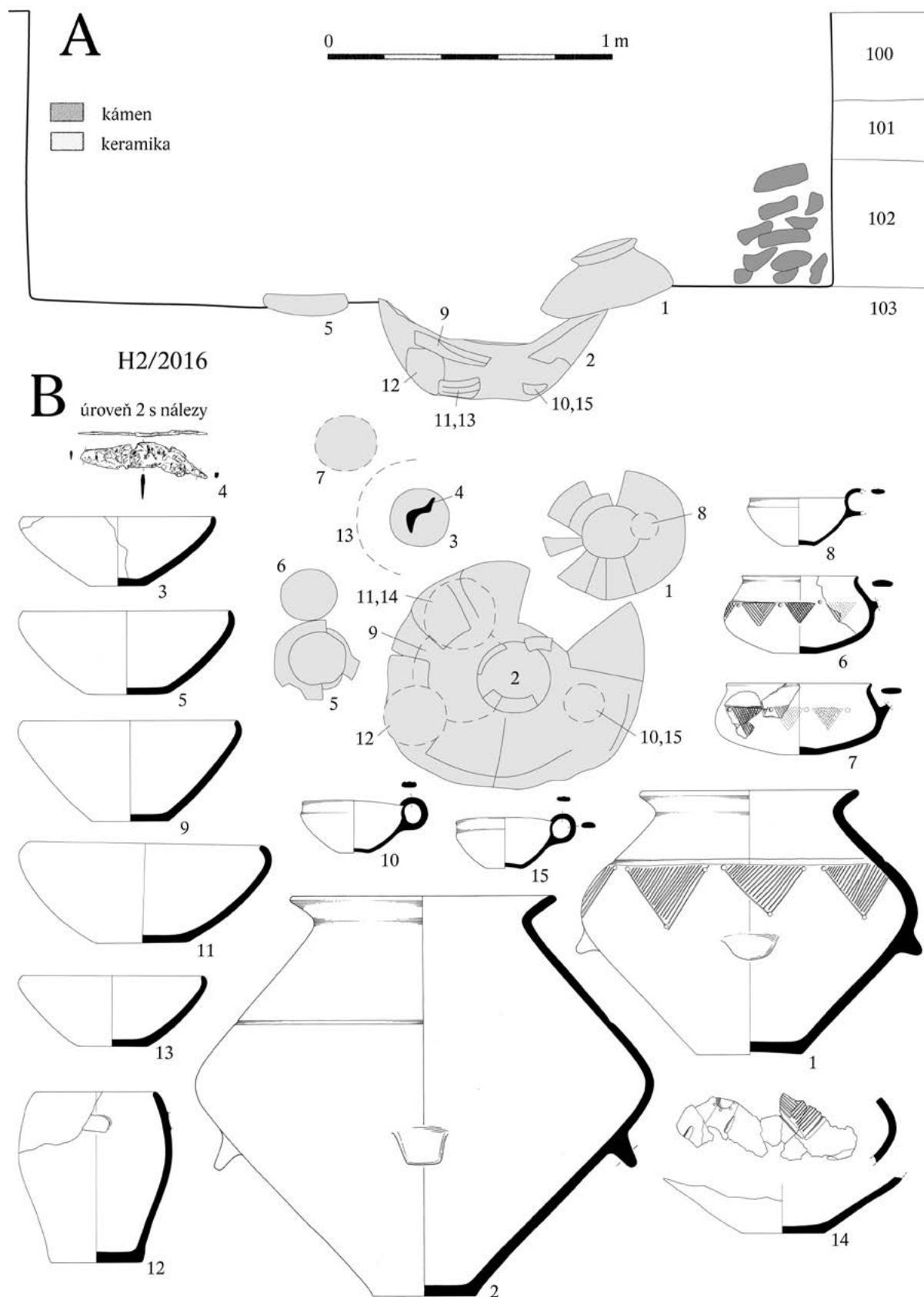
Tab. 16: Prostějov-Domamyslice H2/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“.

Tab. 17: Prostějov-Domamyslice H2/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“.

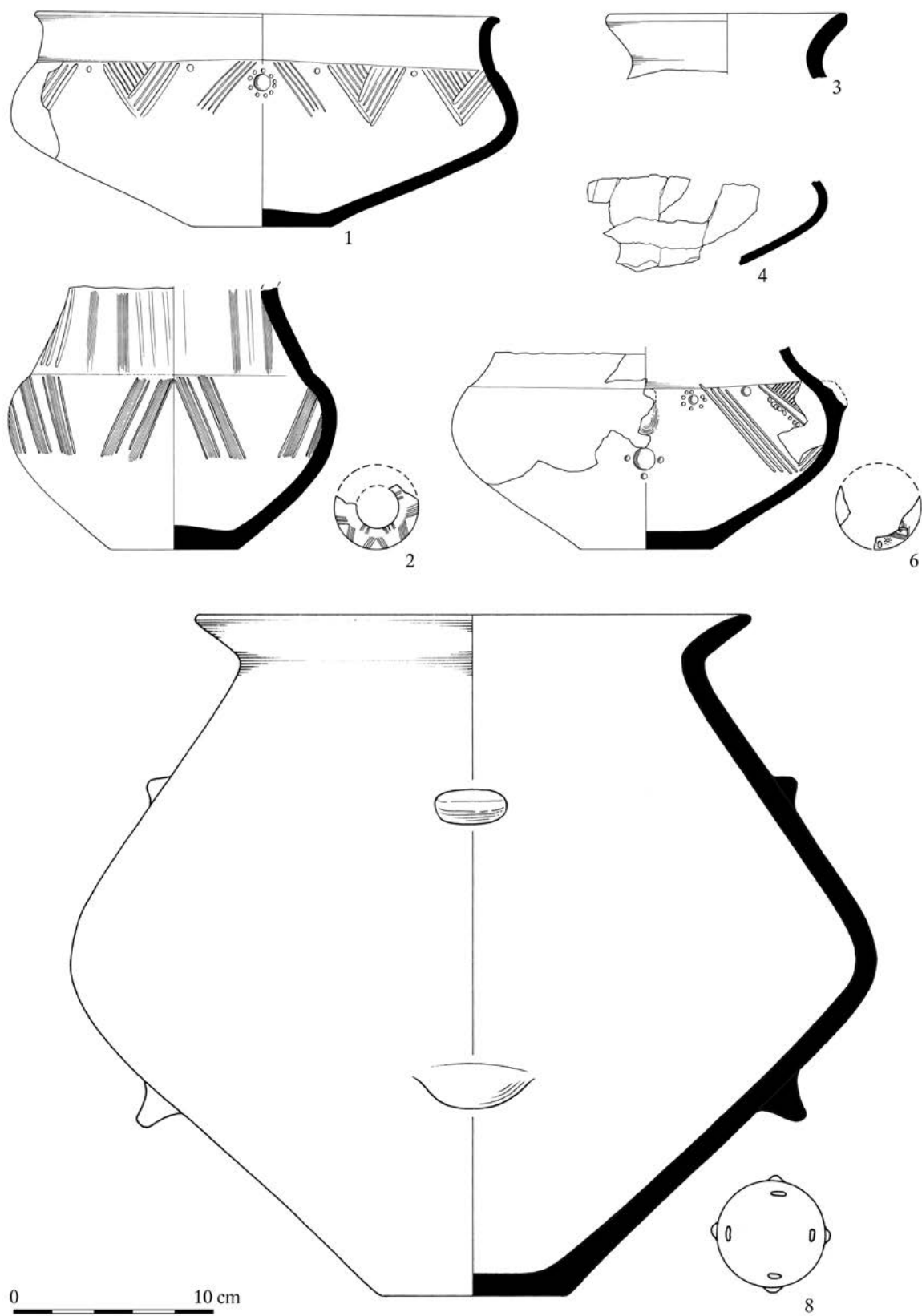

20. Kresebné přílohy

Tab. 18: Prostějov-Domamyslice H2/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“.

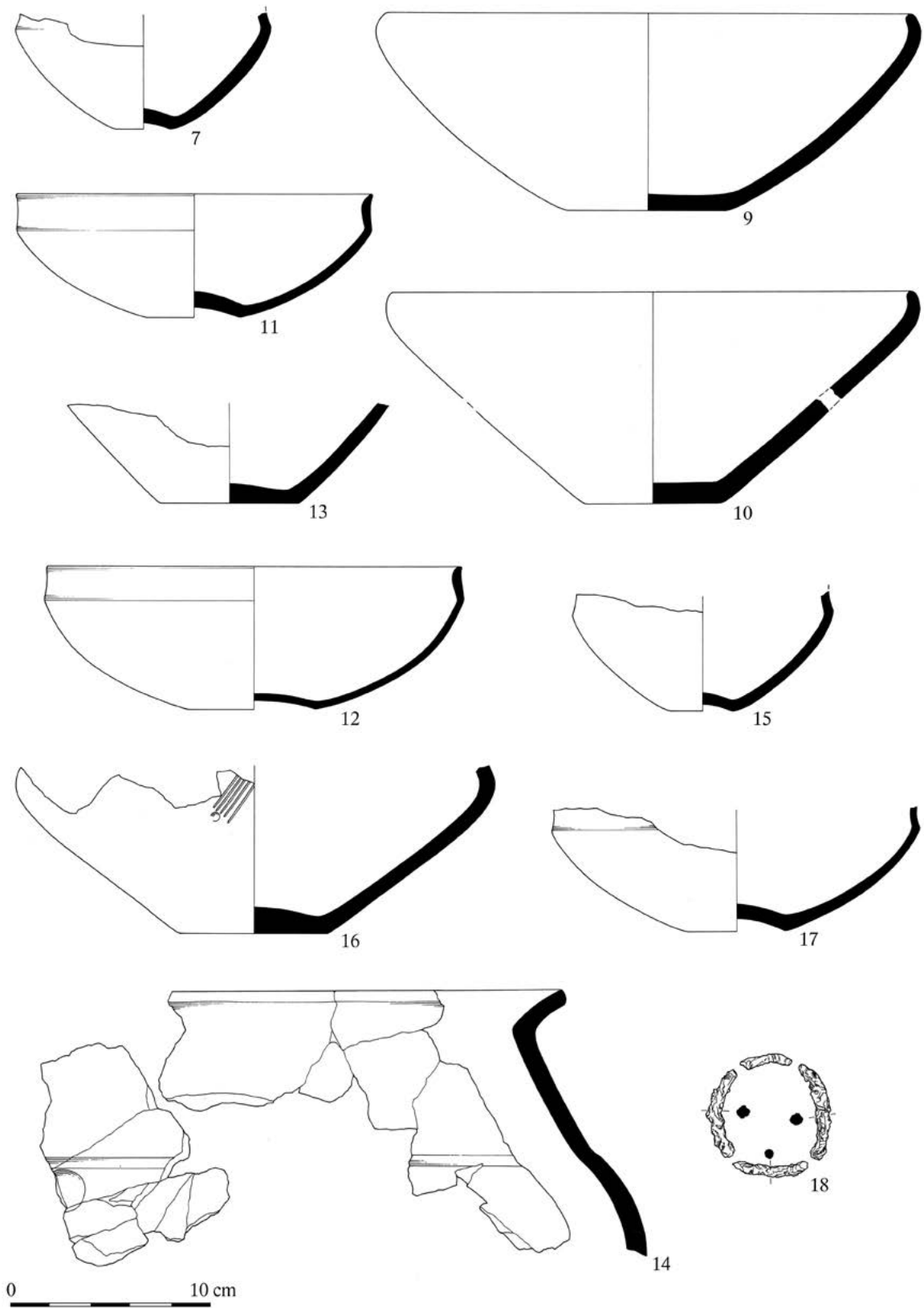
20. Kresebné přílohy

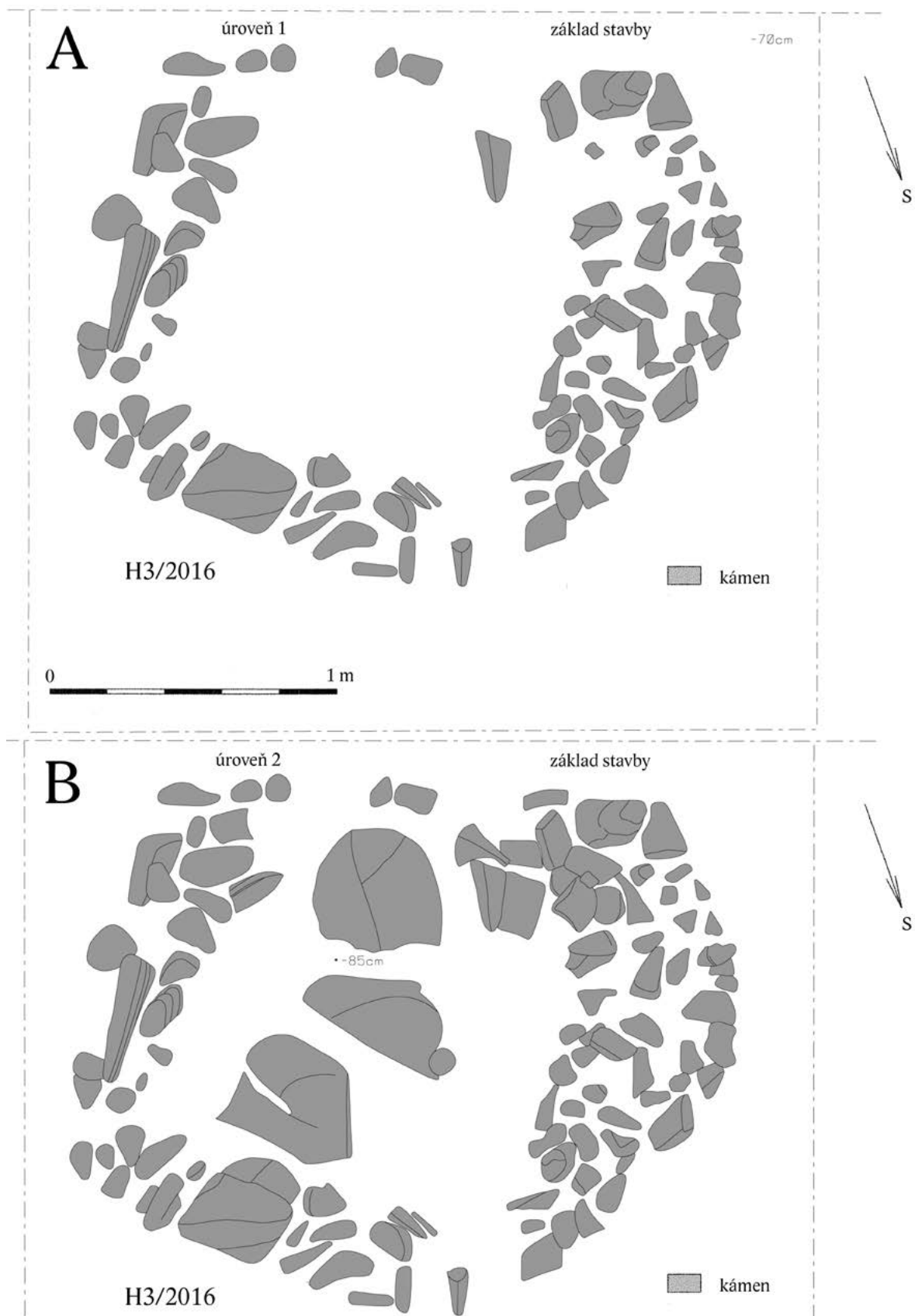
Tab. 19: Prostějov-Domamyslice H3/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“.

20. Kresebné přílohy

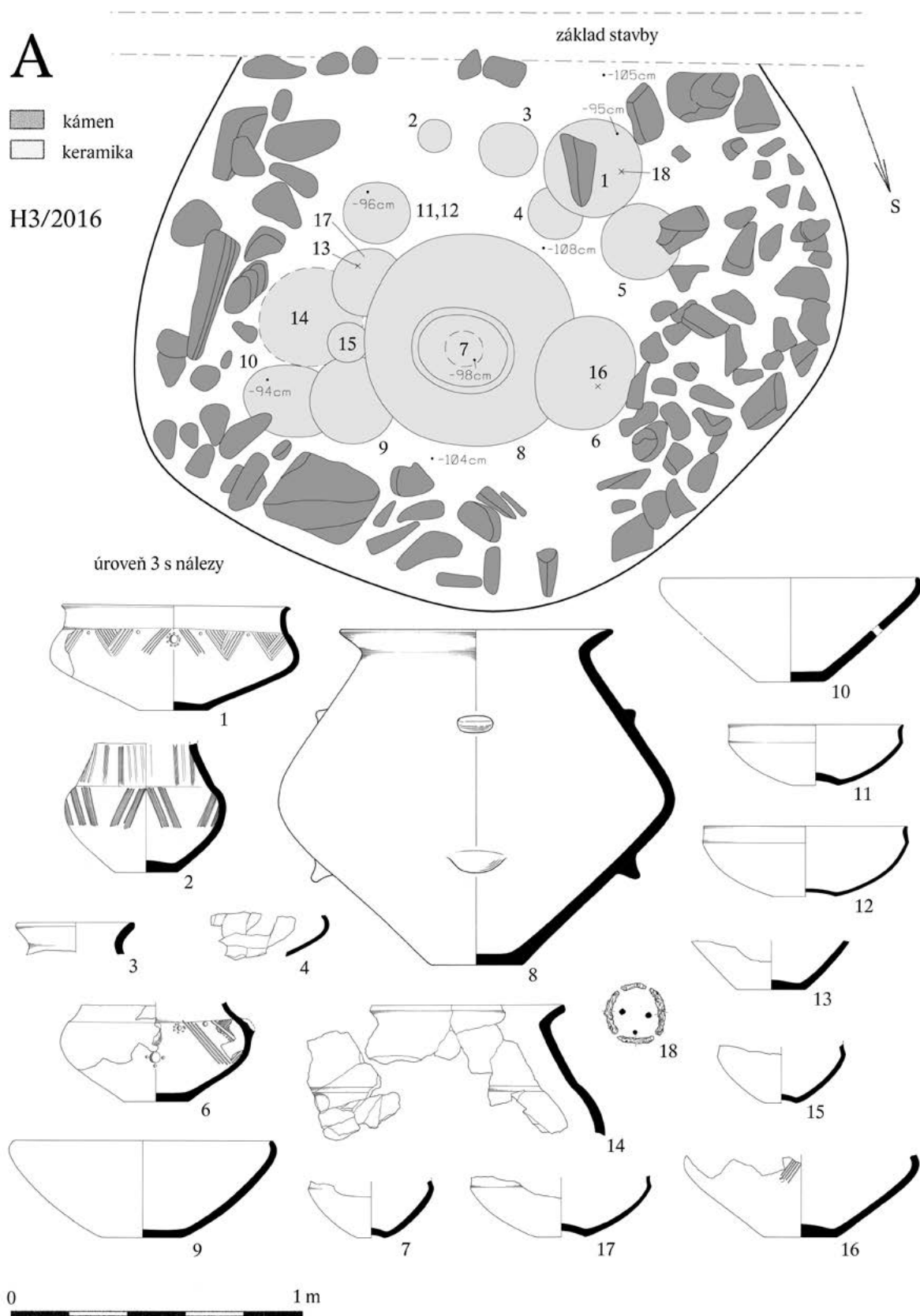
Tab. 20: Prostějov-Domamyslice H3/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“.

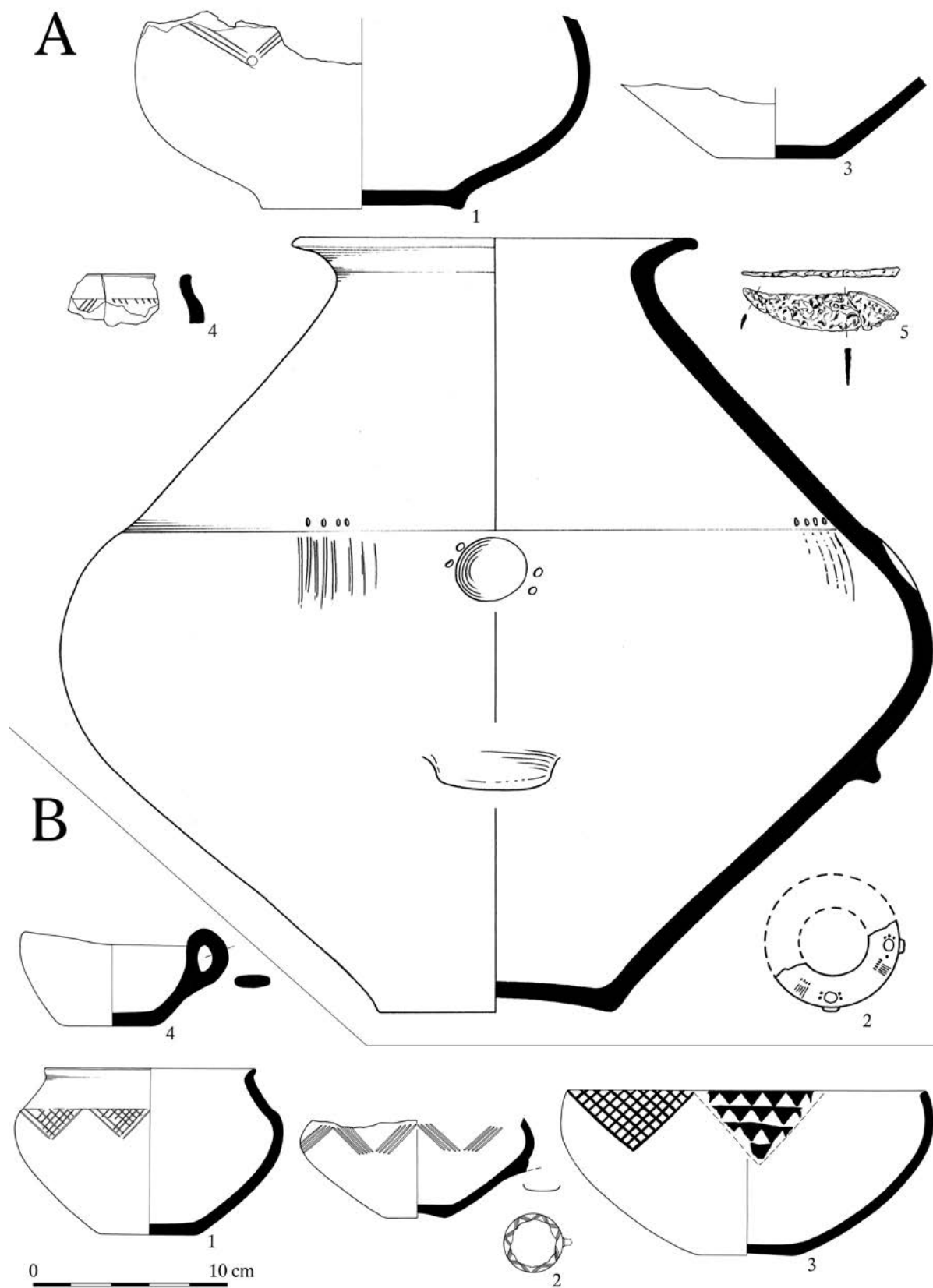
Tab. 21: Prostějov-Domamyslice H3/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“.

20. Kresebné přílohy

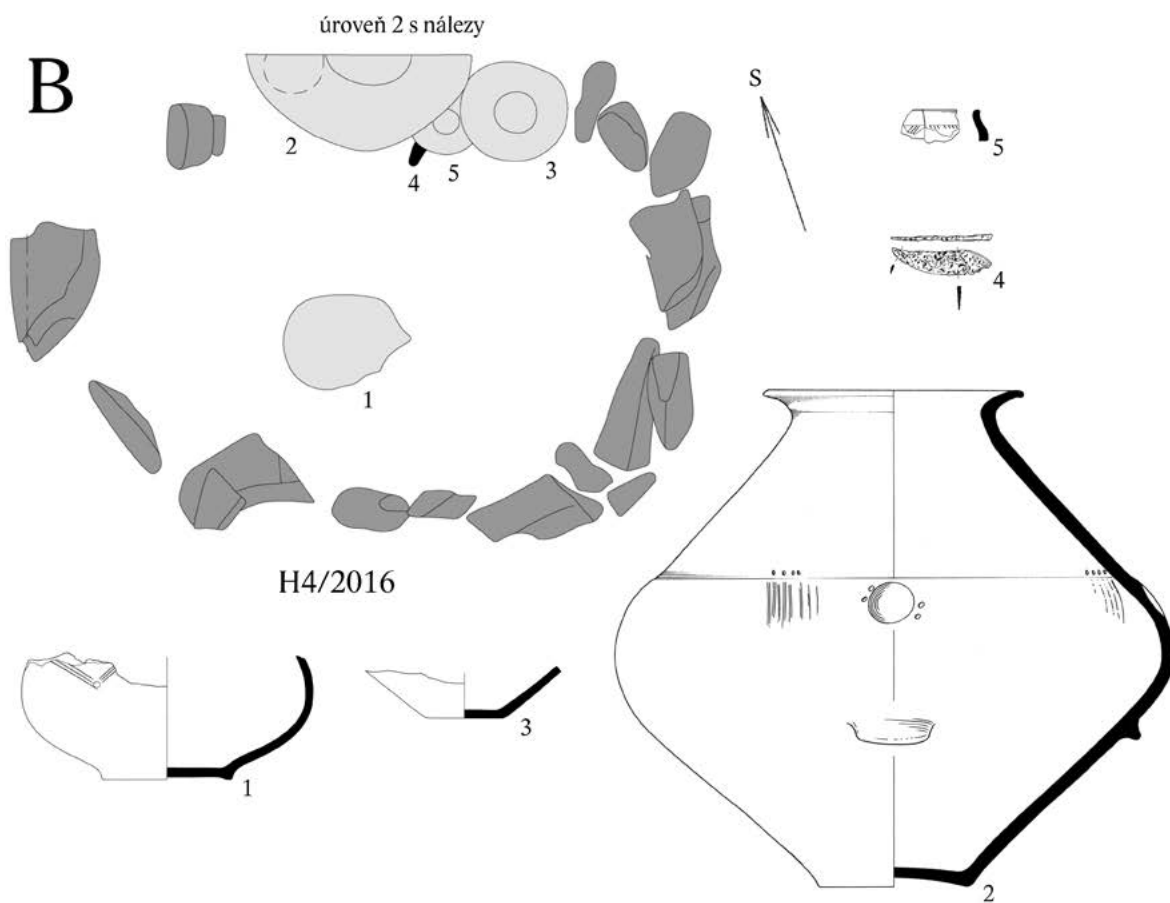
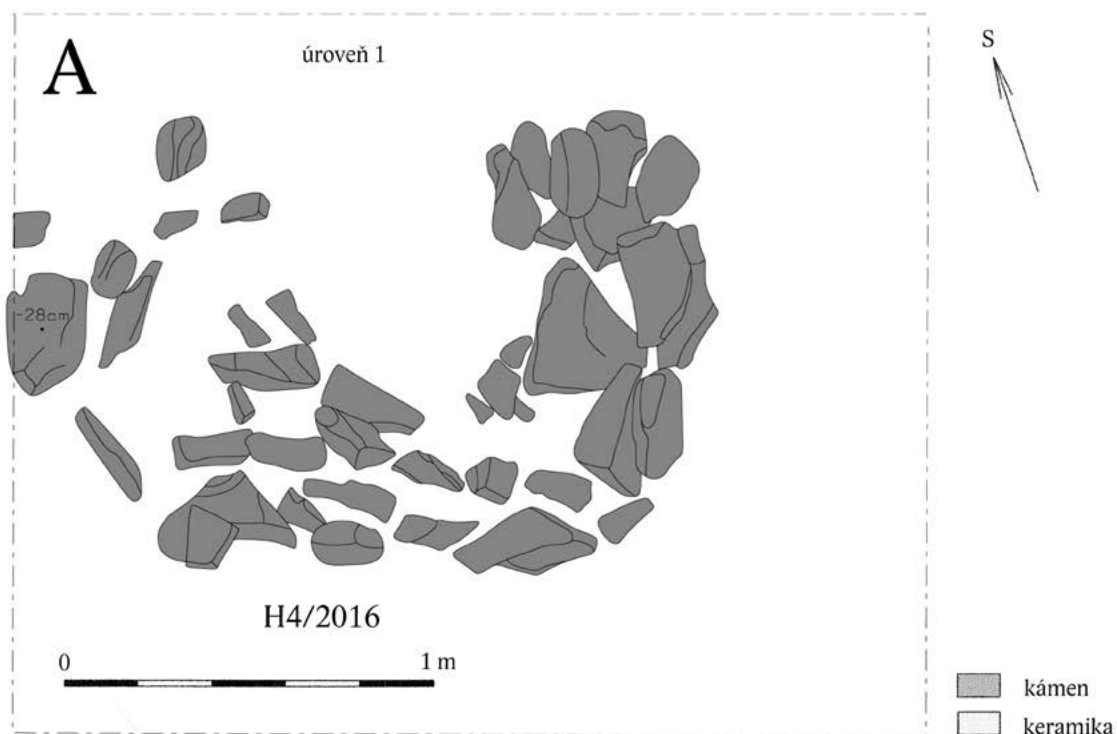
Tab. 22: Prostějov-Domamyslice H3/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“.

Tab. 23: Prostějov-Domamyslice H4/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“ (A), Prostějov – „ul. Újezd“ (B).

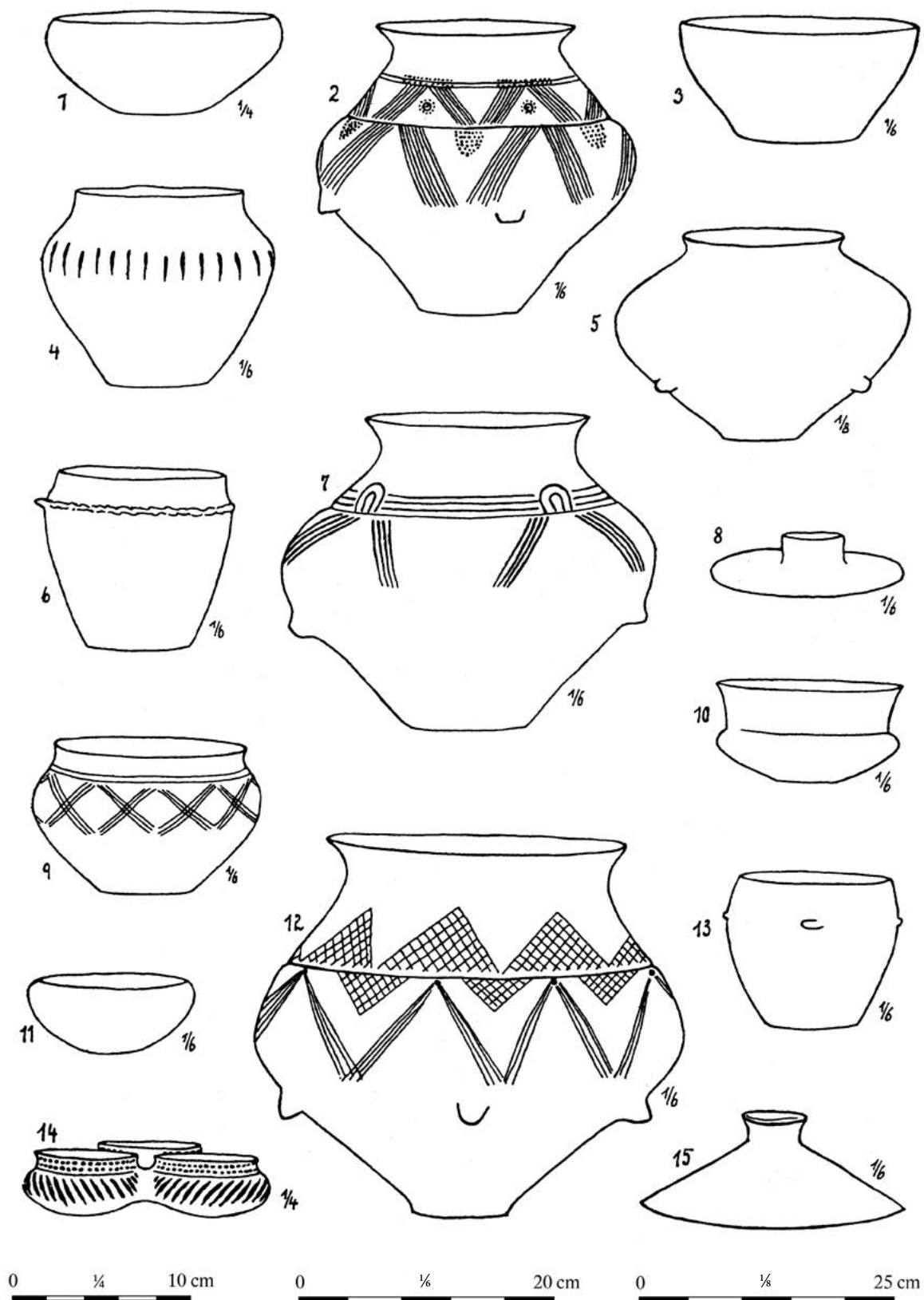
20. Kresebné přílohy

Tab. 24: Prostějov-Domamyslice H4/2016 – „V Loučkách, ul. Olšová“.

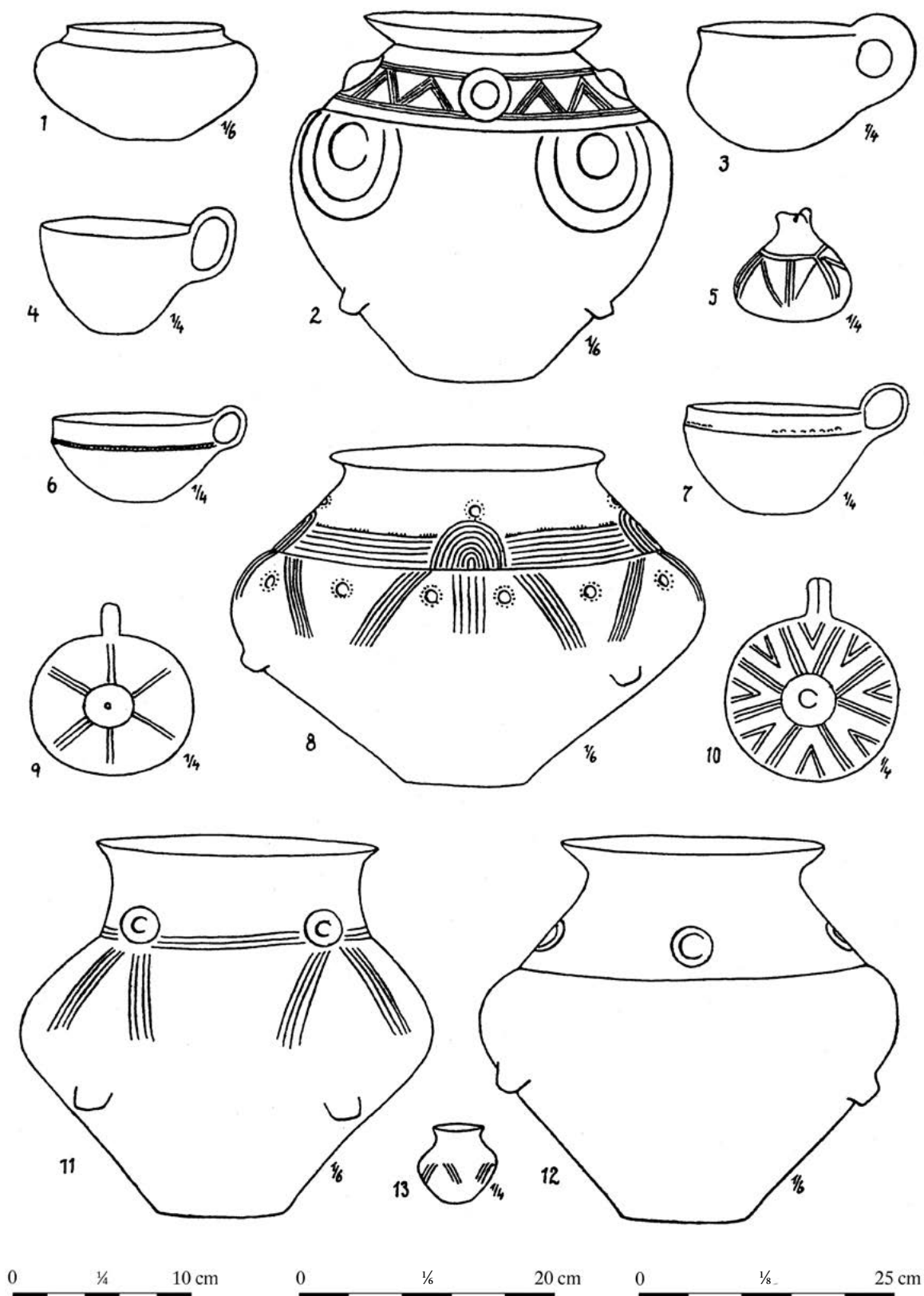
20. Kresebné přílohy

Tab. 25: Seloutky – „Na Šťastných“ (podle: Gottwald 1928, tab. I).

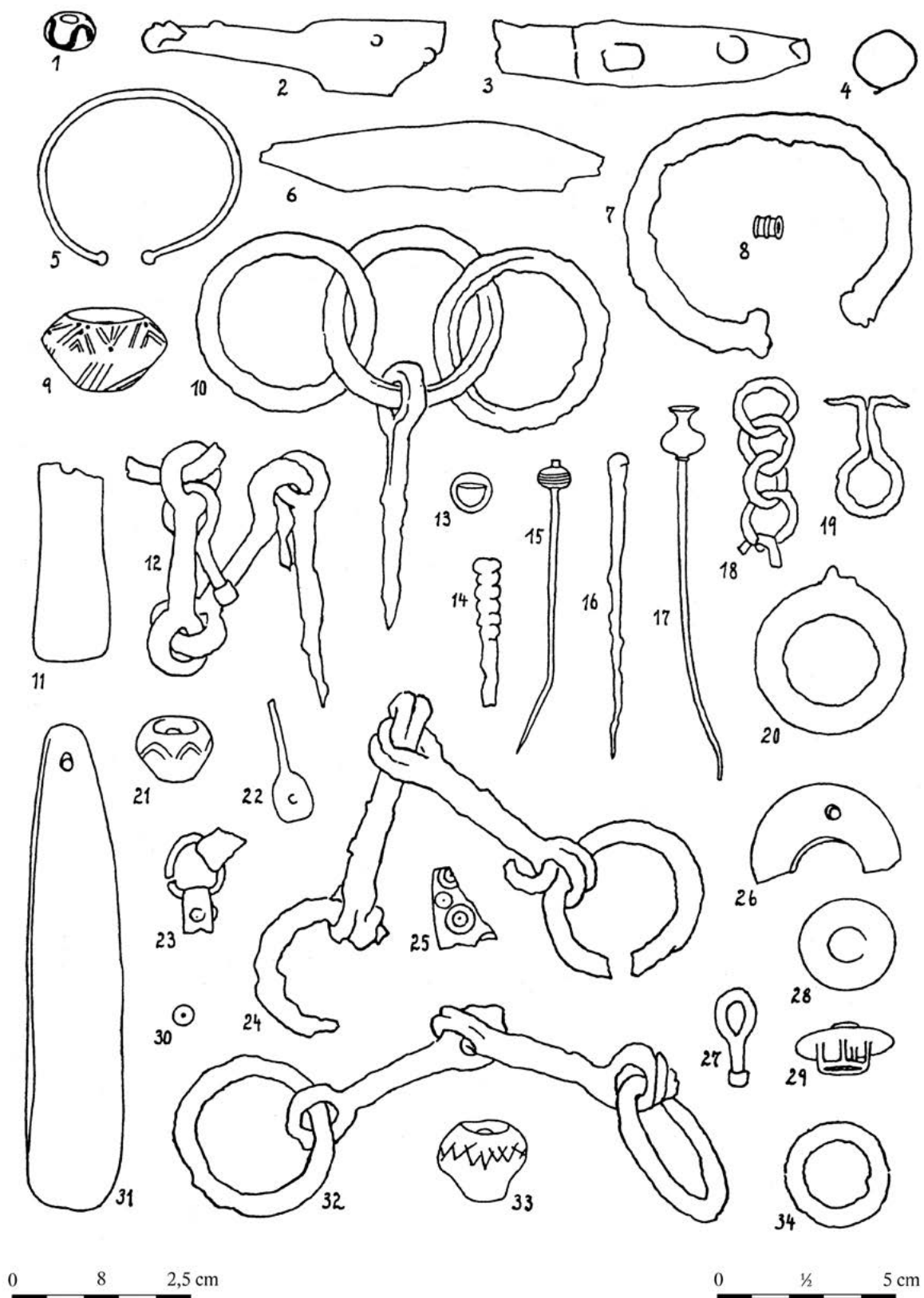
20. Kresebné přílohy

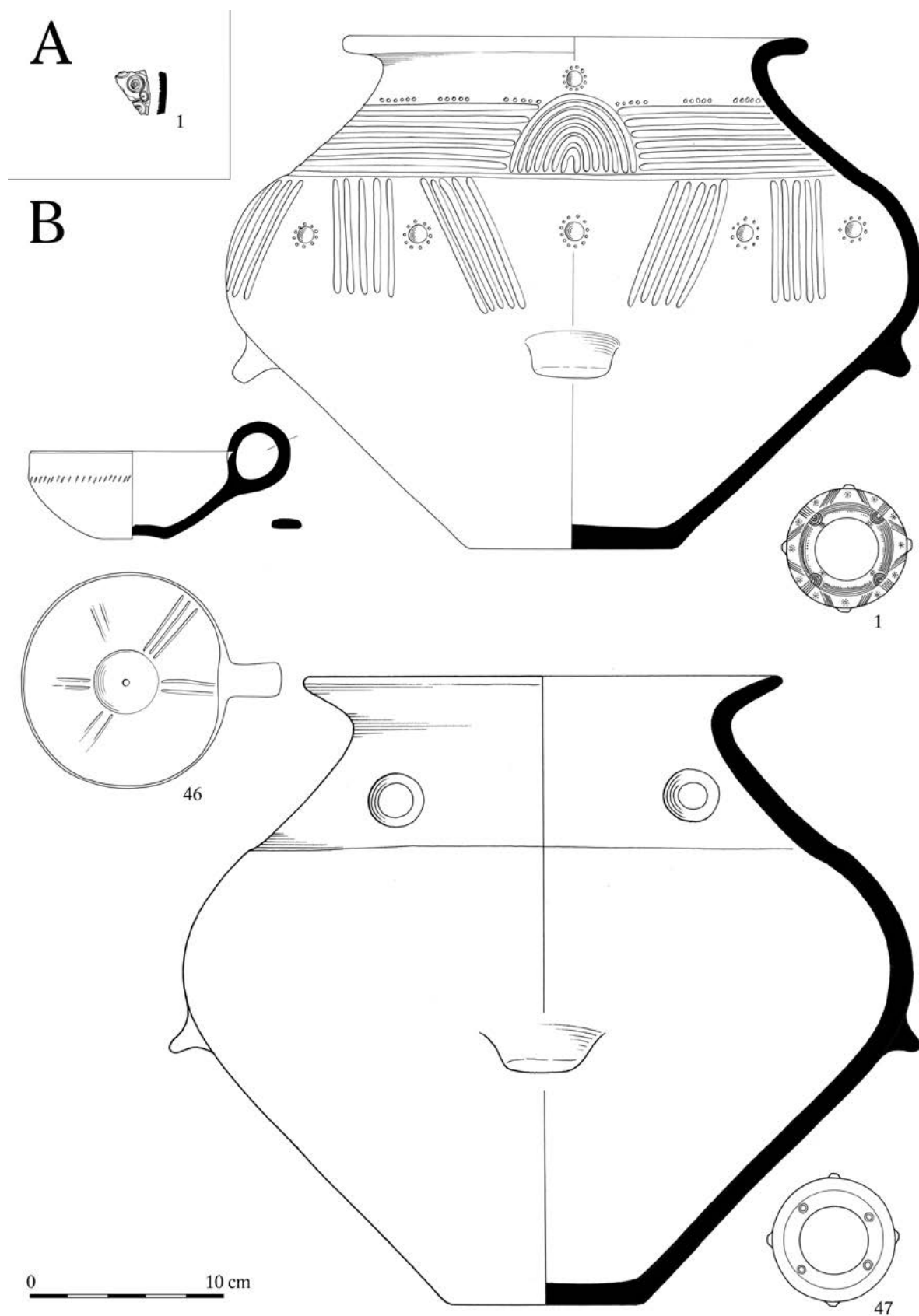
Tab. 26: Seloutky – „Na Šťastných“ (podle: *Gottwald 1928*, tab. II).

20. Kresebné přílohy

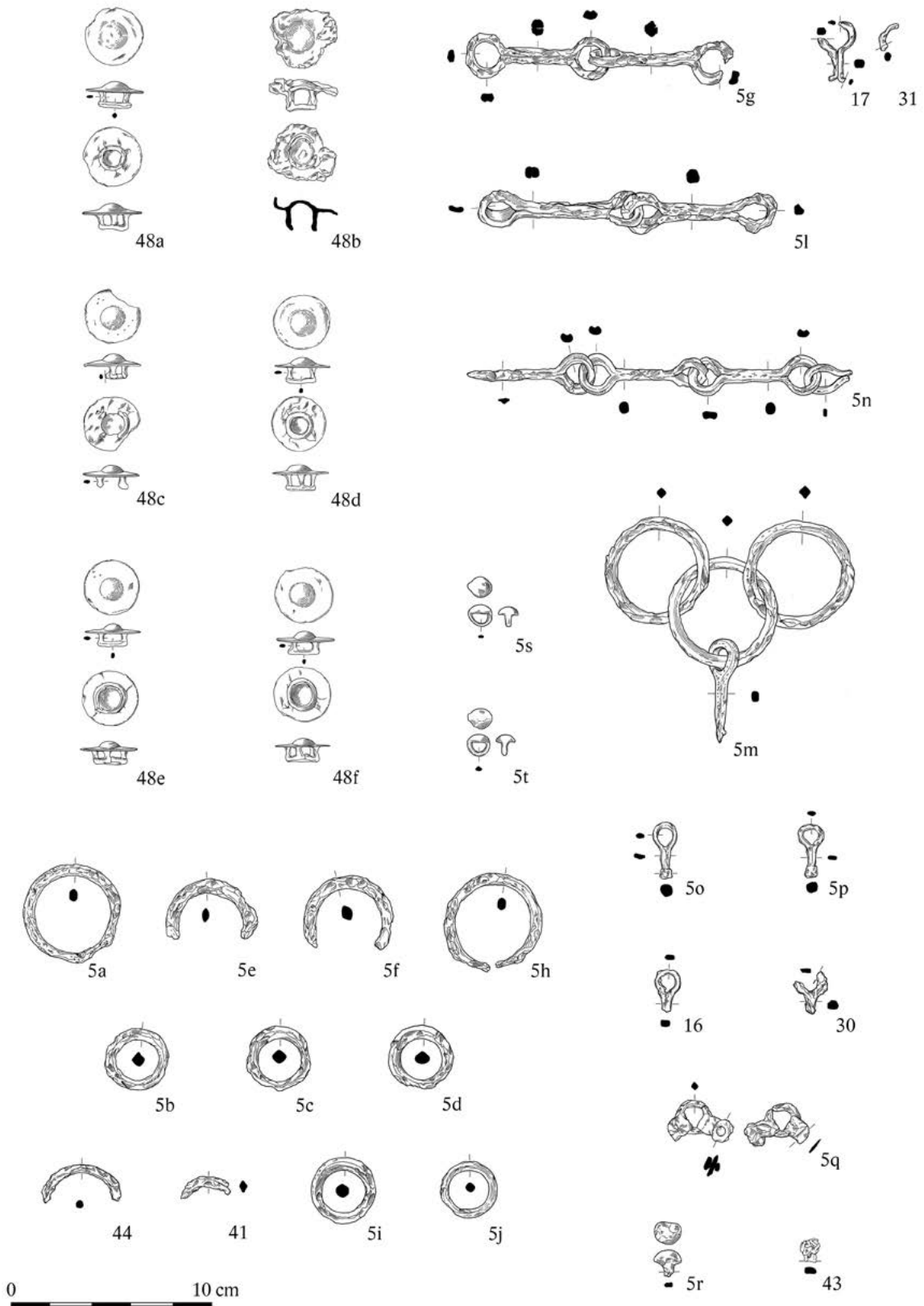
Tab. 27: Seloutky – „Na Šťastných“ (podle: *Gottwald 1928*, tab. III).

Tab. 28: Seloutky H1/1923 (A) a H2/1926 (B) – „Na Štastných“.

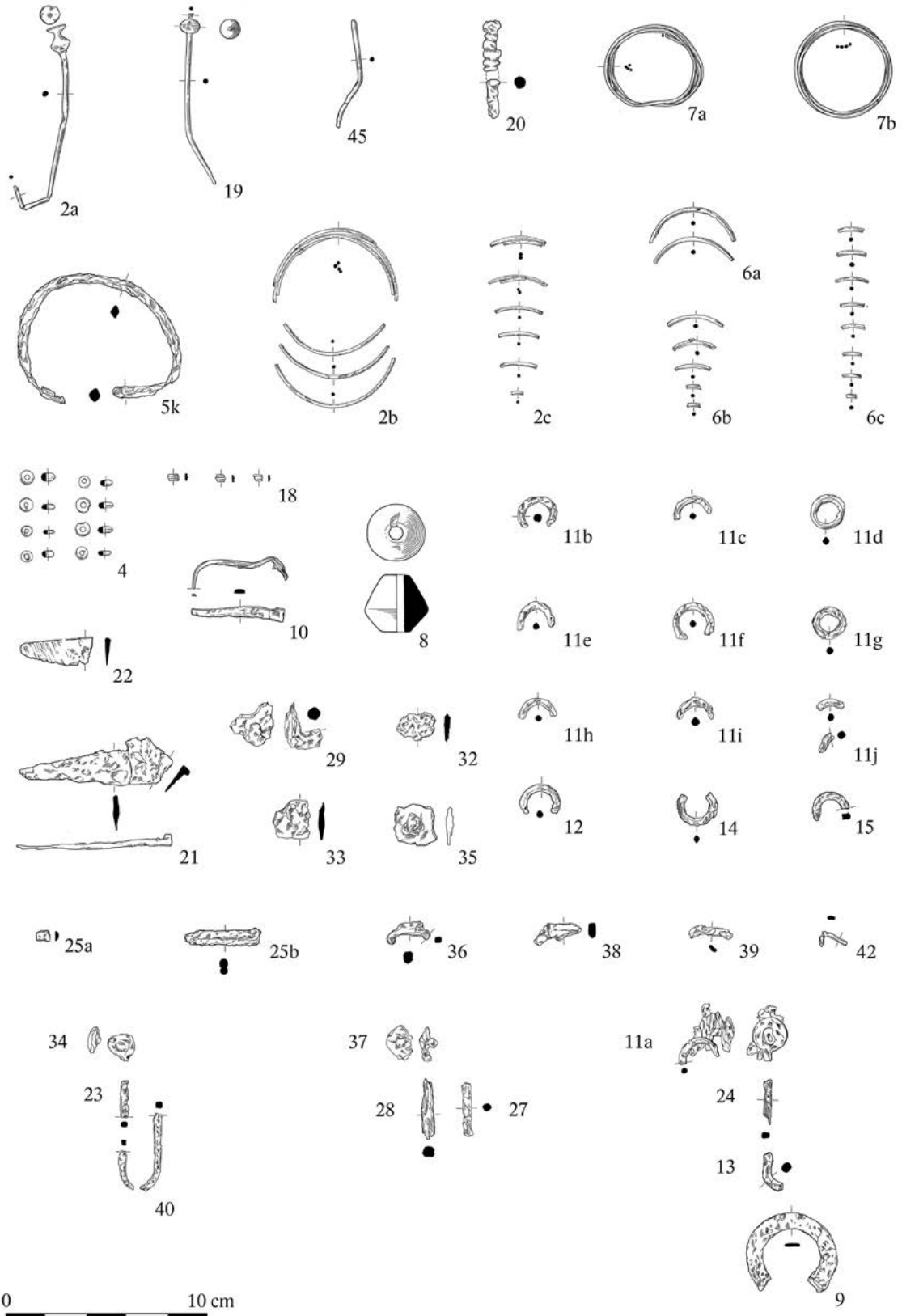
20. Kresebné přílohy

Tab. 29: Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“.

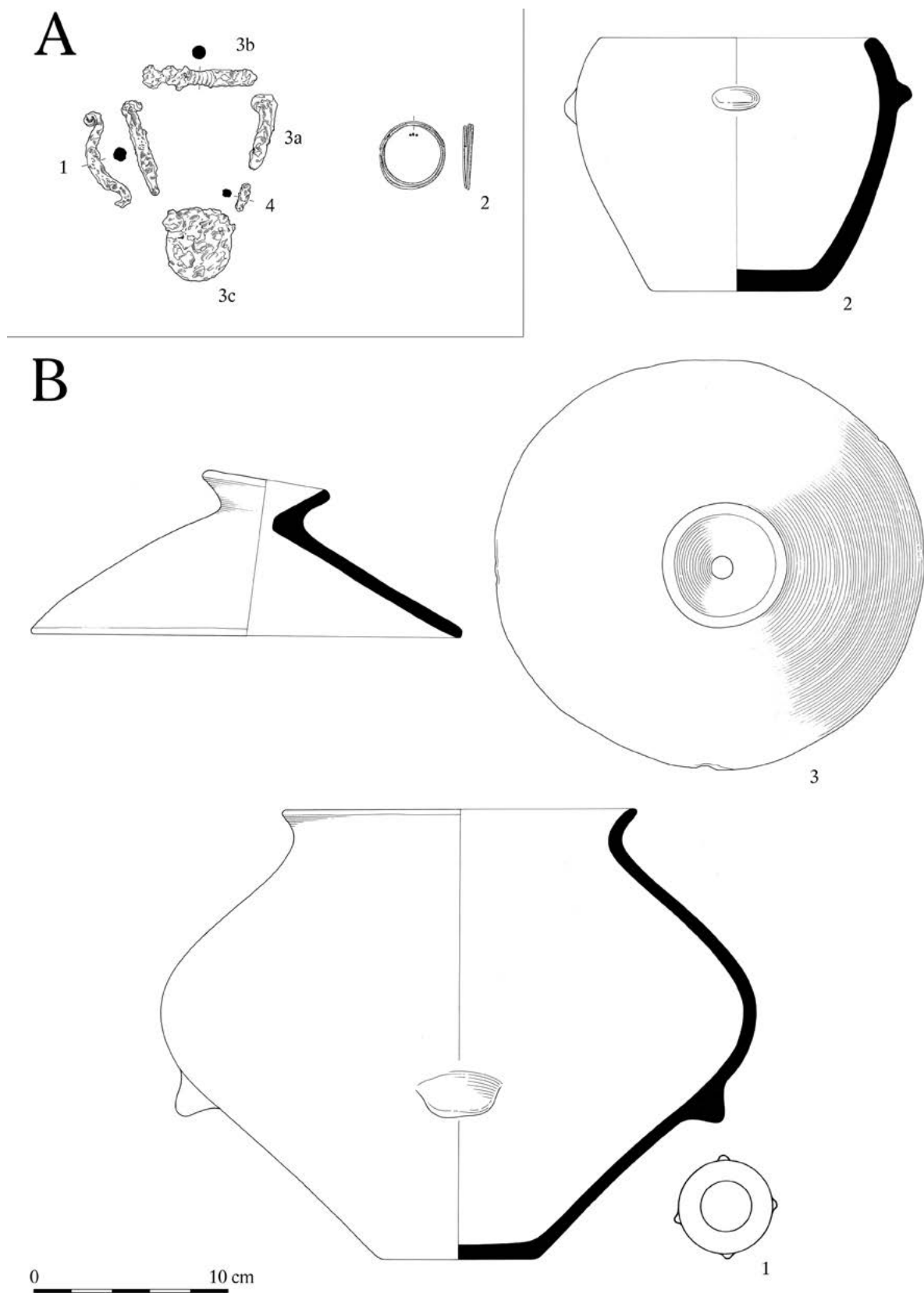
20. Kresebné přílohy

Tab. 30: Seloutky H2/1926 – „Na Štastných“.

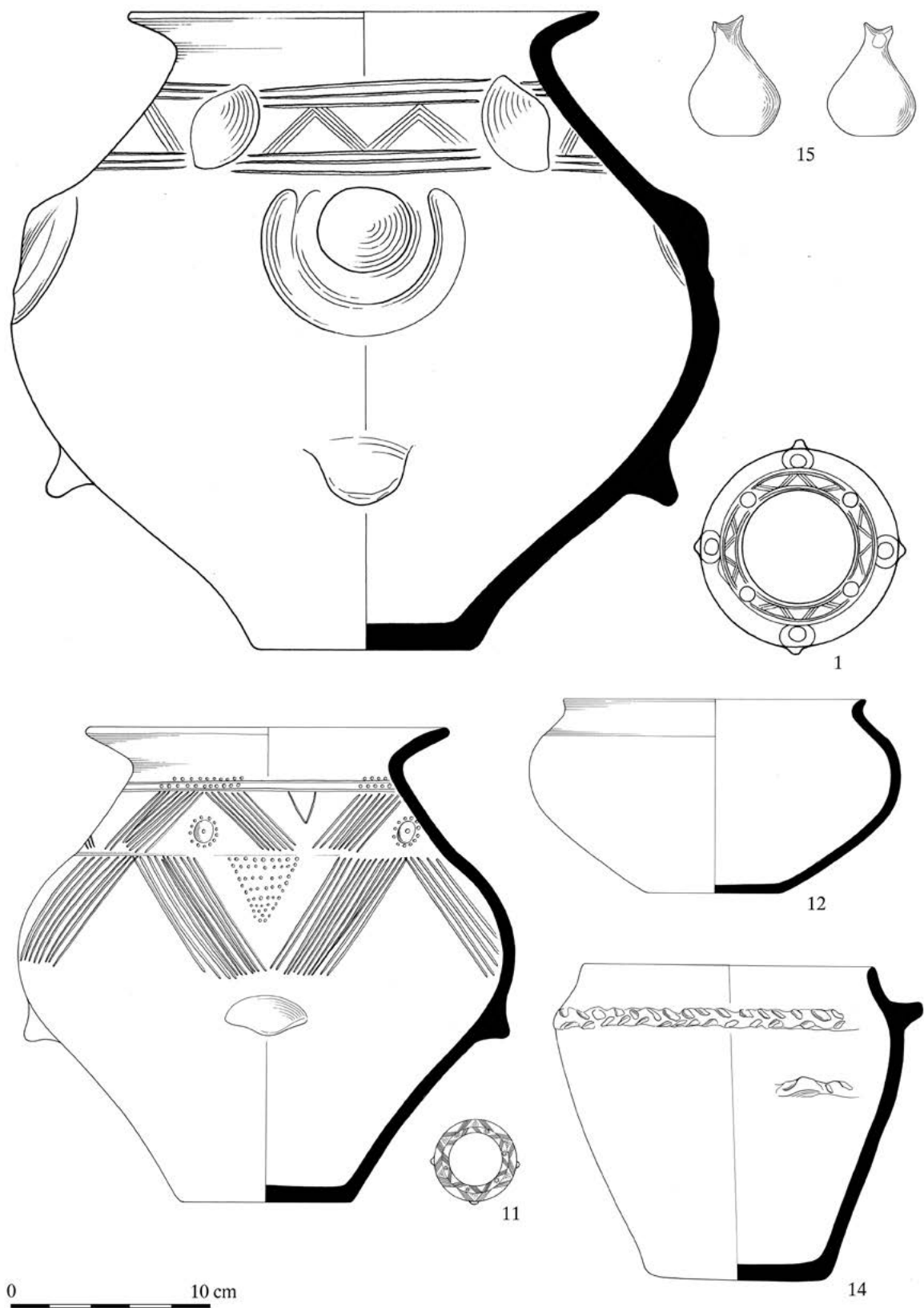
20. Kresebné přílohy

Tab. 31: Seloutky H3/1926 (A) a H4/1926 (B) – „Na Štastných“.

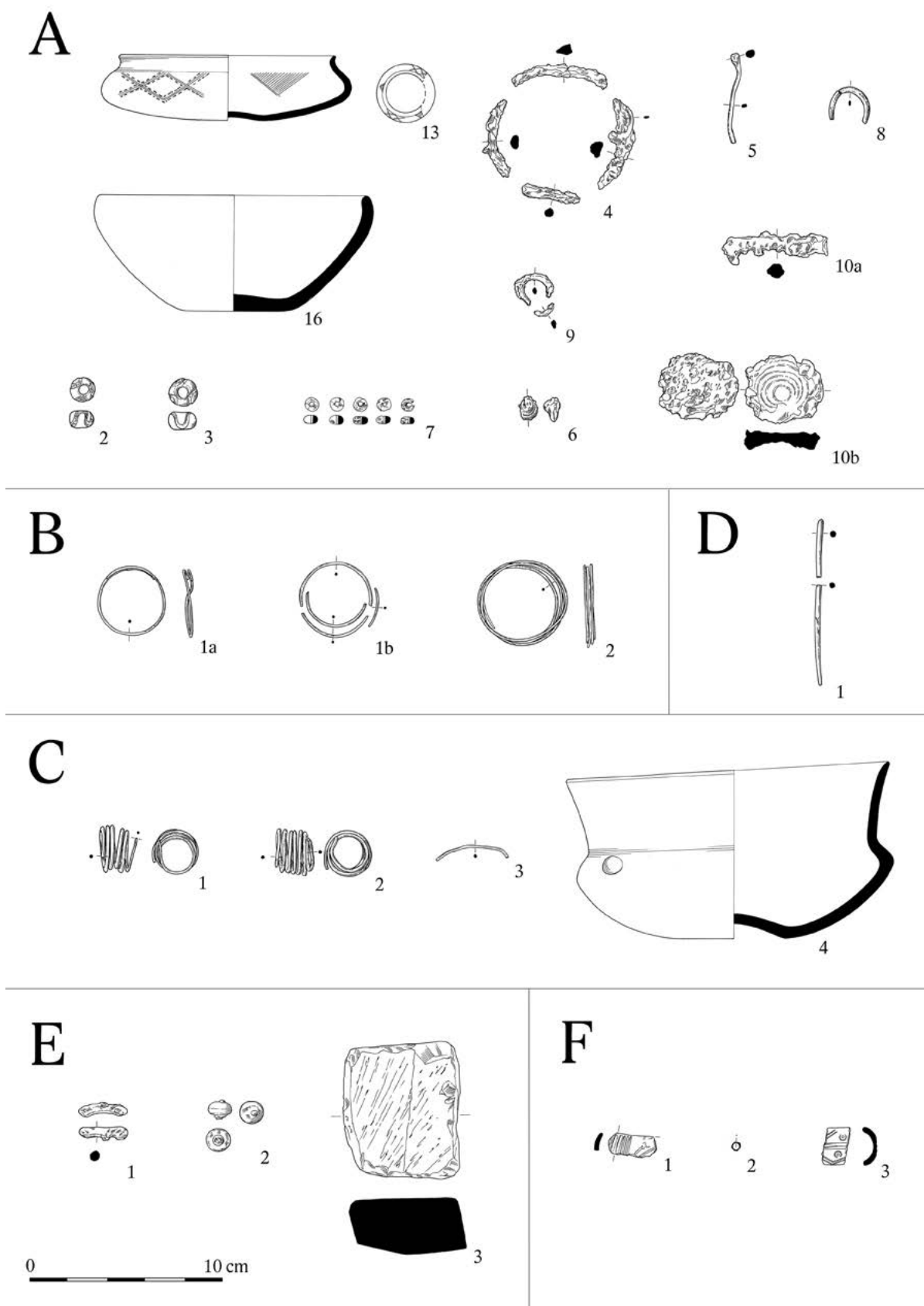
20. Kresebné přílohy

Tab. 32: Seloutky H5/1926 – „Na Štastných“.

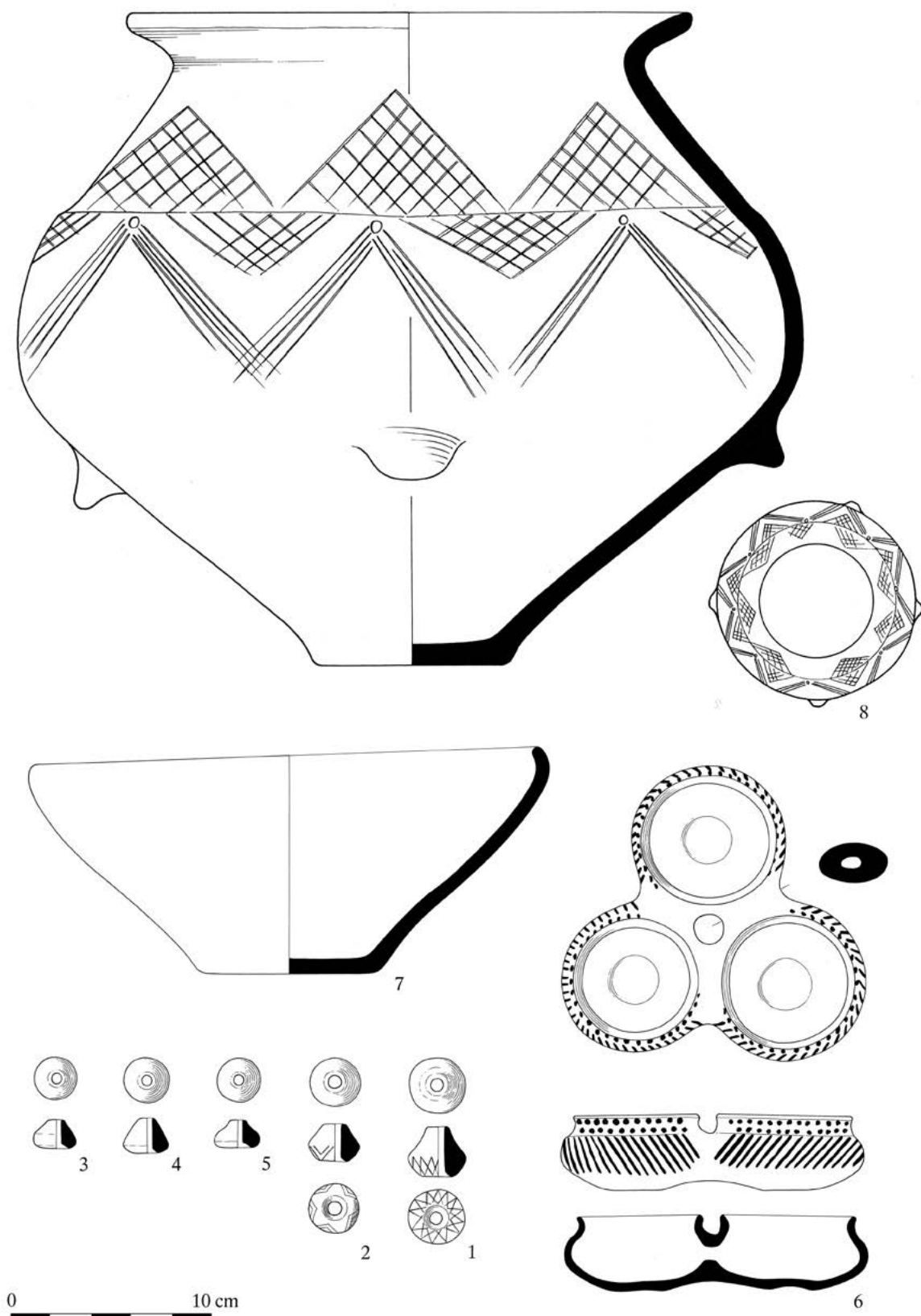
20. Kresebné přílohy

Tab. 33: Seloutky H5/1926 (A), H7/1926 (B), H9/1926 (C), H11/1926 (D), H12/1926 (E) a žároviště u H20/1932 (F) – „Na Štástných“.

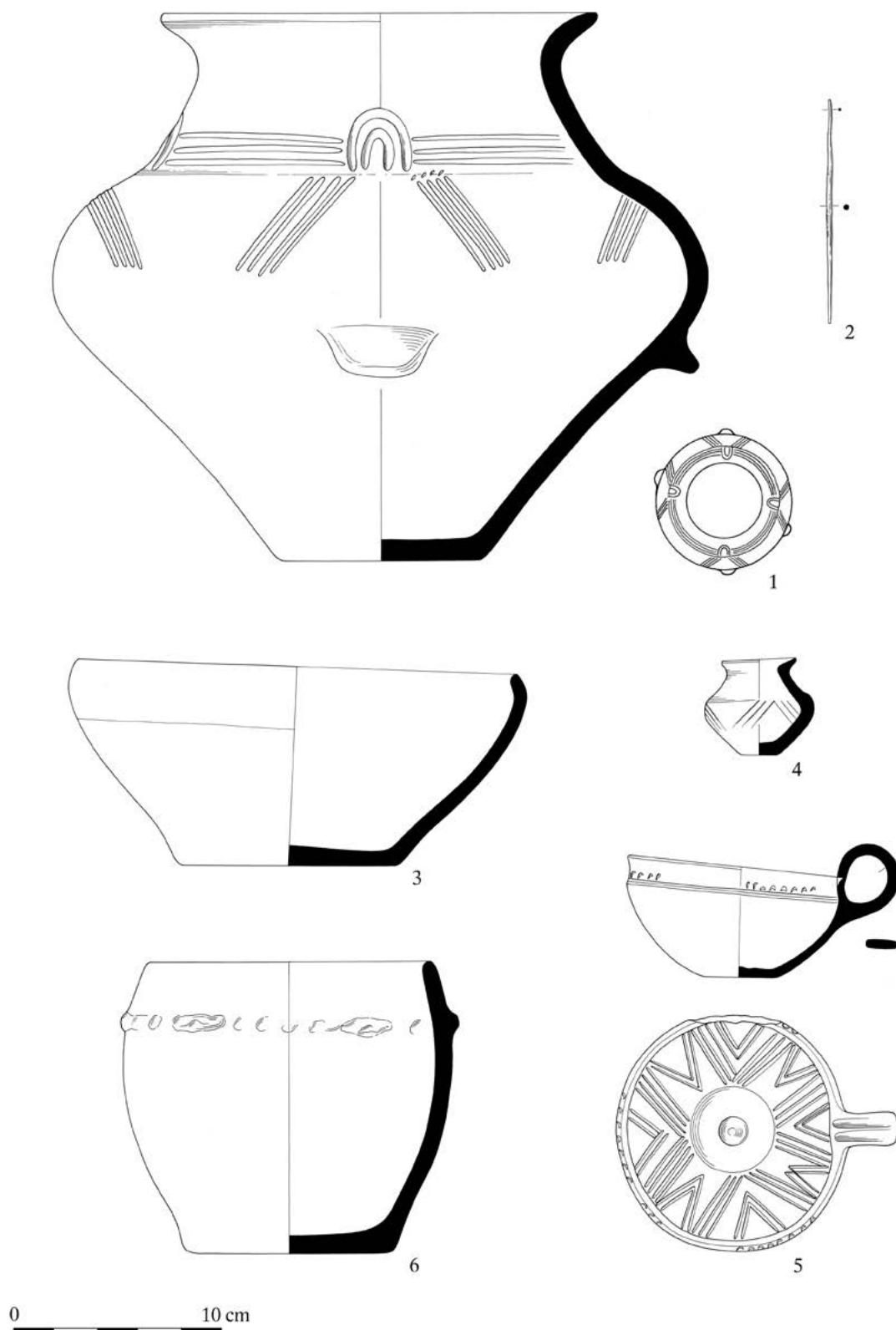
20. Kresebné přílohy

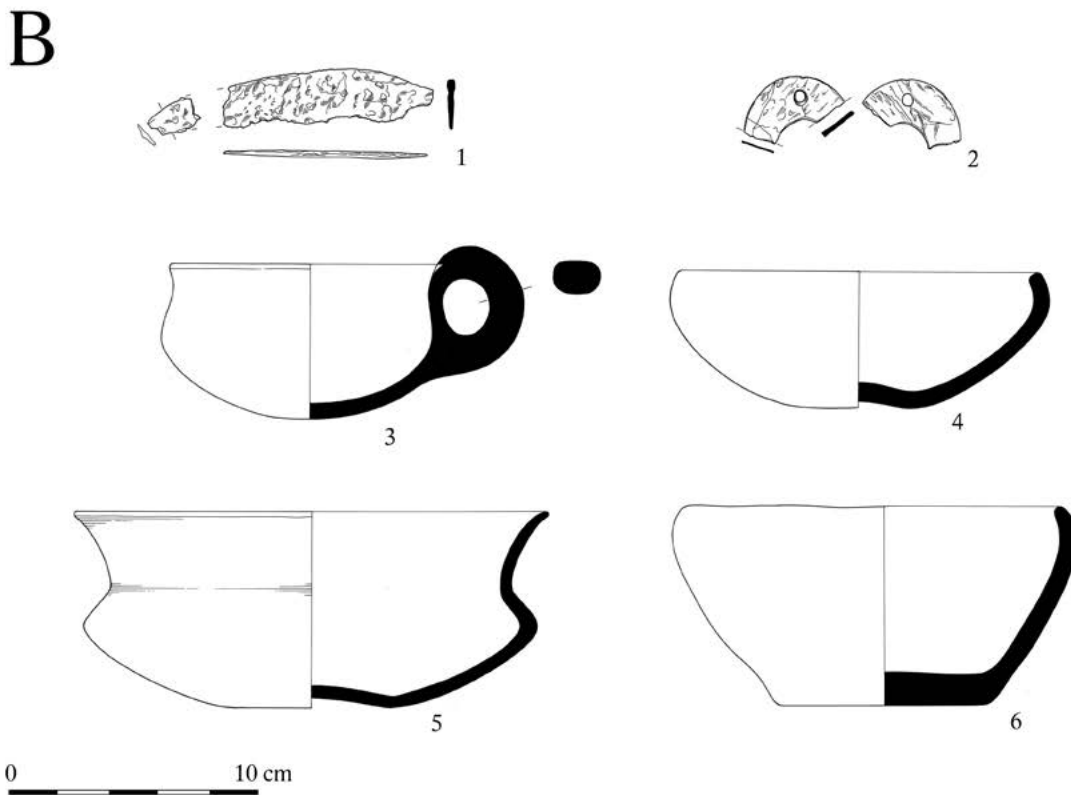
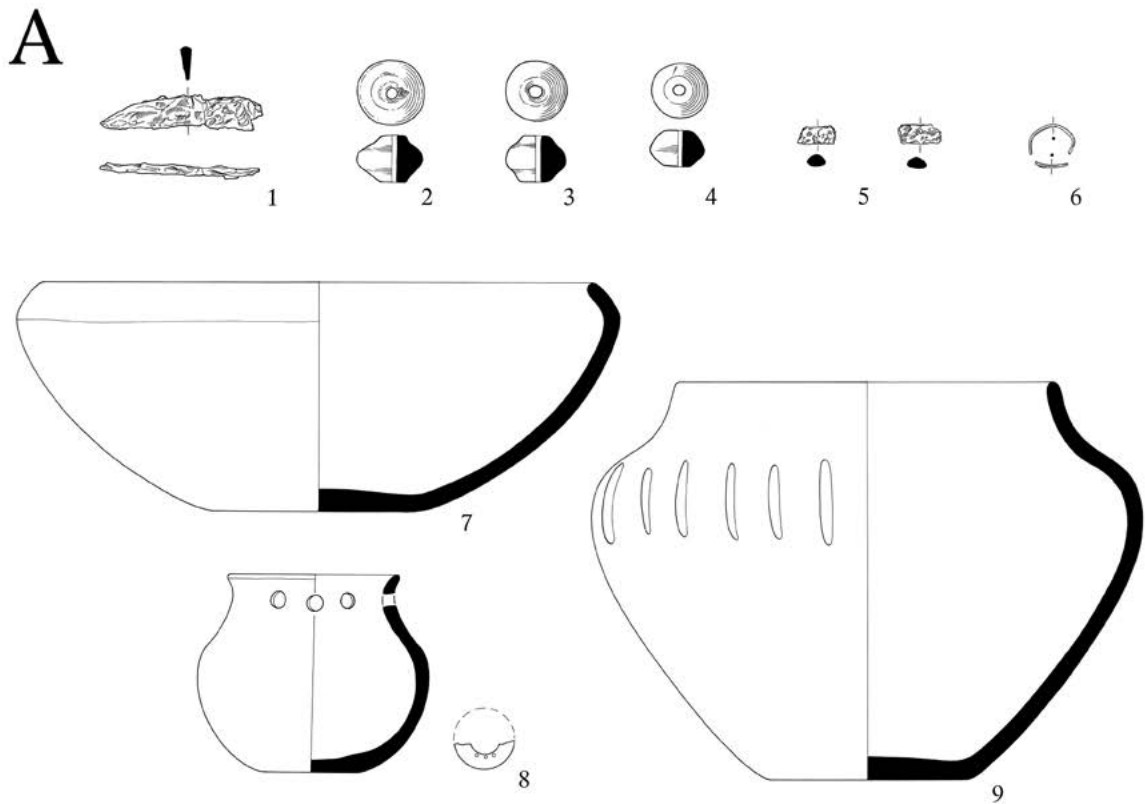
Tab. 34: Seloutky H6/1926 – „Na Štastných“.

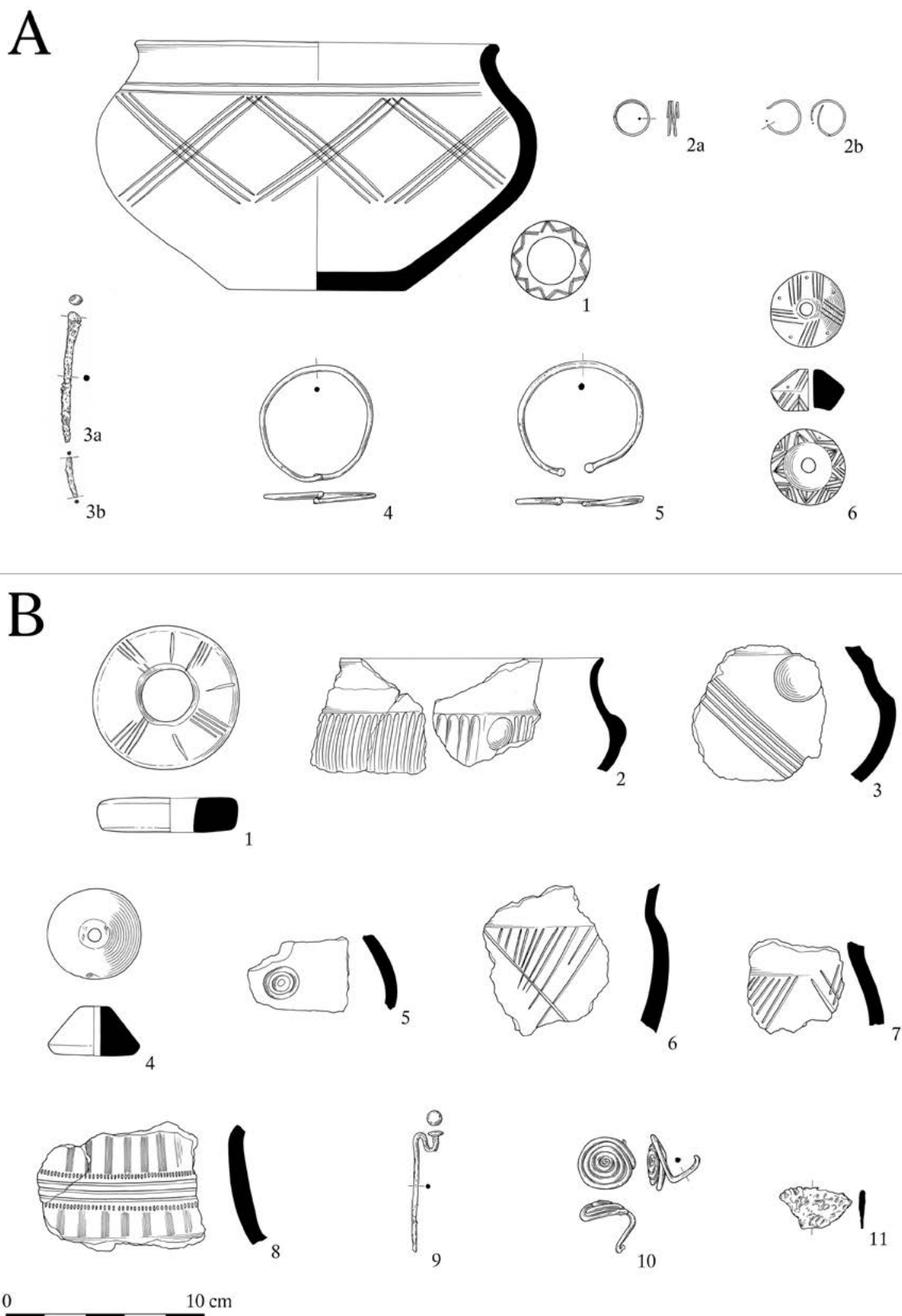
20. Kresebné přílohy

Tab. 35: Seloutky H8/1926 – „Na Štastných“.

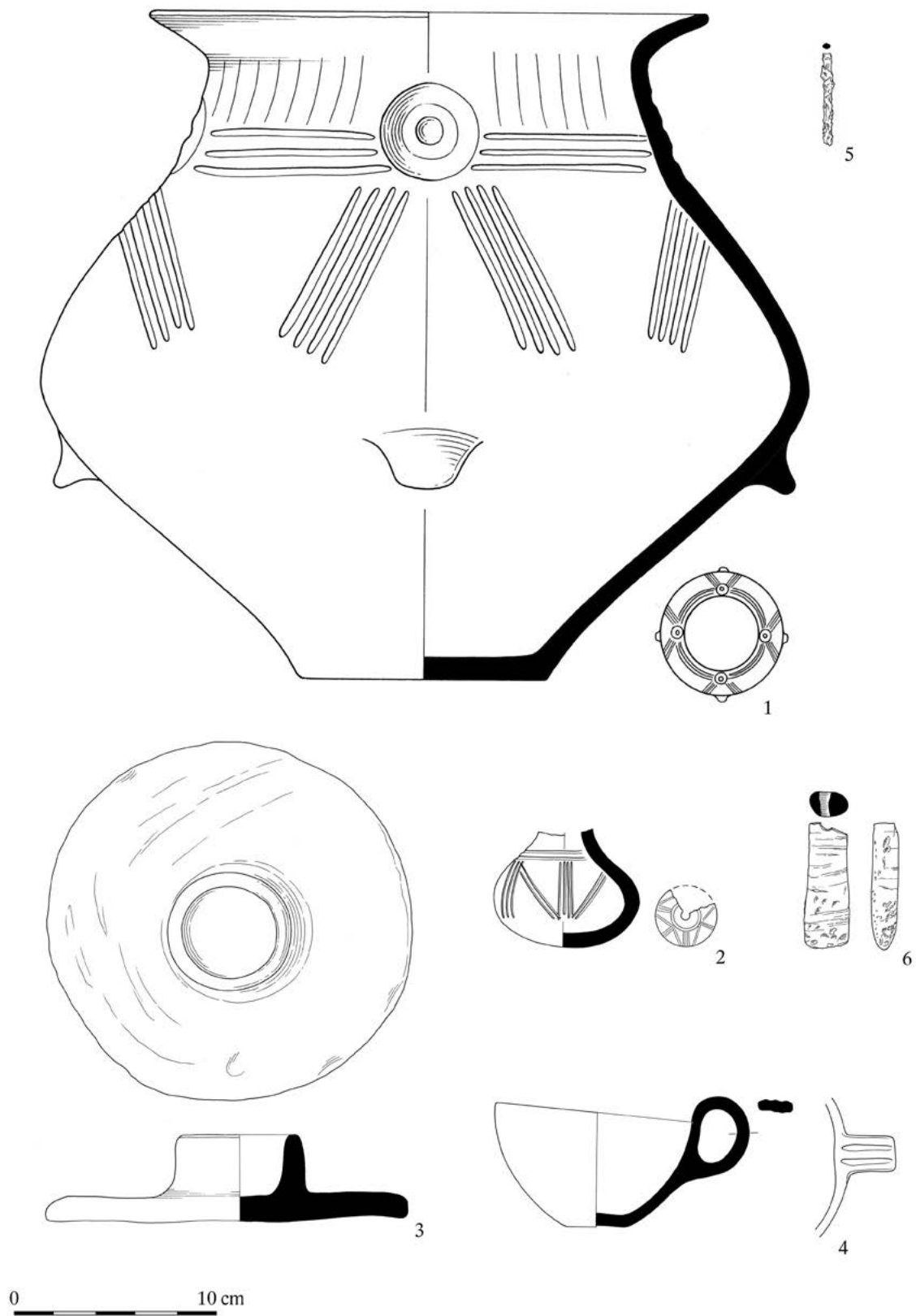
Tab. 36: Seloutky H13/1926 (A) a H14/1926 (B) – „Na Štastných“.

Tab. 37: Seloutky H15/1926 (A) a Hbez kontextu (B) – „Na Štátných“.

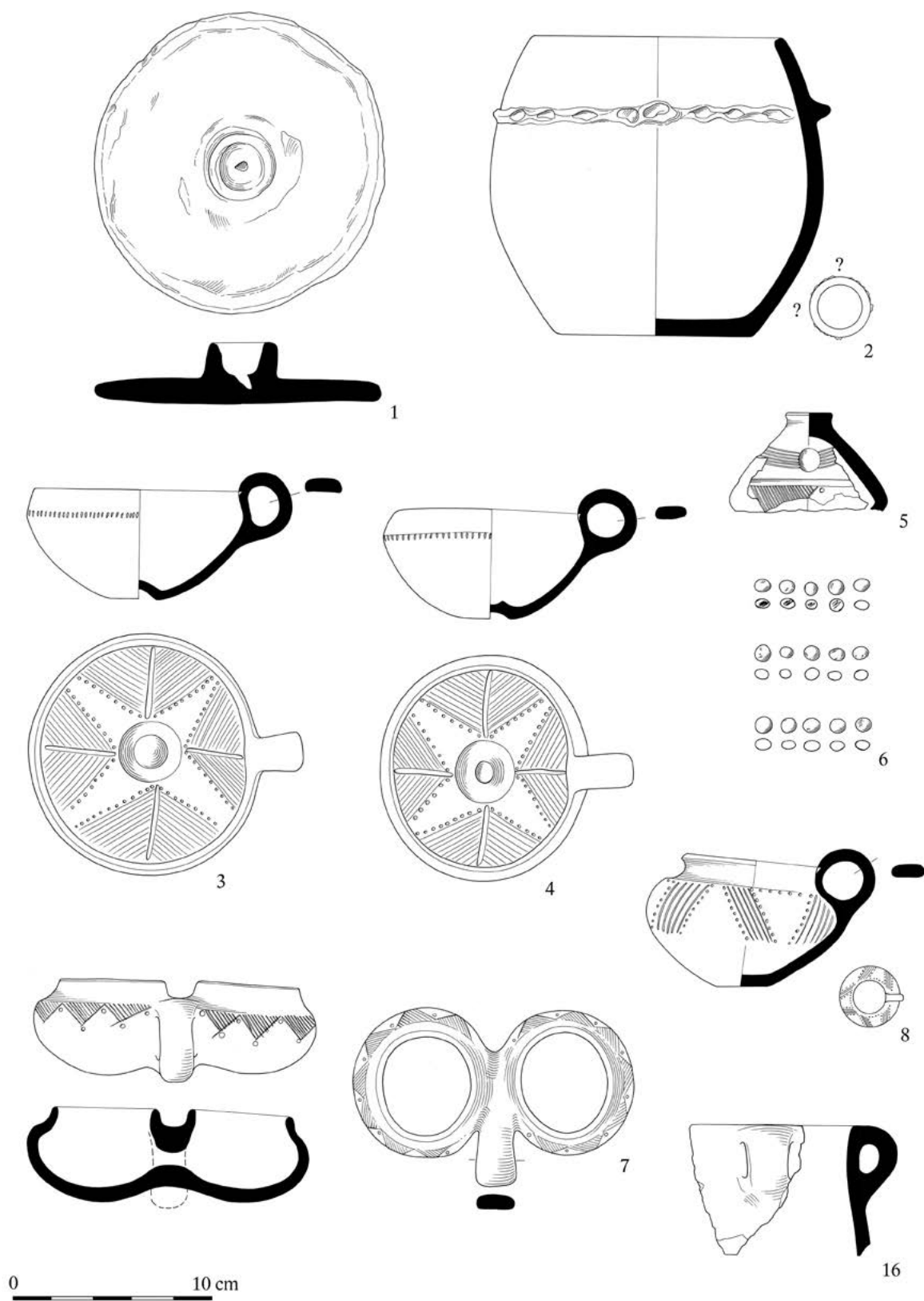
20. Kresebné přílohy

Tab. 38. Seloutky H16/1926 – „Na Šťastných“.

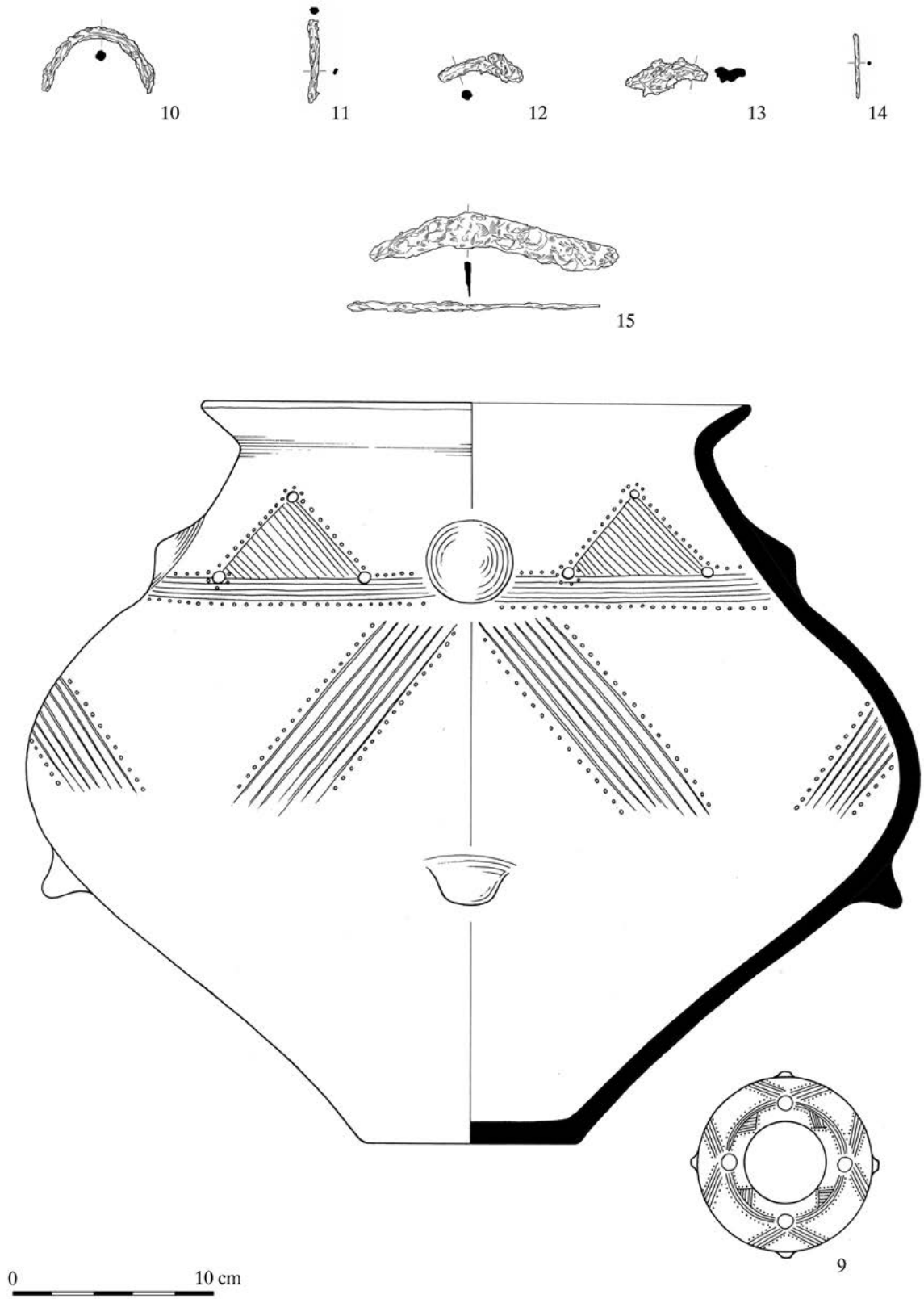
20. Kresebné přílohy

Tab. 39. Seloutky H24/1934 – „Na Štastných“.

20. Kresebné přílohy

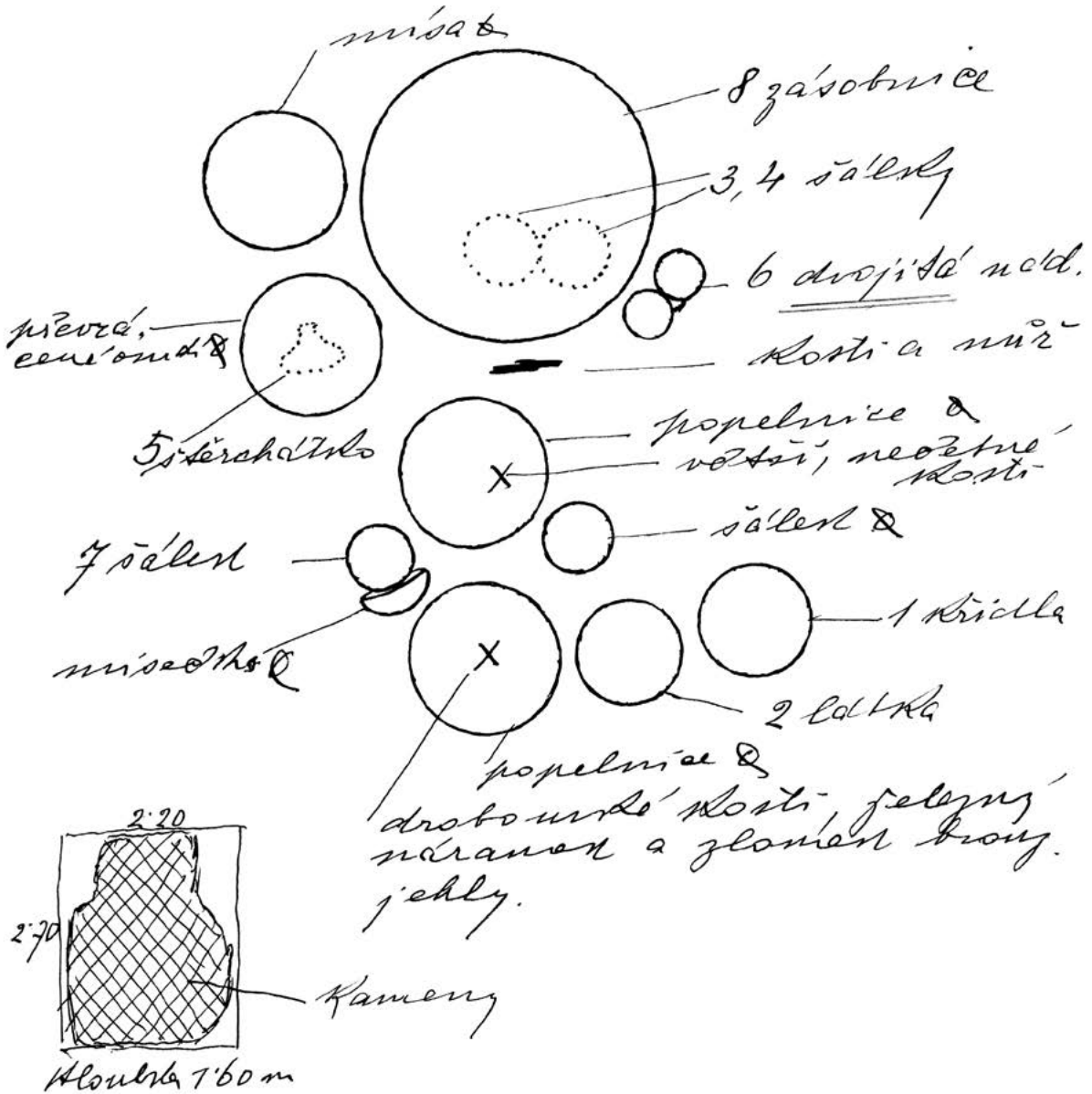
Tab. 40. Seloutky H24/1934 – „Na Štastných“.

A

S
|
J

Seloutky
24. hrob pláš.

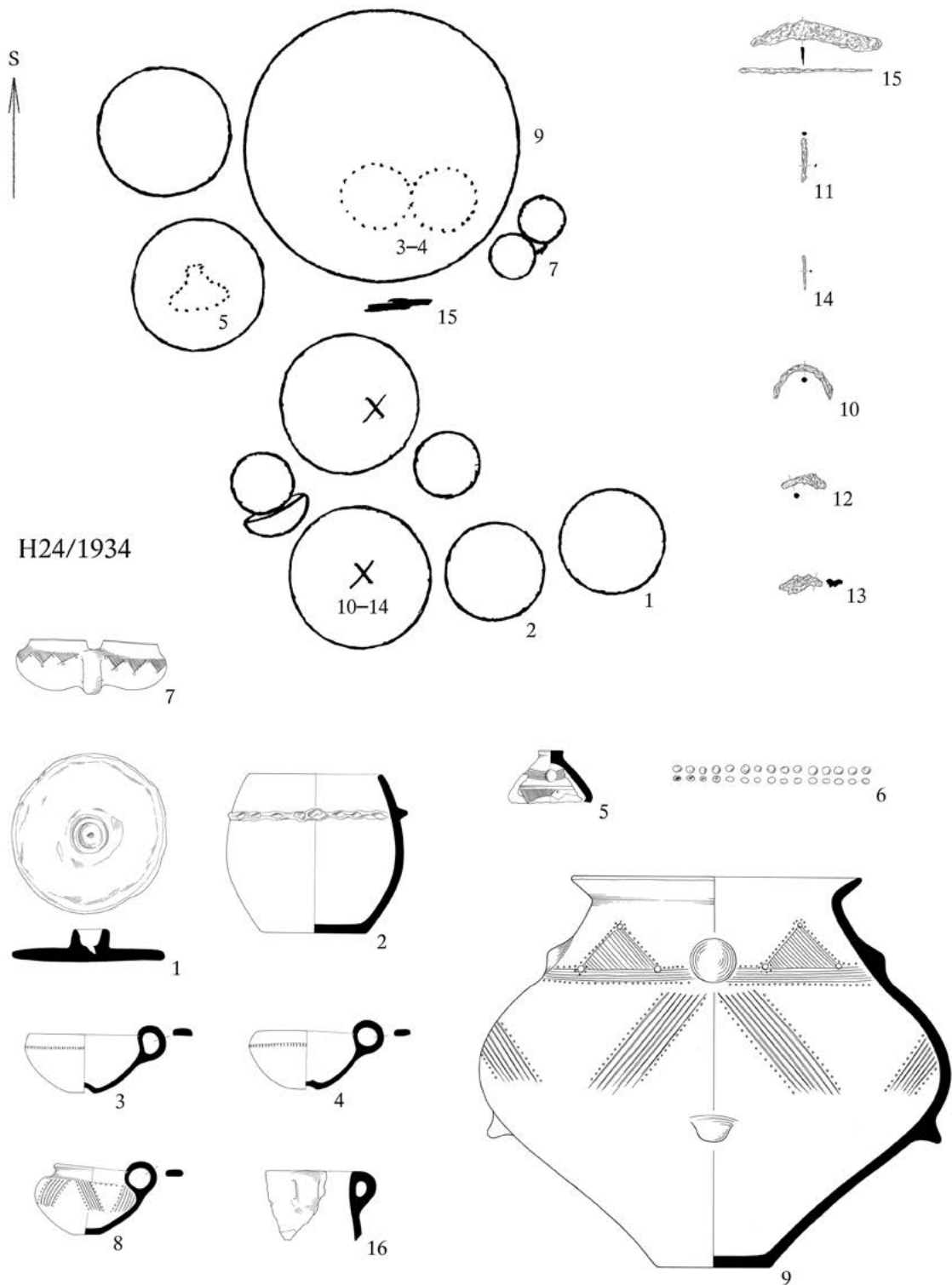
1934

Tab. 41. Seloutky H24/1934 – „Na Štátných“ (kresba: A. Gottwald).

A

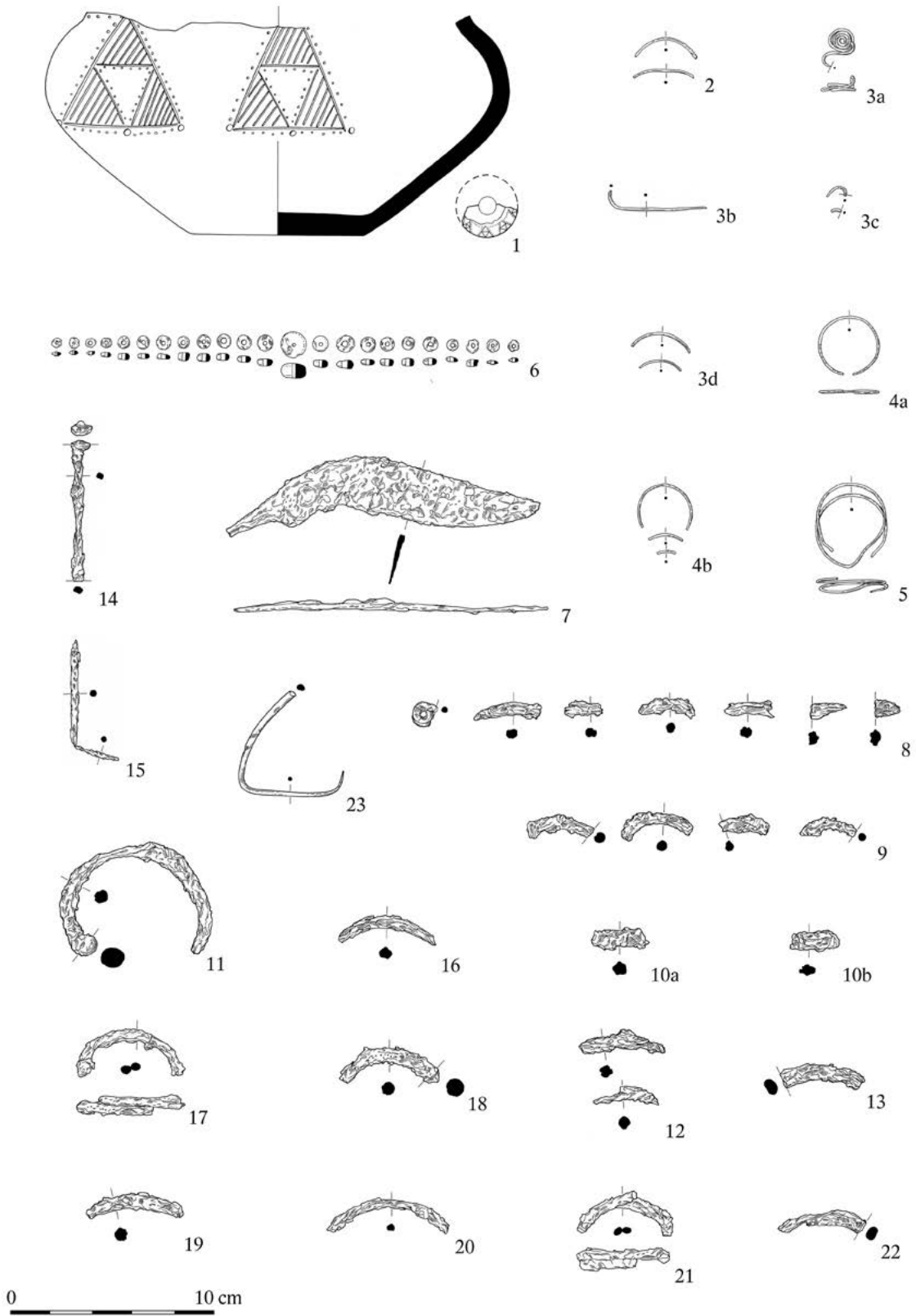

H24/1934

Tab. 42: Seloutky H24/1934 – „Na Šťastných“ (kresba plánu: A. Gottwald).

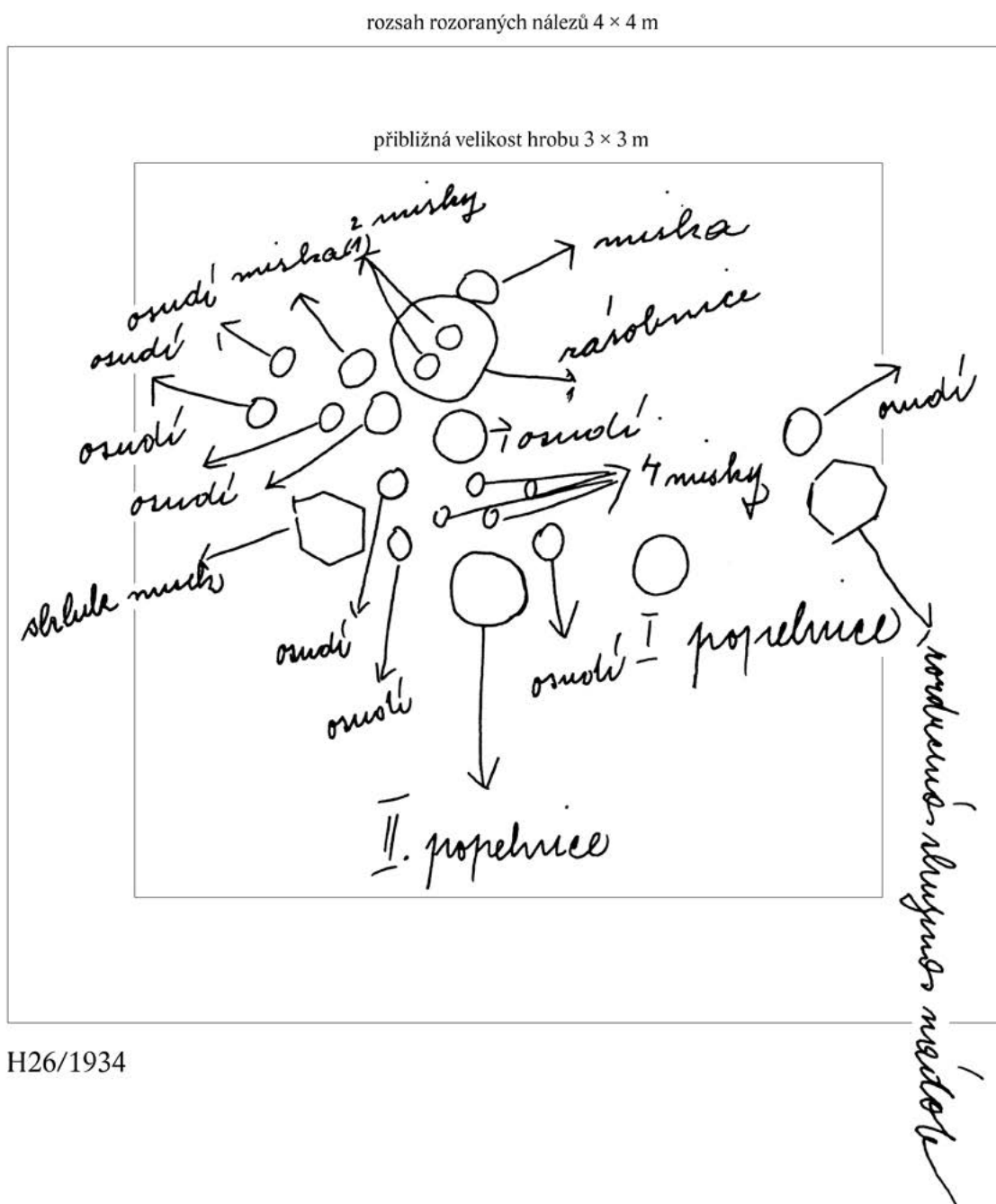

20. Kresebné přílohy

Tab. 43: Seloutky H26/1934 – „Na Šťastných“.

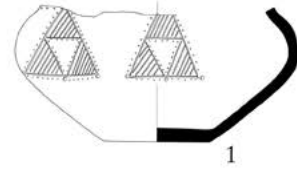
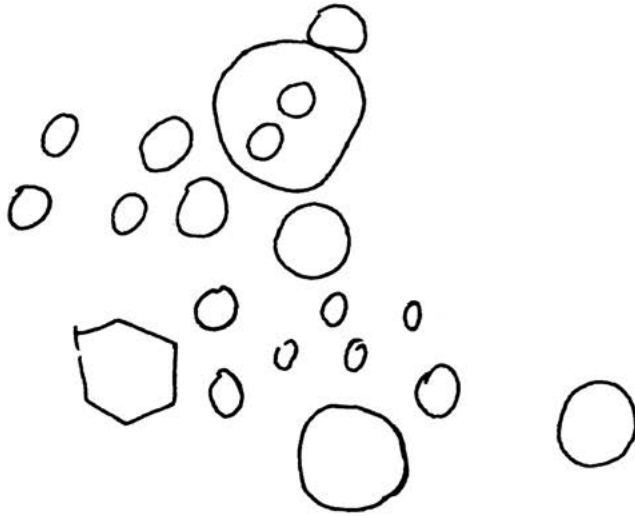
A

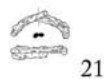
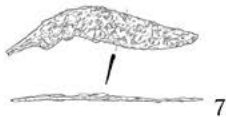
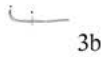
0 1 m

Tab. 44: Seloutky H26/1934 – „Na Šťastných“ (kresba: K. Dobeš).

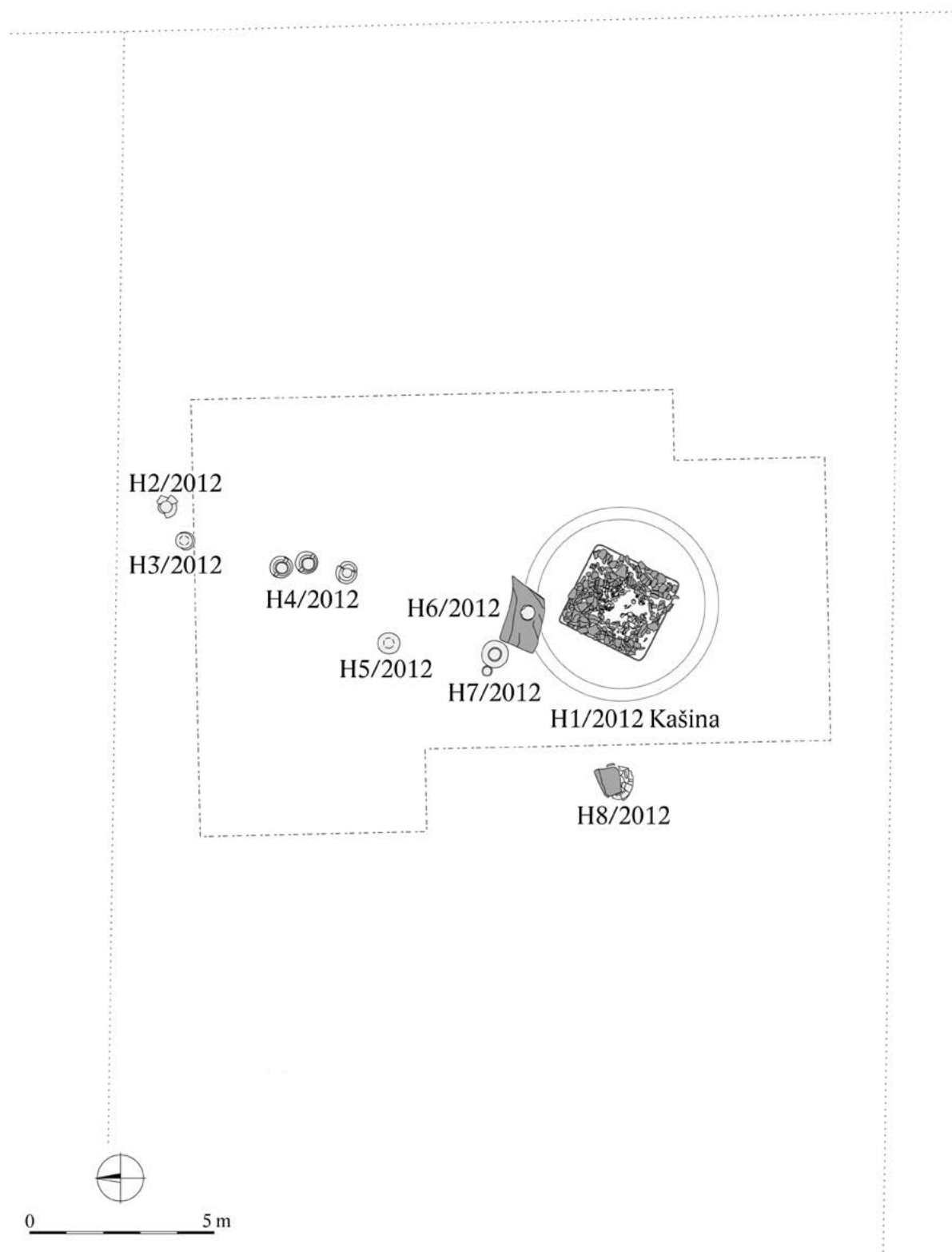
A

H26/1934

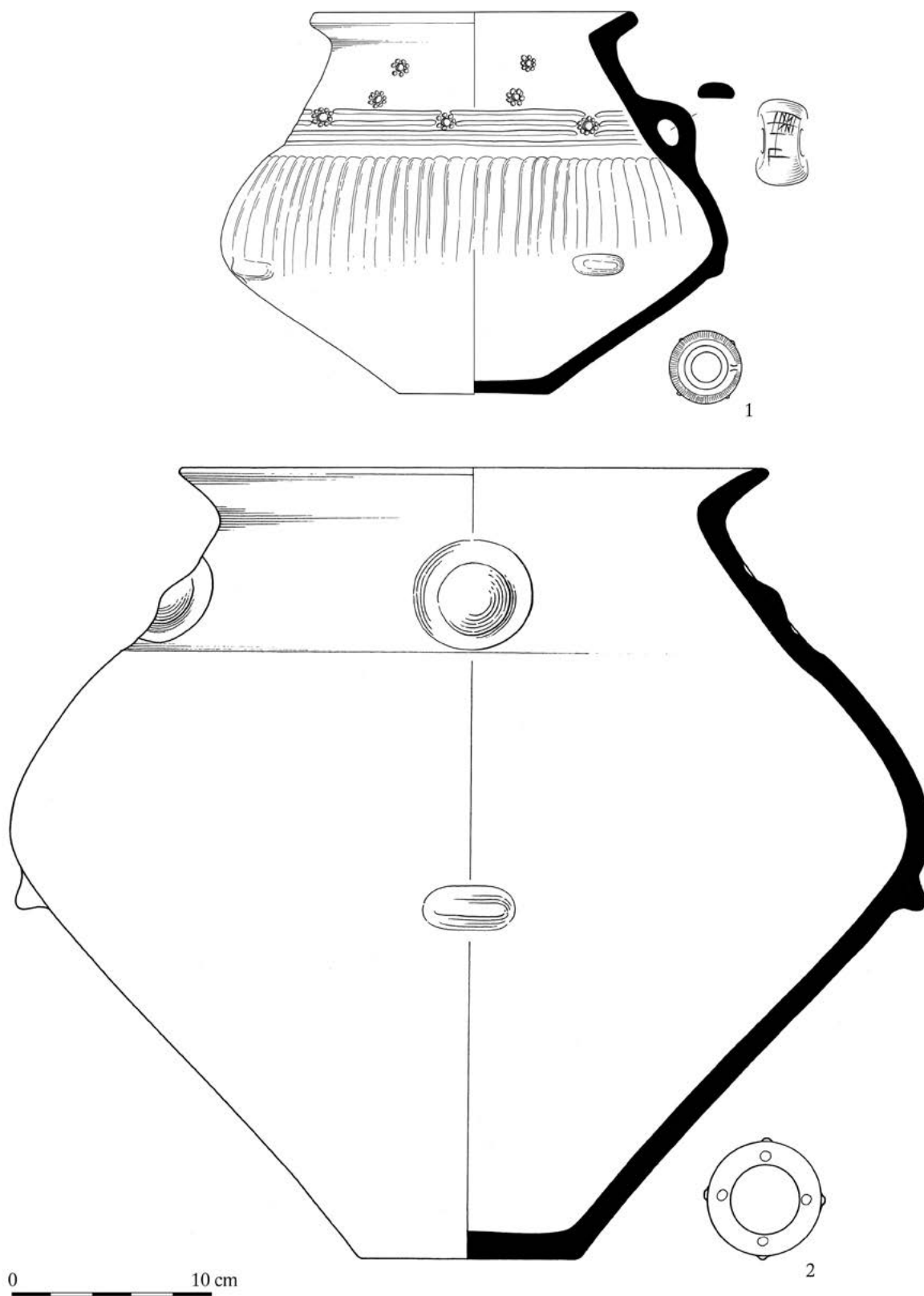
Tab. 45: Seloutky H26/1934 – „Na Šťastných“ (kresba plánu: K. Dobeš).

Tab. 46: Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“, celkový plán parcely Kašina. Seloutky H2/2012–H8/2012 – „Na Štastných“ náležejí lužické fázi KLPP (D. Vitulová a M. Holemá).

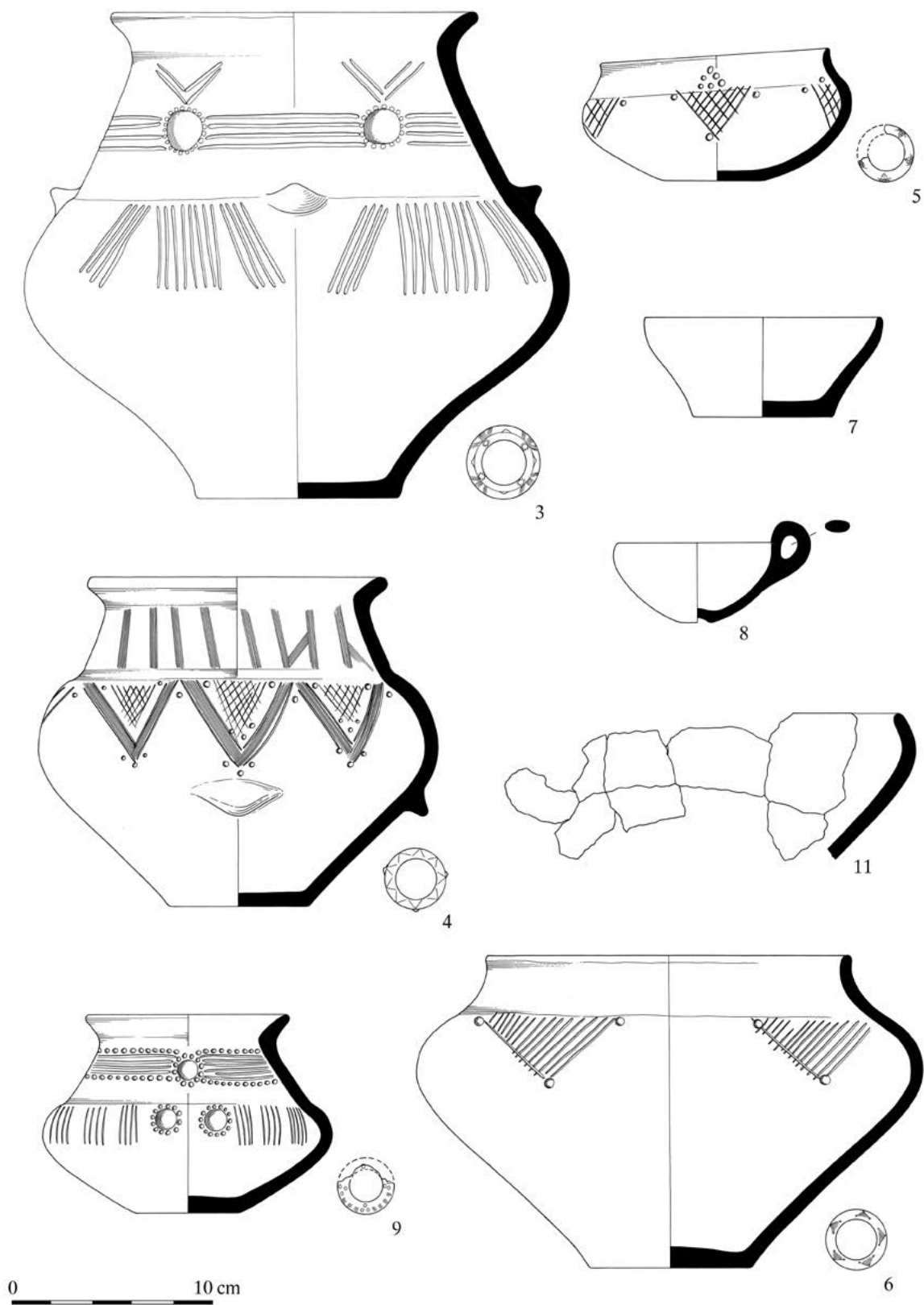
20. Kresebné přílohy

Tab. 47: Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štastných“.

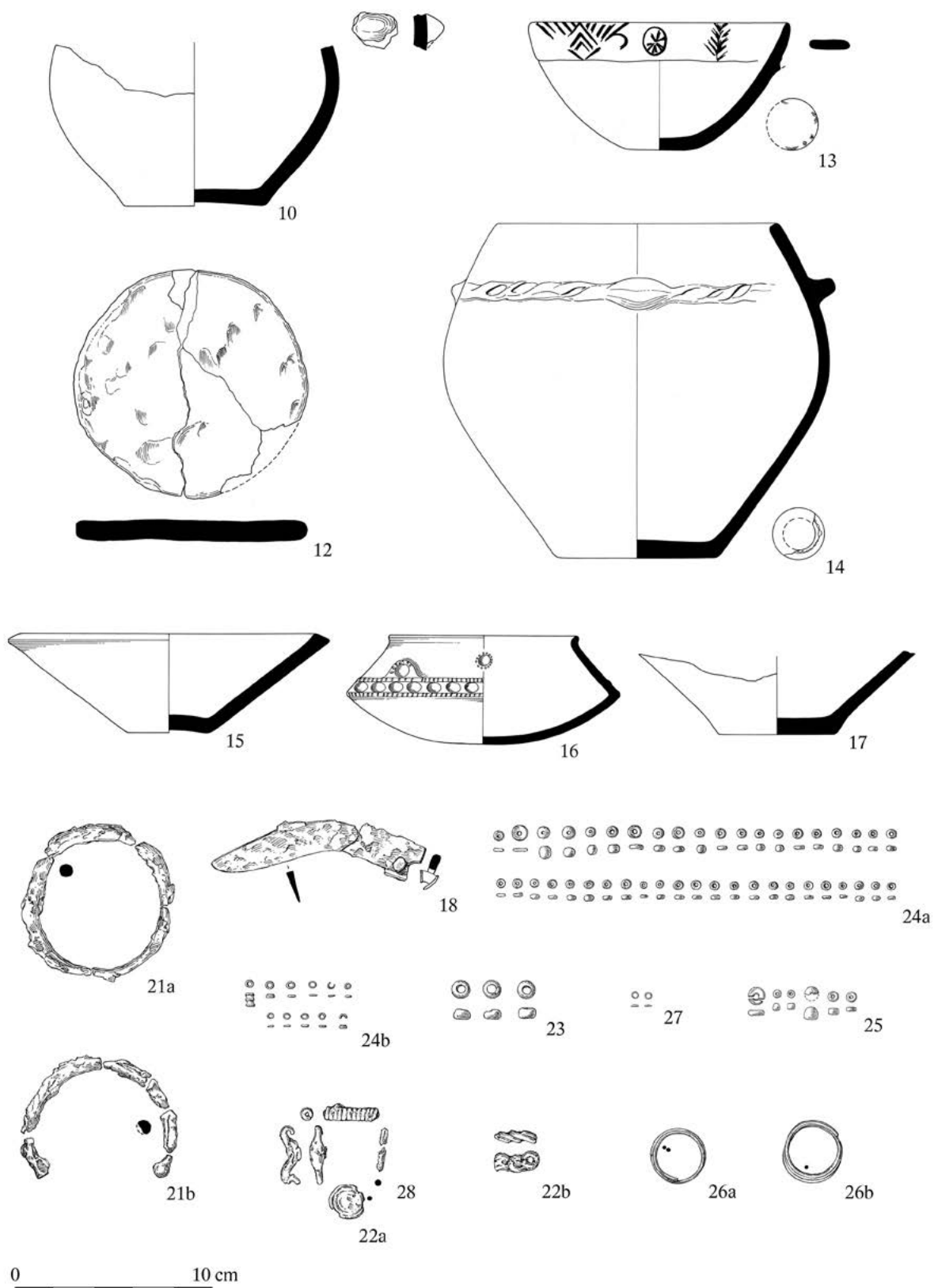
20. Kresebné přílohy

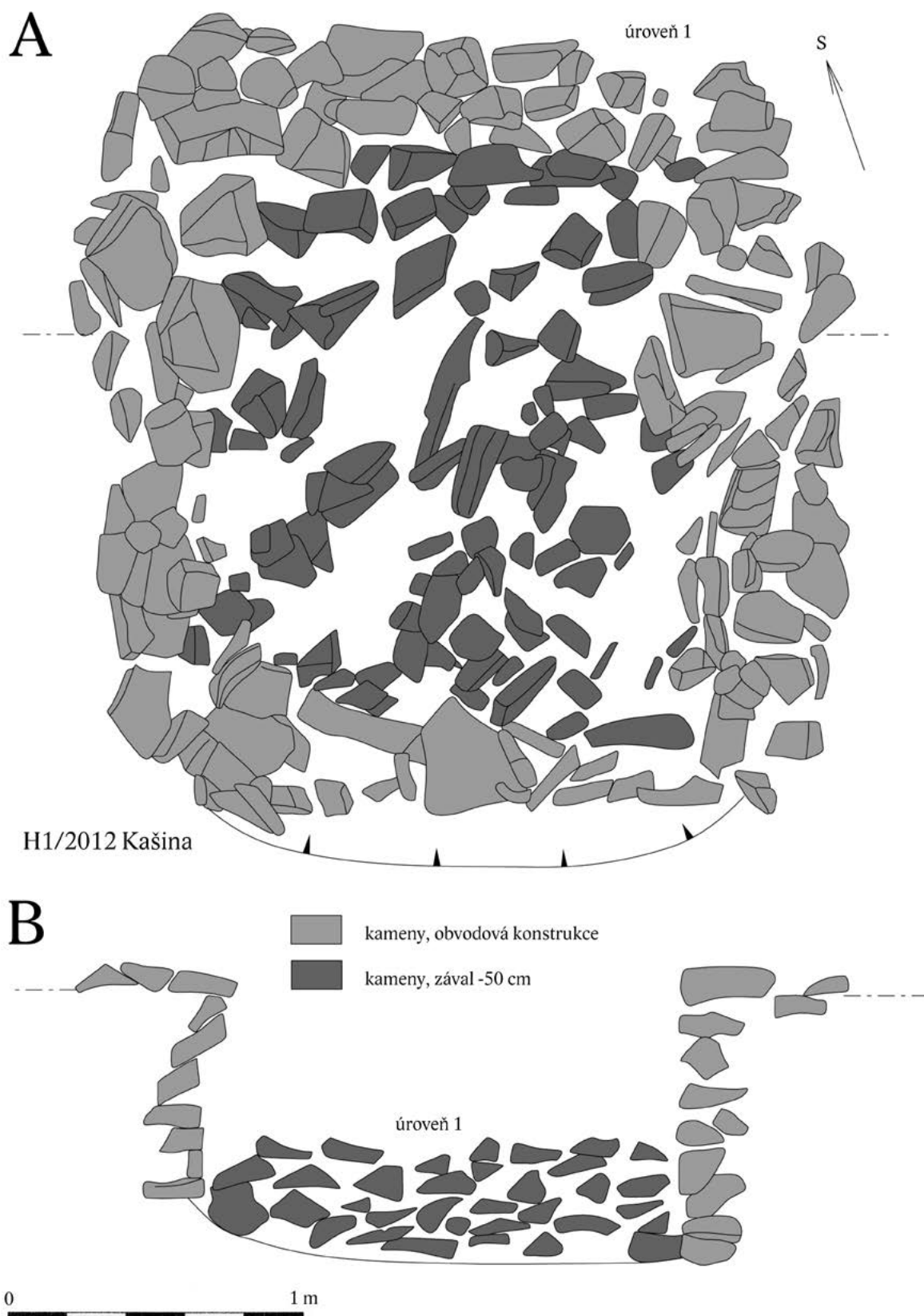
Tab. 48: Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štátných“.

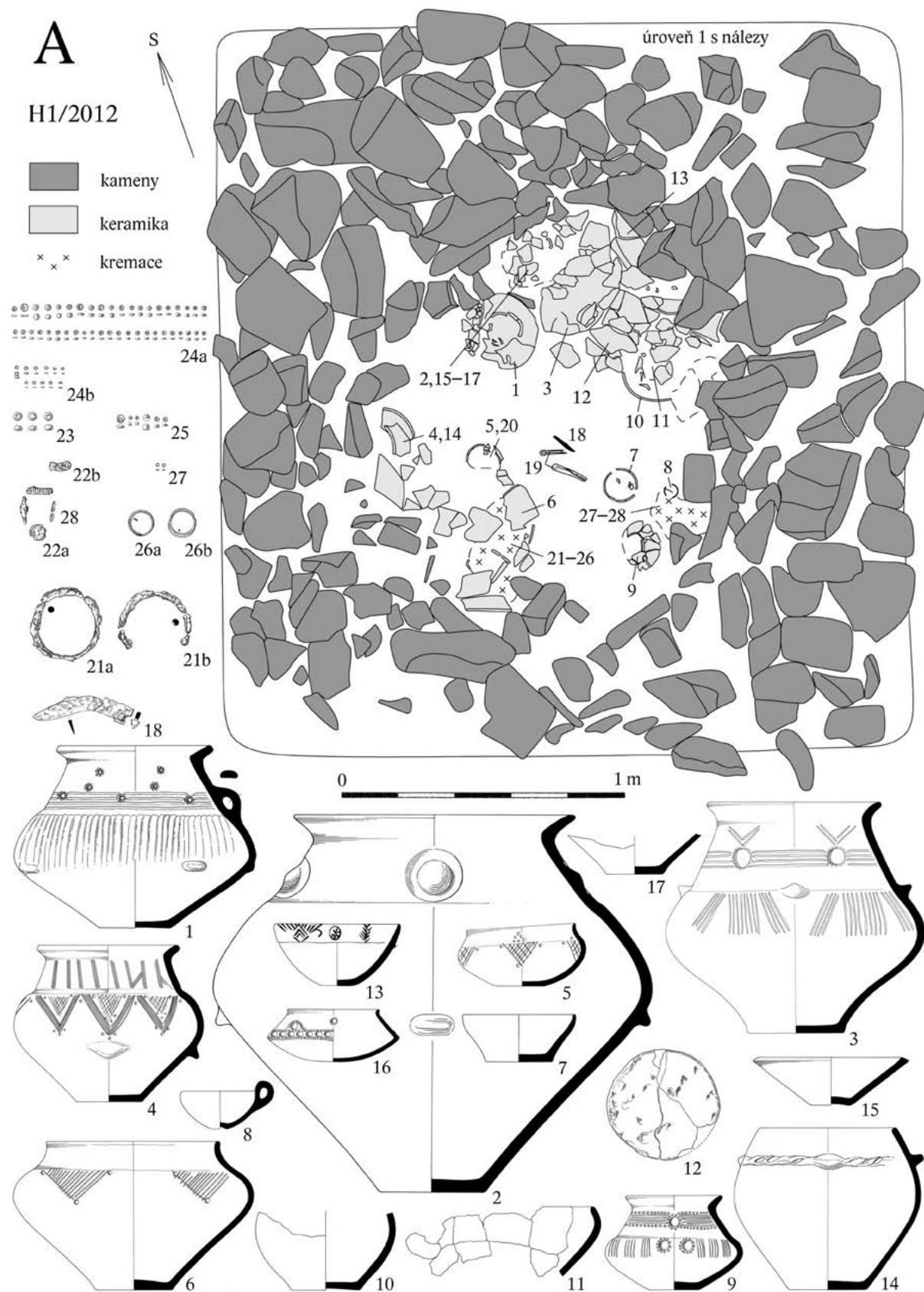
20. Kresebné přílohy

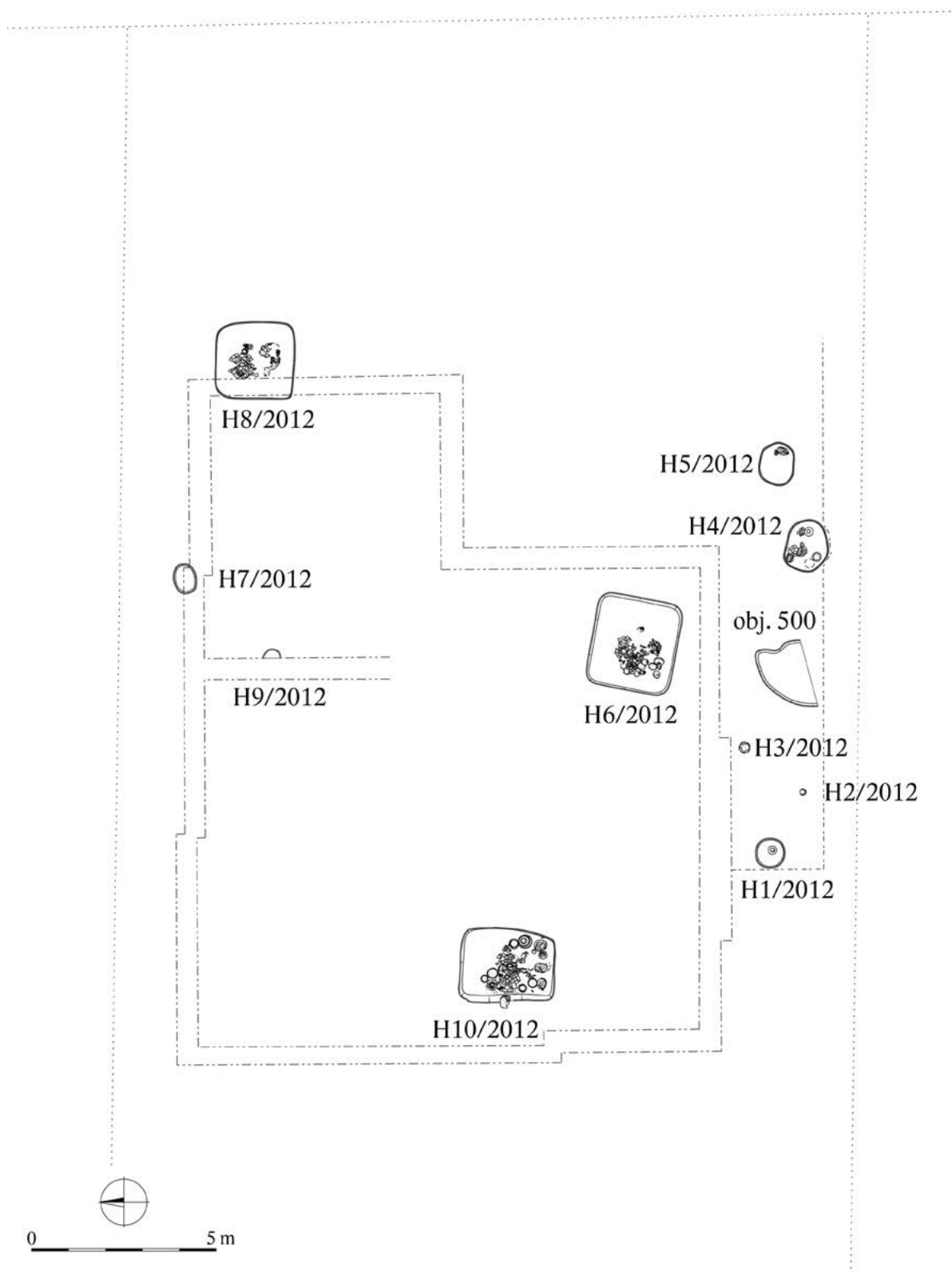
Tab. 49: Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štátných“.

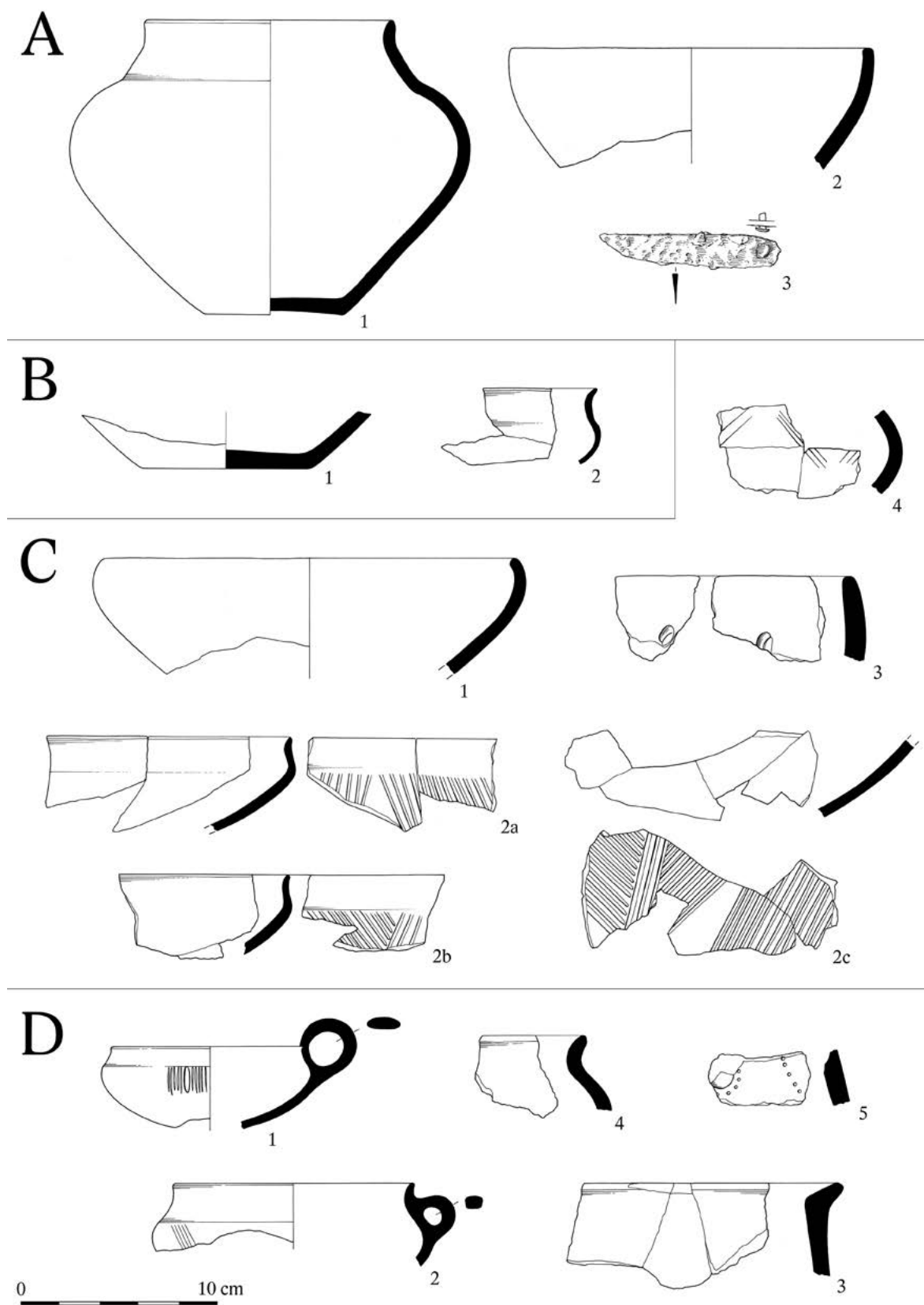
Tab. 50: Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štátných“.

Tab. 51: Seloutky H1/2012 Kašina – „Na Štátných“.

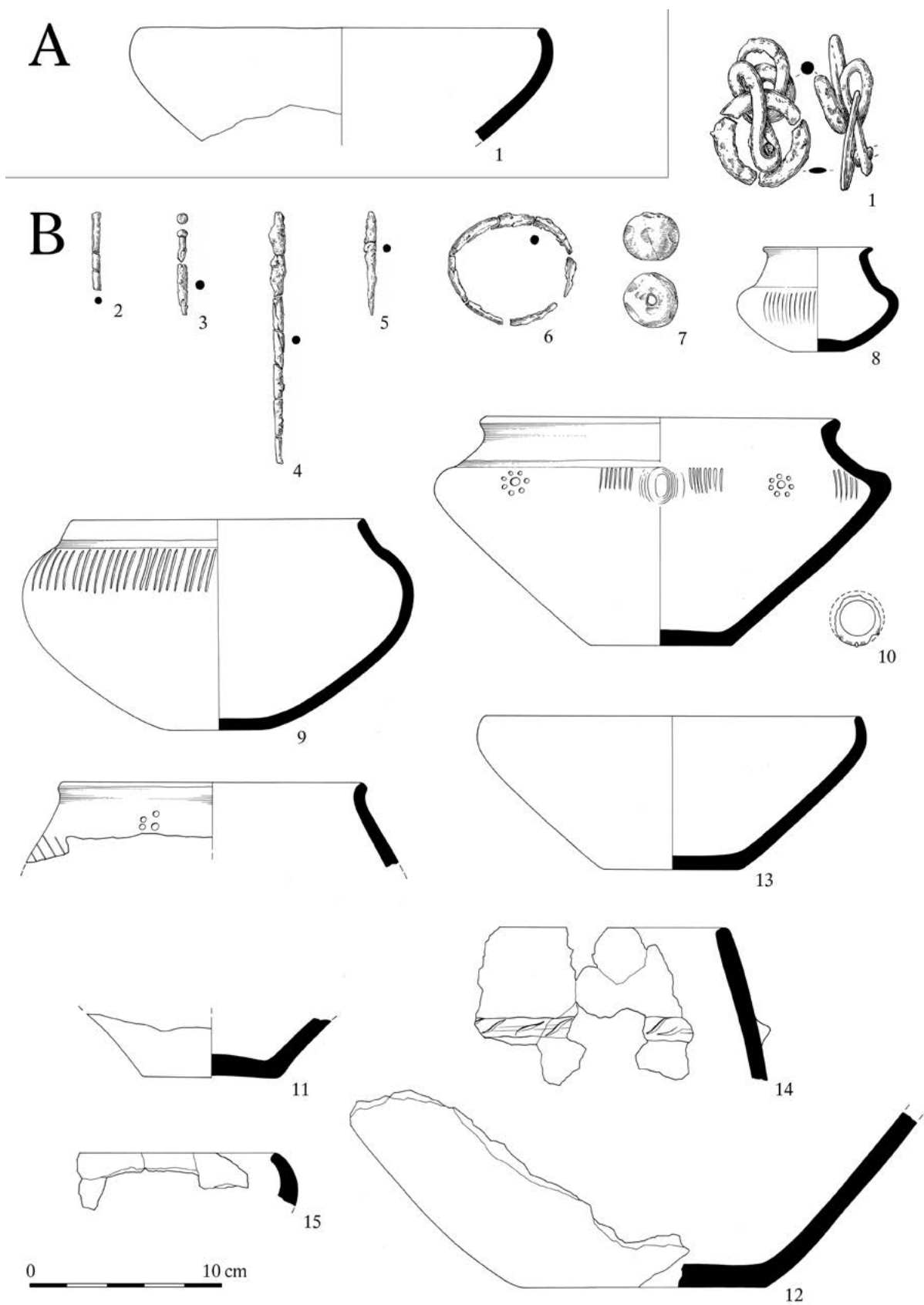
Tab. 52: Seloutky H1/2012–H10/2012 – „Na Šťastných“, celkový plán parcely Procházkovi (D. Vitulová a M. Holemá).

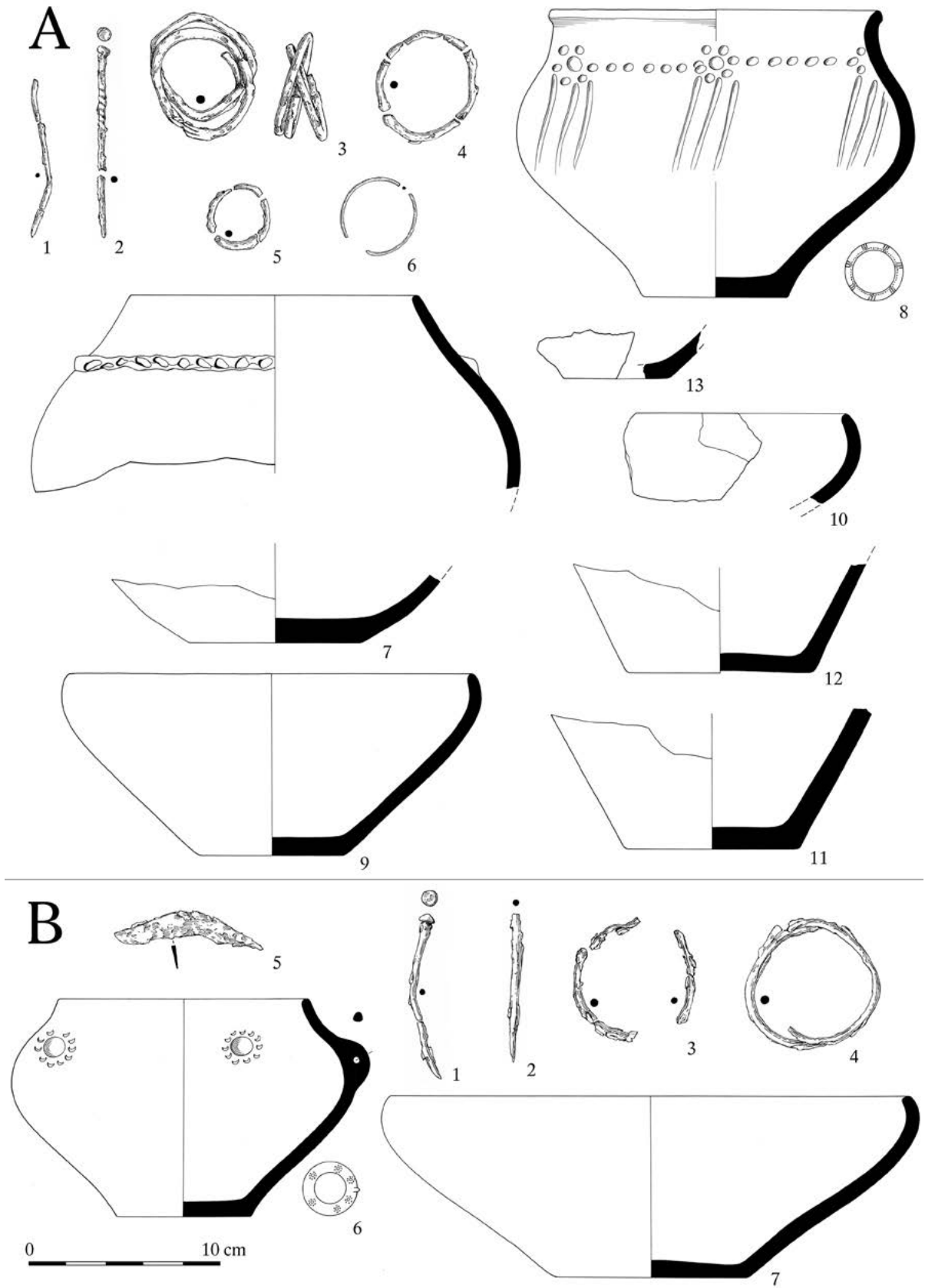
Tab. 53: Seloutky H1/2012 (A), H2/2012 (B), H3/2012 (C), H5/2012 (D) – „Na Šťastných“.

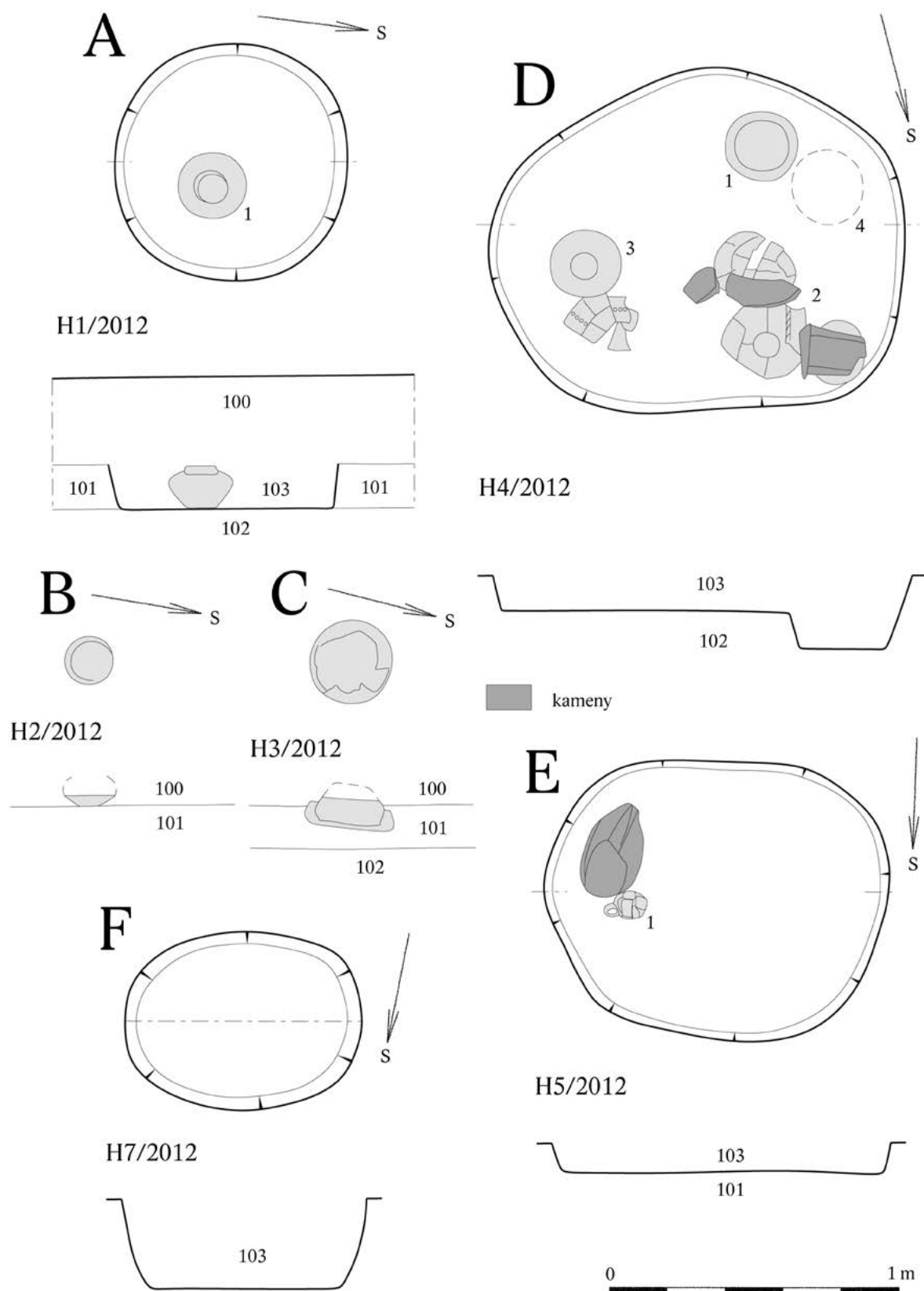
20. Kresebné přílohy

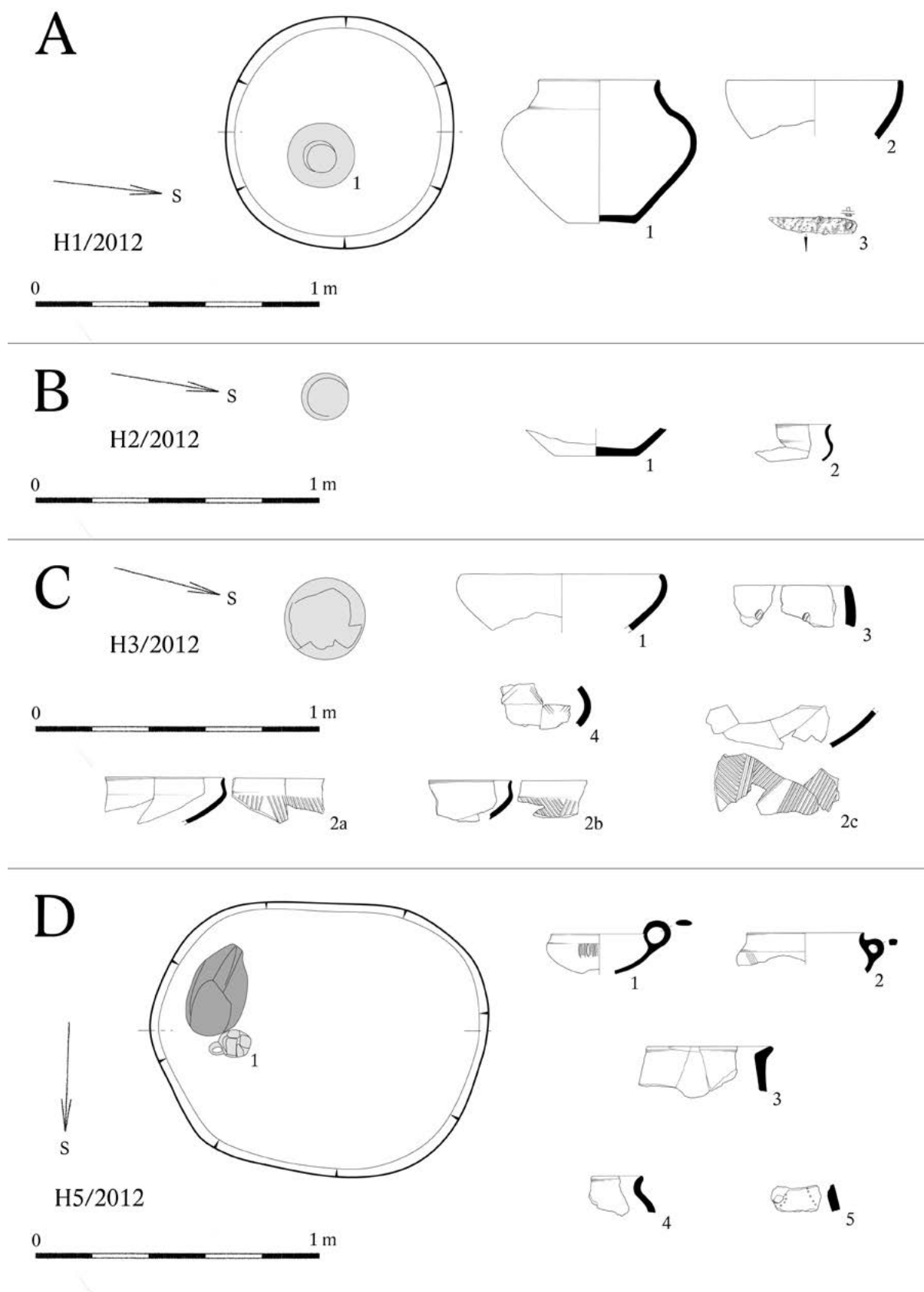
Tab. 54: Seloutky H4a/2012 (A), H4b/2012 (B) – „Na Štastných“.

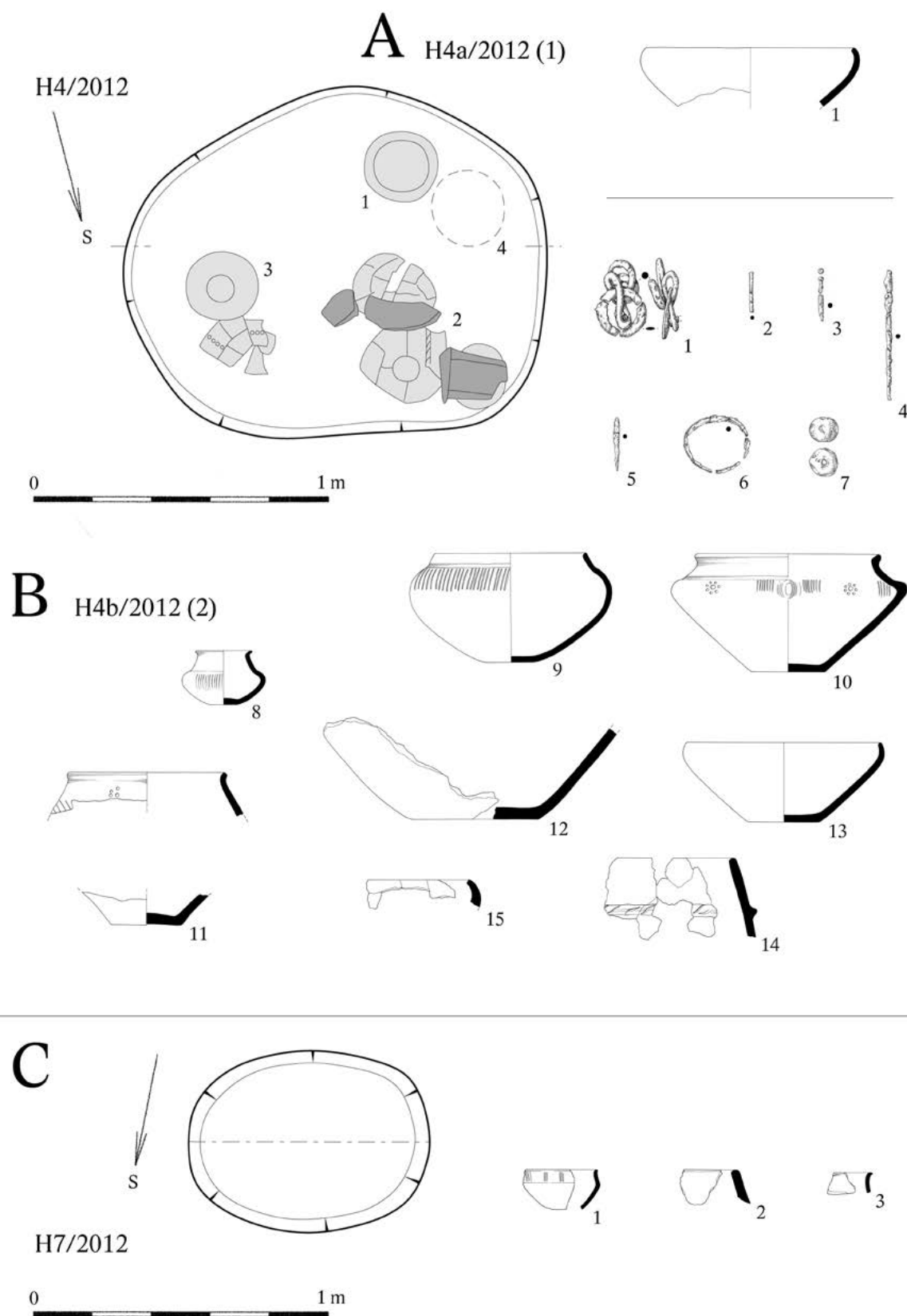
Tab. 55: Seloutky H4c/2012 (A), H4d/2012 (B) – „Na Šťastných“.

Tab. 56: Seloutky H1/2012 (A), H2/2012 (B), H3/2012 (C), H4/2012 (D), H5/2012 (E) a H7/2012 (F) – „Na Štastných“.

Tab. 57: Seloutky H1/2012 (A), H2/2012 (B), H3/2012 (C) a H5/2012 (D) – „Na Šťastných“.

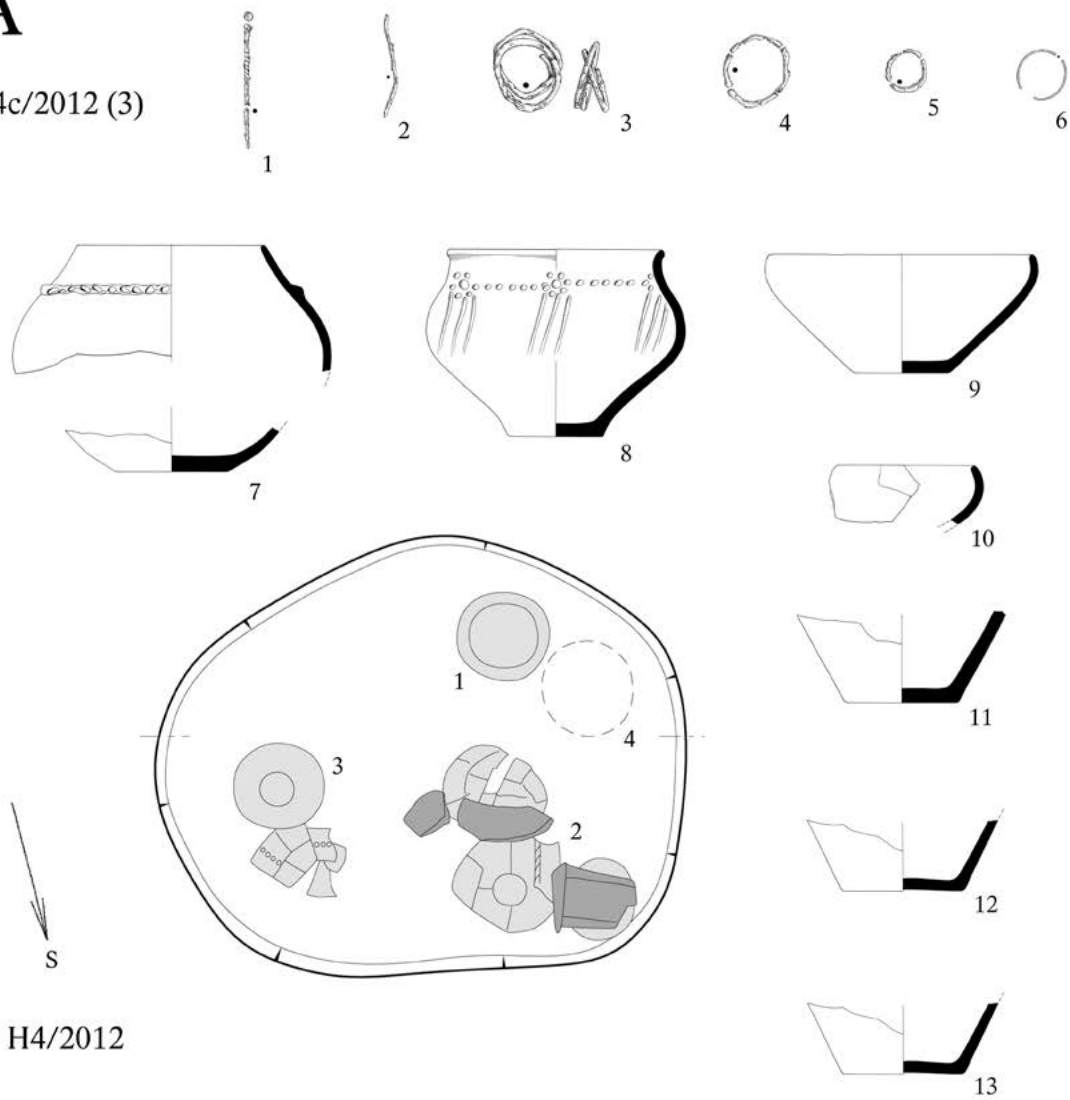
Tab. 58: Seloutky H4a/2012 (A), H4b/2012 (B) a H7/2012 (C) – „Na Štátných“.

20. Kresebné přílohy

A

H4c/2012 (3)

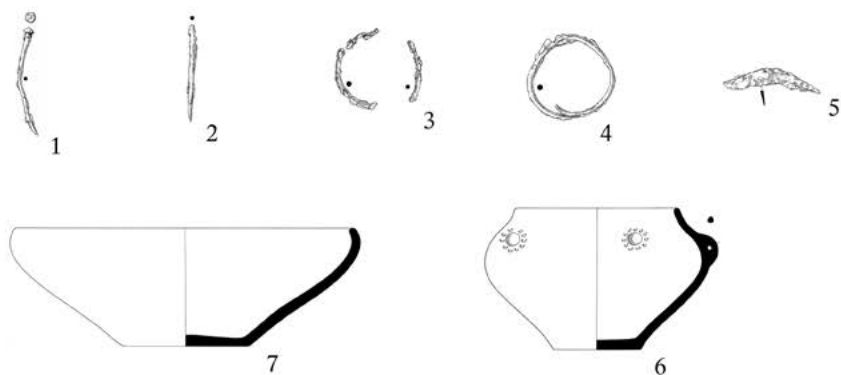

H4/2012

0 1 m

B

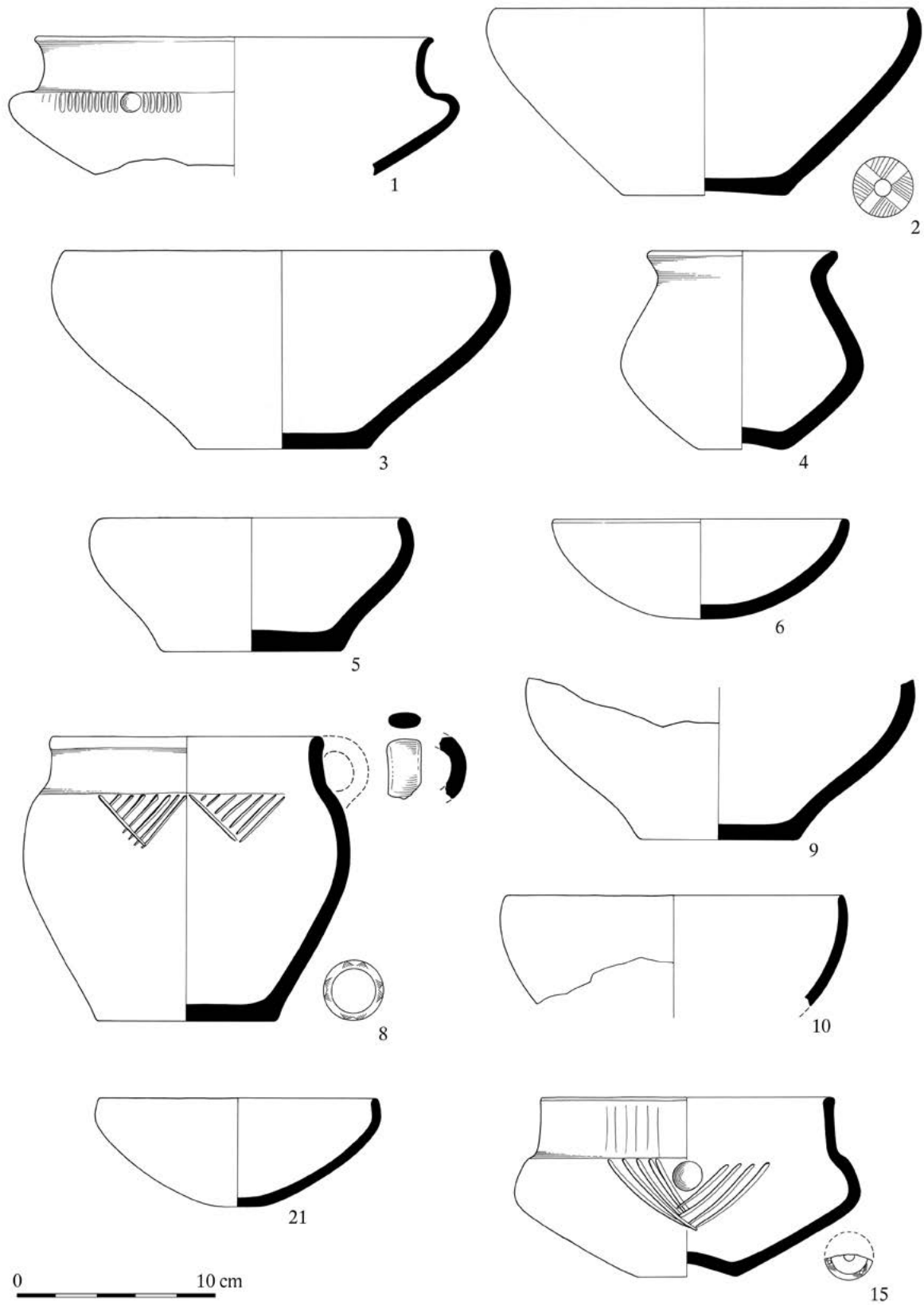
H4d/2012 (4)

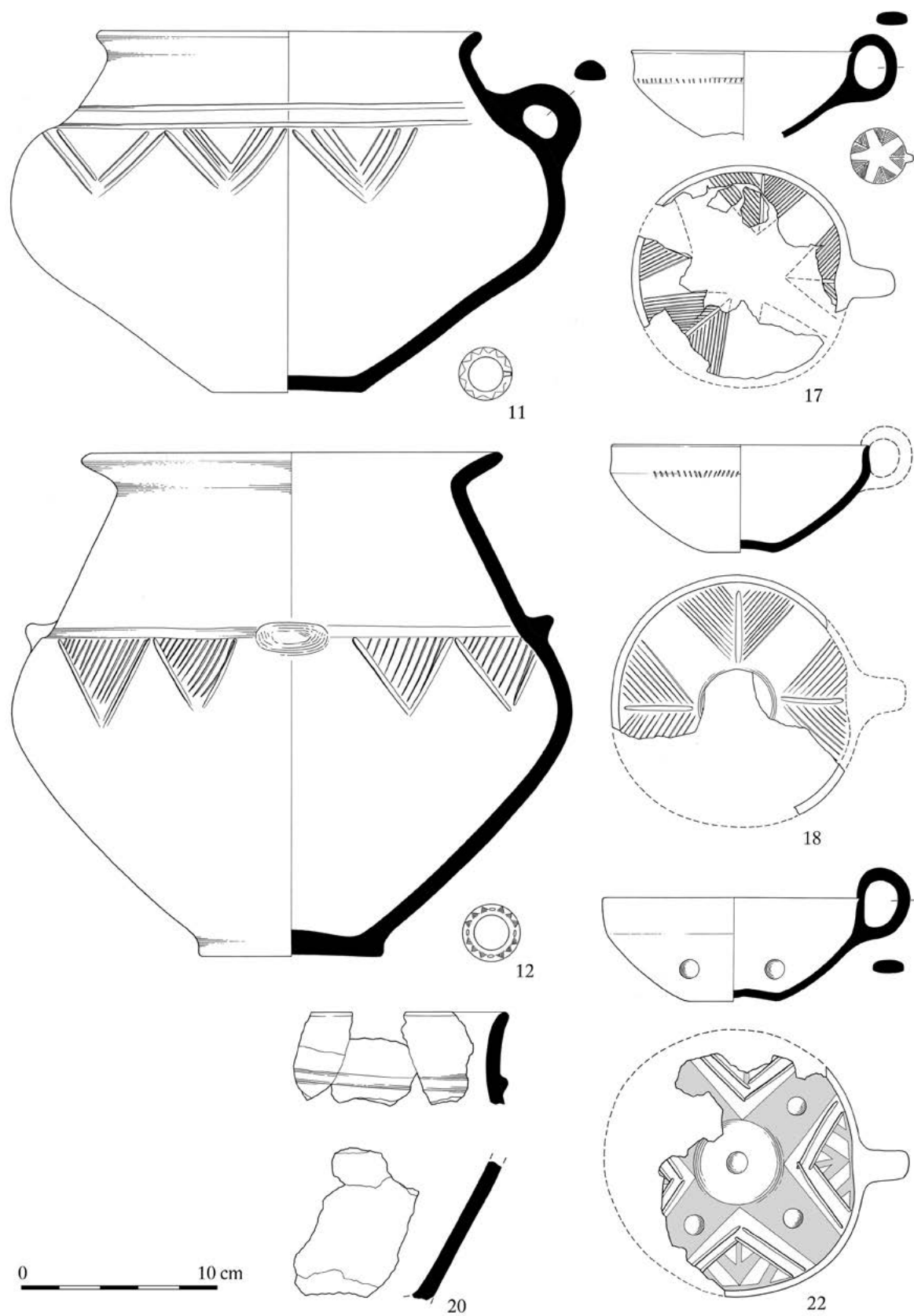
Tab. 59: Seloutky H4/2012 – „Na Štastných“.

20. Kresebné přílohy

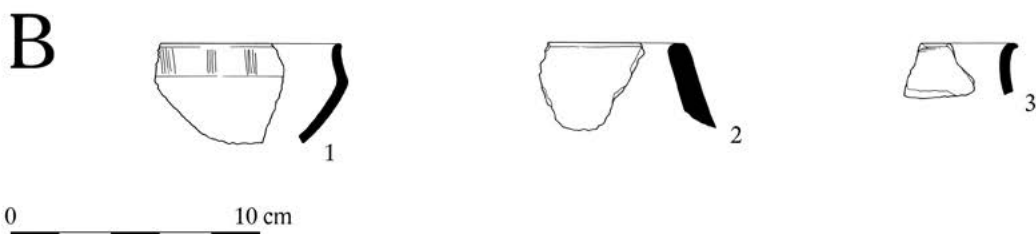
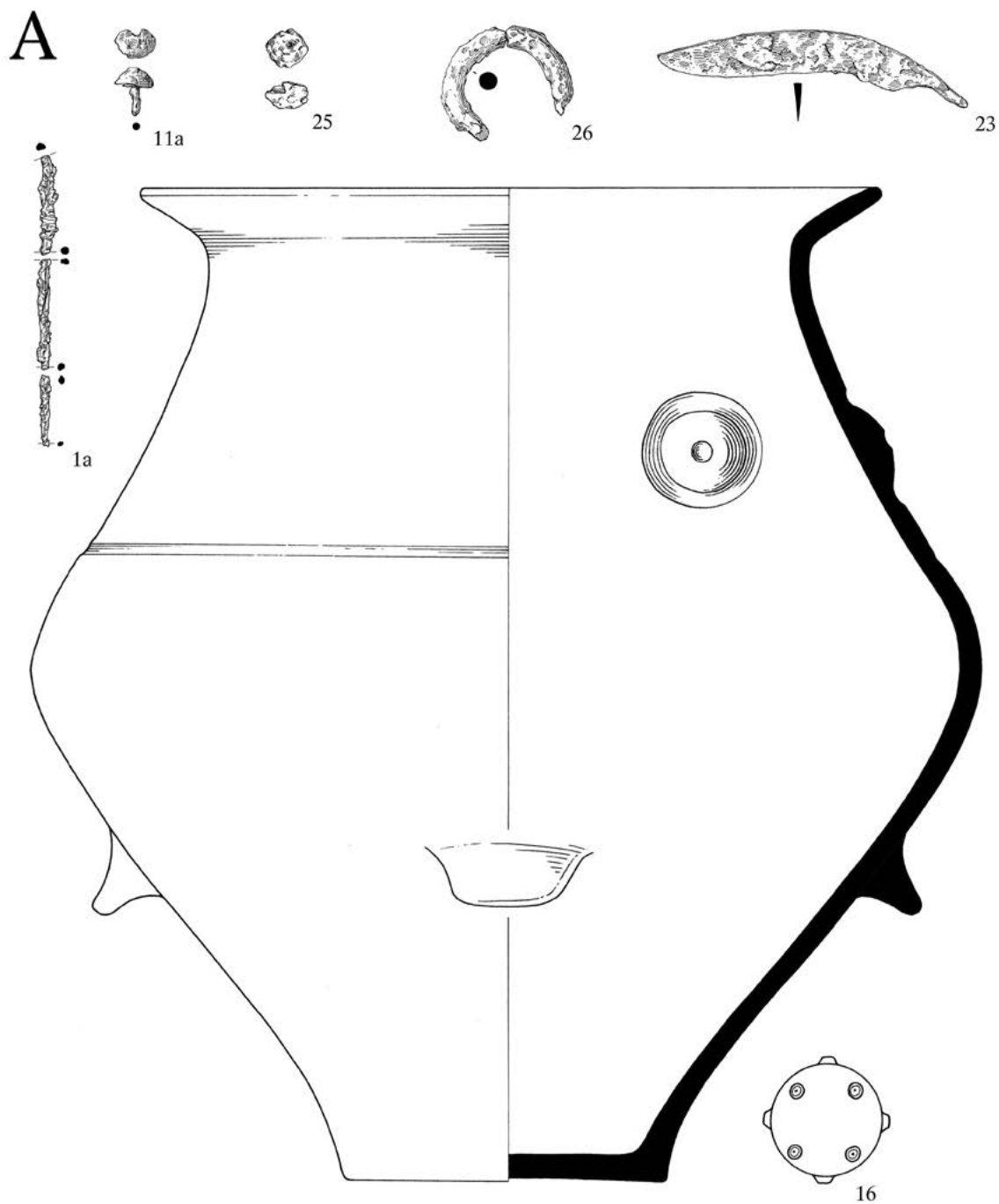
Tab. 60: Seloutky H6/2012 – „Na Štastných“.

Tab. 61: Seloutky H6/2012 – „Na Štastných“.

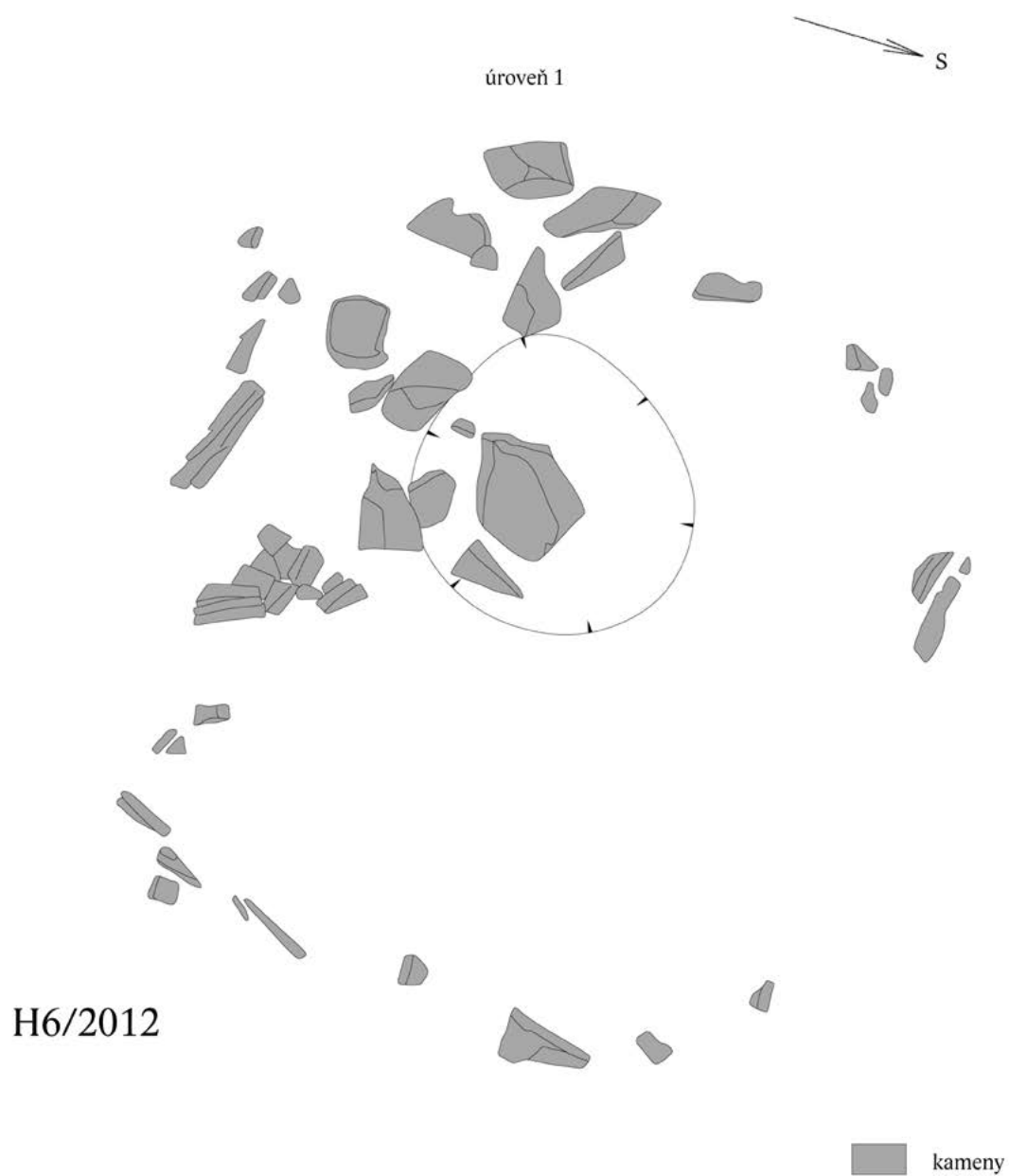
20. Kresebné přílohy

Tab. 62: Seloutky H6/2012 (A) a H7/2012 (B) – „Na Štastných“.

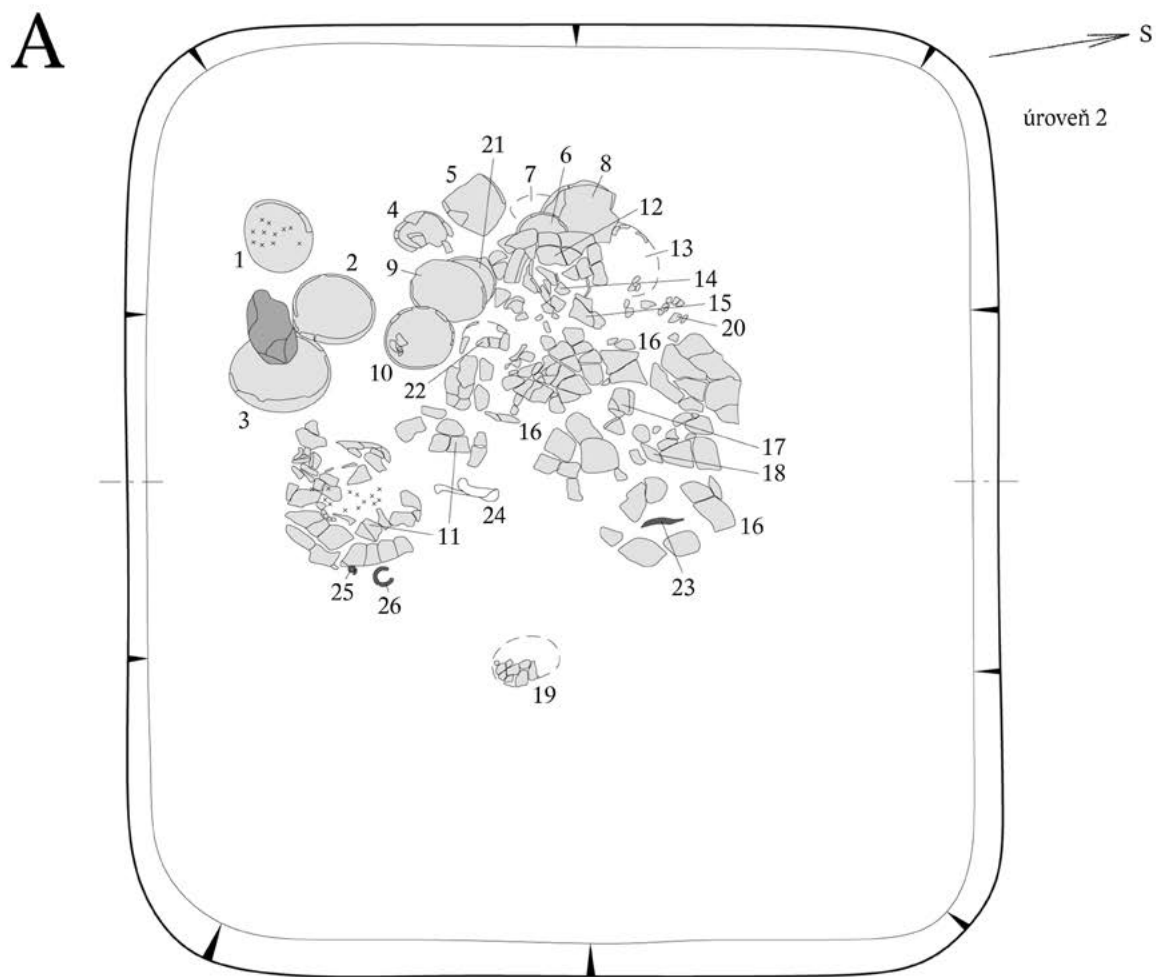
A

Tab. 63: Seloutky H6/2012 – „Na Šťastných“.

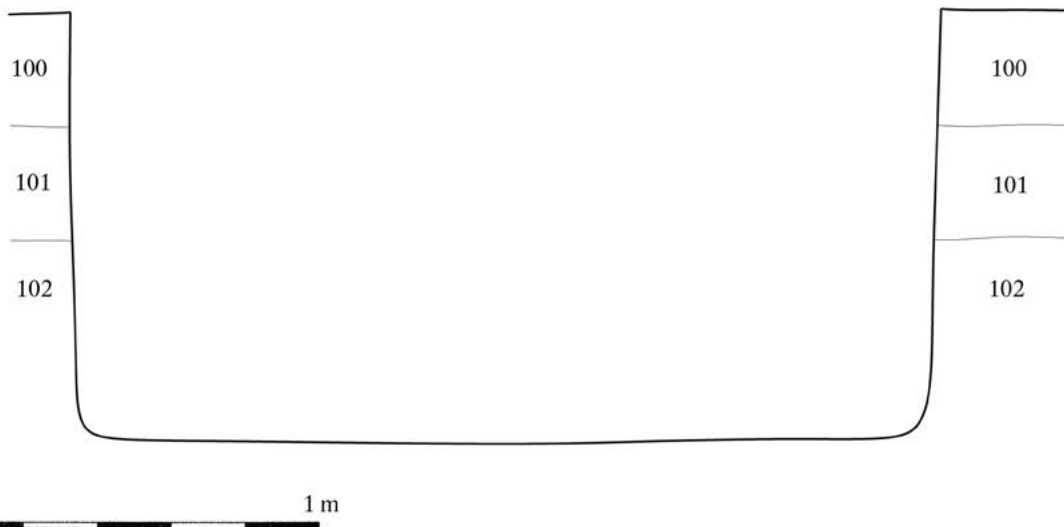
20. Kresebné přílohy

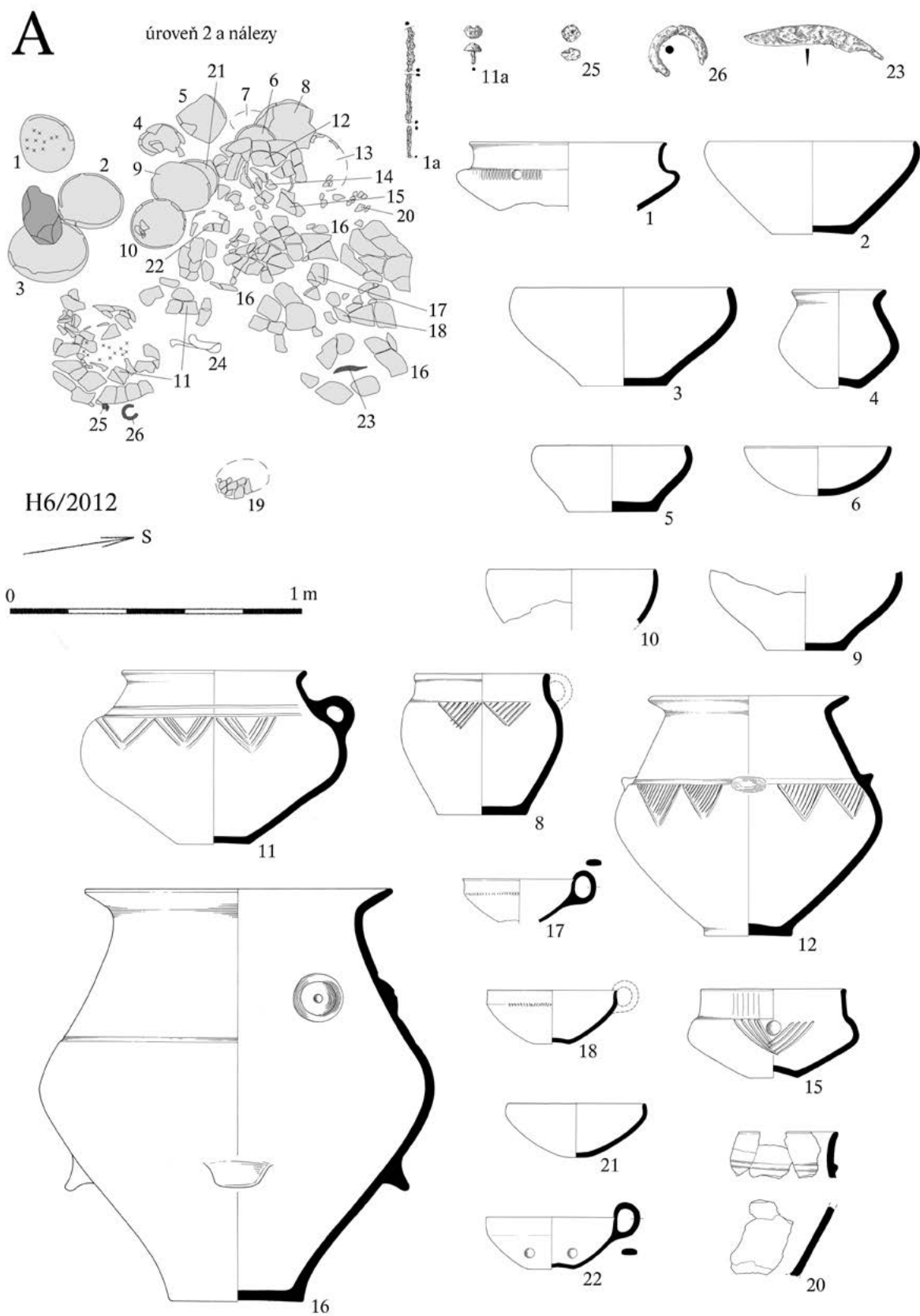
B

H6/2012

× × × kremace
■ kameny

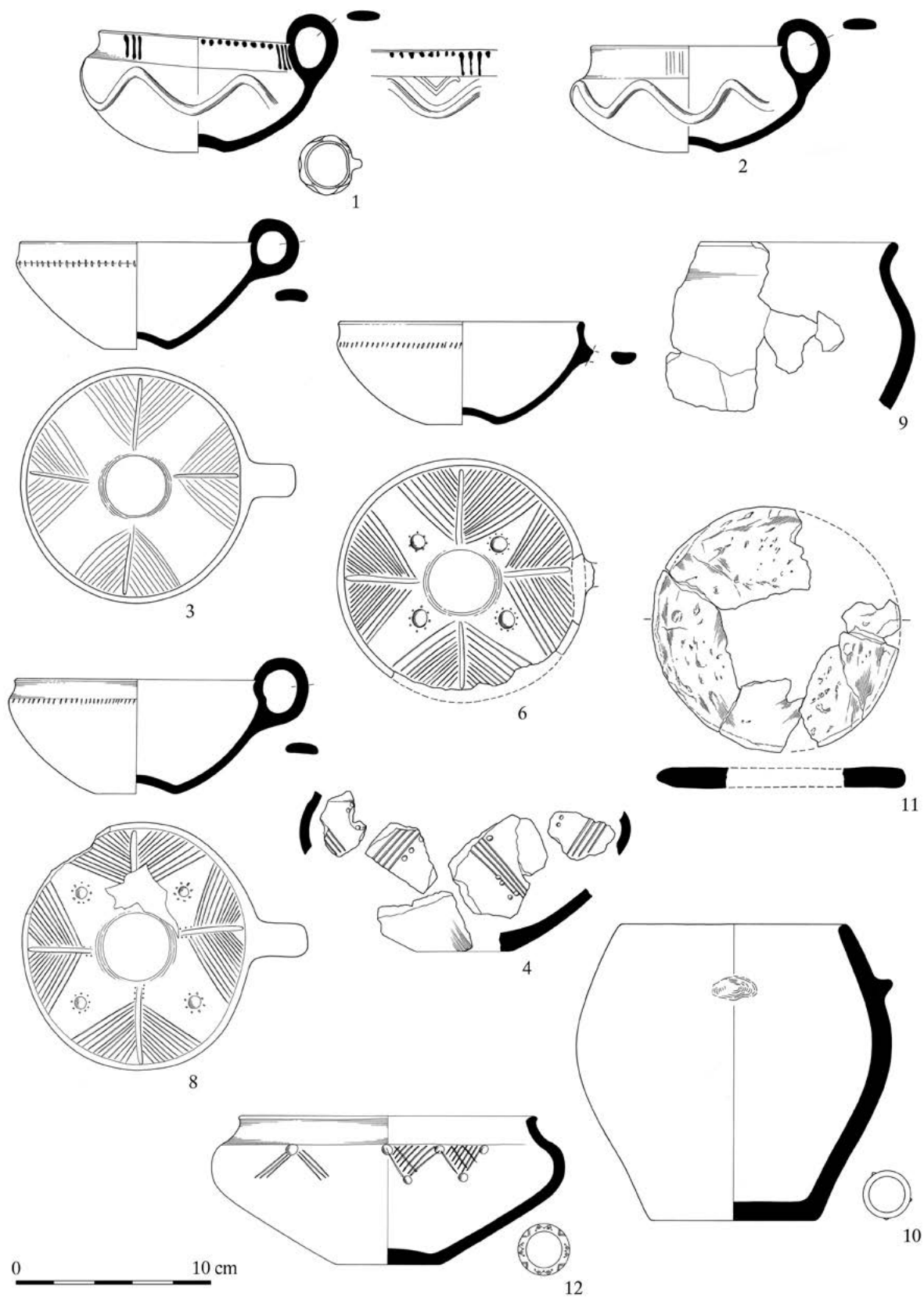
Tab. 64: Seloutky H6/2012 – „Na Štastných“.

Tab. 65: Seloutky H6/2012 – „Na Štastných“.

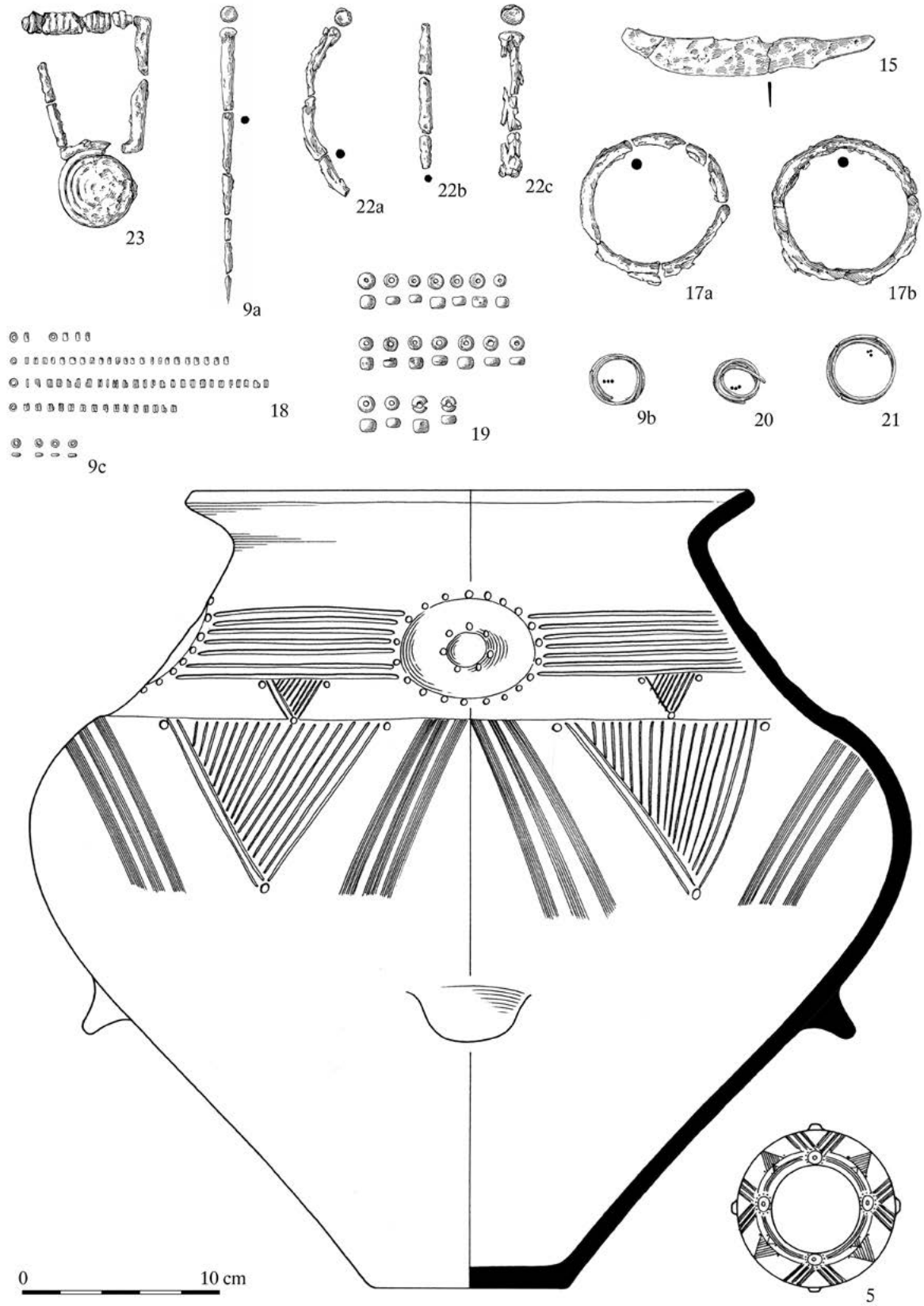
20. Kresebné přílohy

Tab. 66: Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“.

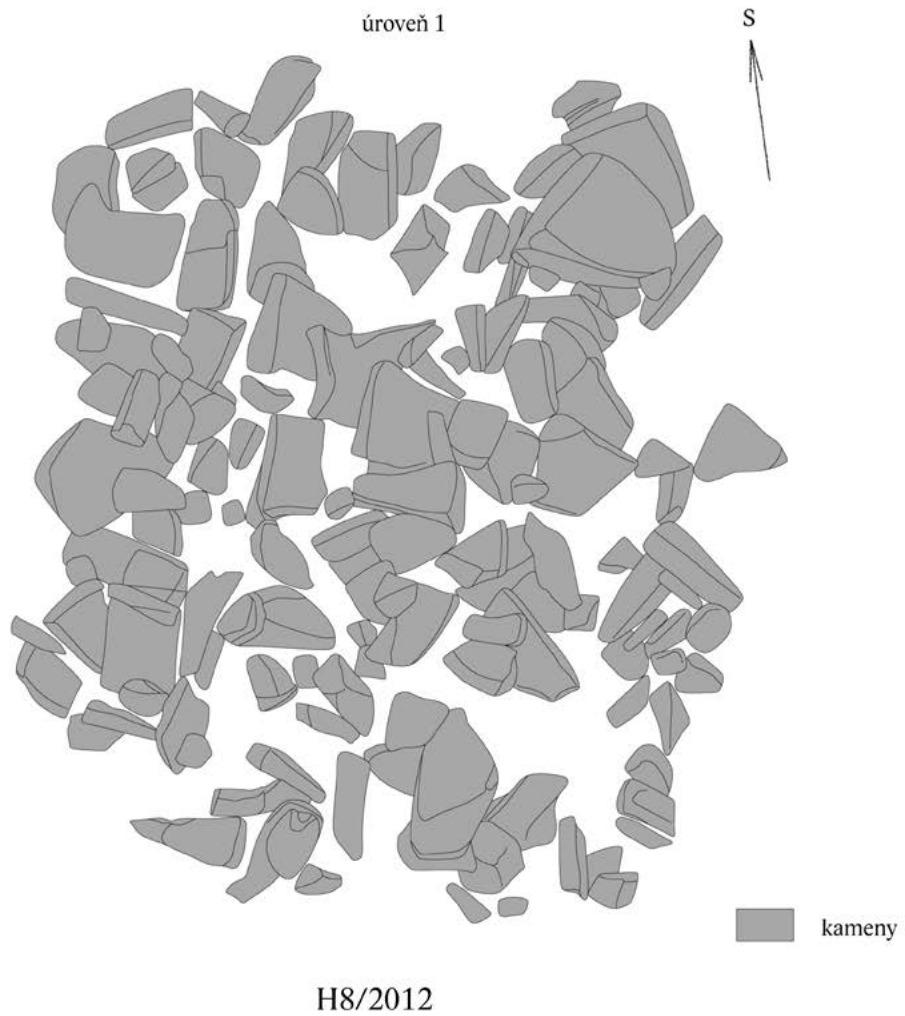
20. Kresebné přílohy

Tab. 67: Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“.

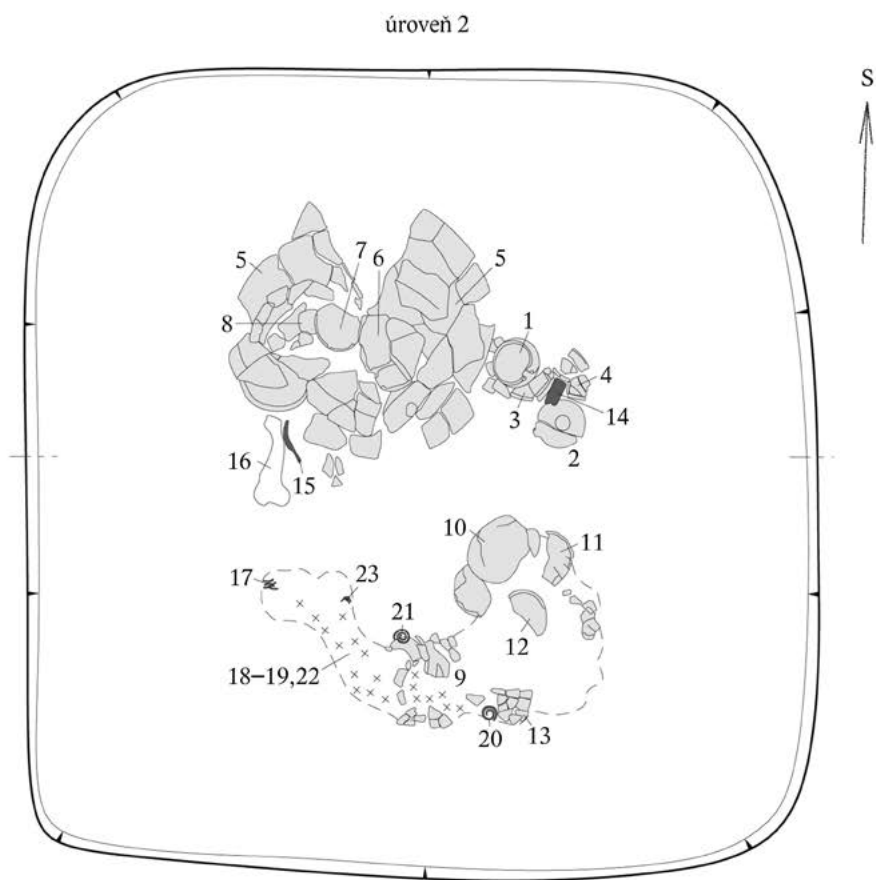
A

Tab. 68: Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“.

A

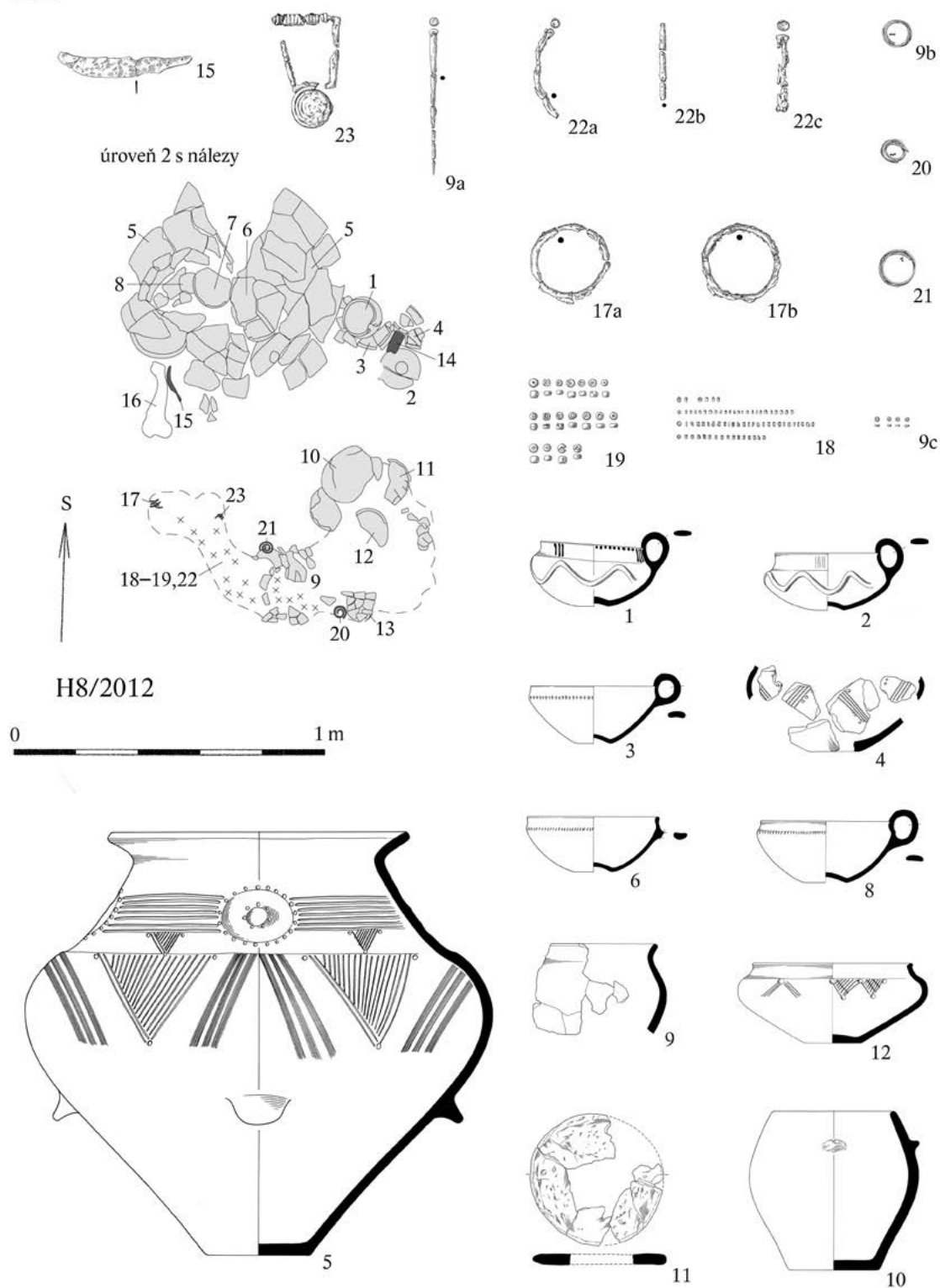
B

Tab. 69: Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“.

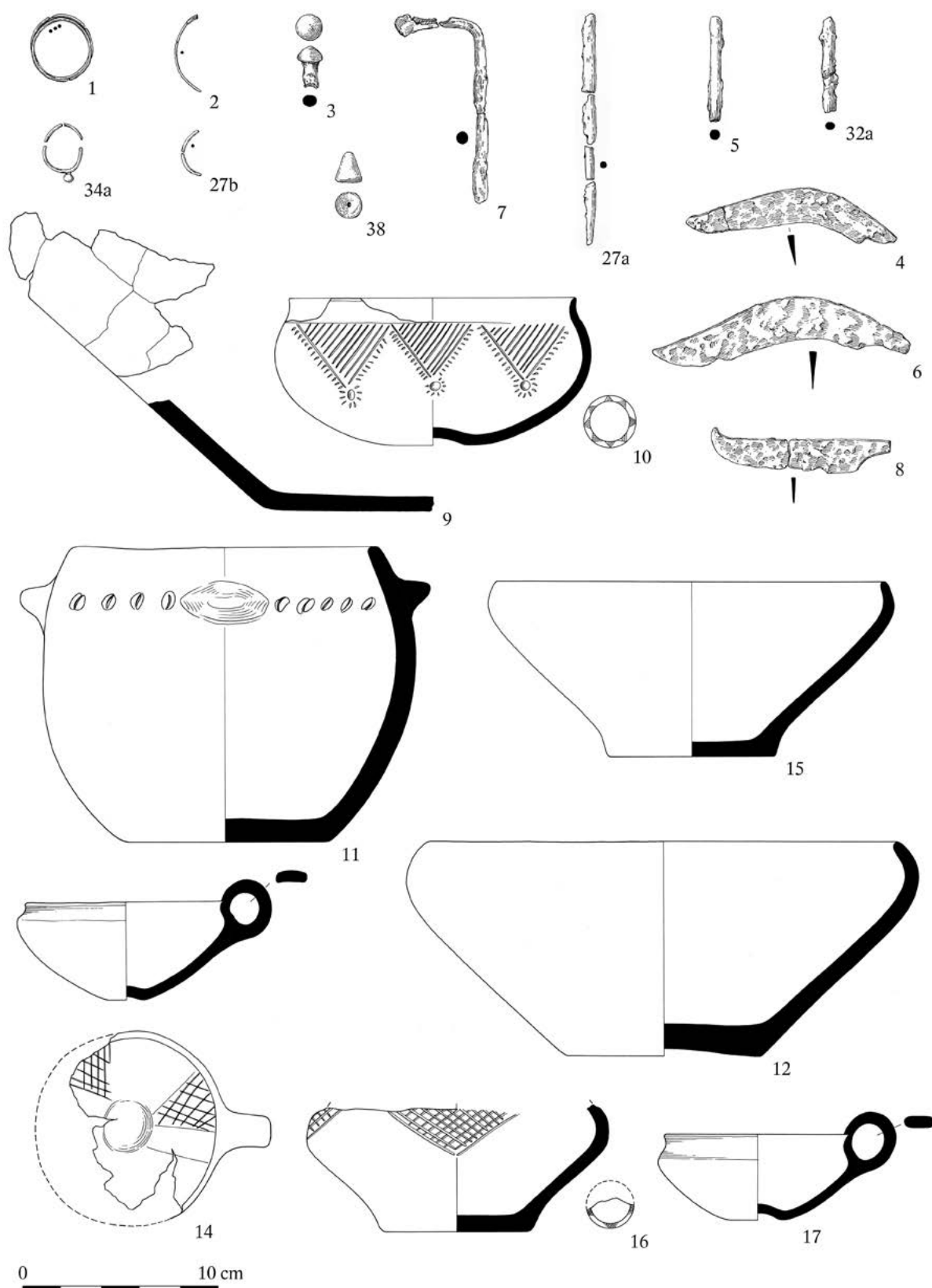
A

Tab. 70: Seloutky H8/2012 – „Na Štastných“.

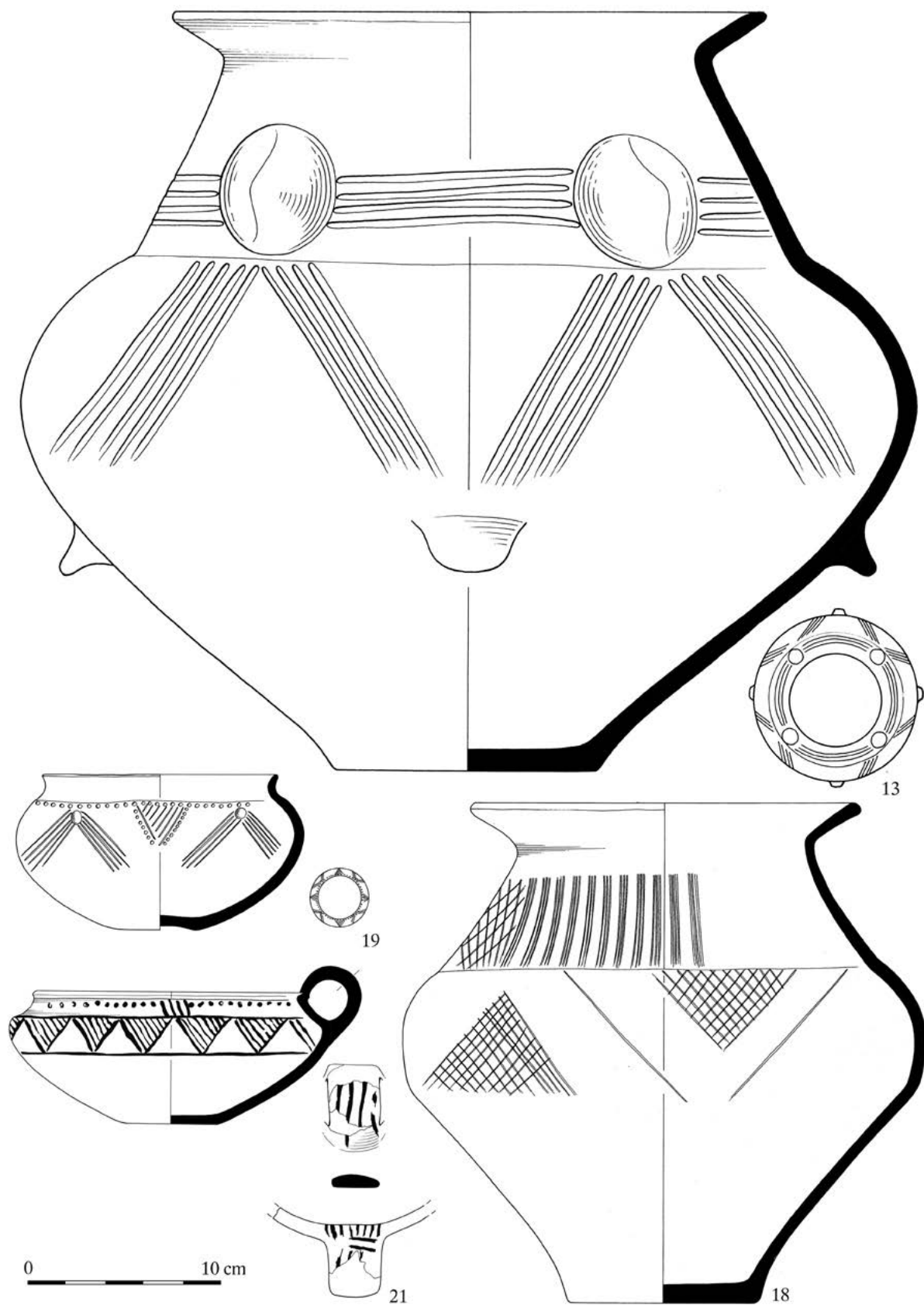
20. Kresebné přílohy

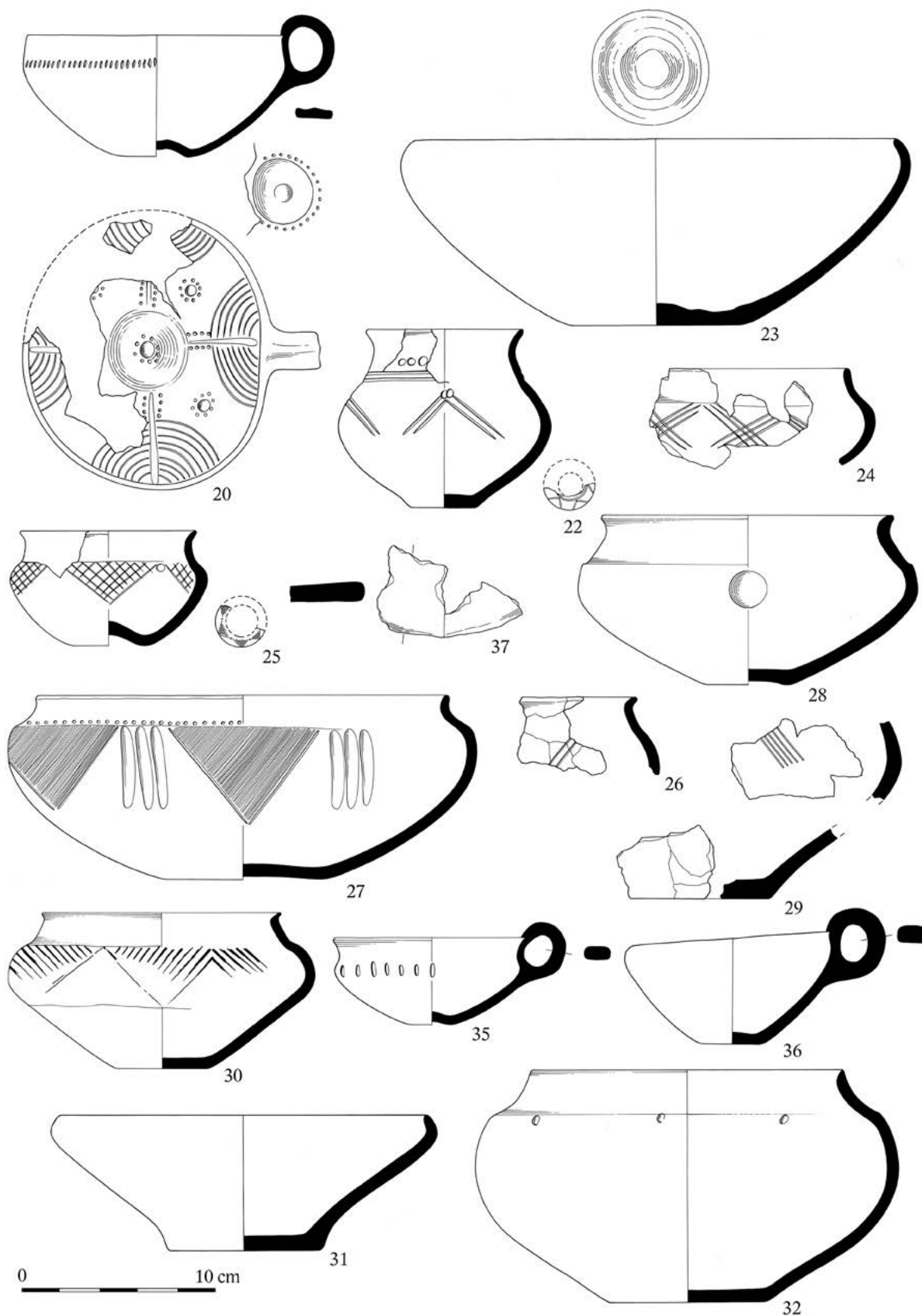
Tab. 71: Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“.

20. Kresebné přílohy

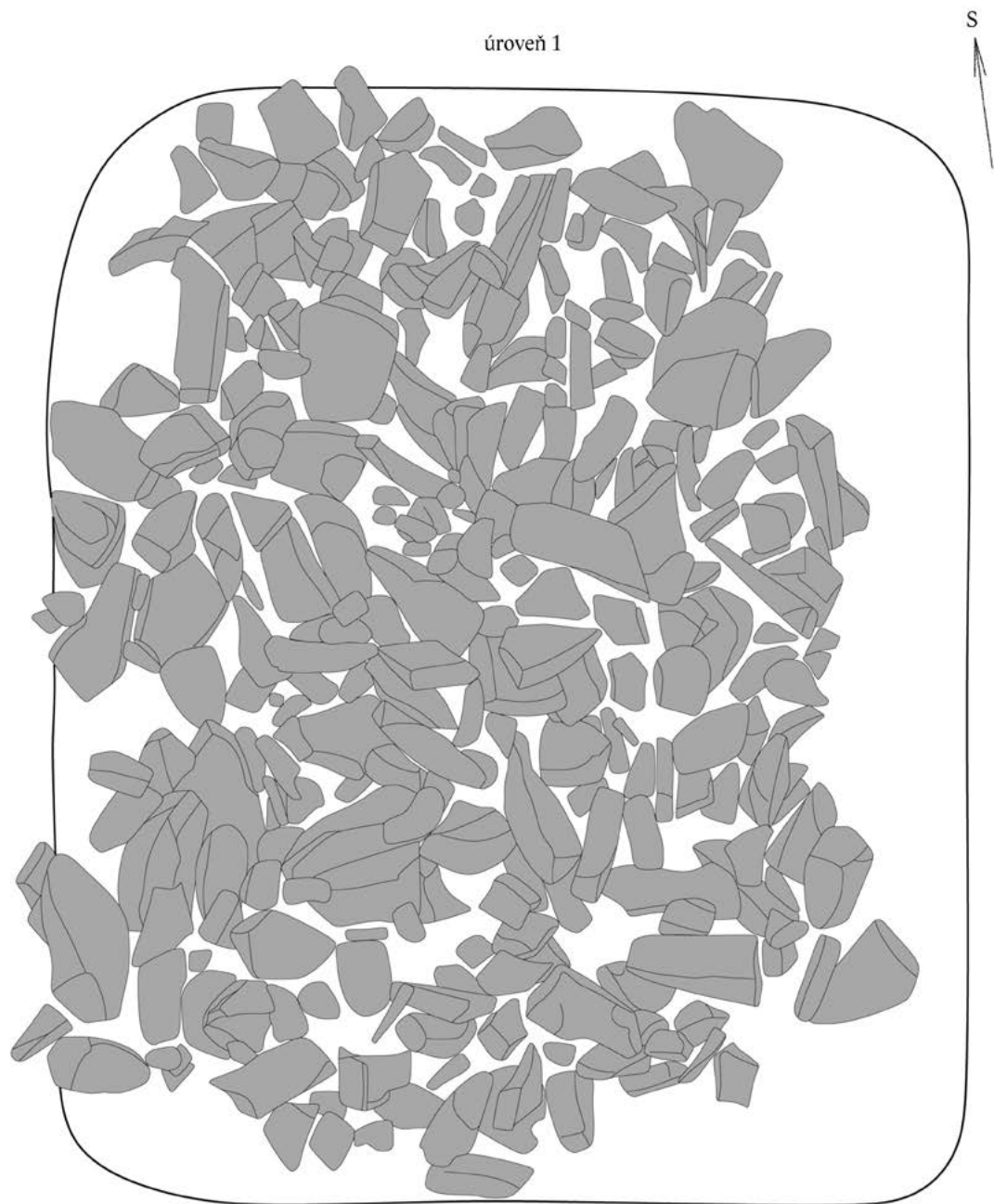
Tab. 72: Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“.

Tab. 73: Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“.

A

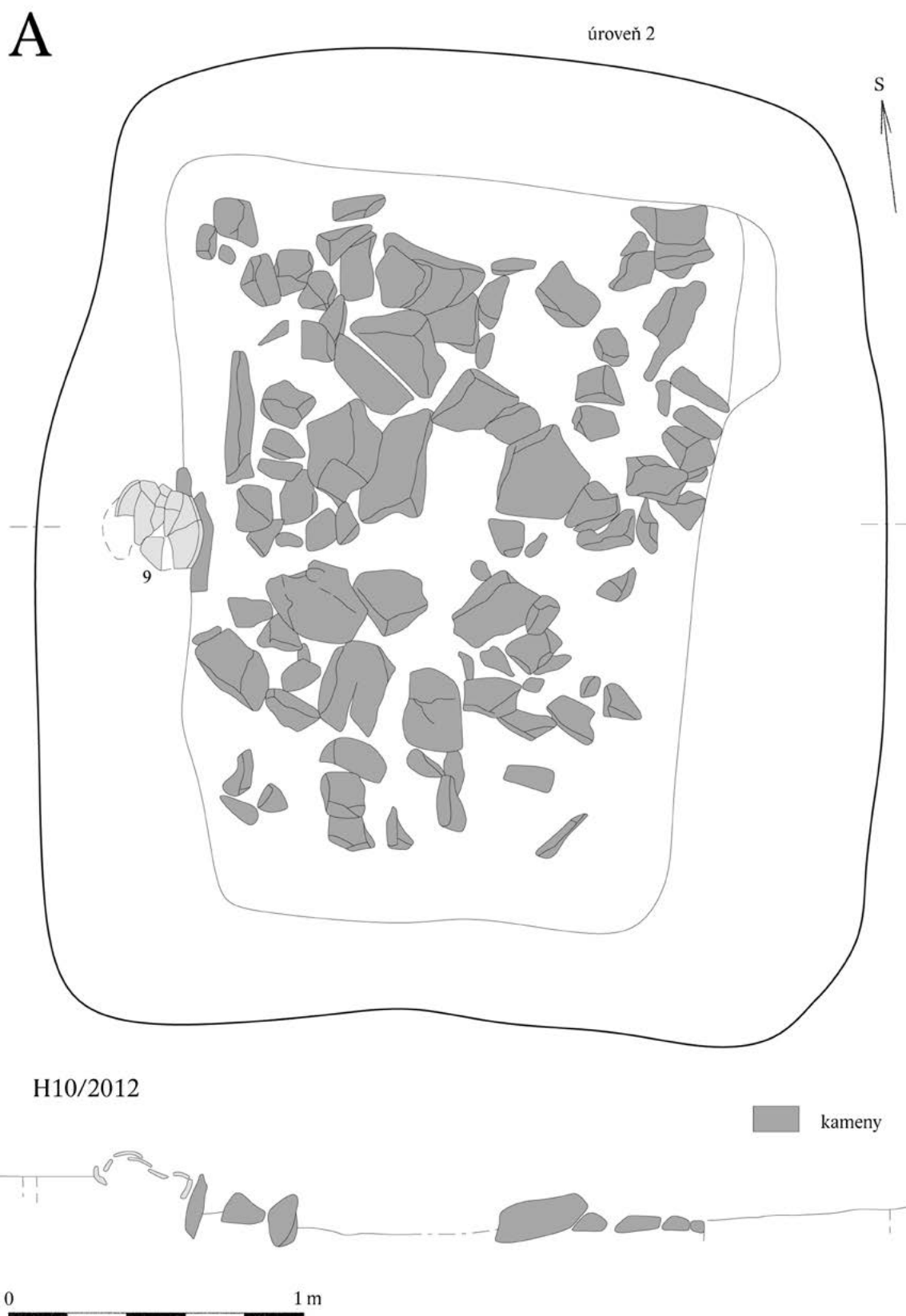

H10/2012

 kameny

0 1 m

Tab. 74: Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“.

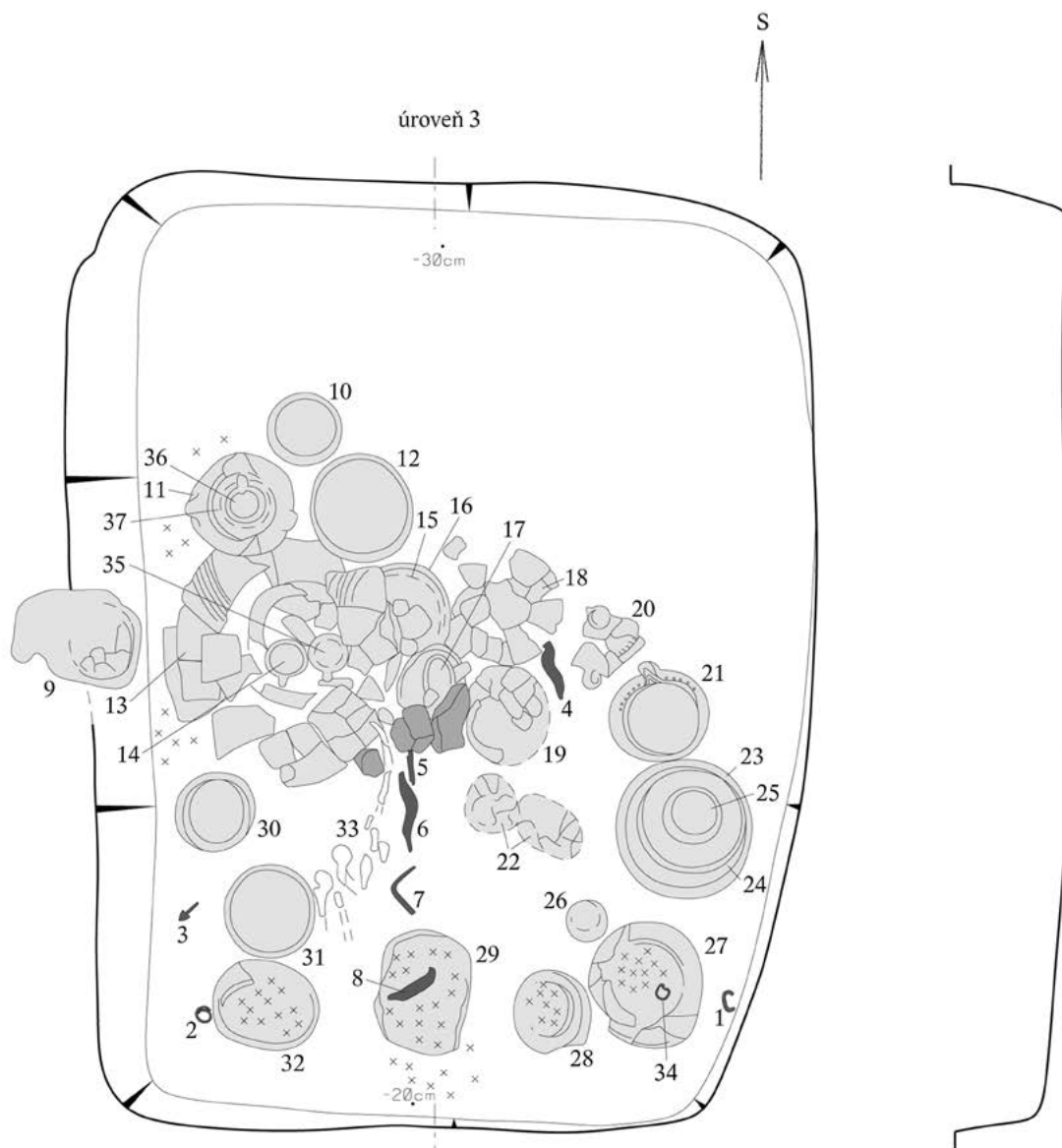

Tab. 75: Seloutky H10/2012 – „Na Šťastných“.

A

B

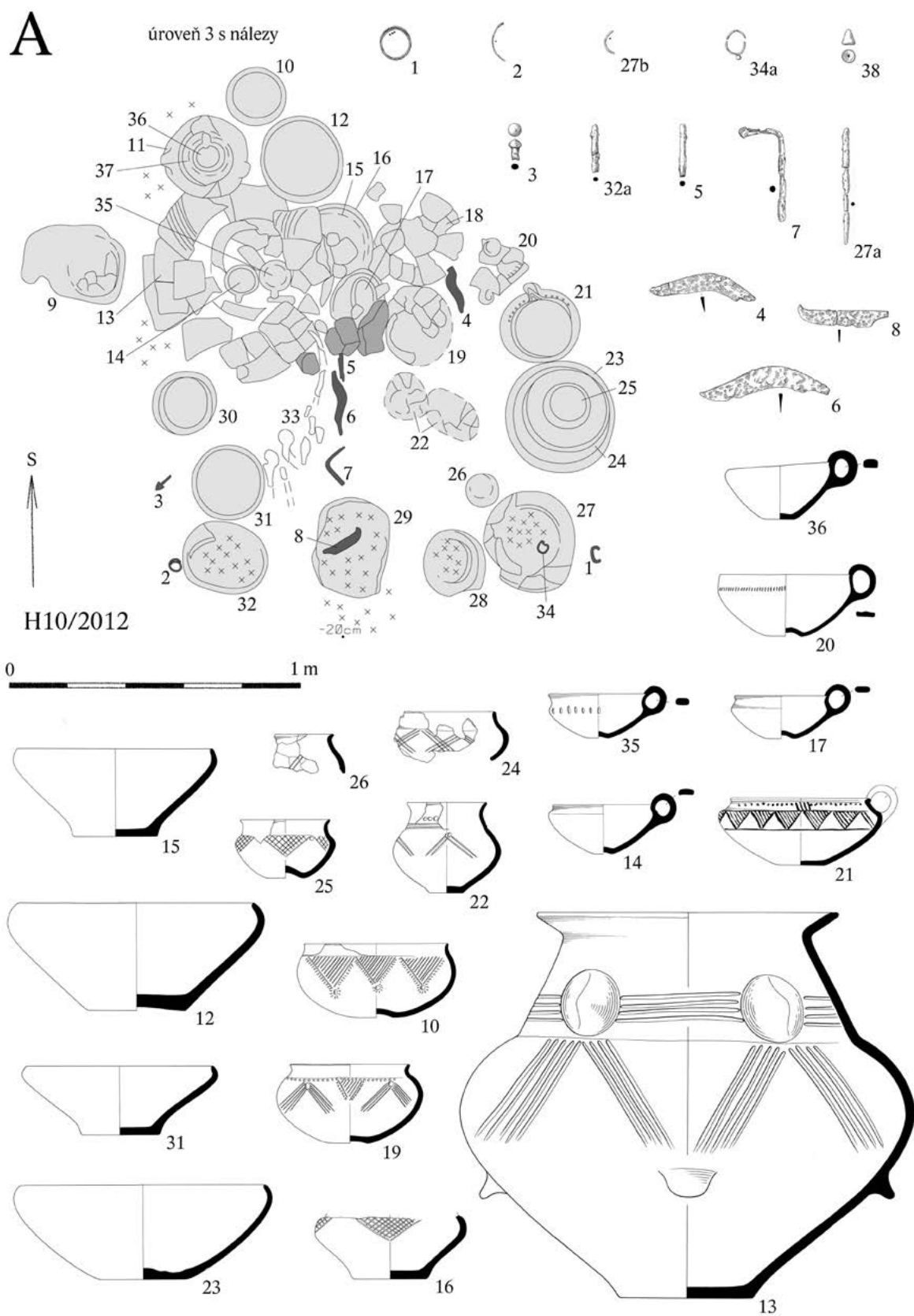

H10/2012

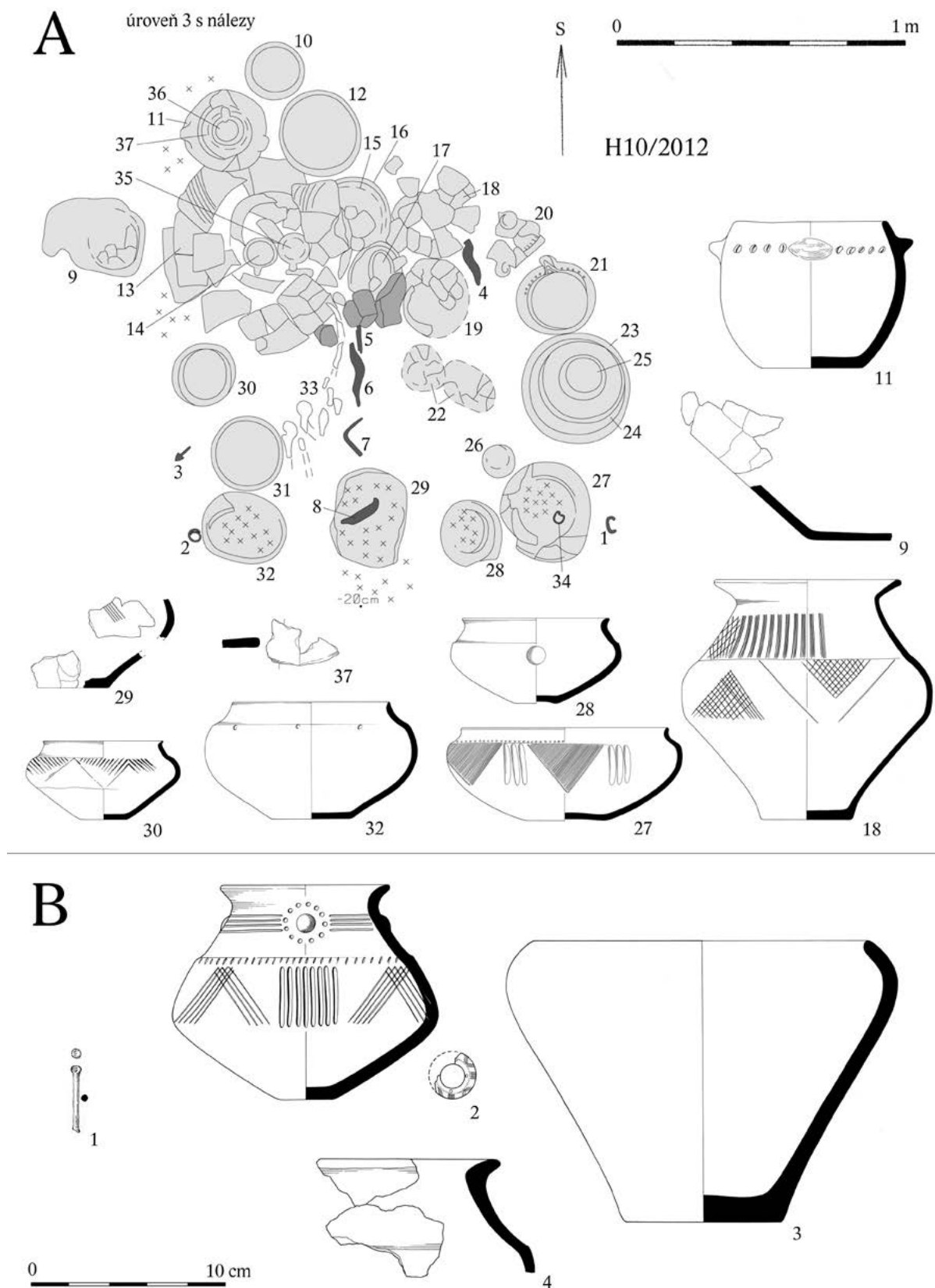
x x x kremace
■ kameny

0 1 m

Tab. 76: Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“.

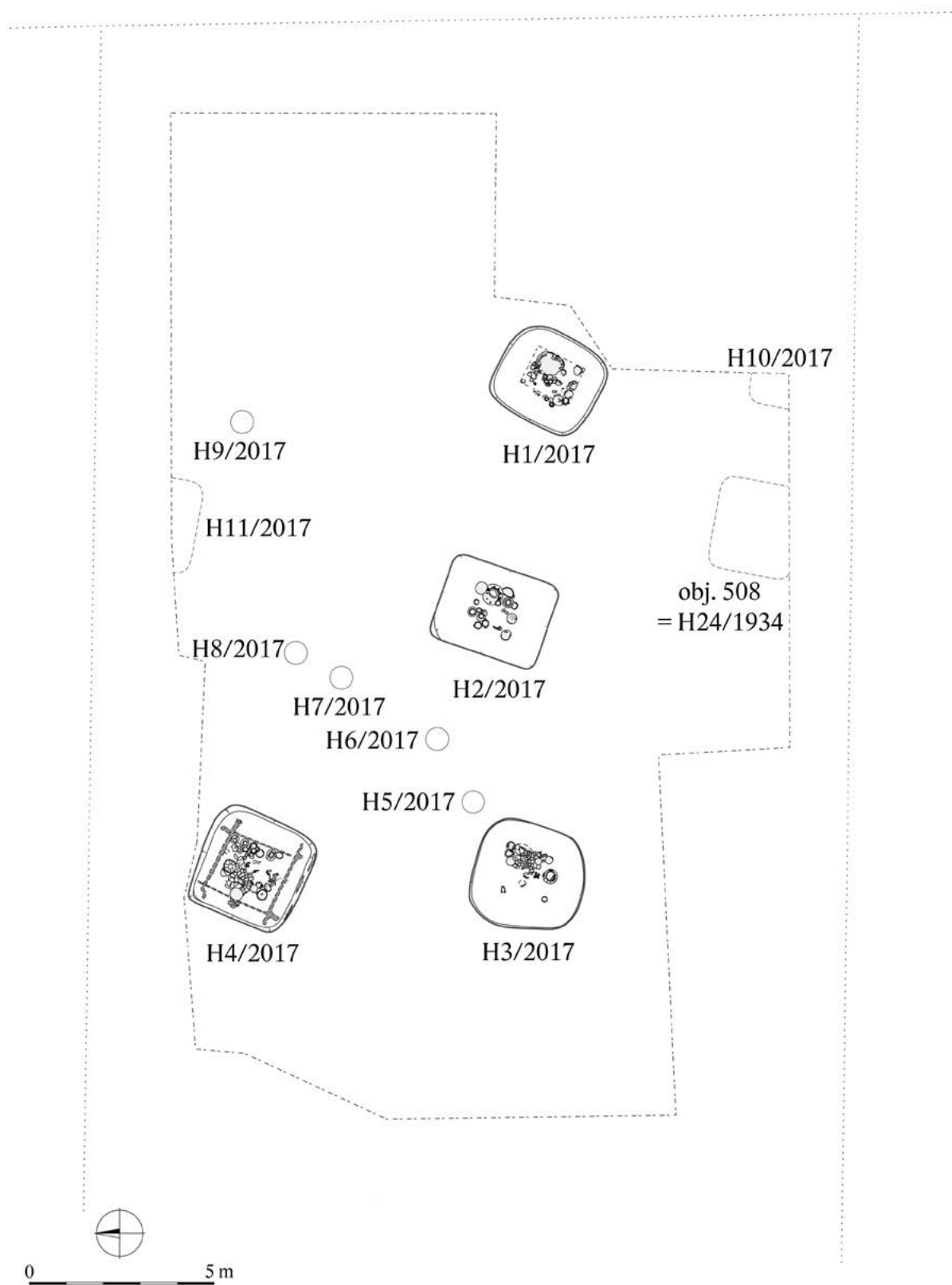
Tab. 77: Seloutky H10/2012 – „Na Štastných“.

Tab. 78: Seloutky H10/2012 (A) a H9/2012 (B) – „Na Štátných“.

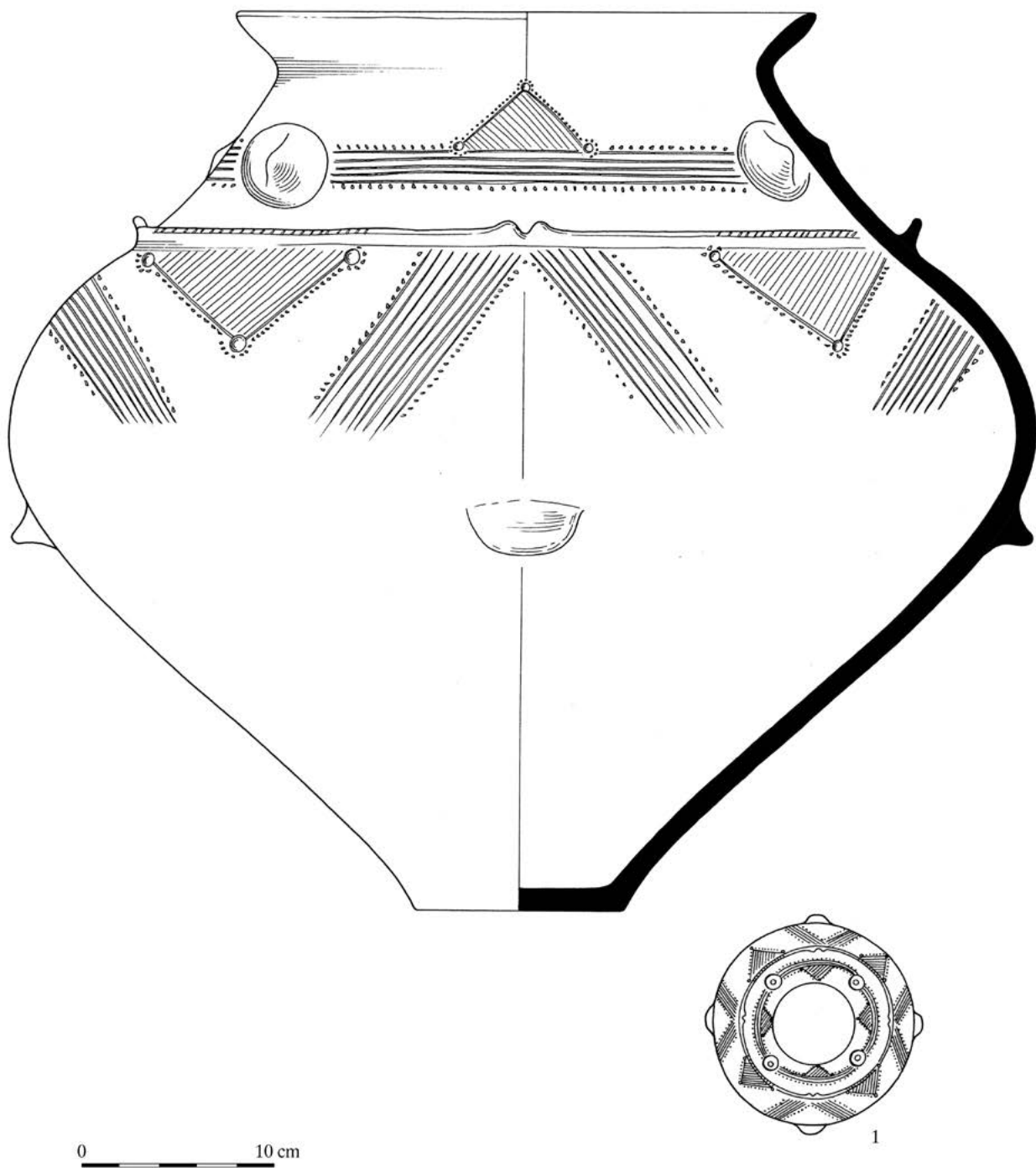
20. Kresebné přílohy

Tab. 79: Seloutky H1/2017–H11/2017 – „Na Šťastných“, celkový plán parcely Trnečková – Barák. Obj. 508 byl ztotožněn s hrobem Seloutky H24/1934 – „Na Šťastných“ (D. Vitulová a M. Holemá).

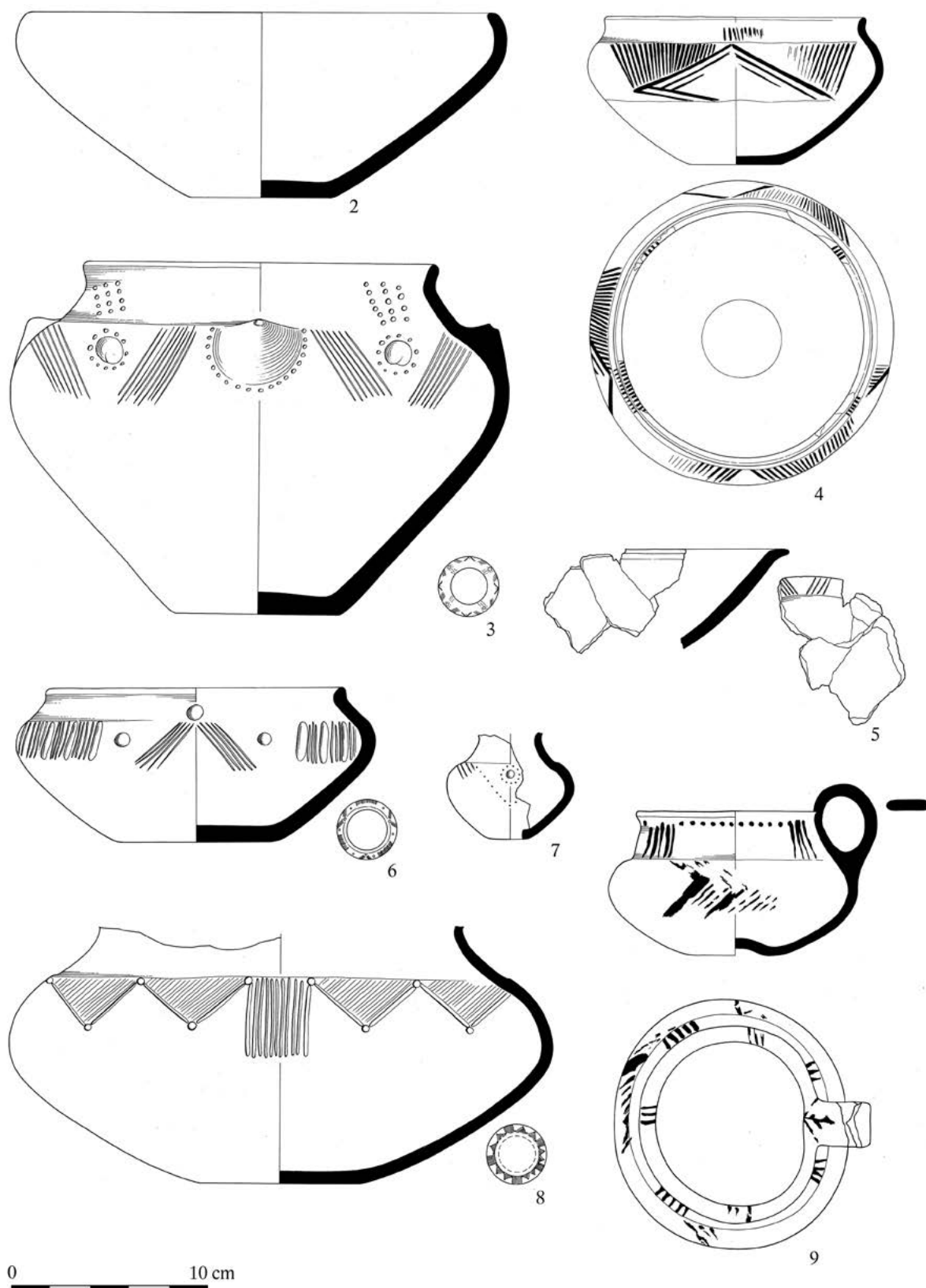
20. Kresebné přílohy

Tab. 80: Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“.

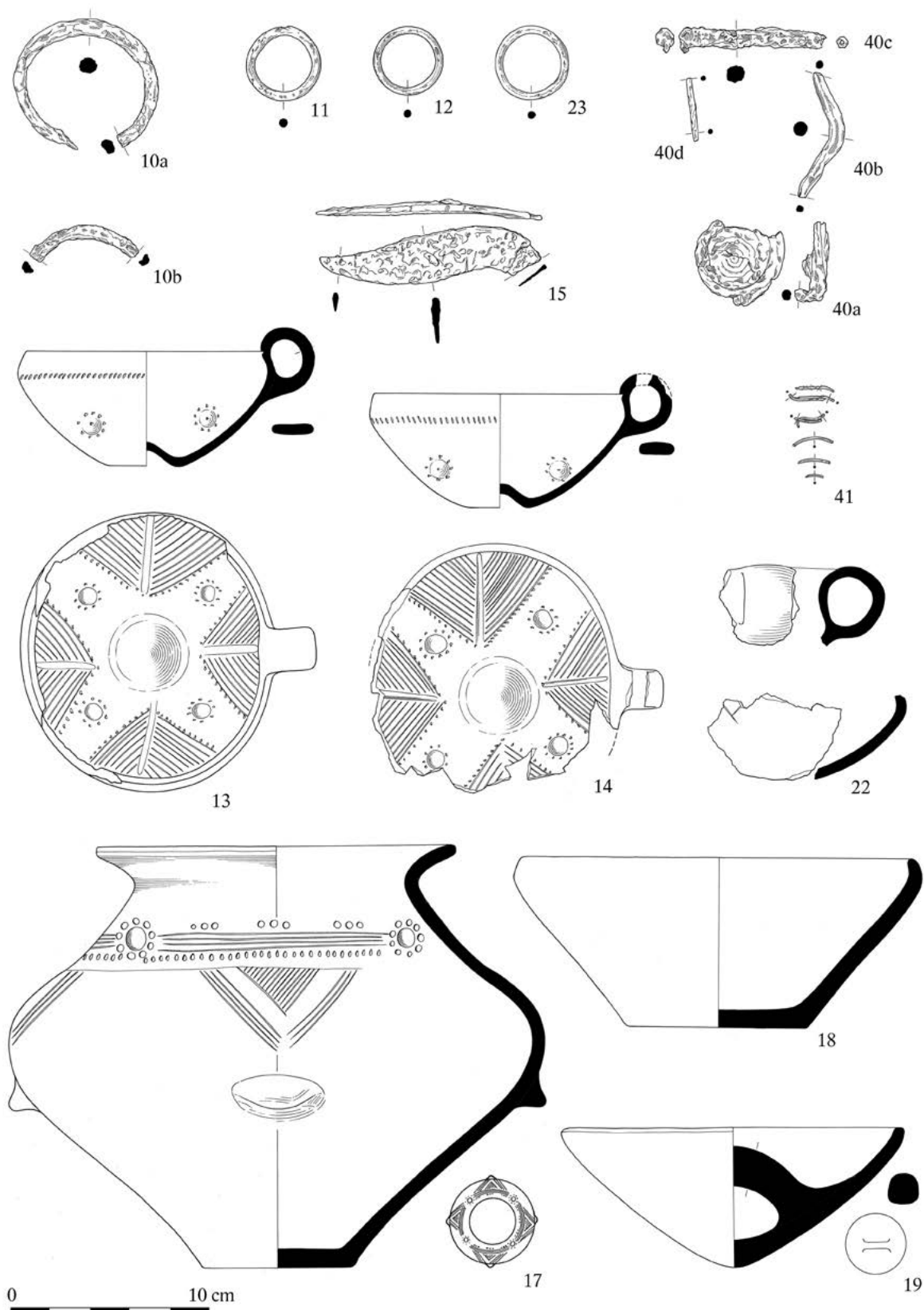
20. Kresebné přílohy

Tab. 81: Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“.

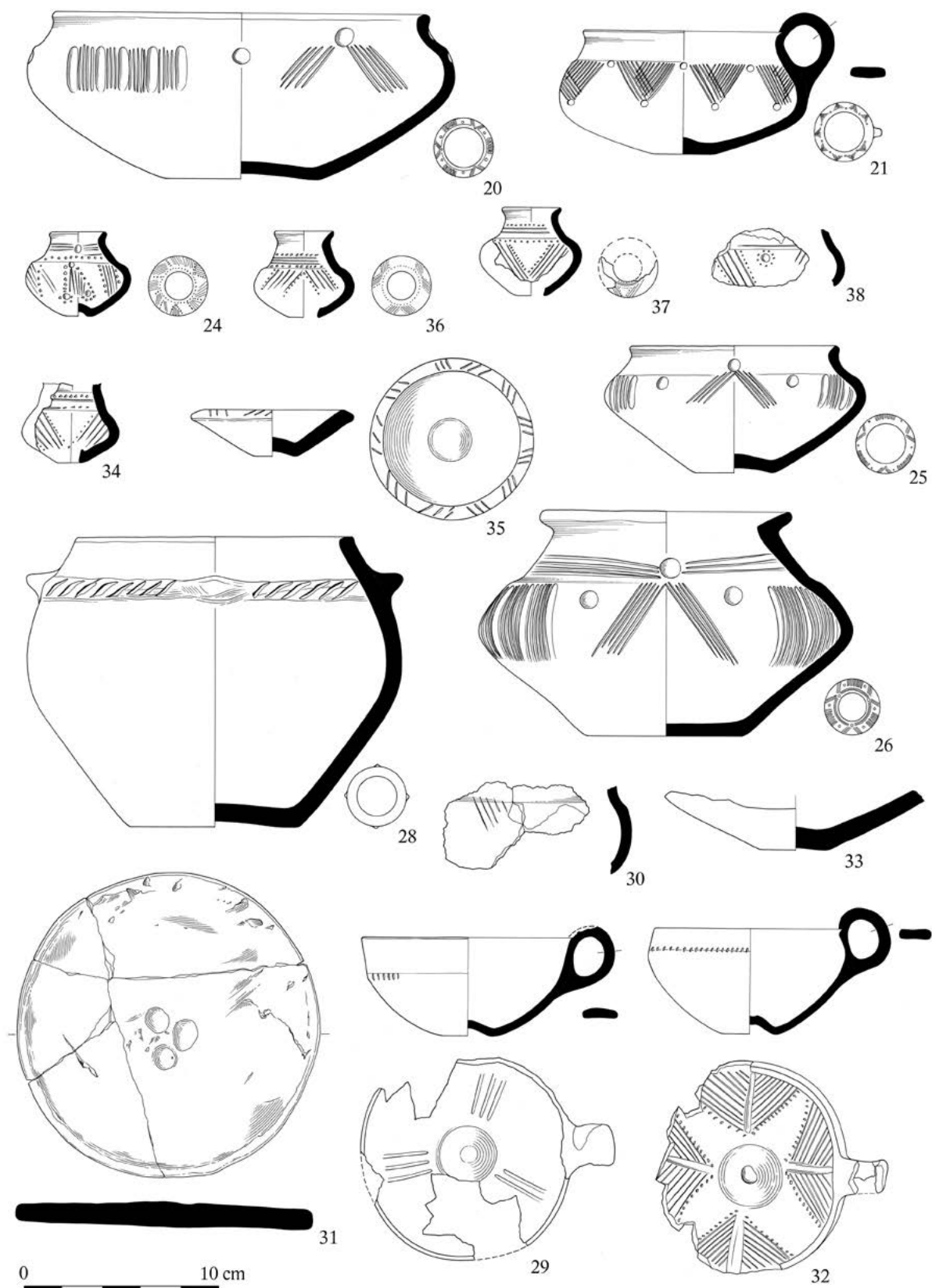
20. Kresebné přílohy

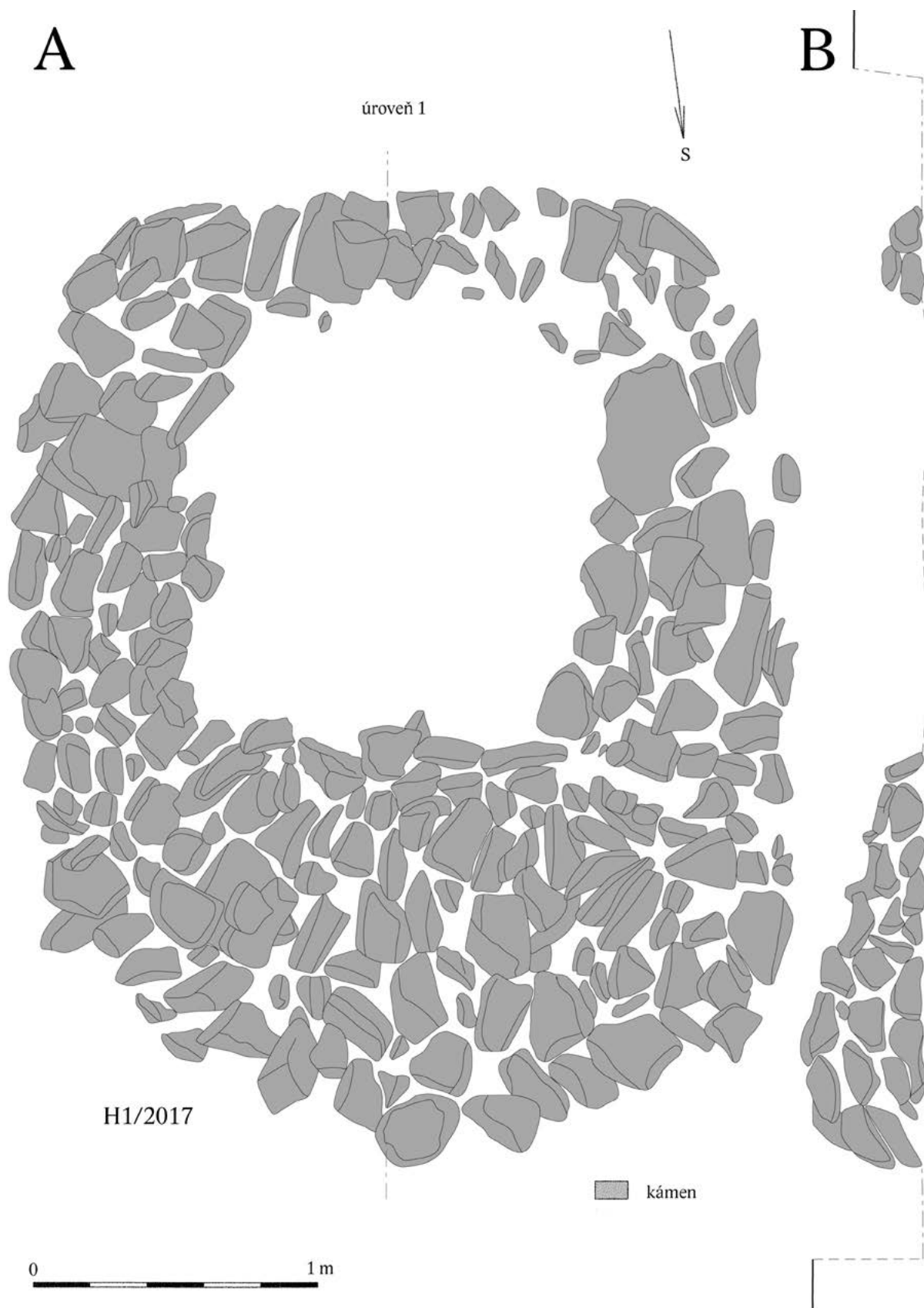
Tab. 82: Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“.

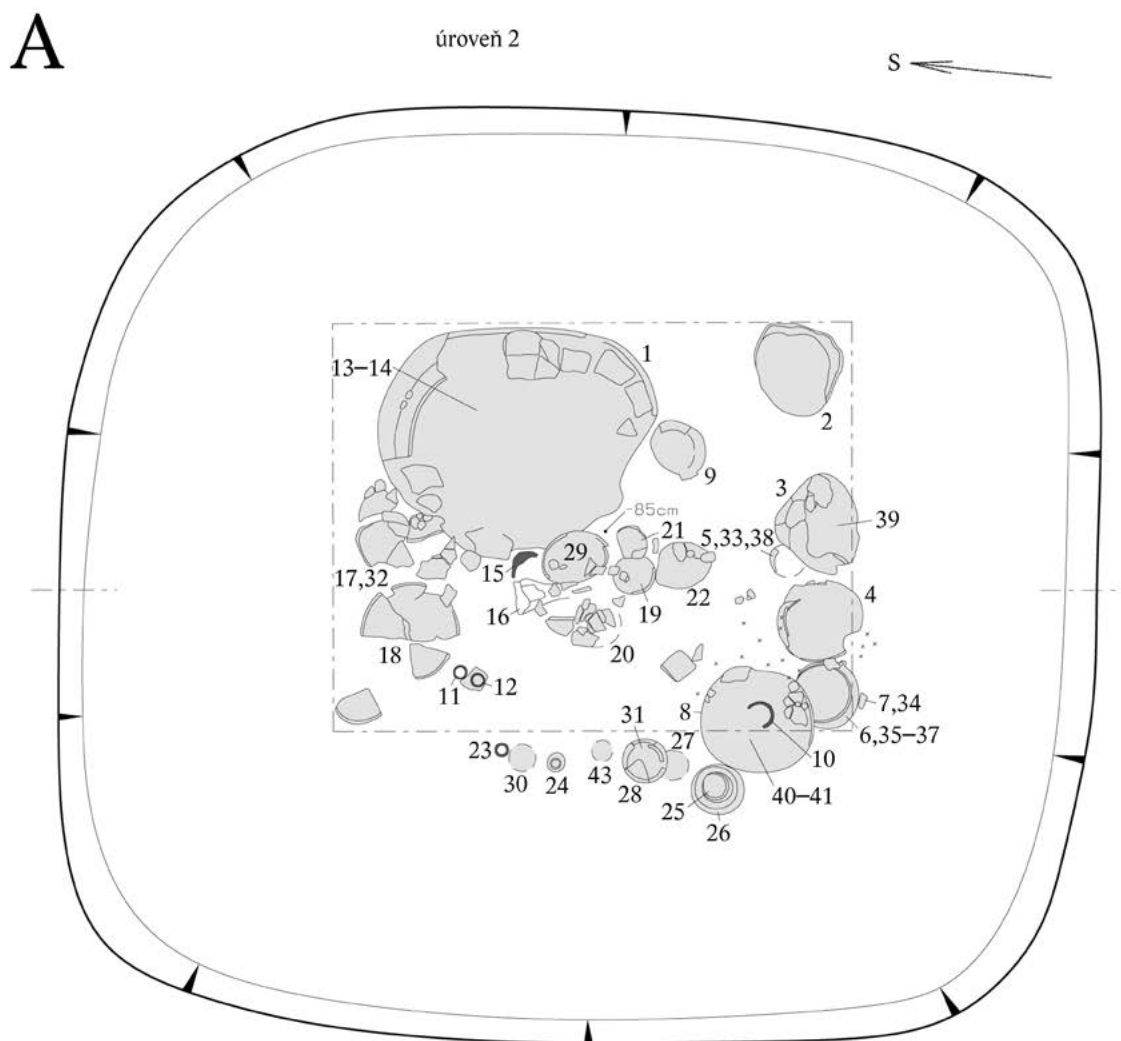
20. Kresebné přílohy

Tab. 83: Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“.

Tab. 84: Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“.

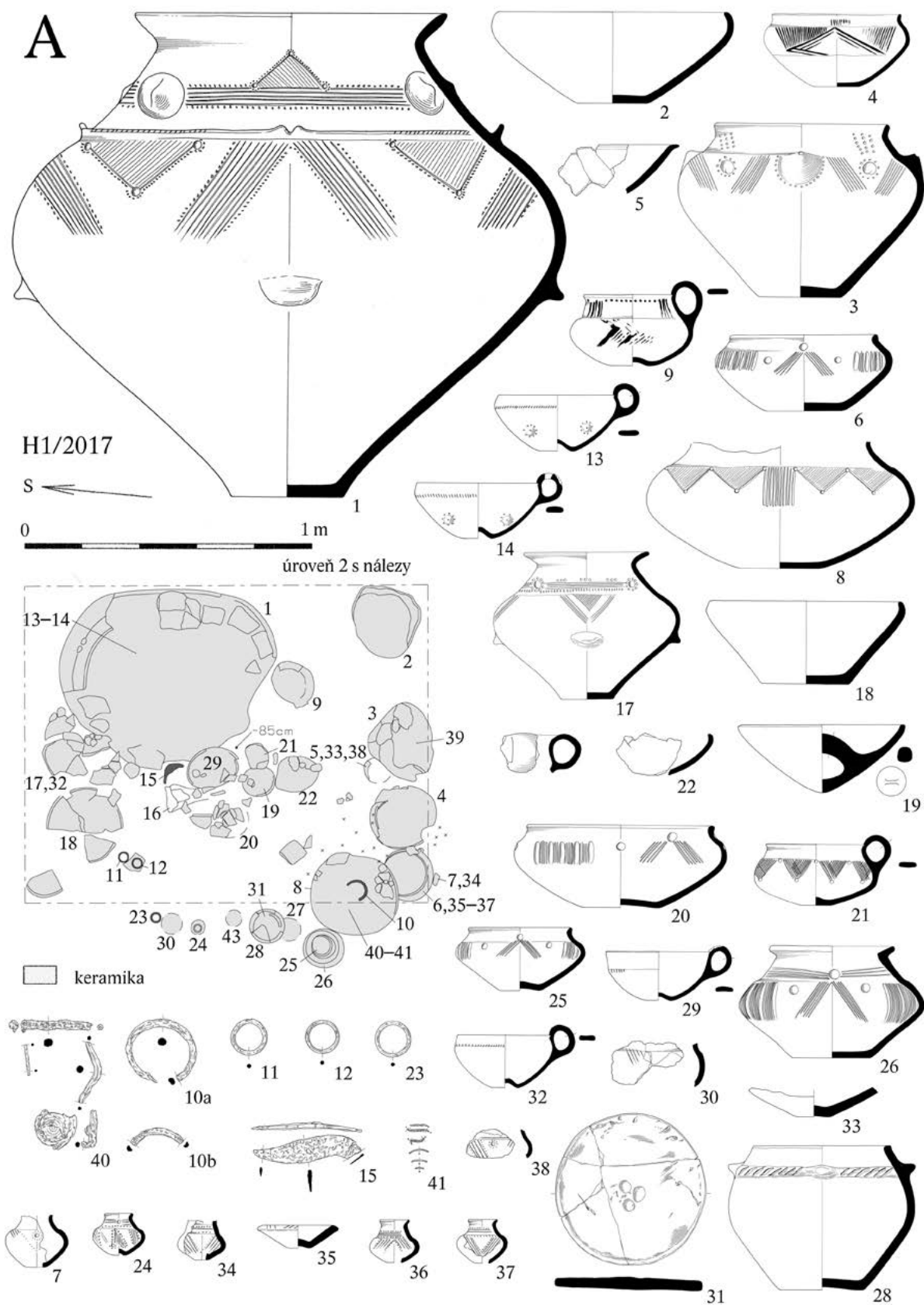
H1/2017

x x x kremace

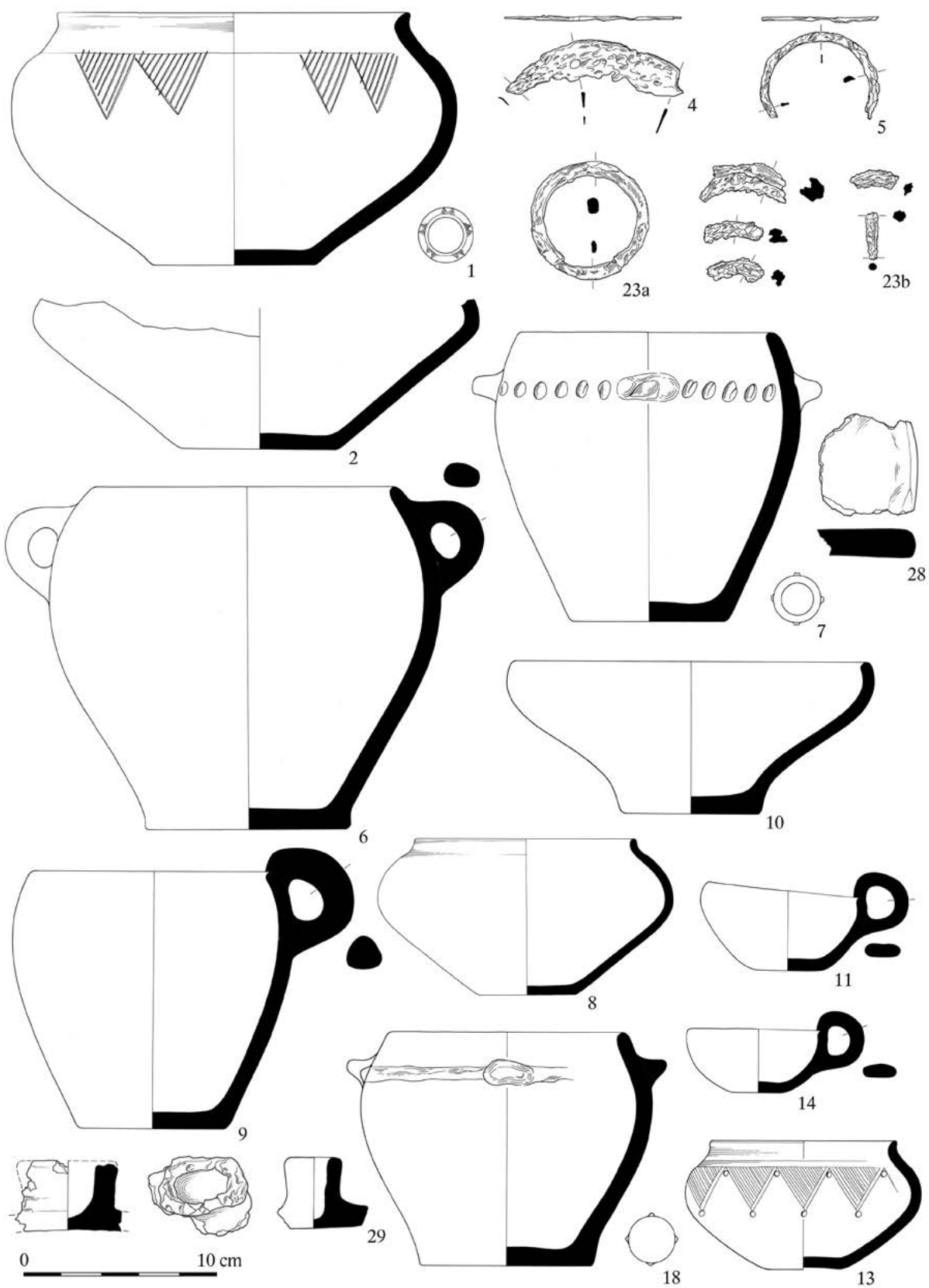

0 1 m

Tab. 85: Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“.

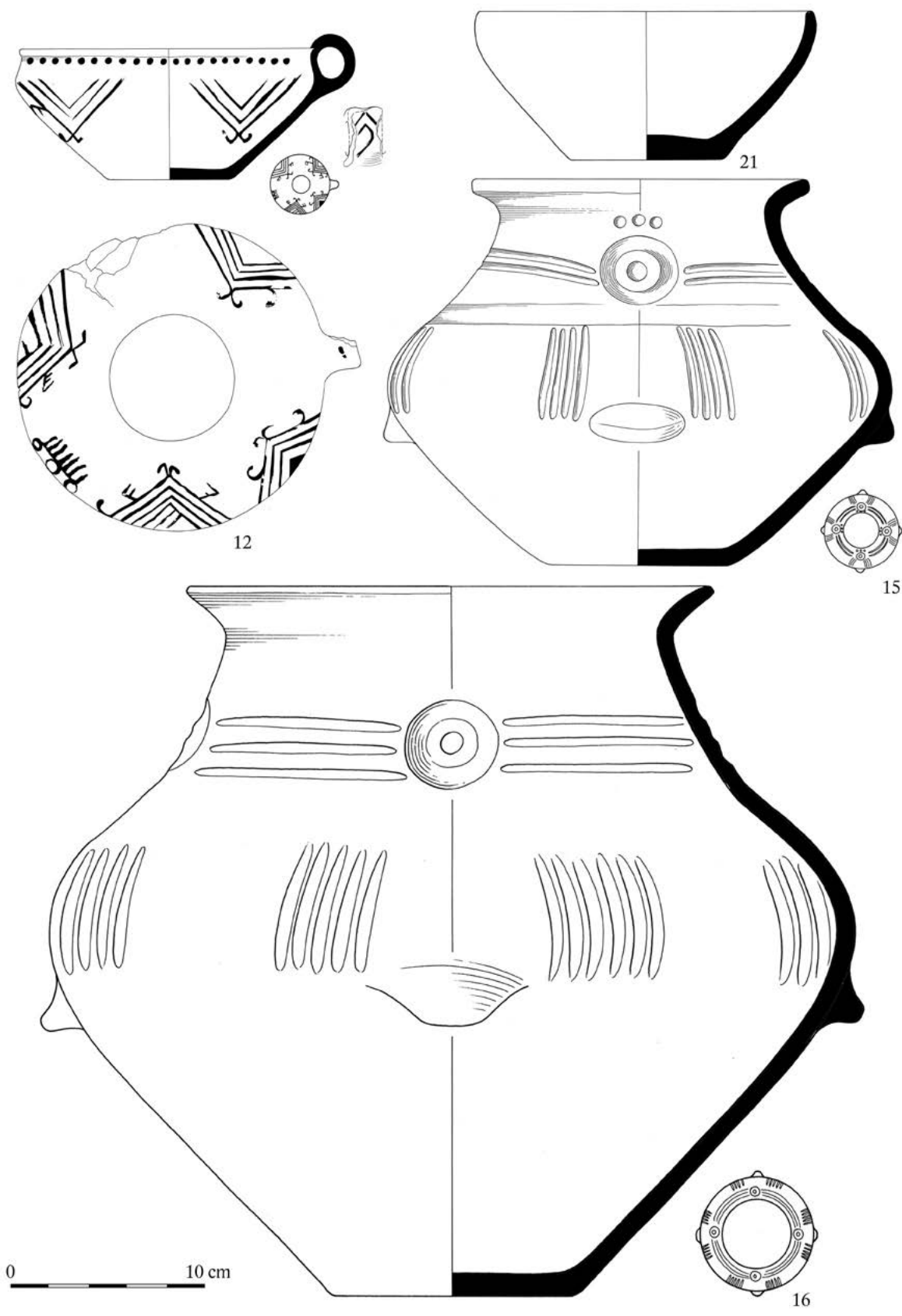
Tab. 86: Seloutky H1/2017 – „Na Štastných“.

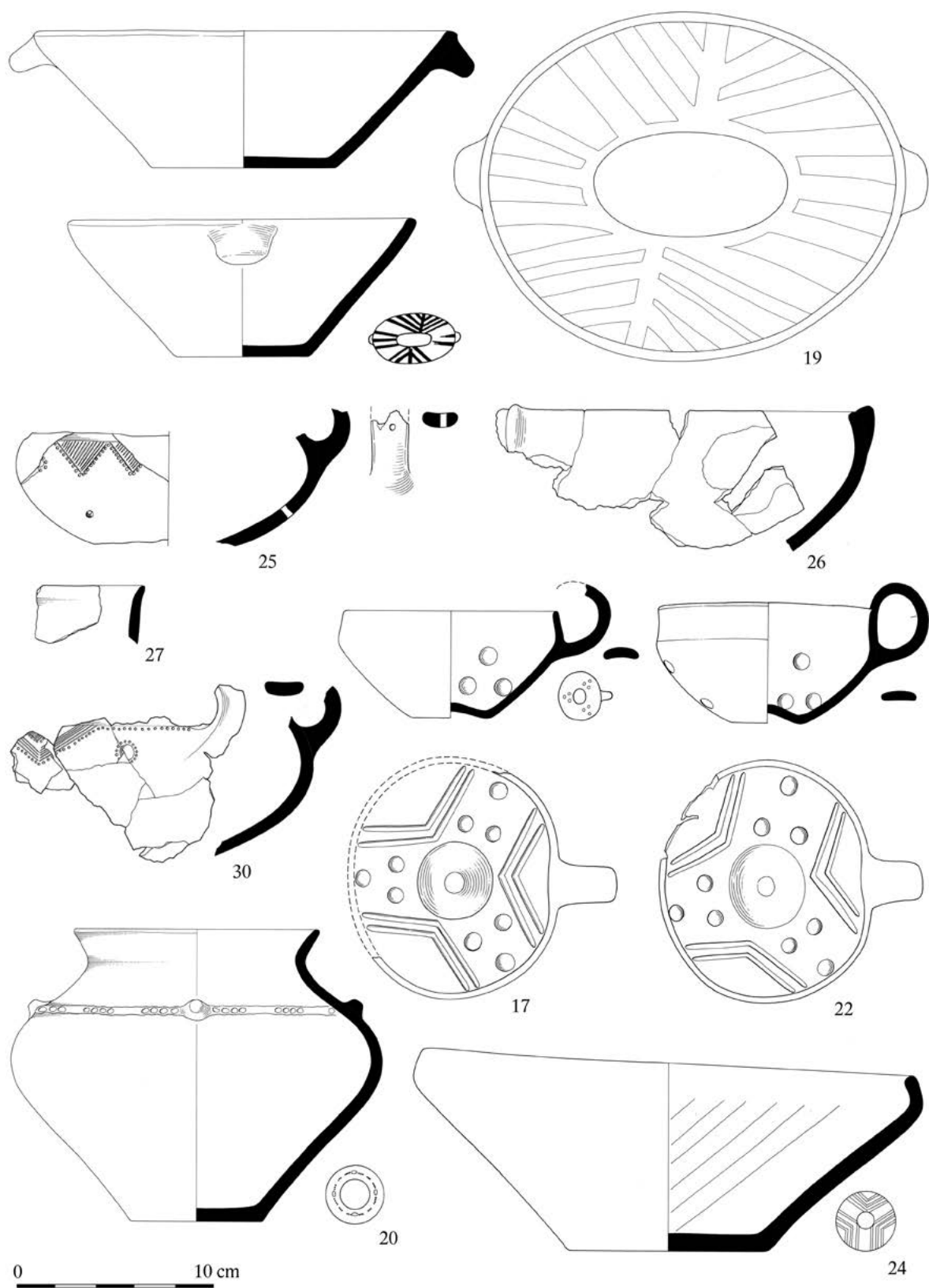
Tab. 87: Seloutky H2/2017 – „Na Štastných“.

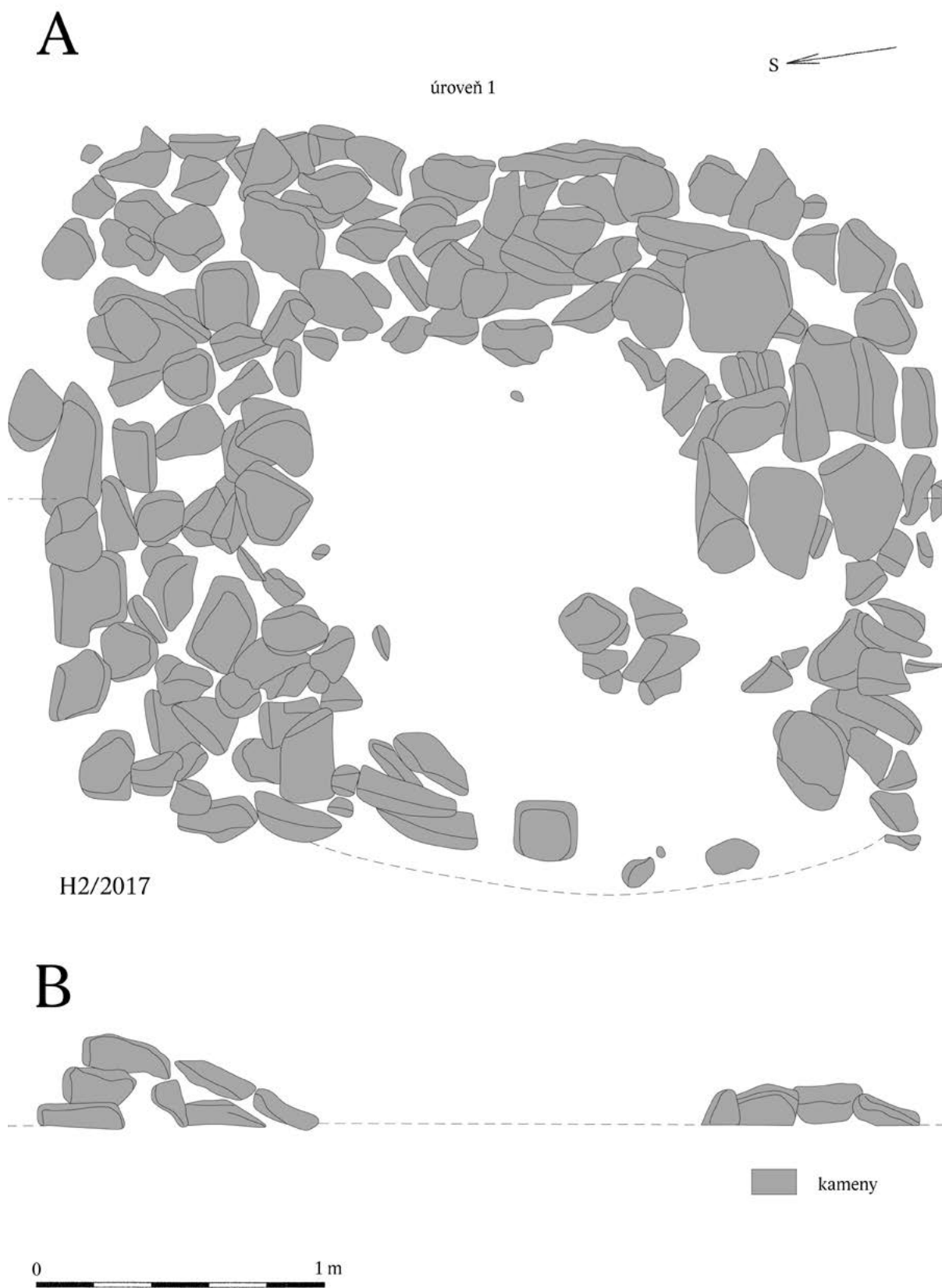
20. Kresebné přílohy

Tab. 88: Seloutky H2/2017 – „Na Štastných“.

Tab. 89: Seloutky H2/2017 – „Na Štastných“.

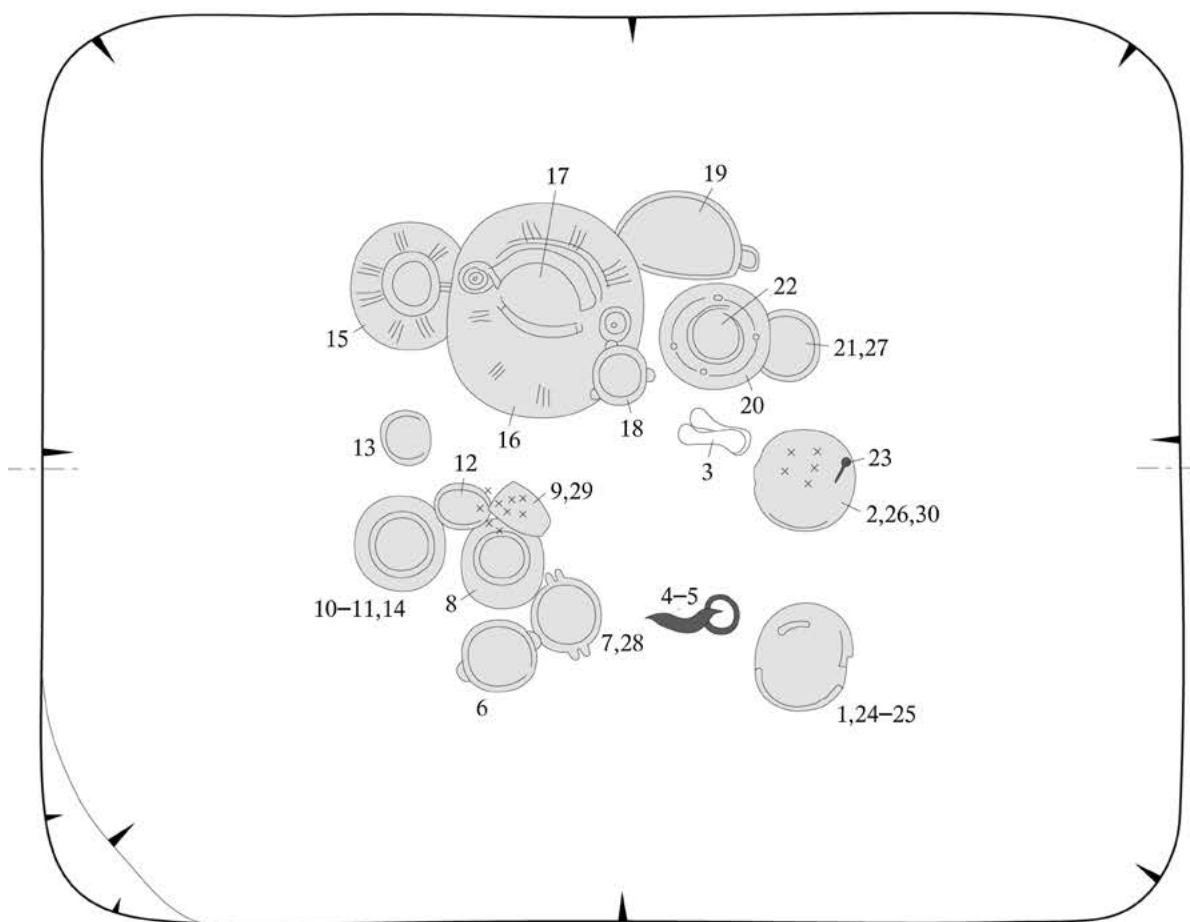
Tab. 90: Seloutky H2/2017 – „Na Štastných“.

A

úroveň 2

S

H2/2017

x x x kremace

B

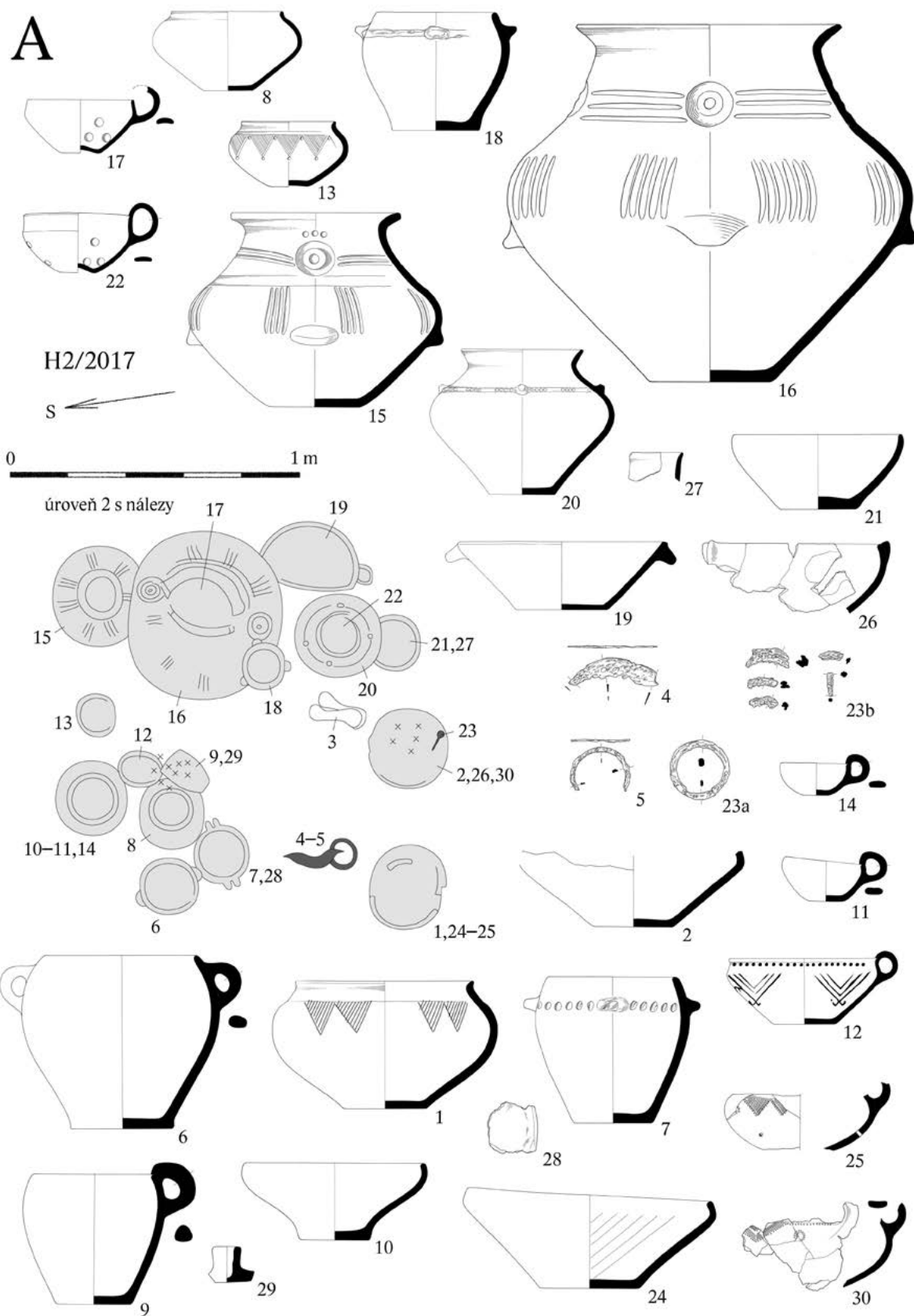

0 1 m

Tab. 91: Seloutky H2/2017 – „Na Šťastných“.

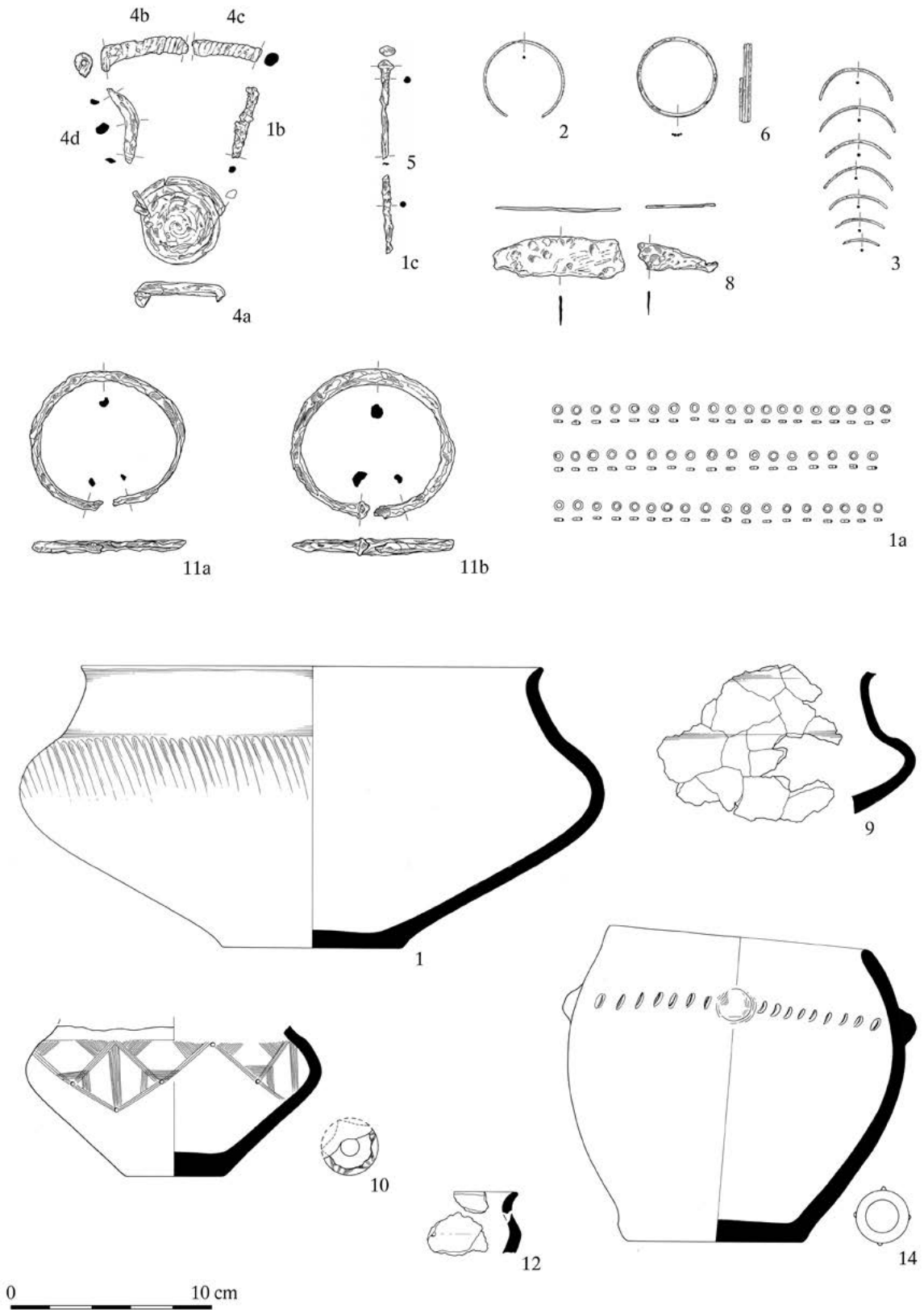
20. Kresebné přílohy

Tab. 92: Seloutky H2/2017 – „Na Štastných“.

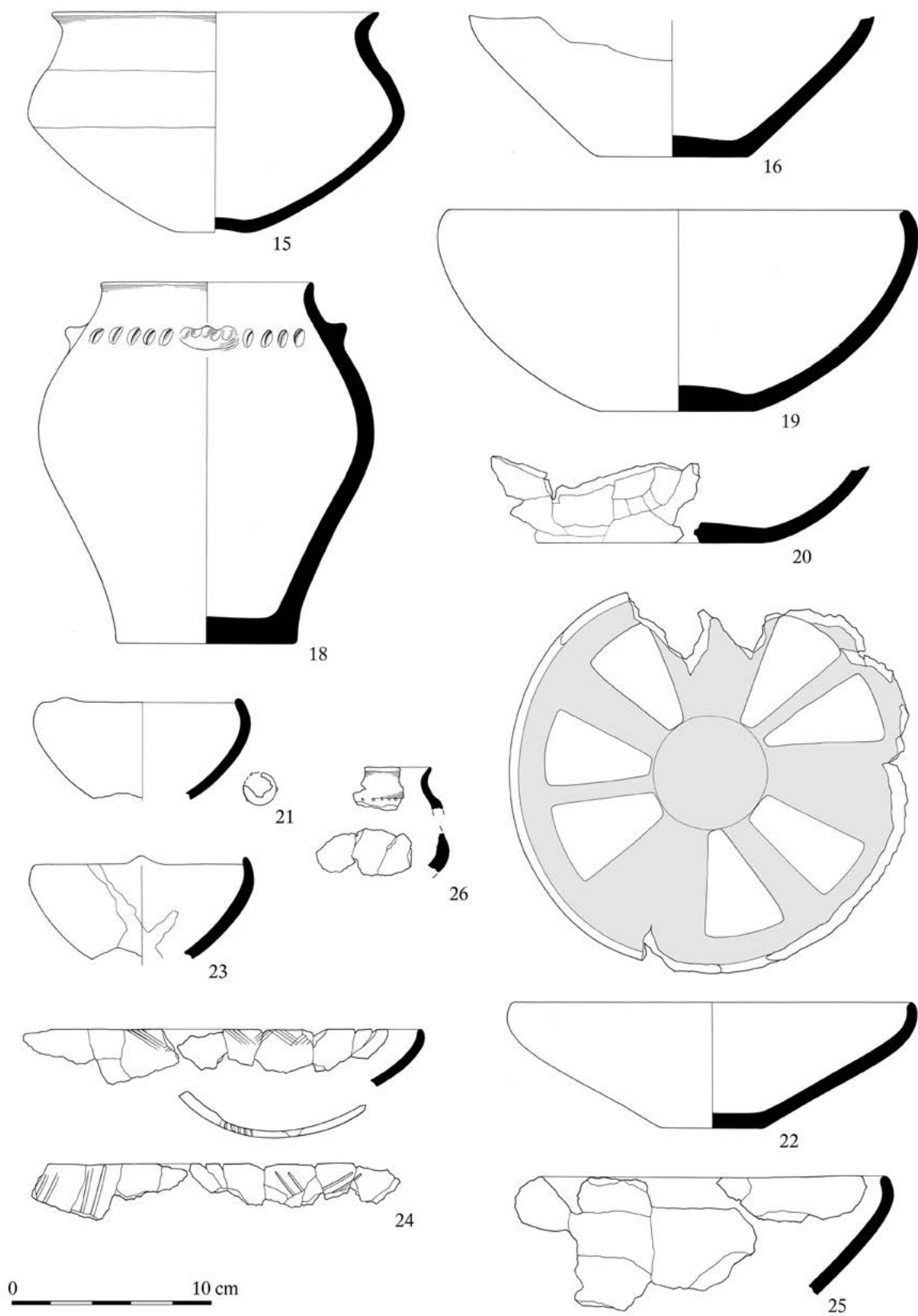
20. Kresebné přílohy

Tab. 93: Seloutky H3/2017 – „Na Šťastných“.

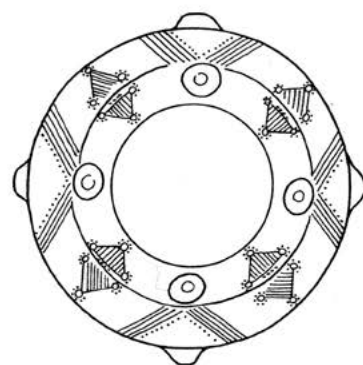
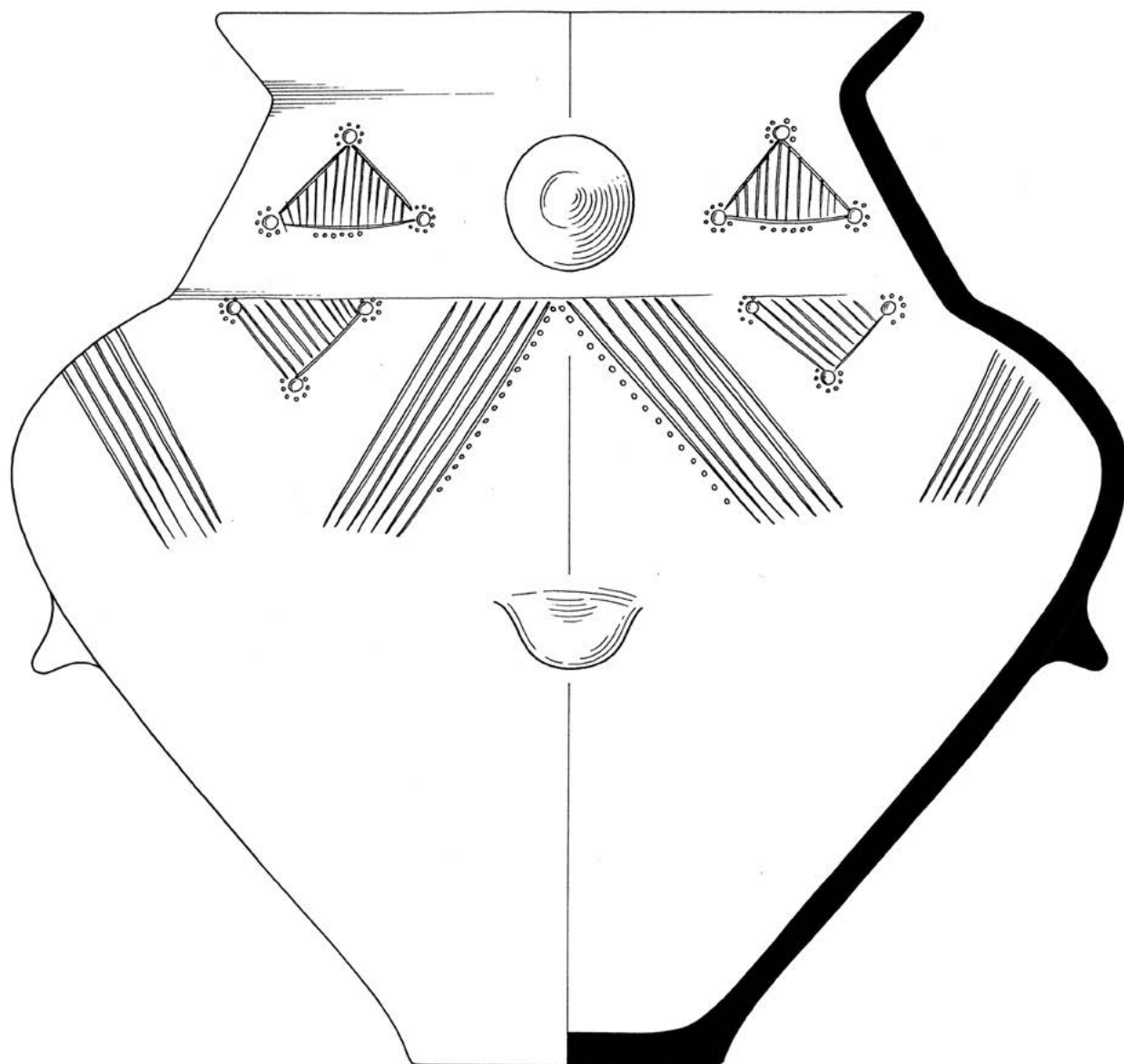
20. Kresebné přílohy

Tab. 94: Seloutky H3/2017 – „Na Štátných“.

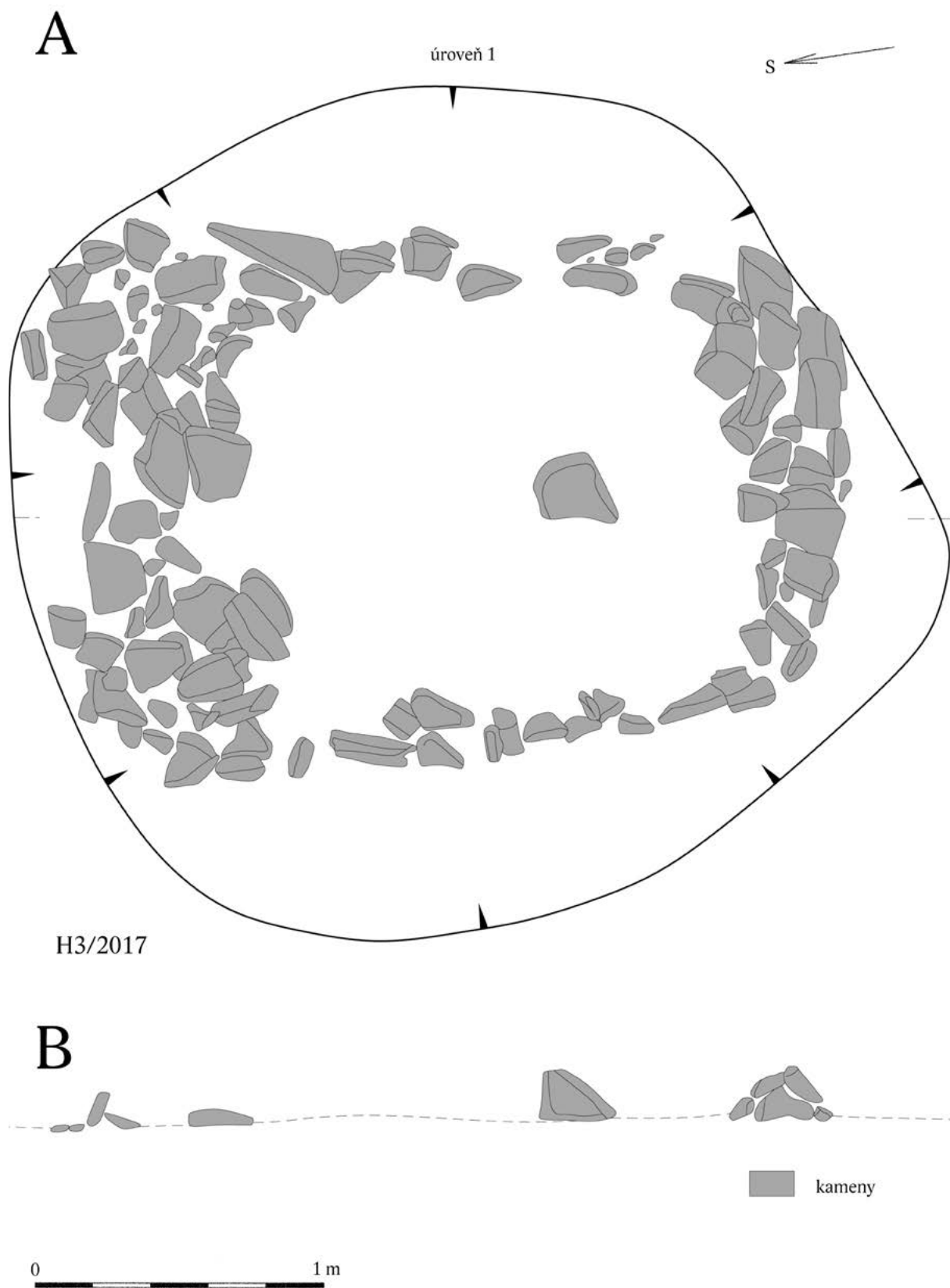
20. Kresebné přílohy

0 10 cm

17

Tab. 95: Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“.

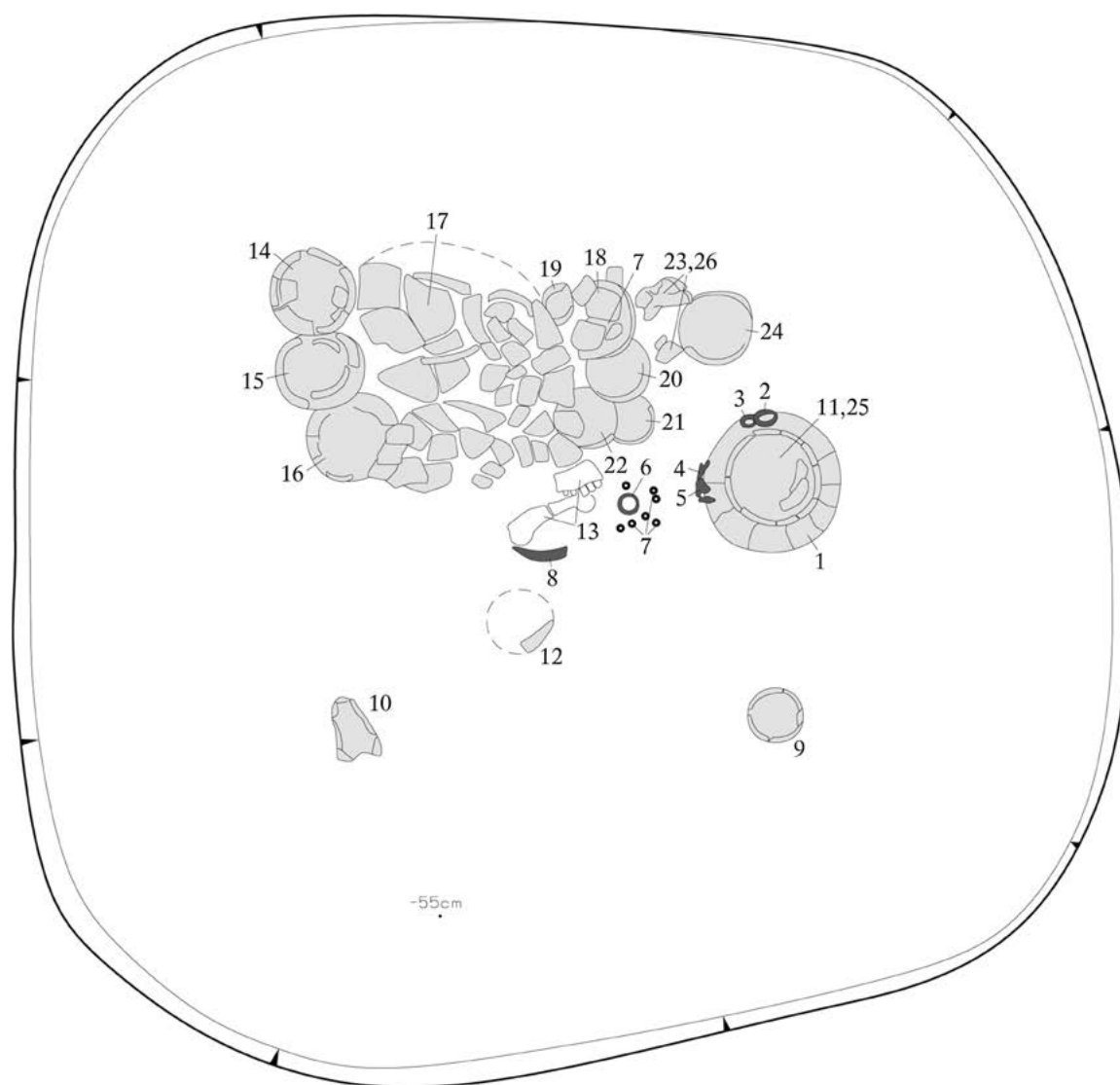
Tab. 96: Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“.

A

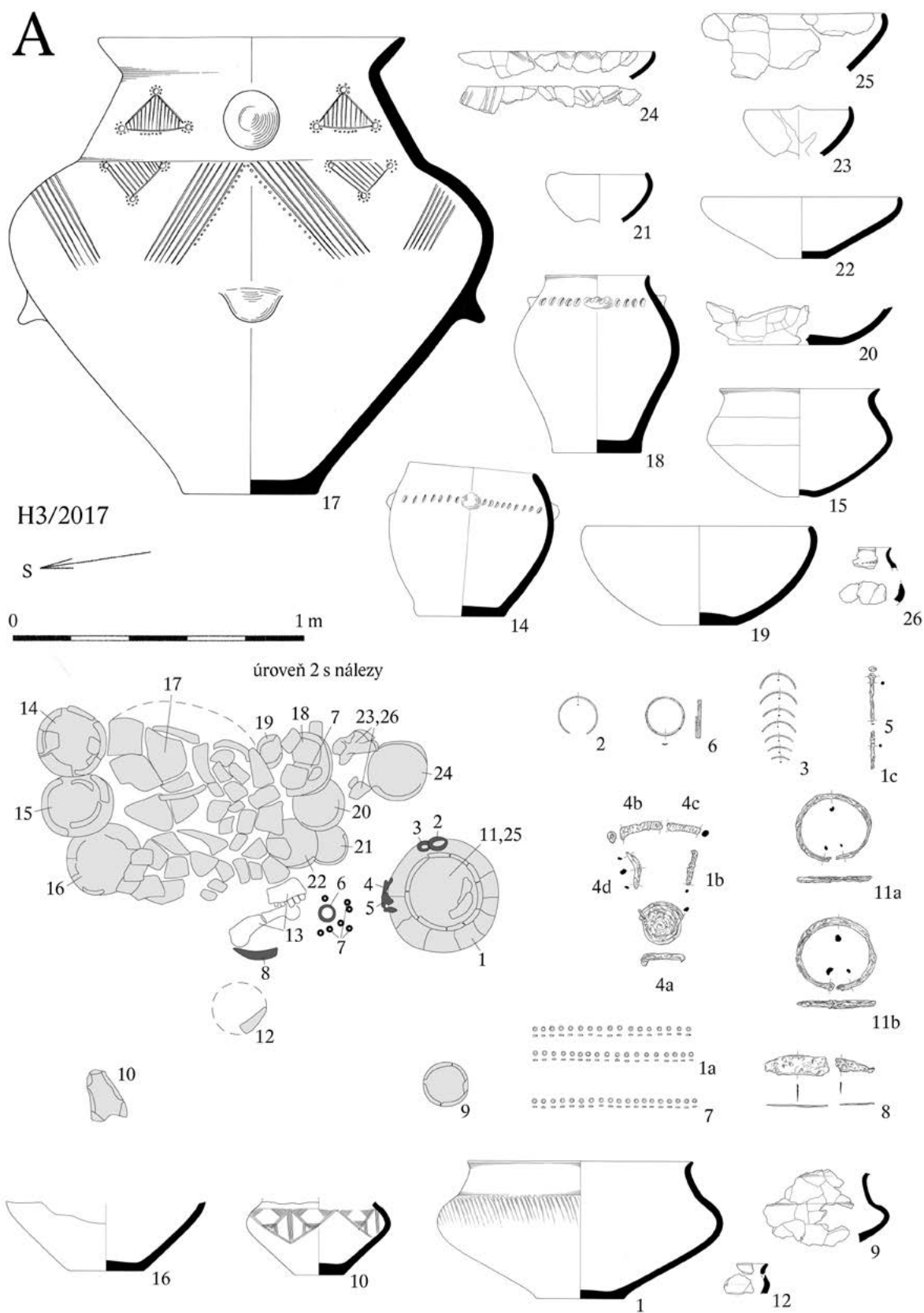
úroveň 2

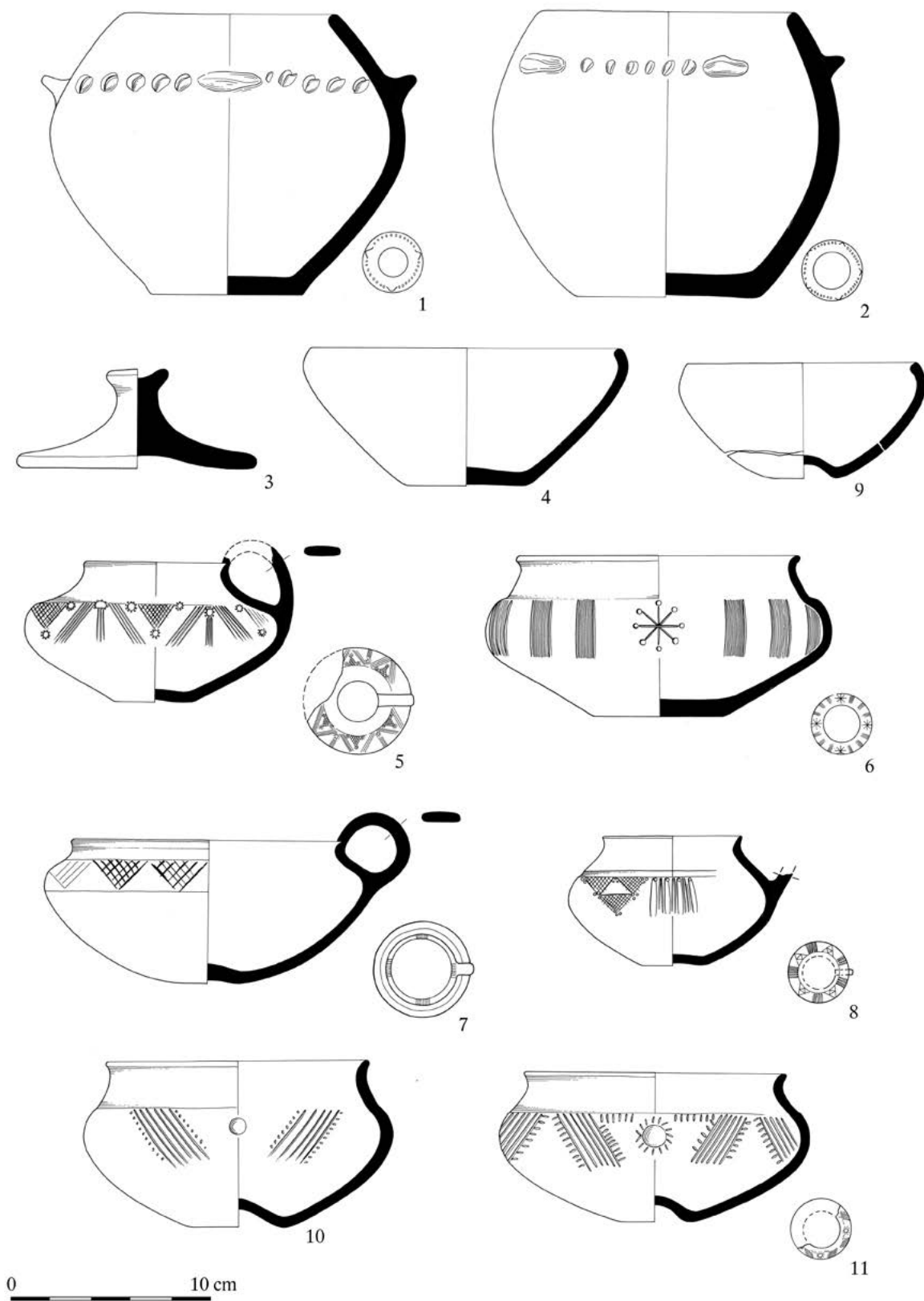
H3/2017

Tab. 97: Seloutky H3/2017 – „Na Šťastných“.

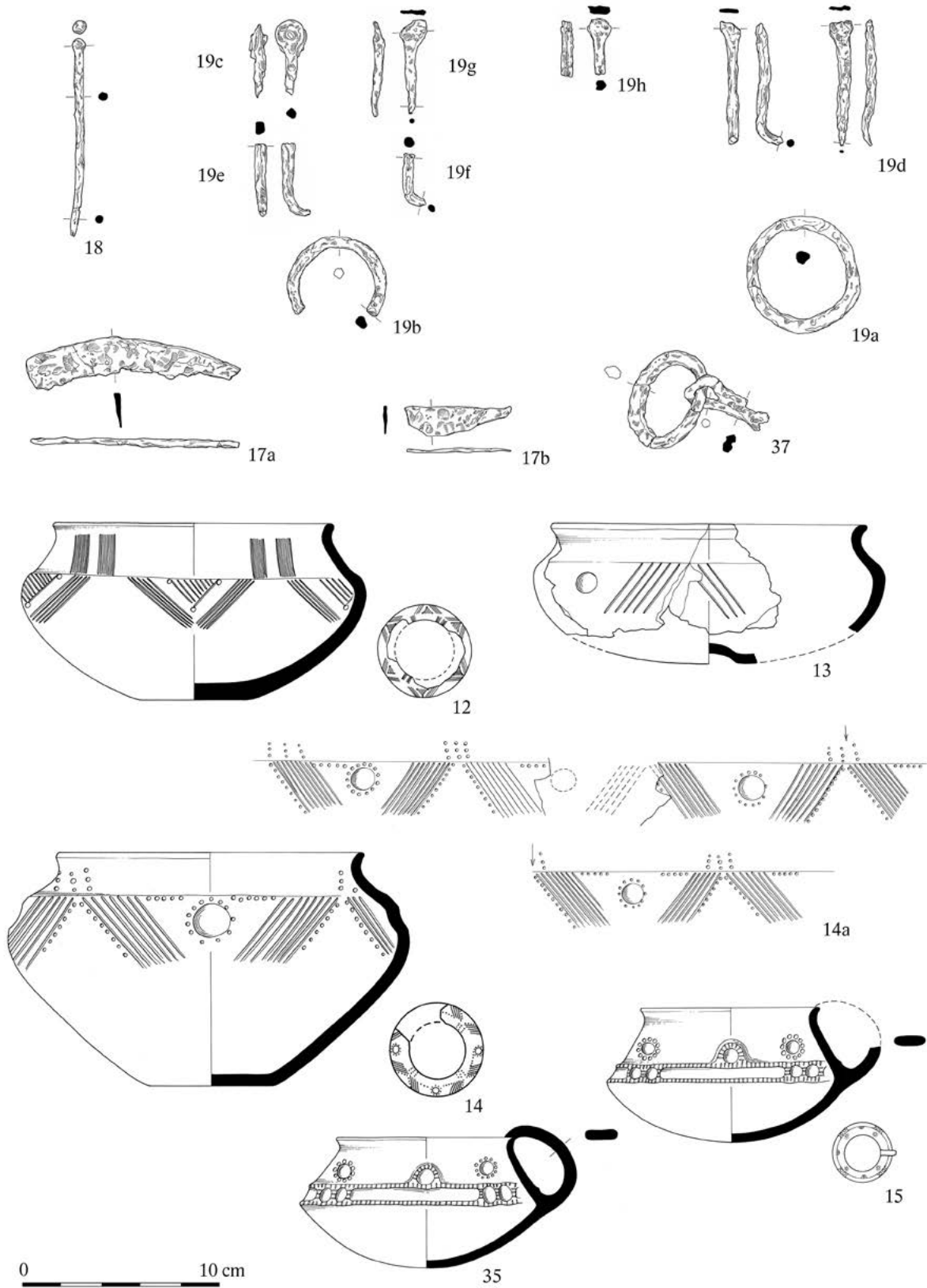
Tab. 98: Seloutky H3/2017 – „Na Štastných“.

Tab. 99: Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“.

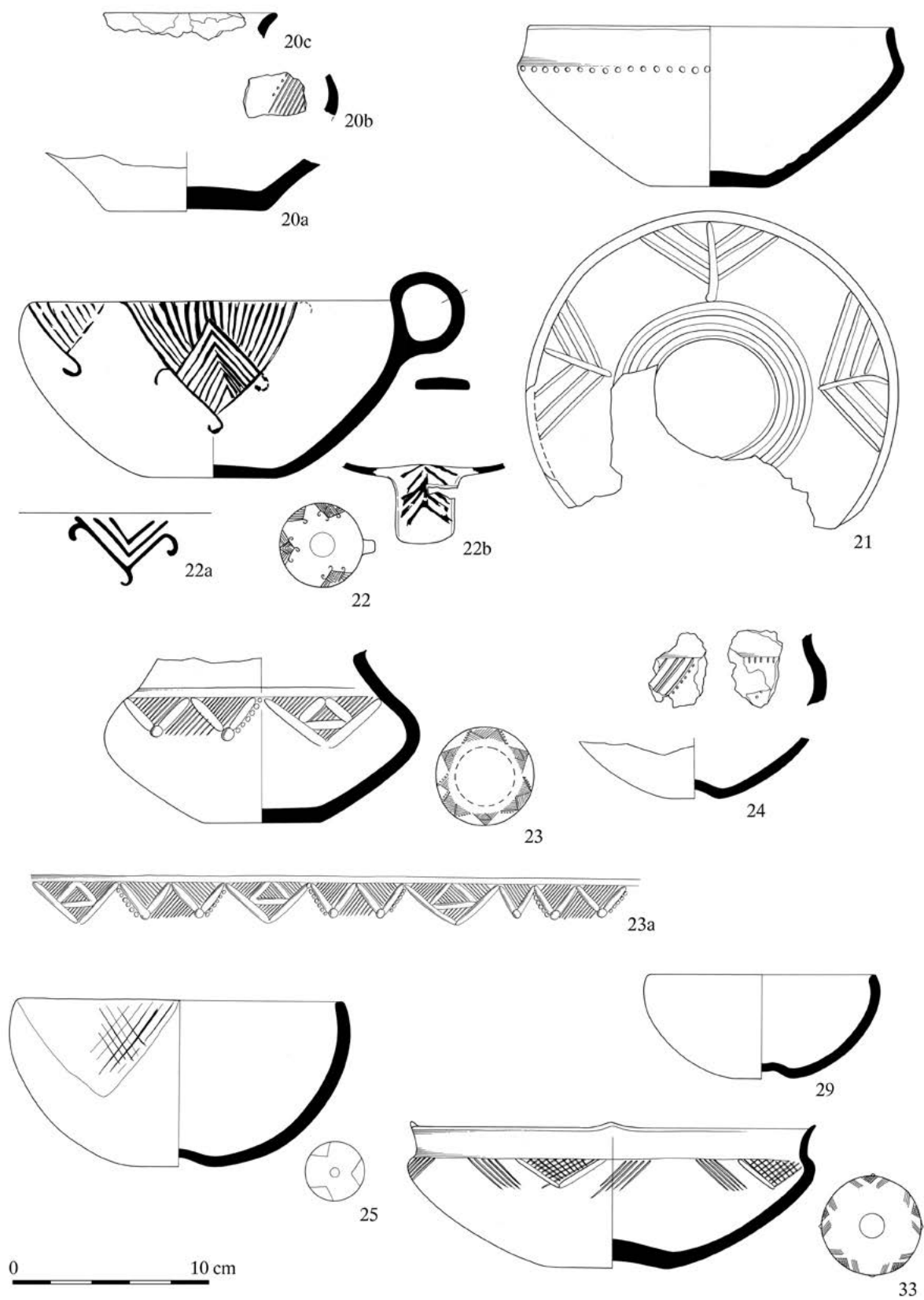
20. Kresebné přílohy

Tab. 100: Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“.

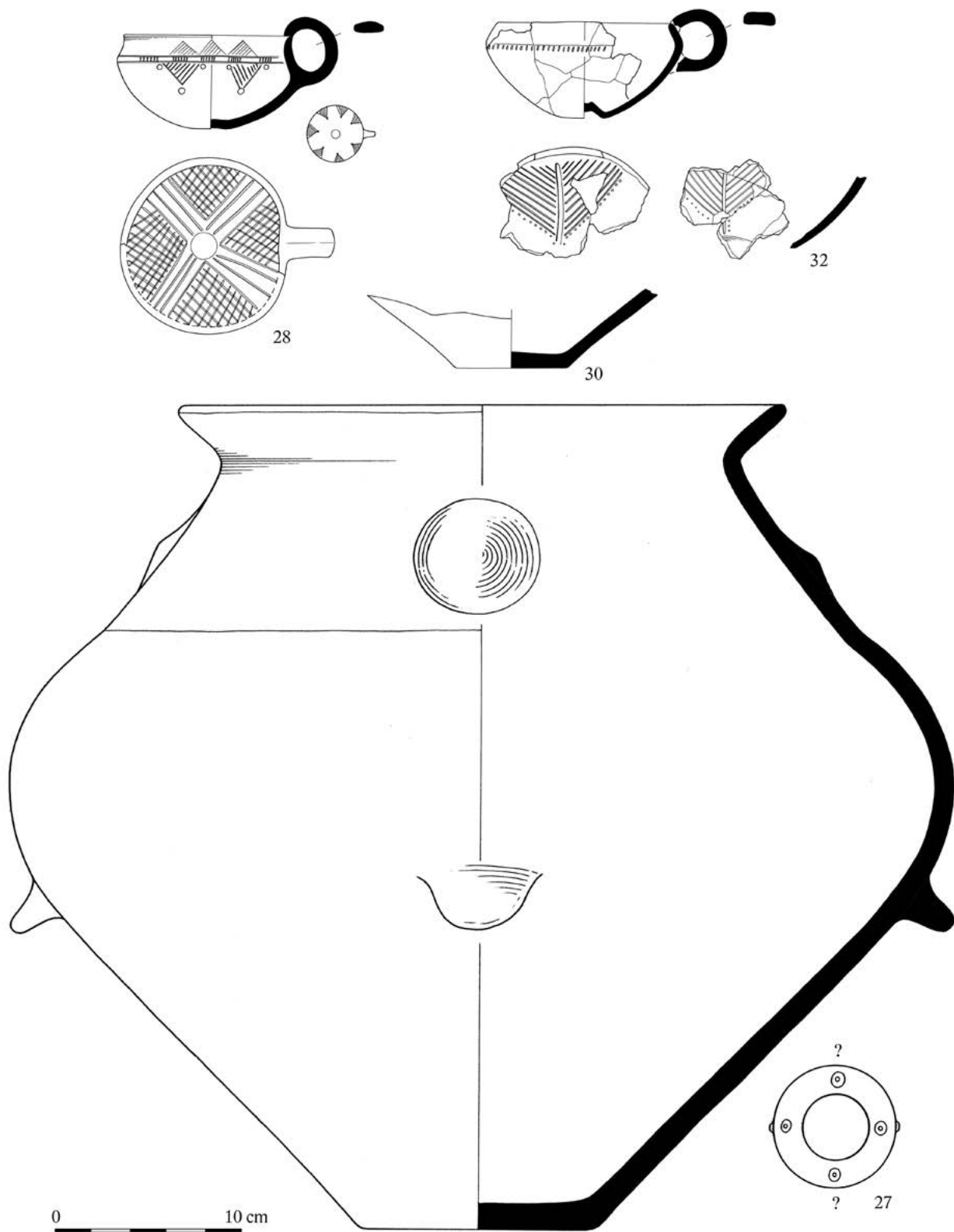
20. Kresebné přílohy

Tab. 101: Seloutky H4/2017 – „Na Štástných“.

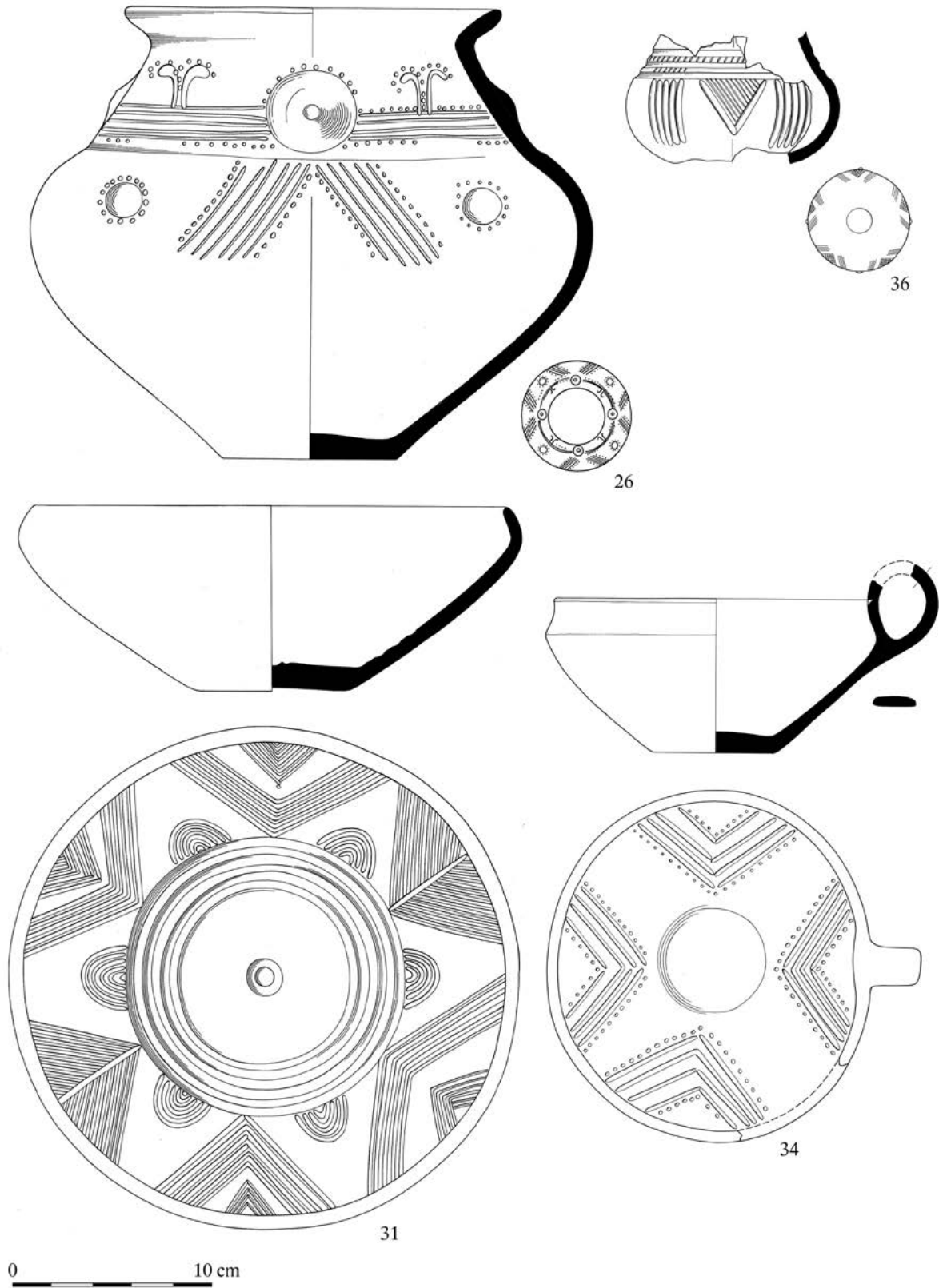
20. Kresebné přílohy

Tab. 102: Seloutky H4/2017 – „Na Štátných“.

20. Kresebné přílohy

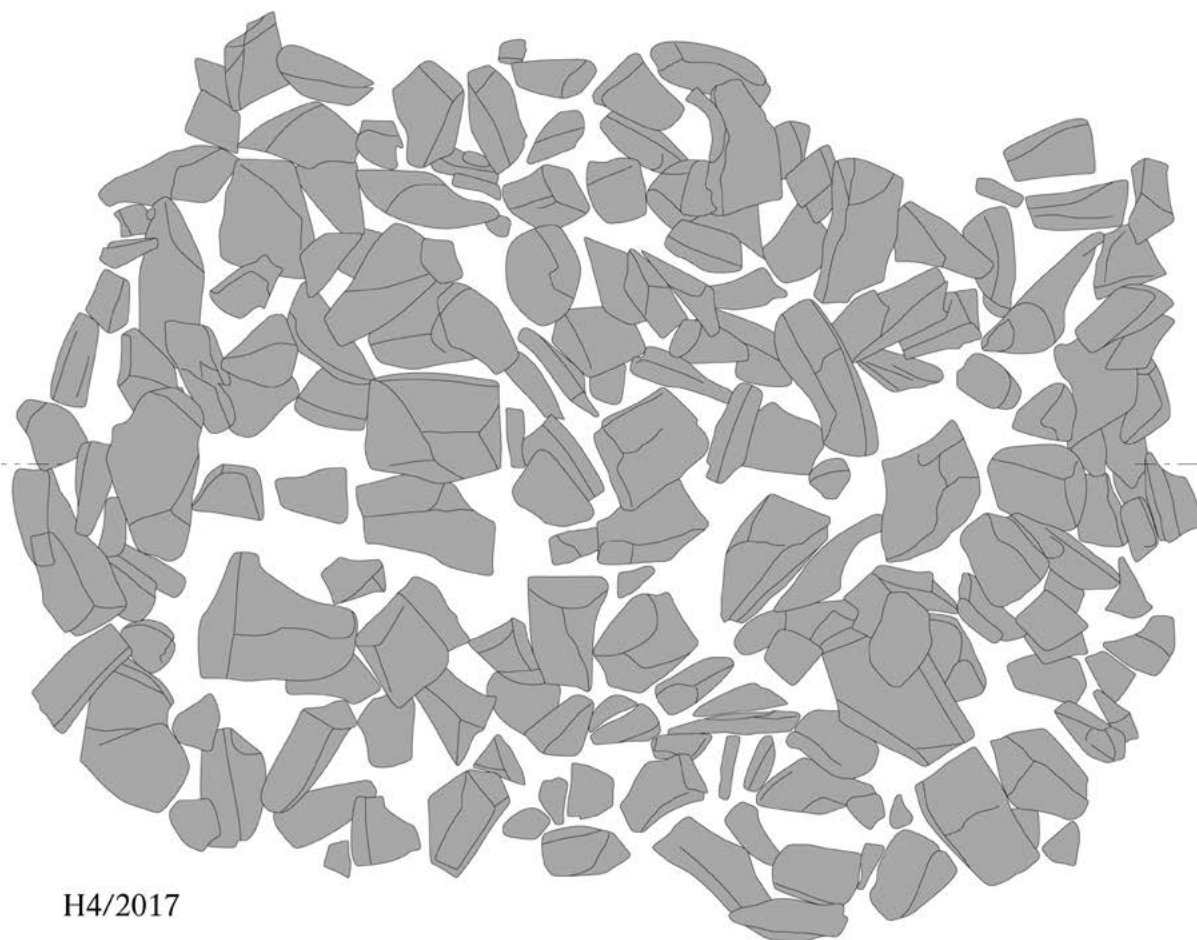
Tab. 103: Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“.

A

úroveň 1

H4/2017

B

■ kameny

0 1 m

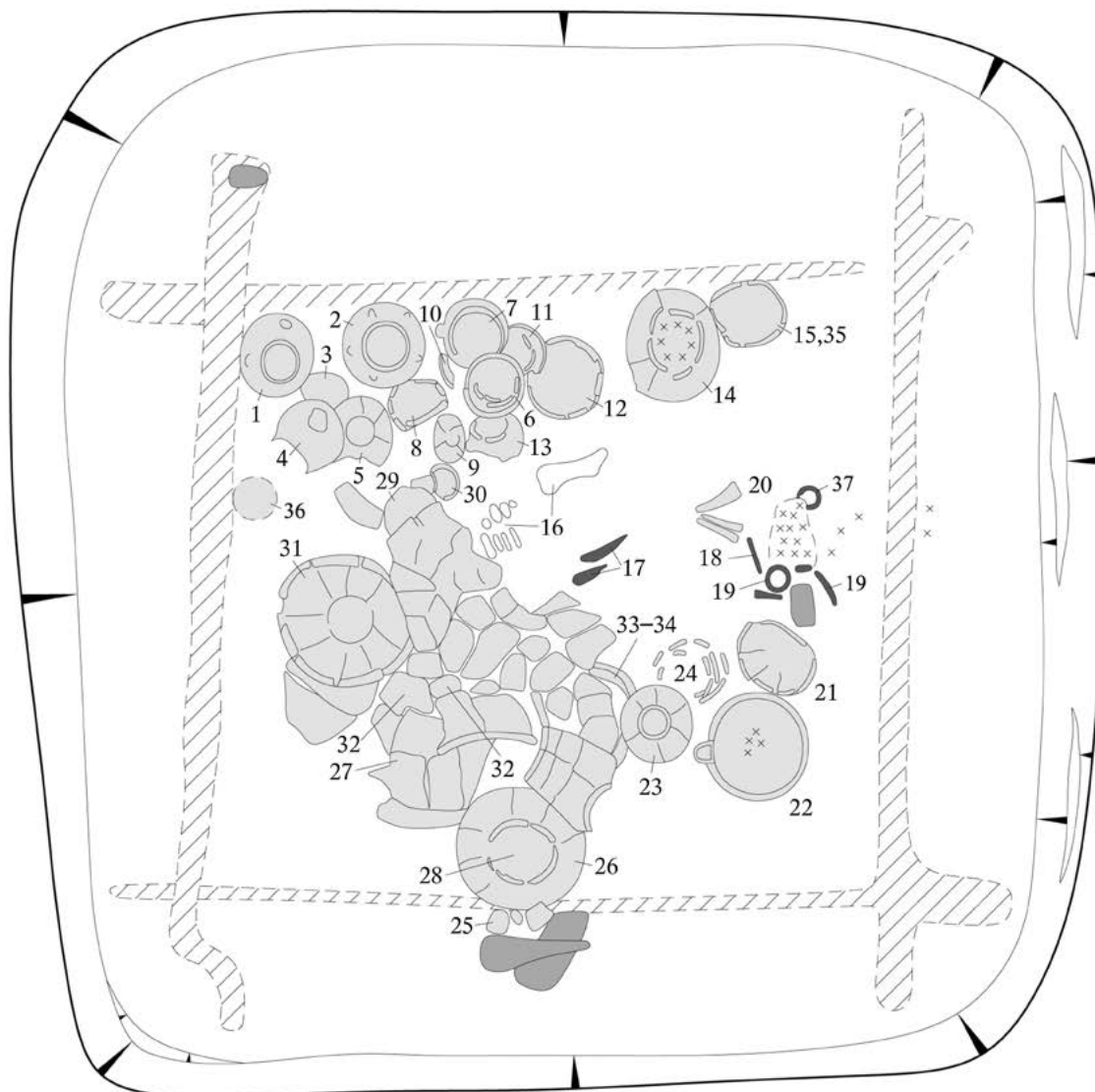
Tab. 104: Seloutky H4/2017 – „Na Štátných“.

A

úroveň 2

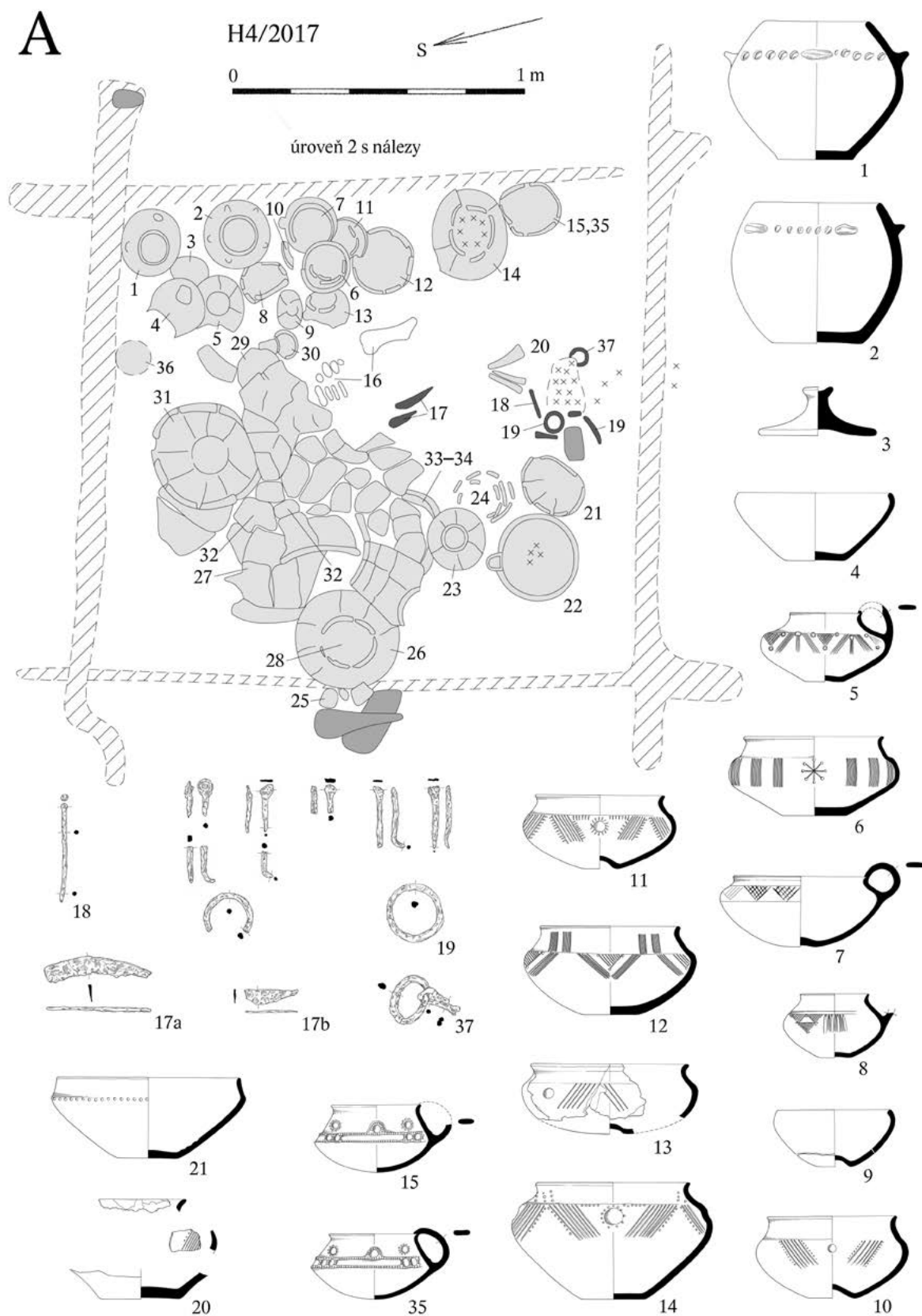

H4/2017

- × × × kremace
- kameny
- ▨ stopy komory

0 1 m

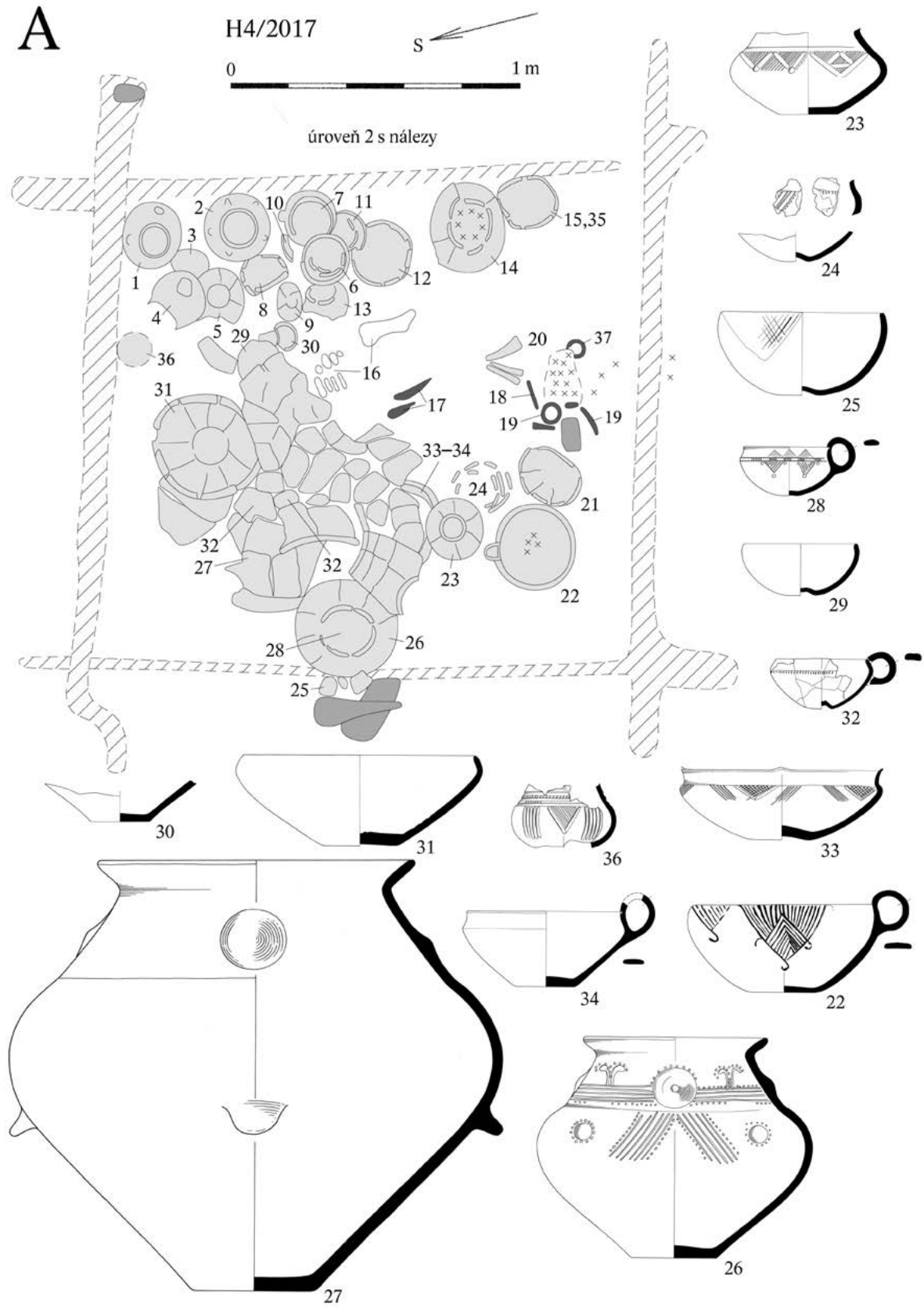
Tab. 105: Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“.

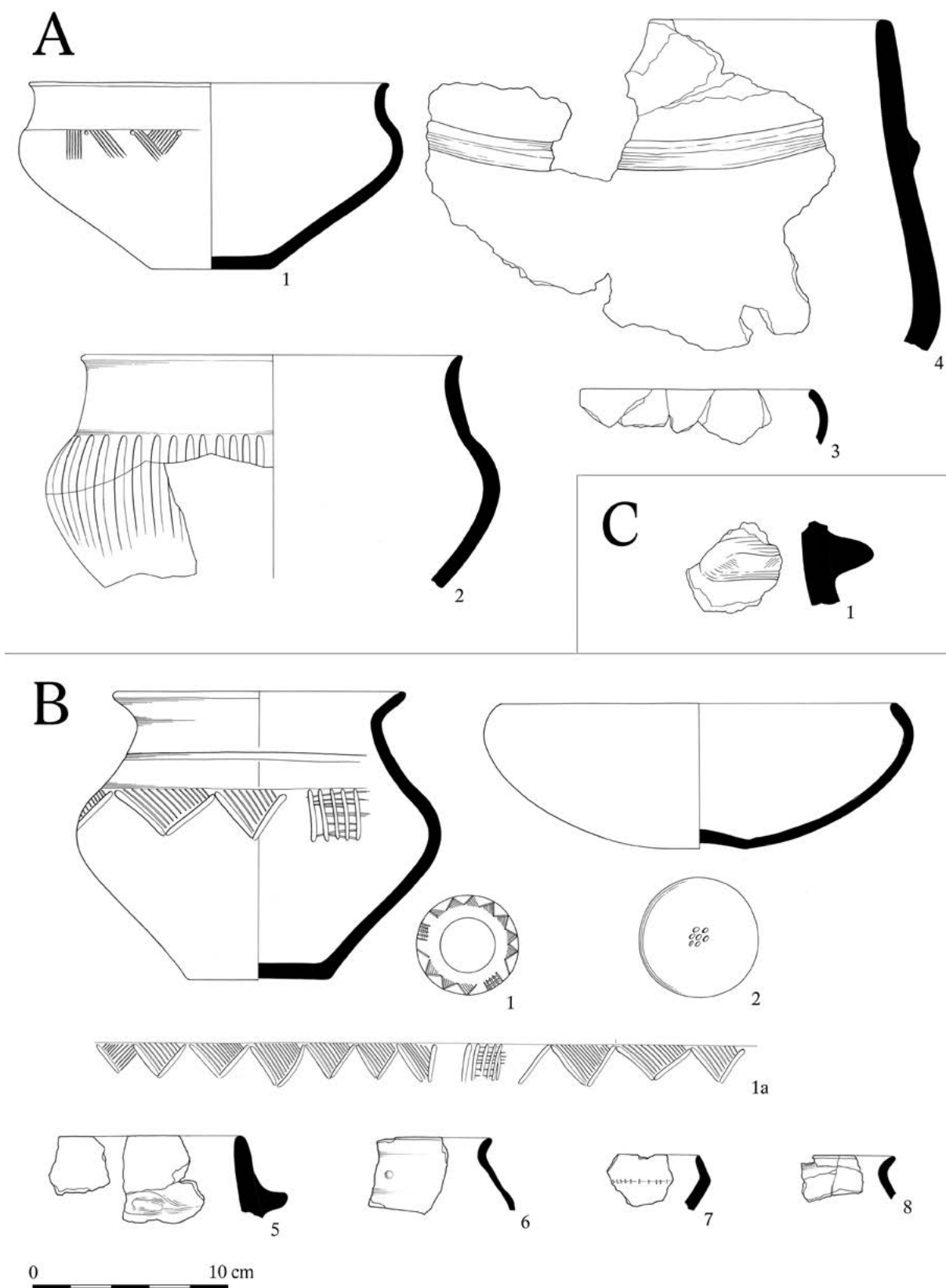
Tab. 106: Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“.

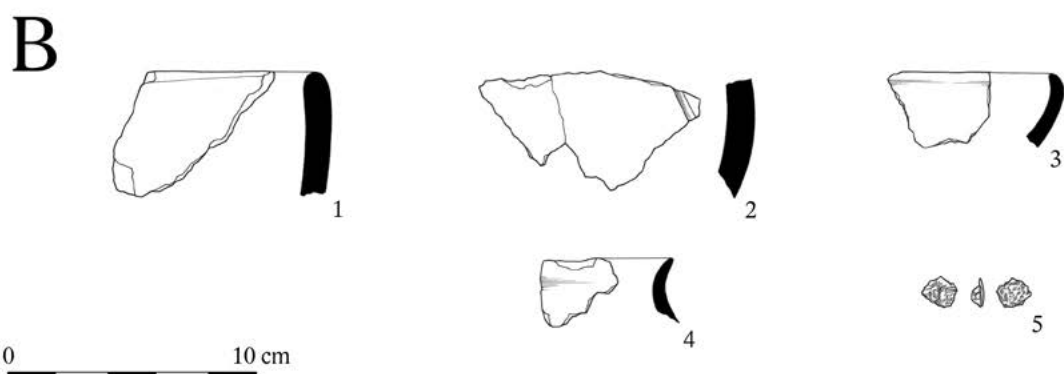
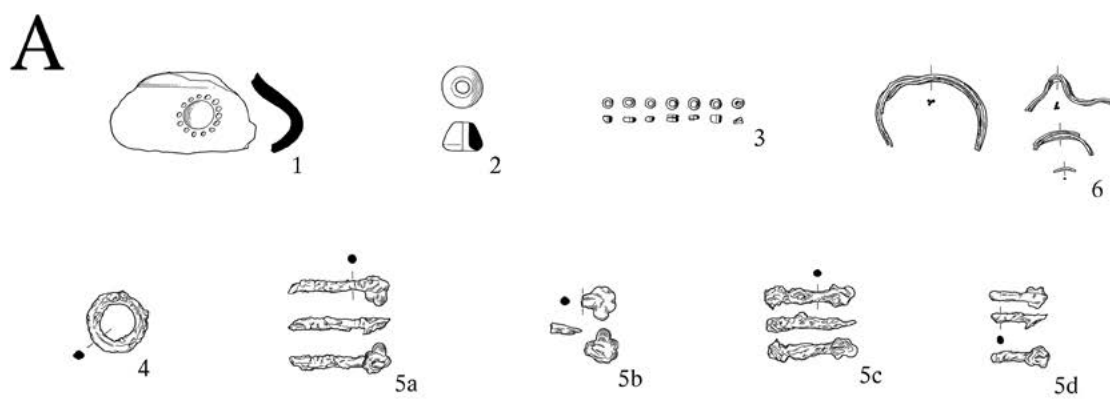
20. Kresebné přílohy

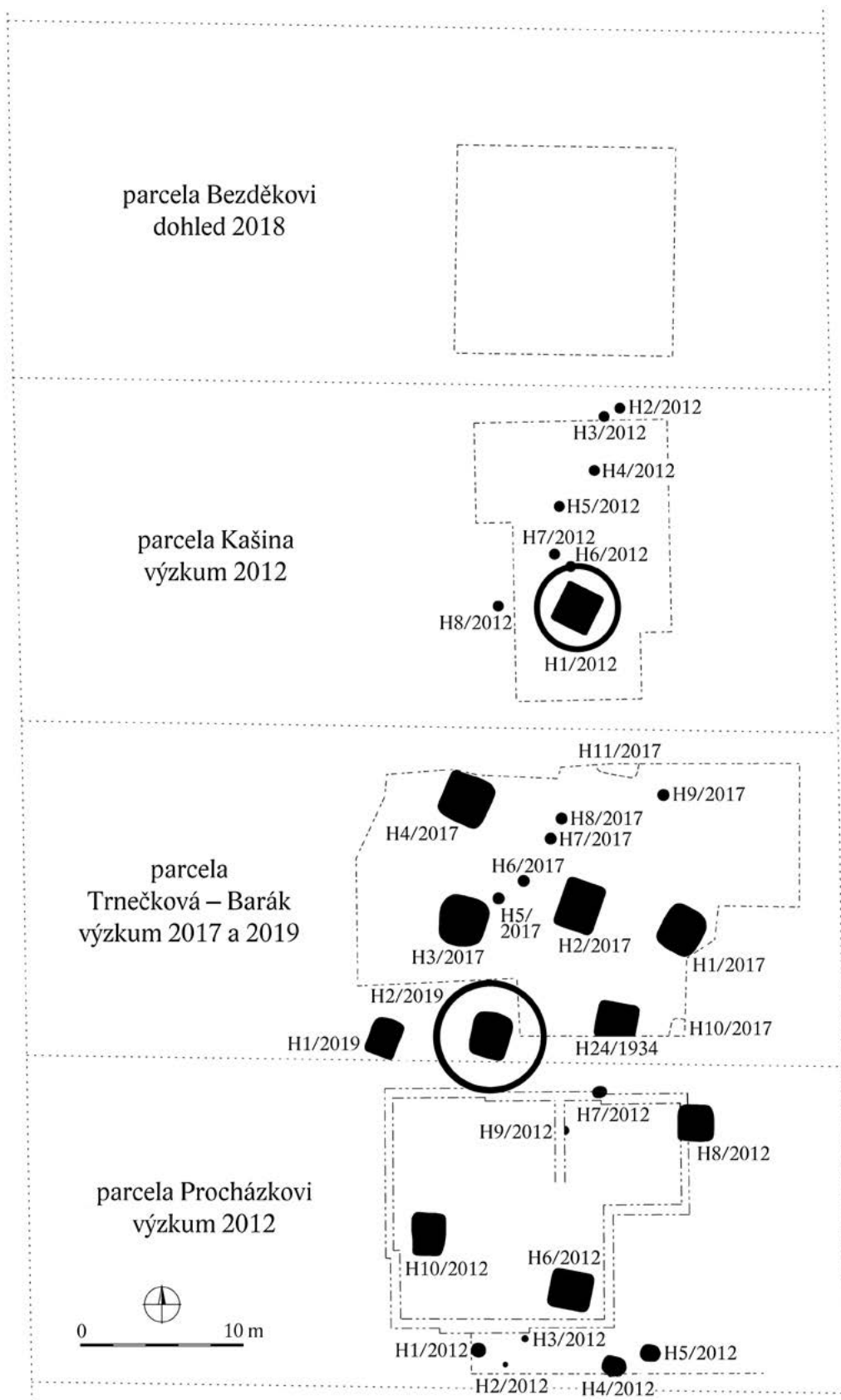
Tab. 107: Seloutky H4/2017 – „Na Štastných“.

Tab. 108: Seloutky H5/2017 (A), H7/2017 (B) a H6/2017 (C) – „Na Šťastných“.

Tab. 109: Seloutky H8/2017 (A) a H10/2017 (B) – „Na Šťastných“.

Tab. 110: Seloutky – „Na Šťastných“ – celkový plán. Parcely Kašina (2012), Procházkovi (2012) a Trnečková – Barák (2017 a 2019) s hroben H24/1934. H2/2012–H8/2012 na parcele Kašina náležejí lužické fázi kultury lužických popelnicových polí (D. Vitulová a M. Holemá).

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Golec, Martin, 1975–

Centrum východohalštatské kultury na střední Moravě / Martin Golec, Pavel Fojtík ; s příspěvky Petra Bednáře, Martina Holuba, Jiřího Kaly, Anity Kozubové, Lukáše Kučery, Petera Laučíka, Jana Martínka, Petera Mila, Zuzany Mírové, Jaroslava Pešky, Kláry Sovové, Tomáše Tencera, Michala Vágnera. -- 1. vydání. -- Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2020. -- 1 online zdroj. -- (Archaeologica Olomucensia ; tomus V)
Anglické resumé

Obsahuje bibliografii a bibliografické odkazy

ISBN 978-80-88278-65-8 (online ; pdf)

* 902.2 * 903.2 * 903"6383/6385" * 903.5 * (437.32-191.2) *
(437.325) * (048.8:082)

- archeologické výzkumy -- Česko
- archeologické nálezy -- Česko
- doba halštatská -- Česko
- pohřebiště -- Česko
- Morava střední (Česko)
- Prostějov (Česko : oblast)
- Seloutky (Česko)
- kolektivní monografie

902 – Archeologie [8]

Centrum východohaštatské kultury na střední Moravě

Martin Golec – Pavel Fojtík

s příspěvky Petra Bednáře, Martina Holuba, Jiřího Kaly, Anity Kozubové, Lukáše Kučery, Petera Laučíka, Jana Martínka, Petera Míla, Zuzany Mírové, Jaroslava Pešky, Kláry Sovové, Tomáše Tencera, Michala Vágnera

Archaeologica Olomucensia – Tomus V

Výkonná redaktorka: Jana Kopečná

Odpovědná redaktorka: Lenka Pořízková

Jazyková redakce: Miloš Hlava

Korektury: Jakub Vaníček

Sazba: Lenka Pořízková

Obálka: Martina Šviráková

Vydala Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta
Křížkovského 10
771 47 Olomouc

Vydavatelství Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci
www.vff.upol.cz
vff@upol.cz

Náklad 190 ks

1. vydání

Olomouc 2020

ISBN 978-80-88278-65-8 (iPDF)

ISBN 978-80-88278-64-1 (tisk)